

WSPÓŁCZEŚNI POLSCY PISARZE I BADACZE LITERATURY

Słownik biobibliograficzny

Tom 2, C-F

Digitalizacja przeprowadzona w ramach zadania „Cyfrowe zasoby dokumentacji literatury polskiej w wolnym dostępie” realizowanego przez Fundację Akademia Humanistyczna w partnerstwie z Instytutem Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk i Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza. Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

WSPÓŁCZEŚNI POLSCY PISARZE I BADACZE LITERATURY

słownik biobibliograficzny

Wydawnictwa
Szkolne
i Pedagogiczne

C-F

tom drugi

<http://rcin.org.pl>

Słownik **Współcześni polscy pisarze i badacze literatury** jest wydawnictwem skierowanym do grona czytelników zainteresowanych literaturą, zwłaszcza badaczy, krytyków, wydawców, nauczycieli, bibliotekarzy, studentów.

Słownik zawiera pełne i aktualne informacje dotyczące życia i twórczości około 1800 autorów, którzy rozwijali twórczość po 1918 r. w kraju i na emigracji: poetów, prozaików, dramatopisarzy, krytyków literackich i teatralnych, eseistów, reportażyстів, tłumaczy, a także historyków i teoretyków literatury.

Na każde hasło składa się:

- biogram w ujęciu faktograficznym
- zestawienie twórczości, informujące o utworach opublikowanych w postaci książek, sztukach wystawianych na scenie, widowiskach i słuchowiskach radiowych
- wykaz ważniejszych studiów, artykułów i recenzji poświęconych twórczości autora hasłowego.

Kolejny tom (litery G-J) ukaże się jeszcze w 1994 roku.

1994 r. – Cena zł 200 000,-

**WSPÓŁCZEŚNI
POLSCY PISARZE
I BADACZE
LITERATURY**

**WSPÓŁCZEŚNI
POLSCY PISARZE
I BADACZE
LITERATURY**
słownik biobibliograficzny

opracował zespół pod redakcją
Jadwigi Czachowskiej i Alicji Szałagan

tom drugi
C-F

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
Warszawa 1994

<http://rcin.org.pl>

Praca przygotowana w Instytucie Badań Literackich
Polskiej Akademii Nauk
w Pracowni Dokumentacji Literatury Współczesnej

Zespół autorski:

JADWIGA CZACHOWSKA, BEATA DOROSZ, EWA GŁĘBICKA,
ANNA HEJMAN, JULIA PITERA, ALICJA SZALAĞAN,
BARBARA TYSZKIEWICZ, JOANNA ZAWADZKA

oraz

FELIKSA LICHODZIEJEWSKA

Tytuł dotowany przez Ministra Edukacji Narodowej

© Copyright by Instytut Badań Literackich PAN, Warszawa 1994

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1994

ISBN 83-02-05444-5 t. 1-7; ISBN 83-02-05446-1 t. 2

<http://rcin.org.pl>

C

CABAJ Romuald 1921-1968

Krypt.: R.Z.
Prozaik, reportażysta.

Urodzony 10 maja 1921 w Nowym Sączu; syn Romualda Cabaja, pracownika kolejowego, i Marii z Zagórskich. Uczęszczał do szkoły podstawowej i średniej w Nowym Sączu. W czasie okupacji niemieckiej przebywał we wsi Szczawa Górna, gdzie pracował w tartaku jako robotnik i pracownik kancelarii. Wiosną 1945 zdał maturę w liceum humanistycznym w Nowym Sączu, po czym w lipcu tegoż roku wyjechał na Dolny Śląsk, zamieszkał w Kamiennej Górze i podjął pracę urzędnika. W 1946 przeniósł się do Wrocławia i rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Wrocławskim. W tym samym roku otrzymał II nagrodę w Dolnośląskim Wojewódzkim Konkursie Literackim za opowiadanie pt. „Strumień”. Debiutował w maju 1947 wierszem pt. „Marzenie”, ogłoszonym w *Dzienniku Literackim* (nr 10), oraz jako prozaik utworem „Kradzież własnego domu” (stanowiącym fragment opowieści zatytułowanej „Kule bez słów”), opublikowanym w dodatku *Słowa Polskiego* pt. *Zwierciadło Polski i Świata* (nr 19). Od 1948 pracował w Rozgłośni Wrocławskiej Polskiego Radia; w 1950-67 pełnił funkcję kierownika redakcji literackiej. W tym czasie napisał około tysiąca audycji radiowych, słuchowisk, felietonów i reportaży. Od 1951 był członkiem ZLP i aktywnie uczestniczył w działalności Oddziału Wrocławskiego, m.in. jako członek zarządu. W 1952 otrzymał wojewódzką nagrodę artystyczną, w 1956 zaś nagrodę literacką m. Wrocławia. Współpracował z wieloma czasopismami: w 1953-57 ogłaszał artykuły, prozę i recenzje w dodatku *Gazety Robotniczej* pt. *Sprawy i Ludzie*; publikował także na łamach *Słowa Polskiego* (1955-56) i *Nowych Sygnałów* (1956-57). W 1958-68 należał do grona współpracowników czasopisma *Odra*. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1963). Zmarł 6 października 1968 we Wrocławiu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Ballada bolkowska. Opowieść. Wwa: Czyt. 1955, 233 s.

2. Prawdziwe nieprawdziwe. Dolnośląskie legendy i baśnie ludowe. Posł.: A. Cieński. Wr.: Ossol. 1955, 228 s.

Zawartość: Ogień i dym; Opowieść o alchemikach, królach i zbójcach; Baśń ze złotym piórem; Sowizdrzał wrocławski; We-

drowka Faustyna Bystrej Głowy i ojca jego; Opowieści o wrocławskim dzwonie.

Nagroda literacka m. Wrocławia w 1956.

3. Nihil novi. [Opowiadania]. Wr.: Ossol. 1959, 225 s.

Zawartość: Nihil novi; Instytucje; Uczciwość; Sprawiedliwi; Łódź. — Fantasmagorie; Wyobraźnia; Obłąd; Koszula; W cyrku; Wirtuoz się pomylił; Sztandar; Teatr.— Klucz.

4. Śląsk Piastów. [Szkic historyczny]. Powst. przed 1960.

Przekł. esperancki: Silezio de Pjastoj. W: R. Cabaj, F. Ryszka, I. Rutkiewicz: Malsupra Silezio hierau kaj hodiau. [Przet.] J. Grum. Wr.: Ossol. 1960 s. 9-49.

5. Rozdział pierwszy. [Powieść]. Wr.: Ossol. 1962, 159 s. Przedr. zob. poz. 6.

Wyróżnienie w konkursie Wydawn. im. Ossolińskich i Oddziału Wrocławskiego ZLP na utwór literacki o Ziemiach Zachodnich w 1961.

6. Trzebieenie lasu. Powieść. Kat.: Śląsk 1967, 489 s.

Zawartość: [Cz. 1] Trzebieenie lasu [pierwodr., z nieznacznymi zmianami redakcyjnymi zob. poz. 5]; [Cz. 2] Sitowie; [Cz. 3] Poręba.

7. Nie umiem zapomnieć. [Opowiadania]. Kat.: Śląsk 1968, 183 s.

Zawartość: Szabla; As trefl; Gutenberg; Filiżanka; Benzyna; Chleb; Pieniądze; Nożyce; Głosy; Łopata; Pięć groszy; „Mehrl Licht”; Nie umiem zapomnieć ...; Mur.

8. Jesień. Powieść. Kat.: Śląsk 1971, 155 s.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 2 (M. Brykalska). — RL 1968 (J. Chudek). — *Zesz. Prasozn.* 1969 nr 4.

J. Wieczerska: Jeden tydzień historycznego roku. *Odra* 1962 nr 12 [rec.: Rozdział pierwszy]. — [Trzebieenie lasu.] A. Cieński: Miejsce dla nietypowego. *Odra* 1967 nr 10; K. Bauer: Powieść o chłopcu z lasu. *Kontrasty*, Wr. 1968 nr z czerwca. — [Nie umiem zapomnieć:] K. Bauer: Opowiadania Cabaja. *Agora* 1968 nr 22; J. Łukasiewicz: Pamięć narratora. *Odra* 1968 nr 9. — M. Orski: Wywożenie na taczkach. *Odra* 1972 nr 5 [rec.: Jesień].

A.H.

CAT-MACKIEWICZ Stanisław

zob. MACKIEWICZ Stanisław

CENTKIEWICZ Czesław Jacek ur. 1904

Prozaik, reportażysta, autor książek dla młodzieży, podróżnik.

Urodzony 18 października 1904 w Warszawie; syn Stanisława Centkiewicza, inżyniera, i Stanisławy z Bresteczerów. W 1924 ukończył Gimnazjum św. Kazimierza w Warszawie. Następnie studiował na wydziale elektrotechnicznym politechniki w

Liège w Belgii, gdzie w 1929 uzyskał dyplom inżyniera. W 1932 wyjechał na Wyspę Niedźwiedzia, jako kierownik pierwszej polskiej wyprawy polarnej zorganizowanej w związku z II Międzynarodowym Rokiem Polarnym. Za pracę naukowo-badawczą na Wyspie Niedźwiedziej otrzymał w 1933 Złoty Krzyż Zasługi. Debiutował w 1933 opowiadaniem „W noc polarną”, drukowanym w *Kurjerze Warszawskim* (nr 170, 177). Od 1933 pracował w Obserwatorium Aerologicznym Państwowego Instytutu Meteorologicznego. Wyjeżdżał parokrotnie na Arktykę. W tym czasie zaczął ogłaszać książki poświęcone wyprawom polarnym. W listopadzie 1939 ożenił się z Aliną Gilicyńską. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Warszawie i pracował w Państwowym Zakładzie Ubezpieczeń Wzajemnych, prowadząc równocześnie wykłady z elektrotechniki w Centralnej Szkole Pożarniczej. Podczas powstania warszawskiego został wywieziony do obozu koncentracyjnego w Neuengamme pod Hamburgiem, a następnie do obozu pracy przymusowej w Berlinie. Po wyzwoleniu powrócił w kwietniu 1945 do kraju i objął stanowisko dyrektora technicznego Zjednoczenia Energetycznego na Dolnym Śląsku. Równocześnie kontynuował twórczość literacką; od 1945 należał do ZLP. W 1946 został członkiem PPS (od 1948 PZPR). W 1950-56 pracował w Zakładzie Aerologii Państwowego Instytutu Hydrologiczno-Meteorologicznego w Legionowie pod Warszawą. W 1955 został powołany przez Prezydium PAN na członka Komisji Międzynarodowego Roku Geofizycznego. W tymże roku zamieszkał w Warszawie oraz otrzymał wspólnie z A. Centkiewiczową nagrodę Prezesa Rady Ministrów za twórczość literacką dla młodzieży. W 1957 wziął udział w Polskiej Wyprawie Międzynarodowego Roku Geofizycznego na Spitsbergen, a w 1958-59 był zastępcą kierownika Pierwszej Polskiej Wyprawy Antarktycznej. W 1957-84 odbył około pięćdziesięciu podróży w celu zbierania materiałów do pracy naukowej i literackiej, m.in. do instytutów polarnych Genewy, Leningradu, Paryża, Oslo, Helsinek, a także Senegalu, Republiki Południowej Afryki, Tunezji, Egiptu, Syrii, Libanu, Australii. W 1959 został członkiem Polskiego PEN Clubu. Brał czynny udział w działalności ZLP; w 1962-72 pełnił funkcję wiceprezesa Zarządu Głównego, a w 1983 został członkiem Zarządu Głównego. W 1970 otrzymał wspólnie z A. Centkiewiczową Order Uśmiechu przyznawany przez dzieci. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim (1956), Krzyżem Oficerskim (1959), Krzyżem Komandorskim (1985) oraz Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą (1989) Orderu Odrodzenia Polski, Orderem Sztandaru Pracy II klasy (1962) i I klasy (1972), odznaką „Zasłużony dla Kultury Polskiej” (1987). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Czeluskin. Wwa: Rój [1934], 58 s. Wyd. nast.: tamże 1936; wyd. 3 popraw. i uzup. [Wwa:] Czyt. 1948, tamże: wyd. 4 poszerz. 1949, wyd. 5 popraw. i uzup. przez ... i A. Centkiewiczową 1953.

2. Loty nad śniegami. Wwa: Rój [1934], 55 s.

3. Wyspa mgieł i wichrów. (Pierwsza polska ekspedycja narodowa roku polarnego 1932/33). [Dziennik wyprawy]. Przedm.: A.B. Dobrowolski. Słowo wstępne: J. Lugeon. Wwa: Rój 1934, 313 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1937; wyd. 3 popraw. i uzup. [Wwa:] Czyt. 1947, tamże: wyd. 4 1949, wyd. 5 popraw. i uzup. 1954, ; wyd. 6 Wwa: Czyt. 1956; wyd. 6 [!] Wwa: NK 1956; wyd. 7 rozszerz. Wwa: Czyt. 1959, tamże: wyd. 8 1963, wyd. 9 1969, wyd. 10 1956, wyd. 11 1974, wyd. [12] 1984. W wyd. 3 i 4 podtyt.: Pierwsza polska ekspedycja Międzynarodowego Roku Polarnego 1932/33; w wyd. 5-7 podtyt.: Pierwsza polska ekspedycja drugiego Międzynarodowego Roku Polarnego 1932/33. Przekł. niem.: Die Insel der Mödel und Stürmfe. [Przel.] K. Harrer. Leipzig 1956.

4. W krainie zorzy polarnej. [Opowieść]. Wwa: NK 1936, 70 s.

5. Anaruk, chłopiec z Grenlandii. [Opowiadanie]. Wwa: NK 1937, 66 s. Wyd. nast.: wyd. konspir.: 1941, 1943, 1944; wyd. 5 Wwa: NK 1946, tamże: wyd. 6 1948, wyd. 7 przezjr. i uzup. przez ... i A. Centkiewiczową 1950, wyd. 8 1952, wyd. 9 1955, wyd. 10 1956, [wyd. 11] 1984 [wkł. do *Płomyczka*, nr 21/23], wyd. 12 Wwa 1989; Białystok: KAW 1991; wyd. 13 Wwa: NK 1992, wyd. 14 1993. Przedr. zob. poz. 14.

6. Znowu na Północy. (Kartki z podróży na Wyspę Niedźwiedzia i Spitsbergen w roku 1936). Wwa: Rój 1937, 152 s.

7. Biała foka. [Powieść]. Wwa: Rój 1938, 262 s. Wyd. nast.: wyd. 2 [Wwa:] Czyt. 1947, tamże: wyd. 3 1948, wyd. 4 uzup. 1950, wyd. 5 uzup. 1953, wyd. 6 1954, wyd. 7 1956. Por. poz. 8.

Przekł. albań.: Foka e bardhë. [Przel.] G. Leka. Prishtine 1960, - niem.: Der weisse Seehund. [Przel.] J. Thaele. Leipzig 1953, - norw.: På fangst i farligt farvann. [Przel.] A.B. Christiansen. Oslo 1954, - serb.: Bela foka. [Przel.] M. Dragović. Beograd 1959.

8. Wśród lodów Północy. Opowiadanie. Wwa: Czyt. 1948, 62 s.

Przeróbka książki: Biała foka [poz. 7].

9. Odarpi, syn Egigwy. [Powieść; współaut.:] A. Centkiewiczowa. [Wwa:] Czyt. 1949, 164 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1950, wyd. 3 1953, wyd. 4 1955, wyd. 5 1957, wyd. 6 1959, wyd. 7 1960, wyd. 8 1961, wyd. 9 1962, wyd. 10 1964, wyd. 11 1965, wyd. 12 1967, wyd. 13 1968, wyd. 14 1970, wyd. 15 1973, wyd. 16 1976, wyd. 17 1980, wyd. [18] 1985.

Przekł. bułg.: Odarpi, sin na Egigva. [Przeł.] S. Ilčev. Sofija 1967, — ros.: Odarpi, syn Egigvy. [Przeł.] S. Larin. Moskva 1964, — rum.: Copii din tara de gheata. [Przeł.] E. Lința. București 1969, — słowac.: Odarpi Egigov syn. [Przeł.] M. Babiaková-Bajová. Bratislava 1959, — słowen.: Odarpi Egigov sin. [Przeł.] K. Salamon-Biedrzycka. Ljubljana 1985. Adapt. scen. pt. Odarpi i Wielki Biały: Adapt. A. Nowak. Praprem. Wr., T. Lalek 1973.

10. Zdobywcy Bieguna Północnego. [Współaut.:] A. Centkiewiczowa. Wwa: Czyt. 1950, 199 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 4 [!] 1952, wyd. 5 1954; wyd. 6 Wwa: Iskry 1956.

Przekł. niem.: Eroberer des Nordpols. [Przeł.] W. Grycz. Berlin 1953.

11. Na podbój Arktyki. [Współaut.:] A. Centkiewiczowa. Wwa: KiW 1952, 306 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 rozszerz. 1953, wyd. 3 poszerz. i uzup. 1956, wyd. 4 uzup. do 1958 r. 1959.

Przekł. czes.: Dobývání Arktidy. [Przeł.] L. Teigová-Stachová. Praha 1958, — niem.: Sie bezvagen die Arktis [Przeł.] O. Mallek. Leipzig 1960, — ros.: Osvajanie Arktika. [Przeł.] K. Radziwiłłowicz, Cz. Wolski. Moskva 1956, — serb.: Osvajanje Arktika. [Przeł.] M.K. Marinović. Beograd 1960.

12. W lodach Eisfiordu. [Współaut.:] A. Centkiewiczowa. Wwa: Czyt. 1953, 300 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1954; wyd. 3 Wwa: NK 1956; wyd. 5 [!] Wwa: Czyt. 1957, tamże: wyd. 6 1960, wyd. 7 1961, wyd. 8 przejrz. i rozszerz. 1965, wyd. 9 1971. Wyd. 6 z podtyt.: Opowiadanie na tle prawdziwych wydarzeń; w wyd. 8 podtyt.: Nowe opracowanie historii arktycznej wyprawy ratowniczej na podstawie dzienników okrętowych; w wyd. 9 podtyt.: Nowe opracowanie historii arktycznej wyprawy ratowniczej na podstawie pamiętników i dzienników okrętowych.

Przekł. niem.: Im Packeis des Eisfjords. [Przeł.] J. Thaele. Leipzig 1955.

13. Na białym szlaku. [Opowiadania; współaut.:] A. Centkiewiczowa. Wwa: NK 1956, 265 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1957, wyd. 3 1958, wyd. 4 zmien. 1961, wyd. 5 1963, wyd. 6 1966, wyd. 7 1968, wyd. 8 1972, wyd. 9 1975, wyd. 10 1982, wyd. 11 rozszerz. 1988.

Wyd. 4 pt. Na białym szlaku i inne opowiadania.

Zawartość: Przygoda w Zatoce Południowej; Znowu na Wyspie Niedźwiedziej; Radiostacja zamilkła; Powiew Arktyki; Bohaterski szturman; S.O.S. — ludzie na krzel; Tajemnica stacji polarnej; Na białym szlaku. — Od wyd. 4 zawiera: Na białym szlaku; „Do ostatniej kropli paliwa ...”; Rycerz wielkiej przygody; S.O.S. — ludzie na krzel; Pułkownik Orwin myśli się, Szurm ze „Świętej Anny”; Tajemnica stacji polarnej; Na Morzu Barentsa rozpoczął się sztorm; Za życia pogrzebany. Przedr. w tomie zob. poz. 14.

Przekł. czes.: V zemi polární záře. [Przeł.] H. Stachová. Praha 1960, wyd. 2 tamże 1961, — rum.: S.O.S. O ameni pe banchiză! [Przeł.] S. Movilă, J. Wulin. București 1965, — serb.-chorw.: Na bielejmu tragu. [Przeł.] M. Snajder. Sarajevo 1965, — słowac.: [Przeł.] J. Gofus. Bratislava 1989.

14. Opowieści spod bieguna. [Opowiadania; współaut.:] A. Centkiewiczowa. Wwa: NK 1960, 144 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1961, wyd. 3 1963, wyd. 4 1965, wyd. 5 1967, wyd. 6 1971,

wyd. 7 1976, wyd. 8 rozszerz. 1980, 334 s., wyd. 9 1983.

Zawartość: Giweł będzie wielkim szamanem; Piotr w krainie białych niedźwiedzi; Przygoda Jędrka z Zatoki Królewskiej; Radiostacja na Półwyspie Życzeń zamilkła [poz. 13]; Na morzu Barentsa rozpoczął się sztorm [poz. 13]. — Nadto od wyd. 2 także: Anaruk, chłopiec z Grenlandii [poz. 5]; od wyd. 8 także: Niezwykła podróż [zob. A. Centkiewiczowa poz. 5]; Od niespodzianki do niespodzianki; Alarm za alarmem; Czy łama-cze lodu zdąży?

15. Tajemnice szóstego kontynentu. [Współaut.:] A. Centkiewiczowa. Wwa: Czyt. 1960, 208 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1961, wyd. 3 1964, wyd. 4 1966, wyd. 5 1970, wyd. 6 poszerz. 1974, wyd. 7 1977.

Przekł. niem.: Der geheimnisvolle Kontinent. [Przeł.] Ch. Eckert. Berlin 1965, wyd. 2 tamże 1967, — węgier.: A hatodik világrész — Aitkai. [Przeł.] E. Sebök. Budapest 1963.

16. Kierunek Antarktyda. Cz. 1. Przez morza i oceany. Cz. 2. Antarktyda, jaką przeżyliśmy. [Współautor:] A. Centkiewiczowa. Wwa: Iskry 1961, 265 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 popraw. 1963, wyd. 3 1964, wyd. 4 1967, wyd. 5 1974, wyd. 6 uzup. 1978 [właśc. 1979].

Wyd. 1 zawiera też: Cz. 3. S. Barth: Ku nie znanym wybrzeżom. Tłum. z czes. J. Bułakowska.

Przekł. słowac.: Smer Antarktida. [Przeł.] V. Šmrhová. Bratislava 1970.

17. Fridtjof, co z ciebie wyrośnie? Opowieść o Nansenie. [Współaut.:] A. Centkiewiczowa. Wwa: NK 1962, 340 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1964, wyd. 3 1966, wyd. 4 1968, wyd. 5 1970, wyd. 6 1972, wyd. 6 [właśc. 7] 1974, wyd. 8 1978, wyd. [9] 1981, wyd. [10] 1987.

Przekł. bułg.: Kakvo šće izleze ot tebe, Friťof? [Przeł.] R. Cvetkova. Sofija 1972, — czes.: Velký Nor. [Przeł.] H. Stachová. Praha 1964, — estoń.: Nansen. [Przeł.] N. Kaplinski. Tallinn 1976, — ros.: Kem že ty staneš, Friťof? [Przeł.] E. Brynskij. Leningrad 1967, — słowac.: Fridtjof, čo z teba bude? [Przeł.] M. Babiaková-Bajová. Bratislava 1965, — ukr.: Ščo z tebe viroste, Friťofe? [Przeł.] J. Brojak. Kijv 1973, wyd. 2 1976, — węgier.: Nansen útja. [Przeł.] G. Kerenyi. Budapest 1966, — włos.: Fridtjof, che ne sarà di te? [Przeł.] J. Kaczmarek Vitali. Bergamo 1973.

18. Tumbo z Przylądka Dobrej Nadziei. [Opowieść; współaut.:] A. Centkiewiczowa. Wwa: NK 1964, 315 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1966, wyd. 3 1968, wyd. 4 1969, wyd. 5 1974, wyd. 6 1977, wyd. 7 1979, wyd. 8 1985; Bydż.: Somix 1991.

Przekł. białorus.: Tumba z Mysa Dobraj Nadziej [Przeł.] N. i J. Bryli. Minsk 1971, — czes.: Tumbo z mysu Dobré naděje [Przeł.] H. Stachová. Praha 1981, — rum.: Tumbo sa Rita dobre nade. [Przeł.] M. Stoilković. Beograd 1979, — słowac.: Tumbo z mysu Dobrej Nadeje [Przeł.] M. Babiaková-Bajová. Bratislava 1968, wyd. 2 1969, wyd. 3 1980, — ukr.: Tumbo z Mysu Dobroji Nadii. [Przeł.] O. Stajec'kyj. Kijv 1971, — węgier.: Tumbo Kalandjai. [Przeł.] E. Sebök. Budapest 1970 [właśc. 1969].

19. Czy foka jest biała? [Wspomnienia z wyprawy do Arktyki]. Wwa: Czyt. 1965, 266 s. Wyd. nast.

tamże: wyd. 2 1968, wyd. 3 1973; Wwa: MAW 1986.

20. Człowiek, o którego upomniało się morze. [Powieść; współaut.:] A. Centkiewiczowa. Wwa: Czyt. 1966, 376 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1969, wyd. 3 1972, wyd. 4 1975, wyd. 5 1978, wyd. 6 1985.

Przełt.: bułg.: Ruald Amundsen. [Przełt.] A. Jovčeva. Sofija 1982, — czes.: Roald Amundsen. [Przełt.] H. Stachová. Praha 1971, — estoń.: Mees, keda kutsus mer. [Przełt.] A.-M. Rõuk. Tallinn 1988, — ros.: Čelovek, kotorogo pozvalo more. [Przełt.] E. Bryn'skij. Leningrad 1971, — słowac.: Človek, ktorého uchvátilo more. [Przełt.] M. Babiaková-Bajová. Bratislava 1969, — ukr.: Ljudina, jaku poklikalo more. [Przełt.] J. Brojak. Kív 1976, wyd. 2 1982, — węgier.: Amundsen útja. [Przełt.] E. Sebök. Budapest 1968.

21. Okrutny biegun. [Opowieść o odkrywcach Arktyki; współaut.:] A. Centkiewiczowa. Wwa: Iskry 1969, 343 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1970, wyd. 3 1974, wyd. 4 1979, wyd. 5 1983, wyd. [6] zmien. 1986.

Przełt.: niem.: Der grausame Pol. [Przełt.] K. Kelm. Berlin 1974, wyd. 2 1976, — słowac.: M. Babiaková-Bajová. Bratislava 1976, — węgier.: A könyörtelen Északi-sark. [Przełt.] E. Sebök. Budapest 1973.

22. Osaczeni wielkim chłodem. [Współaut.:] A. Centkiewiczowa. Wwa: Czyt. 1970, 311 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1974, wyd. 3 1976, wyd. 4 1980.

Dot. Grenlandii.

Przełt.: czes.: V zemi bez stínu. [Przełt.] H. Stachová. Praha 1974, — ros.: Osaždennyje večnym cholodom. [Przełt.] V. Kon. Leningrad 1975.

23. Nie prowadziła ich Gwiazda Polarna. [Biografie odkrywców Antarktydy; współaut.:] A. Centkiewiczowa. Wwa: Iskry 1974 [właśc. 1975], 425 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1976, wyd. 3 1981, wyd. 4 ze wstępem Z. Stolarka Wwa 1984.

Przełt.: rum.: Nu i-a călăuzit Steaňa Polară. [Przełt.] E. Lința. București 1980, — węgier.: Sárkissillág nem vezérelte őket. [Przełt.] E. Sebök. Budapest 1978.

24. Tumbo nigdy nie zazna spokoju. [Powieść; współaut.:] A. Centkiewiczowa. Wwa: NK 1976, 277 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1979, wyd. 3 1985; Bydg.: Somix 1991.

Przełt.: czes.: Tumbo znovu v nesnazich. [Przełt.] H. Stachová. Praha 1982, — słowac.: Tumbo nikdy nesklame. [Przełt.] M. Babiaková-Bajová. Bratislava 1980, — węgier.: Tumbó, az örök remény fio. [Przełt.] E. Sebök. Budapest 1981.

25. Zaczarowana zagroda. [Dla dzieci; współaut.:] A. Centkiewiczowa. Białystok: KAW 1992, 15 s. Wyd. nast. Wwa: NK 1993.

Prace redakcyjne

1. S. Sempołowska: Na ratunek. [Powieść]. Wyd. 8 przejr. przez ... Wwa: Iskry 1953, 287 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 9 1955, wyd. 10 1961, wyd. 11 1966, wyd. 12 1969, wyd. 13 1981.

2. P.É. Victor: Banquise. W krainie bez cienia. [Dziennik z wyprawy polarnej]. Tłum. z franc. J. Matuszewska. Red.: ... i A. Centkiewiczowa. Wwa: Iskry 1958, 443 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1956, 1976. — SWPP 1. — PP (E. Głębička). — LP (red.). — NSLD (S. Frycie).

[Wyspa mgieł i wichrów:] A. Jesionowski. *Prosto z mostu* 1935 nr 4; A. Milkiewiczowa: Polarnik. *Wiad. Lit.* 1936 nr 41. — W. Gombrowicz: Egzotyka wielka i mała. *Kur. Pol.* 1937 nr 130. — [Biała foka:] S. Furmanik. *Gaz. Pol.* 1938 nr 103; I. Turowska: Wśród żywiółów. *Kultura* 1938 nr 4. — J. Radwan: Książka dla dzieci i młodzieży. *Tyg. Powsz.* 1949 nr 32. — S. Zieliński: Rodacy w lodowce. *Nowe Książ.* 1961 nr 23 [rec.: Kierunek Antarktyda]. — O. Budrewicz. *Prz. Kult.* 1962 nr 2 [rec.: Tajemnice szóstego kontynentu]. — A. Olcha: Centkiewiczowie. Wwa: Czyt., Ag. Aut. 1973, 35 s.; przełt. ang. K. Cękalska. Tamże 1976. — G. Skotnicka: Marynista A. i Cz.C. *Zesz. Nauk. Wjdz. Hum. UG (Pr. Hist.-lit.)* 1977 z. 5. — K. Surowiec: Proza biograficzna A. i Cz.C. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Rzesz.* 1980 nr 46. — K. Goldbergowa. *Kontrasty* 1984 nr 10. — I. Szenkowska: Z Centkiewiczami do Australii. *Tyg. Pol.* 1988 nr 2.

E.G.

CENTKIEWICZOWA Alina 1907-1993

Prozaik, autorka książek dla młodzieży.

Urodzona 5 grudnia 1907 w Hłuszkach (woj. warszawskie); córka Bolesława Gilicyńskiego, geodety, i Jadwigi z Rogowskich. Uczyła się w Gimnazjum ZNP w Warszawie. Studiowała prawo na Uniwersytecie w Grenoble, w 1929 uzyskała tytuł licencjate en droit. Od 1932 pracowała jako referent Biura Ekonomicznego, następnie jako kierownik Biblioteki Państwowego Banku Rolnego w Warszawie. W 1937 i 1938 wzięła udział w wyprawach na Arktykę. W listopadzie 1939 wyszła za mąż za pisarza Czesława Centkiewicza. W czasie okupacji niemieckiej przebywała w Warszawie, skąd podczas powstania warszawskiego została wywieziona do obozu koncentracyjnego w Neuengamme pod Hamburgiem, potem do Ravensbrück, a następnie na roboty do Stuttgartu. Po wyzwoleniu powróciła w 1946 do kraju i zamieszkała w Jeleniej Górze, gdzie prowadziła pracę kulturalno-oświatową jako przewodnicząca Ligi Kobiet. W tym okresie rozpoczęła pracę literacką. Debiutowała w 1949 powieścią „Odarpi, syn Egigwy”, napisaną wspólnie z Cz. Centkiewiczem. W latach następnych kontynuowała współpracę literacką z mężem. W 1950 przeniosła się do Legionowa pod Warszawą, a w 1955 do Warszawy. W 1954 została członkiem ZLP. W 1955 otrzymała wspólnie z Cz. Centkiewiczem nagrodę Prezesa Rady Ministrów za twórczość literacką dla młodzieży. W 1961 została członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1957-76 odbyła ponad czterdzieści podróży w celu zbierania materiałów do pracy literackiej; w 1958-59 jako pierwsza Polka wzięła udział w rejsie na

Antarktydę (na statku Czwartej Radzieckiej Naukowej Wyprawy Antarktycznej), wyjeżdżała też do Laponii, Senegalu, Tunezji, Egiptu, Syrii i Libanu. Materiały do pracy zbierała też w instytutach polarnych w Leningradzie, Oslo, Helsinkach, Paryżu i Genewie. W 1970 otrzymała wspólnie z Cz. Centkiewiczem Order Uśmiechu przyznawany przez dzieci. Odznaczona m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1956), Krzyżem Kawalerskim (1962), Krzyżem Oficerskim (1979) i Krzyżem Komandorskim (1974) Orderu Odrodzenia Polski, odznaką „Zasłużony dla Kultury Polskiej” (1987). Zmarła 11 marca 1993 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Odarpi, syn Egiwy. [Powieść dla młodzieży; współaut.:] Cz.J. Centkiewicz. [Wwa:] Czyt. 1949, 164 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1950, wyd. 3 1953, wyd. 4 1955, wyd. 5 1957, wyd. 6 1959, wyd. 7 1960, wyd. 8 1961, wyd. 9 1962, wyd. 10 1964, wyd. 11 1965, wyd. 12 1967, wyd. 13 1968, wyd. 14 1970, wyd. 15 1973, wyd. 16 1976, wyd. 17 1980, wyd. [18] 1985.

Przekł. bułg.: Odarpi, sin Egiwa. [Przeł.] S. Ilčev. Sofija 1967, — ros.: Odarpi, syn Egiwy. [Przeł.] S. Larin. Moskwa 1964, — rum.: Copil din țara de gheață. [Przeł.] E. Lința. București 1969, — słowac.: Odarpi Egigov syn. [Przeł.] M. Babiaková-Bajová. Bratislava 1959, — słowen.: Odarpi Egigov sin. [Przeł.] K. Salamon-Biedrzycka. Ljubljana 1985. Adapt. scen. pt. Odarpi i Wielki Biały: Adapt. A. Nowak. Praprem. Wr., T. Lalek 1973.

2. Zdobywcy Bieguna Północnego. [Współaut.:] Cz.J. Centkiewicz. Wwa: Czyt. 1950, 199 s. Wyst. nast. tamże: wyd. 4 1952, wyd. 5 1954; wyd. 6 Wwa: Iskry 1956.

Przekł. niem.: Eroberer des Nordpols. [Przeł.] W. Grycz. Berlin 1953.

3. Na podbój Arktyki. [Współaut.:] Cz.J. Centkiewicz. Wwa: KiW 1952, 306 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 rozszerz. 1953, wyd. 3 poszerz. i uzup. 1956, wyd. 4 uzup. do 1958 r. 1959.

Przekł. czes.: Dobývami Arktidy. [Przeł.] L. Teigová-Stachová. Praha 1958, — niem.: Sie bezwangen die Arktis. [Przeł.] O. Mallek. Leipzig 1960, — ros.: Osvajanie Arktiki. [Przeł.] K. Radziwiłowicz. Cz. Wojski. Moskwa 1956, — serb.: Osvajanje Arktiki. [Przeł.] M.K. Marinović. Beograd 1960.

4. W łodach Eisfiordu. [Współaut.:] Cz.J. Centkiewicz. Wwa: Czyt. 1953, 300 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1954; wyd. 3 Wwa: NK 1956; wyd. 5 [!] Wwa: Czyt. 1957, tamże: wyd. 6 1960, wyd. 7 1961, wyd. 8 przejrz. i rozszerz. 1965, wyd. 9 1971.

Wyd. 6 z podtyt.: Opowiadanie na tle prawdziwych wydarzeń; wyd. 8 z podtyt.: Nowe opracowanie wyprawy ratowniczej na podstawie dzienników okrętowych; wyd. 9 z podtyt.: Nowe opracowanie historii arktycznej wyprawy ratowniczej na podstawie pamiętników i dzienników okrętowych.

Przekł. niem.: Im Packeis des Eisfjords. [Przeł.] J. Thaele. Leipzig 1955.

5. Niezwykła podróż. [Powieść]. Wwa: NK 1955, 171 s. Wyd. 2 tamże 1957. Przedr. zob. poz. 7.

6. Na białym szlaku. [Opowiadania; współaut.:] Cz.J. Centkiewicz. Wwa: NK 1956, 265 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1957, wyd. 3 1958, wyd. 4 zmien. 1961, wyd. 5 1963, wyd. 6 1966, wyd. 7 1968, wyd. 8 1972, wyd. 9 1975, wyd. 10 1982, wyd. 11 rozszerz. 1988.

Wyd. 4 pt. Na białym szlaku i inne opowiadania.

Zawartość: Przygoda w Zatoce Południowej; Znowu na Wyspie Niedźwiedziej; Radiostacja zamikła; Powiew Arktyki; Bohaterski szturm; S.O.S. – ludzie na krze!; Tajemnica stacji polarnej; Na białym szlaku. – Od wyd. 4 zawiera: Na białym szlaku; „Do ostatniej kropli paliwa...”; Rycerz wielkiej przygody; S.O.S. – ludzie na krze!; Pułkownik Orwin mylił się; Szturm na „Świętej Anny”; Tajemnica stacji polarnej; Na Morzu Barentsa rozpoczął się sztorm; Za życia pogrzebany. Przekł. czes.: V zemi polární záře. [Przeł.] H. Stachová. Praha 1960, wyd. 2 tamże 1961, — rum.: S.O.S. O ameni pe banchiză! [Przeł.] S. Movilă, J. Wulin. București 1965, — serb.-chorw.: Na bijelom tragu. [Przeł.] M. Snajder. Sarajevo 1965, — słowac.: [Przeł.] J. Gofus. Bratislava 1989.

7. Opowieści spod bieguna. [Opowiadania; współaut.:] Cz.J. Centkiewicz. Wwa: NK 1960, 144 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1961, wyd. 3 1963, wyd. 4 1965, wyd. 5 1967, wyd. 6 1971, wyd. 7 1976, wyd. 8 rozszerz. 1980, 334 s., wyd. 9 1983.

Zawartość: Giwej będzie wielkim szamanem; Piotr w krainie białych niedźwiedzi; Przygoda Jędrka z Zatoki Królewskiej; Radiostacja na Półwyspie Życzeń zamilkła [poz. 6]; Na Morzu Barentsa rozpoczął się sztorm [poz. 6]; — Nadto od wyd. 2 także: Anaruk, chłopiec z Grenlandii [zob. Cz. Centkiewicz poz. 5]; od wyd. 8 także: Niezwykła podróż [poz. 5]; Od niespodzianki do niespodzianki; Alarm za alarmem; Czy łamacze lodu zdążą?

8. Tajemnice szóstego kontynentu. [Współaut.:] Cz.J. Centkiewicz. Wwa: Czyt. 1960, 208 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1961, wyd. 3 1964, wyd. 4 1966, wyd. 5 1970, wyd. 6 poszerz. 1974, wyd. 7 1977.

Przekł. niem.: Der geheimnisvolle Kontinent. [Przeł.] Ch. Eckert. Berlin 1965, wyd. 2 tamże 1967, — węgier.: A hatodik világrész – Aitkai. [Przeł.] É. Sebök. Budapest 1963.

9. Kierunek Antarktyda. Cz. 1. Przez morza i oceany. Cz. 2. Antarktyda, jaką przeżyliśmy. [Współaut.:] Cz.J. Centkiewicz. Wwa: Iskry 1961, 265 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 popraw. 1963, wyd. 3 1964, wyd. 4 1967, wyd. 5 1974, wyd. 6 uzup. 1978 [właśc. 1979].

Wyd. 1 zawiera też: Cz. 3. S. Bart: Ku nie znanym wybrzeżom. Tłum. z czes. J. Bułakowska.

Przekł. słowac.: Smer Antarktida. [Przeł.] V. Šmrhová. Bratislava 1970.

10. Fridtjof, co z ciebie wyrośnie? Opowieść o Nansenie. [Współaut.:] Cz. J. Centkiewicz. Wwa: NK 1962, 340 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1964, wyd. 3 1966, wyd. 4 1968, wyd. 5 1970, wyd. 6 1972, wyd. 6 [właśc. 7] 1974, wyd. 8 1978, wyd. [9] 1981, wyd. [10] 1987.

Przekł.: bułg.: Kakvo šče izleze ot tebe, Fri'of? [Przeł.] R. Cvetkova. Sofija 1972, — czes.: Velký Nor. [Przeł.] H. Stachová. Praha 1964, — estoń.: Nansen. [Przeł.] N. Kapliński. Tallinn 1976, — ros.: Kem že ty staneš, Fri'of? [Przeł.] E. Brynskij. Leningrad 1967, — słowac.: Fridtjof, čo z teba bude? [Przeł.] M. Babiaková-Bajová. Bratislava 1965, — ukr.: Ščo z tebe viroste, Fri'ofe? [Przeł.] J. Brojak. Kív 1973, wyd. 2 1976, — węgier.: Nansen útja. [Przeł.] G. Kerényi. Budapest 1966, — włos.: Fridtjof, che ne sarà di te? [Przeł.] J. Kaczmarek Vitali. Bergamo 1973.

11. Mufti, osiołek Laili. [Opowiadanie]. Wwa: Ruch 1964, 23 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1972; wyd. 2 [właśc. 3] Wwa.: KAW 1975.

Przekł.: ang.: The little donkey. [Przeł.] J. Brodzki. Wwa 1976.

12. Tumbo z Przylądka Dobrej Nadziei. [Powieść; współaut.:] Cz.J. Centkiewicz. Wwa: NK 1964, 315 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1966, wyd. 3 1968, wyd. 4 1969, wyd. 5 1974, wyd. 6 1977, wyd. 7 1979, wyd. 8 1985; Bydż.: Somix 1991.

Przekł.: białorus.: Tumba z Mysa Dobraj Nadziei. [Przeł.] N i J. Bryli. Minsk 1971, — czes.: Tumbo z mysu Dobré nadějje. [Przeł.] H. Stachová. Praha 1981, — rum.: Tumbo sa Rta dobre nade. [Przeł.] M. Stojilkonić. Beograd 1979, — słowac.: Tumbo z mysu Dobrej Nádeje. [Przeł.] M. Babiaková-Bajová. Bratislava 1968, wyd. 2 1969, wyd. 3 1980, — ukr.: Tumbo z Mysu Dobroji Nadii. [Przeł.] O. Stajec'kyj. Kív 1971, — węgier.: Tumbo Kalandjai. [Przeł.] E. Sebök. Budapest 1970 [właśc. 1969].

13. Człowiek, o którego upomniało się morze. [Powieść; współaut.:] Cz.J. Centkiewicz. Wwa: Czyt. 1966, 376 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1969, wyd. 3 1972, wyd. 4 1975, wyd. 5 1978, wyd. 6 1985.

Przekł.: bułg.: Ruald Amundsen. [Przeł.] A. Jovčeva. Sofija 1982, — czes.: Roald Amundsen. [Przeł.] H. Stachová. Praha 1971, — estoń.: Mees, keda kutsus mer. [Przeł.] A.-M. Rõuk. Tallinn 1988, — ros.: Čelovek, kotorogo pozvalo more. [Przeł.] E. Brynskij. Leningrad 1971, — słowac.: Človek, ktorého uchvátilo more. [Przeł.] M. Babiaková-Bajová. Bratislava 1969, — ukr.: Ljudina, jaku poklikalo more. [Przeł.] J. Brojak. Kív 1976, wyd. 2 1982, — węgier.: Amundsen útja. [Przeł.] E. Sebök. Budapest 1968.

14. Okrutny biegun. [Opowieść o odkrywcach Arktyki; współaut.:] Cz.J. Centkiewicz. Wwa: Iskry 1969, 343 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1970, wyd. 3 1974, wyd. 4 1979, wyd. 5 1983, wyd. [6] zmien. 1986.

Przekł.: niem.: Der grausame Pol. [Przeł.] K. Kelm. Berlin 1974, wyd. 2 1976, — słowac.: M. Babiaková-Bajová. Bratislava 1976, — węgier.: A könyörtelen Északi-sark. [Przeł.] E. Sebök. Budapest 1973.

15. Osaczeni wielkim chłodem. [Współaut.:] Cz.J. Centkiewicz. Wwa: Czyt. 1970, 311 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1974, wyd. 3 1976, wyd. 4 1980.

Dot. Grenlandii.

Przekł.: czes.: V zemi bez stínu. [Przeł.] H. Stachová. Praha 1974, — ros.: Osaždennyje večnym chłodom. [Przeł.] V. Kon. Leningrad 1975.

16. Nie prowadziła ich Gwiazda Polarna. [Biografie odkrywców Antarktydy; współaut.:] Cz.J. Centkiewicz. Wwa: Iskry 1974 [właśc. 1975], 425 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1976, wyd. 3 1981, wyd. 4 z esejem wprowadzającym Z. Stolaraka. Wwa 1984.

Przekł.: rum.: Nu i-a calauzit Steaua Polara. [Przeł.] E. Lința. București 1980, — węgier.: Sárkesillág nem vezérelte őket. [Przeł.] E. Sebök. Budapest 1978.

17. Tumbo nigdy nie zazna spokoju. [Powieść; współaut.:] Cz.J. Centkiewicz. Wwa: NK 1976, 277 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1979, wyd. 3 1985; Bydż.: Somix 1991.

Przekł.: czes.: Tumbo znovu v nesnázích. [Przeł.] H. Stachová. Praha 1982, — słowac.: Tumbo nikdy nesklame. [Przeł.] M. Babiaková-Bajová. Bratislava 1980, — węgier.: Tumbó, az örök remény fia. [Przeł.] E. Sebök. Budapest 1981.

18. Zaczarowana zagroda. [Dla dzieci; współaut.:] Cz.J. Centkiewicz. Białystok: KAW 1992, 15 s. Wyd. nast. Wwa: NK 1993.

Zob. też CENTKIEWICZ Czesław Jacek, twórczość, poz. 1, 5, 16.

Praca redakcyjna

1. P.É. Victor: Banquise, W krainie bez cienia. [Dziennik z wyprawy polarnej]. Tłum. z franc. J. Matuszewska. Red.: ... i Cz.J. Centkiewicz. Wwa: Iskry 1958, 443 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1956, 1976. — SWPP 1. — PP (E. Głębička).— LP (red.). — NSLD (S. Frycie).

S. Zieliński: Rodacy w lodówce. *Nowe Książ.* 1961 nr 23 [rec.: Kierunek Antarktyda]. — A. Olcha: Centkiewiczowie. Wwa: Czyt., Ag. Aut. 1973, 35 s.; przekł. ang. K. Cękałska. Tamże 1976. — G. Skotnicka: Marynistyka A i Cz.C. *Zesz. Nauk. Wydż. Hum. UG (Pr. Hist.-lit.)* 1977 z. 5. — K. Surowiec: Proza biograficzna A i Cz.C. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Rzesz.* 1980 nr 46. — I. Szenkowska: Z Centkiewiczami do Australii. *Tyg. Pol.* 1988 nr 2.

E.G.

CHABROWSKI Tadeusz ur. 1934

Do 1967 używał imienia zakonnego: Wacław. Poeta.

Urodzony 11 listopada 1934 w Złotym Potoku pod Częstochową; syn Edmunda Chabrowskiego, pracownika kolei, i Stanisławy z Nowaków. Uczył się w Gimnazjum im. H. Sienkiewicza w Częstochowie, gdzie w 1951 zdał tzw. matą maturę. W tym samym roku wstąpił do nowicjatu zakonu paulinów w Żarkach pod Częstochową. Od 1952 kontynuował naukę w zakresie szkoły średniej jako kleryk w Seminarium Ojców Paulinów na Skałce w Krakowie. Tamże po otrzymaniu w 1954 świadectwa maturalnego studiował filozofię tomistyczną (do 1956) i teologię (do 1960). W 1960 otrzymał święcenia kapłańskie w zakonie paulinów na Jasnej

Górze w Częstochowie. W 1961 został przydzielony do amerykańskiej prowincji paulinów w Doylestown i wyjechał do Stanów Zjednoczonych. Debiutował w 1962 wierszami „Dzień z kwietnia 1959”, „Lato” i „Prośba”, opublikowanymi w *Tygodniku Powszechnym* (nr 26). Od tegoż roku wydawał polsko-amerykański miesięcznik *Jasna Góra*. W następnych latach ogłaszał sporadycznie wiersze m.in. na łamach *Więzi* (od 1964) oraz pism emigracyjnych: paryskiej *Kultury* (od 1962), londyńskich *Kontynentów* (1964-66), *Oficyny Poetów* (od 1966) i *Wiadomości* (od 1965), a także przekłady angielskie w amerykańskim kwartalniku *The Polish Review* (Nowy Jork 1964-65). Za twórczość poetycką otrzymał w 1964 nagrodę im. Z. Polkowskiej-Szkaradzińskiej w konkursie zorganizowanym przez *Kontynenty* oraz w 1965 nagrodę Fundacji im. Kościelskich. W 1965-67 studiował korespondencyjnie polonistykę na Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie w Londynie. W 1965 redagował londyńską *Gazetę Niedzielną*, zastępując Tadeusza Borowicza. W 1967 wystąpił z zakonu i ożenił się z Zofią Gross Pyszyńską, z zawodu inżynierem (ślub kościelny za zgodą Stolicy Apostolskiej w 1969). Zamieszkał w Filadelfii. W 1969-70 pracował jako nauczyciel łaciny, literatury i religii w college'u Friends Academy, Lahaska, Pensylwania. W 1971 uzyskał stopień Master of Arts w zakresie kulturoznawstwa na Uniwersytecie Temple w Filadelfii, którego był później doktorantem. Dzięki stypendium Fundacji Kościuszkowskiej kontynuował też w 1972/73 podyplomowe studia w zakresie literatury i filozofii na Uniwersytecie Warszawskim. Następnie w 1975/76 odbywał studia socjologiczne na Fordham University w Nowym Jorku; uzyskał stopień Bachelor of Science. W 1978 przeniósł się do Nowego Jorku, pracował w Unii Kredytowej przy Centrum Polsko-Słowiańskim w polskiej dzielnicy Greenpoint. Od 1988 uczęszczał na kurs optyczny w Technical College of New York City; w 1991 uzyskał dyplom optyka i w następnym roku zaczął prowadzić własny zakład optyczny. Publikował wiersze i artykuły na łamach *Przeglądu Polskiego*. W 1990 został członkiem SPP. W tym samym roku otrzymał amerykańską nagrodę World of Poetry Press. Mieszka w Nowym Jorku.

TWÓRCZOŚĆ

1. Madonny. [Wiersze]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1964, 47 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1965, wyd. krajowe Wwa, Kr.: Michalineum 1990.

Wyd. 1 i 2 podp.: Waław T. Chabrowski.

2. Lato w Pensylwanii. [Wiersze]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1966, 60 s.

Podp.: Waław T. Chabrowski.

3. Drzewo mnie obeszło. [Wiersze]. Wwa: LSW 1973, 63 s.

4. Wiersze. Kr.: WL 1975, 35 s.

5. Drewniany rower. [Wiersze]. Brooklyn: Polander Press 1988, 49 s.

Druk bibliofilski w 150 numerowanych egzemplarzach.

6. Panny z wosku. [Wiersze]. Wybór i nota o autorze: A. Bernat. Lubl.: Norbertinum 1992, 56 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Wywiady: Gdy prorocy milczą ... [Rozm.] H.B. Klein. *Prz. Pol.*, dod. *Nowy Dz.*, Nowy Jork, 1991 nr z 7 II; Alchemik słów. Rozmowa z T.Ch. [Rozm.] A. Michajłow. *Prz. Pol.*, dod. *Nowy Dz.*, Nowy Jork 1993 nr z 4 II.

Z. Zaniewicki: Słownik pisarzy polskich na obczyźnie: T.Ch. *Pam. Lit.*, Londyn 1988 t. XII. — J. Zieliński J. Kowalski: T.Ch. W tegoż: Leksykon polskiej literatury emigracyjnej. Lubl. 1989*, wyd. nast. pod nazwiskiem J. Zieliński tamże 1990.

[Madonny:] J. Niesnaski: Czyste słowo. *Kontynenty*, Londyn 1964 nr 72; M. Zagórska Brooks. *The Polish Review*, Nowy Jork 1964 nr 4. — [Lato w Pensylwanii:] J. Rostworowski: Między wierszami. *Wiadomości*, Londyn 1966 nr 28; B. Miązek: Notatki o Ch. *Wiadomości*, Londyn 1967 nr 33; przedr. w tegoż: Teksty i komentarze. Londyn 1983. — L.S. Żuliński: Na przykład liryka religijna. *Ofic. Poetów*, Londyn 1973 nr 3. — K. Świegocki. *Tyż. Kult.* 1974 nr 13 [rec.: Drzewo mnie obeszło. — A. Frajlich-Zajac: „Paszport do nieba”. Wiersze T.Ch. *Prz. Pol.*, dod. *Nowy Dz.*, Nowy Jork 1975 nr z 18 X [rec.: Wiersze]. — L.S. Żuliński: Pokora sceptyczna T.Ch. W tegoż: Sztuka wyboru. Wwa 1979. — G. Drabik: Igraszki w kosmosie na zapiecku. *Prz. Pol.*, dod. *Nowy Dz.*, Nowy Jork 1989 nr z 10 VIII [rec.: Drewniany rower]. — [Panny z wosku:] A. Michajłow: Pomiędzy psalterzem a sztambuchem. *Prz. Pol.*, dod. *Nowy Dz.*, Nowy Jork 1992 nr z 3 XII; J. Fert: Odlane z wosku — zamknięte w metaforze. (O wierszach T.Ch.). *Akcent* 1993 nr 1/2; M. Skwarnicki: T.Ch. — poeta i człowiek. *Więź* 1993 nr 11.

A.H.

CHACIŃSKI Stanisław
1936-1990

Pseud.: (chat); Jerzy Jordan; Stacha.

Poeta, prozaik, reportażysta.

Urodzony 3 kwietnia 1936 w Sokołowie Podlaskim; syn Franciszka Chacińskiego, urzędnika, i Janiny z domu Minberger vel Zaborowska, nauczycielki. W okresie okupacji niemieckiej przebywał w Warszawie, później mieszkał kolejno w Radomiu, Szczecinie, a od 1949 we Wrocławiu, gdzie uczęszczał do V Liceum Ogólnokształcącego. Debiutował na łamach *Wrocławskiego Tygodnika Katolickiego* wierszami „Na Tumskim Ostrowiu” i „Odlot ptaków” (nr 15) oraz jako reportażysta utworem „Tęczowy świat” (nr 17); z piśmem tym współpracował do 1955, publikując wiersze, opowiadania i reportaże. Od 1953 był członkiem Koła Młodych Pisarzy przy Oddziale Wrocławskim ZLP, związał się także z ośrodkiem Korespondencyjnego Klubu Młodych Pisarzy. W tych latach podejmował równocześnie z działalnością literacką i dziennikarską dorywcze prace w różnych zawodach. W 1956 był jednym z założycieli i liderów

Wrocławskiej Grupy Artystycznej „Dlaczego Nie”, w której działał do 1957. W 1956 zawarł związek małżeński z Małgorzatą Jezierską (rozwód w 1973). W 1956-57 odbywał zasadniczą służbę wojskową, pracując w charakterze korespondenta redakcji *Żołnierza Ludu*. W następnych latach publikował wiersze i prozę m.in. w *Odrze* (1960-76), *Agorze* (1966-68), *Poezji* (1967-72). Był laureatem konkursów literackich i dziennikarskich. Od 1968 należał do ZLP. W 1975 przeniósł się do Opola, gdzie został pracownikiem redakcji miesięcznika *Opole*, początkowo na stanowisku reportażysty, a od 1983 – kierownika działu prozy; ogłaszał tu reportaże, wiersze i opowiadania, m.in. cykl reportaży z odbytych w 1981 dwumiesięcznej podróży po Wietnamie (w 1982 nr 1-3, 6) oraz od 1983 stały felieton „Spod paragrafu” (podp. Jerzy Jordan). W 1977 ożenił się z Janiną Kozioł (rozwód w 1985). Od 1978 był członkiem SDP. W 1981 uczestniczył w zakładaniu Klubu Inteligencji Twórczej „Pierwsze Pokolenie” w Opolu. Od 1986 pełnił funkcję członka zarządu Oddziału Opolskiego ZLP. Zmarł 12 października 1990 w Opolu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Tematy. [Wiersze]. Wr.: ZLP, Oddz. we Wr. 1957, 16 s.
2. Dochodzenie do gruszki. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1962, 59 s.
3. Poza tamto. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1967, 52 s. Zawiera m.in. cykl: *Rzeczy dawne; Jeszcze miłość*.
4. Jest jak jest. [Opowiadania]. Kr.: WL 1968, 125 s.
Zawartość: *Podróże za parkan; Dobry dzień; Charakterni ludzie; Było życie; Jest jak jest; Ich ręce; Droga; Wyżej już tylko słońce*.
5. Kilku, ten sam. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1969, 45 s.
6. Ciuciubabka. [Powieść]. Kr.: WL 1973, 160 s.
7. Siedem zdarzeń różnych. [Reportaże]. Wr.: Ossol. 1973, 194 s.
8. Wniebogłoty. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1973, 51 s. Zawiera cykle: *Legandy; Wniebogłoty i glosy; Układy z potem*.
9. Wiersze wybrane. Kat.: Śląsk 1981, 127 s. Zawiera też: *Wiersze nowe*.
10. Conocne (wiersze). Opole: Wydawn. Oddziału ZLP w Opolu, Ofic. Lit. Wers 1990, 35 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988. — Inf. KKMP.
[Dochodzenie do gruszki:] E. Czaplejewicz: *Dochodzenie do rzeczy. Twórczość 1963* nr 4; M. Głowiński: *Poezja rzeczy małych. Odra 1963* nr 2. — M. Jodłowski: *Kilku, ten sam. Opole 1982* nr 6, 8. — B.S. Kunda: „To wątpliwe co w lustrze widziane”. *Opole 1989* nr 9.

CHADZINIKOLAU Nikos ur. 1935

Krypt.: N.Ch.; (N.Ch); N.CH.

Urodzony 1 października 1935 w Trifilli w Grecji; syn Iraklisa Chadzinikolau, kierownika budowy dróg, i Stelli z domu Augustopulu. W Grecji ukończył szkołę podstawową i przez dwa lata uczęszczał do gimnazjum. W 1948 podjął próby twórczości poetyckiej, pisząc wiersze w języku greckim (nie opublikowane). Prowadził też teatrzyk lalkowy. W 1949 wyemigrował wraz z rodziną początkowo do Jugosławii, a następnie po roku do Polski. W Szczecinie ukończył liceum ogólnokształcące oraz średnią szkołę muzyczną. Prowadził chór i zespół wokально-muzyczny, który m.in. w 1955 wystąpił na Światowym Festiwalu Młodzieży i Studentów w Warszawie. W 1955-60 studiował polonistykę na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza (UAM) w Poznaniu. W tym okresie wstąpił do PZPR oraz działał w organizacjach młodzieży studenckiej, m.in. w Ogólnopolskim Komitecie Studentów Zagranicznych (członek prezydium). W czasie studiów założył duet rewersów „Eros”, w którym występował wraz z Paulosem Raptisem. W 1955 debiutował w języku greckim wierszem „Stin Anna”, opublikowanym w wydawanym we Wrocławiu tygodniku *Dimokratis* (nr 115), oraz rozpoczął twórczość literacką w języku polskim. Pierwsze wiersze: „Człowiek”, „Dziewica słońca”, „Noc” ogłosił w 1958 w czasopismach *Pomorze* (nr 1/2) i *Tygodnik Zachodni* (nr 2), z którymi nawiązał stałą współpracę. Od tego roku publikował również liczne utwory, przekłady z literatury greckiej i recenzje w pismach: *Filomata, Głos Wielkopolski, Nowy Świat*, oraz od 1959: *Gazeta Poznańska, Na przelaj, Nad Wartą*. W 1959-78 redagował kolumnę młodzieżową i literacką w piśmie *Dimokratis*. W tym czasie był związany z Korespondencyjnym Klubem Młodych Pisarzy „Wiry” w Poznaniu. Po uzyskaniu dyplomu magistra w 1960 został nauczycielem języka polskiego w II Technikum Chemicznym w Poznaniu, następnie uczył tego przedmiotu w XII Liceum Ogólnokształcącym. Prowadził również szkółkę dla dzieci greckich. W 1961 ożenił się z Aleksandrą Lewandowską (zmarła w 1968). Od 1962 drukował wiersze, utwory proza, recenzje i przekłady m.in. na łamach pism: *Fakty i Myśli, Wiatraki, Tygodnik Kulturalny*. W 1965 został członkiem ZLP, w którym pełnił m.in. funkcję sekretarza Oddziału Poznańskiego. W tymże roku nawiązał współpracę z czasopismami: *Nadodrza, Życie Literackie i Nurt* (tu w 1966-67 stałe recenzje literackie). Od 1967 publikował liczne utwory i przekłady z literatury greckiej w *Poezji* oraz od 1973 w *Kamieniu* i *Faktach*. W 1970 otrzymał nagrodę m. Poznania i województwa poznańskie-

A.H.

go za osiągnięcia literackie, a w 1976 nagrodę Ministra Oświaty i Wychowania. W 1970 zawarł związek małżeński z Elżbietą Borys. W 1975 przyjął obywatelstwo polskie. Od 1978 prowadził lektorat języka greckiego na UAM. Był współzałożycielem Towarzystwa Przyjaźni Grecko-Polskiej w Atenach i Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Greckiej w Warszawie. Współpracował z greckimi czasopismami literackimi: *Pneumatiki Zoi* [Intelektualne Życie], *Panagostia Sinergasia* [Międzynarodowa Współpraca], *Doma* [Poddasze], w których publikował przekłady z literatury polskiej oraz artykuły o polskiej literaturze, kulturze i oświacie. Napisał wiele tekstów do melodii greckich i polskich wykonywanych przez zespoły „Helleni” i „Prometeusz”, których był współzałożycielem. W 1984 został prezesem Oddziału Poznańskiego nowego ZLP (od 1992 wiceprezes). Zainicjował i organizował Międzynarodowe Listopady Poetyckie, redagował *Białą Serię Biblioteki Poetyckiej* ZLP. Za twórczość literacką otrzymał nagrodę literacką im. J. Kasprowicza (1984), nagrodę „Czerwonej Róży” (1988), nagrodę Ministra Kultury i Sztuki II stopnia za twórczość przekładową (1989) oraz nagrody greckie za działalność przekładową: Złoty Medal Aleksandra Wielkiego (1988), Złotą Liłę Orfeusza (1989), nagrodę Stowarzyszenia Tłumaczy Greckich (1989). Odznaczony m.in. odznaką „Zasłużony dla Kultury Polskiej” (1971), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1981), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1984). Mieszka w Poznaniu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Barwy czasu. [Wiersze]. Pozn.: WP 1961, 71 s.
Cykle: Barwy czasu; Ateny moje; Zostań ptakiem; Mikroobrazy [proza poetycka].
2. Otwarcie świąta. [Wiersze]. Pozn.: WP 1964, 85 s.
Cykle: Miasto słońca; Płonący czas; Epigramaty oraz Mikroobrazy [proza poetycka].
3. Wyzwolenie oczu. [Wiersze]. Pozn.: WP 1967, 99 s.
Cykle: Moje powroty; Pełnia o zmierzchu; Hieroglify. — oraz: Z ziemi południa [przekłady ze współczesnej poezji greckiej].
4. Godzina znaczeń. [Wiersze]. Pozn.: WP 1969, 89 s.
Cykle: Powyżej krzyku; Godzina zrównania; Hieroglify. — oraz: Z ziemi południa [przekłady ze współczesnej poezji greckiej].
5. Bezsenność. [Wiersze]. Pozn.: WP 1970, 122 s.
Cykle: Epitafium dla Aleksandry; Dla obojga. — oraz: Z ziemi południa [przekłady ze współczesnej poezji greckiej].
6. Nokturn. Na chór męski a capella. [Muz.:] J.W. Hawel. Kr.: PWM 1971, 7 s., nuty.
7. Pisarze Wielkopolski. Informator. [Współaut.:] J. Mańkowski. Pozn.: WP 1971, 221 s.
8. Próba nocy. [Wiersze]. Pozn.: WP 1971, 106 s.
Cykle: Z głębokości; Światłocienie. — oraz: Z ziemi południa [przekłady ze współczesnej poezji greckiej].
9. U słonych źródeł. Wybór wierszy 1961-1971. Przedm.: J.J. Lipski. Pozn.: WP 1972, 197 s.
Zawiera wiersze z tomów poz. 1-5, 8 ułożone w cykle: Powroty; Słowo i treść; Znaki bólu; Epigramaty; Erotyki.
10. Dobrze, Syzyfie. [Wiersze]. Pozn.: WP 1974, 150 s.
Cykle: Znaki pierwsze; Wiązania; Z tobą. — oraz: Z ziemi południa [przekłady ze współczesnej poezji greckiej].
11. Exodus. [Wiersze]. Pozn.: WP 1976, 133 s.
Cykle: Jedna z Odysei; Przyptywy. — oraz: Z ziemi południa [przekłady ze współczesnej poezji greckiej].
12. Greczynki. [Powieść]. Gdańsk: WM 1978, 89 s.
13. Meduza. [Dramat w 13 scenach]. *Filomata* 1978 nr 316 s. 284-287, nr 317 s. 313-327.
14. Moje krainy. Poezje wybrane. [Przedm.:] F. Fornalczyk. Pozn.: WP 1978, 295 s.
Zawiera wiersze z tomów poz. 1-5, 8, 10, 11. — oraz: Wiersze nowe.
15. Rodowód. Poezje. Pozn.: WP 1979, 128 s.
Cykle: Godność; Słońce w żrenicach. — Z ziemi południa. Tłumaczenia ze współczesnej poezji greckiej.
16. Amulet. Poezje. Pozn.: WP 1980, 128 s.
Cykle: Cisa po trzęsieniu; Diagramy miłości. — Z ziemi południa. Tłumaczenia ze współczesnej poezji greckiej.
17. O diskobolos ap' tin Polonia. [Przeł.] ... Ateny: Difros 1981.
Wybór wierszy w autorskiej wersji greckiej.
18. Po sztormie. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1981, 99 s.
Zawartość: Gdy się stało morze. [Wstępl. — Cz. I. Wiersze z tomów poz. 3, 4, 8, 10, 11, 15. — Cz. II. Wiersze nowe. Morska Nagroda Literacka im. M. Borzymowskiego w 1982.
19. Klepsydra. [Wiersze]. Pozn.: WP 1982, 111 s.
Cykle: Bez maski; Związek ze światłem; Haiku; Glosariusz. — Z ziemi południa. Przekłady ze współczesnej poezji greckiej.
20. Literatura nowogrecka 1453-1983. Wwa, Pozn.: PWN 1985 [właśc. 1986], 335 s.
Zawiera omówienie historycznoliterackie i antologię poezji oraz fragmentów prozy greckiej w przekładzie N.Ch. Wcześniejsza wersja pt. Literatura nowogrecka (po roku 1453). W: Dzieje literatur europejskich. T. 1. Pod red. W. Florjana. Wwa 1977.
21. Słoneczny żal. [Wiersze]. Pozn.: WP 1985, 94 s.
Cykle: Smak soli; W skupieniu. — Z ziemi południa [przekłady ze współczesnej poezji greckiej]. Nagroda Funduszu Literatury oraz nagroda im. K. Janickiego za najlepszy tom poetycki ostatnich dwóch lat w 1985.

22. Bez maski. [Wybór wierszy]. [Przedm.:] L. Żuliński. Pozn.: WP 1986, 438 s.

Wiersze z tomów poz. 1-5, 8, 10, 11, 15, 16, 19, 21 oraz Wiersze nowe.

23. Niebieskooka Greczynka. [Powieść]. Wwa: Iskry 1987, 132 s.

24. Feniks. [Wiersze]. Pozn.: WP 1988, 115 s.

Cykle: Heliotropy; Pulsy, – oraz: Z ziemi południa [przekłady ze współczesnej poezji greckiej].

Nagroda XI Międzynarodowego Listopada Poetyckiego za najlepszy tom poetycki 1988 r.

25. Rozmówki polsko-greckie. Pozn.: Wytwórnia Fonograficzna „Atomica” 1988, 3 kasety.

26. Erotyki. [Wiersze]. Pozn.: ZLP 1990, 33 s.

27. O Ikaros ap' tin Polonia. [Wybór wierszy]. Przeł. ... Ateny: Difros 1990.

28. Mity greckie. Pozn.: Dom Wydawn. Rebis 1991, 162 s.

29. Właściwa miara. [Wiersze]. Pozn.: ZLP 1991, 35 s.

30. Polonika paramithia. Ateny: Smirniotaki 1992, 86 s.

Baśnie polskie w autorskiej wersji greckiej.

Przekłady

1. S. Myrivilis: De profundis. [Powieść]. Wwa: MON 1964, 257 s.

2. N. Kazantzakis: Grek Zorba. [Powieść]. Wwa: KiW 1971, 328 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1973, wyd. 3 1975, wyd. 4 1979, wyd. 5 1986, wyd. 6 1989; wyd. 7: Pozn.: Ofic. Wydawn. GMP 1992.

Adapt. radiowa: A. Sudlitz. Radio 1972.

3. Nowe przestrzenie Ikara. Antologia poezji greckiej XX wieku. Wybór, przekł., przedm. oraz komentarz ... Pozn.: WP 1972, 298 s. Wyd. 2 zmien. tamże 1980; [wyd. 3 uzup.] tamże 1985.

Nagroda IX Międzynarodowego Listopada Poetyckiego za najlepszy przekład poetycki 1985 r.

4. Latarnie Posejdon. Antologia greckiej poezji morskiej XX wieku. Wybór, przekł. słowo wstępne, noty o autorach ... Gdańsk: WM 1978, 351 s.

5. Poławiacze gąbek. Antologia greckich opowiadań morskich. Wybór, przekł., wstęp i aneks biogr. ... Gdańsk: WM 1981, 250 s.

6. T. Antoniou: Trzy natury. [Wiersze]. Przekł., wybór i wstęp ... Szczec.: Glob 1986, 96 s.

7. Safona: Pieśni. Pozn.: WP 1988, 102 s.

8. Aforyzmy Greków. Wybrał i przeł. ... Pozn.: WP 1989, 130 s.

9. T. Antoniou: Epigramaty. Pozn.: [Nakł. tłumacza] 1990, 28 s.

10. E. Koniarelli-Siaki: Twarz wiosny. [Wiersze]. Pozn.: [Nakł. tłumacza] 1990, 28 s.

11. E. Matheou: Ofiara w czasie. [Wiersze]. Pozn.: [Nakł. tłumacza] 1990, 44 s.

12. P. Tsutakos: Jak ten ptak. [Wiersze]. Pozn.: [Nakł. tłumacza] 1990, 28 s.

13. Sofokles: Antygon. Przekł. i wstęp ... Pozn.: Dom Wydawn. Rebis 1991, 54 s.

14. F. Theofilu: Nocna symfonia. [Poemat]. Pozn.: [Nakł. tłumacza] 1991, 40 s.

15. G. Tsalikis: Podróż w czasie. [Opowiadania]. Pozn.: [Nakł. tłumacza] 1991, 40 s.

16. A. Tselenti: Nostalgia ziemi. [Wiersze]. Pozn.: [Nakł. tłumacza] 1991, 42 s.

17. I. Arnokuru-Kerestetzi: Krażenie światła. [Poemat]. Pozn.: [Nakł. tłumacza] 1992, 40 s.

18. F. Theofilu: Liturgia pamięci i morza. [Poemat]. Pozn.: [Nakł. tłumacza] 1992, 40 s.

Praca redakcyjna

1. Drugi puls. Almanach poezji nauczycieli. Wybór i red. ... Pozn.: Kuratorium Oświaty i Wychowania, Klub Nauczyciela 1984, 92 s.

Nadto zob. Przekłady poz. 3-6, 8.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1973, 1989. — Wywiady: Ludzkie marty światła. [Rozm.] T. Wyrwa-Krzyżañski. *Poezja* 1987 nr 7; Poeta dwóch ojczyzn. [Rozm.] K. Karwat. *Tak i Nie* [kwartalnik] 1988 nr 9. — SWPP 2 (M. Brykalska). — PP (M. Brykalska). — Inf. KKMP.

2. Pędziński: Grek piszący po polsku. *Filomata* 1965 nr 189. — Z. Pędziński: Grecja graniczy z Polską. *Nurt* 1966 nr 2 [rec.: Barwy czasu; Otwarcie światła]. — J.J. Lipski: Poezja polska czy nowogrecka. *Twórczość* 1967 nr 3 [rec.: Otwarcie światła]. — K. Sowiński: Syn Hellady — polski poeta. *Przemiany*, Rzym 1969 nr 10 [rec.: Wyzwolenie oczu; Godzina znaczeń]. — [U słonych źródeł:] F. Fornalczyk: Zapisy światłoczułe. *Twórczość* 1973 nr 7; W. Natanson: Polski poeta rodem z Hellady. *Poezja* 1973 nr 12. — S. Stabryła: Hellada i Roma w Polsce Ludowej. *Kr.*: WL 1983, *passim*. — F. Fornalczyk: Zapis światłoczuły. *Fakty* 1984 nr 36. — M. Obarski: Profil czasu. *Nurt* 1985 nr 1. — A. Kaliszewski: Najprostsze ojczyzny. *Między wierszami. Pis. Lit.-Artyst.* 1986 nr 6/7. — W. Stańczak: Antyk we współczesnej poezji polskiej. *Wr.* 1986, *passim*. — M. Żerebyk: Między marzeniem Ikara a Szyfła głazem. *Głos Wybrz.* 1986 nr 224. — S. Nyczaj: Gorzki optymizm Nikosa Chadzinikolau. *Poezja* 1987 nr 7. — N. Anogis. *Polonia*, Ateny 1989. — D. T. Lebiada: Oddech morza w solarium. *Kierunki* 1989 nr 45.

A.H.

CHAMIEC Jadwiga ur. 1900

Powieściopisarka, autorka utworów dla dzieci i młodzieży.

Urodzona 15 października 1900 w majątku Gumowo pod Ciechanowem w rodzinie ziemiańskiej; córka Adama Mierzejewskiego i Józefy z Oxifskich. Po ukończeniu szkoły średniej w 1915 prowadziła z młodzieżą wiejską działalność oświatowo-kulturalną u rodziców na wsi. W tym czasie podjęła pierwsze próby twórczości literackiej,

pisząc wiersze i teksty estradowe. Od 1917 studiowała na Wydziale Humanistycznym Wolnej Wszechnicy w Warszawie. W 1919 wyszła za mąż za ziemianina Bronisława Jaxa-Chamca, twórcę Zakładu Uprawy Torfowisk pod Sarnami, i zamieszkała na wsi na Wołyniu. Debiutowała w 1936 nowelą pt. „Gałązka jemioly”, opublikowaną w *Tygodniku Kobiety* (nr 1/2, 3/4, 5). W czasie okupacji niemieckiej przebywała wraz z rodziną w Prawiednikach pod Lublinem i aktywnie uczestniczyła w konspiracyjnych działaniach AK. Po zakończeniu II wojny światowej wyjechała w 1945 do Bystrzycy Kłodzkiej, gdzie pracowała jako nauczycielka języków francuskiego i polskiego w liceum, szkołach zasadniczych oraz zawodowych. Równocześnie rozwijała działalność kulturalną: organizowała zespoły artystyczne, imprezy świetlicowe i teatralne. Od 1949 publikowała utwory dla dzieci w *Płomyku* i *Płomyczku*. W tymże roku przeniosła się do Wrocławia. Pracowała w Państwowym Ośrodku Szkolenia Zawodowego Ministerstwa Przemysłu Budowlanego jako nauczycielka języka polskiego, w technikum dla młodzieży oraz w technikum dla dorosłych. Organizowała liczne imprezy artystyczne. W 1952 została członkiem ZLP. W 1953 zamieszkała w Warszawie i zajęła się głównie pracą literacką. W 1979 otrzymała nagrodę Prezesa Rady Ministrów za twórczość artystyczną dla dzieci i młodzieży. W 1989 została członkiem SPP. Odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1970). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Bajka o chłopcu, piesku, kotku i kwiatku. [Dla dzieci]. Wwa: NK 1951, 27 s.

2. Rebelia góralska. [Sztuka historyczna]. Powst. 1951.

I nagroda w konkursie zamkniętym Min. Kultury i Sztuki na pełnospektaklowy utwór sceniczny w 1951.

3. O grajku i królownie żabie. [Utwór dramatyczny dla dzieci w 4 aktach]. Praprem. Wwa, T. Nowej Warszawy 1952. Druk *Płomyk* 1959 nr 30 s. 946-950, nr 31 s. 985-987.

4. O Ludwiku Waryńskim. Opowieść. Posł. i przyp. historyczne: J. Durko. Wwa: Czyt. 1952, 301 s. Wyd. nast. tamże: [wyd. 2] Posł. i przyp. historyczne: A. Osiadacz-Molska. 1956, wyd. 3 1960, wyd. 4 1961, wyd. 5 1962, wyd. 6 1964, wyd. 7 1966, wyd. 8 1968, wyd. 9 1970, wyd. 10 1974.

5. Szturm na Szeben. [Opowiadanie historyczne dla młodzieży]. Wwa: NK 1952, 30 s. Wyd. 2 tamże 1954.

6. Towarzysze. [Opowiadanie historyczne dla młodzieży]. Wwa: NK 1952, 28 s.

7. Mały żołnierz rewolucji. [Opowiadanie historyczne dla młodzieży]. Wwa: NK 1953, 31 s.

8. Życie dla sprawy. [Opowieść o Ludwiku Waryńskim dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1953, 117 s.

9. Zdarzenie. Dramat w 4 aktach. Uwagi insc. oprac. ... Wwa: Czyt. 1954, 140 s. Praprem. Wwa, T. Powsz. 1954.

Utwór nagrodzony w konkursie Min. Kultury i Sztuki na pełnospektaklowe widowisko teatralne.

10. Filarecka dłoń. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: NK 1955, 95 s.

11. Żelazne wrota. [Powieść historyczna]. T. 1-2. Wwa: Czyt. 1955, 218 + 252 s. T. 3. Złamana szpada. Tamże 1960, 292 s. Wyd. nast. łączne pt. Żelazne wrota: wyd. 2 tamże 1965, 694 s.; wyd. 3 tamże 1988.

12. Cięższą podajcie mi zbroję. Opowieść o młodości Adama [Mickiewicza]. Wwa: Czyt. 1958, 725 s. Wyd. nast. tamże pt. Cięższą podajcie mi zbroję. Powieść o młodości Adama: wyd. 2 1959, wyd. 3 popraw. i skrócone 1969, 549 s., wyd. 4 1979, wyd. 5 1988.

13. Trójkolorowa kokarda. [Powieść historyczna dla młodzieży]. Wwa: NK 1960, 297 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1962, wyd. 3 1964, wyd. 4 1966, wyd. 5 1969, wyd. 6 1970, wyd. 7 1972, wyd. 8 1973; wyd. 9 Pozn.: WP 1976; wyd. 9 [!] Wwa: NK 1978; wyd. 10 Wwa: MAW 1982.

14. Król kurkowy. [Opowieść dla dzieci]. Wwa: Ruch 1962, [8] k.

15. Opowieść o bartnej sośnie. [Dla dzieci]. Wwa: Ruch 1962, 31 s.

16. Królowna zza gór. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: Ruch 1963, 23 s.

17. Żaki krakowskie. [Opowieść dla dzieci]. Wwa: Ruch [1963], 22 s. Wyd. nast. zmien. jako wyd. 1 tamże 1971.

18. Król i błazen. [Opowieść dla dzieci]. Wwa: Ruch 1964, 23 s.

19. Gniewko z Turoboi. Opowiadania z piastowskich czasów. [Dla młodzieży]. [Współaut.:] A. Chamiec. Wwa: NK 1965, 201 s.

Zawartość: Dzik; Družba; Gniewko z Turoboi; Zbójcekie gniazdo; Ku nowemu; Konik zwierzyniecki; Spotkanie w wozie; W puszczy; Szmaciana kukielka; Jedno prawo - jeden król.

20. Nawiedzeni. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1965, 157 s.

Zawartość: Nawiedzeni; Zemsta Karola Klamma; Nienarodzone; Niobe; Wzgórze śmierci.

21. Jak Semko Polskę budował. Opowiadanie z czasów Jagiellońskich [dla młodzieży]. [Współaut.:] A. Chamiec. Wyd. 2 [!] 1] Wwa: NK 1967, 146 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1969, wyd. 3 1982.

22. Maria Róża. [Powieść]. Wwa: Pax 1972, 189 s.

Nadto liczne słuchowiska radiowe dla dzieci i młodzieży, m.in. nagrodzone na ogólnopolskich konkursach: *Scherzo z tamtych lat*. Radio 1962. — *Baśka z ulicy Rybnej*. Radio 1964. — *Za szumnym Dniestrem, na Cecorskim polu*. Radio 1967. — *Gniew ludu*. Radio 1968. — *Jego królewska mość Cukier I*. Radio 1968. — *Truczna niewoli*. Radio 1968. — *Wolność i prawo*. Radio 1968. — *Romeo i Julia*. Radio 1970. — *Szlakiem dawnych wspomnień*. Radio 1971. — *O roku ów*. Radio 1972. — *Bohater o trzech obliczach*. Radio 1975. — *Grecka Olimpiada*. Radio 1976. — *Skądże ty kasztelaniku?* Radio 1976. — *Taka była prawda*. Radio 1977. — *By się ojczyźnie dobrze działo*. Radio 1978. — *Trójkolorowa kokarda*. Radio 1979 [por. poz. 13].

Adaptacje

1. E. Orzeszkowa: *Dziurdziowie. A...B...C...*. Insc. ... Wwa: NK 1951, 141 s.
2. *Sztandar ze Złotym Lwem*. Adapt. fragmentu powieści H. Sienkiewicza: *Potop*. Radio 1967.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1973, 1988. — SWPP 2 (M. Brykalska). — NSLD (G. Skotnicka).

5. Podhorska-Okołów: *Młodość Tytusa*. *Twórczość* 1959 nr 6 [rec.: Cięższa podajcie mi zbroję]. — A. Jelicz: *Awantury nie arabskie*. *Nowe Książ.* 1960 nr 17 [rec.: *Trójkolorowa kokarda*]. — A. Jelicz: *Beletrystyka historyczna*. *Nowe Książ.* 1965 nr 12 [rec.: *Gniewko z Turoboi*].

A.H.

CHĄDZYŃSKA Zofia

ur. 1912

Podpisywała też utwory nazwiskiem: Chądzyńska-Gajewska. Pseud.: Sophie Bohdan. Prozaik, tłumaczka.

Urodzona 24 lutego 1912 w Warszawie; córka Aleksandra Szymanowskiego, inżyniera, i Józefy z domu Natanson-Leskiej, urzędniczki PCK. Do szkół uczęszczała w Warszawie. Po ukończeniu w 1930 Gimnazjum im. Królowej Jadwigi, pracowała w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, a od 1935 w biurze podróży Orbis. Równocześnie studiowała w Szkole Nauk Politycznych; w 1936 uzyskała magisterium w zakresie ekonomii. W 1939 wyszła za mąż za prawnika, Bohdana Chądzyńskiego (zmarł w 1951). W czasie okupacji niemieckiej przebywała nadal w Warszawie. W lutym 1940 została aresztowana przez gestapo i do lipca tego roku była więziona na Pawiaku. Po zwolnieniu utrzymywała się z pracy w barze kawowym i restauracji. Brała udział w pracy konspiracyjnej. W 1945 wyjechała z kraju. Przebywała kolejno we Francji, w Maroku i od

1955 w Argentynie. Debiutowała w 1958 fragmentem powieści „Ślepi bez lasek” pt. „Rodzina”, opublikowanym w *Twórczości* (nr 12). W tym czasie zaczęła ogłaszać przekłady: od 1959 z literatury francuskiej, od 1961 z literatury iberoamerykańskiej, a w latach późniejszych także z literatury angielskiej. W kwietniu 1961 powróciła do Polski i zamieszkała w Warszawie. W 1962 posłużyła Stanisława Gajewskiego, byłego ambasadora w Paryżu, wówczas dyrektora departamentu Ministerstwa Spraw Zagranicznych (rozwód w 1973). Od 1963 była członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Jako pisarka i tłumaczka literatury iberoamerykańskiej współpracowała m.in. z czasopismami: *Literatura na Świecie* (w 1973-81 członek zespołu konsultacyjnego), *Twórczość*, *Zwierciadło*, oraz z Polskim Radiem, dla którego pisała słuchowiska i adaptacje. W styczniu 1976 podpisała „Memoriał 101”, wyrażający protest przeciw projektowanym zmianom w Konstytucji PRL. W 1979 została członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1980 wyszła za mąż za Krzysztofa Ligotę, dyrektora biblioteki Wartburg Institute w Londynie. Cztery lata później z powodu choroby powróciła do Warszawy. Za całokształt twórczości przekładowej otrzymała nagrodę ZAiKS-u (1979), *Literatury na Świecie* (1980), Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku (1988), PEN Clubu (1994). Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1974). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. *Ślepi bez lasek*. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1959, 207 s. Wyd. 2 tamże 1970.

Wersja franc. (autorska): *Comme l'ombre qui passe*. Paris: Calmann-Lévy 1960, 233 s.

Podp.: Sophie Bohdan.

2. *Chemia*. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1962, 155 s.

3. *Ryby na piasku*. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1965, 208 s.

Zawartość: *Ryby na piasku*; *Pozdrowienia z Ferrary*; *Pojedynki*; *Requiem*; *Zmarszczka*; *Bez litości i bez odwagi*; *Kolega*; *Strykt*; *Twarda*; *Cynowy dzbanek*; *Sprawa życiowa*; *Sarna*.

4. *Skrzydło sowy*. [Powieść]. Wwa: PIW 1967, 233 s.

5. *Przez ciebie, Drabie!* [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1967, 218 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1972, wyd. 3 1974, wyd. 4 1979, wyd. 5 1984.

6. „*Allegro con brio*”. (Sztuka telewizyjna). [Współaut.:] M. Białobrzeski. *Dialog* 1971 nr 4 s. 38-48.

7. *Życie za życie*. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1971, 197 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1973; wyd. 3 Lubl.: WŁubel. 1979.

Nagroda CRZZ w 1972.

8. Statki, które mijają się nocą. [Powieść]. Wwa: NK 1975, 197 s. Wyd. 2 tamże 1989.

Przekł. ros.: Vstrečajutsja vo mraka korabli. [Przeł.] S. Tonkonogova, Moskva 1978, — tadżycki: [Przeł. z ros.] A. Machmadšoev, C. Rachmatov. Dušanbe 1981.

9. Wakacje z Zygą. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: MAW 1977, 45 s.

10. Wstęga pawilonu. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1978, 277 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1982; Wr.: Siedmioróg 1992.

Przekł. czes.: Rád za lásku. [Przeł.] P. Frýbort. Praha 1982, wyd. nast. tamże 1987. — niem.: Das Band des Pavillons. [Przeł.] K. Kelm. Berlin 1982; Maria oder die herbstlichen Augenblicke. [Przeł.] M. Kijowska. Mödling, Wien 1988, wyd. nast. pt. Ich bin so, wie ich bin. Würzburg 1993, — słowac.: Struha za lásku. [Przeł.] M. Krkoškova. Bratislava 1982, — szwedz.: Anna. [Przeł.] A. Josephson, E. Lyly. Stockholm 1983.

Książka wyróżniona w 1980 przez Międzynarodowe Kuratorium Książki Dziecięcej (IBBY) wpisaniem na międzynarodową Listę Honorową H. Ch. Andersena.

11. Dorosnąć. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1987, 207 s.

Nagroda Funduszu Literatury w 1987.

Przekł. niem.: Mein Sohn Michael. [Przeł.] M. Kijowska. Mödling, Wien 1989.

Słuchowiska radiowe m.in.: „Da capo al fine ...”. [Współaut.:] M. Białobrzeski. *Teatr Pol. Radia* 1971 nr 1 s.41-53; *Radio* 1973. — Melo. *Radio* 1971; druk *Zwierciadło* 1971 nr 1 s. 7, 11. — Święty Krzysztof. *Radio* 1971. — Kolega. *Radio* 1972. — Pierwszy wiosenny dzień. *Dialog* 1971 nr 12 s. 5-10; *Teatr Pol. Radia* 1972 nr 1 s. 31-40; *Radio* 1972. — Dzieci i wnuki. *Dialog* 1972 nr 9 s. 24-29; *Teatr Pol. Radia* 1972 nr 3 s. 5-12; *Radio* 1973. — Katastrofa na Warszawie Zachodniej. *Radio* 1973. — Piękne siostry Reyman. *Radio* 1973; druk *Teatr Pol. Radia* 1974 nr 1 s. 5-12. — Romans korespondencyjny. [Współaut.:] M. Białobrzeski. *Radio* 1973. — Książeczka. *Radio* 1977. — Larwa. *Radio* 1977. — Niby paw. *Radio* 1982.

Przekłady

1. I.G. Cabrera: Odpywająca fala. [Opowiadania]. Przedm.: J. Goytisolo przeł. K. Jeżewski. Wwa: PIW 1965, 204 s.

2. M. Rojas: Syn złodzieja. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1965, 444 s.

3. J. Cortázar: Tajemna broń. Opowiadania. Wwa: PIW 1967, 226 s. Wyd. 2 tamże 1969.

4. J. Cortázar: Gra w klasy. [Powieść]. Tłum. i posł. ... Wwa: Czyt. 1968, 627 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1974; wyd. 3 popraw. przez tłumacza Kr.: WL 1985.

5. J. Cortázar: Dla wszystkich ten sam ogień. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1969, 209 s.

6. M. Rodoreda: Diamentowy plac. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1970, 209 s.

7. M. García Márquez: W tym mieście nie ma złodziei. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1971, 150 s.

8. J.L. Borges: Alef. [Opowiadania]. Przeł.: ..., A. Sobol-Jurczykowski. Wwa: Czyt. 1972, 201 s. Przedr. w tegoż: Opowiadania. Wyd. 2. Przeł. ... i in. Kr. 1978.

9. D.A. Sáenz: Siedemdziesiąt razy siedem. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1972, 274 s.

10. J. Cortázar: Opowieści o kronopiach i famach i inne historie. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1973, 139 s. Wyd. nast. Bydg.: Pomorz 1993, 144 s.

11. J. Guzmán: Hiob – Boih. [Powieść]. Wwa: PIW 1973, 270 s.

12. J.L. Borges: Twórca. [Drobne utwory prozą oraz wiersze]. Przeł.: ..., K. Rodowska-Wiesiołowska. Wwa: Czyt. 1974, 99 s.

13. J. Cortázar: 62. Model do składania. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1974, 384 s.

14. J.C. Onetti: Pożegnania. [Powieść]. Kr.: WL 1974, 70 s.

15. J.L. Borges: Raport Brodiego. [Opowiadania]. Posł.: R. Kalicki. Kr.: WL 1975, 76 s. Przedr. w tegoż: Opowiadania. Wyd. 2. Tłum. ... i in. Kr. 1978.

16. J. Cortázar: Opowiadania zebrane. Tłum. i posł. ... Kr.: WL 1975, 490 s. Wyd. 2 przejrz. i popraw. tamże 1977.

17. J. Donoso: Plugawy ptak nocy. [Powieść]. Wwa: PIW 1975, 462 s. Wyd. 2 z posł. M. Sprusińskiego tamże 1978.

18. M. Puig: Przekłete tango. [Powieść]. Posł.: A. Jasińska. Kr.: WL 1975, 193 s.

19. A. Benedetto: Zama. [Powieść. Posł.:] J. Kühn. Kr.: WL 1976, 194 s.

20. J. Cortázar: W osiemdziesiąt światów dokoła dnia. [Szkice literackie]. Wwa: Czyt. 1976, 327 s.

21. J. Cortázar: Wielkie wygrane. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1976, 588 s.

22. S. Elizondo: Farabeuf czyli Kronika jednej chwili. [Powieść]. Posł.: J. Kühn. Kr.: WL 1976, 136 s.

23. G. García Márquez: Dialog lustra. [Opowiadania]. Posł.: H. Igalson. Kr.: WL 1976, 87 s.

24. E. Jardiel Pancela: Za tobą na koniec świata. [Powieść]. Wwa: PIW 1976, 376 s.

25. O. Soriano: Smutne, samotne i ostateczne. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1976, 155 s.

26. G. Gambaro: Na wsi. Sztuka w 2 aktach, 5 odsłonach. *Lit. na Świecie* 1977 nr 5 s. 150-209.

27. G. Gambaro: Święte pole. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Olsztyn, T. im. S. Jaracza 1978.

28. P. Shaffer: Equus. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: ... i J. Gryniewicz. Dialog 1978 nr 8 s. 69-119. Wyst. Wr., T. Pol. 1978.

29. W. Trevor: Małżeństwa. [Utwór dramatyczny]. TV 1978.

30. J. Cortázar: Fantomas przeciw wielonarodowym wampirom. [Powieść]. Kr.: WL 1979, 74 s.

31. J.L. Borges: Księga piasku. [Opowiadania]. Post.: M. Sprusiński. Kr.: WL 1980, 90 s.

32. O.J. Cardoso: Opowiadania. Przeł.: ..., M. Dembowska, T. Marzyńska. Post.: J. Petry. Kr.: WL 1980, 369 s.

33. J. Cortázar: Książka dla Manuela. [Powieść]. Post.: H. Czubała. Kr.: WL 1980, 372 s. Wyd. 2 Wwa: Muza 1993.

34. E. Mendoza: Prawda o sprawie Savolty. [Powieść]. Wwa: PIW 1980, 397 s.

35. O. Soriano: Nie będzie więcej męki, nie będzie więcej zapomnienia. [2 mikropowiesci]. Przedm.: M.A. Garcia. Wwa: Czyt. 1980, 242 s.

36. J. Cortázar: Nikt, byle kto ... [Opowiadania]. Post.: J. Kühn. Kr.: WL 1981, 144 s.

37. J. Reverzy: Odejście. [Powieść]. Kr.: WL 1981, 224 s.

38. J. Reverzy: Plac Trwogi. [Powieść]. Kr.: WL 1981, 122 s.

39. J. Cortázar: Opowiadania o Łukaszu. Kr.: WL 1982, 83 s.

40. J. Benet Goitia: Medytacja. [Powieść]. Przeł.: ... i H. Czarnocka. Post.: H. Czarnocka. Kr.: WL 1983, 331 s.

41. J.L. Borges: Zoologia fantastyczna. [Miniatury proza]. Przy współpracy M. Guerrero. Wwa: Czyt. 1983, 198 s.

42. J. Cortázar: Tango raz jeszcze. [Opowiadania]. Kr.: WL 1983, 113 s.

43. C. Peri-Rossi: Popołudnie dinozaura. [Opowiadania]. Kr.: WL 1983, 67 s.

44. G. Gambaro: Bóg nie lubi szczęśliwych. [Powieść]. Kr.: WL 1984, 193 s.

45. J. Cortázar: Proza z obserwatorium. Kr.: WL 1986, 46 s.

46. R. Mahieu: Poobiednie igraszki. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Lubl., T. im. J. Osterwy 1987.

47. M. Puig: Pocałunek kobiety-pajaka. Dialog 1987 nr 3 s. 68-96. Wyst. Wwa, T. Prezentacje 1989.

48. R. Rabanol: Osobny. [Powieść]. Przeł. i post. ... Kr.: WL 1987, 142 s.

49. T. Kempniński: Odchodzić. [Utwór dramatyczny]. Dialog 1989 nr 4 s. 52-84.

50. T. Kempniński: Solo na dwa głosy. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: ... i M. Michałowska. Wyst. Pozn., Scena na piętrze 1986.

51. J. Cortázar: Egzamin. [Powieść]. Wwa: PIW 1991, 238 s.

Ponadto liczne przekłady i adaptacje słuchowisk radiowych.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1973, 1976, 1989, 1991. — Wywiady: Sto lat samotności, rok ośnienia. Rozm. C. Marrodon. *Nowe Książ.* 1972 nr 2; Wiele zawdzięczam Cortázarowi. Rozm. T. Jastrun. *Tyg. Kult.* 1977 nr 12; Oko w murze. Z Z. Ch. tłumaczką prozy latinoamerykańskiej rozm. R. Warszewski. *Czas* 1980 nr 21.

SWPP 2 (F. Lichodziejewska). — PP (F. Lichodziejewska). [Ślepi bez lasek:] H. Berezka: W kręgu Schulza. *Twórczość* 1959 nr 8; [J. Stempowski:] P. Hostowiec. *Kultura*, Paryż 1961 nr 4; S. Kossowska: Porachunek z ojcem. *Wiadomości*, Londyn 1959 nr 43 [właśc. 48]; W. Sadkowski: Między miłością a nienawiścią. *Nowe Książ.* 1959 nr 12. — [Chemia:] W. Sadkowski: Alchemia uczuć. *Nowe Książ.* 1963 nr 1; T. Wróblewski: Chemia słów. *Twórczość* 1964 nr 2. — [Ryby na piasku:] T. Burek: Żłudne blaski literackości. *Tyg. Kult.* 1965 nr 38; Z. Żabicki: Między Pawlikowską a „Przedmieściem”. *Nowe Książ.* 1965 nr 13. — K. Dąbrowska-Jakowska: Automatyka rediviva. *Twórczość* 1968 nr 1 [rec.: Skrzydło sowy]. — Z. Macużanka: Romantyzm od niechcenia. *Nowe Książ.* 1978 nr 12 [rec.: Wstęga pawilonu]. — D. Dałanian: Odgłosy życia. *Nowe Książ.* 1988 nr 9 [rec.: Dorosnąć].

F.L.

CHCIUK Andrzej 1920-1978

Pseud.: Ach., Jerzy Hanisz, Jerzy Witkowski, Prozaik.

Urodzony 13 stycznia 1920 w Drohobyczu; syn Michała Chciuka, technika melioracyjnego, i Marii ze Śpiewaków. Do gimnazjum uczęszczał w Drohobyczu; był uczniem Brunona Schulza. Brał udział w redagowaniu harcerskich pism *Wśród nas* (1936) i *Włóczęga* (1938) oraz pisywał do gimnazjalnego czasopisma *Młodzież*. W 1938 rozpoczął studia prawnicze na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. W kilka miesięcy po wybuchu II wojny światowej przedostał się przez Węgry do Francji i wstąpił do Wojska Polskiego. Po klęsce Francji internowany w obozie jenieckim w Besançon uciekł w sierpniu 1940 podczas transportu do Niemiec. Studiował literaturę francuską i historię na uniwersytecie w Tuluzie. Równocześnie brał udział w polskim i francuskim ruchu oporu jako członek Polskiej Organizacji Walki o Niepodległość (POWN) oraz w Forces Françaises de l'Intérieur (FFI). W 1942 został aresztowany przez gestapo i trzy miesiące przebywał w więzieniu w Tuluzie. Od wiosny 1943 do jesieni 1944 był szefem nielegalnych wydawnictw polskiej YMCA we Francji, a od września 1944 redagował pismo *Razem młodzi przyjaciele*. Po zakończeniu wojny zamieszkał w Paryżu i kontynuował studia: w 1947 ukończył École de Journalisme i École des Hautes Études

Sociales. Redagował nadal pismo *Razem młodzi przyjaciele*, w którym do 1947 ogłaszał liczne wiersze i artykuły, a także pismo PPS we Francji, *Robotnik Polski*. Był delegatem tej organizacji na kongres we Wrocławiu w 1947. Jako dziennikarz współpracował z prasą francuską i polską, m.in. z pismami: *Gazeta Polska* (1948-49), *Polska i Świat* (1948-50), *Polska Wierna* (1949-51), w których publikował reportaże i artykuły dotyczące sportu, był paryskim korespondentem warszawskiego *Przeglądu Sportowego* (1948-49) oraz ogłaszał wiersze i reportaże w *Dziś i jutro* (1947-48). Z ramienia Ambasady Polskiej prowadził w radiu francuskim audycje oświatowe dla Polaków zamieszkałych we Francji. W 1951 wyemigrował do Australii. Przez wiele lat zarabiał na życie jako kucharz. Równocześnie kontynuował pracę dziennikarską i literacką, pisząc do polskich czasopism wydawanych w Australii (m.in. pod pseud.: Jerzy Hanisz, Jerzy Witkowski), zwłaszcza do *Tygodnika Katolickiego* (od 1965 pt. *Tygodnik Polski*) w Melbourne (1952-74; tu też pod pseud. ACh.) i *Wiadomości Polskich* w Sydney (od 1953). W 1954-64 prowadził w Melbourne wspólnie z Andrzejem Gawrońskim kabaret satyryczny *Wesoły Kookaburra*. W 1956 otrzymał ex aequo z Leo Lipskim nagrodę paryskiej *Kultury* za tom opowiadań „Smutny uśmiech”, który uważał za swój debiut literacki. W następnych latach ogłaszał utwory prozą, a także wiersze i fraszki w paryskiej *Kulturze* (od 1957), londyńskich *Wiadomościach* (od 1958) i *Tygodniu Polskim*. W 1961 redagował dodatek literacki *Widnokregi* do *Wiadomości Polskich* w Sydney. Wystąpił przez redakcję tego tygodnika objechał od listopada 1961 do listopada 1962 Australię, zbierając materiały o życiu Polaków w tej części świata. W 1966 podjął pracę w gimnazjum w Melbourne jako nauczyciel języka francuskiego i historii, a równocześnie dla uzupełnienia kwalifikacji zawodowych studiował filologię francuską na tamtejszym uniwersytecie. W 1971 odbył podróż do Europy i na Bliski Wschód, a w 1975 do Nowej Zelandii. Zmarł nagle 15 maja 1978 w Melbourne.

TWÓRCZOŚĆ

1. Betlejem w Polsce. Obraz sceniczny w 1 odsłonięciu. Oprac. scen.: E. Dziekoński. Paryż: Związek Pol. Kół Muz.-Teatr. we Francji 1945, 14 s., powiel.

2. Smutny uśmiech. (Opowiadania). Paryż: Inst. Lit. 1957, 72 s.

Zawartość: Smutny uśmiech; Słońce wschodzi i zachodzi. Nagroda literacka *Kultury* za 1957 r.

3. Rejs do Smithton; Stary ocean. Opowiadania. Paryż: Inst. Lit. 1960, 206 s.

4. Pamiętnik poetycki. Melbourne: Nakł. przyjaciół poety i sydneyjskich *Wiad. Pol.* 1961 [właśc. 1962], 271 s.

Zawartość: Poemat „Tamta ziemia”; Wiersze z różnych lat, chwil i miejsc; Ty; Bajki i wierszyki dla Jacka i Hani; Poematy; Fraszki i utwory satyryczne; Różne.

5. Atlantyda. Opowieść o Wielkim Księstwie Bałaku. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1969, 233 s.

Wspomnienia z dzieciństwa i młodości spędzonych w Drohobyczu.

Nagroda *Wiadomości* za najlepszą książkę wydaną na emigracji w 1969.

6. Towarzysze z Bezpieczeństwa. Powieść, daj Boże, historyczna. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1970, 239 s. Wyd. nast. Chicago: Libra 1986.

7. Wizyta w Izraelu. [Wrażenia z podróży]. Paryż: Inst. Lit. 1972, 156 s.

8. Ziemia księżycowa. Druga opowieść o Księstwie Bałaku. [Wspomnienia]. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1972, 192 s. Wyd. nast. [Wwa:] Gryf 1989.

9. Emigrancka opowieść. [Powieść]. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1975, 333 s.

ciąg dalszy zob. poz. 10.

Nagroda im. H. Naglerowej przyznana przez Związek Pisarzy Polskich na Obczyźnie za najwybitniejszą książkę 1975 r.

10. Trzysta miesięcy. [Powieść]. Toronto: Pol. Fundusz Wydawn. w Kanadzie 1983, 320 s.

Początek zob. poz. 9.

Praca redakcyjna

1. Saving Jews in war-torn Poland 1939-1945. [Wyd. i przedm.] ... Melbourne: [Druk] Wilke, Clayton (Victoria): Wilke 1969, 56 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1967, 1973. — SWPP 2 (J. Czachowska) — PP (J. Czachowska). — Z.R. Wilkiewicz: *Polnische Exilliteratur 1945-1980*. Köln, Wien 1991.

M. Danilewiczowa: Pisarz z prawdziwego zdarzenia. *Wiadomości*, Londyn 1961 nr 19 [rec.: Rejs do Smithton; Stary ocean]. — M. Hemar: Atlantyda anadiomene. *Wiadomości*, Londyn 1970 nr 9 [rec.: Atlantyda]. — W. Jaworski: Tamta strona czasu. *Wiadomości*, Londyn 1973 nr 10 [rec.: Ziemia księżycowa]. — Cz. Jeśman: Chciuk żywy na antypodach. *Wiadomości*, Londyn 1976 nr 7. — A. Gawroński: Koniec wędrówki. *Tyg. Pol.*, Melbourne 1978 nr 3 VI. — Z. Jasiński: Dopiero z tej depezy aż z Paryża ... *Kultura*, Paryż 1978 nr 7/8. — L. Kielanowski. *Tydz. Pol.*, Londyn 1978 nr 28. — W. Romanowski: Odszedł pisarz. *Wiad. Pol.*, Melbourne 1978 nr 4 VI. — R. Krygier: A.Ch. *Wiadomości*, Londyn 1980 nr 12. — A. Gawroński: Dziesiąta rocznica śmierci A.Ch. *Kultura*, Paryż 1988 nr 7. — P. Bertowski: Blaski wygnania. *Więź* 1989 nr 5. — B. Hadaček: O wielkim Księstwie Bałaku A.Ch. *Więź* 1989 nr 5, przedr. w tegoż: *Kresy w literaturze polskiej XX w.* Szczec. 1993. — B. Kazimierzczak: A.Ch., batiar. *Odrodzenie* 1989 nr 4. — A. Bałajewski: Proust, gawęda szlachecka i Arkadia. (Wokół opowieści o Wielkim Księstwie Bałaku). *Kresy* 1991 nr 8. — S. Mazurek: W Drohobyczu i w Paryżu. *Kultura Niezależna* 1991 nr 67 [rec.: Atlantyda; Ziemia księżycowa]. — S. Gawliński: Emigracyjne rozrachunki ze stalinizmem po 1956 r. *Dekada Lit.* 1992 nr 14 [dot.: Towarzysze z Bezpieczeństw]. J.cz.

CHLEBOWSKI Cezary

ur. 1928

Pseud.: (Cecha); CECHA

Prozaik, publicysta.

Urodzony 15 lutego 1928 w Grodźcu pod Będzinem; syn Zygmunta Chlebowskiego, pracownika przemysłu górnictwa, i Anieli z domu Szwaia. W czasie okupacji niemieckiej przebywał nadal w Grodźcu, gdzie uczył się na tajnych kompletach, a w 1941-42 pracował równocześnie jako pomocnik elektryka. Następnie chroniąc się przed wywózką na przymusowe roboty do Niemiec, pracował jako żywicznik w leśnictwie Horbów i robotnik leśny w Sichowie oraz kontynuował naukę na tajnych kompletach gimnazjalnych. Od jesieni 1943 należał do AK. Po wojnie uczęszczał do gimnazjum, kolejno w Stalowej Woli, Będzinie i Rybniku oraz do liceum w Sławęcicach, gdzie zdał maturę. W tym czasie należał do ZHP. W 1947 przeniósł się do Warszawy i podjął studia w Akademii Nauk Politycznych: na Studium Dziennikarskim (ukończone w 1950) oraz na Wydziale Dyplomatyczno-Konsularnym (którego nie ukończył, usunięty z uczelni w 1951 ze względów politycznych). W 1948-51 był stypendystą Banku Handlowego w Warszawie. Następnie w 1951-56 pracował jako inspektor reklamy Zarządu Centralnego Państwowego Zakładu Ubezpieczeń. Równocześnie rozpoczął pracę dziennikarską, ogłaszając anonimowo (ze względu na zakaz publikowania) sprawozdania sportowe w tygodniku *Sport*. W 1951 ożenił się z Anną Piskowską, chemiczką. W 1952 został członkiem SDP. W 1956-64 współpracował luźno z czasopismami sportowymi oraz z redakcją sportową Telewizji Polskiej. Jako działacz sekcji narciarskich w różnych klubach (od 1948) był w 1952-60 członkiem prezydium Zarządu Głównego Polskiego Związku Narciarskiego, a w 1957-64 prezesem Warszawskiego Klubu Narciarskiego. Od 1962 rozwijał twórczość literacką ogłaszając, oprócz artykułów poświęconych walce z okupantem w latach II wojny światowej, opowiadania i reportaże m.in. w *Świecie Młodych* (1966-68), *WTK* (od 1968; tu m.in. w 1969-70 cykl „6000 kilometrów przez Europę”, a w 1976 – „Między dwoma oceanami”). W 1967 ożenił się z Grażyną z Grochulskich Ciszewską, dziennikarką. W 1968-69 studiował na Studium Dziennikarskim Uniwersytetu Warszawskiego (UW). Od 1968 był członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1968 i ponownie w 1969 otrzymał nagrody SDP za publicystykę na tematy kombatanckie. W 1970 podjął pracę w miesięczniku *Widnokreśli* jako sekretarz redakcji; w piśmie tym publikował również w latach następnych liczne utwory prozą. W 1976 przebywał na stypendium Fundacji Kościuszkowskiej w Nowym Jorku.

W 1980 otrzymał na UW tytuł doktora nauk humanistycznych na podstawie pracy „Wachlarz. Monografia wydzielonej organizacji dywersyjnej Armii Krajowej wrzesień 1941-marzec 1943” (promotor prof. płk Tadeusz Jędruszczyk). W 1980-81 był członkiem Rady SDP. W 1983 został członkiem Stowarzyszenia Autorów Dzieł Naukowych. W następnych latach ogłaszał artykuły na tematy historyczne, m.in. na łamach pism: *Tygodnik Powszechny* (1986), *Kierunki* (1987-88), *Przegląd Katolicki* (1987-89), *Ład* (1989), *Tygodnik „Solidarność”* (1989). W 1988 przebywał w Stanach Zjednoczonych na stypendium Fundacji Fulbrighta w Waszyngtonie. W tymże roku otrzymał od Zarządu Okręgu Amerykańskiego Światowego Koła AK w Chicago nagrodę i Dyplom Zasługi za całokształt pisarstwa na temat AK. W 1989 podjął działalność w SDP, pełniąc funkcję członka sądu koleżeńckiego Oddziału Warszawskiego. W 1990 przebywał w Londynie na stypendium Polskiej Fundacji Kulturalnej. Odznaczony m.in. w Londynie Krzyżem Armii Krajowej i Medalem Wojska Polskiego (1969) oraz w kraju Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1981). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Smak śniegu. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1962, 209 s.

Przełt. słowac.: Tak chuti sneh. [Przełt.] R. Turňa. Bratislava 1964.

2. Nocne szlaki. [Opowiadania]. Wwa: NK 1964, 217 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1966, wyd. 3 1974, wyd. 4 1983.

Zawartość: Pomyłka Władka Berycha; Rekord; W Vychodnej; Na kurierskim szlaku; Najważniejszy skok Marusarza; Numer 349; Pakiet; W Chamonix; Gdy ludzie w potrzebie. Adapt. film. pt. Znicz olimpijski. Scenariusz: Z. Skowroński. Ekran. 1970.

3. Gazda z Diabelnej. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1967, 218 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1969, wyd. 3 1978 [właśc. 1977], wyd. 4 1986. Por. poz. 9.

Adapt. radiowa: Reż. Z. Dąbrowski. Radio 1974.

4. Pozdrowcie Góry Świętokrzyskie. Przedm.: B. Hillebrandt. Wwa: Iskry 1968, 411 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1969; wyd. 3 popraw. i poszerz. z podtyt.: Reportaż historyczny. Wwa: Czyt. 1981, 541 s.; wyd. 4 popraw. i poszerz. tamże 1985; wyd. 5 popraw. i poszerz. Wwa: Epoka 1988; wyd. 6 popraw. i rozszerz. Wwa: T. Chlebowski 1993. Por. poz. 6.

Dot. działań dywersyjnych i partyzanckich AK na Kielecczyźnie i Nowogrodzyczynie w czasie II wojny światowej.

5. Zagłada IV odcinka. [Reportaż historyczny]. Wwa: Pax 1968, 152 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 uzup. 1980, wyd. 3 1987.

6. Cień Ponurego. [Utwór dramatyczny]. Radio 1969.

Adapt. książki pt. Pozdrowcie Góry Świętokrzyskie, poz. 4.

7. Odfamki granatu. [Reportaż historyczny]. Wwa: Pax 1969, 203 s. Wyd. 2 tamże 1972. Przedr. zob. poz. 14.

Adapt. radiowa pt. Za cenę Mercedesa. Adapt. Z. Zawadzka. Radio 1969.

8. Gdy las był domem. [Reportaż historyczny]. Łódź: WŁ 1972, 298 s. Przedr. zob. poz. 14.

9. Gazda z Diabelnej. Serial telewizyjny. Scenariusz ... TV 1979.

Adapt. książki pt. Gazda z Diabelnej, poz. 3.

10. Trudne lato. [Powieść]. Wwa: MAW 1979, 254 s. Wyd. 2. Wwa: Libra 1991.

Adapt. radiowa: Reż. A. Pruski. Radio 1979.

11. Cztery z tysiąca. [Reportaż historyczny]. Wwa: KAW 1981, 228 s. Wyd. 2 popraw. i uzup. tamże 1983.

Zawartość: „Robotowcy”, Cichociemny; „993/W” – karzące ramie; Nad Dźwiną.

12. Pokaż zęby. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1981, 338 s. Wyd. 2 Wwa: Pax 1987.

13. Wachlarz. Monografia wydzielonej organizacji dywersyjnej Armii Krajowej wrzesień 1941–marzec 1943. Wwa: Pax 1983, 353 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 poszerz. i uzup. 1985, wyd. 3 popraw. 1990.

Nagroda im. W. Pietrzaka w 1983 oraz Nagroda Historyczna Inst. Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku w 1984.

14. Reportaż z tamtych dni. Wwa: KAW 1986, 517 s. Wyd. 2 tamże 1988.

Zawartość: Odfamki granatu [poz. 7]; Gdy las był domem [poz. 8].

Wyróżnienie Rady Funduszu Literatury w 1987.

Praca redakcyjna

1. Ostatnia droga Komendanta Ponurego. [Oprac. zespołu: ... i in.]. Wwa: Wydawn. Archidiecezji Warsz. 1990, 172 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988, 1990. — Wywiady: Utrwalił pamięć o wczorajszym bohaterstwie. [Rozm.] J. Tomaszkiwicz. *Sztand. Młod.* 1979 nr 49. — Wyścig z czasem. [Rozm.] A. Wernic. *WTK* 1980 nr 15. — Jestem przekorny. [Rozm.] Z. Morski. *Kierunki* 1987 nr 47.

H. Skrobiszewska. *Wychowanie* 1968 nr 5 [rec.: Gazda z Diabelnej]. — [Zagłada IV odcinka:] L. Kubik. *Tyg. Powsz.* 1968 nr 29; L.M. Bartelski. *Widnokręgi* 1980 nr 10. — [Pozdrowcie Góry Świętokrzyskie:] S. Zieliński. *Kultura* 1968 nr 50, przedr. w tegoż: *Wycieczki balonem*. Nr 4. Wwa 1971; L.M. Bartelski. *Widnokręgi* 1969 nr 3. — P. Wiczorkiewicz. *Polityka* 1982 nr 24 [rec.: Cztery z tysiąca]. — [Wachlarz:] J.R. Krzyżanowski. *Orzeł Biały*, Londyn 1984 nr 1379; J. Łobodowski. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1984 nr 35; B. Skaradziński. *Więź* 1984 nr 2/3; R. Terlecki. *Tyg. Powsz.* 1984 nr 1.

B.D.

CHMIELEWSKA Joanna
ur. 1932

Właściwe imię i nazwisko: Irena Kühn. Powieściopisarka.

Urodzona 2 kwietnia 1932 w Warszawie; córka Jana Beckera, księgowego, i Janiny z Konopackich. W czasie okupacji niemieckiej przebywała w Warszawie i okolicach. Po wojnie uczęszczała do Liceum Humanistycznego im. Królowej Jadwigi w Warszawie, a po uzyskaniu świadectwa dojrzałości w 1950 studiowała na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej, w 1954 uzyskała dyplom inżyniera. W tym czasie należała do ZMP. W 1950 wyszła za mąż za Stanisława Kühna (rozwódzeni). Od 1954 pracowała jako architekt kolejno w Biurze Projektów Energetycznych, w wykonawstwie budowlanym (1958-61), w Biurze Projektów „Blok” (1961), w Biurze Projektów „Stolica” (1964-65). W 1958-63 przygotowała dla Wydawnictw Związkowych cykl reportaży na tematy architektoniczne. W 1964 wydała pierwszą powieść pt. „Klin” (pod pseud. Joanna Chmielewska, który przyjęła na stałe w twórczości pisarskiej). W 1966-69 przebywała dwukrotnie w Danii, gdzie pracowała w biurach projektów. Od 1970 zajmuje się wyłącznie twórczością literacką. W 1973 została członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Odbyła liczne podróże zagraniczne. W 1986 uczestniczyła w zjeździe pisarzy utworów kryminalnych na Kubie. W 1989 otrzymała nagrodę Prezesa Rady Ministrów za twórczość dla dzieci. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Klin. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1964, 221 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa; Pol. Dom Wydawn. 1989; wyd. 3 tamże 1991. Przedr. zob. poz. 19, 23.

Adapt. film.: *Lekarstwo na miłość*. Scenariusz: ..., J. Batory. Ekran. 1965.

2. Wszyscy jesteśmy podejrzani. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1966, 295 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Alfa 1988; wyd. 3 Wwa: Pol. Dom Wydawn. 1991, tamże wyd. 4 1992. Przedr. zob. poz. 19, 23.

Cz. 1 cyklu; cz. 2, 3 zob. poz. 3, 4.
Przekł. słowac.: Vsetci sme podozriví. [Przeł.] H. Lerchová. Bratislava 1967.

3. Krokodyl z kraju Karoliny. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1969, 335 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Alfa 1989; wyd. 3 Wwa: Pol. Dom Wydawn. 1991. Przedr. zob. poz. 19, 23.

Cz. 2 cyklu; cz. 1, 3 zob. poz. 2, 4.
Przekł. słowac.: Krokodíl z krajiny Karolíny. [Przeł.] H. Lerchová. Bratislava 1970.

4. Całe zdanie nieboszczyka. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1972, 391 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Alfa 1988, wyd. 3 Wwa: Pol. Dom Wydawn. 1991. Przedr. zob. poz. 19, 23.

Cz. 3 cyklu; cz. 1, 2 zob. poz. 2, 3.

Przekł. czes.: Zpráva od nebožtíka. [Przeł.] J. Simonides. Praha 1976. — litew.: Gyvi negyvelio žodžiai. [Przeł.] J. Pilypaitis. Vilnius 1988. — ros.: Cto skazal pokojnik. [Przeł.] V. Selivanova. Moskva 1982. — słowac.: Korunný svedok Interpolu. [Przeł. i oprac.] H. Holinová. Bratislava 1974.

5. Lesio. Powieść, nie da się ukryć, humorystyczna. Wwa: Czyt. 1973, 344 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1989, wyd. 3 Wwa: Alfa 1990; wyd. 4 Wwa: Pol. Dom Wydawn. 1992. Przedr. zob. poz. 19, 23.

Cz. 1 cyklu; cz. 2 zob. poz. 17.

Przekł. słowac.: Leško. [Przeł.] H. Lerchová. Bratislava 1976.

6. Wszystko czerwone. [Powieść]. *Kur. Pol.* 1973 nr 259-303, 1974 nr 1-124. *II. Kur. Pol.* 1974 nr 18-181. Wyd. osob. Wwa: Czyt. 1974, 347 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1990; wyd. 4 [!] Gdańsk: Phantom Press 1992. Przedr. zob. poz. 19, 23.

Przekł. ros.: Vse krasnoe, ili prestuplenie v Allerode: pol'skij detektiv. [Przeł.] V. i N. Selivanova. Moskva 1991.

7. Zwyczajne życie. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Horyzonty 1974, 410 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1976; wyd. 3 Wwa: MAW 1984, dodruk 1985. Przedr. zob. poz. 19, 23.

Cz. 1 cyklu; cz. 2, 3 zob. poz. 11, 20.

8. Boczne drogi. [Powieść]. Radio 1975. Wyd. Wwa: Czyt. 1976, 301 s. Wyd. 2 Kat.: KAW 1989. Przedr. zob. poz. 19, 23.

Cz. 1 cyklu; cz. 2 zob. poz. 13.

9. Romans wszechczasów. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1975, 317 s. Wyd. 2 Wwa: Alfa 1990. Przedr. zob. poz. 19, 23.

Adapt. tv: Kim jesteś kochanie? Adapt. J. Jarzębska. TV 1979.

10. Nawiedzony dom. [Powieść dla młodzieży]. Radio 1976. Wyd. Wwa: MAW 1979, 333 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1987; wyd. 3 Łódź: Egida-Westy 1991; wyd. 4 Gdańsk: Phantom Press International 1993. Przedr. zob. poz. 19.

Cz. 1 cyklu; cz. 2, 3, 4, 5 zob. poz. 15, 16, 21, 28.

Przekł. słowac.: Začarovany dom. [Przeł.] O. Sílnická. Bratislava 1982.

11. Większy kawałek świata. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Horyzonty 1976, 387 s. Wyd. 2: MAW 1987. Przedr. zob. poz. 19, 23.

Cz. 2 cyklu; cz. 1, 3 zob. poz. 7, 20.

12. Upiorny legat. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1977, 381 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Pol. Dom Wydawn. 1989, wyd. 3 tamże 1990. Przedr. zob. poz. 19, 23.

Przekł. czes.: Poplach s odkazem. [Przeł.] J. Danková. Praha 1985. — ros.: Prokljatoe nasledstvo. [Przeł.] V. Selivanova, I. Koltaševa. Moskva 1990.

Adapt. film.: Skradziona kolekcja. Scenariusz: ..., J. Batory. Ekran. 1979.

13. Studnie przodków. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1979, 271 s. Wyd. 2 Kat.: KAW 1989. Przedr. zob. poz. 19, 23.

Cz. 2 cyklu; cz. 1 zob. poz. 8.

14. Duch. [Opowieść dla młodzieży]. Radio 1981. Wyd. Wwa: KAW 1983, 78 s. Przedr. zob. poz. 19.

Wersja rozszerz. por. poz. 20.

15. Wielkie zasługi. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: MAW 1981, 338 s. Wyd. 2 Łódź: Egida-Westy 1990. Przedr. zob. poz. 19.

Cz. 2 cyklu; cz. 1, 3, 4, 5 zob. poz. 10, 16, 21, 28.

16. Skarby. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: MAW 1988, 263 s. Wyd. nast.: wyd. Łódź: Egida-Westy 1991; wyd. 2 właśc. wyd. 3 Gdańsk: Phantom Press International 1993. Przedr. zob. poz. 19.

Cz. 3 cyklu; cz. 1, 2, 4, 5 zob. poz. 10, 15, 21, 28.

17. Dzikie biało. Powieść z okresu międzykartkowego. [Dla młodzieży]. Wwa: MAW 1990, 234 s. Wyd. nast.: wyd. 3 [!] Wwa: Pol. Dom Wydawn. 1992. Przedr. zob. poz. 19.

Cz. 2 cyklu; cz. 1 zob. poz. 5.

18. Szajka bez końca. [Powieść]. Wyd. 2 [!] Wwa: Pol. Dom Wydawn. 1990, 323 s. Wyd. 3 tamże 1991. Przedr. zob. poz. 19.

19. Utwory zebrane. Wwa: Interart.

[T.] 1. Klin. 1990, 165 s. Wyd. 2 tamże 1990. Zob. poz. 1.

[T.] 2. Wszyscy jesteśmy podejrzeni. 1990, 216 s. Wyd. 2 tamże 1990. Zob. poz. 2.

[T.] 3. Krokodyl z kraju Karoliny. 1990, 227 s. Wyd. 2 tamże 1990. Zob. poz. 3.

[T.] 4. Całe zdanie nieboszczyka. 1990, 282 s. Wyd. 1 [!] tamże 1991. Zob. poz. 4.

[T.] 5. Lesio. 1990, 256 s. Wyd. 2 tamże 1990 [właśc. 1991]. Zob. poz. 5.

[T.] 6. Dzikie biało. Wyd. 2, 1990, 227 s. Zob. poz. 17.

[T.] 7. Wszystko czerwone. 1990, 247 s. Wyd. 2 tamże 1990 [właśc. 1991]. Zob. poz. 6.

[T.] 8. Romans wszechczasów. 1990, 226 s. Wyd. 2 tamże 1990. Zob. poz. 9.

[T.] 9. Boczne drogi. Wyd. 2 1991, 218 s. Zob. poz. 8.

[T.] 10. Studnie przodków. Wyd. 2 1991, 218 s. Zob. poz. 13.

[T.] 11. Upiorny legat. 1991, 255 s. Zob. poz. 12.

[T.] 12. Nawiedzony dom. Wyd. 2 1991, 202 s. Zob. poz. 10.

[T.] 13. Wielkie zasługi. Wyd. 2 1991, 188 s. Zob. poz. 15.

[T.] 14. Skarby. Wyd. 2 1991, 260 s. Zob. poz. 16.

[T.] 15. Zwyczajne życie. Wyd. 2 1991, 236 s. Zob. poz. 7.

[T.] 16. Większy kawałek świata. 1991, 230 s. Zob. poz. 11.

[T.] 17. Duch; Szajka bez końca. Wyd. 2 1992, 506 s. Zob. poz. 14, 18.

20. Ślepe szczęście. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Alfa 1990, 239 s. Wyd. 2 Wwa: Pol. Dom Wydawn. 1992. Przedr. zob. poz. 23.

Wersja pierwotna por. poz. 14. Cz. 3 cyklu; cz. 1, 2 zob. poz. 7, 11.

21. [Dwie trzecie] 2/3 sukcesu. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Alfa 1991, 293 s. Przedr. zob. poz. 23.

Cz. 4 cyklu; cz. 1, 2, 3, 5 zob. poz. 10, 15, 16, 28.

22. Tajemnica. [Powieść]. Wwa: Interart 1992, 244 s. Wyd. 2 Wwa: Pol. Dom Wydawn. 1992. Przedr. zob. poz. 23.

23. Utwory wybrane. Wwa: Interart.

[Część 1:]

[T.] 1. Tajemnica. 1992, 244 s. Zob. poz. 22.

[T.] 2. [Dwie trzecie] 2/3 sukcesu. 1992, 241 s. Zob. poz. 21.

[T.] 3. Lesio. 1993, 256 s. Zob. poz. 5.

[T.] 4. Krokodyl z kraju Karoliny. 1992, 278 s. Zob. poz. 3.

[T.] 5. Całe zdanie nieboszczyka. 1993, 282 s. Zob. poz. 4.

[T.] 6. Wszystko czerwone. 1992, 247 s. Zob. poz. 6.

[T.] 7. Romans wszechczasów. 1992, 226 s. Zob. poz. 9.

[T.] 8. Boczne drogi. 1992, 218 s. Zob. poz. 8.

Część 2:

[T.] 1. Klin. 1993, 160 s. Zob. poz. 1.

[T.] 2. Wszyscy jesteśmy podejrzani. 1993, 215 s. Zob. poz. 2.

[T.] 3. Studnie przodków. 1993, 218 s. Zob. poz. 13.

[T.] 4. Upiorny legat. 1993, 255 s. Zob. poz. 12.

[T.] 5. Zwyczajne życie. 1993, 239 s. Zob. poz. 7.

[T.] 6. Większy kawałek świata. 1993, 230 s. Zob. poz. 11.

[T.] 7. Ślepe szczęście. 1993, 215 s. Zob. poz. 20.

24. Wyścigi. [Powieść]. Wwa: Pol. Dom Wydawn. 1992, 267 s.

Cz. 1 cyklu; cz. 2 zob. poz. 27.

25. Autobiografia. T. I. Dzieciństwo. Wwa: Vers 1993, 318 s. -

26. Drugi wątek. [Powieść]. Wwa: Vers 1993, 285 s.

27. Florencja, córka Diabła. [Powieść]. Wwa: Pol. Dom Wydawn. 1993, 239 s.

Cz. 2 cyklu; cz. 1 zob. poz. 24.

28. Wszelki wypadek. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Wydawn. Alkazar 1993, 345 s.

Cz. 5 cyklu; cz. 1, 2, 3, 4 zob. poz. 10, 15, 16, 21.

29. Zbieg okoliczności. [Powieść]. Wwa: Phantom Press International 1993, 253 s.

Słuchowiska radiowe zob. poz. 8, 10, 14, nadto: Zbrodnia w łożu honorowej. Radio 1972. — Bajka o Klimku. Radio 1977. — Przeprowadzka. Radio 1978.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988. — NSLD (B. Tylicka).

L. Borski: Coś do śmiechu. *Nowe Książ.* 1974 nr 20. — L. Bugajski: Wszystko wesołe. *Nurt* 1975 nr 11. — M. Szpakowska: Kryminał teoretycznoliteracki. *Twórczość* 1976 nr 1 frec.: *Romans wszechczasów*. **A.II.**

CHMIELNICKI Stefan 1905-1982

Imiona metrykalne: Stefan Zenobi.

Pseud.: S.C.; S.Ch.; Tadeusz Karski; Teofil Kosiba; Zenobi. Satyryk, poeta.

Urodzony 3 września 1905 w Kamieńcu Podolskim; syn Zachariasza Chmielnickiego, urzędnika, i Czesławy z Bandrowskich. Uczęszczał do rosyjskiego gimnazjum klasycznego w Kamieńcu Podolskim, a po wybuchu I wojny światowej i ewakuacji rodzin urzędników, w Nowoczerkawsku, gdzie równocześnie uczył się w wieczorowej polskiej szkole powszechnej. W 1917, w związku z koniecznością zarabiania po śmierci ojca na utrzymanie rodziny, przerwał naukę i pracował u ogrodnika. W 1921 powrócił wraz z rodziną do Polski. Po ukończeniu szóstej klasy gimnazjum humanistycznego w Buczaczu wstąpił w 1925 do seminarium duchownego w Łucku, z którego po półtora roku wystąpił. W tym czasie rozpoczął twórczość literacką, ogłaszając (pod pseud. Zenobi) wiersze w tygodniku *Życie Wołynia* oraz felietony i wiersze w *Życiu Katolickim* (1925-35). W 1927 zdał jako ekstern maturę w Równem. Po odbyciu służby wojskowej ożenił się w 1929 z Józefą Wawrzyńską i podjął pracę w Izbie Skarbowej w Łucku. Równocześnie w 1929-31 studiował prawo na Uniwersytecie Warszawskim. W 1933 otrzymał wyróżnienie na ogólnopolskim konkursie poetyckim Polskiego Radia za wiersz „Poeta”, który uważał za właściwy debiut literacki (druk *Radio* 1933 nr 25). W sierpniu 1939 został powołany do pomocniczej służby wojskowej na Wołyniu. Rozbrojony przez wojska radzieckie, 17 września wrócił do Łucka i pracował jako robotnik. Na wiosnę 1940 przedostał się na teren okupacji niemieckiej i po krótkim pobycie w Lublinie w obozie dla osób przeznaczonych na wyjazd na roboty przymusowe do Niemiec, dotarł do Warszawy. Początkowo utrzymywał się z handlu, a w 1942-44 pracował w urzęd-

dzie finansowym. We wrześniu 1944 wyjechał do wsi Szczerbówka (pow. grójecki). Po wyzwoleniu pracował krótko w Katowicach, a w lipcu 1945 na stałe w Opolu, gdzie podjął pracę w Urzędzie Akcyzowym (przemianowanym później na Urząd Skarbowy) i w Wydziale Finansowym Prezydium WRN w Opolu. Od 1946 kontynuował zaocznie studia, najpierw w Wyższej Szkole Nauk Administracyjnych w Łodzi, a po jej ukończeniu na Wydziale Prawa Uniwersytetu Łódzkiego; w 1949 uzyskał dyplom magisterski. Kontynuując twórczość literacką ogłaszał (m.in. pod pseud. Zenobi) satyry, fraszki i felietony satyryczne w opolskich *Nowinach* (1946), *Kocymdrze* (1946-47), *Dzienniku Zachodnim* (1950-53) i w *Trybunie Opolskiej* (od 1950; w 1953-55 też pod pseud. Tadeusz Karski). W 1953-60 zajmował się wyłącznie twórczością literacką i działalnością kulturalno-społeczną. W 1955 został członkiem ZLP. W 1956-58 był wiceprzewodniczącym Wojewódzkiej Rady Kultury w Opolu. Działał aktywnie w Towarzystwie Rozwoju Ziemi Zachodnich. W 1957 należał do redakcji miesięcznika *Odra* oraz był inicjatorem Opolskiego Teatryku Satyry „Kukuryku”. W 1959 otrzymał nagrodę literacką WRN w Opolu. W 1960 podjął pracę w Instytucie Śląskim w Opolu, początkowo jako kierownik działu wydawniczego, a od 1965 jako zastępca dyrektora do spraw administracyjnych. W 1962 został członkiem PZPR. Rozwijał aktywną działalność w Związku Teatrów Amatorskich (wiceprezes Zarządu Wojewódzkiego 1960-66 oraz prezes Zarządu Miejskiego i Powiatowego 1966-68) oraz w Klubie Związków Twórczych (członek zarządu 1962-68). Od 1960 należał do kolegium redakcyjnego *Kalendarza Opolskiego* (tu m.in. utwory pod pseud. Teofil Kosiba), współpracował nadal z *Trybuną Opolską* (m.in. stałe rubryki w 1961 „Teatryk 1-go Rzędu”, a w 1963-64 „Różgi opolskie”) i jej kontynuacją *Trybuną Odrzańską* (1975-82; w 1982 cykl reportaży „Notes wietnamski”), w których publikował wiersze satyryczne, reportaże i przekłady z rosyjskiego, białoruskiego i niemieckiego. W 1970 otrzymał nagrodę MRN w Opolu. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim (1964) i Krzyżem Oficerskim (1976) Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 11 listopada 1982 w Opolu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Wiosenne omioty. Szopka satyryczna. [Współaut.:] Z. Senfowa. Praprem. Opole, T. Lalek przy T. Ziemi Opol. 1954; Wyd. w wersji skróconej pt. *Wesołe rady na brzydkie wady*. Opole: Woj. Kom. Frontu Nar. 1954, 28 s.

2. Czarodziejskie azoty. Wodewil w 6 odsłonach z muz. J. Młodziejowskiego. [Współaut.:] B. Wyszomirski. Praprem. Kędzierzyn, T. Robotniczy Zakładów Przemysłu Azotowego 1954. Wyd. Wwa: Czyt. 1955, 141 s.

3. Zaślubiny z Odrą. Wiersze opolskie. [Współaut.:] B. Wyszomirski. Opole: Woj. Kom. Frontu Nar. 1955, 44 s.

4. Docinki opolskie. [Satyry i fraszki]. Kr.: WL 1956, 75 s.

5. Rywale przez pomyłkę. Wodewil. Kat.: Związek Zawodowy Górników 1956, 41 s. powiel.

6. Zaloty i kłopoty. [Wodewil]. Praprem. Kat., Państw. Przedsiębiorstwo Imprez Estradowych 1956. Wyd. Wwa: CPARA 1959, 78 s.

7. Historyczna lipa. Służbowe wczasy. Nareszcie trafil. Obrazki sceniczne. Opole: Prezydium WRN 1957, 34 s.

8. Dwie niespodzianki. Jednoaktówki. Wwa: CPARA 1959, powiel.

Zawartość: Tajemnica służbowa. [Wyst. Rozmiar (woj. opolskie), T. amatorski 1984]; Niespodzianka.

9. Duchy z duszkiem. Widowisko satyryczne oparte na motywach II części „Dziadów” A. Mickiewicza. [Współaut.:] L. Drzewiecki. Posł.: R. Hajduk. Opole: TRZZ Zarząd Woj. 1961, 88 s.

10. Pejzaż satyryka. [Satyry i fraszki]. Kat.: Śląsk 1962, 65 s.

Cykle: Satyry: Bajki i ballady; Teatryk 1-go rzędu; Fraszki.

11. Fraszki nie tylko opolskie. Kat.: Śląsk 1965, 63 s.

Cykle: Ciekłe czasy; Człowiek to brzmi dumnie; Amator na wczasach; Limeryki; Nagrobki.

12. Pije Kuba do Jakuba. [Montaż tekstów; ... i A. Markowa]. Praprem. Opole, Kabaret literacki „Kukuryku” 1967.

13. Przygody barkonautów. Powieść. Wwa: NK 1973, 197 s. Wyd. 2 rozszerz. tamże 1981.

14. Afrontem do obciążeń. [Wiersze]. Kat.: Śląsk 1976, 116 s.

Cykle: Satyry: Ballady; Bajki; Teatryk 1-go Rzędu.

15. Fraszki frasośliwe. Przedm.: B. Żurkowski. Opole: Tow. Przyjaciół Opola, Wyd. Inst. Śląskiego 1980, 119 s.

Zawartość: Oda do fraszki; Cykle: 1. Fraszki z pionierskich lat; 2. Fraszki wiosenne; 3. Fraszki nowe i najnowsze; 4. Fraszki z przysłów; 5. Bajki i limeryki; 6. Nagrobki.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1974 — SWPP 2 (F. Lichodziejewska) — RL 1982 (A. Biernacki).

[R. Konieczna] (rok): Sylwetki opolskich literatów: Opolski kpiarz. *Tryb. Opol.* 1968 nr 134. — B. Żurkowski: Przygody z dydaktyką. *Opole* 1974 nr 6 [rec.]: Przygody barkonautów. — A. Zejman: Gdy satyra była bronią. *Poglady* 1977 nr 5 [rec.]: Afrontem do obciążeń. — [J. Goczoł] J.G. *Opole* 1982 nr 8 [wspomnienia pośmiertne].

J.Z.

CHMIELOWIEC Michał 1918-1974

Pseud.: M.C.; M.Ch.; M.S.; Michał Chm.; Michał Sambor; Następca.

Krytyk, poeta, prozaik.

Urodzony 19 października 1918 w Samborze; syn Mariana Chmielowca i Olgi z Rozenów, obojga nauczycieli gimnazjalnych. Uczęszczał do Gimnazjum im. A. Asnyka w Białej pod Bielskiem, a następnie do Gimnazjum im. Jana Sobieskiego w Krakowie. Od 1936 studiował polonistykę i nauki filozoficzne na Uniwersytecie Jagiellońskim. W tym czasie zaczął rozwijać działalność krytyczną w grupie zwolenników awangardy; debiutował w 1937 artykułem „Obrona poety Peipera”, drukowanym w *Sygnalach* (nr 33). W 1937-39 należał do redakcji miesięcznika *Nasz Wyraz*. Po wybuchu II wojny światowej został w 1939 aresztowany przez władze radzieckie i zesłany do obozów pracy przymusowej w okolicach Peczory i Workuty. W 1941 wstąpił do Armii Polskiej, wraz z którą we wrześniu został ewakuowany do Iranu. Zwolniony z czynnej służby wojskowej z powodu złego stanu zdrowia, był kierownikiem referatu kulturalno-oświatowego w obozach polskich uchodźców. Od marca 1942 do czerwca 1948 przebywał w Indiach i był pracownikiem delegatury Ministerstwa Opieki Społecznej rządu polskiego na emigracji, a po cofnięciu mu uznania w 1945, komitetów, które przejęły te agendy. W 1943-48 redagował w Bombaju czasopismo *Polak w Indiach*. W 1944 ożenił się z Ireną Świątkowską. W 1948-50 przebywał w Libanie, po czym osiedlił się na stałe w Londynie, gdzie pracował jako urzędnik w City (1950-51), uczęszczał na kurs sekretarzy spółek akcyjnych (1951-52), był redaktorem działu wydawniczego polskiego Katolickiego Ośrodka Wydawniczego „Veritas” (1952-55). Równocześnie rozwijał twórczość literacką i krytyczną, publikując (do 1963 stale pod pseud. Michał Sambor) prozę, wiersze, recenzje i artykuły w czasopismach londyńskich: *Wiadomości* (od 1950) i *Życie* (1951-55) oraz w paryskiej *Kulturze* (od 1950). W 1950 został członkiem Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie. W 1955-60 przebywał w Monachium, pracując w redakcji polskiego programu Głosu Ameryki, a od 1958 w rozgłośni Radia Wolna Europa. Po powrocie do Londynu kontynuował pracę dziennikarską i literacką, współpracując z sekcją polską radia BBC (1960-64) oraz z czasopismami: *Wiadomości* (tu m.in. stałe rubryki: „W oczach Zachodu” pod pseud. Następca w 1962-73; „Wzmianki, wycinki, przyczynki, docinki...”, podp. Następca w 1967-68; „Wiadomości i komentarze” w 1970-73; „Raptularz” w 1973-74), *Dziennik Polski* i *Dziennik Żołnierza*, *Tydzień Polski* oraz z paryską *Kulturą*. W grudniu 1966

objął redakcję tygodnika *Wiadomości*. W 1971 otrzymał nagrodę im. A. Godlewskiej. Zmarł 19 maja 1974 w Londynie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Łódź, w której była jeszcze litość. Praprem. T. Wyobraźni Radia Wolna Europa 1955.

2. Chwile. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1963, 29 s.

Podp.: Michał Sambor. — Zawiera wiersze i drobne rozważania prozą.

3. Bajki, prawdy, morały ... Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1968, 235 s.

Zawartość: Bajki i prawdy: Sen, O Marysi sierotce i Anielestróżu; Dodekagen; Talent; Odjazd. — Prawdy i morały: Dziennik z podróży dobrego Polaka; Połączenie z Olimpem; Niepodległe wakacje; „Kto za młodu nie był socjalistą”; Nie lubię ... i przepadam za ...; Głupie pytanie?; Nowe miłościwe lato; „Te dwie są me miłości”; „Ernestynka” czyli moralność dzieła sztuki; Najpiękniejsze zadanie; Atom poezji; O własnym wierszu; Wyzwanie; Literatura pod panowaniem „dyrektorów”; Oryginalność i szczerść w literaturze; Listy do znacznie młodszego kolegi. — Morały i okruciny: Raptularz.

Przekład

1. Franciszek Salezy: Wybór pism Świętego i o nim. Przeł. i zestawił pt. Łabędź Sabaudii oraz uwagami wprowadzającymi opatrzył ... Londyn: Veritas 1958, 240 s.

Podp.: Michał Sambor.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1967 — Wywiad: W duchu św. Franciszka z Asyżu. Rozm. J. Kowalewski. *Tydz. Pol.*, Londyn 1968 nr 25.

SWPP 2 (J. Czachowska). — Z.R. Wilkiewicz: Polnische Exilliteratur. Köln, Wien 1991.

[Chwile:] A. Czerniawski: Mała wielkość. *Kontynenty — Nowy Merk.*, Londyn 1963 nr 53; J. Wittlin: Wiersze Michała Sambora. *Na Antenie*, Londyn 1963 nr 3. — [Bajki, prawdy, morały ...] [M. Grydzewski:] *Silva rerum Wiadomości*, Londyn 1968 nr 32/33; Z. Kosiński: Lektura dla ludzi kulturalnych. *Wiadomości*, Londyn 1968 nr 37; J. Surynowa-Wyczółkowska: Kilka słów o książce Ch. *Tydz. Pol.*, Londyn 1968 nr 42; A. Czerniawski: Bajeczne prawdy. *Ofic. Poetów*, Londyn 1969 nr 1. — M. Danilewicz Zielińska: M.Ch. *Dz. Pol. i Dz. Żol.*, Londyn 1974 nr 168. — [J. Łobodowski] J.L.: Worek Judaszów. O Ch. subiektywnie. *Wiadomości*, Londyn 1974 nr 40. — J. Mackiewicz: M.Ch. jakim go znam. *Wiadomości*, Londyn 1974 nr 35, przedr. w tegoż: *Droga Pani ...* Londyn 1984. — A. Pospieszalski: Po szkole. *Wiadomości*, Londyn 1974 nr 25. — W. Tarnawski: O M.Ch. żalodne wspomnienie. *Wiadomości*, Londyn 1974 nr 32.

J.Cz.

CHOIŃSKI Krzysztof ur. 1940

Pseud.: Weredyk.
Dramatopisarz, romanista.

Urodzony 12 października 1940 w Lublinie; syn Wiesława Choińskiego, dziennikarza, i Ligii z domu Bauman, księgowej. Do szkół uczęszczał w Warszawie. W tym czasie należał do ZMP. W 1958 zdał maturę w Liceum im. B. Prusa, a następnie

studiował romanistykę na Uniwersytecie Warszawskim (UW). Był członkiem ZSP. Debiutował w 1961 sztuką „Krucjata”, opublikowaną w *Dialogu* (nr 9). W 1962 został członkiem ZAIKS-u, a od 1964 należał też do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Po uzyskaniu magisterium w 1965 podjął pracę naukowo-dydaktyczną na UW na stanowisku asystenta; wielokrotnie wyjeżdżał jako stypendysta do Francji (m.in. w 1965/66 i 1969/70). W 1968 ożenił się z Alicją Holecą, romanistką i reżyserem teatralnym. W 1972 obronił na Wydziale Neofilologii UW pracę doktorską pt. „Wczesny okres twórczości Pierre'a Corneille'a”, przygotowaną pod kierunkiem prof. Mieczysława Brahmiera i otrzymał stopień doktora nauk humanistycznych, a w 1973 stanowisko adiunkta. Równocześnie kontynuował twórczość literacką, pisząc utwory dramatyczne publikowane w *Dialogu* oraz miesięczniku *Scena*, w którym zamieszczał też od 1970 recenzje, cykle felietonów o teatrze telewizyjnym (m.in. w 1980 pt. „Szklany kominiek”) oraz serie artykułów o teatrze francuskim (w 1979 pt. „Teatr francuski w I połowie XVII w.”, w 1981-82 pt. „Francuska literatura dramatyczna I połowy XVII w.”. W 1986-87 współpracował z *Tygodnikiem Kulturalnym*, publikując felietony (pod pseud. Weredyk). W 1982 został członkiem Polskiego Ośrodka Międzynarodowego Instytutu Teatralnego (ITI), a w 1990-93 był wiceprezesem jego Sekcji Dramatopisarzy. Jest członkiem SPP (od 1989). Rozwija też aktywną działalność w ZAIKS-ie. Od 1991 jest członkiem Polskiego PEN Clubu. Odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi (1990). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Krucjata. (Sztuka w 3 aktach z epilogiem). *Dialog* 1961 nr 9 s. 44-74. Praprem. Wwa, T. Ateneum 1962. Przedr. zob. poz. 12.

I nagroda w konkursie debiutów dramatycznych w 1961. Przekł. ang.: The Expedition. [Przeł.] A. i M. Słabosz. Lond. 1963 powiel. Radio BBC 1964.

2. Cedrowy dwór. Komedia telewizyjna. *Dialog* 1963 nr 5 s. 30-43. TV 1963.

III nagroda w konkursie Telewizji Warsz. w 1963.

3. Nocna opowieść. Sztuka w 3 aktach. *Dialog* 1963 nr 6 s. 6-38. Praprem. Wwa, T. Ateneum 1964. Wyd. osob.: Uwagi reż.: I. Bołtuć. Wwa: Wydawn. CRZZ 1967, 139 s. TV 1984. Przedr. zob. poz. 12.

Przekł. ang.: A night's tale. [Przeł.] M. i A.L. Słabosz. Budapest 1977. — bułg.: Pesešenie na stracha. Sofija 1968. — łotew.: Notikums nakti. [Przeł.] J. Osmanis. W: Poļu lugas. Rīgā 1987. — ros.: Nočnaja povest [Przeł.] L. Malaševa. Moskva 1969, toż w: Sovremennaja pol'skaja piesa. Moskva 1974. — słowac.: Nočný príbeh. [Przeł.] L. Kiss. Bratislava 1976. — węgier.: Éjszakai történet. [Przeł.] G. Kerényi. W: Modern Lengyel drámák. Budapest 1968.

4. Alarm. Sztuka w 2 aktach. *Dialog* 1966 nr 6 s. 5-24. Praprem. Zabrze, T. Nowy 1967. Przedr. zob. poz. 12.

Przekł. węgier.: Riadó. [Przeł.] G. Balogh. Budapest 1966.

5. Stendhal i Ska. [Komedia]. Praprem. Łódź, T. im. S. Jaracza, Scena 7.15, 1968.

6. Sztandar. [Widowisko telewizyjne]. TV (Łódź) 1968.

7. Kwiaty dla matki. [Widowisko telewizyjne]. TV 1971. Druk pt. Konkurs. *Teatr Pol. Telew.* 1971 nr 1 s. 27-53.

Wersja teatralna pt. Kwiaty dla matki. Sztuka w 4 obrazach. *Scena* 1972 nr 2 s. 39-48. Przedr. zob. poz. 12.

8. Wieczór wspomnień. [Utwór dramatyczny w 1 akcie]. *Scena* 1973 nr 1 s. 52-56. Przedr. zob. poz. 12. Por. Słuchowiska radiowe.

Przekł. łotew.: Atminu vakars. [Przeł.] J. Osmanis. W: Atminu vakars. Poļu lugas. Rīgā 1987.

9. Otwórz drzwi. [Utwór dramatyczny w 1 akcie]. Praprem. Wwa, T. Powsz. 1976. Druk *Scena* 1977 nr 9 s. 41-48. TV 1978. Przedr. zob. poz. 12.

Przekł. łotew.: Ouvre la porte. [Przeł.] N. Brittel. Budapest 1979. — łotew.: Muzigais alibi jeb Atver durvis. [Przeł.] J. Osmanis. W: Atminu vakars. Poļu lugas. Rīgā 1987. — niem.: Öffne die Tür. [Przeł.] B. Pitschmann. Berlin 1977. — słowac.: Otvor dvere. [Przeł.] A. Matej. Bratislava 1985. — turec.: Kapiyi aç. [Przeł.] Z. Klicimen. Ankara 1980.

10. Pod nieobecność. Sztuka w 3 aktach. *Dialog* 1976 nr 4 s. 5-32. Przedr. zob. poz. 12.

Przekł. węgier.: [Przeł.] A. Palyi. Praprem. Kaposvar (Węgry), T. Csiky Gergely 1965.

11. Karczma. [Utwór dramatyczny w 3 aktach]. *Scena* 1981 nr 5 s. 40-47, nr 6 s. 43-47. Praprem. Płock, T. Dram. im. J. Szaniawskiego 1981.

12. Utwory sceniczne. Wstęp: S. Bardijewska. Wwa: COMUK 1981, 309 s.

Zawiera poz. 1, 3, 4, 7-10.

13. Maria, Elżbieta, Małgorzata. Sztuka w 3 aktach. *Scena* 1983 nr 3 s. 37-47. Praprem. Grudziądz, T. Ziemi Pomor. 1983. TV 1984.

Przekł. słowac.: Mária, Alžbeta, Margaréta. Bratislava 1989.

14. Piwnica. Sztuka telewizyjna. *Dialog* 1984 nr 6 s. 11-33. TV 1986.

15. Bardzo dyplomatyczny obiad czyli, co u licha z tą Europą?! [Utwór dramatyczny w 3 aktach]. *Dialog* 1986 nr 11 s. 5-43. Praprem. Kr., T. Maszkaron 1987. TV 1990.

II nagroda w międzynarodowym konkursie dramatycznym w Lublanie w 1986.

Przekł. czes.: Vysoce diplomatický oběd čili Co je, sakra, s tou Europou? [Przeł.] E. Sojka. Praha 1987.

16. Miły wieczór w rodzinnym gronie. Sztuka w 1 akcie. *Scena* 1985 nr 10 s. 39-41, nr 11 s. 39-41. Wyd. osob. Wwa: Inspiracje ZG ZSMP, Zespół Kul-

tury i Oświaty ZG RSW Prasa-Książka-Ruch 1987, 32 s.

17. Rok 1832. Sztuka w 3 aktach. *Dialog* 1988 nr 5 s. 5-39. Praprem. pt. Godzina prawdy. Wwa, T. Ateneum 1988.

Tytuł pierwotny: 1832. [Inf. autora].

III nagroda w konkursie zamkniętym na utwór dramatyczny ogłoszonym przez T. Pol. w Warszawie z okazji 75-lecia.

18. Będą piękne święta. [Sztuka w 1 akcie]. Praprem. Kielce, T. im. S. Żeromskiego 1990.

Ponadto słuchowiska radiowe, m.in.: Wizyta w Zjednoczeniu. Radio 1970. — Wieczór wspomnień. Radio 1972. Druk *Teatr Pol. Radia* 1972 nr 4 s. 5-16. Por. poz. 12. — Skrzyżowanie. Radio 1972. — Nauka chodzenia. Radio 1980. — Mgła. Radio 1981. Druk *Teatr Pol. Radia* 1981 nr 2 s. 5-21. — Ekspres nad morze. Radio 1983. — Największe łowiska świata. *Dialog* 1985 nr 2 s. 36-49. — Kalendarz nocy czerwcowej. Radio 1987. — Proszę wrzucić taxi na przyjęcie zamówienia. Radio 1986. — Połączenia nie będzie. Radio 1990.

Przekłady

1. P. Willems: Deszcz pada w moim domu. [Sztuka w 3 aktach]. *Dialog* 1967 nr 2 s. 57-98. Wyst. Wr., T. Pol. 1974.

2. Ekspresjonizm w teatrze europejskim. Przeł.: A. Choińska, ..., E. Radziwiłłowa. Wwa: PIW 1983, 342 s.

3. K. Mouard: Od zmarłej księżniczki. Przeł.: A. Choińska, ... Wwa: Mizar i Amber 1993, 512 s.

Praca redakcyjna

1. Ch. Sorel: Przygody Francjona. Opowieść ucieszna. Przeł. J. Arnold. Wyboru dokonał i wstępem opatrzył ... Wwa: Czyt. 1986, 236 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1988. — SWPP 2 (F. Lichodziejewska).

A. Błaskiewicz: Ch. sztuki dobrze zrobione. *Dialog* 1980 nr 10. — S. Bardijewska: Dramaturg i jego teatr. Ch. — teatr nakazu moralnego. *Scena* 1981 nr 3, przedr. w tejsze: Własna przestrzeń. Wwa 1987. — [Utwory sceniczne.] G. Rajchert. *Scena* 1982 nr 5; W. Rulewicz: Moralizator w teatrze. *Tyg. Kult.* 1982 nr 36; W. Natanson: Współczesna dramaturgia polska. *Polonistyka* 1983 nr 4.

J.Z.

CHOJECKI Artur 1880-1951

Pseud.: a.c.; A.C.; A.Ch.; Zast.
Poeta, tłumacz.

Urodzony 25 czerwca 1880 w Żytomierzu; syn Tadeusza Chojeckiego, dzierżawcy ziemskiego, i Marii z Iwanowskich; wnuk stryjeczny pisarza Edmunda Chojeckiego. Do szkół uczęszczał w Żytomierzu i tu w 1898 zdał maturę w gimnazjum klasycznym. Następnie studiował chemię w Instytucie

Politechnicznym w Warszawie, a po ukończeniu studiów odbywał praktykę jako inżynier technolog w cukrowni. Zainteresowania psychologią i lingwistyką sprawiły, iż w 1905 podjął studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie i w 1910 doktoryzował się na podstawie pracy „Zarys psychologii uwagi”. Pracę naukową kontynuował w Genewie w pracowni prof. Edouarda Claparède'a, przygotowując dwie rozprawy zamieszczone w *Archives de Psychologie* (1911, 1912). W 1911 wyjechał do Paryża, gdzie słuchał wykładów m.in. prof. Henri Bergsona. Po powrocie do Warszawy pracował od jesieni 1912 w prywatnych gimnazjach oraz w Instytucie Psychologicznym, a także prowadził wykłady i odczyty w Towarzystwie Kursów Naukowych. Debiutował w 1913 wierszem „Jazda Walkirii”, opublikowanym w miesięczniku *Sfinks* (t. 1 s. 93), a w 1914 ogłosił przekłady utworów A. Samaina i E. Verhaerena w *Myśli Polskiej* (nr 1, 3). Od 1915 wykładał psychologię na wznowionym Uniwersytecie Warszawskim, a w 1917/18 jako docent na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Zrezygnowawszy z pracy pedagogicznej, powrócił do Warszawy i pracował do 1927 w Ministerstwie Spraw Zagranicznych. Wiersze, artykuły publicystyczne i recenzje publikował w wielu czasopismach, zwłaszcza w *Gazecie Warszawskiej* (1922-35, tu m.in. w 1934 stały dział „Kącik językowy”), *Le Messenger Polonais* (1925-28), *Myśli Narodowej* (1929-39), *Podbipięcie* (1936-37, tu m.in. cykl „Sprawy językowe”), *Warszawskim Dziennikiem Narodowym* (1936-39). Był członkiem Polskiego PEN Clubu. W czasie okupacji niemieckiej przebywał nadal w Warszawie. W 1943 rozpoczął pisanie pamiętnika pt. „Żywot średniego człowieka”. Po upadku powstania warszawskiego zamieszkał w Krakowie. Po wojnie publikował w 1945 wiersze i przekłady z rosyjskiego i angielskiego w *Tygodniku Warszawskim*, *Nauce i Sztuce* oraz w poznańskim *Życiu Literackim*, a w 1947 artykuły na temat poprawności językowej w *Gazecie Ludowej*. Od 1948 współpracował z *Tygodnikiem Powszechnym*. Zmarł 21 listopada 1951 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Wiersze. Wwa: F. Hoesick 1933, 104 s.

Zawiera też wiersze franc. oraz tłumaczenia poezji H. Heinego, A. Samaina, E. Verhaerena, K. Balmonta.

2. Miesiące. (Wierszy seria druga). Wwa: F. Hoesick 1936, 71 s.

3. Henryk Sienkiewicz. Życie i dzieła. W setną rocznicę urodzin a w 30 śmierci. Kr.: F. Trzecicki 1946, 62 s.

4. Język polski, jego poprawność i jego piękno. Pogadanka odznaczona pierwszą nagrodą na kon-

kursie Kuratorium Okręgu Szkolnego Krakowskiego. Kr.: Księg. F. Trzeciecki 1946, 14 s.

5. Owoce bożego sadu czyli święta Anna Samosiódma. (Wiersze). Opole: Wydawn. Świętego Krzyża [1947], 28 s.

Przekłady

1. E.B. Titchener: Podręcznik psychologii. Wwa: Wydawn. Kasy im. Mianowskiego Inst. Popierania Nauki 1929, XX, 458 s.

2. A.G. Sertillanges: Katechizm niewierzących. T. 1-2. Kat.: Księg. Katolicka 1938, 256 + 252 s.

3. G.K. Chesterton: Św. Franciszek z Asyżu. Wstępem i notami opatrzył P. Mroczkowski. Kat.: Księg. św. Jacka 1948, XXXII, 176 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1949; wyd. 2 [!] Wwa: Pax 1959, tamże; wyd. 3 1974, wyd. 4 1976.

4. G.K. Chesterton: Św. Tomasz z Akwinu. Kat.: Księg. św. Jacka 1949, 216 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Pax 1959, wyd. 3 tamże 1974.

OPRACOWANIA (wybór)

Wywiad: Z A.Ch. Rozm. [P. Grzegorzcyk] P.G. *Dziś i Jutro* 1949 nr 37 Int. przekładów dzieł G.K. Chesterton.

SWPP 1.

[J. Janowski] J.J.: Nowe poezje. *Tyg. Il.* 1933 nr 27 [rec.: Wiersze]. — [S. Godlewski] S.J.G.: Raptularz poetycki. *Mysł Nar.* 1936 nr 8 [rec.: Miesiące]. — [P. Grzegorzcyk] P.G.: Książka bibliofilka. *Słowo Powsz.* 1948 nr 187 [rec.: Owoce bożego sadu]. — [P. Grzegorzcyk] P.G.: Podzwonne A.Ch. *Tyg. Powsz.* 1951 nr 50. — [K. Nitsch] K.N.: Sp. A.Ch. *Jez. Pol.* 1952 nr 2.

J.Cz.

CHORAŻUK Bogdan ur. 1934

Pseud.: Bohdan Kostopolski; Janusz Złoty.
Poeta, prozaik, autor tekstów piosenek, artysta malarz.

Urodzony 30 października 1934 w Kostopolu na Wołyniu; syn Włodzimierza Chorażuka, rzemieślnika, i Rozalii z Lewandowskich. W czasie II wojny światowej przebywał w Kostopolu. Po wojnie zamieszkał w Prabutach. W 1954 ukończył Państwowe Liceum Felczerskie w Siemianowicach Śląskich i podjął pracę jako felczer w placówkach służby zdrowia na terenie województwa olsztyńskiego. W 1959-62 był właścicielem niewielkiej fabryki ceramicznej w Kwidzynie. Debiutował w 1962 wierszem pt. „Pejzaż”, drukowanym na łamach *Tygodnika Morskiego* (nr 32). W tym okresie był związany z gdańskim środowiskiem literackim. Należał do Klubu Literackiego Młodych przy Oddziale Gdańskim ZLP (1962-63), pełnił także funkcję przewodniczącego Klubu Literackiego przy Zarządzie Wojewódzkim ZMS w Olsztynie (do 1966) i współredagował wydawany przez Klub miesięcznik literacki regionu olsztyńskiego *Przemiany*. W 1965 zamieszkał w Warszawie. W 1966 ukoń-

czył jako ekstern Liceum Ogólnokształcące w Olsztynie, studiując jednocześnie (od 1965) na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Wrocławskiego. Studia kontynuował następnie na Uniwersytecie Warszawskim, w 1969 uzyskał stopień magistra filozofii. W 1967 został członkiem ZLP. W 1969-73 był sekretarzem generalnym Mazowieckiego Towarzystwa Kultury w Warszawie. Od 1972 współpracował z miesięcznikiem *Poezja*. W 1974 przeniósł się do Rzeszowa, gdzie objął stanowisko dyrektora i kierownika artystycznego Państwowego Przedsiębiorstwa Imprez Estradowych (do 1977) oraz pełnił funkcję sekretarza Oddziału Rzeszowskiego ZLP. Był kilkakrotnie nagradzany jako autor tekstów piosenek (ogłaszanych także pod pseud.: Bohdan Kostopolski, Janusz Złoty); w tym zakresie współpracował m.in. z piosenkarzem Tadeuszem Woźniakiem. Równocześnie z twórczością literacką zajmował się malarstwem; wystawiał swe obrazy w kraju oraz za granicą, m.in. w Amsterdamie (1976), Berlinie Zachodnim (1980, 1981), San Francisco (1983). Od 1990 prowadzi własne wydawnictwo prywatne Wadium. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Dwulwice. [Proza poetycka]. Olsztyn: Pojezierze 1965, 79 s., powiel.
 2. Dziennik inwigilacyjny. [Wiersze]. Olsztyn: Pojezierze 1965, 38 s.
 3. Pamięć. [Wiersze]. Wwa: LSW 1966, 57 s.
 4. Sprostacz naszym czasom. [Wiersze i proza poetycka]. Gdynia: WM 1967, 55 s.
 5. Koncentracje. [Wiersze]. Kr.: WL 1968, 45 s.
 6. Didaskalia do życiorysu Offa. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Wwa, T. Ateneum 1972.
 7. Zegarmistrz światła. [Wiersze]. Olsztyn: Pojezierze 1973, 59 s.
 8. Ogień! Ogień! [Bajka dla dzieci]. Wwa: Ag. Presspol; Łowicz: Donau Trading Co 1984, [14] s.
 9. Głowacze [Bajki]. Wwa: Alfa 1986, 116 s.
 10. Baśniowe przedszkole. [Bajka dla dzieci]. Wwa: Wydawn. Spółdzielcze 1988, 22 s.
 11. Opowiadania. [Wiersze i proza poetycka]. Łódź: WŁ 1988, 103 s.
- Nadto teksty piosenek w musicalach: A.M. Marczewski: Poseł. Wyst. Wałbrzych, T. Dram. 1978. — T. Jansson: Lato Muminków. Wyst. Grudziądz, T. Ziemi Pomor. 1979. — H. Zawadzki, W. Trzciniński: Azyl. Wyst. Wałbrzych, T. Dram. 1979.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988.

R. Krynicki: Z jednej i z drugiej strony. *Orientacja* 1966 nr z XI. — J. Przybós: Wprowadzenie do Chorażuka. *Współczesność* 1967 nr 11. — A.K. Waskiewicz: Mironczarni piętra dol-

ne. *Twórczość* 1967 nr 9. — A. Zawada: Sprostacz w stadium koncentracji. *Agora* 1968 nr 24. — M. Bocian: Sensowność bezsensu. *Agora* 1969 nr 25. — L. Szaruga: „Koncentrowanie się z Dwulwic”. *Współczesność* 1970 nr 26. — P. Kuncewicz: Poetyckie znaki zodiaku. W tegoż: *Cień ręki. Szkice o poezji*. Łódź 1977. — K. Kusek: Chorążuk — bez interpretacji. *Poezja* 1978 nr 10.

A.H.

CHOROMAŃSKI Michał 1904–1972

Prozaik, dramatisarz.

Urodzony 22 czerwca 1904 w Jelizawetgradzie na Ukrainie; syn Konstantego Choromańskiego, mikrobiologa (zginął w 1918 od wybuchu bomby), i Aleksandry z Rogasskich. W 1921 ukończył gimnazjum w Jelizawetgradzie; w tymże roku uczył się w technikum ekonomicznym. Następnie studiował pedagogikę i psychologię, pracując jednocześnie w piekarni. W 1923 zachorował na gruźlicę kości. Zaniechawszy nauki, podjął pracę w szpitalu, gdzie był sanitariuszem, potem pomocnikiem internisty. Następnie został nauczycielem rysunku w klubie żołnierskim Armii Czerwonej i kierownikiem literackim klubu robotniczego. W tym czasie ogłaszał w języku rosyjskim pierwsze swoje utwory. W 1924 wrócił wraz z matką i siostrą do kraju. Leczył się w Rudce, Druskiennikach i Zakopanem, gdzie od 1927 mieszkał na Harendzie. Wyjeżdżał także na kuracje do Szwajcarii i Francji. Uczył się języka polskiego i tłumaczył na rosyjski poezję polską; pierwszą publikacją był w 1929 przekład tomu poezji K. Wierzyńskiego. Jako prozaik debiutował powieścią „Biali bracia”, wydaną w marcu 1931. Utwory prozatorskie, wiersze, reportaże i korespondencje zamieszczał w następnych latach w wielu czasopismach, m.in. w *Gazecie Polskiej* (1932–36), *Kurierze Porannym* (1932–39), *Wiadomościach Literackich* (1932–39), *Pionie* (1932–39). W 1937–38 odbył podróż do Argentyny i Afryki Zachodniej. Był członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1939 ożenił się z Ruth Elly Abramovitch (pseud. Ruth Sorel), tancerką opery w Essen i Berlinie. Po wybuchu II wojny światowej, wyjechał w marcu 1940 wraz z żoną do Rzymu, skąd po kilku miesiącach udał się przez Francję do Londynu. We wrześniu wyjechał do Brazylii. Przebywał początkowo w Rio de Janeiro, potem w schronisku dla uchodźców w Niteroi, od lipca 1941 w Sao Paulo, a od września tegoż roku w Kurytybie. W 1943 przeniósł się do Kanady i zamieszkał w Montrealu. W maju 1948 został wybrany na członka korespondenta Polskiego Instytutu Naukowego w Ameryce i wkrótce objął kierownictwo Komisji Literackiej Instytutu. W 1957 powrócił do Polski i osiadł na stałe w Warszawie. Od 1958 był członkiem ZLP, a w 1962 został reaktywowany w prawach członka Polskiego PEN Clubu. W 1960–67

współpracował z czasopismem *Przekrój*, w którym m.in. od 1964 publikował cykl pt. „Memuary”. Odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1970). Zmarł nagle 24 maja 1972 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Biali bracia. [Powieść]. Kr.: Wyd. Lit.-Nauk. 1931, 181 s. Wyd. 2 Wwa: Gebethner i Wolff 1933. Przekł.: niem. [Przeł.] H. Koitz. Breslau 1935, — szwedz.: Valkoiset veljet. [Przeł.] V. Hämeen-Antilla. Hämeenlinna 1938.

2. Zazdrość i medycyna. Powieść. Wwa: Gebethner i Wolff [1933], 323 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1933; Pozn.: WP 1957, 281 s., tamże: wyd. 2 1958, wyd. 3 1966, wyd. 4 1972, wyd. 5 1973, wyd. 6 1979, wyd. 7 1984, wyd. 8 1990.

Nagroda Młodych PAL w 1933.

Przekł.: ang.: *Jealousy and medicine*. [Przeł.] E.A. Arhurton [-Baker]. London 1946, wyd. nast. [b. m.] 1964, — czes.: *Le-kaf a žarlivost*. [Przeł.] J. Bečka. Praha 1934; *Žarlivost a medicina*. [Przeł.] J. Vlašek. Praha 1980, — franc.: *Médecine et jalousie*. [Przeł.] J. de France de Tersant i J.A. Teslar. Paris [1934]. — hiszp.: *Celos*. [Przeł.] L.B.C. de Varela. Buenos Aires 1947, — holend.: *Het doktersgeheim*. [Przeł.] S. van Praag. Amsterdam 1935, — itow.: *Armukadedus ja meditsin*. [Przeł.] B. Linde. Tartus 1937, — niem.: *Eifersucht und Medizin*. [Przeł.] H. Koitz. Breslau 1934, wyd. nast. Breslau 1935, Hamburg 1954; *Die Eifersüchtigen*. [Przeł.] H. Koitz. Stuttgart 1964; *Eifersucht und Medizin*. [Przeł.] Ch. Eckert. Berlin 1987, — rum.: *Gelozie și medicina*. [Przeł.] G. Nandriș. București 1935, *Gelozie și medicina*. [Przeł.] O. Zaicik. [București] 1991, — serb.-chorw.: *Ljubomora i medicina*. [Przeł.] M. Krukowska. Zagreb 1971, — słowac.: *Žarlivost*. [Przeł.] M. Wlachovská. Bratislava 1976, — szwedz.: *Svartsjuka och medicin*. [Przeł.] G. Gunnarson. Stockholm 1934, — węgier.: *Orvasok és beteges*. [Przeł.] G. Sárközi. Budapest [1935]; *Féltékenység*. [Przeł.] G. Sárközi. Budapest 1975, — włos.: *Gelosia e medicina*. [Przeł.] G. Prampolini. Milano 1935, tamże wyd. 2 1937, wyd. 3 1941, wyd. 4 [ok. 1950], wyd. [5] 1960.

Adapt.: teatr.: *Adapt. M. Szacki*. Wyst. Wwa, T. Ateneum 1937; *Adapt. W. Aleksandrowicz*. Wyst. Londyn, T. Pol. 1954; *Adapt. A. Powalska*. Wyst. Pozn., T. Nowy 1961; — film.: *Scenariusz: J. Majewski*. Ekran. 1973.

3. Opowiadania dwuznaczne: Opowiadanie banalne; Opowiadanie cyniczne; Opowiadanie nieprawdopodobne; Opowiadanie wariackie. Wwa: Gebethner i Wolff 1934, 257 s. Przedr. zob. poz. 11, 25.

Przekł.: holend.: *Spookgestalten*. [Przeł.] S. van Praag. Amsterdam [1936], — niem.: *Eine verrückte Geschichte*. [Przeł.] H. Koitz. Breslau 1935.

Wyd. osob. utworu *Opowiadanie wariackie*. Kr.: WL 1979, 72 s.

4. Szpital Czerwonego Krzyża. Powieść. *Czas* 1937 nr 129–217. Wyd. osob. Pozn.: WP 1959, 390 s. Wyd. 2 tamże 1987.

5. Skandal w Wesółych Bagniskach. [Powieść]. *Gaz. Pol.* 1934 nr 1–66.

6. Człowiek czynu. Sztuka w 3 aktach. Wyst. Wwa, T. Nowy 1935. Druk fragm. *Wiad. Lit.* 1935 nr 19 s. 2.

7. Szkoła marmuru. Sztuka w 4 aktach. Powst. 1941. Druk w tomie zob. poz. 10. Wyst. Wwa, T. Nar. 1961.

Wersja franc.: Quand le marbre s'anime. [Przeł. ...] Mont-real: B.D. Simpson 1946, 171 s.

8. Noce bez tchu. [Utwór dramatyczny]. *Polska Walcząca*, Londyn 1945 nr 36, 38-41.

I nagroda w konkursie ZASP w Londynie w 1944.

9. Prolegomena do wszelkich nauk hermetycznych. [Powieść]. Wwa: Pax 1958, 181 s.

10. Cztery sztuki bez znaczenia. Wwa: Pax 1959, 493 s.

Zawartość: Malatuli. Komedja w 3 aktach; Syrenie miasto. Komedja patetyczna w 3 aktach; Szkoła marmuru. Sztuka w 4 aktach [poz. 7]; Przechadzka między dobrem a złem. Komedja dydaktyczna w kilku aktach i odsłonach [TV 1961].

11. Kobieta i mężczyzna. Opowiadania. Pozn.: WP 1959, 358 s.

Zawartość: Kobieta i mężczyzna; Dziwny wypadek z chustką; Wstyd; Roztargnienie; Niesamowita historia; Sprawozdanie poufne; Śmierć Czesława Kostyńskiego; Uwiad; Ludzka rzecz; Pozyczka; Inne słowicze życie; Wielka dusza i małe ciało; Prawo młodości, oraz opowiadania z tomu poz. 3.

12. Largactil. Rzecz o czystości w 2 aktach. *Dia-log* 1961 nr 4 s. 5-33. Radio 1980. TV 1980. Praprem. Gdynia, T. Dram. 1989.

13. Lament. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Pozn., T. „Pięciu” 1963.

14. Memuary. *Przekrój* 1964 nr 982-1025, 1965 nr 1031-1078, 1966 nr 1084-1092. Wyd. osob. z postł. W. Sadkowskiego. Pozn.: WP 1976, 179 s.

15. Warianty. Opowiadania. Pozn.: WP 1964, 186 s.

Zawartość: Mała galeria; Tryptyk chuligański; Krzyżówka; Łokcie; Radość; Córka Ewy; Gra przyrody; Konrad przez C. Adapt. radiowa opowiadań: Krzyżówka; Łokcie; A.W. Piotrowski. Radio 1974.

16. Dygresje na temat kaloszy. [Powieść]. Pozn.: WP 1966, 223 s. Wyd. 2 tamże 1989.

Przeł. niem.: Die Affären des Leutnants Z. [Przeł.] C. Rymarowicz. Berlin 1979.

17. Schodami w górę, schodami w dół. [Powieść]. Pozn.: WP 1967, 397 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Czyt. 1977; Pozn.: WP 1986.

18. Makumba czyli Drzewo gadające. Powieść. Pozn.: WP 1969, 142 s. Wyd. 2 tamże 1971.

19. W rzecz wstąpić. [Powieść]. Pozn.: WP 1968, 514 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1973; wyd. 3 Wwa: Wiedza Powsz. 1982.

Przeł. niem.: Es oder der Einstieg. [Przeł.] H. Bereska. Berlin 1986.

20. Słowacki wysp tropikalnych. [Powieść]. Pozn.: WP 1969, 542 s. Wyd. 2 tamże 1971.

Przeł. ros.: Pevce tropičeskich ostrovov [Przeł.] G. Jazykova, K. Strosielska, Moskwa 1984, wyd. 2 1985.

Adapt. radiowa: Głos z dalekiego brzegu. Adapt. Z. Zawadzka. Radio 1978.

21. Kotły beethovenowskie. Powieść. Pozn.: WP 1970, 469 s. Wyd. nast. tamże 1988.

22. Różowe krowy i szare scandalie. Powieść. Pozn.: WP 1970, 447 s. Wyd. nast. Wwa: Czyt. 1988.

Przeł. niem.: Rosa Kühe und graue Skandale. [Przeł.] H. Bereska. Berlin 1976.

23. Głównictwo, moglitwa i praktykorze. Powieść. T. 1-2. Pozn.: WP 1971, 332 + 315 s.

Przeł. niem.: Die Blassgrüne Loge. [Przeł.] C. Rymarowicz. Berlin 1975.

Adapt. radiowa: W. Brydak. Radio 1974.

24. Miłosny atlas anatomiczny. [Powieść]. Postł.: W. Sadkowski. Pozn.: WP 1974, 348 s. Wyd. nast. [popraw. i uzup.] tamże 1987.

25. Polowanie na Freuda. [Opowiadania]. Pozn.: WP 1976, 196 s.

Zawartość: Pani Wisia Trzbiłowa; Polowanie na Freuda; Gusta w pociągu; Makumba, Zabawa; Sylwester; W hotelowym lobby; Zmęczony; Nieporozumienie; Okno; Śmiech; Koncert; Gonyk; Po latach. — Opowiadania dwuznaczne [poz. 3]; Naukowiec czyli nieudane eksperymenty; Zoopsychologia; Muzyka; Nudy; Wamp; Rycerz [poz. 3].

Przekłady (na jęz. rosyjski)

1. K. Wierzyński: Olimpijski lavr. [Wiersze]. [Berlin]: Petropolis 1929, 35 s.

2. Sovremennyye polskie poety w očerkach S. Kulakowskiego i w perevodach ... [Antologia]. Berlin: Petropolis 1929, 243 s.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PP (E. Głębička). — RL 1972 (P. Grzegorzczak). — LP (red.).

[Zaśrodek i medycyna:] [O. Katzenellenbogen] O. Ortwin. *Luow. Wład. Muzyczne i Lit.* 1933 nr 74, przedr. w tegoż: *Próby przekrojów*. Lw. 1936, *Zywe fikcje*. (Pisma krytyczne. T. 2). Wwa 1970; K. Wyka: Ch. i Gunnarson. *Pion* 1934 nr 8, przedr. w tegoż: *Stara szuflada*. Kr. 1967. — J. Fik: *Literatura choromaników*. *Tyg. Artystów* 1935 nr 15, przedr. w tegoż: *Wybór pism krytycznych*. Wwa 1961, polem.: W. Gombrowicz: *Trudna literatura i pro domo mea*. *Kur. Poranny* 1935 nr 307. — E. Krassowska: *Technika „tajemniczości” w powieści Ch. Alma Mater Vilniensis 1935 z. 12.* — M. Jasińska: *Rola czasu w kompozycji powieści Andrzejewskiego „Ład serca” i Ch. „Zaśrodek i medycyna”*. *Rocz. Hum.* 1950/51 t. 2/3. — J. Sławiński: *„Zaśrodek i medycyna” po wielu latach*. *Twórczość* 1957 nr 12. — Lichański: M. Ch. *Tyg. Kult.* 1963 nr 3. — W. Natanson: *Niezwykłości Ch. Życie Lit.* 1968 nr 11; przedr. w tegoż: *Moje przygody literackie*. Pozn. 1972, *Hierarchie i sylwety*. Wwa 1985. — W. Natanson: *Ch. Twórczość* 1970 nr 9. — B. Ciecierska: *„Scandalie” pana M.Ch. Wiedza i Życie* 1971 nr 2. — S. Wysłouch: *Ch. i mimesis*. *Nurt* 1971 nr 2. — J. Krzysztoń: *Wspomnienie o M.Ch.* *Więź* 1972 nr 11. — H. Zaworska: *M.Ch. Twórczość* 1972 nr 8. — J. Czyżkowski: *Ch. kłopoty z dramatem*. *Dialog* 1973 nr 7. — H. Kirchner: *Diabli wiedzą co, czyli Ch. Tęskny* 1973 nr 4. — M. Łuczko: *O związkach między „Niekochana” A. Rudnickiego a „Zaśrodek i medycyna” M.Ch.* *Rocz. Komis. Hist.-lit. PAN* 1973 t. 11. — R. Chodźko: *Prolegomena do powieści Ch. Mies. Lit.* 1974 nr 11, przedr. w tegoż: *Strefy konfesji i kreacji*. Białystok

1992. — A. Kochańczyk: Wybrane problemy „Zazdrości i medycyny” M. Ch. *Ann. UMCS (Nauki Filoz. i Hum.)* 1975 t. 30. — S. Wysłouch: Twórczość Ch. wobec międzywojennego psychologizmu. *Pam. Lit.* 1975 z. 1. — M. Sprusiński: Wszyscy byli podejrzani. *Literatura* 1976 nr 18. — S. Wysłouch: Czytelnik w pole wyprowadzony czyli o prozie M. Ch. W: *Problemy odbioru i odbiorcy*. Wr. 1977. — S. Wysłouch: Proza Michała Choromańskiego. Wr. Ossol. 1977, 171 s. PAN Kom. Nauk o Lit. Pol. — S. Burkot: Od psychoanalizy klinicznej do literackiej. *Roczn. Nauk-Dydak. WSP w Krak.* 1979 nr 68. — M. Woźniakiewicz-Dziadosz: Kategorie muzyczne w strukturze tekstu narracyjnego. (Na przykładzie „Kottów beethovenowskich” Ch. i „Martwej pasieki” Iwaszkiewicza). *Pam. Lit.* 1979 nr 4. — A. Kochańczyk: Strategia narracji w powieściach M. Ch. *Akcent* 1980 nr 3. — A. Konkowski: Michał Choromański. Wwa: PIW 1980, 201 s. — J. Leociak: Angażowanie nieporozumień jako strategia komunikacyjna. (Na przykładzie „Kottów beethovenowskich” Ch.). *Pam. Lit.* 1982 z. 3/4. — S. Schultze: Ch. jealousy and medicine. *The International Fiction Review*, Frederickton, New Brunswick 1983 nr 1 [dot.: Zazdrość i medycyna]. — M. Soltysik: Świadomość to kamień. Kartki z życia Michała Choromańskiego. Pozn.: WP 1989, 303 s. — A. Konkowski: M. Ch. W: *Literatur Polens 1944 bis 1985*. Berlin 1990. — W. Maciąg: Człowieczeństwo uwięzione w ograniczoności „Zazdrość i medycyna” Ch. W tegoz: *Nasz wiek XX*. Wr. 1992.

E.G.

CHOTOMSKA Wanda ur. 1929

Pseud.: Karolinka; Szpilka; W.Ch.; — nadto pseud. wspólny z M. Białoszewskim; Wanda Miron.
Autorka książek, scenariuszy filmowych, słuchowisk radiowych, widowisk teatralnych i telewizyjnych dla dzieci.

Urodzona 26 października 1929 w Warszawie; córka Stefana Chotomskiego, właściciela przedsiębiorstwa przewozowego, i Romualdy z Nyckowskich. Uczyła się w Gimnazjum Żeńskim im. W. Szachtmajerowej w Warszawie. W tejsze szkoły kontynuowała naukę na tajnych kompletach w okresie okupacji niemieckiej. Podczas powstania warszawskiego była sanitariuszką w szpitalu przy ulicy Białołęskiej, po kapitulacji przebywała w obozie przejściowym w Pruszkowie, skąd udało jej się zbiec. Zamieszkała w Mosznie, a potem w Grodzisku Mazowieckim. Po zakończeniu wojny powróciła do Warszawy i nadal uczyła się w Gimnazjum im. W. Szachtmajerowej w Komorowie, w 1947 zdała maturę. Następnie do 1950 studiowała w Wyższej Szkole Dziennikarskiej, a po włączeniu Szkoły do Akademii Nauk Politycznych — na Wydziale Dziennikarskim i Wydziale Społeczno-Politycznym Akademii. W 1949-51 oraz 1955-71 pracowała w redakcji pisma ZHP *Świat Młodych* i tamże debiutowała w 1949 opowiadaniem pt. „5 minut przed szczęśliwym końcem” (nr 18). Ogłaszała tu następnie liczne utwory dla dzieci, m.in. wspólnie z Joanną Dąbrowską i Krystyną Garwolińską (1950), z Mironem Białoszewskim wiersze podp. Wanda Miron (1951-53), z Bogusławem Choińskim (1952), z Wacławem Bisko (1964-70) oraz własne cykle felietonów podp. Szpilka

(1950-52) i Karolinka (1957-71). W 1950 wyszła za mąż za Jerzego Steinmetza (rozwidzeni). Wiersze, fraszki, prozę i teksty sceniczne dla dzieci drukowała m.in. w *Świerszczyku* (od 1951, tu także w 1951-54 z M. Białoszewskim utwory podp. Wanda Miron), *Płomyku* (1952-82), *Płomyczku* (od 1953) oraz *Misiu* (od 1957). Pod koniec lat pięćdziesiątych nawiązała współpracę z Telewizją Polską, m.in. jako autorka utworów dla teatryku Violinek i cykli audycji dla dzieci: „Dobranoc” (w 1963 wyróżnione nagrodą ZAiKS-u i Przewodniczącego Komitetu do Spraw Radia i Telewizji), „Jacek i Agatka” (1962-72). Była także autorką audycji radiowych, scenariuszy do filmów krótkometrażowych, tekstów piosenek, sztuk dla teatrów lalkowych, szkolnych i amatorskich oraz widowisk dla dzieci, m.in. od 1958 pisała teksty piosenek dla wokalnolitecznego zespołu harcerskiego Gawęda. Była laureatką wielu konkursów oraz nagród literackich, m.in.: nagrody Ministra Kultury i Sztuki za twórczość dla teatrów amatorskich (1960), ZAiKS-u za całokształt twórczości (1961), Komitetu do Spraw Radia i Telewizji za całokształt twórczości (1963). Od 1964 należała do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Zainicjowała pomysł przyznawania przez dzieci Orderu Uśmiechu (w 1967), została członkiem Kapituły Orderu, a w 1969 jego kawalerem. W okresie późniejszym ogłaszała też utwory w *Trybunie Ludu* (1975-80; tu z ilustracjami Bohdana Butenki stała rubryka pt. „Dzień Dobry”). W 1976 otrzymała nagrodę Prezesa Rady Ministrów za całokształt twórczości literackiej ze szczególnym uwzględnieniem twórczości radiowej i telewizyjnej. W 1989 została członkiem SPP. Odznaczona m.in. Srebrnym Krzyżem Zasługi (1967) i Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1976). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Teatr na jednej nodze. Estrada szkolna. [Scenki i skecze]. Uwagi insc.-reż.: J. Kulmowa. Wwa: NK 1957, 45 s.
2. Tere-Fere. [Wiersze]. Wwa: NK 1958, 94 s.
3. Przebierańcy. Wwa: Wydawn. Harcerskie 1959, 133 s.
Zawiera utwory sceniczne osnute na tle obrzędów i zwyczajów ludowych: Przebierańcy, Marzanna; Sobótka; Dożynki; Andrzejkę.
Nagrada w konkursie *Świata Młod.* na teksty estradowe dla drużyn harcerskich w 1959.
4. Wiersze pod psem. Wwa: NK 1959, [34] k.
5. Dwunastu panów. [Wiersze]. Wwa: NK 1960, 38 s.
6. Dzieci pana Astronoma. [Opowieść]. Wwa: NK 1961, [24] s. Wyd. nast.; tamże: wyd. 2 rozszerz. 1983, wyd. 3 1985, wyd. 4 1988; Białystok:

KAW 1991; tamże 1992. Por. poz. 22 oraz Słuchowiska.

7. Krraaa. [Wiersz]. Wwa: Ruch 1961, [6] k. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1965, wyd. 3 1971.

Przeł.: niem.: Die Sprache der Krähen. Berlin [1977]. – serb.: Krraaa. [Przeł.] B. Budar. Budyšin; Wwa 1978.

8. Jacek i Agatka. Cykl telewizyjny. TV 1962-1972. Por. poz. 21.

Cykl nadawany trzy razy w tygodniu w programie „Dobranoc”.

9. Jedziemy nad morze. [Wiersze]. Cz. 1: Ze słońcem do Sopotu, z wiatrem do Gdyni. Cz. 2: Z księżycem do Gdańska. Wwa: Ruch 1962, 12 + [12] k.

10. Opowieść o arce. Wwa: Ruch 1962, 24 s. Wyd. nast. pt. Opowieść o arrasach: tamże: wyd. 2 1968, wyd. 3 1973; wyd. 4: Wwa: KAW 1975. Por. Słuchowiska.

Opowieść o dziejach arrasów wawelskich.

11. Pan słoń. [Wiersze]. Wwa: NK 1963, 22 s. Por. Słuchowiska.

Adapt. teatr.: TV 1982.

12. Przygody jeża spod miasta Zgierza. [Wiersz]. Wwa: NK 1964, [16] k. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1967, wyd. 3 1973, wyd. 4 1984, wyd. 5 1989. Por. Słuchowiska.

13. Kangurek. Scenariusz do filmu lalkowego. Ekran. 1966.

14. Gdyby tygrysy jadły irysy. [Bajka]. Wwa: Ruch 1968, [18] k. Wyd. 2: KAW 1975. Por. Słuchowiska.

15. Fontanna z Neptunem. [Musical w 2 aktach]. Muz.: T. Kierski. Powst. ok. 1969. Praprem. Gdynia, T. Muzyczny 1976.

16. Od rzeczy do rzeczy. [Wiersze]. Wwa: NK 1969, 48 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1976, wyd. 3 1987, wyd. 4 1992. Por. Słuchowiska.

17. Czarna krowa w kropki bordo. [Opowiadanie z tekstami piosenek]. Wwa: Ruch 1970, 35 s. Por. poz. 19. Por. Słuchowiska.

18. Siedem księżyców. [Wiersze]. Wwa: Ruch 1970, 30 s.

19. Czarna krowa w kropki bordo. Scenariusz filmu animowanego. [Współaut.:] R. Słapczyński. Ekran. 1971. Por. poz. 17.

20. Dla każdego coś śmiesznego. [Wiersze]. Wwa: Ruch 1971, 44 s.

21. Bajki z 1001 dobranocy. Ilustr. Z. Rychlicki. Wwa: NK 1972, 76 s. Wyd. 2 tamże 1977 [właśc.] 1978.

Przeł.: czes.: Pohádky z 1001 dobrénoci. [Przeł.] Z. Bergová. Wwa 1982, – estoń.: Muinasjutud. [Przeł.] A. Puu. Tallinn 1981, – niem.: Märchen aus 1001 guten Nacht. [Przeł.] I. Luft. [Wwa] 1982.

22. Dzieci pana Astronoma. [Widowisko lalkowe]. Praprem. Wwa, T. Lalki i Aktora 1972. Wyd. łącznie z: K. Jeżewska: Pan Twardowski. Widowiska lalkowe. Wwa: Centr. Ośrodek Metodyczny Upowszechniania Kultury 1972 s. 133-230. Por. poz. 6 oraz Słuchowiska.

23. Gdzie jest Piotrowski? [Utwór sceniczny dla dzieci]. Praprem. Wwa, T. Lalka 1972. Druk zob. poz. 31.

24. Klucze do Jelenia. [Opowieść]. Wwa: NK 1972, 84 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1976, wyd. 3 1984.

Przeł.: franc.: La dame au cerf. [Przeł.] Z. Bobowicz. Paris [1983]. – niem.: Die Hirsch – Oma. [Przeł. i oprac.] R. Buschmann. Berlin 1978.

Wyróżnienie w konkursie Naszej Księgarni w 1971.

25. Trampek na drodze. [Utwór sceniczny dla dzieci]. Praprem. Bielsko-Biała, T. Lalek „Baniałuka” 1972. Druk zob. poz. 31.

Wyróżnienie w konkursie T. Lalki i Aktora „Miniatura” w Gdańsku w 1971.

Przeł.: niem.: Der kleine Trampler Unterwegs. [Przeł.] H.Ch. Trepte. Leipzig 1979.

26. Dlaczego cięle ogonem miele? [Utwór sceniczny dla dzieci]. Wyst. TV 1973.

27. Dzień dobry, królu Zygmuncie. [Wiersze]. Wwa: NK 1973, 51 s. Wyd. 2 tamże 1980. Por. Słuchowiska.

28. Panna Kle-Kle. [Opowieść]. Wwa: Ruch 1973, 34 s. Por. Słuchowiska.

29. Przygody panny Kreseczki. Cykl scenariuszy filmów rysunkowych dla dzieci. Ekran. 1973.

Poszczególne części: Dym; Obrazy; Poczta.

30. Dzidka i Kitka. [Bajeczki]. Wwa: Ruch 1975, 37 s.

31. Trampek na drodze. Bajki Pana Słonia. Bomba-Trąba. Orkiestra w ZOO. Gdzie jest Piotrowski? [Utwory sceniczne dla dzieci]. Uwagi inscen.: B. Kilkowska. Oprac. muz.: T. Kierski i L. Żuchowski. Scenogr.: J. Gorazdowski, A. Kilian. Wwa: Centr. Ośrodek Metodyczny Upowszechniania Kultury 1975, 205 s.

[Utwór Trampek na drodze [poz. 25], Gdzie jest Piotrowski? [poz. 23].

32. Leonek i lew. [Opowieść]. Wwa: NK 1976, 27 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1979, wyd. 3 1989. Por. Słuchowiska.

Przeł.: czes.: Leonek a lev. [Przeł.] V. Dvořáčková. Praha; Wwa 1982, – niem.: Leonek und der Löwe. [Przeł.] P. Dehnel. Berlin 1982, – ros.: Leonek i lev. [Przeł.] V. Prichod'ko. Moskva 1985, – słowac.: Leonko a lev. [Przeł.] H. Benediková. [Wiersze przeł.] J. Šimulčíková. Bratislava; Wwa 1985.

I nagroda w konkursie Naszej Księgarni w 1973 oraz na III Biennale Sztuki dla Dziecka w 1977.

33. Różowy balonik. [Opowieść]. Wwa: NK 1976, 92 s. Wyd. 2 tamże 1983. Por. Słuchowiska.

Przekł.: niem.: Der rosarote Luftballon. [Przeł.] I. Buhl. Wwa 1979. — słowac.: Ružový balónik. [Przeł.] H. Benediková. [Wiersze przeł.] G. Slavkóvká. Bratislava 1980.

34. Dzień dobry! Książka do domu, do szkoły, na podwórko, na boisko i na wakacje! Wwa: KAW 1977, 79 s.

Wybór tekstów drukowanych na łamach *Tryb. Ludu* w 1975-1980 w rubryce pt. „Dzień dobry”.

35. Warszawskie legendy: Wars i Sawa. Złota kaczka. Bazyliśzek. [Widowisko lalkowe dla dzieci]. Praprem. Wwa, T. Lalek „Fraszka” 1977.

36. Drzewo z czerwonym żaglem. [Opowieść]. Wwa: KAW 1976, 46 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1978; wyd. 3 Wwa: NK 1984; Wr.: Siedmióróg 1993. Por. Słuchowiska.

Książka umieszczona na Liście Honorowej H.Ch. Andersena Międzynarodowego Kuratorium Książki Dziecięcej (IBBY). Przekł.: ang.: The tree with the red sail. [Przeł.] J. Brodzki. Wwa 1978. — franc.: L'arbre à voile. [Przeł.] Z. Bobowicz. Paris 1980. — niem.: Der Baum mit dem roten Segel. [Przeł.] K. Kelm. Berlin 1988; wyd. inne: [Przeł.] E. Kinsky. Bad Honnef 1988.

37. Jeż szuka rodziny. Scenariusz filmu lalkowego. Ekran. 1978.

38. Muzyka pana Chopina. Wwa: NK 1978, 36 s. Wyd. 2 tamże 1984. Por. Słuchowiska.

Opowieść o życiu F. Chopina.
Adapt. tv: Scenariusz: E. Chotomska. TV 1982.

39. Uciekł wałek ze stolnicy. Scenariusz filmu lalkowego. Ekran. 1978.

40. Wars i Sawa. Legenda o Warsie i Sawie oraz Legenda o sielawkowym królu z Mikołajek; Krakowska legenda o Smoku. Inscenizacje. Uwagi insc.: B. Kilkowska. Muz.: A. Markiewicz. Wwa: NK 1979, 164 s. Por. Słuchowiska.

41. Legendy polskie. (O młynku z Wieliczki; O smoku wawelskim; O sielawkowym królu). [Widowisko lalkowe dla dzieci]. Praprem. Wwa, T. Lalek „Fraszka” 1981.

Widowiska: O smoku wawelskim, O sielawkowym królu por. poz. 40.
Widowisko O młynku z Wieliczki por. Słuchowiska.

42. Gawęda i 40 rozbójników. [Wiersze i teksty piosenek]. Wwa: KAW 1982, 118 s.

43. Podróż z panem Brzechwą. [Widowisko dla dzieci]. Praprem. Gorzów Wielkopolski, T. im. J. Osterwy 1982.

44. Ala ma kota. [Opowieść]. Wwa: NK 1983, 108 s.

45. Kurczę blade. [Wiersz]. Wwa: Interpress 1983, 24 s.

46. Urodził się motyl. Scenariusz filmu animowanego. TV 1983.

Nagroda w konkursie Telewizyjnej Wytwórni Filmów Animowanych w Poznaniu w 1979.

47. Pali się. [Widowisko dla dzieci]. Wyst. Wwa, T. Ochoty – Ośrodek Kultury Teatr. 1984.

48. Pięciopsiaczki. [Opowieść]. Wwa: NK 1985, 56 s. Wyd. 2 tamże 1989.

49. Remanent. [Wiersze]. Wwa: NK 1985, 112 s.

50. Kram z literami. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1987, [108] s.

51. Muzyka pana Moniuszki. [Opowieść]. Wwa: NK 1987, 44 s. Por. Słuchowiska.

Adapt. tv: Scenariusz: E. Chotomska. TV 1983.

52. Muzyka pana Szymanowskiego. [Opowieść]. Wwa: NK 1987, 50 s.

53. Jasełka. [Utwór sceniczny dla dzieci]. Muz.: T. Niewiarowska. Praprem. pt. Hej kołoda, kołoda. Wwa, Estrada 1983. Druk: Pozn.: Pallot. 1988, 64 s.

54. Karetka z piernika. [Bajka]. Bydgoszcz: Pomorze 1988, [28] s.

55. Kolędy. [Dla dzieci]. Muz.: T. Niewiarowska. Pozn.: Pallot. 1988, 71 s.

56. Wszystko gra. [Wiersze]. Wwa: Wydawn. RTV 1988, 71 s.

57. Legenda o warszawskim Bazyliśzku. Wwa: NK 1989, [24] s. Por. Słuchowiska.

58. Smok ze Smoczej Jamy. [Baśń]. Wwa: Wydawn. Pol. Tow. Wydawców Książek 1989, [24] s.

59. Moja Babcia gra na trąbie. [Opowieść]. Wwa: Czyt. 1990, 81 s.

60. Tam, gdzie był Chopin. [Opowieść]. Wwa: Wydawn. PTTK „Kraj” 1990, 65 s.

61. Pan Słoń. [Libretto opery dla dzieci]. Muz.: J. Oleszkiewicz. Praprem. Łódź, T. Wielki 1992.

Ponadto liczne drobne książeczki dla dzieci w l. 1960-1989 wydawane przez Ruch i NK, m.in. w serii *Poczytaj mi mamo*.

Wybór utworów w przekł. ros.: Stichi i skazki dlja detej. [Przeł.] L. Kondraszenko. Leningrad 1982.

Słuchowiska radiowe: Opowieść o arce: Radio 1961. Por. poz. 10. — Pan słoń. Radio 1961. Por. poz. 11. — W Krakowie. Radio 1961. — Przygody jeża spod miasta Zgierza. Radio 1962. Por. poz. 12. — W biurze rzeczy znalezionych. Radio 1964. — Czterech chłopców i dziewczyna. Radio 1967. — Od rzeczy do rzeczy. Cz. 1-2. Radio 1967-1968. Por. poz. 16. — Czarna krowa w kropki bordo. Radio 1968-1969. Por. poz. 17. — Dzieci pana Astronoma. Radio 1968. Por. poz. 6. — Gdyby tygrysy jadły irysy. Radio 1968. Por. poz. 14. — Zginął pies. Radio. 1968. — Dziewczynka w wiśniowym swetrze. Radio 1969. — Katarzynka gra na rynku. Radio 1969. — Ala ma kota i my też. Radio 1970. — Dzień dobry, królu Zyguncie. Radio 1970. Por. poz. 27. — Jeszcze trochę wakacji Radio 1970.

– Ministerstwo Radości. Radio 1970. – Rodzina – jak stąd do Szczecina. Radio 1970. – Sześć piosek i ja siódma. Radio 1970. – Koziołki pana Zegarmistrza. Radio 1971. – Która godzina – w pół do komin. Radio 1971. – Różowy balonik. Radio 1971. Por. poz. 33. – Sekret wielki jak stoń. Radio 1971. – Kolorowe godziny. Radio 1972. – O słoni, który nie chciał trąby. Radio 1972. – Panna Kle-Kle. Radio 1972. Por. poz. 28. – Legenda o Liczyrzepie i księciu z Raciborza. Radio 1973. – Legenda o Warszawie i Sawie. Radio 1973. Por. poz. 40. – Legenda o Warszawskim Bazyliżku. Radio 1973. Por. poz. 57. – Drzewo z czerwonym żaglem. Radio 1974. Por. poz. 36. – Krakowska legenda o Smoku. Radio 1974. Por. poz. 40. – Legenda o czarodziejskim młynku z Wieliczki. Radio 1974. Por. poz. 41. – Legenda o pięknej Kunegundzie i zamku w Chojniku. Radio 1974. – Legenda o siewlankowym królu. Radio 1974. Por. poz. 40. – Leonek i lew. Radio 1974. Por. poz. 32. – Muzyka pana Moniuszki. Radio 1974. Por. poz. 51. – W naszym domu wszystko gra. Radio 1974. – Mój piękny złoty koń. Radio 1975. – Muzyka pana Chopina. Radio 1975. Por. poz. 38. – Limpopo. Radio 1976. – Mały samochodzik. Radio 1976. – Polonezem w polską jesień. Radio 1976. – Tańce wiosenne. Radio 1977. – Warszawa tańczy w śniegu. Radio 1977.

Adaptacja

1. Z. Laurentowski: Kot w butach. [Widowisko dla dzieci]. Oprac. i piosenki ... Wyst. Wwa, T. Młodych 1978.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1973. – SWPP 2 (M. Brykalska). – NSLD (M.M. Kostrzewa).

A. Baluch: O obrotach rzeczy do rzeczy (Od Chotomskiej do Białoszewskiego). *Życie Lit.* 1977 nr 22. – K. Surowiec: Magiczna codzienność. O twórczości poetyckiej i prozatorskiej dla dzieci W.Ch. *Rocz. Nauk-Dydak. WSP w Rzesz.* (Filol. Pol.) 1984 z. 56 nr 16. – L. Smółka: Zjawisko komizmu w literaturze dziecięcej i jego pedagogiczne znaczenie (na podstawie wybranych utworów W.Ch.). *Rocz. Nauk-Dydak. WSP w Krak.* (Pr. Pedag.) 1986 z. 7.

A.H.

CHOYNOWSKI Piotr

1885-1935

Powieściopisarz, nowelista, felietonista.

Urodzony 27 sierpnia 1885 w Warszawie; syn Piotra Choynowskiego, adwokata przysięgłego, i Eugenii z Jastrzębców-Kozłowskich. Po śmierci ojca był od niemowlęctwa wychowywany przez matkę, a po jej powtórny zamążpójściu przebywał od 1892 u wujka, lekarza, na Uralu. Od 1894 uczęszczał do szkół w Uralu, potem w Samarze. Po śmierci wujka powrócił w 1896 do Warszawy, gdzie w 1902 ukończył rządową szkołę realną i rozpo-

czął studia wyższe na Wydziale Chemicznym Politechniki Warszawskiej. W 1905 jako student brał aktywny udział w akcji strajkowej. Po zamknięciu Politechniki przez krótki czas kontynuował studia na Politechnice Lwowskiej. Zagrożony gruźlicą wyjechał w 1908 do Szwajcarii, gdzie zmieniwszy kierunek zainteresowań, studiował historię powszechną na uniwersytecie w Zurychu. W 1910-12 kontynuował studia na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Debiutował nowelą pt. „Barowska”, oznaczoną w 1910 na konkursie *Tygodnika Ilustrowanego* (druk 1911 nr 10-12). W 1914 był sekretarzem redakcji warszawskiego miesięcznika literackiego *Sfinks*. Po wybuchu I wojny światowej jako szeregowiec 1. Pułku Piechoty Legionów Polskich walczył pod Pacanowem i Nowym Miastem Korczynem. Uzyskawszy z powodu choroby urlop zdrowotny przebywał krótko na leczeniu w Zakopanem, a następnie półtora roku w Wiedniu. Ogłaszał utwory w *Wiedeńskim Kurjerze Polskim* (1914-15). W 1916 powrócił do Warszawy i kontynuował pracę literacką. W 1920-22 był naczelnym redaktorem *Tygodnika Ilustrowanego*; z piśmie tym współpracował do 1930, publikując m.in. w 1928-29 felietony w cyklu „Kronika tygodniowa”. W 1933 został członkiem PAL. Należał do Polskiego PEN Clubu. Odznaczony Orderem Odrodzenia Polski (1933). Zmarł na gruźlicę 25 listopada 1935 w Otwocku; pochowany na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Zdarzenie. Nowele. Kr.: Książka 1911, 192, XXXIV s. Wyd. 2 tamże 1911, 161 s. Przedr. zob. poz. 6.

Zawartość: Altruista; Barowska; Wyznanie; Wacek; W cukierku; O czarownym zieli i rycernym pasie; O smutnym rycerzu; Straszny dzień Janka; Zdarzenie; Czyn. – W wyd. 2 brak noweli Czyn usuniętej przez cenzurę.

2. Historia naiwna. Nowele. Kr.: Książka 1913, 211 s. Wyd. nast.: wyd. 3 Wwa: Gebethner i Wolff [1920]; Wwa 1922 Bibl. Groszowa; wyd. 4 Wwa: Gebethner i Wolff 1932; Kr.: WL 1962.

Część wyd. z 1913 ukazała się z adresem wydawn. zaklejoną nalepką z nadrukiem: Księgarnia M. Arcta w Warszawie 1919.

Zawartość: Historia naiwna; Sumienie; Zwada; W poszukiwaniu światopoglądu; Lekcja życia; Matka.

3. Ruchome piaski. Sztuka w 3 aktach. Praprem. Kr., T. im. J. Słowackiego 1913. Wyd. Kr.: Książka 1913, 113 s. Wyd. nast. ze wstępem W. Kubackiego Wwa: PIW 1953, 173 s. TV 1963.

Część wyd. z 1913 ukazała się z adresem wydawn. zaklejoną nalepką z nadrukiem: Księgarnia M. Arcta w Warszawie 1919.

Przeł.: czes.: Základy na pisku. [Przeł.] J. Langer. Praha 1956, wyd. nast. Praha 1957. – słowac.: Základy na piesku. [Przeł.] A. Macko. Bratislava 1956.

4. Pokusa. [Opowiadania]. Wwa: Gebethner i Wolff [1917], 244 s. Wyd. 2 tamże [1922]. Przedr. zob. poz. 16.

Zawartość: Pokusa; Panis bene merentium; Pan Bratkowski; Rodzina Kalinowskich; Czyn [poz. 1]; Z czwartego plutonu; Nacje.

5. Kuźnia. Powieść historyczna z lat 1861-1863. Wwa: Gebethner i Wolff [1919], 328 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1926, wyd. 3 [1935], wyd. 4 1946; Kr.: WL 1957.

6. Kij w mrowisku. [Opowiadania]. Wwa: Tow. Wydawn. Ignis 1923, 207 s. Wyd. nast.: Wwa [1927] Bibl. Groszowa; wyd. z podtyt. Powieść, Wwa 1931 Bibl. *Echa Pol.*; Wwa: Wydawn. *Kur. Pol.* 1937; Kr.: WL 1961.

Zawartość: Kij w mrowisku, — oraz utwory z poz. 1 [z pominięciem noweli Czyn].

7. Dom w śródmieściu. Powieść. *Kur. Warsz.* 1923 nr 259-343. Wyd. osob. Wwa: Gebethner i Wolff [1924], 294 s.

8. Pokusa. [Nowela]. Wwa: Gebethner i Wolff 1925, 22 s. Zob. poz. 4.

9. Młodość, miłość, awantura. Powieść. Wwa: Gebethner i Wolff [1926], 292 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1927, wyd. 3 1933; Rzym: Kultura i Prasa 2 Korpusu 1945; [B.m.] Niemcy Zach. Wydawn. Pol. na Obczyźnie 1948; wyd. 3 [!] Wwa: Gebethner i Ska 1991; Wwa: Saga 1992.

Przekł. ang.: Youth, love and adventure. [Przel.] K. Żuk-Skarszewska. London 1940. — chorw.: Mladost, ljubov, pustolovina. [Przel.] J. Benešić. Zagreb 1927. — czes.: Mládi, láska, dobrodružství. [Przel.] E. Steinová. Praha 1929.

10. O pięciu panach Sulerzyckich. Nowele. Wwa: Gebethner i Wolff 1928, 208 s.

Zawartość: O pięciu panach Sulerzyckich; Ojcowie ludu; Wigilia wojewody; Zdrada; Pańskie ły; Na stacji; Pogotowie Ratunkowe. Nagroda Tow. Literatów i Dziennikarzy Polskich w 1930. Adapt. radiowa noweli Wigilia wojewody; Z. Zawadzka. Radio 1976.

11. Rzeczy drobne i zabawne. Wwa: Gebethner i Wolff 1930, 199 s. Wyd. nast. [zmien.] Kr.: WL 1964, 207 s.

Wybór felietonów z l. 1925-1929 druk. w *Tyg. II* W wyd. z 1964: Z okazji Reymontowskiej Nagrody Nobla; O Akademii Literatury Polskiej; Wybór z „Kronik tygodniowych” w *Tyg. II*, *Gazeciarz*.

12. W młodych oczach. Powieść. *Gaz. Pol.* 1933 nr 169-243. Wyd. osob. Wwa: Gebethner i Wolff 1933, 307 s. Wyd. nast.: Wwa: *Gaz. Pol.* 1933; Kr.: WL [1957], tamże 1958, tamże 1988 (Wybór pism) zob. poz. 17.

Przekł. czes.: Mladými očima. [Przel.] V. Dresler. Praha 1937.

13. Wigilia wojewody; O pięciu panach Sulerzyckich. Wwa: Gebethner i Wolff 1935, 48 s. Wyd.

nast. tamże: wyd. 2 1936, wyd. 3 1937 [1938], wyd. 4 1938, wyd. 5 1946, wyd. 6 1948.

Opowiadania z tomu poz. 10.

14. Opowiadania szlacheckie. Wwa: Gebethner i Wolff 1937, 213 s.

Zawiera zamiast wstępu: F. Goetel: Pochwała twórczości P.Ch. Mowa wygłoszona na uroczystym zebraniu Polskiej Akademii Literatury dn. 25. III 1936, — opowiadania: Magnackie swaty; Służba nie drużba; Wigilia wojewody [poz. 10]; Pańskie ły; O pięciu panach Sulerzyckich [poz. 10]; Książ Kurbski.

15. Ojciec; Wspomnienie o Prusie. [Współwyd. z:] B. Prus: Cienie; H. Sienkiewicz: Wspomnienie. [B.m.] Szkocja: Wydawn. FED dla Rannych Żołnierzy. 1945. Wyd. nast. łącznie z: J. Wiktor: W wiejskiej szkole. [B.m.] Szkocja: [Wydawn. Lit. Oddz. Opieki nad Żołnierzem 1. Korpusu] 1947, 24 s.

16. Pokusa. [Wybór opowiadań]. Kr.: WL 1963, 194 s.

Zawiera utwory z poz. 4 [z wyjątkiem: Pan Bratkowski; Z czwartego plutonu], — z poz. 10: Zdrada; Na stacji; Pogotowie Ratunkowe; — nadto: Z tułaczki dołi; Pod Langiewiczem.

17. Wybór pism. Pod red. K. Jakowskiej. Kr.: WL 1988 -.

[1]. W młodych oczach. 1988, 234 s. Zob. poz. 12.

Przekład

1. J.W. Goethe: Cierpienia młodego Wertera. W przekł. i z przedm. ... Wwa: Gebethner i Wolff [1922], 171 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Wywiady: O nowej powieści, w sprawach stylu, pisowni i lektury. *Rozm. A. Galis Tyg. II* 1933 nr 27; Świętyni pisarz o swym języku. *Rozm. Cz. Rokicki. Pion* 1935 nr 51.

SWPP 1. — PP (A. Czachowski). — PSB (K. Czachowski). — LP (J. Maciejewski).

K. Bukowski: Najmłodszy w literaturze polskiej. II. P.Ch. *Krytyka* 1914 t. 42 z. 4. — [Kuźnia:] S. Kołaczkowski. *Ryduwan* 1919 z. 1/2; S. W. Rzymowski. *Naród* 1920 nr 100-106. — H. Zahorska: Premier nowelistyki polskiej. *Prz. Wiecz.* 1922 nr 270. — Cz. Rokicki: O pisarzu piszącym najbardziej po polsku. *Głos Inteligencji* 1926 nr 6, 7. — Z. Debicki: P.Ch. W tegoż: Portrety. Seria II. Wwa 1928. — Z.L. Zaleski: Sur le chemin du roman polonais. W tegoż: *Attitudes et destinées. Paris 1932* [m.in. dot. Kuźni]. — K. Czachowski: Obraz współczesnej literatury polskiej. T. 2. Lw. 1934. — E. Breiter: P.Ch. *Wiad. Lit.* 1935 nr 49. — K. Czachowski: Żywioł ujarzmony. O twórczości P.Ch. *Tyg. Pol.* 1938 nr 49. — J. Kleiner: P.Ch. *Pion* 1935 nr 31. — W. Kubacki: Uwagi o twórczości P.Ch. *Gaz. Pol.* 1935 nr 351. — F. Goetel: Dziedzictwo szlachetczyzny. *Wiad. Lit.* 1936 nr 16, przedr. pt. Pochwała twórczości P.Ch. *Rocz. PAN 1933-1936* wyd. 1937. — W. Kubacki: Opowiadania Ch. *Gaz. Pol.* 1938 nr 56 [rec.: Opowiadania szlacheckie]. — J. Kaden-Bandrowski: P.Ch.; Ch. w I Brygadzie. W tegoż: *Wspomnienia i nadzieje*. Wwa 1938. — A. Nowak: P.Ch. *Kultura* 1938 nr 21. — [Ruchome piaski:] S. Hebanowski: Ch. i jego sztuka „Ruchome piaski”. *Teatr* 1952 nr 4; W. Kubacki: Ch. to nie Zapolska. *Teatr* 1952 nr 10; J. Pomianowski: Znaleźisko. *Twórczość* 1952 nr 10. — M. Kurowski: O pisarstwie P.Ch. *Tyg. Powsz.* 1953 nr 14, 15. — O. Scherer-Virski: P.Ch. W teście: The modern Polish short story. S-Gravenhage 1955. — J. Nowakowski: Piotr

Chojnowski. Zarys monograficzny. Rzeszów 1972 [właśc. 1973], 388 s. WSP Rzeszów – J.J. Lipski; P.Ch. W tegoż: Warszawscy „Pustelnicy” i „Bywalscy”. T. 2. Wwa 1973. – A. Hutnikiewicz: „O pięciu panach Sulerzyckich” P.Ch. W: Nowela, opowiadanie, gawęda. Wwa 1974, przedr. w wyd. poszerz. Wwa 1979. – J. Koprowski: Szuka opowiadania. *Argumenty* 1979 nr 7. – W. Smaszcz: Warszawska trylogia P.Ch. *Kierunki* 1985 nr 35 [dot.: Kuźnia; Dom w śródmieściu; W młodych oczach].

J.Cz.

CHRÓŚCIELEWSKA Dorota ur. 1948

Pełna forma nazwiska: Chróścielewska-Kuźniakowa.
Poetka, powieściopisarka, historyk literatury, tłumaczka.

Urodzona 23 stycznia 1948 w Łodzi w rodzinie inteligenckiej; córka Tadeusza Chróścielewskiego i Honoraty z Człapińskich, pisarzy. Uczęszczała do X Liceum Ogólnokształcącego im. M. Konopnickiej w Łodzi. W 1965 debiutowała wierszem „Historia”, opublikowanym w piśmie *Odgłosy* (nr 51/52). W 1966-72 była związana z łódzkim ośrodkiem Korespondencyjnego Klubu Młodych Pisarzy. Po zdaniu matury w 1966 studiowała polonistykę na Uniwersytecie Łódzkim (UŁ), w 1970 uzyskała magisterium. Wiersze, prozę, przekłady z literatury rosyjskiej, białoruskiej, słoweńskiej i macedońskiej oraz artykuły i recenzje publikowała w tym czasie m.in. w *Odgłosach*, *Osnowie* (od 1967), *Nadodrze* (od 1968), *Życiu Literackim* (od 1970), *Poezji* (od 1970). Od 1970 pracowała w Instytucie Filologii Polskiej UŁ kolejno jako asystent, starszy asystent i adiunkt. W 1970 wyszła za mąż za Mirosława Kuźniaka, poetę i dziennikarza. W 1976 została członkiem ZLP. W tymże roku uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie monografii „Poezja Lucjana Szenwald”, przygotowanej pod kierunkiem prof. Heleny Karwackiej, oraz stanowisko adiunkta na UŁ. W 1982 nawiązała stałą współpracę z dziennikiem *Ekspres Ilustrowany*, publikując na jego łamach felietony. Od 1983 należy do nowego ZLP, jest członkiem Komisji do Spraw Domów Pracy Twórczej. W 1979 i 1985 uczestniczyła w Zjeździe Tłumaczy Literatury Radzieckiej w Moskwie. Otrzymała nagrody i wyróżnienia na licznych konkursach poetyckich. Odznaczona Odznaką Honorową m. Łodzi (1983) i Srebrnym Krzyżem Zasługi (1984). Mieszka w Łodzi.

TWÓRCZOŚĆ

1. Epitalamia. Wiersze. [Współwyd. z:] M.J. Bukoczyk: Grafika. Wwa: KKMP przy ZG ZMW, LSW [1968], 32 s.

2. Portret Dziewczyny z różą. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1972, 46 s.

36 3. W świecie twardych ludzi. Kartki z życia i twórczości Antoniny Sokolich. [Monografia]. Łódź:

WŁ 1974, 192 s. Inst. Filologii Pol. Uniw. Łódź., Tow. Lit. im. A. Mickiewicza, Łódź. Tow. Przyj. Książ.

Zawartość: Okres mitów; Próby definicji; Działaczka MOPR-u; „Świat twardych ludzi”; „Cysarskie cięcie”; „Porywy”; Nr 25995; Antonina Sokolich w oczach krytyki, – oraz wybór tekstów Antoniny Sokolich.

4. Zamykam oczy: czerń. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1976, 82 s.

5. A moja ręka jest od róży. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1982, 91 s.

6. Ci wielcy artyści mojego pokolenia. [Powieść]. Łódź: WŁ 1982, 151 s.

7. Bajki mistrza Gadułki. [Dla dzieci]. [Współaut.]: M. Kuźniak. Łódź: KAW 1983, 62 s.

8. Górą, doliną. [Wiersze]. Kr., Wr.: WŁ 1983, 50 s.

9. Wino o smaku niezapomnianym. [Powieść dla młodzieży]. Łódź: KAW 1986, 128 s.

10. Noc polarna. Wybór wierszy. Łódź: WŁ 1987, 181 s.

Zawiera też rozdział: Z wierszy nowych.

11. Opowieść o Warsie i Sawie. [Dla dzieci]. [Współaut.]: H. Chróścielewska. Łódź: WŁ 1987, 30 s.

12. Morze martwe. [Wiersze]. Łódź: Ofic. Wydawn. „Varia” 1992, 57 s.

Przekład

1. J. Kolas [K. Mickevič]: A tak śpiewa dudka miła. Poezje wybrane. Wybór i tłum.: ..., B. Klog-Gogolewska, T. Chróścielewski. Łódź: WŁ 1982, 194 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988. – Inf. KKMP.
[Portret Dziewczyny z różą:] M. Kucner: Portret poetki. *Nadodrze* 1972 nr 20; A.K. Waśkiewicz: Uroki stylizacji. *Regiony* 1973 nr 1/2. – J. Wilmański: Antonina Sokolich. *Odgłosy* 1974 nr 47 [rec.: W świecie twardych ludzi]. – H. Pustkowski: „To są wiersze kobiety, więc muszą być piękne”. *Osnowa* 1984 nr 5/6 [rec.: A moja ręka jest od róży]. – J. Duk. *Osnowa* 1986/87 nr 15/16 [rec.: Górą, doliną]. **A.H.**

CHRÓŚCIELEWSKA Honorata ur. 1924

Powieściopisarka, autorka utworów dla dzieci.

Urodzona 26 września 1924 w Łodzi; córka Stanisława Człapińskiego, tramwajarza, i Janiny z Klejszmitów; matka Doroty Chróścielewskiej, pisarki. Uczyła się w Gimnazjum im. A. Skrzypkowskiej w Łodzi (1937-39). W okresie okupacji niemieckiej pozostała w Łodzi i pracowała jako konduktorka tramwajowa oraz na poczcie. W 1945, po zakończeniu wojny, kontynuowała tamże naukę w XI Gimnazjum i Liceum. Po zdaniu matury rozpo-

częła studia polonistyczne na Uniwersytecie Łódzkim. W 1947 wyszła za mąż za Tadeusza Chróścielewskiego, pisarza. W 1948 przerwała studia i podjęła pracę w Wydziale Oświaty MRN w Łodzi na stanowisku kierowniczkii Referatu Wychowania Fizycznego i Higieny Szkolnej. W 1952, ze względu na urodzenie syna, zrezygnowała z pracy zawodowej. Debiutowała w 1957 wierszami dla dzieci opublikowanymi w *Świetszczyku* (1957/58 nr 45). W następnych latach oprócz literatury dla dzieci i młodzieży rozwijała twórczość prozatorską dla dorosłych. W 1969 wstąpiła do ZLP; w 1970-73 pełniła funkcję skarbnika zarządu Oddziału Łódzkiego Związku, w 1976-79 była przewodniczącą Komisji Socjalno-Bytowej w tym Oddziale. Pracowała społecznie, m.in. jako ławnik Sądu Wojewódzkiego w Łodzi (1983-86). Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1979) oraz Odznaką Honorową m. Łodzi (1980). Mieszka w Łodzi.

TWÓRCZOŚĆ

1. Córka tego, co tramwaje jego. [Powieść]. [Łódź:] WŁ 1964, 261 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1969, wyd. ze wstępem i w opracowaniu T. Błażewskiego 1979.

2. Lekcji więcej nie będzie. [Powieść]. Łódź: WŁ 1968, 226 s. Wyd. nast. tamże 1985.

3. Królowa Majorki. [Powieść]. Łódź: WŁ 1971, 186 s. Wyd. 2 tamże 1974.

4. Koncert marzeń. [Powieść dla młodzieży]. Łódź: WŁ 1973, 132 s.

5. Pożegnanie z misiem. [Wiersze dla dzieci]. Łódź: KAW 1979, [14] k. Wyd. nast. tamże 1983.

6. Mama, ja i łazigóry. [Powieść dla młodzieży]. Łódź: WŁ 1983, 205 s.

7. Opowieść o Warszawie i Sawie. [Dla dzieci]. [Współaut.] D. Chróścielewska. Łódź: WŁ 1987, 30 s.

OPRACOWANIA (wybór)

P. Kuncewicz: Bałuckie, limfatyczne dzieci. *Odgłosy* 1964 nr 28 [rec.: Córka tego, co tramwaje jego]. — B. Rogatko: Okupacyjna lekcja życia. *Osmoła* 1969 zima [rec.: Lekcji więcej nie będzie]. — J. Kowalczykówna: H.Ch. *Odgłosy* 1974 nr 42. B.T.

CHRÓSCIELEWSKI Tadeusz
ur. 1920

Pseud.: Redaktor; T.C.; T.Ch.; Tadeusz Rokitniak.
Poeta, prozaik, tłumacz.

Urodzony 3 czerwca 1920 w Mińsku Mazowieckim; syn Aureliusza Chróścielewskiego, inżyniera, i Janiny z Kryckich, nauczycielki, działaczki Polskiej Macierzy Szkolnej; ojciec Doroty Chróścielewskiej, pisarki. Uczęszczał do Gimnazjum Humanistycznego w Mińsku Mazowieckim. Debiutował w 1936 wierszem pt. „Sen Bolesława Chrobrego”, ogłoszonym

w miesięczniku polskiej młodzieży szkolnej *Orleńca* (nr 7). W 1938 rozpoczął studia w zakresie filologii polskiej i rosyjskiej na Uniwersytecie Warszawskim (UW). W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Mińsku Mazowieckim. Był członkiem Narodowej Organizacji Wojskowej scalonej w 1943 z AK. Od 1942 kontynuował studia na tajnym UW. Utrzymywał kontakty z kręgiem grupy poetyckiej Sztuka i Naród; brał udział w konspiracyjnym życiu literackim. Uczestniczył także w tajnym życiu kulturalno-oświatowym Mińska Mazowieckiego: zorganizował Koło Akademickie, w 1943-44 uczył na tajnych kompletach licealnych, w 1943 ogłaszał wiersze i artykuły w lokalnym piśmie konspiracyjnym *Głos Narodu*. Po wyzwoleniu pracował początkowo w szkołach średnich w Mińsku Mazowieckim. Użytkowski w 1945 magisterium na UW, przeniósł się do Łodzi, gdzie został asystentem w Katedrze Filologii Rosyjskiej na Uniwersytecie Łódzkim (UŁ). Równocześnie był nauczycielem w szkole średniej (do 1952) oraz prowadził wykłady zleczone z historii literatury polskiej w Wyższej Szkole Gospodarstwa Wiejskiego w Łodzi. W tym okresie rozpoczął również pracę przekładową (z poezji rosyjskiej, białoruskiej, ukraińskiej, bułgarskiej, słoweńskiej, macedońskiej, serbsko-chorwackiej, niemieckiej) oraz publicystyczną i krytyczną. W 1946-48 należał do zespołu redakcyjnego tygodnika *Wies* (publikował tu do 1953) oraz współpracował z pismem *Arkona*, a w 1948-59 z *Głosem Robotniczym*. W 1947 poślubił Honoratę Człapińską, późniejszą powieściopisarkę. W 1949 został członkiem ZLP; uczestniczył w działalności zarządu Oddziału Łódzkiego ZLP (m.in. jako sekretarz oraz opiekun Koła Młodych) i komisji przy Zarządzie Głównym Związku (Komisja Tłumaczy i in.). W 1952-55 był wizytatorem szkół artystycznych Łodzi i województwa łódzkiego. W 1955-85 należał do PZPR. W 1955-59 pracował jako kierownik Oddziału Upowszechniania Kultury i zastępca oraz przez pewien czas pełniący obowiązki kierownika Wydziału Kultury Prezydium Rady Narodowej m. Łodzi. Jednocześnie publikował wiersze, artykuły, recenzje i przekłady w wielu czasopiśmiech, m.in.: w *Warmii i Mazurach* (od 1956), *Kamień* (1957-84), *Odgłosach* (od 1958), *Nadodrzu* (1961-68), *Tygodniku Kulturalnym* (od 1965). W 1959 rozpoczął pracę w Wydawnictwie Łódzkim, najpierw jako redaktor działu przekładów z literatur radzieckich w Redakcji Literatury Pięknej, a potem w Redakcji Społeczno-Historycznej. W 1960-67 był współredaktorem serii *Rzecz Poetycka*. Brał aktywny udział w życiu kulturalno-społecznym; był współzałożycielem Łódzkiego Towarzystwa Sztuk Pięknych, Towarzystwa Przyjaciół Łodzi, członkiem licznych stowarzyszeń naukowych i kulturalnych (m.in.: Towarzystwa im. M. Konopnickiej, Mazowieckiego Towa-

rzystwa i Płockiego Towarzystwa Naukowego, Towarzystwa Neofilologicznego przy UE – Sekcja Rosyjska, Stowarzyszenia Społeczno-Kulturalnego „Pojezierze”). Należał do Łódzkiego Komitetu Frontu Jedności Narodu. W tym okresie ogłaszał utwory m.in. na łamach pism: *Kierunki* (od 1965), *Życie Literackie* (od 1968), *Barwy* (od 1969), *Kontrasty* (Białystok, od 1969), *Literatura Radziecka* (od 1971), *Poezja* (od 1971), *Fakty* (od 1973). W 1979-89 pełnił funkcję redaktora naczelnego kwartalnika *Osnowa*. W 1982 został członkiem Komisji Tradycji przy Zarządzie Wojewódzkim PRON. W 1983-86 wchodził w skład Zarządu Głównego ZLP. Otrzymał wiele wyróżnień za twórczość literacką i przekładową, m.in.: nagrodę WRN w Łodzi za wybitne osiągnięcia w dziedzinie literatury (1973), nagrodę m. Łodzi za całokształt twórczości (1979), Nagrodę Honorową *Warmii i Mazur* za twórczość artystyczną związaną z regionem Warmii i Mazur (1981), nagrodę Ministra Kultury i Sztuki I stopnia (1983), nagrodę im. W. Wasilewskiej za twórczość przekładową (1987), nadto Dyplom Ministra Kultury ZSRR (1979), Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim (1975) i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1985). Mieszka w Łodzi.

TWÓRCZOŚĆ

1. Mój świat. [Wiersze]. Mińsk Mazow. 1943, masz. [Inf. autora].

Wyd. konspir. w 10 egz. dla członków tajnego Koła Akademickiego w Mińsku Mazow.

2. Uczta Aureliana. [Wiersze]. Mińsk Mazow.: [tajne Koło Akademickie w Mińsku Mazow.] maj 1944, powiel. [Inf. autora].

Wyd. konspir.; podp.: Tadeusz Rokitniak.

3. Najmilsze strony. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1956, 58 s.

4. Itaka. [Wiersze]. [Łódź:] WŁ 1958, 30 s.

5. Miesiąc utajony. [Wiersze]. Wwa: PIW 1960, 43 s.

6. Rodzina Jednoróżców. [Powieść]. Łódź: WŁ 1961, 235 s.

7. Szkoła dwóch dziewcząt. [Powieść]. Łódź: WŁ 1965, 371 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1966, wyd. 3 z przedm. Z. Skibińskiego 1976.

Nagroda w konkursie WRN w Łodzi i Oddziału Łódzkiego ZLP na powieść 20-lecia w 1964.

8. Puste krzesło. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1966, 109 s. Wiersze w cyklach: Elementarz; Anioł w materii; Śnieg i artyści; Śniady obłok; Puste krzesło. – Zawiera także przekłady wierszy głównie z jęz. ros.

9. Wiersze opolskie. Opole: Red. Lit. Rozgłośni Pol. Radia, Woj. i Miej. Bibl. Publiczna 1966, 14 s.

Wiersze nadane w audycji Rozgłośni Pol. Radia w Opolu 15 VIII 1965. Odbito 45 egz. liczbowanych, niesprzedanych.

10. Szkarłatna godzina. [Powieść historyczna]. Łódź: WŁ 1968, 430 s. Wyd. 2 tamże 1970.

Nagroda m. Piotrkowa „Rubinowa Hortensja” w 1969.

11. Hipokrene warmińska. [Wiersze]. Olsztyn: Pojezierze 1969, 72 s. Wyd. 2 tamże 1971.

Wiersze w cyklach: I. Hipokrene warmińska; II. Freski opolskie; III. Górskie terminy; IV. Wersal białostocki; V. Niech Zagłoba tu zasiądzie z nami (w Zielonej Górze).

12. Aurelian albo Zjazd koleżeński. [Powieść]. Łódź: WŁ 1971, 404 s. Wyd. 2 tamże 1984.

13. Karta powołania. Wybór wierszy. Łódź: WŁ 1973, 199 s.

Zawiera wybór wierszy (z wcześniej wydanych tomów, z juveniliów i wierszy rozproszonych, z wierszy, które nie weszły do dawnych tomów oraz powstałych w 1968-1972) w cyklach: Drzewo anielsko węzowe; Itaka; Dwadzieścia lat później czyli Fenomenologia; Wiersze z wojny (juvenilia); Uczta Aureliana (fragmenty); Karta powołania; Bagnet w chmurach; W najmiłszych stronach; Laudetur, czy zastałem księdza Kopernika?; Niech i Zagłoba tu zasiądzie z nami.

14. Laska Matuzalema. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1974, 245 s.

15. Srebrna i odloty. [Powieść]. Olsztyn: Pojezierze 1974, 183 s.

16. Dzbanek życia. [Powieść]. Łódź: WŁ 1977, 150 s.

Nagroda w konkursie pisma *Barwy* na powieść o tematyce mazowieckiej w 1975.

17. Trzy wdzięczne damy i anioł. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1978, 100 s.

18. Mój ożenek w krainie Feaków. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1979, 231 s. Wyd. 2 tamże 1988.

19. Tożsamość. Wybór wierszy 1938-1980. Łódź: WŁ 1980, 334 s.

20. Gwiazdozbiory czwórbarwne ze snów wystrzygane. Wiersze o ziemi sieradzkiej. Łódź: WŁ 1982, 52 s.

21. Podróże staroświeckie. Impresje i szkice z wояży po ZSRR. Łódź: WŁ 1982, 149 s.

Zawiera: Jak mnich niesyty; Na Dołgo-Chomowniczeskiej, czyli rzecz o skrepowaniu 10 domu L. Tołstoj; Róża dla Majakowskiego; Upiór w soborze; Tarasowa Hora 10 Tarasie Szewczen-cej; Sobór Sofijski w Kijowie, czyli doszukują się jeszcze jednej przyczyny ucieczek drużynników Śmiałego z Grodu za Złotą Bramą; Uśmiech i Rublow; Goście w Mińsku; Oni ze spalonych wsi; Gdzie ujrzał światło dzienne Janka Kupała; Powitała nas Litwa ... [delegację pisarzy pol. na Dni Kultury i Książki Pol. na Litwie w 1979]; Drzewa litewskie; Z Matejką pod Pskowem; Gdzie ruski duch, gdzie Rusią pachnie; Historia i pomniki.

22. Koncert we Fromborku. [Wiersze]. Wstęp ... Olsztyn: Pojezierze 1983, 74 s.

23. Legenda nigra. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1984, 70 s.

Zawiera wiersze w cyklach: Równolatek; Krwawa garść ziemi naszej.

24. Pejzaż z Baską i paniutkami. [Opowieści wspomnieniowe]. Łódź: KAW 1984, 177 s.

25. Poezje wybrane. Wyboru dokonał i wstępem [oraz notą biogr.] opatrzył: F. Fornalczyk. Wwa: LSW 1984, 141 s.

Zawiera wybór z rozproszonych wierszy okupacyjnych oraz z wcześniej wydanych tomów.

26. Uczeń czarnoksiężników. [Wspomnienia]. Łódź: KAW 1986, 231 s.

Zawartość: Błękini poeci. (Kazimierz Maliszewski i Ryszard Szczęsny); Niedoszła wizyta. (Hanna Zahorska-Savitri); Der Zauberlehrling. (Nie zapamiętany z nazwiska poeta niemiecki); Futurysta. (Stefan Gacki); Tajemnica alkowy. (Alicja Iwańska); Przez mgłę. (Poeci Sztuki i Narodu i tajna polonistyka); W stołówce na Foksal. (M.in. Adolf Nowaczyński); Alchemia sztuki. (Wielcy artyści dramatyczni); Wspominki „fraszkobliwe”. (Udział kawiarni „Fraszka” w Łodzi w ogólnopolskim życiu literackim najazutr po wojnie); Ballada o kawiarnianych stolikach. (Kawiarnie historyczne i kawiarnie efemerydy w Łodzi w końcu lat czterdziestych oraz jak redagowaliśmy w kawiarni u p. Piątkowskiego Tygodnik Społeczno-Literacki „Wieś”); Profesor Wallis i ciotka UNRRA. (Mieczysław Wallis); O tym jak wróżyłem z ręki Włodzimierzowi Słobodnikowi; Zjazd w Rytwianach. (Pisarze samorodni i znani pisarze parający się tematem wiejskim w latach czterdziestych); Rzecz o mistrzu, którego uczeń nosi sobie poczucie winy. (Stanisław Czerniak); Skąd się wziął tytuł książki?

27. Jaseń i jesień. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1988, 83 s.

Tom poświęcony Łodzi.

28. Godzina duchów w Skierniewicach. [Opowiadanie]. Skierniewice: Woj. Bibl. Publiczna im. W.S. Reymonta 1991, [16] s.

29. Krótka modlitwa w kościele świętego Jakuba w Sandomierzu przez ... ułożona [...]. [Poemat]. Jędrzejów: Ofic. pod zarząd. E. Chodkiewicz-Przyppkowskiej 1991, 5 s. [Inf. autora].

30. Mojemu miastu. Mińsk Mazow.: [b.w.] 1991, 44 s. [Inf. autora].

Wiersze poświęcone ziemi mińskiej.

31. Dom mojej Babcy w Siedlcach. [Opowiadanie]. Siedlce: Woj. Bibl. Publiczna w Siedlcach 1992, 78 s.

Zawartość: Dom Babcy (1); Dom Babcy (2); Babcia i płeć; Jak Babcia w Siedlcach czuła dni powszednie i świeciła święteczne; O imieninach Babcy; Preferki w Siedlcach w domu Babcy i gniew wujka Wacka; Pan Bóg w butach; Wujek Wacek i ja – majsterklepki; Jak ciocie ukinęły krzesła elektrycznego; O moich wierszach i córce właściciela Prażmowa; Zapamiętałem; O tym jak doszło do zbratania stanów w tymże mieście Siedlce; O Panu Siekierce; Dawni Siedlczanie; O pani hetmanowej Ogińskiej i jej małżonku.

32. Druga żona. [Opowiadanie]. Łódź: Varia 1992, 51 s.

33. Dzieje miłości Alberta i Józefiny. [Powieść historyczna]. Łódź: WŁ 1992, 186 s.

34. Głosy. [Wiersze]. Łódź: Varia 1992, 39 s.

35. Gwiazda błada. [Opowiadanie]. Łódź: Varia 1992, 78 s.

Utwór poświęcony stryjowi autora, Janowi Chróścielewskiemu, poecie.

36. Klechdy i opowiadania srebrem pisane. Wybór i przedm.: K. Szczypiorski. Mińsk Mazow. 1992, 42 s. [Inf. autora].

Wyd. staraniem mińskiej gazety *MiMi* i Tow. Przyjaciół Mińska Mazow.

Nadto wybór wierszy w przekł. białorus.: Na slajdach majgo doma. [Wybór:] J. Bryl. [Tłum. różni]. Minsk 1977.

Przekłady

1. Dumas (ojciec): Józef Balsamo. T. 5. Adapt. przekładu A. Rogalskiego ... Łódź: WŁ 1957, 256 s.

2. A.K. Tołstoj: Upiór. [Opowiadanie]. Łódź 1958, 145 s. Wyd. 2 Wwa: PIW 1978.

3. N. Dementiew: W dalekiej przystani. [Powieść]. Wwa: PIW 1962, 266 s.

4. J. Kołbas: A tak śpiewa dudka miła. Poezje wybrane. Wybór i tłum.: D. Chróścielewska, B. Klog-Gogolewska, ... Łódź: WŁ 1982, 194 s.

Nadto zob. Prace redakcyjne poz. 7, 8, 11, 12, 14, 15, 16, 20, 21.

Prace redakcyjne

1. Łódź w walce. [Wiersze o Łodzi. Wybór i red.: ... i G. Timofiejew]. Łódź: Wydawn. Łódź. Kom. Wyborczego Frontu Nar. 1952, 61 s.

2. [Pięćdziesiąt] 50 lat poezji polskiej. [Antologia]. Red. ... Łódź: Woj. Ośrodek Instrukcyjno-Metodyczny ŁDK [Łódź. Domu Kultury] 1957. [Inf. autora].

3. Tysiąc lat. Antologia poezji w wyborze ... Z. 1-2. Łódź: Woj. Ośrodek Instrukcyjno-Metodyczny ŁDK [Łódź. Domu Kultury] 1959-1960. [Inf. autora].

4. Konwencje. [Antologia wierszy]. Red.: ..., J.M. Rymkiewicz, M. Zdrojewski. Łódź: WŁ 1960, 152 s.

5. Wielka Artystka. Wybór wierszy M. Konopnickiej. Oprac.: ..., H. Safrin. Łódź: Woj. Ośrodek Instrukcyjno-Metodyczny ŁDK [Łódź. Domu Kultury] 1960. [Inf. autora].

6. Księgi humoru polskiego. Łódź: WŁ. [T. 2]. Od Fredry do Bałuckiego. Wybór tekstów: J. Saloni. Przep.: H. Karwacka. Red. ... 1961, 382 s. [T. 3]. Od Asnyka do Zapolskiej. Wybór tekstów i red. ... 1965, 472 s.

[T. 4]. Od Kasprzowicz do Tuwima. Wybór tekstów: ... H. Karwacka, E. Kozikowski. Red. ... Przep.: ..., Z. Spieralski. 1968 [właśc. 1969], 702 s.

7. Tygiel. Red.: ..., S. Kaszyński, J.M. Rymkiewicz. Łódź: WŁ 1961, 323 s.

Tom zawiera wybór wierszy autorów polskich i obcych, rozpraw, wspomnień, recenzji i szkiców o poezji współczesnej. Tu m.in. przekł. T.Ch.

8. Inspiracje. Red. ... Łódź: WŁ 1967, 441 s.

Tu zawiera wybór wierszy autorów polskich i obcych. Tu m.in. przekł. T.Ch.

9. Podróże do trzech czasów. Red.: ... i T. Mrozowski. Łódź: WŁ 1969, 261 s.

Antologia reportaży z podróży do ZSRR. Tu m.in. tekst T.Ch.

10. Choćbyś widział Enę palającą. Współczesne opowieści podróżnicze. Wybór i red. ... Łódź: WŁ 1973, 364 s.

11. G. Pietnikow: Wiersze wybrane. Wybrał, oprac. i szkicem historycznolit. opatrzył ... Łódź: WŁ 1973, 261 s.

Tu także m.in. przekł. T.Ch.

12. Złote kamienie. Dawne i nowe wiersze Azerbejdżanu. Wybór i oprac.: ..., L. Sikirycki. Wstęp: B. Baranowski. Przyp. i noty: ... Łódź: WŁ 1975, 303 s.

Tu także m.in. przekł. T.Ch.

13. Słońcu radzi. (Strofy poetów Ziemi Smoleńskiej). Wstęp i oprac. ... Łódź, Skierniewice: Zarząd Woj. TPPR w Skierniewicach, Wyd. Kultury i Sztuki Urzędu Woj. w Skierniewicach 1977, 35 s.

Tu także m.in. przekł. T.Ch.

14. L. Ukrainka: Siedem strun. [Wiersze i proza]. Wybór, oprac. i wstęp ... Lubl.: WŁubel. 1980, 228 s.

Tu także m.in. przekł. T.Ch.

15. Znam brzmienie słowiańskiej mowy, Wiersze poetów Iwanowa. Red. ... Wybór wierszy i oprac. biogramów: W. Kocznów. Skierniewice: TPPR 1980, 82 s.

Tu także m.in. przekł. T.Ch.

16. J. Kupała: A kto tam idzie. Wybór poezji. Wybrał, wstępem i komentarzem opatrzył ... Łódź: WŁ 1981, 201 s.

Tu także m.in. przekł. T.Ch.

17. O Władysławie Strzeleckim. Red. ... Skierniewice, Łódź: Wyd. Kultury i Sztuki Urzędu Woj. w Skierniewicach 1981, 57 s.

18. W. Mrozowski: Wspominki cygana. Wybrał i wstępem opatrzył ... Łódź: WŁ 1981, 215 s.

19. O Władysławie Strzeleckim – w półwiecze twórczości. Red. ... Skierniewice, Łódź: Wyd. Kultury i Sztuki Urzędu Woj. w Skierniewicach 1983, 104 s.

Tu także tekst T.Ch.

20. R. Baradulin: Święto pszczoły. Wybór wierszy. Wybór i wstęp ... Łódź: WŁ 1986, 143 s.

Tu także m.in. przekł. T.Ch.

21. Poezja uzbecka. Wybór ... Wstęp: B. Nazarov. Red. i noty o autorach: D. Błaszczak. Łódź: WŁ 1989, 554 s.

Tu także m.in. przekł. T.Ch.

22. Pieśń o Józefie Hallerze. [Antologia wierszy]. Wybrał i notami opatrzył ... Przedślowie: J. Skonka. Gdańsk: Rada Miejska Władysława i Tow. Przyjaciół Hallerowa we Władysławowie 1991. [In. autora].

Tu także wiersze T.Ch.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1989. – T. Chróścielewski: Bieda z tym przekładem. *Poezja* 1979 nr 5. – Wywiady: Ocalanie wartości. Rozm. J. Wilmański. *Odgłosy* 1973 nr 38; Pisarz „małych ojczyzn”. Rozm. Z. Wójcik. *Tyg. Kult.* 1986 nr 19.

SWPP 2 (M. Brykalska). – PP (M. Brykalska). – LP (uzup.)

M. Piechal: Poeta lirycznych krajobrazów. *Kronika* 1956 nr 17. – J. Huszcza: Poeta dokładny i ostrożny. *Nowa Kult.* 1961 nr 18 [rec.: Miesiąc utajony]. – F. Fornalczyk: Na bakier z konwenansami. *Twórczość* 1965 nr 8 [dot.: Rodzina Jedno-rodzów; Szkoła dwóch dziewcząt]. – B. Biernacka: T.Ch. *Tyg. Kult.* 1965 nr 43. – B. Biernacka: Powrót do Itaki. *Twórczość* 1966 nr 9. – W. Kocznów: Bliskie i swoje. *Mies. Lit.* 1967 nr 11, przedr. w tegoż: *Utracona Inonia*. Łódź 1976 [dot. przekł. T.Ch. z ros.]. – B. Biernacka: Komentator optymistyczny. *Twórczość* 1968 nr 6 [rec.: Puste krzesło]. – F. Fornalczyk: O T.Ch. Wysłuchany w źródło tajemnicze. W tegoż: *Z rodu poetów*. Łódź 1969. – F. Fornalczyk: Ocala od zapomnienia, boryka się z pedącym czasem ... *Nowe Książ.* 1975 nr 1 [dot.: Karta powołań; Laska Matuzalema; Srebrna i odłoty]. – Z. Skibiński: Fetysz historii i homo ludens. W: *Środowisko*. Łódź 1975. – S. Dąbrowski: T.Ch.: „Fenomenologia”. (Próba odczytania wiersza). *Poezja* 1976 nr 3, przedr. w: *Wiersz, rozbiór, rozumienie*. Gdańsk 1983. – B. Ostromecki: Powołanie poety. *Twórczość* 1977 nr 5. – J. Urbankiewicz: T.Ch. – pisarz sentymentalny. *Tyg. Kult.* 1980 nr 32. – J. Ryszkowski: Zgodnie z naturą świata. *Tyg. Kult.* 1985 nr 37. – H. Pustkowski: Imiona tożsamości. W tegoż: *Przestrzenie poezji*. Łódź 1986. – K. Urbanowicz: Przyczynek do dziejów ojczystych. O prozie T.Ch. *Kierunki* 1986 nr 24. – T. Błażejowski: Utrwalenie rzeczy i zjawisk. W tegoż: *Literatura jak literatura*. Łódź 1987.

A.Sz.

CHRUSZCZEWSKI Czesław 1922-1982

Pseud. Paweł Rewicz.

Prozaik, autor słuchowisk radiowych i widowisk telewizyjnych.

Urodzony 8 maja 1922 w Warszawie; syn Stanisława, dziennikarza, urzędnika, i Władysławy z domu Brylak, pielęgniarki. Uczył się do Gimnazjum i Liceum Matematyczno-Przyrodniczego im. T. Kościuszki i do Szkoły Malarstwa i Rysunku Wacława Dobrowolskiego w Łodzi. Po wybuchu II wojny światowej wysiedlony wraz z rodziną z Łodzi przez niemieckie władze okupacyjne przebywał w Warszawie. Pracował w różnych zawodach. W 1940 rozpoczął działalność konspiracyjną w organizacji Polscy Socjaliści. W 1941 wstąpił do PPS. Ukończył kursy dywersyjno-sabotażowe, był kolporterem i łącznikiem, od lipca 1943 należał do Socjalistycznej Organizacji Bojowej (SOB). Z polecenia Komendy Głównej SOB zorganizował i prowadził Tajne Biuro Legalizacyjne. Brał udział w powstaniu warszawskim. Po upadku powstania był

w obozie w Pruszkowie, a następnie przedostał się do Częstochowy i tam uczestniczył w reorganizacji leśnych oddziałów AL. Po wojnie powrócił do Łodzi. Był jednym z organizatorów Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego, został I sekretarzem Komitetu Wojewódzkiego OMTUR. W 1946 wyjechał do Kalisza, gdzie pełnił funkcję I sekretarza Komitetu Okręgowego PPS. Był delegatem na Kongres Zjednoczeniowy w 1948, a później objął funkcję I sekretarza Komitetu Miejskiego PZPR w Kaliszu. W 1950 został przeniesiony do Poznania na stanowisko kierownika Wydziału Propagandy Komitetu Wojewódzkiego PZPR. Od 1952 współpracował z Rozgłośnią Poznańską Polskiego Radia. W 1954-58 był członkiem redakcji *Expressu Poznańskiego* (tu w 1956 humoreski pod pseud. Paweł Rewicz). W 1958 zaczął publikować prozę na łamach prasy codziennej. Od 1958 pracował w Rozgłośni Polskiego Radia w Poznaniu, początkowo na stanowisku kierownika Redakcji Inscenizacji, od 1963 kierownika Redakcji Literackiej. Był autorem wielu cyklicznych audycji, m.in. „Rozmów z pisarzami”, w których prezentował twórców wielkopolskich, comiesięcznych felietonów publicystycznych „Czas teraźniejszy – czas przyszły”, radiowej „Encyklopedii wielkopolskiej” oraz magazynu turystycznego „Zapraszamy do nas”, a także audycji satyrycznych, m.in. „Sezamie otwórz się”, „Gimnazjum fantazji”, „Teatr wyobraźni”, „Trzy razy Ha”, „Latający Szkot”, „Studio Expe”, audycji historycznych o Poznaniu pt. „Poznański wehikuł czasu”. W 1961 otrzymał nagrodę Ministra Kultury i Sztuki, a w 1966 nagrodę Komitetu do Spraw Radia i Telewizji w dziedzinie słuchowisk radiowych. W 1966-68 prowadził kabaret radiowy „Rikikitavi”. W 1964-76 współpracował z *Tygodnikiem Zachodnim*, *Nurtem*, *Literaturą*, zamieszczając tam prace publicystyczne, felietony i artykuły, oraz z *Gazetą Poznańską*, gdzie drukował opowiadania. Od 1968 był członkiem ZLP, w 1973-75 pełnił funkcję wiceprezesa, a w 1975-81 prezesa Oddziału Poznańskiego ZLP. W 1972 otrzymał międzynarodową nagrodę Congresso Europeo di Science Fiction za całokształt twórczości fantastycznonaukowej i fantastycznej. W 1976 został wiceprezese Komitetu Europejskiego Science-Fiction. W 1974-76 był członkiem Komitetu Środowiskowego Kultury PZPR w Poznaniu, a w 1980 członkiem Zespołu Partyjnego przy Wydziale Kultury Komitetu Centralnego PZPR. Odznaczony m.in. Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1976). Zmarł 12 lutego 1982 w Poznaniu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Zginęli wczoraj po południu. [Powieść]. *Expr. Pozn.* 1958 nr 189-203.
 Podp.: Paweł Rewicz.

2. Trzy noce. Widowisko telewizyjne. TV 1959.
3. Zabawa w morderstwo. Widowisko telewizyjne. TV 1959.
 Inf. N. Chadzinikolau, J. Mańkowski: Pisarze Wielkopolski. Informator. Pozn. 1971.
4. Bardzo dziwny świat. [Opowiadania]. Pozn.: WP 1960, 229 s.
 Podp.: Paweł Rewicz.
 Zawartość: Żyje się tylko raz; Dom przy ulicy Polarnej; Zegarmistrz; Fotel na autostradzie [por. poz. 7]; Za ścianą cisza; Skrzydlata gitara; Bardzo dziwny świat.
5. Paź królowej, czyli do trzech razy sztuka. Widowisko telewizyjne. TV 1960.
 Inf. jak w poz. 3.
6. Teodor Gentleman. Libretto operowe z muz. T. Szeligowskiego. Praprem. Wr., T. Wielki 1963.
7. Dziękuję ci, Luizo. Scenariusz filmu telewizyjnego. TV 1965.
 Adaptacja opowiadania Fotel na autostradzie por. poz. 4.
8. Magiczne schody. Historie z tej i nie z tej planety. [Opowiadania]. Pozn.: WP 1965, 193 s.
 Zawartość: Groty fołsomskie; Tajemnica rusznikarza; Magiczne schody; Książka; Gadające krzesła; Adwokat diabła; Rewanż; Pomarańczowe dziesięć minut; Nie trać odwagi; Wada duszy; Rozprawa przy drzwiach niedomkniętych; Lalandia; Kto był pierwszy; Rok 10 000; Bezgrzeszny grzesznik; Kontakt (W pewnym sensie dramat); Teoria gier; Dominik Anioł; Dom mimo wszystko. (Komedia, słowo daje – komedia); Odwiedziny.
 Adapt. radiowa opowiadania Odwiedziny: Radio 1966.
9. Pacyfik – Niebo. Ziemia, Kosmos, Ziemia. [Opowiadania]. Pozn.: WP 1967, 215 s.
 Zawartość: Nie deptać trawników; Dwaj panowie Fudziwara; Amarantowe jezioro OAH; Strażacka drabina; Nie chciałbym niczego sugerować ...; Jestem? .. Jesteś?; Zdumiewające odkrycie; „Na strzepy! Na strzepy!; Bonaparte wśród olbrzymów; Napoleon i Karolina; Stoczerdziesiąt druga; Nefertari; Tygrys z Hiponcjum; Po tamtej stronie; „Pacyfik – Niebo”.
10. Bitwa pod Pharsalos. Podróże w czasie i przestrzeni. [Sluchowiska radiowe]. Pozn.: WP 1969, 173 s.
 Zawartość: Bajkowy dom; Podobni do aniołów; Bitwa pod Pharsalos [Radio 1967]; Dwa dni przed powitaniem; Pan Yove; Symfonia z kotkami; Głosy Ziemi; Samarytanin [Radio 1968]; Niedziela.
11. Różne odcienie bieli. Opowiadania. Pozn.: WP 1970, 130 s.
 Zawartość: Na szczycie skały; W czepku urodzona; Sztuka przyciągania; Śmiech i światło; Złoty wóz wynurzył się z oceanu; Wielki artysta; Chłop zywemu nie przepuści ... (Sluchowisko fantastyczne); Różne odcienie bieli; Kolorowe maszyny pana Yakushi; Wnętrze pracowni; Chwilowa nieobecność muzyki.
 Przekł. niem.: Die Nuancen der Weissen Farbe. 12 mal Phantastik. [Przeł.:] P. Ball, V. Ciupek. Berlin (1976); wyd. 2 tamże 1979.
12. Dookoła tyle cudów. Opowiadania fantastyczne. Pozn.: WP 1973 193 s.

Zawartość: Zielone włosy; Latający dywan; Trzy miasta; Miasto, które było. (Zbuntowany anioł); Miasto, które jest. (Bajeczny bank); Miasto, które będzie. (Tunel). — Jasna smuga; Czerwony Kapturek; Zupelnie nieznaną planetą; Most; Romans kosmiczny; Nie nowego pod słońcem; Dookoła tyle cudów [Utwór dramatyczny; Radio 1972]; Był sobie król [Utwór dramatyczny].

13. Rok 10 000. Opowiadania fantastyczne. Pozn.: WP 1973, 283 s. Wyd. 2 tamże 1975.

Zawartość: Dom przy ulicy Polarnej [poz. 4]; z poz. 8: Laland; Rok 10 000; Odwiedziny. [Utwór dramatyczny], — z poz. 9: Nie chciałbym niczego sugerować ...; Bonaparte wśród olbrzymów; Napoleon i Karolina; Nie deptać trawników; Nefertari; Amarantowe Jezioro Oah, — z poz. 10: [Utwory dramatyczne:] Bitwa pod Pharsalos; Bajkowy dom; Niedziela; Głosy Ziemi, — z poz. 11: Różne odcienie bieli; Chwilowa nieobecność muzyki; Chłop żywemu nie przepuści [Utwór dramatyczny], — z poz. 12: Miasto, które jest. (Bajeczny bank); Miasto, które będzie. (Tunel); Dookoła tyle cudów. [Utwór dramatyczny].

Główna nagroda Międzynarodowego Spotkania Pisarzy Science-Fiction w Poznaniu w 1973.

14. Fenomen Kosmosu. Powieść. Pozn.: WP 1975, 317 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1977, wyd. 3 1979, wyd. 4 1986.

Przeł. węgier.: A kozmosz tüneménye. [Przeł.] B. Murányi. Budapest 1977, wyd. nast. Bratislava 1977.

15. Potrójny czas Galaktyki. Opowiadania fantastyczne. Pozn.: WP 1976, 198 s.

Zawartość: Drzewo Nie-Drzewo; Fenomenalny słuch; Bezładna wyspa; Człowiek w szczęście; Potrójny czas Galaktyki; Dawid i Goliat; Zwierciadło przyszłości; Manneken Pis; Miasto; Patrol trzech; Diamentowa ściana; Dobre kwiaty; Błędny rycerz; Eksperyment; Trzecia prawda; Cudem ocaleni; Burza nad miastem; W kilkadziesiąt lat później.

16. Gdy Niebo spadło na Ziemię. Powieść. Pozn.: WP 1978, 280 s. Wyd. 2 tamże 1980.

17. Powtórne stworzenie świata. Powieść. Pozn.: WP 1979, 219 s.

18. Miasto nie z tej planety. Opowieści fantastyczne. Ilustr. ... Pozn.: WP 1981, 244 s.

Zawartość: Zwierciadło Trzech Czasów; Miasto nie z tej planety; Parking; Byłem bardzo niedyskretny; Impuls kosmiczny; Drzewa zawsze wracają do korzeni; Psychoanaliza czyli kłopoty kosmiczne; Horyzont zdarzeń czyli kolaps grawitacyjny; Kryształowa kula; „Scala dei Giganti”; Wyspa szczęśliwych; Oczy; Rewelacyjne odkrycie; Oni wyszli z morza; Paradoksalny Chronos; Powrót Holmezsusa; Fantastyczny świat.

Słuchowiska radiowe zob. poz. 8, 10, 12 oraz m.in.: Dom na ulicy Polarnej. Radio 1957 [poz. 4]. — Droga do nieśmiertelności. Radio 1968. — Dom z tradycjami. Radio 1969. — Droga do domu prowadzi przez Księżyc. Radio 1969. — Słońce nigdy nie zachodzi [cykl]. Radio 1969. — Nie taki straszny diabeł. Radio 1971. — Pięć spotkań w Koninie. Radio NRD 1972. — Przedśionek raj. Radio 1973. — Pełniejszy wykaz słuchowisk radiowych podaje U. Bzdawka: Cz.Ch. Poradnik bibliograficzny. Pozn. 1987.

Prace redakcyjne

1. Ludzie i gwiazdy. Antologia opowiadań fantastycznonaukowych pisarzy krajów demokracji ludowej. Wybór i przedm.: ... i J. Kaczmarek. Pozn.: WP 1976, 461 s.

2. Gwiazdy Galaktyki. Antologia opowiadań science fiction pisarzy węgierskich. Wybór: ... i P. Kuczka. Przeł.: I. Dabi, H. Kuźniarska, M. Sadowski. Wstęp ... Postł. i noty biogr.: P. Kuczka. Pozn.: WP 1981, 368 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Wywiad: Kosmiczne podróże po teraźniejszości. Rozm. K. Marcinkowski. *Głos Wielkop.* 1974 nr 35.

J. Mańkowski: Cz. Ch. *Kron. M. Pozn.* 1978 nr 4. — RL 1982 (A. Biernacki) — SBDPRR. Wyd. 2. — U. Bzdawka: Czesław Chruszczewski — poradnik bibliograficzny. Pozn.: Woj. Bibl. Publiczna 1987, 31 s. — A. Niewiadowski, A. Smuszkiewicz: Leksykon polskiej literatury fantastycznej. Pozn. 1990.

B. Dudziński: Niesamowitość skondensowana. *Odgłosy* 1960 nr 37 [rec.: Bardzo dziwny świat]. — T. Skrobałowa: Cz.Ch. *Nurt* 1966 nr 8. — M. Kaziów: Słuchowiska antywojenne Cz.Ch. *Gaz. Ziel.-górs.* 1969 z 13. VIII. — J. Kaczmarek: Bardzo dobry świat. *Nurt* 1971 nr 5. — T. Grabowski: Bardzo dziwne baśnie. *Nowe Książ.* 1971 nr 3 [rec.: Bitwa pod Pharsalos; Różne odcienie bieli]. — [Rok 10 000:] L. Borski: Pełno cudowności. *Nowe Książ.* 1973 nr 24 [Idot. też: Dookoła tyle cudów]; L. Bugajski: Fantasta dydaktyki. *Literatura* 1973 nr 34 — [Fenomen Kosmosu:] W. Natanson: Podróż przez galaktyki. *Kierunki* 1976 nr 20; J. Skuczyński: Człowiek sam siebie nie docenia. *Nowe Książ.* 1976 nr 4. — L. Bugajski: Maski fantastyki naukowej. *Mies. Lit.* 1977 nr 1 [rec.: Potrójny czas Galaktyki]. — [Gdy Niebo spadło na Ziemię:] W. Natanson: Kosmiczne katastrofy. *Kierunki* 1979 nr 33; A. Ziembicki: Szara kraina fantazji. *Nowe Książ.* 1979 nr 15. — D. Moroz-Namysłowska: O twórczości Cz. Ch. *Nurt* 1983 nr 3.

J.Z.

CHRZANOWSKI Ignacy 1866-1940

Pseud.: C.; Ch.; I.C.; I.Ch.; Ig.Ch.; Transmarinus; Wanda.

Historyk literatury

Urodzony 5 lutego 1866 w Stoku Lackim na Podlasiu w rodzinie ziemiańskiej; syn Bolesława Chrzanowskiego i Heleny z Dmochowskich; spokrewniony z Henrykiem Sienkiewiczem i Joachimelem Lelewelem. W 1876-83 uczęszczał do V Gimnazjum w Warszawie. Po zdaniu matury studiował w Uniwersytecie Warszawskim filologię klasyczną, którą ukończył w 1889 ze złotym medalem za rozprawę „Polityka kolonizacyjna Aten”. W 1890-94 uczył na prywatnych kompletach w Warszawie oraz był nauczycielem domowym w Nowym Mieście. Następnie studiował filologię słowiańską we Wrocławiu pod kierunkiem prof. Władysława Nehringa (1890-91), w Berlinie u prof. Aleksandra Brücknera i Wilhelma Diltheya, a w 1894 w Sorbonie i w Collège de France w Paryżu. Debiutował w 1892 rozprawą „Tragedia Szymona Szymonowicza «Custus Joseph» w stosunku do literatury obcej”, opublikowaną w *Ateneum* (t. 1). Po studiach po-

wrócił do Warszawy i do 1910 uczył w szkolnictwie prywatnym historii literatury, języka i historii Polski; w 1905 brał czynny udział w walce o polską szkołę. W 1899 ożenił się z Wandą Szlenkier. Kontynuował prace badawcze; rozprawy i artykuły publikował w wielu czasopismach. Recenzował stale nowości literackie w *Słowie* (1895-1900). Od 1898 współredagował *Przegląd Pedagogiczny*; w 1899-1901 był redaktorem *Ateneum*. Współpracował z miesięcznikiem *Książka* (1901-10), należał do zespołu redakcyjnego wydawnictwa „Wiek XIX. Sto lat myśli polskiej” (t. 1-9 1906-23). Był członkiem wielu towarzystw naukowych: od 1896 Komitetu Kasy im. Mianowskiego, od 1899 członkiem zwyczajnym Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, od 1906 członkiem korespondentem (od 1914 członkiem czynnym) AU. W 1907 należał do założycieli Towarzystwa Naukowego Warszawskiego i w 1907-10 był sekretarzem Wydziału I Towarzystwa. W 1910, jakkolwiek bez doktoratu, otrzymał (po prof. Stanisławie Tarnowskim) Katedrę Historii Literatury Polskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) i przeniósł się do Krakowa. Redagował serię *Prace Historyczno-Literackie*, w której wydawał (1911-39) prace swych uczniów wykonane na seminarium uniwersyteckim (50 tomów). W 1919 otrzymał doktorat honorowy UJ, w 1921 został wybrany na członka Towarzystwa Naukowego we Lwowie. Był współorganizatorem Oddziału Krakowskiego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza (1920), następnie jego przewodniczącym (do 1923 i w 1929-32). W 1923 otrzymał Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, w 1925-27 był dyrektorem Wydziału I PAU. Wskutek krytycznej postawy wobec rządu (m.in. podpisania protestu brzeskiego) nie uzyskał przedłużenia etatu i w październiku 1931 został przeniesiony na emeryturę. Kontynuował z dobrej woli wykłady i zajęcia seminaryjne na UJ w 1931/32, 1932/33, a następnie w 1936/37, po otrzymaniu w 1936 nominacji na profesora honorowego. Od 1931 był przewodniczącym Komisji Historii Literatury Polskiej PAU. W 1933-37 należał do komitetu redakcyjnego *Pamiętnika Literackiego*. W 1938 otrzymał doktorat honoris causa Uniwersytetu Poznańskiego. Po wybuchu II wojny światowej i zajęciu Krakowa przez wojska niemieckie, 6 listopada 1939 został aresztowany wraz z innymi profesorami UJ. Był więziony we Wrocławiu i w obozie koncentracyjnym w Sachsenhausen, gdzie zmarł w nocy z 19 na 20 stycznia 1940. Pochowany w Krakowie na Cmentarzu Rakowickim.

TWÓRCZOŚĆ

1. Autograf „Majtki” i poezje filaretów. Lw.: Tow. Lit. im. A. Mickiewicza 1901, 20 s. Przedr. pt. Album pani Kostrowickiej, zob. poz. 2, 35.

2. Okruchy literackie. Wwa: Gebethner i Wolff; Kr.: G. Gebethner 1903, 206 s.

Zawartość: St. Konarski; Smutek Gabrieli [N. Żmichowskiej]; K. Ujejski; Idealy Asnyka; Album pani Kostrowickiej (poz. 1); O pierwszej powieści Sienkiewicza; Na wyspie.

3. Historia literatury polskiej. Książka dla młodzieży. (Z wypisami). Cz. I. Literatura niepodległej Polski. Wwa: Gebethner i Wolff; Kr.: G. Gebethner 1906 [właśc. 1908], 578 s. Wyd. nast. pt. Historia literatury niepodległej Polski. (Z wypisami): wyd. 2 tamże 1908; wyd. 3 uzup. i popraw. tamże [1911] oraz dalsze nakłady tegoż wydania: 1914, 1916, 1917, 1918; wyd. tymczasowe cz.1. Piotrogród: Rada Zjazdów Pol. Organizacji Pomocy Ofiarom Wojny 1916, VI, 239 s., cz. 2 i 3 Moskwa [wyd. jw.] 1916, 570 s.; wyd. 4 uzup. i popraw. Wwa: Gebethner i Wolff; Kr.: G. Gebethner 1920, tamże: wyd. 5 popraw. [1923], wyd. 10 (!) popraw. i uzup. [tw. akademickie] tamże 1930; wyd. 11 Londyn: Urząd Oświaty i Spraw Szkolnych 1942; wyd. 12 [na okł.: 11] Londyn: Wydawn. Min. Wyznań Religijnych i Oświecenia Publ. 1945; Londyn: Interim Treasury Committee for Polish Questions 1947; Wielka Brytania: Sekcja Wydawn. Tow. Pomocy Polakom 1947, powiel.; wyd. 11 [powojenne] 1. Słowo wstępne J.Z. Jakubowski. Posł.: J.W. Gomułicki. Wwa: PIW 1971, tamże: wyd. 12 1975, wyd. 13 1983.

Wyd. 1 wydane zeszytami: Z. 1 1906, Z. 2 1907, Z. 3 1908; całość wyd. 1908. [Inf.: Z. J. Nowak. *Ruch Lit.* 1984 nr 1/2]. T. 2 doprowadzony do 1850. Rkps całości w Arch. PAN, Kraków.

Przełt. litew.: Senosios lenku literaturos istorija. [Przeł.] P. Vaičiūnas. Kaunas 1924.

Wyd. skrócone: Zarys literatury polskiej. Historia literatury niepodległej Polski do 1794 roku. Skrócił I.O. [A. Stawar]. T. 1 z. 1-3. Budapeszt: Komisja Kult.-Oświat. dla Spraw Opieki nad Uchodźcami Pol. na Węgrzech 1941, 306 s., powiel.

4. Marcin Bielski. Studium literackie. Wwa: Druk. Rubieszewski i Wrotnowski 1906, [8], 280 s. Wyd. 2 popraw. i uzup. Lw.: Książ.-Atlas 1926, [10], 351 s.

5. Wielka reforma szkolna Konarskiego. Odczyt popularny. Wwa: M. Arct 1908, 38 s. Wyd. 2 tamże 1924. Przedr. zob. poz. 21.

6. Za co powinniśmy kochać Pana Tadeusza? Odczyt popularny wygłoszony w Warszawie w Uniwersytecie Ludowym Macierzy Szkolnej w roku 1907. Wwa: Gebethner i Wolff; Kr.: G. Gebethner 1908, 32 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 [1916], wyd. 3 [1919], wyd. 4 1925, wyd. 5 1927, wyd. 6 1929, wyd. 7 1929, wyd. 8 1933, wyd. 9 1934, wyd. 10 1937; Rzym: Oddz. Kultury i Prasy 2 Korpusu 1945, 22 s.; przedr. jako przedm. do: A. Mickiewicz: Pan Tadeusz. Rzym 1945.

7. Program nauki języka polskiego i literatury polskiej. [Współaut.:] C. Niewiadomska. Kr.: G. Gebethner 1909, 16 s.

8. Władysław Nehring. Wspomnienie pośmiertne. Wyd. łączne z: A. Babiacyk: Bibliografia prac naukowych [W. Nehringal]. Wwa: Druk. Rubieszewski i Wrotnowski 1909, 53 s. Przedr. zob. poz. 33, 35.

9. Z dziejów satyry polskiej XVIII w. Wwa: Druk. Rubieszewski i Wrotnowski 1909, 226 s.

Zawartość: Dzień 3 listopada r. 1771 w poezji współczesnej; G. Piotrowski i jego „Satyr”; O satyrach Naruszewicza; Pierwsze utwory Krasickiego; Dwa nieznanne paszkwile Niemcewicza.

10. O literaturze polskiej. Wykład wstępny wygłoszony w Uniwersytecie Jagiellońskim dnia 30 maja roku 1910. Kr.: Spółka Wydawn., nakł. autora, 39 s. Przedr. zob. poz. 31.

11. Liryka patriotyczna Asnyka. Odczyt wygłoszony w dniu 21 stycznia 1913 w Krakowie w auli Uniwersytetu Jagiellońskiego na obchodzie 50-lecia powstania 1863 r. *Nowa Reforma* 1913 nr 33; odb. Kr. 1913, 16 s. Wyd. 2 nowe Wwa: Gebethner i Wolff; Kr.: G. Gebethner 1918, 23 s. Przedr. zob. poz. 31.

12. Adam Mickiewicz. [Szkic popularny]. Wwa: Tow. Artyst.-Wydawn. Gryf J. Krywult, E. Łuniński 1915, 32 s.

13. Czym był Wirgiliusz dla Polaków po utracie niepodległości? (Odczyt publiczny wygłoszony w Krakowie dn. 2 listopada 1915 r.). *Głos Narodu* 1915 nr 588, 590, 593, 596; odb. Kr. 1915, 28 s. Wyd. 3 Kr.: Druk. W. L. Anczyc 1930. Przedr. zob. poz. 18, 35.

Jako wyd. 2 przedr. w poz. 18.
Przekł. w łos.: *Eos* 1930/1931 t. 33 s. 151-161

14. Henryk Sienkiewicz. *Rok Pol.* 1916 nr 10; nadb. Kr. 1917, 19 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Kr.: S.A. Krzyżanowski 1917, 38 s.; wyd. 3 z podtyt.: Szkic literacki. Lw.: Ossol. 1933. Przedr. zob. poz. 21, 31, 35.

15. „Ojczyzna nasz” Augusta Cieszkowskiego. *Rok Pol.* 1916 nr 7-9; nadb. [Kr. 1917], 22 + 31 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Kr.: Księg. J. Czernecki [1918], 81 s., wyd. 3 tamże [1922].

16. O komediach Aleksandra Fredry. Kr.: AU 1917, X, 334 s.

17. Poezja za czasów Stanisława Augusta. W: Dzieje literatury pięknej w Polsce. Cz. 1 (Encyklopedia PAU t. 21). Kr. 1918 s. 286-333. Przedr. w wyd. 2 zmien. Kr. 1935 s. 307-376. Przedr. zob. poz. 33, 35.

18. Z epoki romantyzmu. Studia i szkice. Kr.: Księg. J. Czernecki [1918], [8], 399 s.

Zawartość: Charakterystyka romantyzmu; Czym był Wirgiliusz dla Polaków po utracie niepodległości [poz. 13]; Pieśń wygnańca [dot. Niemcewicza]; Mowa Brodzińskiego „O narodowości Polaków” na tle współczesnej ideologii patriotycznej; Źródła klasyczne dwóch utworów romantycznych („Grażyny” A. Mickiewicza i „Mnicha” J. Korzeniowskiego); Odczyt o Mickiewiczu; Mickiewicz a Puszkini; Sądy estetyki niemieckiego o Mickiewiczu [dot. J. Volkelta]; „Resurrecturis” i „Psalm dobrej woli”; Skarga skrzywdzonego poety [W. Pol: Wit Stwoszy]; Dwie książki polskie o zagadnieniach religijnych (F. Gabryl: Polska filozofia religijna w wieku XIX; M. Zdziechowski: Pesymizm, romantyzm a podstawy chrześcijaństwa).

19. Chleb macierzysty „Ody do młodości” [A. Mickiewicza]. Pierwodr. pt. „Oda do młodości” na tle epoki. *Tyg. Il.* 1919 nr 1-2. Wyd. osob. Wwa: Gebethner i Wolff; Kr.: G. Gebethner 1920, 56 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 3 1924, wyd. 4 1931. Przedr. zob. poz. 33, 35.

20. Nasz hymn narodowy. (Pieśń legionów). Szkic literacki. Lw.: Ossol. 1922, 39 s. Przedr. zob. poz. 31, 35.

21. Wśród zagadnień, książek i ludzi. Lw.: Ossol. 1922, 574 s.

Zawartość: Idea kultury średniowiecznej a chwila obecna; Książka o Samuelu i Janie Seklucjanie II. Warmińskiego; Dlaczego Rej jest ojcem literatury polskiej; „Zwierciadło” Reja przed sądem potomności; Kult Skargi w Polsce. (Szkic do rozprawy); Reforma szkolna Konarskiego [poz. 5]; Hugo Kollataj; Poglądy na przyczyny upadku Polski a chwila bieżąca; Upiory myśli historycznej; Podobieństwa i pokrewieństwa pomiędzy „Dziadów” częścią trzecią [A. Mickiewicza] a „Boską komedią” [Dante]; „Przedświt” [Z. Krasieńskiego a prelekcji paryskiej; Mickiewicz wobec Kościoła w ostatnim kursie prelekcji paryskich; Książka o Łukasieńskim [Sz. Askenazego]; Piotr Chmielowski; Stanisław Tarnowski jako krytyk literacki; „Przygodne słowa” Oswalda Balzera; Włodzimierz Spasowicz w świetle swoich pism pośmiertnych; Bolesław Prus; Henryk Sienkiewicz [poz. 14]; Jan Gadomski (Wspomnienie pośmiertne); Walery Gostomski (1854-1915); Józef Korzeniowski (Wspomnienie pośmiertne); „Księga ubogich” Kasprowicza; O nauczaniu szkolnym języków starożytnych.

22. Posiew Komisji Edukacyjnej. *Rzeczpospolita* 1923 nr 290-293. Wyd. osob. Wwa: Gebethner i Wolff [1923], 27 s. Wyd. nast. pt. Komisja Edukacyjna i jej posiew. Tamże [1924]. Przedr. zob. poz. 31, 35.

23. W dniu pogrzebu Sienkiewicza. Przemówienie podczas uroczystej akademii żałobnej w sali posiedzeń Rady Miejskiej w Warszawie dnia 26 października 1924. *Głos Narodu* 1924 nr 246. Wyd. osob. Kr.: Gebethner i Wolff 1924, 13 s. Przedr. zob. poz. 31.

24. Juliusza Słowackiego „Grób Agamemnona” i „Testament mój” [Dwa szkice]. Wwa: Gebethner i Wolff 1925, 57 s. Przedr. zob. poz. 31.

25. Romantyzm polski wobec Konstytucji 3 Maja. Odczyt wygłoszony we Lwowie dnia 2 maja r. 1922 na uroczystym obchodzie rocznicy Konstytucji urządzonym przez Towarzystwo Szkoły Ludowej. Wwa: Gebethner i Wolff 1925, 40 s. Przedr. zob. poz. 31, 35.

26. „Beniowski” Juliusza Słowackiego. Wykłady na 1 i 2 trymestrze roku szkolnego 1926/7. Kr.: Sekcja Wydawn. Koła Polonistów 1927, 115 s., powiel.

27. W przededniu złożenia prochów Słowackiego na Wawelu. *Tryb. Narodu* 1927 nr 22. Wyd. osob. Kr. 1927, 19 s. Przedr. zob. poz. 31.

28. Po złożeniu prochów Słowackiego na Wawelu. Przemówienie podczas uroczystej akademii żałobnej w auli Uniwersytetu Jagiellońskiego w dniu 28 czerwca 1927 r. Kr.: Skł. gł. Gebethner i Wolff 1927, 10 s. Przedr. zob. poz. 31.

29. Kto to był Jan Kochanowski? Szkic popularny w czterechsetną rocznicę urodzin poety (1530-1930). Lw.: Macierz Pol. 1930, 20 s.

30. Około wychowania narodowego. Trzy odczyty. Wwa: Skł. gł. Dom Książki Pol. 1932, 72 s. Zawartość: Polski ideał wychowawczy; Optymizm i pesymizm polski; Dwie kultury.

31. Literatura a naród. Odczyty, przemówienia, szkice literackie. Lw.: Ossol. 1936 [1935], 424 s.

Zawartość: Nasz hymn narodowy [poz. 20]; O literaturze polskiej [poz. 10]; Na szczytach kultury staropolskiej; Dłaczego Skarga wdawał się w politykę; Posiew Komisji Edukacyjnej [poz. 22]; Przedmowa do pism pedagogicznych Staszica [Lubl. 1926]; J. Wybiński w świetle własnych pamiętników; Jan Śniadecki jako nauczyciel narodu; Pochwała Niemcewicza; Głos zza grobu [o J. Lelewelu]; Romantyzm jako czynnik rozwoju idei narodowości w Polsce; Romantyzm polski wobec Konstytucji 3 Maja [poz. 25]; W sprawie romantyzmu i estetyzmu; Geneza psychologiczna wiary w chrystusowość Polski; Na szczytach polskiej liryki religijnej; Trwałe wartości „Ksiąg pielgrzymstwa”; Wzniosłość w „Panu Tadeuszu”; Czy Jankiel Mickiewicza jest postacią typową?; Książka jubileuszowa o „Panu Tadeuszu”; „Grób Agamemnona” [poz. 24]; „Testament mój” [poz. 24]; W przededniu złożenia prochów Słowackiego na Wawelu [poz. 27]; Po złożeniu prochów Słowackiego na Wawelu [poz. 28]; Poezja Krasieńskiego; Ostatnie rozdziały dzieła Cieszkowskiego; „O wyjarzmienu Ojczyzny” Trentowskiego; Liryka Asnyka [poz. 11]; Kasa im. Mianowskiego i jej zasługi w dziedzinie humanistyki; H. Sienkiewicz [poz. 14]; „Kalendarz Opolski” i Sienkiewicz na Śląsku; W dniu pogrzebu Sienkiewicza [poz. 23]; Bolesław Prus; Poeta narodu [o S. Wypiańskim]; Treny Żeromskiego; Apoteoza Jakuba Szeli [dot. sztuki B. Jasińskiego]; Wielotygodniowy rachunek sumienia narodu; Za co Poznań przyznał nagrodę literacką R. Dmowskiemu; R. Dmowski w świetle własnej książki; Walka o Pomorze.

32. Jan Długosz. Próba charakterystyki człowieka. W: *Studia historyczne ku czci S. Kutrzeby*, T. 2. Kr. 1938 s. 99-115. Wyd. osob. [Wwa:] Czyt. 1948, 23 s. Przedr. zob. poz. 33, 35.

33. Studia i szkice. Rozbiory i krytyki. T. 1-2. Kr.: z zasiłku Funduszu Kultury Narodowej 1939, 385 + 413 s. *Pr. Hist.-Lit.*

Zawartość: T. 1: Kult przeszłości narodowej w literaturze polskiej; Charakter encyklopedyczny kroniki Kadłubka; Dwie logiki i dwie etyki. (Z powodu 500-lecia śmierci Pawła Włodkowica); Jan Długosz. (Próba charakterystyki człowieka) [poz. 32]; Autobiografia Skargi; W sprawie „Kazań sejmowych” Skargi; Poezja stanisławowska [poz. 17]; Echa starożytne w pieśni Książka i sielance Karpiańskiego; „Władysław pod

Warną” Niemcewicza jako utwór tendencyjny; Niemcewicz jako miłośnik i obrońca mowy ojczystej; „Ród ludzki” Staszica jako wytwór filozofii wieku oświeconego; Idealny urzędnik [J.K. Szaniawski: O naturze i przeznaczeniu urzędowań w społeczności]; Konserwatyzm językowy Jana Śniadeckiego; Źródło pomysłu rozprawy Jana Śniadeckiego „O pismach klasycznych i romantycznych”; W setną rocznicę śmierci Jędrzeja Śniadeckiego; Tajemnica ostatnich dni Joachima Lelewela w świetle źródeł; Joachim Leleweł; Stanowisko Lelewela w historii literatury polskiej; Idea mesjaniczna Woronicza; Uwagi o monografii Józefa Ujejskiego o mesjanizmie polskim; Kilka myśli o poezji Mickiewicza; Chleb macierzysty „Ody do młodości” [poz. 19]; Glossy do „Konrada Wallenroda”; Orestes a Konrad; Trzy studia Tadeusza Zielińskiego o Mickiewiczu; — T. 2: „Godzina myśli”; Spisek koronacyjny w „Kordianie”; Dłaczego Słowacki nie wykończył „Horsztyńskiego”?; Idea „Balladyny”; Czy „Lilla Weneda” jest arcydziełem dramatu; Zmartwychwstanie Polski w dramacie Słowackiego „Beniowski”; Wpływ romantyków francuskich na twórczość Słowackiego; Przyjaźń w życiu Krasieńskiego; Dwa problemy naczelne „Nieboskiej komedii” Krasieńskiego; Dwa wizje romantyczne przyszłości narodowej; Monografia Tadeusza Pińskiego o Krasieńskim; Cudze chwaleńce swego nie znacie, sami nie wiecie co posiadacie [dot. M. Wiszniewskiego: Charaktery rozumów ludzkich]; Józef Ignacy Krasiński w pięćdziesiątą rocznicę śmierci; Śmiertelny wróg głupstwa [o J. Lamie]; O Sienkiewiczu; Bolesław Prus o „Zmartwychwstaniu” [L.] Tołstoja; Władysław Reymont; Władysław Nehring [poz. 8]; Józef Treniak (1841-1923); Stanisław Tarnowski w setną rocznicę urodzin; Józef Kallenbach (1861-1929). Wspomnienie pośmiertne; Bronisław Gubrynowicz; „Dzieje kultury polskiej” Aleksandra Brücknera; Zygmunt Wasilewski jako krytyk literacki w świetle dwóch własnych książek; „Księga pielgrzymstwa” [Z. Wasilewskiego]; O kilku studiach nad historią filozofii w Polsce; „Współczesna literatura polska” W. Feldmana; Nowy przekład polski Pisma Świętego [ks. W. Szczepańskiego]; Prawda i kłamstwo o Makrynie Mieczyłowskiej; Kłamstwo i prawda o metropolii Kasprze Cieciszowskim; „Polska na przełomie dziejów” [M. Seydl].

34. Joachim Leleweł. Człowiek i pisarz. Do druku przygot. i przedm. poprzeczył S. Pigoń. Powst. 1939. Wyd. [Wwa:] Czyt. 1946, 197 s.

35. Wybór studiów i rozpraw. Wybór: A. Bieracki. T. 1-2. Wwa: PIW 1971. 533 + 481 s.

Zawartość: T. 1: O literaturze polskiej; S. Pigoń: Ignacy Chrzczanowski. — O literaturze polskiej; Dłaczego Rej jest ojcem literatury polskiej [poz. 21]; „Zwierciadło” Reja przed sądem potomności [poz. 21]; Człowiek i pisarz [M. Bielski]; Poezja stanisławowska [poz. 17]; „Święta miłości kochanej ojczyzny” [I. Krasieńskiego]; Stanowisko Lelewela w historii literatury polskiej; Chleb macierzysty „Ody do młodości” [poz. 19]; Wzniosłość w „Panu Tadeuszu” [poz. 31]; „Grób Agamemnona” [J. Słowackiego; poz. 24]; Spisek koronacyjny w „Kordianie”; Poezja Krasieńskiego. (Próba syntezy) [fragm.]; Franciszek Morawski (1763-1861); Stanowisko Fredry w historii literatury polskiej; Henryk Sienkiewicz [poz. 14]; Władysław Nehring. (Wspomnienie pośmiertne) [poz. 8]; Piotr Chmielowski [poz. 21]; Józef Treniak (1841-1923) [poz. 33]. — T. 2: Optymizm i pesymizm polski. Studia z historii kultury; Dwie logiki i dwie etyki [P. Włodkowic i J. Falkenberg]; Jan Długosz. (Próba charakterystyki człowieka) [poz. 32]; Kult Skargi w Polsce. (Szkice do rozprawy); Reforma szkolna Konarskiego [poz. 21]; Hugo Kołłątaj [poz. 21]; Konserwatyzm językowy Jana Śniadeckiego [poz. 33]; Posiew Komisji Edukacji Narodowej [poz. 22]; Niemcewicz jako miłośnik i obrońca mowy ojczystej [poz. 33]; Mowa Brodzińskiego „O narodowości Polaków” na tle współczesnej ideologii patriotycznej [poz. 18]; Idealny urzędnik [poz. 33]; Joachim Leleweł. (Próba charakterystyki człowieka i jego życia); Czym był Wirgiliusz dla Polaków po utracie niepodległości [poz. 13]; Nasz hymn narodo-

wy – „Pieśń legionów” [J. Wybickiego; poz. 20]; Romantyzm jako czynnik rozwoju idei narodowości w Polsce [poz. 31]; Romantyzm polski wobec Konstytucji 3 Maja [poz. 25]; Osobowość Krasińskiego; Album pani Ludwicy Kostrowickiej [poz. 1]; „O wyjarzmienu Ojczyzny” zapomniane pismo polityczne Trentowskiego [poz. 31]; Cudze chwalice, swego nie znacząc, sami nie wiecie co posiadacie [poz. 33]; Kasa im. Mianowskiego i jej zasługi w dziedzinie humanistyki [poz. 31]; Józef Korzeniowski. (Wspomnienie pośmiertne); Upiory myśli historycznej [poz. 21]; Optymizm i pesymizm polski [poz. 30].

Prace edytorskie i redakcyjne

1. Anonim – protestant XVI wieku: Erotyki, fraszki, obrazki, epigramaty. Z rękopisu wyd. ... Kr.: AU 1903, 158 s. *BPP*, 43.

2. M. Szarzyński: Poezje. Z pierwodruku (1601) i z rękopisu wyd. ... Kr.: AU 1903, 78 s. *BPP*, 42. Wyd. 2 także 1913. *BPP*, 66.

3. P. Skarga: Kazania sejmowe. Z pierwodruku r. 1597 wyd. i przedm. poprzedził ... Wwa: Gebethner i Wolff 1904, 8, 136 + 130 s. Wyd. 2 popraw. i znacznie uzup. także 1911.

Wyd. w wyborze: Kazania sejmowe. (Wybór). Ze wstępem i objaśnieniami ... Wwa: Gebethner i Wolff 1907, 89 s. Wyd. nast. także: wyd. 2 popraw. 1917, wyd. z objaśn. 1925; wyd. inne pt. Cztery kazania sejmowe. Wstęp i oprac. tekstu ... Lubl.: KAW, Pracownie Sztuk Plastycznych 1982, XVI, 83 s.

4. Biernat z Lublina: Ezop. Wyd. ... Kr.: AU 1910, XXI, 541 s. *BPP*, 55.

5. Brodziński Kazimierz. (Wypisy) Oprac. W: Wiek XIX. Sto lat myśli polskiej. Wyd. 2. T. 3. Wwa 1910 s. 11-81. Wyd. osob. pt. K. Brodziński: Wybór pism. Oprac. ... Jerozolima: Min. Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego 1944, 87 s.

6. Wypisy polskie dla klas wyższych szkół średnich. Cz. 1: (Do roku 1822). Na podstawie „Historii literatury niepodległej Polski” ... Oprac. K. Wojciechowski. Lw.: Tow. Nauczycieli Szkół Wyższych 1913, 361 s. Wyd. nast.: Kijów: Rada Okręgowa Kijowska 1917, 147 s.; wyd. 2 Lw.: Książ. Pol. Tow. Nauczycieli Szkół Wyższych 1918, 359 s.; także: wyd. 3 1920, wyd. 4 1922, wyd. 5 1923; wyd. 6 Lw., Wwa: Książ.-Atlas 1926.

Od wyd. 1 na okt. jako autorzy: ... K. Wojciechowski.

7. Z. Krasiński: Listy do A. Potockiego. [Wyd. ...] Z przedm.: ... i A. Krasińskiego. Wwa: Vita Nuova 1922, LXXII, 141 s. Wyd. nast. z przedm. A. Krasińskiego. Wyd. i szkicem o przyjaźni w życiu Krasińskiego poprzedził ... Wwa: Gebethner i Wolff [1928].

8. H. Sienkiewicz: Pisma zapomniane i niewydane. Z polecenia rodziny wyd. ... Lw.: Ossol. 1922, VII, 579 s.

9. M. Sęp Szarzyński: Wybór poezyj. Wyd. ... Wwa: Gebethner i Wolff 1925, 33 s.

10. K. Brodziński: Mowy i pisma patriotyczne oraz O powołaniu i obowiązkach młodzieży akademickiej. Oprac. ... Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1926, XLVII, 96 s.

11. H. Sienkiewicz: Z pamiętnika korepetytora. [Oprac. i] wstęp ... Kr.: Gebethner i Wolff 1926, 29 s.

12. K. Wojciechowski: Dzieje literatury polskiej. Wyd. 2. Przygot. pod red. J. Balickiego. Przejrzane i wstępem poprzedzone przez ... Lw.: Książ.-Atlas VIII, 360 s. Wyd. 3 także 1930, reprint. London: M.I. Kolin 1943.

13. Humanizm i reformacja w Polsce. Wybór źródeł do ćwiczeń uniwersyteckich. [Współaut.:] S. Kot. Wyd. ... Lw.: Ossol. 1927, XII, 503 s.

14. H. Sienkiewicz: Pisma w układzie ... T. 1-46. Lw., Wwa: Ossol. 1929-1939.

Na tym wydaniu oparto wiele popularnych wydań poszczególnych utworów H. Sienkiewicza.

15. B. Prus: Pisma. Red. ... i Z. Szweykowski. T. 1-26. Wwa: Gebethner i Wolff 1935-1936.

Na tym wydaniu oparto wiele popularnych wydań poszczególnych utworów B. Prusa.

16. Księga ku czci Józefa Ignacego Kraszewskiego. Pod red. ... Luck: Wołyńskie Tow. Przyj. Nauk z zasiłku Funduszu Kultury Nar. 1939, XIV, 508 s.

OPRACOWANIA (wybór)

1. Chrzczanowski: Wspomnienia z lat młodych. *Prz. Hum.* 1966 nr 3.

SWPP 1. – PP (R. Loth). – BUP cz. 1. – LP (E. Kondyowska). – A. Bar.: Bibliografia prac. I.Ch. W: Prace historyczno-literackie. Księga zbiorowa ku czci I.Ch. Kr. 1936. – Z. Kolankowski: Przegląd zawartości zbiorów i kolekcji działu „spuścizn” Archiwum PAN (III-6. Materiały I.Ch., historia literatury polskiej). *Kwart. Hist. Nauki i Techniki* 1956 nr 2.

[P. Skarga: Kazania sejmowe. Wyd. ...] A. Brückner. *Pam. Lit.* 1904 z. 1; S. Tarnowski. *Prz. Pol.* 1904 t. 152. – [Okruchy literackie:] P. Chmielowski. *Kur. Warsz.* 1904 nr 68; B. Gubrynowicz. *Pam. Lit.* 1904 z. 2. – [Marcin Bielski:] A. Brückner. *Prz. Hist.* 1906 t. 2; S. Tarnowski. *Prz. Pol.* 1906 t. 161; F. Kręcek. *Pam. Lit.* 1908 z. 4. – [Historia literatury niepodległej Polski:] A. Brückner. *Pam. Lit.* 1908 z. 2; S. Tarnowski. *Słowo* 1908 nr 121-123. – [Z dziejów satyry polskiej XVIII w.:] W. Jankowski. *Pam. Lit.* 1910 z. 1; S. Tarnowski. *Prz. Pol.* 1910 t. 3 nr 8. – F. Kręcek. *Pam. Lit.* 1912 z. 4 [rec. wyd.: P. Skarga: Kazania sejmowe]. – [O komediach Fredry:] E. Porębowicz. *Pam. Lit.* 1917 s. 358-372; W. Borowy. *Prz. Pedag.* 1918 s. 250-254. – S. Pigoń: Metoda prof. I.Ch. *Kur. Luow.* 1918 nr 219, 221, 223 [rec.: Z epoki romantyzmu]. – W. Borowy. *Prz. Pedag.* 1919 nr 9/10 [rec.: Historia literatury niepodległej Polski]. – [Wśród zagadnień, książek i ludzi:] M. Kridl. *Prz. Warsz.* 1923 nr 23; [K. Lilienfeld-Krzewski] K.L.Krz.: Prof. I.Ch. i jego książka. *Druga* 1923 nr 5/7. – F. Bielak: I.Ch. W: Prace historycznoliterackie. Księga zbiorowa ku czci I.Ch. Kr. 1936, przedm. W: Portrety uczonych polskich. Kr. 1974, oraz w tegoż: Z odległości lat. Kr. 1979. – K.L. Koniński: O człowieku polskim. Na jubileusz I.Ch. *Prz. Współcz.* 1936 t. 57 nr 4. – W. Folkierski; [J. Hulewicz]

A. Ordega: I.Ch. W: Straty kultury polskiej 1939-1944. T. 2. Glasgow 1945. — S. Harassek: I.Ch. *Prz. Filoz.* 1939/1946 z. 3/4. — S. Pigoń: I.Ch. *Kwart. Hist.* 1939/1946 z. 3/4. — W. Czaplinski: Ignacy Chrzanowski na studiach we Wrocławiu. Wr. 1946, 26 s. Arch. *Przeszłości Inst. Hist. Literat. Pol. Wr.* — S. Pigoń: I.Ch. *Pam. Lit.* 1946 z. 1/2, przedr. w tegez. *Z ognia życia i literatury.* Wr. 1961. — [Joachim Lelewel:] J. Pierzchała. *Pam. Lit.* 1947 s. 351-353; [H. Więckowski:] H.W. *Kwart. Hist.* 1948 s. 198-200. — J. Kijas: Jak Ch. został następcą Tarnowskiego na UJ. *Ruch Lit.* 1962 nr 2. — J. Szytkowski: I.Ch. *Pam. Lit.* 1962 z. 3 [dor. działalności w Tow. Lit. im. A. Mickiewicza]. — J. Szytkowski: Studium Historii Literatury Polskiej w Uniwersytecie Jagiellońskim w latach 1910-1945. W: *Dzieje Katedry Historii Literatury Polskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim.* Kr. 1966. — J. Keiling: Kategoria narodu w badaniach literackich (na przykładzie I.Ch. koncepcji romantyzmu). W: *Literatura i metodologia.* Wr. 1970. — [Wybór studiów i rozpraw:] G. Gradowski: Nad piśmami I.Ch. *Prz. Hum.* 1972 nr 4; K. Zaleski, *Pam. Lit.* 1972 z. 2. — J. Licharski: *Vir doctus.* (Szkiełko do portretu I.Ch.). *Więź* 1972 nr 2. — W. Weintraub: *Powrót Ch. Tyg. Pousz.* 1972 nr 17. — F. Bielak: I.Ch. *OLP Ser.* 5 t. 4. Kr. 1977. — M. Łojek: Metodologiczne podstawy konstrukcji „Historii literatury niepodległej Polski” I.Ch. *Dydaktyka Lit.* 1977 t. 2. — J. Keiling: I.Ch. koncepcja kultury. *Gdań Zesz. Hum.* 1980 wyd. 1982 nr 27. — M. Łojek: I.Ch. w relacjach słuchaczy. *Dydaktyka Lit.* 1982 t. 5. — Z.J. Nowak: I.Ch. jako nauczyciel akademicki. *Prz. Hum.* 1986 nr 5/6. — M. Barcik: Kłopoty doktora Uniwersytetu Jagiellońskiego z nadaniem I.Ch. tytułu doktora honoris causa i profesora honorowego. *Ruch Lit.* 1991 nr 1/2. — A. Chruszczyński: „Miłość do ojczyzny jest potęgą twórczą” (O I.Ch.). W: *Wielcy humaniści polskiej.* Wr. 1991. — M. Łojek: Ignacy Chrzanowski jako badacz literatury i profesor. Cz. 1-2. Bydż. Wydawn. Uczelniane WSP 1991, 223 + 110 s. — Z.J. Nowak: Sztuka pisarska I.Ch. *Prz. Hum.* 1991 nr 1.

J.Cz.

CHRZANOWSKI Tadeusz
ur. 1926

Pseud.: Absalom Kofek; Chrzan; Ded.; Józef Szrett; Podkreślony Chrzan; T.C.; Tad. Chrzan; Tymoteusz Klempski. Eseista, historyk sztuki, poeta.

Urodzony 14 maja 1926 w Krakowie; syn Wincetego Chrzanowskiego, właściciela majątku Moroczyn pod Hrubieszowem, i Izabeli z Czeczów. Dzieciństwo spędził na Lubelszczyźnie. Od 1935 uczył się w szkole powszechnej, a następnie w szkole średniej we Lwowie. W czasie okupacji niemieckiej przebywał do 1943 w Moroczynie, a potem w Bieżanowie pod Krakowem, gdzie kontynuował naukę w tajnych kompletach i złożył egzamin maturalny. Po wyzwoleniu studiował w 1945-48 w Akademii Handlowej w Krakowie, a następnie historię sztuki na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ), w 1952 uzyskał magisterium. Debiutował w 1948 wierszem „Szopka naiwna” opublikowanym w *Tygodniku Powszechnym* (nr 1); z pismem tym współpracował do 1953, a potem stale od 1957. Wiersze, artykuły i recenzje ogłaszał też w *Dziś i jutro* (1948-51), *Życiu Literackim* (od 1955), *Twórczości* (od 1956). Równocześnie w czasie studiów rozpoczął pracę jako asystent w Wytwórniami Filmów Oświatowych, był m.in. autorem scenariuszy filmów krótkometrażowych. Od 1951 pracował też

jako fotograf dokumentalista w Wojewódzkim Urzędzie Konserwacji w Krakowie. W 1953 został członkiem ZLP oraz Stowarzyszenia Historyków Sztuki, a w 1955 członkiem Związku Polskich Artystów Fotografików. Eseje, szkice i artykuły z dziedziny historii sztuki publikował od 1956 w czasopiśmie *Biuletyn Historii Sztuki* oraz *Ziemia*. Od 1959 współpracował z Instytutem Sztuki PAN w Krakowie jako redaktor serii *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce* (w 1968 został pracownikiem etatowym Instytutu). W 1972 doktoryzował się na podstawie pracy „Rzeźba lat 1560-1650 na Śląsku Opolskim”. W tymże roku został zastępcą dyrektora do spraw naukowych w Pracowni Konserwacji Zabytków Instytutu Sztuki PAN. Od 1975 wykładał na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim oraz przez dwa lata na UJ. W 1975 został członkiem Polskiego PEN Clubu. W tym czasie publikował m.in. w czasopiśmie *Znak* (od 1967), *Rocznik Historii Sztuki* (od 1970), *Polska Sztuka Ludowa* (od 1976), *Teksty* (od 1974), *Więź* (od 1976), oraz od 1978 w paryskiej *Kulturze* (pod pseud.: Tymoteusz Klemski, Józef Szrett). Kontynuował współpracę z *Tygodnikiem Powszechnym*, w którym obok artykułów i recenzji publikował od 1990 stały felieton pt. „Bujdy z chrzanem” (podp.: Chrzan, Podkreślony Chrzan). W 1982 uzyskał habilitację na podstawie pracy „Działalność artystyczna Tomasa Tretera”. Od 1985 publikował też w czasopiśmie ukazujących się poza zasięgiem cenzury: *Miesięczniku Małopolskim*, *Kulturze Niezależnej i Arce*. W 1989 uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego. Otrzymał nagrody: im. S. Vincenza (1983), paryskiej *Kultury* (1985), nagrodę im. K. Pruszyńskiego przyznaną przez Polski PEN Club (1989) oraz nagrodę Funduszu Literatury (1989). W tymże roku należał do komitetu założycielskiego SPP; w 1989-90 był wiceprezesem Oddziału Krakowskiego. W 1991 został prezesem Zarządu Głównego Stowarzyszenia Historyków Sztuki. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1977). Mieszka w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Wędrowki pięknoducha. [Wiersze]. Wwa: Pax 1951, 15 s.
Zeszyt wyd. w zbiorowej teczce 10 autorów.
2. Powitanie lata. [Wiersze]. Kr.: WL 1957, 121 s.
3. Żywe i martwe granice. [Eseje]. Kr.: Znak 1974, 220 s.
Zawartość: Ziemia; Opisanie kwatery tryptyku z Ptaszkowej; Rzeka; Opisanie panoramy miasta Grudziądza; Kamień i glina; Opisanie dwóch śląskich epitafiów; Obrzeża Rzplitej; Opisanie mojego Nepomucka; Góry; Opisanie podkrakowskiej chaty; Drzewo; Opisanie nagrobka Mikołaja Ligęzy w farze miasta Biecz; Saturn polski i sarmacki Bachus.
4. Działalność artystyczna Tomasa Tretera. Wwa: PWN 1984, 255 s.

5. Wędrowki po sarmacji europejskiej. Eseje o sztuce i kulturze staropolskiej. Kr.: Znak 1988, 336 s.

Zawartość: Przechodzący; Sarmatyzm – mity dawne i współczesne; Sarmatów drogi ku Europie; Od klejnotu swobodnego sumienia do złotej wolności; Dom – szlachecki wczasy i szlacheckie państwa; Sarmackie decorum; Sarmacy miłośnicy sztuki: 1. Uwagi o intelektualistach-kolekcjonerach na przełomie renesansu i baroku. 2. Dary złotnicze biskupa Kazimierza Dąbskiego; Orient i orientalizm w kulturze staropolskiej; Twarze stamtąd: 1. Polaków portret własny – jubileuszowy czy codzienny? 2. Portret sarmacki w rzeźbie i snycerstwie; Ciało sarmackie; Sarmacka eschatologia; Śmierć w dawnej sztuce polskiej; Sarmackie pole.

Prace z zakresu historii sztuki oraz wydawnictwa albumowe w serii *Piękno Polski*, m.in.:

1. Karczmy i zajazdy polskie. Wwa: Arkady 1958, 81 s.

2. Katalog Zabytków Sztuki w Polsce. Wwa: IS PAN. Zakład Inwentaryzacji Zabytków.

T. 5. Województwo opolskie.

z. 7. Powiat kępiński. [Współaut.:] M. Kornecki, J. Samek. 1958, 23 s.

z. 17. Powiat ostrzeszowski. [Współaut.:] M. Kornecki, J. Samek. 1958, 17 s.

T. 6. Dawne województwo katowickie.

z. 10. Powiat pszczyński. [Współaut.:] M. Kornecki. 1961, 48 s.

T. 7. Województwo opolskie. Red. nac.: ..., M. Kornecki.

z. 1. Powiat brzeski. [Współaut.:] M. Kornecki, M. Zlat. 1962, 89 s.

z. 2. Powiat głubczycki. [Współaut.:] M. Kornecki. 1961, 93 s.

z. 3. Powiat grodzkowski. 1964, 110 s.

z. 4. Powiat kluczborski. [Współaut.:] A. Ciechanowski. 1960, 52 s.

z. 9. Powiat rycki. [Współaut.:] M. Kornecki. 1963, 216 s.

z. 11. Miasto Opole i powiat opolski. [Autorzy:] ... i in. 1969, 152 s.

z. 12. Powiat prudnicki. [Autorzy:] R. Juraszowa, T. Jurasz. Uzupełn. i oprac.: ... i M. Kornecki. 1960, 82 s.

z. 13. Powiat raciborski. [Współaut.:] M. Kornecki. 1967, 89 s.

T. 8. Województwo lubelskie.

z. 6. Powiat hrubieszowski. [Współaut.:] M. Kornecki, J. Samek. 1963, 75 s.

T. 11. Województwo bydgoskie. Red. nac.: ..., M. Kornecki. [Od 1977 pt.] Dawne województwo bydgoskie.

z. 1. Powiat aleksandrowski. [Współaut.:] J. Frycz, M. Kornecki. 1969, VII, 46 s.

z. 2. Powiat brodnicki. [Współaut.:] T. Żurkowska. 1971, X, 61 s.

z. 6. Powiat gołubsko-dobrzyński. [Współaut.:] M. Kornecki. 1973, X, 56 s.

z. 8. Powiat inowrocławski. [Współaut.:] M. Kornecki. 1974, XVIII, 83 s.

z. 11. Powiat radziejowski. [Współaut.:] J. Frycz, M. Kornecki. 1968, [50] s.

z. 13. Powiat sepolenski. [Współaut.:] T. Żurkowska. 1970, VI, 35 s.

z. 15. Powiat świecki. [Współaut.:] T. Żurkowska. 1969, VIII, 65 s.

z. 16. Powiat toruński. [Współaut.:] M. Kornecki. Wstępne materiały inwentaryzacyjne dostarczył J. Remer. 1972, XII, 83 s.

z. 18. Włocławek i okolice. Oprac.: W. Puget i M. Paździor oraz ... i M. Kornecki. 1988, XLI, 218 s.

z. 19. Powiat wąbrzeski. [Współaut.:] M. Kornecki. 1967, VII, 48 s.

z. 20. Wyrzysk, Nakło i okolice. 1980, XIV, 60 s.

3. Katalog Zabytków Sztuki w Polsce. Seria nowa. Wwa: WAiF

T. 5. Województwo gdańskie.

z. 2. Puck, Żarnowiec i okolice. Oprac.: ... i M. Kornecki oraz B. Rol i J. Strzelecka. 1989, XXIV, 111 s.

4. Rzeszów. [Album]. Wwa: SiT 1967, 28 s.

5. Grudziądz. [Album]. Wwa: SiT 1970, 35 s.

6. Bystrzyca Kłodzka. [Album]. [Zdjęcia i wstęp] ... Wwa: SiT 1971, 22 + [56] s.

7. Rynek Krakowski. Wwa: Arkady 1972, 105 s.

8. Województwo zielonogórskie. [Współaut.:] M. Kornecki. Wwa: PWN 1972, 110 s.

9. Rzeźba lat 1560-1650 na Śląsku Opolskim. Wwa: PWN 1974, 175 s.

10. Sztuka Śląska Opolskiego. Od średniowiecza do końca w. XIX. [Współaut.:] M. Kornecki. Kr.: WL 1974, 505 s.

11. Graduał karmelitański z 1644 roku o. Stanisława ze Stolca. Oprac. ikonograf. ... Oprac. muzykologiczne: T. Maciejewski. Wwa: Pax 1976, 110 s.

12. Głogówek. Wr.: Ossol. 1977, 200 s.

13. Kalisz. [Album]. Wwa: SiT 1978, 28 s.

14. Przewodnik po zabytkowych kościołach Północnej Warmii. Olszt.: Warmińskie Wydawn. Diecezjalne 1978 [właśc. 1979], 172 s.

15. Sztuka Rumunii. [Współaut.:] R. Brykowski, M. Kornecki. Wr.: Ossol. 1979, 207 s.

16. Bardo. Wr.: Ossol. 1980, 152 s.

17. Krynica. [Album]. Wwa: SiT 1980, 105 s.

18. Drewno w polskiej architekturze i rzeźbie ludowej. [Współaut.:] K. Piwocki. [Przedm.: A. Ryszkiewicz, Część dokumentacyjna: R. Brykowski, A. Kunczyńska-Tracka]. Wr.: Ossol. 1981, 57 s. + [58] k. IS PAN.

19. Sztuka Ziemi Krakowskiej. [Współaut.:] M. Kornecki. Kr.: WL 1982, 743 s.

20. Ołtarz Mariacki Wita Stwosza. [Album]. Wwa: Interpress 1985, 172 s.

Tu na s. 5-43: Epoka – kraj – miasto; Mistrz i jego dzieło. W 1985 także w jęz. ang., franc., niem.

21. Złotnictwo toruńskie. Studium o wyrobach cechu toruńskiego od wieku XIV do 1832 roku. T. 1-2. [Współaut.:] M. Kornecki. Wwa: PWN 1988, 158 + VIII, [160] s.

22. Chełmno. [Współaut.:] M. Kornecki. Wr.: Ossol. 1991, 223 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1991.

J. Lipiński: Sprawy ludzkie i sprawy obłoków. *Tyg. Powsz.* 1953 nr 21 [o twórczości poetyckiej T.Ch.]. – [Powitanie lata]: J. Kwiatkowski: Piosenka, czyli poezja. *Zycie Lit.* 1957 nr 12; J.M. Rymkiewicz: Pochwała poezji staromodnej. *Kronika* 1957 nr 12; B. Mamon: Ofensywa codzienności. *Tyg. Powsz.* 1958

nr 6. — [Żywe i martwe granice:] M. Danilewicz Zielńska: Polska: Krajobraz i architektura. *Kultura*, Paryż 1975 nr 11; Z. Florczak: Zakorzenie. *Nowe Książ.* 1975 nr 10; J.S. Pasięba: Rzecz o miłości ojczyzny. *Tyg. Powsz.* 1975 nr 4; S. Sterna-Wachowiak: Co wysyła ku nam „laser historii”? *Twórczość* 1976 nr 3. — [Sztuka Ziemi Krakowskiej:] J. Dużyk: O sztuce Ziemi Krakowskiej. *Twórczość* 1983 nr 6; K. Estreicher: Ziemia Krakowska – skarbnica dzieł sztuki. *Nowe Książ.* 1983 nr 7. — J.A. Chrościcki. *Polish Art Studies* vol. 8: 1987 [dot.: Działalność artystyczna Tomasza Tretera]. — [Wędrowki po sarmacji europejskiej:] M. Adamiec: Szkice o Sarmacji. *Res Publica* 1989 nr 3; A. Mazur: W poszukiwaniu Sarmacji. *Znak* 1989 nr 8; L. Heyman: Praszczury kultury. *Tyg. Powsz.* 1990 nr 20.

E.G.

CHRZĄSTOWSKA Bożena ur. 1929

Pseud.: Bogumiła Mrówa.

Teoretyk dydaktyki literatury, badacz literatury współczesnej.

Urodzona 7 stycznia 1929 w Poznaniu; córka Józefa Mazurka, zawodowego wojskowego, i Ludwika z Łażewskich. Uczęszczała do Liceum im. K. Potockiej w Poznaniu, po czym od 1948 studiowała polonistykę na Uniwersytecie Poznańskim. W czasie studiów pracowała dorywczo w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu (1949-50) oraz w zespole poznańskim Instytutu Badań Literackich (IBL), przygotowującym serię poświęconą piśmiennictwu staropolskiemu „Bibliografii literatury polskiej «Nowy Korbut»”. Po uzyskaniu w 1952 magisterium była zatrudniona w Wojewódzkiej Bibliotece Pedagogicznej, a następnie w Ośrodku Metodycznym (na stanowisku kierownika sekcji bibliotekarskiej). W 1955 wyszła za mąż za Andrzeja Chrzastowskiego, prawnika. Pierwszy artykuł pt. „Biblioteki szkół zawodowych” opublikowała w 1956 w książce zbiorowej „Biblioteki województwa poznańskiego w latach 1945-1954 (Wwa 1956 s. 108-115)”. W 1957 została członkiem Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. W tymże roku zaczęła uczyć języka polskiego w poznańskich szkołach średnich, a od 1963 kierowała sekcją języka polskiego w Ośrodku Metodycznym (do 1970). Była inicjatorką i redaktorką wydanego w 1969 zbiorowego tomu szkiców pt. „Pomoce naukowe w pracy polonisty”, który uważa za swój właściwy debiut (tu m.in. autorstwo rozdziału pt. „Pomoce naukowe na lekcjach poświęconych syntezie historycznoliterackiej”). Od 1970 pracowała na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza (UAM) w Poznaniu, początkowo na stanowisku starszego asystenta (do 1973), a potem wykładowcy. W 1970 rozpoczęła też czynną działalność w Komitecie Głównym Olimpiady Literatury i Języka Polskiego. W 1975 doktoryzowała się w IBL, przedstawiając pracę „Teoria literatury w szkole. Z badań nad recepcją liryki” (promotor prof. Kazimierz Bartoszyński) i w tymże roku objęła stanowisko adiunkta na UAM. Artykuły, głównie z zakresu teorii dydaktyki literatury i literatury

współczesnej, publikowała m.in. w *Polonistyce* (od 1973) i *Nurcie* (1977-81). W 1980 została członkiem NSZZ „Solidarność”; w 1981 uczestniczyła m.in. w organizowaniu negocjacji związku z Ministerstwem Oświaty i Wychowania w sprawie reformy programowej oświaty. W 1981 weszła w skład Zarządu Głównego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza, w 1977-89 była prezesem oddziału w Poznaniu. Od 1984 brała udział w działaniach konspiracyjnych struktur „Solidarności”, m.in. w przygotowaniu i redagowaniu wydawanych poza cenzurą materiałów pomocniczych dla nauczycieli języka polskiego pt. „Glosariusz” (2. Od starożytności, 1986; 3. Od klasycyzmu, 1987; 5. Do współczesności, 1989; tu artykuły pod pseud. Bogumiła Mrówa). W 1986 na podstawie pracy „Lektura i poetyka. Zarys problematyki kształtowania pojęć literackich w szkole podstawowej” uzyskała habilitację i została docentem na UAM. W tymże roku rozpoczęła wykłady na Papieskim Wydziale Teologicznym w Poznaniu (do 1989); zajmowała się m.in. badaniem motywów religijnych w literaturze, poezją kapłańską i związaną z „Biblią” stylizacją gatunkową. Kontynuowała współpracę z *Polonistyką*, zamieszczała nadto artykuły i recenzje m.in. w *Tygodniku Powszechnym* (1987-93). Była członkiem ROAD; w 1990 wstąpiła do Unii Demokratycznej. W 1990-93 była członkiem Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej i kierownikiem Komisji do Spraw Dydaktyki Szkolnej. W 1991 otrzymała tytuł profesora. W tymże roku została redaktorem naczelnym *Polonistyki*. Współpracowała z Biurem do Spraw Reformy w Ministerstwie Edukacji Narodowej, brała m.in. udział w pracach zespołu przygotowującego „Podstawę programową z języka polskiego” (1991-92); w 1992 weszła w skład Rady Kształcenia Nauczycieli. Odznaczona Medalem Edukacji Narodowej (1984), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1988). Mieszka w Poznaniu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Wiadomości z teorii literatury w analizie literackiej. [Współaut.:] S. Wysłouch. Wwa: WSiP 1974, 431 s. Wyd. nast. zmien. i rozszerz. pt. *Poetyka stosowana* tamże 1978, 579 s., wyd. 2 [!] zmien. 1987, 623 s.

Zawartość: Przedmowa. — O problemach nie tylko teoretycznych; Cechy swoiste literatury; Stylistyka; Wybrane zagadnienie wersyfikacji; Liryka; Epika; Dramat; Postulaty metodyczne.

2. Teoria literatury w szkole. Z badań nad recepcją liryki. Wr.: Ossol. 1979, 315 s.

Zawartość: Koncepcje, programy, postulaty; Proces komunikacji literackiej w szkole; Modele edukacji literackiej w liceum; Kształtowanie pojęć w liceum; Antynomie dydaktyki racjonalizowanej; Gra wyobraźni czy logika wnioskowania?; Autonomia sztuki poetyckiej a jej funkcje społeczne; Szkolne uwarunkowania odbioru. — Aneks: O badaniach słów kilka; Testy — sprawdziany, wyniki ilościowe.

Rozprawa doktorska wyróżniona w 1979 I nagrodą w konkursie naukowym IV Biennale Sztuki dla Dziecka oraz nagrodą Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki III stopnia.

3. Poezje Czesława Miłosza. Wwa: WSiP 1982, 191 s. *Bibl. Analiz Lit.* Wyd. 2 zmien. i poszerz. tamże 1993.

Zawartość: Od autorki. — O Miłoszu: „Przynależę do gospodarstwa polskiej literatury”; „Nie zazdroścę krytykom”; „Czytalem siebie — Jedyne”; „Istnieje blyszczący punkt ...”; „Język jest moją miarą”; „Być z Miłoszem”. — Interpretacje: „Nie tak” — Poezja jako akt moralny; „Nie więcej” — Rzemieślnik czy artysta?; „Piosenka o porcelanie” — Zaduma nad historią; „Ars poetica?” — Irracjonalne źródła poezji; „Piosenka o końcu świata” — Apokalipsę trzeba przyjąć; „Campo di Fiori” — Tkanina historii; „Świat (poema naiwne)” — Poezja triumfalna; „Oeconomia divina” — Groźba chaosu; „Moja wierna mowa” — Ojczyzna emigranta. — Materiały: Kalendarium; Głosy krytyki.

4. Kształcenie literackie w klasie 7. Przewodnik metodyczny. Wwa: WSiP 1984, 111 s.

5. Lektura i poetyka. Zarys problematyki kształtowania pojęć literackich w szkole podstawowej. Wwa: WSiP 1987, 432 s.

Zawartość: I. Z teorii literatury: 1. Lektura w szkole; 2. Uczeń — odbiorca; 3. Proces kształcenia. — II. W stronę praktyki: 1. Prawda i „zmyslenie” literackie. 2. Wielogłosowość i wieloznaczność literatury; 3. Bariera muz — język utworów literackich; 4. Od wierszyka do wiersza; 5. O gatunkach i rodzajach literackich. — Zakończenie. Praca habilitacyjna.

6. Starożytność — oświecenie. Podręcznik literatury dla klasy 1 szkoły średniej. [Autorzy:] M. Adamczyk, ..., J.T. Pokrzywniak. Wwa: WSiP 1987, 511 s. Wyd. nast. tamże; wyd. 2 1988, wyd. 3 1989, wyd. 4 1990, wyd. 5 1991, wyd. 6 zmien. 1992, wyd. 7 1993.

B.Ch. jest autorką koncepcji podręcznika i obudowy metodycznej całości oraz rozdziału pt. „Świat starożytny”, s. 18-124.

7. Literatura współczesna. Podręcznik dla klas maturalnych. [Autorzy:] ..., E. Wiegandtowa, S. Wyśłouch. Pozn.: Nakom 1992, 382 s. Wyd. 2 popraw. tamże 1993.

B.Ch. jest autorką rozdziałów: „Poezja” s. 85-207, „Z pogranicza literatury i dokumentu” s. 260-316, „Esej filozoficzny” s. 359-379; opracowała także pytania kontrolne i ćwiczenia lekturowe do całego podręcznika.

8. Otwarte niebo. Literackie świadectwa przeżycia Eucharystii. Pozn.: W drodze 1992, 312 s.

Zawartość: Od Autorki. — Wstęp — od znaków widzialnych do przeszerzeni duchowej. — I. Świadectwa obecności: W sytuacji zagrożenia; Procesja; Msza święta; Komunia święta; Pamiątka; Przeżycia pierwsze i ostatnie. — II. Między Sacrum a profanum: Różne funkcje symbolu; Profanacja — krytyka i lek; Sakralizacja świata; Dramatyzacja świata; Wątpliwości, polemiki, bluźnierstwa; Zakończenie — od widowiska do modlitwy. — III. Wybór wierszy.

Rozprawy i studia w czasopiśmie i wydawnictwach zbiorowych m.in.: Potrzeba kształcenia świadomości teoretycznoliterackiej nauczyciela po-

lonisty. W: *Metodyka kształcenia nauczycieli*. Pozn. 1974 s. 25-46. — Teoria literatury zaniedbane ogniwo w procesie nauczania. W: *Nowoczesne tendencje w dydaktyce literatury i języka polskiego*. Rzeszów 1974 s. 271-300. — Poprawka z polskiego. *Teksty* 1976 nr 6 s. 101-119. — Polonistyka szkolna w procesie komunikacji literackiej. *Pam. Lit.* 1977 z. 3 s. 113-146, przedr. w: *Edukacja literacka w szkole. Cz. I. Teoretyczne problemy szkolnej komunikacji literackiej*. Wr. 1986 s. 55-83. — Autor — dzieło — poetyka. (Problemy interpretacji w szkole). W: *Zagadnienia literaturoznawczej interpretacji*. Wr. 1979 s. 205-231, przedr. w: *Edukacja literacka w szkole. Cz. II. Teoretyczne i praktyczne problemy szkolnej interpretacji tekstów literackich oraz zagadnienia procesu historycznoliterackiego*. Wr. 1988 s. 60-83. — Szkolny przymus lektury — ograniczenia i szanse. W: *Sztuka i dorastanie dziecka*. Wwa 1981 s. 147-163. — Kształcenie literackie. W: *Nauczanie języka polskiego w klasie 4*. Wwa 1983 s. 154-288, wyd. 2 1989. — Pojęć metaforę ... Cz. 1-2. *Polonistyka* 1983 nr 3 s. 179-189, nr 4 s. 267-276. — Kłopot z cieniem. W *drodze* 1985 nr 11/12 s. 70-84 [nt. Biblii w literaturze]. — O grotesce „Akademii pana Kleksa” w literaturze i filmie. *Polonistyka* 1987 nr 2 s. 92-103. — Czy dzieci lepiej czytają poezję? O realizację reformy. W: *Efektywność kształcenia polonistycznego w szkole podstawowej i jej uwarunkowania*. Wwa 1988 s. 52-80. — O rozumieniu utworów literackich (przez dzieci i młodzież). W: *Edukacja literacka w szkole. Cz. III. Teoretyczne i praktyczne problemy odbioru literatury*. Wr. 1989 s. 195-208. — Przekład wiedzy o literaturze na język dziecka. W: *Obszary spotkań dziecka i dorosłego*. Wwa, Pozn. 1989 s. 195-208. — Pytanie o szkołę: więzy czy więzi społeczne? [Współaut.:] A. Lipczyńska, G. Ziółkowska. *Prz. Powsz.* 1989 nr 9 s. 269-293. — Paradoxy obecności Biblii w literaturze współczesnej. *Prz. Powsz.* 1991 nr 4 s. 72-91 [w twórczości E. Stachury i G. Herlinga-Grudzińskiego]. — „Rzucone w żywioł ku Tobie”. O poezji Joanny Kulmowej. W *drodze* 1993 nr 12 s. 66-72.

Prace redakcyjne

1. Pomoce naukowe w pracy polonisty. Zbiór artykułów metodycznych pod red. ... Wwa: PZWS 1969, 239 s.

Tom opracowany jako pokłosie Wystawy Postępu Pedagogicznego zorganizowanej w Poznaniu w 1966.

2. Olimpiada Literatury i Języka Polskiego. Założenia — oceny — postulaty. Praca zbiorowa pod red.: ... i T. Kostkiewiczowej. Wwa: WSiP 1980, 247 s. Wyd. 2 zmien. i uzup. tamże 1988, 287 s.

Zawiera m.in. art. B.Ch.: O interpretacjach porównawczych, s. 120-147; Najciekawsze interpretacje porównawcze, s. 186-218.

3. Nauczanie języka polskiego w klasie 5. Pod red.: ... i E. Polańskiego. Wwa: WSIP 1985, 336 s.

B.Ch. jest redaktorem działu pt. „Kształcenie literackie i kulturalne” oraz autorką dwóch zamieszczonych w nim rozdziałów: *Propedeutyka lektury*, s. 144-160, *Jak wprowadzać dzieci w świat poezji*, s. 161-226.

4. Literatura współczesna „złe obecna” w szkole. Antologia tekstów literackich i pomocniczych dla klas maturalnych. Oprac. ... Przy wyborze tekstów i ich red. współpr. A. Klak i in.]. Wr.: Ossol. 1990, 336 s.

5. Niespokojni nadzieją. Listy młodzieży do Ojca Świętego Jana Pawła II. Oprac. ... Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1991, 160 s.

6. Podręczniki w szkole średniej. Wczoraj – dziś – jutro. Praca zbiorowa pod red. [i z przedm.:] ... Pozn.: Nakom 1991, 311 s.

7. M. Twain: Pamiętniki Adama i Ewy. [Przeł.] T. Truszkowska. Oprac. ... Wr., Kr.: [Ossol.] 1993, 74 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1993.

[Wiadomości z teorii literatury w analizie literackiej:] A. Jelec, W. Wielopolski. *Pam. Lit.* 1975 z. 4; L. Ludorowski. *Dydaktyka Lit.* 1976 s. 113-128. — [Teoria literatury w szkole:] T. Słowikowska: Nowy model edukacji literackiej. *Opole* 1979 nr 10; W. Dynak: Demon poetyki znów na szkolnej scenie. *Teksty* 1980 nr 4; J. Majda. *Ruch Lit.* 1980 nr 4. — Z. Bąk: Miłosz przybliżony szkole. *Kwart. Naucz. Opol.* 1983 nr 3/4 [rec.: Poezje Czesława Miłosza]. — B. Wierzbicka: Podręcznik dla ucznia i pomoc dla nauczyciela. *Polonistyka* 1988 nr 6 [rec.: Starożytność – oświecenie]. — [Literatura współczesna „złe obecna” w szkole. Oprac. ...] A.S. Kowalczyk: Nowa lista obecności. *Tyg. Powsz.* 1991 nr 29, polem.: M. Stala; Nowa lista czy stare myślenie. *Tyg. Powsz.* 1991 nr 33; W. Lewandowski: Pospieszna latwizna. *Res Publica* 1991 nr 11/12; A. Pilch. *Ruch Lit.* 1991 nr 4; J. Wróbel. *Dekada Lit.* 1991 nr 15. — [Literatura współczesna:] R. Arasimowicz: Z podziwem i krytycznie. *Polonistyka* 1992 nr 10; J. Pieszczachowicz: Obszar na wpół pustynny. „Literatura współczesna” okrojona. *Polityka* 1992 nr 42; S. Bortnowski: Kto w podręcznikach, kto na indeksie? *Polonistyka* 1993 nr 5.

B.T.

CHUDEK Józef Marian

ur. 1908

Pseud.: El-ary; ElAry; J.M.Ch.; jmch; Józef Sokółowski; Maciej Mazur; Zin Hudek.
Poeta, publicysta.

Urodzony 5 listopada 1908 w Żelechowie w rodzinie inteligentkiej; syn Józefa Chudka i Heleny z Sokółowskich. W 1915 wyjechał z rodzicami do Rosji i przebywał w Rostowie nad Donem. W 1918 powrócił do Polski. Zamieszkał w Warszawie, gdzie uczęszczał do Gimnazjum im. J. Lelewela i w 1927 uzyskał świadectwo dojrzałości. Debiutował w 1925 wierszami „Jedzie po błoni” oraz „Piosenka”, opublikowanymi w *Plomyczku* (nr 13). W 1926-29 przygotowywał liczne ar-

tykuły hagiograficzne i popularnohistoryczne dla *Gazety Polskiej* w Kościanie. Od 1927 studiował polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim, a po uzyskaniu absolutorium w 1931 kontynuował studia w zakresie historii kultury i socjologii (do 1935). W tym czasie uczestniczył w działalności Koła Polonistów i Klubu Artystycznego „S”. W 1932-33 redagował pismo *Wiadomości Ciekawe i Pożyteczne*, w piśmie tym zamieszczał też liczne artykuły. Utwory poetyckie publikował sporadycznie w *Kurjerze Literacko-Naukowym* (1931-32, 1934, 1936) i *Rodzinie Polskiej* (1933-35, też podp. Zin Hudek). Od 1935 pracował w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie jako kierownik magazynu. W 1938 uzyskał magisterium na podstawie pracy „Wiktor Lenkiewicz – monografia epigona”. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Warszawie i pracował nadal w Bibliotece. Współpracował z Biurem Informacji i Propagandy AK. Gromadził druki podziemne. Kontynuował też twórczość literacką, publikując wiersze w wydawnictwach konspiracyjnych. Po upadku powstania warszawskiego został deportowany do obozu w Appeldorn. Po oswobodzeniu w 1945 przeniósł się do Brukseli, gdzie przez kilka miesięcy redagował wspólnie z Tadeuszem Sarneckim tygodnik *Kronika Polska*. Od jesieni 1945 pracował w Konsulacie Generalnym RP. W 1945-47 był przewodniczącym Klubu Demokratycznego im. J. Lelewela w Brukseli. Od 1948 pełnił funkcję kierownika Konsulatu Polskiego w Luksemburgu. Po powrocie do kraju w 1951 początkowo pracował w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, w 1952-74 w Polskim Instytucie Spraw Międzynarodowych w Warszawie. Od 1957 był aktywnym działaczem Towarzystwa Przyjaciół Książki. W 1968-77 współpracował z redakcją *Rocznika Literackiego* jako autor działu „Z materiałów bibliograficznych dotyczących pisarzy zmarłych”. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Gdy czerwcowe ploną zorze. Zbiór wierszy eucharystycznych oryginalnych i tłumaczonych. Kościan: *Gaz. Pol.* 1926, 16 s.

2. Mały zbawca. 15 wierszy dla dzieci. Ser. 2. Kościan: Druk. Spółkowa 1926, 16 s.
Bezpłatny dod. *Gaz. Pol.*

3. Zdrowaś Maryja... Zbiór wierszy ku czci N.M. Panny. Kościan: Druk. Spółkowa 1926, 16 s.
Bezpłatny dod. *Gaz. Pol.*

4. Na cześć Twoją nieb Królowo... Zbiorek wierszy na cześć N.M. Panny. Kościan: Druk. Spółkowa 1927, 15 s.
Bezpłatny dod. *Gaz. Pol.*

5. Pierwsze zwycięstwo. Obrazek sceniczny w 1 odsłonięciu z lat młodości św. Franciszka z Asyżu. [Kościan: Druk. Spółkowa 1927], 16 s.
6. Zmartwychwstanie. Nowela. Kościan: Druk. Spółkowa 1927, 15 s.
Podp.: El-Ary. — Bezpłatny dod. *Gaz. Pol.*
7. Żywot czcigodnego sługi Bożego Rafała Chylińskiego franciszkanina. Łagiewniki: OO. Franciszkanie 1927, 98 s.
8. Brat Albert Chmielowski. Szkic biograficzny. Wwa: Wydawn. Bibliofilskie 1928, 8 s.
9. Do Królowej Korony Polskiej. Pięć pieśni na znaną nutę. Kościan: Druk. Spółkowa 1928, 8 s.
Bezpłatny dod. *Gaz. Pol.*
10. Nasze godło. Wiązanka wierszy o Krzyżu. Kościan: Druk. Spółkowa 1929, 4 s.
Bezpłatny dod. *Gaz. Pol.*
11. Ostatnie tchnienia. (Śmierć św. Franciszka z Asyżu). Obrazek sceniczny w 1 odsłonięciu. W siedemsetną rocznicę kanonizacji 1228-1928. [B.m. 1929], 4 s.
12. Misteria wielkanocne Francji średniowiecznej. Wwa: Druk. Archidiecezjalna 1933, 14 s.
Podp.: J. M. Hudek-Chudek.
13. Drzewa. [Wiersze]. [Wwa:] Druk. Archidiecezjalna 1934, 16 s. Bibl. Klubu Artyst. „S”, t. 2.
14. Kartka polemiczna ... 1. Ośle kryteria. Oprac. graf. autora. [Wwa:] Druk. Archidiecezjalna 1934, [4] s.
15. O braciach biednym i bogatym. [B.m.] 1935, [8] s.
Podp.: Zin Hudek. — Druk na prawach rękopisu.
16. Drogi sławy. [B.m.] 1935, [7] s.
Podp.: Zin Hudek. — Druk na prawach rękopisu; dot. A.E. Odyńca.
17. Przyczynki do „Bogurodzicy”. [B.m.] 1935, [3] s.
Druk na prawach rękopisu.
18. Aleja Powstańców. Żelechów niedzisiejszy. Wwa: [Druk. Archidiecezjalna] 1937, [6] s.
19. Limeryk dla chudej Zosi. [Wiersz]. Wwa: [Druk. Szkoły Przemysłu Graf.] 1940, [5] s.
Wyd. konspir.; podp.: Józef Sokółowski.
20. Pod arkadą wieczności. [Wiersz]. Wwa: [Druk. Szkoły Przemysłu Graf.] 1940, [5] s.
Wyd. konspir.; podp.: Józef Sokółowski.
21. Stygnący księżyc. [Wiersz]. Wwa: [Druk. Szkoły Przemysłu Graf.] 1940, [5] s.
Wyd. konspir.; podp.: Józef Sokółowski.
22. Najstarszy szlak Warszawy. Krakowskie Przedmieście. Nowy Świat. Aleje Ujazdowskie. [Współaut.:] S. Szenic. Wwa: PIW 1955, 365 s.
23. Wrześniowy kryzys Czechosłowacji w raportach Ambasady RP w Londynie. Wwa: Pol. Inst. Spraw Międzynarodowych 1958, 76 s., powiel.
24. Wrześniowy kryzys Czechosłowacki 1938 w raportach ambasadora Lipskiego. Wwa: Pol. Inst. Spraw Międzynarodowych 1958, 118 s., powiel.
25. Stosunki polsko-niemieckie w świetle wypowiedzi Hitlera. Wwa: Pol. Inst. Spraw Międzynarodowych 1959, 17 s., powiel.
26. Wrześniowy kryzys Czechosłowacki w raportach ambasadora Łukasiewicza. Wwa: Pol. Inst. Spraw Międzynarodowych 1960, 50 s., powiel.
27. Do introligatora. [Wiersz]. [Anin: Bibl. Anińska J.Z. Golińskiego 1987, 7 s.]
28. U Juliana Tuwima w Aninie. Anin: Bibl. Anińska 1989, [12] s.
- Broszurki o tematyce religijnej i popularnohistorycznej wydane przez Druk. Spółkową w Kościanie jako bezpłatny dodatek do *Gaz. Pol.* w 1926-1929; Nowy Patron Polski bł. Bogumił arcybiskup gnieźnieński. 1926, 8 s. — Stanisław Staszic. W setną rocznicę zgonu 1826-1926, 20 s. — Żywot sługi Bożego Rafała Chylińskiego franciszkanina. 1926, 15 s. — Żywot służebnicy Bożej Wandy Justyny Nepomuceny Malczewskiej. 1926, 28 s. — Bł. Bronisława. 1927, 7 s. — Bł. Jolanta. 1927, 15 s. — Bł. Ładysław z Gielniowa. 1927, 12 s. — Bolszewizm a ludy pogańskie. 1927, 8 s. — Boże Narodzenie. 1927, 16 s. — Kołoda polska na przestrzeni wieków. 1927, 16 s. — Matka Boska Kodeńska. Szkic historyczny skreślony z okazji przeniesienia cudownego obrazu do Kodnia. 1927, 16 s. — Matka Boska Leśniańska. Szkic historyczny skreślony z okazji przeniesienia cudownego obrazu do Leśnej. 1927, 12 s. — Matka Boska Ostrobramska. Szkic historyczny skreślony z okazji koronacji cudownego obrazu. 1927, 32 s. — Matka Boska Podkamieńska. Szkic historyczny skreślony z okazji powtórnej koronacji cudownego obrazu. 1927 8 s. [wyd. anonim.] — O grobach i nagrobkach królów polskich. Szkic historyczny. 1927, 15 s. — Relikwie męki Pańskiej. 1927, 16 s. [podp. Maciej Mazur]. — Św. Benedykt, św. Jan, św. Izaak, św. Krystyn i św. Mateusz. 1927, 15 s. — Św. Florian. Męczeństwo i dzieje czci w Polsce. 1927, 8 s. — Św. Kazimierz. 1927, 16 s. — X. Karol Antosiewicz w Kościanie. Wspomnienie historyczne (w siedemdziesiątą piątą rocznicę pobytu). 1927, 12 s. — Żywot świątobliwych braci Wiesława, Waclawa i Władysława. 1927, 4 s. [podp. Maciej Mazur]. — Bł. Andrzej Bobola. 1928, 8 s. — Bł. Melchior Grodziecki. 1928, 8 s. — Bł. Wincenty Kadłubek. 1928, 16 s. — „Bogurodzica”, najdawniejsza pieśń polska. 1928, 8 s.

– Czcigodny sługa Boży Bernard z Wąbrzeźna. 1928, 16 s. – Do Matki Boskiej Częstochowskiej. 1928, 4 s. – Echa objawień gietrzwałdzkich na Podlasiu. 1928, 8 s. – Fragment z dziejów prześladowań Unii na Podlasiu. Szkic historyczny skreślony z okazji przeniesienia zwłok ks. Andrzeja Horoszewicza do Warszawy. 1928, 8 s. – Kartka z dziejów prześladowania Kościoła katolickiego na Wileńszczyźnie. Szkic historyczny skreślony z okazji odsłonięcia tablicy pamiątkowej ku czci ks. Stanisława Piotrowicza. 1928, 8 s. – Matka Boska Chełmońska. Szkic historyczny skreślony z okazji odnowienia i przeniesienia cudownego obrazu do Chełmonia. 1928, 8 s. – Matka Boska Hodyszewska. Szkic historyczny skreślony z okazji przeniesienia cudownego obrazu do Hodyszewa. 1928, 8 s. – Matka Boska Samborska. Szkic historyczny skreślony z okazji koronacji cudownego obrazu. 1928, 4 s. – Matka Boska Tuchowska. Szkic historyczny skreślony z okazji odnowienia i przeniesienia cudownego obrazu do Tuchowa. 1928, 8 s. – Nabożeństwo majowe. 1928, 8 s. – O grobie Bolesława Śmiałego w Osjaku. 1928, 15 s. – O relikwii Krzyża św. w Lublinie. Szkic historyczny. 1928, 12 s. – Ojciec św. Pius X jako czciciel Matki Boskiej Częstochowskiej. W dwudziestopięciolecie wstąpienia na Stolicę Apostolską. 1928, 11 s. – Przeniesienie relikwii św. Kazimierza. 1928, 8 s. – Święcone w dawnej Polsce. 1928, 15 s. – Św. Andrzej Żurawek i św. Benedykt. 1928, 4 s. – Św. Wojciech. 1928, 15 s. – U grobu czcigodnego sługi Bożego Stanisława od Jezusa i Marii Papczyńskiego. Wrażenia z pielgrzymki. 1928, 11 s. – Wielki Tydzień. 1928, 16 s. – Wiśniowiec. 1928, 8 s. – Zabawy karnawałowe przed laty stu kilkunastu. Szkic obyczajowy. 1928, 8 s. – Andrzej Małkowski pierwszy harcerz polski. Krótki życiorys w dziesiątą rocznicę zgonu. [1929], 8 s. – Alfred Edmund Brehm. W setną rocznicę urodzin. 1929, 4 s. – Bł. Gomidias Keumurdżan. 1929, 8 s. – Bł. Jan Bosko założyciel Pobożnego Towarzystwa Salezjańskiego i Instytutu Córek Marii Wspomożycielki. Szkic skreślony z okazji beatyfikacji. 1929, 8 s. – Bł. Szymon z Lipnicy. 1929, 8 s. – Jubileusz tysiąclecia śmierci św. Wacława 1929, 8 s. – Ks. Kardynał Dezydery Mercier a Polska. W trzechlecie zgonu. [1929], 8 s. – Matka Boska Kazimierska. Szkic historyczny skreślony z okazji trzechsetlecia założenia Kazimierki. 1929, 8 s. – O cudownym obrazie św. Józefa Oblubieńca w Kaliszu. Szkic historyczny. 1929, 8 s. – Ojciec św. Leon XII. W setną rocznicę zgonu. 1929, 4 s. – Rocznice i jubileusze w 1929 r. Zebrali i zestawili ... 1929, 8 s. – Stan czci bł. Bronisławy w ciągu lat ostatnich. W dziewięćdziesiątą rocznicę beatyfikacji. 1929, 8 s. – Św. Wacław. Krótki rys życia. W tysiąclecie śmierci. 1929-28 IX 1929. 1929, 8 s. – Tam, gdzie

Tadeusz Kościuszko dostał się w ręce Moskali. Wrażenia z wycieczki do Maciejowic. 1929, 16 s. – To i owo o marszałku Ferdynandzie Fochu. Na podstawie najnowszych publikacji francuskich skreślił ... 1929, 14 s. – W trzechsetlecie urodzin zwycięzcy spod Wiednia. 1629-1929. 1929, 8 s. – Z dziejów czci św. Józefa Oblubieńca. Szkic historyczny. 1929, 8 s. – Nadto: Żywoć św. Elżbiety Turyngskiej, tercjarki św. Franciszka z Asyżu. Wwa: Kongregacja Żeńska Trzeciego Zakonu przy kościele oo. Franciszkanów. 1927, 15 s. – Żywoć św. Małgorzaty z Kortony, tercjarki św. Franciszka z Asyżu. Wwa: SS. Tercjarki św. Franciszka z Asyżu 1927. 16 s.

Przekłady

Opowiadania wydane w Kościanie jako bezpłatny dodatek do *Gaz. Pol.* w 1927-1929: É. Zola: Powódź. Przeł. i wstępem poprzedził ... 1926 [właśc. 1927], 16 s. – W noc Bożego Narodzenia. Opowieść z czasów wielkiej rewolucji francuskiej. 1927, 7 s. – A. Le Braz: Skarb Bożego Narodzenia. [1927], 8 s. – Pierre L' Ermite (Piotr Pustelnik): Trzeba ... Impresja wielkopostna z życia francuskiego. 1929, 8 s.

Prace redakcyjne i edytorskie

1. Nowy rok w poezji. Antologia wierszy noworocznych. Ułożył... Kościan: Druk. Spółkowa 1926, 14 s.

Oprac. podp.: El-ary. – Bezpłatny dod. *Gaz. Pol.*

2. Z. Pruszyński: Zamek w Raciążku. Szkic historyczny. Wyd. ... Kościan: Druk. Spółkowa 1929, 12 s.

Bezpłatny dod. *Gaz. Pol.*

3. J.W. Szembek: Fragmenty dziennika. Oprac. ... Wwa: Pol. Inst. Spraw Międzynarodowych 1956, 199 s., powiel.

4. Z korespondencji politycznej prof. Ludwika Noego. Oprac. [i wstęp] ... Wwa: Pol. Inst. Spraw Międzynarodowych 1956, 126 s.

5. B. Wieniawa-Długoszowski: Z raportów ambasadorskich. Oprac. [i wstęp] ... Wwa: Pol. Inst. Spraw Międzynarodowych 1957, 97 s.

6. Sesja naukowa poświęcona stosunkom polsko-niemieckim w latach 1933-1939. 27-30 kwietnia 1959. Red. ... Wwa: Pol. Inst. Spraw Międzynarodowych 1959, 218 s., powiel.

7. Chronologia stosunków międzynarodowych Polski. T. 9: Styczeń-sierpień 1939. Oprac. ..., Wwa: Pol. Inst. Spraw Międzynarodowych 1963, 218 s., powiel.

8. Galicyjska działalność wojskowa Piłsudskiego 1906-1914. Dokumenty. Zebrali i oprac.: ... i S. Arski. Wwa: PWN 1967, 700 s.

[Drzewa:] W. Sebyła. *Pion* 1934 nr 16; [J. Birkenmajer] J.B. *Mysł Nar.* 1935 nr 18. — J.W. Gomulicki: Poszukiwacz „dnia wczorajszego”. O J.Ch. w 80 rocznicę urodzin. *Argumenty* 1988 nr 44.

J.P.

CHUDY Tadeusz

ur. 1931

Pseud.: Pocztylion; T.C.; L.ch.; T.Ch.
Poeta, publicysta, autor książek dla dzieci.

Urodzony 13 czerwca 1931 we wsi Ugarsthal pod Stanisławowem; syn Józefa Chudego, pracownika umysłowego, i Zofii z domu Gębala, krawcowej. Do wybuchu II wojny światowej mieszkał w Katuszu pod Stanisławowem. W czasie okupacji niemieckiej przebywał kolejno w Kałuszu, Dęblinie i Warszawie, gdzie od 1943 uczył się na tajnych kompletach Gimnazjum im. J. Lelewela. W pierwszych dniach sierpnia 1944 znalazł się w Krakowie. Po zakończeniu wojny kontynuował naukę w Gimnazjum św. Jacka w Krakowie, a później w liceach ogólnokształcących w Bytomiu i Głucholazach. W 1948 wstąpił do ZMP. Po zdaniu matury w 1949 rozpoczął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego, które ukończył w 1952. Równocześnie uczęszczał przez rok do Szkoły Muzycznej im. K. Kurpińskiego. Następnie wyjechał do Szczecina i podjął studia w Akademii Medycznej. W 1954 został członkiem Koła Młodych przy ZLP w Szczecinie. Debiutował wierszami „Chopin”, „Szczeciński wiatr” (właśc. „Warszawski wiatr”), „Słońce nad Odrą”, „Z sosen były karabiny”, zamieszczonymi w almanachu literackim „Dom nad Odrą” wydanym w 1955 przez Zarząd Wojewódzki ZMP w Szczecinie. W tymże roku powrócił do Warszawy. W 1956-68 należał do zespołu redakcyjnego tygodnika *Nowa Wieś*, pełnił funkcję samodzielnego redaktora działu literackiego. Nadto redagował *Dodatek Kulturalno-Literacki* tego pisma i publikował na jego łamach wiersze, prozę i recenzje oraz stały felieton pt. „Kącik pod Pegazem”. W 1959 należał do grona założycieli Korespondencyjnego Klubu Młodych (późniejszego Korespondencyjnego Klubu Młodych Pisarzy), powołanego przy Zarządzie Głównym ZMW i redakcjach pism *Nowa Wieś* i *Zarzewie*; pełnił funkcję pierwszego przewodniczącego Rady Krajowej, później przez wiele lat był jej członkiem, a od 1981 honorowym przewodniczącym. W 1960 został członkiem SDP. W 1962 ożenił się z Agnieszką Dzienszewską. W 1965-71 wchodził w skład komitetu redakcyjnego *Biblioteki Poetów XX w.*, działającego przy Klubie Poetyckim ZMW, redakcji *Nowej Wsi* i Ludowej Spółdzielni Wydawniczej. W 1967 został członkiem ZLP. W 1968-69 należał do kolegium redakcyjnego pisma *Poezja* (sekretarz re-

dakcji). Od 1969 współpracował z miesięcznikiem *Barwy*, kierował działem literackim pisma oraz redagował stałą rubrykę „Dyżurni literacki” (podp. Pocztylion), w której komentował nadsyłane przez czytelników utwory literackie. Wiersze, prozę i artykuły zamieszczał także w wielu innych czasopiśmie, m.in.: *Zarzewiu* (1958-70), *Regionach* (1969-73), *Trybunie Mazowieckiej* (1973-75), *Magazynie Rodzinnym* (1974-78), *Jutrzence* (Czeski Cieszyń; 1978-82); nadto liczne utwory dla dzieci i młodzieży drukował w *Plomyku* (od 1963), *Plomyczku* (od 1971), *Świetszczyku* (od 1972). Pełnił funkcje dyrektora Wydawnictw Szkolnych i Przed-szkolnych „Wspólna Sprawa” (1971-72) oraz redaktora naczelnego *Mozaiki* (1972). W 1976/77 był kierownikiem literackim Centralnego Zespołu Artystycznego Wojska Polskiego. W 1981 został przewodniczącym Komisji Literatury Mazowieckiego Towarzystwa Kultury. Od 1983 należał do nowego ZLP. W 1982-83 prowadził rubrykę „Począta poetycka” na łamach pisma *Walka Młodych*. W 1983 redagował w *Gazecie Młodych*, a następnie w tygodniku *Nowa Wieś* rubrykę poetycką pt. „Kącik 111”. Od tegoż roku należał do Rady Programowej miesięcznika *Okolice*. W 1984 został redaktorem naczelnym *Plomyczka*. Był laureatem konkursów poetyckich. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Pstrąg mnie wytowił. [Wiersze]. Kr.: Akad. Sztuk Pięknych 1964, 24 s.
Wyd. bibliofilskie 6 wierszy w oprac. graficznym A. Kalczyńskiej.
2. Daję noc. [Wiersze]. [Ilustr.] W. Symonowicz. Łódź: WŁ; Wwa: KKMP przy ZG ZMW 1967, 36 s.
3. Dziewczyzna polna. [Wiersze]. Wwa: LSW 1967, 62 s.
4. Tadeusz Chudy i Dzieci Żółte – Zielone. [Wiersze]. Kr.: Akad. Sztuk Pięknych 1971, [12] k.
Wyd. bibliofilskie 14 wierszy w oprac. graficznym J. Mydlarskiej-Kowal.
5. W stronę domu. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1971, 40 s.
6. Rzeka. [Wiersze]. Wwa: MON 1978, 68 s.
7. Blisko serca. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1981, 48 s.
8. Jak legenda. Opowieści z mazowieckiej ziemi. [Szkice]. Wwa: SiT 1984, 195 s.
Zawartość: Ludzie jak legenda; Gołębie; Duch; Dwuwiersze; Furtka; Świelica; Figura; Kopiec; Smigło; Ania; „Kusy”; Echo ich kroków. — Tropami twórców: U stóp matki [o Z. Krasieńskim]; Ławka [o Z. Krasieńskim]; Dom muzyki [o F. Chopinie]; Pomnik [o J.I. Kraszewskim]; Wydma [o H. Sienkiewicz]; Kępa [o H. Sienkiewicz]; Nie według recepty [o M.E. Andriolim]; Pan Cegliński [Julian]; Trędowata [o książce H. Mniszkówny]; Światowid [o W. Broniewskim]; Ogród rzeźb; W Stawisku [o J. Iwaszkiewicz]. — Miniony życia kształt: Targ;

Smolarnia; Karczma; Przy przewozie; Żuraw; Oberża; Sukienice; Wiatrak; Nad Jeziorką; Stodoła; Na trakcie; Młyn; Strzecha; Kuźnia; Spichlerz. — Osobliwości: Gród; Kuna; Tramwaj; Tur; Herb; Aleja Pokoju; Alfabet; Półksiężyc; Jacek; Mason; Meteor; Przez czas kurz. — Legendy: Na josić; Białe Kamień; Okop; Lustro; Studzianka; Podziemne dzwony; Wiatr; Grota; Sosna; Most; Kufer. — Wydarzenia: Pierwszy strzał; Grobla; Park; Jady; Nocny bój; Majdan Nowy; Rodzina zakroczymska; Skansen bojowy.

9. Pod okiem nieba. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1989, [48] s.

Nadto trzy drobne książeczki dla dzieci w 1974-1984.

Prace redakcyjne

1. Twarz do słońca. Wybór wierszy na V Krajowy Zjazd ZMW. [Wybór:] ... Wwa: ZG ZSMW; Rada Krajowa KKMP 1973, 80 s.

2. Krajobrazy. Wybór wierszy wydanych z okazji XV Zjazdu KKMP. [Wybór:] ... Wwa: ZG ZSMW, Rada Krajowa KKMP 1974, 88 s.

3. Odeszli z różą w sercu. Wybór wierszy poetów Walczącej Warszawy. Oprac., adapt., wybór i wstęp ... [Płyta], Veriton 1977 SXV - 790.

4. L. Szule: Re-wizja. [Aforyzmy]. Wybór i posł. ... Wwa: [b. w.] 1992, 85 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1991. — Inf. KKMP.

5. Barańczak: Ucieczka w prostotę. *Nurt* 1967 nr 9.
— R. Sulima: Fakty dopisane przez wiersze. *Poezja* 1968 nr 3. — T. Chrościelewski: Poeta bez munduru pokoleniowego. *Głos Rob.* 1981 nr 201. — T. Linkner: Twoja pamięć rzeka ciemna. *Okolice* 1987 nr 7/8. — T. Milkowski: Ten, który w teatr idzie. *Okolice* 1987 nr 7/8.

A.H.

CHUDZYŃSKI Edward Eugeniusz 1921-1990

Pseud.: E.Ch.; Ed.; Eddy.
Dramatopisarz, poeta.

Urodzony 13 września 1921 w Warszawie. W maju 1939 zdał egzamin maturalny w Gimnazjum Wojciecha Górskiego w Warszawie. W czasie okupacji niemieckiej przebywał nadal w Warszawie. Od 1940 był żołnierzem Związku Walki Zbrojnej, a następnie AK. Walczył w powstaniu warszawskim; ciężko ranny, został po upadku powstania przewieziony do szpitala - obozu jenieckiego w Zeithelm. Po wyzwoleniu przez aliantów w 1945 przedostał się do Włoch i wstąpił do 2. Korpusu Armii Polskiej, z którym w 1947 przybył do Anglii. Po demobilizacji pracował jako robotnik budowlany. W 1946-50 był współpracownikiem tygodnika *Lwów i Wilno*, w którym ogłaszał fragmenty prozy, wiersze i felietony oraz recenzje teatralne (podp. Eddy). Debiutował w 1949 utworem dramatycznym „Trzy wiosny”; pierwsze utwory poetyckie opublikował w 1952 w pismach wychodzących w Londy-

nie: „Sen o szpadzie” w *Przebudowie* (nr 2), „Pokój” w *Głosie* (nr 12) i „Kapitulacja” w *Orle Białym* (nr 39). W 1962 został członkiem redakcji *Dziennika Polskiego* w Londynie. Rozwijając twórczość literacką, publikował wiersze, fragmenty prozy, recenzje literackie i teatralne oraz słuchowiska m.in. na łamach *Dziennika Polskiego* i *Dziennika Żołnierza* (od 1965), *Na antenie* (1965-67) oraz *Tygodnia Polskiego* (od 1967). W 1965 otrzymał nagrodę Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie ufundowaną przez Oddział Koła AK w Detroit. W 1978 wraz z Janem Pęskim stworzył w Londynie kabaret satyryczny Pe-Ch. W 1983 otrzymał wspólnie z J. Pęskim nagrodę teatralną *Dziennika Polskiego* i *Dziennika Żołnierza*. Był aktorem Teatru Polskiego ZASP w Londynie oraz wieloletnim członkiem zarządu ZASP za granicą. Odznaczony m.in. Krzyżem Virtuti Militari, dwukrotnie Krzyżem Walecznych. Zmarł 30 listopada 1990 w Londynie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Trzy wiosny. Działo się w kraju, w latach wojny. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Londyn, T. Pol. ZASP 1949.

2. Ulica Podwale 7. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Londyn, T. Pol. ZASP 1950.

3. Warszawski wodewil. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Londyn, T. Pol. ZASP 1956.

I nagroda teatralna Roku Mickiewiczowskiego na konkursie ZASP w 1956.

4. Łowcy mgły. Sztuka współczesna w 2 aktach i 4 odsłonach. Praprem. Londyn, T. Pol. ZASP 1963.

5. Premiera pana Premiera. [Komedja]. Praprem. Londyn, T. Pol. ZASP 1970.

6. Chudzyński à la Fourchette. [Komedja]. Praprem. Londyn, T. Pol. ZASP 1973.

7. Ballada o kapralu Sławku. [Jednoaktówka]. Praprem. Londyn, Warsztat Teatralny Grupy „Pro Arte” 1980.

8. Do PE-CH razy sztuka. [Program satyryczno-kabaretowy]. [Współaut.:] J. Pęski. Praprem. Londyn, Satyryczno-Lit. Kabaret ZASP na Uchodźstwie 1981.

9. Pechowe bisy. [Program satyryczno-kabaretowy]. [Współaut.:] J. Pęski. Praprem. Londyn, Duet - Kabaret Satyryczno-Lit. „Pe-Ch” 1983.

10. Miłość surowo wzbroniona. [Komedja].

Inf.: *Pam. Lit.*, Londyn 1980 t. 4 s. 124.

Adaptacja

1. Jasełka polskie... [wg L. Rydla w adapt. scen. ...]. Wyst. Londyn, T. dla Dzieci i Młodzieży „Syrena” 1960.

Pam. Lit., Londyn 1980 t. 4. — *Kultura*, Paryż 1991 nr 1-2 [notat. — *Wież* 1991 nr 2 [notat.].

A. Bogusławski. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1951 nr 13 [rec.: Ulica Podwale 7]. — Z. Kon: Sztuka o heroicznej Warszawie. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1956 nr 236 [rec.: Wodewil warszawski]. — S. Baliński. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1963 nr 152 [rec.: Łowcy mgły]. — [Premiera pana premiera.] M. Cybulski: Coś do śmiechu. *Wiadomości*, Londyn 1970 nr 35; T. Karren: Kariera i premiera pana premiera. *Tydz. Pol.*, Londyn 1970 nr 27. — M. Cybulski: Satyry i poezje E.Ch. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1973 nr 88 [rec.: Chudzyński à la Fourchette]. — M. Cybulski: „PE-CH” przemieniony. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1981 nr 56 [rec.: Do PE-CH razy sztukal].

B.D.

CHWAT Aleksander

zob. WAT Aleksander

CHWISTEK Leon

1884-1944

Imiona metrykalne: Leon Kazimierz Antoni.
Prozaik, filozof, matematyk, historyk sztuki, malarz.

Urodzony 13 czerwca 1884 w Krakowie; syn Bronisława Chwistka, lekarza, założyciela zakładów wodoleczniczych w Zakopanem, oraz Emilii z Majewskich, z wykształcenia malarki i pianistki. Dzieciństwo spędził w Zakopanem. Zaprzyjaźnił się wówczas ze Stanisławem Ignacym Witkiewiczem i Bronisławem Malinowskim, przyszyłym etnografem. Od 1885 uczęszczał do Gimnazjum Klasycznego im. Jana Sobieskiego w Krakowie. Po jego ukończeniu w 1902 uczył się przez trzy miesiące w tzw. szkole rysunków na Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie pod kierunkiem Józefa Mehoffera, a następnie studiował matematykę, fizykę oraz filozofię na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ). W 1906 uzyskał doktorat na podstawie pracy „O aksjomatach”. Zajmował się w tym czasie także psychologią eksperymentalną, debiutował pracą z tego zakresu napisaną wspólnie z Władysławem Heinrichem pt. „Über das periodische Verschwinden der kleinen Punkte” (*Zeitschrift für Sinnesphysiologie*, Lipsk 1906 nr 4). W następnych latach publikował prace z dziedziny logiki, matematyki i filozofii. W 1909 zdał egzamin pedagogiczny. Od tegoż roku pracował jako nauczyciel matematyki w Gimnazjum im. Jana Sobieskiego (z przerwami do 1928). Odbił kilka podróży naukowych: do Heidelbergu (1909), Berlina i Getyngi (1909), Wiednia i Wenecji (1910), Florencji i Paryża (1912). Pobyt w Paryżu na stypendium AU wykorzystał na studia matematyczne i fizyczne na Sorbonie oraz malarskie u Émila Antoine'a Bourdelle'a na Académie de la Grande Chaumière. W 1913 wstąpił do oddziału Strzelca w Paryżu. Po wybuchu I wojny światowej powrócił do Krakowa; służył w 5. baterii I Brygady Legionów Polskich do zwolnienia w 1916 z powodu złego stanu zdrowia.

W tymże roku poślubił Olę Steinhaus. W 1917 przyłączył się do grupy plastyków i poetów Formiści Polscy i stał się jej teoretykiem. Prezentował swoje obrazy na I Wystawie Ekspresjonistów Polskich w 1917; w następnych latach uczestniczył w wielu innych wystawach. Artykuły programowe ogłaszał w piśmie *Maski* (1918) i *Formiści* (1919-21), którego był współredaktorem. Brał udział w imprezach futurystów, m.in. drukował w jedniadzielnicy „Nuż w bżuhu” (1921). Współredagował czasopismo awangardy poetyckiej *Nowa Sztuka* (1922 nr 2), publikował w *Zwrotnicy* (1922). Sformułował własną teorię malarską, strefizm. Od 1922 prowadził wykłady złączone z matematyki na UJ. W 1928 uzyskał habilitację na UJ na podstawie pracy „The theory of constructive types”. W 1930 został powołany na katedrę logiki matematycznej na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. W 1932 przystąpił do grupy malarzy Nowa Generacja. Od 1936 pełnił funkcję prezesa lwowskiego oddziału Związku Plastyków. W 1936 był w Wiedniu i nawiązał kontakty z grupą filozofów skupionych w tzw. Kole Wiedeńskim. W tymże roku uczestniczył w Zjeździe Pracowników Kultury we Lwowie, związanych z tworzeniem Frontu Ludowego. W 1938 zbliżył się do Stronnictwa Demokratycznego. Po wybuchu II wojny światowej i zajęciu Lwowa przez ZSRR wyjechał na ukraiński Uniwersytecie im. I. Franki, publikował w *Czerwonym Sztandarze*. We wrześniu 1940 został członkiem Związku Pisarzy Radzieckich Ukrainy. W czerwcu 1941, uprzedzając wkroczenie wojsk niemieckich do miasta, ewakuował się do Kijowa, później do Dniepropietrowska; zimą 1941/42 spędził w kołchozie na Kaukazie. Wiosną 1942 dotarł do Tbilisi, gdzie otrzymał posadę w Instytucie Matematyki Gruzińskiej Akademii Nauk. Jesienią tego roku przyjechał do Moskwy. Działal w Związku Patriotów Polskich; publikował w tygodniku *Wolna Polska* (1943-44). Został wybrany do Krajowej Rady Narodowej. Pracował nad przyszłą koncepcją Stronnictwa Demokratycznego. Zmarł 20 sierpnia 1944 w Barwisze pod Moskwą; w okresie powojennym pochowany na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

TWORCZOŚĆ

1. Kardynał Paniflet. Powieść. Powst. 1907-1914.

Rkps zniszczony w 1919 przez L.Ch. Inf.: K. Estreicher: Leon Chwistek. Kr. 1971 s. 314.

2. Sens i rzeczywistość w sztuce. Rozprawa. Powst. 1916. Masz., 140 s.

Inf. jw. Rkps był w posiadaniu rodziny.

3. Wielość rzeczywistości. Kr.: [Druk.] „Wisłoka” w J:asie 1921, 96 s. Przedr. zob. poz. 9.

4. Tytus Czyżewski a kryzys formizmu. Kr.: Gebethner i Wolff 1922, [3] k.

5. Pałace Boga. Powieść. Powst. 1933-1934. Fragn.: *Luow. Wiad. Muzyczne i Lit.* 1933 nr 78; *Czas* 1934 nr 69, 177, 192, 227, 318, 325; *Droga* 1934 nr 5.

Wyd. w rekonstrukcji L.B. Grzeniewskiego: Leona Chwistka Pałace Boga. Próba rekonstrukcji. Wwa: PIW 1968, 205 s. Wyd. 2 rozszerz. tamże 1979.

Rekonstrukcja zawiera drukowane w prasie fragmenty, 11 kart rękopiśmiennych oraz uzupełnienia L.B. Grzeniewskiego.

6. Zagadnienia kultury duchowej w Polsce. Wwa: Gebethner i Wolff 1933, 206 s. Przedr. zob. poz. 9.

Zawiera działy: I. Kultura powojenna; II. Zagadnienia sztuki; III. Zagadnienia filozofii; IV. Zagadnienia metody w estetyce; V. Zabawa i sztuka bawienia się.

7. Granice nauki. Zarys logiki i metodologii nauk ścisłych. Lw., Wwa: Książ.-Atlas [1935], XXIV, 264 s. Przedr. zob. poz. 9.

Przekł. ang.: The limits of science. Outline of logic and of the methodology of exact sciences. [Przet.] H.Ch. Brodie, A.P. Coleman. New York 1949.

8. Wielość rzeczywistości w sztuce i inne szkice literackie. Ilustr. rysunkami i akwarelami autora. Wybór i przedm.: K. Estreicher. Wwa: Czyt. 1960, 258 s.

Zawartość: I. Wielość rzeczywistości: Zmienność treści w obrazach; Wielość rzeczywistości w sztuce (1918); Wielość rzeczywistości w sztuce (1924) — II. Formizm: Zagadnienia współczesnej architektury; Wrogowie formizmu i ich psychologia; Formizm (1919); Poezje formistyczne Czyżewskiego; Tytus Czyżewski a kryzys formizmu [poz. 4]; Twórcza siła formizmu. — III. Przyszłość sztuki: Tragedia naturalizmu; Troska o wielkość sztuki; Niewola duchowa; Myśli o odrodzeniu kultury duchowej. — IV. Krytyka literacka; Teatr przyszłości; Zagadnienia polskiej literatury; Obrońca myśli wyzwolonej; Fałszywy prorok; Kult geniuszów; Droga polskiego narodu. — V. Pałace Boga. Fragmenty nie drukowanej powieści [por. poz. 5]; Irydion Paniflet [z rkpsu]; O człowieku, który był środkiem [z rkpsu]; Godzina lenistwa [dot. do *Czasu*, 11 III 1934]; Godzina chciwości [dot. do *Czasu* 15 VII i 19 VIII 1934].

9. Pisma filozoficzne i logiczne. Wybór i wstęp: K. Pasenkiewicz. T. 1-2. Wwa: PWN 1961, 1963, 277 + 309 s.

Zawartość: T. 1: Cz. 1. Wielość rzeczywistości i drobne pisma filozoficzne: Trzy odczyty odnoszące się do pojęcia istnienia; Wielość rzeczywistości [poz. 3]; Zastosowanie metody konstrukcyjnej do teorii poznania; Tragedia werbalnej metafizyki; Rola semantyki racjonalnej w filozofii; Rola zasady konsekwencji w zagadnieniu sprawiedliwości społecznej. — Cz. 2. Zagadnienia kultury duchowej w Polsce [poz. 6]. — T. 2: Cz. 1. Granice nauki. Zarys logiki i metodologii nauk ścisłych [poz. 7]; I. Granice zdrowego rozsądku; II. Rozwój pojęcia liczby; III. Elementarne pojęcia semantyki; IV. Rachunek zdań; V. Teoria klas; VI. Podstawy matematyki racjonalnej; VII. Podstawowe pojęcia analizy matematycznej; VIII. Zagadnienia metodologii nauk ścisłych; IX. Zagadnienia rzeczywistości; Komentarz do rozdziału VI Granic nauki — napisał K. Pasenkiewicz. — Cz. 2. Drobne pisma logiczne i metodologiczne: Antynomie logiki formalnej; Zasady czystej teorii ty-

pów; Miara Lebesgue'a. Logiczna analiza i konstrukcja pojęcia miary Lebesgue'a; Kilka uwag o podstawowych prawach rozchodzenia się światła; Liczby nieskończenie małe i ich zastosowanie.

Rozprawy i studia w czasopismach m.in: Przyszłość kultury w Polsce. *Droga* 1931 nr 12 s. 941-959. — Tragedia naturalizmu. *Droga* 1933 nr 7/8 s. 646-660. — Racjonalizm i irracjonalizm w nauce i życiu. *Prz. Współcz.* 1936 t. 57 s. 93-107. — Zagadnienie fachowości w sztuce. *Prz. Współcz.* 1937 t. 63 s. 102-113. — O artystach i środowiskach. *Ateneum* 1938 nr 1 s. 1-11.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — LP (J. Wojnowski). — K. Pasenkiewicz: L.Ch. W: Filozofia w Polsce. Słownik pisarzy. Wr. 1971. — SAP (H. Bartnicka-Górska). — Z. Sołtysowa: Zbiorowa wystawa dzieł Leona Chwistka, wrzesień 1971. [Katalog. (Wstęp)] K. Estreicher. Kr.: 1971, 56 s. Min. Kultury i Sztuki, Tow. Przyj. Sztuk Pięknych w Kr. — Z. Wróblewski: L.Ch. W tegoż: Pisarze Stronnictwa Demokratycznego 1939-1979. Wwa 1981.

[Wielość rzeczywistości:] R. Ingarden. *Prz. Filoz.* 1922 z. 3, polem.: L. Chwistek. *Tamże* 1922 z. 4, R. Ingarden. *Tamże* 1923 z. 1; K. Irzykowski: Na Giewoncie formizmu. (Teoria L.Ch.). *Prz. Warsz.* 1922 nr 6, przedr. uzup. m.in. w tegoż: *Słoń wśród porcelany*. Wwa 1934, Pisma, Kr. 1976. — S.I. Witkiewicz: Krytyka teorii sztuki L.Ch. W tegoż: *Szkice estetyczne*, Kr. 1922. — S.I. Witkiewicz: Dalszy ciąg polemiki z L.Ch. W tegoż: *Teatr*, Kr. 1923, przedr. w tegoż: *Pisma filozoficzne i estetyczne*. [T. 1]. Wwa 1974, Bez kompromisu. Wwa 1976. — S.I. Witkiewicz: L.Ch. — Demon intelektu. *Zet* 1933 nr 5, 7, 9, 10, 12-24, przedr. w tegoż: *Pisma filozoficzne i estetyczne*. T. 3. Wwa 1977. — J. Braun: Prof. Ch. Wykłada karty ... *Zet* 1935 nr 16-17. — W. Natanson: Poglądy estetyczne profesora L.Ch. *Głos Plastyków* 1947. — J. Kott: O L.Ch. W tegoż: *Postęp i głupstwo*. T. 2. Wwa 1956. — K. Pasenkiewicz: Pierwsze systemy semantyki Leona Chwistka. Kr.: PWN 1961, 146 s. — T. Kostyrko: Uwagi L.Ch. o teatrze. *Proscenium* 1964 z V/VI. — T. Kostyrko: Poglądy estetyczne L.Ch. *Stud. Estet.* 1966. — T. Kostyrko: Interpretacja koncepcji „Wielości rzeczywistości” L.Ch. *Stud. Met.* 1968 nr 4. — T. Kostyrko: O realizmie w teorii sztuki L. Ch. *Stud. Estet.* 1969 t. 6. — [Pałace Boga:] A. Małowiecki: „Pałace Boga” Ch. i Grzeniewskiego. *Kultura* 1969 nr 15; T. Szyma: Zapomniana powieść Ch. *Mies. Lit.* 1969 nr 6; J. Termer: Współczesna proza polska. *Polonistyka* 1969 nr 2; T. Wróblewska. *Nowe Książ* 1969 nr 10. — Z. Osiniński: L.Ch. jako teoretyk awangardowego teatru. *Mies. Lit.* 1970 nr 6. — K. Estreicher: Leon Chwistek. Biografia artysty. 1884-1944. Kr.: PWN 1971, VI, 400 s. — W. Natanson: Prekursor współczesności W tegoż: *Moje przygody literackie* Pozn. 1972. — J. Pollakówna: Marzyciele i malarze — teorie formizmu. W teście: *Formizm*. Wr. 1972 oraz *passim*. — J.J. Jadacki: L.Ch. poglądy na sztukę. *Stud. Estet.* 1973 t. 10. — J.J. Jadacki: Ścisłe myślenie i wyobraźnia twórcza. (O filozofii kultury L.Ch.). *Mies. Lit.* 1973 nr 10. — W. Kalinowski: Od logistyki do teorii kultury „Wielości rzeczywistości” L.Ch. W: *Studia z dziejów estetyki polskiej 1918-1939*. Wwa 1975. — Z. Krwaczek: Związki L.Ch. z wychowaniem, sztuką i nauką. *Kult. i Społ.* 1977 nr 1. — I. Jakimowicz: Ch. W teście: Witkacy, Chwistek, Strzemiński. Myśli i obrazy. Wwa 1978 [tu także 38 reprodukcji obrazów L.Ch.]. — B. Dziemidok: Pluralizm artystyczny L.Ch. W tegoż: *Teoria przeżyć i wartości estetycznych w polskiej estetyce dwudziestolecia międzywojennego*. Wwa 1980 oraz *passim*. — Z. Jeżewska: Leon Chwistek. Krótki zarys życia i twórczości. Wwa: Epoka 1980, 127 s. — J. Belkot: L.Ch. myśli o odrodzeniu kultury. *Acta Univ. Nicolai Copernici* 1982 nr 126. — R. Różanowski: Świadomość estetyczna a zdrowy rozsądek. *Mies. Lit.* 1982 nr 11 [dot. sporu L.Ch. i R. Ingardena w świe-

tle teorii marksistowskiej]. — J.J. Jadacki: O poglądach L.Ch. na język. *Stud. Semiotyczne* 1983. — K. Nahlik: Essence and limits of art in the theories of Ch. i Witkacy. *Report on Philosophy*, Wwa 1983 nr 7. — A. Baluch: L.Ch. w stulecie urodzin. *Odra* 1984 nr 12. — J.J. Jadacki: O poglądach filozoficznych L.Ch. *Stud. i Mater. z Dziej. Nauki Pol. Ser. 1*: 1986 z. 1. — W. Kaczocha: L. Ch. interpretacje kultury. W tegoż: *Kultura. Studia z historii myśli*. Wwa, Pozń. 1991. — K. Jakowska: Młodzieńcza powieść perswazyjna. Wwa 1992, *passim*. **A.Sz.**

CHYLICKA Wanda ur. 1911

Podpisywała utwory też: Cywińska-Chylicka.
Prozaik, dramaturg, autorka reportaży, krytyk literacki.

Urodzona 4 stycznia 1911 w Krakowie w rodzinie ziemiańskiej; córka Stanisława Cywińskiego i Wandy z domu Zygmunt. Uczęszczała do Gimnazjum Heleny Rzeszotarskiej w Warszawie; w 1929 otrzymała świadectwo dojrzałości. W 1932-36 studiowała prawo na Uniwersytecie Warszawskim; w 1949 uzyskała dyplom magistra prawa. W 1936 wyszła za mąż za Wacława Chylickiego, prawnika. Podczas okupacji niemieckiej przebywała w Wierzbniku pod Starachowicami. Po wojnie zamieszkała w 1945 w Gdańsku. Pracowała w rozgłośni Polskiego Radia oraz w Zjednoczeniu Budownictwa Morskiego. Debiutowała w 1945 opowiadaniem „Mewa”, drukowanym w *Dzienniku Bałtyckim* (nr 148); za właściwy debiut uważa opowiadanie „Na ścieżce”, opublikowane w 1947 w miesięczniku *Arkona* (nr 11/12). W 1945-46 należała do grona założycieli oraz pełniła funkcję sekretarza Bractwa Literackiego w Gdańsku. W 1952 zamieszkała w Warszawie. W 1951-52 oraz 1954-55 współpracowała z tygodnikiem *Dziś i jutro*, w 1952 i 1954 otrzymała wyróżnienia w konkursach literackich ogłaszanych w tymże piśmie. W 1955 została członkiem ZLP. Współpracowała z czasopismami: *Kierunki* (1956), *Za i przeciw* (tu m.in. w 1957 cykl reportaży pt. „Warszawa-Londyn”) oraz z miesięcznikiem *Wież*, w którym w 1959-69 publikowała szkice krytyczne. W 1976 została członkiem Amnesty International. W 1978-79 publikowała w czasopiśmie wydawanych poza cenzurą (*Opinia, Zapis*), a także wydawała w 1980 w drugim obiegu własne pismo polityczno-społeczne pt. *Interpelacje. Pismo Ruchu Praw Człowieka i Obywatela* (nr 1-5). W 1984 została członkiem nowego ZLP. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Splątane korzenie. [Opowiadania]. Przedm.: J. Dobraczyński. Wwa: Pax 1953, 161 s.

Zawartość: Późne spojrzenie; Żniwa złudy; Splątane korzenie; Łukasz i Lizabela; Franek Samotnik; Salut rybaków; Antyki; Czerwone rakiety.

2. Ucieczka i powrót. [Powieść]. Wwa: Pax 1954, 187 s.

3. Piątym asem. [Opowiadania]. Pozń.: Pallot 1959, 159 s. Przedr. zob. poz. 4.

Zawartość: Okrągła głowa na firmamencie; Dzwony w Longchamp; Krzyk geśi kapitolńskich; Szczelina pamięci; Wyrzut; Na ścieżce; Matka wyszła z domu; Ostatni pociąg; Portret wędrownego mistrza.

4. Zamilknij Moniko. [Wybór opowiadań]. Wwa: [b.w.] 1993, 220 s.

Zawiera opowiadania z tomu poz. 3, — nadto: Assyryjski eksperyment; On jest zdrowy; Promienista klinga; Motel; Gość z Islandii; Wiosenny deszczyk; Miałkie piaski; Z Piotrkim we Fromborku; Wyrzut; Zamilknij Moniko.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1973, 1988. — SWPP 2 (M. Brykalska). — J. Chilla, T. Radziszewska, A. Woźniak: Dorobek twórczy pisarzy Wybrzeża Gdańskiego 1945-1980. Gdańsk 1981.

K. Kwietniewska: Debiut W.Ch. *Tyg. Powsz.* 1954 nr 12 [rec.: Splątane korzenie]. — A. Markowa: W kręgu dramatu pychy (Na marginesie książek W.Ch.). *Słowo Powsz.* 1954 nr 184. — J. Stefański: W stronę historii. *Dziś i jutro* 1954 nr 32 [rec.: Ucieczka i powrót]. — [Piątym asem:] T. Fayt. *Homo Dei* 1960 nr 2; Z. Pędziński: Krzyk geśi kapitolńskich. *Wież* 1960 nr 1. **A.H.**

CICHLA-CZARNIAWSKA Elżbieta ur. 1935

Do 1958 podpisywała utwory nazwiskiem: Cichła.
Poetka, prozaik, historyk literatury.

Urodzona 31 marca 1935 w Łodzi; córka Franciszka Cichli, urzędnika, i Bronisławy z domu Wróbel. Uczęszczała do Liceum Ogólnokształcącego w Częstochowie. W 1953 rozpoczęła studia polonistyczne w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim; w 1957 uzyskała magisterium. Debiutowała w 1955 wierszami „Zabawa” i „Żniwo”, ogłoszonymi w *Tygodniku Powszechnym* (nr 39). W następnych latach publikowała wiersze m.in. w *Kamieniu* (1956-60), *Nad Wartą* (1958-73), *Wież* (1960-71), *Tygodniku Kulturalnym* (1966-70), *Poglądach* (1970-77). W 1957-58 pracowała w Bibliotece Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie. W 1958 powróciła do Częstochowy, gdzie do 1974 pracowała jako nauczycielka języka polskiego. W 1958 wyszła za mąż za Henryka Czarniawskiego, psychologa. W 1958-83 była członkiem Oddziału Częstochowskiego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. Od 1976 należy do ZLP. W 1977 otrzymała stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie pracy „Twórczość Jalu Kurka”, pisanej pod kierunkiem prof. Jerzego Starnawskiego na Uniwersytecie Łódzkim. W 1983 zamieszkała w Lublinie. W 1984 weszła w skład komisji rewizyjnej Oddziału Lubelskiego ZLP. Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1988).

TWÓRCZOŚĆ

1. Określając światłocień. [Wiersze]. Częstochowa 1963, 10 s. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza.

2. Uwagi o nowoczesności polskiej poezji współczesnej. [Częstochowa] 1963, 8 s. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza.

3. Określając światłocień. [Wiersze]. Wwa: Pax 1966, 88 s.

Cykle: Próba rekonstrukcji; Zabijanie barw; Powrót pejzaży; Wstęp do słowa; Odpryski.

4. Wielkie małe głody. [Wiersze]. Wwa: Pax 1968, 53 s.

Cykle: Wielkie i małe; Tłumaczenie świata; Równiny ocalone; Złobiąc dno; Zamiast epilogu.

5. Spojrzenia w półbrocie. [Wiersze]. Wwa: Pax 1970, 65 s.

Cykle: Sumowanie znaków; Przybliżenia; Światło w poprzek lasu; Utrwaleni w powietrzu; Na odległość oddechu.

6. Wyjaśniam puszcę. [Wiersze]. Wwa: Pax 1972, 64 s.

Cykle: Trop niesprawdzalny; Ścieżki w głąb; Magiczna droga; Na granicy łęku; Drzew rozwidnienie.

7. Krążenie wzajemne. [Wiersze]. Wwa: Pax 1974, 111 s.

Cykle: Wplatanie w rytm słońca. (1968-1970); Sobą osaczeni. (1971-1973).

8. Całe życie powrotów. [Powieść]. Wwa: KiW 1975, 233 s.

9. Rośnie w polu drzewo. [Powieść]. Wwa: KiW 1976, 269 s.

10. Motywy codzienne. [Wiersze]. Wwa: Pax 1978, 83 s.

11. W drodze do wierchu. (O twórczości Jalu Kurka). Wwa: LSW 1979, 325 s. Wyd. 2 zmien. i uzup. pt. „Heretyk awangardy” – Jalu Kurek. Lubl.: WŁubel. 1987, 237 s.

12. Pociąg rusza. [Powieść]. Wwa: KiW 1982, 197 s.

13. Ucieczka lądów. [Wiersze]. Lubl.: WŁubel. 1985, 90 s.

Cykle: Portrety z negatywu; Ucieczka lądów; Sprawy nie do końca zakończone.

Nagroda im. J. Czechowicza w 1987

14. Wiosna, Emilio! [Powieść]. Wwa: Iskry 1985, 220 s.

Nagroda im. B. Prusa w 1986.

15. Ten dziwny świat dorosłych. [Powieść dla młodzieży]. Lubl.: WŁubel. 1988, 202 s.

16. Terytoria Jego Wysokości. [Wiersze]. Lubl.: Nakł. autorki 1992, 108 s.

Cykle: Idźmy dalej w godzinę próby; Gasnące przestrzenie; Przepisać życie na czysto; Części mowy pozaludzkie.

Prace redakcyjne

1. K. Wierzyński: Poezje. Wstęp i wybór ... Lubl.: WŁubel. 1990, 398 s.

2. J. Tuwim: Poezje. Wstęp i wybór ... Lubl.: WŁubel. 1991, 389 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1989.

Z. Dolecki: Seria poetycka „Pax-u” 1966: Liryka kameralna. *Kierunki* 1967 nr 15 [rec.: Określając światłocień] — E. Zyman: Każde trwałe jest podejrzane. *Poglądy* 1973 nr 5 [rec.: Wyjaśniam puszcę]. — E. Zyman: Poezja akceptacji. *Poglądy* 1975 nr 8 [rec.: Krążenie wzajemne]. — [Całe życie powrotów:] J. Marx: Z powodu pewnego debiutu. *Tyg. Kult.* 1976 nr 2; J. Piesszchowicz. *Nowe Książ.* 1976 nr 2. — J. Marx: Między melodramatem a publicystyką. *Poezja* 1980 nr 5 [rec.: Motywy codzienne]. — T. Klak. *Nowe Książ.* 1980 nr 17 [rec.: W drodze do wierchu].

J.Z.

CIECHANOWSKA Zofia 1896-1972

Imiona metrykalne: Zofia Karolina.

Krypt.: c.; Dr Z. C-a; z.; z.c.; Z.C.

Historik literatury, germanistka, komparatystka.

Urodzona 2 kwietnia 1896 w Krakowie; córka Stanisława Witalisa Ciechanowskiego, profesora anatomii patologicznej Uniwersytetu Jagiellońskiego (UJ), i Marii Janiny z Wańkowiczów. Od piątej klasy uczęszczała do prywatnego Gimnazjum im. Królowej Jadwigi w Krakowie. Po zdaniu matury w 1914 przez rok studiowała germanistykę i romanistykę w Wiedniu, a następnie polonistykę i germanistykę na UJ. Debiutowała w 1916 recenzją książki C. Pęcherskiego „Brodziński a Herder”, ogłoszoną w czasopiśmie *Na przelomie* (nr 2/3). Podczas studiów brała czynny udział w pracach społecznych w organizacjach samopomocowych (Bratnia Pomoc Słuchaczy UJ, Jedność, Stowarzyszenie Studentek UJ) i katolickich (Odrodzenie). Uzyskawszy absolutorium w 1918, pracowała zarobkowo w dziale prasowym Polskiego Towarzystwa Handlowego. W 1924 doktoryzowała się na podstawie rozprawy zatytułowanej „Początki znajomości Goethego w Polsce”. W tymże roku zdała egzamin dla kandydatów na nauczycieli szkół średnich z polskim i niemieckim językiem nauczania, po czym przez krótki czas uczyła języka polskiego i łaciny w prywatnym gimnazjum w Zbylitowskiej Górze. W czerwcu 1925 rozpoczęła pracę w Bibliotece Jagiellońskiej, początkowo w dziale opracowania książek, później jako kierownik działu czasopism naukowych. Od 1925 współpracowała z *Przeglądem Powszechnym*, gdzie ogłaszała artykuły, recenzje i eseje (tu w 1927-39 stały dział recenzyjny pt. „Przegląd piśmiennictwa”). Publikowała też w *Pamiętniku Literackim* (od 1923), *Ruchu Literackim* (1928, 1931), *Przeglądzie Bibliotecznym* (1930-31, 1935) i *Poloniście* (1931-33). Od 1927 brała czynny udział w pracach Oddziału Krakowskiego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza, pełniąc funkcję sekretarza i skarbnika. W 1931 kierowała Sekcją Literacką Kongresu International

Federation of University Women. W 1932 została powołana na współpracownika Komisji Historii Literatury Polskiej PAU. W 1935 została członkiem ZZLP. W 1936-37 jako stypendystka International Federation of University Women przebywała na studiach w Berlinie i Paryżu, przygotowując się do habilitacji z zakresu germanistyki i literatury porównawczej. Odbiła równocześnie paromiesięczną praktykę w Pruskiej Bibliotece Państwowej. Po powrocie do Krakowa kontynuowała pracę w Bibliotece Jagiellońskiej, uczestnicząc w przygotowywaniu katalogu rzeczowego. W czasie okupacji niemieckiej przebywała głównie w Krakowie; od lipca 1940 była zatrudniona w Bibliotece Jagiellońskiej, przekształconej w Staatsbibliothek. W 1944 brała udział w konspiracyjnym zabezpieczeniu zbiorów przed wywiezieniem do Rzeszy Niemieckiej. Pod koniec wojny i krótko po jej zakończeniu pracowała w biurach poszukiwania zaginionych Rady Głównej Opiekuńczej, a następnie PCK. Artykuły, szkice i recenzje literackie publikowała w tym czasie w *Tygodniku Powszechnym* (1945-46). W 1946-58 była kierownikiem Oddziału Katalogów Rzeczowych, a następnie wicedyrektorem Biblioteki Jagiellońskiej. Równocześnie kontynuowała pracę naukową; w 1946-52 była współpracownikiem i sekretarzem Komisji Filologii Zachodnio-Europejskiej PAU oraz sekretarzem redakcji organu Komisji, *Archiwum Neofilologicznego*. W 1950/51 i 1951/52 prowadziła wykłady i ćwiczenia z filologii niemieckiej na UJ, a w 1956-60 na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (KUL), od 1954 jako docent. Od 1957 była członkiem korespondentem Wydziału Nauk Humanistycznych Towarzystwa Naukowego KUL. Była członkiem Komisji Historycznoliterackiej Oddziału Krakowskiego PAN. Czynnica uczestniczyła w pracach Komitetu Neofilologicznego Wydziału I PAN. Brała również udział w pracach wydawniczych, m.in. była w komitecie redakcyjnym wydania dzieł K. Brodzińskiego i J.W. Goethego. Pełniła funkcje w zarządach organizacji zawodowych, m.in. w Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich i ZNP. Zmarła 25 czerwca 1972 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. O naczelniku Kościuszcze. (Rzecz wyróżniona w konkursie lwowskim na broszurę popularną o Kościuszcze – we wrześniu 1917 roku). Kr.: Tow. Szkoły Lud. 1917, 29 s.

Rozprawy i studia publikowała w czasopiśmie i książkach zbiorowych, m.in.: Echa „Wertera” w Polsce. *Prz. Powsz.* 1925 t. 165 s. 321-333. – Mickiewicz a Goethe. Ze studiów nad znajomością Goethego w Polsce. *Pam. Lit.* 1924/1925 s. 92-125. – Historia literatury polskiej w ostatnim pię-

cioleciu. *Prz. Powsz.* 1926 t. 169 s. 47-68, 204-224, t. 170 s. 218-248, 353-372, t. 171 s. 136-154. – Prace historycznoliterackie w roku 1926. *Prz. Powsz.* 1927 t. 174 s. 89-117, 231-248, 355-367. – „Credo” Kasprowicza. *Prz. Powsz.* 1927 t. 176 s. 176-198, 1928 t. 177 s. 57-89. – Kazimierz Brodziński jako pierwszy tłumacz Goethego w Polsce. *Pam. Lit.* 1928 z. 2 s. 205-237. – Samuela Przytkowskiego parafraza hymnu „Te Deum”. W: Szymon Szymonowicz i jego czasy. Zamość 1929 s. 261-274. – Das Goethe-Jahr in Polen. *Germanoslawica*, Praga [1932] nr [1] s. 121-130. – Polska literatura w latach 1929-1931. Powst. 1932; przekł. czes.: Polska literatura v letech 1929-1931. *Slovenský Přehled*, Praga R. 24: [1932] s. 389-403, 463-474, 526-538, 577-583. – Die Anfänge der Goethe-Kenntnis in Polen. *Germanoslawica*, Praga [1932] nr [3] s. 388-407, [1933] nr [1] s. 14-43. – Poland and Goethe. *Slavonic Review*, Londyn 1933 nr 32 s. [1-12]. – Les relations littéraires entre la Pologne et l'Allemagne au XVIII-e siècle. W: La Pologne au VII-e Congrès International des Sciences Historiques. Wwa 1933 s. 365-371. – Burzenie legendy renesansu. *Marcholi* 1935 nr 3 s. 457-489. – Literatura niemiecka a polska w XVIII wieku. (Stan badań). W: Zjazd Naukowy im. I. Krasickiego we Lwowie w dn. 8-10 czerwca 1935. Księga referatów. Lw. 1936 s. 20-34. – Literatura niemiecka w Polsce w pierwszych latach romantyzmu. Materiały. W: Prace historycznoliterackie. Księga zbiorowa ku czci Ignacego Chrzanowskiego. Kr. 1936 s. 323-346. – Malarz sprawy Walenty Wańkiewicz. *Pam. Lit.* 1948 z. 38 s. 429-475. – Twórczość Goethego w Polsce. *Twórczość* 1949 nr 8 s. 81-95. – Materiały i notatki do twórczości Kazimierza Brodzińskiego. *Zesz. Nauk. UJ* 1955 z. 1 s. 47-86. – Juliusz Kleiner jako neofilolog i komparatysta. W: Juliusz Kleiner. Księga zbiorowa o życiu i działalności. Lubl. 1961 s. 98-112. – Karol Estreicher jako historyk literatury. W: Księga pamiątkowa ku czci Karola Estreichera. Kr. 1964 s. 328-369. – S. George i W. Rolicz-Lieder – ich translatorska wzajemność. *Rocz. Hum.* 1965 nr 3 s. 47-80. – Niemiecka ballada romantyczna. W: Materiały pomocnicze dla studentów filologii polskiej WSP i WSN. Kr. 1974, powiel.

Przekład

1. F.M. Catherinet: Jak odprawiać Godzinę Świętą. (Historia – praktyka – wykład zasad). Niezbędny podręcznik. Kr.: Własność Arcybractwa Straży Honorowej (Druk. *Głosu Nar.*) 1934, 62 s.

Prace redakcyjne i edytorskie

1. A. Mickiewicz: Pisma prozą. Cz. 1: Pisma filomatyczne, estetyczno-krytyczne, opowiadania. (Dzieła. Wyd. narodowe. T. 5). Objąs. ... Teksty i

uwagi o tekstach: L. Płoszewski. Wwa: Czyt. 1950, 456 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1952; wyd. w setną rocznicę śmierci poety 1955.

2. J.W. Goethe: Wybór poezji. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1955, CLXXII, 477 s. *BN II*, 48. Wyd. 2 zmien. i uzup. tamże 1968.

3. J.W. Goethe: Egmont. Tragedia. Tłum. K. Hłakowiczówna. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1956, CXXVIII, 180 s. *BN II*, 104.

4. J.W. Goethe: Poezje w dwu tomach. Red.: Z. Żygulski. Oprac., wstęp i koment.: t. 1 A. Miłska, t. 2 ... Wr.: Ossol. 1960, XXXIV, 390 + 346 s. PAN.

5. Niemiecka ballada romantyczna. Tłum. z niem. Oprac.: ... i J. Gamska-Lempicka. Wr.: Ossol. 1963, CXIX, 334 s. *BN II*, 142.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1958.
SWPP 1. — RI 1972 (J. Chudek).
G. Sokół: Doc. dr Z.C. (Portrety germanistów polskich). *Poglądy* 1967 nr 22. — A. Kołaczowski: Z.C. *Summariatum* 1972 nr 1 (21). — O. Dobijanka-Witczakowa: Z.C. (1896-1972). *Zesz. Nauk. UJ* 1973 nr 323. — L. Tabeau: Z.C. (1896-1972). *Biul. Bibl. Jag.* 1973 nr 1/2. — J. Starnawski: Z.C. (2 IV 1896-25 VI 1972). *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza* 1974. — J. Starnawski: Z.C. (2 IV 1896-25 VI 1972). *Pam. Lit.* 1974 z. 3. — J. Starnawski: Doc. dr Z.C. (1896-1972). *Biul. Inf. KUL* 1974 nr 1/2.

B.D.

CIEPLIŃSKI Czesław
1891-1941

Poeta, pedagog.

Urodzony 27 lutego 1891 w Wojkowicach Kościelnych (pow. będziński); syn Jana Ciepłińskiego, sędziego, działacza spółdzielczego, i Matyldy z Iżyłowskich. Po ukończeniu szkoły średniej studiował w 1910-14 polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim. Debiutował w 1911 tomem poetyckim pt. „Misterium”. Ukończywszy studia podjął pracę nauczyciela języka polskiego, m.in. w 1916/17 uczył w Gimnazjum im. J. Zamoyskiego w Warszawie. W 1920 brał ochotniczo udział w wojnie polsko-bolszewickiej. Od 1921 do września 1939 kontynuował pracę nauczycielską w warszawskich szkołach średnich. Był działaczem PPS i współpracownikiem prasy socjalistycznej; publikował m.in. w *Dzienniku Ludowym* (1933-34), *Naprzód* (1933-39), *Robotniku* (Warszawa, 1933-39), *Robotniku* (Radom, 1936-39), *Siewie Młodej Wsi* (1936-38). Zmarł 27 kwietnia 1941.

TWÓRCZOŚĆ

1. Misterium. [Wiersze]. Kr.: [D.E. Friedlein] 1911, 100 s.

2. Przemiany. Poezje. Kr.: Nakł. autora, D.E. Friedlein 1912, 86 s.

3. Twoje kwiaty. Poezje. Wwa: Gebethner i Wolff; Kr.: G. Gebethner [1914], 93 s.

4. Święto wiosny i życia. [Wiersze]. Wwa: Nakł. autora, [G. Gebethner] 1916, 98 s.

5. Słowo po drutach. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1934, 74 s.

6. Rzeczywistość. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1936, 43 s.

7. Cały dzień. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1938, 26 s.

8. Orkiestra hut. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1938, 13 s.

9. Czarodziejski pierścień. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1939, 26 s.

Zawiera m.in. cykl: Gdy z dali idziesz z wiosną.

OPRACOWANIA (wybór)

Wywiad: Rozmowa z C. Rozm. J. Krzyżewski. *Kuź. Młod* 1935 nr 14.
SWPP 1.
W. Gostomski. *Książka* 1912 nr 11 [rec.: Misterium]. — W. Gostomski. *Książka* 1912 nr 12 [rec.: Przemiany]. — [Słowo po drutach:] J. Waśniewski. *Naprzód* 1934 nr 269; T. Dworak: Poezja stosowana. *Mysł Nar.* 1935 nr 22. — B. Dudziński. *Robotnik* 1938 nr 347 [rec.: Cały dzień; Orkiestra hut]. — A. Jarosz, W. Nawrocki: „Powszedni chleb słów”. *Tryb. Rob.* 1979 nr 37.

B.T.

CIERNIAK Jędrzej
1886-1942

Pseud.: C.J.; Gawędziarz; Gazda; Instruktor; j.c.; J.C.; Jędrzej ten od Ciernioka Janka na Kmiecicach; Krzesnoociec; Redaktor; Sierżant; Stary Scepon; Śwój; Wasz niewypłacalny dłużnik; Wasz Redaktor.
Autor i inscenizator widowisk ludowych, działacz oświatowy.

Urodzony 15 października 1886 we wsi Zaborów pod Brzeskiem (Krakowskie) w rodzinie chłopskiej; syn Jana Cierniaka i Rozalii z Mucków. W 1893-1900 uczył się w szkole ludowej w Zaborowie, a następnie w gimnazjum w Bochni; w 1908 uzyskał świadectwo dojrzałości. W trakcie nauki gimnazjalnej rozpoczął pracę w tajnych kółkach samokształceniowych; organizował w Zaborowie odczyty i przedstawienia ludowe, zajmował się też pracą oświatową. W sierpniu 1908 wygłosił w Borzęcinie pierwszy odczyt pt. „Piastowie i ich znaczenie”. Od tegoż roku studiował polonistykę i jednocześnie filologię klasyczną na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Brał udział w pracach kulturalno-artystycznych Akademickiego Koła Towarzystwa Szkoły Ludowej. Należał nadto do Drużyny Strzeleckiej. W 1913 ukończył studia i złożył egzamin nauczycielski. W 1914 zgłosił się jako ochotnik do Legionów Polskich i brał udział w I wojnie światowej; początkowo pracował w intendencji, potem przeszedł do służby frontowej w I Brygadzie. W 1916 ożenił się z Zofią Langier,

późniejszą nauczycielką łaciny. Po tzw. kryzysie przysięgowym w Legionach, zagrożony wciele-
niem do wojska austriackiego, wyjechał w 1917
nielegalnie do Warszawy i podjął pracę nauczy-
ciela polskiego i łaciny w Gimnazjum A. Chmielew-
skiego. W 1918-29 był polonistą, a następnie wice-
dyrektorem w Gimnazjum Wojciecha Górskiego.
Równolegle kontynuował swoje zainteresowania
teatrem amatorskim; gromadził zbiór strojów ludo-
wych, wygłaszał odczyty o teatrze szkolnym, or-
ganizował przedstawienia młodzieżowe, z którymi
m.in. wyjeżdżał za granicę. Debiutował w 1923 ar-
tykułem „Widowisko «Dziadów» w teatrze ludo-
wym”, ogłoszonym w *Poradniku Teatrów i Chó-
rów Włościańskich* (nr 4/5). Od tegoż roku (do
1939) był redaktorem naczelnym pisma *Teatr Lu-
dowy*, organu Związku Teatrów Ludowych (tu też
liczne artykuły). W 1926 został wiceprezesem
Związku Teatrów Ludowych. W latach następnych
prowadził liczne wykłady na kursach teatralnych,
organizowanych przez ZMW i ZNP. W 1928 został
przewodniczącym komitetu organizacyjnego Insty-
tutu Teatrów Ludowych. Od stycznia 1929 był wi-
zytorem oświaty pozaszkolnej w Ministerstwie
Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, ob-
jął także opiekę nad uniwersytetami ludowymi. W
1934 wszedł do zarządu Małopolskiego Związku
Teatrów i Chórów Ludowych. Od września 1934
do 1935, wspólnie z Henrykiem Ładoszem, redag-
ował miesięcznik ZNP *Teatr w Szkole*. Od 1935
był stałym współpracownikiem czasopisma *Praca
Oświatowa*. W czasie okupacji niemieckiej przeby-
wał w Warszawie. Pracował w szkole powszech-
nej na Targówku, oficjalnie jako nauczyciel nie-
mieckiego, faktycznie uczył języka polskiego i hi-
storii. Równocześnie uczył na tajnych kompletach
Gimnazjum W. Górskiego. Brał udział w konspi-
racyjnej pracy kulturalnej, m.in. od 1940 przewo-
dniczył konspiracyjnemu zarządowi Ludowego Insty-
tutu Oświaty i Kultury. Pracował też w Komisji
Oświatowej Ruchu Ludowego, współuczestnicząc
w opracowaniu koncepcji powojennej polityki
kulturalno-oświatowej. Aresztowany przez gestapo
24 kwietnia 1941, został osadzony na Pawiaku.
Zginął 2 marca 1942 rozstrzelany w Palmirach pod
Warszawą.

TWÓRCZOŚĆ

1. Szopka krakowska. Prymitywne widowisko
kołędowe z tekstami, nutami i rycinami na podsta-
wie polskich źródeł etnograficznych. Wwa: Zwią-
zek Teatrów Lud. 1926, 94 s. Por. poz. 11.

Wyst. w styczniu 1927 przez zespół szkolny w szkołach i or-
ganizacjach w Warszawie.

Zawartość: Krótka historia szopki, Szopka krakowska (teksty i
melodie); Rady dotyczące wystawienia szopki; Drukowane
źródła do polskiej szopki.

Adapt. teatr.: Montaż fragm. „Szopki krakowskiej” i „Pasto-
ralki” L. Schillera pt. Jasełka. Oprac. J. Ukleja. Wyst. Kr., T.
Rozmaitości 1966; pt. Po kołędzie (Szopka krakowska) wg
J.C. i O. Kolberga. Oprac. Z. Miklińska. Wyst. Słupsk, T. Łalki
„Tęcza” 1981.

2. Wesele krakowskie. Inscenizacje obrzędów
ludowych, opracowane z zespołem młodzieży
szkolnej przez ... Wwa: Związek Teatrów Lud.
1926, 77 s. Przedr. zob. poz. 10.

Zawartość: Prace przedwstępne; Teksty „spraw” weselnych;
Melodie weselne; Próba dramatyzacji; Układ przestrzeni, obra-
zy dekoracyjne, stroje; Słowo o wykonaniu; Wniosek.

3. Kołeda. Inscenizacja ... Praprem. Wwa, Gim-
nazjum św. Wojciecha 1927. Druk *Por. dla Pra-
cowników Świetlic Żoł.*, Londyn 1944 nr 50 s. 223-
-227.

4. Teatry ludowe w Polsce. Dotychczasowy roz-
wój ruchu, możliwości ideowe i organizacyjne na
przyszłość. [Współaut.:] A. Bień. Wwa: Związek
Teatrów Lud. 1928, 122 s.

Zawartość: Spojrzenie w przeszłość; Zamierzenia na przy-
szłość; Środowiska pracy; Życie organizacyjne zespołów; A.
Stosunek zespołów do idei organizacyjnego związku wszyst-
kich zespołów, B. Wewnętrzne życie organizacyjne zespołów;
Rozplanowanie prac zespołów; Strona fachowa pracy zespo-
łów: A. Dotychczasowy stan przygotowania fachowego, B.
Najważniejsze potrzeby zespołów w zakresie wiadomości fa-
chowych, C. Źródła porad fachowych; Strona techniczna pra-
cy zespołów: A. Sztuki teatralne, B. Kostiumy teatralne, C.
Dekoracje teatralne, D. Przybory do charakterystyki teatralnej;
Strona ideowa pracy zespołów: A. Inscenizacje, B. Widowiska
na wolnym powietrzu; Uwagi ogólne.

5. Franusiowa doła. Obrazkowe widowisko w
świetlicy. *Teatr Lud.* 1930 nr 1-12. Praprem. Puła-
wy 1931. Wyst. nast. Kr., T. im. J. Słowackiego
1934. Wyd. osob. Łw.: [b.w.] 1934, 20 s. Przedr.
zob. poz. 11.

Wyst. w lipcu 1931 na kursie teatralnym dla nauczycieli.

6. Wieś Zaborów i Zaborowski Dom Ludowy.
Opowiedział ... Zaborów; Tow. Domu Wioski Za-
borowa 1936, 181 s. Por. poz. 10, 11.

Wyd. zbiorowym kosztem wszystkich żyjących zaborowiaków.

7. W słonecznym kregu. Widowisko cykliczne
(w 6 obrazach) oparte na zwyczajach i obrzędach
z żywobyciem wiejskiego cztka w dorocznym
obiegu słońca związanych. Praprem. Lubl. 1930.
Wyd.: Przedm.: Z. Kwieciński. Insc.: J. Mierzejew-
ska, B. Lubicz-Nycz. Muz.: J. Kolasieński. Bibliogra-
fię oprac. J. Czarnecka. Wwa: Sztuka 1948, 158 s.
Przedr. zob. poz. 10.

Wyst. 14 XII 1930 na kursie dla reżyserów teatrów ludowych,
zorganizowanym przez Lubelski Związek Teatrów i Chórów
Ludowych.

8. Hanusine wesele. Widowisko obrzędowe. Po-
wst. ok. 1932. Praprem. Kr. 1932.

Wyst. w wykonaniu Koła Młodzieży Wiejskiej z Czuli: pod
Krakowem na uroczystości Święta Młodej Wsi w Teatrze Mie-
jskim.

9. Pieśń o życiu i chlebie. [Widowisko; współaut.] E. Poreda. Praprem. Wwa 1934.

Wyst. 7 VIII 1934 przez zespół teatralny z Królowej Woli pod Spalą na uroczystości z okazji II Zjazdu Polaków z Zagranicy w Teatrze w Pomarańczarni.

10. Zaborowska nuta. Oprac. J. Zawieyski. Wstępem poprzedzili: S. Pigoń i J. Zawieyski. Wwa: LSW 1956, 419 s. Wyd. 2 tamże 1988.

Zawartość: S. Pigoń: J.C., jego uświadomienia i prace; J. Zawieyski: O J.C. — Cz. I. Wybór pism o kulturze wsi i teatrze ludowym; O kulturze wsi: Słowo o kulturze chłopów polskiego; Z dumą nad przyszłością wsi polskiej; Wieś Zaborów i Zaborowski Dom Ludowy [poz. 6]; O „uziemieniu” oświaty pozaszkolnej; — Podstawy ideowe teatru ludowego: U podstaw ideowych teatru ludowego w Polsce; O treści teatru chłopkiego; Problematyka teatru ludowego w Polsce; Co to jest teatr?; Co to jest teatr ludowy?; Wiejskie uroczystości obrzędowe jako właściwy teatr ludowy; Teatr jako wyraz artystycznych potrzeb wsi; Nie marnujemy wytworów samorodnej sztuki ludowej; O tzw. „folklorze” w teatrze ludowym; O „styl” w teatrze ludowym; Nasz cel i nasze drogi; — Metoda pracy w zespole teatralnym; Praca artystyczna w zespole; Życie w zespole teatralnym; Wychowawcze wartości pracy w zespole; Jak czytać utwory teatralne; Jak prowadzić próby teatralne; Czytanie utworów dramatycznych; Rozbiór dramatu w teatrze; Archiwum zespołu teatralnego; Biblioteczka w zespole teatralnym; Jak obchodziłem swój własny jubileusz teatralny; — O teatrze szkolnym: O prawo obywatelstwa dla teatru szkolnego; Cele i zadania teatru młodzieży szkolnej; Próba teatru dla dzieci, opartego na czytanej bajce Mickiewicza; Mała aktorka. — Cz. II. Wybór inscenizacji: Wesele krakowskie [poz. 2]; W słonecznym kręgu [poz. 7]; O żołnierzu, co poszedł w świat.

11. Źródła i nurty polskiego teatru ludowego. Wybór pism, inscenizacji i listów. Oprac. i słowo wstępne: A. Olcha. Wwa: LSW 1963, 446 s.

Zawartość: A. Olcha: J.C. i jego dzieło. — I. Idea i organizacja teatru ludowego w Polsce: Nasz cel i nasze drogi [poz. 10]; Teatry ludowe w Polsce; Czym winien być Związek Teatrów Ludowych; Instytut Teatrów Ludowych; Przed ważnymi naradami; Po ważnych naradach; O tzw. „folklorze” w teatrze ludowym; Cele i zadania teatru młodzieży szkolnej; O prawo obywatelstwa dla teatru szkolnego [poz. 10]; O „uziemieniu” oświaty pozaszkolnej, czyli od form pracy oświatowej do środowiska [poz. 10]; O treści teatru chłopkiego [poz. 10]; Problematyka teatru ludowego w Polsce [poz. 10]; Jak żyją Związki i Instytut Teatrów Ludowych; O „styl” w teatrze ludowym [poz. 10]; U podstaw ideowych teatru ludowego w Polsce [poz. 10]. — II. Źródła teatru ludowego: Konik Zwierzyński; Szopka Krakowska [poz. 1]; Rady dotyczące odegrania szopki; Jak urządzić kulg. Wesele jedzie; Opowieść o żołnierzu tułaczku (wyjaśnienie wstępne); O żołnierzu wędrowcu, kieszce złotodajce, łulce niewykurce i o worze samochwycie; O żołnierzu z cudownymi skrzydkami i torbą; Uo jednym kołolu; O żołnierzu-tułaczku; Jak to żołnierz wypędził diabłów; Sobótka; Obrzędowa pieśń o jabłonceczce; Po żniwach na dożyńca; Franusiowa doła [poz. 5]. — III. Wieś Zaborów i Zaborowski Dom Ludowy [poz. 6]: Od autora wyboru; Szkoła; Gmina; Życie społeczne; Dom Ludowy; Chrześcijańskie wskazania. — IV. Z korespondencji J.C.

12. Wiersze. Tarnów: Muzeum Okręgowe 1986, [12] s.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — J. Stomczewska: Bibliografia prac J.C. i o J.C. *Pr. Ośw.* 1946 nr 2. — Bibliografia [J.C. za l. 1929-1946]. W: J. Cierniak: Zaborowska nuta. Wwa 1956, wyd. 2 1988.

— J. Czarnecka: Bibliografia prac J.C. i prac o nim. W: J. Cierniak: Źródła i nurty polskiego teatru ludowego. Wwa 1963. — [J. Krzyżanowski] jk: J.C. W: Słownik folkloru polskiego. Wwa 1963.

S. Pigoń: Zawzięty entuzjasta. Kilka słów o budowniczym i o wymiarach ideowych Teatru Ludowego. W tegoż: Na drogach i manowach kultury ludowej. Lw. 1939. — S. Młodziejewicz: S.C. W: Straty kultury polskiej 1939-1945. T. 1. Głogów 1945. — S. Iłowski: J.C. *Pr. Ośw.* 1946 nr 2 [o J.C. jako redaktorze pisma *Teatr Lud.*]. — J. Wiktor: J.C. *Ośw. i Kult.* 1946 nr 9. — I. Korpała: O nowoczesny teatr ludowy. *Listy z Teatru* 1946 nr 4. — J. Zawieyski J.C. (15 X 1886-2 III 1942). *Teatr Lud.* 1946 nr 1/2. — F. Mleczko: Ze wsią swoją rodzinną żyj. (Działalność J.C.). *Ziel. Sztańd* 1957 nr 8. — J. Zawieyski: O J.C. W tegoż: Próby ognia i czasu. Pozń. 1958, przedr. w tegoż: Dobrze, że byli. Wwa 1974. — A. Oleszczuk: J.C. i jego teatr ludowy. *Teatr Lud.* 1959 nr 11/12. — A. Oleszczuk: Muzyka i śpiew w teatrze ludowym J.C. *Śpiew w Szkole* 1960 nr 1. — S. Pigoń: J.C. *Prz. Hist.-Ośw.* 1962 nr 4. — F. Popławski: J.C. *Tyg. Kult.* 1962 nr 14. — [Źródła i nurty polskiego teatru ludowego:] S. Gąsowski: Monumentalny teatr J.C. *Nowe Książ.* 1964 nr 13; Z. Kwieciński: Na drogach teatru ludowego. *Teatr Lud.* 1964 nr 5. — A. Olcha: J.C. W tegoż: Żywe ogniwa. Wwa 1965. — B. Nycz: Z inspiracji C. *Teatr Lud.* 1966 nr 1/2. — S. Pigoń: Ciemiakowa nuta. W tegoż: Drzewiej i wczoraj Kr. 1966, przedr. w tegoż: Na drogach kultury ludowej. Wwa 1974. — S. Adamczyk: Teatr J.C. *Tyg. Kult.* 1967 nr 10; przedr. zmien. pt. Amatorski ruch artystyczny. W tegoż: Twórcy i współtwórcy. Wwa 1970. — B. Lubicz-Nycz: Instytut Teatrów Ludowych (1929-1939). *Prz. Hist.-Ośw.* 1967 nr 1. — S. Iłowski: O C. inaczej. *Teatr Lud.* 1968 nr 5. — J. Szczawiej: Wielki twórca teatru. W tegoż: Krzesanie ognia. Wwa 1969. — S. Adamczyk: Tendencje rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego. *Kult i Społ.* 1970 nr 2. — J. Zięba: Kształtowanie się i rozwój koncepcji teatru ludowego w dwudziestolecie; Dzieje organizacji; Współtwórcy ruchu; „Teatr Ludowy”. W tegoż: Ruch teatralny na wsi 1918-1939. Wwa 1976. — J. Szczawiej: W kręgu przyjaźni z ziemią; Wielki twórca teatru. W tegoż: Laur i cierni. Wwa 1977. — J. Suiyła: J.C. (1886-1942). *Ośw. Dorosłych* 1982. — Wspomnienia o Jedrzej Ciemiaku. Wybór i oprac.: Z. Mazurów i L. Wyszomirska. Wwa: LSW 1982, 309 s.

E.G.

CIESIELCZUK Stanisław 1906-1945

Poeta.

Urodzony 16 czerwca 1906 we wsi Sławęcín pod Hrubieszowem w rodzinie małorolnego chłopca; syn Tomasz Ciesielczuka i Józefy z Ziniów. Początkowo uczył się przez dwa lata w szkole rosyjskiej, a od 1915 w prywatnej polskiej szkole Marii Przybyłowskiej w Hrubieszowie. W 1923 ukończył Gimnazjum Humanistyczne im. S. Staszica w Hrubieszowie, a następnie do 1928 studiował polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim (UW). Działał w Kole Literackim Studentów UW. W tym czasie pracował jako nauczyciel szkoły powszechnej, korektor i dziennikarz. W 1923-24 był redaktorem naczelnym hrubieszowskiego pisma *Pakowicie*, w tymże czasopiśmie debiutował w 1924, publikując przekłady wierszy J.W. Goethego „Nocna pieśń wędrowca”, H. Heinego „Z księgi pieśni” i R.M. Rilkego „Z księgi obrazów”, a następnie do 1929 drukował liczne wiersze, artykuły i recenzje.

Współpracował z *Robotnikiem* (1924-27), *Gazeta Warszawską* (1927-32) i *Głosem Prawdy* (1928-29). Od 1927 należał do grupy literackiej Kwadryga; w 1928-31 publikował wiersze w piśmie *Kwadryga*. W 1937 pracował krótko w redakcji *Robotnika*. Po wybuchu II wojny światowej powrócił do rodzinnej miejscowości. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Hrubieszowie, a od 1944 w Warszawie. Po upadku powstania warszawskiego został wywieziony na Podhale. Zmarł na gruźlicę 26 listopada 1945 w Sławęcinie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Chaty w obłokach. [Wiersze]. Wwa: Druk. Sejmiku Hrubia 1927, 29 s.

2. Wieś pod księżycem. [Wiersze]. Wwa: Akademickie Koło Hrubieszan 1928, 30 s.

3. Pies kosmosu. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1929, 66 s. *Bibl. Kwadrygi*.

Wiersze w cyklach: Złota sieczka; Fale; Piana na ustach; Woń lazuru.

4. Głazy i struny. [Wiersze]. Wwa: *Kwadryga* 1931 [właśc. 1930], 27 s.

5. Pentaptyk lapidarny. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1935, 11 s.

6. Teatr natury. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1937, 114 s.

7. Poezje zebrane. Przedm. i oprac.: S. Flukowski. Wstęp: S. Lichański. Wwa: LSW 1965, 277 s. Zawiera też: Z wierszy nie wydanych.

8. Poezje wybrane. Wyboru dokonała i wstępem opatrzyła J. Ciesielczuk. Wwa: LSW 1984, 152 s. Zawiera też: Wiersze wydane pośmiertnie.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PP (E. Głębińska). — LP (J. Poradecki).

J. Liebert. *Wiad. Lit.* 1930 nr 38 [rec.: Pies kosmosu]. — K.W. Zawodźński. *Wiad. Lit.* 1936 nr 20 [rec.: Pentaptyk lapidarny]. — [Teatr natury:] K. Wyka. *Nouva Książ.* 1937 z. 10; K.W. Zawodźński: Dwaj współcześni zapoznani. *Prz. Współcz.* 1938 nr 196/197, przedr. w tegoż: *Wśród poetów*. Kr. 1964 [dot. też twórczości F. Surówki-Brzegowskiego]. — J. Krzyżanowski: O lirycie S.C. *Warszawa* 1946 nr 3; przedr. w tegoż: *W kręgu wielkich realistów*. Kr. 1962. — A. Szczerbowski: S.C. — poeta godności ludzkiej. *Wies* 1946 nr 50/51. — Z. Jastrzębski: C. poeta zapomniany. *Kamena* 1957 nr 21. — Z. Zaborski: S.C. — poeta „nienazwanego żywiołu” (w piętnastą rocznicę śmierci). *Orka* 1960 nr 48. — J. Gembicki: Przemilczany i zapomniany. *Kamena* 1962 nr 13. — J. Szczawiej: „Śpiew mrącego ostu”. *Tyg. Kult.* 1964 nr 39; przedr. w tegoż: *Krzesanie ognia*. Wwa 1969, Laur i cień. Wwa 1977. — T. Burek: Ziemia i otchłań. *Tyg. Kult.* 1965 nr 45. — [Poezje zebrane:] J. Jastrzębski J.J.: Nareszcie C. *Kamena* 1965 nr 17; J. Lau: Poezja pytań nie przedawnionych. *Kultura* 1965 nr 27; S. Lichański: „Nie dla samych rymów. W tegoż: *Kuszenie Hamleta*. Wwa 1965. — Z. Zaborski: „Do tego, który poszedł w cień”. (O twórczości S.C.). *Fakty i Myśli* 1965 nr 1. — J. Jastrzębski: Zmaganie poety. W tegoż: *Bez wieńca i togi*. Wwa 1967. — S. Flukowski: S.C.: [W. Piątek] pw: *Śladami S.C. Biul. Tow.*

Region. Hrubieszowskiego 1972 nr 2; W. Piątek: Dalszy krok śladami S.C. *Tamże* 1975 nr 4. — S. Zieliński: Tylko pieśni. *Kamena* 1975 nr 25. — A.L. Gzella: „Żeby być orłem, trzeba wspaniale życie przeżywać”. (S.C. 1906-1945). *Kal. Lubel.* 1976. — A. Baluch: Życie zamyka się jak księga ... *Poezja* 1979 nr 11/12. — M. Dąbrowski: Poetyckie dociekania S.C. *Tyg. Kult.* 1980 nr 19. — A. Wszolek: Odmieniec. *Kamena* 1980 nr 24. — T. Klak: Sosnowiecki epizod S.C. W tegoż: *Ptak z węgla*. Kat. 1984 [dot. wiersza „Sosnowiec 1929”]. — S. Jurkowski: Istnienie poety. *Kierunki* 1985 nr 23 [rec.: Poezje wybrane]. — S. Lichański: „Nie dla samych rymów ...” W tegoż: *Pisarstwo wsi i ziemi*. Wwa 1986. — M. Stuyka: Hrubieszowski lirnik. *Zamojski Kwart. Kult.* 1986 nr 4. — S. Lichański: S.C. W: OLP. Ser. 6 t. 4, Kr. 1993. E.G.

CIEŚLIKOWSKA Teresa ur. 1926

Teoretyk literatury.

Urodzona 1 października 1926 we Lwowie w rodzinie inteligenckiej; córka Władysława Skibińskiego i Anny z Dzieduszyckich. W czasie okupacji niemieckiej przebywała w Kwilinie (pow. jędrzejowski). Po wojnie zamieszkała w Łodzi, gdzie uczęszczała do gimnazjum dla dorosłych. W 1946 rozpoczęła studia w zakresie bibliotekarstwa, a od 1947 studiowała filologię polską na Uniwersytecie Łódzkim (UŁ); w 1952 uzyskała magisterium. Równocześnie od 1946 pracowała zarobkowo m.in. w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej i Filmowej w Łodzi, w Łódzkim Towarzystwie Naukowym i Wrocławskim Towarzystwie Naukowym. Debiutowała w 1953 artykułem „Z historii poetyki. Zestawienie i interpretacja I (1788) i III (1826) wydania „Sztuki rymotwórczej” F.K. Dmochowskiego”, ogłoszonym w *Pracach Polonistycznych* (ser. 11). W tymże roku wyszła za mąż za Sławomira Cieślakowskiego. W 1958 rozpoczęła pracę na UŁ jako asystent. Od 1959 publikowała artykuły i recenzje na łamach pism naukowych, zwłaszcza *Zagadnień Rodzajów Literackich* (m.in. liczne hasła w: „Materiały do „Słownika rodzajów literackich”). W 1963 uzyskała na UŁ stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie pracy „Rozwój formy powieściowej w twórczości Teodora Parnickiego”, przygotowanej pod kierunkiem prof. Stefani Skwarczyńskiej. W 1967 habilitowała się na podstawie książki „Warsztat współczesnej prozy narracyjnej” i w 1968 otrzymała stanowisko docenta. W tymże roku została członkiem zwyczajnym Łódzkiego Towarzystwa Naukowego oraz sekretarzem Komisji Teorii Literatury i Sztuki tegoż Towarzystwa (od 1978 jest przewodniczącą Komisji). W 1971 otrzymała nagrodę Ministra Oświaty, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Od 1978 kierowała Zakładem Teorii Literatury w Instytucie Teorii Literatury, Teatru i Filmu UŁ oraz Studium Doktoranckim dla Pracujących. W 1973-78 współredagowała serię I: *Nauki Humanistyczne i Społeczne Wydawnictw Uniwersytetu Łódzkiego*. W 1975 została mianowa-

na profesorem nadzwyczajnym. Od tegoż roku jest członkiem Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN i członkiem Komisji Poetyki i Stylistyki Słowiańskiej Międzynarodowego Komitetu Sławistów. W 1981 została dyrektorem Instytutu Teorii Literatury, Teatru i Filmu UŁ. Odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1977). Mieszka w Łodzi.

TWÓRCZOŚĆ

1. Pisarstwo Teodora Parnickiego. Wwa: Pax 1965, 269 s.

2. Warsztat współczesnej prozy narracyjnej. Wybrane zagadnienia. Łódź: UŁ 1967, 105 s.

Zawartość: I. Wprowadzenie do problematyki współczesności. (Obserwacje i propozycje); Poglądy; Dyskusje. — II. Krecjonizm — geneza problemu i pojęcia; Rewolucja w sztuce u początków XX stulecia jako źródło założeń sztuki współczesnej; Creation non imitation. — III. Krecjonizm — Metody (Efekty strukturalizmu — Relacje, relatywizacje, konteksty, konfrontacje); Koncepcja bohatera; Koncepcja narracji. Praca habilitacyjna.

3. U podstaw prozy artystycznej XX wieku. Cz. I. Kontekst a czytelność tekstu. Łódź: Łódz. Tow. Nauk. 1970, 91 s.

Zawartość: Przedmowa. Założenia wstępne. — Kontekst wobec zdania lub całości znaczeniowych mniejszych niż zdanie; Czytelność tekstu a konteksty większe niż zdanie; Czytelność tekstu a rozdziały jako konteksty.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopiśmie m.in.: Z historii poetyki. Zestawienie i interpretacja I (1788) i III (1826) wydania „Sztuki rymotwórczej” F.K. Dmochowskiego. *Pr. Polonist.* Ser. 11: 1953 s. 149-205 [podp.: T. Skibniewska]. — Problem tendencyjnej powieści pozytywizmu. *Pr. Polonist.* Ser. 16: 1960 s. 139-152. — Les transformations des formes épiques brèves nouvelle récit. (Introduction à une discussion sur le problème). *Zag. Rodz. Lit.* 1961 nr 1 s. 119-143. — Z problematyki współczesnych przemian rodzajowych. *Zesz. Nauk. UŁ* 1961 nr 20 s. 101-109. — Istnienie — nieistnienie bohatera jako chwyt kompozycyjny [dot.: T. Parnicki: Słowo i ciało]. *Zesz. Nauk UŁ* 1962 nr 25 s. 107-115. — Tendencje do teatralizacji w powieści współczesnej. Wstęp do problematyki. W: Styl i kompozycja. Wr. 1965 s. 187-295. — Kilka problemów współczesnej powieści. (Z dyskusji nad „nouveau roman”). *Zesz. Nauk. UŁ* 1966 nr 43 s. 57-67. — Niektóre funkcje kompozycyjne monologu wewnętrznego we współczesnej prozie narracyjnej. W: W kręgu zagadnień teorii powieści. Wr. 1967 s. 108-121. — Polska geneza powieści warsztatowej. W: Z polskich studiów slawistycznych. Cz. 2. Wwa 1972 s. 229-234. — Struktura powieści kryminalnej wobec współczesnego powieściopisarstwa eksperymentalnego. W: O współczesnej kulturze literackiej. T. 1. Wr. 1973 s. 331-347. — Tekst

literacki wobec tekstu wzorca. *Acta Univ. Lodz. Folia Polonica* 1975 nr 2 s. 5-11. — Cytat w narracji. (Zarys problemu). *Zesz. Nauk. UJ Pr. Językozn.* 1977 z. 54 s. 242-249. — Relacje międzytekstowe w tekście literackim. *Prz. Hum.* 1977 nr 6 s. 40-47. — Zagadnienia dwusystemowości w poezji konkretnej. (Uwagi o tworzywie poezji konkretnej wobec problematyki badawczej). W: The structure and semantic of the literary text. Buda-peszt 1977 s. 31-37. — Implikacje literackie we współczesnych utworach narracyjnych. W: Dialog w literaturze. Wwa 1978 s. 71-87. — Powieść jako układ ról. (Relacje: autor — narrator — postać). [Współaut.:] S. Cieślowski. W: Teoria literatury. Łódź 1978 s. 327-336. — Centon i centonowa twórczość. *Acta Univ. Lodz.* 1980 nr 35 s. 129-136. — Sacrum i maska czyli o wypowiedzianiu niewypowiedzianego. [Współaut.:] S. Cieślowski. W: Sacrum o literaturze. Lubl. 1980 s. 65-82, toż w wyd. 2 1983. — Brak happy-endu jako wyznacznik gatunkowy. W: Z problemów poetyki historycznej. [Współaut.:] S. Cieślowski. Lubl. 1984 s. 191-206. — Wstęp do „neantologii” czyli rzecz o quasi recenzjach i quasi-przedmowach. W: Modele świata i człowieka. Lubl. 1985 s. 342-357. — Sugestia jako zasada narracji. *Prz. Hum.* 1984 z. 7/8 s. 53-61. — Przemilczenie w prozie. W: O wartościowaniu w badaniach literackich. Lubl. 1986 s. 245-255. — Kain i Abel, który jest Mojżeszem, czyli dwoisty wzorec biblijny postaci literackich ujęty od strony „gniewu”. [Współaut.:] S. Cieślowski. W: Biblia a literatura. Lubl. 1987 s. 97-111. — Subjects of the University Conference on „Oriental Poetics and its Reception in Europe”. [Współaut.:] S. Cieślowski. *Zag. Rodz. Lit.* 1987 z. 2 s. 68-84. — Z problemów intertekstualności. W: W kręgu historii i teorii literatury. Wr. 1987 s. 11-16. — Tekst intertekstualny. Tekst — kontekst — intertekst. *Zag. Rodz. Lit.* 1988 z. 1/2 s. 89-97. — Grafoagrafo. W: Poszukiwania teoretycznoliterackie. Wwa 1989 s. 217-224.

Prace redakcyjne

1. Pogranicza i korespondencje sztuk. Studia. Red.: ... i J. Sławiński. Wr.: Ossol. 1980, 295 s. PAN IBL.

2. Problemy genealogii. Literatura, Teatr, Film. Red.: ... i G. Gazda. *Acta Univ. Lodz. Folia Polonica.* 1980 nr 35.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1983, 1989. — PP (J. Pitera). [Pisarstwo Teodora Parnickiego:] J. Pieszczachowicz: Migotliwe światy Parnickiego. *Zycie Lit.* 1966 nr 39, przedr. w tegoż: Na widnokręgu historii. Kr. 1988; M. Czermińska. *Pam. Lit.* 1967 z. 2; E. Sarnowska. *Prz. Hum.* 1967 nr 6. — W. Lipiec. *Zag. Rodz. Lit.* 1972 z. 2 [rec.: U podstaw prozy artystycznej XX wieku].

CISŁO Maciej ur. 1947

Pseud.: Franciszek Strzelecki; Małgorzata Ciesielska.
Poeta, publicysta.

Urodzony 24 lipca 1947 w Olsztynie; syn Stefana Cisło, sędziego, i Janiny z Gołębiowskich, ekonomistki. Uczęszczał do Technikum Budowlanego w Olsztynie (1961-67). Następnie studiował na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej, w 1972 uzyskał dyplom magistra inżyniera architekta. W 1968 ożenił się z Elżbietą Hołoweńko, plastyczką, a po rozwodzie, w 1973 z Hanną Gąsiorowską, germanistką. Od 1972 pracował jako architekt; w 1974-81 był asystentem w Pracowni Kultury i Estetyki Krajobrazu Instytutu Kształtowania Środowiska w Warszawie. Debiutował w 1975 wierszami „Galeria na wolnym powietrzu”, „Na lewym serce” i „Ta twoja noga jest bardzo”, ogłoszonymi w *Nowym Wyrazie*; w piśmie tym publikował następnie do 1980. Należał do Koła Młodych przy Oddziale Warszawskim ZLP i brał czynny udział w organizowaniu licznych imprez literackich. W 1979-81 był członkiem zarządu Koła. Od 1980 wchodził w skład zespołu redakcyjnego *Tygodnika „Solidarność”* (do zamknięcia pisma przez władze w 1981). Po wprowadzeniu stanu wojennego w grudniu 1981 został internowany w Białołęce pod Warszawą. Po zwolnieniu w 1982 podejmował się dorywczych prac zarobkowych. W 1990 został sekretarzem Zarządu Głównego SPP. W 1991 ponownie wszedł do komitetu redakcyjnego *Tygodnika „Solidarność”*; pisywał w dziale kulturalnym pod pseud. Małgorzata Ciesielska i Franciszek Strzelecki. W 1993 został członkiem Polskiego PEN Clubu. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Plastikowe języki. [Wiersze]. Wwa: MAW 1979, 70 s.
2. Okoliczniki są sprzyjające. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1982, 64 s.
3. Z domu normalnych. [Wiersze]. Ilustr. A. Bieńkowski. Wwa: NOWA* 1985, 20 s.
4. Stan po. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1986, 69 s.
5. Widmo Europy. (Wiersze). [Wwa:] Nakł. autora 1990, 60 s.
6. Było jutro będzie wczoraj. Wiersze. Wwa: Przedświt 1993, 64 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1991.

[Plastikowe języki:] A. Szymańska: Pasaż uczestnictwa. *Twórczość* 1980 nr 3; M. Zieliński: Zabawa w dorosłych. *Nowe Książ* 1981 nr 2. — [Okoliczniki są sprzyjające:] S. Jurkowski: Poeeci wobec świata: Filozofia i kontestacja. *Zycie Lit.* 1982 nr 32; I. Smolka: „Co nam się jeszcze przydarzy”. *Twórczość* 1982 nr 8; J. Zieliński: Okoliczniki były sprzyjające.

Wież 1983 nr 2; T. Złotorzycki: Okolicznoci czy okoliczniki. *Nowe Książ* 1983 nr 3. — [Stan po:] K. Pieńkosz: Po stronie sensu. *Literatura* 1986 nr 11/12; I. Smolka: W sieci słuchu. *Res Publica* 1987 nr 1. — A. Niewiadomski: Najciekawsza jest krawędź. *Twórczość* 1993 nr 9 [rec.]: Było jutro będzie wczoraj.

E.G.

CORIOLAN Krzysztof ur. 1938

Właściwe imiona i nazwisko: Andrzej Janusz Kamiński.
Podpisywał utwory też: Andrzej Kamiński, Janusz Kamiński.
Poeta, prozaik.

Urodzony 6 maja 1938 we Włocławku; syn Tadeusza Kamińskiego, technika, i Heleny z Jarzębowski, księgowej. Okres okupacji niemieckiej spędził we Włocławku. Po wojnie przeniósł się wraz z rodzicami do Gdyni, a potem wyjechał na Dolny Śląsk do Żąbkowice Śląskich. W 1948 zamieszkał na stałe we Wrocławiu, gdzie ukończył w 1957 Liceum Ogólnokształcące i Liceum Muzyczne. W 1952-56 był członkiem ZMP. W 1956 należał do grona założycieli grupy literackiej Dlaczego Nie (działającej do 1961) i debiutował w jej kolumnie poetyckiej wierszem „Białe i czarne” na łamach pisma *Poglądy* (nr 7; podp. błędnie Krzysztof Coriolan). W tym samym czasie uczestniczył w organizowaniu Korespondencyjnego Klubu Młodych Pisarzy i Koła Młodych Pisarzy, a także Klubu Literackiego „Arka”. Podczas odbywanej w 1959-61 służby wojskowej prowadził Zespół Estradowy, był kierownikiem literackim teatru Estrada przy Garnizonowym Klubie Oficerskim w Bydgoszczy oraz współpracował z pismami *Wiraz* i *Żołnierz Polski Ludowej*, publikując reportaże. Od 1961 pracował jako monter konstrukcji stalowych i ślusarz w Mostostalu i w Przedsiębiorstwie Budowy Gazowni, a następnie jako instruktor kulturalno-oświatowy w klubach Piwnica Świdnicka i Pałacyk oraz w Naczelnej Organizacji Technicznej. Jednocześnie zajmował się twórczością literacką. W 1966 ożenił się z Ireną Baranowską. W 1972 został członkiem ZLP. W następnych latach aktywnie uczestniczył w jego pracach. W 1977-81 był wiceprezesem zarządu Oddziału Wrocławskiego, w 1983-86 pełnił funkcję prezesa Oddziału Wrocławskiego, a później – sekretarza, w 1992 został ponownie prezesem Oddziału. Od 1973 należał do PZPR. Był członkiem Ogólnopolskiego Zespołu Pisarzy przy Komitecie Centralnym PZPR (1978-87), I sekretarzem Komitetu Środowiskowego Kultury (1981-83), członkiem Egzekutywy Komitetu Wojewódzkiego PZPR we Wrocławiu i przewodniczącym Podkomisji Kultury (1981-85). W 1980-84 był radnym WRN we Wrocławiu. Otrzymał liczne odznaczenia, m.in.: „Budowniczy Wrocławia” (1972), „Zasłużony Działacz Kultury” (1980), „Zasłużony dla Wrocławia i Województwa” (1988). Odnaczo-

ny Srebrnym Krzyżem Zasługi (1983). Mieszka we Wrocławiu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Muzyka w drewnie. [Wiersze]. Kr.: WL 1965, 47 s.

Zawiera cykl: I. Muzyka w drewnie; II. Ptaki; III. Białe i Czarne.

2. Szybkobiegacze. [Opowiadania]. Kr.: WL 1968, 115 s.

Zawartość: Szybkobiegacze; Ziemia pod śniegiem; Karkonosze; Wielkie rapy.

3. Wielka zabawa. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1975, 47 s.

Zawiera cykl: Wielka zabawa; Treny; Co jest; Miary; Przypowieści.

4. Zaczepy i brania. [Opowiadania]. Kr., Wr.: WL 1986, 116 s.

Zawartość: Wielkie rapy [poz. 2]; Pięć okoni; Olsniewająca chwila; Ciemność; Ptaki; Wody wezbranej rzeki; Zaczepy i brania 1-6.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1989. — Inf. KKMP.

J. Łukasiewicz: Dwa tomiki wrocławskie. *Odra* 1965 nr 7/8 [rec.: Muzyka w drewnie]. — [Szybkobiegacze:] M. Orski: Bohater naszych czasów. *Odra* 1968 nr 12; — J. Pluta: Debiuty prozatorskie poetów. *Nadodrze* 1968 nr 24; S. Reruch: Wzloty i upadki C.K. *Kontrasty*, Wr. 1968; J. Spychalski: Pobjegajmy sobie. *Agora* 1968 nr 24. — A.E. Seroczyński: Zaczep. *Kultura* 1987 nr 31 [rec.: Zaczepy i brania].

A.H.

CSATÓ Edward 1920-1968

Pseud.: c.; c.o.; co; e; e.c.; E.C.; E.Cs.; ec; Ireneusz Fopa; Kali; rd; Rondo.

Krytyk teatralny, teatrolog.

Urodzony 15 grudnia 1920 w Olszanicy na Ukrainie w rodzinie inteligentkiej; syn Józefa Csató i Karoliny z Laskowskich. Po zdaniu matury w 1937 we Lwowie rozpoczął studia filozoficzne na Uniwersytecie Jana Kazimierza. Debiutował w 1938 w czasopiśmie *Sygnaly* recenzją pt. „Powieści społeczne” (nr 41). Powołany w tymże roku do wojska, brał udział w kampanii wrześniowej. Następnie przebywał w Wilnie, gdzie do końca 1939 kontynuował studia na uniwersytecie. W czasie okupacji niemieckiej był uczestnikiem tajnego koła filozoficznego, prowadzonego przez prof. Tadeusza Czeżowskiego. Po zajęciu Wilna przez ZSRR w lipcu 1944 został wcielony do armii radzieckiej, a następnie wysłany do wycięcia lasów w okolicy Kaługi. Zwolniony z powodu częściowej utraty wzroku, po zakończeniu wojny w 1945 przybył do Łodzi. Prowadził działy teatralne kolejno w dziennikach: *Robotnik*, *Kurier Popularny*, *Dziennik Łódzki*. W 1945 został członkiem PPS (od

1948 członek PZPR). W 1946 przeniósł się do Warszawy. Był sekretarzem redakcji tygodnika *Nowiny Literackie*, a następnie zastępcą redaktora naczelnego tegoż czasopisma (tu też w 1948 artykuły i felietony pod. Rondo). Nawiązał współpracę z miesięcznikiem *Teatr*. W tym czasie ukończył studia filozoficzne na Uniwersytecie Warszawskim. W 1949 został powołany na stanowisko wicedyrektora Departamentu Teatrów w Ministerstwie Kultury i Sztuki. Następnie został wicedyrektorem Centralnego Zarządu Teatrów, Oper i Filharmonii. W 1950-52 był wykładowcą i dziekanem Wydziału Dramaturgicznego Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej. W 1951-56 wchodził w skład prezydium Zarządu Głównego SPATiF. Od 1952 był redaktorem naczelnym dwutygodnika *Teatr* (tu też liczne artykuły, recenzje i felietony, m.in. pod pseud. Kali). W 1958-66 należał do komitetu redakcyjnego *Le Théâtre en Pologne*. Pracował jako doradca literacki w Teatrze Domu Wojska Polskiego (1954), a następnie do 1955 w Teatrze Narodowym i w Teatrze Współczesnym w Warszawie. Od 1960 pełnił funkcję sekretarza generalnego Polskiego Ośrodka Międzynarodowego Instytutu Teatralnego. Współpracował stale z czasopismami: *Pamiętnik Teatralny* (od 1954), *Dia-log* (od 1959). W 1960 został członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1961-67 redagował *Almanach Sceny Polskiej*. Prowadził seminarium teatrologiczne na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu (od 1963). Zmarł nagle 27 kwietnia 1968 w drodze powrotnej z Torunia do Warszawy; pochowany na Cmentarzu Komunalnym na Powązkach w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Jak patrzeć na teatr. Wwa: Sztuka 1949, 70 s. Por. poz. 3.

2. Dwie strony rampy. [Recenzje teatralne i literackie]. [Wwa:] Czyt. 1956, 352 s.

3. Widz w teatrze. Wwa: Wydawn. Związkowe 1958, 164 s.

Rozszerz. wersja książki „Jak patrzeć na teatr” [poz. 1].

4. O Prometeuszu i ciuchach. Felietony, dygresje, polemiki teatralne. Wwa: Czyt. 1959, 291 s.

Felietony drukowane głównie w 1956-1958 w *Teatrze* pod pseud. Kalt.

5. Szkice o dramatach Słowackiego. „Maria Stuart”, „Balladyna”, „Beatryx Cenci”, „Fantazy”. Wwa: PIW 1960, 258 s.

6. Polski teatr współczesny pierwszej połowy XX wieku. Powst. przed 1963. Wyd. Wwa: Polonia 1967, 194 s.

Przekł.: ang.: The Polish theatre. [Przel.] K. Cękalska. Wwa 1963, — franc.: Le théâtre polonais contemporain. [Przel.] G. Kamińska, R. Pósnic. Wwa 1963.

7. Leon Schiller, twórca monumentalnego teatru polskiego. Wwa: CPARA 1966, 202 s.

8. Leon Schiller. Wwa: PIW 1968, 589 s.

Tytuł pierwotny: Idee teatralne Leona Schillera; praca przewidywana jako rozprawa habilitacyjna.

9. Paradoks o reżyserze. [Feliety]. Wstęp i wybór: J. Kreczmar. Wwa: WAiF 1970, 297 s.

10. Interpretacje. Recenzje teatralne 1945-1964. Wybór i posł.: J. Timoszewicz. Wstęp: M. Fik. Wwa: PIW 1979, 505 s.

Ponadto broszury informacyjne dla cudzoziemców o polskim teatrze współczesnym.

Przekłady

1. J.W. Goethe: *Ifigenia w Taurydzie*. Wyst. Wwa, T. Współcz. 1961. Wyd.: Tłum. i oprac. ... Wr.: Ossol. 1965, 104 s. *BN* II, 149.

2. F. Dürrenmatt: *Akcja „Wega”*. W: *Teatr*. Wybór. Wwa: PIW 1972, s. 675-727. Wyst. Pozn., T. Lalki i Aktora 1974.

Praca redakcyjna

1. K. Stanisławski: *Pisma*. T. 1-4. Wyd. pod red. ... Wstęp: H. Szletyński. Wwa: PIW 1954-1956, 460 + 366 + 246 + 349 s.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PP (E. Głębička). — RL 1968 (J. Chudek).

J. Koenig: Recenzja z dygresjami. *Dialog* 1959 nr 9 [dot.: Widz w teatrze]. — [O Prometeuszu i ciuchach]: Z. Greń: *Prometeusz nagi*. *Twórczość* 1960 nr 2; J. Koenig: *Kali i jego broda*. *Dialog* 1960 nr 1. — J. Koenig: *E.C. Tyg. Kult* 1965 nr 42. — E. Krasinski: *E.C. as a theatre scholar. Les écrits sur le théâtre d' E.C. Le Théâtre en Pologne*, Wwa 1968 nr 10/11 [dot.: Leon Schiller; Polski teatr współczesny pierwszej połowy XX wieku]. — S. Hebanowski: *Souvenir d' E.C. Le Théâtre en Pologne*, Wwa 1968 nr 9. — S. Marczak-Oborski: *C. o współczesnym teatrze polskim. Nowe Książ.* 1968 nr 20 [rec.: Polski teatr współczesny pierwszej połowy XX wieku]. — A. Kijowski: *E.C.; J. Klossowicz. C. i jego próba teatrologii*; S. Treugutt: *Konkretyzm E.C.* *Dialog* 1968 nr 7. — *Teatr* 1968 nr 12 [numer poświęcony pamięci E.C.; tu m.in.: L.M. Bartelski: *Czas dojrzewania*; M. Brahmer: *Na marginesie „Szkieł o dramatach Słowackiego”*; K. Górski: *Pisarz i uczonec*; W. Natanson: *Redaktor Naczelny [Teatru]*; Z. Raszewski: *Pomiędzy teatrem i książkami*; J.A. Szepeński: *Humanista wśród burz*; H. Szletyński: *E.C. o teatrze Słowackiego [rec. Szkice o dramatach Słowackiego]*; J. Timoszewicz (wst); *Książki E.C.* — [Leon Schiller]; H. Szletyński: *E.C. o Leonie Schillerze*; W. Natanson: *Na planie treści*. *Twórczość* 1969 nr 8; E. Axer: *Nad książką C. Teatr* 1969 nr 9. — [Paradoks o reżyserze:] A. Boska: *Erudyta niestrudzony*. *Nowe Książ.* 1970 nr 21; L. Jabłonkówna: *Paradoks krytyka*. *Teatr* 1970 nr 24. — K. Górski: *Słowacki w oczach teatrologa. W tegoż: Z historii i teorii literatury*. S. 3. Wwa 1971 [dot. Szkice o dramatach Słowackiego]. — M. Fik: *Krytyk przenikliwy*. *Twórczość* 1978 nr 6. — E. Kalemba-Kasprzak: *E.C. — krytyk umiarkowany*. *Studia Polonist.* 1978 nr 6. — A.W. Kral.: *Redaktor „Teatru”*. *Teatr* 1978 nr 9. — H. Gosk: *Niepoprawny optymistą. (O działalności krytycznej E.C. na łamach warszawskich „Nowin Literackich”)*. *Prz. Hum.* 1980 nr 11/12. — [Interpretacje:] J. Koenig: *Nie tylko recenzje*. *Dialog* 1980 nr 8; E. Baniewicz: *Dialog krytyka z teatrem*. *Mies. Lit.* 1981 nr 1; B. Bąk: *Recenzje „opera omnia”*. *Odra* 1981 nr 7/8. — E. Baniewicz: O

E.C. bez okazji. *Teatr* 1987 nr 9. — W. Natanson: *Pod kierunkiem Edwarda*. *Kierunki* 1989 nr 15. — A. Tytkowska: *Krytyka teatralna E.C. W; Krytycy teatralni XX wieku*. Wr. 1992. **E.G.**

CWOJZIŃSKI Antoni 1896-1972

Dramatopisarz.

Urodzony 9 października 1896 w Brzeżanach pod Tarnopolem; syn Tadeusza Cwojdzńskiego, nauczyciela gimnazjalnego, i Stanisławy z Wojciechowskich. W 1910 zamieszkał z rodzicami we Lwowie. W czasie I wojny światowej walczył w Legionach Polskich. Następnie studiował kolejno geografii na Uniwersytecie Lwowskim, fizykę na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie i na Uniwersytecie Warszawskim (UW). Po ukończeniu studiów pracował w zakładzie fizyki teoretycznej UW jako prywatny asystent prof. Czesława Białobrzęskiego. Od 1923, porzuciwszy pracę naukową, współpracował z Redutą w Warszawie początkowo jako stenograf, a później aktor (występował pod pseud. Antoni Wojdan). Około 1923 ożenił się z Marią Geiger, śpiewaczką i pianistką (rozwód 1927). Następnie występował na scenach Poznania (1927-28), Grudziądza (1929-30), Lwowa (1930-32) oraz w Teatrze Ateneum w Warszawie. W 1933-36 studiował na wydziale reżyserskim Państwowego Instytutu Sztuki Teatralnej w Warszawie. Jako dramatopisarz debiutował w 1934 komedią „Teoria Einsteina”, wystawioną przez Instytut Reduty. W następnych latach pracował jako reżyser w teatrach Lwowa (1936-37) i Warszawy (1937-39), równocześnie kontynuował twórczość dramatopisarską. W 1938 zawarł związek małżeński z Teodozją Kopczewską, aktorką (występującą pod nazwiskiem Bogdańska). Po wybuchu II wojny światowej przebywał początkowo w Warszawie, skąd uciekając przed aresztowaniem, przedostał się na wiosnę 1940 na Węgry, a następnie przez Francję i Hiszpanię do Londynu. W maju 1941 wyjechał do Stanów Zjednoczonych i zamieszkał w Detroit. W jesieni 1942 zorganizował objazdowy Polski Teatr Artystów, który prowadził do 1944; pracował w nim także jako reżyser. Po wojnie zarabiał na życie jako korektor w drukarni, redagował też dział wiadomości w prasie polonijnej oraz był zatrudniony w polonijnej rozgłośni radiowej. Około 1957 przeniósł się do Chicago, gdzie pracował w rozgłośni *Dziennika Chicagowskiego*. Po przejściu na emeryturę w 1961 zamieszkał w Londynie i do 1962 kierował m.in. teatrem Nasza Reduta. Zmarł 7 sierpnia 1972 w Londynie.

TWORCZOŚĆ

1. *Teoria Einsteina*. Komedia w 3 aktach. Praprem. Wwa, Inst. Reduty 1934. Druk *Prosto z mostu* 1935 nr 20-30. Przedr. zob. poz. 19.

Nagroda im. L. Reynela w 1934 za najlepszą sztukę roku. Przekł. franc.: La théorie d'Einstein. [Przet.] J. Kukulczanka] Koukou Chanska, J. Lacarrière. Wwa 1971.

2. Epoka tempa. Komedia w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Malickiej 1935.

Wyst. też pt. Człowiek za burtą.

Nagroda im. L. Reynela w 1936 za najlepszą sztukę roku.

3. Freuda teoria snów. Komedia w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Mały (Filharmonia) 1937. Druk *Wiad. Lit.* 1937 nr 29, 32, 35. Przedr. zob. poz. 19.

4. Dziewczyna szuka miłości. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] W. Sieroszewski, F. Goetel, T. Królikiewicz. Ekran. 1937.

5. Temperamenty. Komedia w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Mały (Filharmonia) 1938. Druk zob. poz. 19.

6. Rycerze radości. Sztuka w 3 aktach. Praprem. Wwa, Inst. Reduta 1939.

7. Piąta kolumna w Warszawie. Sztuka w 3 aktach. Praprem. Nowy Jork, Pol. T. Artystów 1942.

8. Polska podziemna. Sztuka w 3 aktach. Praprem. Nowy Jork, Pol. T. Artystów 1943.

9. W Warszawie. Sztuka w 3 aktach. Praprem. Nowy Jork, Pol. T. Artystów 1943.

10. Niemiec. Sztuka w 3 aktach. Praprem. Nowy Jork, Pol. T. Artystów 1944.

11. Polski lotnik. Komedia w 3 aktach. Powst. 1945. [Inf. autoral].

12. Takie jest twoje przeznaczenie. Komedia w 3 aktach. Praprem. Londyn, T. Pol. 1948.

13. Einstein wśród chuliganów. Komedia w 3 aktach. *Dialog* 1959 nr 5 s. 5-35. Przedr. zob. poz. 19.

14. Hipnoza. Komedia w 3 aktach. Praprem. Londyn, T. Pol. 1962. Druk zob. poz. 19.

15. Obrona genów. Komedia w 3 aktach. Praprem. Bydg., T. Kameralny 1964. Druk zob. poz. 19.

16. Sprzężenie zwrotne. Komedia w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Kameralny 1966. Druk *Dialog* 1966 nr 2 s. 5-37. Przedr. zob. poz. 19.

17. Świat tajemnic. Komedia w 3 aktach. Powst. przed 1968. Druk zob. poz. 19. Praprem. Tarnów, T. im. L. Solskiego 1980.

18. Każda chwila ... Komedia w 3 aktach. Powst. przed 1968. Druk zob. poz. 19. TV 1993.

19. Komedie naukowe. Wwa: PIW 1968, 654 s. Zawiera poz. 1, 3, 5, 13-17.

Przekłady i przeróbki

1. Wspólny pokój. Komedia w 3 aktach (5 obrazach) według powieści Z. Uniłowskiego. Powst. 1934. [Inf. autoral].

2. Dzieje jednego pocisku. Sztuka w 3 aktach, 5 obrazach według powieści A. Struga. Wyst. Wwa, T. Ateneum 1935.

3. V. Sardou: Rozwiedzmy się. Komedia w 3 aktach. Wyst. Wwa, T. Ateneum 1938.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1957. — SWPP 1. — PP (E. Głębička). — LP (red.). — RL 1972 (J. Chudek). — A. Niewiadowski: A.C. (1896-1972). *Fantastyka* 1983 nr 4, przedr. w: ..., A. Smuszkievicz: Leksykon polskiej literatury fantastycznonaukowej. Pozn. 1990.

T. Breza: Nauka trochę podkaszana. *Front Teatr* 1945 nr 2. — L. Jabłonkówna: Spotkanie z A.C. *Teatr* 1964 nr 19. — K. Wolicki: Nauka nie chce na scenę. *Kult. i Społ.* 1967 nr 4. — K. Kapuścińska: Twórczość komediowa Bruno Winawera i A.C. Przypomnienia i próba oceny. *Spr. ETN* 1968 nr 1. — [Komedia naukowej] M. Czanerle: Uczony i prostaczek. *Życie Lit.* 1968 nr 12; J. Kydryński: Scjentyzm, biologia i teatr. *Dz. Pol.* 1968 nr 72; W. Natanson. *Prz. Hum.* 1969 nr 5; K. Rosner: Nauka i teatr. *Nowe Książki* 1968 nr 9; L. Eustachiewicz: Komedia A.C. *Dialog* 1970 nr 12; L. Ginkowa: Teatr naukowy C. *Poglądy* 1973 nr 16; S. Wójcikowa: Świat komedii naukowych B. Winawera i A.C. *Prz. Hum.* 1979 nr 2. E.G.

CYBULSKA Maja Elżbieta ur. 1941

Krytyk literacki, poetka.

Urodzona 8 maja 1941 w Lidzie w rodzinie urzędniczej; córka Pawła Cybulskiego i Anny z domu Frajdstejn. Po II wojnie światowej w 1945 przybyła do Warszawy. Tu uczęszczała do Liceum Ogólnokształcącego im. J. Dąbrowskiego, gdzie w 1958 zdała egzamin maturalny. Następnie studiowała polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim (UW), w 1963 uzyskała magisterium. Debiutowała w 1966 szkicem pt. „Heydenreich – próba analizy” (dot. opowiadania J. Iwaszkiewicza), ogłoszonym w *Polonistyce* (nr 1). W 1969 otrzymała na UW doktorat na podstawie rozprawy „O opowiadaniach Iwaszkiewicza”, napisanej pod kierunkiem prof. Jana Zygmunta Jakubowskiego. W 1969-72 przebywała na stypendium w Oxfordzie, w St. Antony's College i prowadziła badania nad literaturą rosyjską. W 1972 zamieszkała na stałe w Londynie i nawiązała współpracę z Biblioteką Polską, gdzie m.in. gromadziła materiały do czwartego tomu „Bibliography of books in Polish or relating to Poland published outside Poland since September 1st 1939”. Od 1974 współpracowała z londyńskimi *Wiadomościami*, w których publikowała recenzje i szkice o literaturze polskiej i angielskiej, prowadząc stałe rubryki: „Na półkach z książkami” (od 1977), „40 lat temu” (od 1978), „25 lat temu” (od 1979). Własne wiersze ogłaszała w *Oficynie Poetów* (Londyn, 1975-76). Prowadziła też stały cykl felietonów pt. „W moich oczach” w londyńskim *Tygodniu Polskim* (1979-83). W 1976 wyszła za mąż za Patricka Johna Finna, z zawodu edytora. W 1980 została

członkiem Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie. W 1981-86 była członkiem Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie. W 1982-83 współredagowała londyński *Pamiętnik Literacki*; tu m.in. rejestrowała przekłady dzieł pisarzy polskich stale przebywających poza krajem. Liczne recenzje literackie oraz wiersze publikowała też w *Dzienniku Polskim* i *Dzienniku Żołnierza* (Londyn, 1983-84). W 1988 została wybrana do jury nagrody *Wiadomości*. Prowadziła przygotowawcze kursy maturalne na Ealing College of Higher Education w Londynie. Jest profesorem zwyczajnym Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie. Mieszka w Londynie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Próby liryczne. [Wiersze]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1980, 32 s.

2. Tematy i pisarze. [Eseje]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1982, 179 s.

Zawartość: Motywy twórczości Zbigniewa Grabowskiego w świetle powieściowego debiutu; „Tren” – dla Adama i Ewy. (O „Skrytkach” Zofii Romanowiczowej); „Odwroćmy stronę ciemności”. (O „Rudolfie” Mariana Pankowskiego); Rozmowa Mistrza Iwaniuka ze śmiercią; Marty Reszczyńskiej-Stypnińskiej słowa nadziei; Uwikłana wśród zwiolów. (O lirycy Anny Frajlich); Grynberg albo „sam na sam z życiorysem”; O przesadzie; Zagadka „Kochanicy Francuza” [J. Fowlesa]; Aspekty prozy E.M. Forstera; Orlando na zamku Knole [dot. V. Woolf „Orlando”]; Spaniel panny Barrett [dot. V. Woolf „Flush”]; Na „Pochyłej wieży” [V. Woolf]; Carrington [dot. malarki Dory Carrington 1893-1932]; „By Grand Central Station” [dot. m.in. pisarki E. Smart].

3. Wacław Iwaniuk, poeta. Z wyborem poezji Wacława Iwaniuka. [Szkieł biograficzny]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1984, 125 s.

4. Potwierdzone istnienie. Archiwum Stefanii Zahorskiej. [Studium]. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1988, 179 s.

5. Rozmowy ze Stanisławem Gliwą. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1990, 202 s.

6. Urywki kroniki szpitalnej. Mebleton Park Hospital. Monografia. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1992, 38 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1992. – [J. Zieliński J. Kowalski: Leksykon polskiej literatury emigracyjnej. Lubl. 1989, wyd. 2 1990.

[Próby liryczne:] J. Bujnowski: „Próby liryczne” C. *Tydz. Pol.*, Londyn 1981 nr 11; J. Katz Hewetson. *Kultura*, Paryż 1981 nr 9. – [Tematy i pisarze:] S. Kossowska. *Tydz. Pol.*, Londyn 1983 nr 7; J. Zieliński: Nienapisany felieton. *Twórczość* 1983 nr 12; J. Jurkszus-Tomaszewska. *Tydz. Pol.*, Londyn 1984 nr 16. – [Wacław Iwaniuk – poeta:] E. Śmieja. *Związkowiec*, Toronto 1984 nr 46; Z. Folejewski. *The Polish Review*, Nowy Jork 1983 vol. XXX nr 3. – [Potwierdzone istnienie:] B. Shallock: Archiwum jako dowód tożsamości. *Prz. Pol.*, Nowy Jork 1989 nr 11; D. Kosiński. *Ruch Lit.* 1990 nr 1. – [Rozmowy ze Stanisławem Gliwą:] B. Heydenkorn: Gliwa – twórca pięknych książek i druków. *Związkowiec*, Toronto 1990 nr 97; J. Zieliński: Blask i cień książki. *Tydz. Lit.* 1990 nr 5; A. Kłossowski: Nie ginąca pamięć o Stanisławie Gliwie. *Pol. top* 1991 nr 6.

CYWIŃSKI Stanisław 1887-1941

Pseud.: A.P.; A. Puch., A. Puchała; Ant. Puchała; Antoni P.; Antoni Puchała; (c); C.; Dr S.C.; Julian Antoni Puchała; Julian Dziewałtowski; Orthodoxus; Ortodoxus; Puchała; Quidam; S.C.; (S.C.); SC; Se.; St.C.; St. C-ski; Stanisław C.; Vilnensis; w.i.; Wilnianin; Wrzos.
Historyk literatury, krytyk literacki, publicysta.

Urodzony 29 sierpnia 1887 w Mohylewie nad Dnieprem; syn Mariana Cywińskiego, lekarza wojskowego, i Julii z Gintowtów. Po ukończeniu w 1906 gimnazjum w rodzinnym mieście, podjął studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim. Od 1908 był członkiem związku Eleusis; na polecenie tej organizacji wyjeżdżał w czasie letnich wakacji na Śląsk i do Westfalii, gdzie wygłaszał odczyty dla ludności robotniczej. Debiutował w 1909 wierszami pt. „Przyjdź! ...” i „Topole”, ogłoszonymi w *Lanie Młodzieży* (nr 1; podp. S.C.); w tym samym piśmie opublikował artykuł pt. „O Cyprianie Norwidzie słów kilka” (nr 9-12). W 1910 ukończył studia i osiadłszy w Wilnie podjął pracę nauczyciela języka polskiego w miejscowych szkołach (w prywatnym gimnazjum męskim Winogradowa, rządowej szkole realnej, ośmioklasowej męskiej szkole handlowej). Był współtwórcą harcerstwa polskiego (1911), a potem jego działaczem. Jako krytyk literacki, historyk literatury i publicysta współpracował (używając też pseud.: A. Puch., A. Puchała, Julian Antoni Puchała, Wrzos) m.in. z pismami: *Słowo i Czyn* (1909-11), *Iskra* (1910-12), *Kurier Litewski* (1910-14); w 1910-12 stała rubryka pt. „Teatr Polski”. Po wybuchu I wojny światowej i zajęciu Wilna przez Niemców (1915) uczył w gimnazjach Stowarzyszenia Nauczycielstwa Polskiego: w gimnazjum męskim (które po 1919 przyjęło imię Zygmunta Augusta) oraz w gimnazjum żeńskim (po 1919 im. E. Orzeszkowej). Był jednym z założycieli i wykładawców na tzw. Kursach Naukowych kierowanych przez Adama Szelągowskiego. W 1919-22, w czasie okupacji Wilna przez wojska sowieckie, przebywał w Warszawie i kontynuował pracę w szkolnictwie, m.in. wspólnie z Zygmuntem Fedorowiczem zorganizował gimnazjum dla młodzieży wileńskiej przybyłej do stolicy (przy pomocy Kazimierza Kulwiecia i w gmachu jego szkoły). Jednocześnie kontynuował pracę publicystyczną, m.in. był stałym współpracownikiem tygodnika *Sprawa* (1919; także pod pseud.: Ant. Puchała, Antoni Puchała; m.in. artykuły publicystyczne w rybryce „Szkodliwe komunafy i przesady”). Powróciwszy do Wilna w 1922 podjął pracę w Gimnazjum im. Zygmunta Augusta oraz w Gimnazjum Sióstr Nazaretanek. W 1923 ożenił się ze Stanisławą Szemioto, nauczycielką. W 1924 na podstawie opracowania i edycji „Wyboru poezji” C.K. Norwida otrzymał stopień doktorski na Uniwersytecie Stefana Batorego

(USB). Habilitował się tamże w 1928, przedstawiając studium krytyczne o „Samuelu Zborowskim” J. Słowackiego pt. „Misterium genezyjskie o Polsce”. Równocześnie został członkiem I Wydziału Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie, a w 1931 współpracownikiem Komisji Historii Literatury Polskiej PAU. Wyniki swoich badań naukowych, recenzje i artykuły dotyczące bieżących wydarzeń literackich oraz teksty publicystyczne ogłaszał (także pod pseud.: Antoni Puchała, Orthodoxus, Quidam, Vlnensis) m.in. na łamach: *Stowa* (1922-26), *Dziennika Wileńskiego* (1924-31), *Myśli Narodowej* (1925-35), *Tygodnika Wileńskiego* (1925), *Ruchu Literackiego* (1927-31), *Źródeł Mocy* (1927-29), *Gazety Warszawskiej* (1930-34). W 1931 przeszedł z powodu choroby na wcześniejszą emeryturę. Kontynuował badania literackie oraz działalność publicystyczną. Współpracował m.in. z *Ruchem Literackim* (1933-37), *Nową Książką* (1934-38; stała rubryka pt. „Historia i teoria literatury”), drukował na łamach *Prosto z mostu* (1936-38) i *Słowa* (1936-38; także pod pseud.: Puchała, Quidam). W lutym 1938, po oskarżeniu o obrazę czci marszałka Józefa Piłsudskiego (którego to czynu dopatrzone się w jego recenzji książki Melchiora Wańkowicza „COP – ognisko siły” opublikowanej w *Dzienniku Wileńskim* z 30 stycznia), został pobity przez oficerów garnizonu wileńskiego, a następnie aresztowany i osadzony w więzieniu na Łukiszkach w Wilnie, a potem w więzieniu na Mokotowie w Warszawie; równocześnie zawieszono go w obowiązkach docenta USB i przekazano jego sprawę do postępowania dyscyplinarnego. W kwietniu 1938 wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie został skazany na karę trzech lat więzienia, zmniejszoną przez Sąd Apelacyjny (czerwiec 1938) do półtora roku. Po wniesieniu skargi kasacyjnej uzyskał czasowe zwolnienie za kaucją. W kwietniu 1939 Sąd Najwyższy podtrzymał poprzedni wyrok (nie wykonany przed wybuchem wojny). W tych latach (także w więzieniu) zajmował się twórczością J.W. Goethego i zbieraniem materiałów do studium o „Fauście”, którego nie zdążył napisać. Po wybuchu II wojny światowej i wkroczeniu armii sowieckiej do Wilna, został we wrześniu 1939 aresztowany przez NKWD (zwolniony po dwóch tygodniach). Aresztowany ponownie w połowie października, był więziony kolejno w Białymstoku, Wilejce, Mińsku, Olszy, Kotłasic i Kirowie (dawnej Wiatce). Zmarł 30 marca 1941 w obozie w Kirowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Romantyzm a mesjanizm. *Rocz. TPN w Wilnie* 1911/1914 t. 5 s. 238-315. Wyd. osob. Wil. 1914, 84 s.

2. Sienkiewicz. *Dz. Wil.* 1916; odb. Wil. 1916, 96 s.

3. Symbolika „Wesela” [S. Wyspiańskiego]. Cz. 1-2. *Myśl Nar.* 1931 nr 52 s. 287-289, nr 53 s. 303-305, nr 56 s. 334-336, nr 57 s. 351-353; odb. Wwa 1931, 56 s.

4. O gwiazdzisty diament Norwida. [Studial]. Wil.: Nakł. autora 1935, 83 s.

Zawartość: Zygmunt Wasilewski jako pisarz. Stosunek jego do Norwida w latach 1925-1930; Zmiana stanowiska Wasilewskiego względem Norwida. Błędy jego w zakresie bibliografii poety; Błędy rzeczowe Wasilewskiego; Mylnie odczytane teksty Norwida; „Wstępny obrazek” do „Poganki” Żmichowskiej; Katolicyzm Norwida. Salony warszawskie; Literatura i filozofia w latach 1840-1845 w Warszawie; Prasa tego czasu. Stosunek Norwida do niej; Czajkowski i Węzyk. Wpływ doby dziejowej na Norwida; Świat pojęć Norwida w latach 1840-1842; Chrześcijański motyw nieba i ziemi. Norwid a Kant; Wpływ Ziemieckiej; Norwid – a niemiecki idealizm. Barok, jako styl poety; Realizm Norwida; Wpływ myśli francuskiej; O metodach badań literackich, właściwych i niewłaściwych; Wartości Norwida i jego stanowisko w życiu polskim; Post-scriptum (O książce Wasilewskiego: „Norwid”).

5. Gwałt ortograficzny. *Dz. Wil.* 1937; odb. Wil. 1937, 82 s.

6. Na warsztacie literatury. (Galsworthy, Mauriac, Przesmycki, Kridl, Iwazskiewicz, Parandowski, Segeń, Łukasiewicz). *Dz. Wil.* 1937; odb. Wil. 1937, 148 s.

Rozprawy i studia w czasopiśmie i wydawnictwach zbiorowych m.in.: Berenta „Żywe kamienie”. *Sprawa* 1919 nr 28 s. 435-440, nr 29 s. 451-455. — Sto lat walki z Konradem Wallenrodem [A. Mickiewicza]. *Źródła Mocy* 1928 nr 4 s. 19-31 [dot. problemu zdrady]. — Literatura a filozofia. *Myśl Nar.* 1930 nr 1 s. 6-8, nr 2 s. 21-24 [wykład wstępny wygłoszony 22 X 1929 na rozpoczęcie kursu o „Podłożu myślowym twórczości Słowackiego” na USB w Wilnie]. — O przekładach D.D. Bochonda poezji polskiej na język rosyjski. *Srody Lit.* 1936 nr 3 s. 18-28. — Sprawa podziału dziejów literatury polskiej na okresy. (Przegląd prób dotychczasowych i pomysły). W: Prace historyczno-literackie. (Księga zbiorowa ku czci Ignacego Chrząnowskiego). Kr. 1936 s. 39-63. — Literatura w Wilnie i Wilno w literaturze. W: Wilno i Ziemia Wileńska. T. 2. Wil. 1937 s. 73-106.

Prace edytorskie

1. W. Syrokomla: Wybór poezji. Do druku przygot., przyp. i posł. zaopatrzył ... T. 1-3. Wil.: Stow. Nauczycielstwa Pol. 1923, 368 + 345 + 334, VII s.

2. C.K. Norwid: Wybór poezji. Oprac. i wyd. ... Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1924, LVI, 259 s. BN I, 64.

Praca doktorska.

3. J. Słowacki: Samuel Zborowski. Przedm. i oprac. ... Wil.: Tow. Przyj. Nauk 1928, CCXXXVIII, 216 s.

Przedm. pt. „Misterium genezyjskie o Polsce. Studium krytyczne.”

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — LP (E. Kondyjońska).

E. Kucharski. *Pam. Lit.* 1924/1925 s. 486-489 [rec. wyd.: C. Norwid: Wybór poezji]. — J. Birkenmajer. *Pam. Lit.* 1929 s. 127-132 [rec. wyd.: J. Słowacki: Samuel Zborowski]. — [Symbolika „Wesela”:] J. Birkenmajer. *Ruch Lit.* 1932 nr 9; S. Szczutowski: Nad głębiami „Wesela”. *Prz. Powsz.* 1932 t. 196 nr 586. — [O gwiazdzisty diament Norwida:] W. Arcimowicz. *Prz. Powsz.* 1935 t. 207 nr 9; M. Piechal. *Pion* 1935 nr 25. — (W.g.): S.C. 25-lecie pracy naukowej. *Warsz. Dz. Nar.* 1935 nr 214. — M. Wańkiewicz: Odpowiadam „Cywińskim”. Wwa: Nakł. autora 1938, 36 s. [dot. procesu S.C. oskarżonego o obrazę czci marszałka J. Piłsudskiego]. — Wilnianin: S.C. W: Straty kultury polskiej 1939-1944. T. 1. Glasgow 1945. — K. Górski: S.C. *Pam. Lit.* 1946 z. 1/2. — S. Mackiewicz: Profesorowie Kościółski i Cywiński. *Kierunki* 1964 nr 12 [wspomnienie]. — J. Starnawski: Z wileńskich archiwaliów Stanisława Pigionia. *Ruch Lit.* 1971 nr 4 [zawiera m.in. rec. S. Pigionia dotyczące pracy doktorskiej i habilitacyjnej S.C.]. — M. Urbanek: „Polska jest jak obwarzanek ...” *Zdanie* 1983 nr 7/8 [dot. procesu S.C.], sprost. i uzupełn.: [K. Koźniewski] K.K.: Obwarzanek. *Tu i Teraz* 1983 nr 43.

B.T.

CZACHOROWSKI Stanisław Swen 1920-1994

Pseud.: Swen.
Poeta, prozaik.

Urodzony 13 listopada 1920 w Warszawie. Do szkół uczęszczał w Warszawie. W 1938 rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim. W czasie okupacji niemieckiej przebywał nadal w Warszawie. Wspólnie z Mironem Białoszewskim organizował konspiracyjne wieczory autorskie i prowadził konspiracyjny teatrzyk pod nazwą Teatr Swena. Po wojnie mieszkał w Kobyłce pod Warszawą, a od 1955 w Warszawie. Ukończył studia aktorskie w Krakowie i do 1947 pracował w grupie teatralnej Dał, kierowanej przez Juliusza Osterwę. Debiutował w 1947 wierszem „Garść człowieka”, opublikowanym w *Nowinach Literackich* (nr 12). W następnych latach ogłaszał liczne wiersze, a także opowiadania w wielu czasopiśmiech, m.in. w *Po prostu* (1952, 1955), *Życiu Literackim* (1956-57, 1967), *Współczesności* (1957-63, 1966-67, 1971), *Miesięczniku Literackim* (1960, 1962-63, 1967, 1969, 1971-72), *Więzi* (1960-62, 1964-65, 1967-68), *Kulturze* (1963-64, 1966), *Poezji* (1976, 1979-80, 1984). W 1959 został członkiem ZLP. Zmarł 26 lutego 1994 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Akcja Radości. (Program składany). [Współaut.:] L.E. Stefański. [Dodatek:] S. Prószyński: Ilustracja muzyczna. [Wwa 1952], 52 + 48 s. Centrum Obsługi Przedsiębiorstw Artyst.

2. Pejzaż Gnojeń Góry. [Opowiadania]. Powst. 1954. Wyd. Wwa: PIW 1968, 195 s.

Zawartość: Transformator triumfalny; Dziady bródnowskie; Cz. I. Cmentarne. Cz. II. Dziadówka [Radio 1976]; Kość krzewu gorejącego.

3. Ani litera, ani ja. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1958, 37 s.

4. Echo przez siebie. [Wiersze]. Wwa: PIW 1958, 88 s.

Cykle: Trzy strony mego śpiewu; Kapuśniaki; Geby mazowieckie; Garść człowieka; Echo przez siebie.

5. Białe semafony. [Wiersze]. Wwa: PIW 1960, 108 s.

Cykle: Poematy; Wiersze.

6. Owoc z moich piasków. [Wiersze]. Wwa: PIW 1961, 92 s.

Cykle: Ogrodzenie; Sonety kobyłeckie; Geby mazowieckie.

7. Czas do człowieka. [Wiersze]. Wwa: PIW 1964, 65 s.

8. Planeta cykuty. [Wiersze]. Wwa: PIW 1966, 53 s.

9. Summa strony sonetu (1946-1966). Wwa: Pax 1967, 115 s.

Cykle: Dwusonet – poezja; Sonety somnambuliczne; Sonety sawarsjańskie; Sonety królewskie; Sonety modzone; Sonety kapitolinckie; Sonety kitharejskie.

10. Klęczniki oriońskie. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1972, 94 s.

Zawiera m.in. cykle: Koncerty brandenburskie; Agones; Dziw ludzki ballady z manekinem.

11. Seledyny powszednie. [Wiersze]. Wwa: Wyd. Kult. Prezydium DRN [Dzielnicy Rady Nar.] Śródmieście, Klub MPiK [Międzynarodowej Prasy i Książki] „Ruch” 1972, 23 s.

Tom zawiera m.in. wiersze z poz. 6, 8.

12. Z gwiazdą w cudoludzie. Pasterka mazowiecka. [Libretto operowe]. Muz.: M. Bloch. Praprem. Wwa, Warsz. Opera Kameralna w sali T. Dram. 1975.

13. Wieczera ludzka. [Wybór wierszy]. Wwa: Czyt. 1977, 211 s.

Nagroda *Poezji* za najciekawszy tom wierszy wydany w 1978, przyznana w 1979.

14. Poezje wybrane. Wyboru dokonał: K. Gąsiorowski. Wstęp: J. Marx. Wwa: LSW 1987, 162 s.

Nadto wydania osobne pieśni z nutami: Kasia i czołgi. [Współaut.:] B. Choiński. Muz. Eryan. [Wwa:] Czyt. 1952, 3 s. — Pod siódmym dębem. [Muz.:] K. Serocki. [Wwa:] Czyt. 1953, 4 s. — Kto pierwszy. Piosenka wojskowa. [Muz.:] W. Lutosławski. [Kr.:] PWM 1954, 6 s. — Spotkanie Murmańsk — Wiśła. [Muz.:] E. Olearczyk. [Kr.:] PWM 1954, 3 s. — Wianek. Piosenka żołnierska. [Muz.:] K. Serocki. [Kr.:] PWM 1954, 3 s. — Hejże jabłoneczka. Piosenka żołnierska. [Współaut.:] B. Choiński. [Muz.:] J. Kolasiński. Kr.: PWM 1954, 5 s.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 2 (B. Winkłowa). — PP (B. Winkłowa). — LP (J. Maciejewski).

Z. Jastrzębski: Ostatni klasyk awangardy. *Więź* 1960 nr 10. — J.J. Lipski: Rekonstrukcja poetyki. *Twórczość* 1962 nr 4, przedr. w tegoż: *Szkice o poezji*. Paryż 1987 [rec.: Owoc z moich piasków]. — J. Łukasiewicz: Apokalipsa i iluzjonista („Echo przez siebie”). W tegoż: *Szmaragd i bohaterowie*. Kr. 1963. — J. Trznadel. *Tygodnik Kult.* 1965 nr 41. — J. Trznadel: Mi tu doskonałość. W tegoż: *Róże trzeciej*. Wwa 1966. — P. Kuncewicz: Człowiek, natura, demony. W tegoż: *Samotni wobec historii*. Wwa 1967. — J.J. Lipski: *Asocjacje i sens*. *Twórczość* 1967 nr 6, przedr. w tegoż: *Szkice o poezji*. Paryż 1987 [rec.: Planeta cykuty]. — A.K. Waskiewicz: „Kluczem Petrarcki otwieram twe imię”. W: *Proza, poezja 1967*. Wwa 1968 [rec.: Summa strony sonetu]. — J. Maciejewski: *Pejzaż trzykrotny*. *Cz. Twórczość* 1970 nr 6 [rec.: Pejzaż Gnojnej Góry]. — M. Sprusiński: „Haftowana poezja” czy „Dłuto w studni możliwości”? (*Liryka S.Cz.*). W: *Debiuty poetyckie 1944-1960*. Wwa 1972. — J. Łukasiewicz: U Swena Cz. W tegoż: *Republika mieszańców*. Wr. 1974. — M. Sprusiński: *Liryka i uroki „Śpiewającego obelisku”*. W tegoż: *Imiona naszego czasu*. Kr. 1974 [rec.: Summa strony sonetu]. — K. Piękosz: *Swena poezja niemożliwa*. *Poezja* 1976 nr 7/8. — P. Kuncewicz: *Kontrowersja poety*. (O poezji S.Cz.). W tegoż: *Cień ręki*. Łódź 1977. — J. Pięszczachowicz: *Spirale wszechbytu*. *Nowe Książki* 1978 nr 10, przedr. w tegoż: *Pegaz na rozdrożu*. Łódź 1991 [rec.: *Wieczera ludzka*]. — S. Dąbrowski: *Wobec „Koncertów brandenburskich” S.S.Cz.* Z rozważań wprowadzających. *Ruch Lit.* 1979 nr 6. — J. Łukasiewicz: *Przestrzenie S.Cz.* *Więź* 1979 nr 10 [rec.: *Wieczera ludzka*]. — J. Marx: *Summa rustykalnej astrologii*. (O S.S.Cz.). *Poezja* 1979 nr 10, przedr. w tegoż: *Gry krytyczne*. Wwa 1985. — S. Dąbrowski: *Biblijny temat snu Jakubowego w „Koncertach brandenburskich” S.S.Cz.* (Rozwinięcie „literackiego” łańcucha). *Poezja* 1980 nr 7. — M. Krassowski: *Metafora i światopogląd*. (O S.S.Cz.). W tegoż: *Granice sensu*. Wwa 1980. — K. Grela: *Cz. W tejże: Książki słowa*. Wwa 1986.

J.P.

CZACHOWSKA Jadwiga ur. 1922

Pseud.: Jaga.

Bibliograf, edytor, historyk literatury.

Urodzona 30 października 1922 we Lwowie; córka Antoniego Nowaka-Przygodzkiego, adwokata i działacza politycznego, oraz Zofii z Gumowskich, lekarki. Uczęszczała do Gimnazjum i Liceum im. Królowej Jadwigi we Lwowie. Należała do ZHP. Po wybuchu II wojny światowej i zajęciu Lwowa przez ZSRR ukończyła szkołę średnią i w 1940/41 studiowała romanistykę na ukraińskim Uniwersytecie im. I. Franki. W czasie okupacji niemieckiej od 1942 pracowała jako laborantka w Instytucie Behringa produkującym szczepionki przeciwtyfusowe i równocześnie studiowała polonistykę na tajnym Uniwersytecie Jana Kazimierza. Brała udział w działalności konspiracyjnej jako łączniczka w Narodowej Organizacji Wojskowej (scalonej w 1943 z AK); aresztowana przez gestapo w styczniu 1944 w Stalowej Woli była więziona do kwietnia w Tarnowie i na Montelupich w Krakowie. Po wojnie kontynuowała studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim; w 1948 uzyskała magisterium. W 1945-49 była instruktorką w Chorałwi Krakowskiej ZHP. W 1946 współredagowała dział harcerski *Młodej Rzeczypospolitej*; w piśmie tym publikowała artykuły i gawędy (podp.: Jaga, Jadwiga Przygodz-

ka). W tymże roku wyszła za mąż za Adama Czachowskiego, historyka. Po przeniesieniu się w 1949 do Warszawy, rozpoczęła pracę w Instytucie Badań Literackich (IBL), uczestnicząc w gromadzeniu materiałów do „Bibliografii zawartości literackiej czasopism polskich XIX i XX w. (do 1939r.)”. W 1950 przeszła do zespołu przygotowującego tom współczesny nowej edycji „Literatury polskiej” Gabriela Korbuta, a równocześnie kierowała pracami zespołowymi nad bibliografią zawartości wybranych czasopism nurtu postępowego końca XIX i XX w. (1950-58). W 1951 została asystentem, a w 1954 adiunktem w Dziale Dokumentacji Naukowej Literatury Polskiej końca XIX i XX w. Pierwszą publikację naukową, książkę poświęconą lwowskiemu piśmiu *Sygnali*, opublikowała w 1952. Następnie uczestnicząc w opracowywaniu „Słownika współczesnych pisarzy polskich”, podjęła indywidualne prace bibliograficzne i edytorskie. W 1963 uzyskała doktorat na podstawie książki „Gabriela Zapolska. Monografia biobibliograficzna” (promotor doc. Ewa Korzeniewska). W 1966 objęła kierownictwo Pracowni „Słownika współczesnych pisarzy polskich” (przemianowanej w 1968 na Pracownię Dokumentacji Literatury Współczesnej). W 1966-68 była też sekretarzem dyrekcji IBL, w 1966-69 członkiem Rady Naukowej Instytutu. W 1967 została redaktorem naukowym „Polskiej Bibliografii Literackiej”, w 1968 redaktorem działu współczesnego w opracowywanym w IBL „Słowniku pseudonimów pisarzy polskich” (gotowy w maszynopiśmie w 1990). W 1969-75 należała do komitetu redakcyjnego *Rocznika Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego*. W 1969-72 była członkiem Komitetu Nauk o Literaturze PAN. W 1973/74 prowadziła wykłady z nauk pomocniczych na Uniwersytecie Warszawskim i na studium doktoranckim IBL. W 1976 objęła redakcję działu współczesnego w przygotowywanym w IBL przewodniku biobibliograficznym „Pisarze polscy” (gotowy w maszynopiśmie w 1987). W 1978-84 była członkiem rady redakcyjnej *Rocznika Biblioteki Narodowej*. W 1981 uzyskała habilitację na podstawie pracy „Rozwój bibliografii literackiej w Polsce” i stanowisko docenta w IBL. Od tegoż roku była ponownie członkiem Rady Naukowej IBL i Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN (w 1981-86 zastępca przewodniczącego). W 1982 weszła w skład Komisji Egzaminacyjnej dla Dyplomowanych Pracowników Dokumentacji Naukowej przy PAN (za tę działalność otrzymała w 1988 nagrodę Sekretarza Naukowego PAN). Od 1988 redaguje (we współpracy z dr Alicją Szatagan) słownik biobibliograficzny „Współcześni polscy pisarze i badacze literatury”. W 1991 została mianowana profesorem. W 1993 przeszła na emeryturę. W tymże roku otrzymała za całość dorobku nagrodę Polskiego PEN Clubu w dziedzinie edytorstwa. Od-

znaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1987), odznaczeniem „Zasłużony Pracownik Informacji Naukowo-Technicznej” (1988). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. „Sygnały” 1933-1939. Wr.: Ossol. 1952, 189 s. IBL PAN.

Zawartość: Wstęp [dot. dziejów pisma]; Antologia [wybranych utworów]; Wykaz ważniejszych pozycji bibliograficznych. Pełna bibliografia zawartości czasopisma opracowana przez J.Cz. w kartotece i maszynopisie znajduje się w Pracowni Dokumentacji Literatury Współcz. IBL PAN w Warszawie.

2. Bibliografia [„Przeglądu Społecznego”]. W: „Przegląd Społeczny”. 1886-1887. Wstęp i antologię oprac. K. Dunin-Łasowicz. Wr.: Ossol. 1955 s. 187-202. PAN IBL.

3. „Wiedza” – „Nowe Życie” – „Światło” – „Kuznia” 1906-1914. Bibliografia zawartości. [Współaut.:] A. Czachowski. Wr.: Ossol. 1956, XXXIV, 315 s. PAN IBL.

4. Kronika życia literackiego 1944-1945. W: Kronika życia literackiego Polski Ludowej 1944-1963. Materiały. Praca zespołowa pod red. E. Korzeniewskiej. Powst. 1963-1966. Wyd. t. 1: 1944, 1945 w oprac. ...; 1946 w oprac. A. Makowieckiego. Wwa 1986, III, 29, 136, 113 s. powiel. IBL PAN.

Masz. całości w Pracowni Dokumentacji Literatury Współcz. IBL w Wwie.

5. Gabriela Zapolska. Monografia biobibliograficzna. Kr.: WL 1966, 606 s.

6. Przewodnik polonisty. Bibliografie. Słowniki. Biblioteki. Muzea literackie. [Autorzy:] ..., R. Loth. Wr.: Ossol. 1974, 620 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 popraw. i uzupełn. [do 1978 włącznie] 1981, 756 s., wyd. 3 zmien. i uzupełn. [do 1985 włącznie] 1988, 850 s.

Tu w oprac. J.Cz. cz. 1: Bibliografie, słowniki i inne opracowania dokumentacyjne, w wyd. 1 s. 1-362.

7. Bibliografia i biblioteka w pracy polonisty. [Autorzy:] ..., R. Loth. Wr.: Ossol. 1977, 324 s.

Tu w oprac. J.Cz. cz. 1: Bibliografia w pracy polonisty, s. 1-128.

8. Rozwój bibliografii literackiej w Polsce. Wr.: Ossol. 1979, 217 s. IBL PAN.

Zawartość: Przedmowa. – I. Od XII w. do połowy XIX w.: „Scriptorium Polonicorum Hekatomas” Starowolskiego; Janockiego słowniki pisarzy współczesnych; „Janociana”; „Słownik życia i księgozpiski” Ossolińskiego; Juszyńskiego „Dykcjonarz poetów polskich”; Nauki nadobne w „Historii literatury polskiej” Bentkowskiego. – II. Od drugiej połowy XIX w. do I wojny światowej: Początki bibliografii literackiej bieżącej; „Bibliografia literacka czasopism polskich” w „Pamiętniku Literackim”; „Bibliografia historii literatury i krytyki literackiej polskiej” w „Pamiętniku Literackim”; Pierwsze inicjatywy w zakresie bibliografii zawartości literackiej czasopism polskich XIX w. – III. Od I wojny światowej do połowy XX w.: „Literatura polska” Korbuta; „Bibliografia literatury polskiej” Wierzyńskiego; Bibliografia literacka czasopism polskich 1875-

-1900 pod kierunkiem Kucharskiego; „Bibliografia literatury polskiej” Grzegorzcyka; Bibliografie literackie bieżące w „Pamiętniku Literackim”. – IV. Okres od połowy XX w.: „Polska Bibliografia Literacka”; Bibliografia zawartości literackiej czasopism polskich XIX i XX w. (do 1939 r.); „Nowy Korbut” – Zakończenie. – Aneks: Autorzy polskich bibliografii literackich.

Nagroda Sekretarza Naukowego PAN w 1981.

9. Bibliografia Marii Renaty Mayenowej. Wwa 1980, 56 s. powiel. IBL PAN. Przedr. poszerz. pt. Bibliografia prac Marii Renaty Mayenowej za lata 1937-1992. W: M. R. Mayenowa: Studia i rozprawy. Wwa 1993 s. 381-411.

10. Literatura polska i teatr w latach II wojny światowej. Bibliografia. [Współaut.:] M.K. Maciejewska, T. Tyszkiewicz. T. 1-3. Wr.: Ossol. 1983, 1984, 1986, XLVIII, 356 + 364 + 462 s. PAN IBL.

Zawartość: T. 1: Antologie, książki zbiorowe, śpiewniki; Hasła osobowe A-O. – T. 2: Hasła osobowe P-Z; Utwory anonimowe i ulotne. – T. 3: Hasła rzeczowe; Teatr polski; Literatury obce; Aneks: Literatura i teatr w wydawnictwach niemieckich w języku polskim; Indeksy.

11. Literatura i krytyka poza zasięgiem cenzury 1977-1989. Bibliografia druków zwartych. [Współaut.:] B. Dorosz. Wr.: Wydawn. „Wiedza o Kulturze” 1991, XI, 117 s.

Rozprawy, studia i spisy bibliograficzne w czasopismach i wydawnictwach zbiorowych m.in.: Podstawowe wytyczne monografii bibliograficznej. [Autorzy:] ..., J. Stradecki, B. Winkłowa. *Pam. Lit.* 1955 z. 4 s. 483-494. – „Wież – Jej Pieśń” i „Nowa Wieś”. *Rocz. Dziej. Ruchu Lud.* 1964 nr 6 s. 407-434 [bibliografia zawartości pisma ze wstępem]. – [Hasła (ok. 50)] oraz wspólnie z J. Stradeckim: Słownik pseudonimów. W: SWPP 1 t. 1-4. Wwa 1963-1966. – „Życie” 1897-1900. W: OLP. Ser. 4 t. 2. Wwa 1967 s. 233-244. – Warsztat naukowy historyka literatury polskiej w Instytucie Badań Literackich. [Współaut.:] W. Korotaj. *Rocz. Bibl. Nar.* 1968 s. 315-361. – Dokumentacja w badaniach literackich. (Z problemów specyfiki dokumentacji w naukach humanistycznych). W: Z problemów bibliografii. Wwa 1970 s. 45-64. – Gabriela Zapolska. W: OLP. Ser. 4 t. 4. Wwa 1971 s. 179-224. – Rodzaje opracowań dokumentacyjnych w naukach społecznych. W: Stan i potrzeby informacji naukowej w naukach społecznych. Wwa 1971 s. 47-68. – Recepcja Zapolskiej w latach 1966-1971. (Zestawienie bibliograficzne). *Pam. Teatr.* 1972 z. 1 s. 96-117. – Prace dokumentacyjne w nauce o literaturze. W: Problemy metodologiczne współczesnego literaturoznawstwa. Kr. 1976 s. 482-501. – Ostap Ortwin. [Autorzy szkicu:] ..., M. Głowiński; bibliografię zestawia i wypisy oprac. ... W: OLP. Ser. 5 t. 4. Kr. 1977 s. 611-656. – [Hasła (27)] oraz wspólnie z A. Szafranem i B. Winkłową: Słownik pseudonimów. W: SWPP 2 t. 1-3. Wwa 1977-1980. – „Literatura polska i teatr w latach II woj-

ny światowej. Bibliografia". W: Polska literatura emigracyjna. Lubl. 1983 s. 55-65 [omówienie pracy]. — Literatura emigracyjna w bibliografiach i słownikach literackich. *Ruch Lit.* 1990 nr 2/3 s. 189-195. — Zmagania z cenzurą słowników i bibliografii literackich w PRL. W: Piśmiennictwo — systemy kontroli — obiegi alternatywne. T. 2. Wwa 1992 s. 214-236.

Prace edytorskie i redaktorskie

1. G. Zapolska: Publicystyka. Dzieła wybrane. Red. E. Korzeniewska. Wr.: Ossol. PAN IBL.

[T.] 1. Publicystyka. Cz. 1-2. Oprac.: ..., E. Korzeniewska. 1958-1959, LXXXVI, 406 + 519 s.

Tu też J.Cz.: Współpraca Zapolskiej z czasopismami w latach 1881-1897, cz. 1 s. 331-351.

[T.] 2. Publicystyka. Cz. 3. Oprac. ... 1962, XL, 657 s.

Tu też J.Cz.: Współpraca Zapolskiej z czasopismami w latach 1888-1921, s. XI-XXX.

2. G. Zapolska: Fioletowe pończochy i inne opowiadania. Oprac. ... Kr.: WL 1964, 294 s.

3. L. Staff: W kręgu literackich przyjaźni. Listy. Oprac.: ..., I. Maciejewska. Wwa: PIW 1966, 696 s.

4. O. Ortwin: Pisma krytyczne. Wwa: PIW

[T.] 1. O Wypiańskim i dramacie. Oprac. i szkicem biograficznym poprzedziła ... 1969, 475 s.

[T.] 2. Żywe fikcje. Studia o prozie, poezji i krytyce. Oprac. ... Wstęp: M. Głowiński. 1970, 426 s.

Tu też J.Cz.: Bibliografia prac Ostapa Ortwina, s. 405-416.

5. Polska Bibliografia Literacka. Red. nauk. ... Tomy za lata 1954/1955-1983. Łódź: PWN 1960-1991. PAN IBL.

Nadto red. nauk. tomów za lata 1984-1986 oprac. w maszynopisie 1987-1991, powiel. techniką kserograficzną w 1993. Nagroda zespołowa Sekretarza Naukowego PAN w 1975 oraz nagroda Funduszu Literatury w 1987.

6. Dokumentacja w badaniach literackich i teatralnych. Wybrane problemy. Książka zbiorowa pod red. ... Wr.: Ossol. 1970, 334 s. IBL PAN.

7. Bibliografia polskich prac z zakresu sławistyki 1968-1972. Praca zbiorowa pod red.: ... i J. Puzyniny. T. 1-2. Wwa: PWN 1973, XXX, 372 + 543 s. PAN Pol. Kom. Sławistów.

8. Słownik współczesnych pisarzy polskich. Ser. 2. Oprac. zespół pod red. ... Zespół autorski: M. Brykalska, ..., E. Głębička, F. Lichodziejewska, R. Loth, A. Szałagan [od t. 2], B. Winkłowa. T. 1-3. Łódź: PWN 1977, 1978, 1980, 580 + 591 + 576 s. PAN IBL.

Nagroda zespołowa Sekretarza Naukowego PAN w 1980.

9. Bibliografia polskich prac z zakresu sławistyki 1972-1981. Wwa: PWN 1983. PAN Kom. Sławioznawstwa.

[T.] 1. Archeologia. Oprac. W. Śmigiełski. — Et-

nografia. Oprac. M. Porowska. — Folklorystyka. Oprac. E. Jaworska. — Językoznawstwo. Oprac. K. Kowalik i T. Rokicka. Praca zbiorowa pod red. ... i R. Laskowskiego, XLII, 1229 s.

[T.] 2. Literaturoznawstwo. Oprac. J. Biesiada pod red. ... XXIII, 1080 s.

10. Kronika Instytutu Badań Literackich PAN. Październik 1947-październik 1987. Oprac.: ..., J. Pitera, J. Zawadzka. pod red. ... *Biul. Polonist.* 1988 z. 1/2, 431 s., z. 3, 267 s.

Tu także w oprac. J.Cz. lata 1947-1957, 1967-1969, 1987.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1992.

[„Sygnali”] S. Sandler. *Pam. Lit.* 1954 z. 4; J. Stradecki. *Pam. Lit.* 1954 z. 2. — A. Lam. *Zesz. Nauk. UW (Prasozn.)* 1956 nr 1. — P. Grzegorzcyk. *Rocz. Lit.* 1956 wyd. 1957 [rec.: „Wiedza” — „Nowe Życie” — „Światło” — „Kuznia”]. — [Gabriela Zapolska.] J. Kydryński. Wszystko o Zapolskiej. *Życie Lit.* 1966 nr 44; A. Makowiecki: Szansa biografistyki i bibliografii. *Kultura* 1966 nr 47; T. Weiss. *Ruch Lit.* 1967 nr 6; J. Wilgat. *Rocz. Bibl. Nar.* 1969 t. 9. — [Przewodnik polonisty.] M. Danilewicz Zielińska. *Kultura*, Paryż 1975 nr 9; M. Głowiński. Dyskretny urok bibliografii. *Literatura* 1975 nr 23; J. Kapuściak, B. Królikowski: Polonistom ku pomocy. *Prz. Hum.* 1975 nr 8; S. Kończak. *Polonistyka* 1975 nr 6; H. Hleb-Kozłowska. *Prz. Bibl.* 1976 nr 1; J. M. Michałowski. *Biul. Hist. Szt.* 1976 nr 2; W. J. Podgórski. *Ruch Lit.* 1976 nr 6; L. Rapacka. *Bull. des Bibliothèques de France*, Paryż 1976 nr 8; J. W. Gomulicki. *Rocz. Lit.* 1974 wyd. 1977. — [Bibliografia i biblioteka w pracy polonisty.] T. J. Pokrzywniak. *Pam. Lit.* 1979 z. 2; H. Zasadowa. *Prz. Bibl.* 1979 nr 1; J. W. Gomulicki. *Rocz. Lit.* 1977 wyd. 1980. — [Rozwój bibliografii literackiej w Polsce:] L. Rapacka. *Bull. des Bibliothèques de France*, Paryż 1982 nr 3; J. Szocki. *Ośw. i Wychow.* 1982 nr 17; J. Szocki. *Polonistyka* 1983 nr 3; E. Viskupová. *Slovenská Literatura*, Bratysława 1983 nr 3; J. W. Gomulicki. *Rocz. Lit.* 1980 wyd. 1984. — [Literatura polska i teatr w latach II wojny światowej:] J. Kądziela. *Nowe Książ.* 1983 nr 11; A. Birecka. *Bibliotekarz* 1984 nr 1 [dot. t. 1]; H. Sawiniak. *Prz. Bibl.* 1986 nr 1; J. W. Gomulicki. *Rocz. Lit.* 1983 wyd. 1991. — [Literatura i krytyka poza zasięgiem cenzury:] L. Szaruga: Nowa bibliografia wydawnictw podziemnych. *Kultura*, Paryż 1992 nr 5; D. Lilička: W zwiernadzie bibliografii. *Nowe Książ.* 1992 nr 7/8.

A.Sz.

**CZACHOWSKI Kazimierz
1890-1948**

Imiona metrykalne: Kazimierz Stanisław. Pseud.: A.K.; Adam Korabski; C.; Czach.; Dionizy; K.C.; K.Cz.; K. Czach.; Kazimierz Cz.; kc.; (kc.); Kcz.; Ludowicz. Historyk literatury, krytyk literacki.

Urodzony 28 listopada 1890 w Łyszkowicach pod Łowiczem; syn Leonarda Czachowskiego, ichtiologa, dzierżawcy gospodarstwa rybnego, oraz Heleny z Rutkowskich. Do szkół uczęszczał w Warszawie, Lwowie (1905-07) oraz w Bellerive pod Vevey w Szwajcarii. W 1909-11 studiował rolnictwo w szkole gospodarczej (Král. Česká Akademia Hospodářská) w Taborze, a w 1911/12 na Kursach Przemysłowo-Rolniczych Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie. W tym czasie zaczął ogłaszać artykuły na tematy społeczne, polityczne i

rolnicze w *Zarzewiu* (1910-11; debiut: „Chełmszczyzna i tzw. sprawa chełmska”, 1910 nr 8/10, podp. K.C.) i w *Gazecie Rolniczej* (1912, 1914). W 1912/13 odbył roczną praktykę w Dołach Włodawskich w Różance, a następnie przez rok gospodarował we własnym majątku Sułkowo Polne pod Ciechanowem. W czasie I wojny światowej pracował jako sekretarz w Związku Ziemian w Miechowie, gdzie m.in. prowadził czytelnię książek. W 1916 opublikował pierwsze szkice literackie w *Ziemi Kieleckiej* (o Wyspiańskim, nr 45 i Żeromskim, nr 49). W 1917 redagował tygodnik *Lud Miechowski* (tu m.in. artykuły podp. też: Dionizy, Ludowiec). W 1918 ożenił się z Ireną Paszkowską, nauczycielką. Od tegoż roku pracował jako urzędnik w firmie „K. Buszczyński i Synowie – Dom Rolniczo-Handlowy” w Miechowie, potem w Krakowie, a od 1926 w zarządzie majątków PAU w Krakowie. Równocześnie zajmował się badaniami historycznoliterackimi i krytyką literacką, publikując liczne artykuły, recenzje i informacje o nowościach wydawniczych. Współpracował stale m.in. z *Wiadomościami Literackimi* (od 1925), *Gazetą Literacką* (od 1926), *Czasem* (od 1927), *Kurierem Literacko-Naukowym* (od 1927), *Lwowskimi Wiadomościami Muzycznymi i Literackimi* (od 1927), *Gazetą Polską* (od 1930). Należał do Polskiego PEN Clubu (od 1930). Był też członkiem zarządu ZZLP w Krakowie. W 1937 został odznaczony Złotym Wawrzynem PAL, a w 1938 Złotym Krzyżem Zasługi. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Krakowie i kontynuował prace historycznoliterackie, przygotowując m.in. tom „Żywe ściegi. Rzecz o współczesności literackiej”. Po zakończeniu wojny brał udział w organizowaniu Oddziału Krakowskiego ZZLP i został wybrany na prezesa Związku. Od jesieni 1945 do 1947 przebywał w Warszawie, gdzie pełnił kolejno funkcje dyrektora Departamentu Literatury i dyrektora Biura Współpracy Kulturalnej z Zagranicą w Ministerstwie Kultury i Sztuki. Kontynuował twórczość krytyczną, ogłaszając artykuły i recenzje m.in. w *Dzienniku Polskim*, *Lewym Torze*, *Odrodzeniu i Rzeczypospolitej*. W 1945 został wybrany na członka korespondenta Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. W 1946-47 był prezesem Zarządu Głównego ZZLP. Zmarł 17 sierpnia 1948 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Jan Kasprzewicz. Próba bibliografii. Powst. 1926. Wyd. Kr.: Tow. Mitośników Książki 1929, 62 s.
2. Henryk Sienkiewicz. Obraz twórczości. Ułożył, poprzedził wstępem oraz uzupełnił życiorysem, bibliogr. i przyp. ... Wwa: Gebethner i Wolff 1931, 341 s.

3. O Henryku Sienkiewicz. Lw.: PWKS 1933, 31 s.

4. Wacław Sieroszewski. Człowiek i patriot. Lw.: PWKS 1933, 31 s.

5. Obraz współczesnej literatury polskiej 1884-1933. T. 1-3. Lw.: PWKS 1934, 1936, 335 + 442 + VII, 782 s. Reprint: Wwa: WAiF 1986.

T. J. Naturalizm i neoromantyzm; T. 2. Neoromantyzm i psychologizm; T. 3. Ekspresjonizm i neorealizm.

6. Maria Rodziewiczówna na tle swoich powieści. Pozn.: Wydawn. Pol. R. Wegner [1935], 207 s.

7. Najnowsza polska twórczość literacka 1935-1937 oraz inne szkice krytyczne. Lw.: PWKS 1938, 273 s.

Zawartość: Słowo wstępne (o krytyce i o niniejszej książce). – Powieść i poezja polska 1935/6: I. W cieniu „Pawich piór”. II. Ludzie i zmyły. III. Struny liryczne i szlaki dziejowe; Powieść polska 1936/7; Poezja polska 1936/7; Dzieło M. Prousta; T. Mann i jego „Góra czarodziejska”, „Saga Forsythe’ów” J. Galsworthy’ego.

8. Wacław Sieroszewski. Życie i twórczość. Lw.: PWKS 1938, 152 s. Wyd. nast. Łódź: Poligrafika 1947.

9. Adolf Dygasiński. W setną rocznicę urodzin 1839-7 marca 1939. Wwa: Inst. Wydawn. Bibl. Pol. [1939], 39 s.

10. Między romantyzmem a realizmem. Powst. 1939. Wyd. oprac. A. Czachowski. Wstęp: J. Maciejewski. Wwa: PIW 1967, 552 s.

11. Pod piórem. Kr.: S. Kamiński 1947, 212 s.

Wybór artykułów i recenzji z l. 1927-1939 (dat. 1942). – Zawartość: Słowo wstępne; Artyzm Kochanowskiego; Geniusz poetycki Mickiewicza; Zostanie po mnie ta siła fatalna ... [J. Słowacki]; Nieznane arcydzieło Krasińskiego [Listy do Delfiny Potockiej]; Romantycy przyjaciele [Z. Krasiński i Ary Scheffer]; Uwagi o Fredrze; Nowy kult Fredry [dot. prac T. Boya-Zeleńskiego]; „Rodowód poetycki Berwińskiego” [T. Terleckiego]; Dygasiński w naszych oczach; Polskie powieści o chłopach przed Reymontem; Regionalny idealizm Rodziewiczówny; Jest w ludzie siła niespożyta ... [J. Kasprzewicz]; Poeta w oczach żony [M. Kasprzewiczowa: Dziennik]; O Stanisławie Witkiewiczu [M. Witkiewiczówna: Wspomnienia o S. Witkiewiczu]; Ze studiów Wyspiańskiego nad Odysem [S. Wyspiański a V. Bérard]; Dwie książki o Wyspiańskim [O. Ortwin: Próby przekrojów; T. Makowiecki: Poeta – marlarz]; O liryce i lirykach [O. Ortwin: Próby przekrojów]; Żeromski a nagroda Nobla; O Josephie Conradzie [Korzeniowski]; Polska książka o Conradzie [J. Ujejski: O Conradzie Korzeniowskim]; Pojmowanie Prousta; Listy Przybyszewskiego; O sztuce pisarskiej Struga; Droga K.H. Rostworowskiego; Jan Lorentowicz jako krytyk teatralny; Myśli o Irzykowskim; „Pięciokłos” Edwarda Kozikowskiego; Filolog jako artysta [A. Brückner]; Pionier naukowej poetyki [K. Wóycicki]; Krytyk w opałach krytyki.

Przekłady

1. O. Wilde: Portret Doriana Graya. Kr., Wwa: Panteon 1928, 284 s.
2. J. Wasserman: Aleksander w Babilonie. Powieść. Kr., Wwa: Panteon 1929, 240 s.

3. T. Mann: Czarodziejska góra. Powieść. T. 3. Wwa: Tow. Wydawn. Rój 1930, 309 s.

Prace edytorskie

1. H. Sienkiewicz: Janko muzykant. Jamioł. Wyd. 2. Przygot. do druku. ... Wwa: Książka [1946], 29 s. Wyd. nast. tamże 1948, 1949.

2. A. Feliński: Barbara Radziłłówna. Tragedia w 5 aktach. Oprac. ... Wstęp: A. Mirkowicz. Wwa: Książka 1947, XI, 94 s.

3. H. Sienkiewicz: Za chlebem. Latarnik. Wyd. 2. Przygot. do druku ... [Wwa:] Książka 1947, 139 s. Wyd. 3 tamże 1949.

4. F. Zabłocki: Sarmatyzm. Komedia w 5 aktach. Oprac. ... Wstęp: Z. Libera. Wwa: Książka 1947, XI, 168 s. Wyd. nast. tamże: 1948, wyd. 3 przejr. i popraw. 1950.

5. W. Potocki: Wybór wierszy. Oprac. ... Wstęp: K. Budzyk. Wwa: KiW 1948, XXI, 82 s. Wyd. 2 popraw. tamże 1950.

6. F. Zabłocki: Fircyk w zalotach. Komedia w 3 aktach. Oprac. ... Wstęp: J.Z. Jakubowski. Wwa: KiW 1948, XII, 101 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1949, wyd. 3 popraw. 1951.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PP (A. Czachowski) — LP (A.Z. Makowiecki). — BUP cz. 1. — A. Czachowski: Bibliografia prac K.Cz. W: K. Czachowski: Między romantyzmem a realizmem. Wwa 1967. [Obraz współczesnej literatury polskiej:] M. Krüdl. *Rocz. Lit.* 1933; Z. Ciechanowska. *Prz. Powsz.* 1934 t. 201; J.E. Płomiński: Współczesna literatura polska. *Czas* 1934 nr 357; J. Kleiner: Dwie książki o współczesnej twórczości literackiej. *Tyg. Il.* 1935 nr 20; W. Kubacki. *Wiad. Lit.* 1936 nr 46; A. Brückner. *Slawische Rundschau*, Praga 1937 nr 9. — [Maria Rodziewiczówna na tle swoich powieści:] A. Krakowiecki, *Kur. Lit.-Nauk.* 1935 nr 21; S. Rogoź: Monografia Rodziewiczówny. *Wiad. Lit.* 1935 nr 46. — [Najnowsza polska twórczość literacka:] L. Pomirovski: Studia krytyczne. *Cz. Gaz. Pol.* 1938 nr 291; I. Fik. *Życie Lit.* 1939 z. 2; L. Fryde. *Ate-neum* 1939 nr 1. — S. Papée: Wspomnienie o K.Cz. *Now. Lit.* 1948 nr 49. — J. Krzyżanowski: Sp. K.Cz. *Rocz. TNW* 1948. — J. Puget: K.Cz. — artysta życia. (Wspomnienie plastyka o pisarzu). *Prz. Artyst.* 1948 nr 10/11. — J.E. Płomiński: Wspomnienie o K.Cz. *Dzisiaj i Jutro* 1951 nr 22. — B. Chmielowski: K.Cz. *Życie Lit.* 1958 nr 33. — [Między romantyzmem a realizmem:] S. Burkot. *Ruch Lit.* 1968 nr 5; Z. Skwarczyński. *Nowe Książ.* 1968 nr 22. — W. Zechenter: Wspomnienie o K.Cz. *Życie Lit.* 1968 nr 33. — T. Kwiatkowski: Pan Kazimierz. *Mag. Kult.* 1977 nr 2. — T. Kwiatkowski: Niedyskretny urok pamięci. *Kr.* 1982 passim; wyd. 2 *Kr.* 1987. — Z. Miedziński: Krytyk współpracujący. *Życie Lit.* 1988 nr 33. — D. Bronowicz: K.Cz. (1890-1948) i jego krąg. *Ruch Lit.* 1991 nr 5. J.Cz.

CZAJKA-STACHOWICZ Izabela 1897-1969

Właściwe imiona i nazwisko: Izabela Stefania Stachowicz. Pseud.: Czajka; Iza Bell; Stefania Czajka. Powieściopisarka, autorka reportaży i wspomnień.

Urodzona 5 listopada 1897 w Sosnowcu; córka Wilhelma Schwartz, inżyniera metalurga, i Felice z

domu Cuneau. Po ukończeniu pensji Kazimierzy Kochanowskiej w Warszawie rozpoczęła studia z zakresu polonistyki i historii sztuki na Uniwersytecie Warszawskim. W tym czasie nawiązała kontakt z działaczami PPS; w 1919-22 pracowała społecznie jako bibliotekarka w Klubie Metalowców na Lesznie. Wyszła za mąż za Aleksandra Hertza. W 1922 studiowała historię sztuki na uniwersytecie w Berlinie. Następnie wyjechała do Paryża, gdzie w 1924 pracowała w administracji pisma *Polonia* (organ Demokracji Polskiej na Wychodźstwie), a następnie w 1925 w administracji pisma *Zdrowie (Poradnik Lekarski)*. Prowadziła również własną księgarnię polską. Po wyjściu za mąż za architekta Jerzego Gelbarda zamieszkała w 1925 w Warszawie. Pierwsze utwory literackie ogłaszała w 1931 w *Kurjerze Warszawskim*. W czasie okupacji niemieckiej zamknięta początkowo w getcie warszawskim, uciekła i pod przybranym nazwiskiem Stefania Czajka wstąpiła do partyzanckiego oddziału AL, działającego w lasach legionowskich. W 1945 jako oficer 1. Armii Wojska Polskiego brała udział w marszu na Berlin. Po wyzwoleniu została oficerem kulturalno-oświatowym Milicji Obywatelskiej w Katowicach. Następnie wraz z mężem, Władysławem Stachowiczem, zamieszkała w Warszawie. W 1946 została członkiem ZLP. Pracowała w Muzeum Narodowym. Odbywała liczne podróże zagraniczne. Reportaże, opowiadania i artykuły publikowała m.in. w czasopiśmiech: *Przekrój* (1956-67; tu liczne korespondencje z podróży) i *Świat* (1957-59, 1962). Odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Zmarła 11 grudnia 1969 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Moja podróż. Szlakiem Południa. [Reportaż]. Wwa: F. Hoesick 1937, 45 s.

Podp.: Iza Bell.

2. Pieśni żałobne getta. [Wiersze]. Przedm.: W. Broniewski. [Kat.:] J. Wyderka 1946, 58 s.

Podp.: I. Gelbard (por. Czajka).

3. Ocalił mnie kowal. [Powieść autobiograficzna]. Przedm.: J. Kott. Czyt. 1956, 170 s.

4. Córka czarownicy na huśtawce. [Powieść autobiograficzna]. Wwa: Czyt. 1958, 265 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1960, wyd. 3 1965, wyd. 4 1971.

5. Lecę w świat. [Reportaż zbeletryzowany]. Wwa: Iskry 1958, 263 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1961, wyd. 3 1972.

6. Król węży i salamandra. [Powieść autobiograficzna]. Wwa: Czyt. 1960, 254 s. Wyd. 2 tamże 1968.

¹ Od 1956 utwory podp.: Czajka-Stachowicz.

7. Moja wielka miłość. [Wspomnienie o F. Fiszczel. Ilustr. F. Topolski. Wwa: Czyt. 1961, 130 s.

8. Płynę w świat. [Reportaż zbeletryzowany]. Wwa: Iskry 1961, 188 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1965, wyd. 3 1972.

9. Małżeństwo po raz pierwszy. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1962, 237 s.

10. Nigdy nie wyjdę za mąż. [Powieść autobiograficzna]. Kr.: WL 1966, 222 s. Wyd. 2 tamże 1975.

11. Dubo ... Dubon ... Dubonnet. [Powieść autobiograficzna]. Ilustr. M. Berezowska. Kr.: WL 1970, 286 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1967. — I. Czajka-Stachowicz: Narodziny Czajki. *Przebieg* 1957 nr 639.

SWPP 2 (M. Brykalska). — PP (M. Brykalska).

[Córka czarownicy na huśtawce]. A. Klimowicz. *Nowe Książ*. 1958 nr 12; G. Woysznis-Terlikowska. *Swiat* 1958 nr 33. — Z. Zabicki: Czajka w krainie mitu. *Nowe Książ*. 1961 nr 22 [rec.: Płynę w świat]. — W. Żukrowski: Bajkowy Paryż. *Nowe Książ*. 1970 nr 14 [rec.: Dubo ... Dubon ... Dubonnet]. — A. Baranowska: Hela Bertz. *Tu i Teraz* 1983 nr 51. — S.A. Wisłocki: Nowy młodziarz Teofila. *Pismo Lit.-Artyst.* 1984 nr 12. — K. Kobylńska: Szatańska księżniczka. *Opowieść o Izabeli Czajce-Stachowicz*. Wwa: KAW 1992, 148 s.

J.P.

CZAŁCZYŃSKA Barbara

ur. 1929

Prozaik, tłumaczka.

Urodzona 21 kwietnia 1929 we Lwowie; córka Józefa Mariana Czałyńskiego, inżyniera mechanika, i Marii Bożeny z Narzyńskich. W czasie okupacji niemieckiej przebywała do 1949 w Jazłowcu u ss. niepokalanek, gdzie uczęszczała do szkoły powszechnej, następnie u ss. niepokalanek w Krakowie. Tamże po wyzwoleniu ukończyła Gimnazjum im. Królowej Wandy. Debiutowała w 1947 wierszem „Czerwony grzebień”, opublikowanym w *Młodej Rzeczypospolitej*. W tymże roku została członkiem Koła Młodych przy Oddziale Krakowskim ZLP. Od 1948 uczyła się w Liceum Bibliotekarsko-Księgarskim w Krakowie. W 1950 podjęła pracę jako kierownik Biblioteki Powiatowej w Katowicach. W 1951-52 studiowała filologię rosyjską, a następnie od 1963 filozofię ścisłą na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Jako prozaik debiutowała w 1963 opowiadaniem „Kłeska” i „Spojrzenie”, ogłoszonymi w *Życiu Literackim* (nr 8); z tygodnikiem tym współpracowała do 1968. Po uzyskaniu magisterium w 1967 pracowała przez dwa lata jako kierownik Biblioteki Naukowej Biura Opracowań Drobnej Wytwórczości. W 1969 została członkiem ZLP. W tymże roku wyjechała do Paryża, gdzie brała udział w seminarium Rolanda Barthesa w École Pratique des Hautes-Études.

W 1975-82 była recenzentem literatury francuskiej i angielskojęzycznej w Wydawnictwie Literackim w Krakowie. W 1978 została członkiem Polskiego PEN Clubu. Od 1980 była członkiem zarządu Oddziału Krakowskiego ZLP. W 1983-84 publikowała opowiadania w wydawanym poza cenzurą piśmie *Arka*. W 1984 przystąpiła do Klubu Inteligencji Katolickiej. Odbyła liczne podróże zagraniczne do: Anglii, Francji, RFN, Chin, Wietnamu, Egiptu i Grecji. Mieszka w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Pierwszy zakręt. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1965, 151 s.

Zawartość: Jabłko; Pierwszy zakręt; Matka; Ojciec; Michał; Tu zaczęła się wojna; Fraulein Marie; Kometa; Ucieczka; Dziecko; Bąk; Anna; Szyba; Żołnierz; Mój koniec wojny; Irena; Bohater; Reportaż z mojego miasta; Piotr; Jak ginęli; Wdowa; Oni; Otwarte drzwi; Kroki; Tamten; Wolny dzień; Niedziela; Wycieczka; Wraki; Obraz; Tomasz; Kłeska; Przyjazd; Ulica; Dziewczynka; Drogi; Powrót.

2. Próba życia. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1969, 147 s.

Adapt. radiowa: Radio 1981.

3. Magdalena. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1974, 120 s.

4. Wielka cisza. [Opowiadania]. Kr.: WL 1976, 112 s.

Zawartość: Wielka cisza; Rodowód; Saga; Rozmowa; Twarz; Bajka; Aldona; Portret; Pierscionek; Mgła; Podróż; Podróż na Wschód; Wielki mur; Pornic; General i dziewczyna; Kartagina; Persepolis; Dolina Falgoux; Hotel Lambert; Thanatos; Muzeum; Rembrandt; Fidiusz; Boecjusz; Fichte; Nerval; Góra Oliwna; Stabat Mater; Beethoven; Antygona.

5. Przesilenie wiosenne. [Powieść]. Kr.: WL 1980, 101 s.

6. Rozmowy z babką. [Opowiadania]. Kr., Wr.: WL 1983, 122 s.

Zawartość: Kierkegaard; Droga królewska; Upiory; Ofelia; Sinobrody; Cyrano de Bergerac; Piast; Kat; Kazimierz; San Domingo; Skalka; Król Wielki; Mesjasz; Kościuszko; Hiob; Berkeley; Mojżesz; Herkules; Bach; Mędrzec; Mickiewicz; Historia; W Czarnolesie.

Przekłady

1. J. Supervielle: Złodziej dzieci. Kr.: WL 1975, 153 s.

2. B. Cendrars: Rum. Życie i przygody Jana Galmota. [Powieść]. Kr.: WL 1976, 149 s.

3. J. Supervielle: Młody człowiek w niedzielę i inne dni. Kr.: WL 1977, 78 s.

4. J. Supervielle: Drugie życie pułkownika Biga. [Powieść]. Kr.: WL 1977, 122 s.

5. P. Louys: Przygody króla Pauzola. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1978, 382 s.

Wyd. wspólnie z: P. Louys: Kobieta i pajac. Przeł. J. Rogoziński.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1980.

A. Dzieniszewska: Psychologia zamkniętego koła. *Nowe Książki*. 1970 nr 1 [rec.: Próba życia]. — L. Rola: Masochizm wspomnień. *Twórczość* 1981 nr 5 [rec.: Przesilenie wtosenne]. — B. Gryszkiewicz: Animacje przeszłości. *Mies. Lit.* 1983 nr 10 [rec.: Rozmowy z babką].

J.P.

CZANERLE Maria
1916-1983

Pseud.: Alojzy Westchnął; Lallah Rock; m.c.; M.C.; M.Cz.; mk. Eiseitka i krytyk teatralny, autorka utworów scenicznych.

Urodzona 14 lipca 1916 we Lwowie; córka Edmunda Czannerle, nauczyciela języków obcych, i Anny z Dankowskich. Uczęszczała do gimnazjum klasycznego w Kałuszu. Po zdaniu matury w 1934 studiowała polonistykę na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie; w 1939 uzyskała magisterium. W tym czasie ogłosiła kilka fraszek w *Szpilekach* (pod pseud. Lallah Rock). Po wybuchu II wojny światowej i zajęciu Lwowa przez ZSRR pracowała jako nauczycielka języka polskiego w szkole powszechnej. Należała (1940-41) do zespołu pisarzy przygotowujących podręczniki historii literatury polskiej pod redakcją Jerzego Borejszy. W czerwcu 1941 po wybuchu wojny niemiecko-radzieckiej ewakuowana w głąb ZSRR przebywała na Uralu, gdzie w miejscowości Kurtamysz (okręg czelabiński) uczyła w szkole języka niemieckiego i prowadziła zespół teatralny. W jesieni 1943 została powołana do 1. Korpusu Polskich Sił Zbrojnych w ZSRR; początkowo jeździła po jednostkach z odczytami, a następnie jako instruktorka 1. Brygady Pancerniej im. Bohaterów Westerplatte założyła Teatrzyk Pancerniaka i była jego kierownikiem artystycznym (dowódcą plutonu artystycznego). Pisała liczne teksty estradowe, skecze i piosenki żołnierskie. Po demobilizacji w 1946 zamieszkała w Warszawie, gdzie do 1948 redagowała w Komisji Centralnej Związków Zawodowych *Biblioteczkę Świetlicową* przeznaczoną dla robotniczych zespołów teatralnych. W 1949 została członkiem PZPR; od tegoż roku do 1954 pełniła funkcję starszego instruktora do spraw teatru w Wydziale Kultury Komitetu Centralnego PZPR. Następnie do 1976 była zastępcą redaktora naczelnego-dwutygodnika *Teatr*; w piśmie tym publikowała liczne artykuły, recenzje i felietony (też pod pseud. Alojzy Westchnął w 1954-55). Należała do ZLP (od 1970), SDP, Klubu Krytyków Teatralnych. Około 1981 wystąpiła z PZPR. Odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1945), medalami wojskowymi: Medalem za Warszawę, Medalem za Odrę, Nysę, Bałtyk, Medalem Zwycięstwa i Wolności, oraz Złotym Krzyżem Zasługi (1950). Zmarła 22 maja 1983 w szpitalu w Aninie pod Warszawą; pochowana w Warszawie na cmentarzu w Wólce Węglowej.

TWÓRCZOŚĆ

1. Wybór tekstów. [Monologi, skecze, piosenki żołnierskie]. [B.m.:] Wyd. Propagandy ZPW [Zarządu Polit.-Wychowawczego] 1 Armii Pol. 1944, 29 s.

2. Wybór tekstów. [Monologi, skecze, piosenki żołnierskie]. [B.m.:] Wyd. Propagandy ZPW [Zarządu Polit.-Wychowawczego] 1 Armii Wojska Pol. 1944, 36 s.

3. Na skrzyżowaniu dróg. [Obrazek sceniczny]. [B. m.:] Wyd. Propagandy Głównego Zarządu Polit.-Wychowawczego Wojska Pol. 1944, 15 s.

4. Jasełka. [B.m.:] Wyd. Propagandy Wojska Pol. 1944, 20 s.

5. Między zimą a wiosną; Warszawa; Sojusznik; Jeńcy; Palmerowie; Dwie fale. [Opowiadania]. Wwa: WL 1945, 45 s.

6. Rada Zakładowa. Obrazek sceniczny. Wwa: Komisja Centr. Związków Zawodowych w Polsce 1947, 24 s.

7. Spekulant. Obrazek satyryczny; Lala jest chora. Obrazek przedwojenny. Wyd. łącznie z: E. Fischer: Budowa. Skecz. Wwa: Komisja Centr. Związków Zawodowych w Polsce 1947, 38 s.

8. Pajęczyna. Komedja w 4 aktach. Praprem. Bielsko, T. Pol. 1953. Wyd. Wwa: Czyt. 1954, 71 s. Przekł. jidysz: [Przeł.] I. Kamińska. Wyst. Wr., T. Żyd. 1954.

9. Dziwne szczęście Tomasza. Tragikomedja współczesna. Powst. 1959.

Szuka przygotowywana do wyst. przez T. Nowy w Łodzi w 1960. [Inł. autorki].

10. Teatr pokolenia. Przedm.: E. Ajnenkiel. Łódź: WŁ 1964, 221 s.

Historia T. Nowego w Łodzi (1949-1961).

11. Twarze i maski. Szkice teatralne. Kr.: WL 1970, 390 s.

Wybór artykułów i recenzji teatralnych druk. w czasopiśmie: *Teatr* 1958-1969, *Teatr i Film* 1958, *Dialog* 1961.

12. Wycieczki w dwudziestolecie. O dramacie międzywojennym. [Szkice]. Wwa: PIW 1970, 349 s. Zawartość: Cz. 1. Tematy; Z perspektywy; Dwa paradoksy: Witkacy i Szaniawski; „Przeziębca” [S. Żeromskiego] – anachroniczna i romantyczna; Kordiany i chamy; Błędne koło [temat rewolucji w dramacie]; Między amboną a farsą; Ucieczki [o dramacie poetyckim]; Od Ancezyca do „Gałązki rozmarynu” [Z. Nowakowskiego]; Dworek, salon, dancing [dramat obyczajowy a farsa]. — Cz. 2. Portrety: Polski Savonarola [K.H. Rostworowski]; Sowiżdżał dramaturgiem [A. Nowaczyński]; Portrecista i malarz [J. Iwaszkiewicz].

13. Gustaw Holoubek. Notatki o aktorze myślicym. Wwa: WAiF 1972, 82 s.

14. Gulgutiera. [Utwór dramatyczny; współaut.] J. Szajna. Praprem. Wwa: T. Studio 1973. Druk w poz. 15.

Przekł. niem.: [Przeł.] Ch. Vogel. Berlin 1974 [dod. do programu Forum Theater].

15. Szajna. Gdańsk: WM 1974, 211 s.

Zawartość: Oracje: Szajna i morze (Monolog); Szajna i „Faust”; Szajna i Witkacy. — Gulgutiera [poz. 14]. — Interpretacje: Szajna i morze; Szajna o sobie; Inni o Szajnie: Przedstawienie „Gulgutiera” opisane przez krytyków i recenzentów nie tylko warszawskich; Szajna — od autora. — Nota biograficzna (Katalog twórczości scenograficznej i reżyserskiej J. Szajny).

16. Panie i panowie teatru. [Szkiele]. Kr.: WL 1977, 311 s.

Zawartość: Od autora. — Panie; Aktorki; Irena Eichlerówna — „Cóż, od tegom kobieta ...”; Elżbiety Barszczewskiej kobiety ze starych miniatur; Paradoxy Aleksandry Śląskiej; Clownada Barbary Kraftówny; Mai Komorowskiej kobieta z krzywdą w herbie; Gwiazda — Nina Andrycz. — Panowie; Dramat i aktor; Jan Świdierskiego starzy i wykojejeni; Przemiany Tadeusza Łomnickiego; Zbigniew Zapasiewicz — aktor wszechmogący; Daniela Olbrychskiego junacy i inni; Wojciecha Pszoniaka nienasycenie; Potomkowie Chaplina — Fijewski, Pawlik, Michnikowski; Aktor i eseista. — Oni: Kiedy reżyser ma pomysły; Ceremonie Kazimierza Dejmka; Janusza Warmińskiego teatr okrucieństwa; Maski i twarz Ludwika Reného; Hanuszkiewicz — entrepreneur teatru; Bohdana Korzeniewskiego obrazowanie dramatu; Stanisława Hebanowskiego filozofia upowszechniona — Monologi: Szajna, Kosiński, Stopka: Szajna o reżyserii; Trzy spotkania z Janem Kosińskim; Lament i adoracja.

17. Awanse i romanse. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1983, 335 s.

Zawartość: Łabędzie; Daniel; Czy tak było naprawdę?; Profesor i poeta; Sebastian; Artyści i administratorzy; Andrzej; Pan Filip; Pałac; Profesor; Rudy; Karabin; Włodek; Tarantella; Kłatwa; Leduch; Spotkanie; Beethoven; Stara; Epilog.

18. Procesja na placu Teatralnym. [Powieść]. Powst. 1983.

Inf. A. Grodzicki: Wspominając M.Cz. *Teatr* 1983 nr 12.

Przekłady i przeróbki

1. W drodze na Berlin. Według J. Łukowskiego. Oprac. ... [Utwór dramatyczny]. Wwa: Komisja Centr. Związków Zawodowych w Polsce 1947 16 s.

2. L. Aragon: Rewizja. Sztuka w 1 akcie. Na podstawie noweli pt. Dobrzy sąsiedzi oprac. ... Przekł.: J. Kott. Wwa: Książka 1948, 31 s. Wyd. 2 Wwa: KiW 1949.

3. A. Czechow: Oświadczyń. Żart sceniczny w 1 akcie. Przel. ... Wstęp: Cz. Wojeńska. Wwa: Książka 1948, 43 s. Wyd. 2 tamże 1948.

4. B. Prus: Bywa i tak na świecie. Komedja w 3 odsłonach. Na podstawie noweli oprac. ... Wstęp: T. Wojeński. Wwa: Książka 1948, 47 s. Wyd. 2 Wwa: KiW 1949.

5. B. Prus: Sukienka balowa. Sztuka (w 1 akcie) w 2 odsłonach. Na podstawie noweli udratyzowała ... Wstęp: T. Wojeński. Wwa: Książka 1948, 41 s. Wyd. 2 Wwa: KiW 1949.

6. W. Lewszin: Przyjacielska przysługa. Jednoaktówka. Adapt. ... *Mater. Światl.* 1949 nr 3 s. 25-30.

7. Ameryka ... Obrazki satyryczne pióra K. Kriwoszeina, L. Lencza, M. Lewitina, A. Czikarkowa. Przel. ... Wwa: KiW 1950, 58 s.

8. M. Swietłow: Po dwudziestu latach. Poemat dramatyczny w 4 aktach z prologiem i epilogiem. Przel. ... Wiersze w tekście przel. W. Słobodnik. Wwa: Czyt. 1960, 87 s.

Prace redakcyjne

1. 22 lipca. Montaż historyczno-literacki. Oprac.: ... i A. Mińska. Wwa: KiW 1949, 130 s. Wyd. 2 uzup. tamże 1950.

2. Październik 1917. Montaż historyczno-literacki. Pod red. ... Oprac. muz.: E. Olearczyk. Wwa: KiW 1949, 315 s. Wyd. 2 uzup. tamże 1950.

3. 9 Maja Dzień Zwycięstwa. Materiały historyczno-literackie pod red. ... Wwa: NK 1950, 249 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1974. — SWPP 2 (J.Cz.). — RL 1983 (A. Biernacki).

Z. Greń: Nowa przypowieść o nagim królu. *Życie Lit.* 1953 nr 41 [rec.: Pajęczyna]. — [Teatr pokolenia:] Z. Greń: Pokolenie bez teatru. *Życie Lit.* 1964 nr 52; A. Grodzicki. *Nowe Książ.* 1965 nr 6; S. Kaszyński: Komentarz do heroicznego legendy. *Odgłosy* 1965 nr 3. — [Twarze i maski; Wycieczki w dwudziestolecie:] Z. Greń: Żle o „komedyjkach obyczajowych”. *Życie Lit.* 1970 nr 30; B. Wojdowski: Garść postulatów teatralnych. *Nowe Książ.* 1970 nr 14. — [Gulgutiera:] J. Kłosowicz: Szajnoteria. *Literatura* 1973 nr 15; E. Morawiec: „Gulgutiera” — czyli dzieło powstaje. *Teatr* 1973 nr 10. — [Panie i panowie teatru:] Z. Greń: Gorączka. *Życie Lit.* 1977 nr 23, przedr. w tegoż: *Teatr zamknięty*. Kr. 1984; E. Wysnińska: Temat: aktorstwo. *Dialog* 1978 nr 5. — Z. Greń: Dziedzictwo. *Życie Lit.* 1983 nr 23. — A. Grodzicki: Wspominając M.Cz. *Teatr* 1983 nr 12.

J.Cz.

CZAPCZYŃSKI TADEUSZ 1884-1958

Pseud.: cet. te.; Jan Czata; P-t; Puszczyk; Tad. Czap.; Tadeusz Antoni Nik; Wojciech Kosa. Historyk literatury, pedagog.

Urodzony 14 kwietnia 1884 we Lwowie w rodzinie mieszczańskiej; syn Piotra Czapczyńskiego. Ukończył IV Gimnazjum we Lwowie i od 1903 studiował filologię polską i klasyczną na Uniwersytecie Lwowskim. W 1904-06 był stypendystą Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, a także pracował w Muzeum Lubomirskich. Brał czynny udział w życiu młodzieży akademickiej jako członek Akademickiego Klubu Ludowców (1903-07), prezes Koła Kościuszki Towarzystwa Szkoły Ludowej (1905), prezes Stowarzyszenia Młodzieży Postępowej „Życie” (1906). Redagował czasopismo *Maszynista* (1905), czasopismo akademickie *Hasła* (1905-1906/7), miesięcznik antyalkoholowy *Przyszłość dla Ludu* (1905-14). Po złożeniu egzaminu nauczycielskiego pracował w 1907-18 w gimnazjum w Stanisławowie. Prowadził też akcję oświatową i intensywną walkę z alkoholizmem. W 1918-19 był nauczycielem gimnazjalnym w Płocku, a w 1920/21 dyrektorem Gimnazjum im. P. Skargi w Pułtusku. Następnie zamieszkał w Łodzi, gdzie objął stanowisko na-

czelnika Wydziału Szkolnictwa Średniego w Kuratorium Okręgu Szkolnego Łódzkiego. Rozwijał aktywną działalność jako organizator i pedagog. W 1921 założył Instytut Nauczycielski Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych, w 1925 Państwową Centralną Bibliotekę Pedagogiczną, którą kierował do 1929. Był żonaty z Janiną Święcicką, nauczycielką. W 1929 został dyrektorem założonego przez żonę prywatnego Gimnazjum i Liceum Żeńskiego Janiny Czapczyńskiej. Nadto wykładał (1927-39) metodykę nauczania języka polskiego, a także stylistykę i poetykę w Oddziale Łódzkim Wolnej Wszechnicy Polskiej. Należał do komitetu redakcyjnego *Prac Polonistycznych* (1937-39). Był przewodniczącym Koła Polonistów i Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego, członkiem Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Łodzi. Po wybuchu II wojny światowej wysiedlony przez niemieckie władze okupacyjne z Łodzi przebywał w Krakowie i uczestniczył w tajnym nauczaniu. Po wojnie powrócił do Łodzi i kontynuował pracę pedagogiczną, początkowo jako dyrektor Gimnazjum J. Czapczyńskiej, a w 1948/49 jako dyrektor XVI Państwowej Szkoły Ogólnokształcącej. Od października 1950 był dyrektorem Biura Łódzkiego Towarzystwa Naukowego. Zajmował się pracą badawczą, współpracował głównie z *Pracami Polonistycznymi*. Został powołany na członka nadzwyczajnego Łódzkiego Towarzystwa Naukowego. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1958). Zmarł 23 października 1958 w Łodzi.

TWÓRCZOŚĆ

1. Walerian Łukasiński. Stanisławów: Księg. R. Jasielski 1913, 35 s.
2. Twórczość pisarska Józefa Weyssenhoffa. (Jednostronna analiza wewnętrznej konstrukcji). Stanisławów: Księg. R. Zawilskiego 1914, 29 s.
3. Wieszczoł cześć! Ku uczczeniu wskrzeszenia Polski, obraz dramatyczny na tle wypadków listopadowych 1918 r. Płock: Inspektorat Harcerstwa Pol. 1919, 13 s.
Podp.: Wojciech Kosa.
4. Metodyczny rozbiór „Pana Tadeusza” w formie pytań. Wwa: Gebethner i Wolff; Kr.: G. Gebethner [1920], 178 s. Wyd. nast.: wyd. 2 popraw. tamże [1921]; wyd. 3 zmien. i popraw. z podtyt.: Do użytku w szkołach powszechnych, średnich i seminariach nauczycielskich, tamże 1925.
5. Ćwiczenia w mównieniu. Przyczynek do metodyki języka polskiego. Wwa: Min. Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego 1922, 128 s.
6. Metodyczny rozbiór powieści „Ogniem i mieczem” Henryka Sienkiewicza. Wwa: Gebethner i Wolff [1922], 235 s.

7. Nowa stodoła. Sztuka w 1 akcie na tle stosunków kaszubskich. Przedm.: Z. Olbroy-Olszewski. Puck: Księg. Pol. 1922, 31 s.

8. Metodyka ćwiczeń stylistycznych w szkole powszechnej i średniej. Podrecznik dla nauczycieli. Lw.: K.S. Jakubowski 1929, 127 s.

9. Pamiętam... (Poezje). Łódź: Księg. S. Seipelt 1937, 46 s.
Podp.: Jan Czata.

10. Książka trochę nowa, trochę stara o Magdzie, mące, kluskach i zegarach. Kr.: S.A. Krzyżanowski 1942, 79 s. Wyd. nast. tamże 1943.

11. Idzie sobie bobas mały ... Łódź: Kultura Pol. 1947, [8] s.

12. Aleksander Fredro. [Wwa:] Czyt. 1947, 15 s.

13. Życie i twórczość Aleksandra Fredry. Łódź: Księg. Łódź. Wydawn. Czytaj 1947, 49 s.

14. Hugo Kołłątaj. [Wwa:] Czyt. 1948, 16 s.

15. „Pan Balcer w Brazylii” jako poemat emigracyjny. Łódź: Ossol. 1957, 56 s. Łódź. Tow. Nauk.

16. Tułacze lata Marii Konopnickiej. Przyczynki do biografii. Łódź: Ossol. 1957, 149 s. Łódź. Tow. Nauk.

Rozprawy i studia w wydawnictwach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Nauka moralna w systemie wychowawczym ks. H. Kołłątaja. (Próba konstrukcyjna). *Spraw. Dyr. c.k. Gimnazjum I z pol. jęz. wykładowym w Stanisławowie* za r. 1909/1910, Stanisławów 1910, odb. 37 s. — Druga reforma Akademii Krakowskiej przez ks. Hugona Kołłątaja. *Spraw. Gimnazjum Żeńskiego SS. Urszulanek*, Stanisławów 1912 i odb. 14 s. — Marian Piechal. *Pr. Polonist.* Ser. 1: 1937 s. 109-154. — Wypracowania piśmienne w świetle poglądów niemieckich (1911-1930). Karta z historii zagadnienia. *Pr. Polonist.* Ser. 2: 1938 s. 329-350, Ser. 3: 1939 s. 363-382. — Ze studiów nad pieśnią o Piłsudskim. *Pr. Polonist.* Ser. 3: 1939 s. 207-241. — Materiały do genezy „Nocy i dni”. *Pr. Polonist.* Ser. 4: 1940/1946 s. 93-115. — Kompozycja „Nocy i dni” Marii Dąbrowskiej. *Pam. Lit.* 1947 s. 150-165. — Dramaty Marii Dąbrowskiej. *Pr. Polonist.* Ser. 6: 1948 s. 159-168. — „Świt” pod redakcją Marii Konopnickiej. Materiały do twórczości. *Pr. Polonist.* Ser. 10: 1952 s. 235-282. — Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Łodzi — Łódzkie Towarzystwo Naukowe (1936-1951). *Prz. Nauk Hist. i Społ.* 1952 s. 336-344. — Maria Konopnicka wobec spraw społecznych i narodowych w świetle korespondencji z lat 1888-1910. *Prz. Nauk Hist. i Społ.* 1954 s. 433-482. — Maria Dąbrowska. *Tyg. Powsz.* 1955 nr 40, 41, 43. — Rok 1905 w twórczości Marii Konopnickiej. *Prz. Nauk Hist. i Społ.* 1955 s. 252-264. — O genezie niektórych nowel Marii Konopnic-

kiej. (Z materiałów do twórczości). *Pr. Polonist.* Ser. 12: 1955 s. 325-330.

Ponadto prace popularnooświatowe oraz z zakresu pedagogiki i organizacji szkolnictwa:

1. Precz z karczmą i szynkiem! (Śladem referatu wygłoszonego dnia 11 X 1908 na wiecu publicznym we Lwowie). Napisał ... redaktor „Przyszłości Ludu”. Stanisławów: Księg. R. Jasielski 1909, 23 s.

2. Tajemnica szklanki piwa. Stanisławów: Księg. R. Jasielski 1909, 16 s.

3. Tajemnica kieliszka. Stanisławów: Księg. R. Jasielski 1913, 16 s.

4. Obowiązki moje jako ucznia. Łódź: Nasza Księg. [1923], 7 s. Wyd. nast. [Łódź:] Księg. Państw. 1931.

5. Wskazania dla starszej młodzieży szkół średnich. Łódź: Nasza Księg. [1924], 8 s. Wyd. nast. Łódź: Druk. Państw. 1930.

6. Obowiązki moje jako uczennicy. Łódź: Nasza Księg. [1926], 12 s. Wyd. nast. [Łódź:] Druk. Państw. [1930].

7. Stan i potrzeby szkolnictwa w chwili obecnej. [Łódź:] Druk. Państw. 1927, 128 s.

Podp.: Tadeusz Antoni Nik

8. Szkolnictwo średnie ogólnokształcące w okręgu szkolnym łódzkim. Łódź: Rada Szkolna Okręgową Łódź. 1929, 15 s.

9. Wskazania dla starszej młodzieży szkolnej. [Łódź:] Druk. Państw. [1931], 15 s.

10. [Czterdzieści trzy] 43 lata pracy pedagogicznej. Rkps.

Wyróżnienie w konkursie PAN w 1957.

Prace redakcyjne

1. Co można dostać za 10 groszy? Daty zestawil M. Westwalewicz. Rys. L. Dołycki. Oprac. i wyd. ... Stanisławów: Druk S. Chowaniec 1914, 1 tabl. + 1 k. z objaśn. Wydawn. Tablic Przeciwalkoholowych.

2. Regulaminy dla szkół średnich ogólnokształcących. Ułożyli: K. Bzowski, ..., F. Śliwiński. Łódź: Druk. Państw. [1925], 40 s.

3. Zbiór regulaminów dla dyrektorów, kierowników, rad pedagogicznych, wychowawców i młodzieży w publicznych szkołach powszechnych, w państwowych i prywatnych szkołach średnich ogólnokształcących i w seminariach nauczycielskich. Zebrali: ..., F. Śliwiński. Łódź: Druk. Państw. 1930, 101 s.

4. M. Konopnicka: Mendel Gdański. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1951, 48 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1952, wyd. 3 uzup. 1954.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951. — SWPP 1. — *Spraw. z Czyn. i Pos.* ŁTN R. 19: 1965.

F. Bielak. *Ruch Pedag.* 1922 nr 9/10 [rec.: Metodyczny rozbiór „Pana Tadeusza”. — J. Krzyżanowski: Słów kilka w sprawie nauki o literaturze. *Prz. Warsz.* 1923 nr 22 [rec.: Metodyczny rozbiór „Ogniem i mieczem” H. Sienkiewicza]. — F. Bielak. *Ruch Pedag.* 1930 nr 1 [rec.: Metodyka ćwiczeń stylistycznych w szkole powszechnej i średniej]. — J. Szykowski. *Pam. Lit.* 1959 z. 1 [rec.: Tułaczka lata Marii Konopnickiej; „Pan Balcer w Brazylii” jako poemat emigracyjny]. — S. Skwarczyńska: *T.Cz. Pr. Polonist.* Ser. 16: 1960. — E. Cyniak: Zagadnienie analizy utworu literackiego na przykładzie „Metodycznego rozbioru Pana Tadeusza” [A. Mickiewicza] *T.Cz. Zesz. Nauk. UE* 1974 nr 104.

J.Cz.

CZAPLEJEWICZ Eugeniusz ur. 1938

Teoretyk literatury

Urodzony 27 marca 1938 w Kraśnianach; syn Henryka Czaplejewicza i Bronisławy z domu Krahel, rolników. Od 1952 uczył się w liceum ogólnokształcącym w Sokółce. Po otrzymaniu świadectwa maturalnego w 1956 studiował polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim (UW) i uzyskał w 1961 dyplom magisterski. Następnie uczył języka polskiego w Liceum Ogólnokształcącym im. W. Orkana w Bieżuniu (1961/62) i przez parę miesięcy pracował jako korektor w Wydawnictwach Przemysłu Lekkiego i Spożywczego w Warszawie. Debiutował w 1962 artykułem „Ze spuścizny krytycznej L. Frydego”, zamieszczonym w *Przeglądzie Humanistycznym* (nr 2). W październiku tegoż roku został pracownikiem naukowo-dydaktycznym (najpierw asystentem, a następnie starszym asystentem) w Katedrze Teorii Literatury UW. W 1966 przebywał na stażu naukowym na Wydziale Matematycznym Uniwersytetu Moskiewskiego. W 1969-71 był lektorem języka polskiego na uniwersytecie w Lublanie. W 1972 uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie rozprawy „Adresat w poezji Bolesława Leśmiana” przygotowanej pod kierunkiem prof. Andrzeja Lama. W 1972-74 był sekretarzem redakcji serii Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN *Rozprawy Literackie i Materiały Literackie* (w 1975-77 członek komitetu redakcyjnego). W 1976 uzyskał na UW habilitację na podstawie rozprawy „Wstęp do poetyki pragmatycznej”. W tymże roku został kierownikiem działu teoretycznoliterackiego *Przeglądu Humanistycznego*. W 1977 prowadził gościnnie wykłady na uniwersytecie w Moskwie. W 1977-82 był członkiem komitetu redakcyjnego serii *Biblioteka Poetów*, a w 1975-77 komitetu redakcyjnego czasopisma wydawanego przez Instytut Badań Literackich PAN *Literary Studies in Poland*. W 1978 został mianowany docentem i objął stanowisko prodziekana Wydziału Polonistyki UW (do 1981). W 1979 otrzymał nagrodę Ministra Nauki, Szkolnictwa

Wyższego i Techniki. Od 1982 jest kierownikiem Zakładu Teorii Literatury na UW. Równocześnie od 1985 pracuje w PAN jako kierownik Zespołu Poetyki Słowiańskiej. W tymże roku został członkiem komitetu redakcyjnego *Pamiętnika Słowiańskiego* (do 1987) i członkiem Komisji Poetyki i Stylistyki przy Międzynarodowym Komitecie Slawistów. W 1990 otrzymał tytuł profesora i stanowisko profesora nadzwyczajnego UW. Mieszka w Warszawie.

TWORCZOŚĆ

1. Adresat w poezji Leśmiana. Wr.: Ossol. 1973, 215 s. PAN, Kom. Nauk o Lit. Pol.

2. Wstęp do poetyki pragmatycznej. Wwa: Wydawn. UW 1977, 197 s.

Zawartość: Poetyka strukturalna a pragmatyka; Pragmatyczna teoria słowa w koncepcji Platona; Dwa nurty w poetyce: platoński i arystotelesowski; Literatura jako oddziaływanie; Literatura jako dialog; Literatura jako ideologia.

3. Poezja jako dialog. Wwa: KAW 1981, 237 s.

Zawartość: Jak czytać poezję? Dialog Norwida w „Przyszłości”; Dyskusja w „Łące” Leśmiana; Wdzięk Pawlikowskiej; Przybysz – uczeń Leśmiana?; Groteska w poezji współczesnej czyli świat poetycki Jana Śpiewaka; Między poezją homofoniczną a polityczną [„Warkoczyć” T. Rózewiczal].

4. Pragmatyka, dialog, historia. Problemy współczesnej teorii literatury. Wwa: PWN 1990, 420 s.

Zawartość: Pierwotne założenia: Czym jest poetyka pragmatyczna? – Cz. I. W kręgu pragmatyki: Typ refleksji o literaturze a gatunek literacki; Platońskie początki; Analiza i interpretacja jako problem teoretycznoliteracki; Z zagadnień dydaktyzmu w literaturze. – Cz. II. W kręgu dialogu: Dydaktyzm jako odpowiedź; Dialogika i pragmatyczna teoria dialogu; Historia literatury jako historia dialogu. – Cz. III. W kręgu historii: Formy myślenia o dziele literackim; O potrzebie badań nad dziewiętnastowieczną teorią literatury w Polsce; Igrzyska Dantejskie. (Norwid i Klaczko); Rzecz pamieci. (Z poetyki literatury emigracyjnej); Koncepcja czasu i historii w literaturze emigracyjnej.

5. Polska literatura łagrowa. Wwa: PWN 1992, 210 s.

Zawartość: Polska literatura łagrowa a „syberyjska”. 1. Literatura łagrowa wobec literatury emigracyjnej. 2. Sprawa polskiej literatury „syberyjskiej”. 3. Związek i pokrewieństwo literatury „syberyjskiej” i literatury łagrowej. 4. Odrębność zjawiska. 5. Eurazjatycki charakter literatury łagrowej. – Rys historycznoliteracki. – Budowa utworu. „Inny świat” i okolica. [Im in. dot.: G. Herling-Grudziński; Inny świat]. – Bohater. Koncepcja człowieka: 1. Głos cieni i śmierć. 2. Konkretyzacja bohatera. 3. Człowiek wśród ludzi: Ludzki wymiar świata przestępczego; Czy funkcjonariusze to ludzie; Jak być człowiekiem „wśród ludzi” w łagrach? – Polska Kołyma. Z zagadnień przestrzeni, czasu i szaleństwa: 1. Religia drutu kolczastego. 2. Obraz Sieroszewskiego [dot.: W. Sieroszewski; Dwadzieścia lat w Kraju Jakutów]. 3. Białe krematorium [dot.: A. Krakowiecki; Książka o Kołymie]. 4. Podróż po Krainie Okrucieństwa [dot.: J. Jochimek; Za kręgiem]. 5. Przestrzeń eksplodująca szaleństwem [dot.: D.M. Baczyński; Ty musisz żyć, aby dać świadectwo prawdzie. Pamiętnik zesłańca]. – Literatura schyłku III tysiąclecia.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach m.in.: Poetyka matematyczna a ba-

danie poezji. W: Wiersz i poezja. Wr. 1966 s. 81-94. – O matematycznym modelowaniu w poetyce. *Ruch Lit.* 1966 nr 2 s. 65-80. – Generativa poetika in nekatere zasnovne ruskich formalistov. [Przeł.] V. Nartnik. *Slavistična Revija*, Lublana 1970 nr 1/2 s. 71-105. – Gra miłości i śmierci w liryce Leśmiana. W: *Studia z teorii i historii poezji*. Wr. 1970 s. 229-264. – Adresat ballad Leśmiana. W: *Studia o Leśmianie*. Wwa 1971 s. 352-368. – Strukturalizem v poljski literarni teorii. [Przeł.] V. Nartnik. *Slavistična Revija*, Lublana 1971 nr 1 s. 31-54. – Adresat jako kategoria poetyki. *Prz. Hum.* 1972 nr 1 s. 1-26. – Celosten li strukturnyj analiz? *Voprosy Literatury*, Moskwa 1974 nr 7 s. 207-236. – Strukturalizem in pragmatika [Przeł.] A. Pretnar. *Sodobnost*, Lublana 1974 nr 4 s. 367-385. – Dialogue theory and literary work. [Przeł.] M. Post. *Zag. Rodz. Lit.* 1977 nr 1 s. 49-66. – Tradycje i założenia poetyki pragmatycznej. W: *Problemy poetyki pragmatycznej*. Wwa 1977 s. 11-45. – Historia literatury jako historia dialogu. *Prz. Hum.* 1978 nr 2 s. 19-38. – Wprowadzenie do pragmatycznej teorii dialogu; Dzieje dialogu w literaturze. Próba postawienia problemu. W: *Dialog w literaturze*. Wwa 1978 s. 11-47, 273-311. – Z zagadnień dydaktyzmu w literaturze. *Prz. Hum.* 1979 nr 11/12 s. 89-108. – Euzebiusz Słowacki jako teoretyk literatury. (Uwagi i spostrzeżenia). *Prz. Hum.* 1980 nr 6 s. 81-99. – Pragmatyczne podstawy genologii. *Acta Univ. Lodz.* 1980 nr 35 s. 37-49. – O potrzebie badań nad dziewiętnastowieczną teorią badań literatury w Polsce. *Prz. Hum.* 1981 nr 1/2 s. 53-70. – Sporna kwestia dydaktyzmu w literaturze. W: *Marksizm, kultura, literatura*. Wwa 1982 s. 196-224. – Zagadka genologiczna Stanisława Vincenza. *Prz. Hum.* 1984 nr 7/8 s. 119-150. – What is happening to critical analysis? [Przeł.] A. Korzeniowska. *Zag. Rodz. Lit.* 1985 nr 1 s. 103-115. – Czas Vincenza. *Prz. Hum.* 1986 nr 3/4 s. 141-158. – Architektura a kompozycja u Bachtina. W: *W kręgu historii i teorii literatury*. Wr. 1987 s. 17-29. – Koncepcje teoretycznoliterackie Juliana Klaczki. *Zesz. Nauk UJ* 1987 z. 66 s. 43-59. – Łosiew, czyli tytanizm dwudziestowieczny. *Prz. Hum.* 1987 nr 12 s. 1-20. – Platonic beginnings of literary criticism. [Przeł.] A. Korzeniowska. *Zag. Rodz. Lit.* 1987 z. 1 s. 5-20. – Poetyka literatury emigracyjnej. *Poezja* 1987 nr 4 s. 72-86, nr 5 s. 159-170. – Typ refleksji o literaturze a gatunek literacki. *Prz. Hum.* 1987 nr 4 s. 1-29. – Norwidowska koncepcja poezji jako architektury; Architektoniczne wizje Prusa (człowieka, państwa, literatury). W: *Dziewiętnastowieczność*. Wr. 1988 s. 99-116, 375-402. – Powroty i poszukiwania. W: *Poszukiwania teoretycznoliterackie*. Wr. 1989 s. 7-22. – Przestrzeń architektoniczna a gatunek literacki. *Prz. Hum.* 1989 nr 2 s. 121-138. – Trop pla-

toński w poetyce Prusa. *Prz. Hum.* 1989 nr 11 s. 97-110. — Julian Przyboś. [Przeł.] H. Oschowsky. W: *Literatur Polen 1944 bis 1985*. Berlin 1990 s. 137-156. — Panegiryzm a literatura. *Prz. Hum.* 1990 nr 1 s. 1-20. — Trzy portrety Sokratesa (Witwickiego, Krokiewiczza, Vincenza). *Prz. Hum.* 1990 nr 4 s. 117-147. — Między formalizmem a neoidealizmem. (Wokół myślenia totalitarnego w teorii literatury). *Prz. Hum.* 1991 nr 5/6. — Kresowe bałaguty. *Prz. Hum.* 1992 nr 1 s. 43-58 [dot. S. Vincenza]. — Kresy a Syberia. *Prz. Hum.* 1992 nr 5 s. 93-106. — Kresy i Europa. *Prz. Hum.* 1992 nr 3 s. 41-50.

Przekład

1. G. Strniša: *Karczma na rozdrożu*. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: ... i H. Kalita. *Inf.: Now. Teatr.* 1972 nr 3.

Prace redakcyjne

1. Problemy poetyki pragmatycznej. Red. nauk. ... Wwa: Wydawn. UW 1977, 167 s. UW, Wydz. Filologii Pol.

2. Dialog w literaturze. Red.: ... i E. Kasperski. Wwa: PWN 1978, 317 s.

3. Polskie koncepcje teoretyczno-literackie w wieku XIX. Antologia. Red.: ... i K. Rutkowski. Wwa: Wydawn. UW 1982, 335 s.

4. Bachtin. Dialog – język – literatura. Red.: ... i E. Kasperski. Wwa: PWN 1983, 608 s.
Tu też E.Cz.: Bachtin i jego idee; Lektura Bachtina.

5. M.M. Bachtin: *Estetyka twórczości słownej*. Przeł. D. Ulicka. Oprac., przeł. i wstęp ... Wwa: PIW 1986, 576 s.

6. *Dziewiętnastowieczność. Z poetyk polskich i rosyjskich XIX wieku. Prace poświęcone X Międzynarodowemu Kongresowi Sławistów w Sofii*. Red.: ... i W. Grajewski. Wr.: Ossol. 1988, 410 s. PAN Inst. Słowianoznawstwa.

7. *Poszukiwania teoretycznoliterackie*. Pod red.: ... i E. Kasperskiego. Wr., Łódź: Ossol. 1989, 431 s.

8. *Reflection on literature in eastern and western cultures*. [Red.:] ... i M. Melanowicz. [Przeł.] A. Korzeniowska. Wwa: Wydawn. UW 1990, 287 s.

9. *Koncepcja słowa*. Red.: ... E. Kasperski. Wwa: Wydawn. UW 1991, 284 s.

10. *Categories of time and space in eastern and western poetics*. [Wyd.:] ..., M. Melanowicz. [Przeł. z pol.] A. Korzeniowska. Wwa: Wydawn. UW 1992, 262 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1989.

M. Ziółek: *Poetycki teatr Leśmiana*. *Mies. Lit.* 1974 nr 10 [rec.: Adresat w poezji Leśmiana]. — [Wstęp do poetyki prag-

matycznej] T. Cieślukowska. *Prz. Hum.* 1979 nr 5; I. Jokiel. *Zag. Rodz. Lit.* 1980 nr 1. — T. Bujnicki: Nowy „kontynent” literacki: literatura łagrowa. *Prz. Hum.* 1993 nr 1 [rec.: Polska literatura łagrowa].

J.P.

CZAPSKA Maria 1894-1981

Pełna forma imion i nazwiska: Maria Dorota Leopoldyna Hutten-Czapska.

Pseud.: Dorota Obuchowicz; Dorota Thun; M.C.; M.Cz.; M.S.; Maria Strzałkowska; Tim.

Historyk literatury, krytyk literacki, tłumaczka.

Urodzona 6 lutego 1894 w Pradze w rodzinie ziemiańskiej; córka Jerzego Hutten-Czapskiego i Józefy Leopoldyny z Thun-Hohensteinów, siostra Józefa Czapskiego, pisarza i malarza. Uczęszczała do Liceum Żeńskiego Heleny Kaplińskiej w Krakowie. W 1911-18 przebywała w Przylukach w guberni mińskiej. Po dopełnieniu matury gimnazjalnej w 1921 studiowała polonistykę i historię kultury początkowo na Uniwersytecie Warszawskim, a od 1922 na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie; uzyskała magisterium, a w 1925 stopień doktora filozofii na podstawie pracy „Marcin Krowicki jako polemista”, napisanej pod kierunkiem prof. Ignacego Chrzanowskiego. Równocześnie ukończyła studia pedagogiczne i zdała egzamin nauczycielski. W 1925-30 jako stypendystka Funduszu Kultury Narodowej przebywała w Paryżu, zbierając materiały do pracy biograficznej o A. Mickiewiczu. Debiutowała w 1925 artykułem „Mickiewiczowskie pamiątki w Paryżu”, opublikowanym w *Bluszczu* (nr 51/52); z piśmem tym współpracowała też w latach następnym. Artykuły i recenzje ogłaszała w *Przeglądzie Współczesnym* (od 1926), *Kobietcie Współczesnej* (1927-34), *Wiadomościach Literackich* (1929-36; tu m.in. stały dział sprawozdań z ruchu literackiego we Francji w 1933), *Drodze* (1930-33), *Pionie* (1934-35), *Kurierze Porannym* (od 1930, m.in. reportaże pod pseud. Dorota Thun). W czasie okupacji niemieckiej przebywała w Warszawie i kontynuowała pracę naukową, przygotowując biografię Narcyzy Żmichowskiej, Władysławowej Zamojskiej i Heleny Radlińskiej (zgrupowane materiały spłonęły w czasie powstania warszawskiego). Od 1945 mieszkała w Paryżu, a od 1947 w siedzibie *Kultury* w Maison-Laffitte pod Paryżem. Współpracowała z *Kulturą* oraz z wydawanymi w Londynie tygodnikami *Wiadomości* (od 1945), *Życie* (1950-54), *Tydzień Polski* (1964-65); używała m.in. pseud.: Dorota Obuchowicz, Maria Strzałkowska, Tim. W 1972 otrzymała wspólnie z J. Czapskim nagrodę literacką im. A. Godlewskiej w Zurychu za twórczość pamiętnikarską, w 1974 nagrodę Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku za prace z dziedziny historii literatury, w 1976 nagrodę Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie za całokształt twór-

czości, w 1979 nagrodę Fundacji Lanckorońskich. Zmarła 10 czerwca 1981 w Maison-Laffitte.

TWÓRCZOŚĆ

1. Polemika religijna pierwszego okresu reformacji w Polsce. *Refor. w Pol.* 1928 nr 19 s. 1-51; odb. Kr. 1928.

Zmieniona redakcja pracy doktorskiej

2. *La vie de Mickiewicz.* [Przedm.] Drieu La Rochelle. Paris: Plon 1931, 320 s.

3. Ludwika Śniadecka. Wwa: Bibl. Pol. 1938, 289 s. Wyd. nast.: Rzym: Pol. Dom Wydawn. 1946; wyd. 1 [!] Wwa: Czyt. 1958.

Nagroda *Wiad. Lit.* w 1939.

4. Miłosierdzie na miarę klęsk. Rys.: J. Czapski. Londyn: Veritas 1954, 120 s.

Dzieje Zakładu św. Kazimierza w Paryżu

Wersja franc.: *L'huile de la lampe. Un siècle de charité au service des exilés polonais.* [Przedm.] R. Garric. [Paris:] Desclée de Brouver 1955, 124 s.

5. Stosunek Mickiewicza do religii i Kościoła w świetle jego listów i przemówień. [Szkic]. *Sacrum Poloniae Millennium*, Rzym 1955 t. 2 s. 73-129.

6. Szkice Mickiewiczowskie. Londyn: B. Świdarski 1963, 312 s.

Zawartość: Kraj lat dziecińczych; Rozbójstwa imci Pana Mikolaja; Kowieńska Wenera; Podejrzane towarzystwo; Karolina i szef żandarmów; Pan Adam w Balzakowskim Paryżu; Przyjaciele Francuzi; Świadkowie „Sprawy Bożej”; Czy Mickiewicz był katolikiem; „Gdy życie koniec szepce od początku ...”

7. Dwugłós wspomnień. [Autorzy:] ..., J. Czapski. Przedm. ... Ilustr. J. Czapski. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1965, 159 s.

Tu M.Cz.: Ostatnie odwiedziny u Jana Korczaka, s. 77-97; Kartki z pamiętnika o powstaniu warszawskim, s. 99-159.

8. Europa w rodzinie. [Dzieje rodziny Czapskich]. Paryż: Libella 1970, 361 s. Wyd. nast.: Wstęp: P. Aries. Post.: K.A. Jeleński. Wwa: Res Publica 1989.

Wersja franc.: *Une famille d'Europe Centrale. 1772-1914. Texte adapté du polonais par A.M. Bohomolec et l'auteur.* [Przedm.] P. Aries. [Paris:] Plon 1972, 329 s.

9. Gwiazda Dawida. Dzieje jednej rodziny. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1975, 135 s.

Przekł. franc.: *L'étoile de David. Histoire d'une famille.* [Przeł.] A. Beltewski. Lausanne 1977.

10. Czas odmieniony. [Wspomnienia z lat 1914-1924]. Paryż: Inst. Lit. 1978, 158 s.

Przekł. franc.: *À travers la tourmente.* [Przeł.] A.M. Zelenki. Lausanne 1980.

Przekłady

1. A. de Saint-Exupéry: Nocny lot. [Opowiadanie]. Tłum.: ... i S. Stempowski. Przedm.: A. Gide.

Wwa: Gebethner i Wolff 1933, 164 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże [1935]; wyd. 1 [!] ze wstępem Z. Bieńkowskiego Wwa: PIW 1957, 97 s.; wyd. 2 Wwa: Pax 1967; wyd. 1 masowe Wwa: KiW 1967; wyd. 6 Kr.: WL 1973; wyd. 7 Wwa: KAW 1982.

Nadto wielokrotnie wydawane wspólnie z innymi opowiadaniem A. de Saint-Exupéry'ego: Ziemia, planeta ludzi; Pilot wojenny w przekł. innych tłumaczy.

2. F. Mauriac: Życie Jezusa. Wwa: Rój 1937, 273 s.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. J. Zamojska: Wspomnienia. Rękopis oprac., poprzedziła wstępem, zaopatrzyła w przyp. i indeksy ... Londyn: B. Świdarski 1961, 434 s.

2. E. Czapski: Pamiętnik Sybiraka. Rękopis oprac., zaopatrzyła w przyp. i indeksy ... Przedm.: S. Vincenz. Londyn: B. Świdarski 1964, 371 s.

3. Polacy w ZSRR (1939-1942). Antologia. Oprac. i wstęp ... Paryż: Inst. Lit. 1963, 358 s. Wyd. 1 krajowe Wwa: PWN 1991.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1958, 1966, 1976. — SWPP 1 — PP (E. Głębička). — LP (red.). — Z.R. Wilkiewicz: *Polnische Exilliteratur 1945-1980.* Köln, Wien 1991.

[La vie de Mickiewicz:] R.M. Blüth. *Polonista* 1931 z. 5/6; A. Drogoszewski: Nowy portret Mickiewicza. *Wiad. Lit.* 1931 nr 44. — J. Wojnowski. *Aten. Kapł.* 1957 t. 55 z. 1 [rec.: Stosunek Mickiewicza do religii i Kościoła w świetle jego listów i przemówień]. — [Ludwika Śniadecka:] J. Danielewicz: Książka o „wileńskiej Heloizie”. *Nowe Książ.* 1958 nr 12; S.J. Rostworowski: Kobieta i ars politica. *Kamena* 1958 nr 23/24. — [Szkice Mickiewiczowskie:] J. Bielatowicz. *Na Antenie*, Londyn 1963 nr 5; S. Pigoń. *Pam. Lit.* 1964 z. 3; W. Weintraub. *Kultura*, Paryż 1964 nr 1/2. — Z. Kozarynowa: Czapscy. *Wiadomości*, Londyn 1965 nr 29. — [Europa w rodzinie:] K.A. Jeleński: Dział wód. *Kultura*, Paryż 1971 nr 4; Z. Kozarynowa. *Tydz. Pol.* 1971 nr 1; Dwugłós o książce M.Cz.: M.K. Pawlikowski: Europa w rodzinie, W.A. Zbyszewski: Ciocia z Tambowa. *Wiadomości*, Londyn 1971 nr 7, polem.: J. Lobodowski: Wycieczka do Tambowa. *Wiadomości*, Londyn 1971 nr 19. — K.A. Jeleński: Marynia. *Kultura*, Paryż 1981 nr 7/8. — W. Karpiński: M.Cz. *Twórczość* 1981 nr 11. — J. Kwiatkowski: O M.Cz. *Tyż. Powsz.* 1983 nr 33. — [Europa w rodzinie:] I. Misiak: Szczęśliwa epoka. *Zesz. Lit.*, Paryż 1990 nr 32; J. Łukasiewicz: Żywot Europejki. W tegoż: Rytm czyli powinność. Wr. 1993.

E.G.

CZAPSKI Józef
1896-1993

Pełna forma nazwiska: Hutten-Czapski.

Pseud.: J.Cz.; jcz; Marek Sienny.

Prozaik, krytyk, artysta malarz.

Urodzony 3 kwietnia 1896 w Pradze w rodzinie ziemiańskiej; syn Jerzego Hutten-Czapskiego i Józefy Leopoldyny z Thun-Hohensteinów; brat Marii Czapskiej, historyka literatury. Dzieciństwo spędził w majątku rodzinnym Przytuki pod Mińskiem. Od 1909 przebywał w Petersburgu, gdzie ukończył szkołę i rozpoczął studia prawnicze. Zmobilizowa-

ny pod koniec 1916 był w Korpusie Paziów zamienionym po wybuchu rewolucji w przyśpieszony kurs oficerski. We wrześniu 1917 zgłosił się do formującego się w Mińsku 1. Pułku Ułanów Krechowieckich, ale wkrótce z powodu wyznawanej zasady nieprzeciwstawiania się zflu opuścił wojsko i powrócił do Petersburga. W październiku 1918 przyjechał do Warszawy i zapisał się na Akademię Sztuk Pięknych, ale już w listopadzie, w związku z misją odszukania zaginionych oficerów 1. Pułku Ułanów udał się do Petersburga. Po powrocie do Polski brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej, służąc w pociągu pancernym na froncie północno-wschodnim, a potem w 1. Pułku Ułanów Krechowieckich i został odznaczony Krzyżem Walecznych. Od 1921 studiował pod kierunkiem Józefa Pankiewicza w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. W 1924 wyjechał do Paryża wraz z grupą malarzy (m.in. Jan Cybis, Zygmunt Waliszewski), określającą się jako Komitet Paryski (K.P., Kapiści). W tym czasie zaczął ogłaszać artykuły na tematy malarstwa i literatury. Po powrocie do kraju w 1931 kontynuował twórczość malarską i krytyczną, współpracując z *Głosem Plastyków* (od 1931), *Wiedomościami Literackimi* (od 1934) i in. Po wybuchu II wojny światowej zgłosił się do 8. Pułku Ułanów. Wzięty do niewoli przez armię radziecką 27 września 1939 w Chmielku na granicy województwa łwowskiego był internowany kolejno w Starobielsku, w Pawliszczew Borze i w Gruzowcu pod Wołogdą. Zwolniony latem 1941 wstąpił do formującej się w Tocku Armii Polskiej, w której został mianowany szefem Biura Opieki, zajmującego się poszukiwaniami zaginionych oficerów polskich; akcję tę prowadził do kwietnia 1942. Następnie mianowany szefem Wydziału Propagandy i Informacji przy sztabie Armii Polskiej, organizował życie oświatowo-kulturalne w wojsku. Redagował pierwsze numery *Orla Białego*. W sierpniu 1942 przeszedł wraz z wojskiem na Bliski Wschód. Ogłaszał artykuły i szkice literackie w *Orle Białym* (1941-45), *W drodze* (1943), w *Kurierze Polskim w Bagdadzie* (1943). Wraz z innymi artystami malarzami służącymi w Armii Polskiej na Wschodzie uczestniczył w życiu kulturalnym i artystycznym Bagdadu. Następnie brał udział w kampanii włoskiej w szeregach 2. Korpusu. Po zakończeniu wojny przebywał w Rzymie, w 1946 osiadł na stałe w Paryżu; od 1947 mieszkał wraz z siostrą Marią w siedzibie Instytutu Literackiego w Maison-Laffitte pod Paryżem. Współpracował z Jerzym Giedroyciem w założeniu miesięcznika *Kultura*, którego w następnych latach był stałym współpracownikiem. Eseje, artykuły i recenzje poświęcone sztuce, literaturze i sprawom politycznym ogłaszał też w pismach francuskich: *Le Figaro Littéraire*, *Preuves*, *Gavroche*, *Nova et Vetera*, *Carrefour*. W 1950 był

jednym z organizatorów Kongresu Wolności Kultury w Berlinie. W tymże roku podróżował po Stanach Zjednoczonych z serią odczytów dla środowisk polonijnych. W 1955 odbył trzymiesięczną podróż po Ameryce Południowej (Brazylia, Urugwaj, Argentyna, Wenezuela). Kontynuując twórczość malarską wystawiał prace w Genewie, Paryżu, Londynie, Rio de Janeiro, Brukseli, Nowym Jorku, Toronto; w Polsce w 1957, 1986, 1990, 1992. Otrzymał w 1960 nagrodę malarską Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku, a w 1972 wspólnie z M. Czapską nagrodę literacką Fundacji im. A. Godlewskiej w Zurychu za twórczość pamiętnikarską. Od 1974 należał do współpracowników pisma emigracji rosyjskiej *Kontynent*. W 1982 został członkiem Funduszu Pomocy Niezależnej Literaturze i Nauce Polskiej. W 1982 otrzymał nagrodę piarską Stowarzyszenia Komendantów w Londynie, a w 1985 nagrodę im. S. Badeniego (Wielka Brytania). W 1992 senat Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie przyznał mu tytuł profesora honorowego. Odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1992). Zmarł 12 stycznia 1993 w Maison-Laffitte.

TWÓRCZOŚĆ

1. Józef Pankiewicz. Życie i dzieło. Wypowiedzi o sztuce. [Wwa:] M. Arct 1936, 205 s. Przedr. fotoof. Lubl.: Wydawn. FIS 1992.

2. O Cézanne'le i świadomości malarskiej. Wwa: Wydawn. Inst. Propagandy Sztuki 1937, 23 s.

3. Proust contre la déchéance. Powst. 1940/1941. Wyd. z podtytułem: Conférences au camp de Gruzowietz. Montricher: Les Éditions Noir sur Blanc 1987, 107 s.

Tekst odczytów dla współleńców w obozie w Gruzowcu w ramach „konwersacji francuskiej” zimą 1940/1941. Wyd. z reprodukcjami obozowych notatek i szkiców J.Cz. Przekł. pol.: Proust w Gruzowcu. Przel.: T. Skórzeńska. *Kultura*, Paryż 1948 nr 12 s. 25-36, nr 13 s. 22-43.

4. Wspomnienia starobielskie. Powst. 1943. Wyd. [Rzym]: Oddz. Kultury i Prasy 2. Korpusu 1944, 35 s. Wyd. nast.: tamże: 1944, 63 s., wyd. 2 [!]1945; Wwa: NOWA* 1979; [Wwa]: Wydawn. im. gen. E. Fiedorfa* [1984]; wyd. łącznie z poz. 6: [Lubl.]: Bibl. Spotkań* 1985, 42 s.; toż [B.m.w.*] 1985; toż [B.m.w.*] 1986; Wwa: Recto* 1989; Wr.: Niezał. Warsztaty Wydawnicze Ogniwo 1990. Przedr. zob. poz. 7, 9.

Przekł. franc.: Souvenirs de Starobielsk [Przel.] G. Herling-Grudziński. [Roma? Paris? 1945], wyd. nast. Montricher 1987, — włos.: Ricordi di Starobielsk. [Roma] 1945.

5. Lettre ouverte à Jacques Maritain et François Mauriac. [Roma? Paris? Druk. Polowa Armii Pol. na Wschodzie 1944], 15 s.

Na prawach rkpisu; dat. 5 X 1944. — Dot. powstania warszawskiego.

Toż w jęz. włos.: Lettera aperta a Giacomo Maritain et Francesco Mauriac. Roma: Druk. Polowa APW [Armii Pol. na Wschodzie 1944], 16 s.

Wersja pol.: List otwarty do Jacques Maritaina i do François Mauriaca. *Orzeł Biały*, Włochy 1944 nr 34 s. 1-4. Przedr. pt. List otwarty do Maritaina i Mauriaka. *Więź* 1993 nr 3 s. 19-24.

Przekł. ang.: *Tyg. Pol.*, Nowy Jork 1944 nr 45.

6. La verité sur Katyń. *Gavroche*, Paris 1945 nr 2 12 V.

Przekł. pol.: Prawda o Katyniu. Przel. R.S. W: J. Czapski: Na nieludzkiej ziemi. Paryż 1984 s. 287-299. Przedr. zob. poz. 4, 7.

Przekł. ang.: The mystery of Katyn. [India ok. 1945-1948].

7. Na nieludzkiej ziemi. [Wspomnienia]. Paryż: Inst. Lit. 1949, 320 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1962; nowe wyd. uzup. II częścią pt. Walka. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1969, 418 s.; toż Wwa: Wydawn. Krag* 1982 [zawiera nadto: Prawda o Katyniu, poz. 6].

Wyd. osob. fragm.: [B.m.w.* ok. 1980], 31 s.

Wyd. łącznie z: Wspomnienia starobielskie [poz. 4] oraz Prawda o Katyniu [poz. 6]: Paris: Editions Spotkania 1984, 304 s. Wyd. nast.: tamże 1985; Wwa: OW Reduta*, Wydawn. Most* 1986; [Wr.: Solidarność Walcząca* 1986]; [Kr.: Krak. Tow. Wydawn.* 1987]; Skarżysko-Kamienna; Skarżyska Ofic. Wydawn. SOWa* 1987, [Wwa:] Międzyzakładowa Struktura Solidarności* V 1987; Wwa: Czyt. 1990.

Fragm. posł. do „Na nieludzkiej ziemi” w przekł. niem. Kolonia 1967: Rozdz. I: Irak; rozdz. V: Koniec wojny; rozdz. IV: Warszawa. *Wiadomości*, Londyn 1967 nr 20, 28, 34. — O Niemcach. *Kultura*, Paryż 1967 nr 5.

Przekł. ang.: The inhuman land. [Przel.] G. Hopkins. London 1951, wyd. nast.: New York 1952, London 1987, — franc.: Terre inhumaine. [Przel.] M.A. Bohomolec. Paris 1949; La terre inhumaine. Adapté du pol. par M.A. Bohomolec et ... [Wstęp:] D. Halevy. Lausanne: L'Age d'Homme 1978, 277 s.; wyd. 2 tamże 1979, — niem.: Unmenschliche Erde. [Przel.] W. Gromek. [Post.] ... Köln 1967, wyd. nast. Frankfurt am Main 1969.

8. Oko. [Wybór artykułów i wspomnień dot. malarstwa]. Paryż: Inst. Lit. 1960, 227 s.

Zawartość: Wstęp. — Cz. 1. Paryż i Polska 1923-1939: Tło paryskie i polskie; Wpływy i sztuka narodowa; Rewolucja Cézanne'a; O Cézannie i świadomości malarzkiej; O Zygmuncie Waliszewskim; Gierymskiego „cnoty przeciwne” — Cz. 2. ZSRR 1939-1942: Tło rosyjskie; Tempo i jakość pracy; O przerwach w pracy; O skokach i locie; O wizji i kontemplacji; Leninstwo płodne. — Cz. 3. Paryż 1947-1960: Tło paryskie; Raj utracony; Z powodu wystawy, której nie widziałem; „Chcę mieć rację na naturze”; „Głosy milczenia”; O lekkości; „Rzeczy nieżywe i bez ruchu”; Derain i muzea; „Aura letsza”; Ścieżki malarzkie; Czy należy zabić Buffeta?; Derwisz; „Prąd niepostrzymany” [pierwodr.]; Abstrakcja — za i przeciw [pierwodr.].

Przekł. franc. (w wyborze): L'oeil. (Essais sur l'art). [Wybór:] Dimitrievič. [Przel.:] J. Juryš, N. Hauben. Lausanne 1982.

9. Dwugłós wspomnień. [Autorzy:] M. Czapska i

... Przedm.: M. Czapska. Ilustr. ... Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1965, 159 s.

Tu J.Cz.: Wspomnienia starobielskie, s. 9-76. Zob. poz. 4.

10. Tumult i widma. [Wybór esejów i artykułów]. Paryż: Inst. Lit. 1981, 350 s. Wyd. nast.: [Wwa: b.w.* 1985]; Wwa: NOWA* 1988.

Zawartość: Cz. 1: Z pierwszych lat Paryża; Ze wspomnień; Blok i swoboda tajemna; Groby czy skarby; Pamięci Bernansa; Spowiedź dziecięcia wieku; Czy Maritain miał rację? — Cz. 2. Tumult i widma: Prawie niebo; Czarne lusterko; Łącuch niewidzialny; Malowane życie, malowana śmierć; „Dzwonki”; „It is our custom”; Amerykańskie ścieżki; Tumult i widma. — Cz. 3. Ludzie i książki: „Ja”; „Montagnes russes”; O wyborze pism Rozanowa; Listy ambasadora Kota; O paszkwili; Narodowość czy wyłączenie; Akademia i Norwid; „Tamten brzeg” i własne wspomnienia; Querido Bob [o A. Bobkowskim]; O Pawle Hostowcu; O Brzozowskim; O Haupcie; Cedr; Głosy z daleka; Lechoń i jego „Dziennik”; Śmierć Mauriaca; Dwie prowokacje; Solżenicyn; Malraux; Rozrachunki; Tylko dla dorosłych.

Przekł. franc.: Tumulte et spectres. [Przel.] T. Douchy. Montricher 1991.

11. Patrząc. Z autotypem i 19 rysunkami autora. Wybór i posł.: J. Pollakówna. Kr.: Znak 1983, 405 s.

Zawiera szkice z tomu Oko [poz. 7] z pominięciem Tła rosyjskiego, — nadto szkice: Marceli Proust; Mój Londyn; oraz Cz. IV: 1963-1980: O Stanisławie Brzozowskim; Tadeusz Piotr Potworowski; O trzech młodzieńcach; „Jaki on piękny!”; Matisse i troglodyta; Na marginesie wystawy Cieleswica; Józef Jarema; Romantyczność w Grand Palais; Konstancy Brandel 1880-1970; 100 Picassów; Jan Cybis; Neifragio ereptis; [Inc.] „Rok przed śmiercią powiedział mi Pankiewicz ...”; Konieczność i taska.

12. Dzienniki, Wspomnienia, Relacje. Oprac.: J. Pollakówna. [Kr.:] OL* 1986, 234 s. Wyd. nast. [rozszerz.] pt. Wyrwane strony. Oprac.: J. Pollakówna przy współpracy P. Kłoczowski. Materiał ilustr. zebrali i oprac. P. Kłoczowski [Lausanne:] Les Éditions Noir sur Blanc [1993], 333 s.

Zawartość: J. Czapski o dziennikach; Dzienniki [fragmenty wcześniej opublikowane]; Wspomnienia [dot. lat młodzieńczych — zapis magnetofonowy]; Rozmowa z J.Cz. [przeprowadzona w lipcu 1981 przez R. Aeschlimanna i R. Garzarollę dla pisma lozańskiego *Reperes*]; Nota o Miłoszu; List do przyjaciela Rosjanina. — nadto: K.A. Jeleński: J.Cz.; [J. Pollakówna:] Kalendarium życia J.Cz. — W wyd. z 1993 obszerniejszy wybór z dzienników pt. Wyrwane strony; Wspomnienia uzup. o tekst pt. O Cziczerinie; Kartki z podróży. Hiszpania maj-czerwiec 1930 (fragmenty); Kilka słów malarza; Fragment listu [dot. własnej twórczości artysty]; O Miłoszu; List do przyjaciela Rosjanina. — nadto: K.A. Jeleński: O J.Cz. Przel. z franc. J. Pollakówna; J. Pollakówna: Posłowie; J. Pollakówna, P. Kłoczowski: Kalendarium życia J.Cz.

Wyd. fragm. pt. Józef Czapski — Podziemna korona. Fragmenty dzienników, rysunki, kalendarium życia. Wybór, oprac. i komentarz: J. Marciniak. Pozn.: Obserwator 1993, 55 s.

Zawiera też: J. Pollakówna: Kalendarium życia J.Cz.; J. Marciniak: Podziemna korona [wstęp] J.Cz. — metafizyka konieczności.

13. Swoboda tajemna. [Eseje i artykuły]. Wwa: Wydawn. PoMost* 1989. 179 s. Wyd. nast. tamże 1991.

Zawartość: Zamiast wstępu Irozmowa J. Cousteau z J.Cz. 24 VI 1985 emitowana w radiu francuskim); Wieczne powroty; „Ojcowie i dzieci”; „Po omacku, w straszliwie głuchej, prowincjonalnej Warszawie”; [In:] „Atakują mnie malarze ...”; Brzozowski; O Brzozowskim [poz. 10]; List do redakcji „Kultury”; Spowiedź dziecięcia wieku [poz. 10]; Biada urzędnikom; W Berlinie o zjednoczonej Europie; Americans; „It is our custom” [poz. 10]; „Boh wielki”; Blok i swoboda tajemna [poz. 10]; Człowiek w Rosji sowieckiej; Narodowość czy wyłączość; Głosy z daleka; Rozmowa o Starobielsku; Katyń i odwilż; Odczyt amerykański; Rola gen. Andersa w poszukiwaniu zaginionych.

14. Czytając. [Wybór szkiców i artykułów]. Oprac. i wstęp: J. Zieliński. Kr.: Znak 1990, 494 s.

Zawartość: J. Zieliński: Po co pisać? — Z poz. 10: Groby czy skarby; Pamięci Bernanosa; „Ja”; Czy Maritain miał rację; „Montagnes russes”; Amerykańskie ścieżki; Tumult i widma; O „Wyborze pism” Rozanowa; Cedr; Akademia i Norwid; „Tamten brzeg” i własne wspomnienia; Querido Bob; O Pawle Hostenowcu; O Haupecie; Lechoń i jego „Dziennik”; Śmierć Mauriaca; Dwie prowokacje; Rozrachunki; Tylko dla dorosłych; — nadto szkice: Ścieżki; O Norwidzie; O Norwidzie 2 [O poezji żołnierskiej]; Krew i motyle; Mosty Baileya; Zagadnienia malarskie; Ppor. Adolf Bocheński; „La peste” [A. Camus]; Proust w Griażowcu [poz. 3]; „Piórem maczanym w zółci” [dot. Mauriaca]; Słowa poranne [dot. Chardonne; Matinales]; Pluszowy album [dot. P. Górską; Paleta i pióro]; Sprzeczne widzenie: Rozanow — Mauriac; Degas, Daniel i Daniel Halley; Czesław Straszewicz; „Kosę zapleść” [na marginesie ks. K. Krzczunowicza; Leon Sapiecha]; Nad grobem poety (przemówienie na pogrzebie Aleksandra Wata); Stanisław Vincenz.

15. Myślę, że wiem najważniejsze. Czapski — [Jean] Colin. Wybór listów w przekł. [z franc. i ze wstępem] A.S. Sawickiego. [Wwa:] Ofic. Nauk. i Lit. TIC [1992], 78 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1958, 1966. — Wywiad: Moje życie było przeciw polskie jak najbardziej. *Odra* 1991 nr 11/12.

SWPP 1. — PP (J. Czachowska). — LP po 1939 (rp [R. Przybylski]). — Z.R. Wilkiewicz: *Polnische Exilliteratur 1945-1980*. Köln, Wien 1991.

J. Białostocki: J.Cz. i tradycja; A. Jackowski: J.Cz. *Prz. Artyst.* 1957 nr 4. — M. Werner-Gagnebin: Czapski, la main et l'espace, Lausanne: *L'Age d'Homme* 1974, 200 s. — W.A. Zbyszewski: O J.Cz. *Wiadomości*, Londyn 1976 nr 37, przedr. w tegoż: *Zagubieni romantycy i inni*, Paryż 1992. — K.A. Jeleński: Kiedy świadomość określa byt. Z J.Cz. w Luwrze; Cz. narzeczcie scalony; Czyste malarstwo czy poetyka. W tegoż: *Zbiegi okoliczności*. Kr. 1981* — J. Pollakówna: J.Cz. pisanie o sztuce. *Tyg. Powsz.* 1981 nr 50. — J. Pollakówna: O J.Cz. *Więź* 1981 nr 2. — S. Rodziński: Józef stary? *Tyg. Powsz.* 1981 nr 7. — A. Nowakowski: J.Cz. — sztuka krytycznego patrzenia; W. Pawłowski: Inny oddech. *Więź* 1983 nr 7. — J. Guze: Pisma J.Cz. *Twórczość* 1984 nr 4. — A. Nowakowski: Homo pingens et scribens, O J.Cz.; P. Taranczewski: Cz. patrzy na sztukę. *Znak* 1986 nr 11/12. — J. Zieliński: Kolejność ważności. (Pomyślane jako wstęp do tomu esejów literackich J.Cz. pt. „Czytając”). *Twórczość* 1986 nr 8. — P. Aries: *Mądrość Cz. W: O „Kulturze”*. Londyn 1987, przedr. w wyd. nast. *Wwa* 1988* — J. Woźniakowski: Gadanina w pracowni. *Zesz. Lit.*, Paryż 1987 nr 17. — W. Karpiński: O J.Cz.; Portrety i oświecenia; O J.Cz.; Słowa i widzenia. W tegoż: *Książki zbojce*, Londyn 1988. — Z. Florczak: Nad esejami Cz. *Prz. Katol.* 1989 nr 45/46. — [M. Dernałowicz] M. Prawdzicka: Otwarcie na świat. *Kult. Niezależna* 1990 nr 63 [rec.: *Dzienniki. Wspomnienia. Relacje*]. — K.A. Jeleński: Dar J.Cz.; J. Woźniakowski: O J.Cz.; A. Zagajewski: List do J.Cz. *Teatr* 1990 nr 9. — W. Karpiński: J.Cz. świadek wieku. *Zesz. Lit.*, Paryż 1990

nr 29. — T. Softan: Ku końcowi naszego wieku. (O pisarstwie J.Cz.) *Kierunki* 1990 nr 6. — M. Zagajczyk: „Podwójne widzenie”. *Kult. Niezależna* 1990 nr 60 [dot.: Tumult i widma]. — M. Zaleski: Z otwartymi oczami. O pisarstwie J.Cz. W tegoż: *Mądrym biada*. Paryż 1990. — [Czytając:] A. Bagajewski: J.Cz. — czytanie jako poznanie. *Twórczość* 1991 nr 2; M. Bieniasz: Zając. *Tyg. Powsz.* 1991 nr 14; J. Jastrzębski: Czytając Cz. *Odra* 1991 nr 7/8. — S. Jaworski: *Ruch Lit.* 1991 nr 6. — M. Janion: Artysta przemienienia. *Teksty Drugie* 1991 nr 1/2. — B. Mansfeld: W kraju i w Europie. O J.Cz. W: *Między Polską a światem*. Wwa 1992. — K. Czerni: J.Cz. — wyznawca przyjaźni. *Znak* 1993 nr 5. — A. Dobosz: J.Cz. *Puls* 1993 nr 1. — W. Karpiński: *Plomien. Kultura*, Paryż 1993 nr 3. — M. Kitowska-Lysiak: Oko. *Znak* 1993 nr 7 [rec.: Józef Pankiewicz]. — P. Kosiewski: Opisywanie Cz. *Znak* 1993 nr 7. — J. Pasierb: J.Cz. — Polak, artysta, chrześcijanin. *Więź* 1993 nr 3. — J. Pollakówna: Czapski [Wwa:] Wydawn. Krupski i Ska, 1993, 150 s. [wydawn. albumowe, zawiera także: J. Pollakówna: Malarstwo i życie; Fragmenty pism J.Cz.] — M.A. Suplewicz: Trzy „podróże” J.Cz. do Polski. *Kultura*, Paryż 1993 nr 4. — *Nowe Książ.* 1993 nr 5 [zawiera m.in.: M. Klecl: Oko i pamięć J.Cz. [rec.: Wyrwane strony]; B. Mansfeld: Malować najważniejsze; J. Pollakówna: J.Cz. — malarstwo i życie; J. Sochoń: Ścieżki sztuki i cierpienia]. — *Zesz. Lit.* 1993 nr 44 [numer poświęcony J.Cz.; zawiera teksty pisarza oraz m.in.: M. Heller: Człowiek przeszłości i przyszłości. Przel. J. Juryś; W. Karpiński: Słowa żywe; F. Kranc: Józio, — nadto pt. Wypisy fragm. wypowiedzi różnych osób o J.Cz.].

CZARNECKI Jerzy Michał ur. 1940

Krypt.: (jmc)

Prozaik, poeta, autor sztuk dla dzieci

Urodzony 5 sierpnia 1940 w Krakowie; syn Władysława Czarneckiego, ekonomisty i chemika, i Anny z domu Kowalczyk, nauczycielki. Uczęszczał do V Liceum Ogólnokształcącego im. S. Witkowskiego w Krakowie, a od 1959 do Liceum Ogólnokształcącego w Brzesku — Okocimiu, gdzie w 1961 zdał maturę. Po powrocie do Krakowa podjął studia na Uniwersytecie Jagiellońskim początkowo w zakresie polonistyki, później filozofii. Równocześnie pracował fizycznie w warsztacie galanterijnym. W 1961 został członkiem Koła Młodych przy Oddziale Krakowskim ZLP; w 1962 pełnił funkcję sekretarza, a następnie prezesa zarządu. W 1962 zaczął ogłaszać artykuły w *Dzienniku Polskim* oraz debiutował jako poeta wierszem „Gdy oczy”, opublikowanym w *Życiu Literackim* (nr 16). Wiersze i artykuły ogłaszał następnie w czasopismach: *Dziennik Polski* (do 1968), *Gazeta Krakowska* (1963-65), *Głos Młodzieży Wiejskiej* (1964-66) i in. Pracował zawodowo jako inspektor socjalny w Państwowym Przedsiębiorstwie Poszukiwań Naftowych, instruktor w Zarządzie Wojewódzkim Stowarzyszenia Ateistów i Wolnomyślicieli i równocześnie jako instruktor do spraw kontaktów ze środowiskiem literackim w Wydziale Propagandy w Zarządzie Wojewódzkim ZMS. Od 1969 wchodził w skład zespołu redakcyjnego *Gazety Krakowskiej* (kolejno jako stażysta, redaktor techniczny, redaktor działu miejskiego i redaktor depeszowy), skąd przeszedł do

redakcji *Dziennika Polskiego*, gdzie był zatrudniony na stanowisku redaktora, a później publicysty. W 1972 został członkiem SDP. Około 1976 rozpoczęła twórczość sceniczną dla dzieci. Był założycielem Sceny Teatralnej „Dworek Białoprądnicki” w Dzielnicyowym Domu Kultury Kraków-Krowodrza. W 1984 został członkiem Oddziału Krakowskiego ZLP, należał do krakowskiej „Kuźnicy”. W 1987 w związku z niemal całkowitą utratą wzroku przeszedł na rentę. Odznaczony m.in. Srebrnym Krzyżem Zasługi, Złotą Odznaką m. Krakowa. Mieszka w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Płoty. [Wiersze]. Kr.: WL 1966, 78 s.
2. Lato. [Wiersze]. Kr.: WL 1970, 42 s.
3. Fart. [Powieści]. Kr.: KAW 1980, 222 s.
4. Bór i Gaik [...]. [Cykl opowiadań dla dzieci]. Kr.: KAW.

- [1]. Bór i Gaik w wiosennym lesie. Koncepcja i fot. M.P. Krzemień. 1983, 50 s.
 [2]. Bór i Gaik w letnim słońcu. 1986, 50 s.
 [3]. Bór i Gaik w barwach jesieni. 1988, 50 s.
 [4]. Bór i Gaik w zimowej szacie. [Współaut.] M.P. Krzemień, M. Pietrzak. 1988, 50 s.

5. Złoty strzał czyli rzecz o narkomanii. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Kr., Scena Teatr. „Dworek Białoprądnicki” 1984.
6. Niedokończona; Stypa. [Powieści]. Kr.: KAW 1985, 116 + 90 s.

Nadto sztuki dla dzieci wyst.: Kr., Estrada Krak.: Gdy przyjechać ma Mikołaj [1976]; Przygody chochlika [1977]. — Wyst.: Kr., Scena Teatr. „Dworek Białoprądnicki” w Dzielnicyowym Domu Kultury Krowodrza: Pierścień czarnoksiężnika [1978]; Krakowski dyliżans [1980]; Chodź! Lesiur razy kilka [1981]; A to heca [1982]; Książę czas [1983]; Korek i Toporek [1985]; Beczka śmiechu [1986]; Szalony komputer [1987]; Czarodziejska studnia [1988].

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988.
 [Płoty:] W.P. Szymański: Konik na płocie. *Życie Lit.* 1966 nr 40; A.K. Waśkiewicz: Konstrukcja poetyckiego świata. *Tyg. Kult.* 1966 nr 28. — S. Stanuch. *Dz. Pol.* 1971 nr 26 [rec.: Ła- to]. — E. Starosta: *Trans. Pismo* 1986 nr 11/12 [rec.: Niedokończona; Stypa].

J.P.

CZARNIAWSKA Elżbieta

zob. CICHŁA-CZARNIAWSKA Elżbieta

CZARNY Jan
1918-1985

Poeta, satyryk, prozaik.

Urodzony 15 lipca 1918 w Kaliszu; syn Maurycego Czarnego, mechanika elektryka, i Balbiny z domu

Holc, nauczycielki. W 1937 ukończył Gimnazjum Humanistyczne im. A. Asnyka w Kaliszu. Następnie do 1939 studiował na Wydziale Ogólnym Państwowego Instytutu Sztuk Plastycznych w Poznaniu. Po wybuchu II wojny światowej znalazł się na terenach zajętych przez ZSRR i został zesłany do Uzbekistanu, a następnie Kazachstanu, gdzie przebywał w obozach pracy. W 1942 zaciągnął się w szeregi 1. Polskiej Dywizji Piechoty im. T. Kościuszki, z którą przeszedł szlak bojowy od Oku do kraju, biorąc udział w działaniach wojennych jako szeregowiec, a następnie oficer; za udział w bitwie pod Lenino został odznaczony srebrnym medalem „Zasłużonym na Polu Chwały”. Był też twórcą frontowego teatryku kukielkowego 3. Pułku. Po wojnie zamieszkał w Łodzi, gdzie pracował w Domu Żołnierza. Debiutował w 1945 jako satyryk wierszem „Przepraszam”, opublikowanym w *Szpilekach* (nr 7). W 1946-48 był redaktorem graficznym tygodnika *Różgi*. W 1948 został zdemobilizowany i podjął pracę w filmie jako redaktor w Studio Opracowań Filmów w Łodzi (do 1978). Równocześnie rozwijał twórczość literacką. Wiersze, fraszki, artykuły, recenzje, przekłady publikował m.in. w czasopiśmie: *Szpileki* (od 1945), *Głos Robotniczy* (1948-51, 1953, 1956, 1959, 1965), *Wies* (1948-52), *Panorama* (1949-54), *Życie Literackie* (1951, 1960-62, 1965), *Nowa Kultura* (1952-55, 1960-61, 1963), *Kronika* (1955-57), *Odgłosy* (1958, 1964-65, 1967, 1971, 1974-76), *Gazeta Robotnicza* (1961-65, 1971). Od 1956 był członkiem ZLP. W 1959 otrzymał nagrodę Ministra Kultury i Sztuki za przekłady satyry czeskiej. Odznaczony Odznaką Honorową m. Łodzi (1975) i Srebrnym Krzyżem Zasługi. Zmarł 3 listopada 1985 w Łodzi.

TWÓRCZOŚĆ

1. Fraszki. Wwa: PIW 1952, 42 s.
2. Spojrzenia. [Wiersze]. Wwa: Iskry 1956, 77 s.
 Cykle: Rozmowa z czasem; Rzeźby na zieleńcu; Trzy listki; Kartki z pamiętnika.
3. [Trzysta trzydzieści trzy] 333 fraszki. Łódź: WL 1959, 95 s.
 Cykle: Portrety i dedykacje; Muza na urlopie; Podręczne ZOO; Franki majowe; Do sztabucha; Fraszki bez rymów.
4. Parę lat. [Wiersze]. Łódź: WL 1963, 49 s.
5. Fraszki i antyfraszki. Rys. i układ graf. autora. Łódź: WL 1966, 110 s.
6. Tresowany motyl. [Opowiadania]. Łódź: WL 1966, 181 s.

Zawartość: Z łezką; Ratusz na kółkach; Strzelnica; Sygnaturka z zakreślasem; Już świta; Szczęśliwy los; Moi lekarze; Zęby; Nocne słońce; Gluszc na gałęzi; U sąsiada; Taki dzień; Stygmaticzka; W sklepie z meblami; Szafa; Oczekiwanie; Wizyta pod wodą; Prymitywy; Nauczyciel; Jestem ptakiem; Ołbrzym; Debiut; Paznokcie Jamrozia; Rozmowa z kostką; Komary; Winda; Ich różowy wielbłąd; Wojna; Porcja chleba; Sen i re-

czywistość; Dziś jest nasz dzień; Bujający w obłokach; Pozyteczna starość; Złoty ekran; Tresowany motyl; Wigilia malarza; Lomper i inni; Zguba; W pasażu.

7. Albinos. [Powieść]. Łódź: WŁ 1967, 125 s.

8. Zacieki. [Powieść]. Łódź: WŁ 1970, 162 s.

9. Epigramaty. Fraszki, aforyzmy. Łódź: WŁ 1983, 90 s.

Wybór z tomów poz. 3, 5 uzup. utworami nowymi.

10. Korekta śniegu. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1984, 125 s.

Praca redakcyjna

1. Trudno nie pisać satyry. Antologia. Wybór i oprac.: ..., T. Gicgier. Łódź: Res Polona 1993, 367 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966. — SWPP 2 (M. Brykalska). — PP (M. Brykalska). — Z. Herbert. *Twórczość* 1956 nr 5 [rec.: Spojrzenia]. — J. Sławiński; Fraszki J.Cz. *Twórczość* 1960 nr 5. — [Tresowany motyl] B. Kogut; Przewrotny motyl. *Życie Lit.* 1966 nr 30; J. Termer; Opowiadania J.Cz. *Odgłosy* 1966 nr 15. — Z. Zabicki; Czekając na Albinosa. *Nowe Książ.* 1967 nr 18 [rec.: Albinos]. — K. Drzewiecki; J.Cz. *Odgłosy* 1974 nr 45. — K.W. Tatarowski; Obserwator i kreator, W: Środowisko. Łódź 1975. — [Korekta śniegu] J. Krzyżanowski; Dzień powszedni poezji. *Nowe Książ.* 1985 nr 10; Z. Kozłowska; Wiersze o przemijaniu. *Odgłosy* 1986 nr 3. — A. Pogonowska; J.Cz. *Twórczość* 1986 nr 4.

J.P.

CZARNYSZEWICZ Florian

1895-1964

Powieściopisarz.

Urodzony w 1895 w okolicach Bobrujska na Białorusi; pochodził z drobnej szlachty zagrodowej. Ukończył cztery klasy szkoły powszechnej w Bobrujsku. Brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej 1919-20 w szeregach Wojska Polskiego. W 1921 (po traktacie ryskim) przeniósł się w granice państwa polskiego i zamieszkał w Wilnie. Służył w policji państwowej, kontynuując jednocześnie na prywatnych lekcjach naukę w zakresie gramatyki, historii i literatury polskiej. W 1924 wyemigrował do Argentyny w poszukiwaniu pracy. Osiedł w Berisso, gdzie ponad trzydzieści lat pracował jako robotnik w zakładach mięsnych. Od 1925 był członkiem i czynnym działaczem Towarzystwa Polskiego w Berisso (przemianowanego później na Związek Polaków). Twórczość literacką rozpoczął powieścią pt. „Nadberezyńcy”, pisaną w latach II wojny światowej (ok. 1941). W 1956 przeszedł na emeryturę i osiadł w Villa Carlos Paz. Kontynuował twórczość literacką, publikując fragmenty powieści m.in. w czasopiśmie emigracyjnym: *Nasza Sprawa* (Buenos Aires, 1955), *Orzeł Biały* (Londyn, 1962) i *Wiadomości* (Londyn, 1962), *Głos Polski* (Buenos Aires, 1962-63). Zmarł 18 sierpnia 1964 w Villa Carlos Paz i tam został pochowany.

TWÓRCZOŚĆ

1. *Nadberezyńcy*. Powieść w 3 tomach osnuta na tle prawdziwych wydarzeń. Przedm.: W. Radecki. Buenos Aires: Druk. *Głosu Pol.* 1942, 577 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Toronto: Alliance Library 1976; Lubl.: FIS [1991].

Przedmowa pt. Garść ziemi na kopiec polskiego zwiędzta...

2. *Wicik Żywica*. Powieść. Przedm.: M. Wańkowicz. Buenos Aires: Stow. Literatów i Dziennikarzy Pol. w Argentynie 1953, 310 s.

3. *Los pasierbów*. [Powieść]. Przedm.: J. Czapski. Paryż: Libella 1958, XIII, 332 s.

4. *Chłopcy z Nowoszyszek*. [Powieść]. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1963, 319 s.

Pierwotny tytuł: *Prymy*.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 2 (R. Loth). — [J. Zieliński] J. Kowalski; Leksykon polskiej literatury emigracyjnej. Lubl.* 1989; wyd. 2 1990. — Z.R. Wilkiewicz; Polnische Exilliteratur 1945-1980. Köln, Wien 1991.

[*Nadberezyńcy*] M. Wańkowicz; Poszerzanie polskości. *Kultura*, Paryż 1952 nr 10; M. Czapska; Smolarnia, lizuny, podgardle i szepcuny... *Życie*, Londyn 1953 nr 28; Cz. Miłosz; Między Berezyną i Dnieprem. *Kultura*, Paryż 1953 nr 5. — M.K. Pwaliński; Cz. znad Berezyny i Wańkowicz z Zolborza. *Wiadomości*, Londyn 1953 nr 24 [rec.: Wicik Żywica]. — [J. Stempowski] P. Hostowicz; Notatnik nieśpiesznego przechodnia. *Kultura*, Paryż 1958 nr 9 [rec.: Losy pasierbów]. — [Chłopcy z Nowoszyszek] M. Czapska, *Tydz. Pol.*, Londyn 1963 nr 50; K. Zbyszewski; Wincusia śpiewa w Nowoszyskach. *Wiadomości*, Londyn 1964 nr 10. — M. Czapska; F.C. (1895-1964). *Kultura*, Paryż 1965 nr 1/2. — M.K. Pawlikowski; Śmierć nadberezynca. *Wiadomości*, Londyn 1965 nr 15, nawiaz.: M. Święcicki, *Wiadomości*, Londyn 1965 nr 29. — J. Surnowa-Wyczołkowska; C, żywy *Tydz. Pol.*, Londyn 1968 nr 25. — M. Czapska; F.C. (1895-1964). W: Pamiętnik wileński. Londyn 1972. — M. Stępien; O F.C. *Akcent* 1988 nr 2. — N. Taylor; F.C. *Więź* 1991 nr 2. — N. Taylor; O F.C. *Kresy* 1991 nr 6.

B.D.

CZAYKOWSKI Bogdan

ur. 1932

Pseud.: ABE; B.Cz.

Poeta, krytyk literacki, historyk literatury.

Urodzony 10 lutego 1932 w Równem w rodzinie inteligentnej; syn Edwarda Czaykowskiego, rolnika, oficera ufanów krechowieckich, i Zofii z Klimowiczów. Wczesne dzieciństwo spędził na Wołyniu i Polesiu: w Hrubieszowie, Równem i Brześciu nad Bugiem. Po wybuchu II wojny światowej, wywieziony wraz z rodziną w kwietniu 1940 w głąb ZSRR przebywał kolejno w obwodzie wołogodzkim (gdzie uczęszczał do szkoły rosyjskiej), w Kujbyszewie, w kolchozie pod Samarkandą, w Aszchabadzie. Po ewakuacji wraz z Armią Polską w marcu 1942 do Iranu i krótkim pobycie w Meszchedzie został umieszczony w obozie sierocim pod Dżamnagarem na półwyspie Kathijawar w Indiach, a w 1946 w obozie w Waliwade w Kolha-

pur, gdzie zaczął uczęszczać do gimnazjum. W marcu 1948 wyjechał do Anglii i kontynuował naukę w Gimnazjum i Liceum Polskim im. M. Kopernika (Polish Secondary Grammar School for Boys) w Bottisham. Po złożeniu w 1950-51 egzaminów maturalnych z angielskiego i polskiego, studiował historię nowożytną w University College w Dublinie; w 1954 uzyskał dyplom Bachelor of Arts. W tymże roku przeniósł się do Londynu, gdzie zarabiał na życie, pracując m.in. jako pomywacz w restauracji „Daquis”. Od 1955 studiował polonistykę w School of Slavonic and East European Studies, University of London i w 1959 uzyskał tytuł Master of Arts na podstawie pracy „Theories of poetic movements in Poland as reflected in manifestoes (1887-1930)”. Brał czynny udział w życiu studentów polskich. W 1955-56 był członkiem Zarządu Głównego Zrzeszenia Studentów i Absolwentów Polskich na Uchodźstwie i redaktorem organu Zrzeszenia *Merkuriusz Polski Nowy ale dawnemu Wielce Podobny i Życie Akademickie*. Należał do zespołu teatru amatorskiego Pro Arte. Równocześnie rozwijał twórczość literacką; jako poeta debiutował w 1955 wierszami opublikowanymi w *Merkurjuszu Polskim* (nr 5) i w paryskiej *Kulturze* (nr 5). W grudniu 1956 ogłosił po raz pierwszy w kraju wiersz „Bunt wierszem” na łamach *Po prostu* (nr 49). W 1959 otrzymał Nagrodę Młodych im. S. Strońskiego, ufundowaną przez Stowarzyszenie Lotników Polskich w Wielkiej Brytanii. W tymże roku ożenił się z Jadwigą Anną Januszajtis. Od stycznia do grudnia 1959 był administratorem i członkiem zespołu redakcyjnego pisma *Kontynenty – Nowy Merkuriusz*, a następnie do maja 1962 redaktorem naczelnym tego miesięcznika. Wiersze, artykuły, recenzje i przekłady z angielskiego publikował w wielu polskich czasopiśmie emigracyjnych, zwłaszcza w paryskiej *Kulturze* (od 1955), londyńskich *Wiadomościach* (od 1957) i *Oficynie Poetów* (od 1967), a także w piśmie krajowych: *Tygodniku Powszechnym* (1958), *Przeglądzie Kulturalnym* (1958), *Więzi* (1960, 1964, 1966), *Współczesności* (1960, 1966). W 1962 przeniósł się do Kanady, gdzie rozpoczął pracę w University of British Columbia w Vancouverze, jako wykładowca języka i literatury polskiej (1962-65), a od stycznia 1966 do czerwca 1967 pełnił obowiązki kierownika katedry slawistyki. W 1969-70 wykładał także historię Polski. Za twórczość literacką otrzymał w 1964 nagrodę Fundacji im. Kościelskich w Genewie, a w 1969 nagrodę im. K. Wierzyńskiego. W 1973 odwiedził Polskę. W 1980 został powołany na stanowisko profesora University of British Columbia w Vancouverze. W 1991 otrzymał nagrodę kanadyjskiej Fundacji im. W. i N. Turzańskich. Mieszka w Vancouverze.

TWÓRCZOŚĆ

1. Trzciny czczonek. [Wiersze]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1957, 32 s.
2. Reductio ad absurdum i przewyciężenie. (Dialektyka wiersza). [Poemat]. Londyn: Nakł. autora 1958, 16 s.
3. Polacy w [Wielkiej] Brytanii. [Współaut.:] B. Sulik. Paryż: Inst. Lit. 1961, 586 s.
4. Sura. [Poemat]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1961, 16 s.
5. Spór z granicami. [Wiersze]. Paryż: Inst. Lit. 1964, 58 s.
6. Point-no-point. (1953-1970). [Wiersze]. Paryż: Inst. Lit. 1971, 95 s.
7. Polish writing in Canada. A preliminary survey. [Ottawa:] Department of Secretary of State of Canada 1988, 57 s.
8. Wiatr z innej strony. Wiersze zebrane z lat 1953-1989. Kr.: Znak 1990, 197 s.

Przekłady

1. H. Seton-Watson: Między wojną a pokojem. Walka o władzę w powojennym świecie. Londyn: Księg. Pol., Orbis Polonia 1963, 614 s.
2. M. Białoszewski: The revolution of things. [Wybór poezji]. [Oprac. i przeł.:] A. Busza, ... Washington: The Charrioteer Press 1974, 36 s.
3. *Modern Poetry in Translation*, London 1975 nr 23/24, [Oprac.:] ..., A. Busza, A. Czerniawski. Numer poświęcony poezji polskiej.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank 1967, 1973. — B. Czaykowski: Tłumaczenie się z przekładów. *Pam. Lit.*, Londyn 1983 nr 7 s. 30-51. — Wywiad: „Ocalenie wartości zacząć od samego siebie”. Rozm. K. Brakoniecki. *Kresy* 1992 nr 11.

SWPP 2 (J. Czachowska). — PP (J. Czachowska), — Z.R. Wilkiewicz: *Polskie Exilliteratur 1945-1980*. Köln, Wien 1991.

J. Jakiński. B.Cz. — na marginesie wierszy. *Merk. Pol.*, Londyn 1957 nr 1/2. — [J. Przyboś] J.P.: Dwaj młodzi poeci emigracyjni. *Prz. Kult.* 1957 nr 38 [rec.: Trzciny czczonek]. — Z. Pędziński: Poezja szukająca po omacku. *Kamena* 1958 nr 9. — [Polacy w Wielkiej Brytanii:] J. Białatowicz: Polacy w W. Brytanii w krzywym zwierciadle. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1961 nr 183; K. Hrabyk. *Probl. Pol. Zagr.* 1961; S. Kosowska: Emigracja — czy polonia? *Wiadomości*, Londyn 1961 nr 29; R. Godlewska: Emigracja przez male „e”. *Prz. Hum.* 1962 nr 2. — [Spór z granicami:] A. Czerniawski. Cz. raj utracony. *Kultura*, Paryż 1964 nr 12, przedr. w tegoz: *Liryka i druk*. Londyn 1972; J. Rostworowski: Między wierszami. *Wiadomości*, Londyn 1964 nr 49; J. Brzekowski: Piąta rozmowa z sobowtórem. *Ofic. Poetów*, Londyn 1969 nr 2. — B. Heydenkorn: Polacy w kulturze kanadyjskiej. *Tematy*, Nowy Jork 1969 nr 31/32. — A. Czerniawski: Świadomość archetypiczna. *Wiadomości*, Londyn 1971 nr 40 [rec.: Point-no-point]. — A. Czerniawski: „Pocztówka kanadyjska z obrazkiem i legendą”. *Kultura*, Paryż 1981 nr 11. — Z. Marciniów: „Urodzony wiele razy”. O poezji B.Cz. W: *Wśród poetów współczesnych*. Kat. 1987. — K. Karasek: Ryby na piasku. *Literatura* 1990 nr 6. — K. Brakoniecki: Zaczarowany ogród wygnania.

O wierszach B.Cz. *Tytuł* 1991 nr 4. — [Wiatr z innej strony:] J. Łukasiewicz. *Odra* 1991 nr 5, przedr. w tegoż: Rytm czyli powinność. Wr. 1993; A. Niewiadomski: W gaszczu przemian, w ogrodzie paradoksów. *Kresy* 1991 nr 7. — A. Szymańska: Zakorzeniony w nieskończoności. *Prz. Powsz.* 1991 nr 10. — W. Zięgza: Katastrofy i epifanie. *Dekada Lit.* 1992 nr 8 (rec.: Wiatr z innej strony).

J.Cz.

CZECHOWICZ Józef 1903-1939

Pseud.: Henryk Zaslowski, j.c., J.C.; J.Cz.; J.H.; J.H.C.; J.L.; je; Jerzy; Józef Leśniewicz; Józef Leśniewski; Józef Surmacz; Surmacz; Zygmunt Klimuntowicz.
Poeta.

Urodzony 15 marca 1903 w Lublinie; syn Pawła Czechowicza, pracownika Banku Handlowego, i Magdaleny z Sułków. Uczył się w Seminarium Nauczycielskim. W 1920 brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej. W 1921 ukończył naukę w Seminarium i podjął pracę nauczycielską najpierw w Braślawiu, a następnie we wsi Słobódka na Wileńszczyźnie. Powróciwszy do Lublina w 1922, ukończył roczny Wyższy Kurs Nauczycielski. Następnie pracował we Włodzimierzu Wołyńskim. W 1923 był, razem z poetami grupy literackiej Lucyfer, współtwórcą czasopisma literackiego *Reflektor*; debiutował w nim w 1923 „Opowieścią o papierowej koronie” (nr 1); w następnych latach był czołowym poetą grupy literackiej Reflektor, wydającej do 1925 to pismo, a później do 1927 *Bibliotekę Reflektora*. W 1925 był też redaktorem dodatku literackiego do *Przeglądu Lubelsko-Kresowego*. Publikował nadto w lubelskim dwutygodniku literackim *Nowe Życie* (1925; tu też pod pseud. Józef Leśniewicz). W 1925-27 był kierownikiem Lubelskiej Szkoły Specjalnej. W 1928-29 studiował w Instytucie Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, pracując równocześnie w Instytucie dla Głuchoniemych i Ociemniałych. Nawiązał w tym czasie współpracę z grupą literacką Kwadryga; w 1928-30 ogłaszał utwory w piśmie *Kwadryga*. Od 1928 publikował w miesięczniku *Droga* (do 1937). Brał udział w życiu literackim Lublina; w 1930 redagował dodatek literacki do *Ziemi Lubelskiej*. Po wydaniu w 1930 tomu poezji „Dzień jak codzień” otrzymał stypendium Funduszu Kultury Narodowej na wyjazd do Paryża, dokąd udał się wraz z Wilamem Horzycą. Z powodu złego stanu zdrowia (choroba oczu) wkrótce powrócił do kraju. Nie podjął już pracy nauczycielskiej. Był członkiem Rady Grodzkiej Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem. W 1930-31 był sekretarzem *Ziemi Lubelskiej*, a w styczniu 1932 objął stanowisko redaktora naczelnego *Kuriera Lubelskiego*. W 1932, wraz z Franciszką Arnsztajnową, założył Oddział Lubelski ZZLP. W 1932-34 współpracował z dwutygodnikiem *Zet*, prowadząc m.in. „Kronikę Lubelską” (tu też pod pseud.; J. Surmacz, Henryk Zaslowski).

We wrześniu 1933 przeniósł się do Warszawy i podjął pracę w Centrali Wydawnictw ZNP. Redagował pisma dla dzieci i młodzieży *Plomyk* i *Plomyczek* (m.in. publikując pod pseud.: Henryk Zaslowski, Józef Leśniewski). W 1933-34 był sekretarzem redakcji *Głosu Nauczycielskiego*. Od 1933 współpracował z *Pionem* i *Kamienią*, zamieszczając wiersze, prozę artystyczną, dramaty i artykuły oraz przekłady z poezji słowiańskich, francuskiej i angielskiej. W 1933-35 redagował dodatki literackie do tygodników Legionu Młodych *Państwo Pracy* (najpierw kolumnę literacką *Kohorta*, w 1935 zaś, wspólnie z Henrykiem Domińskim, *Kolumnę Literatury i Sztuki*). W 1934-36 był redaktorem naczelnym *Miesięcznika Literatury i Sztuki*, a w 1934-39 miesięcznika *Promień Słońca*. W 1936, w związku z oskarżeniami o niemoralny tryb życia (ich podstawą stał się poemat „hildur baldur i czas”, uznany za apologię miłości homoseksualnej), został zmuszony do rezygnacji z pracy w ZNP; objął stanowisko sekretarza redakcji *Pionu*. W 1937-39 współpracował z miesięcznikiem *Zwierciadło*. Wspólnie z Ludwikiem Fryde założył w 1938 kwartalnik artystyczny *Pióro* (wyd. nr 1). W 1938-39 wydawał też w firmie F. Hoesicka serię *Arkuszy Poetyckich*. W 1939 pracował w dziale literackim Polskiego Radia, dla którego napisał wiele słuchowisk. Po wybuchu II wojny światowej wyjechał z grupą dziennikarzy do Lublina, gdzie zginął 9 września 1939 w czasie bombardowania miasta.

TWÓRCZOŚĆ

1. „Lilie” Adama Mickiewicza. [Szkic literacki]. Wwa: Gebethner i Wolff 1925, 13 s. *Biblioteczka Sluchaczy Wzrznego Kursu Nauczycielskiego w Lubl.*

2. Kamień. [Wiersze]. Lubl.: *Bibl. Reflektora* 1927, 23 s.

3. Dzień jak codzień. Wiersze z lat 1927, 1928, 1929. Wwa: F. Hoesick 1930, 53 s.

Do zbioru dołączony przekł. franc. wierszy z tegoż tomu: Na wst: Zaulek; Śmierć, dokonany przez M.S.

4. Nowości lubelskie. Katalog regionalny najwybitniejszych autorów miejscowych. Lubl. 1931, 16 s.

5. Ballada z tamtej strony. [Wiersze]. Wwa: *Droga* 1932, 50 s.

6. Stare kamienie. [Wiersze; autorzy:] ... F. Arnsztajnowa. Przedm.: I. z. [L. Zalewski]. Lubl.: Lubel. Tow. Miłośników Książ. 1934, 21 s.

Wiersze J.Cz.: Lublin z dala; Księżyc w rynku; Muzyka ulicy Złotej; Ulica szeroka; Kościół Świętej Trójcy na Zamku; Wieniawa; Cmentarz lubelski.

7. W błyskawicy. Poezje. Wwa 1934, 40 s.

8. Poemat o mieście Lublinie. Powst. 1934. Wyd. ze wstępem i pod red. R. Rosiaka. Zdjęcia: ... Muz.: A. Bryk. Lubl.: WŁubel. 1964, 47 s. Wiersze z tomu poz. 6; zawiera również reprodukcję fototypiczną rękopisu.
9. nic więcej. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1936, 53 s.
10. Czasu jutrzeźnego. Dramat. *Pion* 1937 nr 19. Wyst. Wwa, T. Nowy 1939. Przedr. zob. poz. 33.
11. Jasne miecze. (Miniatura dramatyczna prozą). *Pion* 1937 nr 42. Przedr. zob. poz. 33.
12. Obraz. (Miniatura dramatyczna prozą). *Pion* 1937 nr 51-52. Przedr. zob. poz. 33.
13. Bez nieba. [Utwór dramatyczny]. *Pióro* 1938 nr 1 s. 65-74. Przedr. zob. poz. 33.
14. Plan akcji [i inne wiersze]. [Wwa:] F. Hoesick [1938], 7 s.
15. Poemat. *Ateneum* 1938 nr 4/5. Przedr. *Kamena* 1957 nr 19; zob. też poz. 33. Wyd. osob. Pozn.: a5 1992, 8 s. Wyd. bibliofilskie.
16. Niegodzien i godni. (Moralitet). *Comoedia* 1939 nr 6. Przedr. zob. poz. 33.
17. Nuta człowiecza. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1939, 47 s. Zawiera m.in. wiersze z tomu poz. 14.
18. Wiersze wybrane. Zebrali, oprac. i wstępem opatrzyli: S. Pollak i J. Śpiewak. Nota biogr.: W. Gralewski. Wwa: Czyt. 1955, 388 s. Wiersze z tomów poz. 2, 3, 6, 7, 9, 16 oraz: Wiersze nie publikowane w tomach i fragmenty z brulionów; Wiersze dla dzieci; Przekłady poetyckie.
19. [Pięć] 5 piosenek dla dzieci. Na głos z fortepianem. [Kr.:] PWM 1956, 11 s.
20. Fraszki. Słowo wstępne: J. Krzyżanowski. Lubl.: WŁubel. 1962, 30 s.
21. Wiersze. Zebrali i do druku przygot.: S. Pięta, S. Pollak, J. Śpiewak. Wiersze dla dzieci zebrali i do druku przygot. K.A. Jaworski. [Wstęp:] R. Rosiak: Piewca nuty człowieczej. Lubl.: WŁubel. 1963, 511 s.
22. [Wybór poezji]. Wwa: Czyt. 1966, 143 s. Wiersze z tomów poz. 2, 3, 5-7, 9, 16 oraz: Wiersze różne.
23. Wiersze dla dzieci. Lubl.: WŁubel. 1967, [18] k.
24. Wiersze wybrane. Wybór i wstęp: T. Rózewicz. Wwa: PIW 1967, 172 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1979, wyd. 3 1987.
25. Poezje. Kr.: Katedra Grafiki Książki ASP 1968, [20] s. Druk bibliofilski.
26. Poezje wybrane. Wybór wierszy: J. Śpiewak. Wybór i układ tekstów wstępu: J. Witan. Wwa: LSW 1968, 145 s.
27. Dom świętego Kazimierza. [Wiersz]. Lubl.: Muzeum Okręgowe. Oddz. im. J. Czechowicza 1969, 12 s. Przedr. z tomu poz. 7; druk bibliofilski.
28. Wybór poezji. Oprac. T. Kłak. Wr.: Ossol. 1970, CVI, 164 s. *BN I*, 199. Wyd. 2 tamże 1985.
29. Wyobraźnia stwarzająca. Szkice literackie. Wstęp, wybór i oprac.: T. Kłak. Lubl.: WŁubel. 1972, 302 s. Zawartość: T. Kłak. Wstęp. — Wyobraźnia stwarzająca. Oblicza nowej sztuki. Przemówienie; Treść i forma w poezji, Wschodzi poemat; Sztuka i życie; My chcemy bliźnich; Klucz symboliczny do poematów; Literatura społeczna; Deklaracja praw artysty; Odpowiedź na ankietę; Ewolucje nadrealizmu; Mój wiersz; Poezja godna epoki; Przeciw reportażowi; Projekt srody literackiej w Wilnie; Tezy do manifestu; Szkic organizacji czasopisma „Zmowa”; Wyobraźnia stwarzająca; O antologię poezji współczesnej; Walka o poezję; O dysonansie i zielonym koniu; Z mojego warsztatu literackiego; Czekając na autobus; A jednak czytają; Dokąd zmierza młoda literatura?; Rozmowa [J. Śpiewak] z J. Czechowiczem. — Pisarze i książki [recenzji].
30. Prowincja noc. [Wiersze]. [Wstęp:] J. Hartwig. Lubl.: WŁubel. 1975, 24 s.
31. Wybór wierszy. Wybór i posł.: J. Zięba. Lubl.: WŁubel. 1975, 271 s.
32. Listy. Zebrali i oprac. T. Kłak. Lubl.: WŁubel. 1977, 454 s.
33. Utwory dramatyczne. Oprac. T. Kłak. Lubl.: WŁubel. 1978, 173 s. Zawartość: T. Kłak. Dwa teatry J.Cz. — Utwory dramatyczne i słuchowiska: Szczęście w nieszczęściu; Kwadrans poetycki; Waga i cień; Duch zamku Kenterwill. (Słuchowisko według noweli O. Wilde'a); Projekt scenariusza I; Projekt scenariusza II. — [Przekł.:] A. Blok: Pieśń losu.
34. Poezje. Wybrał i wstępem opatrzył B. Zadura. Lubl.: WŁubel. 1982, 284 s. Wyd. 2 tamże 1988. Zawiera wiersze z tomów poz. 2, 3, 5-7, 9, 16 oraz: Z wierszy rozproszonych.
35. Z kroniki bibliofilów lubelskich. [Wiersze]. Tor.: Tow. Bibliofilów im. J. Lelewela 1982, 11 s. Druk bibliofilski.
36. Mamusiu, Lublin tak srebrny twe baśnie mi przypomina. W osiemdziesiąt rocznicę urodzin poety. [Wiersze]. Oprac. R. Kowalczyk. Lubl.: Muzeum Okręgowe. Oddz. im. J. Czechowicza 1983, 15 s.
37. Stałem na ziemi w Lublinie. [Wiersze]. Lubl.: Muzeum Okręgowe 1983, [12] s. Druk bibliofilski.
38. Sny szczęśliwe. [Wiersze dla dzieci]. Lubl.: WŁubel. 1984, 30 s.
39. Poezje wybrane. Wyboru dokonał, wstępem i notą opatrzył J. Witan. Wwa: LSW 1985, 132 s.

40. Wiersze wybrane. Wybór, wstęp i noty: T. Klak. Wwa: MAW 1986, 233 s.

41. Poezje wybrane (II). Wybór, wstęp i nota biogr.: T. Klak. Wwa: LSW 1989, 138 s.

42. Koń rydzy. Utwory prozą. Zebrał, oprac. i wstępem opatrzył T. Klak. Lubl.: WLibel. 1990, 470 s.

Zawartość: I. Teraz, gdyś odeszła ...; Gdy piszę to ...; W moim sercu; Purpurowe; Opowieść o papierowej koronie; Opowieść o Hiramie Czarnoksiężniku (fragmenty); Grudniowy marsz; Dawne dni; W tawernie; W maju; Rodzina; Kola Archimedes; „Sektanci” albo Matka”; Bajka dla pani St.H.; Lelela; Wody niebios i ziemi; Wagon nr 16773; Po latach. Nowela; Bajka dla pani M.W.; Pierścionek z majoliki. Bajka dla pani I.Śl.; Lityry; Zaduszki; W miasteczku nad wodą; Ludzie, konie, deszcz ... Wspomnienie z 1920 r.; Koń rydzy; Kwiatek (wspomnienie z 1920 roku); Smutny felieton. Pada deszcz; Jama; Dwa kierunki; Ludzie w jarze (wspomnienie r. 1920); Bitwa i po bitwie; Felieton o koniu; Pytania i odpowiedzi; Samotnicy (fragment z powieści „Podróż do Lublina”). — II. Kościół na Zamku w Lublinie; Lublin — miastem legend; Miasto umarłych; Słowo o Lublinie — dawnym mieście; Wspomnienie; Dawne pieśni młynkowskie; Gwara ulicy lubelskiej; Młynkowskie przyspiewania; Z cyklu „Słodka Francja”; Dawna chwila; Kościół niewidzialny; O mieście rodzinnym Lublinie. — III. Notatki pamiętkowe 1920 roku; Przypomnienie tamtych dni. (Z notatnika studenta-ochoтника); Z dziennika 1922 r.; Z dziennika 1926 r.; Fakty. — IV. Przekłady: W. Stefanyk: Zwiastuny; M. Kociubynski: Dzieci gór. Fragment z powieści pt. Cienie zapomnianych przodków; J. Joyce: Ranek; M. Proust: Les plaissirs et les jours; G. Millburn: Obcas, nosek, raz, dwa, trzy ...

Nadto wydania ilustrowane poszczególnych wierszy dla dzieci: Bawię braciszka. [Lubl.] WLibel. 1962, [4] k. — Jak groch wędrował. Lubl.: WLibel. 1962, [6] k. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1970, wyd. 3 1974. — Jesień. Lubl.: WLibel. 1963, [4] k. — Przy sianokosach. Lubl.: WLibel. 1963, [4] k. — Kołysanki. Lubl.: WLibel. 1964, [4] k. Wyd. nast. tamże 1975. — Zimowe uroki. Lubl.: WLibel. 1965, [4] k. — Srebrne nitki. Lubl.: WLibel. 1966, [4] k. — Wiersze dla dzieci. Lubl.: WLibel. 1975, [6] k. — Uśnijcie mi, uśnij... Wwa: NK 1985, [12] k.

Prace redakcyjne

1. K. Mikiewicz: Poezje. Ułożyl, przygot. do druku i „Słowem” [wstępny] zaopatrzył ... Wwa: Nasza Druk. 1937, 56 s.

2. Wypisy polskie. Dla 5 klasy szkół powszechnych 3 i 2 stopnia. [Oprac. wspólnie z M. Kotarbińskim i B. Kubskim]. Lw.: Ossol. 1937, 303 s.

3. A. Mickiewicz: Grażyna. Oprac. ... Wwa: W. Łazarski 1939, 55 s.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PP (E. Głębicka). — LP (T. Klak). — NSLD (J.Z. Białek). — J. Smolarz: W bibliofilskim kręgu J.Cz. *Rocz. Bibl. Nar.* 1981/82 nr 17/18. — J. Smolarz: Rękopisy J.Cz. w zbiorach Biblioteki im. H. Łopacińskiego. *Bibl. Lubel.* 1989 nr 120.

S. Napierski: Dwie książki Cz. *Droga* 1935 nr 6 [rec.]; balada z tamtej strony; w błyskawicy. — K. Izykowski: Dra-

mat. *Rocz. Lit.* 1937 [dot. miniatur dram. J.Cz.]. — I. Fryde; Odmiany poezji czystej. *Pion* 1939 nr 6. — J.A. Król: Ojczyzna poetycka Cz. *Pion* 1939 nr 5. — K. Wyka: O J.Cz. *Mies. Lit.*, Kr. [konspir.] 1942 nr z XII, przedr. *Kamena* 1945/1946 nr 1, 2/3, w tegoż: *Rzecz wyobraźni*. Wwa 1959, wyd. 2 rozszerz. Wwa 1977. — F. Araszkiewicz: J.Cz. *Gaz. Lubel.* 1945 nr 8, przedr. w tegoż: *Dzieła i twórcy*. Wwa 1957. — J. Krzyżanowski: *Liryka Cz. Now. Lit.* 1947 nr 23, przedr. w tegoż: *W kręgu wielkich realistów*. Kr. 1962. — Cz. Miłosz: J.Cz. (Portrety polskich poetów). *Kultura*, Paryż 1954 nr 7, przedr. w tegoż: *Zaczynając od moich ulic*. Paryż 1985. — Z. Herbert: Uwagi o poezji J.Cz. *Twórczość* 1955 nr 9. — J. Przybos: O J.Cz. *Nowa Kult.* 1955 nr 36, przedr. w tegoż: *Linia i gwar*. T. 2. Kr. 1959. — J. Spiewak: Rozpocynam dyskusję o poezji J.Cz. *Twórczość* 1955 nr 5. — J. Zagórski: Tom J.Cz. *Życie Lit.* 1955 nr 50 [rec.]; *Wiersze wybrane*. — Cz. Miłosz: *Cz. — to jest o poezji między wojnami*. W tegoż: *Kontynenty*. Paryż 1958, wyd. nast. Lubl. 1981 [współwyd. z: J. Czechowicz: *Uczeń marzenia*. *Rzecz o poezji Cz. Miłosza*]. — T. Klak: O J.Cz. *Polonista* 1959 nr 8. — *Kamena* 1959 nr 19/20 Inumer poświęcony J.Cz.; zawiera m.in.: K. Bielski: Z niepowrotnej przeszłości; W. Gralewski: Stałem na ziemi w Lublinie; K.A. Jaworski: Okrucy wspomnień; E. i R. Rosiakowie: Cz. w literaturze]. — S. Pietak: J.Cz. — człowiek i poeta. W tegoż: *Portrety i zapiski*. Wwa 1963. — J. Degler: *Próby dramatyczne J.Cz. (Szkieci)*. *Acta Univ. Wratisl.* 1964 nr 30. — J. Marszałek: Dziedzictwo Słowackiego w twórczości J.Cz. *Sprawy z Czynu i Pos. ETN* R. 19: 1965 nr 3. — J. Witan: Świadomość estetyczna J.Cz. (Próba rekonstrukcji). *Prz. Hum.* 1965 nr 6. — W. Gralewski: Stalowa tęcza. Wspomnienia o Józefie Czechowiczu. Wwa: PIW 1968, 296 s. [tu też aneks: Co się stało ze spuścizną literacką J.Cz.]. — J. Witan: Imię i proch wielkości. *Poezja* 1968 nr 7. — J. Witan: Konflikty sumienia i piękna. (Studium oparte na motywach twórczości J.Cz.). *Prz. Hum.* 1968 nr 4. — J. Pieszczachowicz: W stronę Cz. *Twórczość* 1968 nr 2. — W. Natanson: Z dzieł polskiej awangardy teatralnej. „Czasu jutrzejnego.” *Teatr* 1969 nr 17. — M. Wyka: Jak oglądać sny, czyli o jednoaktówkach Cz. *Dialog* 1969 nr 9. — M. Głowiński: Kunszt wieloznaczności. *Pam. Lit.* 1970 z. 3. — Spotkania z Czechowiczem. Wspomnienia i szkice. Zebrali i oprac. S. Polak. Lubl.: WLibel. 1971, 559 s. — J. Witan: Janusowa twarz poety. (Rekonstrukcja biografii J.Cz.) *Prz. Hum.* 1971 nr 4, 5. — R. Kanarek: „Pióro” pod redakcją J.Cz. — efemeryda warszawskiej awangardy. *Zesz. Nauk. UŁ* 1972 nr 90. — J. Kryszak: Wobec awangardy. (Szkice). *Zesz. Nauk. UMK w Tor.* 1972 nr 48. — A. Sandauer: Upiory, półsen, muzyka (rzecz o J.Cz.). W tegoż: *Matecznik literacki*. Kr. 1972. — T. Klak: Czechowicz — mity i magia. Kr.: WL 1973, 242 s., nawiąz.: A. Nowicki: Poezja i muzyka bez mitów i magii czyli o roztapieniu religii w poezji i muzyce. *Euhemer* 1976 nr 3. — J. Witan: Był nadrealistą w przeżuciu i przerażeniu. (Elementy nadrealizmu w twórczości J.Cz.). *Poezja* 1975 nr 10, przedr. w tegoż: *Piękna plejada*. Wwa 1980. — T. Klak: Dwa teatry J.Cz. a folklor. „Nieustannie w dziejach prawdziwe”. „Piszę listy na wszystkie strony świata”, Cz. i Przybos; Wstąpienie w mit; Wyobraźnia stwarzająca. W tegoż: *Reporter róż. Kat.* 1978. — M. Jakiłowicz: Metoda stylizacji ludowej w poezji Cz. *Acta Univ. Nicolai Copernici (Filol. Pol.)* 1979 nr 95. — H. Tumolska: Cz. jako tłumacz Błoka. *Pr. Polonist. Ser.* 35: 1979. — J. Kram: „Bania uroków”. Nad wierszami J.Cz. W: *Szkice z literatury dla dzieci i młodzieży*. Kat. 1981. — J. Kryszak: Pogrzeb miasta. (Toruń w poetyckiej wizji J.Cz.); „Ślegnięcie po heroizm, zginajcie kolumny, chwytajcie błyskawice” W tegoż: *Urojona perspektywa*. Łódź 1981. — J. Gawliński: Szkoła poetycka Józefa Czechowicza w okresie międzywojennym. Elementy socjologii i poetyki. Kat.: UŚl. 1983, 173 s. — E. Wąchocka: J.Cz. „teatr wyobraźni”. *Pr. Nauk. UŚl.* 1984 nr 635 [dot. twórczości dram.]. — T. Klak: Na pograniczach snu i jawy. O prozie J.Cz. *Akcent* 1987 nr 2. — A.K. Wąskiewicz: Józef Czechowicz. Wwa: Jota 1991, 45 s. — J. Łobodowski: Dusze chce fo-

wi. *Kresy* 1992 nr 9/10. — T. Klak: Nieznany i zapomniany. Trzy wiersze J.Cz. *Kresy* 1993 nr 15. — T. Klak: J.Cz. W: OLP. Ser. 6 t. 4. Kr. 1993.

Ponadto: Portrety Józefa Czechowicza. Wybór wierszy [o J.Cz.] i oprac.: R. Kowalczyk. Lubl.: Muzeum Okręgowe Oddz. im. J. Czechowicza 1985, 15 s.

E.G.

CZEKALSKI Eustachy 1885-1970

Pseud.: A. X-el; c.; Cz. Kals.; Cz. Eust.; Demil; Dr Z.M.; e; E.c.; E.C.; E.Cz.; ec.; Eust. C.; Eust. Cz.; f.; F; Fir.; Firlej; Fr. Wierzynek; J.; J.C.; J.W.; Józef Waśń; K.L.S.; K-als.; K-ls; K.Ls; K-Ls; Kals; Z.d.; Z.M.; Z.M. Firlej; Zygmunt Moronowicz. Prozaik, krytyk literacki, publicysta.

Urodzony 1 sierpnia 1885 w Warszawie; syn Jana Czekalskiego i Bronisławy z Boguckich. Uczęszczał do gimnazjum w Warszawie, gdzie następnie studiował prawo na Uniwersytecie Warszawskim. Debiutował w 1903 wierszami „Sen” i „Sonet”, opublikowanymi w warszawskim *Tygodniku Polskim* (nr 49, 51). Od 1905, należąc do PPS, drukował artykuły w *Przedświcie* (pod pseud. Józef Waśń). Był trzykrotnie więziony, m.in. w X Pawilonie. W następnych latach rozwijał twórczość publicystyczną w licznych czasopismach społeczno-literackich i dziennikach, m.in. w dodatku do *Nowej Gazety* pt. *Literatura i Sztuka* (1908-12), *Krytyce* (1909-11), *Prawdzie* (1909-12). W 1911 był członkiem redakcji tygodnika *Złoty Róg*, od 1912 sekretarzem tygodnika *Świat*, w którym obok utworów literackich i artykułów zamieszczał stałe recenzje teatralne. Redagował także wspólnie z Janem Lorentowiczem *Bibliotekę Literacko-Artystyczną „Muzy”* (1912-16) oraz bibliotekę powieściową *Świata*. W czasie I wojny światowej i w okresie dwudziestolecia międzywojennego przebywał w Warszawie. Kontynuował pracę literacką i publicystyczną, współredagując nadal (do 1938) tygodnik *Świat* (teksty literackie, recenzje i artykuły podpisywał też pseud.: Z.M. Firlej, Fr. Wierzynek). W 1916-21 należał do redakcji *Kuriera Polskiego* (tu też publikował wiele, m.in. pod pseud.: Firlej, Kals). W 1920 należał do założycieli ZZLP, był też członkiem Polskiego PEN Clubu oraz Stowarzyszenia Dramaturgów i Komedio pisarzy. W 1933-39 był redaktorem naczelnym *Monitora Polskiego*. Pełnił dwukrotnie funkcję kierownika literackiego warszawskich teatrów miejskich. W latach okupacji niemieckiej przebywał nadal w Warszawie i współpracował z prasą konspiracyjną. Po wojnie pracował początkowo w Polskim Radiu w Warszawie, a następnie w 1946-50 w Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik”. W 1948 był stałym recenzentem *Odrodzenia*. Należał do redakcji pisma *Książka i Kultura*. Współpracował stale jako recenzent z czasopismami: *Orka* (1957-61) i *Kierunki* (1958-67). Brał udział w organizowaniu Towarzystwa „Wiedza Powszechna”. Współpracował nadto z Agencją Prasowo-Inforna-

cyjną i Socjalistyczną Agencją Prasową. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1964). Zmarł 20 maja 1970 w Zielonce pod Warszawą; pochowany na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Na ratuszu. Sztuka w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Pol. 1916.

2. Kariera panny Frani. Komedja w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Letni 1918.

3. Najukochańsze miasto. [Opowiadania]. Wwa: Gebethner i Wolff 1926, 141 s.

Zawartość: Najukochańsze miasto pod słońcem; Porzucone brzoskwinie; Oczy zielone, nieodgadnione; Pavlicek swatem; Nieporozumienie wśród rycerzy okrągłego stołu; „Nigelle satwa”; Ocalona perła; Baśń cygańskiej kawiarni; Wigilia na starym mieście; Figlarna maszyna; Odrębne gałęzie sliwy; Ostatnia noc; Niebezpieczna kobieta; Falszeryz dolarów.

4. Proste drogi. Powieść. Wwa: Gebethner i Wolff 1927, 154 s.

5. Milczące młyny. Nowele. Wwa: Gebethner i Wolff 1928, 192 s.

Zawartość: Milczące młyny; Legenda Lakromy; Opowieść o Mahmedzie Sahinagicu; Słepa Temida; Zbrodnia w Pontailiac; Strzaskany posag; Jane and Coco; Niewczesne zaloty; Uśmiechnięta Kamea; Nad Spido; Straż nad polskim morzem; Biały żagiel; Trzy wigilie; Dwadzieścia osiem schodów z pałacu Piłata.

6. Szeroki Dunaj. Powieść. Wwa: F. Hoesick 1930, 239 s.

7. Duży wójt i mały Wojtuś. Nowele. Wwa: Gebethner i Wolff 1931, 164 s.

Zawartość: Duży wójt i mały Wojtuś; Pod Kogutkiem; List pomarańczy; Kierat; Ostatnia reduta; Wariat; Zamknięte drzwi; Twarożek z kminikiem; Paola z Alhergo Vecchio; Niespodzianka; Siła pomocnicza; Pod Bożą opatrnością; Szlachetny ród Ping-Wonga; Niewysłowione szczęście.

8. Wśród burzy. Powieść. Wwa: Płomień 1934, 242 s.

9. Srebrne świerki. Powieść. Wwa: Płomień 1935, 265 s.

10. Oczy wilczycy. Powieść. Wwa: Płomień 1936, 260 s.

11. Stare sztandary. Powieść. Wwa: Płomień 1937, 296 s.

12. Arka przymierza. Powieść. Wwa: Płomień [1938], 255 s.

13. W cieniu zamkowego zegara. [Wspomnienie]. Wwa: PIW 1956, 216 s. Wyd. 2 tamże 1957.

14. Czarodziejskie skrzypce. Opowieść o Henryku Wieniawskim. Wwa: LSW 1958, 381 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1961, wyd. 3 1964, wyd. 4 1968.

Pierwotny tytuł: Legenda o wirtuozie.

Przekł. ros.: VoIsbnaja skripka. [Przeł.] E. Szpak. Wwa 1963. Wyd. nast. Wwa 1965.

Ponadto w rękopisach utwory powstałe po 1939 [wg inf. autora]: Białe wiązki. Powieść. — Ginące ulice. Powieść. — Kurant o Kasi i Jasiu. Opowieść historyczna z r. 1794. — Miliardy cegieł (Popieluchowie). Powieść. — Stara i nowa Warszawa. Opowieści. — Terminatorstwo literackie ongiś i dziś. Wspomnienia z lat 1900-1918.

Przekłady

1. A. Platonowa: Żołnierskie serce. [Opowiadania]. Wwa: KiW 1950, 75 s.

2. M. Szołochow: Słowo o ojczyźnie. [Opowiadania]. Wwa: LSW 1951, 47 s.

Prace edytorskie

1. R.W. Berwiński: Wybór pism. T. 1-2. Oprac. i wstępem opatrzył ... Wwa: S. Orgelbranda Synowie [1913], 158 + 184 s.

2. A. Dygasiński: Nowele. T. 1-2. [Oprac. i wstępem opatrzył ... Wwa: Świat 1914, 170 + 177 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1961. — SWPP 1. — PP (E. Głębička). — LP (red.). — RL 1970 (J. Chudek). — [M. Czajkowski (mc). Zesz. Praszyn 1971 nr 1.

J. Kotarbiński: Nowele stoneczne. *Świat* 1928 nr 17 [rec.: Milczące młyny]. — J. Sokolicz Wroczyński: Opowieść o Starym Mieście. *Świat* 1930 nr 17 [rec.: Szeroki Dunaj] — J. Lorentowicz. *Nowa Książka* 1936 z. 7 [rec.: Oczy wilczyły]. — [W cieniu zamkowego zegara:] Z. Czarnohorski: W kręgu wspomnień. *Nowa Kult.* 1956 nr 34; J. Skórnicki: Wspomnienie Starówki. *Życie Lit.* 1956 nr 26. — [Czarodziejskie skrzypce:] J. Plomiński: Powieść o Henryku Wieniawskim. *Orka* 1959 nr 44; E. i R. Rosiek: Legenda o polskim Paganinim. *Kamena* 1959 nr 11; T.J. Żołciński. *Tyg. Kult.* 1965 nr 29. — Obserwator: Pan Cz. *Kierunki* 1967 nr 13. — [W. Natanson] W.N.: E.Cz. *Twórczość* 1970 nr 10.

E.G.

CZEKANOWICZ Anna ur. 1952

Poetka, prozaik, tłumaczka.

Urodzona 12 czerwca 1952 w Sopocie; córka Stanisława Czekanowicza, inżyniera mechanika, i Beatrycze z domu Berwaldt. Uczęszczała do I Liceum Ogólnokształcącego w Gdańsku. Po uzyskaniu matury (w 1971) studiowała w 1972-78 polonistykę na Uniwersytecie Gdańskim. Debiutowała w 1974 wierszem opublikowanym w dodatku literackim młodych pt. *Delta* do miesięcznika *Litery* (nr 7). W 1976-79 należała do grupy poetyckiej Wspólność. Wiersze i recenzje ogłaszała m.in. w czasopiśmie *Student* (1975-77, 1981), *Integracje* (1978, 1980, 1982). W 1978 była przewodniczącą Koła Młodych Oddziału Gdańskiego ZLP. W 1978 wyszła za mąż za Marka Drażewskiego, reżysera filmowego (rozwód 1983). Od 1978 jest kierownikiem literackim Gdańskiej Opery i Filharmonii. Mieszka w Gdańsku.

TWÓRCZOŚĆ

1. Ktoś, kogo nie ma. [Wiersze]. [Posł.:] Z. Joachimiak. Gdańsk: Rada Uczelniana SZSP przy PWSSP; GTPS 1976, [26] s.

2. Więzienie jest tylko we mnie. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1978, 67 s.

Cykle: Próba biografii; Z cyklu „Poeci”; Sen i lek. Nagroda Klubu Studentów Żak „Peleryna” za najlepszy debiut książkowy w 1979.

3. Pełni róż obłędu. [Wiersze; współaut.:] Z. Joachimiak. Wstęp: M. Janion. Gdańsk: WM 1983, 54 s.

4. Najszczerze kłamstwo. [Wiersze]. Bydgoszcz: Pomorze 1985, 63 s.

Cykle: Czarownice; Najszczerze kłamstwo.

5. Śmierć w powietrzu: 21 wierszy podróży. Gdańsk: Graf 1991, 47 s.

Praca redakcyjna

1. L.M. Montgomery: Okruchy światła. Opowiadania. Wybór, wstęp i oprac. lit. ... Gdańsk: Graph Media Film 1993, 156 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1990.

[Więzienie jest tylko we mnie:] A. Kaliszewski: Jest mnie tyle ile siebie powiem”. *Życie Lit.* 1979 nr 42; T. Skutnik: ... jestem gdzie indziej. *Literatura* 1980 nr 5. — J. Opaleński: Braki modernizmu. *Tyg. Kult.* 1984 nr 30 [rec.: Pełni róż obłędu]. — K. Derdowski: Czarownica niedoskonała. *Fakty* 1985 nr 40 [rec.: Najszczerze kłamstwo]. — R. Bednarczyk: Wciele nie sufrażystki. *Tak i Nie* 1986 nr 2.

J.P.

CZEKAŃSKA-HEYMANOWA Róża 1887-1968

Krypt.: R.C.H.

Tłumaczka, poetka.

Urodzona 30 czerwca 1887 w Łęcznej pod Lubartowem; córka Ewarysta Czekańskiego, lekarza, i Marii z Bernatowiczów. W 1904 ukończyła gimnazjum w Łodzi i do 1906 pracowała jako nauczycielka w Łódzkiej Szkole Handlowej Zgromadzenia Kupców. W 1907 wyszła za mąż za Hieronima Heymana, adwokata, i zamieszkała w Warszawie, gdzie studiowała język i literaturę polską pod kierunkiem Cezarego Jellenty i Kazimierza Wóycickiego. Jednocześnie uczyła się języków obcych. W 1920 założyła wraz z Emilem Zagadłowiczem i Janem Nepomucenem Millerem pismo literackie *Ponowa*, w którym debiutowała w 1921 wierszami „Trawnik” i „Obrazek żółto-zielony” (nr 1). Współpracowała także z czasopiśmami *Kurier Warszawski* (1922-29), *Przegląd Wieczorny* (1924-25), *Bluszcz* (1925-39), *Polska Zbrojna* (1928-29) i in. Wyjeżdżała wielokrotnie za granicę, pogłębiając znajomość języków obcych. W 1923 została członkiem ZZLP, w 1926 rozpoczęła twórczość przekładową.

Od 1930 była członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1927 otrzymała pierwszą nagrodę w konkursie Oddziału Poznańskiego ZZLP. W okresie okupacji niemieckiej przebywała w Warszawie. Pracowała nad powieścią o Helenie Modrzejewskiej i brała udział w tajnych wieczorach literackich. Była też zaangażowana w społeczną opiekę nad Prewentorium dla Dzieci na Mokotowie. Po zakończeniu wojny mieszkała nadal w Warszawie i kontynuowała twórczość przekładową. Zmarła 3 listopada 1968 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. We mgle i słońcu. Poezje. Wwa: Rola [1921], 68 s.
 2. Miedzą i gościńcem. Poezji książka druga. Wwa: Ignis, [1923]. 80 s.
 3. Zaślubiny Assunanty. [Opowiadania]. Wwa: Bluszcz [1930], 239 s.
Zawartość: Zaślubiny Assunanty; Naszyjnik; Błękitne godziny; Czarna kura; Łaska ze srebrną gałką; Reinkarnacja; Amerykanka; Wally; Kłamstwo Bronki; Wstyd.
 4. Maria Kalergis. [Powieść]. *Bluszcz* 1936 nr 49, 51/52, 1937 nr 1-38 [z przerwami]. Wyd. osob. Wwa: F. Hoesick 1938, 374 s.
Wyróżnienie II. *Kur. Godz.* w 1938.
 5. Szanuj pracę. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1937, 23 s.
 6. Wiosna. [Wiersze dla dzieci]. Wr.: A. Arct 1946, 16 s.
- Przekłady
1. P. Géraudy: Ty i ja. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1926, 61 s.
 2. L.C. Douglas: Zielony sygnał. Powieść. Wwa: M. Arct 1936, 315 s.
 3. A.A. Yongden, A. David-Neel: Mipam, lama pięciu mądrości. [Powieść]. Wwa: M. Arct 1936, 302 s.
Na okł. tytuł: Mipam, lama pięciokrotnie mądry.
 4. H.C. Rowland: Człowiek z taczka. Powieść. Wwa: M. Arct 1937, 290 s.
 5. T. Gill: Na gwiazdzistej przełęcz. [Powieść]. Wwa: M. Arct 1938, 274 s.
 6. T. Gill: Jeździec w masce. Powieść. Wwa: M. Arct 1939, 283 s.
 7. Z. Grey: Stara kopalnia. [Powieść]. Wwa: M. Arct 1939, 270 s.
 8. G. de Maupassant: Opowiadania. Wwa: Czyt. 1949, 277 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1949, wyd. 3 1952; wyd. inne Wwa: Glob 1991.
 9. I. Wolfert: Banda Tukera. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1949, 446 s.

10. K. Fiedin: Niezwykłe lato. [Powieść]. Wwa: KiW 1951, 743 s.

11. L. Kiaczeli [L. Szengełaja]: Gwadi Bigwa i inne utwory. Przeł. z ros. ... Wwa: KiW 1951, 342 s.
Zawiera powieści: Tarije Gołna; Gwadi Bigwa oraz opowiadania.

12. J. Laffitte: Dziewczyna walczy. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1951, 346 s. Wyd. 2 tamże 1952.

13. R. Parker: Anglia pod rządami Attlee. [Publicystyka]. Wwa: Czyt. 1951, 82 s.

14. A. Sakse: Opowiadania. Przeł. z ros. ... Wwa: KiW 1951, 207 s.

15. W. Stefanyk: Utwory wybrane. Przeł. ... i in. [Wwa:] Czyt. 1951, 175 s.

W przekładzie R.Cz.-H. jedenaście opowiadań.

16. T. Hardy: Tessa d'Uverville. Historia kobiety czystej. [Powieść]. Pośl.: G. Sinko. Wwa: PIW 1954, 508 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1956, wyd. 3 1960, wyd. 4 1966, wyd. 5 1975; wyd. inne Wwa: Comfort 1991.

17. I. Walsh: Tak być nie powinno. Opowieść. Przedm.: H. Pollitt, J. Gibbons. Wwa: Czyt. 1954, 126 s.

18. J. Laffitte: Major Marceau. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1955, 405 s.

19. T. Hardy: Z dala od zgiełku. [Powieść]. Wwa: PIW 1957, 477 s.

20. C. Damiens: Czarodziejka światła. [Powieść]. Wwa: PIW 1958, 394 s.

21. H.G. Wells: Historia pana Polly. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1958, 270 s.

22. A. Dumas (ojciec): Hrabina de Charny. [Powieść]. Cz. 2. T. 1. Łódź: WŁ 1959, 279 s.

23. A. Trollope: Dziedzictwo Belton. [Powieść]. Wwa: PIW 1962, 443 s. Wyd. nast. Wwa: Oskar 1992.

24. K. Fiedin: Pierwsze porywy. [Powieść]. Przeł.: ... i S. Klonowski. Adapt. radiowa W. Adamiec, Radio 1977 [13 odcinków].

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1955, 1956. — SWPP 1. — PP (E. Głębecka) — RL 1968 (J. Chudek).

[Zaślubiny Assunanty:] [S. Podhórka-Okołów] S.P.O. *Bluszcz* 1930 nr 18; L. Pomirowski. *Kur. Por.* 1930 nr 99. — [Maria Kalergis:] J. Kulczycka-Saloni. *Zycie Lit.* 1938 nr 4; Z. Wasilewski. *Nowa Książ.* 1938 z. 3.

E.G.

CZEPIEC Marian
1936-1983

Poeta.

Urodzony 14 listopada 1936 w Krakowie w rodzinie robotniczej; syn Antoniego Czepca i Anieli z domu Nawieśniak. W 1950 ukończył szkołę pod-

stawową w Krakowie i podjął pracę przy budowie Nowej Huty jako uczeń elektromontera. Równocześnie uczył się w Zasadniczej Szkole Zawodowej. W 1953 wyjechał do Jaworzna, gdzie pracował jako ładowacz w kopalni „Kościszko-Nowa”. W 1957 został powołany do zasadniczej służby wojskowej. Po jej ukończeniu powrócił do pracy w kopalni „Kościszko-Nowa”. Debiutował w 1964 wierszem „Kulig”, opublikowanym w *Gazecie Krakowskiej* (nr 15). W tymże roku powrócił do Krakowa, gdzie podjął pracę w Wytwórni Urządzeń Komunalnych „Presko” najpierw jako pracownik, a potem kierownik służby kontroli jakości. Równocześnie uczył się zaocznie w Technikum Mechanicznym, które ukończył ze specjalnością technika budowy maszyn. Kontynuując twórczość literacką, publikował wiersze m.in. w czasopiśmie: *Gazeta Krakowska* (1964-69, 1982-83), *Głos Młodzieży Wiejskiej* (1964-67), *Nowa Wieś* (1964, 1968, 1970-71), *Więści* (1966-67), *Kamena* (1967, 1969-70). Od 1967 należał do KKMP. W 1969 zawarł związek małżeński z Urszulą Czak. Od 1971 był członkiem PZPR, od 1979 – ZLP. Zmarł 15 maja 1983 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Marsz korników. Poezje. Kr.: WL 1969, 50 s.
2. Zapis ziemi. Wiersze. Wwa: KKMP przy ZG ZMW; LSW 1970, 37 s.
3. Miniatury. [Wiersze]. Kr.: WL 1978, 65 s.
4. [Wiersze]. Kr.: Klub Twórców Kultury ZK ZSMP „Forum” 1983, folder.

Nadto nie opublikowany tom wierszy: Mowy żałobne, oraz utwór dramatyczny: Bez paszportu.

OPRACOWANIA (wybór)

RL 1983 (A. Biernacki)
 [Marsz korników:] W.P. Szymański: Loty i upadki wyobraźni. „Napięty aż do bólu”. *Życie Lit.* 1969 nr 42; J. Chłodnicki: Drażnienie pamięci. *Tyg. Kult.* 1970 nr 49. – J. Taranienko: Poetyckie ośnienia i miniatury. *Nowe Książ.* 1971 nr 19 [rec. Miniatury]. – J. Kajtoch, *Gaz. Krak.* 1983 nr 124.

J.P.

CZEREŚNIEWSKI Wawrzyniec 1911-1976

Właściwe imię i nazwisko: Stanisław Kanclerz.
 Poeta.

Urodzony 30 marca 1911 w Perm na Uralu; syn Stanisława Kanclerza, nauczyciela języka polskiego – dobrowolnego przesiedleńca opiekującego się młodzieżą polską na zesłaniu, i Cecylii z Lipińskich; starszy brat architekta Feliksa Kanclerza. Pochodził z rodziny z dawną osiadłą we wsi Wieruchów pod Babicami na Polesiu Kampinoskim. W 1922 powrócił wraz z rodziną do kraju i osiedlił się w Warszawie, gdzie uczęszczał początkowo do

Gimnazjum im. M. Reja, a następnie do Gimnazjum Wojciecha Górskiego. Po egzaminie maturalnym uczestniczył jako wolny słuchacz w zajęciach Studium Dziennikarskiego na Uniwersytecie Warszawskim. Debiutował w 1929 wierszem pt. „Modlitwa mroku”, opublikowanym w *Głosie Literackim* (nr 12). Był współpracownikiem dziennika *Przedświt* (organ PPS-Frakcji Rewolucyjnej); tu też publikował swoje utwory (1928-30). Wiersze, recenzje i artykuły ogłaszał w tym czasie także na łamach *Głosu Literackiego* (1928-30), *Drogi* (1929-31), *Polski Zbrojnej* (1929-32), *Kuźnicy* (1929-30, 1934), *Tygodnika Ilustrowanego* (1929-30, 1938-39) i *Gazety Polskiej* (1929-39) oraz czasopisma *Czyn* (1929-31), w którym pełnił też w 1930 funkcję redaktora naczelnego. Związał się z grupą literacką Kadra; opracował jej założenia programowe („O państwowotwórczy dźwięk literatury”). Rozwijając twórczość poetycką i recenzencką drukował w tym czasie m.in. w *Bluszczu* (1933, 1938-39) i *Kurierze Porannym* (1934-35, 1939). Brał udział w kampanii wrześniowej 1939. W listopadzie 1939 przedostał się na Węgry, a następnie do Francji, gdzie służył w Wojsku Polskim w randze oficera. Po kłęse Francji w 1940 ewakuował się do Wielkiej Brytanii. Kontynuował twórczość literacką, publikując wiersze, prozę i artykuły publicystyczne na łamach wielu czasopism, m.in. w *Polsce Walczącej* (1940-43), *Wiadomościach Polskich* (1940-43), *Poradniku Świeclicowym* (1941-42) i *Dzienniku Żołnierza* (1941-45). Redagował też ręcznie przepisywaną i ilustrowaną gazetkę ścienną zatytułowaną *Głos Cekaemisty*. W 1944-47 pracował w Polskiej Agencji Telegraficznej w Szkocji. W 1949-52 był prezesem zarządu Związku Pisarzy Rzeczypospolitej Polskiej – oddział „Szkocja”, od 1952 – członkiem Rady Centralnej PPS. W marcu 1952 przeprowadził się do Monachium i podjął pracę w Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa, początkowo jako spiker, a następnie jako asystent reżysera. Liczne wiersze i fragmenty prozy ogłaszał w londyńskich *Wiadomościach* (1961-76) i *Tygodniku Polskim* (1968-70) oraz w *Związkowcu* (Toronto, 1969-70, 1974). Po przejściu na emeryturę w 1974 wyjechał do Australii. Zmarł 12 października 1976 w Melbourne.

TWÓRCZOŚĆ

1. O państwowotwórczy dźwięk literatury. [Wwa 1930], 8 s. *Mala Bibl.* „Kadry”, nr 2.
2. Odkrywanie tajemnic. Poezje. Wwa: Lit. Inst. Wydawn. 1931, 121 s. *Bibl.* „Kadry”, t. 2.
3. Przemiany. Poezji tom 2. [Wwa:] Nakł. autora 1932, 105 s.
4. Słucham zamysłów. Poezji tom 3. Wwa: Nakł. autora 1935, 86 s.

5. Wiersze czasu wojny. London: Caldra House, Duns 1945, 48 s.

6. Wiersze 1928-1956. Londyn: B. Świdarski 1961, 238 s.

7. Motywy greckie. Wierszy tom szósty. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1962, 18 s.

8. Podróż na Rodos. „Motywów greckich” zeszyt drugi. [Wiersze]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1963, 26 s.

9. Morze jońskie. Motywów greckich zeszyt trzeci. [Wiersze]. London: Orbis 1964 [właśc. 1965], 21 s.

10. Xenofoncie na codzień. „Motywów greckich” zeszyt czwarty. [Wiersze]. Londyn: Ofic. S. Gliwy 1965, 26 s.

11. Pielgrzym pod Troją. „Motywów greckich” zeszyt piąty. [Wiersze]. Londyn: S. Gliwa 1967, 28 s.

12. Listy z Indii. [Cykl reportaży]. *Orzeł Biały*, Londyn 1972 nr 95-103.

13. Listy z Antypodów. (Podróż poza zwrotnik Koziorożca). [Cykl reportaży]. *Orzeł Biały*, Londyn 1973 nr 106-112.

OPRACOWANIA (wybór)

RL 1976 (J. Chudek).

[Odkrywanie tajemnic: [R. Kołoniecki] R.K. *Pam. Warsz.* 1931 nr 5; [J. Zagórski] (jz.) *Zagary*, Wilno 1931 nr 2. — K.W. Zawodziński: *Liryka. Roczn. Lit.* 1932 [rec.: Przemiany]. — S. Legeżyński: *Dz. Pol. i Dz. Zol.*, Londyn 1962 nr 206 [rec.: Motywy greckie]. — S. Legeżyński: *Dz. Pol. i Dz. Zol.*, Londyn 1964 nr 277 [rec.: Morze jońskie]. — J. Niesnanski: *Kontynenty — Nowy Merk.*, Londyn 1964 nr 61/62 [rec.: Podróż na Rodos]. — J. Rostworowski: *Tyż. Pol.*, Londyn 1965 nr 8 [rec.: Morze jońskie]. — A. Czerniawski: *Kultura*, Paryż 1967 nr 9 [rec.: Xenofoncie na codzień]. — [S. Baliński] St.B.: *Poeta wybrzeży greckich. Dz. Pol. i Dz. Zol.*, Londyn 1968 nr 45 [rec.: Pielgrzym pod Troją]. — K. Sowiński: „I stałeś się Odysem”. *Wiadomości*, Londyn 1976 nr 51. — H. Dorwska, K. Dorwski: *Wawrzon. Wiadomości*, Londyn 1977 nr 30. — E. Goll: *Nasze drogi krzyżowały się gesto. Wiadomości*, Londyn 1977 nr 25.

B.D.

CZERKAWSKA Maria 1881-1973

Do 1939 podpisywała utwory: Maryla Czerkawska. Pseud.: M.C.; M.Cz.; M. Czer. Poetka, autorka książek dla dzieci.

Urodzona 27 listopada 1881 w Bezmiechowej pod Leskiem w rodzinie inteligentkiej; córka Stanisława Czerkawskiego i Henryki z Murdzieńskich (zmarła w 1885). W 1904/05 jako wolna słuchaczka przez dwa semestry studiowała filozofię na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Debiutowała w 1905 wierszem „Droga w marzenia”, opublikowanym anonimowo w *Tygodniku Ilustrowanym* (nr 37); z pismem tym współpracowała następnie do 1909. Wiersze i nowele ogłaszała też w innych pi-

smach, zwłaszcza w *Naszym Kraju* (1906-07), *Słowie Polskim* (1906-14). W 1915, na skutek działań wojennych, opuściła Bezmiechową i przebywała kolejno w Zakopanem i w Krakowie. W 1916 powróciła do rodzinnego domu i wyszła za mąż za Gustawa Mauthnera, doktora chemii. Zajmowała się gospodarstwem leśnym i pszczelarstwem, równocześnie rozwijała twórczość literacką, publikując liczne utwory m.in. w czasopiśmie *Plomyk* (od 1924), *Mały Światek* (1927-37), *Dziecko i Matka* (od 1927), *Kurier Literacko-Naukowy* (od 1928). W 1938 została członkiem Oddziału Lwowskiego ZZLP. Po wybuchu II wojny światowej udała się do Tarnopola, a następnie do Lwowa. W maju 1940 przedostała się do Krakowa, gdzie do końca okupacji niemieckiej pracowała w antykwaracie oraz w sklepie komisowym. Po wojnie mieszkała nadal w Krakowie i kontynuowała twórczość literacką. Należała do Oddziału Krakowskiego ZLP i uczestniczyła w pracach Sekcji Poezji Dziecięcej (wystąpiła ze Związku w czerwcu 1968). Działała też krótko w Towarzystwie Przyjaciół Teatrów Laickich. Współpracowała z programami dziecięcymi Polskiego Radia oraz czasopismami dla dzieci: *Iskierki* (1946-48), *Świerszczyk* (od 1947), *Plomyczek* (1948-57). W 1957 uległa poważnemu wypadkowi, w wyniku którego została kaleką. Odznaczona Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1957). Zmarła 2 listopada 1973 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Poezje. Kr.: Gebethner i Wolff 1908, 124 s.

2. Z listów do niego. Nowele. Wwa: W. Wiedziger 1912, 119 s.

Zawartość: O zmroku; Fiolki; Stary walczyk; Po smugach zimnego słońca; List uczciwej kobiety; Ara; Intermezzo; Na swojej nute.

3. Stojące zegary. [Wiersze]. Powst. przed 1914. [Inf. autora].

Tom w ostatniej korekcie zaginał w czasie działań wojennych w 1914.

4. Poezje z lat 1914-1915. Kr. — Bezmiechowa: L. Frommer 1915, 46 s.

5. Zielony cień. [Wiersze]. Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1928, 161 s.

6. Sieci na wietrze. [Wiersze]. Kr.: Krak. Spółka Wydawn. [W. L. Anczyk i Sp.] 1931, 79 s. Zawiera cykl: Rybacy; Bałtyk; Synkowie; Robotom.

7. Ludzie i liście. [Wiersze]. Kr.: W.L. Anczyk i Sp. 1935, 82 s.

8. Malowaną na szkle. [Wiersze]. Lw.: A. Krawczyński 1939, 57 s.

9. Nasza szkolna gromada plany sobie układa. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1950, 37 s.

10. U nas na wsi. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1953, 38 s.

11. Czerwony kogucik. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1956, 29 s.

12. Wiersze wybrane. Kr.: WL 1956, 135 s.

13. Jałowcowe żniwa. Wiersze wybrane. Wstęp i wybór: J. Kwiatkowski. Kr.: WL 1972, 260 s.

14. Na listeczku jaworowym. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1974, 85 s.

Ponadto od 1947 wiele drobnych książeczek obrazkowych dla dzieci.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951, 1957, 1966, 1973. — SWPP 1. — PP (E. Głębiaka). — LP (J. Zacharska). — NSLD (J.Z. Białek). — RL 1973 (J. Chudek).

[Zielony cień:] K.W. Zawodziński. *Prz. Współcz.* 1928 t. 27 nr 80, przedr. w tegoż: *Z pism ... Wśród poetów*, Kr. 1964. — [Sieci na wietrze:] J. Birkenmajer. *Polonista* 1932 z. 4. K.W. Zawodziński. *Prz. Współcz.* 1933 t. 47 nr 138. — W. Sebyła. *Pion* 1936 nr 21 [rec.: Ludzie i liście]. — [Malowanka na szkło:] M.A. Wasilewski. *Tyg. Warsz.* 1946 nr 10; A. Włodek: *Pogodna i trwała poezja*. *Dz. Lit.* 1948 nr 2. — T. Nowak: M.Cz. albo o niezależności liryzmu. *Życie Lit.* 1957 nr 11. — E. Bogusz: M.Cz. jako pisarka dla dzieci. *Życie Szkl.* 1961 nr 3. — J. Pollakówna: Wiersze nieblaknące. *Tyg. Pousz.* 1972 nr 21; T.J. Żółciński: Jałowcowe żniwa. *Literj* 1972 nr 5; M. Wyka: Wiersze M.Cz. *Twórczość* 1973 nr 1. — J. Ratajska: M.Cz. — poetka Bieszczadów *Karpaty* 1975 nr 4. — J. Ratajska: O M.Cz. — poetce dorosłych i dzieci. *Wychow. w Przedszk.* 1984 nr 1. — S. Stanuch: M.Cz. W tegoż: *Na gorącym uczynku*. Kr. 1978. — T. Korzeniowski: Maria Czerkawska — życie i twórczość. Katalog wystawy. Sanok: Miej. Bibl. Publiczna 1986.

E.G.

CZERMAŃSKI Zdzisław 1901-1970

Prozaik, artysta malarz i karykaturzysta.

Urodzony 6 grudnia 1901 we Włocławku w rodzinie aktorskiej; syn Edwarda Czernańskiego i Eleonory z Piotrowskich. Dzieciństwo spędził w Krakowie, a następnie we Lwowie (od 1906), gdzie po śmierci ojca w 1912 praktykował u optyka i fotografa. W czasie I wojny światowej walczył w Legionach Polskich i w formacjach wschodnich na Ukrainie. W 1918 zdał maturę w szkole realnej we Lwowie. Od 1919 służył jako oficer zawodowy w Wojsku Polskim. Równocześnie w 1922-24 studiował malarstwo pod kierunkiem Kazimierza Sichulskiego w Szkole Przemysłowej we Lwowie, a w 1925 (uzyskawszy urlop z wojska) w szkole Fernanda Légera w Paryżu. Od końca 1920 do 1925 był ilustratorem lwowskiego pisma satyrycznego *Szczutek*, a następnie do 1928 współpracownikiem *Cyrylika Warszawskiego*. W tym czasie opublikował również kilka albumów karykatur: „Sport w karykaturze” (1922), „Mars w karykaturze” (1925), „Karykatury z Ligi Narodów” (1926), „Warszawa w karykaturze” (1927), „Marszałek Piłsudski w 13 ka-

rykaturach” (1931 i wydania następne). Uzyskawszy urlop z wojska przebywał w 1928-30 w Paryżu, a następnie po przejściu do rezerwy w Londynie (1931), gdzie współpracował z tygodnikiem *Graphic*. Od 1932 do połowy 1934 przebywał w Stanach Zjednoczonych i współpracował z nowojorskim tygodnikiem *Fortune*. Następne lata spędził w Paryżu i w Warszawie. Był stałym współpracownikiem *Wiadomości Literackich*, oraz wielu pism francuskich, angielskich i amerykańskich, w których zamieszczał karykatury polityczne, szkice portretowe wybitnych osobistości, reportaże rysunkowe z życia ulic wielkich miast. Wystawy jego prac były organizowane kilkakrotnie w kraju i za granicą. Twórczość literacką rozpoczął w 1935, debiutując opowiadaniem „Dziadek i babcia”, drukowanym w *Wiadomościach Literackich* (nr 51/52). Po wybuchu II wojny światowej wyjechał z Warszawy i przez Wilno, Kowno i kraje skandynawskie przedostał się do Francji, skąd w czerwcu 1940 udał się przez Lizbonę do Rio de Janeiro. W kwietniu 1941 zamieszkał w Nowym Jorku. Kontynuował pracę artystyczną i literacką, współpracując z londyńskimi *Wiadomościami* oraz z piśmami obcymi, a także ilustrując wiele książek. Za działalność artystyczną otrzymał w 1966 nagrodę Millenium Award Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku, a w 1967 i 1968 nagrodę Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie. Odznaczony czterokrotnie Krzyżem Walecznych i Złotym Krzyżem Zasługi. Zmarł 30 stycznia 1970 w Nowym Jorku.

TWÓRCZOŚĆ

1. W pluszowej ramie. Z 11 rysunkami autora. Wwa: Gebethner i Wolff 1939, 218 s.

Zawiera dwa opowiadania bez tytułów.

2. Kolorowi ludzie. Z rys. autora. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1966, 319 s. Wyd. nast. Wwa: Polonia 1992.

Zawartość: Kolorowi ludzie, Miasto mojej babci; O Marcy si i o Jego Ekscelejncji; My, druga Brygada; Lwowskie dzieci; O picciu i pijaństwie; Pań Paderewski i Montparnasse; Lechon.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966. — SWPP 2 (J. Czachowska). — RL 1970 (J. Chudek).

[W pluszowej ramie:] E. Breiter: Cz. jako pisarz. *Wlad. Lit.* 1939 nr 21; J. Kaden-Bandrowski. *Gaz. Pol.* 1939 nr 234. — K. Wierzyński: O Z.Cz. *Na Antenie*, Londyn 1965 nr 25, przedr. w tegoż: *Szkiele i portrety literackie*, Wwa 1990. — [Kolorowi ludzie:] S. Kossowska: Wszystkie kolory tęczy. *Tydz. Pol.*, Londyn 1966 nr 18; T. Nowakowski: Pochwała Cz. *Wiadomości*, Londyn 1966 nr 33. — K. Poznański: Mistrz ołówka, pędzla i pióra. *Tydz. Pol.* 1970 nr 9. — E. Szermenowski: Mistrz karykatury. *Kronika*, Londyn 1970 nr 15. — J. Sakowski: Cz. w listach i wspomnieniach. *Wiadomości*, Londyn 1972 nr 17, przedr. pt. *Kolorową kreską*. W tegoż: *Wety i odwety*. Paris 1976.

J.Cz.

CZERMIŃSKA Małgorzata ur. 1940

Do 1963 podpisywała prace nazwiskiem: Książek; pełna forma nazwiska: Książek-Czermińska.

Krypt.: mc; MCz

Historyk i teoretyk literatury

Urodzona 22 marca 1940 w Lubomlu na Wołyniu; córka Józefa Książka, inżyniera chemika (zginął w kwietniu 1940 w Katyniu), i Julianny Siemaszko, nauczycielki. W 1943 wyjechała wraz z matką do Radzyna na Podlasiu. Po wojnie mieszkała w Lublinie, a od 1947 w Gdańsku, gdzie w 1957 ukończyła I Liceum Ogólnokształcące. Od 1958 studiowała filologię polską na Uniwersytecie Warszawskim (UW), w 1962 uzyskała magisterium. Debiutowała w 1960 szkicem pt. „Dwa wiersze Norwida. Próba analizy”, opublikowanym w biuletynie Koła Naukowego Polonistów UW *Zeszyty Polonistyczne*. W czasie studiów współpracowała jako recenzentka z tygodnikiem *Nowa Kultura* (1960-61). W następnych latach studia, artykuły i recenzje publikowała w *Gdańskich Zeszytach Humanistycznych* (od 1962), *Współczesności* (1962-66), *Przeglądzie Humanistycznym* (1963-64), *Literach* (1964-73), *Miesięczniku Literackim* (1967-76), *Literaturze* (1974-75). W 1962 została asystentem w Wyższej Szkole Pedagogicznej (WSP) w Gdańsku. W 1963 wyszła za mąż za Juranda Czermińskiego, chemika, nauczyciela akademickiego. W 1970 uzyskała stopień doktora na podstawie pracy „Czas w powieściach Parnickiego”, napisanej pod kierunkiem prof. Marii Janion, wyróżnionej w 1971 nagrodą Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. W 1970 po rozwiązaniu WSP i utworzeniu Uniwersytetu Gdańskiego (UG), podjęła na tej uczelni pracę jako adiunkt. W styczniu 1977 została członkiem ZLP; od maja tegoż roku do 1983 pełniła funkcję prezesa Klubu Krytyków Literackich przy Oddziale Gdańskim Związku. W 1978-81 była członkiem redakcji kwartalnego almanachu gdańskich środowisk twórczych *Punkt*. W 1989 należała do grupy założycielskiej SPP, następnie została członkiem Stowarzyszenia. W 1984 habilitowała się na UG rozprawą „Autobiografia i powieść czyli pisarz i jego postacie”. W 1985 otrzymała stanowisko profesora nadzwyczajnego. W 1990 i ponownie w 1993 została wybrana na członka Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN. Mieszka w Gdańsku.

TWÓRCZOŚĆ

1. Czas w powieściach Parnickiego. Wr.: Ossol. 1972, 134 s. PAN IBL.

Zawartość: Dwa modele czasu w powieści współczesnej; Tradycja powieści historycznej i ujawnienie „literackości” w prozie Parnickiego; Rzeczywistość przedstawiona: czas opowiedziany; Znaczenie Narratora Głównego dla historiozofii w „Nowej baśni”; Historia i czas mityczny.

2. Teodor Parnicki. Wwa: PIW 1974, 209 s.

Nagroda *Mies. Lit.* w 1975.

3. Autobiografia i powieść czyli pisarz i jego postacie. Gdańsk: WM 1987, 202 s.

Zawartość: Postawa autobiograficzna: Bohater autobiograficzny jako sobowtór [dot. J. Iwaszkiewicza], Ja i fantomy. (M. Kuncewiczowa); Portret sobowtóra z czasów młodości. (J. Iwaszkiewicz); Wzlecieć ponad siebie. (J.J. Szczepański); Dlaczego sobowtóry latają.

Przeł. franc. art. Postawa autobiograficzna: [Przeł.] E. Destrée-Van Wilder. *Literary Studies in Poland*. Wr. T. 14: 1985.

Studia i rozprawy w czasopiśmie i książkach zbiorowych: Funkcje konstrukcji stylistycznych w „Graniczy” Z. Nałkowskiej. *Prz. Hum.* 1962 nr 6 s. 107-120. — Baśń i historia. *Gdań. Roczn. Kult.* 1965 s. 135-142. — Sposoby kształtowania fikcji w powieściach historycznych Parnickiego. Na przykładzie „Srebrnych orłów” i „Nowej baśni”. W: Styl i kompozycja. Wr. 1965 s. 206-215. — Dwa modele czasu powieściowego. (Strumień świadomości i nouveau roman). *Gdań. Zesz. Hum. (Pr. Hist.-lit.)* 1969 z. 2 s. 187-201; przeł. słowac: [Przeł.] P. Vincent. *Slovenské Pohľady*, Bratislava 1969 z. 2. — Problematyka czasu we współczesnych badaniach literackich. *Pam. Lit.* 1969 z. 4 s. 354-377. — Rozwój gdańskiego środowiska poetyckiego. *Gdań. Roczn. Kult.* 1969 t. 4 s. 45-99. — Autotematyczność i dystans czasowy w powieściach Parnickiego. W: O prozie polskiej XX wieku. Wr. 1971 s. 311-331. — Księgi rodu mieszańców — Teodor Parnicki. W: Prozaicy dwudziestolecia międzywojennego. Wwa 1972 s. 491-521. — Józef Weysenhoff. OLP. Ser. 5 t. 3. Kr. 1973 s. 481-500. — Pomiedzy listem a powieścią. *Teksty* 1975 nr 4 s. 28-49. — Opowiedzieć powstanie, opowiedzieć zniszczenie. (O „Pamiętniku” M. Białoszewskiego). W: Literatura wobec wojny i okupacji. Wr. 1976 s. 269-290. — Rola odbiorcy w dzienniku intymnym. W: Problemy odbioru i odbiorcy. Wr. 1977 s. 105-122. — Dom w autobiografii i powieści o dzieciństwie. W: Przestrzeń i literatura. Wr. 1978 s. 229-252. — Autobiografia duchowa w dwudziestowiecznej literaturze polskiej. *Roczn. Hum.* 1986 s. 35-63; przedr. w: Proza polska w kręgu religijnych inspiracji. Lubl. 1993 s. 237-265. — Autobiografizm w twórczości Róży Ostrowskiej i Zbigniewa Żakiewicza. W: Literatura Gdańska i Ziemi Gdańskiej po roku 1945. T. 2. Gdańsk 1986 s. 143-157. — Śmierć — sen — dotknięcie. W związku z wierszem Anny Kamieńskiej „Ciało”. *Zesz. Nauk. Wyzd. Hum. UG. Pr. Hist.-lit.* 1989 nr 15 s. 155-166. — Animula und Körper. Moderne Verarbeitungen eines mittelalterlichen Motivs. Przeł. R. Fiegush. *Russian Literature*, The Hague 1990 t. 27 s. 141-156. — Arystoteles o tragedii. Fragment „Poetyki”. W: Lekcje czytania. Cz. 1. Wwa 1991 s. 98-

-107. — Interpretacja poezji w szkole jako dialog; O przyszłym kształceniu nauczycieli. Uniwersytet jako całość otwarta. W: Pytanie, dialog, wychowanie. Wwa 1992 s. 202-216; 266-280. — Nawiązania międzytekstowe w autobiografii duchowej. W: Między tekstami. Wwa 1992 s. 193-214. — Topos duszyczki we współczesnej poezji polskiej. W: Topika antyczna w literaturze polskiej XX wieku. Wr. 1992 s. 77-88. — Małe i wielkie podróże Mirona Białoszewskiego. W: Pisanie Białoszewskiego. Wwa 1993 s. 80-95.

Prace redakcyjne

1. Konteksty nauki o literaturze. Red. ... Wr.: Ossol. 1973, 157 s. PAN IBL.
2. Wybór materiałów źródłowych z teorii literatury. Red.: ... i A. Matuszewski. Gdańsk: UG 1983, 277 s.

OPRACOWANIA (wybór)

[Czas w powieściach Parnickiego:] M. Głowiński. Czas jako przeżycie i konstrukcja. *Literatura* 1973 nr 18; R. Handke; Parnickiego konszachty z czasem. *Teksty* 1973 nr 6; J. Łukaszewicz. *Pam. Lit.* 1973 z. 4. — [Teodor Parnicki:] E. Baldyżanka. Zaproszenie do dialogów urojonych. *Kultura* 1974 nr 43; M. Głowiński. Małe monografie. *Literatura* 1975 nr 18 [dot. też: J. Pluta: Okrucy epepe]; A. Polkowski; O powieściach Teodora Parnickiego. *Życie i Mysł* 1975 nr 11; W. Sokorski. *Mies. Lit.* 1975 nr 9. — [Autobiografia i powieści:] D. Bakalarczyk; Opisywanie innego. *Nowe Książki* 1987 nr 10; A. Dąbtor; Dlaczego sobowtór latają? *Twórczość* 1987 nr 11; R. Twardoń; Obecność człowieka. *Życie Lit* 1987 nr 27; M. Tarnogórska; Być fantomem. *Odra* 1988 nr 6.

E.G.

CZERNIAWSKI Adam ur. 1934

Pseud.: A.C.; ace; Ace.
Poeta, krytyk literacki, prozaik, tłumacz.

Urodzony 20 grudnia 1934 w Warszawie; syn Emila Jerzego Czerniawskiego, wicedyrektora Polskiego Monopolu Tytoniowego, i Marii z Tynickich, nauczycielki muzyki. Podczas okupacji niemieckiej przebywał początkowo w Warszawie, skąd w lecie 1941 (dzięki staraniom ojca, który wcześniej przedostał się do Turcji) wraz z matką i siostrą wyjechał przez Wiedeń, Budapeszt i Sofię do Stambułu. Od stycznia 1942 przebywał w Palestynie, gdzie uczęszczał kolejno do polskiej szkoły powszechnej w Tel Awiwie, francuskiego Collège St. Joseph w Jaffie, angielskiego St. George's School w Jaffie, a później w Jeruzolimie, amerykańskiego International College w Bejrucie i polskiej Junackiej Szkoły Kadetów w obozie Barbara, z którą w sierpniu 1947 przybył do Anglii. W 1948-52 uczył się w Ranelagh Grammar School pod Londynem. W wydawanym przez tę szkołę piśmie *Ranelagh School Magazine* debiutował w 1951 wolnym przekładem „W Weronie” C.K. Norwida. Po uzyskaniu (w wyniku egzaminu konkursowego) stypendium studio-

wał anglistykę w King's College na University of London; w 1955 uzyskał dyplom Bachelor of Arts. Równocześnie rozwijał twórczość literacką, ogłaszając od 1953 wiersze w miesięczniku *Młodzież* (debiut poetycki: „Powrót Odysa”, 1953 nr 5/6) oraz w tygodniku *Wiadomości* (nr 47). W 1954 otrzymał II nagrodę w konkursie młodych Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie. W 1954-55 był redaktorem naczelnym pisma *Lucifer. King's College Review* (tu też przekłady poezji polskiej), a od stycznia po październik 1955 członkiem zespołu redakcyjnego miesięcznika studenckiego *Merkuriusz Polski Noty ale dawnemu Wielce Podobny i Życie Akademickie*. W październiku 1955 wyjechał do RFN, gdzie pracował w sekcji polskiej Radia Głos Ameryki. W 1957 powrócił do Londynu i w tymże roku ożenił się z Ann Daker. Od lipca 1957 pracował (do 1965) w towarzystwie ubezpieczeniowym. W 1962-64 prowadził nadto kurs maturalny z języka i literatury polskiej w Ealing Technical College. Brał czynny udział w życiu kulturalnym studentów polskich na emigracji; od stycznia 1957 do września 1958 należał ponownie do zespołu redakcyjnego *Merkuriusza Polskiego*, a następnie do listopada był jego redaktorem naczelnym. Od stycznia do grudnia 1959 był naczelnym redaktorem miesięcznika *Kontynenty – Nowy Merkuriusz*, a następnie do maja 1962 wchodził w skład redakcji tego pisma. Wiersze, opowiadania, studia krytyczne oraz przekłady z angielskiego i z polskiego na angielski publikował w wielu czasopismach emigracyjnych, zwłaszcza w *Wiadomościach* (od 1953, tu m.in. cykle artykułów: „Wiersz współczesny” w 1967-70, „Słowo o wierszu” w 1978-80), *Kulturze* (Paryż, od 1956), *Kontynentach – Nowym Merkuriuszu* (1961-66), *Oficynie Poetów* (od 1966) oraz w pismach angielskich i amerykańskich. W 1957 zamieścił po raz pierwszy wiersze w prasie krajowej: „Człowiek w probówce” i „Pieśń filaretów” w *Nowych Sygnałach* (nr 38); następnie publikował w *Tygodniku Powszechnym* (1958), *Przełazie Kulturalnym* (1958), *Więzi* (1959-62), *Współczesności* (1960-66). W styczniu 1966 otrzymał pięcioletnie stypendium Fundacji A. Woursella dla młodych pisarzy przyznane przez komitet konkursowy fakultetu filozoficznego na uniwersytecie w Wiedniu. Stypendium to wykorzystał na prace twórczą i przekładową oraz na studia filozoficzne; uzyskał stopień Bachelor of Arts na uniwersytecie w Londynie, stopień Master of Arts na uniwersytecie w Sussex i stopień Bachelor of Philosophy w Oxfordzie. Za twórczość poetycką otrzymał w 1967 nagrodę Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie. W 1970-73 był wykładowcą literatury współczesnej w Medway College of Design w Rochester, a następnie podjął wykłady filozofii w Thames Polytechnic w Londynie. W 1971 otrzymał nagrodę

Fundacji im. Kościelskich w Genewie. Brał udział w Międzynarodowych Zjazdach Tłumaczy Literatury Polskiej w Warszawie w 1975 i 1979. W 1985 był stypendystą Hawtherden Castle w Szkocji. W 1986 przerwał wykłady w Thames Polytechnic, aby zająć się wyłącznie pracą pisarską. We wrześniu 1991 objął stanowisko Translator in Residence w British Centre of Literary Translation przy University of East. Przygotował też liczne programy w radiu brytyjskim poświęcone kulturze polskiej. W sierpniu 1993 zaczął publikować w *Twórczości* cykl felietonów „Krótkopis”. Otrzymał odznakę „Zasłużony dla Kultury Polskiej” (1975), odznakę „Amicus Poloniae” przyznaną przez pismo *Polska* (1976). Mieszka w Londynie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Polowanie na jednorożca. [Wiersze]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1956, 39 s.
Zawiera m.in. poemat: Hesperyjski sad.
2. Topografia wnętrza. [Wiersze]. Paryż: Inst. Lit. 1962, 48 s.
3. Części mniejszej całości. Opowiadania. Przedm.: W. Gombrowicz. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1964, 91 s.
Zawartość: Glotto; Sprolongowani mistrzowie; Dzień w życiu bywałca; Bankrut (Fragmenty autobiograficzne); Paluszek; Elektrownia; Brutalizacja Stefana Rudzkiego.
4. Sen. Cytadela. Gaj. Wiersze. Paryż: Inst. Lit. 1966, 63 s.
5. Wiersz współczesny. *Wiadomości*, Londyn 1967-1971. Wyd. osob. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1977, 95 s.
Pierwodr. *Wiadomości* 1967 nr 30, 32, 33, 31, 42, 47; 1968 nr 2, 9, 17, 23, 30, 46; 1969 nr 3, 22, 42; 1970 nr 11, 30, 49; 1971 nr 2, 18, 22. — Cykl 21 rozprawek nt. wiersza współczesnego.
6. Akt. [Utwór dramatyczny]. *Kultura*, Paryż 1968 nr 5 s. 40-46.
7. Liryka i druk. Szkice i eseje. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1972, 196 s. Wyd. nast. tamże 1976.
Zawartość: I. Czaykowskiego raj utracony; Sito przedneoklasykizm [dot. J.S. Sity]; Dzieckiem podszyty; Barokowy klasyk; Poetyka J.M. Rymkiewicza; Kamienna muzyka Herberta; Dyscyplina wyobraźni. — II. Czytając Norwida; Nieśmiertelny ptak; Poeta wobec mitów; Własny rytm morza; Sarabanda Lechonia; Drzewo sprzeczeki; Chaos i ład; Mały traktat o sztuce. — III. Poezja Czesława Miłosza; Poeta widzi przestrzeń i czas; Anglo-Saxon attitudes; O poezji Eliota; Eliot (pośmiertne posłowie).
Nagroda im. T. Sulkowskiego przyznana przez Ofic. Poetów i Malarzy w Londynie w 1971.
8. Widok Delft. Wiersze z lat 1966-1969. Kr.: WL 1973, 44 s.
9. Akt. Oprac. Józef Zenon Tynicki zgodnie z paragrafami małego kodeksu karnego i cenzury

wewnętrznej. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1975, 61 s.

Zbiór różnorodnych utworów prozą: *Albowiem; Wojaz; Rachela* w Rzymie; *Rozproszony; Akt; Coitus; Koniec; Mito-grafia*.

10. Wiek złoty. 1969-1981. [Wiersze]. Paryż: Inst. Lit. 1982, 60 s.
11. Władza najwyższa. Wybór wierszy z lat 1953-1978. Kr.: WL 1982, 143 s.
12. Jesień. [Wiersze]. Kr.: WL 1989, 62 s.
13. Koncert życzeń. [Proza]. Przedm.: M. Kisiel. Wwa: Staromiejski Dom Kultury, 1991.
14. Scenes from a disturbed childhood. [Opowieść autobiograficzna]. London: Serpent's Tail 1991, XX, 167 s..

Przekłady (na jęz. angielski)

1. T. Różewicz: Faces of anxiety. Poems. [Wybór wierszy]. London: Rapp and Whiting 1969, 63 s. Wyd. nast. Chicago: Swallow O. 1969.
2. T. Różewicz: „The card-index” and other plays. London: Calder and Boyars 1969, 140 s. Wyd. nast. New York: Grove Press 1970.
Zawiera przekłady sztuk: Kartoteka; Akt przerywany; Wyszedł z domu.
3. T. Różewicz: „The witnesses” and other plays. London: Calder and Boyars 1970, 136 s.
Zawiera przekłady sztuk: Świadkowie; Śmieszny starszek; Stara kobieta wysiaduje.
4. W. Tatarkiewicz: History of aesthetics. Vol. 1. Ancient aesthetics. [Przeł.:] ..., Ann Czerniawska. The Hague: Mouton; Wwa: PWN 1970, VI, 352 s.
5. T. Różewicz: Selected poems. [Przeł. i wstęp] ... Harmondsworth: Penguin Books 1976, 140 s.
Nagroda The Arts Council of Great Britain w 1976.
6. A. Sandauer: Białoszewski. [Rozdział 1 i bibliogr.] A. Balakier. [Przeł. na jęz. ang.] ... Wwa: Ag. Aut. 1979, 79 s.
7. Z.L. Stroiński: Window. Collected prose poems. [Przeł. i wstęp] ... London: Oasis Books 1979, 36 s.
8. T. Różewicz: „Conversation with the Prince” and other poems. [Przeł. i wstęp] ... London: Anvil Press Poetry 1982, 206 s.
9. T. Różewicz: „Mariage blanc” and „The hunger artist departs”. Two plays. London, New York: Marion Boyars 1983, 111 s.
10. L. Staff: An empty room. [Wybór wierszy; przeł. i wstęp] ... Newcastle upon Tyne: Bloodaxe Books 1983, 60 s.
11. T. Różewicz: „The trap”. [Przeł. i wstęp] ... City University of New York 1984. [Inf. autora].

12. R. Ingarden: The work of music and the problem of its identity. [Przeł. i wstęp] ... Berkeley: California University Press 1986, XI, 181 s.

13. C.K. Norwid: Poems. [Wybór, przeł. i posł.] ... Kr.: WL 1986, 127 s.

14. The burning forest. Modern Polish poetry. [Antologia; przeł., wstęp i oprac.] ... Newcastle upon Tyne: Bloodaxe Books 1988, 184 s.

15. L. Kołakowski: The presence of myth. [Przeł.] ... Chicago, London: The University of Chicago Press 1989, XII, 138 s.

16. W. Szymborska: People on a bridge. Poems. [Przeł. i wstęp] ... London, Boston: Forest Books 1990, XVI, 78 s.

17. T. Różewicz: Poezje wybrane. Przeł. [z pol. na ang.] ... Posł.: T. Paulin; J. Pieszczachowicz. Kr.: WL 1991, 285 s.

Tekst w jęz. pol. i ang.

Nadto w wydaniach utworów muzycznych przekłady ang. wierszy K.I. Gałczyńskiego, K. Iłakowiczówny, J. Przybosia.

Prace redakcyjne

1. Ryby na piasku. Antologia wierszy poetów „londyńskich” pod red. ... ze słowem wstępnym J. Przybosia. Londyn: B. Świdorski 1965, 273 s.

2. *Modern Poetry in Translation*, London 1975 nr 23/24. [Oprac.] B. Czaykowski, A. Busza, ... Numer poświęcony poezji polskiej.

3. The mature laurel. Essays on modern Polish poetry. [Red.] ... Chester Springs, Pa.: Dufour Ed. 1991, 325 s.

Zob. też Przekłady poz. 14.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1967. 1973. — A. Czerniawski: [Autobiografia]. *Arka* 1987 nr 19. — Wywiady: „Jestem człowiekiem schyłku XX wieku”. Rozm. P. Wilczek. *Prz. Powsz.* 1989 nr 3; „Słowem jak perła”. Rozm. M. Kisiel. *Odra* 1989 nr 12; Osadzony w języku. [Rozm.] I. Smolka. *Kresy* 1991 nr 8.

SWPP 2 (J. Czachowska). — PP (J. Czachowska). — Z.R. Wilkiewicz: *Polnische Exilliteratur 1945-1980*. Köln, Wien 1991.

J. Brzękowski. *Kultura*, Paryż 1957 nr 7/8. — M. Chmielowiec. *Wiadomości*, Londyn 1965 nr 18 [rec.: Części mniejszej całości]. — [Liryka i druk:] J. Brzękowski: Piętnasta rozmowa z sobowtorem. *Ofic. Poetów*, Londyn 1972 nr 4, poem.: B. Miązek: Odpowiedzialność i druk. *Wiadomości*, Londyn 1973 nr 6. — [Wiersz współczesny:] J. Katz-Hewetson: Sałatka interpretacyjna. *Kultura*, Paryż 1978 nr 4; A. Lisiecka: Liryka i druk. *Wiadomości*, Londyn 1978 nr 7/8. — A. Lisiecka: Kto jest „Księciem poetów?” czyli rzecz o Adamie Czerniawskim i innych. Z wyborem wierszy A. Czerniawskiego z lat 1955-1976. Londyn: Printed by Poets' and Painters' Press 1979, 63 s., omów.: W. Gniatczyński, *Wiadomości*, Londyn 1979 nr 26; J. Katz-Hewetson, *Kultura*, Paryż 1979 nr 12; B. Miązek: Brzydki pamflet na Alicję Lisiecką i jej „Księcia”? *Wiadomości* 1980 nr 19, przedr. w tegoż: *Teksty i komentarze*. Londyn 1985. — [W. Skalmowski] M. Broński: Tryb porozumiewawczy. *Kultura*, Paryż 1982 nr 11 [rec.: *Wiek złoty*].

— [Władza najwyższa:] A. Bernet: Polskie wiersze znad Tamizy. *Nowe Książ.* 1983 nr 12; D. Künstler: „Pomyśl: człowiekiem jesteś a chwaliż ciemności”. *Poezja* 1983 nr 3. — A. Busza, B. Czaykowski: Dwugłos o A.Cz. *Puls*, Londyn 1984 nr 20. — B. Czaykowski: Glossy do poezji A.Cz. *Archipelag*, Berlin Zach. 1986 nr 3. — M. Kisiel: Poezja w świetle filozofii literatury. O „wewnętrznej” teorii poznania w poezji A.Cz. W: *Poezja i nostalgia*. Kat. 1987. — J. Poradecki: Mapa wyobraźni. (O wierszach A.Cz.). *Tyg. Powsz.* 1988 nr 26. — D.J. Enright: At the least of brief hopes. *The Times Literary Supplement*, London 1988 nr 2. — J. Pilling: Not in time's covenant. *Poetry Nation*, Manchester 1988 nr 15. — [The burning forest:] [A. Kaliszewski] AK: Bumerang czyli o antologii A.Cz. *Pismo Lit.-Artyst.* 1988 nr 7/8; P. Wilczek: Antologia osobista: „The burning forest”. *Prz. Powsz.* 1989 nr 1. — [Jesień:] W. Ligeza: Słowa i pył. *Twórczość* 1990 nr 7; K. Piensko: O banalności słów. *Literatura* 1990 nr 10. — J. Poradecki: Widzę i opisuję w poezji A.Cz. *Miscellanea Łódz.* 1990 nr 1. — M. Kisiel: U podstaw twórczości Adama Czerniawskiego. Gliwice: Wokół Was 1991, 125 s. — T. Halikowski-Smith. *Kultura*, Paryż 1992 nr 9 [rec.: Scenes from disturbed childhood. — J. Koryl: Bez początku i końca. *Twórczość* 1992 nr 9 [rec.: Koncert zyczeń]. — J. Łukasiewicz: Jesteś według Cz., Jeszcze o Cz.: wiersze i obrazy. W tegoż: *Rytm czyli powinność*. Wr. 1993.

J.Cz.

CZERNIAWSKI Czesław 1925-1988

Powieściopisarz, autor reportaży.

Urodzony 28 lipca 1925 w Wilnie; syn Bronisława Czerniawskiego, robotnika, i Bronisławy z domu Pavilonis. Uczęszczał do szkoły w Wilnie. Po wybuchu II wojny światowej przebywał nadal w Wilnie i kontynuował naukę w szkole średniej. W czasie okupacji niemieckiej pracował jako ślusarz w zakładach samochodowych. Po wejściu wojsk radzieckich do Wilna w 1944 wstąpił jako ochotnik do 1. Armii Wojska Polskiego. W bitwie o Kołobrzeg został ranny i do końca wojny przebywał w szpitalu. W połowie czerwca 1945 powrócił do jednostki w Lublinie, uczestniczył w zwalczaniu ukraińskiej Powstańczej Armii. Zdemobilizowany w marcu 1947 zamieszkał w Gdańsku. Po ukończeniu Przygotowawczego i Wstępnego Kursu Uniwersyteckiego rozpoczął w 1949 studia na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Równocześnie zaczął pracować w redakcji *Gazety Pomorskiej*. Debiutował w 1948 opowiadaniem „Byle tutaj”, ogłoszonym w wydawanym w Warszawie *Magazynie Tygodniowym* (nr 12). W 1950 przerwał studia w Toruniu i został przyjęty na Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Warszawskiego do sekcji dziennikarskiej. W 1950 ożenił się z Marianną Majewską. W 1951 ostatecznie zrezygnował ze studiów. W 1952 przeniósł się do Gdańska, a w 1955 do Szczecina. W obu tych miastach pracował w Rozgłośni Polskiego Radia w redakcjach dzienników i literackiej (w Szczecinie do 1972). W 1958 posłubił Marię Zofię Caban. Był autorem licznych słuchowisk radiowych i adaptacji utworów literackich oraz audycji radiowych po-

święconych ludziom i sprawom morza. Drukował też m.in. w *Głosie Pomorskim* (1959, 1968-80), *Pomorzu* (1955, 1957, 1961, 1967). W 1960 został członkiem ZLP; pełnił wiele funkcji w Oddziale Szczecińskim (w 1964 był prezesem Oddziału, w 1973-88 przewodniczącym sądu koleżeńskiego). W 1964 należał do członków – założycieli Szczecińskiego Towarzystwa Kultury. W 1972 zawarł związek małżeński z Martą Marią Skwarczyńską, inżynier urbanistą. Otrzymał wiele nagród i wyróżnień literackich, m.in. nagrodę literacką WRN w Szczecinie (1963, 1969, 1985). Odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1986) oraz wieloma polskimi i radzieckimi medalami wojskowymi. Zmarł 15 czerwca 1988 w Szczecinie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Jak krótko trwa noc. [Powieść]. Wwa: MON 1960, 237 s.
 2. Nie wszystkie drogi... [Powieść]. Wwa: MON 1963, 215 s. Wyd. 2 tamże 1964.
 3. Szli żołnierze. [Powieść]. Gdynia: WM 1966, 186 s. Wyd. 2 Szczec.: KAW 1985, 158 s.
 4. Wielki rejs. [Powieść]. Gdynia: WM 1966, 201 s.
- III nagroda w konkursie Gdańskiego Towarzystwa Przyjaciół Sztuki, Oddziału Szczecińskiego ZLP i Wydawnictwa Morskiego w 1964.
5. Znajome kształty nadziei. [Opowiadania]. Wwa: MON 1966, 179 s.
- Zawartość: Teraz już nie dam; Menażka ziemniaków; I znów trwała cisza; Zapach gorącej grochówki; Znajome kształty nadziei; Letni dzień; We mgle; Mieczak; Człowiek nie umiera w samotności; Jutro wróć do gry; Powiedz, gdzie pójdziesz nocą; Postawisz jeszcze jedną?
6. Zanim ustanie świt. [Powieść]. Pozn.: WP 1968, 174 s.
- II nagroda w konkursie WRN w Szczecinie i Koszalinie, Klubu Literackiego w Koszalinie i Oddziału Szczecińskiego ZLP w 1966.
7. Była już wiosna. [Powieść]. Wwa: MON 1969, 187 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1974, wyd. 3 1985. Wyróżnienie w konkursie Wydawnictwa MON w 1967.
 8. 10° w skali Beauforta. Powst. 1970. Wyróżnienie w konkursie o nagrodę J. Czechowicza w 1970.
 9. Kapitanie, rufa w krzakach. Zapiski z afrykańskiego rejsu. Pozn.: WP 1971, 230 s.
 10. Mały biały domek. [Powieść]. Gdańsk: WM 1971, 121 s.
 11. Na rozkaz króla. [Powieść]. Wwa: MON 1973, 304 s.
 12. Port macierzysty. [Powieść]. Kat.: Śląsk 1973, 338 s.
 13. Jak tylko wróci z morza. [Powieść]. Wwa: MON 1976, 179 s.

14. Korsarz trzynastu kolonii. [Powieść]. Wwa: MON 1976, 205 s.
- Powieść o Feliksie Miklaszewiczu.
15. Ballada o człowieku spokojnym. [Powieść]. Olsztyn: Pojezierze 1977, 151 s.
 16. Ci, co przeżyli. [Powieść]. Wwa: LSW 1977, 161 s.
 17. Na dnie twoim lec. [Powieść]. Wwa: MON 1980, 270 s.
 18. Zdobywać morską dal. [Reportaż]. Gdańsk: WM 1980, 225 s.
 19. Dzień dzisiejszy, dzień wczorajszy. [Powieść]. Wwa: MON 1981, 273 s.
 20. Ta cholerna mgła. [Powieść]. *Głos Pracy* 1981 nr 3-64. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1983, 174 s.
 21. To ja, Herr Stolz. [Powieść]. Szczec.: KAW 1983, 203 s.
 22. Kawaler maltański. [Powieść]. Wwa: NK 1985, 140 s.
- Powieść o B. Nowodworskim.
23. Awantury śródziemnomorskie. [Reportaż]. Szczec.: KAW 1987, 360 s.
 24. Wierzyby będą zielone. [Powieść]. Szczec.: Glob 1987, 232 s.
 25. Nie wychodź na pokład po zmroku. [Powieść]. Szczec.: KAW 1988, 255 s.
 26. Tajemnica Jeziora Czarnego. [Powieść]. Bydgoszcz: Pomorze 1988, 145 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966. – SWPP 2 (F. Lichodziejewska).
 F. Fornalczyk: Z okopów ku niespełnionej miłości. *Pobrzeże* 1966 nr 2. – E. Kuźma: Western po szczecińsku czyli „Zanim wstanie świt”. *Vineta* 1969 t. 4 [rec.: Zanim wstanie świt]. – A. Różycki: W stronę Afryki. *Litery* 1972 nr 4 [rec.: Kapitanie, rufa w krzakach]. – H. Niedbał: Cz.Cz. W: *Szczecin literacki 1946-1985*. Szczec. 1986. – M. Jentys: To ja tak patrze nie widząc. (O twórczości W.Cz.). W tejże: *I światłem być, i żrenicą*. Wwa 1990.

J.Z.

**CZERNIK Stanisław
1899-1969**

Pseud.: Andrzej Gorycz; Antoni Ogromeczny; Civis II; Cz.; S.C.; (S.C.); S.Cz.; St.Cz.; Stanisław Czer.
 Poeta, prozaik, badacz folkloru.

Urodzony 16 stycznia 1899 w Zochocinie pod Opatowem w rodzinie chłopskiej; syn Wojciecha Czernika i Marii z Cieszkowskich. W 1908-12 uczył się w Szkole Miejskiej w Opatowie. W 1913-14 przebywał wraz z bratem Julianem w Kursku. W 1916-17 uczęszczał do Seminarium Nauczycielskiego w Jędrzejowie, a następnie do Gimnazjum Komitetu Ratunkowego w Olkuszu. Był członkiem organizacji niepodległościowych Towarzystwa Gimnastycznego „Piechur”, a od 1916

Polskiej Organizacji Wojskowej okręgu olkuskiego. W 1918 zgłosił się ochotniczo do służby wojskowej, wkrótce jednak zwolniono go z powodu choroby. Po uzyskaniu w 1920 świadectwa dojrzałości był nauczycielem szkół powszechnych w Ożarowie, Przedecz, następnie w Bodzanowie, a w 1923-24 w Miejskim Gimnazjum i w Państwowym Seminarium Ewangelickim w Ostrzeszowie. Jednocześnie od 1921 studiował eksternistycznie na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego; w 1925 uzyskał magisterium. W tym czasie rozpoczął twórczość publicystyczną i poetycką; debiutował w 1922 artykułem „Szkoła dzisiaj a szkoła przyszłości”, ogłoszonym w *Życiu Szkolnym* (nr 1), a w 1924 wierszem „Modlitwa”, opublikowanym w piśmie *Światowid* (nr 2). Od 1925 mieszkał i pracował w Gostyniu, gdzie w 1925 był redaktorem naczelnym *Głosu Gostyńskiego* (tu też utwory pod pseud. Antoni Ogromeczny), a w 1926 redaktorem czasopisma *Ziemia Gostyńska* (nr 1-3). W 1926-28 pracował jako nauczyciel w Koźminie, a w 1928-29 w Grójcu. Uzyskawszy w 1929 dyplom nauczyciela szkół średnich, zamieszkał w Ostrzeszowie, gdzie w 1931-32 był dyrektorem Gimnazjum Humanistycznego, a następnie nauczycielem w prywatnym Gimnazjum i Liceum Towarzystwa Salezjańskiego. W 1930 ożenił się z Bronisławą Sulikowską. W tym czasie rozpoczął intensywną współpracę z czasopismami. Artykuły, recenzje, fragmenty prozy oraz przekłady z poezji fińskiej i łotewskiej drukował m.in. w *Kurierze Literacko-Naukowym* (1930-38, też pod pseud. Stanisław Czer.), *Wiciach Wielkopolskich* (1932-37), *Kamienie* (1934-35), *Zecie* (1934-37), *Na szerokim świecie* (1935-38), *Kulturze* (1937-38) i *Prosto z mostu* (1937-39). W 1935-37 i w 1938-39 był redaktorem i wydawcą miesięcznika *Okolica Poetów* (tu też m.in. w 1935-36 utwory pod pseud. Andrzej Gorycz). Od 1937 należał do ZZLP. W 1939, w uznaniu zasług wobec kultury łotewskiej, rząd łotewski przyznał mu Order Trzech Gwiazd IV klasy. Po wybuchu II wojny światowej brał udział w kampanii wrześniowej jako żołnierz 4. Pułku Saperów w Przemyślu. We wrześniu 1939 przekroczył granicę polsko-rumuńską w Wyznicy i był internowany w obozie w Slatinie. Uzyskawszy wkrótce status cywila, przedostał się do Bukaresztu i otrzymał nominację na dyrektora Gimnazjum i Liceum Polskiego w Algierze, gdzie przebywał w 1940-45. Po wojnie, we wrześniu 1945 wyjechał do Włoch i był dyrektorem Gimnazjum i Liceum w Trani. W 1946-47 pracował w polskim szkolnictwie w Petworth i Ridlesworth w Anglii. Do kraju powrócił w marcu 1947 i po krótkim pobycie w Ostrzeszowie przeniósł się do Warszawy, gdzie w 1948-51 pracował jako starszy radca i kierownik

Referatu Twórczości Samorodnej w Departamencie Twórczości Artystycznej Ministerstwa Kultury i Sztuki. Równocześnie do 1950 prowadził Poradnię Literacką przy Zarządzie Głównym ZLP. Od kwietnia 1951 mieszkał stale w Łodzi i kontynuował twórczość literacką. W 1955-59 był prezesem Oddziału Łódzkiego ZLP; w 1962 został wybrany na członka Zarządu Głównego Związku. W 1956 był członkiem komitetu redakcyjnego czasopisma *Łódź Literacka* (następnie pt. *Kronika*), a w 1957-60 tygodnika *Orka*. W 1957 był współzałożycielem, a następnie do 1960 prezesem i redaktorem naczelnym Wydawnictwa Łódzkiego. Od 1959 przez dziesięć lat przewodniczył jury konkursów poetyckich Łódzkiej Wiosny Poetów. W 1966 był współzałożycielem Łódzkiego Towarzystwa Przyjaciół Książki. Współpracował z wieloma czasopismami literackimi, m.in. z *Twórczością* (1957-66), *Odgłosami* (1958-69), *Tygodnikiem Kulturalnym* (1962-68). Wiele wyjeżdżał za granicę, m.in. w 1957 do Albanii, w 1958 do Bułgarii na stypendium literackie, w 1960 do Rumunii i Chin. Za twórczość literacką otrzymał kilka nagród, m.in. nagrodę literacką m. Łodzi (1956), nagrodę Ministra Kultury i Sztuki II stopnia (1963). Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim (1955) i Krzyżem Oficerskim (1958) Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 3 grudnia 1969 w Łodzi.

TWÓRCZOŚĆ

1. Drabina do gwiazd. [Wiersze]. Powst. przed 1923.

Tom podp. godłem Stanisław Wiezyc uzyskał nagrodę w konkursie Instytutu Literackiego „Lektor” we Lwowie w 1923.

2. Czciociele lasu. [Powieść]. *Głos Gostyński* 1925 nr 76-93.

Podp.: Antoni Ogromeczny.

3. Miasta i miasteczka w powiecie opatowskim. Opatów: A. Słupowski 1925, 20 s.

4. Poezje. Seria I. Ostrzeszów: Dom Książki Pol. 1931, 71 s.

Zawiera m.in. wiersze z nie wydanego tomu poz. 1.

5. Rozwój ludności miasta Ostrzeszowa w ostatnim stuleciu. Ostrzeszów 1931.

6. Uwagi o wychowaniu obywatelsko-państwowym w zakresie stosunku ucznia do ziemi. Ostrzeszów: Gimn. Miej. im. Kazimierza Wielkiego 1932, 20 s.

7. O polskim płocie. Poezje. Wwa: Dom Książki Pol. 1933, 23 s.

8. Przyjaźń z ziemią. [Wiersze]. Września: A. Prądyński 1934, 30 s.

9. Dzień przed żniwami. Sielanka w 3 aktach. *Okolica Poetów* 1936 nr 1-3. Przedr. zob. poz. 42.

10. Gorycz. Powieść. Powst. przed 1936. Wyd. Wwa: F. Hoesick 1938 [właśc. 1937], 175 s.

Wyróżnienie w konkursie *Il. Kur. Codz.* w 1936.

11. Siedem nocy. [Wiersze]. Kr.: ZZLP 1948, 182 s.

12. Bezprym. Dramat w 3 aktach. Wwa: ZZLP 1949, 64 s. Przedr. zob. poz. 42.

13. Smolarnia nad Bobrową Wodą. Powieść historyczna z XI wieku. Pozn.: Z. Gustowski 1949, 154 s. Wyd. 2 Wwa: LSW 1964.

14. Poezja chłopów polskich. Pieśń ludowa w okresie pańszczyźnianym. Wwa: LSW 1951, 353 s.

Zawartość: Twórcy i konwencje; Echa średniowiecza; Poezja społeczna; Pieśni rodzinne; Liryka pasterska; Pieśni miłosne; Humor i satyra; Epika; Zagadnienia formy; Materiały i źródła. W tekście 200 pieśni ludowych.

15. Pięć wieków doli chłopskiej w literaturze XII-XVI w. Materiały i szkice. Wwa: LSW 1953, 357 s.

16. Balcer Susło albo złota książeczka. Sztuka w 3 aktach (5 odsonach). Wwa: NK 1951, 81 s.

Wyróżnienie w konkursie Min. Kultury i Sztuki w 1951.

17. Uniwersał Czarnieckiego. Powieść historyczna. Wwa: MON 1953, 183 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1954, wyd. 3 1956.

18. Chłopskie piarstwo samorodne. [Szkice]. Wwa: PIW 1954, 357 s.

Zawartość: Twórczość usna w okresie feudalnym; Chłopska droga do pióra w okresie zaborów; Piarstwo chłopskie w okresie międzywojennym; Relikty piarstwa samorodnego w Polsce Ludowej.

19. Opowieść o Klemensie Janickim. Słowo wstępne: A. Jelicz. Wwa: PIW 1954, 198 s. Wyd. 2 pt. Laur padewski. Powieść o Klemensie Janickim. Łódź: WŁ 1969.

20. Wierne kosy. Powieść historyczna. Wwa: MON 1954, 274 s.

21. Wór pszenicy. Opowieść pańszczyźniana z XVII wieku. Wwa: LSW 1955, 186 s. Wyd. 2 tamże 1968.

22. Z trzydziestu lat. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1955, 154 s.

Zawiera utwory z tomów poz. 4, 7, 8, 11 oraz cykl: Z dzieścioletcia.

23. Cienie różowych gór. Szkice z Afryki północnej. Wwa: Czyt. 1956, 206 s.

Zawartość: Oaza szczęścia; Rzym na pustyni; W górach Aurezu; Cienie różowych gór; Sidi-Mussa; W mauretańskiej kawiarrence; Rozmowa o poezji; W deszczowej porze; Przylądek zbiegów; Chata na arabskim przedmieściu (Opowiadanie).

24. Wilcze doły. [Opowiadania]. Wwa: MON 1956, 238 s.

Zawartość: Robak; Jasiek Kamień; Prześwietne dominium; Emisariusz; Dzień w Smarzowej; Rozstanie; Pustka; Cyrkuł.

Niewpał; Dzień rabacji; Zapust; Trybun; Cicha Iza; Złota kula; Upadek; Maj; Pomnik.

25. Ucieczka za Czeremosz. [Wspomnienia]. Wwa: MON 1957, 190 s.

Zawartość: Między Przemysłem a Haliczem; Ucieczka za Czeremosz; W Dobrudży; Notatnik słański; Zakończenie.

26. Czternaście wierszy. Wybór: J. Saloni. [Łódź:] WŁ [1958], 37 s.

Wyd. z okazji 35-lecia twórczości. Egz. numerowane 1-20 ilustr. ręcznie: L. Wegner, H. Poulain, Cz. Sadowski, E. Pisarek, Z. Głowacki.

27. Poezje. Łódź: WŁ 1958, 429 s.

Zawiera utwory z l. 1921-1958 ułożone w działach: Juwenilia; Przyjaźń z ziemią; O polskim plocie; Przyjaźń z ziemią, Elegie; Siedem nocy; Tristium liber; Pościg i ucieczka; Krąg balladowy; Śpiewy historyczne; Nie śpiesz się, słońce.

28. Stary pług. [Wiersze]. [Łódź:] WŁ 1958, 27 s. Wyd. 2 tamże 1982.

W futerał wraz z t. 1, 3-11 serii *Bibl. Poetów* 1958.

29. Wichura. [Powieść]. [Łódź:] WŁ 1958, 106 s.

30. Dom pod wierzbnami. Opowieść autobiograficzna. Wwa: LSW 1960 [właśc. 1959], 202 s.

31. „Okolica Poetów”. Wspomnienia i materiały. Przedm.: E. Korzeniewska. Pozn.: WP 1961, 303 s.

Tu także: E. Mendelska: Bibliografia zawartości *Okolicy Poetów* 1935-1939.

32. Trzy podróże. Albania, Bułgaria, Chiny. Łódź: WŁ [1961], 203 s.

33. Delta. [Wiersze]. Wwa: LSW 1962, 163 s.

Zawiera wybór z wierszy dawnych oraz wiersze nowe.

34. Stare złoto. O polskiej pieśni ludowej. Wwa: PIW 1962, 334 s.

Zawiera szkice folklorystyczne ułożone w działach: O zbieraczach-entuzjastach; Pierwszy rzut oka; Szczątki kołed; O pieśniach sobótkowych; O najstarszych pieśniach historycznych; Wśród starych ballad; Materiały porównawcze; Poezja zaklęć i uroków; Opowieści z zaśpiewami; Epigramat ludowy; Kanony i przykłady.

35. Ręka. [Powieść]. Wwa: LSW 1963, 195 s. Wyd. nast.: tamże wyd. 2 1964, wyd. 3 1974, wyd. 4 1977.

Nagroda Ministra Kultury i Sztuki II stopnia w 1963.

36. Nowina. [Opowiadania]. [Łódź:] WŁ 1964, 191 s.

Zawartość: U Hiszpana za Atlasem; Chata na arabskim przedmieściu [poz. 23]; Gryzikamię; Nowina; Czerwiec.

37. Zachód słońca. Zapiski z wędrówek. Wwa: LSW 1965, 225 s.

Wspomnienia z 1940-1945: Pożegnanie Europy; Przylądek; Piąta jesień. — [Wrażenia z podróży:] Z drogi powrotnej; Z notatnika wiślańskiego; Dziennik rumuński; Z Warmii i Mazur; Łukawa.

38. Z podglebia. [Szkice o poezji polskiej]. Wwa: LSW 1966, 397 s.

Zawartość: O przypomnieniach; Temat u poetów; Rytm przemian we współczesnej poezji polskiej (1933 r.); Synowie ziemi; Najazd, którego nie było; Półmisek radości albo centryfuga natchnień; Każdy człowiek jest rolnikiem; Wielkość interpretacji; Treść i forma; Styl w liryce; Dialog o liryce; Fantazjotwórstwo poetyckie; Odwracanie tezy; Co i jak; Poezja społeczna; Trochę o perspektywach; O szczerości poetyckiej; Jak powstała wiersz; U źródeł fantazjotwórstwa; Na skrajach poezji; Dwa listy do młodego poety; U korzeni rodzinnego domu; Król i biskup; Jan i Andrzej. (Rozmowa poety z historykiem); Prymitywy poezji ludowej; Ostatni z Młodej Polski; O W. Broniewskim; „Pamiętnik miłości” [S. Wygodzkiego]; Wśród poetów podgłębia. (O J. Kapuścińskim); Z zagadnień pisarstwa ludowego; Poszukiwanie rodowodu; Spotkania chińskie; Pióro M. Kubickiego; Nad granicami poezji; Sondowanie poetyckiego podgłębia; Z podgłębia: Strzępy folkloru; Kierunek przemian. Szkice drukowane w czasopiśmie w 1935-1938, 1947-1949, 1957-1963.

39. Autentyki. [Wiersze]. [Wwa:] LSW 1967, 39 s.

40. Trzewiczek. [Powieść]. Wwa: LSW 1967, 172 s.

41. Trzy zorze dziewicze. Wśród zamawiań i zaklęć. Łódź: WŁ 1968, 225 s. Wyd. 2 tamże 1985.

Zawiera szkice o folklorze polskim: Wygłos – pierwszy. O ludowości Cypriana Norwida; Małe formy ludowe; Pacierz rabicki; Grzech przy kościele; Dróżeczka; Zółw, skula, witycz; Trzy zorze dziewicze; Trzy księżycy; Modlitwa dziewczyny; Wśród zamawiań i zaklęć; Szczątki i ulomki; Magia brata Rudolfa; Konny diabeł; Czarowniczyso; Kacoperz; Nocel – kociel; Wino; Na zdrowie; Bocian; Pódzka; Kukulka; Czarny bez; Symbolika miłosna; Dab; Step; Wąż. Nagroda Ogólnopolskiego Festiwalu Poezji w Łodzi w 1969.

42. Dzień przed sniwaniami. Sceny poetyckie. [Wwa:] LSW 1969, 129 s.

Zawiera poz. 9, 12 oraz: Msza węgla i lilij. (Poemat dramatyczny).

43. Poezje wybrane. Wybrał i wstępem opatrzył ... Nota biogr.: J. Bandrowska-Wróblewska. Wwa: LSW 1969, 158 s.

44. Peregrynacje. Ze wspomnień i opowieści wojennych. Łódź: WŁ 1970, 281 s.

Zawiera utwory z tomów: poz. 25; w części drugiej pt. Z notatnika afrykańskiego; z poz. 23: Oaza szczęścia; Rzym na pustyni; W górach Auzeru; Nad Abiodem; Cienie różowych gór; z poz. 36: U Hiszpana za Atlasem; Gryzikamień.

45. Wiatr od Ziemi. [Wybór wierszy]. [Post:] J. Koprowski: O poezji S.Cz. Łódź: WŁ 1970, 187 s.

46. Sny i widma. Wybór: M. Czernik. [Wwa:] LSW 1971, 208 s.

Zawiera artykuły, recenzje oraz szkice etnograficzne: J. Słowackiego rodowód po kadzieli; Słowackiego „Wiatr od ludu”; Polska poezja magiczna; Ludowość; Sny i widma; Przed ciszą. (Wstęp) [nie dokończony wstęp do autobiografii]; „Mistrz Manole”. (Rumuńska poezja ludowa).

47. Zadymka. Wiersze ostatnie. Do druku przygot. M. Czernik. [Wwa:] LSW 1972, 47 s.

Przekłady

1. Antologia poezji lotewskiej. [Red.:] E. Virza. Przeł. ... Z przedm. L. Bierzińska, z komentarzem

S. Kolbuszewskiego. [Ostrzeszów:] *Okolice Poetów* 1938, 180 s.

2. Lutnia fińska. Wybór poezji. Przeł. ... z udziałem E. Lisitzin. Ostrzeszów: *Okolice Poetów* 1939, 22 s.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. J. Rak: Utwory chłopca pańszczyźnianego. [Wiersze]. Z rękopisów wybrał i wstęp oprac. ... Wwa: LSW 1953, 85 s.

2. Wzięli diabła pana. Antologia poezji walczącej o postęp i wyzwolenie społeczne 1543-1953. [Oprac.] ... i J. Przyboś. Wwa: LSW 1955, 545 s.

3. Z życia pańszczyźnianego w XVII wieku. Materiały i szkice. [Oprac.] ... Wwa: LSW 1955, 197 s.

4. Humor i satyra ludu polskiego. [Oprac.] ... Wwa: LSW 1956, 262 s.

Antologia tekstów i komentarzy.

5. Klechdy ludu polskiego. Zestawił i oprac. ... Wwa: LSW 1957, 467 s.

6. Księgi humoru polskiego. T. 1: Od Reja do Niemcewicza. Wybór tekstów i przyp. ... Łódź: WŁ 1958, 520 s.

7. Polska epika ludowa. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1958, 368 s. *BNI*, 167.

8. Rzecz poetycka. [2.] Tworzywo. Łódź: WŁ 1958, 176 s.

Zbiór esejów i wypowiedzi poetów dot. procesu twórczego i zagadnień warsztatowych; tu także artykuł S.Cz.: Poszukiwanie rodowodu.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951, 1956. – SWPP 1. – PP (E. Głębička). – LP (S. Lichański). – RL 1969 (J. Chudek). – M. Kuna: Stanisław Czernik. Życie i twórczość. Bibliografia. Ostrzeszów: Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna 1972, 237 s.

W. Pietrzak: Próba teorii (autentyzmu). *Pion* 1936 nr 51/52. – K. Irzykowski: Ostrożnie z autentyzmem! *Pion* 1937 nr 37. – J. Przyboś: Nie o autentyzmie, lecz do autentyków. *Nasz Wyrz* 1938 nr 4. – S. Lichański: S.Cz. *Tyg. Kult.* 1963 nr 1. – A. Kamińska: O S.Cz. *Teatr Lud.* 1966 nr 6. – F. Fornalczyk: O S.Cz. Wokół mitu genealogii. W tegoż: Z roku poetów. Łódź 1969. – Z. Bienkowski: S.Cz. *Twórczość* 1970 nr 4. – J.P. Dekowski: S.Cz. (1899-1969). *Łódź. Stud. Etnogr.* 1970 t. 12. – R. Sulima: „Słowem wrócić ich wygłos – pierwszy”. *Poezja* 1970 nr 4, przedr. w: Folklor i literatura. Wwa 1976. – W.P. Szymański: „Okolice Poetów” i autentyzm. W tegoż: Z dziejów czasopism literackich w dwudziestolecie międzywojennym. Wyd. 2 rozszerz. Kr. 1970. – S. Lichański: S.Cz. „walka o treść”. W tegoż: Wśród mówiących proza. [Wwa] 1971. – J.B. Ozóg: Cz. i „Okolice Poetów”; Walka o autentyzm; Jeszcze o Cz.; Cz. nie żyje; Pretensje i satysfakcje; Jaki Cz. był naprawdę. W tegoż: Na mojej drodze. Kr. 1971. – H. Bereza: Twórca chłopkiego rodowodu. W tegoż: Związki naturalne. [Wwa] 1972. – J. Wilmański: Światopogląd poetycki S.Cz. *Regiony* 1972 nr 12. – T. Fredro: Autentyzm. *Poezja* 1973 nr 12. – A. Kamińska: Słowo o S.Cz. *Twórczość* 1973 nr 8. – T. Krywicki: Poeta autentyczny. O twórczości S.Cz. Łódź: WŁ 1973, 249 s. – Z. Skibiński: Miejsce Cz. *Poezja* 1975 nr 6. – K. Świegocki: Elementy światopoglądu poetyckiego S.Cz. W: Środowisko. Łódź 1975. – J.Z. Lichański, S. Lichański: S.Cz. W tymże: Pisarze nurtu wiejskiego

wie współczesnej literaturze. Wwa 1976. — S. Mijas: Poeta znad Łukawy. W tegoż: *Ojczyzna w ojczyźnie*. Łódź 1976. — D. Bienkowska: O języku poezji S.Cz. *Pr. Polonist. Ser.* 34: 1978. — M. Jakitowicz: Poszukiwanie rodowodu. (Mit wsi w poezji Cz., *Ozoga i Fraski*). *Lit. Lud.* 1979 nr 1/3. — A.H. Moskalowa: Autentyzm w polskiej poezji międzywojennej. Wwa: LSW 1979, 221 s. — K. Święgocki: Autentyzm a antropologia. *Mies. Lit.* 1979 nr 11. — M. Tubielewicz: Działalność S.Cz. na łamach „Okolicy Poetów”. *Pr. Nauk. WSP w Częst.* (Filol. Pol.) 1979 z. 2. — A. Biskupski: Wokół autentyzmu. O potrzebie powrotu do haseł autentyzmu — i co dalej? Autentyzm a fenomenologia. Przyczynek do interpretacji wybranych tez Czernikowego autentyzmu. *Poezja autentystów*. W tegoż: *Tym jest jeszcze poezja*. Łódź 1980. — M. Krassowski: Trzy ognia „Okolicy Poetów”. (O S.Cz., Józefie Andrzeju Frasku i Janie Bolesławie Ozogu). W tegoż: *Granice sensu*. Wwa 1980. — K. Nowosielski: S.Cz. wizje i sentymenty. *Regiony* 1982 nr 4. — S. Lichański: S.Cz. Autoportret z wierszy. W tegoż: *Pisarstwo wsi i ziemi*. Wwa 1986. — K. Maćkowiak: Stanisław Czernik w Gostyniu 1925-1926. *Gostyń Gostyńskie Tow. Kult.* [1987], 12 s. — Z. Andres: Tristium liber. O poezji wojennej S.Cz. *Rocz. Kom. Hist.-lit.* 1989 [t.] 26. — P. Węgiel: Przyjaźń Cz. z ziemią. *Okolice* 1989 nr 1. — Z. Andres: Stanisław Czernik. Autentyczny rodowód twórczości. *Rzeszów: WSP* 1990, 237 s. — Z. Andres: Rzeczywistość zmitologizowana. Źródła poezji S.Cz. W: *Od Koźmiana do Czernika*. *Rzeszów* 1992. — A. Goren: S.Cz. W: *OIP. Ser.* 6 t. 4. Kr. 1993.

E.G.

CZERNY Anna Ludwika 1891-1968

Pseud.: ALC; alez; Anna C.; LC; LP.
Tłumaczka, poetka.

Urodzona 29 sierpnia 1891 we Lwowie w rodzinie inteligenckiej; córka Konstantego Pierożyńskiego i Karoliny z Zellingerów. Do szkół uczęszczała we Lwowie. Debiutowała w 1906 wierszem pt. „Na dzień 250 rocznicy Ślubów Jana Kazimierza”, ogłoszonym w *Naszym Kraju* (nr 12; podp. Isia Pierożyńska). Po zdaniu matury w 1911 rozpoczęła studia w zakresie romanistyki i filologii klasycznej na Uniwersytecie Lwowskim. W 1913 wyszła za mąż za Zygmunta Czernego, romanistę, później profesora Uniwersytetu Jana Kazimierza. W 1913-20 przebywała w Paryżu studiując malarstwo i pogłębiając znajomość języka francuskiego. Równocześnie pracowała zarobkowo w fabryce lalek. Brała udział w działalności Towarzystwa Pomocy dla Żołnierzy Polaków we Francji i Towarzystwa Artystów Polskich. W 1919 urządziła w Grenoble dwie wystawy pejzażu alpejskiego. Po powrocie do Lwowa w 1920, pracowała jako nauczycielka w szkołach średnich. Jednocześnie rozwijała twórczość literacką, ogłaszając wiersze, przekłady z poezji francuskiej oraz artykuły m.in. w *Kurjerze Luowskim* i jego dodatku *Tydzień Literacki* (1920-26), w *Skamandrze* (1922-25), *Wiadomościach Literackich* (1924-25), *Przeglądzie Warszawskim* (1924-25, 1927) i *Świecie Kobięcym* (1928-31). W 1922 została członkiem ZZLP; w 1927-39 była zastępcą sekretarza, a potem sekretarzem Oddziału Lwowskiego Związku.

Po 1933, z powodu złego stanu zdrowia zaniechała pracy pedagogicznej i zajmowała się twórczością literacką, głównie przekładami z literatury francuskiej. Wygłaszała też odczyty z dziedziny ludoznawstwa, historii kultury i z literatury francuskiej. Po wybuchu II wojny światowej pozostała we Lwowie. Podczas okupacji niemieckiej brała udział w tajnym życiu kulturalnym. Po zakończeniu wojny przyjechała w 1945 wraz z mężem do Krakowa, skąd w styczniu 1946 przeniósł się do Torunia. Tu, jako zastępca przewodniczącego Oddziału Pomorskiego ZLP, zajmowała się organizowaniem akcji odczytowej i „Czwartków literackich”. Brała też udział w pracach Towarzystwa Ludoznawczego. Od 1952 mieszkała w Krakowie. Uczestniczyła w działalności Oddziału Krakowskiego ZLP, m.in. od 1955 jako przewodnicząca Sekcji Tłumaczy. Równocześnie współpracowała z Wojewódzkim Ośrodkiem Kształcenia Nauczycieli. W 1958 została członkiem Polskiego PEN Clubu, który w 1964 przyznał jej nagrodę za przekłady z literatury romańskich. Zmarła 13 września 1968 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Uwrocie. [Wiersze]. Lw.: Ateneum 1929, 96 s.
2. Testament Adama. [Wiersze]. Wwa: Księg. F. Hoesicka 1931, 59 s.
3. O wojewodzie Gwilemie Krzywonosie. Powieść rycerska. Z ksiąg starych wskrzesiła ... Wwa: Inst. Lit. 1934, 359 s.

Przekłady

1. Antologia nowej liryki francuskiej. Tłum., oprac. i wstęp ... Lw.: Ossol. 1925, X, 143 s.
2. M. Polo: Opisanie świata. Z oryginału starofranc. z uwzględnieniem red. starowłos. i łac. przeł. ... Wstępem i przyp. opatrzył M. Lewicki. Wwa: PIW 1954, 805 s. Wyd. 2 tamże 1975.
3. M. Cervantes Saavedra de: Przemysłny szlachcic Don Kichote z Manczy. Cz. 1-2. Przeł.: ... i Z. Czerny. Posł. i przyp.: Z. Czerny. Wwa: PIW 1955, 573 + 622 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1957, wyd. 3 1966, wyd. 4 1972, [wyd. 5] 1983, wyd. 6 1986.
4. P. Vergilius Maro: Georgiki. Tłum. i objaśniła ... Wstępem poprzedził L. Joachimowicz. Wwa: PIW 1956, 122 s.
5. P. Gascar: Ziarno. [Powieść]. Wwa: PIW 1957, 153 s.
6. P. Gascar: Trawa na ulicy. [Powieść]. Wwa: PIW 1958, 185 s.
7. F.J.E. Mistral: Pamiętniki i opowieści. Moje początki. Tłum. i przyp. ... Posł.: Z. Czerny. Kr.: WL 1959, 363 s.

8. B. Diaz del Castillo: Pamiętnik żołnierza Kor-teza czyli Prawdziwa historia podboju Nowej Hiszpanii. Wybór, przekł. i przyp. ... Wwa: MON 1962, 531 s. Wyd. nast. Łódź: WŁ 1986.

9. Rzecz o Alkasiem i Nikolecie. Z oryginału starofranc. przeł. ... Wstępem opatrzył Z. Czerny. Wwa: PIW 1962, 93 s.

10. J. d'Arbaud: Strwór znad zalewu. [Powieść]. Z prowansalskiego tłum. i przyp. ... Post.: Z. Czerny. Kr.: WŁ 1965, 105 s.

11. Pieśń o Cydzie. Przeł. i oprac. ... Post.: Z. Czerny. Kr.: WŁ 1970, 134 s.

12. C. Colón: Pisma. Przeł., przyp. i przedm. opatrzyła ... Wwa: PIW 1970, 407 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953, 1956, 1957. — SWPP 1. — PP (E. Głębička). — RL 1968 (J. Chudek).

K.W. Zawodziński: Poezje A.L.Cz. *Wiad. Lit.* 1930 nr 7 [rec.: Uwrocie]. — [Testament Adama:] J. Birkenmajer. *Polonista* 1932 z. 4; S. Napierski: U poetek. *Wiad. Lit.* 1932 nr 38; K.W. Zawodziński. *Prz. Współcz.* 1933 t. 45. — [O wojewodzie Gwilemie Krzywonoście:] Z. Starowieyska-Morstinowa. *Prz. Powsz.* 1934 t. 204; M. Pawlikowski: O najciekawszej kstąże 1935 r. *Prsto z mostu* 1935 nr 3. — [M. Polo. Opisa-nie świata. Przeł. ...] W. Jabłoński. *Prz. Orient.* 1955 nr 3; A. Zajczkowski. *Prz. Orient.* 1955 nr 2. — [M. Cervantes: Przemysłny szlachcic Don Kichote z Mancy. Przeł. ...] K. Nikle-wiczówna. *Kwart. Neofil.* 1956 z. 4; S. Ciesielska-Borkow-ska: Cervantesa Don Quijote w polskich przekładach. *Zesz. Nauk UJ (Filol.)* 1957 nr 3; F. Śmieja. *Kultura*, Paryż 1957 nr 7/8. — S. Pieczara: A.L.Cz. i prof. dr Zygmunt Czerny jako filologowie i tłumacze z języków romańskich. *Sprau. PTPN* 1968 nr 2.

E.G.

CZERWIŃSKI Marcin ur. 1924

Pseud.: Lector; M.C.; M.Cz.
Eseista, publicysta, tłumacz, socjolog kultury.

Urodzony 26 marca 1924 w Warszawie; syn Konra-da Czerwińskiego, profesora Szkoły Głównej Handlowej, i Teresy z Czerwińskich, po wojnie — nauczycielki francuskiego. Od 1936 uczył się w Gimnazjum Ziemi Mazowieckiej w Warszawie. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Warszawie i kontynuował naukę na konspiracyjnych komple-tach gimnazjalnych. Po zdaniu matury w 1942 rozpoczął studia na tajnym Uniwersytecie Warszawskim (UW). W tym samym roku wstąpił do AK. Debiutował w 1944 artykułem ogłoszonym w podziemnym piśmie literackim *Droga* (należał do grupy wydającej ten miesięcznik). Walczył w powstaniu warszawskim na terenie Śródmieścia, a po kapitulacji został wywieziony do obozu jenieckiego w Markt Pongau w Tyrolu. Zwolniony z obozu w 1945, wstąpił do 2. Korpusu Wojska Polskiego we Włoszech. W styczniu 1947 powrócił do kraju. Kontynuował studia w zakresie socjologii na UW. Po uzyskaniu w 1949 magisterium pracował do

1952 jako redaktor w Państwowym Instytucie Wy-dawniczym. Następnie do 1959 oraz ponownie w 1961-63 był członkiem zespołu redakcyjnego *Prze-glądu Kulturalnego*, w którym publikował liczne artykuły, recenzje i szkice (w 1960 za cykl „Słowni-k socjologiczny” otrzymał nagrodę artystyczną *Prze-glądu Kulturalnego* w dziale eseju). Ogłaszał nado m.in. w pismach *Nowa Kultura* (1952-55) i *Nowe Książki* (od 1963). W 1955 został członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Pracę naukową rozpoczął w 1962 w Pracowni Teorii Kultury PAN, a kontynuował ją do (1966) jako asystent na Wydziale Filozofii i Socjologii UW. W 1966 uzyskał na UW stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie pracy „W poszukiwaniu odpo-wiedniości literatury i obyczaju”, napisanej pod kierunkiem prof. Niny Assorodobraj. Od tegoż roku był zatrudniony w Pracowni Badania Kultury Współczesnej PAN, przekształconej w 1969 w Zespół Prognoz Społecznych Instytutu Filozofii i Socjologii, a w 1972 w Zakład Badań nad Stylami Życia w tymże Instytucie. Równocześnie prowadził działalność dydaktyczną (na UW w 1964-66 i w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej w 1967-68) oraz publicystyczną na łamach m.in. tygodników *Kultura* (1967-72) i *Argumenty* (1971-73; tu w 1973 cykl felietonów „O książkach”). W 1973 uzyskał habilitację na podstawie rozprawy „Kultura i jej badanie”. Otrzymał nagrodę Rady Ministrów I stopnia za twórczość artystyczną (1979). Od 1981 pracował w Instytucie Sztuki PAN. W 1982 został mianowany profesorem nadzwyczajnym. Od 1989 należał do SPP. W 1990-91 pełnił funkcję redaktora naczelnego miesięcznika *Nowe Książki*, w piśmie tym publikował od 1992 recenzje literackie. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1955). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Tradycje włoskie. Szkice literackie. Wwa: Czyt. 1953, 109 s.

Zawartość: O pewnych mitach (Zamiast wstępu); Meżowie, którzy założyli podwaliny współczesnego panowania burżazji; Rozkwit słowa włoskiego; Sztuka badawczej pasji; Mieszczanstwo romantyczne; Niepokój mieszczańskiego sumienia [dot. G. Vergil].

2. Moralność i inne opowiadania. Wwa: PIW 1955, 110 s.

Zawartość: Mój wróg; Sezony rzymskie; Drzewo życia; Moralność; Błąd; Zielona droga.

3. Kartki z różnych miast. Wwa: PIW 1957, 130 s.

Zawiera szkice publicystyczne z dziedziny urbanizacji i kultury miejskiej ogłaszane w *Prz. Kult.* w 1955-1957: Wielka Nieznajoma; Obywatele malwersanci; Właściciele Polski Ludowej; Podróż po „Krajinie ZOR”; Tajniki czasu na „prowincji”; Notatki z podróży po Warszawie; Pochwała wędrownych miasteczek.

4. Plastyka użytkowa w opinii publicznej. Wwa: Ośrodek Badania Opinii Publicznej 1960, 25 s.

Omówienie wyników badań opinii publicznej.

5. Lekcja włoska. [Studium o współczesnej kulturze włoskiej]. Wwa: PIW 1964, 204 s.

Opublikowana wersja pracy doktorskiej.

Przeł. włos.: Italia controculture. Dalla commedia dell'arte alla cultura di massa. [Przeł.:] J.K. Altszyłówna, R. Pedace. Roma 1966.

6. [Upowszechnienie kultury w Polsce. Esej]. Po-wst. ok. 1967. Wersja rozszerz. zob. poz. 8.

Przeł. ang.: The dissemination of culture in Poland. [Przeł.] G. Shugar. Warsaw 1967. – franc.: La diffusion de la culture en Pologne Populaire. [Przeł.] G. Daude. Varsovie 1967. – hiszp.: La divulgación de la cultura en Polonia Popular. Varsovia 1967. – niem.: Verbreitung der Kultur in Volkspolen. Warschau 1967. – portug.: A divulgação cultural na Polónia Popular. Varsóvia 1967. – ros.: Rasprostranenie kultury v Polše. [Przeł.] M. Belevič. Varšava 1967.

7. Przemiany obyczajów. [Szkiec]. Wwa: PIW 1969, 179 s. Wyd. 2 tamże 1972.

Zawartość: Prezentacja problematyki; Rewolucja obyczajowa; Uściślenie zakresu rozważań. – Rodzina: Upadek wielkiej rodziny, „Koledzy”; Społeczne podłoże autorytetu rodzinnego; „Rodzina otwarta”; Małżeństwo bez gotowego scenariusza; Rodzina „szczęśliwa” i jej trudności; O rodzicach i dzieciach jako problemie przyjaźni. – Środowisko mieszkalne, sąsiedzi: „Samy swoi”; Mieszkanie w bloku; „Pokerowa twarz miasta”. – Kobieta w świecie i w domu: Wnuczki emancypantek; Różność przy równych prawach; Feminizm kulturowy. – Młodzi i starsi: Konfrontacja pozarodzinna; Zmierzch godności Starego; Sens wygaśnięcia narzeczonych; Subkultura młodzieżowa – młodość jako wkład w kulturę ogólną. – Refleksje końcowe: Patrząc od strony więzi osobowych; Moralność nieobyczajnych, czyli rozpad rytuałów; Patrząc od strony funkcji społecznych; Kilka słów o wartościach.

8. Upowszechnianie kultury a struktura społeczna. [Studium]. Wwa: Wiedza Powsz. 1969, 123 s. Por. poz. 6.

9. Kultura i jej badanie. [Studium]. Wr.: Ossol. 1971, 179 s. Inst. Filozofii i Socjologii PAN. Wyd. 2 rozszerz. tamże 1985.

Rozprawa habilitacyjna.

10. Magia, mit, fikcja. [Studium]. Wwa: Wiedza Powsz. 1973, 165 s. Wyd. 2 rozszerz. tamże 1975.

11. Telewizja wobec kultury. [Szkiec]. Wwa: WAiF 1973, 173 s.

Zawartość: Wstęp; Między upowszechnieniem a degradacją; Kanał przekazu czy nowy gatunek wypowiedzi; Środowisko kulturowe; Telewizja a szkoła; Paradoks informacyjny; Dwuznaczność autentyczności; Sztuka żywego słowa; Widowska telewizyjna; Dłużniczka kultury; Szansa barwnego przekazu; Intryga i nuda; Film, radio i telewizja – i co dalej?

12. Życie po miejsku. [Studium]. Wwa: PIW 1974, 207 s. Wyd. 2 tamże 1975.

Nagroda *Mies. Lit.* w 1974.

13. System książki. [Esej]. Wwa: WAiF 1976, 162 s.

Zawartość: „Bibliologia”; System książki; Książka, pismo, obraz; Między autorem a czytelnikiem – pomocnicy, pośredni-

cy; Badanie lektur – teoria czytania; Publiczność czytająca; Co jest czytane; Książkowe hobbies i obyczaje. – Zawiera przedręgowane wersje felietonów opublikowanych w *Argumentach* (1973) oraz *Przekazach i Opiniach* (1976).

Przeł. ros.: Sistema knigi. [4 pierwsze eseje; współwyd. z:] T. Zberskij. Semiotika knigi. [Przeł.] T. Ja. Kazavčinskij. Moskva 1981.

14. Okiem przechodnia. Wwa: PIW 1977, 125 s.

Zawiera eseje dot. kulturotwórczej roli miasta; Wartości kulturowe środowiska miejskiego; Osiedla; Centra miejskie; Wsporniki społecznej pamięci; Umrzeć na zabytki – przykład Kazimierza; Ładne miasta nieładnych domów; Estetyka tworzona od dołu; Miasto jako sprawa twórczej myśli i dobrych obyczajów; Zakończenie.

15. Profile kultury. [Studium]. Wwa: Wiedza Powsz. 1978, 173 s. Wyd. 2 tamże 1980.

16. Samotność sztuki. [Studium]. Wwa: PIW 1978, 189 s.

17. Telewizja, radio, ludzie. [Studia]. Wwa: Wydawn. RTV 1979, 135 s.

Zawartość: Ze studia i z anteny; Złota rączka czyli początki. Ludzie radia i telewizji; Pośrednicy, wodzireje, nadawcy z pierwszej ręki; Dylematy wiarygodności; Publiczność jaka jest i co o niej myślimy; Gatunki, formy, spotkania.

18. Mit – obraz – symbol w teatrze. [Szkiec]. Kr.: T. Bagatela im. Boya-Żeleńskiego 1982, [16] s.

19. Wspólnota komunikowania. [Studium]. Wwa: Centr. Ośrodek Metodyki Upowszechniania Kultury 1985, 99 s.

20. Przyczynki do antropologii współczesności. [Studium]. Wwa: PIW 1988, 202 s.

Przekłady

1. J. Boulrier: Świadek prawdziwy. [Publicystyka]. Wwa: Czyt. 1950, 46 s.

2. D. Desanti: Tito i jego agenci. [Publicystyka]. Wwa: Czyt. 1950, 141 s.

3. M. Montagnana: Wspomnienia robotnika turyńskiego. T. 1. Pod wodzą Gramsciego. Przeł. J. Zborsztyn. T. 2. Pod wodzą Togliattiego. Przeł.: ... i J. Grabowski. Wwa: Czyt. 1951, 226 + 148 s.

4. S. Téry: Słoneczne serce. [Opowieść o D. Casanovie]. Wwa: KiW 1951, 172 s.

5. V. Pratolini: Ulica ubogich kochanków. Po-wieść. T. 1-2. Wwa: PIW 1952, 269 + 196 s. Wyd. 2 tamże 1953.

6. G. Verga: Don Candeloro i jego trupa. Nowe-le. Przeł.: ... i Z. Ernstowa. Wwa: Czyt. 1953, 315 s. Tu w przeł. M.Cz. osiem opowiadań.

7. M. Argilli, G. Parca: Przygody Gwoździka czyli niezwykle dzieje włoskiej kukielki. [Opowiadanie dla dzieci]. *Plomyczek* 1954/55 nr 20-21, 23-24 i 1955/56 nr 1-4. Wyd. osob. zmien. i rozszerz. pt. Przygody Gwoździka. Wwa: NK 1955, 81 s.

8. C. Pavese: Noc świętego Rocha. Opowiadania. Przeł.: ... i Z. Ernstowa. Wwa: PIW 1956, 224 s.

Tu w przekł. M. Czerwińskiego: Noc św. Rocha, Pole.

9. S. Moscatti: Kultura starożytnych ludów semickich. [Studium]. Red. nauk. S. Strelcyn. Wwa: PWN 1963, 287 s. Wyd. 2 tamże 1966.

10. D. Fo: Pogrzeb fabrykanta. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1970 nr 9 s. 35-56. Wyst. TV 1980.

11. G. Artom: Napoleon zginął w Rosji. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1972, 268 s.

12. D. Fo: Restauracja pryncypala. [Utwór dramatyczny]. Wg przekł. ... Wyst. Wr., Artyst. Ośrodek T. Otwartego „Kalambur” 1981.

Prace redakcyjne

1. G. de Nerval: Podróż na Wschód. [Szkice z podróży]. Przeł. J. Dmochowska. Wybór i przedm. ... Wwa: Czyt. 1967, 460 s.

2. M. Eliade: Sacrum, mit, historia. Wybór esejów. Wybór Przeł. [z franc.]: A. Tatarkiewicz. Wstęp: B. Moliński. Wwa: PIW 1970, 309 s. Wyd. 2 wybór i wstęp ... tamże 1974.

3. J. Fourastié: Myśli przewodnie. [Eseje socjologiczne]. Wybór Przeł.: T. Jaworski, J. Lindner. Wstęp: A. Siciński. Wwa: PIW 1972, 244 s.

4. Telewizja i społeczeństwo. Wybór i wstęp ... Wwa: Wydawn. RTV 1980, 309 s.

Wybór artykułów z pisma *Przekazy i Opinie*.

5. Interpretacja dzieła. Konferencja w Instytucie Sztuki PAN, 5-7 listopada 1984. Pod red. Wr.: Ossol. 1987, 210 s. IS PAN.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1973. — SWPP 2 (M. Brykalska). — J.J.: M.Cz. *Nowe Książ.* 1989 nr 2.

Z. Wójcik. *Prz. Socjol.* 1958 nr 12 [rec.: Kartki z różnych miast]. — T. Burek: Lekcja eseju. *Twórczość* 1965 nr 6 [rec.: Lekcja włoska]. — A. Mencwel: Nie tylko Tristan i Izolda. *Mies. Lit.* 1970 nr 8 [rec.: Przemiany obyczajaj]. — L. Bajer: Narodziny krytyki. *Kino* 1974 nr 6 [rec.: Telewizja wobec kultury]. — M. Nagiel: Mit godności rozumu. *Życie i Myśl* 1975 nr 10 [rec.: Magia, mit i fikcja]. — [System książki:] M. Bajer: Obrona książki. *Przekazy i Opinie* 1977 nr 3; B. Lamch: *Studia o Książ.* 1979 nr 9. — M. Grzeskowiak: Socjolog wobec radia i telewizji. *Przekazy i Opinie* 1980 nr 1 [rec.: Telewizja, radio, ludzie]. — K. Haba: Komu służy „Wspólnota komunikowania?” *Przekazy i Opinie* 1986 nr 2/3. — J. Kmita: Cena emancypacji. *Odra* 1986 nr 4 [rec.: Samotność sztuki]. **A.H.**

CZESKA-MĄCZYŃSKA Maria 1883-1944

Publikowała też jako Maria Český.

Pseud.: Cz.M.; M.C.M.; M.Cz.; M.Cz.M.; m.č.; M.Č.; (m.d.): md; Roland.

Powieściopisarka, autorka książek dla młodzieży.

Urodzona 16 stycznia 1883 w Białej pod Bielskiem; córka Jana Rybaczyńskiego, inżyniera, i Heleny z

Hałatkiewiczów. Ukończyła szkołę średnią. Debiutowała w 1900 powieścią „Księżycowe blaski”, drukowaną w *Gazecie Lwowskiej* (pod pseud. Roland). W 1912 zamieszkała w Krakowie. Rozwijała twórczość literacką, zamieszczając wiersze, opowiadania, felietony i recenzje m.in. w *Kronice Powszechnej* (1912-14), *Gazecie Lwowskiej* (1912-13), *Gazecie Poniedziałkowej* (1913-14), *Echu Artystycznym i Literackim* (1913-14), *Nowej Reformie* (1913-17), *Przeglądzie Powszechnym* (1913-21). W czasie I wojny światowej pracowała przez dwa lata w Szpitalu Rezerwowym Nr 2 w Krakowie. W 1917 rozpoczęła twórczość dla młodzieży powieścią „Dwaj Rymaszowie”. Po śmierci pierwszego męża, Českiego, wyszła w 1918 za mąż za Mieczysława Mączyńskiego i zamieszkała na stałe w Żywcu. Kontynuowała twórczość literacką, publikując powieści w czasopismach: *Wiek Nowy* (zwłaszcza w 1919-30), *Przewodnik Katolicki* (1924-39; tu zamieszczała większość utworów powieściowych), *Dzwon Niedzielny* (1925-32, 1938), *Niedziela* (1928-32), *Kurier Literacko-Naukowy* (1929-31). Pisała nadal dla dzieci i młodzieży, zamieszczając prace m.in. w *Młodej Polsce* (1925-29), *Plomyczku* (1925-29, 1932-34), *Plomyku* (1925-33), *Przyjacielu Młodzieży* (1925-30), *Głosie Dzievcząt Polskich* (1929-31, 1933). Była autorką wielu pieśni religijnych pisanych do muzyki polskich kompozytorów. Zajmowała się także pracą społeczną. Po wybuchu II wojny światowej została przez niemieckie władze okupacyjne wysiedlona z Żywca. Zmarła 11 czerwca 1944 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Księżycowe blaski. [Powieść]. *Gaz. Lwow.* 1900.

Podp. Roland.

2. Wieczór Grotgerowski w 5 odsłonach. Sceny dramatyczne z r. 1863. *Por. Teatrów i Chórów Włościańskich* 1914 nr 7. Wyd. osob. Lw.: Związek Teatrów i Chórów Włościańskich 1914, 36 s. Praprem. fragm.: Chata Borowego. Lw., T. Mały 1914.

3. Eloë. Nowele. *Wiek Nowy* 1915. Wyd. osob. Kr.: J. Czarnecki dawniej Księg. Spółki Wydawn. Pol. [1918], 151 s.

Zawartość: Eloë; W suternach; Judaszowa wina; Zbrodniarz; Donna Liza; W śmierć; Jego film; Rekrut. 1 nagroda w konkursie *Wiek Nowego* we Lw. w 1915.

4. Dwaj Rymaszowie. Powieść historyczna z XVII wieku. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1917, 250 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1918, wyd. 3 [1921], wyd. 4 [1925], wyd. 5 [1925], wyd. 6 [1929].

Przekł. czes.: Rymšové [Przeł.] K. Otyško. Pterov 1934, wyd. nast. 1936.

5. Opowieści Chrystusowe. Pozn.: Księg. św. Wojciecha.

Cz. 1. Dziecię i Mistrz. 1917, 311 s. Wyd. 2 [1926].

Zawartość: Wysławianie Boga; U progu życia; Hołd; O tych, którzy czekali; Wyrok Heroda; Na egipskiej ziemi; Jezus i Jan; W Jeruzalem; Ostatni rok w Nazarecie; Dwie potęgi; Nad Jordanem; Początek dzieła; Pójdź za mną, Mario; W mrok; Wiara i ... wiara; Dwunasty uczeń; Niewiasta Chanaanejska.

Cz. 2. W światło! [1920], 204 s.

Zawartość: Wstań!; W światło!; Matka; I była burza; Różnymi drogami; Jam jest!; Najmilszy uczeń; Od wrót śmierci; „Zła Rada”; Zacheusz; Syn ziemi; Za was i dla was; Ofiara; Bóg-Człowiek.

6. Na różnych strunach. Wiersze. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1918, 154 s.

7. Z ducha i z ziemi. [Opowiadania]. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1919 [właśc. 1918], 218 s.

Zawartość: Błazen; Wizja ks. Skargi; O czym dąb gwarzył ...; Przebudzenie; Zwycięstwo śmierci; Gdy rozpięta się piekło.

8. Pani na Rozświcie. Powieść. *Nowa Reforma* 1923 nr 96-139.

9. W obronie Gdańska. Powieść z czasów wojen polsko-szwedzkich. *Przew. Katol.* 1924 nr 1-29. Wyd. osob.: Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1925], 210 s. Wyd. nast.: Kr.: S. Kamiński 1945, tamże 1946.

10. Demon życia. Przemysł: Wydawn. Książek Zajmujących Książnicy Nauk. 1925.

Inf. Zakład bibliografii polskiej Bibl. Nar.

11. Na rozdrożu. [Powieść]. Przemysł: Wydawn. Książek Zajmujących 1925.

Inf. Zakład bibliografii polskiej 1901-1939 Bibl. Nar.

12. Nieznanemu żołnierzowi. Pozn.: Zjednoczenie Młodzieży Pol. 1925, 46 s.

13. Powstanie styczniowe. Pozn.: Zjednoczenie Młodzieży Pol. 1925 [właśc. 1925], 57 s.

14. Dymy. Powieść. Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1927], 130 s.

15. Nad przepaścią. [Opowiadanie]. Wyd. łączne z: S. Zalewski: Stary fonał pt. Dwie powiastki. Kr.: Sekretariat Generalny Ligi Katolickiej 1927, s. 31-47.

16. Paziowie Pani Wiosny. [Obrazek sceniczny]. Wwa: *Plomyk* 1927, 32 s.

Zawiera również teksty M. Konopnickiej, J. Porazińskiej, E. Szelburg-Zarembiny.

17. Szlakiem gromu. Powieść. Wwa: Bibl. Domu Pol. [1927], 195 s.

18. Czarne pisklęta. Rzecz sceniczna w 3 odsłonach. Kr.: Wydawn. Księży Jezuitów 1928, 35 s.

19. Dziwaczne przygody Imci pana Jura Bendońskiego. Powieść (dla młodzieży) na tle XV stulecia. Pozn.: Wielkop. Księg. Nakł. K. Rzepeckiego 1928, 252 s. Wyd. nast. Łomża: Bibl. Dobrych Książek 1939.

20. Pamiętnik młodej matki. Wwa: *Bluszcz* 1929, 32 s. Wyd. nast. tamże 1929.

21. Helusia z rakowickiego młyna. Powieść dla młodzieży. Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1930], 226 s. Wyd. nast. Kr.: S. Kamiński 1947, 143 s.

22. Rycerz Chrystusowy. Powieść historyczna na tle życia św. Wojciecha. Wwa: Dom Prasy Katolickiej 1929, 226 s. Wyd. nast. tamże: Pozn. 1929, wyd. 2 [!] 1947; Paryż: Wydawn. św. Antoniego 1956.

Przekł.: czes.: Kristův rytíř. [Przeł.] K. Otyčka. Brno 1935, wyd. 2 Olomouc 1939. — słowac.: Kristov ritier. [Przeł.] S. Schultz. Trnava 1948.

23. Macierzyństwo i wiersze różne. Pozn.: Nakł. autorki (Druk. św. Wojciecha) 1932, 46 s.

24. Małżeństwo Pawła Dołęgi. Powieść współczesna. *Przew. Katol.* 1932 nr 12-32.

25. Otworzyło się okno na świat! ... [Powieść]. [Kat.] Księg. i Druk. Katolicka 1932, 154 s.

26. Opowieść o św. Kindze. Lw.: PWKS 1933, 32 s.

27. Teofilowa Sobieska, matka króla Jana. Lw.: PWKS 1933, 31 s.

28. Zmarnowane dziedzictwo. Powieść współczesna. *Przew. Katol.* 1934 nr 33-45.

29. Św. Kazimierz królewicz. 1458-1484. Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1934], 32 s.

30. Pani Dziurdzikiewiczowa wygrała milion. Opowieść wesoła. *Przew. Katol.* 1934 nr 11-25.

31. Przypowieść o głupich i mądrych pannach. Akt 1. Kat.: Księg. i Druk. Katolicka [1935], 20 s.

32. Sny Marka Ordegi. Scenariusz filmowy. Powst. 1935.

Nagroda w konkursie *Światowida* w 1935.

33. Za grzechy ojców. Powieść współczesna. *Przew. Katol.* 1936 nr 20-41.

34. Pięciu chłopaków pana majstra. Powieść. *Przew. Katol.* 1937 nr 1-26.

35. Powieść o sercu kobiety. *Przew. Katol.* 1938 nr 49-52, 1939 nr 1-25.

Nagroda w konkursie jubileuszowym pisma.

Ponadto w 1925-1936 liczne obrazki sceniczne drukowane w czasopismach i książkach zbiorowych oraz utwory sceniczne pozostałe w rkpsie: Bezimienni. Sztuka na tle r. 1914. [Wyróżniona w konkursie teatrów lwowskich]; Pszczoły. Dramat. Muż.: F. Nowowiejski; Młode wino. Komedja.

Inf.: L. Simon. Bibliografia dramatu polskiego 1765-1939. Wwa 1971.

Przekłady

1. J. Eckerskorn: Bliżej do Ciebie, mój Boże. Sztuka dla zespołów żeńskich w 4 aktach z prologiem. Kat.: Księg. i Druk. Katolicka [1936], 79 s.

2. J. Eckerskorn: *Peron 4 a. Sztuka w 4 aktach*. Kat.: Księg. i Druk. Katolicka [1936], 77 s.

OPRACOWANIA (wybór)

SWTP 1. — PP (E. Głębička) — PSB (J. Z. Bialek).

K. Sosnowski: Śladami „Quo vadis”. *Głos Nar.* 1927 nr 58 [rec.: Opowieści Chrystusowe]. — K. Czachowski. *Czas* 1930 nr 248 [rec.: Rycerz Chrystusowy]. — G. Morcinek: Cz.-M. *Tyż. Powsz.* 1947 nr 47. — W. Nawrocki: O piśtarstwie G. Morcinka. Kat. 1972, passim.

E.G.

CZESZKO Bohdan

1923-1988

Pseud.: Agawa; B.C.; B.Cz.; Tralalasotek.
Prozaik, publicysta.

Urodzony 1 kwietnia 1923 w Warszawie; syn Leonarda Czeszki, buchaltera, i Marii z Załęskich. Do szkoły średniej uczęszczał w Warszawie. W okresie okupacji niemieckiej przebywał nadal w Warszawie i pracował w stolarni braci Daabów. Brał udział w pracy konspiracyjnej jako żołnierz Gwardii Ludowej (od jesieni 1942) oraz członek ZWM (od stycznia 1943). Pełnił funkcję instruktora bojowego i agitatora politycznego. Brał też udział w akcjach zbrojnych (m.in. na Café Club). W 1944 został członkiem PPR. Walczył w powstaniu warszawskim (w stopniu sierżanta) w Batalionie Szturmowym AL im. Czwartaków. Po wyzwoleniu był w styczniu 1945 komendantem Milicji Obywatelskiej na Stradomiu w Częstochowie. Następnie został zmobilizowany do Wojska Polskiego i brał udział, jako oficer, w walkach 2. Armii. Ranny przy forsowaniu Nysy, po wyleczeniu przeszedł do rezerwy i pracował w Zarządzie Głównym ZWM. W imieniu tej organizacji wyjeżdżał do Londynu na Zjazd Światowej Federacji Młodzieży Demokratycznej. Debiutował w 1945 wspomnieniem pt. „Nieśmiertelna Starówka”, opublikowanym w czasopiśmie *Walka Młodych* (nr 24). Od 1945 kontynuował naukę w Państwowym Liceum Sztuk Plastycznych w Warszawie i tu w 1947 zdał maturę. W tymże roku był redaktorem technicznym pisma *Po prostu*. W 1947-51 studiował w Akademii Sztuk Plastycznych, równocześnie pracował dorywczo jako dekorator. W tym czasie aktywnie działał w Akademickim Związku Walki Młodych „Życie” i ZMP. Od 1948 należał do PZPR. W 1950 został członkiem ZLP. Od 1953 współpracował z filmem jako autor licznych scenariuszy. W 1954-55 przebywał w Moskwie, gdzie był korespondentem *Trybuny Ludu*. W 1955-63 należał do kolegium redakcyjnego *Przeglądu Kulturalnego*, a następnie *Kultury*; w pismach tych zamieszczał artykuły, recenzje i felietony literackie. Od 1967 stale współpracował z *Nowymi Książkami* (tu m.in. od 1971 cykl felietonów pt. „Marginałki”). Od 1981 publikował w białostockich *Kontrastach*, *Magazynie Rodzinnym* (m.in. felietony o języku oraz cykl „Rozmyślania o kultu-

rze”), Brał czynny udział w życiu polityczno-społecznym, m.in. jako poseł na sejm (1965-80). Od 1983 był przez dwie kadencje członkiem Zarządu Głównego nowego ZLP oraz członkiem Narodowej Rady Kultury. Otrzymał wiele nagród literackich, m.in. nagrodę m. Warszawy (1970), Nagrodę Państwową I stopnia za całokształt twórczości (1976), nagrodę Ministra Obrony Narodowej (1983). Odznaczony Krzyżem Kawalerskim (1954), Krzyżem Oficerskim (1959) oraz Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą (1983) Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 21 grudnia 1988 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Początek edukacji. Opowiadania. [Wwa:] Czyt. 1949, 134 s. Przedr. zob. poz. 22.

Zawartość: Zdrada świętej sprawy; Synowie; Mikołaj, który nie rozumiał; Egocentryzm — czyli ucieczka. Moja nienawiść biologiczna.

2. Drogi sytości. [Reportażel]. Wwa: KiW 1951, 43 s.

O spółdzielni produkcyjnej w Gnojowie pod Malborkiem.

3. Pokolenie. [Powieść]. *Twórczość* 1951 nr 5-9. Wyd. osob. Wwa: Czyt. 1951, 246 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1953, wyd. 3 1953, wyd. 4 1954, wyd. 5 1955 [właśc. 1954], wyd. 6 1956, wyd. 7 1963, wyd. 8 1964, wyd. 9 1966, wyd. 10 1968, wyd. 11 1968, wyd. 12 1970, wyd. 13 1972, wyd. 14 1974, wyd. 15 1975, wyd. 16 1977, wyd. 17 1979, wyd. 17 [!] 1984, wyd. 18 1985, [wyd. 20] 1988. Przedr. zob. poz. 22. Por. poz. 5.

Nagroda Państwowa II stopnia w 1952.

Przekł.: bułg.: Pokolenie. [Przeł.] D. Ikononov. Sofia 1953. — chiński: Czau-tou-ti tsinnien i-tai. [Przeł.] Kung Min-czung. Szanghaj 1958. — czes.: Pokolent. [Przeł.] H. Teigová. Praha 1953, tamże wyd. 2 1978. — hiszp.: Generacion. [Przeł.] A. Ros. La Habana 1984. — łotew.: Polvkond. [Przeł.] N.H. Loik. Tallinn 1981. — niem.: Lehr jahre der Freiheit. [Przeł.] K. Kelm. Berlin 1977. toż Frankfurt am Main 1977. — ros.: Pokolenie. [Przeł.] S. Sviackij. Moskwa 1965, wyd. łączne z: J. Andrzejewski: Pepel i almaz, T. Hofuj: Derevo daet plody. Moskwa 1975; wyd. nast. osob. Moskwa 1977. — słowac.: Pokolenie. [Przeł.] M. Babitaková-Bajová. Bratislava 1956, wyd. nast. tamże 1975. — ukr.: Pokolinnja. [Przeł.] I. Popsuenko. Kijv 1980. — węgier.: A mi nemzedékünk. [Przeł.] I. Mészáros. Budapest 1956, wyd. nast. tamże 1965. Adapt.: radiowa 1952. — tv. fragm. pt. Decyzja. TV 1961.

Wyd. osob. fragm. pt. Walka młodych. Wwa: ZG ZMP 1952, 6 s.

4. Krzewy koralowe. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1954, 125 s. Wyd. 2 tamże 1956. Przedr. zob. poz. 22.

Zawartość: Opowieść katorżnicza; Zamach na Café Club; Stoczniki; Żołnierz gospodarzem; Kłopoty władzy (A. Rudnickiemu); Scena balkonowa; Noc odjazdu, czyli sprawy Anglików i nasze; Noc, czyli o przyjaźni i stosunku do ludzi; Wielka budowa i stary człowiek; Zwrócono mi Stare Miasto; Kukułka.

5. Pokolenie. Scenariusz filmowy wg własnej powieści. Ekran. 1955. Por. poz. 3.

Przekł. ang. w: Ashes and diamonds [J. Andrzejewskiego].
Kanal; A generation – three films by Andrzej Wajda. [Przeł.]
B. Sulik. London 1973.

6. Moskwa, Wołga, Baku, Z notatnika radzieckiego. Wwa: KiW 1956, 140 s.

Zawartość: Moskwa. – Wołga: Wołga – jakiej już nie ma; Czerwony jeleni; Miasto nadziei; W stępach saratowskich; Astrachań – miasto ryby; W gościnie u rybaków; Delta. – Baku.

7. Edukacja niesentymalna. Wybór opowiadań. Wwa: Czyt. 1958, 205 s. Przedr. zob. poz. 22.

Zawiera utwory z tomów: poz. 1: Egocentryzm, czyli ucieczka; Synowie; Moja nienawiść biologiczna, – poz. 4: Kłopoty władzy; Żołnierz gospodarzem; Słonecznik; Wielka budowa i stary człowiek; Kukulka; Kapuś; Przelanie krwi za ojczyznę; Tamstrajk; Scena balkonowa; Naukowa rozprawa o kicie; Złodziej; Mamut; Nowe szaty królewskie; Rozmowa z profesorem.

8. Przygoda w kolorach. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1959, 214 s.

9. Makatka z jeleniem. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1961, 105 s. Przedr. zob. poz. 22.

Zawartość: Trzy ćwierci do śmierci; Noc, czyli o przyjacielskim stosunku do ludzi; W pogodny jesienno poranek; Kawał życia; Z kalendarza łowieckiego I, Deszczowe gadanie; Dziś! coś z ryb; Stonogi, Naszyjnik z kości słoniowej; Z kalendarza łowieckiego II; Kret; Bał u weteranów.

10. Tren. [Opowiadanie]. Wwa: MON 1961, 122 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1962; wyd. łącznie z poz. 18 Tren; Powódź. Wwa: Czyt. 1977, 309 s.; wyd. 3 [osob.] Wwa: MON 1978, wyd. 4 tamże 1985; Wwa: KiW 1988. Przedr. zob. poz. 21, 22.

Nagroda w konkursie Wydawn. MON w 1960.
Przekł. węgier.: Sirató. [Przeł.] B. Murányi. Budapest 1979 [wyd. łącznie z poz. 18].

Adapt.: radiowa: Adapt. A.W. Piotrowski. Radio 1969, – tv: adapt. scen. J. Jareńowicz, W. Solarz. Scenariusz: W. Solarz. Słowa piosenki: A. Osiecka. *Teatr Pol. Telew.* 1971 nr 4 s. 5-23, TV 1971.

11. Mansarda. Scenopis filmowy. [Współaut.:] K. Nałęczki. [Łódź] 1962, 162 s. Ekran. 1963.

12. Złoto. Scenariusz filmowy. Ekran. 1962.

13. Opowiadania wybrane. Wwa: Czyt. 1964, 331 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1969, wyd. 3 1976.

Zawiera utwory z tomów: poz. 4: Słonecznik; Kłopoty władzy; Żołnierz gospodarzem; Kukulka, – poz. 7: Przelanie krwi za ojczyznę; Naukowa rozprawa o kicie; Mamut; Nowe szaty królewskie; Rozmowa z profesorem, – poz. 9 [z wyjątkiem: Noc, czyli o przyjacielskim stosunku do ludzi] oraz Tren [poz. 10].
Nagroda Państwowa II stopnia w 1964.

14. Inne miejsca. [Reportaż]. Wwa: Czyt. 1966, 137 s. Przedr. zob. poz. 22.

Zawartość: Wyspa bezdrzewna; Kiedy wracając z Reykiawiku ... – U nich: Pieniądze i atom; Rozprawka o bogactwie ...; Myśl o domach; Ojciec Ren; Spacer po Kolonii ...; Wystawa ogrodnicza; ZOO; Moje piwo monachyjskie. – Londyn: Wnętrze pozłaca. – Gorycz kukru: Pytania; Rzeczy piękne. Wrażenia z pobytu w niektórych krajach europejskich i na Kubie.

15. Pułapka. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] J. Bednarczyk, T. Pietrzak. Ekran. 1970.

16. Marginalki. Felietony o książkach Cz. 1-2. Wwa: PIW 1971, 1979, 289 + 701 s. Przedr. zob. poz. 22.

17. Wióry. [Felietony]. Wwa: KiW 1971, 305 s. Przedr. zob. poz. 22.

18. Powódź. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1975, 108 s. Wyd. nast. łącznie z: Tren, zob. poz. 10, wyd. osob. tamże 1984. Przedr. zob. poz. 22.

Przekł.: bułg.: Narodzenie. [Przeł.] V. Bojanowa. Sofija 1984, – niem.: Hochwasser. [Przeł.] H. Schumann. Berlin 1978, – węgier.: Az árviž. [Przeł.] B. Murányi. Budapest 1979 [wyd. łącznie z poz. 10].

19. Sygnaturki. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1975, 162 s.

Zawartość: Jak pan Bożym do Porytego wędrował; Barania cogida; Zmierch nad Wisłą opodal Mostu Poniatowskiego; Jak okradłem fabrykę Wedla; Włos się jeży; Strach o dużych i małych oczach; Kuźnia; Dzwony dla złodzieja; Spacer z psem; Drewniany protest; Kruki, wrony ...; Habiba; Zawstydzona wieś. (Rozmowa przy telewizorze); Sprawa armatnia; Zakąska.

20. Kłopoty władzy. [Opowiadania]. Kr.: WL 1978, 72 s.

Zawartość: Kłopoty władzy [poz. 4]; Naukowa rozprawa o kicie [poz. 7]; Bał u weteranów [poz. 9]; Zmierch nad Wisłą opodal Mostu Poniatowskiego [poz. 19]; Jak okradłem fabrykę Wedla [poz. 19]; Spacer z psem [poz. 19]; Włos się jeży [poz. 19].

21. Wybór opowiadań. Wwa: Czyt. 1979, 276 s.

Zawiera utwory z poz. 4: Słonecznik; Kłopoty władzy; Żołnierz gospodarzem; Kukulka, – z poz. 7: Naukowa rozprawa o kicie; Mamut; Nowe szkoły królewskie; Rozmowa z profesorem, – poz. 9 [z wyjątkiem: Noc, czyli o przyjacielskim stosunku do ludzi], – poz. 10, – z poz. 13: Przelanie krwi za ojczyznę, – z poz. 19: Zmierch nad Wisłą opodal Mostu Poniatowskiego; Jak okradłem fabrykę Wedla; Strach o dużych i małych oczach; Kuźnia; Dzwony dla złodzieja; Spacer z psem; Zawstydzona wieś. (Rozmowa przy telewizorze); Sprawa armatnia; Zakąska.

22. Utwory zebrane. Wstęp Z. Macużanka. T. 1-3. Wwa: KiW 1983, 438 + 478 + 573 s.

T. 1: Początek edukacji; Krzewy koralowe; Edukacja niesentymalna; Makatka z jeleniem; Sygnaturki. Zob. poz. 1, 4, 7, 9, 19.

T. 2: Pokolenie; Tren; Powódź. Zob. poz. 5, 10, 18.

T. 3: Inne miejsca; Wióry; Marginalki. Zob. poz. 15, 16, 17.

23. Nostalgie mazurskie. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1987, 143 s.

Zawartość: Dom; Mrowisko; Z zapisków doświadczonego gruzlika; Przypadek; Moje Kazimierze; Mały stolarz domowy; Okrucieństwo; Nasi za granicą albo porno, czyli konieczność komentowania; Blankowa Struga; Dąb; Krzyżówka, czyli nerwica.

Dialogi do filmów: Milczące ślady. Adapt. własnej powieści Droga przez front; M. Kozłowski. Ekran. 1961; Powrót doktora von Kniprode. Scena-

riusz: J. Bednarczyk i T. Pietrzak. Ekran. 1966; Dzień oczyszczenia. Scenariusz wg własnej powieści pt. Kres: J. Przeździecki. Ekran. 1969.

Wybory utworów w przekł.: bułg.: Elegija. Povesti i rozkazi. [Przeł.] L. Rečeva. [Wybór:] M. Metodiev. Sofija 1978, — ros.: Izbrannoe. [Przeł.] V. Selivanova. Moskva 1986, — słowac.: Náhrelník zo slonoviny. [Przeł.] S. Drug. Košice 1987.

Adaptacje

1. Wraki. Scenopis filmu wg powieści J. Meissnera. Oprac. ... i in. Dialogi: ..., J. Meissner. [B.m.] 1956, 148 s., powiel.

2. J. Hašek: Przygody dobrego wojaka Szwejka. Adapt.: ... i J. Bratkowski. Wyst. Wwa, T. Lud. 1963.

3. L. Kruczkowski: Pierwszy dzień wolności. Scenariusz ... Ekran. 1964.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1956. — SWPP 1. — PP (E. Głębička). — LP (red.). [Pokolenie:] Z. Lichniak: Z dziejów zwycięskiej generacji. *Dziś i jutro* 1952 nr 10; przedr. pt. Opowieść zadywanego epika. W tegoż: *Obrachunki ze współczesnością*. Wwa 1955; H. Kirchner: „Pokolenie”. W: *Szkice o literaturze współczesnej*. Wwa 1954; A. Kijowski: *Opowiadania B.Cz. W tegoż: Różowe i czarne*. Kr. 1957. — A. Hamerliński: *B.Cz. Tyg. Kult.* 1963 nr 2. — A. Lisiecka: *Drogi do wolności B.Cz. Pam. Lit.* 1964 z. 4; przedr. zmien. w teście: *Pokolenie przyszczatych*. Wwa 1964. — A. Miłska: *B.Cz. W teście: Pisarze polscy*. Wyd. 3 Wwa 1965. — K. Meloch: *Cz. Wiatraki* 1966 nr 2. — A.Z. Makowiecki: *B.Cz. W: Littérature polonaise*. [Wwa] 1972. — A.Z. Makowiecki: *Czesko*. Wwa: *Ag. Aut.* 1972; przeł. na jęz. franc.: B. Grzegorzewska. Wwa 1979. — K. Nowicki: *Między zwiolami*. *B.Cz. Literatura* 1974 nr 18. — L.M. Bartelski: *B.Cz. Chłopiec z Woli*. W tegoż: *Sylwetki polskich pisarzy współczesnych*. Wwa 1975. — Bohdan Czeszko: *Argumenty* 1975 nr 51/52 [dyskusja; wypowiedzi autorów: J. Himilbach, Z. Macużanka, A. Małachowski, R. Matuszewski. [Oprac.] W. Legowicz]. — B. Maciejewski: *Ludzie partii*. *ItD* 1975 nr 42. — Z. Umiński: *Polowanie na codzienność*. *Kierunki* 1976 nr 30 [dot. pierwszego okresu twórczości B.Cz.]. — M. Woźniak: *Z racji obecności*. *Czas* 1976 nr 38. — J.Z. Maciejewski: *Warstwy doświadczeń*. *Literatura* 1977 nr 4 [o roli narratora w twórczości B.Cz.]. — M. Sprusiński: *Wędrowanie przez rojsty*. (Proza B.Cz.). W tegoż: *Między prawdą a zmyśleniem*. Kr. 1978. — A.Z. Makowiecki: *Proza B.Cz. Argumenty* 1979 nr 4. — H. Bereza: *Edukacja*. W tegoż: *Taki układ*. Wwa 1981. — R. Chodźko: *O prozie i publicystyce B.Cz. Zesz. Nauk. UW Filia w Białymstoku (Hum.-Filol. Pol.)* 1984 z. 40 t. 7. — A. Lenartowski: *Czyste rece*. O pisarstwie B.Cz. *Tu i Teraz* 1984 nr 9. — P. Radecki: *Autentyzm kunsztowny*. *Odra* 1984 nr 10 [o języku prozy B.Cz.]. — T. Lewandowski: *Strategia świadka*. *Mies. Lit.* 1985 nr 2. — J. Termer: *Summa Cz. Literatura* 1985 nr 7. — T. Zółciński: *B.Cz. obecność w literaturze*. *Argumenty* 1988 nr 17. — Z. Bienkowski: *Tren. Poezja i niepoezja*. *Tyg. Kult.* 1989 nr 2. — L. Bugajski: *Miarowym, spokojnym krokiem ...* *Życie Lit.* 1989 nr 1. — T. Miłkowski: *Strefa Cz. Kultura* 1989 nr 1. — A. Nowak: *Uporządkowany obraz doświadczenia*. *Argumenty* 1989 nr 4. — R. Chodźko: *B.Cz. W: Literatur Polens 1944 bis 1985*. Berlin 1990. — R. Chodźko: *Pokusy i nostalgii B.Cz. W tegoż: Strefy konfesji i kreacji*. Białystok 1992.

E.G.

CZOPIK-LEŻACHOWSKI Jan 1938-1977

Do 1965 używał nazwiska: Czopik (w następnych latach używane w publikacjach wierszy).

Pseud.: Adam Madej; Jan Leżachowski.
Poeta, prozaik, krytyk.

Urodzony 1 lutego 1938 w Leżachowie nad Sanem w rodzinie chłopskiej; syn Aleksandra Czopika i Katarzyny z domu Wawryszko. W 1955 ukończył Liceum Ogólnokształcące w Jarosławiu i przez rok pracował jako nauczyciel we wsi Majdan Sieniawski. W 1956-58 studiował filologię polską, a następnie historię sztuki na Uniwersytecie Wrocławskim; w 1965 uzyskał dyplom magistra. Równocześnie pracował zarobkowo. W 1957-61 należał do Wrocławskiej Grupy Artystycznej „Dlaczego Nie”. Debiutował jako poeta w 1957 fraszką „Dziewiczy wstyd”, opublikowaną w studenckim tygodniku *Poglady* (nr 2), jako prozaik w 1968 opowiadaniem „Wilki”, wydrukowanym w *Odrze* (nr 32; podp. Adam Madej). Ożenił się z Marią Nowak, dentystką. Od 1965 pracował jako nauczyciel we wsi Kotla (pow. głogowski); jego dom był miejscem spotkań młodych poetów, m.in. był tam Edward Stachura. W 1967 został członkiem ZLP. W 1969 powrócił do Wrocławia, gdzie przez trzy lata pracował w Wydziale Kultury Prezydium WRN jako starszy referent do spraw plastyki i sztuki ludowej, później był nauczycielem historii w Technikum Gastronomicznym. W 1969 został członkiem PZPR. Po 1970 pracował jako dziennikarz w redakcji literackiej wrocławskiego ośrodka Polskiego Radia. Wiersze, opowiadania, prozę poetycką, recenzje literackie i tłumaczenia, głównie z literatury rosyjskiej, publikował w wielu czasopismach, zwłaszcza w *Nadodrze* (1966-69) i *Tygodniku Kulturalnym* (1969-77). W 1975 otrzymał prywatną, symboliczną nagrodę literacką R. Miłczewskiego-Bruno. W 1976 został zatrudniony w Naczelnej Redakcji Literackiej Komitetu do Spraw Radia i Telewizji w Warszawie, gdzie zamieszkał w 1977. Zmarł tragicznie 27 grudnia 1977 w wypadku samochodowym pod Leżachowem; pochowany w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. *Oko jedno i drugie*. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1962, 53 s.

Podp.: Jan Czopik.

Cykle: *Czas*; *Maja*.

2. *Zabrońcie się żegnać*. [Powieść]. Wwa: Iskry 1964, 192 s.

Podp.: Jan Leżachowski.

3. *Jest poranek*. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1966, 45 s.

Podp.: Jan Czopik.

Cykle: *Zegary*; *Wtórne malowanie Mai*; *Ziemia*.

4. Dolina dzwonów. [Powieść]. Wwa: Iskry 1968, 219 s.

Podp.: Jan Leżachowski.

5. Lipiec po maju. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1972, 166 s.

Podp.: Jan Leżachowski.

Zawartość: Lipiec po maju; Było jasno; Pośrodku nocy; Popołudnie ludzi; Pan Bronuś; Ten duży dom; Kokon.

6. Niewymownie się ucałować. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1974, 61 s.

Podp.: Jan Czopik.

Zawiera cykl: Miejsca ocalone: O zachodzie słońca, Moje i nasze; Pośrodku widnokręgu; Wyspa, — oraz prozę: Ucieczka albo pierwsza praca Herkulesa.

7. Góra — dół. [Powieść]. Wr.: Ossol. 1975, 268 s.

Podp.: Jan Leżachowski.

8. Tropy. Wiersze dawne i nowe. Pośl.: K.K. Pysiak. Wr.: Ossol. 1978, 73 s.

Podp.: Jan Czopik.

Zawiera wiersze z tomów poz. 1, 3, 6 oraz wiersze nowe.

9. Niezwykły zmierzch albo Niby — bajka o Kajtku i złym czarowniku czyli opowieść, która — jak sądzi autor Jan urodzony nad rzeką San szarą godziną lutową, kiedy słońce było w znaku wodnika — nikogo nie poucza, nie mówi za dużo miłości, wyjaśnia zaś przy sposobności znaczenie słów bułaj, ambaras, ruczaj. Wwa: KAW 1987, 47 s.

Przekład

1. S. Janowicz: Zapomnieliska. Miniatury poetyckie. Wr.: Ossol. 1978, 71 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1974 — SWPP 2 (F. Lichodziejewska).

E. Czaplejewicz: Maksymalizm skompromitowany. *Twórczość* 1963 nr 8 [rec.: Oko jedno i drugie]. — S. Melkowski: Trzej po debiucie. *Twórczość* 1965 nr 12 [rec.: Zabrócić się żegnać]. — M. Orski: Realizm krytyczny. *Twórczość* 1969 nr 9 [rec.: Dolina dzwonów, Zabrócić się żegnać]. — Z. Andres: W kręgu pisarstwa J.Cz.-L. *Profile* 1978 nr 9. — R. Biliński: Przemijanie aktywne. *Odra* 1979 nr 5. — [Tropy:] Z. Andres: Tropy poetyckich wtajemniczeń. *Profile* 1979 nr 11; J. Stolarczyk: Etos gry poetyckiej. *Twórczość* 1979 nr 8. — W. Tkaczk: Jaskoluby. *Poezja* 1981 nr 9. — A. Siatecki: „Siekierazada” albo zima Stachury w Kotli. *Nadodrże* 1981 nr 25, 26. — K. Pysiak: „Nazwać — znaczy ujarzmić”. W: K. Pysiak: *Przecena dla młodej literatury*. Wwa 1988. J.Z.

CZUCHNOWSKI Marian Daniel
1909-1991

Pseud.: Apolinary Świeć; Bazyli Tur; (C); (em-cze); Franciszek RADIUS; Józef Buczyzna; Krystyn Borkowski; (mC); (m.c.); m.cz.; M.Cz.; (m.d.c.); M.D.C.; (MDC); Michał Srebrzak; Stanisława Jazówna; Szczepan Rawa.
Poeta, prozaik, publicysta.

Urodzony 22 maja 1909 we wsi Polna pod Grybowem (Nowosądeckie); syn Stanisława Czuchnowskiego, agronoma, działacza PSL, i Kunegundy z

Bałazyńskich. Do szkoły średniej uczęszczał w Nowym Sączu. Debiutował w 1927 utworem prozą „O krzyk wieku”, opublikowanym w czasopiśmie młodzieży gimnazjalnej *Lot* (nr 1), którego był współredaktorem. Po zdaniu matury w 1928 w Gorlicach, zaczął studiować prawo i filozofię na Uniwersytecie Jagiellońskim. Wkrótce przerwał studia, aby objąć po śmierci ojca gospodarstwo we wsi Luźna pod Gorlicami. W 1928-29 współpracował z pismem *Głos Narodu*, ogłaszając wiersze oraz liczne recenzje i artykuły literackie. W 1930-31 pracował jako reporter w redakcji *Ilustrowanego Kuriera Codziennego* w Krakowie. W 1931-33 był związany z grupą poetów Awangardy, skupionych wokół czasopisma *Linia*. W tym czasie zaczął rozwijać działalność polityczną po stronie radykalnego ruchu chłopskiego i robotniczego, za co był kilkakrotnie aresztowany. Uczestniczył w redagowaniu czasopism *Wies — Jej Pieśń* (1934-35; tu też artykuły i noty pod pseud.: Józef Buczyzna, Michał Srebrzak), *Nowa Wies* (1935-36; tu też artykuły pod pseud.: Apolinary Świeć, Bazyli Tur, Franciszek RADIUS, Stanisława Jazówna, Szczepan Rawa), *Akcja Literacka* (1935). Współpracował z czasopismami *Lewar* (1934-35), *Lewy Tor* (1935), *Sygnaly* (1937-39). Po wybuchu II wojny światowej, gdy próbował przedostać się na tereny zajęte przez ZSRR, został 29 października 1939 aresztowany w czasie przeprawy przez rzekę San. Więziony we Lwowie, w Orle, Odessie, Charkowie, Moskwie i Wiatce, został następnie zesłany do obozów pracy i przebywał m.in. w Uchcie. Po zwolnieniu w grudniu 1941 wstąpił do Armii Polskiej. W kwietniu 1942 zachorował na tyfus plamisty i leczył się w Taszkencie. W sierpniu ewakuował się z Armią Polską na Bliski Wschód. W 1943 został przeniesiony do służby cywilnej; przebywając w Jerozolimie współredagował dziennik *Gazeta Polska*, w którym publikował liczne wiersze, reportaże i artykuły. W 1944 zamieszkał na stałe w Londynie, zarabiał na życie pracując fizycznie w wielu zawodach. Równocześnie kontynuował twórczość literacką; wiersze, artykuły i szkice drukował w londyńskich czasopismach, m.in. w *Dzienniku Polskim* i *Dzienniku Żołnierza* (od 1944), *Nowej Polsce* (1944), *Orle Białym* (stałe w 1950-56), *Tygodniu Polskim* (1964-67), a także w paryskiej *Kulturze* (od 1948). W 1956 otrzymał nagrodę Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie, w 1962 nagrodę im. T. Sułkowskiego. W 1966 nawiązał stałą współpracę z wydawanymi w Londynie czasopismami *Oficyna Poetów* oraz *Kronika* (1967-70; od 1967 był sekretarzem redakcji, a od maja 1969 redaktorem naczelnym pisma). W 1974 otrzymał nagrodę Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku. Zmarł 9 stycznia 1991 w Londynie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Poranek goryczy. [Wiersze]. Poznań: Rolnicza Księg. Nakładowa 1930, 19 s.
2. Kobiety i konie. (Listy do Jana Artura Rimbaud). [Wiersze]. Poznań: Rolnicza Księg. Nakładowa 1931, 15 s.
3. Reporter róż. [Wiersze]. Kr.: Wydawn. Lit.-Nauk. 1932, 28 s. Wyd. nast.: Wybór i wstęp: J. Kryszak. Wwa: KMPiK 1974, 29 s.
4. Tak. Poezje. Kr.: J. Gablankowski 1933, 78 s.
5. Nowa kultura. Szkic teoretyczny. Naprawa: *Wies - Jej Pieśń* 1934, 38 s.
6. Trudny życiorys. Poemat wiejski. Po konflikcie nakład drugi. Kr.: J. Gablankowski 1934, 92 s. Wyd. nast. wspólnie z poz. 7 pt. Trudny życiorys: Powódź i śmierć. Poematy. Oprac. J. Kryszak. Wwa: LSW 1980, 148 s.
7. Powódź i śmierć. [Poemat]. Kr.: [b.w.] 1936, 46 s. Wyd. nast. zob. poz. 6.
8. Cynk. Powieść. Kr.: [S. Seiden] 1937, 223 s. Wyd. nast. wspólnie z poz. 10 pt. Cynk; Pieniądz. Wstęp: J. Kryszak. Wwa: LSW 1976, 279 s.
9. Arkusze poetycki 10. Wwa: [b. w. 1938], 7 s. Zawiera utwory z tomu poz. 1 i inne wiersze.
10. Ksawera. Powieść. Fragm.: *Dz. Lud.* 1938 nr 106, 109; *Kamena* 1938 nr 6, 1939 nr 6; *Nurt* 1938 nr 2; *Robotnik* 1938 nr 107; *Sygnaly* 1938 nr 40; *Czarno na Białem* 1939 nr 12.
11. Pieniądz. Powieść. Kr.: Sirinks 1938, 267 s. Wyd. nast. zob. poz. 8.
12. Z ziemi włoskiej do Polski ... [Wspomnienia]. Londyn: Bibl. Walczącej Polski 1944, 24 s. Przekł. ang.: The Polish troops in Italy. London 1944.
13. Cofnięty czas. Pierwodr. pt. Listy z Bliskiego Wschodu. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1944 nr 88-298 [z przerwami], 1945 nr 10, 12-14. Wyd. osob. Londyn: Świat. Związek Polaków z Zagranicy, Pol. Biuro Wydawn. „Światpol.” 1945, 122 s. Wspomnienia z pobytu w formacjach polskich na Bliskim Wschodzie.
14. Z Moskwy do ... Moskwy. [Publicystyka]. Londyn: Bibl. Walczącej Polski 1945, 31 s. Dot. działalności Związku Patriotów Polskich.
15. Pożegnanie jeńca. [Wiersze z lat 1943-1945]. Newtown: Montgomeryshire Print. & Stationery Co. 1946, 46 s. Bibl. Autorów Pol. Zawartość: Wiersze palestyńskie; Wiersze wojenne; Wiersze angielskie.
16. Pola minowe. [Wiersze]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1951, 35 s.
17. Tyfus, teraz słowiki. Powieść. Londyn: Modern Writing 1951, 150 s.
18. Rozłupany przez perłę. [Wiersze]. Londyn: Koło SPK [Stow. Pol. Kombatantów] nr 11 (SW) 1952, 60 s.
19. Motyl i zakonnica. Poematy. Londyn: [Nakł. autora] 1953, 39 s.
20. Dama w jedwabnym płaszczu deszczowym. Poematy. Londyn: Print. by N. Mac Neill 1954, 47 s.
20. Fiolki z Warszawy. Sztuka teatralna w 3 aktach. Londyn: [Nakł. autora] 1954, 64 s.
21. Na wsi. [Poemat]. *Wiadomości*, Londyn 1956 nr 52/53. Wyd. osob. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1958, 51 s. Dat.: Oxford 1953-Stoneleigh 1955.
22. Pierścień i zamieć. Powieść. Londyn: Veritas 1956, 245 s.
23. Poeta. W setną rocznicę zgonu A. Mickiewicza. [Poemat]. Londyn: Alma Book Co. 1956, 16 s.
24. Srebrna ostroga. Zbiór opowiadań. Londyn: Veritas 1958, 175 s. Tu 53 drobne opowiadania.
25. Angielska zima 1947. Poemat z szuflady. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1966, 32 s.
26. Czarna koronka. Powieść. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1966, 319 s.
27. Żal po czeremkach. Powieść fantastyczna. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1972, 181 s.
28. Poezje wybrane. Wybrał i posł. opatrzył J. Kryszak. Kr.: WL 1978, 331 s.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PP (E. Głębička). — LP (J. Maciejewski). — LP po 1939 (W. Ligeża). — Z.R. Wilkiewicz: *Polnische Exilliteratur 1945-1980*. Köln, Wien 1991.

[Poranek goryczy:] K. Czachowski: *Narodziny poety*. *Kur. Lit.-Nauk* 1930 nr 21; K. Czachowski: *Polski Rimbaud*. *Luow. Wiad. Muzyczne i Lit.* 1930 nr 5/6; T. Kudlinski: *Zet* 1932 nr 21 [dot. też: *Kobiety i konie*; *Reporter róż*]. — [Cynk:] E. Breiter: *Powieść i nowela*. *Wiad. Lit.* 1937 nr 43; B. Dudziński: *Powieść o więzieniu*. *Sygnaly* 1937 nr 32. — [Pieniądz:] B. Dudziński: *Powieść o chłopach*. *Sygnaly* 1938 nr 44. — *Listy z Bliskiego Wschodu* M.Cz. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1944 nr 88 [o losach M.Cz.]. — T. Terlecki: *Cz. laureatus*. *Wiadomości*, Londyn 1955 nr 4 — J. Kryszak: *O pisarstwie M.Cz. Regiony* 1975 nr 3. — H. Sośnica: *Twórczość poetycka M.Cz. w latach 1930-1936*. *Acta Univ. Nicolai Copernici (Nauki Hum.-Spol.)* 1977 z. 81. — A. Chłopek: *O poetyckim debiucie M.Cz.* *Pr. Nauk. UŚL* 1978 nr 204. — T. Klak: *Poranek poezji*. (O wczesnej lirycy M.Cz.). *Poezja* 1978 nr 7/8. — T. Klak: *Reporter róż*. (O epice M.Cz.). *Mies. Lit.* 1978 nr 1, przedr. w tegoż: *Reporter róż*. Kat. 1978. — S. Barańczak: *Kłesa M.Cz.* W tegoż: *Etyka i poetyka*. Paryż 1979. — S. Burkot: *„Syn pół niesforny i dziki ...”*. *Zdanie* 1978 nr 4, przedr. w tegoż: *Marchoła na Parnasie*. Wwa 1980. — S. Melkowski: *Bezinteresowność jako forma uczestnictwa*. *Poezja* 1980 nr 7. — J. Kryszak: *„Pęka codziennie nad nami granat dnia ...”* (O przedwojennej twórczości M.Cz.); *Dwa poematy wiejskie M.Cz.* (Geneza i tło); *„Jeszcze się bronię, jeszcze zwyciężam ...”* (O powojennej twórczości M.Cz.). W tegoż: *Urojona perspektywa*. Łódź 1981. — T. Klak: *Liryka i epika* —

M.Cz. W: Poeci dwudziestolecia międzywojennego. T. 1. Wwa 1982. — J. Kryszak: Urzeczenie biologią i historią. (Rzecz o M.Cz. i Józefie Łobodowskim). W: Polska literatura emigracyjna. Lubl. 1983*. — J. Kryszak: Poezja ziemi. Międzywojenna twórczość poetycka Mariana Czuchnowskiego. Wwa: LSW 1984, 231 s. — J. Kryszak: Obrazy natury. *Lit. Lud.* 1984 nr 1. — J. Kryszak: Zdyszana mowa codzienności. (Konkret zwykłego dnia w poezji emigracyjnej). *Znak* 1984 nr 354/355 [dot. także poezji W. Iwaniuka]. — P. Kuncewicz: Agonia i nadzieja (Literatura polska 1918-1986). *Prz. Tjg.* 1987 nr 5. — J. Kryszak: M.Cz.: kronikarz emigracyjnej codzienności. *Autograf* 1988 nr 2. — J. Kowalski [J. Zieliński]: M.D.Cz. W teozof. Leksykon polskiej literatury emigracyjnej. Lubl. 1989; 2oż wyd. 2 Lubl. [1990]. — K. Jakowska: Międzywojenna powieść perswazyjna. Wwa 1992, passim. — J. Kryszak: M.Cz. W. OLP. Ser. 6 t. 4. Kr. 1993.

E.G.

CZYCHOWSKI Mieczysław
ur. 1931

Poeta, prozaik, plastyk.

Urodzony 26 maja 1931 we wsi Dzbenin pod Ostrołęką w rodzinie chłopskiej; syn Stanisława Czychowskiego i Wiktorii z domu Romanik. Debiutował w 1951 wierszem „Ja dziś z Wami”, ogłoszonym w *Dzienniku Bałtyckim* (nr 115); z piśmem tym współpracował także w latach następnych. W 1956 był współzałożycielem grupy poetyckiej Kontrasty, a w 1959-62 należał do Gdańskiej Grupy Młodych. W 1959 ukończył Wyższą Szkołę Sztuk Plastycznych w Gdańsku, gdzie studiował malarstwo sztalugowe; w tymże roku został członkiem Związku Polskich Artystów Plastyków. Uprawiał także rzeźbę. Współpracował w tym czasie jako autor tekstów i scenograf z Klubem Medyka, a także z Teatrykiem Refleksji przy Politechnice Gdańskiej. Wiersze, utwory prozą oraz artykuły poświęcone sztuce plastycznej publikował w wielu czasopismach, m.in. w *Głosie Wybrzeża* (od 1958), *Pomorzu* (1959-64). W 1960-71 był związany z kręgiem Orientacji Poetyckiej Hybrydy w Warszawie; publikował też w czasopiśmie grupy *Orientacja* (1966-67). W 1964 został członkiem ZLP. W następnych latach ogłaszał utwory poetyckie w miesięczniku *Litery* (1965-73), w *Współczesności* (1969-71), w *Poezji* (od 1972). W 1986 wszedł do zarządu Oddziału Gdańskiego ZLP. Otrzymał nagrody za całokształt twórczości: w 1972 w konkursie Pierścienia, Peleryny i Pióra, przyznanej przez Klub Studentów Wybrzeża „Żak”, a w 1974 nagrodę Wojewody Gdańskiego. Mieszka w Gdańsku.

TWÓRCZOŚĆ

1. Miejsce wydrążenia. [Wiersze]. Oprac. graf. ... [Gdynia:] WM 1960, 140 s.
2. Misterium na uboczu. [Wiersze]. Ozdobniki ... Gdynia: WM 1966, 74 s.
3. Progresje. [Wiersze]. Ozdobniki ... Gdynia: WM 1968, 79 s.

4. Zapisywanie trenu. [Wiersze]. Rys. autora. Gdańsk: WM 1971, 72 s.

5. Lasem, losem, zбочem życia. Wiersze wybrane z rys. ... Gdańsk: WM 1974, 222 s.

6. Krwią lamowane. [Wiersze]. Oprac. graf. ... Gdańsk: WM 1979, 138 s.

7. Powroty. [Wiersze]. Ostrołęka: Klub Lit. „Narzew” przy Oddz. Warsz. ZLP 1985, 25 s.

8. Wiersze wybrane. Wstęp i wybór: K. Nowosielski. Oprac. graf. ... Gdańsk: WM 1985, 228 s.

9. Pisane na szybie. [Wiersze dla dzieci]. Gdańsk: WM 1988, 13 s.

Prace redakcyjne

1. M. Stryjewski: Białe panny. [Wiersze]. Wyboru dokonał i wstępem opatrzył ... Gdańsk: WM 1975, 117 s.

2. K. Kretowicz: Znad Motławy. [Wiersze]. [Wybór: ..., F. Fenikowski. Słowo wstępne i red.: J. Turczyński]. Gdańsk: Tow. Przyj. Gdańska 1978, 111 s.

OPRACOWANIA (wybór)

PP (E. Głębicka).

M. Kowalewska: M.Cz. *Pomorze* 1966 nr 2. — A. Żurowski: Sztuka mówienia. *Współczesność* 1969 nr 22. — K. Nowosielski: O poezji M.Cz. *Roczn. Kult. Ziemi Gdań.* 1973. — E. Nawrocka: Historie na uboczu. O poezji M.Cz. *Litery* 1973 nr 7. — [Lasem, losem, zбочem życia:] M. Woźniak: Pamiętnik artysty. *Tjg. Mor.* 1974 nr 14; E. Puzdrowski: Czyżby z wszystkim świat pomylił? *Twórczość* 1974 nr 8. — J. Marx: W cieniu pokolenia. *Poezja* 1976 nr 7/8. — K. Nowosielski: Poeta i malarz. *Okolice* 1977 nr 3. — S. Gostowski: Poezja M.Cz. W: *Literatura Gdańska i Ziemi Gdańskiej w latach 1945-1975*. Gdańsk 1979. — K. Kusek: Świętowanie życia albo misteria według M.Cz. *Poezja* 1979 nr 7. — M. Bocian: Scalone z rozkładu. *Punkt* 1980 nr 9. — J. Marx: Plebejski surrealizm. *Poezja* 1982 nr 9.

E.G.

CZYCZ Stanisław
ur. 1931

Pseud.: Michał G., Michał C. — fotoamator; (S.G.).
Poeta, prozaik.

Urodzony 6 kwietnia 1931 w Gwoźdźcu (gmina Krzeszowice); syn Władysława Czyczy, ślusarza kolejowego, i Heleny ze Spytkowskich, chłopki małorolnej. Do szkoły podstawowej chodził w Krzeszowicach. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Gwoźdźcu. Po wojnie uczęszczał do gimnazjum ogólnokształcącego w Krzeszowicach oraz do Technikum Energetyczno-Elektrycznego w Krakowie, które ukończył w 1952. W tym czasie należał do ZMP. Następnie do 1955 pracował w Krakowskich Zakładach Kamienia Budowlanego, kolejno w Krakowie i Krzeszowicach. Od 1954 był członkiem Koła Młodych ZLP. Debiutował w 1955 wierszami „Było” i „Elegia”, opublikowanymi na łamach dodatku do *Dziennika Polskiego* pt. *Od A*

do Z (nr 12); w tym też roku ogłosił w *Życiu Literackim* (nr 51) wiersze: „Gdybym żył w roku 1883 ...” i „Szczur”, które uważa za właściwy debiut poetycki. W 1955-57 podejmował różnego rodzaju prace zarobkowe. Następnie studiował jako hospitant w pracowni prof. Adama Marczyńskiego w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. W 1959 ze względu na konieczność zarobkowania zrezygnował ze studiów. Od 1959 był członkiem ZLP (do 1983). W 1962-69 prowadził w *Przekroju* stałą rubrykę pt. „Fotografia jest sztuką trudną” (pod pseud.: Michał C. i Michał C. – fotoamator). W 1976 otrzymał nagrodę Pierścienia 76, przyznawaną przez Klub Studentów Wybrzeża „Żak” za całokształt twórczości poetyckiej. W 1989 otrzymał doroczną nagrodę Funduszu Literatury. Odznaczony Złotą Odznaką za Pracę Społeczną dla m. Krakowa (1980). Mieszka w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Tła. Wiersze. Kr.: WL 1957, 82 s.

2. Berenais. [Wiersze]. Wwa: PIW 1960, 51 s.

Cykle: Słowa do napisu na zegarze słonecznym; Punickie naturale.

3. And. [Opowiadanie]. *Twórczość* 1961 nr 3 s. 11-44. Przedr. w poz. 4. Wyd. osob. Kr.: WL 1980, 102 s.

Pierwodruk opatrzone wypowiedzią redaktora pisma J. Iwaszkiewicza: Gorzki smak brzożowych listków (s. 127).

4. Ajol. [Powieść]. Kr.: WL 1967, 225 s.

Części: And [poz. 3]; Ajil; Listy; Laor [poz. 6].

5. Nim zajdzie księżyc. [Opowiadania]. Kr.: WL 1968, 292 s. Wyd. 2 tamże 1970.

Zawartość: Wróc do Sorrento; Nad rzeką, której nie ma; I zerwę kwiat pełen rosy; Góry słabo widoczne; Gdy nocą pachnie kwiat magnolii; Myszka; Nim zajdzie księżyc [poz. 12]; Lady be good.

6. Laor albo Posłuchajcie mandolin. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Lubl., Akademicki T. „Gong-2” 1970. Por. poz. 4.

7. Białe południe. [Wiersze]. Wwa: Wyd. Kultury Prez. Dzielnicowej Rady Nar. Śródmieścia, Klub Międzynarodowej Prasy i Książki „Ruch” 1972, 23 s.

8. Pawana. [Powieść]. Kr.: WL 1977, 180 s.

9. Wybór wierszy. Kr.: WL 1979, 122 s.

Zawiera wiersze z poz. 1, 2. — Nagroda *Poezji* za rok 1979 przyznana w 1980.

10. Nie wiem co ci powiedzieć. [Opowiadania]. Kr.: WL 1983, 154 s.

Zawiera opowiadania z tomu poz. 5; Góry słabo widoczne; Gdy nocą pachnie kwiat magnolii; Lady be good, — oraz: Gdybyś wiedziała Herminio; Jest, było, będzie; Nie wiem co ci powiedzieć.

11. Nie wierz nikomu: baza. [Powieść]. Kr.: WL 1987, 301 s.

12. Nim zajdzie księżyc. Scenariusz filmowy. Ekran. 1990. Por. poz. 5.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1967, 1973, 1976, 1989. — Wywiad: Rozmowa z S.Cz. Rozm. J. Marx. *Poezja* 1980 nr 7.

SWPP 2 (B. Winkłowa). — PP (B. Winkłowa). — LP (W. Maciąg).

[Tł:] K. Wyka: Echo katastroficzne. *Życie Lit.* 1957 nr 39, przedr. w tegoż: *Rzecz wyobraźni*. Wwa 1959, toż w wyd. 2 1977; J. Kwiatkowski: Od Różewicza do surrealizmu. *Twórczość* 1958 nr 4. — J. Prokop: Poezja językoznawcza. *Twórczość* 1961 nr 2. — J. Stempowski P. Hostowiec: Notatnik niespiesznego przechodnia. Gdzie umieścić Cz. *Kultura*, Paryż 1961 [dot. And]. — J. Katz: O „Ajolu” nieobiektywnie. *Mies. Lit.* 1968 nr 4. — H. Berezka: Sposoby. W tegoż: *Prozaimiczne początki*. Wwa 1971, przedr. w tegoż: *Sposób myślenia*. T. 1. O prozie polskiej. Wwa 1989 [dot.: Nim zajdzie księżyc]. — H. Zaworska: „... A wszystko jest rozpadanie”. W teście: *Spotkania*. Wwa 1973 [rec.: Ajoll]. — A. K. Waskiewicz: S.Cz. świadomość katastroficzna. *Poezja* 1974 nr 7/8. — [Wybór wierszy:] S. Barańczak] B. Stawiczak: W dwadzieścia lat później. *Tyg. Powsz.* 1980 nr 11; K. Gąsiorowski: W bełkocie i rzeźbach ciemna. *Poezja* 1980 nr 6. — B. Bakula: „Strzaskany witraż”. *Nurt* 1981 nr 4. — A. Nasłowska: Nowe i stare. *Twórczość* 1984 nr 3 [rec.: Nie wiem co ci powiedzieć]. — J. Marx: Podróż do kresu nocy. (O S.Cz.). W tegoż: *Gry krytyczne*. Wwa 1985. — L. Bugajski: „Lot w gwiazdy”. W tegoż: *Pozy prozy*. Wwa 1986. — H. Gosk: Gracz — wariant kondycji wydziedziczonego w debiutach 1956-1964. *Mies. Lit.* 1989 nr 4. — W. Jurasz: Świadomość potoczna, potok świadomości. *Więź* 1989 nr 6 [rec.: Nie wierz nikomu].

J.P.

CZYŻEWSKI Tytus

1880-1945

Pseud.: T.C.; T.Cz.; Tytus Cz.

Poeta, krytyk artystyczny, artysta malarz.

Urodzony 28 grudnia 1880 w majątku Berdychów (obecnie wieś Przyszowa) pod Limanową; syn Tytusa Czyżewskiego i Rozalii z Racięskich, właścicieli majątku. Ukończył szkołę średnią (wydziałową) w Nowym Sączu. Od 1902 studiował w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. W 1907 wydał pierwszy utwór literacki „Śmierć Fauna”. Od tegoż roku do 1909 kontynuował studia malarskie w Paryżu. Po powrocie uczył rysunków w gimnazjum w Łańcuchu i równocześnie uprawiał malarstwo (w 1910 miał w Krakowie pierwszą indywidualną wystawę). W 1910-12 przebywał ponownie w Paryżu, a następnie po krótkim okresie pracy nauczycielskiej w Dębicy (1914) zamieszkał w Krakowie. W 1917 założył wraz z Brunonem Jasińskim i Stanisławem Młodoczeńcem klub futurystów Katarynka. Należał do grupy awangardy artystycznej, która w 1919 przyjęła nazwę Formistów. Od 1919 redagował wspólnie z Leonem Chwistkiem, a później z Konradem Winklerem organ tej grupy — *Formiści*; w piśmie tym (do 1921), a także w *Gońcu Krakowskim* (1919-20) publikował artykuły i wiersze. Był współautorem *Jednodniówki futurystów* (1921). W 1922 po rozpadnięciu się grupy wyjechał do Paryża, gdzie pracował w Ambasadzie Polskiej. Prze-

syłał korespondencje do *Zwrotnicy* (1922-23) oraz zamieszczał liczne recenzje z wystaw malarskich, m.in. w *Epoce* (1927-28) i *Kurierze Polskim* (1927-28). Odbił podróże po Włoszech i Hiszpanii. W 1930 osiadł na stałe w Warszawie. Kontynuował twórczość malarską, wystawiając obrazy na licznych wystawach zbiorowych i indywidualnych. Uprawiał nadal krytykę artystyczną na łamach *Głosu Plastyków*, *Kultury* (1931-32), *Wiadomości Literackich* (1933-36), *Kuriera Polskiego* (1938-39), *Prosto z mostu* (1938-39). W czasie okupacji niemieckiej przebywał nadal w Warszawie. Pracował nad nowym tomem wierszy „Antidotum”, który uległ zniszczeniu w czasie powstania warszawskiego. Po upadku powstania zamieszkał w Krakowie i tam zmarł 6 maja 1945.

TWÓRCZOŚĆ

1. Śmierć Fauna. Obrazek. Kr.: G. Gebethner 1907, 34 s. Praprem. Kr., T. Cricot 1934. Radio 1973.

2. Zielone oko. Poezje formistyczne, elektryczne wizje. Przedm.: L. Chwistek, J. Hulewicz. [Ilustr.] ... Kr.: G. Gebethner 1920, 71 s.

3. Osioł i słońce w metamorfozie. [Jednoaktówka]. Praprem. Kr., T. Bagatela 1921. Wyd. łącznie z: *Włamywacz z lepszego towarzystwa* [poz. 4]. Kr.: Skł. gł. Gebethner i Wolff 1922, 40 s.

Adapt.: B. Prządka. Radio 1976; [Miniatury dramatyczne]. Oprac. E. Łukomska. Radio 1981.

4. Włamywacz z lepszego towarzystwa (1 akt 10 minut). [Jednoaktówka]. Powst. przed 1922. Wyd. zob. poz. 3.

5. Noc – dzień. Mechaniczny instykt elektryczny. [Wiersze]. Kr.: Skł. gł. Gebethner i Wolff 1922, 41 s.

6. Wąż, Orfeusz i Euridika. Wizja antyczna. [Poemat sceniczny]. Kr.: Inst. Wydawn. Niezależny. 1922, 15 s.

7. Pastorałki. Drzeworyty: T. Makowski. Paryż: Pol. Tow. Przyj. Książki 1925, 34 s. Wyd. nast.: Do druku przygot. Z. Pawlus i L. Rzeszowski. Pośł.: J. Woźniakowski. Kr.: Znak 1982; Wwa: WAiF 1982; Pośł.: M. Hussakowska-Szyszkowska. Kr.: PWM 1985.

Adapt.: Radio 1979. – teatr.: E. Jachym. Wyst. Bielsko-Biała, T. Lalek „Banialuka” 1981.

8. Robespierre. (Poemat); Rapsod; Cinéma; Od romantyzmu do cynizmu, Paryż – Wwa: Druk L. Nowak 1927, 43 s.

9. Władysław Ślewiński. Wwa: Gebethner i Wolff 1928, 22 s., 32 tabl.

10. Lajkonik w chmurach. Poezje. [Wwa:] Gebethner i Wolff 1936, 65 s.

11. Upiór Toleda. [Zbiór nowel i szkiców z podróży po Hiszpanii]. W druku w 1939; zniszcz. w czasie wojny [inf. J. Pollakówna]. Druk fragm.: Upiór Toleda. *Droga* 1932 nr 1 s. 65-74, nr 2 s. 150-159.

12. Harfiarz uliczny. (Wybór wierszy). Wybór i oprac.: J. Kryszak. Wwa: Wyd. Kultury Prez. Dzielnicowej Rady Nar. Wwa-Śródmieście, Klub Międzynarodowej Prasy i Książki „Ruch”, ZG SZSP 1973, 27 s.

13. Poezje wybrane. Wybór i oprac.: J. Pollakówna. Wwa: LSW 1979, 113 s.

14. Poezje. Oprac. i przedm.: K. Karasek. Wwa: PIW 1987, 295 s.

15. Poezje i próby dramatyczne. Oprac. [i wstęp:] A. Baluch. Wr.: Ossol. 1992, XXXII, 313 s. BNI, 273.

Zawiera poz. 1-8, 10 oraz Wiersze rozproszone.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. – PP (A. Czachowski). – SAP (J. Pollakówna). – LP (J. Wojnowski).

L. Chwistek: T.Cz. a kryzys formizmu. Kr.: Gebethner i Wolff 1922, [3] s., przedr. w tegoż: *Wielość rzeczywistości w sztuce i inne szkice literackie*. Wwa 1960. – K. Wyka: Cz. – poeta; „Pastorałki” Cz. W tegoż: *Rzecz wyobraźni*. Wwa 1959, przedr. w tegoż: *Wędrując po tematach*. T. 1. Kr. 1971. – J.J. Lipski: O poezji T.Cz. *Twórczość* 1960 nr 6. – W. Morawski: Poezja T.Cz. i Apollinaire’a. *Prz. Hum.* 1961 nr 4. – E. Suliborska-Rymkiewicz: Utwory dramatyczne T.Cz. *Pr. Polonist.* Ser. 19. 1963. – D. Dunin-Michałowska: T.Cz. i „Cricot” krakowski teatr plastyków. *Proscenium* 1965 nr [10]. – D. Ratajczak: Próby dramatyczne T.Cz. *Dialog* 1968 nr 2. – J. Pollakówna: Spełnienia dwoiste. (Uwagi o twórczości Cz.). *Poezja* 1969 nr 1. – G. Gazda: Funkcja artystyczna pastorałek w twórczości T.Cz. i Jerzego Harasymowicza. W: *Literatura i metodologia*. Wr. 1970. – J. Pollakówna: Tytus Czyżewski. [Album]. Wwa: Ruch 1971, 93 s. – A. Konkowski: Dialektyka drażnienia. *Poezja* 1974 nr 3. – J. Pollakówna: Malarz i poeta. W: *Tytus Czyżewski 1880-1945. Katalog wystawy*. Oprac. M. Dąbrowski. Pozn. 1974. – M. Wyka: T.Cz. *Twórczość* 1978 nr 1, sprost. M. Buczkówna *tamże* nr 7. – M. Załęski: „W imię ducha motoru amen”. *Twórczość* 1980 nr 7. – J. Kryszak: Harfiarz uliczny. W tegoż: *Urojona perspektywa*. Łódź 1981. – M. Wyka: *Dynamomaszyny i pastorałki*. W: *Poeci dwudziestolecia międzywojennego*. T. 1. Wwa 1982. – B. Carpenter: The futurist manifestoes. T.Cz. W tegoż: *The poetic avantgarde in Poland, 1918-1939*. Seattle, London 1983. – S. Stopczyk: Tytus Czyżewski. Wwa: KAW 1984, 46 s. – A. Baluch: O formizmie w malarstwie i poezji Cz. *Mies. Lit.* 1985 nr 1. – A. Baluch: *Wizualność poezji T.Cz. Roczn. Nauk.-Dydak. WSP w Krak. (Pr. Hist.-Lit.)* 1986 z. 10. – K. Karasek: Awangardysta jako kolektyn. W tegoż: *Poezja i jej sobowtór*. Wwa 1986. – A. Miedzyrzeccki: Fioleton poetycki. Cz. 1-2. *Twórczość* 1988 nr 9, 10. – J.J. Lipski: T.Cz. W: OLP. Ser. 6 t. 3. Kr. 1993.

J.Cz.

CZYŻÓWSKI Kazimierz Andrzej
1894-1977

Pseud.: Andrzej, Andrzej Socha; K.A.C.; K.A.Cz.; K.Cz. Dramatopisarz, autor utworów dla młodzieży.

Urodzony 28 lutego 1894 w Niżniowie nad Dniestrem; syn Feliksa Czyżowskiego, nauczyciela, i

Gabrieli z Irodenków. Szkołę średnią ukończył w Krakowie. Następnie studiował na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Debiutował w 1912 jednoaktówką pt. „Lipsk”, wystawioną w Krakowie. Od 1912 należał do tajnej organizacji Polska Młodzież Socjalistyczna. W 1914-21 służył w Legionach Polskich i w Wojsku Polskim; brał udział w powstaniach śląskich. Odznaczony Krzyżem Walecznych (1914, 1917, 1921) oraz Krzyżem Śląskim (1921). W 1918-19 publikował wiersze w *Żołnierzu Polskim*. W 1921 jako inwalida został w stopniu porucznika zwolniony z wojska i do 1926 mieszkał w Milanówku. W tym czasie (1921-23) studiował w Szkole Nauk Politycznych. Współpracował z *Kurierem Wieczornym* (1924), *Legionem* (1931-33), *Państwem Pracy* (1933-34) i *Narodem i Wojskiem* (1934-37). Od 1934 pracował jako kierownik prasy i propagandy w Dyrekcji Monopoli Tytoniowego, w Państwowej Radzie Spółdzielczej oraz w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Działał też społecznie w wydawnictwach i ruchu spółdzielczym; był m.in. przewodniczącym komisji kulturalno-wydawniczej Zarządu Głównego Straży Pożarnej i wiceprzewodniczącym Zarządu Głównego Pracowniczego Towarzystwa Oświatowo-Kulturalnego. W 1934-38 był redaktorem tygodnika *Gazeta Przemysłowo-Rzemieślnicza* oraz współpracował z pismami spółdzielczymi *Spółnota* i *Spolem*, a w 1936-39 należał do komitetu redakcyjnego czasopisma *Zuchowaty*, w którym ogłaszał wiele artykułów. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Warszawie i brał udział w pracy konspiracyjnej jako członek Związku Walki Zbrojnej. W lipcu 1940 został aresztowany przez gestapo. Po ucieczce z więzienia w 1942, ukrywał się (pod nazwiskiem Adam Kotowski) w Radomsku. W 1943 nawiązał kontakt i współpracę z oddziałami AL. Po wojnie brał czynny udział w społecznym i politycznym życiu województwa łódzkiego. W 1945 organizował w Piotrkowie SD i był wiceprzewodniczącym MRN. W styczniu 1947 został wybrany na posła na sejm. Był członkiem Rady Naczelnej SD. W 1948 został powołany do komisji organizacyjnej, a następnie do zarządu Spółdzielczej Centrali Rzemieślniczej. W tymże roku zamieszkał na stałe w Zalesiu Górnym pod Warszawą. W 1951-52 był redaktorem naczelnym czasopisma *Informator. Kalendarz Rzemieślnika*. W 1953 zorganizował biuro wydawnictw Biblioteka Zawodowa i do 1955 był jego dyrektorem. W sierpniu 1955 uczestniczył w założeniu Spółdzielni Pracy „Znak” i został wybrany na prezesa jej zarządu. Odznaczony m.in. Krzyżem Niepodległości (1937) i Złotym Krzyżem Zasługi (1947). Zmarł 20 lutego 1977 w Warszawie.

TWORCZOŚĆ

1. Lipsk. Dramat w 1 akcie. Praprem. Kr., T. Lud. 1912.

Wyst. na akademii w rocznicę śmierci księcia Józefa Ponia-towskiego.

2. Ulica dziwna. Dramat w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Reduta 1922. Wyd. Wwa: Vita Nuova 1922, 126 s. *Bibl. Teatr. Reduty*, t. 1.

3. Muzeum ludzkich cieni. Dramat w 1 akcie. Praprem. Kr., T. Bagatela 1923.

4. Pochód. Dramat społeczny w 3 aktach z prologiem. Wwa: Związek Pol. Stow. Spożywców 1923, 168 s.

5. Sylwestrowe błazny. Dramat w 1 akcie. Praprem. Kr., T. Bagatela 1923.

6. Tajemnicze rozwiązanie. [Grotoska]. Praprem. Kr., T. Bagatela 1923.

Wyst. w widowisku: Noc sylwestrowa w Bagateli

7. Złoty kopiec. Bajka. Wwa: Związek Pol. Stow. Spożywców 1923, 47 s.

8. Maciek I, król powietrza. Powieść dla młodzieży, Wwa: Liga Obrony Powietrznej Państwa [1924], 124 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Księg. Pol. 1925; wyd. 1 [!] Wwa: LSW 1958.

Cz. 2 zob. poz. 11.

Przekł. włos.: Maciek I, Re dell'aria. [Przeł.] I.M. Borie. Bologna-Rocca 1928.

9. Ostatni bal. Dramat w 1 akcie. Praprem. Kr., T. Bagatela 1924.

Wyst. w widowisku: Rewia karnawałowa.

10. Partia mariasza. Dramat w 1 akcie. Praprem. Kr., T. Bagatela 1924.

11. Sześć godzin. Powieść. *Gaz. Adm. i Policji Państw.* 1924 nr 31-43; *Now. Il.* 1924 nr 33-47.

12. Zwiastuny. (Furta ślepych). Dramat w 4 aktach. Powst. 1923.

Rkps w Arch. Teatru im. J. Słowackiego w Krakowie.

13. Podwórzowi śpiewacy. Praprem. Kr., T. Bagatela 1924.

14. Uczta kochanków. Powieść. Wwa: J. Czarniecki [1924], 171 s.

15. Maciek na biegunie. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Księg. Pol. Tow. Macierzy Szkolnej 1925, 108 s.

Cz. 1 zob. poz. 6.

16. Szalony lotnik. Powieść fantastyczna. Lw.: Książ.-Atlas 1925, 138 s.

17. Zwiastowanie. Misterium w 1 akcie. *Spółnota* 1925 (dod. roczny).

18. Biała panienka i jej dwunastu żołnierzy. Powieść dla młodzieży. Wwa: Pol. Biały Krzyż i Kom. Zbiórki na Dom Żołnierza [1926], 121 s.

19. Niespodzianka. Szkic dramatyczny. Praprem. Kr., T. Bagatela 1926.
20. Pan Marszałek. Rzecz o Józefie Piłsudskim [wierszem]. [Wwa]: Związek Strzelecki [1926], 15 s. Wyd. nast. tamże [1926].
21. Przygody małego Eskimosa. Powieść. Wwa: Księg. J. Lisowska [1926], 102 s.
22. Strzelec Rzeczypospolitej. Wwa: Związek Strzelecki 1926, 54 s.
23. Zapomniany zegar. Dramat w 1 akcie. Praprem. Kr., T. Bagatela 1926.
24. Mały Ziuk. Jak Marszałek Piłsudski był małym chłopcem. Bajka dla dzieci. [Wwa:] Związek Strzelecki [1927], 46 s.
25. Jim żeglarz. Powieść. Lw.: Książ.-Atlas 1928, 175 s. Wyd. nast.: Wwa: Iskry 1957, tamże 1958.
26. Szaleńcy. (My I-sza Brygada). Scenariusz filmowy. Ekran. 1928.
27. Napowietrzni ludzie. Powieść fantastyczna. *Iskry* 1929 nr 10-28.
28. Szara książeczka. Powieść dla młodzieży. Wwa: Biuro Zjazdów Instytucji Oszczędnościowych w Polsce 1929, 64 s.
29. Na strażnicy. Wiersze. [Autorzy:] A. Bogusławski, ... Wwa: Gł. Związek Straży Pożarnych RP 1932, 61 s.
30. *Virtuti Militari*. Dramat w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Pol. 1932.
Rkps w Arch. Teatru im. J. Słowackiego w Krakowie.
31. Komitet honorowy. Komedia w 2 aktach. Wwa: Związek Straży Pożarnych RP 1933, 63 s.
32. Instruktor. Sztuka w 3 aktach dla świetlic straży pożarnej. Powst. ok. 1935. [Inf. autora].
33. Szytgar Florian Nadolny. Nowela osnuta na tle służby publicznej strażactwa śląskiego. Wwa: Związek Straży Pożarnych RP 1935, 14 s.
34. Nowe ogniwa. Projekt obchodu 11 listopada. *Teatr Lud.* 1938 nr 10 s. 275-286.
35. Pan delegat. Komedia w 2 aktach. Wwa: Związek Straży Pożarnych RP 1938, 71 s.
36. Jim lotnik. [Powieść]. [Lw.:] Książ.-Atlas [ok. 1939] *Bibl. Iskier*. [Inf. autora].
37. Mak, syn Błękitnego Pułku. Powieść. Wwa: NK 1939, 190 s.
38. Nawracanie Pawła. (Kiej się wstydzę). Powst. ok. 1948. [Inf. autora].
Wyróżnienie w konkursie Min. Kultury i Sztuki na sztukę świetlicową.
39. Wiosenna burza. Sztuka w 3 aktach. Wwa [ok. 1948], powiel.
Wyróżnienie w konkursie Min. Kultury i Sztuki na sztukę świetlicową.
40. Zawalidroga. Komedia w 3 aktach. Wwa: CPARA 1965, 76 s.
- Ponadto wg inf. autora następujące utwory sceniczne, powstałe w 1948-1956: *Bunt kobiet*. Komedia w 3 aktach. — *Janek z lasu*. Sztuka w 5 aktach dla teatrów kukielkowych. — *Kowale*. Dramat społeczny w 3 aktach. [Rkps w Arch. T. im. J. Słowackiego w Krakowie]. — *Wilczek morski*. Sztuka młodzieżowa w 5 aktach. — *Wilczek i rekiny*. Sztuka w 3 aktach.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953, 1956. — SWPP 1. — PP (E. Głębička). — LP (H. Urbas). — NSLD (J. Z. Białek). — A. Niewiadomski: K.A.Cz. *Fantastyka* 1983 nr 5, przedr. w: A. Niewiadomski, A. Smuszkiewicz: *Leksykon polskiej literatury fantastycznonaukowej*. Pozn. 1990.

[Ulica dziwna:] W. Horzyca. *Skamander* 1922 nr 18; M. Orlicz: *Kuszenie szablonu w teatrze*. *Ponoua* 1922 nr 4; T. [Boyl] Żeleński. *Czas* 1922 nr 103, przedr. w tegoż: *Flirt z Melpomeną. Wieczór czwarty*. Wwa 1924. — [Pochód:] Z piśmiennictwa. *Rzeczpospolita Spółdz.* 1923. — [Maciek I-szy, król powietrza:] Z. Szydłowa. *Bluszcz* 1925 nr 2. — [Virtuti Militari:] T. Boy-Zeleński. *Il Kur. Codz.* 1932 nr 22, przedr. w tegoż: *Okno na życie*. Wwa 1933; J. Lorentowicz. *Dzień Pol.* 1922 nr 21, przedr. w tegoż: *Współczesny teatr polski*. Cz. 2 Wwa 1935; A. Stonimski. *Wiad. Lit.* 1932 nr 5, przedr. w tegoż: *Gwałt na Melpomenie*. T. 2 Wwa 1959, wyd. inne Wwa 1982. — F. Januszkiewicz: *O „Zawalidrodze”*. *Cz. Teatr Lud.* 1965 nr 10. — Z. Wróblewski: K.A.Cz. W tegoż: *Pisarze Stronictwa Demokratycznego 1939-1979*. Wwa 1981. E.G.

D

DACKIEWICZ Jadwiga ur. 1923

Powieściopisarka, tłumaczka.

Urodzona 6 marca 1923 w Warszawie w rodzinie nauczycielskiej; córka Józefa Dackiewicza i Stanisławy z domu Podhajna, nauczycieli. Ukończyła w

1939 Gimnazjum i Liceum św. Zofii w Warszawie. W czasie okupacji niemieckiej przebywała w Warszawie. W 1945-49 studiowała romanistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Debiutowała w 1947 przekładem wiersza S.F. Merrilla pt. „Wielkanoc”, opublikowanym w *Tygodniku Powszechnym* (nr 14/15). Po studiach pracowała jako korek-

torka w czasopiśmie *Płomień*. W 1949-57 była redaktorem w Państwowym Instytucie Wydawniczym. Od 1955 należała do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W latach sześćdziesiątych zaczęła, oprócz przekładów z literatury francuskiej, publikować prozę, a także szkice literackie i utwory dramatyczne. W 1967 została członkiem Polskiego PEN Clubu, a w 1989 członkiem SPP. W 1992 otrzymała nagrodę Polskiego PEN Clubu dla tłumaczy za przekłady literatury francuskiej. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. *Odmiany miłości*. [Powieść]. Wiersze Alfreda de Musset w przekł. [z franc.] ... Łódź: WŁ 1962, 178 s.

2. *W romantycznym Paryżu*. [Szkice]. Wwa: Czyt. 1966, 264 s.

Zawartość: *Trochę o Paryżu* [dot. historii literatury do XIX w.]; *Dobry Teo w Neuilly* [T. Gautier]; *Kieszenie Gérarda de Nerval*; *Spacer pana Franciszka* [Buloz]; *Pani Mickiewiczowej dni paryskie*; *Paryż. Kora i Salomea* [o J. Słowackim, S. Bécu, Korze Pinnard]; *Wist w Hotelu Lambert* [o A.J. Czartoryskim w 1834 r.]; *Koncert na Quai d'Orleans* [F. Chopin].

3. *Powrót do Izoldy*. Utwór dramatyczny. Powst. ok. 1967.

Inf. Biul. Min. Kult. i Szt. 1967 nr 4.

4. *Poeta miłości*. Utwór dramatyczny. Praprem. Bydg., T. Pol. 1969.

5. *Luwr*. [Powieść]. Łódź: WŁ 1970, 151 s.

6. *Paryż zdradzony czyli Izabela Czartoryska*. [Powieść]. Lubl.: WŁubel. 1971, 338 s. Wyd. 2 tamże 1975.

7. *Belwederczyk w Paryżu*. [Powieść]. Łódź: WŁ 1973, 185 s.

8. *O Francji, o tęsknocie, czyli każdy kochał inaczej*. [Szkice]. Łódź: WŁ 1974, 207 s.

Zawartość: Zygmunta Krasieńskiego listy paryskie; *Paryż księża Jelowieckiego*; *Generałowie romantycni*.

9. *Sobiescy w zamkach nad Loarą*. [Szkice]. Lubl.: WŁubel. 1974, 184 s.

Zawartość: *Sobiescy w zamkach nad Loarą*; *Francja księcia jenerala I.A.K. Czartoryskiego*; *Pana Niemcewicza droga do Francji*.

10. *Synowie Napoleona*. [Powieść]. Łódź: WŁ.

Cz. 1. *Książę Reichstadu – Napoleon II*. 1976, 366 s. Wyd. 2 tamże 1982.

Cz. 2. *Aleksander Walewski*. 1978, 325 s. Wyd. 2 tamże 1982.

Wyd. 3 łączne cz. 1 i 2 tamże 1988.

Przekł. z czes.: *Napoleonovi synové*. [Przeł.] V. Dvořáčková. Praha 1979. – *węgier.*: cz. 1: *A safiók*. [Przeł.] E. Szuhay-Havas. [Budapest] 1987; *A sasfihok*. [Przeł.] I. Nemere. Budapest 1987, cz. 2: *Napoleon másik fia*. [Przeł.] I. Nemere. [Budapest] 1982.

11. *Generał i muzy*. [Powieść o F. Morawskim]. Lubl.: WŁubel. 1978, 277 s.

12. *Romantyczni w Italii*. [Szkice]. Wwa: Iskry 1978, 243 s.

Zawartość: *Po śladach Mickiewicza*; *Florenckie dni Słowackiego*; *Krasieński i Włochy*; *Lenartowicza florenckie wygnanie*; *Włoskie ścieżki Norwida*.

13. *Faworyty władców Francji*. [Szkice]. Lubl.: WŁubel. 1983, 455 s. Wyd. 2 tamże 1988.

Zawartość: *Agnès Sorel*; *Faworyty Franciszka I*; *Diana de Poitiers*; *Faworyty Króla Słońce*; *Ludwik Piętnasty – Umitowany*; *Pani du Barry*.

14. *W gnieździe Bonapartych*. [Szkice]. Łódź: WŁ 1983, 372 s.

Zawartość: *Lucjan*; *Paulina*; *Józefina*.

Przekłady i adaptacje

1. *W. Hugo: Marion de Lorme*. *Dramat w 5 aktach*. Wwa: PIW 1957, 202 s.

2. *N. Kazantzakis: Chrystus ukrzyżowany po raz wtóry*. [Powieść]. Wwa: Pax 1958, 546 s. Wyd. 2 tamże 1978. *Wyd. inne: Pozn.: Kantor Wydawn. SAWW [1992]*.

3. *E. Roblès: Federika*. [Powieść]. Wwa: PIW 1958, 249 s.

4. *F. Schiller: Wilhelm Tell*. *Przeł. J.N. Kamiński*. *Adapt. ...* Wwa: PIW 1958, 213 s.

5. *J. Green: Gdybym był tobą ...* Wwa: Pax 1959, 287 s.

6. *Marie de France: Pieśni*. *Wstęp: Z. Kubiak*. Wwa: PIW 1959, 185 s.

7. *Baśnie afrykańskie*. [Oprac.] G. Vallerey. *Przeł. z franc. ...* Wwa: NK 1963, 128 s.

8. *F. d'Eaubonne: Niepokój*. *Życie Pawła Verlaina*. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1963, 310 s.

9. *A. de Musset: Kasztany w ogniu; Ludwisia; O czym marzą dziewczęta*. *Utwory dramatyczne*. *Przekł. powst. przed 1966*.

Inf. Biul. Min. Kult. i Szt. 1966 nr 6.

10. *G. Feydeau: Dama od Maxima*. [Komedial]. *Wyst. Wwa, T. Klas.* 1968.

11. *J. Anouilh: Antyгона*. *Tragedia w 1 akcie*. *Wyst. Kr., T. Łalki i Maski Groteska* 1979.

Nadto liczne przekłady i adaptacje słuchowisk radiowych.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1993.

J. Jaremo-Pytowska: Kobiety w życiu Musseta. *Nowe Książ.* 1963 nr 8 [rec.: *Odmiany miłości*]. – [W romantycznym Paryżu:] [Z. Gren] *Strumiflowski: Jeszcze w dawnym Paryżu*. *Życie Lit.* 1967 nr 11; *A. Witkowska: Piórkim i dżetem*. *Nowe Książ.* 1967 nr 7. – *E. Kieruzalska: Zagubieni w świecie*. *Nowe Książ.* 1971 nr 18 [rec.: *Luwr*]. – [O Francji, o tęsknocie, czyli każdy kochał inaczej:] *L. Kamiński: O Francji, o tęsknocie, czyli romantyczne nieporozumienie*. *Nowe Książ.* 1975 nr 6; *W. Natanson: Trzy portrety*. *Twórczość* 1975 nr 11. – [Sobiescy w zamkach nad Loarą:] *M. Danilewiczowa Zielńska. Kultura*, Paryż 1976 nr 7/8; *M. Ruszczyk: Francja to*

rzecz kunsztowna ... *Nowe Książ.* 1975 nr 3 [Synowie Napoleona:] M. Rusczyk; Orłatko bez skrzydeł. *Nowe Książ.* 1976 nr 22; M. Rusczyk; Napoleonida, któremu się udało. *Nowe Książ.* 1979 nr 6. — Z. Libiszowska; Romantyk wśród klasyków. *Nowe Książ.* 1979 nr 6 [rec.: General i muzy]. J.Z.

DANECKI Ryszard

ur. 1931

Pseud.: (d); DAN; (DAN); Dr.; Elżbieta Stecka; Marian Zieliński; r.; (r).

Poeta, prozaik, publicysta, tłumacz.

Urodzony 23 sierpnia 1931 w Poznaniu; syn Adama Daneckiego, pracownika kolejowego, i Franciszki z Przygodzkich. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Poznaniu; kontynuował naukę w tajnych kompletach, należał do Szarych Szeregów. W 1945 brał udział w walkach o wyzwolenie Poznania, za co otrzymał medal i odznaczenie „Weteran 8 Gwardyjskiej Armii”. Po wojnie uczył się w Liceum Marii Magdaleny, a potem w Liceum Ogólnokształcącym im. K. Marcinkowskiego oraz w Konserwatorium Muzycznym w Poznaniu. Śpiewał w chórach Stefana Stuligrosa i Jerzego Kurczewskiego. Był członkiem ZHP (1945-50), ZWM (1946-48), ZMP (1948-50); organizował i prowadził w Poznaniu chóry tych Związków. Po otrzymaniu w 1950 świadectwa dojrzałości pracował w hufcu Służba Polsce przy budowie Nowej Huty. W tym samym roku wyjechał do Moskwy i podjął studia w Instytucie im. Gorkiego przy Związku Pisarzy Radzieckich. Debiutował w 1952 wierszem pt. „Oswobodzenie Poznania”, drukowanym w dodatku do *Głosu Wielkopolskiego* – *Nouy Świat* (nr 8); z pismem tym współpracował następnie do 1959. Po ukończeniu w 1955 studiów wrócił do Poznania i rozpoczął pracę dziennikarską, włączył się także w życie kulturalne miasta. W 1955-56 pełnił funkcję redaktora działu kultury w dzienniku *Gazeta Poznańska*, z którym współpracował również w latach następnych (w 1966-71 ponownie pracownik etatowy redakcji). W 1956-60 należał do zespołu redakcyjnego *Tygodnika Zachodniego* (tu w 1960 stały felieton teatralny), a następnie został członkiem redakcji *Expressu Poznańskiego* (z przerwą w 1966-71), w którym publikował (m.in. pod pseud.: DAN, Elżbieta Stecka, Marian Zieliński) wiersze, prozę, recenzje teatralne, filmowe, muzyczne i plastyczne, a także cotygodniowe noty informacyjne dotyczące życia kulturalnego Poznania. Utwory literackie, artykuły i przekłady (głównie z języka niemieckiego, rosyjskiego i angielskiego) drukował nadto na łamach *Widnokręgu* (1953-56), *Głosu Tygodnia* (1958-69), *Współczesności* (1958-64), a w późniejszych latach także *Gazety Zachodniej* (1975-78). Pisał również libretta do oper kameralnych oraz teksty kantat i pieśni. Był współzałożycielem poznańskiej grupy literackiej Wierzbak, działającej w 1956-60. Uczest-

niczył w organizowaniu Ogólnopolskich Festiwali Młodej Poezji (1957-62). W 1960 został członkiem ZLP; aktywnie uczestniczył w pracach Oddziału Poznańskiego, m.in. pełnił trzykrotnie funkcję sekretarza Oddziału, a od 1983 wiceprzewodniczącego ZLP. W 1989 został członkiem Zarządu Głównego ZLP. Był laureatem wielu konkursów poetyckich, otrzymał liczne nagrody literackie, m.in. Ministra Kultury i Sztuki oraz MRN w Poznaniu (1961), nagrodę dziennikarską im. M. Kasprzaka m. Poznania i Województwa Poznańskiego (1975), Prezydenta m. Poznania (1980), Ministra Kultury i Sztuki II stopnia (1985), nagrodę m. Poznania (1987). Odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1983). Mieszka w Poznaniu.

TWORCZOŚĆ

1. Czarny sześcian ciszy. [Wiersze]. Pozn.: WP 1958, 55 s.

Zawiera cykle: Rozbity latawiec; Akacjowe losy; Na końcu szosy warszawskiej; Bańki.

2. Latawiec. [Opera kameralna]. Libretto ... Wyst. Pozn. Scena „Browaru” 1958.

3. Ważka. [Opera kameralna]. Libretto ... Wyst. Pozn., Scena „Browaru” 1958.

4. Witryna. [Wiersze]. Tekst ... Ilustr.: Z. Kaja. Red. W. Woroszyński. Pozn.: MRN Centr. Biuro Wystaw Artyst. 1958, 16 k. Literacko-Plastyczna Witryna „Wierzbaka”.

Zawiera również katalog wystawy Z. Kai.

5. Twarzy odwracanie. Wiersze. Pozn.: WP 1961, 50 s.

6. Afrasiabe. Wiersze. Pozn.: WP 1964, 43 s.

Zawiera cykle; Napisy, Trwanie, Działania.

7. Kropla oceanu. [Powieść]. Pozn.: WP 1966, 251 s.

Wyróżnienie w 1965 na konkursie Wielkopolskiego Tow. Kult., WP i Oddziału ZLP na powieść współczesną.

8. Na opalenie skrzydeł. Wiersze wybrane. Pozn.: WP 1969, 90 s.

Zawiera cykle: Zdejmuję twój profil; Odrębność kropeł szybujących; Zielone przykrycie traw; Wyniesienie na feretron; Proszę o głos.

9. Dedykacje. Wiersze do sztambucha. Pozn.: WP 1972, 45 s. Wyd. nast. tamże: Wyd. 2 poszerz. 1974, wyd. 3 1984.

10. Szarania. Powieść przygodowa. *Expr. Pozn.* 1975 nr 21, 23-27, 29-33, 35-39, 41-44, 46-50, 52-56, 58-62.

11. Patrol poetycki. [Wiersze]. Pozn.: WP 1977, 90 s.

Zawiera cykle; Patrol poetycki; Wiersze z gazet; Tobie Poznaniu; Z podróznego notesu. Nagroda literacka Ministra Obrony Narodowej III stopnia w 1977.

12. *Poemat piastowski*. [Wiersze]. Pozn.: WP 1978, 31 s.

13. *Tobie, Poznaniu ten srebrny liść ... Album poetycko-graficzny. Tekst ... Ilustr.: A. Jeziorkowski*. Pozn.: WP 1980, 54 s.

14. *Zawsze jest czas terazniejszy*. Wiersze wybrane. [Pośl.] P. Kuncewicz. Pozn.: WP 1985, 125 s.

Zawiera cykle: Półwiecznemu; Gontyna; W drodze; Z dedykacji; Traktaty.

15. [Sto dwanaście] 112 godzin szczęścia. Opowiadania z różnych lat. Pozn.: WP 1988, 132 s. Zawartość: 112 godzin szczęścia; Głupie plotki; Basza; Pomidor; Królewska para; Powrót ze Szeszewa; Rejs; Zawsze jest czas terazniejszy; Śmierć Romea; Pogrzeb Julii; Żaden wynalazek; Ważą tyle co kula; W szafasie wodzów; Zabity śmiech; Znacze Tycnera?; Koty; Złoty sygnet; Święta Monika; Spacerowicz; Ramadan; Mucha; Więc istnieje?

16. *Mężczyźni półwieczni*. [Wiersze]. Pozn.: ZLP 1990, 35 s.

17. *Słowobranie*. [Wiersze]. Pozn.: ZLP 1993, 36 s.

Adaptacja

1. *Opowieść o Majakowskim*. Listy do Lili Brik. [Montaż sceniczny]. Oprac.: ... i B. Litwiniec. Praprem. Pozn., T. Nowy 1961.

Praca redakcyjna

1. *Przedpole*. Almanach młodej poezji wielkopolskiej. Wybór i przedm. ... Pozn.: WP 1986, 187 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1990. — Wywiady. Twarz bez korekty. Rozmowa z poetą i prozaikiem R.D. [Rozm.] M. Obariski. *Nurt* 1988 nr 4. SWPP 2 (M. Brykalska).

W. Jamrozak: *Poezja jako udręka*. *Nurt* 1969 nr 9 [rec.: Na opalenie skrzydeł]. — [Zawsze jest czas terazniejszy:] Z. Antolowski: Mnich oszalały. *Poezja* 1986 nr 10/11; T. Linkner; Przemijania wieczna terazniejszość. *Nurt* 1986 nr 5. — J. Marszałek: D. *Rzeczywistość* 1986 nr 50. — D.T. Lebiada: *Przestrzeń i iluzja*. *Kierunki* 1989 nr 21. — S. Barańczak: *Popis straconej odwagi*. W tegoż: *Książki najgorsze*. Wyd. 2 zmien. Pozn. 1990 [dot.: *Patrol poetycki*].

A.H.

DANEK Danuta

ur. 1938

Teoretyk i historyk literatury, eseistka, tłumaczka.

Urodzona 23 marca 1938 w Piekarach Śląskich; córka Kazimierza Danka, adwokata, i Małgorzaty z domu Urbanek, tłumacza przysięgłego. W 1952-55 uczęszczała do gimnazjum w Gliwicach. Następnie studiowała na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Warszawskiego (UW), który ukończyła w 1961. W 1959-61 publikowała recenzje w miesięczniku *Twórczość*. W 1962 rozpoczęła pracę w Instytucie Badań Literackich (IBL) PAN, od 1964 w Pracowni

Poetyki Lingwistycznej (później Pracownia Poetyki Teoretycznej i Języka Literackiego). W 1966-68 prowadziła nadto zajęcia w Katedrze Teorii Literatury UW. W 1970 otrzymała stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie pracy „O wewnętrznej polemice literackiej w powieści” (promotor prof. Maria Renata Mayenowa). W 1971 prowadziła zajęcia na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, a w 1976-78 w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej w Warszawie. Eseje oraz przekłady rozpraw naukowych z języka angielskiego, francuskiego i rosyjskiego zamieszczała m.in. w czasopiśmie *Teksty* (1973-81); tu także małe formy poetycko-prozatorskie) oraz w *Twórczości* i *Znaku*. W 1981 otrzymała stopień doktora habilitowanego na podstawie pracy „Dzieło literackie jako książka. O tytułach i spisach rzeczy w powieści” i w 1982 stanowisko docenta w IBL. W 1991 uzyskała tytuł profesora. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. *O polemice literackiej w powieści*. Wwa: PIW 1972, 217 s. IBL PAN.

Zawartość. Wprowadzenie. — Obrona prozy; Wokół koncepcji poetyckości praskiej szkoły strukturalnej; O cytatach struktur (quasi-cytatach); Wypowiedzi w dziele o dziele (w gatunkach narracyjnych).

Nagroda naukowa im. T. Mikulskiego przyznana przez Radę Naukową IBL w 1972.

2. *Dzieło literackie jako książka. O tytułach i spisach rzeczy w powieści*. Wwa: PWN 1980, 185 s.

Rozprawy i studia w czasopismach i książkach zbiorowych m.in.: [Rec.: M. Bachtin: *Problemy poetyki Dostoevskiego*. Moskwa 1963] *Pam. Lit.* 1965 z. 2 s. 632-652. — Na marginesie francuskiej propozycji semiologicznej. *Pam. Lit.* 1966 z. 1 s. 167-183, z. 2 s. 487-501. — Grzegorz Glass, W: OLP. Ser. 5 t. 3. Kr. 1973 s. 329-340. — „Listy portugalskie”. *Możliwości przekładu i problem autorstwa przedmowy jako wypowiedzi-maski*. *Pam. Lit.* 1977 z. 4 s. 193-212. — Bachtin i Freud. *Teksty* 1978 nr 1 s. 53-70. — Psychoanaliza i analiza semiotyczna [Tezy]. *Teksty* 1978 nr 4 s. 67-72; toż w przekł. franc. *La psychoanalyse et l'analyse sémiotique*. *Stud. Semiologiczne* 1982 s. 31-34. — Z problemów poetyki snu. (W kontekście menippejsko-karnawałowej interpretacji „Operetki”) [W. Gombrowicz]. *Pam. Lit.* 1978 z. 4 s. 215-258. — Język, dzieło literackie, umysł. *Symultaniczność a linearność*. *Pam. Lit.* 1980 z. 4 s. 19-29. — *Dzieło literackie a umysł*. W: *Słowacki mistyczny*. Wwa 1981 s. 70-100. — O początkach umysłu. *Teksty* 1981 nr 6 s. 11-37. — *Nauka o literaturze a psychologia*. W: *Autor, podmiot literacki, bohater*. Wr. 1983 s. 9-30. — *Oblicze*. Gombrowicz i śmierć.

W: Gombrowicz i krytycy. Kr. 1984 s. 707-741. — Program humanistyki naszych czasów. *Zesz. Nauk. KUL* 1985 nr 3-4 s. 109-127. — Integracja nauk a zagadnienie umysłu. W: *Problemy wiedzy o kulturze*. Wr. 1986 s. 183-195. — *Sen (marzenie senne)*. W: *Słownik literatury polskiej XIX w.* Wr. 1991 s. 869-876. — Słowo biblijne wobec niewyraźności słownej. W: *Biblia a literatura*. Lubl. 1986 s. 67-84. — Menippejskość „Dziadów” [A. Mickiewicza] i „Operetki” [W. Gombrowicza]. *Pam. Lit.* 1987 z. 1 s. 31-50. — Lorenzaccio i samozniszczenie. *Twórczość* 1988 nr 9 s. 63-92. — Mickiewiczowska i Gombrowiczowska miłość do menippeji albo „Dziady” i „Operetka” — i Mozart. *Twórczość* 1989 nr 5 s. 88-95. — Niech spotkam człowieka. W pięćdziesięciolecie śmierci Zygmunta Freuda. *Twórczość* 1990 nr 5 s. 52-62. — Śmierć wewnętrzna. [Cz.] 1-2. *Twórczość* 1990 nr 8 s. 51-71, nr 9 s. 63-83. — Umysł na co dzień i od święta poezji. (Nauka o literaturze a psychologia). W: *Nowe problemy metodologiczne literaturoznawstwa*. Kr. 1992 s. 61-75.

Przekłady

1. A. Hauser: *Filozofia historii sztuki*. Przel.: ... i J. Kamionka-Siraszakowa. Wwa: PIW 1970, 388 s.
2. G.-J. de Lavergne Guilleragues: *Listy portugalskie*. Przel. i wstęp ... Wwa: PIW 1980, 84 s.
3. B. Bettelheim: *Cudowne i pożyteczne. O znaczeniach i wartościach baśni*. Przel. i przedm. ... T. 1-2. Wwa: PIW 1985, 295 + 264 s.
4. B. Bettelheim: *Rany symboliczne: rytuały inicjacji i zazdrość męska*. Przel. i wstęp ... Wwa: Czyt. 1989, 347 s.
5. B. Bettelheim: *Freud i dusza ludzka*. Przel. i przedm. Wwa: PIW 1991, 123 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988.

[O polemice literackiej w powieści:] S. Eile: *O wszystkim i — prawie o niczym*. *Teksty* 1974 nr 6; M. Pflachecki. *Pam. Lit.* 1974 z. 1. — [Dzieło literackie jako książka.] W. Adamiec: *Bez tytułów nie sposób*. *Nowe Książki* 1981 nr 5; A. Lukszewska *Kuch Lit.* 1981 nr 2; E. Zawisza. *Pam. Lit.* 1982 z. 3/4; W. Tomasiak: *O ludzkości tekstu literaturoznawczego: „Wielometaslowie”*. *Teksty Drugie* 1990 nr 5/6.

J.Z.

DANEK Wincenty

1907-1976

Historyk literatury, dydaktyk, edytor.

Urodzony 8 października 1907 w Krzeszowicach pod Chrzanowem w rodzinie inteligenckiej; syn Władysława Danka i Pauliny z Bogackich. Po ukończeniu Gimnazjum im. H. Sienkiewicza w Krakowie, studiował od 1926 na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego; w 1930 uzy-

skwał magisterium. Następnie od stycznia 1931 był nauczycielem szkół średnich kolejno w Kolbuszowej (do 1934), Krakowie (1934-35) i Toruniu (1935-39). W 1934 doktoryzował się na podstawie rozprawy „Lucjan Siemiński jako historyk literatury i krytyk literacki”, napisanej pod kierunkiem prof. Ignacego Chrzanowskiego. W tymże roku złożył egzamin nauczycielski. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał w Krzeszowicach i pracował jako urzędnik w Kamieniołomach Miast Małopolskich w Miękini. Od 1942 współpracował z konspiracyjną komórką PPR. Brał udział w tajnym nauczaniu. Aresztowany w grudniu 1944 podczas tajnej matury, został osadzony w więzieniu na Montelupich w Krakowie, skąd udało mu się wyostać 15 stycznia 1945 w czasie ewakuacji. Po wojnie został w 1945 członkiem PPR (od 1948 w PZPR). Był w 1945 pierwszym przewodniczącym MRN oraz organizatorem i dyrektorem prywatnego gimnazjum w Krzeszowicach. W 1947 został dyrektorem IV Gimnazjum i Liceum im. T. Kościuszki w Krakowie, a w 1948 naczelnikiem Wydziału Szkół Średnich w Kuratorium Okręgu Szkolnego Krakowskiego; w tymże roku objął urząd kuratora. Od kwietnia 1951 pracował jako wykładowca historii literatury polskiej w Wyższej Szkole Pedagogicznej (WSP) w Krakowie. Na zlecenie władz oświatowych zorganizował Studium Zaoczne dla pracujących przy WSP (w 1952 przekształcone w Wydział Zaoczny) i został jego dziekanem. W 1954 na podstawie studium „Poglądy pedagogiczne Adolfa Dygasińskiego” uzyskał tytuł naukowy docenta. W tymże roku został przewodniczącym komitetu redakcyjnego *Rocznika Naukowo-Dydaktycznego Wyższej Szkoły Pedagogicznej* w Krakowie. W 1956-71 był rektorem WSP, a od 1962 nadto kierownikiem Katedry Metodyki Nauczania Języka i Literatury Polskiej. Publikował w *Życiu Szkoły Wyższej* (1954-61) i *Pamiętniku Literackim* (1956-66). W 1960 objął redakcję naczelną *Ruchu Literackiego*, w którym także stale ogłaszał artykuły i recenzje. Od 1958 był przewodniczącym komitetu redakcyjnego edycji „Cyklu powieści historycznych obejmujących dzieje Polski” J.I. Kraszewskiego, a od 1961 należał do komitetu redakcyjnego „Dzieli” J.I. Kraszewskiego. W 1961 został mianowany profesorem nadzwyczajnym, a w 1968 profesorem zwyczajnym. W 1971 został dyrektorem Instytutu Filologii Polskiej WSP w Krakowie. Od 1963 był członkiem Komisji Nauk Pedagogicznych i Komisji Historycznoliterackiej Oddziału PAN w Krakowie i należał do komitetu redakcyjnego *Rocznika Komisji Historycznoliterackiej*. Był też (od 1963) członkiem, a w 1975 został przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Badań Literackich PAN w Warszawie i przewodniczącym Komisji Programowo-Dydaktycznej Komitetu Nauk

o Literaturze Polskiej PAN oraz członkiem Rady Głównej Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Za osiągnięcia w dziedzinie badań naukowych w 1970 otrzymał nagrodę im. T. Mikulskiego II stopnia. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1955), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1959), Orderem Sztandaru Pracy II klasy (1963). Zmarł 17 sierpnia 1976 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Poglądy pedagogiczne Adolfa Dygasińskiego. Wr.: Ossol. 1954, 119 s. PAN, Kom. Nauk Pedag.

2. Publicystyka Józefa Ignacego Kraszewskiego w latach 1859-1872. Wr.: Ossol. 1957, 220 s. PAN IBL.

3. Józef Ignacy Kraszewski. Leben und Werk des grossen polnischen Dichters. [NRD:] Gesellschaft für kulturelle Verbindungen mit dem Ausland in der DDR [1962], 63 s.

4. Powieści historyczne Józefa Ignacego Kraszewskiego. Wwa: LSW 1966, 267 s.

5. Józef Ignacy Kraszewski. Żywot i dzieła. Kr.: PWN 1967, 26 s. PAN. Oddz. w Kr.

6. Matejko i Kraszewski. Dwie koncepcje dziejów Polski. Wr.: Ossol. 1969, 119 s. PAN. Oddz. w Kr.

7. Pisarz wciąż żywy. Studia o życiu i twórczości J.I. Kraszewskiego. Wwa: LSW 1969, 286 s.

Zawartość: Przedmowa; Kraszewski w Dreźnie; Sylwetka ideowa J.I. Kraszewskiego; Kraszewski i ultramontanizm; Józef Ignacy Kraszewski i oświata ludu; Nad trumną Kraszewskiego (w siedemdziesiąt rocznicę śmierci); Sprawy słowiańskie w życiu i twórczości Kraszewskiego; Kraszewski i Walter Scott; O małżeństwie powieści z historią; J.I. Kraszewskiego „Lubonie” na tle problemów tysiąclecia państwa polskiego; Muza „Starej baśni”. Listy Kraszewskiego do Jadwigi Kuleszy; J.I. Kraszewski jako współpracownik „Diabła”.

8. Józef Ignacy Kraszewski. Wwa: Wiedza Powsz. 1973, 546 s.

9. Józef Ignacy Kraszewski. Zarys biograficzny. Wwa: LSW 1976, 515 s.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. J.I. Kraszewski: Bajbuza. Czasy Zygmunta III. [Powieść]. Wstęp i przyp. ... [Wwa:] Czyt. 1950, 475 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: LSW 1957, wyd. z przedśłowiem T. Mocarskiego także 1986; wyd. inne zob. poz. 3.

2. A. Dygasiński: Pisma pedagogiczne. Oprac. i wstępem opatrzył ... Wr.: Ossol. 1957, 158 s.

3. J.I. Kraszewski: Cykl powieści historycznych obejmujących dzieje Polski. Przewodniczący kom. red.: J. Krzyżanowski [do 1974] i ... Wyd. 1-4. Wwa: LSW.

T. 1. Stara baśń. Powieść z IX wieku. Przygot. do druku, posł. i przyp. ... Przedślowie i przedm.: J. Krzyżanowski. 1960, 448 s. Wyd. nast. także: wyd. 2 1966, wyd. 3 1969, wyd. 4 1975. Por. poz. 7.

T. 6. Królewscy synowie. Powieść z czasów Władysława Hermana i Krzywoustego. Przygot. do druku, posł. i przyp. ... 1960, 536 s. Wyd. 2 także 1967.

T. 12. Kraków za Łoktka. Powieść historyczna. [Oprac. ...]. 1959, 281 s. Wyd. nast. także: wyd. 2 1970, wyd. 3 1978.

T. 23. Bajbuza. Czasy Zygmunta III. Przygot. do druku, posł. i przyp. ... 1959, 448 s. Wyd. nast. także: [wyd. 2] 1972; [wyd. 3] wybrała i objaśniła J. Wyleżyńska, 1986.

T. 26. Król Piast. Michał książę Wiśniowiecki. Powieść historyczna. Posł. i przyp. ... Przygot. do druku J.L. Kowalczyk. [Wyd. 2] 1973, 318 s. [Wyd. 3] z przedśłowiem W. Tkaczuka także 1989.

4. J.I. Kraszewski: Dziecię Starego Miasta. Obrazek narysowany z natury. Oprac. ... Wyd. 3 zmien. Wr.: Ossol. 1959, CXXXV, 199 s. *BN* I, 71. Wyd. nast. także: wyd. 4 przejr. 1960; wyd. [5] przejrzał i uzup. S. Burkot. 1987; wyd. inne: oprac. i objaśn. tekstu ... Kr.: WL 1986 (Dzieła. Powieści obyczajowe).

5. Józef Ignacy Kraszewski. Materiały zebrał i wstępem opatrzył ... Wwa: PZWS 1962, 323 s. *Bibl. Polonistyki*. Wyd. 2 także 1965.

6. J.I. Kraszewski: Król w Nieświerzu. Opowiadania z życia Karola Radziwiłła „Panie Kochanku”. Przygot. do druku, posł. i przyp. ... Wwa: LSW 1962, 356 s. (Dzieła).

7. J.I. Kraszewski: Stara baśń. Powieść z IX wieku. T. 1/2 – 3. Przygot. do druku, posł. i przyp. ... Wyd. 8. Wwa: LSW 1962, 302 + 161 s. Wyd. nast.: także wyd. 9 – wyd. [32] 1964-1979; wyd. inne: oprac. ... wyd. 5 zmien. Kr.: Ossol. 1975, LXXVIII, 453 s. *BN* I, 53; wyd. 6 uzup. przejrzał i uzup. S. Burkot także 1988.

8. J.I. Kraszewski, T. Lenartowicz: Korespondencja. Do druku przygot. i komentarzem opatrzył ... Wr.: Ossol. 1963, 550 s. IBL PAN.

9. J.I. Kraszewski: Listy do Adama i Joanny Miłaszewskich, rodziny Langie, Walerego Eljasza-Radzikowskiego. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1966, 382 s. IBL.

10. J.I. Kraszewski: Pamiętniki. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1972, 472 s. *BN* I, 207.

Na obwołanie karty tytułowej mylnie: wyd. 4.

11. J.I. Kraszewski: Listy do rodziny 1820-1863. Cz. 1. W kraju. Oprac. ... Wstęp: S. Burkot. Kr.: WL 1982, 533 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1954, 1964. — SWPP 1. — PP (E. Głębička). — LP (red.). — RL 1976 (J. Chudek). — J. Jarowiecki: Bibliografia publikacji prof. dr W. D. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Rzesz.* 1976 nr 30. — I. Burkot: Publikacje W.D. (Wykaz chronologiczny). *Ruch Lit.* 1977 nr 1.

[Publicystyka Józefa Ignacego Kraszewskiego w latach 1859-1872.] T. Butkiewicz. *Kwart. Prasożn.* 1958 nr 1/2; Cz. Lechicki: *Prasa Współcz. Daw.* 1958 nr 2; I.K. Gorski: *Institut Slawjanovedenija*, Moskwa 1959 t. 27. — [Matejko i Kraszewski:] L. Eustachiewicz: Matejko, Kraszewski i historia. *Życie Lit.* 1970 nr 31. — W. Billip: Szkice do monografii Kraszewskiego. *Nowe Książ.* 1970 nr 2 [rec.: Pisarz wciąż żywy]. — B. Osmólska-Piskorska. *Nowe Książ.* 1974 nr 21 [rec.: Józef Ignacy Kraszewski]. — Cz. Klak: W.D. — nauczyciel i uczonec. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Rzesz.* 1976 nr 30. — S. Burkot: Wokół Kraszewskiego. *Ruch Lit.* 1977 nr 1. — B. Faron: W.D. *Pam. Lit.* 1977 z. 2. — T. Nowacka. *Ruch Lit.* 1977 nr 1 [rec.: Józef Ignacy Kraszewski]. — J. Nowakowski: W.D. (1907-1976). *Prz. Hist.-Ośw.* 1977 nr 3. — Z. Uryga: Wspomnienie o W.D. (1907-1976). *Polonistyka* 1977 nr 3. — J. Nowakowski. *Rocz. Kom. Hist.-Lit.* 1978 t. 15. — J. Płoszaj: Pamięci W.D. *Prz. Hum.* 1978 nr 2; też *Życie Szk. Wyż.* 1978 nr 4. — J. Nowakowski: In memoriam. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Krak.* 1979 nr 68.

E.G.

DANIELEWSKA Łucja ur. 1932

Pseud. Julia Tarczyn.
Poetka i tłumaczka.

Urodzona 6 listopada 1932 w Poznaniu; córka Jana Kowalkiewicza, kupca branży drzewnej, i Heleny Gabrieli ze Stroińskich. W czasie okupacji niemieckiej wysiedlona z rodzicami z Poznania mieszkała od 1940 w Warszawie, gdzie uczyła się na tajnych kompletach. Po upadku powstania warszawskiego przeszła przez obóz w Pruszkowie, a następnie przebywała w Jędrzejowie i Tomaszowie Mazowieckim. Po zakończeniu wojny wróciła do Poznania, gdzie ukończyła szkołę podstawową i Liceum Dąbrówki (1947-49), a następnie roczne Liceum Administracyjne; w 1951 uzyskała świadectwo dojrzałości. W tym samym roku zawarła związek małżeński z Jerzym Danielewskim, ekonomistą. W 1951-54 studiowała w konserwatorium w Poznaniu. Równocześnie pracowała jako bibliotekarka w Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Raczyńskich (1951-54), a następnie w Bibliotece Głównej Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu (1954-59). Debiutowała w 1954 opowiadaniem „Korale” oraz wierszami „Barwa miodu” i „W oczekiwaniu”, opublikowanymi w dodatku do *Gazety Poznańskiej* pt. *Widnokrąg* (nr 26 i 44); w piśmie tym, a także w *Głosie Wielkopolskim*, publikowała też w następnych latach swoje utwory. W 1954 została członkiem Koła Młodych przy Oddziale Poznańskim ZLP. W 1957-65 była członkiem poznańskiej grupy literackiej Swantewit. W 1957 zaczęła ogłaszać fraszki i wiersze w piśmie satyrycznym *Kaktus* (pod pseud. Julia Tarczyn). W 1959 zawarła związek małżeński z Lechem Kokocińskim, księgarzem.

W tymże roku podjęła pracę w Powiatowej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Kościanie, gdzie pełniła funkcję dyrektora. Następnie pracowała w Przedsiębiorstwie „Dom Książki” w Poznaniu (1961-70) kolejno jako księgarz, zastępca kierownika księgarni oraz instruktor Działu Księgarskiego, a w 1970-79 w Zjednoczeniu Przemysłu Ziemiaczanego i Centralnym Laboratorium Przemysłu Ziemiaczanego w Poznaniu. Równocześnie kontynuowała twórczość literacką; w 1970-75 była członkiem Korespondencyjnego Klubu Młodych Pisarzy „Wiry” w Poznaniu. Utwory poetyckie, prozatorskie i przekłady z serbsko-chorwackiego publikowała w dziennikach poznańskich, a także m.in. w *Poezji* (od 1974), *Życiu Literackim* (od 1974), *Literaturze* (od 1976), *Miesięczniku Literackim* (od 1977). W 1972-88 prowadziła spotkania z pisarzami i aktorami w Kawiarni Literackiej w Poznaniu. W 1976 została członkiem ZLP i w tymże roku otrzymała nagrodę literacką im. J. Kasprówicza za całokształt twórczości. Od 1981 do przejścia na rentę w 1983 pracowała jako bibliotekarz najpierw w Muzeum Literackim H. Sienkiewicza, następnie w Muzeum-Pracowni K. Iłłakowiczówny (której lektorką była od 1971). Za upowszechnianie kultury otrzymała w 1983 nagrodę Województwa Poznańskiego. W związku z pracą przekładową odbyła kilkakrotnie podróże do Bułgarii, Jugosławii, na Węgry i do ZSRR. W 1986-89 była członkiem Narodowej Rady Kultury. W 1986 i powtórnie w 1989 została wybrana na wiceprezesa Oddziału Poznańskiego ZLP, a w 1989 nadto na członka Zarządu Głównego ZLP. W 1990 została mianowana członkiem Rady Funduszu Literatury przy Ministrze Kultury i Sztuki. Odznaczona m.in. Odznaką Honorową m. Poznania (1980), Srebrnym Krzyżem Zasługi (1981), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1981), Odznaką Honorową za Zasługi dla m. Gniezna (1985), Odznaką Honorową za Zasługi dla Województwa Leszczyńskiego (1988). Mieszka w Poznaniu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Krótki cień południa. [Wiersze]. Pozn.: WP 1972, 71 s.
 2. Antyfony barowe. [Wiersze]. Pozn.: WP 1975, 83 s.
 3. Antyfony domowe. [Wiersze]. Pozn.: WP 1977, 79 s.
 4. Antyfony malinowe. [Wiersze]. Pozn.: WP 1977, 78 s.
 5. Fraszki Wojcieszów: Miej. Bibl. Publiczna i Koło Przyj. Bibl. 1977 [1] k. złożona.
 6. Liryki karkonoskie. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1977, 25 s.
- Nagroda Tow. Przyj. Jeleniej Góry.

7. Rajskie podwórko. [Wiersze]. Pozn.: WP 1979, 98 s.

8. Dom. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1980, 62 s.

9. Fraszki na Laszki. Wwa: KAW 1980, [76] k.

10. W sercu. [Wiersze]. Pozn.: WP 1980, 79 s.

11. Pieśni jaskółcze. [Wiersze]. Pozn.: WP 1982, 89 s.

Cykle: Szkieownik podręczny; Szkieownik jugosłowiański.

12. Żebro Adama. [Wiersze]. Pozn.: WP 1983, 141 s.

13. Kwiaty dla Sneżany. [Powieść]. Pozn.: WP 1985, 229 s.

14. Czysta gra. [Wiersze]. Pozn.: WP 1986, 129 s. Zawiera też przekłady z jęz. bułg., serb.-chorw. i węgier.

15. Portrety godzin. O Kazimierze Iłakowiczównie. *Nurt* 1984 nr 5-8, 10, 12; 1985 nr 1, 3-7, 9-11; 1986 nr 1-5, 7, 9, 11; 1987 nr 1. Wyd. osob. Wwa: Czyt. 1987, 258 s.

Nagroda Międzynarodowego Listopada Poetyckiego, Poznań 1988.

16. Wiersze oparte na motywach kwiatowych dedykowane wszystkim, którzy kwiaty miłują. Nowy Tomyśl: Bibl. Publiczna Miasta i Gminy 1987, 10 k.

17. Fluorescencja. Wybór miniatur poetyckich. Kr.: WL 1989, 80 s.

18. Wiersze kwiatowe ... wraz z horoskopami. Nowy Tomyśl: Bibl. Publiczna Miasta i Gminy 1990, 30 s.

19. Fraszki ziołowe. Nowy Tomyśl: Bibl. PMiG [Publiczna Miasta i Gminy] 1992, 37 s.

20. Sen - Jawa. [Wiersze]. Pozn.: ZLP 1992, 40 s.

21. Prośba o ciszę. [Wiersze]. Pozn.: ZLP 1993, 36 s.

Wybór wierszy w przekł. serb.-chorw.: Kao ptica. [Przeł.] L. Rosić, M. Slaviček, M. Lazić. Karlovac 1989.

Przekład

1. Marija Lazić, Momir Lazić: Między dotykaniem a spełnieniem. Wybór i przekł. z serb.-chorw. ... Pozn.: ZLP 1990, 31 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1989. - Wywiad: Jeden ze sposobów życia. [Rozm.] Z. Beryt. *Nurt* 1986 nr 10.

J.A. Kobierski: Tryptykiem obejmujący: *Nowy Wyrzaz* 1978 nr 9 [rec.: Antyfony barowe; Antyfony domowe; Antyfony malinowe]. - J.A. Kobierski: Rajskie sny. *Nowy Wyrzaz* 1980 nr 4 [rec.: Rajskie podwórko]. - T.J. Żółciński. *Fakty* 1980 nr 35 [rec.: Dom; W sercu]. - K. Szymoniak. *Okolice* 1983 nr 1/2 [rec.: Pieśni jaskółcze]. - F. Fornalczyk: Safona znad Warty. *Nurt* 1984 nr 4. - M. Tsukada: Potomkinie pani Curie - kobiety Polki. Tokyo 1989. - V. Parun: Suptilna jeka poezije. W: Nedvrstni mozaik. Zagreb 1990.

DANILCZYK Halina

ur. 1930

Prozaik.

Urodzona 23 kwietnia 1930 w Prandocinie pod Miechowem w rodzinie nauczycielskiej; córka Mariana Świebodzińskiego i Władysławy z Sułkowskich. W czasie okupacji niemieckiej przebywała w Krakowie-Bieżanowie. Uczyła się na tajnych kompletach: początkowo w zakresie szkoły powszechnej, a następnie od 1942 - w zakresie gimnazjum. Po wojnie kontynuowała naukę w XI Gimnazjum i Liceum im. J. Joteyko w Krakowie. W 1947 otrzymała świadectwo maturalne i rozpoczęła naukę w Studium Wychowania Fizycznego przy Akademii Medycznej w Krakowie; w 1950 uzyskała magisterium. W 1950/51 była nauczycielką wychowania fizycznego w Zasadniczej Szkole Handlowej w Wieliczce. W 1951 wyszła za mąż za Michała Danilczyka, nauczyciela wychowania fizycznego. Od 1959 pracowała jako nauczycielka wychowania fizycznego w szkołach średnich kolejno w Wieliczce i od 1964 - w Krakowie, a od 1969 jako bibliotekarka w IV Liceum Ogólnokształcącym im. J. Zamoyskiego w Krakowie (do przejścia na emeryturę w 1980). Debiutowała w 1970 opowiadaniem „Cyklameny”, opublikowanym w *Głosie Nauczycielskim* (nr 47, w dodatku pt. *Literacki Głos Nauczycielski*). W 1971-81 była prezeską Klubu Literackiego przy ZNP. W 1979 została członkiem ZLP (do 1981). Od 1983 publikowała prozę, szkice oraz recenzje literackie w *Tygodniku Kulturalnym*. Współpracowała z Wydawnictwem Myśli Nieinterbowanej. W 1984 podjęła na pół etatu pracę w osiedlowej bibliotece publicznej w Krakowie. W 1989 została członkiem SPP. Od 1990 należała do Zjednoczenia Chrześcijańsko-Narodowego (do 1992), a następnie do Ruchu Chrześcijańsko-Narodowego, Akcja Polska. W 1992 nawiązała współpracę z tygodnikiem rodzin katolickich *Źródło*. Otrzymała odznakę „Zasłużony Działacz Kultury” (1977). Mieszka w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Świątek z gruszy. [Powieść]. [Wwa]: LSW 1972, 174 s.

III nagroda w konkursie LSW, ZG ZLP i ZG ZMW na debiut prozatorski w 1972.

2. Faun i sikorka. [Powieść]. Wwa: Pax 1973, 187 s.

3. Brasilia jest w tobie. [Powieść]. Wwa: LSW 1978, 315 s.

I nagroda w konkursie LSW i ZLP w 1977

4. Łowy. [Powieść]. Wwa: Iskry 1979, 176 s.

5. Skład porcelany. [Powieść]. Wwa: LSW 1983, 225 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988.

J. Pieszczachowicz: Faun, światek i sikorka. *Nowe Książki* 1974 nr 5 [rec.: Świątek z gruszy, Faun i sikorka]. — H. Bereza: Czytane w maszynopisie: Kobięca mądrość. *Twórczość* 1978 nr 4, przedr. pt. Kobięcość w tegoż: Bieg rzeczy. Wwa 1982 [rec.: Brasilia jest w tobie; Łowyl. — L. Bugajski: Gdzie ta Brasilia? *Twórczość* 1979 nr 9 [rec.: Brasilia jest w tobie]. — L. Bugajski: Jak za dawnych lat. *Twórczość* 1980 nr 8 [rec.: Łowyl. — J. Ryszkowski: Obcość i porcelana. *Tyg. Kult.* 1984 nr 21 [rec.: Skład porcelany].

A.H.

DANILEWICZ ZIELIŃSKA Maria ur. 1907

Pseud.: a.m.z., am., amz; M.D.; Marianna Służewska; md; mld; Szperacz.

Historyk literatury, krytyk literacki, prozaik, bibliograf.

Urodzona 29 maja 1907 w Aleksandrowie Kujawskim; córka Wilhelma Markowskiego, farmaceuty, i Antoniny z Korotyńskich, nauczycielki. W 1924 ukończyła Gimnazjum Matematyczno-Przyrodnicze im. M. Konopnickiej we Włocławku. Następnie studiowała filologię polską i romanistykę na Uniwersytecie Warszawskim i w 1929 uzyskała magisterium. W 1927 wyszła za mąż za Ludomira Danilewicza, wówczas studenta Politechniki Warszawskiej, później inżyniera lotnictwa. Od 1929 pracowała w Bibliotece Narodowej w Warszawie; w 1933 zdała państwowy egzamin bibliotekarski. Debiutowała w 1931 recenzją książki Z. Jabłońskiej-Erdmanowej „Oświecenie i romantyzm w stowarzyszeniach młodzieży wileńskiej na pocz. XIX w.”, ogłoszoną w *Pamiętniku Warszawskim* (z. 10/12). Od tegoż roku publikowała artykuły w *Roczniku Wolyńskim*, *Przeglądzie Bibliotecznym* i *Ruchu Literackim*. Współpracowała z „Polskim słownikiem biograficznym”. Przygotowywała rozprawę doktorską o życiu naukowym Liceum Krzemienieckiego; jej podstawową wersję ogłosiła w 1937 w *Nauce Polskiej* (t. 22). Była sekretarzem generalnym Rady Związku Bibliotekarzy Polskich. W 1939 została kierowniczką Działu Uzupelniania Zbiorów Biblioteki Narodowej. Po wybuchu II wojny światowej opuściła Polskę wraz z mężem, ewakuowanym służbowo, i w listopadzie 1939 dotarła do Paryża, gdzie do upadku Francji pracowała w Biurze Poszukiwania Rodzin PCK, a następnie w Bibliotece Polskiej. Ogłaszała artykuły w wychodzącym w Paryżu tygodniku *Wiadomości Polskie*. Od listopada 1940 przebywała w schronisku dla uchodźców w strefie nie okupowanej Francji w Aix-les-Bains w Sabaudii. W maju 1942 przedostała się przez Hiszpanię do Portugalii, gdzie pracowała w Komitecie Opieki w dziale pomocy dla kraju i w Ministerstwie Informacji i Dokumentacji w Lizbonie. W sierpniu 1942 przybyła do Londynu; pracowała przez rok w biurze Funduszu Kultury Narodowej, a następnie w Bibliotece Ministerstwa

Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, przekształconej w Bibliotekę Polską, której została kierowniczką. W 1943-45 była przedstawicielką Polski w komisji Books and Periodicals Committee działającej w ramach Allied Conference of the Ministers of Education i członkiem rady zarządzającej Interallied Book Centre. Publikowała artykuły i fragmenty prozy w wychodzących w Londynie pismach: *Polska Walcząca* (1942-43), *Nowa Polska* (1942-43), *Wiadomości Polskie* (1943). W 1945 została członkiem Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie. W 1947 zdała egzamin bibliotekarski w Library Association i uzyskała tytuł Associate of the British Library Association — Chartered Librarian (ALA). Była członkiem Sub-Committee on Slavonic and East European Materials of the Standing Conference of National and University Libraries (SCONUL). Działała w zarządzie Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie, a także w zarządach Towarzystwa Historycznego i Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie. Publikowała stale w pismach emigracyjnych, m.in. w wydawanych w Londynie *Wiadomościach* (od 1946; tu m.in. w 1952-63 stała rubryka „Szkiełko i oko” pod pseud. Szperacz, także opowiadania i listy z podróży), *Dzienniku Polskim* i *Dzienniku Żołnierza* (stale od 1954; tu m.in. w 1965-81 cykl notatek dotyczących literatury pt. „Jednym tchem” podp.: a.m.z., am., amz., M.D.), *Zyciu* (1952-54), *Tygodniu Polskim* (1959-82), a także w paryskiej *Kulturze* (od 1960; tu w 1963-66 prowadziła rubrykę „W oczach Londynu” podp. mld, a w 1971-77 cykl pt. „Krajowe nowości wydawnicze”, następnie cykl „Kredowe koło” i „Czytam”). Od 1953 stale współpracowała jako krytyk literacki z Radiem Wolna Europa, w którym ogłosiła ponad pięćset felietonów w cyklach: „Polskie mienie kulturalne wywiezione do Rosji”, „Portrety pisarzy emigracyjnych”, „Dzieje dawnego Liceum Krzemienieckiego” i in. Publikowała w miesięczniku *Na antenie* (Monachium, 1963-70). Współpracowała też z rozgłośnią Voice of America, ogłaszając ponad sto felietonów radiowych. W 1954-64 opracowywała przeglądy bibliograficzne do działu „Polish Studies” w *The Year's Work in Modern Language Studies*. W 1960 otrzymała nagrodę literacką im. H. Naglerowej. W 1961 na podstawie pracy „Życie naukowe dawnego Liceum Krzemienieckiego” (promotor prof. Władysław Günther) uzyskała stopień doktora filozofii w zakresie filologii polskiej na Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie. W 1969 została członkiem jury nagród Fundacji im. Kościelskich w Genewie. Za działalność bibliograficzną i bibliotekarską otrzymała w 1970 nagrodę Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku. Od 1971 wchodziła w skład jury nagród *Wiadomości* w Londynie. Należała do komitetów redakcyjnych *Tek Historycznych* i *Ante-*

murale (Rzym, 1972-86) oraz *Materiałów do Biłtografii, Genealogii i Heraldyki Polskiej* (od 1974). Po śmierci męża (1971) poślubiła w 1973 Adama Kazimierza Zielińskiego, prawnika, z zamiłowań historyka stosunków polsko-portugalskich. W tymże roku przerwała pracę w Bibliotece Polskiej i wyjechała na stałe do Portugalii. W 1977 i 1984 otrzymała nagrody paryskiej *Kultury*, a w 1979 nagrodę Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie. Odznaczona Krzyżem Oficerskim (1972) i Krzyżem Komandorskim (1993) Orderu Odrodzenia Polski. W 1989 została członkiem SPP oraz członkiem honorowym Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza w Warszawie. Mieszka w Quinta das Romãzeiras, Feijó pod Lizboną w Portugalii.

TWÓRCZOŚĆ

1. Tymon Zaborowski. Życie i twórczość (1799-1828). Wwa: Kasa im. Mianowskiego 1933, 267 s. Nagroda Min. Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

2. Zagadnienie bibliografii wołyńskiej. Łuck: [b.w.] 1939, 10 s.

3. Biblioteki polskie. Grenoble: [PCK we Francji] 1941, 36 s., powiel.

4. Losy bibliotek polskich. [Francja 1941], 7 s., powiel.

Wersja ang. (autorska): Libraries in Poland. Glasgow: J. Harasowska [1944], [8] k.

5. Dawne granice ziem polskich. Aix-les-Bains: [PCK we Francji] 1942, 103 s., powiel.

6. Losy bibliotek polskich. Londyn: Wydawn. Urzędu Oświaty i Spraw Szkolnych 1942, 58 s.

Przekł. ang.: The libraries of Poland. [Przeł.] H. Brochocka. St. Andrews 1943.

7. The universities of Poland. Glasgow: J. Harasowska 1945, 14 s.

8. Krótki zarys bibliotekarstwa. Londyn: Świat. Kom. YMCA Pol. Sekcja w Wlielkiej Brytanii [1951], 16 s., powiel.

9. Blisko i daleko. Opowiadania. Londyn: Veritas 1953, 182 s.

Zawartość: Od Tażyny; Biurko Konopnickiej; Łacina; Jantolkowa; Na posterunku; Grochot; Koń Tadeusza; Dawne dobre czasy; Wilia panny Domańskiej; Talizmany; Blisko i daleko; Piotr; Maj w Krzemieńcu; Człowiek z kurzu [G. Korbut].

10. Dom. Powieść. Londyn: Veritas. 1956, 217 s. Wyd. nast. tamże 1957.

11. Pierścień z Herkulanum i płaszcz pokutnicy. Szkice literackie. Londyn: B. Świderski 1960, 384 s.

Zawartość: I. Pierścień z Herkulanum i płaszcz pokutnicy (o księżnie Z. Wołkońskiej); „Mickiewicz nie jest moim przyjacielem”. Echa wizyty weimarskiej z r. 1829 (w związku z listem A. Mickiewicza do O. von Goethe); „Polityka rozdzieliła nas ...” [dot. wzajemnych stosunków Mickiewicza i Puszkina]; Miles, vates, exul. (Stefan Garczyński); Małżonka Adama. (Uwagi

na marginesie „Nocy i dni” Romana Brandstaettera) [dot. postaci Celine z Szymanowskich Mickiewiczowej m.in. w dramacie R. Brandstaettera]; „Adam nie lubił pisać listów ...” [dot. korespondencji A. Mickiewicza] – II. Życie naukowe dawnego Liceum Krzemienieckiego; Życie literackie Krzemieńca w latach 1813-1816. (Z dziejów Gimnazjum Wołyńskiego w Krzemieńcu); „Towarzystwo Uczniów Liceum Wołyńskiego ćwiczących się w porządnym mówieniu i pisaniu. (Krzemieniec 1818-1823). (Zarys dziejów organizacji); Dziennik Karola Sienkiewicza. – III. Zmienne koleje przyjaźni, Zygmunt Krasieński i Henry Reeve; Polska młodość Conrada; O „Korespondencji” Sienkiewicza; „Ja, syn pięknego rodu, herbowy szlachcic” [dot. „Dzienników” S. Żeromskiego]; Wacław Berent w żywym wspomnieniu; Trzydziestolecie „Wiadomości”.

12. Bibliography of works by Polish scholars and scientists published outside Poland in languages other than Polish. Vol. 1: 1939-1962. (No 1-4011). [Współaut.:] J. Nowak. [Wstęp:] B. Helczyński. [Przedm.:] ... London: Polish Society of Arts and Sciences Abroad 1964, XVIII, 174 s.

Tytuł również w jez. pol.: Bibliografia prac naukowych w językach obcych głoszonych poza Krajem przez uczonych polskich.

13. Catalogue of periodicals in Polish or relating to Poland and other Slavonic countries published outside Poland since September 1st, 1939. [Współaut.:] B. Sadowska. London: The Polish Library 1964, 75 s. Wyd. 2 [rozszerz.]: ..., B. Jabłońska. Tamże 1971, 125 s., powiel.

Tytuł również w jez. pol.: Katalog czasopism polskich i dotyczących Polski oraz innych krajów słowiańskich wydanych poza Polską po dniu 1 IX 1939.

14. Bibliography of books in Polish or relating to Poland published outside Poland since september 1st, 1939.

Vol. 1: 1939-1951 wyd. 1953 i vol. 2: 1952-1957 wraz z suplementem do 1939-1951 wyd. 1959 oprac. J. Zabielska.

Vol. 3: 1958-1963 and Supplements to 1939/1957 (Nr 1-4120). Compiled by the late J. Zabielska (+1962). Continued and supplemented by ..., H. Choynacka. 1966, 696 s., powiel.

Vol. 4: 1964-1967 and Supplements to 1939-1963 (No 1-3344). Edited by Z. Jagodziński. Compiled by M. E. Cybulska, ..., Z. Jagodziński. 1985, XV, 266 s.

15. Katalog Wystawy Zbiorów Historycznych. Oprac.: ..., Z. Jagodziński. Londyn: Pol. Ośr. Społ.-Kult. 1970, 63 s.

16. Bibliografia. „Kultura”. „Zeszyty Historyczne”. Działalność wydawnicza [Instytutu Literackiego]. Paryż: Inst. Lit.

[T. 1]. „Kultura” (1958-1973). „Zeszyty Historyczne” (1962-1973). Działalność wydawnicza (1959-1973). 1975, 430 s.

[T. 2]. Toż (1974-1980). 1981, 314 s.

[T. 3]. Toż (1981-1987). 1989, 348 s.

Bibliografię zawartości *Kultury* 1947-1957 oraz działalności wydawniczej 1946-maj 1959 oprac. J. Kowalik (wyd. 1959).

17. Szkice o literaturze emigracyjnej. Paryż: Inst. Lit. 1978, 414 s. Wyd. nast.: Wr.: Universitas* 1981, wyd. zmianituryzowane Paryż 1983; [Kr.: Krak. Tow. Wydawn.* 1983], Tor.: to* [ok. 1988]; Wr.: Ossol. 1992.

Zawartość: Słowo wstępne. — „Tama” i „nasza” emigracja; Łuki w obrazie najnowszej literatury polskiej; Wczesny okres wojenny; Zmierzch Paryża. „Francia Vichy”; Literatura Polski Walczącej; Londyn 1942; Londyn w okresie wielkich kryzysów politycznych (1941-1945); Poezja żołnierska; Proza powieściowa o tematyce wojennej; Londyn — Kraj; Informowanie cudzoziemców o kraju; Fundusz Kultury Narodowej; Okres wojenny poza Wielką Brytanią (Węgry, Szwecja, Szwajcaria); Połacy w Rosji. Literatura zsyłkowa; Od Teheranu do Jerozolimy; Rozdział włoski; Londyn kresu wojny i w latach powojennego chaosu; Zmiany w składzie personalnym. Odpływy; Związek Pisarzy Polskich na Obczyźnie i jego działalność wydawnicza; Za oceanem; Skamandryci; Obozowe rozrachunki „Ocalałych”; Miłosz — Gombrowicz; Dzienniki intelektualne — eseistyka — felietonistyka; Prozaicy. (Cz. I) Na fali masowego aplauzu. Czarne kwiaty (Pisarze zmarli przedwcześnie); Prozaicy. (Cz. II) Wśród pamiętników i „wspominków”; Poezi, poeci, poeci; „Ryby na piasku” [antologia grupy Kontynenty]; Londyn — „stolica Emigracji” jako ośrodek wydawniczy; „Instytucje jednego człowieka”; Pisarze dwujęzyczni; Przyplawy; Czasopisma literackie. Grydzewski i „Wiadomości”; W kręgu „Kultury”; Instytut Literacki. „Kultura”; Biblioteka „Kultura”; Oficyna Poetów.

18. Wspomnienia o Bibliotece Narodowej w Warszawie. Paryż: Inst. Lit. 1978, 70 s.

Zmien. i uzup. wersja cyklu art. pt. „Bezdomne bibliotekarstwo” druk. w 1966-1977 w *Wiadomościach*, Londyn i *Związkowcu*, Toronto.

19. Literatura wolnego słowa. 1939-1986. [Szkiel]. [Wwał: KOS* 1986, 88 s.

Zawartość: Od autorki. — Wprowadzenie. — Cz. I. Literatura wolnego słowa w okresie II wojny światowej (1939-1945): Francja; Wielka Brytania; Rola publicystyki w okresie wojennym; Proza fabularna w okresie wojny; Wspomnienia i wspominki; Tematyka okupacyjna; Literatura zsyłkowa; Spontaniczna twórczość poetycka; Dalsze ciągi twórczości przedwojennej. Diaspora. Wnioski; Zmiany w składzie środowisk pisarskich po czerwcu 1945 r.; Podsumowanie obrazu okresu wojennego. — Cz. II. Literatura emigracyjna w latach 1945-1978: Sytuacja pisarzy w jesieni 1954 r.; Londyńskie środowisko pisarskie 1945-1956; Nowy etap; Hegemonia czasopism; Aktywność pisarzy starszych pokoleń; Twórczość radiowa; Rola „Wiadomości”; Gombrowicz; Miłosz; Instytut Literacki w Paryżu i „Kultura”; Trudny okres (lata 1950-te); Józef Mackiewicz; Gombrowicz po 1951 r.; Pisarze — latarnicy; Dzienniki intelektualne; Eseistyka; Eseje filozoficzne; Między esejem a felietonem; Proza fabularna; Sytuacja literatury emigracyjnej w latach 60-tych; Dwa centra kulturalne Emigracji; „Londyńscy młodzi”; Poezi starszych generacji; Twórczość dramatyczna. — Cz. III. Na nowym etapie (1978-1985); Nowy układ stosunków; Charakterystyka bieżącej produkcji wydawniczej na Emigracji; Wolna poezja polska; Wydania zbiorowe; Proza fabularna; Nowe gatunki literackie; Pamiętniki i gawędy; Literatura zsyłkowa; „Trendy” wydawnicze; Nowe pisma; Próba podsumowania. — Bibliografia.

20. Ludzie z kurzu. Do druku podał A. Kłosowski. Wwał: J. Z. Golski [1989], [11] s.

Szkice nt. bibliofilów polskich G. Korbuta i J. Michalskiego oraz ich pamiętników.

21. Próby przywołań. Szkice literackie. Wybór, oprac. i przedm.: M. Zieliński. Wwał: Bibl. *Wieżi* 1992, 429 s.

Zawartość: I. Mistyk w kręgu oświeconych. Próba przypomnienia „Króla Nowego Izraela” — Tadeusza Grabianki. — II. Ateny Wołyńskie. Dawne Liceum Krzemienieckie (1805-1832) [poz. 11]. — III. Pierścień z Herkulanum i piaszcz pokutnicy [poz. 11]; W kręgu znanych Mickiewicza z lat rosyjskich. Kpt. Frederick Chamier i jego „Anecdotes of Russia”; „Polityka rozdzieliła nas” [poz. 11]. — IV. „Mickiewicz nie jest moim przyjacielem” — echa wizyty weimarskiej z 1829 roku [poz. 11]; Miles, vates, exul [poz. 11]; Lata profesorskie Mickiewicza w Lozannie; „Adam nie lubił pisać listów” [poz. 11]. — V. „Ja — kobieta opętana”. Rzecz o Celinie Mickiewiczowej w świetle jej listów do Adama z 1846 r. — VI. Portugalski Wernyhora (Gonçalo Anes Bandarra); „Nostrowe vashial”; Nieznana karta z dziejów wolnomularstwa polskiego w Anglii. — VII. Zmienne koleje przyjaźni. (Zygmunt Krasinski i Henryk Reeve) [poz. 11]. — VIII. O „Korespondencji” Sienkiewicza [poz. 11]; „Ja, syn pięknego rodu, herbowy szlachcic” [poz. 11]; Wacław Berent w żywym wspomnieniu [poz. 11]; Polska młodość Conrada [poz. 11]; Małość w wielkości. (Nowe materiały do życiorysu prof. Bronisława Malinowskiego). — IX. Wieszcz Miodobora; Człowiek z kurzu. Gawęda bibliofilska [poz. 9]; Próba przywołania czarodzieja. — Autobiografia.

Rozprawy i studia w czasopismach i książkach zbiorowych, m.in.: Życie naukowe dawnego Liceum Krzemienieckiego. *Nauka Pol.* 1937 t. 22 s. 58-101, nadb. — Losy dawnej Biblioteki Krzemienieckiej. *Ziem. Wołyńska* 1939 nr 6; odb. Krzemieniec 1939, 16 s. — Teoria i historia literatury i jej nauczanie. *Kultura*, Paryż 1952 nr 12 s. 92-130, przedr. w: *The Sovietization of culture in Poland. Paris 1953.* — Rzut oka na krajowe prace z zakresu historii literatury (1945-1956). *Teki Hist.*, Londyn t. 7: 1955/1956 s. 51-62. — Pogląd ogólny na literaturę emigracyjną. W: *Literatura polska na obczyźnie 1940-1960.* T. 2. Londyn 1965 s. 619-643. — Toast niespełniony. Krajowa dyskusja o „Literaturze Polski Ludowej” (1944-1964). *Kultura*, Paryż 1965 nr 10 s. 135-145, nr 12 s. 85-95, 1966 nr 5 s. 127-135. — „The King of New Israel”. Thaddeus Grabianka (1740-1807). *Oxford Slavonic Papers*, Oxford 1968 s. 50-73. — Anglo-Polish masonica. *The Polish Review*, Nowy Jork 1970 nr 2 s. 5-42. — Maski człowieka szczęśliwego. W: *Sienkiewicz żywy.* Londyn 1970 s. 7-23. — „Odchylenie od mitu Anteusza”. (Szkic o problemach i warunkach pracy pisarzy emigracyjnych). *Pam. Lit.*, Londyn 1978 s. 9-22, przedr. w: *Antologia polskiej krytyki literackiej na emigracji 1945-1985.* Lubl. 1992. — Literatura 20-lecia w Kraju. *Kultura*, Paryż 1979 nr 5 s. 118-133. — Fasada, tyły i „pomiędzy”. *Kultura*, Paryż 1981 nr 6 s. 12-30. — Sud’by polskiego kulturowego dostojanija wyvezenno w Rossiju. [Przel.] J. Łobodowski. *Kultura*, Paryż 1981 nr 3 s. 169-195. — Intermezzo. (Literatura krajowa pomiędzy sierpniem a grudniem 1981). *Kultura*, Paryż 1982 nr 6 s. 13-25. — Labirynt. Próba spojrzenia na współczesną produkcję wydawniczą w Polsce. *Kultura*, Paryż 1983 nr 7/8 s. 148-160. — Camoes czyli tryumf poezji. *Znak* 1984 nr 354/355 s. 662-686. — Rekonesans. Próba spojrzenia na li-

teraturę polską poza krajem w latach 1978-1983. *Kultura*, Paryż 1984 nr 3 s. 126-144, nr 4 s. 100-120. — Pod znakiem knebla. *Kultura*, Paryż 1984 nr 9 s. 113-126. — Tak nas widzą. (Krajowe oceny literatury emigracyjnej). *Kultura*, Paryż 1984 nr 11 s. 110-125. — Gorzkie żale przybywajcie ..., *Kultura*, Paryż 1987 nr 4 s. 111-128. — Orzech trudny do zgryzienia. (Prolegomena do wszelkiej przyszłej periodyzacji literatury zwanej emigracyjną). *Teksty Drugie* 1990 nr 1 s. 113-126. — O londyńskim środowisku literackim. *Dialog* 1992 nr 3 s. 99-107.

Przekłady

1. H. Clegg: Organizacja służby zdrowia w Wielkiej Brytanii. Londyn: Longmans, Green 1945, 53 s.
2. T. Burke: Anglia i Anglicy. London: Longmans, Green lok. 1947, 30 s.

Prace redakcyjne

1. T. Zaborowski: Pisma zebrane. Wwa: Gabinet Filol. Tow. Nauk. Warsz. 1936, 623 s.
2. B. Prus: Nowele warszawskie. Przedm.: W. Grubiński. Wybór ... Londyn: Stow. Pisarzy Pol. 1946, XVI, 230 s.
3. M. Konopnicka: Wybór nowel. Oprac. ... Londyn: Świat. Związek Polaków z Zagranicy 1947, 144 s.
4. A. Mickiewicz: Pisma poetyckie. Wydanie emigracyjne w stulecie zgonu. Do druku przygot. ... Londyn: Veritas 1956, XVI, 830 s.
5. J. Conrad: Listy do Johna Galsworthy'ego. Oprac. ... Londyn: B. Świdorski 1957, 31 s.
6. H. Naglerowa: Wspomnienia o pisarzach. Sieroszewski, Żeromski, Strug, Berent, Irzykowski, Leśmian, Wielopolska, Kaden-Bandrowski, Dąbrowska. Przygot. do druku ... Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1960, 95 s.

7. Portrety pisarzy angielskich. Ser. 1. Pod red. ... Słowo wstępne: B. Dobrée. [Tłum. różni]. Londyn: B. Świdorski 1962, 455 s.

8. Katalog wystawy historycznej w stulecie Powstania Styczniowego. Zbiory ks. Józefa Jarzębowski. Tekst oprac.: Książki i druki ulotne: ... z pomocą H. Smoleńskiej i H. Starzyckiej; grafikę: M. Paszkiewicz, Londyn: Tow. Przyj. Fawley Court 1964, 142 s.

9. S. Zahorska: Warszawa - Lwów 1939. Powieść. Red.: ..., L. Giołkoszowa. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1964, 303 s.

10. Mickiewicziana w zbiorach Tomasza Niewodniczańskiego w Bitburgu. T. 1. Listy Adama Mickiewicza do Antoniego Edwarda Odyńca i innych adresatów 1828-1852; „Dzienniczek podróży” Antoniego Edwarda Odyńca 1830-1832; Listy i

wiersze Celiny z Szymanowskich Mickiewiczowej 1834-1848. [Teksty odczytali ..., T. Niewodniczański. Oprac. i komentarzem opatrzyła ... Red. nauk. i posł.: J. Odrowąż-Pieniążek]. Wwa: Arkady 1989, 282 s. Wyd. nast. tamże 1993.

Część nakładu wyd. 1 ukazała się jako wydawnictwo Deutsches Polen-Institut, Darmstadt.

OPRAGOWANIA (wybór)

Ank. 1954, 1958, 1967, 1976. — M. Danilewicz Zielińska: Autobiografia. W tejsze: Próby przywołań. Wwa 1992. — Wywiad: Moje życie upływa wśród książek. [Rozm.:] P. Kądziała. *Nowe Książ.* 1992 nr 7/8.

SWPP 1. — PP (E. Glebicka). — LP (uzup.). — Z.R. Wilkie-wicz: Polnische Exilliteratur 1945-1980. Köln, Wien 1991.

[Tymon Zaborowski:] S. Wierciński. *Pam. Lit.* 1934 z. 3/4; M. Rzeuska: Wiersze Miodoboru. *Wiad. Lit.* 1935 nr 39. — [Blisko i daleko:] H. Naglerowa. *Wiadomości*, Londyn 1953 nr 29; O. Żeromska: W obronie fikcji. *Kultura*, Paryż 1953 nr 9. — [Pierścień z Herkulanum:] W. Günther: Nowe spojrzenie na dawne sprawy. *Wiadomości*, Londyn 1961 nr 1/2; J. Stempowski P. Hostowiec. *Kultura*, Paryż 1961 nr 1/2. — K. Wierzyński: M. D. W tegoż: Cygańskim wozem. Londyn 1966, przedr. w: Szkice i portrety literackie. Wwa 1990. — J. Kwiatkowski: Panorama literatury emigracyjnej. *Pismo* 1981 nr 2 [rec.: Szkice o literaturze emigracyjnej]. — H. Wię-kowska. *Prz. Bibl.* 1983 nr 21 [rec.: Wspomnienia o Bibliotece Narodowej]. — B. Miązek: Uwagi o metodzie krytycznej M.D.Z. w pracy nad literaturą emigracyjną. *Archipelag* 1985 nr 12; toż *Prz. Powsz.* 1985 nr 12 [dot. Szkice o literaturze emigracyjnej]. — L. Szaruga: Nieefektywny trud. *Prz. Pol.*, Nowy Jork 1989 nr z 6 VII [rec.: Bibliografia. „Kultura” ... T. 3]. — S. Kossowska: Instytucja i „Dom”. W tejsze: Galeria przodków. Wwa 1991. — J. Gondowicz: Pochwała polonistyki. *Nowe Książ.* 1992 nr 7/8 [rec.: Próby przywołań] — [Szkice o literaturze emigracyjnej:] J. Dużyk. *Ruch Lit.* 1992 nr 4; A.S. Kowalczyk: Scheda. *Nowe Książ.* 1992 nr 7/8. — A. Bagla-jewski: Próby przywołań i uporządkowań. *Twórczość* 1993 nr 5 [dot. też: Próby przywołań]; D. Krynicka: Niezastąpiona. *Odra* 1993 nr 3. — M. Dermalowicz: Przywoływanie zle obecnej; S.S. Nicieja: Latarnik z Fejfo. (O twórczości M.D.Z.) *Wież* 1993 nr 3. — A. Kłossowski: Pani Maria ... Wwa: Bibl. Nar. 1993, 26 s.

E.G.

DAROWSKI Jan ur. 1926

Krypt.: J.D.; (j)d).
Poeta, krytyk, tłumacz.

Urodzony 22 grudnia 1926 w Brzeziu nad Odrą (Górny Śląsk); syn Marcina Darowskiego, kierownika robót wodno-ładowych, i Marii z Trompetów. W czasie okupacji niemieckiej uczył się typografii. Równocześnie prowadził działalność konspiracyjną, ratując przed zniszczeniem zakazane książki polskie. W lutym 1944 ukończył Liceum Graficzne w Katowicach. Wkrótce został wcielony do Wehrmachtu. Podczas walk o Normandię uciekł na stronę aliantów i tam zgłosił się do Wojska Polskiego w Anglii. Po ukończeniu Szkoły Broni Pancernej w Catterick został mianowany instruktorem w Szkole Taktycznej. Po zakończeniu działań wojennych był w Szkocji tłumaczem, bibliotekarzem oraz redaktorem gazetki garnizonowej. Jednocześnie przez pół-

tora roku uczęszczał na kursy języka i literatury angielskiej zorganizowane dla polskich żołnierzy przez Nelson College w Edynburgu. W 1951 zdał egzamin wstępny w londyńskim University College i został przyjęty na wyższe studia filozoficzne. Choroba oczu, powstała w wyniku ran odniesionych na wojnie, uniemożliwiła mu podjęcie studiów. Kształcił się dalej samodzielnie, utrzymując się z pracy w różnych fabrykach jako robotnik, m.in. w fabryce tworzyw sztucznych jako główny kontroler. Po zniesieniu powojennych restrykcji w zatrudnieniu w 1954 powrócił do swego zawodu, tj. do typografii; pełnił też w różnych drukarniach funkcje menedżera. W 1958 debiutował wierszami „W ogrodzie”, „Reakcja” i „Lustro”, ogłoszonymi na łamach studenckiego miesięcznika *Merkuriusz Polski i Życie Akademickie* (nr 5), wydawanego w Londynie. W kraju po raz pierwszy opublikował swoje wiersze w 1960 („Moje, zamurowane” i „Post mortem”) w *Więzi* (nr 11/12). Był jednym z założycieli i współredaktorów pisma *Kontynenty – Nowy Merkuriusz*, w którym ogłaszał (w 1961-66) większość swoich wierszy, esejów i artykułów polemicznych. Poezję publikował też na łamach paryskich: *Kultury* (1964-66, 1973-74) oraz w londyńskich: *Oficynie Poetów* (1967-72) i *Wiadomościach* (1969). W *Oficynie Poetów* był też redaktorem wkładki poezji polskiej po angielsku „Polish Poetry Supplement”. Ogłaszał przekłady poezji polskiej na język angielski w czasopismach amerykańskich: *Queens Slavic Papers*, *San Francisco Annual* i *Transatlantic Review* oraz w antologiach: „Polish Writing today” (Harmondsworth 1967), „New writing of East Europe” (Chicago 1968), „The Penguin Book of socialist verse” (Harmondsworth 1970). W 1969 otrzymał nagrodę Fundacji im. Kościelskich w Genewie. Na początku lat siedemdziesiątych zdecydował się na zmianę zawodu i podjął dwuletni kurs prowadzony przez Brytyjski Instytut Mechaniczny. Następnie pracował przez kilkanaście lat w przemyśle zbrojeniowym przy produkcji rakiet i silników lotniczych. Kontynuując pracę literacką ogłaszał swoje utwory m.in. w prasie krajowej: w *Więzi* (1990) i *Odrze* (1991). Mieszka w Londynie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Drzewo sprzeczeki. [Wiersze]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1969, 64 s.

Nagroda im. T. Sulikowskiego za 1968 r.

2. Niespodziewane żywoty. [Wiersze]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1990, 160 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1992. — *Ofic. Poetów*, Londyn 1968 nr 1 [nota biogr.], — [J. Zieliński J. Kowalski: Leksykon polskiej literatury emigracyjnej, Lubl. 1989*, wyd. 2 1990.

[M. Danilewicz Zielińska] Szperacz. *Wiadomości*, Londyn 1960 nr 31 [omów. poezji J.D.]. — [Drzewo sprzeczeki.] J. Rostworowski: By wzruszyć się trzy razy ... *Wiadomości*, Londyn 1969 nr 31; A.K. Waśkiewicz: Ciągłość i wspólnota. *Twórczość* 1971 nr 2. — Z. Łączkowski. *Sl. Powsz.* 1991 nr 208 [rec.: Niespodziewane żywoty].

B.D.

DASZKOWSKI Eugeniusz Andrzej ur. 1930

Prozaik, reportażysta.

Urodzony 4 lutego 1930 w Wyszkwowie; syn Jana Daszkowskiego i Antoniny z Nasierowskich, rolników. W okresie okupacji niemieckiej mieszkał w Wyszkwowie; należał do Szarych Szeregów. Po wojnie uczęszczał do Gimnazjum i Liceum w Wyszkwowie. W tym okresie uczestniczył w kursach organizowanych w Łebie przez Państwowe Centrum Wychowania Morskiego. Po zdaniu matury ukończył w 1950 Państwową Szkołę Morską w Szczecinie. Nie uzyskał tytułu pływania, uczęszczał w 1950-51 na Państwowy Kurs Techniczno-Pedagogiczny, a w 1951-52 uczył w Zasadniczej Szkole Metalowej w Barlinku. W 1952-56 studiował ekonomię transportu na Politechnice Szczecińskiej, po czym przez rok był inspektorem taboru pływającego w Szczecińskim Urzędzie Morskim. W 1957 został członkiem PZPR. Od 1958 pracował w Polskiej Żegludzie Morskiej (PZM), pływając na różnych statkach kolejno na stanowiskach od marynarza do pierwszego oficera. W tym czasie zaczął uprawiać twórczość literacką, nadsyłając reportaże i opowiadania do prasy codziennej i czasopism. Debiutował w 1957 opowiadaniem „Ostatni papieros”, opublikowanym w piśmie *7-my Głos Tygodnia* (nr 14). Następnie ogłaszał utwory m.in. w *Głosie Szczecińskim*, *Dzienniku Wieczornym* (Bydgoszcz), *Dzienniku Zachodnim* (Katowice), *Tygodniku Morskim*, *Panoramie Śląska* i *Panoramie Północy*. W 1958 ożenił się z Danutą Jankowską, lekarką. W 1964-65 pełnił funkcję zastępcy dyrektora do spraw pedagogicznych w Państwowej Szkole Rybołówstwa Morskiego w Szczecinie. Potem powrócił do pływania na statkach PZM, m.in. na trasie do Afryki Zachodniej. W 1969 awansował do stopnia kapitana żegluga wielkiej i objął dowództwo na M/s Orla, po czym dowodził innymi statkami. W 1972-78 był rektorem w Wyższej Szkole Morskiej w Szczecinie. Następnie pływał jako kapitan pod obcą banderą, dowodząc wieloma statkami. Publikował prace z zakresu szkolnictwa morskiego i ekonomiki transportu. Nadal ogłaszał opowiadania i reportaże w prasie, m.in. cykl: „Marynarskie opowieści” w *Dzienniku Wieczornym* (1970), „Serwus panie chief ...” w *Głosie Szczecińskim* (1973), „Listy z morza” w *Tygodniu* (1974-81). W 1974-78 był prezesem Zarządu Zachodniopomorskiego Stowarzyszenia Marynistów

Polskich i członkiem Zarządu Głównego tego Stowarzyszenia. W 1976 został przyjęty do ZLP; od 1980 pełnił funkcję wiceprezesa, a od 1989 prezesa Oddziału Szczecińskiego Związku. W 1983 otrzymał nagrodę Urzędu Wojewódzkiego w Szczecinie za wybitne osiągnięcia w dziedzinie nauki i kultury. W 1984 zrezygnował czasowo z pracy na morzu i poświęcił się twórczości literackiej. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim (1974) i Krzyżem Oficerskim (1986) Orderu Odrodzenia Polski. Mieszka w Szczecinie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Wachta. [Opowiadania]. Gdańsk: WM 1972, 215 s.

Zawartość: Bogdan z s.s. „Gdynia”; Wachta; Junga Władek; Tarty szefa Leona; Sajtör; Sterowe hobby; Malaga-day; Grzbietówka; Panie „pierwszy”; Bubu; Pirat; Prezent Frania; Rodziny rejs; Kaktusy; Skrytka na leony; Romantyczny Józio; Pif-paf; Kapitan ze statku „Atlanta”; Dżentelmeni z Monrovi; Szajdra; Afrykańska przygoda.

2. Marynarski widnokrąg. [Opowiadania]. Pozn.: WP 1973, 225 s.

Zawartość: Ptasi rejs; Partyzant; Imieniny na redzie Qui-Nhon; Chrzestna na statku; Spotkanie; Ciapiek; Drzewo śmierci; Marokański puf; Duch; Marynarski widnokrąg; Piwonie; Komino-we; Emil; Kapitański steward; Hazard w Rosario; Kłopoty z kranem; Gienza; Gipsowa noga; Pocięcha; Maczugowiec; Aristokrata; Śrubokręt.

3. Afrykańskie spotkania. Opowiadania. Pozn.: WP 1975, 226 s. Wyd. nast.: wyd. 2 także 1978; Szczec.: KAW 1989.

Zawartość: Dobry pilot Samson Gula; Emanuel Okuku; Chief Okkwo Noida; Władek z Lagos; Dziewczyna z „Mailandu”; Klinika w buszu; „Radiola”; Frycowe w Conakry; List z Monrovi; Odpawa; Stary. Nagroda im. J. Conrada przyznana przez ZG Związku Zawodowego Marynarzy i Portowców za twórczość literacką o tematyce morskiej w 1975.

4. Do portu przeznaczenia. [Powieść]. Gdańsk: WM 1975, 168 s.

5. Morskie proggi. [Powieść]. Gdańsk: WM 1978, 130 s.

6. „Fere”. [Powieść]. Gdańsk: WM 1981, 194 s.

7. Ostatni rejs „Narwika”. [Powieść]. Szczec.: KAW 1982, 230 s.

8. Zahi. [Opowieść reporterska]. Szczec.: KAW 1985, 366 s.

9. Blindziarze z San Pedro. [Opowiadania]. Szczec.: KAW 1986, 270 s.

Zawartość: „Saudi Venture”, czyli saudyjska przygoda; Aka; „Tajura”; Bangura; Blindziarze z San Pedro; Dżiki strajk; Dwa gangi z Bonny-Town; Zwarowany piekarz.

10. Małpi rejs. Opowiadania. Szczec.: KAW 1988, 230 s.

Zawartość: Od autora. — Żywiec; Ptasi rejs; Kot Emil; Bubu; Ciapiek; Pieszczoch; Wężowy prezent; Kapitańska cykada; Słoń Partyzant; Rezus; Kapitańcio; Papuga z Pireusu.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1989.

J. Pachłowski: „Grzbietówka” z mielizn na głębiny marynistyki. *Spojrzenie* 1973 nr 1 [rec.: Wachta]. — W. Daniszewski: ... Jak mnie ciągnie na morze. *Tryb. Rob.* 1974 nr 117. — [Afrykańskie spotkania] Z. Flisowski: Na wodach i brzegach Afryki. *Morze* 1975 nr 11; W. Ratyński: Podróż do Afryki Zachodniej. *Nowe Książ.* 1975 nr 18. — D. Mosz: Człowiek i morze. *Nowe Książ.* 1986 nr 7/8 [rec.: Blindziarze z San Pedro].

A.Sz.

DĄBROWOLSKA Halina Maria 1897-1962

Krypt.: H.M.D.

Prozaik.

Urodzona 22 maja 1897 we wsi Mironówka na Ukrainie; córka Bolesława Dąbrowolskiego, lekarza, i Aleksandry z Kapuścińskich. Ukończyła tajne komplety gimnazjalne oraz średnią szkołę muzyczną im. F. Chopina w Warszawie. Studiowała polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W tym czasie poznała Karola Irzykowskiego, z którym w późniejszych latach łączyły ją bliskie więzy. Debiutowała w 1917 opowiadaniem pt. „Matki”, opublikowanym w *Nowej Reformie* (nr 15-17). W czasie I wojny światowej pracowała jako pielęgniarka w szpitalu, a potem w instytucji Kropla Mleka. W 1920 powróciła do Warszawy. W 1924-34 była urzędniczką w Departamencie Konsularnym i Polityczno-Prasowym Ministerstwa Spraw Zagranicznych, później pracowała jako bibliotekarka w Ministerstwie Poczty i Telegrafów. Równocześnie rozwijała twórczość literacką, m.in. współpracując z pismami *Bluszc* (1927-39), *Kobieta Współczesna* (1927-30), *Kurier Poranny* (1938-39). Od 1930 była członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1937 odbyła podróż do Stanów Zjednoczonych, gdzie wygłaszała odczyty i organizowała wieczory autorskie dla polskiego uchodźstwa; reportaże z tej podróży ogłaszał *Kurier Poranny* (1937-39). Podczas okupacji niemieckiej mieszkała nadal w Warszawie; pracowała w Radzie Głównej Opiekuńczej, uczestniczyła w konspiracyjnym życiu literackim. Po upadku powstania warszawskiego przebywała w Zakopanem, a w 1946 w Krakowie, gdzie redagowała dodatek kobiecy do *Dziennika Polskiego* pt. *Kobieta i Świat*. W 1946-47 współpracowała z Komisją do Badań Zbrodni Hitlerowskich. Od 1947 mieszkała w Łodzi; kontynuowała twórczość literacką i brała aktywny udział w pracach Oddziału Łódzkiego ZLP. Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1956). Zginęła w wypadku ulicznym 16 kwietnia 1962 w Łodzi.

TWÓRCZOŚĆ

1. Zielony parawan. [Opowiadania]. Wwa: F. Hoesick 1929, 199 s.

Zawartość: Weronika; Jądlodajnia; Zielony parawan; Co dzień; Niewolnik; Wenizjana; Noc w górach; Ostatni list; Tajemnica; Powrót; Matka; Honor; W szpitalu fortecznym nr 3; Inwalida; Jałmużna; Na obcym froncie; Szczyt; Uuhaa.

2. Przystań zbłąkanych. Sztuka w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. im. S. Żeromskiego 1932.

3. Praca i miłość. Powieść. Wwa: Rój 1935, 288 s. Wyd. 2 Łódź: W. Bąk 1948.

4. Jej Bóg. [Opowiadania]. Wwa: F. Hoesick 1937, 207 s.

Zawartość: Klusownik; Robot; Ta druga; Studnia; Cudza śmierć; Podczas choroby; Dzwonek śmierci; Nad rzeką; Ogień; W ciemności; Kim ona była; Szofer i pan; Wina; Podwójna droga; Jej Bóg.

5. Gałęzie jednego drzewa. Cykl reportaży ze Stanów Zjednoczonych. Druk fragm. pt. Ameryka i Polacy w niej zamieszkali. *Kur. Poranny* 1937 nr 359, 1938 nr 6, 90, 94, 116, 123, 127, 153, 160, 1939 nr 71.

Rkps całości zniszcz. w czasie powstania warszawskiego.

6. Ukryci. Powieść. T. 1-2. Powst. 1939-44. Druk fragm.: *Życie Lit.* 1945 nr 11-12, 1946 nr 7-8; Księga pamiątkowa ku czci L. Staffa. Wwa 1949 s. 173-176.

Rkps całości zniszcz. w czasie powstania warszawskiego.

7. O Karolu Irzykowskim. Wspomnienia biograficzne i komentarze do dzieł oraz Karola Irzykowskiego część nie wydanych rękopisów. Łódź: W. Bąk [1947], 159 s.

8. Po godzinie dwudziestej. Sztuka w 6 odsłonach. Powst. 1949.

Nagroda w konkursie Min. Kultury i Sztuki w 1949.

9. Tytan pracy. Opowieść o Józefie Kraszewskim. Wwa: LSW 1955, 253 s. Wyd. 2 tamże 1957.

10. Portrety nieobiektywne. [Wspomnienia o Z. Nałkowskiej]. Powst. ok. 1958. Druk fragm. *Kamena* 1959 nr 2 s. 3-4.

Rkps w Bibl. Ossolineum we Wr.

11. Nadzieja. [Opowiadania]. Wwa: LSW 1961, 96 s.

Zawartość: Miał osiem lat; Niedzielne popołudnie; Sobowtór; Przez okno; Jan i Anna; Szczęście; Zona.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951, 1956, 1957. — SWPP 1. — PP (E. Głębička). — RL 1962 (P. Grzegorzycyk) — LP (uzup.).

[Praca i miłość:] E. Breiter. Dwie powieści kobiece. *Wiad. Lit.* 1934 nr 50; L. Piwiński. *Rocz. Lit.* 1934; K. Irzykowski. Przewyciężenie Żeromskiego. *Pion* 1935 nr 16. — [Jej Bóg:] K. Irzykowski. Przemiany altruizmu. *Pion* 1937 nr 36. — [O Karolu Irzykowskim:] S. Kisielewski. Wspomnienia o klerku heroicznym. *Tyg. Powsz.* 1948 nr 9; M. Piechal. Książka o Karolu Irzykowskim. *Nowiny Lit.* 1948 nr 13/14; J. Wołoszynowski. Pałuba życia. *Dz. Lit.* 1948 nr 12. — [Tytan pracy:] J. Iwaszkiewicz. O Kraszewskim. *Życie Warsz.* 1955 nr 265; J.E. Płomiński. Kraszewski przestał być anonimem. *Orka* 1957 nr 15. — M. Sysakowska *Nowa Kult.* 1962 nr 16 [rec.: Nadzieja]. — [S. Podhorska-Okółtow] S.P.-O.; H.M.D.

Twórczość 1962 nr 7. — J. Koprowski. Odeszli, lecz żyją. W tegoż: *Ludzie i książki*. [Łódź] 1965. — J. Koprowski. *Wartość rzeczy*. (O H.M.D.) W tegoż: *Przyjaciele i znajomi*. Łódź 1977.

E.G.

DĄBROWSKA Maria 1889-1965

Pseud.: Cichy; D.; J.St.; Jan Stęk; M.; M.D.; m.s.d.; Marek Cichy; Maria Nowa; md.
Powieściopisarka, nowelistka, publicystka.

Urodzona 6 października 1889 w Russowie pod Kaliszem; córka Józefa Szumskiego i Ludomiry z Gałęzińskich. Pochodziła ze zubożałej szlachty. W 1901-04 uczyła się na pensji Heleny Semadeniowej w Kaliszu, a następnie w 1904-06 na pensji Pauliny Hewelke w Warszawie. Wiosną 1907 wyjechała na studia przyrodnicze do Lozanny, które kontynuowała od 1908 na Université Libre w Brukseli; w 1912 uzyskała stopień kandydata nauk przyrodniczych. Równocześnie uczęszczała na cykliczne wykłady nauk społecznych i filozoficznych na Université Nouvelle. Podjęła pracę w emigracyjnej organizacji filareckiej Stowarzyszenie Polskie im. J. Lelewela. W tym czasie utrzymywała też kontakt z polskimi robotnikami kopalni belgijskich. W 1910 rozpoczęła działalność publicystyczną i nawiązała współpracę z kilkoma czasopismami, głównie spółdzielczymi i ludowymi, w kraju, m.in. z *Zaraniem*, *Spolem*, *Gazetą Kaliską* i *Gazetą Robotniczą* oraz *Przedświtem*. W 1911 wyszła za mąż za Mariana Dąbrowskiego, publicystę i działacza socjalistycznego przebywającego na emigracji (zmarł nagle w 1925). Debiutowała w 1913 opowiadaniem „We Francji – ziemi cudzej”, opublikowanym w *Echu Literacko-Artystycznym* (nr 8/9); za właściwy debiut literacki uważała jednak opowiadanie pt. „Janek”, ogłoszone w 1914 w *Prawdzie* (nr 23). W 1913-14 przebywała wraz z mężem w Londynie, gdzie jako stypendystka Towarzystwa Kooperatystów studiowała zagadnienia spółdzielczości. W lipcu 1914 powróciła do kraju i nawiązała współpracę z ruchem niepodległościowym. W 1914-17 przebywała w Piotrkowie i w Lublinie, gdzie współpracowała z radykalnym odłamem ruchu ludowego, współredagując pisma *Chłopska Sprawa* i *Polska Ludowa*. W 1917 zamieszkała w Warszawie i rozpoczęła wykłady na zorganizowanych przy Zarządzie Miejskim kursach dla analfabetów. Nawiązała też współpracę z redagowanym przez Stefanię Sempołowską czasopismem młodzieżowym *W słońcu*. W 1918 podjęła pracę na stanowisku referenta w Ministerstwie Rolnictwa i Dóbr Państwowych, skąd w 1919 została przeniesiona służbowo do Biura Głównego Urzędu Ziemskiego. Następnie pracowała w Ministerstwie Reform Rolnych, gdzie prowadziła bibliotekę i referat prasowo-wydawniczy. Od 1924 zajęła się wyłącz-

D

nie pracą literacką. W 1926 brała udział w akcjach protestacyjnych wobec zmian politycznych w kraju, sympatyzując z Ligą Obrony Praw Człowieka i Obywatela. W tym też roku poznała Stanisława Stempowskiego, z którym łączył ją wieloletni związek (aż do jego śmierci w 1952). W 1930 została członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1931 uczestniczyła w pracach Komisji Oceny Książek dla Młodzieży w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. W 1935 ze względów politycznych odmówiła przyjęcia Złotego Wawrynu PAL. W 1936 włączyła się do prac Centralnego Związku Spółdzielczego, z czym wiązało się częste podróżowanie po kraju z odczytami i prelekcjami. W 1938 została członkiem zarządu Oddziału Warszawskiego ZZLP. W tym samym roku odmówiła kandydowania do PAL. Po wybuchu II wojny światowej przebywała wraz z S. Stempowskim na ziemiach zajętych przez ZSRR: do grudnia 1939 w Łucku, następnie we Lwowie. Po wkroczeniu Niemców powróciła do Warszawy w końcu 1941. Brała udział w konspiracyjnej działalności kulturalnej. Współpracowała m.in. z dwutygodnikiem *Polska walczy*. Podczas powstania warszawskiego przebywała w stolicy, chroniąc się w Bibliotece Publicznej, gdzie też zabezpieczono część jej archiwum. Opuściła Warszawę po kapitulacji w październiku 1944; po wydostaniu się z obozu w Pruszkowie, przebywała jakiś czas w Podkowie Leśnej, a następnie w Dąbrowie Zduńskiej, gdzie przeprowadziła kilka pogadanek w szkole rolniczej. W kwietniu 1945 powróciła do Warszawy. W październiku tegoż roku została ponownie wybrana do zarządu Oddziału Warszawskiego ZZLP. W 1946 powołano ją na członka honorowego Rady Teatralnej, utworzonej przy Departamencie Teatrów Ministerstwa Kultury i Sztuki. W tym samym roku (1946) została członkiem rzeczywistym Warszawskiego Towarzystwa Naukowego. W 1947-65 pełniła funkcję wiceprezesa Zarządu Głównego Polskiego PEN Clubu. W 1948 weszła w skład Komitetu Organizacyjnego Światowego Kongresu Intelktualistów w Obronie Pokoju. Uczestniczyła w działalności ZLP (m.in. jako członek sądu koleżeńskie Oddziału Warszawskiego, od 1956 jako członek Zarządu Głównego). W 1953 została wybrana do Zespołu Literatury Współczesnej przy Departamencie Programowym Centralnego Urzędu Wydawnictw. W 1955 otrzymała Państwową Nagrodę I stopnia za całokształt twórczości literackiej. W 1956 była członkiem delegacji polskiej na XXIII Kongres Międzynarodowy PEN Clubów odbywający się w Londynie. W tymże roku zamieszkała w Komorowie pod Warszawą. W 1957 otrzymała tytuł doktora honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego. W 1964 należała do sygnatariuszy „Listu 34” pisarzy i uczonych w obronie wolności słowa. Od-

znaczona m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1946), Krzyżem Oficerskim (1952) oraz Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą (1954) Orderu Odrodzenia Polski. Zmarła 19 maja 1965 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Powstanie 1863 r. Powitanie wojny i swobody. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: Uniw. Lud. 1916, 16 s. Przedr. zob. poz. 50.

2. Dzieci ojczyzny. Opowiadania historyczne dla młodzieży. Wwa, Kr.: Tow. Wydawn. J. Mortkowicz 1918, 207 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1923, wyd. 3 1927, wyd. 4 1939, wyd. 5 1945, wyd. 6 1947.

Zawartość: Trzeci Maj Krystka i Anielki; Żołnierze Kościuszki; Ludzie wolni są braćmi; Krzyżak z pod Frydlandu; Pomnik z ziemi; Janek Sam słuszny ojczyźnie; Baśń prawdziwa o kaszelańcu; O Jantosiu-powstańcu i ziemi chłopom oddanej; My, polskie dzieci; Rota. Wyd. osob. opowiadania Żołnierze Kościuszki zob. poz. 28. Adapt. radiowa opowiadania Trzeci Maj Krystka i Anielki. Radio 1968.

3. Dzieje naszej ojczyzny. Wwa, Kr.: Tow. Wydawn. J. Mortkowicz 1918, 219 s. Wyd. 2 uzup. tamże 1920.

Tyt. arkuszowy: Krótka historia Polski.

4. Łuna. [Powieść]. *Żoł. Pol.* 1920 nr 109 (17 IV) – 1921 nr 207 (26 I).

Powieść nie dokończona. Drukowane odcinki stanowią część I.

5. Gałąź czereśni i inne nowele. Wwa: Wydawn. Wyzd. Propagandy Związku Pol. Stow. Spożywców 1922, 59 s.

Zawartość: Piosenka dobrych towarzyszy; Olek; Miłosierdzie; Gałąź czereśni; Dziewczynka z kaczeńcami; Odkrywca; Niedola pszenicy.

6. Codzienna praca. [Szkic]. *Spółmota* 1923 nr 42-48, 50, 52, 1924 nr 2, 3, 5. Wyd. osob. Wwa: Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet 1930, 36 s.

7. Uśmiech dzieciństwa. Wspomnienia. Wwa, Kr.: Tow. Wydawn. J. Mortkowicz 1923, 125 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1934, wyd. 3 1936, wyd. 4 1938; wyd. 5 Kr.: T. Gieszczykiewicz, J. Mortkowicz 1946; Wwa: Iskry 1956; wyd. 1 [!] ze wstępem E. Korzeniewskiej Wwa: Czyt. 1979. Przedr. zob. poz. 35, 37, 50, 58, 60.

Zawartość: [In:] Otul mnie swoim płaszczem... [wiersz]; Boże Narodzenie; Janek; Wielkanoc; Drzewa na wiosnę; Pies; Wszystkie dzieci; Ptaki; Babcia; Goście; Książki; Piosenka; Odjazd. Nagroda Związku Wydawców w 1925. Przekł. bułg.: Usmivka na detstvoto. [Przeł.] V. Smochovska-Petrova, A. Petrova-Vasilević. Sofija 1983.

8. Ludzie stamtąd. Cykl opowieści. Wwa, Kr.: J. Mortkowicz [1925], 244 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1935; Rzym: Pol. YMCA 1946; wyd. 3 Wwa: Czyt. 1946, tamże: wyd. 4 1948, wyd. 5 1949, wyd. 6 1955, wyd. 7 1958, wyd. 8 1965, wyd. 9

1968, wyd. 10 1971, wyd. 11 1973, wyd. 12 1976, wyd. 13 1980, wyd. 14 1987. Przedr. zob. poz. 36, 37, 53, 61, 62.

Zawartość: Dzikie ziele; Łucja z Pokucic; Szklane konie; Noc ponad światem; Pocięzenie; Triumf Dionizego; Najdalsza droga; Zegar z kukłką.

Przekł. czes.: Područi. [Przeł.] J. Minaříková. Praha 1937, wyd. 2 pt. Lidé kdovi odkud. [Przeł.] J. Minaříková. Praha 1969, — duń.: Nat over verden og andre noveller. [Przeł.] J. Ørnsbo. København 1960, — niem.: Die Landlosen. [Przeł.] P. Breitenkamp. Berlin 1937, — ros.: Ljudi ottuda. [Przeł.] M.E. Abkina. Moskva 1928, — włos.: Erbe selvatiche. Gente di là. [Przeł.] C. Verdiani. Milano 1961.

Wyd. osob. opowiadań: Najdalsza droga zob. poz. 20; Triumf Dionizego zob. poz. 22.

Adapt. opowiadań: tv: Najdalsza droga. TV 1976; Łucja z Pokucic. Adapt. J. Rotuska. TV 1977, — radiowa: Ludzie stamtąd. Adapt. A. Rosel-Kicińska. Radio 1980.

9. Życie i dzieło Edwarda Abramowskiego. [Szkic]. Wwa: Wydawn. Związku Pol. Stow. Spożyców 1925, 31 s.

10. Marcin Kozera. Opowiadania. Wwa: J. Mortkowicz 1927, 84 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1929, wyd. 3 1935, wyd. 6 [!] 1939; wyd. 13 [!] Kr.: Czyt. 1945; wyd. 14 tamże 1946.

Zawartość: Marcin Kozera; Zdobyte serc.

Wyd. osob. opowiadania Marcin Kozera zob. poz. 19.

11. Przyjaźń. Opowiadania. Wwa, Kr.: J. Mortkowicz 1927, 81 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1933, wyd. 3 1935, wyd. 4 1936, wyd. 6 [!] 1938, wyd. 7 1939, wyd. 7 [!] 1946, wyd. 8 1948.

Zawartość: Przyjaźń; Kury w naszym ogrodzie.

Wyd. osob. opowiadania Przyjaźń zob. poz. 45.

Adapt. radiowa opowiadania Przyjaźń. Radio 1970.

12. Wielki Przemieniony. Opowieść o Juliuszu Słowackim dla młodzieży. Wwa: Kom. Wykonawczy Uczczenia Powrotu do Ojczyzny Prochów Juliusza Słowackiego 1927, 27 s.

13. Domowe progi. [Opowieść]. *Kob. Współcz.* 1928 nr 15-32, 1929 nr 1-15. Wyd. osob.: Wstęp i przygot. tekstu: E. Korzeniewska. Wwa: Czyt. 1969, 273 s.

Część I zamierzonej trzydziestoletniej powieści społeczno-obywatelskiej; najwcześniejsza wersja pierwszego i drugiego tomu powieści „Noce i dnie” [poz. 18].

14. Matka przewodniczką duchowa dziecka. Wwa: Pol. Kom. Opieki nad Dzieckiem 1928, 10 s.

15. Kłopoty pani Barbary. [Opowieść]. *Gaz. Zach.* 1929 nr 1-117.

Powieść nie dokończona; stanowiła kolejną (drugą) wersję dwóch początkowych tomów „Nocy i dni” [poz. 18].

16. U północnych sąsiadów. [Wspomnienia z podróży]. Wwa: Wydawn. Dzieł Literat. Europejskiej 1929 [właśc. 1928], 105 s.

Zawartość: Łotwa: Podróż; Ryga pełna powagi; A kiedy śpiewa chór —; Rainis i Aspazja; Skradzione dzieje; Dzień dzisiejszy. — Estonia: Białe legowisko; Pod władzą uroku; Godzina samotności; Pirta; Rękojmie przyszłości; Chce być i jestem. — Finlandia: Cztery niebieskie godziny; Serce wszędzie to sa-

mo; Na wyspę Hogland i z powrotem; Domy i ludzie; Rzeczy piękne; Pożegnanie.

17. Ślub; Wuj Klemens Klicki. [Opowieść]. *Kob. Współcz.* 1931 nr 8-10, 11-13.

Rozdziały z zamierzonego cyklu powieściowego pt. Pośród życia i śmierci.

18. Noce i dnie. Opowieść. Wwa, Kr.: J. Mortkowicz.

T. 1. Bogumił i Barbara. 1932, 396 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1932, wyd. 3 1933, wyd. 4 1934, wyd. 5 1936.

T. 2. Wieczne zmartwienie. 1932, 384 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1932, wyd. 3 1934, wyd. 4 1935.

T. 3. Miłość. Cz. 1-2. 1933, 502 + 448 s. Wyd. 2 tamże: cz. 1 1934, cz. 2 1935.

T. 4. Wiatr w oczy. Cz. 1-2. 1934, 310 + 336 s. Wyd. 2 tamże 1937.

Wyd. łączne całości: Jeruzolima: Min. Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego 1945; wyd. 5 Wwa: Czyt. 1947-1948, tamże: wyd. 6 [t. 1-2 jako wyd. 8] 1950, wyd. 9 1950, wyd. 10 1953, wyd. 11 1955, wyd. 12 1959, wyd. 13 1962, wyd. 14 1963, wyd. 15 1963, wyd. 16 1968, wyd. 17 1972, wyd. 18 1972, wyd. 21 1977, wyd. 23 1979, wyd. 24 1982. Przedr. zob. poz. 35.

Wyd. skrócone t. 1-2: wyd. 19 Wwa: Czyt. 1973, 302 + 294 s., tamże: wyd. 20 1975, wyd. 21 1978 [właśc. 1979]; Rzesz.: Resovia 1992.

Państwowa Nagroda Literacka w 1933.

Przekł. bułg.: Nošti i dni. [Przeł.] D. Ikononov. T. 1-2. Sofija 1961, — chiński: Hei je tsi pai czou. [Przeł.] Ké-Tsing. T. 1, Pei-ting 1959, — czes.: Noći a dny. [Przeł.] H. Teigová. T. 1-2. Praha 1959, — duń.: Naetter og dage. [Przeł.] G. Sørbj, H. Danielsen, E. Stinus. T. 1-4. København 1969, — maced.: Noki i denovi. [Przeł.] P. Nakovski. Skopje, T. 1-4 1977-1983, — niem.: Nächte und Tage. [Przeł.] H. Kowitz. T. 1-2. Breslau 1938; [Przeł.] L. Lasinski. T. 1-2. Berlin 1955, tamże wyd. 2 1958, wyd. 3 1960, Karlsruhe 1956, wyd. skrócone i przerobione Frankfurt am Main 1974, T. 3 i T. 4 Berlin 1957, — ros.: Noći i dni. [Przeł.] E. Usievic. T. 1-2. Moskva 1964, — rum.: Nopti și zile. [Przeł.] V. Teodorescu, E. Lița. T. 1-4. București 1966, — serb.-chorw.: Noći i dani. [Przeł.] M. Stojilković. T. 1-2. Beograd 1963, — słowac.: Noći a dni. [Przeł.] M. Babiaková-Bajová. T. 1-4. Turčiansky Sv. Martin 1949, wyd. 2 T. 1-2. Bratislava 1969, — słoweń.: Noči in dnevi. [Przeł.] F. Vodnik. Ljubljana, T. 1-3. 1961-1968, — węgier.: Ejelek és nappalok. [Przeł.] G. Kerenyi. T. 1-2. Budapest 1958.

Adapt. radiowa: T. 1: Bogumił i Barbara. Adapt. A. Jasińska. Radio 1968; Bogumił i Barbara. Adapt. Z. Zawadzka. Radio 1970. Druk *Teatr Pol. Radia* 1971 nr 2 s. 29-49; Agnieszka i Marcin. Adapt. Z. Orszulska. Radio 1975, — teatr: Adapt. K. Miłobędzka. Kalisz, T. im. W. Bogusławskiego 1971, — tv: Bogumił i Barbara. Adapt. Z. Krawczykowski. TV 1971, — film: Scenariusz i reż.: J. Antczak. Ekran. 1975; Scenariusz i reż.: J. Antczak. Serial telewizyjny w 12 odcinkach. Ekran. 1978.

19. Marcin Kozera. Opowiadanie. Wyd. 4 [!]. Wwa: J. Mortkowicz 1936, 67 s. Wyd. nast.: z podtyt.: Opowiadanie z życia polskiego w Anglii. Londyn: Bibl. Wolnej Polski 1942; z post. Z. Libery

Wwa: PZWS 1962; Londyn: Pol. Macierz Szkolna Zagranicą 1964; Białystok: KAW 1992; Wwa: WSIP 1993. Zob. poz. 10. Przedr. zob. 35, 37, 39, 43, 59. Adapt. teatru: Marcin Kozera. Obrazek sceniczny wg ... Oprac. K. Gąsiorek. Londyn: Pol. Macierz Szkolna Zagranicą 1971, 16 s.

20. Najdalsza droga. [Opowiadanie]. Wwa, Kr.: J. Mortkowicz 1936, 32 s. Zob. poz. 8. Przedr. zob. poz. 30, 33, 34, 35, 37, 42, 50, 53, 56, 58, 60, 64, 65, 67, 69.

21. Szkiełko. [Opowiadanie]. Wwa, Kr.: J. Mortkowicz 1936, 30 s. Wyd. 2 tamże 1938. Przedr. zob. poz. 30, 35, 37, 42, 50, 58, 60.

22. Tryumf Dyonizego. [Opowiadanie]. Wwa, Kr.: J. Mortkowicz 1936, 27 s. Zob. poz. 8. Przedr. zob. poz. 34, 35, 37, 50, 53, 58, 60, 67.

23. Czyste serca. Opowiadania dla młodzieży. Wwa, Kr.: J. Mortkowicz 1938, 107 s. Wyd. 1 [później] Wwa: NK 1956, tamże: wyd. 2 1958, wyd. 3 1982. Przedr. zob. poz. 35.

Zawartość: Pierwszy dzień w szkole; Wilczęta z czarnego podwórza; Drogie kamienie; Olek; Koledzy Jacka; Szpital; Czajki; Wakacje.

Przekł. czes.: Čistá srdce. [Przeł.] J. Simonides. Praha 1962. Adapt. radiowa opowiadania Wilczęta z czarnego podwórza: Adapt. L. Woźnicka. Radio 1971.

Wyd. osob. opowiadania Wilczęta z czarnego podwórza zob. poz. 46.

24. Tu i tam. Dwa opowiadania dla młodzieży. Wwa, Kr.: J. Mortkowicz 1938, 30 s.

Zawartość: Wieniec; Nasi ludzie w Westfalii.

25. Znaki życia. Pięć opowiadań. Wwa, Kr.: J. Mortkowicz 1938, 167 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wr.: Dobra Książka 1947; wyd. 3 Wwa: PIW 1949, tamże: wyd. 4 1950, wyd. 5 1956; wyd. 6 Wwa: Czyt. 1962. Przedr. zob. poz. 35, 50, 58.

Zawartość: Książd Filip; Panna Winczewska; Drobiazg; Oktawia; Szkiełko.

Przekł. serb-chorw.: Znaci života. [Przeł.] S. Kovačević. Beograd 1959; tamże wyd. 2 1961, wyd. 3 1963, wyd. 4 1965.

26. Geniusz sierocy. Dramat wysnuty z dziejów XVII wieku. Wwa: J. Mortkowicz 1939, 185 s. Praprem. Nowa Huta, T. Lud. 1959. Przedr. zob. poz. 30, 35, 38.

27. Stanisław i Bogumił. Dramat wysnuty z dziejów XI w. *Twórczość* 1945 nr 5 s. 5-22, 1946 nr 1 s. 29-54. Wyd. osob. Wwa: E. Kuthan 1948 [antydat. 1947], 107 s. TV 1965. Praprem. Wr., T. Pol. 1966. Przedr. zob. poz. 35, 38.

28. Żołnierze Kościuszki. Opowiadanie historyczne dla młodzieży. Wwa: J. Mortkowicz 1946, 31 s. Zob. poz. 2.

29. Wybór pism dla dzieci. Wwa: PZWS 1948, 71 s.

Zawartość: Przedmowa; Pies [poz. 7]; Książki [poz. 7]; Wilczęta z czarnego podwórza [poz. 23]; Olek [poz. 23]; Szpital [poz. 23]; Dziewczynka z kaczęcami [poz. 5].

30. Wybór pism dla młodzieży. Wwa: PZWS 1948, 105 s.

Zawartość: Baśń prawdziwa o Kasztelanicy [poz. 2]; Nasi ludzie w Westfalii [poz. 24]; Najdalsza droga [poz. 8]; Chłop w obronie ojczyzny [fragm. studium: Rozdroże]; Szkiełko [poz. 20]; Dziewczęta [fragm. powieści: Noce i dnie, T. 3. Miłość, poz. 18]; Geniusz sierocy [fragm. aktu III; poz. 26].

31. Gwiazda zaranna. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1955, 223 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1956, wyd. 3 1956, wyd. 4 1964, wyd. 5 1970. Przedr. zob. poz. 35, 50, 57, 58.

Zawartość: Pielgrzymka do Warszawy; Jesionka; Dziecko; Poranek w ogrodzie zoologicznym; Nocne spotkanie; Pani Zosia, Tu zaszła zmiana ...; Trzecia jesień; Na wsi wesele.

Przekł. ang.: A village wedding and other stories. Warsaw 1957. — ros.: Utrennjaja zvezda, Leningrad 1989, — słowack.: Zornička. [Przeł.] M. Babiaková-Bajová. Bratislava 1959.

Adapt. opowiadań radiowa: Na wsi wesele, Adapt. R. Sliwonik. Radio 1966; Trzecia jesień. Adapt. W. Terlecki. Radio 1966. — tv: Pielgrzymka do Warszawy. TV 1976; Tu zaszła zmiana. Adapt. J. Wójcik, K. Domagalik. TV 1979.

Wyd. osob. opowiadań Na wsi wesele zob. poz. 49; Pielgrzymka do Warszawy zob. poz. 54.

32. Myśli o sprawach i ludziach. Szkice. Wwa: Czyt. 1956, 231 s.

Zawartość: Teatr w starodawnej Polsce; Zdraycy i obrońcy. (Na marginesie książki: S. Szczotka: Chłopi obrońcami niepodległości Polski w okresie potopu); Polska i Polacy w utworach Lwa Tołstoja; Samuel Pepys i jego dziennik (1949 r.); Parę myśli o pracy przekładowej; Mikołaj Gogol; Szkice myśli o Bolestawie Prusie. — Gawęda o literaturze; Gawęda o czytelnikach. — Stefania Sempołowska. (Szkic portretu); Aniela Zagórska. (Wspomnienie o najwybitniejszej tłumacze Conrada); Gdy wspominał Jaracza ...; Stanisław Sempołowski i jego pamiętniki.

33. Najdalsza droga. Opowiadania. Posł.: J. Przyboś. Wwa: Czyt. 1956, 134 s.

Zawartość: Najdalsza droga [poz. 8]; Trzecia jesień [poz. 31].

34. Opowiadania. Kr.: WL 1956, 326 s.

Zawiera utwory z tomu poz. 8 wraz z: Przedmowa do drugiego wydania. Przedmowa do trzeciego wydania. Przedmowa do szóstego wydania; Na wsi wesele [poz. 31].

35. Pisma wybrane. T. 1-3. Wwa: Czyt. 1956, 1079 + 862 + 738 s.

T. 1: Opowiadania; Fragmenty; Dramaty; Utwory dla dzieci.

Zawartość: J. Przyboś: Dzieło M.D. — Opowiadania z tomów poz. 7, 8, 25, 31. — Fragmenty nieukończonych powieści: W piękny letni poranek; A teraz wypijmy; Głupia historia. — Dramaty: Geniusz sierocy [poz. 26]; Stanisław i Bogumił [poz. 27]. — Utwory dla dzieci z poz. 2: Pomnik z ziemi; Janek Sam służy ojczyźnie; My, polskie dzieci, — poz. 10, 11 oraz Czyste serca [poz. 23].

T. 2: Noce i dnie. (Bogumił i Barbara. Wieczne zmartwienie. Miłość, cz. 1). [poz. 18].

T. 3: Noce i dnie. (Miłość, cz. 2. Wiatr w oczy, cz. 1-2) [poz. 18].

36. Szkice z podróży. Wwa: Czyt. 1956, 143 s.

Zawartość: Berlin czyli współpraca kulturalna; Weimar czyli książeczka o Mickiewiczu; Wartburg czyli pisarze jako ludzie rozmyślający; Weimar po raz drugi czyli tydzień z Schillerem i Mannem.

37. Zdarzenia. Wybór opowiadań. Wyboru dokonali: Dż. Połtorzycka i S. Stampfl. Wwa: NK 1956, 523 s.

Zawartość: Uśmiech dzieciństwa [poz. 7]; Kury w naszym ogrodzie [poz. 11]; Zdobyć serc [poz. 10]; Przyjaźń [poz. 11]; Dziewczeta [fragm. Nocy i dni; poz. 18]; Marcin Kozera [poz. 10]; Nasi ludzie w Westfalii [poz. 24]; Szkiełko [poz. 20]; Noc ponad światem [poz. 8]; Triumf Dionizego [poz. 8]; Najdalsza droga [poz. 8]; W piękny letni poranek [poz. 35]; Pielgrzymka do Warszawy [poz. 31]; Warszawa mojej młodości; Tu zaszła zmiana [poz. 31].

38. Dramaty: Geniusz sierocy; Stanisław i Bogumił. Wwa: PIW 1957, 271 s. Zob. poz. 26, 27.

39. Przyjaźń; Marcin Kozera. [Opowiadania]. Wwa: NK 1958, 142 s. Zob. poz. 10, 11.

40. Szkice o Conradzie. Wwa: PIW 1959, 193 s. Wyd. 2 uzup. ze wstępem, red. i przyp. E. Korzeniewskiej. Wwa: Czyt. 1974.

Zawartość: Przedmowa. — Przyczynek do polskich „conradianów” Polski wywiad prasowy z Conradem; Rozmowa z Conradem. — Recenzje: Nowe przekłady Conrada [dot.: Sześć opowieści, Między łądem i morzem]; Głębiej niż dno [dot.: Opowieści niepokojące]; O „Smudze cienia”; Na drodze uczynków [dot.: Korsarz]; „Zwycięstwo” J. Conrada. — Szkice: Prawdziwa rzeczywistość Conrada; Społeczne i religijne pierwiastki u Conrada; Spotkanie z Conradem w podróży; 1857-1957. — Dyskusje i polemiki: Tragizm Conrada; Kula w plot; W sprawie „demaskowania” Conrada; Conradowskie pojęcie wierności; Notatka na marginesie artykułu J. Kotta. — Pożegnanie z Conradem: Pożegnanie z Conradem.

W wyd. 2 ponadto w dziale: Szkice o Conradzie: „Fantazja Almayera”, „Murzyn z załogi Narcyza”, Le vaisseau embrasé de Lord Jim; Jeszcze w obronie Conrada; Przypis do Szkiców o Conradzie”; Conrad skandaliczny; Pisane z przykrością. — Uzupełnienia: Cudowne dzieje polskiego chłopca; (Bez tytułu); O Józefie Conradzie z powodu książki J.C. Korzeniowski „Smuga cienia”; Przedmowa [do wyd. 1]; Do redaktora *Wiadomości*. — Maria Dąbrowska i Aniela Zagórska; Aniela Zagórska. (Wspomnienie o najwybitniejszej tłumaczce Conrada); Aniela Zagórska do Marii Dąbrowskiej [listy]; Dedykacje [A. Zagórskiej w książkach dla M. Dąbrowskiej]. — Maria Dąbrowska i Kazimiera Muszałówna: [listy].

41. Klara i Angelika. [Opowiadanie]. *Twórczość* 1960 nr 4 s. 16-23. Przedr. zob. poz. 50, 57, 58.

Adapt. teatr.: Adapt. W. Terlecki. TV 1964. Druk *Teatr Pol. Telew.* 1968 nr 4 s. 5-29. — film.: Scenariusz: W. Terlecki. Film telewizyjny Ekran, 1977. — radiowa: Jubileusz. Adapt. W.L. Terlecki. Radio 1978.

42. Wybór opowiadań. Wwa: Czyt. 1960, 266 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1966, wyd. 3 1969.

Zawartość: Dzikie ziele [poz. 8]; Noc ponad światem [poz. 8]; Najdalsza droga [poz. 8]; Książd Filip [poz. 25]; Szkiełko [poz. 20]; Pielgrzymka do Warszawy [poz. 31]; Trzecia jesień [poz. 31]; Na wsi wesele [poz. 31].

43. Przyjaźń; Marcin Kozera; Wilczęta z czarnego podwórza. Wwa: NK 1960, 173 s. Wyd. nast. z posł. K. Kuliczkowskiej tamże: wyd. 2 1962, wyd. 3 1965, wyd. 4 1967, wyd. 5 1970, wyd. 6 1988. Zob. poz. 10, 11, 23.

44. Przygody człowieka myślącego. *Prz. Kult.* 1961 nr 42-51/52, 1962 nr 1-22, 28-50, 1963 nr 1-4, 12. Wyd. osob.: Komentarz i przygot. tekstu z

rkpsów: E. Korzeniewska. Przedm.: A. Kowalska. Wwa: Czyt. 1970, 906 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1972, wyd. 3 1974 [właśc. 1975], wyd. 4 1987.

45. Przyjaźń. Posł.: Z. Libera. Wwa: PZWS 1962, 54 s. Zob. poz. 11. Przedr. zob. poz. 35, 37, 39, 43.

46. Wilczęta z czarnego podwórza. Posł.: Z. Libera. Wwa: PZWS 1962, 27 s. Zob. poz. 23. Przedr. zob. poz. 29, 35, 43, 59.

47. Pisma rozproszone. Red. i przyp.: E. Korzeniewska. T. 1-2. Kr.: WL 1964, 563 + 755 s.

Zawiera artykuły, recenzje, reportaże drukowane w czasopiśmie od 1910 oraz z rkpsów, zgrupowane w działy: T. 1: Juwenilia (1910-1916); Wspomnienia; Podróże. — T. 2: Rozprawy i polemiki; O pisarzach [J. Andrzejewski, J. Conrad, G. Daniłowski, J. Iwaszkiewicz, J. Kaden-Bandrowski, J. Kasprówicz, Z. Nałkowska, E. Orzeszkowa, B. Ostrowska, B. Prus, S. Przybyszewski, J. Słowacki, L. Staff, A. Strug, J. Tuwim, S. Wyspiański, S. Zeromski, Z. Żurkowski]; O własnej twórczości.

48. Łucja z Pokucic; Zegar z kukułką. [Opowiadania]. Wwa: PIW 1966, 93 s. Zob. poz. 8.

49. Na wsi wesele. [Opowiadanie]. Wwa: KiW 1967, 100 s. Wyd. nast.: Posł.: R. Matuszewski. Wwa: Czyt. 1975, wyd. 2 tamże 1980. Zob. poz. 31. Przedr. zob. poz. 34, 35, 42, 50, 51, 55, 57, 58, 60, 69.

50. Opowiadania. Wstęp, red. i przyp.: E. Korzeniewska. Wwa: Czyt. 1967, 832 s.

Zawiera utwory z tomów poz. 7, 8, 25, 31. — oraz: Inne opowiadania: We Francji — ziemi cudzej; Powrót; Pan; Powstanie 1863 r. Powitanie wojny i swobody [poz. 1]; Podbój morza; Cudzym kosztem; Stasia; Rybaczka; Goniec; Dziękowanie za wiosnę; Cud wielkanocny; Sen o miłości; Wyścig pracy; [Opowiadanie bez tytułu]; Dzień pisarza; W piękny letni poranek [poz. 35]; Weksel; Nic o ptakach; Szczęśliwa istota; Klara i Angelika [poz. 41].

51. Trzecia jesień; Na wsi wesele. Wwa: Czyt. 1967, 139 s. Wyd. [2] tamże 1973. Zob. poz. 31.

52. Tu zaszła zmiana; Pielgrzymka do Warszawy. [Wspomnienia]. Wwa: Czyt. 1967, 29 s. Zob. poz. 31.

53. Najdalsza droga; Łucja z Pokucic; Triumf Dionizego. [Opowiadania]. Wwa: KiW 1968, 95 s. Zob. poz. 8.

54. Pielgrzymka do Warszawy. [Wspomnienia]. Wwa: Czyt. 1969, 54 s. Zob. poz. 31. Przedr. zob. poz. 35, 37, 42, 50, 52, 56, 57, 58, 61, 66.

55. Na wsi wesele; Szklane konie; Pociosenie; Jesionka; Trzecia jesień. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1971, 182 s. Zob. poz. 8, 31.

56. Pielgrzymka do Warszawy; Najdalsza droga; Nocne spotkanie; Tu zaszła zmiana. [Opowiadania i wspomnienia]. Wwa: Czyt. 1971, 69 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1972, wyd. [3] 1974, wyd. 2 [!] 1975, wyd. 5 1977. Zob. poz. 8, 31.

57. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1972, 233 s. Wyd. 2 tamże 1977.

Zawiera utwory z tomu poz. 31, — oraz: Dzień pisarza [poz. 50]; W piękny letni poranek [poz. 35]; Weksel [poz. 50]; Nic o ptakach [poz. 50]; Szczęśliwa istota [poz. 50]; Klara i Angelika [poz. 41]. — W wyd. 2 pominięto opowiadanie: Pani Zosia.

58. Opowiadania. Oprac.: W. Maciąg. Wr.: Ossol. 1972, LXII, 687 s. BN 1, 209.

Zawiera utwory z tomów poz. 7, 8, 25, 31, — oraz: Dzień pisarza [poz. 50]; W piękny letni poranek [poz. 35]; Weksel [poz. 50]; Nic o ptakach [poz. 50]; Szczęśliwa istota [poz. 50]; Klara i Angelika [poz. 41].

59. Marcin Kozera; Wilczęta z czarnego podwórza. Wyd. 6 [!]. Wwa: NK 1972, 92 s. Wyd. nast.: tamże 1973; pt. Wilczęta z czarnego podwórza; Marcin Kozera. Wstęp: M. Marcjan. Wyd. 7 [!] Łódź: WŁ 1974, tamże: wyd. 8 1974, wyd. 3 [!] 1977, wyd. 4 1982, wyd. 5 1985, wyd. 6 1989. Zob. poz. 10, 23.

60. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1973, 357 s.

Zawiera utwory z tomu poz. 7: Wielkanoc; Drzewa na wiosnę; Pies; Ptaki; Książki; Piosenka, — poz. 8: Łucja z Pokucie; Szklane konie; Noc ponad światem; Tryumf Dionizego; Najdalsza droga, — poz. 25: Panna Winczewska; Szkiełko, — poz. 31: Trzecia jesień; Na wsi wesele.

61. Z drogi do Warszawy. [Opowiadania i wspomnienia]. Wwa: Czyt. 1979, 97 s.

Zawartość: Tu zaszła zmiana ... [poz. 31]; Warszawa mojej młodości [poz. 37]; Z drogi do Warszawy; Rybaczka [poz. 50]; Humor okupowanej Warszawy; Pani Zosia [poz. 31]; Pielgrzymka do Warszawy [poz. 31]; Dzień pisarza [poz. 50]; Taki wypadł mi los.

62. Panna Winczewska. [Opowiadania]. Kr.: WL 1980, 126 s.

Zawartość: Książd Filip [poz. 25]; Panna Winczewska [poz. 25]; Trzecia jesień [poz. 31].

63. A teraz wypijmy ... Opowiadania. Podaj do druku i przedm. opatrzył: T. Drewnowski. Wwa: Czyt. 1981, 264 s.

Zawartość: W piękny letni poranek [poz. 35]; Skórka od stoniny; A teraz wypijmy ... [poz. 35]; Miało się ku świtanu; Głupia historia [poz. 35]; Gdzie ty jesteś, Joanno?

64. Dzikie ziele. Opowiadania. Wyd. 3 [właśc. 1]. Wwa: KiW 1982, 170 s.

Zawartość: Dzikie ziele [poz. 8]; Najdalsza droga [poz. 8]; Łucja z Pokucie [poz. 8]; Książd Filip [poz. 25].

65. Najdalsza droga; Noc ponad światem. [Opowiadania]. Pozn.: WP 1982, 34 s. Zob. poz. 8.

66. Pielgrzymka do Warszawy; Nocne spotkanie; Tu zaszła zmiana. [Wspomnienia i opowiadania]. Rzeszów: KAW 1983, 31 s. Zob. poz. 31.

67. Najdalsza droga; Tryumf Dionizego. [Opowiadania]. Pozn.: WP 1985, 30 s. Zob. poz. 8.

68. Dzienniki. T. 1-5. Wybór, wstęp i przyp.: T. Drewnowski. Wwa: Czyt. 1988, 430 + 462 + 382 + 366 + 472 s.

T. 1: 1914-1932; T. 2: 1933-1945; T. 3: 1945-1950; T. 4: 1951-1957; T. 5: 1958-1965.

Przekł. niem.: Tagebücher 1914-1965. [Przeł.] K. Staemmler. Frankfurt am Main 1989.

Adapt. tv.: Chciała nam o Polsce coś ważnego powiedzieć. Scenariusz: L. Motylski. [W 2 cz.] 1983.

69. Na wsi wesele. Opowiadania. Wwa: KiW 1988, 170 s.

Zawartość: Na wsi wesele [poz. 31]; Najdalsza droga [poz. 8]; Tu zaszła zmiana [poz. 31].

70. Aforyzmy. Wyboru dokonał A. Bogdański. Wstęp: T. Drewnowski. Wwa: PIW 1989, 55 s.

71. Kalisz piórem Marii Dąbrowskiej malowany. Wyboru dokonał H. i Sz. Molendowie. Kalisz: Tow. Przyj. Książki; Kaliskie Tow. Przyj. Nauk 1989, 20 s.

Zawiera wybór fragm. z: art. do *Ziemii Kalis*. 1957 nr 1; Warszawa mojej młodości [poz. 37]; Noce i dnie [poz. 18]; Rzemienym dyszlem; Dzienniki (1915, 1923, 1948) [poz. 69].

72. [Dwudziestego siódmego] 27 lutego 1956. Urywek dziennika. Z koment. Z. Siatkowskiego. Jaworzno: Miej. Bibl. Publiczna 1991, 10 s.

73. Opowiadania wybrane. Wwa: NK 1992, 83 s. Zawartość: Boże Narodzenie [poz. 4]; Olek [poz. 5]; Ptaki [poz. 7]; Pies [poz. 7]; Marcin Kozera [poz. 10].

Wybory utworów w przekł.: bułg.: Svatba na sela. [Przeł.] W. Smochowska-Petrova. Sofija 1957; V prekrasno ljatno utro. [Przeł. zbior.]. Sofija 1983; Usmivka na detstvo. [Przeł.] W. Smochowska-Petrova, A. Petrova-Vasilecič. Sofija 1983, — cześ.: Svatba na vsi. [Przeł.] J. Rumler. Praha 1958, — duń.: Nat over verden og andre noveller. [Przeł.] J. Ørnbo. København 1960, — estoń.: Külas on pulmad. [Przeł.] A. Kurtina. Tallinn 1967, — litew.: Vesturės kaime. [Przeł.] O. Miciute. Vilnius 1959, — niem.: Der dritte Herbst. [Przeł.] E. Dieckmann. Berlin 1961; Nacht über der Erde. [Przeł.] E. Dieckmann. Berlin 1978; Der weiteste Weg. [Przeł.] R. Matwin-Buschmann, E. Dieckmann, C. Rymarowicz. Berlin 1986, — ros.: Na derevne svad'ba. [Przeł.] E. Usievič. Moskva 1956; Rasskazy. [Przeł. zbior.]. Moskva 1957; Izbrannoe. [Przeł. zbior.]. Moskva 1974, — rum.: Popa Filip. [Przeł.] O. Zaicik. București 1957, — serb.-chorw.: Svadba na selu. [Przeł.] S. Subotin, D. Živanović. Cetinje 1965, — słowac.: Putovanie do Varšavy. [Przeł.] M. Andráš. Bratislava 1976, — ukr.: Sil'ske vesilja ta inši tvory. [Przeł.] J. Koncevyč. Kijv 1970, — węgier.: Éjelek és nappalok. [Przeł.] G. Kerényi. Budapest 1958; Falusi lakodalom. [Przeł.] G. Kerényi. Budapest 1963, — włos.: Janek. [Przeł.] S. Olgierd. Milano 1929.

Ponadto prace z dziedziny spółdzielczości i ekonomii:

1. Finlandia wzorowy kraj kooperacji. Wwa: Tow. Kooperatystów 1913, 63 s.

2. Kooperatyzm na wsi belgijskiej. Wwa: Tow. Kooperatystów 1913, 57 s.

Podp.: Jan Stręk.

3. O zjednoczonej Polsce, jej mieszkańcach i gospodarstwie. Wwa, Kr.: Tow. Wydawn. 1919, 110 s. Wyd. 2 rozszerz. tamże 1921.

4. Spółdzielczość zwyciężająca. (Dzieje angielskiej hurtowni stowarzyszeń spożywców). Wwa: Związek Pol. Stow. Spożywców 1920, 109 s. Wyd. nast. tamże 1921.

5. O wykonaniu reformy rolnej. (Objaśnienie ustawy z d. 15 lipca 1920 r. wraz z urzędowym tekstem ustawy i przepisów wykonawczych). Wwa: Wydawn. Gł. Urzędu Ziemskiego 1921, 102 s.

6. Rozdroże. Studium na temat zagadnień wiejskich. Wwa, Kr.: J. Mortkowicz 1937, 205 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1937; wyd. 2 [!] łącznie z poz. 7: *Moja odpowiedź. Refleksje nad polemiką z „Rozdrożem”*. Postł.: F. Jakubczak. Wwa: LSW 1987, 310 s.

7. *Moja odpowiedź. Refleksje nad polemiką z „Rozdrożem”*. Wwa, Kr.: J. Mortkowicz 1938, 111 s. Wyd. nast. zob. poz. 6.

8. *Ręce w uścisku. Rzecz o spółdzielczości*. Wwa, Kr.: J. Mortkowicz 1938, 118 s.

Przekłady

1. J.P. Jacobsen; Niels Lyhne. Powieść. T. 1-2. Wwa, Kr.: J. Mortkowicz 1927, 124 + 147 s. Wyd. nast.: wyd. 1 [powojenne] Wwa: Czyt. 1957; wyd. 2 Wwa: PIW 1963; wyd. 3 Pozn.: WP 1974.

2. S. Pepys; Dziennik. T. 1-2. Wybór, przekł. i przyp.: ... Postł.: J. Hochfeld. Wwa: PIW 1952 434 + 518 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 poszerz. 1954, wyd. 3 1966, wyd. 4 1978.

3. A. Czechow; Utwory wybrane. Przel.: ..., J. Iwaszkiewicz, J. Wyszomirski. Wybór, wstęp i red.: N. Modzelewska. T. 1-2. Wwa: Czyt. 1953. W przekł. M.D. 13 opowiadań. Wyd. osob. opowiadania Sala nr 6. Wwa: KiW 1968, 86 s.

4. M. Gorkij; O byłych ludziach. Przel.: ... i S. Stempowski. W: M. Gorkij; *Opowiadania 1896-1899*. (Pisma. T. 2). Wwa: PIW 1954 s. 167-230.

Prace redakcyjne

1. *Wierna służba. Wspomnienia uczestniczek walk o niepodległość 1910 do 1915*. Pod red.: A. Piłsudskiej, M. Rychterówny, W. Pełczyńskiej. ... Wwa: Gł. Księg. Wojsk. 1927, 319 s.

2. *Pamiętniki młodzieży wiejskiej 1918-1939*. Wybór i adapt. ... Powst. 1946. Wyd. Wwa: PZWS 1969, 178 s.

Data powst. podana w postłowie.

Ank. 1951.

SWPP 1. — PP (R. Loth). — RL 1965 (P. Grzegorzczak). — LP (E. Korzeniewska). — BUP. — Z. Biłek; Materiały do wczesnej twórczości M.D. (Bibliografia publicystyki w czasopiśmie *Zaranie, Prawda i Tygodnik Polski*). *Ruch Lit.* 1962 nr 4. — E. Korzeniewska; Bibliografia opowiadań M.D., Z. Biłek; Bibliografia publicystyki społeczno-politycznej M.D. w latach 1910-1962; N. Karsov; Bibliografia przekładów dzieł M.D. W: *Pięćdziesiąt lat twórczości M.D.* Wwa 1963. — E. Korzeniewska; Maria Dąbrowska. (1889-1965). *Poradnik bibliograficzny*. Wwa: Bibl. Nar. 1969, 50 s.

S. Kolaczowski; *Przymierze z życiem*. *Tyg. II* 1932 nr 11, przedr. w tegoż: *Pisma wybrane*. Wwa 1968. — K. Wyka; *Czas i człowiek w „Nocach i dniach”*. *Kultura* 1932 nr 19, przedr. w tegoż: *Stara szuflada*. Kr. 1962. — K.W. Zawodźński; M.D. *Historycznoliterackie znaczenie jej twórczości*. *Prz. Współcz.* 1933 nr 44, przedr. w tegoż: *Opowieści o powieści*. Kr. 1963. — E. Bohowiczowa; *Kalincac a rzeczywistość*. *Kalisz w końcu 19 w. jako to „Nocy i dni” Marii Dąbrowskiej*. Wwa: Druk. Bibl. Pol. 1935, 17 s. — L. Fryde; *Noce i dni*. *Droga* 1935 nr 5, przedr. w tegoż: *Wybór pism krytycznych*. Wwa 1966. — K.L. Koniński; *„Noce i dni”*. (O powieści M.D.). *Mysł Nar.* 1935 nr 50, 51, 52, 53, przedr. w tegoż: *Pisma wybrane*. Wwa 1955. — K. Wyka; *Rozmowa o „Nocach i dniach”*. *Czas* 1935 nr 222, przedr. w tegoż: *Stara szuflada*. Kr. 1962. — L. Fryde; *Lekcja prozy*. *Pion* 1938 nr 34, przedr. w tegoż: *Wybór pism krytycznych*. Wwa 1966 [rec.: *Znaki życia*]. — T. Czapczyński; *Materiały do genezy „Nocy i dni”*. *Pr. Polonist.* Ser. 4: 1946. — K. Wyka; *Ludzie stał. Twórczość* 1946 nr 12, przedr. w tegoż: *Pogranicze powieści*. Kr. 1948 [dot.: *Ludzie staładł.* — M. Brodowska; *Uwagi językowe o dramacie M.D. „Stanisław i Bogumił”*. *Jez. Pol.* 1947 nr 5. — T. Czapczyński; *Kompozycja „Nocy i dni”*. *Pam. Lit.* 1947. — T. Czapczyński; *Dramaty M.D.* *Pr. Polonist.* Ser. 6: 1948. — W. Kubacki; *Pod znakiem epiki*. W tegoż: *Krytyk i twórca*. Łódź 1948 [dot.: *Ludzie staładł.* — M. Kierczyńska; *O „Ludziach staładł.”*. W teście: *Spór o realizm*. Wwa 1951. — W. Maciąg; *Sztuka pisarska Marii Dąbrowskiej*. Kr. WL 1955, 206 s. — Z. Starowiejska-Morstinowa; *Z postawy Bogumiła: Poprzez nasze dni i noce*. W teście: *Kalejdoskop literacki*. Wwa 1955. — R. Zimand; *„Ach ta chata rozśpiewana ...”*. *Prz. Kult.* 1955 nr 15 [rec.: *Na wsi wesele*]. — T. Breza; *Słowo o M.D.* W tegoż: *Notatnik literacki*. Wwa 1956. — E. Korzeniewska; *Cztery szkice o „Nocach i dniach”*. W teście: *O Marii Dąbrowskiej i inne szkice*. Wr. 1956. — W. Wohnout; *Czytając Dąbrowską i Manna*. *Kultura*, Paryż 1957 nr 9. — W. Maciąg; *Dramaty M. D.* *Dialog* 1958 nr 1. — J. Iwaszkiewicz; *M.D. Twórczość* 1959 nr 12, przedr. w tegoż: *Ludzie i książki*. Wwa 1971. — J.V. Stanjukovič; *Proza M.D. W: Pisateli stran narodnoj demokracji*. (T.) 3. Moskwa 1959. — H. Bereza; *Światło nocy*. *Twórczość* 1960 nr 2, przedr. w tegoż: *Sztuka czytania*. Wwa 1966 [rec.: *Szkice o Conradzie*]. — H. Naglerowa; *Z rodu polskich humanitarystów*. W teście: *Wspomnienia o pisarzach*. Londyn 1960. — W. Maciąg; *M.D. W tegoż: 16 pytań*. Kr. 1961. — J. Goślicki; *„Geniusz sierocy” i piłsudczyzna*. *Życie Lit.* 1962 nr 19. — K.A. Jeleński; *Aktualność M.D.* *Kultura*, Paryż 1962 nr 6. — Z. Klemensiewicz; *O niektórych właściwościach pisarskiego języka M.D.* *Życie Lit.* 1962 nr 43, przedr. w tegoż: *Pogadanki o języku*. Wr. 1966. — Z. Klemensiewicz; *Pisarskie słownictwo M.D.* *Jez. Pol.* 1962 nr 5. — Z. Libera; *Trwałe wartości „Nocy i dni”*. *Prz. Hum.* 1962 nr 6. — Cz. Miłosz; *Zaczynając od Klamath*. *Kultura*, Paryż 1962 nr 6. — Maria Dąbrowska. *Wstęp, wybór materiałów i przyp.*: Z. Libera. Wwa: PZWS 1963, 335 s. *Bibl. Polonistyki*. — *Pięćdziesiąt lat twórczości Marii Dąbrowskiej*. *Referaty i materiały sesji naukowej pod red. E. Korzeniewskiej*. Wwa: PIW 1963, 432 s. [Zawiera m.in.: J. Przyboś; *Centrum polszczyzny*; H. Markiewicz; *„Noce i dni” na tle polskiej tradycji powieściowej*; K. Krejčí; *Powieść rodowa w literaturze polskiej i czeskiej na tle „Nocy i dni”*. M.D.; A. Kovács; *M.D. i współcześni jej pisarze węgierscy*; J. Stawiński; *Pozycja narra-*

- tora w „Nocach i dniach” M.D.; Ch. Hyatt: Faktura epicka „Nocy i dni”; Z. Libera: O wartościach „Nocy i dni”; E. Korzeniewska: Opowiadania M.D.; K. Kuliczowska: Twórczość M.D. dla dzieci i młodzieży; E. Dieckmann; M.D. — „Szkice z podróży”. Przyczynek do obrazu Niemiec w twórczości pisarzy; J. Gościński: Dramaty M.D.; K. Wyka: Krytyka literacka M.D.; T. Drewnowski: Idee stamtąd; J. Hulewicz: Ruch filarecki polskiej młodzieży uniwersyteckiej w Belgii jako środowisko młodzieńcze M.D.; Z. Klemensiewicz: Składnia pisarskiego języka M.D. — Recepta twórczości M.D.; J. Staniukowicz: M.D. w ZSRR; H. Teigová: Dzieło M.D. w Czechosłowacji; S. Subotin: M.D. wśród Serbów i Chorwatów; G. Kerényi: „Noc i dzień” w oczach węgierskiego czytelnika; A. Piorno: Krytyka literacka (1922-1939) o M.D. — A. Kijowski: Maria Dąbrowska. Wwa: Wiedza Powsz. 1964, 143 s. — Z. Libera: Powstanie styczniowe w twórczości M.D. W: Dziełnictwo literackie powstania styczniowego. Wwa 1964. — T. Drewnowski: „Noc i dzień” Marii Dąbrowskiej. Wwa: PZWS 1965, 94 s. — J. Kott: O M.D. W tegez: Wwa 1966. — J. Krzysztoń: Rzeczność rzyka. *Więź* 1965 nr 7/8. — Z. Libera: Problemy moralne w twórczości M.D. *Prz. Hum* 1965 nr 6. — E. Linta: Tworчество M.D. *Analele Universitatii Bucuresti. Filologie* 1965. — W. Maciąg: Epickość M.D. W: Z problemów literatury polskiej XX wieku. Wwa 1965, przedr. w tegez: Nasz chleb powszedni. Kr. 1966. — L.M. Bartelski: Dąbrowska. Wwa: Ag. Aut. 1966, 76 s. — S. Czernik: Król i biskup. (O dramacie M.D.: Stanisław i Bogumił). W tegez: Z podglebia. Wwa 1966. — H. Elzenberg: Etyczny charakter sztuki. W tegez: Wartość i człowiek. Tor. 1966. — R. Matuszewski: W poszukiwaniu ideału kultury. (M.D. czyli o autonomii literatury). *Wektory* 1966 nr 2 [rec.: Pisma rozproszone]. — Z. Folejewski: Maria Dąbrowska. New York: Twayne 1967, 123 s. — A. Hutniakiewicz: Nad dziełem M.D. W: Księga pamiątkowa ku czci Konrada Górskiego. Tor. 1967, przedr. w tegez: Portrety i szkice literackie. Wwa 1976. — M. Józefacka: Konstrukcje metaforyczne w noweliście M.D. *Rocz. Hum* 1967 nr 1. — E. Korzeniewska: Jak powstawały „Przygody człowieka myślącego”. *Mies. Lit.* 1967 nr 5. — E. Korzeniewska: „Materiały literackie” M.D. *Pam. Lit.* 1967 z. 1 [dot. dzieł rodzimych M.D.]. — J.V. Stanjukovič: Meždunarodnoe značenie sovremennogo pol'skogo realizma — D. i Ivaškevič. W: Chudožestvennyj opyt literatury socialističeskich stran. Moskva 1967. — S. Gierowski: Problematyka religii w twórczości M.D. *Profile* 1968 nr 1. — E. Korzeniewska: Czy proza dziewiętnastowieczna? *Ruch Lit.* 1968 nr 1 [dot.: Ludzie stamtąd]. — T. Drewnowski: Idee stamtąd; „Noc i dzień” trzeciej jesieni; Miara wszystkiego. W tegez: Krytyka i giełda. Wwa 1969. — A. Garlicka: Juwenilia M.D. na łamach „Promienia”. *Pokolenia* 1969 nr 1. — E.I. Korotajeva: Sredstva slovesno-chudožestvennogo wyraženiya v romane M.D. „Noc i dzień”. *Slojanskaja Filologija*, Leningrad 1969. — G. Riedl: M.D. W tegez: Weltliteratur unserer Zeit. [Wyd. 2]. München 1969. — E. Borowiecka: E. Abramowski a M.D. *Biul. Lubel. TN* 1969/70 nr 11. — E. Borowiecka: Koncepcja szczęścia w powieści M.D. „Noc i dzień”. *Ann. UMCS Sect. F* 1970 t. 22. — E. Korzeniewska: Miejsce „Nocy i dni” w literaturze polskiej. *Pam. Lit.* 1970 z. 1. — K. Kuliczowska: M.D. — dla dzieci. W tegez: W szklanej kuli. Wwa 1970. — W. Maciąg: Opowiadania M.D. *Jez. Pol.* 1970 nr 7. — H. Zaworska: Miłość życia przecierpięnego. *Twórczość* 1970 nr 7/8, przedr. w tegez: Spotkania. Wwa 1973 [rec.: Przygody człowieka myślącego]. — K. Kapuścińska: „Pamiętniki chłopów” w krytyce i praktyce literackiej M.D. jako głos w dyskusji o literaturze faktu. *Pr. Polonist.* Ser. 27: 1971 nr 27. — E. Korzeniewska: Maria Dąbrowska. Kronika życia. Wwa: Czyt 1971, 382 s. — E. Korzeniewska: M.D. o pamiętnikarstwie. *Pamiętnikarstwo Pol.* 1971 nr 1. — A. Kosanowska-Barabasz: U źródeł kształtowania się warsztatu twórczego M.D. *Acta Univ. Wratisl.* 1971 nr 150. — F. Lennartz: M.D. w tegez: Ausländische Dichter und Schriftsteller unserer Zeit. [Wyd. 4]. Stuttgart 1971. — S. Lichański: Przygoda duszy; Zapisane życie. W tegez: Wśród mówiących prozą. Wwa 1971 | dot.: Szkice o Conradzie; Gwiazda zaranna. — R. Wójcik: Archajmy językowe w dramacie „Stanisław i Bogumił” M.D. *Zesz. Nauk.*, Szczecin 1971 nr 2. — E. Korzeniewska; O dramatach M.D. *Pam. Teatr.* 1972 nr 2. — E. Korzeniewska: Tradycja i nowoczesność — M.D. W: Prozaicy dwudziestolecia międzywojennego. Wwa 1972. — J. Plaszkiewicz-Pule: Addenda to Marian Dąbrowski's interview with Conrad. Rettinger's role and the identity of Tekla Turka. *Conradiana* 1972 nr 3. — Z. Szymtrowska-Adamczykowa: „Dzieje naszej ojczyzny” M.D. *Pr. Nauk. UŚL w Katow.* (*Pr. Hist.-Lit.*) 1972 nr 3. — T. Walas: Historia w dramatach M.D. *Dialog* 1972 nr 6. — S. Zabierowski: „Don Quijote” w „Nocach i dniach”. *Pr. Nauk. UŚL w Katow.* (*Pr. Hist.-Lit.*) 1972 nr 3. — E. Borowiecka: Poglądy estetyczne M.D. *Stud. Estet.* 1973 t. 10. — M. Poborski: Idee społeczno-gospodarcze w publicystyce M.D. *Rocz. Dziej. Ruchu Lud.* 1973 nr 15. — E. Polanowski: Russów w życiu i twórczości M.D. *Rocz. Kalis.* 1973 t. 6. — J. Sławiński: Martwa pogoda. *Teksty* 1973 nr 4 [dot.: Gwiazda zaranna; Na wsi wesele; Trzecia jesień]. — Z. Starowiejska-Morstinowa: M. D. „Rozdroże”. W tegez: Szukam człowieka. Kr. 1973. — Cz. Hermas: O „Dziennikach” M.D. *Tyż. Powsz.* 1974 nr 12. — J. Lisakowski: Pieśni ludowe w twórczości D. Ziemi. *Kalis.* 1974 nr 51/52. — J.V. Stanjukovič: Realizm Marii Dombrowskiej. Moskwa: Nauka 1974, 291 s. — M. Stepien: M.D. w Polsce Ludowej. *Ruch Lit.* 1974 nr 4. — L.M. Bartelski: M.D. W tegez: Sylwetki polskich pisarzy współczesnych. Wwa 1975. — T. Drewnowski: Gwiazda zaranna. (Na tle różnych konstelacji). Cz. I-II. *Mies. Lit.* 1975 nr 12, 1976 nr 1. — T. Drewnowski: Żywoty anachronizm. *Literatura* 1975 nr 40-42. — K. Pomorska: Z problematyki typologicznej „powieści-rzeki” („Wojna i pokój” a „Noc i dzień”). W: For Wiktor Weintraub. The Hague-Paris 1975. — Z. Szymtrowska-Adamczykowa: M.D. i wypisy szkolne. *Pr. Nauk. UŚL w Katow.* 1975 nr 89. — T. Drewnowski: „Na wsi wesele” M.D. W: O literaturze polskiej. Cz. 2. Wwa 1976. — E. Korzeniewska: Maria Dąbrowska. Wwa: Iskry 1976, 83 s. — M. Łojek: Rzeczywistość polska w pawłowickiej chacie. *Pr. Lubus. TN* 1976 t. 19 [dot.: Na wsi wesele]. — W. Maciąg: M.D. W: Ludzie XXX-lecia. Wwa 1976 [właśc. 1977]. — E. Polanowski: Maria Dąbrowska w Rosywie i o Rosywie. [Kalisz:] Tow. Kult. Ziemi Kaliskiej 1976, 32 s. — J.V. Stanjukovič: M.D. W: Pisateli Narodnoj Pol'ski. Moskwa 1976. — Z. Szymtrowska-Adamczykowa: Twórczość M.D. dla czasopism dziecięcych doby międzywojennej. *Pr. Nauk. UŚL w Katow.* 1976 nr 99. — Z. Szymtrowska-Adamczykowa: Z badań nad recepcją twórczości M.D. przez młodzież szkolną. *Pr. Nauk. UŚL w Katow.* 1976 nr 138. — J. Chafasiński: W drodze do panamerykanizmu i w poszukiwaniu tożsamości. *Kult. i Spol.* 1977 nr 4. — A. Janta-Polczyński: O niedoszłym amerykańskim wydaniu „Nocy i dni”. W tegez: „Nie własnego nikomu”. Wwa 1977. — M. Promiński: Proza M.D. W tegez: Świat w stylach literackich. Kr. 1977 [dot.: Ludzie stamtąd]. — J.V. Stanjukovič: Rossica w życiu i twórczości M.D. [Przel.] L. Jazukiewicz-Osełkowska. *Stud. Polono-Slavica-Orientalia. Acta Lit.* IV. Wzr. 1977 nr 4, przedr. w: Polonistyka Radziecka. Wwa 1985. — H. Sutarzewski: Asnyk, Konopnicka i Dąbrowska w Kaliszu. Wwa: ŚIT 1977, 107 s. — J. Gapińska: Geneza i realia „Na wsi wesele” M.D. *Pr. Polonist.* Ser. 34: 1978. — E. Iwanicka: „Noc i dzień” — postawy społeczno-etyczne inteligencji polskiej. *Notum* 1978 nr 8/9. — S. Zabierowski: M.D. — krytyk Conrada. *Pr. Nauk. UŚL w Katow.* 1978 nr Autentym językowy w „Ludziach stamtąd” M.D. *Pam. Lit.* 1979 nr 4. — E. Iwanicka: Socjologia i powieściopisarstwo w twórczości M.D. *Kult. i Spol.* 1979 nr 1/2. — Z. Szymtrowska-Adamczykowa: M.D. Pisarstwo dla młodzieży. *Pr. Nauk. UŚL w Katow.* 1979 nr 301. — M. Knothe: „Opowiadania” Marii Dąbrowskiej. Wwa: WSiP 1980, 120 s. (*Bibl. Analiz. Lit.*) — E. Polanowski: D. wobec Żeromskiego. *Pr. Nauk. WSP w Częst.* (*Filol. Pol.*) 1980 nr 3. — T. Drewnowski: Rzec rusowska O pisarstwie Marii Dąbrowskiej. Kr. WL 1981, 459 s. — T. Drewnowski: Poulne dzienniki M.D. *Mies. Lit.* 1982 nr 7. — A. Pryszczewska-Kolobuz: Wokół „Nocy i dni” M.D. *Zesz. Nauk. WSP w Opolu (Filol. Pol.)* 1982 nr 21. — J. Wojciechowska: Maria Dąbrowska — jej związki ze spółdzielczością. Wwa: Wydawn. Spółdzielcze 1984, 96 s. — B. Dymara: Etoś

pracy w twórczości M.D. *Polonistyka* 1985 nr 3. — E. Krasieński: Z archiwum: D. *Dialog* 1987 nr 1. — J. Korkozowicz: M.D. i jej nie wydane dzienniki. W tegoż: *Od Paska do Przybyszewskiej*. Olsztyn 1988. — [Dzienniki. T. 1-5:] K. Biedrzycki: Inna D. *Znak* 1989 nr 407; L. Bugajski: Teatr dzienników. *Twórczość* 1989 nr 4; Z. Libera. *Kron Warsz* 1989 nr 4; H. Markiewicz: Prawdziwe „Przygody człowieka myślącego”. *Nowe Książ* 1989 nr 1; Cz. Miłosz, J. Kott: O M.D. i jej „Dziennikach”. R. Gorczyńska: Marsz, marsz Dąbrowska ... *Kultura*, Paryż 1989 nr 3; R. Gorczyńska, W. Karpiński, K. Pomian, K. Rutkowski: Rozmowa o „Dziennikach” M.D. *Zesz. Lit.*, Paryż 1989 nr 26; M. Wyka: Kompozycja istnienia. O „Dziennikach” M.D. W teże: *Głosy różnych pokoleń*. Kr. 1989. — W. Nawrocki: Polski dramat władzy w pismach M.D. *Nowe Drogi* 1989 nr 6. — E. Polanowski: Maria Dąbrowska w krainie dzieciństwa i młodości. Pozn.: WP 1989, 225 s. — E. Polanowski: „Przygody człowieka myślącego” M.D. — między tradycją a nowatorstwem. W: *Tradycja i nowatorstwo w prozie polskiej po roku 1945*. Opole 1989. — T. Drewnowski: M.D. W: *Literatur Polens 1944 bis 1985*. Berlin 1990. — E. Krasieński: D. o „Dziadach” (1955). *Dialog* 1990 nr 10. — Z. Libera: Klasycy polscy w oczach M.D. *Prz. Hum.* 1990 nr 7. — E. Nawrocka: Podróż i przestrzeń. O relacjach z podróży M.D. W: *Czas i przestrzeń w prozie polskiej XIX i XX wieku*. Tor. 1990. — E. Polanowski: Maria Dąbrowska 1889-1965. Wr.: Ossol. 1990, 38 s. Komisja Hist.-lit. Oddz. PAN w Kr. — R. Taborski: M.D. i Otto Forst-Battaglia. *Prz. Hum.* 1990 nr 12. — W. Maciąg: Soteriologia M.D. W tegoż: *Nasz wiek XX*. Wr. 1992. — W.P. Szymański: M.D. — uroki dworu. *Arka* 1992 nr 6, polem. B. Mamoń: „Po prostu głupia baba ...”. *Tyg. Powsz.* 1993 nr 4. — S. Zabierowski: M.D. W tegoż: *Dziedzictwo Conrada w literaturze polskiej*. Kr. 1992.

B.D.

DĄBROWSKA Maria

zob. GERSON-DĄBROWSKA Maria

**DĄBROWSKA-ORZELSKA EWA
1923-1972**

Do 1968 podpisywała utwory nazwiskiem: Dąbrowska. Poetka, autorka opowiadań i słuchowisk radiowych.

Urodzona 4 grudnia 1923 w Kielcach; córka Witolda Dąbrowskiego, inżyniera, i Anny z Makarewiczów, nauczycielki. Początkowo mieszkała w Kielcach, potem wraz z rodziną przeniosła się do Warszawy, gdzie uczęszczała do gimnazjum. W czasie okupacji niemieckiej, od 1940 pracowała w Zarządzie Kolejek Leśnych w Zagnańsku pod Kielcami jako maszynistka i telefonistka. Po wojnie ukończyła gimnazjum w Kielcach, a następnie Liceum Techniki Dentystycznej w Łodzi. Interesowała się muzyką i plastyką, zamierzając podjąć studia na Akademii Sztuk Pięknych. W 1948 zawarła związek małżeński z Janem Kullą, muzykiem. W 1957-61 była członkiem grupy literackiej Prowincja'58. Debiutowała w 1958 wierszem pt. „Wybrany”, ogłoszonym na łamach *Kierunków* (nr 12). Do 1959 pracowała jako urzędniczka, następnie zajęła się wyłącznie pracą literacką. Publikowała wiersze w wielu czasopismach, m.in. w *Ziemi Łęczyckiej* (1958-59), *Życiu i Myśli* (1958, 1960), *Słowie Ludu* (1960, 1965, 1969-70) oraz prozę i artykuły publicystyczne w *Odgłosach* (1959-64). W 1959 otrzy-

mała nagrodę w Łódzkiej Wiośnie Poetów. Mieszkać w Łodzi, współpracowała ze Studiem Filmowym Semafor jako autorka i współautorka scenariuszy do filmów kukielkowych. W 1963 zamieszkała w Zagnańsku i w tymże roku wyszła za mąż za Janusza Orzelskiego, inżyniera. Współpracowała z Rozgłośnią Kielecką Polskiego Radia, pisząc liczne słuchowiska radiowe. W 1964-68 była członkiem grupy literackiej Ponadzie. W 1970 została członkiem Oddziału Łódzkiego ZLP. Popeniła samobójstwo 28 czerwca 1972, wyskakując z okna wieżowca w Kielcach.

TWÓRCZOŚĆ

1. Uliczka nienazwana. [Wiersze]. [Łódź:] WŁ 1959, 52 s.

Podp.: E. Dąbrowska.

2. Tropiąc nieistniejące. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1963, 44 s.

Podp.: E. Dąbrowska.

3. Dzielnica SAM-ów. [Opowiadania]. [Łódź:] WŁ 1964, 198 s. Przedr. zob. poz. 5.

Podp.: E. Dąbrowska.

Zawartość: Dzielnica SAM-ów; Spełnić prośbę; Pani Mania; Zaśpiewaj, wilgo!; Pikantna historia.

4. Podróż zimowa. [Opowiadania]. Łódź: WŁ 1971, 130 s. Przedr. zob. poz. 5.

Zawartość: Oczekiwanie; Pocztówka wigilijna; Liány; Stacyjka w lesie; Na popasie; Mgła; Karta dań; Królowa bału; Filip; Ślady na śniegu; Dla zabicia czasu; Ostatni walc; Anna-Maria; List; Kwatera; Brzoza; Świątek; Dom na szczycie wzgórza; Zakład; Święto Bałwanów; Sny.

5. Ludzkie sprawy. [Opowiadania]. Wybór i wstęp: S. Żak. Łódź, Kielce: WŁ 1986, 255 s.

Zawiera opowiadania z tomów: poz. 3 (z wyjątkiem: Spełnić prośbę), poz. 4. — nadto nowe: Nieznajomi; Słońce za rogatka.

Ponadto słuchowiska radiowe: Mariolka i pustelnik. Radio 1967. — Filip, ślady na śniegu. Radio 1968. Druk *Za i Przeciw* 1973 nr 2 s. 18-19. — Gość wigilijny. Radio 1968. Druk *Teatr Pol. Radia* 1973 nr 2 s. 21-31. — Karta dań. Radio 1968. — Willa na sprzedaż. Radio 1968. Druk *Teatr Pol. Radia* 1969 nr 4 s. 43-55. — Piękny, słoneczny poranek. Radio 1969. Druk *Teatr Pol. Radia* 1971 nr 1 s. 67-72. — Tajemnica mahoniowej szafy. Radio 1969. — Z lotu ptaka. Radio 1969. — Azorek. Radio 1970. — Letnia noc tyłem do przodu. Radio 1970. Druk z podtyt.: Rzecz o duchach. *Teatr Pol. Radia* 1973 nr 3 s. 29-39. — Sankami we dwoje. Radio 1970. — Kłopot z Ferdynandem. Radio 1971. — Koń. Radio 1971. Druk *Teatr Pol. Radia* 1972 nr 2 s. 29-34. — Nie ma ulicy Długiej. Radio 1971. Druk *Teatr Pol. Radia* 1971 nr 1 s. 55-65. — Ostatni podwieczorek. Radio 1971. — Sekret żelaznego Feliksa. Radio 1971. Druk *Teatr Pol. Radia* 1972

nr 1 s. 41-48. — Starsza pani z Teksasu. Radio 1971. — Wakacje państwa Kowalskich. Radio 1971. — Promień księżycy. Radio 1972.

OPRACOWANIA (wybór)

RL 1972 (J. Chudek).

P. Kuncewicz: Uśmiech zwyczajnej kobiety. *Odgłosy* 1965 nr 1 (rec.: Dzielnica SAM-ów). — [Podróż zimowa.] Z. Łukaszczyk. *Nadodrże* 1971 nr 16; E. Ostrowska. *Odgłosy* 1971 nr 29 — J. Wilmański: E. D.-O. (1923-1972). *Odgłosy* 1972 nr 31. — A. Zych: „Wielu już przestało żyć”. *Echo Dnia* 1981 nr 51. — S. Zak: Człowiek przemijający. *Zesz. Kiel.* 1981 s. 68-84. — S. Zak: Ironia potęgająca tragedię. *Przemiany* 1981 nr 3.

B.D.

DĄBROWSKI Roman

zob. ROMAŃSKI Marek

DĄBROWSKI Stanisław

ur. 1930

Pseud.: Włodzimierz Wyszehradzki.
Poeta, teoretyk literatury, krytyk literacki.

Urodzony 15 sierpnia 1930 w Jędrzejowicach pod Opatowem; syn Stanisława Dąbrowskiego, urzędnika, i Marii z Topolskich, nauczycielki. W czasie okupacji niemieckiej uczył się w szkole powszechnej w Szewnie, a od 1942 w Städtische Handelsschule (Miejskiej Szkole Handlowej) w Ostrowcu Świętokrzyskim; równocześnie uczęszczał na tajne komplety Gimnazjum im. S. Staszica. Po zakończeniu wojny kontynuował naukę w Gimnazjum i Liceum im. J. Chreptowicza w Ostrowcu. Należał do ZHP (1945-48), a potem do ZMP (1948-55). Od 1950 studiował na Wydziale Morskim Wyższej Szkoły Handlu Morskiego (przemianowanej na Wyższą Szkołę Ekonomiczną) w Sopocie. Debiutował w 1954 wierszem pt. „Radzieckiej pieśni”, opublikowanym w dodatku *Dziennika Bałtyckiego* pt. *Rejsy* (nr 15). Po ukończeniu studiów w 1955 pracował przez trzy lata w Zarządzie Portu Gdańskiego na stanowisku kierownika sekcji statystyki w dziale planowania. Od 1956 studiował polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim (UW) początkowo jako ekstern, a potem w trybie stacjonarnym. W tym czasie ogłaszał wiersze i recenzje m.in. w *Dziewiątej Fali* (1956-57), *Dzienniku Bałtyckim* (1957-60), *Pomorzu* (1957-66), *Głosie Wybrzeża* (1959-64), *Literach* (1963-66). Od 1959 należał do ZLP (do rozwiązania w 1983); okresowo wchodził do zarządu Oddziału Gdańskiego Związku. Był laureatem konkursów literackich; m.in. w 1959 uzyskał II nagrodę w konkursie WRN w Gdańsku za cykl wierszy „Mity powrotne”, a w 1962 nagrodę Czerwonej Róży za wiersze „Paskinada”, „Czasowi umarłych”, „Wybiegli”. Po uzyskaniu w 1962 magisterium na UW, rozpoczął w 1963 pracę w Katedrze Historii Literatury Wyższej Szkoły Pedagogicznej (WSP) w Gdańsku na stanowisku starszego

asystenta. Rozprawy i studia z dziedziny teorii literatury zaczął ogłaszać w 1965, publikując rozprawy „O panegiryku” w *Przeglądzie Humanistycznym* (nr 3) oraz „O pewnej właściwości porównania i metafory” w *Pamiętniku Literackim* (z. 3). W następnych latach drukował nadal studia i artykuły w tych czasopismach, a także w *Gdańskich Zeszytach Humanistycznych*, *Tekstach*, *Ruchu Literackim*, *Zeszytach Naukowych Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego*; nadto ogłaszał prace z dziedziny filozofii, m.in. w *Roczniku Filozoficznym*, *Studiach Filozoficznych* i *Ruchu Filozoficznym*. W 1969 doktoryzował się na Uniwersytecie Jagiellońskim na podstawie pracy „Teoria geneologiczna Stefanii Skwarczyńskiej. Próba analizy i krytyki” (promotor prof. Henryk Markiewicz) i objął stanowisko adiunkta na WSP w Gdańsku. W 1970-81 pracował w Zakładzie Teorii Literatury Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Gdańskiego. W 1971 został członkiem Gdańskiego Towarzystwa Naukowego i Polskiego Towarzystwa Filozoficznego. W 1972 otrzymał nagrodę Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego III stopnia. W 1981 habilitował się w Instytucie Badań Literackich PAN na podstawie pracy „Między wiedzą «pustą» a wiedzą «dowolną»”. W 1989 został członkiem SPP. Mieszka w Rumii pod Gdynią.

TWÓRCZOŚĆ

1. Jedyna miłość. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1956, 89 s.
Zawiera wiersze w cyklach: Idę z myślą; Nie podzielone z nikim.
2. Szyderstwa i trwogi. [Wiersze]. Gdynia: WM 1959, 82 s.
3. Dno widnokregu. [Wiersze]. Gdynia: WM 1968, 131 s.
Zawiera wiersze w cyklach: Szewna; Jedyna miłość; Praesens historicum; Pod niebem; Sobowtóry.
4. Teoria geneologiczna Stefanii Skwarczyńskiej. Próba analizy i krytyki. Powst. 1969. Wyd. Gdańsk: Ossol. 1974, 317 s. Gdańskie Tow. Nauk.
Cz. 1 pracy doktorskiej obronionej w 1969; cz. 2 zob. poz. 8. Zawartość: Cz. 1. Z problematyki ewoluującej teorii; Cz. 2. Z problematyki tomu III „Wstępu do nauki o literaturze” S. Skwarczyńskiej.
5. W ciemnościach dnia. [Wiersze]. Kr.: WL 1970, 106 s. Wyd. 2 Gdynia [b.w.] 1992.
Zawiera wiersze w cyklach: Dno widnokregu; Studnia; Pod niebem; Z rzeźb i obrazów; Rekonstrukcje jawy.
6. Dawniej i teraz. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1972, 130 s.
Zawiera wiersze w cyklach: Bezczas; Anamorfozy; Przyświecie; Pod niebem.
7. Sny wielokrotne. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1976, 130 s.

Zawiera wiersze w cyklach: Pod niebem; Z rysunków i obrazów; Z ptakiem i gwiazdą; Rekonstrukcje jawy; Dawniej i teraz.

8. Literatura i literackość. Zagadnienia, spory, wnioski. Kr.: WL 1977, 318 s.

Cz. 2 pracy doktorskiej; cz. 1 zob. poz. 4.
Zawartość: Cz. I. Literatura jako obszar twórczy językowych: Preliminarja; Zakres znaczeniowy terminu „literatura” a faktyczny materiał badań literackich; Słowo jako tworzywo literatury; Aspekt literacki tekstu. — Cz. II. Literatura jako obszar twórczy także – językowych: Zakwestionowanie tezy o wyłączeniowości tworzywa językowego w dziele literackim; W sprawie przedmiotu wiedzy o literaturze. — Cz. III. Uzupełnienie: Z zagadnień słowa na scenie.

9. Obrazy. [Wiersze i proza poetycka]. Gdańsk: WM 1978, 153 s.

Zawiera utwory w cyklach: To samo; Przenikania; Wnętrza i martwe natury; Portrety i postacie; Egzystencje; Biogram; Trójdziałanie i cel.

10. Między wiedzą „pustą” a wiedzą „dowolną”. Analizy i krytyki wybranych wypowiedzi teoretycznoliterackich. Gdańsk 1979, 351 s. UG.

Rozprawa habilitacyjna.
Zawartość: Określenie charakteru podjętej pracy; Emile Hennequin o estypologii; Gustave Lanson o metodzie historii literatury; Hans Sachs o znaczeniu psychoanalizy dla nauk humanistycznych; Fernand Baldensperger o syntetyzmie narodowym; Gundolfowska uwertura teoretyczna dla „Goethego”; Albert Tibaudet o twórczości w krytyce; Juliusz Kleiner o treści i formie w literaturze; Karl Vossler o stosunku historii języka do historii literatury; Rudolf Unger o historii literatury jako historii problemów; „Tezy” Praskiego Koła; Leo Spitzer o językowej interpretacji dzieła sztuki słowa; Jan Mukařovský o socjologii języka poetyckiego; Artur Oncken Lovejoy o historiografii idei; Julius Petersen o wiedzy o literaturze jako metodologii; Zygmunt Tempicki o pozytywizmie, idealizmie i neopozytywizmie w historii literatury; Mark Schorer o technice jako odkrywczosci; Emil Steiger o sztuce interpretacji; Erich Auerbach o filologii literatury światowej; Thomas Stearns Eliot o granicach krytyki literackiej; Roland Barthes o micie dzisiaj; Max Black o interaktywnej teorii metafory; Gaston Bachelard o „obrazie poetyckim”; Jean Pierre Richard o logice i wrażliwości; Dwójtekst semiologiczny Jurija M. Lotmana.

11. Album niemieckie. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1980, 183 s.

12. Kontreteksty teoretycznoliterackie. [Studia]. Wr.: Ossol. 1983, 288 s. PAN. Kom. Nauk o Literaturze Pol.

Zawartość: Wstęp. — Studia z poz. 10: Gustave Lanson o metodzie historii literatury; Karl Vossler o stosunku historii języka do historii literatury (1923); Tezy Praskiego Koła (1929); Leo Spitzer o językowej interpretacji dzieła sztuki literackiej (1931); Jan Mukařovský o socjologii języka poetyckiego (1935); Artur Oncken Lovejoy o historiografii idei (1938); Erich Auerbach o filologii literatury światowej (1952); Roland Barthes o micie dzisiaj (1957); Max Black o interaktywnej teorii metafory (1954); Gaston Bachelard o „obrazie poetyckim” (1957); Dwójtekst semiologiczny Jurija Lotmana. — nadto: Dwa Diltheyowskie opisy konstytucji duchowej poety (1864, 1905); Oskar Walzel o wzajemnym oświecleniu się sztuk (1917); Charles Bally o mechanizmie ekspresywności językowej (1925); Jurij Tynianow o ewolucji literackiej (1927); Borys Ejchenbaum o problemach życia literackiego swojego czasu (1927).

13. Wiersz, rozbiór, rozumienie. Studia, szkice, recenzje. Gdańsk: WM 1983, 255 s.

Zawiera teksty drukowane w czasopiśmie i książkach zbiorowych w 1958-1981: Wstęp. — Rozbiory: Kontakt pionowy. (J. Kurek: Kontakt); Technologie i mitologie Harasymowiczowskiej poezji. (J. Harasymowicz: Patron niedzwiedzi); Pierwotność, Biblia i pieśń. (T. Nowak: Psalm wilczy); Ziemiak Bogom. (B. Antochewicz: Drobne przypomnienie); Pełnie nadrealne. (J. Ficowski: Puste miejsce po ...); Młodość i las. (M. Machnicki: Młody las); Paradoxs krytyki. (J. Kurek: Paradoxs); Śmierć, ojciec i syn. (B. Drozdowski: Umiera mi ojciec); Trzy pokolenia. (T. Chrościelewska: Fenomenologia); I tak przeszli wojując z sobą ... (K. Iłkiewiczówna: Profesor i cień); Rozmowy poetów z pannami. (S. Grochowiak: Rozmowa o poezji); Nadzieje rozpaczy. (M. Janaszewska-Pawlikowska: Miłość); Hermeneutyka przeciw hermetyzmowi. (J. Niemojowski: Afrodyte); Pochwała duchowej autonomii. (M. Czychowski: Cztery strofy). — Aneks: Usta wzebrane ptakami. (M. Pankowski: Sto mil przed brzegiem); Idyllowy świat. (J. Ficowski: Moje strony świata); Przed ostatnim ciosem tchu. (S. Pięta: Zaklaniania); Na żdźbła końca świata. (J. Trzdnal: Wyjście); Uwagi do argumentu, żart analityczny. (J.L. Borges: Argumentum ornithologicum).

14. Konstancy Troczyński – człowiek i doktryna. Zbiór rozpraw. Wr.: Ossol. 1988, 242 s. PAN. Kom. Nauk o Literaturze Pol.

Zawartość: Wstęp. — Człowiek. I. Konstancy Troczyński: człowiek – postawa – los. — Z zagadnień doktryny; II. Problem teorii czynności artystycznej. Rekoniesans; III. „Autonomia” i logika fabuły. Problemy, analogie, perswazje; IV. „Anatomia” fabuły; V. „Tektonika” gatunków fabularnych.

15. Na pustej drodze. (Wiersze oliwskie). Gdańsk: [Nakł. autora] 1991, 61 s.

Tu także: A. Biskupski: Recenzja wewnętrzna [dla Wydawnictwa Łódzkiego, które w 1985 zamierzało wydać tomik].

16. Pętla przez las. (Wiersze oliwskie). Gdynia: [b.w.] 1992, 112 s.

Zawiera wiersze w cyklach: Pętla przez las; Wiosna; Lato; Jesień; Zima.

17. Vox Humana. Biblia w liryce Tadeusza Nowaka. Studia i szkice. Lubl.: Tow. Nauk. KUL 1993, 241 s.

Zawartość: — Uwagi przygotowawcze do tematu: Funkcja podmiotowa motywiki religijnej w poezji T. Nowaka; Krag biblijny Tadeusza Nowaka. Fakt, sytuacja, opinie; Biblia i pieśń w „Psalmie wilczym” Tadeusza Nowaka. Komentarze i analizy; Dwa „obrazy” wspólnoty bosko-ludzko-zwierzęcej; poetycki (w liryce Tadeusza Nowaka) i biblijny. Próba zestawienia; Pasyjne sny wielokrotne. Uwagi do dwóch „psalmów” Tadeusza Nowaka.

18. Z rozproszenia. [Wiersze]. Gdańsk: Gdańska Ofic. Wydawn. 1992, 74 s.

Zawiera wiersze w cyklach: Z rozproszenia. (Słowo od autora); W ciemnościach dnia; Jedyna miłość; Dawniej i teraz.

Studia i rozprawy w czasopiśmie i książkach zbiorowych m.in.: Na marginesie „Głównych problemów wiedzy o literaturze” Henryka Markiewicza. *Pam. Lit.* 1966 z. 4 s. 509-544; polem.: H. Markiewicz: Epilegomena do „Głównych problemów wiedzy o literaturze”. *Tamże* 1966 z. 4 s. 545-549, S. Dąbrowski: Meta-epilegomena czyli

- H. Markiewiczowi odpowiedź. [Cz. 1]. *Tamże* 1968 z. 1 s. 149-161, [Cz. 2]. *Gdań. Zesz. Hum. Pr. Hist.-lit.* 1969 nr 2 s. 203-226. — Obrazy, zdania, słowa. (Na marginesie problemu ech cudzych w twórczości Mickiewicza). *Pam. Lit.* 1968 z. 3 s. 111-171. — Z problematyki panegiryku. *Prz. Hum.* 1968 nr 3 s. 43-55. — Ignacego Krasickiego „Do króla – polski przykład asteizmu”. *Gdań. Zesz. Hum. Pr. Hist.-lit.* 1969 nr 2 s. 97-118; przekł. franc.: „Au Roi” – un exemple d’astéisme polonais. *Zag. Rodzaj. Lit.* 1967 t. 9 z. 2 s. 46-66. — W sprawie „ulotnego powiedzenia” Mickiewicza. *Pam. Lit.* 1970 z. 1 s. 115-138. — Pamiętnik S. Pigonia. (Wstępna charakterystyka). W: Stanisław Pigoń, człowiek i dzieło. Kr. 1972 s. 77-114. — W sprawie „Nauki o literaturze” Juliana Krzyżanowskiego. (Próba fragmentarycznej dyskusji). *Zesz. Nauk. Wydz. Hum. UG* 1972 z. 1 s. 123-172. — W sprawie przedmiotu wiedzy o literaturze. W: O współczesnej kulturze literackiej. T. 1. Wr. 1973 s. 129-154. — Dwa Kleinerowskie schematy budowy dzieła literackiego. *Pam. Lit.* 1975 z. 3 s. 97-146. — Z pogranicza teorii poznania i teorii języka. Cz. 2. *Zesz. Nauk. Wydz. Hum. UG Pr. Jez.* 1975 nr 3 s. 17-33. — Filologia i filologizm. *Ruch Lit.* 1978 nr 2 s. 85-100 [komentarz do rozdziału „Filologia” z książki S. Skwarczyńskiej: Systematyka głównych kierunków w badaniach literackich. Łódź 1948]. — Poeta, poezja, krytyk, problem metod: na przykładzie polemicznej analizy „Notatek o poezji i krytyce” Jerzego Kwiatkowskiego. *Pam. Lit.* 1978 z. 4 s. 415-439. — W sprawie ujęcia zagadnień prasoznawczych w „Edytorstwie” Jana Trzynadłowskiego. (Polemika). *Teksty* 1978 nr 5 s. 119-135; polem.: J. Trzynadłowski. *Tamże* nr 5 s. 135-140. — Wobec „Koncertów brandenburskich” Stanisława Swena Czachorowskiego. (Rozważania wprowadzające). *Ruch Lit.* 1979 nr 6 s. 457-474. — Biblijny temat snu Jakubowego w „Koncertach brandenburskich” Stanisława Swena Czachorowskiego. (Rozwinięcie „literackiego” tła poematu). *Poezja* 1980 nr 7 s. 77-87. — „Muzyka w literaturze”. (Przegląd zagadnień). *Poezja* 1980 nr 3 s. 19-32. — Sny wielokrotne. (Uwagi do dwóch „psalmów” Tadeusza Nowaka). *Poezja* 1981 nr 4 s. 67-77. — William W. Wimsatt o wykładni jako ocenie (1951). *Teksty* 1981 nr 1 s. 144-159. — Styl poetycki a szanse dla czytelniczey wyobraźni. (Na przykładzie trzech wierszy Anatola Sterna). *Ruch Lit.* 1981 nr 6 s. 447-460. — Edytorstwo – tekstologia – nauka o literaturze. W: Z problemów edytorstwa i zagadnień wydawniczych. Cz. 2. Kr. 1982 s. 92-115. — Od stylistyki do metaforyki. (Między referatami a Ingardenem). W: Wypowiedź literacka a wypowiedź filozoficzna. Wr. 1982 s. 65-78. — Przyboś, Różewicz i ... Cz. 1, 2. *Poezja* 1982 nr 5/6 s. 74-88, *Ruch Lit.* 1983 z. 1 s. 61-76. — W sprawie teologii słowa Bożego. *Zesz. Nauk. KUL* 1984 nr 3 s. 21-35. — W sprawie pism teoretycznoliterackich Juliusza Kleinera raz jeszcze. Uwagi hermeneutyczne – porównania – analizy. *Pam. Lit.* 1985 z. 2 s. 49-82. — Artykuł Jurija Lotmana o znaczeniach we wtórnych systemach modelujących. (Próba uważnej lektury); Aleksander Piatigorski i Jurij Lotman o tekście i funkcji (sprawdzająca próba rozumienia). *Stud. Semiotyczne* 1986 t. 14/15 s. 287-307; 309-326. — Roman Ingarden o perspektywie czasowej w konkretyzacji dzieła literackiego. Próba uważnej lektury. *Pam. Lit.* 1986 z. 2 s. 161-178. — W sprawie terminu „przedmiot semiotyczny” jako terminu wiedzy o kulturze literackiej. *Ruch Lit.* 1986 z. 5 s. 361-374 [dot. koncepcji S. Żółkiewskiego]. — Aleksandra N. Wiesiołowskiego „Wprowadzenie do poetyki historycznej”. (Próba analizy i przemyślenia). *Zesz. Nauk. Wydz. Hum. UG. Filol. Ros.* 1987 nr 16 s. 15-37. — Funkcje „przedmiotu semiotycznego” w ujęciu Stefana Żółkiewskiego. *Prz. Hum.* 1987 nr 3 s. 149-166. — Sprawa „przedmiotu semiotycznego” w wiedzy o kulturze literackiej. *Kult. i Społ.* 1987 nr 1 s. 143-168. — W sprawie teoretycznej dezaunomizacji literatury. W kręgu wypowiedzi komunikacjonistów. *Pam. Lit.* 1987 z. 2 s. 155-183. — W sprawie komunikacjonistycznej dezaunomizacji wiedzy o literaturze. Zestawienia – analogie – wnioski. *Pam. Lit.* 1988 z. 1 s. 143-164. — Funkcje (rzeczowe i semiotyczne) „przedmiotu semiotycznego” w ujęciu Stefana Żółkiewskiego. *Gdań. Zesz. Hum.* 1989 nr 31 s. 56-76. — Sprawa Irzykowskiego. *Pam. Lit.* 1989 z. 1 s. 161-182. — Teologia literatury a wiedza o literaturze. *Prz. Hum.* 1989 nr 12 s. 153-165. — Do pism teoretycznoliterackich Juliusza Kleinera, dwa komentarze. *Zesz. Nauk. UJ Pr. Hist.-lit.* 1990 z. 72 s. 7-20. — Przegląd wybranych opracowań. Aneks. W: Religia a literatura 1977. Lubl. 1990 s. 213-280. — Wspomnieniowy cykl sachsenhausenowski Stanisława Pigonia. [Cz. 1]-2. *Pam. Lit.* 1990 z. 1 s. 107-117, z. 3 s. 120-134. — Artysta i sumienie. (Szkielet opisowo-indagacyjny). *Tytuł* 1991 nr 3 s. 76-89; przekł. czes.: [Przeł.] E. Sojka. *Svatova Literatura*, Praga 1992 nr 1 s. 95-101. — Od doktoratowego szkicu ku rozwiniętej doktrynie teoretycznoliterackiej. Logika i dynamika drogi naukowej Konstantego Troczyńskiego. *Pam. Lit.* 1991 z. 1 s. 105-130. — Logos i etos teoretyka literatury na przykładzie Konstantego Troczyńskiego. W: Problematyka aksjologiczna w nauce o literaturze. Lubl. 1992 s. 491-533.

OPRACOWANIA (wybór)

- Ank. 1966, 1973, 1992. — S. Dąbrowski: Samookreślenie. *Punkt* 1980 nr 10 s. 117-124.
SWPP 2 (B. Winkłowa). — PP (B. Winkłowa).
Z. Szymański: O „Jedyniej miłości”. *Kontrasty* 1956 nr 9.

— [Dno widnokregu:] K. Nowicki: Nostalgie i melancholie. *Litery* 1969 nr 4; A. Pogonowska: Poeta nieznan. *Poezja* 1969 nr 11, przedr. w teście: Tylko wierszem. Łódź 1984. — M. Czerwińska: Rozwój gdańskiego środowiska poetyckiego. *Gdań. Roczn. Kult.* 1969 t. 4 [m.in. o S.D.]. — M. Marczan. *Pam. Lit.* 1976 z. 1 [rec.: Teoria genologiczna Stefani Skwarczyńskiej]. — [Literatura i literackość:] K. Rutkowski: O literaturze i literackości. *Prz. Hum.* 1979 nr 1, polem.; S. Dąbrowski. *Tamże* nr 11/12; J. Feusette: Sztuka czy przedmiot. *Opole* 1980 nr 7; A. Jeziorowski. [Przeł. na ang.] E. Stachniak. *Żag. Rodzaj Lit.* 1980 nr 2. — J. Z. Lichański: O historii i teorii literatury. *Nowe Książ.* 1984 nr 12 [m.in. dot. Kontreteksty teoretycznoliterackie]. — E. Nawrocka: „Wspieramy się o rzeczy martwe, by sprawdzić siebie”. (O poezji S.D.). W: Literatura Gdańska i Ziemi Gdańskiej po roku 1945. T. 2. Gdańsk 1986. — J. Madejski. *Pam. Lit.* 1989 z. 4 [rec.: Konstanty Troczyński — człowiek i doktrynal]. — K. Nowosielski. *Tytuł* 1993 nr 2 [rec.: Z rozproszenia].

A.Sz.

DĄBROWSKI Witold

1933-1978

Pełna forma nazwiska: Sokół-Dąbrowski.
Krypt.: (dw); W.D.; wd.
Poeta, tłumacz, publicysta.

Urodzony 28 września 1933 w Pruszkowie; syn Aleksandra Sokoła-Dąbrowskiego, urzędnika, archiwisty, i Michaliny z Rutkowskich. Dzieciństwo spędził w Warszawie, gdzie mieszkał nadal w czasie okupacji niemieckiej, ucząc się na tajnych kompletach. Po wojnie uczęszczał do Gimnazjum i Liceum im. S. Żeromskiego w Kwidzynie. Był aktywnym członkiem ZHP, w 1948 wstąpił do ZWM, a następnie do ZMP. W 1950 został członkiem Koła Młodych Pisarzy przy Oddziale Gdańskim ZLP i podjął pracę dziennikarską w *Sztandarze Młodych*. Po zdaniu w 1951 matury rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim. W tymże roku zaczął ogłaszać pierwsze wiersze w czasopiśmie: *Żolnierz Polski* („Lipcowa ofensywa”, nr 30), *Sztandar Młodych* („Referat z wnioskiem”, nr 286) i *Nowa Kultura* („Rocznik 50”, nr 48; wiersz ten uważał za właściwy debiut poetycki). W 1951-52 był członkiem, a następnie przewodniczącym warszawskiego Koła Młodych Pisarzy, w 1952 został członkiem ZLP. W 1954 należał do grona założycieli warszawskiego Studenckiego Teatru Satyryków (STS), z którym współpracował do 1959, pisząc liczne skecze, piosenki, monologi oraz występując w wielu programach. W 1955 uzyskał magisterium i rozpoczął stałą pracę dziennikarską. Był kierownikiem działu kulturalnego kolejno w czasopiśmie: *Po prostu* (1955-56), *Sztandar Młodych* (1956-57), *Od nowa* (1959), nado w 1957 wszedł w skład zespołu założycielskiego, po czym został członkiem kolegium redakcyjnego tygodnika *Polityka*. W 1956 został członkiem PZPR; w tymże roku otrzymał Warszawską Nagrodę Literacką Młodych. W 1957 studiował slawistykę na Sorbonie w Paryżu. W 1960-61 był redaktorem naczelnym pisma *Współczesność* (tu też stała rubryka pt. „Notat-

ki o wierszach”). W latach następnych zajmował się pracą przekładową głównie z języka rosyjskiego. Uczestniczył w konkursach literackich, otrzymując nagrody i wyróżnienia. W 1967 wystąpił z PZPR. W 1975 prowadził wraz z Sewerynem Pollakiem seminarium dla młodych tłumaczy organizowane przez Klub Tłumaczy ZLP. W styczniu 1976 podpisał „Memoriał 101” wyrażający protest przeciw projektowanemu zmianom w konstytucji PRL. Po 1976 należał do współpracowników wydawanego poza cenzurą *Biuletynu Informacyjnego KOR*. Odbył liczne podróże zagranicę (Rumunia, Francja, ZSRR, NRD, RFN, Szwajcaria, Austria, Włochy, Dania). Zmarł nagle 10 maja 1978 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. [Utworki w:] Myślenie ma kolosalną przyszłość. Wybór tekstów satyrycznych i piosenek warszawskiego STS [Studenckiego Teatru Satyryków] 1954-1956. Przedm. ... Wwa: Iskry 1957, 246 s.

Tu przedmowa pt.: Nieco o STS-ie oraz następujące skecze, monologi i wiersze W. Dąbrowskiego: Kalendarze Orbisu; Katakumby; Zmiana przekonañ; Song do widowni; Prasówka; Piosenka dla matki; Wiersz o przetartym kołnierzyku; Pajęczyna [wspólnie z A. Osiecką]; Piosenka o potrzebie ateizmu; Zostań księżycu; Kasztany.

2. *Rocznik 33*. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1959, 107 s.

3. *Imię nadziei*. Scenariusz widowiska. Oprac.: ..., A. Mandalian, W. Woroszyński. Praprem. Wwa, Sala Kongresowa 1962.

4. *Koncert hebanowy*. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1966, 103 s.

5. *Ognicha*. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1971, 81 s.

6. *Arrasowanie*. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1976, 101 s.

Nagroda Fundacji R. Gravesa przyznana przez Polski PEN Club w 1977.

7. *Portret trumienny* [1-48]. [Poemat]. Powst. 1977. Druk *Żnak* 1981 nr 9 s. 1220-1232. Przedr. zob. poz. 8.

Adapt. t.v. T. Małych Form 1983.

8. *Portret trumienny*. [Wiersze]. Z teki pośmiertnej wyboru dokonał A. Mandalian. Wwa: Czyt. 1982, 133 s.

Zawiera 3 cykle wierszy: pierwszy bez tytułu, zamknięty poematem: *Portret trumienny* [1-48]; Z papierów; Notatki poetyckie.

9. *Poezje wybrane*. Wstęp i wybór: A. Mandalian. Wwa: LSW 1983, 125 s.

Zawiera wiersze z tomów poz. 2, 4, 5, 6, 8. — oraz: M. Głowski: *Poeta - rocznik 33* (Wspomnienie pośmiertne).

Ponadto liczne skecze, piosenki oraz inne teksty w programach warszawskiego Studenckiego Teatru Satyryków (STS): *Prostaczkowie*, *składanka satyrycz-*

na. 1954. — Konfrontacja. 1955. — Myślenie ma kolosalną przyszłość. 1955. — Czarna przegrywa — czerwona wygrywa. 1956. — Agitka. 1956. — Siódmy kolor czerwieni. 1957.

Przekłady i adaptacje

1. A. Sołżenicyn: Jeden dzień Iwana Denisowicza. [Powieść]. Przel.: ... i I. Lewandowska. *Polityka* 1962 nr 48-52, 1963 nr 1-5. Wyd. osob. Wwa: NOWA, Niezał. Spółdz. Wydawn. 1* [1980], 65 s. Wyd. nast.: Niezał. Spółdz. Wydawn.* [ok. 1984]; Wwa: Iskry 1989, wyd. 2 [!] tamże 1992.

2. L. Zorin: Przyjaciele i lata. (Kronika dramatyczna w 3 częściach). *Dialog* 1962 nr 11 s. 37-87.

3. A. Afinogenow: Dalekie. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Częstochowa, T. Dram. im. A. Mickiewicza 1963.

4. A. Strug: Dzieje jednego pocisku. Adapt. ... TV 1963.

5. J. Bondariew: Bataliony proszą o ogień. [Powieść]. Wwa: KiW 1964, 288 s. Wyd. 2 tamże 1966.

6. S. Żeromski: Ludzie bezdomni. Adapt. ... pt. Doktor Judym. TV 1964.

7. W. Ławrientiew: Czcij ojca swego. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Opole, T. Ziemi Opol. 1965.

8. M. Bułhakow: Iwan Wasiliewicz. [Utwór dramatyczny]. Przel. przed 1966.

Na zamówienie Min. Kultury i Sztuki (inf. tłumacza).

9. M. Gorki: Wassa Żelaznowa. [Utwór dramatyczny — pierwsza wersja]. Przel.: ... i I. Lewandowska przed 1966. Praprem. Łódź, T. Nowy 1977.

10. I. Stadniuk: Któż jest aniołem? [Powieść]. Wwa: KiW 1967, 287 s.

11. M. Bułhakow: Życie pana Moliera. [Powieść]. Przel.: ... i I. Lewandowska. Wwa: PIW 1968, 341 s. Wyd. 2: Wwa: MAW 1987.

12. M. Bułhakow: Mistrz i Małgorzata. [Powieść]. Przel.: ... i I. Lewandowska. Wwa: Czyt. 1969, 603 s. Wyd. nast.; wyd. 2-10 tamże w 1970-1993; Wstęp A. Drawicz. Oprac.: G. Przebinda. Wr.: Ossol. 1990, *BN II*, 229.

13. E. Drabkina: Na przełomie zimy. [Wspomnienia o Leninie]. Przel.: ..., I. Lewandowska. Wwa: KiW 1970, 208 s.

14. A. Wozniesieński: Longjumeau. Poemat. Wwa: Czyt. 1970, 32 s.

15. A. Kirnosow: Dwa kwietnie. [Powieść]. Przel.: I. Lewandowska i Wwa: PIW 1971, 425 s.

16. Ahto Levi [L.A. Lippy]: Notatnik Szarego Wilka. [Pamiętnik]. Przel. [z ros.]: I. Lewandowska i Wwa: PIW 1971, 254 s.

17. B. Okudźawa: Nieszczęsny Awrosimow. Powieść. Wwa: Iskry 1971, 387 s.

18. A. Arbusow: Wybór. Przel. ... Adapt.: K. Ciszewi. TV 1972.

19. M. Bułhakow: Biała gwardia. [Powieść]. Przel.: I. Lewandowska, Wwa: PIW 1972, 325 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1974, wyd. 2 [!] 1989.

W obu wyd. również: W. Niekrasow: Zamiast postawia. Adapt. radiowa: R. Długoborski, Radio 1981.

20. Cz. Ajtmatow; K. Muhamedżanow: Wejście na Fudzi-Jame. Dramat w 2 częściach. Przel. z ros. ... *Dialog* 1973 nr 10 s. 55-87. Praprem. Kielce, T. im. S. Żeromskiego 1983.

21. J. Dombrowski: Czarna dama. Trzy opowieści o Szekspirze. Przel.: I. Lewandowska i Wwa: PIW 1973, 174 s.

22. S. Gorodecki: Ogrody Semiramidy. [Powieść]. Przel.: I. Lewandowska i Wwa: KiW 1973, 191 s.

23. E. Jewtuszenko: Uniwersytet kazański. Poemat. Wwa: Iskry 1973, 90 s.

24. K. Kulijew: Zraniony kamień. [Wiersze]. Wybór i wstęp ... Przel.: ..., K.A. Jaworski, W. Woroszyński. Wwa: PIW 1973, 63 s.

25. A. Makajonok: Wykończony apostoł. [Sztuka w 2 aktach]. Przel.: I. Lewandowska i ... ok. 1973. Inf.: J. Matulewicz] *JM. Nowości Teatr*. 1973 nr 6.

26. E. Szwarc: Kopciuszek. [Utwór dramatyczny]. Przel.: I. Lewandowska, Praprem. Wr., T. Lalek 1973.

27. B. Wasiliew: O świecie jest tu spokojnie. Przel.: I. Lewandowska i Adapt.: J. Lubimow, B. Głagolin. Praprem. Kr., T. im. J. Słowackiego 1973.

28. W. Kisielow: Trzecia miłość. [Powieść]. Wwa: Iskry 1974, 378 s.

29. Klub 12 krzesel. [Antologia utworów satyrycznych]. Wybór: A. Mostowicz. Przel.: I. Lewandowska, ..., A. Mostowicz. Wwa: WAiF 1974, 255 s.

30. B. Okudźawa: Mersi, czyli Przypadki Szypowa. Wodewil z myśką, zdarzenie prawdziwe. [Powieść]. Wwa: PIW 1974, 233 s. Wyd. 2 tamże 1986. Adapt. teatr: Mersi, czyli wodewil z myśką. Praprem. Wwa, T. Rozmaitości 1976.

31. M. Szatrow: Pogoda na jutro. Reportaż z miejsc wydarzeń w dialogach, listach, depeszach i innych dokumentach. *Dialog* 1974 nr 11 s. 64-94.

32. I. Sztok: Stworzenie świata. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Wałbrzych, T. Lalek 1974.

33. G. Emin: Siedem pieśni o Armenii. [Opowieści]. Przel.: I. Lewandowska, Wwa: KiW 1975, 188 s.

34. W. Koniecki: Pośród mitów i raf. [Szkice z podróży]. Przeł.: I. Lewandowska, ... Wwa: PIW 1975, 395 s.

35. B. Owsepian: O tych, co nie wrócili. [Powieść]. Przeł. ... Wwa: Iskry 1975, 252 s.

36. M. Ibrahimbekow: Kto pojedzie do Truskawca. [Powieść]. Przeł.: ..., I. Lewandowska. Wwa: KiW 1976, 259 s.

37. Krokodil. Safari na grzesznym świecie. [Antologia utworów satyrycznych]. Wstęp, wybór tekstów i rysunków: M. Siemionow. Przeł.: ..., J. Waczków. Wwa: WAiF 1976, 155 s.

38. J. Kross: Immatrykulacja Michelsona. [Powieść]. Przeł. ... Wwa: PIW 1976, 97 s.

39. G. Matewosjan: Pomarańczowy tabun. [Powieść]. Przeł. [z ros.] ... Wwa: Czyt. 1977, 350 s.

40. A. Beekman: Katarynka. [Powieść]. Przeł. z ros. ... Wwa: PIW 1978, 230 s.

41. S. Michałkow: Bałałajkin i spółka. Wg powieści M. Sałtykowa-Szczedrina pt. „Idylla współczesna”. Przeł. ... Praprem. Kat., T. Śląski im. S. Wyspiańskiego 1978.

42. M. Moskwini: Dwa długie dni. [Opowieści]. Wwa: KiW 1980, 550 s.

43. Arakel z Tebryzu: Księga dziejów. Kronika ormiańska. Przeł. z ros.: ... i A. Mandalian. Wwa: PIW 1981, 607 s.

44. M. Bułhakow: Fatalne jaja. [Powieść]. Przeł.: I. Lewandowska, ... *Lit. na Świecie* 1981 nr 9 s. 4-107. Wyd. osob. w: M. Bułhakow: Fatalne jaja i inne opowiadania. Wwa: Alfa 1988 s. 5-97. Przedr. zob. poz. 48.

45. B. Okudźawa: Wędrowki dyletantów. Z zapisków porucznika rezerwy Amirana Amifachwariego. [Powieść]. T. 1. Przeł. ...; t. 2. Przeł. A. Mandalian. Wwa: PIW 1981, 363 + 299 s.

46. M. Bułhakow: Notatki na mankietach. Wczesna proza. [Opowiadania]. Wybór: A. Drawicz, A. Sarachanowa. Przeł.: ..., A. Drawicz, I. Lewandowska, A. Sarachanowa. Kr.: WL 1984, 469 s.

Tu w przekładzie W. D. wspólnie z I. Lewandowską: W nocy z drugiego na trzeci; Traktat o dachu nad głową; Przysnił mi się sen ...; Był mąż; Diaboliada; oraz wspólnie z I. Lewandowską i A. Drawiczem: Notatki na mankietach

47. M. Bułhakow: Opowiadania. Przeł.: ..., I. Lewandowska. Wwa: Współpraca 1989, 237 s.

48. M. Bułhakow: Fatalne jaja; Diaboliada. Przeł.: ..., I. Lewandowska. Wwa; Czyt. 1993, 139 s. Zawiera powieść zob. poz. 44 oraz opowiadanie z poz. 46.

Prace redakcyjne

1. Ojczyzna codzienna. Materiały repertuarowe na 15-lecie PKWN. Wybór i oprac. insc.: ... i W. Siemion. Wstęp ... Wwa: Iskry 1959, 527 s.

2. Wiersze potrzebne. Wybór ... Wwa: Wydawn. Harcerskie 1966, 159 s.

3. B. Okudźawa: 20 piosenek na głos i gitarę. Wybór i red. poetycka: ..., W. Woroszyński. Oprac. muz. J. Jędrzejczak. Kr.: PWM 1970, 67 s., nuty. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1972, wyd. 3 1973, wyd. 4 1976, wyd. 5 1985.

Tu także wiersze w przekładzie W.D.

4. Antologia nowoczesnej poezji rosyjskiej 1880-1967. [Wybór:] ..., A. Mandalian, W. Woroszyński. T. 1-2. Wr.: Ossol. 1971, 535 + 415 s.

Tu także wiersze w przekładzie W.D.

5. Symboliści i akmeiści rosyjscy. [Antologia]. Wybór i wstęp: ..., A. Mandalian, W. Woroszyński. Wwa: PIW 1971, 333 s.

6. A. Tarkowski: Pierworództwo. [Wiersze]. Wybór i wstęp ... Przeł. ... i in. Wwa: PIW 1971, 65 s.

Nadto scenariusze i montaż utworów wyst. w TV (Estrada Literacka) w 1973: A. Achmatowa: Miejsce, jakie miałam. — W. Chlebnikow: Głody. — Do wszystkich! Scenariusz oparty na fragm. utworów A. Arbusowa, K. Treniewa, K. Simonowa. Oprac.: ... i I. Lewandowska. — E. Jewtuszenko: Przecucie wiersza. — O. Mandelsztam: Requiem dla miasta. — B. Pasternak: „Aż do korzenia”. — D. Samojłow: Nagi pień. — A. Tarkowski: Przyszłość jedynie, — nadto B. Okudźawa: Związek przyjacielski. Wyst. Wwa T. w Starej Prochowni 1974.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank 1966, 1967, 1973, 1976. — SWPP 2 (M. Brykałska). — PP (M. Brykałska). — LP (uzup.) — LP po 1939 t. 1 (A. Drawicz) ad.) — [Nota biograficzna w:] Kolumbowie i współcześni. [Oprac.] A. Lam. Wwa 1972.

M. Szymonik: O perewodzie romana Bułgakowa „Master i Margarita” na polski język. *Ann. UMCS Sect. F* 1968/69 t. 23/24 (omów. przekł.: Mistrz i Małgorzata). — M. Głowiński: Poeta — rocznik 33. *Teksty* 1979 nr 2, przedr. w: W. Dąbrowski: Poezje wybrane. Wwa 1983. — Z. Moczarska: „Jak przy zapalce poznać twarz historii?” (O poezji W. D.). *Znak* 1981 nr 9. — P. Piaszczyński: Imię trudnego dzieła. *Kultura* 1981 nr 8. — [Portret trumienny:] T. Szyma: Kondukt narodowy. *Tyg. Powsz.* 1983 nr 1; R. Matuszewski: Pośmiertny tom W.D. *Twórczość* 1984 nr 7, przedr. w wersji zmien. pt.: Portret trumienny W tegoż: Powroty i pożegnania. Wwa 1987. — [Poezje wybrane:] W. Woroszyński: „Idź, szukaj Antygon”. *Więź* 1984 nr 6; T. Złotorzycki: Przeciwnicy milczenia i nicości. *Nowe Książki* 1985 nr 1. — A. Nowak: „Pamięć, czarna płazka na naza?” (O poezji W.D.). **A.H.**

DEGLER Janusz ur. 1938

Pseud.: J.D.; J.D.; jad.; Marian Bałwiński. Teatrológ, historyk literatury, edytor.

Urodzony 2 czerwca 1938 w Sosnowcu; syn Teofila Deglera, buchaltera, i Marii Haliny z Bałwińskich. W czasie okupacji niemieckiej, po wysiedleniu z Sosnowca, mieszkał z matką we wsi Roma-

nów pod Częstochową (ojciec dostał się do niewoli radzieckiej, później walczył w Armii Polskiej). W lipcu 1945 przeniósł się z matką do Bystrzycy Kłodzkiej, następnie w 1947, po powrocie ojca z Anglii, do Wrocławia. W 1956 ukończył V Liceum Ogólnokształcące we Wrocławiu i rozpoczął studia na Wydziale Filologii Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego (UWr.). W czasie studiów otrzymywał stypendium im. T. Mikulskiego. Był prezesem Koła Polonistów (1958-60). Debiutował w 1959 recenzją książki T. Hołuj „Koniec naszego świata”, opublikowaną pt. „Z lat okupacji” w tygodniku *Odra* (nr 6). W 1961 ukończył studia i przez trzy miesiące pracował w Wydawnictwie Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. W 1962 rozpoczął pracę w Katedrze Literatury Polskiej UWr. początkowo jako stażysta naukowy (1962), następnie asystent (1963-64) i starszy asystent (1964-70). W tym czasie zaczął ogłaszać artykuły na temat historii dramatu i teatru polskiego, przede wszystkim twórczości S.I. Witkiewicza, m.in. w *Acta Universitatis Wratislaviensis* i *Pamiętniku Teatralnym*. W 1966 ożenił się z Ewą Siemińską, polonistką filmologiem. W 1967-73 był sekretarzem Oddziału Wrocławskiego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. Od 1969 współredagował z prof. Bogdanem Zakrzewskim rocznik *Prace Literackie*. Od tegoż roku do 1971 należał do komitetu redakcyjnego przygotowującego księgi referatów z Konferencji Teoretyczno-literackich Młodszych Pracowników Naukowych Polonistyki. W 1970 doktoryzował się na podstawie pracy „Inszenizacje sztuk Stanisława Ignacego Witkiewicza w dwudziestolecu międzywojennym” (promotor prof. B. Zakrzewski); w 1971 otrzymał za nią nagrodę Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego II stopnia. W tymże roku został adiunktem w Instytucie Filologii Polskiej UWr. W 1971-73 był członkiem Komitetu Głównego Olimpiady Literatury i Języka Polskiego. W 1972-83 pełnił funkcję prezesa Wrocławskiego Towarzystwa Przyjaciół Teatru. W 1973-80 był kierownikiem literackim w Teatrze im. C. Norwida w Jeleniej Górze. W 1975 został kierownikiem Zakładu Teorii Kultury i Sztuk Widowiskowych Instytutu Filologii Polskiej UWr. W 1976 uzyskał stopień naukowy doktora habilitowanego w zakresie literatury polskiej i teatrologii na podstawie rozprawy „Witkacy nieznanymi” i naukowej edycji pism krytycznych i publicystycznych S.I. Wikiewicza pt. „Bez kompromisu”. Za pracę habilitacyjną otrzymał w 1977 nagrodę Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego III stopnia. W 1976-83 sprawował obowiązki sekretarza naukowego Problemu Węzłowego „Polska kultura narodowa, jej tendencje rozwojowe i percepcja”, a od 1987 zastępcy kierownika tego programu badawczego. Współpracował z *Rocznikiem Literackim* jako autor działu „Teatralia” w tomach za lata

1974-77 i 1979. W 1977 został członkiem zwyczajnym Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. W 1978-83 należał do rady redakcyjnej *Polish Art Studies*. Po utworzeniu w czerwcu 1979 wrocławskiej filii Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej im. L. Solśkiego w Krakowie został mianowany jej prorektorem i funkcję tę pełnił w wyniku wyborów przez dwie kadencje (1981-84, 1984-87). W 1980-81 był członkiem NSZZ „Solidarność”. W 1981-84 i 1990-93 wchodził w skład Rady Naukowej Instytutu Sztuki PAN, a w 1984-87 i 1990-93 Komitetu Nauk o Sztuce PAN. W 1983 i 1987 otrzymał nagrodę Ministra Kultury i Sztuki I stopnia za osiągnięcia w dziedzinie dydaktyczno-wychowawczej. W 1987 został stałym współpracownikiem *Pamiętnika Teatralnego* i członkiem komitetu redakcyjnego „Encyklopedii kultury polskiej XX wieku”. Jest redaktorem naczelnym Wydawnictwa „Wiedza o Kulturze”, redaktorem serii wydawniczej *Mysł Teatralna w Polsce w XX Wieku*, członkiem zespołu redakcyjnego serii wydawniczej *Dramat w Teatrze – Teatr w Dramacie* (obie ukazują się od 1989) i przewodniczącym komitetu redakcyjnego „Dzieł zebranych” S.I. Witkiewicza (od 1989). W 1989 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego. Od 1990 pełni funkcję przewodniczącego Rady Naukowej Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Jest członkiem Polskiego Ośrodka Międzynarodowego Instytutu Teatralnego (ITI). Odznaczony m.in. odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1973, 1980), Złotą Odznaką „Zasłużony dla Województwa Wrocławskiego i m. Wrocławia” (1978), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1985). Mieszka we Wrocławiu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Stanisław Ignacy Witkiewicz. 1885-1939. [Współaut.] F. Sawicka. Wr.: Ossol. 1973, 32 s.

2. Witkacy w teatrze międzywojennym. Wwa: WAiP 1973, 230 s.

Zawartość: Wstęp; Debiut teatralny Witkacego; „Pragnątyści” w Elsynorze; „Kurka Wodna” w reżyserii Trzcinińskiego; Toruńskie prapremiery „W małym dworku” oraz „Wariata i zakonnicy”; Jana Pawłowskiego inscenizacje „Wścieklicy”; Teatr Formistyczny; „Strajk” aktorów w Teatrze Małym; Sukces „Wariata i zakonnicy” oraz „Nowego Wyzwolenia”; Kłeska „Bzika tropikalnego”; Autorska inscenizacja „W małym dworku”; „Persy Zwierzontkowska” w Teatrze Miejskim w Łodzi; Eksperyment Wiercińskiego z „Metafizyka dwugłowego cielecia”; Przedstawienia na scenach eksperymentalnych; Uwagi końcowe. — Spis inscenizacji.

3. Witkacy na świecie. Jelenia Góra: [T. im. C.K. Norwida] 1978, 16 s.

Rozprawy i studia w czasopiśmie i książkach zbiorowych m.in.: Problem dramatu historycznego w polskiej krytyce literackiej lat 1830-1848. *Acta Univ. Wratisl.* 1963 nr 13 s. 27-66. — Próby dramatyczne Józefa Czechowicza. (Szkice). *Acta Univ.*

Wratisl. 1964 nr 30 s. 48-67. — Persy Zwierzontkowskaja S.I Witkiewicza. *Acta Univ. Wratisl.* 1967 nr 67 s. 163-191. — „Pismo teatralne” S. Wyspiańskiego. W: *Dramat i teatr.* Wr. 1967 s. 61-82. — Dramaty Stanisława Ignacego Witkiewicza na scenie (1921-1969). *Pam. Teatr.* 1969 nr 3 s. 335-362, uzup. i sprost. autora: *Pam. Teatr.* 1971 nr 3/4 s. 470-486. — Z dziejów scenicznych Witkacego: 1. „Pragmatyści” w Elsynchronie [Wwa 1921]; 2. Teatr Formistyczny [Zakopane 1925-1927]. *Pam. Teatr.* 1969 z. 3 s. 281-300. — Les idées et les théories de Witkacy. *Théâtre en Pologne*, Wwa 1970 nr 3 s. 5-16. — Witkacego teoria teatru. W: *Z teorii teatru.* Wwa 1972 s. 5-30. — Polemika Witkacego z recenzentami „Pożegnania jesieni”. *Acta Univ. Wratisl.* 1973 nr 200 s. 139-149. — L’art théâtral dans le système esthétique de S.I. Witkiewicz. [Przeł.] A. Van Crugten. *Cahiers S.I. Witkiewicz-Witkacy*, Lausanne 1976 t. 1 s. 9-31. — Twórczość S. I. W. na świecie. (Próba bibliografii). *Prz. Hum.* 1977 nr 10 s. 135-164. — S.I. Witkiewicz et l’Avant-Garde Polonais. (Thèses générales). W: *Le drame d’Avant-Garde et le théâtre.* *Acta Univ. Wratisl.* 1979 nr 462 s. 85-102. — La dramaturgie de Witkacy et les malentendus qui en découlent. [Red. i przeł.] A. van Crugten. *Cahiers Witkiewicz*, Lausanne 1982 nr 4 s. 161-172. — Traductions des pièces de S.I. Witkiewicz publiées dans le monde. *Théâtre en Pologne*, Wwa 1984 nr 10/12 s. 66-70. — El arte teatral dentro del sistema estético de S. I. Witkiewicz. [Przeł.] M. Sten. *Cuadernos de Filosofía y Letras*, Mexico 1985 nr 5 s. 13-25. — Stanisław Ignacy Witkiewicz. (1885-1939). Kronika życia i twórczości. Oprac.: A. Micińska, ...; Przyczynki do dziejów scenicznych Witkacego; Dramaty S.I. Witkiewicza na scenach polskich 1971-1983; Dramaty S.I. Witkiewicza na scenach świata 1971-1983. *Pam. Teatr.* 1985 z. 1/4 s. 12-140; 231-244; 291-323; 355-424; 482-521. — Stanisław Ignacy Witkiewicz. [Przeł.] Z. Lesińska; La théorie théâtrale de Witkacy. [Przeł.] H. Krzyżanowski; Bibliography. [Przeł.] Z. Lesińska. *Literary Studies in Poland*, Wr. T. 16: 1986 s. 7-11; 45-67; 161-197. — Witkacy’s Theory of Theatre. *Russian Literature*, Amsterdam 1987 t. XXII s. 139-156. — Kłębowski zwane Witkacym. *Dialog* 1990 nr 4 s. 113-121. — Witkacy na świecie. W: A. Micińska; Stanisław Ignacy Witkiewicz. Życie i twórczość. Wwa 1990 s. 296-331 (toż w wersji ang. i franc.). — Pokłosie zeszytu Witkacowskiego. [*Pam. Teatr.* 1985 z. 1/4] *Pam. Teatr.* 1990 z. 1/2 s. 171-221.

Adaptacja

1. Głątwa. Adapt. scen. wg tekstów i listów S. Witkiewicza i S.I. Witkiewicza. Oprac.: A. Dzie-

dziul i Praprem. Wr., Wrocławski T. Lalek 1973.

Prace redakcyjne

1. S.I. Witkiewicz: Wybór pism filozoficznych. Wybrał i oprac.: ... i B. Michalski. Wstęp: B. Michalski. Würzburg: Jal-Reprint 1974, 227 s.

2. Teatr im. Cypriana Norwida w Jeleniej Górze. Sezon 1973/74. Red.: J. Degler, B. Serwatkiewicz. Jelenia Góra: T. im. C.K. Norwida 1974, 76 s.

3. Wprowadzenie do nauki o teatrze. Materiały. Wr.: UWwr.

T. 1. Dramat — teatr. Wybór i oprac. ... 1974, 323 s. Wyd. 2 uzup. tamże 1976, 385 s.

T. 2. O tworzyw i twórcach dzieła teatralnego. Wybór i oprac. ... 1976 [właśc. 1977], 591 s.

T. 3 Odbiorcy dzieła teatralnego. Widz — krytyk — badacz. Wybór i oprac. ... 1978, 628 s.

Nagroda Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyzszego III stopnia w 1977.

4. „Skamander”. 1918-1922. Wybór poezji. [Wybór tekstów ...] Wr.: Inst. Filologii Pol. UWwr. 1976, [43] k. Wyd. 2 Wr.: Wydawn. UWwr. 1985, 75 s. *Teksty do Cwiczeń*. Ser. A z. 12.

5. S.I. Witkiewicz: Bez kompromisu. Pisma krytyczne i publicystyczne. Zebrał i oprac. ... Wwa: PIW 1976, 727 s.

6. S.I. Witkiewicz: Czysta Forma w teatrze. Wybór, wstęp i noty ... Wwa: WAIF 1977, 430 s. Wyd. 2 tamże 1986.

7. Spotkanie z Witkacym: Materiały z sesji poświęconej twórczości Stanisława Ignacego Witkiewicza. (Jelenia Góra, 2-5 marca 1978). [Oprac. i red. ...]. Jelenia Góra: T. im. C.K. Norwida 1979, 147 s.

8. Jelenia Góra: Miasto — Kultura — Teatr. [Oprac. red.: ... i H. Szoka]. Jelenia Góra: Nakł. Urzędu Miejskiego i T. im. C.K. Norwida 1979, [50] s.

9. Teatr w Jeleniej Górze. Materiały do historii sceny jeleniogórskiej w latach 1945-1985. Oprac. ... Jelenia Góra: T. im. C.K. Norwida 1985, 416 s.

10. Problemy teorii dramatu i teatru. Wybór i oprac. ... Wr.: Wydawn. UWwr. 1988, 490 s.

11. Kultura, literatura, teatr. Bibliografia prac Mieczysława Klimowicza. [Oprac. red. ...]. Wr.: UWwr. 1989, 63 s.

12. J. Grotowski: Teksty z lat 1965-1969. Wybór [i red.]: ... i Z. Osiński. Wr.: Wiedza o Kulturze 1989, 222 s. Wyd. 2 popraw. i uzup. tamże 1990.

13. S.I. Witkiewicz: Dzieła zebrane. T. 3. Nienasylenie. Oprac.: ... i L. Sokół. Nota edytorska ... Wwa: PIW 1992, 641 s.

Ank. 1988.

[Witkacy w teatrze międzywojennym:] L. Sokół. *Teatr* 1973 nr 22; K. Wolicki: Pochwała historyka. *Odra* 1973 nr 11; M. Jodłowski: Osiemnaście premier Witkacego. *Opole* 1974 nr 1. — [Wprowadzenie do nauki o teatrze. T.1, 2:] J. Timoszewicz. *Rocz. Lit.* 1976 wyd. 1979; K. Pysiak: Od Schillera do Kowzana. *Nowy Wyrz* 1977 nr 2; T. Kowzan. *Revue d'histoire du Théâtre*, Paryż 1982, nr 3. — [Problemy teorii dramatu i teatru:] A. Hausbrandt: Nowy „Degler”. *Zdanie* 1988 nr 11; Z. Greń: Remanent. *Życie Lit.* 1990 nr 1.

J.Z.

DEHNEL Tadeusz Jan 1906-1974

Pseud. wspólny z Janem Zakrzewskim: Jan Dezak.
Tłumacz literatury amerykańskiej i angielskiej.

Urodzony 2 czerwca 1906 w Sławencinie (pow. wrocławski); syn Eugeniusza Augusta Dehnela, agronoma, i Jadwigi z Traczewiczów. Dzieciństwo spędził w Zalesiu (pow. grójecki). W 1923 przeniósł się z rodzicami do Warszawy, gdzie uczęszczał do Gimnazjum im. M. Reja, a następnie do Liceum Handlowego Zgromadzenia Kupców m. st. Warszawy. Po zdaniu matury w 1926 studiował do 1929 na Wydziale Finansowo-Ekonomicznym Szkoły Nauk Politycznych w Warszawie. W 1929-30 odbywał służbę wojskową w Szkole Podchorążych Rezerwy Piechoty w Zambrowie. Od 1931 pracował w firmie „Łuczniczka – Sprzedaż Rowerów PWW”, a następnie w Państwowych Zakładach Tele- i Radiotechnicznych. W 1935 wstąpił jako udziałowiec do firmy Polska Kompania Handlu z Azją, gdzie pełnił funkcję kierownika handlowego. W imieniu tej firmy oraz jako obserwator Rady Handlu Zagranicznego przy Związku Izb Przemysłowo-Handlowych wyjechał w 1938 na Daleki Wschód. Wybuch II wojny światowej zastał go w Pekinie, skąd przez Indie przedostał się do Francji i w grudniu 1939 wstąpił w Paryżu do Wojska Polskiego. Brał udział w działaniach wojennych we Francji, w Wielkiej Brytanii, na Środkowym Wschodzie i we Włoszech. Otrzymał polskie i brytyjskie odznaczenia bojowe. Po wojnie i demobilizacji w Anglii pracował w 1947-48 w firmie importowo-eksportowej The Cophall Trading Co Ltd w Londynie. W kwietniu 1948 powrócił do kraju. Zamieszkał w Warszawie i zajął się pracą przekładową z literatury anglosaskich. Ożenił się z Ireną Wandą Brzozowską (rozwód 1963). Debiutował w 1950 przekładem powieści A. Halper „Dom pod Starym Łuczniczkiem”. W tym samym roku został przyjęty do Sekcji Tłumaczy ZLP, a w 1957 został członkiem Polskiego PEN Clubu. Przekłady publikował również w czasopiśmie: *Kierunki* (1961-63, 1967), *Świat* (1962, 1965-67), *Ty i ja* (1962-65), *Trybuna Robotnicza* (1964, 1969-74). W 1965 otrzymał nagrodę Polskiego PEN Clubu za przekłady z literatury anglosaskich. W 1967 ożenił się z Wandą Stawi-

niowską, tłumaczką. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1957) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1971). Zmarł 22 września 1974 w Warszawie.

Przekłady

1. A. Halper: Dom pod Starym Łuczniczkiem. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1950, 515 s.
2. K.S. Prichard: Złota Miła. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1951, 578 s.
T. 2 trylogii; t. 1. Burzliwe lata. Przeł.: K. Szaniawski. Wwa 1950; t. 3 zob. poz. 3.
3. K.S. Prichard: Skrzydlate ziarno. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1951, 401 s.
T. 3 trylogii; t. 2 zob. poz. 2.
4. Ch. Dickens: Życie i przygody Nicholasa Nickleby. T. 1-2. Przeł.: ... i A. Przedpełska. Przedm.: A. Karst. Wwa: Czyt. 1953, 532 + 558 s.
5. M. Twain: Królewicz i żebrak. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Iskry 1954, 248 s. Wyd. nast. 2-17 także 1955-1991.
6. F. Norris: Ośmiornica. Powieść. Przeł.: ... i W. Komarnicka. Wwa: Czyt. 1955 [właśc. 1954], 534 s.
7. W.M. Thackeray: Rodzina Newcome'ów. Powieść. T. 1-2. Pośl.: I. Dobrzycka. Wwa: PIW 1955, 540 + 540 s.
8. G. Thomas: Liście na wietrze. Powieść. Wwa: PIW 1955, 399 s.
9. Ch. Dickens: Barnaba Rudge. Opowieść o rozruchach z roku 1780. Przedm.: J. Wilhelmi. T. 1-2. Wwa: Czyt. 1956, 319 + 478 s.
10. R.L. Stevenson: Czarna strzała. [Powieść]. Wwa: Iskry 1956, 290 s. Wyd. nast. także: [wyd. 2] 1958, wyd. 3 1971, wyd. 4 1987.
11. A. Christie: Pułapka na myszy. Sztuka w 2 aktach, 3 odsłonach. Przekł. i adapt.: ... i J. Zakrzewski. Wyst. Wr., T. Rozmaitości 1957. Wyd. [B.m.] 1957, 87 s., powiel.
Wyst. również pt. Morderstwo w Monkswell.
12. E.S. Gardner: Torebka szantażystki. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1957, 213 s.
13. J.E. Gill: Wymarły dom. [Powieść]. Wwa: Iskry 1957, 270 s.
14. J. London: [Nowele w:] Dzieła wybrane. T. 1-3. Wwa: Iskry 1957. Przedr. w tomach J. Londa: 30 nowel. Wwa: Iskry 1958, wyd. 2 także 1966; Najciekawsze nowele. Wwa: Iskry 1968; Za zdrowie wędrowca na szlaku i inne opowiadania. Wwa: Iskry 1968; Serce kobiety. Wwa: KiW 1969.
Wyd. osob. opowiadania Nieoczekiwane [łącznie z E.A. Poe: Złoty żuk. Przeł. S. Wyrzykowski]. Kat.: Śląsk 1986, 73 s.

15. J. London: Syn Słońca. [Powieść]. W: J. London: Dzieła wybrane. T. 8. Wwa: Iskry 1957, 224 s. Wyd. inne: Wwa: Iskry 1957, 224 s.; łącznie z: Jerzy z Wysp. Wwa: Iskry 1986, 254 s.
16. G.K. Chesterton: Przygody księdza Browna. [Opowiadania]. Wwa: Pax 1958, 412 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1963, wyd. 3 1969, wyd. 4 1971.
17. J. Shaw: Młode lwy. [Powieść]. Wiersze przeł. W. Lewik. T. 1-2. Wwa: PIW 1958, 528 + 501 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1960, wyd. 3 1963, wyd. 4 1967, wyd. 5 1974; Kat.: Książnica 1992.
18. R.L. Stevenson: Doktor Jekyll i pan Hyde oraz inne opowiadania. Przeł.: ..., W. Horzyca, J. Stawiński. Wwa: Iskry 1958, 279 s. Wyd. 3 [właśc. 2] tamże 1985.
Tu w przekładzie T.J. Dehnela: Doktor Jekyll i pan Hyde [zob. poz. 47]; Hiena cementarna.
19. Ch. Dickens: Opowieść o dwóch miastach. Post.: J. Wilhelmi. Wwa: Czyt. 1960, 443 s.
20. R.L. Stevenson: St. Ives czyli przygody francuskiego jeńca w Anglii. [Powieść]. Przeł.: W. i T. Dehnelowie. Wwa: Iskry 1960, 530 s. Wyd. 2 tamże 1988.
21. W.M. Thackeray: Targowisko próżności. T. 1-2. Wwa: PIW 1960, 556 + 551 s. Wyd. 2 tamże 1973.
22. H. Cobb: Ścieżki chwały. [Powieść]. Przeł.: W. i T. Dehnelowie. Wwa: MON 1961, 179 s.
23. J. Boswell: Żywoć doktora Samuela Johnso-na. [Biografia]. Przeł. i oprac. ... Wwa: Czyt. 1962, 335 s.
24. M.A.H. Clarke: Dożywotnie zesłanie. [Powieść]. Przeł.: W. i T. Dehnelowie. Wwa: Iskry 1962, 446 s. Wyd. 2 Kat.: Książnica 1991.
25. J.Ph. Marquand: Zamknięta karta. [Powieść]. Przeł.: W. i T. Dehnelowie. Wwa: PIW 1962, 633 s.
26. A.J. Toynbee: Ze wschodu na zachód. [Wrażenia z podróży do Ameryki Południowej, Australii i Azji]. Przedm.: A. Rogalski. Wwa: Pax 1962, 269 s.
27. A. Christie: Pora przyplływa. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1963, 254 s. Wyd. nast. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1992.
28. [F.M. Hueffer] F.M. Ford: Dobry żołnierz. Opowieść o miłości. Post.: H. Krzeczkowski. Wwa: PIW 1963, 265 s.
29. A.J. Toynbee: Wojna i cywilizacja. Wyboru z „A study of history” dokonał A.V. Fowler. Wiersze przeł. A. Piotrowski. Wwa: Pax 1963, 175 s.
30. A. Christie: Tajemnica wirującego stolika. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1964, 266 s.
31. A. Myrer: Wielka wojna. [Powieść]. Przeł.: ... i Z. Sroczyńska. Wwa: MON 1964, 507 s.
32. W. Styron: Pograżyć się w mroku. [Powieść]. Post.: H. Krzeczkowski. Wiersze przeł. Z. Kierszys. Wwa: PIW 1965, 563 s. Wyd. 2 tamże t. 1-2 1975.
33. B. Brophy: Bał noworoczny. [Powieść]. Wwa: PIW 1966, 175 s.
34. A. Christie: Tajemnicza historia w Styles. [Powieść]. Wwa: Iskry 1966, 195 s. Wyd. nast. tamże 1992.
35. A. Christie: Zerwane zaręczyny. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1966, 238 s. Wyd. nast. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1992.
36. J. Dos Passos: Trzej żołnierze. [Powieść]. Wwa: MON 1966, 486 s.
37. J.O. Killens: I usłyszeliśmy grzmot. [Powieść]. Wwa: PIW 1966, 567 s.
38. H. Lamb: Cyrus Wielki. [Powieść]. Wwa: MON 1966, 374 s.
39. D. Thomas: Szczenięcy portret artysty. [Opowiadania]. Wiersze przeł. L. Marjańska. Post.: H. Michalski. Wwa: PIW 1966, 286 s.
40. J.H. O'Hara: Syn doktora. Opowiadania. Wybór i post.: H. Michalski. Wwa: PIW 1967, 412 s.
41. R. Rigby: Wzgórze. [Powieść]. Wwa: PIW 1967, 257 s. Wyd. 2 tamże 1991.
42. J. Baldwin: Inny kraj. [Powieść]. Wiersze przeł. L. Marjańska. Post.: W. Sadkowski. Wwa: PIW 1968, 465 s. Wyd. 2 tamże 1975.
43. G.K. Chesterton: Złamana szabla. [Nowela]. Wyd. 1 masowe. Wwa: KiW 1968, 102 s.
44. A. Christie: Kieszeń pełna żyta. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1968, 268 s.
45. A.B. Guthrie: Droga na Zachód. [Powieść]. Wwa: Iskry 1968 [właśc. 1969], 397 s.
46. W.S. Maugham: Biedna mała. Adapt.: R. Windyżanka pt. Niezlomne zasady Neila Mac Adama. Radio 1968.
47. R.L. Stevenson: Doktor Jekyll i pan Hyde. Wyd. 1 masowe. Wwa: KiW 1968, 106 s. Wyd. nast. łącznie z: Hiena cementarna. Wwa: Latona 1992, 104 s. Zob. poz. 18.
48. W. Styron: Długi marsz. [Opowiadanie]. Wwa: PIW 1968, 101 s.
49. A. Christie: Trzecia lokatorka. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1969, 287 s.
50. J.H. O'Hara: Ideał mężczyzny. Adapt. H. Krzyżanowska pt. Śmiech to najdroższa broń. Radio 1969.
51. R. Stout: Detektywi i storczyki. [Powieść]. Wwa: Iskry 1969, 230 s.

52. A. Christie: Hotel Roger. [Powieść]. *Gaz. Pozn.* 1970 nr 145-241; *Sl. Pol.* 1970 nr 155-248; *Tryb. Rob.* 1970 nr 121-170.

53. A. Christie: Wyspa przemytników. [Powieść]. *Dz. Łódz.* 1970 nr 206-265.

54. N. Henderson: Nieudana misja. Berlin 1937-1939. Przedm. i przyp.: S. Zabieło. [Wspomnienia]. Wwa: Pax 1970, 216 s.

55. W.S. Maugham: Takie jest życie. Adapt. H. Krzyżanowska pt. Trzy niezawodne rady. Radio 1970.

56. J. O'Hara: Syn doktora. Opowiadanie. Wyd. 1 masowe. Wwa: KiW 1970, 132 s.

57. I. Shaw: Typ pechowego dżokeja. [Utwór dramatyczny]. Adapt. H. Krzyżanowska pt. Wewnętrzny niepokój. Radio 1970.

58. A. Christie: Zło czai się wszędzie. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1971, 239 s.

59. Ch. Dickens: Nasz wspólny przyjaciel. [Powieść]. Wiersze przeł. A. Nowicki. Wwa: Czyt. 1971, 1047 s.

60. C.S. Lewis: Perelandra. [Powieść]. Wwa: Pax 1971, 209 s.

61. A. Christie: Rendez-vous ze śmiercią. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1972, 223 s. Wyd. nast. Gdańsk: Phantom Press International 1992.

62. J. Jones: Długi tydzień w Parkman. [Powieść]. T. 1-2. Wwa: PIW 1972, 402 + 465 s.

63. A. Christie: Morderstwo odbędzie się ... [Powieść]. Wwa: Czyt. 1974, 305 s.

64. Ch. Dickens: Samotnia. [Powieść]. Przekł. i postł.: ... Wwa: Czyt. 1975, 1049 s.

65. I. Shaw: Pogoda dla bogaczy. [Powieść]. Rozdział 3-7 cz. 4 przeł. W. Niepokólczycki. T. 1-2. Wwa: PIW 1976, 498 + 351 s. Wyd. nast.: wyd. 2 także 1980; wyd. 3 Kat.: Książnica 1991 także 1980.

T. 3 w przekł. H. Pawlikowskiej

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1973. — T.J. Dehnel. *Lit. na Świecie* 1972. nr 2. (Z warsztatu tłumacza).

SWPP 2 (M. Brykalska). — PP (M. Brykalska). — RL 1974 (J. Chudek).

K. Jaroszevska: Portret tłumacza. *Lit. na Świecie* 1972 nr 2. **J.P.**

DERNAŁOWICZ MARIA ur. 1928

Właściwe nazwisko: Doria-Dernałowicz.
Pseud.: Celina Komornicka; Maria Prawdzicka.
Historyk literatury, krytyk literacki.

Urodzona 10 lipca 1928 w Warszawie w rodzinie ziemiańskiej; córka Kazimierza Dorii-Dernałowicza i Cecylii z Komornickich. Początkowo pobierała na-

ukę w domu. W 1937 opublikowała wierszyki pt. „Jesień” i „Pan Jezus” w *Plomyku* (nr 36). W czasie okupacji niemieckiej była od 1941 uczennicą tajnego Liceum Humanistycznego ss. Niepokalanek w Szymanowie, które ukończyła po wojnie w 1946. Następnie studiowała filologię polską na Uniwersytecie Warszawskim. W czasie studiów pracowała najpierw w Pracowni Bibliografii Staropolskiej prowadzonej przez prof. Alodję Gryczową w Bibliotece Narodowej, w 1948-50 w Instytucie Badań Literackich (IBL), następnie w Polskim Radiu w Biurze Studiów i Ocen Programów, gdzie była redaktorem stylistycznym *Biuletynu* (1950-52). Jako krytyk debiutowała w 1952 recenzją książki zbiorowej „Stefan Żeromski”, opublikowaną w *Przeglądzie Po-wszechnym* (nr 5/6; podp. Celina Komornicka). Po uzyskaniu w 1952 magisterium pracowała do 1954 w zespole kierowanym przez prof. Juliana Krzyżanowskiego, opracowującym nowe wydanie „Księgi przysłów” Samuela Adalberga. W 1954 została zatrudniona w IBL PAN początkowo w Pracowni Bibliografii XIX w., następnie w redakcji „Obrazu literatury polskiej XIX i XX wieku”. W 1963 otrzymała tytuł doktora nauk humanistycznych na podstawie pracy „Kronika życia i twórczości Adama Mickiewicza lat 1832-1834” (promotor prof. Stanisław Pigoń). Od 1977 była członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Artykuły i recenzje publikowała w *Pamiętniku Literackim* (1963-72) i *Twórczości* (1977-82). Od 1980 kontynuowała w IBL pracę nad tomem „Kroniki życia i twórczości Adama Mickiewicza” za lata 1834-40, a następnie podjęła pracę w redakcji wydania krytycznego „Dzieł” A. Mickiewicza. W 1989 została członkiem SPP. W 1993 przeszła na emeryturę. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kronika życia i twórczości Adama Mickiewicza. Red. S. Pigoń. Wwa: PIW, IBL PAN.

T. 1. Kronika życia i twórczości Adama Mickiewicza. Lata 1798-1824. [Współaut.:] K. Kostenicz, Z. Makowiecka. 1957, 549 s.

T. 2. Od „Dziadów” części trzeciej do „Pana Tadeusza”. Marzec 1832-czerwiec 1834. 1966, 365 s. Praca doktorska.

2. Antoni Malczewski. [Praca popularnonaukowa]. Wwa: PIW 1967, 226 s.

3. Adam Mickiewicz. [Praca popularnonaukowa]. Wwa: Interpress 1969, 113 s. Wyd. nast. także: wyd. 2 1972, wyd. 3 1979, wyd. 5[!] 1985.

Przekł. ang.: Adam Mickiewicz. [Przeł.] H. Filipowicz. Wwa 1981. — ros.: Adam Micevič. [Przeł.] D. Gessen. Wwa 1969, wyd. nast. także: wyd. 2 1972, wyd. 3 1973, wyd. 5[!] 1981.

4. Portret Familii. [Opowieść o rodzinie Czartoryskich]. Wwa: PIW 1974, 346 s. Wyd. nast. także: wyd. 2 1982, wyd. 3 1990.

Zawiera części: Ojciec Króla; Michał i August, księżęta Czartoryscy; Izabela.

5. Juliusz Słowacki. [Praca popularnonaukowa]. Wwa: Interpress 1976, 197 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1981, wyd. 3 1985.

Przekł: a ng.: Juliusz Słowacki. [Przeł.] J. Hopwood z pomocą J. Kurowskiego. Wwa 1987, — r os.: Juliusz Słowacki. [Przeł.] L. Kaśnicka. Wwa 1986.

6. Adam Mickiewicz. [Praca popularnonaukowa]. Wwa: Wiedza Powsz. 1985, 435 s.

Nadto szkice m.in.: Ludwik Jabłonowski. 1810-1887. OLP. Ser. 3 t. 1. Kr. 1975 s. 851-867. — Roman Zmorski; Stanisław Jachowicz. [Współaut.:] I. Jarosińska. OLP. Ser. 3 t. 2. Kr. 1988 s. 229-270; 959-981. — Piotr Odmieniec Włast [o Marii Komornickiej]. *Twórczość* 1977 nr 3 s. 79-85.

Prace redakcyjne

1. Obraz literatury polskiej XIX i XX wieku. Ser. 3. Literatura krajowa w okresie romantyzmu 1831-1863. Zespół red.: M. Janion, B. Zakrzewski, ... T.1, 2. Kr.: WL 1975, 1988, 917 + 995 s.

2. W. Węzyk: Kronika rodzinna. Oprac. i wstęp ... Wwa: PIW 1987, 511 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1992.

[Kronika życia i twórczości Mickiewicza. Lata 1798-1824:] Z. Stefanowska: *Calendarium Mickiewiczowskie, Nowe Książ.* 1958 nr 11; W. Weintraub, *The American Slavic and East European Review*, Nowy Jork 1958, t. 17, 4. — [Antoni Malczewski:] M. Grabowska: Książka o autorze „Marii”, *Twórczość* 1968 nr 5; J. Iwaskiewicz: Biedny Antośko. *Zycie Warsz.* 1968 nr 3; R. Skręt. *Pam. Lit.* 1969 z. 4. — [Portret Familii:] S. Meller: Portret rodziny Czartoryskich. *Literatura* 1975 nr 26; M. Danilewicz Zielinska. *Kultura*, Paryż 1976 nr 7/8. — [Adam Mickiewicz:] E. Szymanis: Współczesny obraz Mickiewicza. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza* 1986; A. Witkowska: Dyskretny urok popularyzacji. *Nowe Książ.* 1986 nr 9 [dot. też Juliusz Słowacki, Wyd. 3]; Cz. Zgorzelski: Nowa książka o Mickiewiczu, *Tyż. Powsz.* 1985 nr 43.

J.Z.

DĘBNICKI Kazimierz 1919-1986

Pseud.: Stanisław Surzyński; T.B.; Tadeusz Borkowski; Tadeusz B-ski; TB.
Prozaik, autor książek dla dzieci i młodzieży, publicysta, dziennikarz.

Urodzony 2 marca 1919 w Warszawie; syn Leona Dębnickiego, architekta, i Eugenii z Maszkowiczów, śpiewaczki. Uczył się kolejno w gimnazjach w Milanówku i w Warszawie: w Prywatnym Gimnazjum i Liceum Towarzystwa im. J. Zamoyskiego, w Gimnazjum Wojciecha Górskiego oraz w Gimnazjum im. S. Staszica. W tym czasie nawiązał współpracę z pismem dzieci i młodzieży założonym przez Janusza Korczaka pt. *Mały Przegląd*, na którego łamach debiutował w 1933 artykułem „Nauczyciel barbarzyństwa” (dodatek do nr 160 pisma

Nasz Przegląd, podp. Tadeusz B-ski), a następnie do 1937 ogłaszał artykuły i reportaże (także pod pseud. Tadeusz Borkowski). Po zdaniu matury w 1937 studiował medycynę na Uniwersytecie Warszawskim oraz — jako wolny słuchacz — polonistykę. Równocześnie pełnił funkcję sekretarza redakcji tygodnika *Wotum (Wolna Trybuna Młodzieży)* oraz publikował do 1939 liczne artykuły na łamach pism: *Akademik Socjalista*, *Cukunf!*, *Młodzi idą*, *Naje Folkscajtung*, *Wolna Młodzież*. Działał w Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej (1936-38), a po jego likwidacji w Sekcji Akademickiej PPS w Centralnym Wydziale Młodzieży PPS. Po wybuchu II wojny światowej brał udział jako ochotnik w kampanii wrześniowej, pracując w szpitalu polowym. Podczas okupacji niemieckiej przebywał początkowo w Warszawie. Od końca 1939 należał do współzałożycieli konspiracyjnej organizacji socjalistycznej Gwardia i pełnił funkcję redaktora jej organu wydawanego od września 1940 pt. *Zagadnienia*. W tym czasie ożenił się z Marią Oleksiewicz (rozwidzeni). Uczęszczał na tajne kursy medyczne. Od jesieni 1941 kontynuował działalność konspiracyjną w organizacji Polscy Socjaliści oraz od maja 1942 współredagował pismo tej organizacji pt. *Robotnik*. Jesienią 1942 został aresztowany; uwolniony dzięki staraniom organizacji, przeniósł się do Lwowa, a następnie na Kielecczyznę, gdzie od 1943 współdziałał w tworzeniu grup organizacji Polscy Socjaliści (PS), a później Robotniczej Partii Polskich Socjalistów (RPPS) oraz oddziałów Milicji Ludowej RPPS. Od lata 1943 do 1944 redagował konspiracyjny organ młodzieży PPS Okręgu Kielce *Płomienie* (Suchedniów-Kielce). Po wojnie pełnił funkcję przewodniczącego Rady Narodowej w Suchedniowie i sekretarza tamtejszego Komitetu PPS (a następnie Komitetu Kieleckiego PPS). Był też członkiem Rady Naczelnej PPS (do 1947). Należał do kolegów redakcyjnych tygodnika *Zycie Robotnicze* oraz *Dziennika Kieleckiego*. Równocześnie prowadził szpital w Suchedniowie i ośrodek zdrowia Zakładów Wytwórczych „Społem” w Kielcach. W końcu 1945 wyjechał do Paryża jako II sekretarz Ambasady Polskiej. W 1946-47 był wiceprzewodniczącym Międzynarodówki Młodzieży Socjalistycznej. Redagował pismo *Robotnik Polski we Francji* oraz był korespondentem Socjalistycznej Agencji Prasowej i *Expressu Wieczornego*. Publikował także na łamach paryskiej *Gazety Polskiej* (1946-47). W 1946-68 był członkiem Zarządu Polskiego Komitetu Korczakowskiego. Po powrocie do kraju w 1947 zamieszkał w Warszawie i pracował w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, a następnie do 1949 w Ministerstwie Administracji Publicznej; redagował *Biuletyn Ministerstwa Administracji Publicznej*. Od 1949 zajmował się głównie dziennikarstwem,

a także sprawami służby zdrowia. W 1949-53 był redaktorem Agencji Prasowo-Informacyjnej. Jako prozaik debiutował w 1950 reportażem „Wiek XX”, ogłoszonym w tygodniku *Wiesź* (nr 12). W 1953-54 był zastępcą redaktora naczelnego tygodnika *Wiesź*; w 1954 należał do kolegium redakcyjnego tygodnika *Chłopska Droga*. W 1955-61 współpracował z pismem *Film* jako recenzent filmowy, a w 1956-59 pełnił nadto funkcję redaktora naczelnego. W 1956-67 był działaczem Międzynarodowej Federacji Dziennikarzy i Pisarzy Turystycznych (Fédération Internationale des Journalistes et Écrivains de Tourisme); w 1961-63 jako przewodniczący, od 1963 jako wiceprzewodniczący. W 1961-65 pracował w Zarządzie Głównym SDP jako kierownik Wydziału Zagranicznego (członek do 1982). W 1963-65 prowadził w telewizji własne programy dla młodzieży pt. „Na dalekich drogach”. W 1964-65 był rzecznikiem prasowym Ministerstwa Zdrowia. Współpracował z pismami: *Kultura* (1964-67; tu w 1966-67 cykl recenzji telewizyjnych pt. „Życie na szkle”) oraz *Głos Pracy* (w 1968-70 stały felieton telewizyjny). W 1966 został członkiem ZLP; aktywnie uczestniczył w pracach zarządu Oddziału Warszawskiego, pełniąc m.in. funkcje sekretarza zarządu Oddziału (1979) oraz wiceprezesa Oddziału (1981-86). Od 1979 był członkiem Zarządu Polskiego Komitetu Korczakowskiego oraz członkiem Prezydium Międzynarodowego Stowarzyszenia im. dr. J. Korczaka. W 1980 ożenił się z Ewą Damrosz. Odznaczony m.in. Krzyżem Grunwaldu III klasy (1946), Złotym Krzyżem Zasługi (1945 i 1955), Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1973), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1975), medalem „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata” (1981). Zmarł 2 marca 1986 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Opowiadania świętokrzyskie. [Wwa:] Czyt. 1954, 246 s.

Zawartość: Wigilijny wieczór; Kurzawa; Tam, gdzie światło nie dotrze; Sprawa Nakwaskiego; Człowiek – nietatwa sprawa; Pogodny dzień.

2. Trudne szczęście. Powieść. [Wwa:] Czyt. 1954, 295 s.

3. Gérard Philipe. [Biografia]. Wwa: WAiF 1958, 106 s.

4. Krzyk przez sen. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1965, 348 s. Wyd. 2 tamże 1975.

II nagroda w konkursie WRN w Kielcach, Oddziału ZLP i Czytelnika na powieść współczesną o Kielecczyźnie.

5. Nieprzetarty szlak. [Opowiadania dla młodzieży; autorzy:] ..., K. Szałuburska. Wwa: Wydawn. Harcerskie 1965, 346 s. Wyd. 2 Kat.: Śląsk 1985.

Tu K.D.: Powrót po najważniejszą sprawność: Słońce na murach.

6. Co słycać tam na dole. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: Ruch 1968, 33 s.

7. Osiem cylindrów i dwaj panowie. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: Ruch 1968, [12] k. Wyd. 2 tamże 1971.

8. Powroty. [Opowiadanie dla młodzieży]. Wwa: Wydawn. Harcerskie 1968, 58 s.

9. Szczep Małych Braci. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: Ruch 1968, 96 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1973; wyd. 3 Wwa: KAW 1977; wyd. 4 Wwa: Alfa 1986.

10. Uwaga Piegowaty. [Cykl opowieści dla młodzieży]. Wwa: Ruch.

T. 1. Krzyk na pustym podwórzu. 1968, 68 s.

T. 2. Dodatek nadzwyczajny. 1968, 68 s.

T. 3. Bitwa o składnicę. 1968, 68 s.

T. 4. Pożegnanie z domem. 1969, 67 s.

T. 5. Ratunek przychodzi wieczorem. 1969, 69 s.

T. 6. Leśna zima. 1969, 68 s.

T. 7. W opałach. 1969, 68 s.

T. 8. Akcja Hasag. 1969, 68 s.

T. 9. Powstańcze ognie. 1969, 70 s.

T. 10. Tajemnicze przejście. 1969, 70 s.

T. 11. Kwadrat A-11. 1969, 68 s.

T. 12. Marsz przez zimne piekło. 1969, 68 s.

T. 13. Walka trwa. 1969, 70 s.

T. 14. Ostatnia bitwa. 1969, 68 s.

Wyd. łączne Wwa: MON 1977, 577 s.

11. Co widać tam na brzegu. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: Ruch 1969, 46 s.

12. Trzy pamięci. [Powieść]. Łódź: WL 1971, 196 s.

13. Die Katze an der Zimmerdecke. [Utwór dla dzieci]. München: A. Belz 1975, 62 s.

14. Skrzydła w burzy. [Opowiadania]. Wwa: KAW 1975, 123 s.

Zawartość: Zima; Wiosna; Lato; Jesień, Jesień II.

15. To strach tylko, kochanie. [Powieść]. Wwa: KAW 1975, 215 s.

16. Granica winy. [Powieść]. Kr.: WL 1978, 106 s.

17. Obszar niewypowiedziany. [Opowiadania]. Kr.: WL 1978, 195 s.

Zawartość: Światowit; Wielki strach; Los trędowaty; Twierdzenie Pitagorasa; Na przystanku; Szczur; Ulaskawienia nie będzie; Obszar niewypowiedziany; Śmierć budowniczego.

18. Zapisy – przeszły i teraźniejszy. [Reportaż dla młodzieży]. Wwa: KAW 1979, 66 s.

I nagroda w konkursie KAW na reportaż dla młodzieży.

19. Życie jak życie. [Wspomnienia dla młodzieży]. Wwa: NK 1980, 474 s. Wyd. 2 tamże 1986.

20. Przerwana partia szachów. [Powieść]. Wwa: KAW 1981, 175 s. Dodruk tamże 1983.

21. Spotkanie z cieniem. [Powieść]. Wwa: MON 1982, 233 s.

22. Widziane inaczej. [Szkieci]. Wwa: NK 1983, 392 s.

Zawartość: Od Autora; Socjalistyczne sztandary ... Proroka [o Algierii]; Klaksony słychać – nie olifanty [o Francji]; Groby niezapomnianych [o RFN]; Szukanie słowa [o Izraelu].

23. Korczak z bliska. [Szkieci]. Wwa: LSW 1985, 175 s.

Zawartość: Droga do słońca; Wielki mit śmierci Korczaka; Tak wiele odpowiedzi ...; Polak? Żyd? Może „tylko” człowiek?; Organizator; Do czego dążyć?

24. Ludzie mojego życia. [Wspomnienia]. Wwa: NK 1986, 161 s.

Zawartość: Mój przyjaciel Leon [L. Glattenberg vel Zeer Harari]; Obrońca migdałków [W. von Hertzl]; Mistrz „Złotej Przędzy” [M. Michałowicz]; Akuszer trzydziestu tysięcy [W. Poziomski]; Niezwykły Wania, czyli osiemnaste mgnięcie wiosny; Opowieść o niemieckim inżynierze [M. Lindner]; Powołanie, zawód, pasja, obowiązek [L. Placker]; Z heblem w tarczy [Istoliarz Breszko]; Aktor, który grał do końca [G. Philipel].

Praca redakcyjna

1. Co mi dał Janusz Korczak? Pokłosie konkursu. Wybór ... Wstęp i red.: E. Frydman. Wwa: PZWS 1962, 170 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1973. – T. Jastrun: Wywiad z K.D. *Tyg. Kult.* 1978 nr 5.

SWPP 2 (M. Brykalska). – NSLD (E. Prządka).

A. Kijowski: Recenzja świadomie krzywdząca. *Noua Kult.* 1954 nr 37 [rec.: Opowiadania świętokrzyskie]. – [Krzyk przez sen] S. Zieliński: Krzyk przez sen. *Kultura* 1965 nr 48; J.Z. Brudnicki: Nizanie anegdoty. *Twórczość* 1966 nr 5 – K. Koźniewski: Pisz do cholery, pisz. *Literatura* 1977 nr 2. – B. Klukowski: Ludzie jako wzory. *Nowe Szt.* 1986 nr 11 [rec.: Ludzie mojego życia].

A.H.

DICKSTEIN-WIELEŻYŃSKA Julia

ok. 1881-1943

Do 1926 podpisywała utwory nazwiskiem: Dicksteinówna. Krypt.: J.D.

Historyk literatury, krytyk, tłumaczka, poetka.

Urodzona około 1881 w Warszawie; córka Samuela Dicksteina, matematyka, profesora Uniwersytetu Warszawskiego, i Pauliny z Natansonów. Ukończyła prywatną pensję Zuzanny Morawskiej w Warszawie, a następnie trzyletnie kursy dokształcające. Przez trzy lata studiowała filozofię ścisłą w Berlinie, a później przez dwa lata kontynuowała studia w Rzymie, gdzie otrzymała doktorat z filozofii. Znała dwanaście języków. Po powrocie do kraju w 1905 zajmowała się m.in. propagowaniem literatury i kultury włoskiej. Debiutowała w 1906 na łamach *Nowego Słowa* (nr 1) artykułem pt. „O kwestii kobiecej”, a jako poetka w 1910 utworem pt. „Posąg” (proza poetycka), opublikowanym w piśmie *Romans i Powieść* (nr 53). Wiersze, artykuły na tematy literackie i emancypacji kobiet, przekła-

dy (głównie z literatury włoskiej, a także angielskiej, czeskiej i hiszpańskiej) ogłaszała m.in. w *Nowej Gazecie* (1906-13 i 1917-18) oraz w jej dodatku *Literatura i Sztuka* (1910-13), *Książce* (1908-13, m.in. recenzje w dziale „Krytyka”), *Krytyce* (1910-14), dodatku tygodnika *Świat* pt. *Romans i Powieść* (1910-19). Pracowała społecznie, biorąc udział w konspiracyjnym ruchu patronatu nad więźniami politycznymi (założyła m.in. bibliotekę więzienną w Arsenale). Była też już w tym czasie aktywną działaczką ruchu emancypacji kobiet, a w okresie późniejszym członkinią Polskiego Stowarzyszenia Równouprawnienia Kobiet. Od 1915 wykladała literaturę polską i włoską na Jana Miłkowskiego trzyletnich Kursach Pedagogicznych dla Kobiet, a następnie (od 1926) na Wolnej Wszechnicy Polskiej. Około 1927 uzyskała doktorat na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie na podstawie pracy „Konopnicka. Dzieje natchnienia i myśli”. Na przełomie 1926/27 wyszła z mężem za pułkownika Aleksandra Wieleżyńskiego, inżyniera i matematyka (rozwód 1927). Przewodniczyła polsko-włoskiemu Towarzystwu im. Leonarda da Vinci (od 1925), działała w komitetach powstałych dla uczczenia pamięci A. Asnyka, M. Konopnickiej, K. Ujejskiego, propagowała twórczość A. Fredry. Angażowała się w prace Towarzystwa Kultury Polskiej i Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, należała do Polskiego PEN Clubu. Zainteresowana literaturą serbsko-łużycką (liczne artykuły oraz przekłady), w 1936 założyła Polskie Towarzystwo Przyjaciół Narodu Łużyckiego. Publikowała w wielu czasopiśmiech, m.in. w *Tygodniku Polskim* (1920-22), *Przeglądzie Warszawskim* (1922-25) *Bluszczu* (1923-25), *Epoce* (1926-29), *Kobietcie Współczesnej* (1927-34), *Polonii-Italii* (1928-29, 1938), *Kwartalniku Klasycznym* (1930-31, 1933), *Przeglądzie Humanistycznym* (1930-33), *Kamienie* (1934/35-36), *Skawie* (1939). Współpracowała też z pismami zagranicznymi, m.in. *L'Europe Orientale* (Rzym, 1921-36), *Inostri Quaderni* (Lanciano, 1925-27). W czasie okupacji niemieckiej przebywała w Warszawie. W październiku 1939 doznała obrażeń na skutek potrącenia przez niemiecki samochód. W 1941 została aresztowana przez gestapo i osadzona na Pawiaku; dzięki interwencjom przyjaciół zwolniono ją po roku. Od września 1942 mieszkała w zakładzie opiekuńczym na Solcu (Przytułek św. Franciszka) pod przybranym nazwiskiem Julia Mianowska. Kontynuowała prace przekładowe. Zmarła 20 września 1943 w Szpitalu Praskim w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Słowo o Adamie Asnyku. Odczyt nie wygłoszony. Wwa: W.L. Anczyc 1906, 40 s. Przedr. zob. poz. 3.

Podp.: J.D.

2. Jeremi polski. (Kornel Ujejski). Wspomnienie w dziesięć lat po zgonie. Wwa: Księg. E. Wendego i Sp. 1908, 60 s. Przedr. zob. poz. 3.

3. Prometeusz-Paraklet. Studia, szkice, glosy. Wwa: S. Orgelbrand i Synowie [1913], 315 s.

Zawartość: Zamiast wstępu; Słowo o Adamie Asnyku [poz. 1]; Jeremi polski. (Kornel Ujejski) [poz. 2]; Trzy fazy w twórczości Narcyzy Zmichowskiej; Poganka; Od mitów ku wierzeniom; Mieczysław Romanowski i przedzgonne chwile romantyzmu polskiego; Orzeszkowej na grób; Kwiatek Chaimka [dot. E. Orzeszkowej]; Orzeszkowa a wyzwolenie kobiety; U trumny bojownicy światła [M. Konopnickiej]; Konopnicka wśród dzieci; Mieczysław Karłowicz w Tatrach; Na mogile Leopolda Méyeta; O literaturze polskiej uwag kilka; Z ideologii romantyzmu; Z ewolucji duszy kobiecej; Idea wyzwolenia kobiety na szczytach polskiego natchnienia; Z rozłamów wielkiego ducha. (W setną rocznicę urodzin Krasieńskiego); Prometeusz-Paraklet. (Dwutorowość dziejów ducha) [por. poz. 4]. Książka została skoniiskowana [inf. w poz. 7].

4. Idee i twórcy. T. 1. Wwa: Tow. Akcyjne S. Orgelbranda i Synów 1918, IV, 208 s.

Zawartość: Prometeusz-Paraklet. (Dwutorowość dziejów ducha) [poz. 3]; Mieczysław Romanowski i przedzgonne chwile romantyzmu polskiego [poz. 3]; Teofil Lenartowicz jako krytyk artystyczny i profesor wszechnicy boleńskiej; Drogi myślenia w twórczości Kasprowicza.

5. Na duszy mej palecie. Poezje. Wwa: S. Orgelbrand 1919, VI, 182 s.

6. Wspomnienie o Stanisławie Bechi'm bohaterze – Włochu z roku 1863. Wydano w dniu odsłonięcia pomnika we Włocławku dn. 28 września 1924 r. Włocławek: Druk. B-cia Piotrowscy 1924, 51 s.

7. Konopnicka. Dzieje natchnień i myśli. Wwa: Księg. K. Wojnara i S-ki 1927, IV, 271 s.

8. Okiść. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1928, 97 s.

9. Attilio Begey i Polska-Attilio Begey e la Polonia. [Współaut.:] E. Damiani. Varsavia: Circolo Italo-Polacco „Leonardo da Vinci” 1929.

10. Ze studiów nad Asnykiem. Wwa: Druk. Kooperatywy Pracowników Drukarskich 1930 [antydat. 1929], 88 s.

Zawartość: Słowo wstępne; Asnyk a przyroda; Dwugłos Asnyka i Konopnickiej; List Stanisława Krzemińskiego do Adama Asnyka.

11. Przed jego wielkim światłem ... Poezje. Wwa: Druk. Gospodarcza 1935, 56 s.

Rozprawy i studia w czasopiśmie m.in.: „Nieboska”-„Irydion”. Studium. *Sfinks* 1912 t. 17 s. 329-364, t. 18 s. 51-73, 267-292, t. 19 s. 11-37. — Poglądy Krasieńskiego na twórczość i piękno. *Sfinks* 1913 t. 2 s. 335-382. — L'epopea nella letteratura degli Slavi Balcanici. *Il Conciliatore*, Rzym 1915 z. 12 s. 234-246. — Pierwiastki filozoficzne w pesymizmie Leopardiego. *Prz. Współcz.* 1925 t. 15 s. 94-115. — Tragizm Wyspiańskiego. *Pam. Lit.* 1928 z. 2 s. 252-266. — Krasicki jako historyk i teoretyk literatury. *Pam. Lit.* 1936 s. 625-645.

— Asnyk — klasyk. *Prz. Klasyczny* 1939 z. 1/2 s. 49-84.

Przekłady

1. W. Jerusalem: Wstęp do filozofii. Pod red. A. Mahrburga. Wwa: Księg. E. Wendego i Sp. 1907, 330 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1912; wyd. 3 Lw.: Księg. Pol. B. Połonieckiego 1926, XIV, 541 s.

2. A. Conan Doyle: Tragedia Koroska. [Powieść]. Wwa: Trzaska, Evert, Michalski 1921, 224 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Rój 1926; wyd. 3 Wwa: Fox 1990.

3. G. Pascoli: Ostatnia podróż. [Poezje]. *Nouy Prz. Lit. i Szt.* 1921 t. 1 s. 160-196. Wyd. osob. Wwa: Hulewicz i Paszkowski 1924, 191 s.

4. R. Tagore: Ogrodnik. [Proza poetycka]. Wwa: Falanga 1921, 137 s.

5. A. Brückner: Mitologia slava. Con una prefazione dell'autore. [Przekł. na jęz. włos. i nota] ... Bologna: N. Zanichelli 1923, XVII, 282 s.

6. T. Ubertis Grey: Rigoletto. [Powieść]. Wwa: *Bluszcz* 1923, 163 s. Wyd. nast. Wwa: Bibl. Domu Pol. [1927].

7. G. Carducci: Ody barbarzyńskie. Wwa: Bibl. Pol. [1924], 181 s.

8. L. Ackerman: Poezje. Przetł. i wstępem zaopatrzyła ... Lw.: Filomata 1933, 175 s.

9. G. Leopardi: Poezje. Przetł., wstępem i objaśn. opatrzyła ... Wwa: Bibl. Pol. 1938, XXXI, 236 s.

10. F. Tombari: Frusaglia. [Powieść]. Lw.: Książ.-Atlas [1939], 294 s.

11. G. Leopardi: Pieśni. Wybór i wstęp: J. Ugniewska. Przetł. S. Kasprzysiak, J. Mikołajewski. Wwa: Maj 1990, 80 s.

Praca redakcyjna

1. M. Romanowski: Wybór poezji. Układ i słowo wstępne ... T. 1-2. Wwa: Tow. Akcyjne S. Orgelbranda i Synów, E. Wende i Spółka 1913, XXVIII, 182 + 184 s. Wyd. nast. tamże [po 1920].

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PP (R. Loth).

[Słowo o Adamie Asnyku:] T. Pini. *Pam. Lit.* 1906 z. 3; J. Dąbrowski. *Krytyka* 1910 t. 2 z. 2 [dot. też: Jeremi polski. — J. Kleiner. *Romans i Powieść* 1919 nr 9 [rec.: Idee i twórcy]. — [Konopnicka:] F. Araszkiewicz: Monografia o Konopnickiej. *Ziem. Lubel.* 1927 nr 225, przedr. w tegoż: Refleksy literackie. Lubl. 1934; J. Kleiner. *Pam. Lit.* 1928 z. 1; J.E. Płomiński: Monografia o Konopnickiej. *Prz. Współcz.* 1928 nr 70, przedr. w tegoż: Szukanie współczesności. Wwa 1934. — J. Kleiner: J.D. *Pam. Lit.* 1946 z. 1/2. — J.E. Płomiński: Między warsztatem twórczym a namiętnością czynu. J.D.-W. W tegoż: Twórcy bez masek. Wwa 1956. — J.E. Płomiński: Twórczość J.D.-W. *Kamena* 1957 nr 15/16. — H. Kroszczor: J.D.-W. W tegoż: Kartki z historii Żydów w Warszawie XIX-XX wiek. Wwa 1979.

B.T.

DIHM Jan 1902-1965

Historyk literatury.

Urodzony 4 stycznia 1902 w Dukli (pow. krośnieński); syn Władysława Dihma, urzędnika pocztowego, i Bronisławy z Oblazów. Uczęszczał do gimnazjum klasycznego w Wadowicach. W 1920 zdał egzamin maturalny i rozpoczął służbę wojskową. Zwolniony z wojska po upływie pół roku, podjął studia w zakresie historii i filologii polskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim. Ze względu na trudne warunki materialne był zmuszony przerwać studia i w roku szkolnym 1923/24 objął posadę nauczyciela w Gimnazjum im. J. Zamoyskiego w Lublinie. Po roku powrócił do Krakowa z zamiarem kontynuowania studiów i poszukiwań archiwalnych. W 1925/26 ponownie pracował jako nauczyciel w Prywatnym Gimnazjum im. M. Konopnickiej w Wieliczce, nie przerywając jednak badań naukowych. W 1928 uzyskał stopień doktora filozofii na podstawie rozprawy „Niemcewicz jako polityk i publicysta w czasie Sejmu Czteroletniego” (promotor prof. Waław Sobieski) oraz złożył egzamin nauczycielski. W tymże roku otrzymał stypendium Funduszu Kultury Narodowej, dzięki któremu mógł przez trzy lata prowadzić poszukiwania i badania naukowe w Bibliotece Polskiej i we francuskim Ministerstwie Spraw Zagranicznych w Paryżu oraz w archiwach Wiednia i Drezna, a także w licznych archiwach i bibliotekach krajowych. Ze względu na zły stan zdrowia powrócił w 1931 do Wadowic i do 1939 uczył w Prywatnym Gimnazjum oo. Karmelitów Bosych. Równocześnie pracował społecznie, będąc prezesem oddziału Towarzystwa Szkoły Ludowej w Wadowicach oraz kierując czytelnia i wypożyczalnią książek. Kontynuował też badania naukowe oraz opracowywał dla Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oceny książek przeznaczonych dla bibliotek szkolnych. Zmobilizowany w sierpniu 1939 uczestniczył w stopniu plutonowego rezerwy w kampanii wrześniowej; 18 września wraz z oddziałem przekroczył granicę rumuńską. Po czteromiesięcznym pobycie w Rumunii w różnych obozach dla uchodźców, w lutym 1940 został wysłany jako nauczyciel z grupą polskiej młodzieży do Algieru. Do 1944 wykładał w polskim gimnazjum i liceum w El-Biar pod Algierem, następnie we Włoszech w Trani (1944-46), później w różnych obozach w Anglii (1946-47). W listopadzie 1947 powrócił do kraju. Od lutego 1948 do czerwca 1952 był nauczycielem w gimnazjum w Wadowicach. Jesienią 1952 podjął prace zleczone w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie. We wrześniu 1953 rozpoczął pracę w Zakładzie Historii Nauki PAN w Zespole Oświecenia. W 1959 uzyskał tytuł naukowy do-

centa. Był członkiem Komisji Historycznoliterackiej Oddziału Krakowskiego PAN. Zmarł 22 października 1965 w Krakowie; pochowany w Wadowicach.

TWÓRCZOŚĆ

1. Niemcewicz jako polityk i publicysta w czasie Sejmu Czteroletniego. Kr.: Z zasilku Wyd. Nauki Min. Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego; [druk.] W.L. Anczyc 1928, 160 s.

Praca doktorska.

2. Trzeci maj. Kr.: Wydawn. Lit.-Nauk. 1931, 56 s.

Rozdział z zamierzonej pracy o Sejmie Czteroletnim.

3. Sprawa konstytucji ekonomicznej z 1791 r. na tle wewnętrznej i zagranicznej sytuacji Polski. [Monografia]. Wr.: Ossol. 1959, 371 s. PAN Kom. Historii Nauki.

4. Kościuszkowie nieznani. Wydanie pośmiertne. [Studia i szkice]. Wr.: Ossol. 1969, 445 s.

Zawartość: Wstęp. Historyczna pochwała Tadeusza Kościuszki w świetle nowszych materiałów i naukowych rozważań; Studia Kościuszkowe w Korpusie Kadetów i w Paryżu; Jak to było naprawdę z Kościuszką pod Dubienką; Uwolnienie Kościuszki przez cara Pawła i jego przysięgę; Wyjazd Kościuszki z Petersburga i jego podróż do Stanów Zjednoczonych; Dramatyczne rozstanie się Niemcewicza z Kościuszką w Ameryce i próba wyjaśnienia sprawy „cudownego uzdrowienia” Naczelnika; Niemcewicz o Kościuszcze w „Notes sur ma captivité”; Zrzucenie kajdan; Pochwała Tadeusza Kościuszki przez J.U. Niemcewicza.

Rozprawy i studia w wydawnictwach zbiorowych i czasopismach m.in.: Przygotowanie Konstytucji 3 maja ważnym etapem w urzeczywistnieniu idei niepodległości. W: Pamiętnik V Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Warszawie. Wwa 1930 s. 386-398. — Nieznana powieść J.U. Niemcewicza z czasów Królestwa Kongresowego. *Pam. Lit.* 1932 z. 2 s. 191-217. — Prawdziwa historia „Jana z Tęczyna”. *Pam. Lit.* 1955 z. 1 s. 238-260. — Analiza i interpretacja tekstu. W: Księga pamiątkowa ku czci Stanisława Pigonia. Kr. 1961 s. 235-240 [dot.: J.U. Niemcewicz: Lamentacje to jest Narzekania Szczęsnowej].

Prace edytorskie i redakcyjne

1. J.U. Niemcewicz: Dwaj panowie Sieciechowie. Powieść. [Wstęp i objaśn.] ... Wr.: Ossol. 1950, XII, 52 s. *BNI*, 135.

2. J.U. Niemcewicz: Jan z Tęczyna. Powieść historyczna. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1954, CVIII, 414 s. *BNI*, 150.

3. J.U. Niemcewicz: Pamiętniki czasów moich. [Oprac.] i wstęp ... Przep.: Z. Lewinówna i ... Wyd. 1 wg obszerniejszej wersji rękopiśmiennej. T. 1-2. Wwa: PIW 1957, 442 + 446 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1964. — SWPP 1 t. 4. — RL 1965 (J. Chudek).
 [Niemcewicz jako polityk i publicysta w czasie Sejmu Czteroletniego] I. Chrzczanowski. *Ruch Lit.* 1928 nr 9; K. Czachowski. *Wiad. Lit.* 1928 nr 38. — [Trzeci maj:] W. Tokarz. *Kur. Warsz.* 1932 nr 122; A. Skalkowski. *Kwart. Hist.* [1933] t. 1. — T. Mikulski. *Zesz. Wroc.* 1950 nr 3/4 [rec. wyd.: J.U. Niemcewicz. Dwaj panowie Sieciechowie]. — [J.U. Niemcewicz. Pamiętniki czasów moich. Oprac. ...] M. Stepien: Pamiętniki. *Ruch Lit.* 1962 nr 2; T. Syga: Pamiętniki J.U. Niemcewicza. *Prz. Hum.* 1962 nr 6. — M. Friedberg: J.D. (1902-1965). *Kwart. Hist. Nauki i Techniki* 1966 nr 1/2. — [P. Grzegorzczak] (pg): J.D. (1902-1965). *Ruch Lit.* 1966 nr 1. — A. Zahorski: J.T.D. (4 I 1902 — 22 X 1965). *Kwart. Hist.* 1966 nr 3. — [Kościuszkowski nieznan:] J. Skowronek: Na tropach prawdy i legendy. *Kultura* 1969 nr 29; B. Grochulska. *Mówią Wieki* 1970 nr 7; [T. Syga] T.S. *Stolica* 1970 nr 9.

B.D.

DŁUGOSZ Leszek

ur. 1941

Poeta.

Urodzony 18 czerwca 1941 we wsi Zaklików na Lubelszczyźnie; syn Mieczysława Długosza i Dominiki ze Skroczyńskich. W miejscowości rodzinnej uczęszczał do szkoły podstawowej i tam też w 1959 zdał egzamin maturalny w Liceum Ogólnokształcącym. Równocześnie kształcił się w zakresie gry na fortepianie. W 1959 podjął studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) w Krakowie, ukończone z tytułem magistra w 1964. W czasie studiów kontynuował naukę muzyki; pisał też teksty poetyckie, komponował muzykę i występował w Teatryku Poezji UJ Hefajstos. W 1965-78 był związany z krakowską Piwnicą pod Baranami jako autor i wykonawca tekstów poetyckich. Debiutował w 1964 wierszem pt. „Pewien znajomy”, ogłoszonym w druku okolicznościowym „Student”, wydanym z okazji 600-lecia UJ. W 1964-66 studiował w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej w Krakowie; otrzymał kilka ról filmowych, m.in. w filmach pt. „Trzecia część nocy” i „Na srebrnym globie” w reżyserii Andrzeja Żuławskiego. Rozwijając twórczość literacką publikował liczne wiersze, m.in. w *Życiu Literackim* (1971-79, z przerwami), *Radarze* (1972-82, z przerwami), *Dzienniku Polskim* (1972-74, 1978), *Teatrze* (1973-74), *Studencie* (1976-78) i *Szpilekach* (1976, 1979). Fragmenty nie publikowane powieści pt. „Gramofon i zaświaty” ogłosił drukiem w *Miesięczniku Literackim* (1977 nr 8). W 1979 przez kilka miesięcy przebywał w Paryżu jako stypendysta rządu francuskiego ze względu na zainteresowania twórczością Henry'ego de Montherlanta i przekładami literatury francuskiej na język polski. W 1982 otrzymał nagrodę m. Krakowa. Kontynuując twórczość poetycką publikował wiersze w *Tygodniku Powszechnym* (1983-85) i w *Scenie* (1984-85). Od 1991 współpracuje z krakowskim *Czasem*. Mieszka w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Lekcje rytmiki. [Wiersze]. Kr.: WL 1973, 46 s.
2. Na własną rękę. [Wiersze]. Kr.: WL 1976, 43 s.
3. Wywoływanie wilka z lasu. [Wiersze]. Kr.: WL 1980, 47 s.
4. Śpiewnik ilustrowany. [Wiersze]. [Wr.:] Zjednoczone Przedsiębiorstwa Rozrywkowe; OTO [Ośrodek Teatru Otwartego] Kalambur 1984, 116 s.
5. Pewnego dnia, pewnego dnia. [Wiersze i nuty]. Kr.: PWM 1988, 64 s.
6. Lekkie popołudnie. [Wiersze]. Kr.: WL 1989, 72 s.
7. Gościnne pokoje muzyki. [Wiersze]. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1992, 63 s.

Ponadto jest autorem wielu programów poetyckich, poetycko-muzycznych i recitali prezentowanych przez Polskie Radio i Telewizję. Polskie Nagrania wydały jego cztery płyty autorskie.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1992. — Wywiady: Zaśpiewać wiersz. [Rozm.] A. Haegenbarth. *Nurt* 1977 nr 10. — Poszukiwanie Arkadii. [Rozm.] J. Piasecki. *Tyg. Kult* 1986 nr 23. — Uniknąłem uzależnień. [Rozm.] J.R. Kowalczyk. *Rzeczpospolita* 1992 nr 109.
 M. Woroniecki: Odyszeusz od ... do ... *Nowe Książ.* 1973 nr 16 [rec.: Lekcje rytmiki]. — A. Adamiak: Ciąg dalszy nastąpi. *Nowe Książ.* 1977 nr 14 [rec.: Na własną rękę]. — J. Poprawa: Cudze chwalecie. L.D. *Razem* 1977 nr 23. — M. Krasowski: Imię własne. *Życie Lit.* 1980 nr 37 [rec.: Wywoływanie wilka z lasu]. — J. Kawalec: Płacówki kulturalne, poezja śpiewana i L.D. *Proby* 1985 nr 3/4. — J. Skarbowski: „Ja nie jestem Amadeusz Mozart” czyli rzecz o L.D. *Pis. Lit.-Artyst.* 1987 nr 1. — E. Morawiec: Dom L.D. *Tyg. Powsz.* 1988 nr 2.

B.D.

DŁUSKA Maria

1900-1992

Teoretyk literatury, językoznawca.

Urodzona 24 marca 1900 w Kursku w rodzinie inteligentkiej; córka Aleksandra Dłuskiego i Marii z Bednarskich. Szkołę średnią ukończyła w 1918 w Kursku. W 1915 ogłosiła wiersz pt. „Dzwony” w wydanym w Moskwie zeszycie literackim *Warownia*. Od 1919 studiowała polonistykę i romanistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) w Krakowie. Po uzyskaniu absolutorium objęła asystenturę w Studium Słowiańskim UJ. W 1927, na podstawie pracy pt. „Charakter polski w świetle literatury XVI wieku”, napisanej pod kierunkiem prof. Ignacego Chrzanowskiego, uzyskała stopień doktora filozofii. Otrzymała stypendium, w 1929-31 kontynuowała studia w dziedzinie fonetyki ogólnej i eksperymentalnej w Pradze, Hamburgu i Paryżu. Po powrocie do Polski pracowała jako asystentka i lektor języka rosyjskiego na UJ. Debiutowała w 1930 artykułem „Przyczynki do zbierania polskich

form hipokorystycznych", opublikowanym w piśmie *Język Polski* (nr 3). W następnych latach ogłaszała artykuły i studia w czasopismach specjalistycznych, m.in. w *Bibliotece Polskiego Towarzystwa Językoznawczego* (1934-37). W 1935, po uzyskaniu habilitacji z zakresu fonetyki artykulacyjnej i wersologii, została adiunktem i objęła kierownictwo Laboratorium Fonetyki Eksperymentalnej Uniwersytetu Jana Kazimierza (UJK) we Lwowie. Po wybuchu II wojny światowej i zajęciu Lwowa przez ZSRR pracowała nadal na Uniwersytecie (od stycznia 1940 ukraiński Uniwersytet im. I. Franki). W czasie okupacji niemieckiej wykładała na działającym tajnie UJK. Po wojnie przyjechała do Lublina, gdzie została profesorem języka polskiego na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W 1945 wygłosiła w Radiu cykl audycji poświęconych literaturze średniowiecznej. W styczniu 1950 objęła jako profesor nadzwyczajny Katedrę Nauk Pomocniczych Historii Literatury Polskiej na UJ. W 1953, po śmierci matki, wstąpiła do zakonu karmelitanek; po kilku tygodniach opuściła klasztor. W 1955-64 była również pracownikiem naukowym Instytutu Badań Literackich (IBL) PAN, w którym m.in. uczestniczyła w pracach nad kompendium encyklopedycznym „Poetyka.” Była członkiem Rady Naukowej IBL (1957-75). Artykuły i recenzje drukowała w wielu czasopismach, m.in. w *Sprawozdaniach z Prac Naukowych Wydziału Nauk Społecznych PAN* (1958-64), a także w *Tygodniku Powszechnym* (1957-78). W 1970 przeszła na emeryturę. Za twórczość naukową otrzymała w 1972 nagrodę Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku oraz w 1973 doktorat honoris causa nadany przez University of Chicago. Od 1983 przebywała w domu ss. albertynek w Rzęsce pod Krakowem, gdzie zmarła 3 kwietnia 1992.

TWÓRCZOŚĆ

1. Rytm spółgłoskowy polskich grup akcentowych. Z tablicą zdjęć. Kr.: PAU 1932, 78 s.

2. Polskie afrykanty. Lw.: Druk. Urzędnicza 1937, 42 s. Prace Laboratorium Fonetyki Eksperymentalnej UJK we Lw.

3. Język żyje. Pogadanki o słowie. Radio 1945. Wyd. Lubl.: Inst. Pracy Nauczycielskiej 1947, 61 s.

4. Prozodia języka polskiego. Kr.: PAU 1947, IV, 72 s. Wyd. 2 Wwa: PWN 1976, 113 s.

Zawartość: Zestój akcentowy i zestój intonacyjny; Gramatyczne i pozagramatyczne funkcje czynników prozodyjnych; Prozodia polska w przeszłości; Prozodyści: T. Nowaczyński (r. 1781), F.N. Golański (r. 1785), J.F. Królikowski (r. 1821); Poeeci: A. Mickiewicz, J. Kochanowski, M. Rej; Uzupełnienie. – Bibliografia.

W wyd. 2. Przemówienie do 2 wydania.

5. Średniowiecze w literaturze polskiej. [Studium]. Lubl.: Lamus 1947, 86 s.

6. Studia z historii i teorii wersyfikacji polskiej. T. 1-2. Kr.: PAU 1948, 1950 [właśc. 1951], 367 + 379 s. Wyd. 2 rozszerz. Wwa: PWN 1978.

T. 1. Rytm. – Cz. I. Średniowiecze: Narodziny średniówki w wierszu polskim; Rytm bezśredniówkowy; Uzupełnienie obrazu; Cechy sylabizmu względny; Średniowieczny asylibizm. – Cz. II. Sylabizm ścisły: Metamorfozy trzynastogłoskowca; Rozdział polemiczny.

T. 2. Cz. III. Sylabotonizm: Ogólna charakterystyka sylabotonizmu polskiego; Rodzimy podkład sylabotonizmu; Uczzone teorie wierszologów; Stopy sylabotoniczne a nasz rytm językowy; Cechy specjalne sylabotonizmu polskiego; Próby wierszy metrycznych; Barok sylabotonizmu; Rzut oka na całość. – Cz. 4. Polski wiersz toniczny: Istota polskiego wiersza tonicznego; Sylabizm a tonizm; Sylabotonizm a tonizm; Pogranicze sylabotonizmu i tonizmu; Wiersz toniczny współczesny.

Tom 1. został w 1948 wyróżniony przez jury nagrody literackiej *Odrodzenia*, a w 1949 nagrodzony przez Kom. do Spraw Kultury.

7. Wiersz polski. Cz. 1. Artykulacja głosek polskich. Kr.: Studium Słowiańskie UJ 1950, 144 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: PWN 1981, tamże wyd. 3 1983, wyd. 4 zmien. 1986.

8. O wersyfikacji Mickiewicza. Próba syntezy. Wwa: PIW 1955, 166 s. Z Prac Dyskusyjnych Komisji Nauk. Obchodu Roku Mickiewiczowskiego PAN.

9. Sylabizm; Jednogłoskowiec; Dwugłoskowiec; Trójgłoskowiec; Czterogłoskowiec; Pięciogłoskowiec; Siedmiogłoskowiec. W: Sylabizm. (Poetyka. Zarys encyklopedyczny. Dział III. T. 3). Wr.: Ossol. 1956, s. 7-160, 178-201. PAN.

10. Sylabotonizm. [Współaut.] T. Kurys. Pod red. Z. Koczyńskiej i M.R. Mayenowej. (Poetyka. Zarys encyklopedyczny. Dział III. T. 4). Wr.: Ossol. 1957, 374 s. PAN.

11. Próba teorii wiersza polskiego. Wwa: PIW 1962, 309 s. PAN IBL. Wyd. 2 poszerz. Kr.: WL 1980.

12. Studia i rozprawy. T. 1-3. Kr.: WL, 1970, 1972, 694 + 566 + 193 s.

T. 1: Stan i potrzeby badań wersyfikacyjnych w Polsce; Sylabizm [poz. 9]; Sylabotonizm [poz. 9]; Siedmiogłoskowiec [poz. 9]; Amfibrach; Sylabotonizm a kryteria rytmiki; Polski wiersz toniczny; Wiersz meliczny – wiersz ludowy; Rytm polski; O strofie – preliminaria; Wiersz; Elementy śpiewności w poezji; System wersyfikacyjny; Systematyka wiersza polskiego; Miejsce nauki o wierszu w językoznawstwie. – T. 2: Kto mi dał skrzydła ... (Poetyka i wiersz Jana Kochanowskiego); Dookoła Piotra Kochanowskiego przekładu „Jeruzolimy wyzwolonej” [T. Tassal (Sprawa oktawy)]; O wersyfikacji Mickiewicza. (Próba syntezy); O wersyfikacji Mickiewicza. (Część druga); Józef Elsner o sylabotonizmie i o heksametrach Mickiewicza; Kto miłości nie zna ... [Ignazia wersu z „Dziadów” A. Mickiewicza]; Pod znakiem sylabotonizmu: Rzecz o wierszu Konopnickiej; O poezji Konopnickiej; Modernistyczny barok Żeromskiego. (Studium prozy poetyckiej pisarza); Między prozą a wierszem; Od strony Smedy i od innych stron. (Drugi szkic o pograniczu prozy i wiersza); Anafora. – T. 3: Kazimierz Wierzyński; Z kufrem na plecach; „Gdzie nie postęją mnie ...” (Studium wiersza); Rodowód. (Stu-

dium wiersza); Legenda wieczności. (Studium wiersza); Formuła przeznaczenia. (Studium wiersza); Na wielkiej rzece (Studium wiersza); J potem świat się kończy urwiskiem ...".

13. Dzwony. [Wiersz]. Z filologiczną sygnaturką Z. Siatkowskiego. Kr.: [b. w.], [8] s.

Tu Z. Siatkowski: Sześć tysięcy królów.

14. Wiersze. Oprac. i wstęp: S. Dziedzic. Bochonia: Prowincjonalna Ofic. Wydawn. Exartim 1992, 95 s.

Rozprawy i szkice ogłoszone w czasopismach i książkach zbiorowych, m.in.: Próba badań nad trwaniem spółgłosek polskich w zależności od brzmienia. *Slav. Occid.* 1934 t. 12 s. 288-296. — Quelques problèmes de phonétique en polonais étudiés expérimentalement. *Arch. Neophilologicum* 1934 s. 323-372. — Pokrewieństwa fonologiczne samogłosek polskich. *Biul. Pol. Tow. Językozn.* 1936 z. 5 s. 22-38. — Die Tonischen Verse in Polnischen. *Les Travaux du Cercle Linguistique de Prague* 1939 t. 8. — Sylabotonizm a kryteria rytmiki. *Pam. Lit.* 1956 z. 3 s. 138-150 [polem. z: K. Budzyk: Co to jest polski sylabotonizm? *Pam. Lit.* 1955 nr 1]. — O naukowości sporu naukowego. *Pam. Lit.* 1957 z. 3 s. 130-145 [podsumowanie dyskusji o polskim sylabotonizmie w *Pam. Lit.* 1955-1956]. — Próba teorii wiersza polskiego. W: Z przemian wiersza polskiego, Kr. 1972 s. 23-52 — Skrzydła poezji polskiej i współczesny nasz antywiersz. W: Z zagadnień języka artystycznego. Kr. 1977 s. 127-151. — Mickiewicz dziś. (Kartka z notatnika). W: Mickiewicz. Lubl. 1979 s. 35-60. — Bogurodzica. *Tyg. Powsz.* 1962 nr 46 s. 4. — „Pani prymariusz” — opowieść o języku. *Ruch Lit.* 1982 nr 5/6 s. 329-332. — Kwiaty i ludzi. W: Ludzie Lasek. Wwa 1987 s. 363-374.

Prace redakcyjne

1. Poetyka. Zarys encyklopedyczny. Red. nac. M.R. Mayenowa. Dział III: Wersyfikacja. T. 8. Metryki obcojęzyczne. Pod red. ... Wr.: Ossol. PAN IBL.

Cz. 1. Metryka grecka i łacińska. Praca zbiorowa pod red. ... i W. Strzeleckiego. 1959, 243 s.

Cz. 2. Metryki obcojęzyczne. Red. ...

Z. 1. K. Horálek: Zarys dziejów czeskiego wiersza. [Tłum. z czes.], 1957, 61 s.

Z. 2. M. Schlauch: Zarys wersyfikacji angielskiej. 1958, 72 s.

Z. 3. P. Guiraud: Zarys wersyfikacji francuskiej. [Tłum. z franc.], 1961, 61 s.

Z. 4. H. Sidorenko: Zarys wersyfikacji ukraińskiej. [Tłum. z ukr.], 1961, 106 s.

2. K. Wierzyński: Poezje wybrane. 1951-1964. Red. ... Kr.: WL 1972, 197 s.

164 Wybór z poszczególnych tomów dokonany przez autora.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1956. — Wywiady: M. Skwarnicki. *Tyg. Powsz.* 1973 nr 52; A. Kulawik. *Ruch Lit.* 1981 nr 3; Maria Dłuska (Rozmowy): Zagadnienie śpiewności wiersza od dzieciństwa nie dawało mi spokoju. Rozm. S. Dziedzic. *Integracje* 1987 nr 21.

SWPP 1. — PP (E. Głębička). — LP (red.).

S. Furmanik: Studia D. z metryki polskiej. *Twórczość* 1949 nr 4. — J. Hrabák. *Slavia*, Praga 1950 nr 3/4 [rec.: Sredniowiecze w literaturze polskiej]. — M.R. Mayenowa: Powojenne prace z zakresu wersyfikacji. *Pam. Lit.* 1950 t. 41 z. 2. — [Studia z historii i teorii wersyfikacji polskiej.] W. Borowy: Polski wiersz trzynastogłoskowy a badania M.D. W tegoż: Studia i rozprawy. T. 2. Wr. 1952; M. Kridl. *The American Slavic and East European Review*, Nowy Jork 1952 nr 3; J. Hrabák. *Slavia*, Praga 1953 nr 3. — K. Budzyk: Książka o prozodii polskiej. W tegoż: Studia z zakresu nauk pomocniczych i historii literatury polskiej. T. 1. Wr. 1956 [rec.: Sredniowiecze w literaturze polskiej]. — [Próba teorii wiersza polskiego.] E. Miodońska: Anatomia wiersza. *Ruch Lit.* 1963 nr 1; S. Sterotwiński: Dlaczego wiersz jest wierszem? O rygorach wersyfikacji i swobodzie poetyckiej. *Ruch Lit.* 1963 nr 1; J. Trzynałowski: M.D. próba teorii wiersza polskiego. *Pam. Lit.* 1964 z. 2. — Cz. Zgorzelski: O wierszach po ludzku i do ludzi. (Na jubileusz M.D.) *Tyg. Powsz.* 1970 nr 3. — M.R. Mayenowa: M.D. — na jubileusz. *Ruch Lit.* 1970 nr 3. — M. Giergielewicz: M.D. i jej rozprawy. *Tydz. Pol.* 1971 nr z 11 XII. — J. Pełc: Rozprawy M.D. *Nowe Książ.* 1971 nr 1. — T. Terlecki: O M.D. *Dz. Związkowy*, Chicago 1972 nr z 24 VI. — I. Gugulanowa. *S Po-stawienie Eziikoznanie* [Bułg.] 1978 nr 2 [rec.: Sredniowiecze w literaturze polskiej]. — K. Świerżowski: Co w wierszu śpiewa? (Osiemdziesięciolecie prof. M.D.). *Jęz. Pol.* 1980 nr 4. — E. Miodońska-Brookes: Profesor Marysieńka. *Tyg. Powsz.* 1980 nr 18. — V. Ramonaite: Prezes kalbas ritmas. Konstruktywizm faktorial i pagalbinał formantai. *Literatura ir Kalba*, Wil. 1980 t. 16. — A.A. Kulawik. *Ruch Lit.* 1981 nr 3 [dot.: Prozodia języka polskiego: Próba teorii wiersza polskiego, Studia z historii i teorii wersyfikacji polskiej]. — S. Dziedzic: Trudne odnajdywanie. O próbach literackich M.D. *Teksty Drugie* 1991 nr 4. — R. Luźny: Dziewięćdziesięciolecie profesor M.D. *Ruch Lit.* 1991 nr 4. — S. Balbus: Pani Profesor. *Dekada Lit.* 1992 nr 8. — H. Markiewicz: Pamięci M.D. *Ruch Lit.* 1992 nr 4. — S. Sawicki: Uczona i człowiek. Wspomnienie o prof. M.D. *Więź* 1992 nr 6. — L. Pszczółowska: M.D. *Pam. Lit.* 1993 z. 2.

E.G.

DŁUŻEWSKI Juliusz

zob. NOWAK-DŁUŻEWSKI Juliusz

DMITRUK Krzysztof

ur. 1939

Historyk literatury i kultury.

Urodzony 6 października 1939 w Lublinie w rodzinie nauczycielskiej; syn Stanisława Dmtruksa i Henryki z Sulińskich. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Lublinie i Zwoleniu. Po wojnie uczęszczał do Szkoły im. Królowej Jadwigi w Lublinie, a w 1953-57 do V Liceum Ogólnokształcącego im. S. Staszica. Następnie studiował polonistykę na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS) w Lublinie. Debiutował w 1958 fragmentem poematu „Cela”, ogłoszonym w *Kamienie* (nr 23/24); w 1959 opublikował w piśmie *A propos* (nr 1) pierwszy artykuł naukowy pt.

„Dwie miłości w listach Juliusza Słowackiego do matki”. W 1962 otrzymał nagrodę *Życia Literackiego* za studium „Z problemów młodej prozy polskiej lat 1956-1959” (druk *Annales UMCS Sectio F* 1965 t. 17). Po ukończeniu studiów w 1962 podjął pracę w Katedrze Historii Literatury Polskiej UMCS kolejno jako stażysta (1962-63), asystent (1963-65) i starszy asystent (1965-69). W 1969 uzyskał na UMCS tytuł doktora nauk humanistycznych na podstawie pracy pt. „Twórczość Ludwika Stanisława Licińskiego”, napisanej pod kierunkiem prof. Janiny Garbaczowskiej. W 1973-75 był kierownikiem Zespołu Naukowego Literatury i Kultury XX wieku na UMCS. W 1975 rozpoczął pracę w Instytucie Badań Literackich (IBL) PAN w Warszawie na stanowisku adiunkta w Pracowni Badań Kultury Literackiej. Tu też habilitował się w 1981 na podstawie rozprawy „Literatura – społeczeństwo – przestrzeń. Przemiany układu kultury literackiej”. Od 1981 kierował (jako docent) Pracownią Badań Kultury Literackiej IBL. W tymże roku został członkiem Rady Naukowej IBL oraz członkiem Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN, w którym w 1984-89 kierował Komisją Wiedzy o Kulturze Literackiej. W 1983-90 był członkiem zespołu koordynacyjnego Centralnego Problemu Badań Podstawowych „Polska kultura narodowa, jej tendencje rozwojowe i percepcja”, koordynowanego przez Uniwersytet Wrocławski. W 1987 przeszedł do Pracowni Literatury Oświecenia IBL. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Semiotycznego (od 1976). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Literatura masowa w Polsce Ludowej. Lubl.: Katedra Hist. Lit. Pol. UMCS 1964, 56 s., powieł.

2. Twórczość Ludwika Stanisława Licińskiego. Powst. 1969.

Rozprawa doktorska. Rkps w Bibl. UMCS, 350 s.

3. Literatura – społeczeństwo – przestrzeń. Przemiany układu kultury literackiej. Wr.: Ossol. 1980, 290 s. IBL PAN.

Rozprawa habilitacyjna. – Zawartość: Wstęp; Literatura – komunikacja – publiczność; Zbiorowości literackie; Literatura – kultura literacka – przestrzeń. Nagroda Sekretarza Naukowego PAN w 1981.

4. Współczesne polskie koncepcje kultury. Wwa: PWN 1990, 377 s.

Zawartość: Wprowadzenie. 1. Klasyki. Od kultury mówek do kultury ludzi. Kryzys koncepcji naturalistycznej; 2. W kręgu teologii kultury i teologii komunikacji; 3. Socjopragmatyczna teoria kultury; 4. Antoniny Kłoskowskiej koncepcja socjologii kultury; 5. Systemowa teoria Stefana Żółkiewskiego; 6. Wiedza o kulturze literackiej; Zakończenie.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopiśmie, m.in.: Z problematyki młodej prozy

polskiej lat 1956-1959. *Ann. UMCS Sect. F* 1965 t. 17 s. 221-242. – Twórczość Ludwika Stanisława Licińskiego. *Pam. Lit.* 1968 nr 1 s. 25-66. – Zagadnienie stereotypów w polskiej powieści popularnej I połowy XX w. *Biul. Lubel. TN Sect. A* 1969 t. 6/9 s. 23-30. – Literatura lewicowa między „burzami” (1905-1917). *Ann. UMCS Sect. F* 1972 t. 25 s. 175-201. – Funkcje zespołu instytucji literackich w mieście. W: Społeczne funkcje tekstów literackich i paraliterackich. Wr. 1974 s. 305-344. – Instytucje literackie Lublina w dwudziestolecie międzywojennym. W: Spojrzenie w przeszłość Lubelszczyzny. Lubl. 1974 s. 195-211. – Z problemów życia literackiego w latach międzywojennych. W: Problemy literatury polskiej lat 1890-1939. Wr. 1974 s. 5-71. – Życie literackie a przestrzeny układ kultury. W: Biografia – geografia – kultura literacka. Wr. 1975 s. 195-218. – Aktualne problemy badań nad życiem literackim. *Teksty* 1976 nr 6 s. 51-72. – Przestrzeń w kulturze literackiej. W: Kultura – komunikacja – literatura. Wr. 1976 s. 149-171. – Komunikacja literacka a instytucja publiczności. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza* 1971 s. 25-42. – Tendencje rozwojowe literatury popularnej. W: Polska popularna kultura artystyczna. Wr. 1971 s. 7-31. – Literatura – komunikacja – publiczność. *Pam. Lit.* 1978 z. 4 s. 3-39. – Publiczność aktywna. *Teksty* 1980 nr 2 s. 37-54. – Sytuacje komunikacyjne w kulturze literackiej dawnej Polski. W: Z dziejów życia literackiego w Polsce XVI i XVII wieku. Wr. 1980 s. 11-38. – Wprowadzenie do teorii publiczności literackiej. W: Publiczność literacka. Wr. 1982 s. 21-55. – Problemy publiczności literackiej w dawnej Polsce. W: Publiczność literacka i teatralna w dawnej Polsce. Wwa, Łódź 1985 s. 7-38. – Nowy „Świat na opak” albo o paradoksach komunikacyjnych w „Przygodach dobrego wojaka Szwejka”. W: Problemy wiedzy o kulturze. Wr. 1986 s. 41-65. – Galaktyki kultury. W: Kultura żywego słowa w dawnej Polsce. Wwa 1989 s. 12-38. – Kultura literacka. W: Słownik literatury staropolskiej. Wr. 1990 s. 371-383. – Geografia literacka; Pisarz. W: Słownik literatury polskiej XX wieku. Wr. 1992 s. 322-331, 790-809. – Kontrola literatury. W: Piśmiennictwo – systemy kontroli – obiegi alternatywne. T. 1. Wwa 1992 s. 20-31. – Kultura popularna – obieg – literatura. W: Literatura i kultura popularna. T. 2. Wr. 1992 s. 4-24. (*Acta Univ. Wratisl.* 1340). – Publiczność południa XVIII wieku. W: Kultura literacka połowy XVIII wieku w Polsce. Wr. 1992 s. 47-75.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1989, 1990.

Literatura – społeczeństwo – przestrzeń. W: Kiedacz. *Zesz. Prasozn.* 1981 nr 3; J. Ziomek. *Pam. Lit.* 1981 z. 4.

DOBACZEWSKA-NIEDZIAŁKOWSKA**Wanda****1892-1980**

Prozaik, poetka, autorka sztuk dla teatrów kukielkowych.

Urodzona 24 sierpnia 1892 w Wilnie w rodzinie ziemiańskiej; córka Konrada Niedziałkowskiego, pracownika Banku Ziemskiego, i Heleny z Czajczyńskich; siostra Mieczysława Niedziałkowskiego, działacza PPS. Dzieciństwo i pierwsze lata młodości spędziła w Wilnie. W okresie nauki w gimnazjum należała do Związku Młodzieży Postępowo-Niepodległościowej; brała udział w pracach zarządu Związku. Debiutowała w 1911 wierszem „Ave Caesar” w wileńskim piśmie młodych *Pobudka* (nr 4). W 1911-13 drukowała artykuły i drobne utwory w petersburskim czasopiśmie młodzieżowym *Głos Młodych*. W 1912-14 odbywała studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim, przerwane wybuchem I wojny światowej. Powróciła do Wilna, gdzie mieszkała do 1917, pracując w organizowanym wówczas szkolnictwie polskim. Publikowała w *Kurjerze Liteuskim* (1914-15). Należała do Ligi Kobiet. W 1916 wyszła za mąż za Eugeniusza Dobaczewskiego, lekarza wojskowego, i do 1921 mieszkała kolejno w Warszawie, Krakowie, Lwowie i Poznaniu, po czym powróciła na stałe do Wilna. Brała czynny udział w pracach ZZLP; od 1932 była wiceprezesem Oddziału Wileńskiego. W 1935-37 współpracowała z wydawanym przez siebie kwartalnikiem *Środy Literackie*. Nadto publikowała w pismach *Kurier Wileński* (1927-35), *Słowo* (stałe w 1929-35), *Kurier Poranny* (1934-38). W 1934-38 publikowała materiały z dziedziny historii i kultury XIX i XX wieku w *Pomocy dla Nauczycieli*. W 1935 otrzymała Srebrny Wawrzyn PAL oraz wileńską nagrodę im. Filomatów. Po wybuchu II wojny światowej pozostała w Wilnie. Aresztowana na początku 1940 przez policję litewską, została wysiedlona na tereny okupacji niemieckiej, skąd w tymże roku wywieziono ją do obozu koncentracyjnego w Ravensbrück. Po wyzwoleniu obozu przez pół roku przebywała na terenie Niemiec w strefie okupacji angielskiej, po czym powróciła do kraju i podjęła pracę w Bibliotece Narodowej w Warszawie. W 1946 przeniosła się do Torunia, gdzie do 1948 współpracowała z Rozgłośnia Polskiego Radia, a następnie do 1951 była kierownikiem literackim Teatru Lalek „Baj Pomorski”, dla którego napisała wiele utworów scenicznych. W 1951 zamieszkała w Żninie. Odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1970). Zmarła 23 listopada 1980 w Żninie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Rycerki polskie. [Szkic historyczny]. Wwa: Bibl. Dzieł Wyborowych 1919, 31 s.

2. Co to jest ojczyzna? [Szkic historyczny]. Pozn.: Wydawn. Uniw. Żołnierskiego Dowództwa Okręgu Generalnego Pozn. 1920, 15 s.

3. Na chwałę słońca. [Wiersze]. Pozn.: Wielkop. Księg. Nakł. 1920, 115 s.

4. Wilno. [Wiersze]. Wil.: L. Chomiński 1922, 31 s.

5. Św. Mikołaj. Obrazek. Praprem. Wil., w cukierni Sztralla 1924.

6. Wilno. Tryptyk. [Wiersze]. Wil.: Druk. Lud. 1926, [4] s.

7. Kamienica za Ostrą Bramą. Powieść. Wil.: Tow. Wydawn. Pogoń 1928, 207 s.

8. Miniatura i inne nowele. Wil.: [Druk.] M. Latour 1928, 71 s.

Zawartość: Miniatura; Niedziela; Czarownica; Widma Postawskie.

9. Emma Jeleńska-Dmochowska, strażniczka kresowa. [Szkic biograficzny; współaut.: L. Życka]. Kr.: Wydawn. Stow. Służba Obywatelska 1932, 24 s.

10. Nasza dola. [Wiersze]. Wil.: L. Chomiński. 1932, 78 s.

11. Wilno i Wileńszczyzna w latach 1914-1920. Wil. 1934, 63 s.

12. Zwycięstwo Józefa Żołędzia. [Powieść]. Wil.: Księg. Wydawn. J. Zawadzkiego 1934, 349 s. Wyd. 2 tamże 1948.

13. Kupała. (Noc świętojańska). Uroczystość ludowa z czasów dawnych w Ziemi Nowogródzko-Wileńskiej obchodzona. Tekst uroczystości na miejscowych źródłach etnograficznych oparty oprac. ... Motywy muzyczne obrała ... Wil.: Wydawn. Wil. Związku Teatrów i Chórów Lud. 1935, 30 s.

14. Kot w butach. [Bajka w 3 aktach]. Praprem. Wil., T. Miejs. 1936.

15. Dzieje kultury wileńskiej pomiędzy dwoma powstaniem. Wil.: Nakł. Dz. Urz. Kurat. Szk. Wil. 1937, 62 s.

16. Tam, gdzie się serca palą ... [Powieść]. Wwa: Rój 1938, 343 s.

17. Wileńszczyzna i Nowogródzyczna w latach 1920-1937. Sprawy polityczne i społeczne. Wil.: Nakł. Dz. Urz. Kurat. Szk. Wil. 1938, 38 s.

18. Wilno i Wileńszczyzna w latach 1863-1914. Dzieje ruchów społecznych i politycznych. Wil.: Nakł. Dz. Urz. Kurat. Szk. Wil. 1938, 48 s.

19. Kobiety z Ravensbrück. [Wspomnienia]. [Wwa:] Czyt. 1946, 168 s.

20. Św. Mikołaj w Toruniu. [Sztuka dla teatru kukielkowego]. Praprem. Tor., T. Lalek „Baj Pomorski” 1947.

21. Lis rudzielec. [Sztuka dla teatru kukielkowego]. Praprem. Tor., T. Lalek „Baj Pomorski” 1948.

22. Zimowa bajka. [Sztuka dla teatru kukielkowego]. Praprem. Tor., T. Lalek „Baj Pomorski” 1948.

23. Złota studzienka. Baśnie ludowe. Wwa: NK 1959, 110 s.

Zawartość: Złota studzienka; Dwaj bracia rodzeni; Dar Czarnego Licha; Kwiat paproci; Dzika kaczką; Szczupaczka rozkazan; Kościć Nieśmiertelny.

Adapt.: radiowa bajki Złota kaczką: H. Krzyżanowska. Radio 1970, — tv bajki Kwiat paproci: H. Antoszewski. TV 1967.

24. Konik polny i mrówka. Sztuka kukielkowa. Kr.: Bibl. Teatryku Kukielkowego „Tyci-Tyci” 1961, 22 s.

25. Człowiek, którego nazywano diabłem. [Powieść]. Gdynia: WM 1962, 233 s.

26. Korzenie. [Powieść]. Gdynia: WM 1964, 202 s.

27. Kim jest Rudzielec? [Powieść dla młodzieży]. Gdynia: WM 1968, 173 s.

28. Nikt nie jest winien. [Powieść]. Gdańsk: WM 1970, 179 s.

29. Niedzisiejsi. [Powieść]. Gdańsk: WM 1973, 179 s.

30. Społeczeństwo nie z tej ziemi. [Wspomnienie]. Łódź: WŁ 1979, 163 s.

Przekłady i przeróbki

1. E. Malcew: Z całego serca. [Powieść]. T. 1-2. Wwa: KiW 1952, 196 + 334 s.

Wyd. osob. fragm. pt. Szczęśliwa młodość. Opowiadanie. Wwa: Czyt. 1952, 102 s.

2. J. Jurgielewiczowa: Osiem lalek i jeden miś. Adapt. ... S. Papée: Z dziejów literatury polskiej. *Dz. Lit.* 1948 nr 2. Praprem. Pozn., T. Młodego Widza 1951.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1956, 1966, 1977. — SWPP 1. — PP (E. Głębicka). — NSLD (E. Zaleska). — RL 1980 (A. Biernacki).

[J. Wyszomirski] Wysz. Poetyckie spojrzenie W.D. *Słowo* 1932 nr 94; przedr. w tegoz: *Spód kreski*. Łódź 1967 [dot. Nasza dolina]. — [Zwycięstwo Józefa Żołądzi:] L. Pomirowski: *Powieść prowincjonalna*. *Gaz. Pol.* 1934 nr 152; C. Zgorzelski: *Na wschodnich krańcach Rzeczypospolitej*. *Pax* 1935 nr 7. — [Tam, gdzie się serca palą:] E. Breiter. *Wiad. Lit.* 1938 nr 39; K. Wyka: *Filomaci w powieści*. *Gaz. Pol.* 1938 nr 143. — [Korzenie:] K. Nowicki, J. Piechocki. *Pomorze* 1965 nr 6; Z. Starowieyska-Morstinowa. *Tyg. Powsz.* 1965 nr 24. — E. Moskałówna: *Śmierć i miłość*. *Litery* 1970 nr 10 [rec.]. *Nikt nie jest winien*. — E. Piechocka: W. D. *Pomorze* 1970 nr 20. — [Niedzisiejsi:] M. Nowakowska: *Co rude to fałszywe*. *Kultura* 1973 nr 28; Z. Szopiński: *Przygoda*. *Nowe Książ.* 1973 nr 18. — I. Buczačka: W.D. (Sylwetki pisarzy toruńskich). *Warm. i Mazury* 1977 nr 6. — I. Buczačka: *Twórczość W.D. W. Toruń literacki*. *Pozn.* 1978. — S. Melkowski: *Sześćdziesiątolecie twórczości W.D.* *Nowości* 1980 nr 183. E.G.

DOBEK Czesław 1910-1973

Krypt.: Cz.D.
Powieściopisarz, poeta.

Urodzony 27 marca 1910 w Ostrołęce. Dzieciństwo spędził wraz z rodziną w Rosji. W 1922 powrócił do kraju i zamieszkał w Lublinie, gdzie ukończył szkołę podstawową. Następnie wstąpił do Korpusu Kadetów i po jego ukończeniu służył jako podporucznik w dywizjonie artylerii konnej. Debiutował w 1928 wierszem „Na Saskim Placu”, opublikowanym na łamach *Iskry* (nr 34/35). W 1937 zrezygnował ze służby wojskowej i zapisał się do Wyższej Szkoły Dziennikarskiej w Warszawie. W początkach swojej pracy reporterskiej był związany z prasą lewicową. Brał udział w kampanii wrześniowej jako oficer artylerii w zgrupowaniu wojsk na Polesiu, gdzie do października 1939 uczestniczył w walkach z Armią Czerwoną. W listopadzie 1939 przebywał krótko w Łucku, potem we Lwowie, skąd w czerwcu 1940 został wraz z żoną Marią, polonistką i pedagogiem, wywieziony do Maryjskiej Republiki nad środkową Wołgą. Tu pracował przy wyrębie lasu i spławie drewna. Po amnestii w 1941 dotarł do Armii Polskiej i rozpoczął służbę w artylerii (żona zaś w służbie oświatowej). Wraz z wojskiem przeszedł w 1942 na Bliski Wschód. Od grudnia 1941 publikował wiersze w czasopiśmie żołnierskich, m.in. w *Ochotnicze* (Buzufuk – Jangi Jul – Palestyna, 1941, 1944), *Do boju* (Kermine, ZSRR, 1942-43), *Biuletynie dla Oficerów Oświatowych i Światliczanek* (Irak – Jerolim – Palestyna, 1943) i *Kurierze Polskim w Bagdadzie* (1943). W 1944 walczył na froncie włoskim, gdzie dosłużył się stopnia kapitana jako zastępca dowódcy dywizjonu artylerii lekkiej w 5. Karpackiej Dywizji Piechoty. Za udział w bitwie pod Monte Cassino został odznaczony Krzyżem Walecznych. Po zakończeniu działań wojennych i demobilizacji osiadł z żoną w Glasgow (Szkocja) i rozpoczął pracę jako kroyczy. Równocześnie działał wśród tamtejszej Polonii i założył Towarzystwo Kultury Polskiej z polską szkołą, teatrem, wieczorami literackimi i innymi imprezami o charakterze kulturalnym i narodowym. Od 1952 współpracował z londyńskimi *Wiadomościami*, gdzie publikował prozę, felietony i recenzje literackie. W tym czasie przeniósł się do Londynu. W 1957-62 współpracował z *Dziennikiem Polskim i Dziennikiem Żołnierza*, w 1958-59 zaś należał do jego redakcji. Następnie pracował zawodowo w towarzystwie asekuracyjnym. Później przez pewien czas był członkiem zespołu redakcyjnego *Kroniki*, ale wkrótce powrócił do pracy ubezpieczeniowej. Równocześnie współpracował z paryską *Kulturą* (od 1957; tu m.in. cykl relacji o polskich funduszach społecznych na emigracji),

Tygodnikiem Polskim (1959, 1962-64, 1968-73), *Orłem Białym* (1962-72), *Kontynentami – Nowym Merkuruszem* (1962-66) oraz monachijskim piśmie *Na antenie* (1964, 1966-67, 1970), ogłaszając na ich łamach liczne fragmenty prozy, poezje, felietony i recenzje literackie. W 1962 otrzymał nagrodę *Tygodnika Polskiego* za reportaż, w 1963 zaś za najlepszy felieton. W 1968 przeniósł się do Monachium i podjął pracę w Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa; zatrudniony jako spiker uczestniczył też w przygotowywaniu programów literackich i kulturalnych. Równocześnie publikował swoje utwory w *Oficynie Poetów* (Londyn, 1968, 1971-74) oraz w *Związkowcu* (Toronto, 1968-72), gdzie w 1968 ogłosił cykl felietonów pt. „Listy z Londynu” oraz cykl prozatorski zatytułowany „Profile emigracyjne”. Był członkiem Związku Pisarzy Polskich na Uchodźstwie, Związku Dziennikarzy Rzeczypospolitej Polskiej, Syndykatu Dziennikarzy Polskich w Niemczech; otrzymał członkostwo honorowe Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego w Londynie za propagowanie idei tej organizacji. Zmarł nagle 7 listopada 1973 w Monachium i tam został pochowany.

TWÓRCZOŚĆ

1. Sosna. [Powieść]. Powst. przed 1957. Druk *Dz. Pol. i Dz. Żoł.* 1958 nr 3-77.

Nagroda w konkursie powieściowym Kom. Obchodu Roku Mickiewiczowskiego na Obczyźnie w 1957.

2. Czarny deszcz. [Powieść]. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.* 1958 nr 232-311, 1959 nr 2-8.

3. Na ratunek gołębiczy. [Powieść]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1964, 175 s.

4. Drugi rzut i inne opowiadania. Paryż: Inst. Lit. 1968, 286 s.

Zawartość: Drugi rzut; Amnestia; Free country; Na zachód od Baranowicz; Kazio; Dwadzieścia ton brudnej bielizny; Wincenty i Antoś; Komin; Na czele pochodu; Dośćgnie cie Polaris; Śmierć cudza.

5. Skała nad jeziorem. Powieść. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1969, 157 s.

6. Zegar z orłem. [Powieść]. Powst. przed 1972. Nagroda w konkursie Związku Pisarzy Polskich na Uchodźstwie i Polskich Kompanii Wartowniczych i Technicznych w RFN w 1972 na powieść z życia polskiej emigracji po 1940.

OPRACOWANIA (wybór)

[J. Zieliński] J. Kowalski: Leksykon polskiej literatury emigracyjnej. Lubl.* 1989; wyd. 2 1990. – Z.R. Wilkiewicz: Polnische Exilliteratur 1945-1980. Köln, Wien 1991.

[Na ratunek gołębiczy] M. Czuchnowski: Nerwy z porwaną siatką. O fakturze mikropowieści „Na ratunek gołębiczy” Cz.D. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1964 nr 311, polem.: J. Bielatowicz. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1965 nr 23; Z. Kozarynowa: Człowiek i gołębicza. *Wiadomości*, Londyn 1964 nr 29. – [Drugie rzut i inne opowiadania:] M. Danilewicz Zielińska] m.d. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1968 nr 140;

K. Evans: Rzut zapoznanego pióra. *Orzeł Biały*, Londyn 1968 nr 48/49; Z. Grabowski: I cóż dalej, szary człowieku? *Wiadomości*, Londyn 1968 nr 25. – Z. Kozarynowa. *Wiadomości*, Londyn 1969 nr 48 [rec.: Skała nad jeziorem]. – E. Romiszewski: Cz.D. i jego książki. *Tydz. Pol.*, Londyn 1969 nr 34. – E. Romiszewski: Cz.D. *Tydz. Pol.*, Londyn 1973 nr 52. – M. Danilewicz Zielińska: Szkice o literaturze emigracyjnej. Paryż 1978.

B.D.

DOBKIEWICZOWA Kornelia 1912-1990

Podpisywała utwory (też: Jackiewicz-Dobkiewiczowa). Autorka książek dla dzieci i młodzieży.

Urodzona 1 września 1912 w Sankt-Petersburgu; córka Adama Jackiewicza, inżyniera górniczego, i Walentyny Piekarnikow, lekarki. W 1922 przyjechała z rodziną do Polski i zamieszkała najpierw w Wilnie, a później w Warszawie, gdzie uczęszczała do Gimnazjum im. M. Konopnickiej oraz do Gimnazjum im. Królowej Jadwigi. Następnie przeniosiła się do Dąbrowy Górniczej. Ukończyła tam Gimnazjum Żeńskie im. E. Zawadzkiej, otrzymując w 1930 świadectwo dojrzałości. W tymże roku rozpoczęła studia w zakresie filologii polskiej na Uniwersytecie Warszawskim. W 1934 poślubiła Romana Dobkiewiczza, ekonomistę. Po uzyskaniu magisterium w 1938 rozpoczęła pracę w szkole średniej w Będzinie jako nauczycielka. Równocześnie pod kierunkiem prof. Juliana Krzyżanowskiego zbierała materiały do pracy doktorskiej o śląskich pieśniach ludowych. Podczas okupacji niemieckiej przebywała w Zagórzu pod Dąbrówką Górniczą i uczestniczyła w tajnym nauczaniu. Po wyzwoleniu była do 1950 nauczycielką w szkołach średnich w Będzinie i w Katowicach. Jako pisarka debiutowała w 1945 tekstem do audycji radiowej pt. „Rozalia Kania, jej żywot i pieśni” nadanej przez Rozgłośnię Katowicką (druk *Zagroda Chłopska* 1945). W 1950-52 była redaktorką audycji dziecięcych i szkolnych w Rozgłośni Katowickiej. W tym czasie przygotowała pod kierunkiem prof. J. Krzyżanowskiego pracę doktorską pt. „Staropolskie pieśni kościelne u ludu śląskiego”. W 1953 na zlecenie Państwowego Instytutu Sztuki, jako pracownik kontraktowy, uczestniczyła w badaniach folklorystycznych na terenie Opolszczyzny, Śląska i Beskidu Zachodniego. Następnie do 1959 zajmowała się wyłącznie pracą literacką. W 1959 powróciła do szkolnictwa, pracując do 1969 jako bibliotekarka w II Liceum Ogólnokształcącym im. J. Kawalca w Katowicach. W 1963 została członkiem ZLP. Za twórczość dla dzieci i młodzieży otrzymała w 1981 nagrodę Prezesa Rady Ministrów. Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1974), odznaką „Zasłużony w Rozwoju Województwa Katowickiego” (1976) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1980). Zmarła 5 lipca 1990 w Katowicach.

TWÓRCZOŚĆ

1. W grodach Słowian śląskich. [Szkice popularnonaukowe]. Wwa: NK 1954, 102 s. Wyd. 2 rozszerz. i popraw. Kat.: Śląsk 1966, 150 s.

2. Haftowane trzewiczki. Opowieść z dawnej przeszłości. Kat.: Śląsk 1958, 222 s. Wyd. 2 także 1963.

3. Miedziana lampa. Baśnie i opowieści o śląskim Skarbniku. Wwa: NK 1959, 157 s. Wyd. nast. także: wyd. 3 [właśc. 2] 1969, wyd. 4 1974, wyd. 5 1986.

Zawartość: Czerwone i czarne kamienie; Rozala-Piekareczka i złotorogi jeleni; Miedziana lampa; Wojciechowy uropek; Zabi pachol; Podarunek Skarbnika; Niebieskie światło; Franciszka-wa przygoda; Jak Skarbnik Pietrka Bałę poznał; Kaszaniek; Serce z piernika; Od autorki. Przekł. niem.: Die Kupferlampe. [Przeł.] I. Luft. Wwa 1973; wyd. nast. także 1976.

Adapt. baśni „Czerwone i czarne kamienie”: teatr.: Adapt. A. Korta. TV 1960, — film.: Adapt.: A. Olsen i J. Szwiertnia. TV 1976.

4. Rycerze kamiennego niedźwiedzia. [Powieść historyczna]. Wwa: Czyt. 1962, 412 s.

5. O Marku Prawym z Jemielnicy. [Powieść historyczna]. Kat.: Śląsk 1963, 225 s.

6. Sztolnia w Sowich Górach. Baśnie i opowieści z ziemi polskiej, Beskidów i Dolnego Śląska. Wwa: NK 1963, 178 s. Wyd. 2 także 1978.

Zawartość: Baśnie z ziemi polskiej: O trzech braciach z Opola; Czerwony żupan; Pruska chorągiew; Jak się utopić pokazał Kubie u pida. — Baśnie z Beskidów: Jak Mieciek Obfaz stracił się w górach; Uwiedziona woda. — Baśnie z Dolnego Śląska: Złoty kaczor; Kuźnik i pędzimeżyk; Sztolnia w Sowich Górach. — Postowie. Przekł. niem.: Der Stollen im Eulengebirge. [Przeł.] C. Rymanowicz. Wwa 1970, wyd. 2 także 1972. — ros.: Sztolnia w Sowich Górach. [Przeł.] J. Niemyński. Wwa 1965.

Adapt. teatr. baśni „Złoty kaczor”: K. Rybakowa. Wyst. TV 1975.

7. Wężowa królowa. Baśnie i opowieści ze Śląska. Kat.: Śląsk 1964, 163 s. Wyd. nast. także: wyd. 2 poszerz. i uzup. 1969, wyd. 3 1973.

Zawartość: Jak baba Szczotlika na zmówninach tańcowała; Zofijka — sierota i Stazyjka — niecnota; Kraśniczka i koronczarka Monika; Wężowa królowa; Gliniane ptaszki; Pająk; Macoszka; Halzbiotka — Cwierzotka; Skarby leśnego dziada; Czarny chłopek; Ewka przewoźnikówna; Marciniek i burmistrzanka; Posłowie. — W wyd. 2 ponadto: Za miasteczkiem, pagóreczkami; Szedł raz Karlik do domu.

8. Największy skarb. Powieść z czasów Mieszka I. Kat.: Śląsk 1966, 313 s.

9. Złote jarzmo. [Powieść]. Wwa: NK 1966, 287 s. Wyd. 2 także 1975.

10. Śląska legenda. Powieść historyczna dla młodzieży z czasów Kazimierza Odnowiciela. Kat.: Śląsk 1967, 445 s.

11. Ofka z Kamiennej Góry. [Powieść historyczna]. Wwa: NK 1968, 341 s. Wyd. 2 także 1981.

12. Zamek nad Czarnym Jeziorem. [Legenda i podania]. Wwa: NK 1971, 158 s.

Zawartość: Rzepula; Zamek nad Czarnym Jeziorem; Kłębek srebrnych nici; Kudła z gruszkowej dziupli; Dzika jablonka; O tym, jak kapela na debie grała; Bonarowe denarki; Kuba Nieznanek; Piękna Wityśława. Adapt. teatr. baśni pt. Piękna Wityśława: O pięknej Wityśławie. TV 1972.

13. Zuzanka. [Powieść]. Kat.: Śląsk 1972, 221 s. Wyd. 2 także 1974.

14. Pierścień księżniczki Gertrudy. [Powieść]. Pośl.: A. Olejarczuk. Wwa NK 1975, 333 s.

Przekł. niem.: Der Ring der Prinzessin Gertruda. [Przeł. I. Luft]. Wwa: 1979.

15. Szkarłatny rycerz. Podania i opowieści o zamkach śląskich. Kat.: Śląsk 1978, 393 s.

Zawartość: Wstęp. — Zamek w Toszku: O czym śpiewa jezioro; Cecylia; Złota kaczką; Klejnot rodzinny. — Zamek w Będzinie: Okrutnik znad Czarnej Przemszy. — Zamek w Zagórzcu: Droga przez las bukowy; Graf Ruwernus i jeniec turecki. — Zamek Chojnik: Dziewczyna o złotym warkoczu; Rogaty koń. — Zamek w Grodzcu: Szkarłatny rycerz. — Zamek Świny: Biwój znad Małej Lipy. — Zamek w Raciborzu: Tatańska głowa. — Zamek w Opolu: Myśliwi. — Zamek w Siewierzu: Polne kamienie.

16. Kruk Odyna. Opowieść o Ragnarze Lodbroku przesławnym wikingu IX stulecia. [Współaut.:] S. Dobkiewicz. Wwa: NK 1979, 337 s.

17. Dolina śpiewających ptaków. [Baśnie]. Wwa: NK 1980, 185 s.

Nagroda literacka Prezesa Rady Ministrów w 1981.

18. Róże w błękitnym polu. Podania i opowieści o zamkach Dolnego Śląska. Wwa: NK 1982, 197 s.

Zawartość: Róże w błękitnym polu; Obraz w poczemiałej ramie; Gdyby przemówiły kamienie; Kwiaty przy skalnej drodze; Wieża w klonowym cieniu; Czerwony płaszcz; W rzecznych widlach, wśród łąk; Ława Kunegundy; Elzka Nienazwancka; Podarunek największej ceny; Kamienny stróż.

19. Dukaty kupca Amadeja i inne baśnie. Kat.: KAW 1984, 107 s.

Podp.: K. Jackiewicz-Dobkiewiczowa.

20. Saga o białym kryształ. Baśnie i opowieści o małopolskiej soli. Wwa: NK 1986, 205 s.

Podp.: K. Jackiewicz-Dobkiewiczowa.

Zawartość: Najstarsza baśń: Gdy przylatują kruki; Kinga, przestawna księżna; Droga, którą przeszedł czerwony byk; Królewska sól; Za Dunajcem w ciemnym borze...; Czerwona sakiewka; Drwale; Siódemko; Z dziejów drewnianego posążka; Pokrzywdy; Saga o białym kryształ; Posłowie, Objasnienia Autorki.

21. Szata z purpury. Opowieść rycerska o wojewodzie Skarbimirze, Piotrze Szczębrzycu i Wityśławie z Ogrodzieńca. Powst. ok. 1986. Wyd. [Kat.:] Śląsk 1988, 435 s.

Adapt. tv pt. Szatę wdziejiesz z purpury: I. Wollen, J. Frączek. TV 1986.

22. O Zofijce sierocie. [Baśń]. Wwa: NK 1987, 36 s.

23. Srebrny pas. Opowieść o staropolskim srebrze. Kat.: KAW 1987, 147 s.

24. Drogocenne wiano. Zbiór legend o błogosławionej Kindze księżnie polskiej, patronce górników, obrończyni wiary, matce ludu polskiego w 700 rocznicę śmierci. Kat.: Księg. św. Jacka 1988, 142 s.

25. Karlikowy ganek. Legendy i podania o polskim srebrze. [Kat.:] Śląsk [1988], 179 s.

Zawartość: Jak diabeł Mefistofel panu Twardowskiemu wygodził; Szybił pod Kawią Górą; Najbogatszy gwarek Starego Olkusa; Beno ze Starych Rept; Pani w srebrnej koronie; Srebrne guziki; Karlikowy ganek; Postowie.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1973, 1989. — SWPP 2 (M. Brykalska). — NSLD (G. Skotnicka).

K. Heska-Kwaśniewicz: K.D. wycieczki w przeszłość. *Poglądy* 1970 nr 15. — W. Czoherowa: Literackie wędrówki w przeszłość. *Poglądy* 1974 nr 17.

A.B.

DOBOSZ Andrzej

ur. 1935

Pseud.: a.d.; (a.d.); A.D.; Bracia Poznańscy i Ska; Klaudiusz; Pustelnik z Krakowskiego Przedmieścia; Samuel Lubliński; — wspólnie z Andrzejem Biernackim: ABAD. Krytyk literacki, publicysta.

Urodzony 31 sierpnia 1935 w Warszawie; syn Eugeniusza Dobosza, pracownika Państwowego Monopolu Tytoniowego, i Natalii z Liberadzkiej. Do szkół uczęszczał w Warszawie; w 1948-49 był uczniem Prywatnego Gimnazjum i Liceum Księży Marianów, a następnie Liceum Ogólnokształcącego im. Stefana Batorego, gdzie w 1952 zdał egzamin maturalny. W czasie nauki szkolnej był członkiem ZHP (1946-48), a następnie członkiem ZMP (1950-56). W 1952-56 studiował polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim, w 1959 uzyskał magisterium. Debiutował w 1952 jako krytyk literacki, publikując na łamach *Po prostu* (nr 46) recenzję powieści T. Gutkowskiego i R. Kosińskiego „Brygada ze stali”. Liczne recenzje literackie i teatralne oraz artykuły publicystyczne ogłaszał następnie w *Nowej Kulturze* (1954-58). Od 1955 był członkiem Klubu Krzywego Koła (do jego rozwiązania w 1962) oraz członkiem pierwszego zarządu Klubu (przewodniczący Sekcji Teatralnej). W 1956 otrzymał Warszawską Literacką Nagrodę Młodych II stopnia za reportaże z obozu wojskowego w Drawsku zatytułowany „Szkoła życia”, ogłoszony w *Nowej Kulturze* (nr 39). W 1956-57 pełnił funkcję sekretarza literackiego Teatru Ateneum w Warszawie, w 1961-63 zaś kierownika literackiego tegoż teatru. Rozwijając twórczość krytycznoliteracką publikował recenzje i artykuły literackie we *Współczesności* (1958-65, tu m.in. stałe felietony podp. Pustelnik z Krakowskiego Przedmieścia). W 1964 był redaktorem w Wydawnictwie Popularnonaukowym „Wiedza Po-

wszechna”. Od tegoż roku należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1966 publikował felietony w *Życiu Literackim* (podp. A.D.). W tymże roku rozpoczął doktoranckie studia filozoficzne pod kierunkiem prof. Leszka Kołakowskiego, przerwane w 1968, ale zakończone w 1969 magisterium z historii filozofii na podstawie pracy „Stosunek Bronisława Ferdynanda Trentowskiego do polskiego mesjanizmu”. W 1968 został członkiem Polskiego Towarzystwa Filozoficznego. Kontynuując twórczość literacką publikował stałe felietony w *Literaturze* (1972-74) oraz opublikował utwór pt. „Autobiografia” w dwumiesięczniku *Teksty* (1972 nr 1-3). Od 1974 przebywa za granicą, głównie we Francji. W 1978 publikował (pod pseud. Samuel Lubliński) artykuły literackie w *Tygodniu Polskim*. W 1978-83 był słuchaczem seminarium semiologicznego sekcji IV École Pratique des Hautes Études w Paryżu, nadto w 1982 letniego kursu literatury francuskiej na uniwersytecie w Bordeaux. Artykuły i felietony ogłaszał następnie w wydawanym w Paryżu piśmie *Kontakt* (1986, pod pseud. Bracia Poznańscy i Ska) oraz w paryskiej *Kulturze* (od 1987). W 1989 został członkiem SPP. W 1990 podjął pracę w Radiu Wolna Europa jako komentator polityczny specjalizujący się w sprawach francuskich i rosyjskich (w cyklu audycji pt. „Fakty, wydarzenia, opinie”). W 1992 był korespondentem politycznym dziennika *Obserwator Codzienny*. W 1993 publikował artykuły w *Pulsie*. Mieszka w Paryżu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Pustelnik z Krakowskiego Przedmieścia. Londyn: Puls 1993, 304 s.

Zawiera felietony publikowane w 1956-1990 w czasopiśmie krajowych i emigracyjnych: [Cz. 1]. Pustelnik z Krakowskiego Przedmieścia (epoka *Współczesności*); [Cz. 2]. Pustelnik z Sądów Zoliborskich (epoka *Literatury*); [Cz. 3]. Pustelnik z ulicy Sekwańskiej (epoka *Kultury*).

Praca redakcyjna

1. K. Irzykowski: Notatki z życia, obserwacje i motywy. Wybór ... Wstęp: S. Kisielewski. Wwa: Czyt. 1964, 547 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1992.

R.M. Groński: Ostatni Dobosz. *Polityka* 1993 nr 47. — J. Kott: Powinowactwa z wyboru. *Tyg. Powsz.* 1994 nr 10.

B.D.

DOBRACZYŃSKI Jan

1910-1994

Pseud.: Eugeniusz Kurowski; j.d.; J.D. Powieściopisarz, publicysta.

Urodzony 20 kwietnia 1910 w Warszawie w rodzinie inteligenckiej; syn Ludwika Dobraczyńskiego, urzędnika, i Walerii z Markiewiczów. Uczęszczał

kolejno do Gimnazjum im. św. Stanisława, Gimnazjum im. J. Lelewela oraz Gimnazjum im. A. Mickiewicza (tu w 1928 zdał maturę). Następnie przez rok studiował prawo na Uniwersytecie Warszawskim, po czym przeniósł się do Wyższej Szkoły Handlowej, którą ukończył w 1932. W tym okresie wstąpił do organizacji akademickiej *Iuventus Christiana*; debiutował w 1934 artykułem „Z rozważań nad Ewangelią” w jej czasopiśmie *Iuventus Christiana* (nr 2), z którym współpracował następnie do 1936. W 1934 był zatrudniony przez krótki czas jako urzędnik w Wydziale Opieki Społecznej Zarządu Miejskiego. W 1935 przeniósł się do Lublina, gdzie pracował w Międzykomunalnym Związku Opieki Społecznej. W tymże roku ożenił się z Danutą Kotowicz. Prowadził wykłady zlecone na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim i współpracował z jego miesięcznikiem *Prąd*. Jednocześnie rozwijał działalność publicystyczną i krytyczną na łamach wielu czasopism, m.in. *Mysli Narodowej* (1936-39), *Prosto z mostu* (1936-39), *Kultury* (1937-39). Został członkiem Zrzeszenia Pisarzy Katolickich. W 1938 powrócił do Warszawy i pracował jako referent w Stowarzyszeniu Kupców Polskich. Po wybuchu II wojny światowej brał udział w kampanii wrześniowej w 2. Pułku Strzelców Konnych. W okresie okupacji niemieckiej przebywał w Warszawie i od 1941 był zatrudniony w Wydziale Opieki Społecznej Zarządu Miejskiego. Brał czynny udział w działalności konspiracyjnej. Był członkiem Zarządu Głównego Stronnictwa Narodowego, od 1940 współredaktorem jego organu *Walka* (w 1943-44 również dodatku pt. *Zołnierz Wielkiej Polski*), a także kierownikiem działu kulturalnego pisma *Sprawy Narodu* (1943-44). Należał do Narodowej Organizacji Wojskowej, scalonej następnie z AK. Pracował w Biurze Informacji i Propagandy (BIP) Komendy Głównej AK. Uczestniczył w redagowaniu pisma *Głos Ojczyzny* (1942-44) przeznaczanego dla Polaków wywiezionych do Niemiec. Współpracował z pismami wydawanymi przez Front Odrodzenia Polski *Prawda* i *Prawda Młodych* (1942-44). Kontynuując twórczość literacką, rozpoczął pracę nad powieściami, które opublikował po wojnie. W czasie powstania warszawskiego kierował BIP-em Grupy „Północ” na Starym Mieście, a od 6 września BIP-em mokotowskim (redagował tu *Komunikat Informacyjny*). Został odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami. Po upadku powstania został osadzony w obozie jenieckim w Bergen-Belsen, a potem Grossborn i Sandbostel. Po wyzwoleniu powrócił w maju 1945 do kraju. Od tegoż roku należał do ZLP. W 1946-47 był redaktorem tygodnika *Dziś i jutro*. W 1952-56 był posłem na Sejm PRL. W okresie wydawania *Tygodnika Powszechnego* przez Stowarzyszenie „Pax” (1953-56) był przewodniczącym ko-

mitetu redakcyjnego pisma. Po 1956 współpracował ze *Słowem Powszechnym*, *Kierunkami* i *Wrocławskim Tygodnikiem Katolickim* (tu stały cykl felietonów „Z tygodnia na tydzień”). W 1958 został członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1966-70 był członkiem Zarządu Głównego ZLP. Od 1968 przewodniczył Radzie Stowarzyszenia ZAiKS. Był członkiem Stowarzyszenia Kultury Europejskiej (SEC; od 1977 członek Rady Wykonawczej, a od 1981 wiceprezes Oddziału Polskiego). Prowadził działalność społeczną jako członek prezydium Frontu Jedności Narodu (1970-83). W 1980 został wiceprezesem Rady Naczelnej Zarządu Głównego ZBoWiD. Od 1982 był przewodniczącym Tymczasowej Rady Krajowej, a w 1983-89 Rady Krajowej PRON. W 1985-89 był ponownie posłem na Sejm PRL. Za osiągnięcia w dziedzinie literatury otrzymał wiele nagród: w 1970 Nagrodę Państwową II stopnia, w 1972 nagrodę im. R. Schneidera (Hamburg), w 1977 nagrodę Ministra Kultury i Sztuki I stopnia, w 1979 nagrodę Przewodniczącego Komitetu do Spraw Radia i Telewizji I stopnia, w 1980 nagrodę m. Warszawy, nagrodę m. Prato (Włochy), w 1985 nagrodę m. San Remo (Włochy) i nagrodę im. O. Nuschke (NRD), w 1986 Nagrodę Państwową I stopnia i nagrodę im. B. Piaseckiego. Odznaczony Krzyżem Oficerskim (1954) i Krzyżem Komandorskim (1969) Orderu Odrodzenia Polski, Orderem Sztandaru Pracy I klasy (1982), Orderem Budowniczych Polski Ludowej (1984), Krzyżem *Virtuti Militari* (1985). W 1993 otrzymał medal „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata” przyznawany przez Instytut Yad Vashem w Jerozolimie. Zmarł 5. marca 1994 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Bernanos – powieściopisarz. [Studium]. Lubl.: Uniwersytet 1937, 81 s.
2. Ottonowa obietnica. Powieść. Powst. ok. 1938. Druk fragm. *Pol. Zach.* 1946 nr 50/51 s. 7. Nagroda w konkursie Inst. Akcji Katolickiej w 1938. Rkps. zniszcz. w czasie wojny.
3. Ława gorejąca. Studium o Janie Papinie. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1939, 106 s. Por. poz. 16.
4. Przedziwo Jolanty. (Dramat). Powst. ok. 1944. Wyd. Łódź: W. Bąk 1948, 158 s. Przedr. zob. poz. 30. Sztuka nadesłana na tajny konkurs dramatyczny w Warszawie w 1944.
5. Najeżdźcy. [Powieść]. T. 1-2. Wwa: Ofic. Księg. 1946-1947, 447 + 435 s. Wyd. nast.: wyd. 2 popraw. z posł. ... Wwa: Pax 1956; tamże: wyd. 3 1957, wyd. 4 1959, wyd. 5 1961, wyd. 6 1964, wyd. 7 1967, wyd. 8 1969, wyd. 9 1973, wyd. 10 1976; wyd. 11 Kat.: Śląsk 1982, wyd. 12 tamże

1986; wyd. 14 [!] Wwa: Zarząd Krajowy ZMW, Agrotechnika 1988.

Cz. 1 cyklu; cz. 2 zob. poz. 29.

Przekł. franc.: Les envahisseurs. [Przeł.] J. Nittman. Verviers [Belgia] 1960.

6. Skąpiec Boży. Rzecz o Maksymilianie Marii Kolbe. Niepokalanów: Wydawn. Milicji Niepokalanej 1946, 127 s. Przedr. w nowej wersji zob. poz. 61.

Przekł. esperanto: La Dia Avarulo. [Przeł.] B. Monkiewicz. Roma 1979. — niem.: Maximilian Kolbe. [Przeł.] E. Sitarz. Freiburg im Breisgau, Basel, Wien, 1977, wyd. 2 tamże 1979. — węgier.: Isten Szegénye. [Przeł.] P. Balássy. W. Maksymilian Kolbe. Budapest 1979.

7. W rozwalonym domu. [Powieść]. [Wwa:] Czyt. 1946, 255 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Pozn.: Z. Gustowski 1948; wyd. 2 [!] Wwa: Pax 1956, wyd. 3 tamże 1969; wyd. 4 Wwa: Czyt. 1971, tamże: wyd. 5 1974, wyd. 6 1978, wyd. 7 1983; [wyd. 8 popraw.] Wwa: KAW 1987. Przedr. zob. poz. 31.

Przekł. czes.: V rozvaleném domě. [Przeł.] V. Pánek. Praha 1947, wyd. 2 tamże 1949. — słowack.: V rozbitanem dome. [Przeł.] M. Stano. Trnava 1948.

8. Dwa stopy. [Powieść]. Wwa: Panteon 1947, 327 s.

9. Mocarz. Powieść. [O św. Andrzeju Boboli]. Niepokalanów: Wydawn. Milicji Niepokalanej 1947, 176 s. Wyd. 2 Wwa: Pax 1933.

10. Straszny dom. Opowiadania. Pozn.: Z. Gustowski 1947, 216 s.

Zawartość: Stasiek. [Powst. 1942]; Straszny dom; Miłosierdzie.

11. Szata godowa. Powieść. Pozn.: Z. Gustowski 1947, 223 s. Przedr. zob. poz. 31.

12. Wybrańcy gwiazd. Powieść. Pozn.: Z. Gustowski 1948, 302 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1949; wyd. 3 z przedm. J. Sykulskiego. Pozn.: Pallot. 1955; wyd. 4 w cyklu pt. Powieści biblijne zob. poz. 30; wyd. 5 Wwa: Pax 1962, tamże: wyd. 6 1970, wyd. 7 1982 (Dzieła); [wyd. 8] Wwa: Pelikan 1988.

Nagroda im. W. Pietrzaka w 1949.

Przekł. franc.: Les montagnes de la nuit. La rude mission de Jérémie. [Przeł.] F. Hubert. Mulhouse 1956. — hiszp.: Los elegidos de las estrellas. [Przeł.] B. Grochowska-Hernandez. Madrid 1991. — niem.: Botschaft der Sterne. Ein Jeremias Roman. [Przeł.] E. Świeżawski [Oprac.] H. Schlien. Heidelberg 1955, wyd. nast. pt. Jeremia. Liebling der Sterne. [Przeł.] E. Świeżawski. [Oprac.] H. Wilsdorf [przy współpracy] R.F. Schmiedta. Berlin 1956, wyd. 2 tamże 1958. — włos.: L'uomo di Anathoth. [Przeł.] C. Casalegno, S. Witkowski. Torino 1961.

13. Lepsza cząstka. Opowieść o Franciszce Siedliskiej, Matce Marii od Pana Jezusa Dobrego Pasterza. [Chicago:] Sisters of the Holy Family of Nazareth 1949, 111 s.

14. Święty miecz. Powieść. Pozn.: Z. Gustowski 1949, 356 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Pozn.: Pallot. 1953,

wyd. 3 tamże z przedm. J. Sykulskiego 1955; wyd. 4 w cyklu pt. Powieści biblijne zob. poz. 30; wyd. 5 Wwa: Pax 1961, tamże: wyd. 6 1965, wyd. 7 1974, wyd. 8 1981 (Dzieła); [wyd. 9] Wwa: Pelikan 1990.

Przekł. ang.: The sacred sword. [Przeł.] H.C. Stevens. London 1959. — franc.: Le glaive sacré. L'épopée de Saint Paul. [Przeł.] M. Zamienska. Mulhouse 1959; wyd. nast. 1959. — hiszp.: La santa espada. [Przeł.] A. Radón-Klemensiewicz. Wyd. 2 Barcelona 1962, wyd. 3 1985. — niem.: Das heilige Schwert. [Przeł.] K. Fünfeich. [Oprac.] H. Schlien. Heidelberg 1956, wyd. nast.: [przejrz.] E. Świeżawski. Berlin 1957, wyd. 2 [!] 1967, [wyd. 4] Moers 1986. — węgier.: A szent kard. [Przeł.] A. Pályi. Budapest 1967.

15. Najświętsza miłość. Opowiadania. Przedm.: M. Kurzyńska. Wwa: Pax 1950, 236 s.

Zawartość: Strzały za horyzontem; Jeep; Największa miłość.

16. Gwałtownicy. Eseje. Wwa: Pax 1951, 205 s. Wyd. 2 zmien. i poszerz. tamże 1957, 331 s.

Wyd. 1 zawiera: I. Zbierający prorok (Leon Bloy); Wstęp, Katolik przeciw katolikom; Zawsze o sobie; Niecierpliw; Le salut par les Juifs; Le Salette; Niewdzięczny Zebrać, Książki. — II. To co śpiewam, jest nieśmiertelne (Jerzy Bernanos); Wstęp; Droga przez literaturę; Przewodnik; Święty; Noc konania; Encyklika do „Bałwanów”; Ksiądz; Dobosz honoru.

Wyd. 2 zawiera ponadto: Lawa gorejąca (Giovanni Papini); I. Lawa gorejąca; Burza młodości; Poeta i polityk; Prometeusz; Spotkanie z Bogiem; Inkwizytor; Odnalezienie człowieka; Znowu świętość. — II. Papini po wojnie. — III. Umarł Papini [poz. 3]. — Adolf Nowaczyński: Żywot i śmierć pamflicysty; Od wojny z c.k. Krakowem do wojny z Niemcami; Ex undis potestas; Sumienie narodu; Alcybiades i Piłsudski; Sympatie i antypatie; Ścieżka w górę.

Przekł. niem.: Die Gewalttätigen. [Przeł.] E. Świeżawski, H. Deuring. Heidelberg 1961.

17. Klucz mądrości. [Powieść]. Wwa: Pax 1951, 392 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1952, wyd. 3 1953, wyd. 4 1954, wyd. 5 1955, wyd. 6 1958, wyd. 7 1964, wyd. 8 1973, wyd. 9 1975, wyd. 10 1983 (Dzieła), wyd. 11 1988.

Nagroda im. W. Pietrzaka w 1954.

Przekł. czes.: Klič moudrosti. [Przeł.] L. Nakládal. Praha 1979. — niem.: Der gelbe Kreuzzug. [Przeł.] W. Krause. Berlin 1955.

18. Listy Nikodema. [Powieść]. Wwa: Pax 1952, 408 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1952, wyd. 3 1953, wyd. 4 1953, wyd. 5 1954, wyd. 6 1955, wyd. 7 1956, wyd. 8 w cyklu pt. Powieści biblijne zob. poz. 30; wyd. 9 Wwa: Pax 1957, tamże: wyd. 10 1960, wyd. 11 1963, wyd. 12 1964, wyd. 13 1968, wyd. 14 1971, wyd. 15 1975, wyd. 16 1978 (Dzieła), wyd. 17 1981 (Dzieła), wyd. 18 1983, [wyd. 19] 1986 [Dzieła wybrane], [wyd. 20] 1989 (Dzieła).

Nagroda im. W. Pietrzaka w 1954.

Przekł. afrikaans: Werp jon sorgo op my. [Przeł.] L. Lonw. Kaapstad 1962. — ang.: The letters of Nicodemus. [Przeł.] H.C. Stevens. London 1958, wyd. nast. Westminster 1960. — czes.: Listy Nikodemovy. [Przeł.] J. Simonides. Praha 1969. — flamandzki: Brieven van Nikodemus. [Przeł.] A. Hellemans. Mechelen 1968. — franc.: Celui qui vient la nuit. Lettres d'un pharisien. [Przeł.] A. de Noblet, M. Zamienska.

ska. Fours-Paris 1956, — hiszp.: *Cartas de Nicodemo*. [Przeł.] A. M. Rodón Klemensiewicz]. Barcelona 1956, wyd. nast.: wyd. 2-14 tamże 1957-1986, — niem.: *Gib mir deine Sorgen. Die Briefe des Nikodemus*. [Przeł.] E. Świeżawski, H. Deuring. [Oprac.] K.H. Heizmann. Freiburg 1955; *Briefe des Nikodemus*. [Przeł.] E. Świeżawski. [Oprac.] K.H. Heizmann. Berlin 1956, wyd. nast. 2 — 23 Berlin, Basel lub Freiburg 1956-1990, — portug.: *Cartas de Nicodemo*. [Przeł.] E. Pinheiro. Porto 1960, — słowac.: *Nikodémové listy*. Rim 1975, — szwedz.: *Ge mig ding sorger*. [Przeł.] S. Stolpe. Stockholm 1961, — ukr.: *Lysty Nykodyma*. [Przeł.] J. Chumak. Toronto 1963, — węgier.: *Nikodémus levelei*. [Przeł.] S. Orzelski, E. Balogh. Budapest 1963; [Przeł.] B. Kézai. Budapest 1977, — włos.: *Lettere de Nicodemo*. [Przeł.] G. Basso. Brescia 1959, wyd. 2 tamże 1963.

19. Drzewa chodzące. [Powieść]. Wwa: Pax 1953, 254 s. Wyd. 2 tamże 1955. Przedr. zob. poz. 31.

20. Jezus Chrystus i Jego apostołowie. Wwa: Pax 1953, 301 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1953, wyd. 3 1954; wyd. 4 1958; wyd. łącznie z poz. 22 zob. poz. 28.

Wyd. 1 ukazało się anonimowo.

21. Kościół w Chocholowie. Powieść. Wwa: Pax 1954. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1955, wyd. 3 1956, wyd. 4 1972; [wyd. 5] Wwa: LSW 1985. Przedr. zob. poz. 31.

Przeł.: hiszp.: *Una iglesia en el Podhale*. [Przeł.] A.M. Radón de Rubió. Barcelona 1964, — niem.: *Die Kirche von Chocholow*. [Przeł.] E. Świeżawski, H. Deuring. [Oprac.] N. Beer. Heidelberg 1961.

22. Manna i chleb. Opowieści biblijne. Wwa: Pax 1954, 231 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1955; wyd. 3 i 4 łącznie z poz. 20, zob. poz. 28.

23. Książki, idee i człowiek. Eseje, artykuły i szkice. Wwa: Pax 1955, 334 s.

Zawartość: Przedmowa; Apokryf — powieść ewangeliczna; Najbardziej angielski pisarz [G.K. Chesterton]; Koniec sprawy czy jej początek [„Koniec sprawy” G. Greene’a]; Od sztychła do patosu [twórczość E. Waugh]; Najlepsza powieść Marshalla [twórczość B. Marshalla]; Setnik na polu wielkiej wojny [B. Marshall; „Only fade away”]; Spotkanie wśród gwiazd [A. de Saint-Exupéry]; Portret piórem [„Dialogues avec Monsieur Pouget” J. Guittona]; Odkrycie świętości [„Vie et mort de Jeanne d’Arc” R. Pernaud]; G. von Le Fort; O książkach Stefana Andresa; Dramat porucznika von Vlaanderen [„Plaż, ukochany mój kraju” A. Patona]; Papini po wojnie; Na przecięciu nieba i ziemi [„Niebo i ziemia” C. Cocciolego]; Casus: Fabrizio Lupo [C. Coccio]. Dwie powieści o wojnie [T. Pliwiera „Stalingrad” i N. Mailera „Nadzy i martwi”]; Gdyby ducha niespokojny zdołał się wspiąć na tron Piotrowy ... [„Hadrian VII” F. Rolfe’a]; Quo vadis — po latach [H. Sienkiewicza]; Wyprawa Rabbana Somy; Góry i bohaterstwo; Literatura i mistyka; Pismo święte a pisarz.

Utwory drukowane w prasie w 1948-1954.

24. Notatnik podróżny. Wwa: Pax 1955, 145 s.

Wrażenia z podróży przez Belgię, Francję i Włochy odbytej w grudniu 1954 i styczniu 1955.

25. Opowiadania. Wwa: Pax 1955, 362 s.

Zawiera opowiadania z tomu poz. 15; Miłosierdzie [poz. 10]; Ewa.

Przeł. niem. opowiadania Ewa: Eva. [Przeł.] E. Wach. Berlin 1959, wyd. 2 tamże 1960.

26. Pustynia. [Powieść]. Wwa: Pax 1955, 312 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1956, wyd. 3 w cyklu pt. Powieści biblijne, zob. poz. 30; wyd. 4 1977; Wwa: Pelikan 1989.

Przeł. niem.: *Die Wüste*. [Przeł.] E. Świeżawski, H. Deuring. [Przejrz.] N. Beer. Heidelberg 1957, wyd. 2 Moers 1987.

27. Dwudziesta brygada. [Powieść]. Wwa: Pax 1956, 335 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1957; wyd. 3 Kr.: WL 1975; wyd. 3 [właśc. 4] Wwa: Czyt. 1988.

Przeł. niem.: *Kreuz und Bajonett*. [Przeł.] E. Świeżawski, H. Deuring. Berlin 1960.

28. Stworzenie i naprawa. 1. Manna i chleb. 2. Jezus Chrystus i Jego apostołowie. Wyd. 3 [!] Wwa: Pax 1956, 512 s. Wyd. nast.: wyd. 4 [!] pt. Manna i chleb; Jezus Chrystus i Jego apostołowie. T. 1-2. Tamże 1963. Zob. poz. 20, 22.

29. A znak nie będzie mu dany. [Powieść]. Wwa: Pax 1957, 376 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1958, wyd. 3 1960, wyd. 4 1964, wyd. 5 1967, wyd. 6 1973, wyd. 7 1977.

Cz. 2 cyklu, cz. 1 zob. poz. 5.

30. Powieści biblijne. Wwa: Pax 1957.

T. 1. Pustynia, 347 s. Zob. poz. 26.

T. 2. Wybrańcy gwiazd, 423 s. Zob. poz. 12.

T. 3. Listy Nikodemusa, 487 s. Zob. poz. 18.

T. 4. Święty miecz, 401 s. Zob. poz. 14.

31. Utwory wybrane. Przedm.: Z. Kossak. T. 1-2. Wwa: Pax 1958, 750 + 631 s.

Zawiera powieści: W rozwalonym domu [poz. 7]; Szata godowa [poz. 11]; Drzewa chodzące [poz. 19]; Kościół w Chocholowie [poz. 21] oraz: Życie katolicyzmem; Dux; W Spirze; Joanna; Stasiak [poz. 10]; Busola; Agonia Mokotowa; Powrót [poz. 24]; Odpust.

32. Wielkość i świętość. Eseje. Wwa: Pax 1958, 311 s.

Zawartość: I. Apokryf — powieść ewangeliczna [poz. 23]; Piśmo święte a pisarz [poz. 23]; Literatura i mistyka [poz. 23]; Wciąż tajemniczy całun. — II. Najbardziej angielski pisarz [poz. 23]; Od sztychła do patosu [poz. 23]; Gdyby ducha niespokojny [poz. 23]; Budka ogrodnika; Francja — kraj misyńny; Prawdziwe „Dzieje duszy”; Nina pułkownika Fostera; Czas tortur i kanibalstwa; Nad rzeką Kwaj i gdzie indziej; Biały Chińczyk — ojciec Lebbe; Gertuda von Le Fort [poz. 23]; Poszukiwanie nadzwyczajności. — III. Teofilowi Grodzickiemu; Opowieść o Juliuszu i Zofii; Wielkość i świętość.

33. Przyszedłem rozłączyć ... [Powieść]. Wwa: Pax 1959, 395 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1969, wyd. 3 1973, wyd. 4 1978 (Dzieła), [wyd. 5] 1987.

Przeł.: niem.: Elisabeth von Thüringen. [Przeł.] V. Mika. Berlin 1962, wyd. 2-4 tamże 1965, 1970, 1981, — węgier.: A szeretet foglya. [Przeł.] P. Balássy. Budapest 1983, wyd. 2 1985.

34. Dłonie na murze. [Opowiadanie]. Wwa: Pax 1960, 145 s. Wyd. nast. tamże łącznie z przeł. ang. B. Przeszepskiej pt. Dłonie na murze. Hands on the wall. wyd. 2 1961, wyd. 3 1968.

Przekł. ang.: zob. wyżej, – czes.: Znamení rukou. [Przet.] J. Simonides. Praha 1963.
Adapt. radiowa: K. Strzałka. Radio 1980.

35. Niezwyciężona Armada. [Powieść]. Wwa: Pax 1960, 400 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1966; wyd. 3 Gdańsk: WM 1971, wyd. 4 tamże 1984; [wyd. 5] Wwa: Inst. Wydawn. Związków Zawodowych 1989.

Przekł. niem.: Die unüberwindliche Armada. [Przet.] E. Świeżawski, H. Deuring. Heidelberg 1963, wyd. nast. Moers 1991.

36. Wyczerpać morze. [Powieść]. Wwa: Pax 1961, 287 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1962, wyd. 2 [!] 1968, wyd. 3 1972, wyd. 4 1980 (Dzieła); wyd. 1 [!] Wwa: KAW 1987.

Przekł. ang.: To drain the sea. [Przet.] H.C. Stevens. London 1954, wyd. nast. tamże: 1964, 1966, – czes.: Přečlovat moře. [Przet.] L. Nakládal. Praha 1971, – holend.: Hij is als de zee. [Przet.] Ch. Daling. 's-Gravenhagen 1967, – niem.: Unendlich wie das Meer. [Przet.] E. Świeżawski, N. Beer. Heidelberg 1963.

37. Gra w wybijanego. Wspomnienia. Wwa: Pax 1962, 261 s. Por. poz. 49.

38. Piąty akt. [Powieść]. Wwa: Pax 1962, 374 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1976, wyd. 3 1983 (Dzieła).

Przekł. niem.: Der fünfte Akt. [Przet.] V. Mika. Berlin 1964.

39. Judyta i klocki. [Opowiadanie]. Wwa: Pax 1963, 119 s.

40. Moje boje i niepokoje. [Recenzje i artykuły]. Wwa: Pax 1964, 199 s.

41. Niepotrzebni. [Powieść]. Wwa: Pax 1964, 321 s. Wyd. 2 Wwa: Czyt. 1984.

Przekł. niem.: Die überflüssigen. Heidelberg 1969.

42. Błękitne hełmy na tamie. [Powieść]. Wwa: Pax 1965, 347 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1966; wyd. 3 Wwa: Iskry 1975, tamże wyd. 4 1979; [wyd. 5] Wwa: MON 1987.

Przekł. czes.: Modre pílby na přehradě. [Przet.] L. Nakládal. Praha 1976.

43. Głosy czasu. Szkice historyczne. Wwa: Pax 1966, 460 s.

Szkice z dziejów Kościoła. Por. poz. 46, 48, 53, 56.

44. Dośćgnięty. [Powieść]. Wwa: Pax 1967, 291 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Czyt. 1973, tamże: wyd. 3 1976, wyd. 4 1980, [wyd. 5] 1987.

45. Marcin powraca z daleka. [Powieść]. Wwa: Pax 1967, 263 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1971, wyd. 3 1974, wyd. 4 1979 (Dzieła).

46. Doba krucjat. Szkice historyczne z XI-XIII w. Wwa: Pax 1968, 436 s.

Szkice z dziejów Kościoła. Por. poz. 43, 48, 53, 56.

47. Spalone mosty. [Powieść]. Wwa: Pax 1969, 275 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1971; wyd. 3 Wwa: Czyt. 1979, wyd. 4 tamże 1981.

48. Rozdarty kościół. Szkice historyczne z XIV w.-poł. XVI w. Wwa: Pax 1970, 453 s.

Szkice z dziejów Kościoła. Por. poz. 43, 46, 53, 56.

49. Tylko w jednym życiu. [Wspomnienia]. Wwa: Pax 1970, 430 s. Wyd. 2 poszerz. tamże 1977.

Uzup. i poszerz. wydanie książki „Gra w wybijanego” [poz. 37].

50. W co wierzę. [Rozmyślenia religijne]. Wwa: Pax 1970, 121 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1972, wyd. 3 1975, wyd. 4 łącznie z: Sprawy ludzi mocnych, zob. poz. 63.

51. Tak biały, jak czerwona jest krew. [Powieść]. Wwa: Pax 1972, 251 s. Wyd. 2 tamże 1979 (Dzieła).

52. Złota przędza. [Widowisko telewizyjne]. TV 1972.

53. Czas letnich chrześcijan. Szkice historyczne z połowy XVI-XVIII w. Wwa: Pax 1973, 298 s.

Szkice z dziejów Kościoła. Por. poz. 43, 46, 48, 56.

54. Jak węgiel jeszcze zielony. [Rozważania religijne]. Wwa: Pax 1973, 228 s.

Dot. m.in. św. Maksymiliana Kolbego, św. Teresy z Lisieux. A. Salawy.

55. Kariera Kraka. Scenariusz filmowy. [7 odcinków; współaut.:] M.T. Nowakowski. Ekran. 1973.

56. A zebrany stał się jedno. Szkice historyczne z XVIII-XX w. Wwa: Pax 1974, 416 s.

Szkice z dziejów Kościoła. Por. poz. 43, 46, 48, 53.

57. Truciele. [Powieść]. Wwa: Pax 1974, 231 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Iskry 1977, tamże: wyd. 3 1980, wyd. 4 1984, [wyd. 5] 1988.

58. Nędze wydziedziczonego króla. [Rozmyślenia religijne]. Wwa: Pax 1975, 211 s.

59. Bramy Lipska. [Powieść o ks. Józefie Poniatowskim]. Wwa: Iskry 1976, 309 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1978 [właśc. 1977]; wyd. 3 Wwa: MON 1983, tamże wyd. 4 1985.

Przekł. czes.: Prád branami Lipska. [Przet.] J. Simonides. Praha 1988, – niem.: Vor den Toren Leipzigs. [Przet.] K. Wolff. Berlin 1985.

Adapt. radiowa: M. Komorowska. Radio 1976.

60. Karino. Scenariusz serialu telewizyjnego. [Współaut.:] J. Batory, M.T. Nowakowski. TV 1976.

61. Nim ziemia powstała ... [Felietyony]. Wwa: Pax 1976, 225 s.

Tu także na s. 171-222: Skąpiec Boży Inowa wersja poz. 61.

62. Cień Ojca. [Powieść]. Wwa: Pax 1977, 240 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1978, wyd. 3 1980 (Dzieła), wyd. 4 1985, [wyd. 5] 1987.

Przekł. hiszp.: La sombra del Padre. [Przet.] J. F.D. Jagusiak. Madrid 1984, toż wyd. 2 1985, wyd. 3 1986, – niem.: Nimm das Kind und seine Mutter. Eine Joseph-Roman. [Przet.]

T. Mechtenberg. Freiburg im Breisgau 1978, wyd. 2 tamże 1981, wyd. 3 1990, — słowen.: Rednik. Roman a sv. Jožefu. [Przeł.] F. Vodnik. T. 1-2. Gorica 1980, — węgier.: József az ács. [Przeł.] P. Balássy. Budapest 1980, wyd. nast. [1990], — włos.: L'ombra del padre. [Przeł.] G. Bertone-Zieliński. Brescia 1980.
Nagroda „Prato Narrativa '80” w 1980.

63. Sprawy ludzi mocnych; W co wierzyć? Wwa: Pax 1978, 262 s. (Dzieła). Zob. poz. 50.

64. Samson i Dalila. [Powieść o Janie III Sobieskim i królowej Marii Kazimierze]. Wwa: Iskry 1979, 369 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1982, wyd. 3 1983, [wyd. 4] 1987.

Przekł. słowacc.: Samson a Dalila. [Przeł.] M. András. [Bratislava] 1987, — włos.: Sotto le mura di Vienna. [Przeł.] P.F. Poli. Brescia 1985.
Adapt. radiowa: M. Komorowska. Radio 1979, — tv: M. Komorowska. TV 1983.

65. Spotkania jasnogórskie. [Opowiadania]. Wwa: Pax 1979, 229 s. (Dzieła). Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1980 (Dzieła), wyd. 3 1982 (Dzieła); wyd. 4 poszerz. 1984.

Zawartość: Jadwiga; Świątkarz; Kopernik; Hozjusz; Męciński; Sobieski; Pułaski; Poniatowski; Feliński, Jan [XXIII]; Ojciec Maksymilian; Stary człowiek i dziecko; w wyd. 4 ponadto: Prymas Polski (S. Wyszyński).

Przekł. hiszp.: Encuentros con la Senora. [Przeł.] J.E. Peruca. Madrid 1989.

66. Byśmy ten Pański dzwignęli świat. [Felietyon i recenzje]. Wwa: Pax 1980, 234 s. (Dzieła).

67. Małżeństwo Anny. [Powieść]. Wwa: Pax 1981, 326 s. (Dzieła). Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1983, wyd. 3 1987 (właśc. 1986).

Cz. 1 cyklu; cz. 2 zob. poz. 69.

68. Najlepsza cząstka. Opowieść o matce Franciszce Siedliskiej. Wwa: Pax 1982, 86 s.

69. Dzieci Anny. [Powieść]. Wwa: Pax 1983, 242 s. (Dzieła). Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1984, [wyd. 3] 1986.

Cz. 2 cyklu; cz. 1 zob. poz. 67.

70. Pacierz, co płacze i piorun, co błyska. [Opowieść o J. Słowackim]. Wwa: PIW 1983, 207 s. Wyd. nast. Wwa: LSW 1988.

71. Ziemia Ewangelii. [Reportaż z podróży do Ziemi Świętej]. Wwa: Pax 1983, 76 s. (Dzieła).

72. A to jest zwycięzca. Opowieść o Zygmuncie Szczęsnym Felińskim arcybiskupie warszawskim. *Ead* 1984 nr 37 — 51/52. Wyd. osob. Wwa: Pax 1986, 230 s. Wyd. nast. tamże 1986.

73. Ewa. [Opowiadania]. Kr.: WL 1985, 230 s.
Zawartość: Busola [poz. 31]; Stasiak [poz. 10]; Powrót [poz. 24]; Stary człowiek i dziecko [poz. 65].

74. Grom uderza po raz trzeci. [Powieść]. Wwa: Pax 1985, 101 s. (Dzieła). Wyd. 2 tamże 1988.

Przekł. hiszp.: Y el rayo cayó por tercera vez. [Przeł.] B. Grochowska-Hernández. Madrid 1988, — włos.: La folgore

colpisce per la terza volta. [Przeł.] V. Boni. Brescia [1987], wyd. 2 tamże 1988.

75. Kto was zabije ... [Powieść]. Wwa: Pax 1985, 219 s.

Przekł. włos.: Chiungte vi uccidera. [Przeł.] G. Bertone-Zieliński. Brescia 1988.

76. Miara wybranych. [Felietyony]. Wwa: Pax 1985, 296 s. (Dzieła).

77. Jak drzewa z tajgi. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1986, 556 s.

Zawartość: Ewa [poz. 25]; Strzały za horyzontem [poz. 15]; Miłosierdzie [poz. 10]; Jeep [poz. 15]; Judyta i kłocki [poz. 39]; Największa miłość [poz. 15]; Dłonie na murze [poz. 34]; Jak drzewa z tajgi.

78. Pikuś. [Dla dzieci]. Wwa: Presspol [1986], [15] s.

79. Świat popiołów. [Powieść]. Wwa: Pax 1986, 102 s.

80. Tajemnica gawronka. [Dla dzieci]. Wwa: Presspol 1986, [15] s.

81. W cieniu nienawiści. Scenariusz filmowy. [Autorzy:] ..., W. Żukrowski. Ekran. 1986.

82. O każdego człowieka. [Felietyony]. Wwa: Pax 1987, 254 s.

83. Ptaki śpiewają, ryby słuchają. [Powieść o św. Antonim]. Wwa: Pax 1987, 141 s. Wyd. 2 tamże 1990.

Przekł. hiszp.: San Antonio de Padua. [Przeł.] B. Grochowska-Hernández. Madrid 1987, — włos.: Gli ucelli cantano i pesci ascoltano. [Przeł.] G. Bertone-Zieliński. Brescia 1988.

84. W Państwie Środka. Notatki z podróży do Chin. Wwa: KAW 1987, 53 s.

85. Magdalena. [Powieść]. Wwa: Pax 1988, 190 s.
Przekł. hiszp.: Magdalena. [Przeł.] B. Grochowska-Hernández. Madrid 1992.

86. Tak traktuję moich przyjaciół. [Powieść o św. Teresie]. Wwa: Pax 1990, 189 s.

Przekład

1. F. Mauriac. Pielgrzymi. [Powieść]. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1936. Wyd. 2 Wwa: Pax 1957.

Prace redakcyjne

1. ... I jak Pan serca mego żąda. [Modlitewnik]. Wwa: Pax 1978 [właśc. 1979], 322 s. Wyd. 2 tamże 1979.

2. Maksymilian Kolbe. [Antologia]. Oprac.: ..., P. Balássy. [Budapest] 1979.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951, 1956, 1966, 1976, 1988. — SWPP 1, — PP (E. Głębička). — LP (red.). — A. Niewiadowski. J.D. *Fantastyka* 1983 nr 6, przedr. w: ..., A. Smuszkiewicz: *Leksykon polskiej literatury fantastycznonaukowej*. Pozn. 1990.

K. Koźniewski: Dorobek pisarski J.D. *Twórczość* 1947 nr 9 – K. Pruszyński: J.D. czyli trudności katolickiego pisarza. *Odrodzenie* 1947 nr 26, przedr. w tegoż: Wybór pism publicystycznych. T. 2. Kr. 1966. – J. Sławińska: Pisarstwo J.D. *Dziś i Jutro* 1949 nr 28. – Z. Lichniak: Rozmowa o pisarzu. W tegoż: Obrachunki ze współczesnością. Wwa 1955. – Z. Starowieyska-Morstinowa: Narrator niewyczerpany. W tegoż: Kalendarz literacki. Wwa 1955. – Z. Lichniak: D. długodystansowiec. W tegoż: Raptularz literacki. Wwa 1957. – A. Gerard: Człowiek wielu epok. *Kierunki* 1958 nr 47. – Z. Lichniak: Szkic do portretu Jana Dobraczyńskiego. Wwa: Pax 1962, 238 s. – W. Sadkowski: Prometeusz skowany. W tegoż: Literatura katolicka w Polsce. Wwa 1963. – J. Ziomek: J.D. Księgi (bez) Wyjścia. W tegoż: Wizerunki polskich pisarzy katolickich. Pozn. 1963. – Z. Żabicki: Przeczytałem D. W tegoż: Tradycja, styl, obyczaj. Wwa 1963. – A. Łaszowski: Pisarz kontrowersyjny. *Kierunki* 1965 nr 17. – W. Olszewski: O pisarzu popularnym. *Horyzonty*, Paryż 1961 nr 65. – W. Sadkowski: Wątpliwe mecenstwo. W tegoż: Penetracje i komentarze. 1960-1965. Wwa 1967. – L. Bittet: D. na Węgrzech. *Życie i Myśl* 1968 nr 3. – J. Piechowski: Bohaterowie D. *Kierunki* 1969 nr 48. – A. Rogalski: Dobraczyński. Wwa: Ag. Aut. 1969, 55 s.; przekł.: ang. [Przeł.] K. Cękalska. Wwa 1981, franc. [Przeł.] B. Grzegorzewska. Wwa 1971, niem. [Przeł.] V. Mika. Berlin 1970. – Z. Lichniak: J.D. *Życie i Myśl* 1970 nr 7/8. – K. Piętkosz: Apokryfy, historia, współczesność. *Literatura* 1977 nr 50. – B. Kruszewska: Tematyka Starego Testamentu w powieściach J.D. i Z. Kossak-Szczuckiej. *Notum* 1978 nr 2. – B. Kruszewska: Wielorakie aspekty aktualnej rzeczywistości w wybranych współczesnych powieściach J.D. *Notum* 1979 nr 2. – Z. Lichniak: J.D. *Zesz. Nauk. Stow. Pax* 1979 nr 2. – Jubileusz D. *WTK* 1980 nr 16 1tu art.: A. Gieysztor: Krajobraz rzeczy i ludzi; H. Samsonowicz: Jego powieści historyczne; J. Stepien: Życie zakorzenie w wiersze; J. Wójcik: W imię wspólnych wartości; W. Żukrowski: Między mieczem i palmowym liściem; – A. Micewski: D. i historia. *Tyż. Potusz.* 1981 nr 19. – L. Wieluński: Paradoxs D. *Perspektywy* 1982 nr 10. – B. Kazimierzczak: Instytucja: D. (O książkach – i o życiu – autora „Listów Nikodema” – dygresyjnie). *Kult. Ośw. Nauka* 1983 nr 8. – T. Lewandowski: Piękno mistyczne i świata gwar. *Tyż. Kult.* 1983 nr 30. – Z. Macużanka: Idee – prawdy przeżyte ... *Nowo Książ.* 1983 nr 10. – R. Teyszerski: Życie godnie. *Kierunki* 1985 nr 16. – J. Pilch: „Niczym nie przerywana równina”. *Puls** 1987 nr 34. – T. Dworak: Powieści Dmowskiego i „Spadające liście”. *Kierunki* 1989 nr 47. – T. Sołtan: Jednostka i wspólnota. *Kierunki* 1989 nr 14. – T. Sołtan: „Zaczęło się świtem 1 września”. (O „Najeżdźcach” J.D.). *Kierunki* 1989 nr 37. – T. Lewandowski: J.D. W: *Literatur Polens* 1944 bis 1985. Berlin 1990

E.G.

DOBROWOLSKI Stanisław Ryszard 1907-1985

Pseud.: A.G., G.; Giez; Goliard; N.N.; Quidani; Rysz; s.d.; s.r.d.; S.R.D.; St.R.D.; Victoria; Władysław Jasiński.
Poeta, publicysta, prozaik.

Urodzony 14 marca 1907 w Warszawie; syn Franciszka Ksawerego Dobrowolskiego, robotnika, i Władysławy z Jasińskich. Do szkół uczęszczał w Warszawie. W 1925 uczestniczył w wydawaniu szkolnego pisemka literackiego *Kwadryga*. W 1926 ukończył Gimnazjum im. M. Reja. W tymże roku zadebiutował wierszami w dzienniku *Robotnik*; w piśmie tym ogłaszał (do 1939) fragmenty poematów, wiersze i nowele. Od 1926 studiował w Uniwersytecie Warszawskim, początkowo polonistykę, a w 1927-29 prawo (studiów nie ukończył). Równocześnie pracował zarobkowo w Kasie Chorych.

Był współorganizatorem grupy literackiej Kwadryga, w 1927-31 wydawał miesięcznik *Kwadryga*. W 1930 pracował jako sekretarz wojewody w Lublinie, w 1930-31 jako urzędnik w Ministerstwie Reform Rolnych, następnie od 1933 w elektrowni warszawskiej. W 1932 został członkiem ZZLP. Współpracował z wieloma czasopismami lewicowymi, m.in. z *Lewarem* (1935-36, współredaktor), *Obliczem dnia* (1936), *Karta* (1936), *Poprostu* (1935-36), *Sygnalami* (1936-39), *Dziennikiem Popularnym* (1936-37). W 1937 był redaktorem miesięcznika *Nowa Kwadryga*. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Warszawie i pracował nadal w elektrowni. Brał udział w tajnym życiu literackim, ogłaszał (anonimowo lub pod pseud.: Giez, Władysław Jasiński) liczne wiersze, fraszki satyryczne, teksty piosenek w konspiracyjnych pismach *Demokrata* (1942, 1944, 1945), *Moskit* (1942), *Biuletyn Informacyjny* (1944), *Robotnik* (1944, 1945) oraz antologiach. Był kierownikiem referatu literackiego w podwydziale Propagandy Mobilizacyjnej „Rój” w Biurze Informacji i Propagandy AK (pod pseud. Goliard). Jako oficer AK (pseud. Goliard) walczył w powstaniu warszawskim i został odznaczony Krzyżem Walecznych. Po upadku powstania został wywieziony do obozu jenieckiego w Lamsdorf (Lambinowice) i Grossborn. Po wyzwoleniu wstąpił do Wojska Polskiego. Był oficerem politycznym i korespondentem wojennym *Polski Zbrojnej* w czasie kampanii berlińskiej w 1945. Po zakończeniu działań wojennych przebywał do 1946 w Łodzi, a następnie przeniósł się do Warszawy. W 1945-47 prowadził dział kulturalno-oświatowy w redakcji *Polski Zbrojnej*. W 1945-46 był sekretarzem generalnym ZZLP. Po zdemobilizowaniu pracował w redakcji *Nowin Literackich* na stanowisku zastępcy redaktora naczelnego (1947-48; tam też m.in. w 1948 cykl felietonów „Kronika tygodniowa”). W 1946-57 był radnym m. st. Warszawy. W 1948 pełnił funkcję dyrektora Departamentu Teatrów w Ministerstwie Kultury i Sztuki. W tymże roku został prezesem ZAiKS-u (do 1956, następnie był wiceprezesem 1960-62 i ponownie prezesem 1962-68). W sezonie 1948/49 był kierownikiem literackim Teatru Rozmaitości w Warszawie. W 1949 został członkiem PZPR. W 1950 otrzymał nagrodę Stołecznej Rady Narodowej za całokształt pracy pisarskiej (ponownie w 1965). W 1954-56 był wiceprezesem Zarządu Głównego ZLP oraz członkiem Prezydium Rady Kultury przy Ministerstwie Kultury i Sztuki. Pełnił funkcje: kierownika literackiego Państwowego Zespołu Pieśni i Tańca „Mazowsze” (1954-57), redaktora naczelnego *Żołnierza Polskiego* (1958-59), redaktora naczelnego *Synkopy*, samodzielnej redakcji muzycznej Wydawnictw Artystycznych i Filmowych (1960-63). W 1963 otrzymał nagrodę Ministerstwa Obro-

ny Narodowej w dziedzinie literatury (ponownie w 1976), a w 1965 nagrodę Ministerstwa Kultury i Sztuki I stopnia. W 1968 został awansowany do stopnia podpułkownika rezerwy. Kontynuując twórczość literacką, publikował w wielu czasopiśmie wiersze oraz artykuły i felietony dotyczące polityki kulturalnej, m.in. w *Trybunie Mazowieckiej* (tu cykl felietonów „Refleksje mazowieckie” w 1968-70), w magazynie ilustrowanym *Przyjaźń* (cykl felietonów „Refleksje” w 1972). Odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1945), Orderem Sztandaru Pracy II klasy (1949), oraz I klasy (1967), Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski (dwukrotnie: 1955, 1974), Medalem im. F. Joliot-Curie przyznawanym przez Światową Radę Pokoju (1969), Orderem Budowniczych Polski Ludowej (1977), Orderem Przyjaźni Narodów przyznawanym przez Prezydium Rady Najwyższej ZSRR (1984). Zmarł 27 listopada 1985 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Pożegnanie Termopil. Poezje. Wwa: F. Hoetics 1929, 45 s.
2. Autoportret. Poezje. Wwa: Nakł. przyjaciół 1932, 46 s.
3. Wróżby. Zajazd romantyczny. [Wiersze]. Wwa: Inst. Wydawn. Sfinks 1934, 64 s.
Zawiera wiersze oryginalne i przekłady z ros.
4. Nad Norwidem. Poezje wybrane. Wwa: Inst. Wydawn. Sfinks 1935, 22 s.
Zawiera m.in. cykl Nad Norwidem.
5. Powrót na Powiśle. Poemat. Wwa: Księg. F. Hoetics 1935, 46 s. Przedr. zob. poz. 10, 14, 29, 40.
6. Janosik z Tarchowej. Poemat. Wwa: F. Hoetics 1937, 30 s. Wyd. nast.; Wwa: Wiedza 1948, 44 s. Przedr. zob. poz. 10, 14, 29, 40.
Przekł. słowac.: Jánosik z Terchovej. [Przeł.] V. Mihálik. Bratislava 1962.
7. Próby bez wartości. [Wiersze]. [Wwa:] Wydawn. Sublokatorów Przyszłości 1939 [właśc.: 1940], [13], 2 s.
Wyd. konspir. Maszynopis przebitkowy. Odbito na prawach manuskryptu ó egz.
8. Jutrznie warszawskie. Poemat dramatyczny. Powst. 1941-1942.
Rkps zniszcz. [Inf. autora].
9. Spartakus. Dramat. Powst. ok. 1942. Wyd. Wwa: Wiedza 1947, 135 s. Praprem. Wr., T. Dolnośl. 1947. Przedr. zob. poz. 16, 40.
10. Pióro na wicherze. Utwory wybrane. Wwa: Wiedza 1946, 165 s.
Zawiera wybór wierszy z poz. 1-4, poematy poz. 5, 6 oraz wiersze nowe w cyklu: Pióro na wicherze.

11. Wolność – ale jaka? [Wwa]: Książka 1947, 124 s.

Zbiór art. w działach: Ziarno dzisiejszości; O nowy styl życia i twórczości; Nieugięte miasto; Brak słów; Wolność – ale jaka.

12. Notatnik warszawski. Wwa: PIW 1950, 155 s. Przedr. zob. poz. 40.

Zawiera wiersze oraz opowiadania: Co mnie z nią łączy; Moja pierwsza czytelnia; Dzień pierwszy najowy; Poranek literacki; „Mewa”; Pani Górowa; Wieczór pod Drewnicą; Zmartwychwstanie, młodzi! ...; Powrót; Berlin; Macte animo; „Fandla”; Trasa radości życia; Spacer o zmierzchu.

13. Jakub Jasiński „młodzian piękny i posepny”. [Powieść]. [Wwa:] PIW 1951, 247 s. Wyd. 2 pt. Jakub Jasiński. Wwa: Wydawn. Spółdzielcze 1986, 137 s. Przedr. zob. poz. 40.

14. Wiersze i poematy. Poezje zebrane. Wwa: KiW 1951, 223 s.

Zawiera wiersze oraz poematy poz. 4, 5, 6 oraz General Walter II nagroda konkursie poetyckim TPPR w 1949l.

15. Nasza rzecz. [Wiersze]. Wwa: PIW 1953, 45 s.

16. Poezje wybrane. Wwa: PIW 1953, 89 s.

Zawiera wiersze z poz. 1-3, fragmenty poematów [poz. 5, 6] i dramatu [poz. 9] oraz wiersze nowe.

17. Baśń o Janosiku. Opowieść filmowa. Wwa: FAW 1955, 46 s.

18. Drugi notatnik warszawski. Wwa: PIW 1955, 123 s.

Zawiera wiersze oraz opowiadania: Sprawa; Co ja zrobiłem? ...; I płynie śpiew; List z Placu Konstytucji; O zmierzchu; Pomnik; Dwaj z ulicy Wilanowskiej; Panta rei; Pół wionolczeli wody; A Praga to pies?; Co trzeba robić?

19. Warszawska karmaniola. [Powieść]. Wwa: MON 1955, 272 s. Wyd. nast. łącznie z poz. 20 pt. Czerwieńcy. Wwa: MON 1967, 517 s. Przedr. zob. poz. 40.

20. Piotr i Anna. [Powieść]. Wwa: MON 1957, 273 s. Wyd. nast. łącznie z Warszawska karmaniola zob. poz. 19. Przedr. zob. poz. 40.

21. A jeśli komu droga. Wiersze i pieśni. Wwa: PIW 1959, 57 s.

22. Władysław Broniewski. Film dokumentalny. Scenariusz. Ekran. 1959.

23. Nasz czas. [Powieść]. Wwa: MON 1961, 250 s. Przedr. zob. poz. 40.

24. Trudna wiosna. [Powieść]. Wwa: MON 1961, 214 s. Wyd. 2 Wwa: Wydawn. Spółdzielcze 1986, 182 s. Przedr. zob. poz. 40.

Przekł. niem.: Ein schweres Frühjahr. [Przeł.] K. Kelm. Berlin 1970.

25. Bruki Warszawy. [Współaut.]: M. Berman. Wwa: KiW 1964, 472 s.

Szkice z historii Warszawy od drugiej połowy XIX w. do 1939 r.

26. Dom i inne wiersze. Wwa: PIW 1964, 78 s.
Zawartość: Wiersze różne, – oraz cykle: Na pół żartem; Jak moje [przekłady: przedr. zob. poz. 29 oraz Przekłady poz. 2].
27. Dzień dzisiejszy. [Opowiadania]. Wwa: MON 1966, 246 s. Przedr. zob. poz. 40.
Zawartość: U brzegów Jaramy; Noc sylwestrowa; Po obu stronach muru; O zmierzchu; Nie deptać trawników; Dwa spotkania; Spotkanie na Times Square; Wieczorem; Wizyta; Amnestia; Wiesz; Przygoda w ekspresie; Quo vadis, domine? –; Medytacje.
28. Nim się stanie. [Poezje]. Wwa: PIW 1967, 55 s. Przedr. zob. poz. 40.
29. Wiersze i poematy. Wwa: Czyt. 1968, 386 s.
Zawiera utwory z l. 1927-1958, poematy poz. 5, 6 oraz cykl: Na pół żartem oraz Jak moje (przekłady) [poz. 26].
30. Głupia sprawa. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1969, 277 s.
31. Poezje wybrane. Wybór i wstęp ... Nota biogr.: J. Bandrowska-Wróblewska. [Wwa]: LSW 1970, 170 s.
32. Saga rodu. [Cykl powieściowy] Wwa: Czyt. [Cz. 1]. Saga rodu. 1971, 301 s.
[Cz. 2]. Na Powiślu i na Woli. Druga księga „Saga rodu”. 1974, 349 s.
Wyd. łączne pt. Saga rodu na Powiślu i na Woli. Wwa: Czyt. 1980, 555 s. Wyd. nast. tamże 1987. Przedr. zob. poz. 40.
Przekł. czes.: Saga rodu. [Przeł.] A. Balajková. Praha 1974.
33. Doświadczenia. Poezje wybrane. Wwa: PIW 1974, 257 s.
Zawiera utwory z l. 1943-1973, poemat General Walter [poz. 14], – oraz cykle: Bój to jest nasz (1971); Na pół serio.
34. Lirycznie i nielirycznie. [Wiersze]. Wwa: PIW 1974, 147 s.
Zawiera cykle: Sam na sam ze sobą; Kantata bohaterska, – z poz. 33; Bój to jest nasz; Na pół serio.
35. Dies illa. [Wiersz]. Do druku przygot. H. Piekarnik. [Wwa: b.w.] 1975, 12 s. Doświadczalna Ofic. Graficzna Pracowników Sztuk Plastycznych. Przedr. zob. poz. 39.
Druk bibliofilski.
36. Esperanza. [Powieść]. Wwa: KiW 1976, 257 s. Wyd. 3 [właśc. 2] Wwa: Wydawn. Spółdzielcze 1987. Przedr. zob. poz. 40.
37. Liryka (1926-1976). [Przedm.:] P. Kuncewicz. Wwa: PIW 1977, 231 s.
38. Nic co ludzkie. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1977, 63 s. Przedr. zob. poz. 40.
39. Pieśń o wojnie i pokoju. Utwory wybrane 1928-1976. Wwa: MON 1978, 114 s.
Zawartość: Pieśń o wojnie i pokoju; General Walter [poz. 14]; Kantata bohaterska [poz. 34]; Dies illa [poz. 35].
40. Pisma wybrane. [Wstęp:] D. Chruścielewska, P. Kuncewicz. Wwa: KiW 1978.
- T. 1. Utwory poetyckie, s. XXVIII, 463 s.
Zawartość: Juwenilia 1926-1928; 1928-1939; 1939-1945; 1945-1950; wiersze z tomów poz. 15, 21, 26, 28, 34, 38.
- T. 2. Utwory poetyckie, 344 s.
Zawiera wiersze z tomów poz. 4-6, – General Walter [poz. 14], – nowe: Pieśń; Satyra; Z lat wojny; Z „Kronik królewskich”; Spartakus [poz. 9]; Przekłady.
- T. 3. Trudna wiosna; Jakub Jasiński. [Powieści], 344 s. Zob. poz. 24, 13.
- T. 4. Czerwiec, 466 s. Zob. poz. 19, 20.
- T. 5. Saga rodu. Na Powiślu i na Woli, 553 s. Zob. poz. 32.
- T. 6. Esperanza. [Powieść], 425 s. Zob. poz. 36.
- T. 7. Opowiadania, 425 s.
Zawiera poz. 12, 23, 27.
- T. 8. Warszawskie to i owo. [Opowiadania], 254 s.
Zawartość: Co mnie z nią łączy [poz. 12]; W rękę robotniczego dziecka; Ze szkolnej ławy; Pierwszy i ostatni raz; Pierwszy rozdział przyjaźni; „Bohaterowie” wspólnego pokoju; Klucz do „Wspólnego pokoju”; Krew naszą; Lucek; „Nowa Kwadryga”; Po latach; Poranek literacki [poz. 12]; Proletariacki poeta; Noc sylwestrowa [poz. 27]; „Mewa” [poz. 12]; Okruchy wspomnień; Podczas okupacji; Zmartwychwstaniecie, młodzie! [poz. 12]; Mój patriotyzm; W Warszawie; Zamiast kwiatów; Błądzi serce; Broniewski; Na placu Teatralnym; Ta sama i nie ta sama; „To ja, Leon”; Warszawskie ogrody; Warszawa dzisiejsza.
41. Złota warszawianka. Esej. Wwa: KiW 1979, 88 s.
42. Chmurnie i dumie. [Wspomnienia]. Wwa: Iskry 1980, 347 s.
Dot. literatury i życia lit. dwudziestolecia międzywojennego, także o grupie Kwadryga.
43. Kroniki królewskie. [Wiersze satyryczne]. Wwa: Iskry 1981 [właśc. 1980], 96 s. Por. poz. 40.
44. Tamte dni i lata. [Wspomnienia]. Wwa: Iskry 1981, 363 s.
45. Kto ty jesteś? [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1982, 217 s.
Zawartość: Na rozstaju dróg; Na Podwału; Imieniny; Z domowego archiwum (1912-1913); Edward i Eugenia; Koniec Joanny Serafińskiej; Za mostem; Kto ty jesteś?; Wspomnienie; Zwycięstwo; Leśna sielanka; Nadzieja; Niedzielne przedpołudnie emerytów; Medytacje [poz. 27]; Spotkanie; Ostatni; Schizofrenia; Pogrzeb N.N.; W kowalach; Czas; Pradziadek Ambroży; Świat się zmienia; We dwoje.
46. Wiek kłęski. [Wiersze i proza poetycka]. Rzeszów: KAW 1983, 79 s.
47. Wiersze dla Sabiny. Wwa: Czyt. 1983, 77 s.
48. Miłe złego początki. Szczec.: KAW 1984, 212 s.
Zawiera wspomnienia z l. 1916-1926 oraz wiersze.
49. Na rozstajach dróg. [Opowiadania]. Rzeszów: KAW 1985, 205 s.
Zawartość: Na poziomy; Sielanka; Nadnarwiańska dywizja; Na rozstaju dróg; Na postoju; Bułanek; W Piątym Roku (Zdarczenie); Omyłka; Posterunek na Zarzeczu; Deszczowe popołu-

dnie; Weisser Mantel; Deszczowa niedziela; Odyseusz; Julia; Zwycięstwo; Wyznanie; Z pamięci; Pobjojowisko.

50. Wakacje na wsi. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1985, 260 s.

51. Pokój do wynajęcia. [Powieść]. Kat.: KAW 1986, 181 s.

Nagroda w Otwartym Konkursie Literackim KAW w 1984 na powieść z dziejów polskiej lewicy.

52. Rzecz warszawska. Wwa: KAW 1986, 207 s. Zawiera wiersze oraz opowiadania: Plac na ulicy Wolskiej; Ze znalezionej dziennika; Gdybym był młodszy; Jesień; Po obu stronach muru; Ze stenogramu zeznań; Pan Kazio; A jednak; Nauczyciel; Radość życia; Listopadowy wieczór; Cyklopi; Ta sama i nie ta sama.

53. Oto człowiek. [Wiersze]. Rzeszów: KAW 1987, 86 s.

Zawiera cykl: O mojej sztuce; Sen; Krzywousty.

54. Miniatury. [Poezje]. [Wstęp:] J. Barylanka. Rzeszów: KAW 1989, 70 s.

Wybory wierszy w przekł.: białorus.: Jak chleb i sonca. [Przeł.] K. Cvirka i in. Minsk 1970, — ros.: Nad Visloj rekoj. [Przeł.] P. Zeleznov i in. Moskwa 1962; Stichi. [Przeł.] E. Aksel'rod i in. Moskwa 1982.

Ponadto liczne teksty piosenek i utworów muzycznych, m.in.: Lecz to nic. [Muz.: O. Straszynski], Szturmówka. [Muz.: J. Ekier] Janosik. Wwa: KOPR [Komisja Propagandy Biura Informacji i Propagandy Komendy Głównej AK] 1943, 2 s. [ulotka wyd. konspir., druk anonim.; podp.: A.G.]. — Warszawskie dzieci. [Muz.: A. Panufnik]. [Wwa 1944] 2 s. [ulotka wyd. konspir.; druk anonim.]. — Do roboty. [Muz.:] W. Szpilman. Wwa: Czyt. 1951, 10 k. luźnych. Wyd. nast. [Wwa:] Wydawn. ZMP [1951]. — Na straży pokoju. Muz.: W. Szpilman. [Wwa:] Czyt. 1952, 3 s. — Cześć Partii. [Muz.:] A. Gradstein. [Kr.:] Pol. Wydawn. Gospodarcze 1954, 6 s. — Druga młodość. Piosenka o Starym Mieście. [Muz.:] M. Krzyński. [Kr.:] PWM 1954, 5 s. — Przyśpiewamy ci, Ojczyzno. [Muz.:] E. Olearczyk. Kr.: PWM 1954, 5 s. [pieśń wyróżniona na IV Świat. Festiwalu Młodzieży i Studentów w Bukareszcie w 1953]. — Warszawski dzień. [Muz.:] T. Sygietyński. Kr.: PWM 1955, 3 s. — Do zwycięstwa. Suita na motywach pieśni partyzanckich. Teksty ... [Muz.:] J. Pfeiffer. Kr.: PWM 1969, 15 s. — [Krzyże] Treny warszawskie. [Muz.:] E. Bury. [Współwyd.] M. Jastrun: Dedykacja [fragm.]. Wwa: PWM 1982, 35 s.

Przekłady

1. M. Gorki: Jegor Bułyczow i inni. Sceny dramatyczne. Przeł.: S. Brucz i ... Wyst. Kat., T. Śląski im. S. Wyspiańskiego 1947. Wyd. [Wwa:] PIW 1951, 126 s. Przedr. M. Gorki: Wybór dzieł. T. 4. Dramaty. Tamże 1954; Pisma. T. 4. Utwory dramatyczne. Tamże 1955; Pisma. T. 10. Utwory drama-

tyczne 1908-1935. Tamże 1956, — w: Antologia dramatu rosyjskiego. T. 2. Wwa: Czyt. 1954; Teatr radziecki. T. 1. Wwa: PIW 1967.

2. Jak moje. Przekłady poetyckie [z ros.]. Druk w tomie zob. Twórczość poz. 26. Wyd. osob.: Wwa: [Wydawn.] Współpraca 1987, 111 s.

Prace redakcyjne

1. M. Konopnicka: Pisma wybrane. Pod red. I. Sliwińskiej (proza), ... (poezja). Wwa: KiW.

Pod red. S.R.D.: Poezje. T. 1-2. 1951, 283 + 291 s.

2. M. Konopnicka: Wybór pism. Oprac. i przedm. ... Wwa: KiW 1954, s. XXII, 481 s. Wyd. 2 Wwa: LSW 1956.

3. Naprzód Warszawo. Antologia poetycka. Oprac. i wstępem poprzedził ... Wwa: RSW Prasa 1955, 109 s.

4. W. Eminescu: Poezje. Wybór, oprac. i wstęp ... Wwa: PIW 1960, 108 s. Wyd. 2 tamże 1977.

5. Cześć Partii 1942-1962. Materiały repertuarowe na XX rocznicę powstania PPR pod red. ... Wwa: Wydawn. Związkowe 1961, 62 s. Dod. do *Kultura i Życie* [nr 10].

6. Współczesna poezja radziecka na estradzie. Kolegium red.: ..., A. Kamińska, L. Lewin. Oprac. insc. i wstęp: J. Litwiniuk. Noty biogr.: F. Nieuważny. Przerzywniki: M. Syska. Wwa: Wydawn. Związkowe 1963, 215 s.

7. T. Arghezi: Exlibris. [Poezje]. Wybrał ... Wwa: PIW 1966, 52 s.

8. No pasaran! Wiersze o walczącej Hiszpanii. Wybór i wstęp ... Wwa: PIW 1966, 74 s.

9. Mazowieckie rytmy. Antologia poezji o Mazowszu. [Oprac.] ... [Płock:] Tow. Nauk. Płockie 1973, 158 s.

10. J.L. Kraszewski: Skarb. Wybór opowiadań. Wybór ... Przygot. do druku wg wyd. z 1880 r. i przyp.: J.L. Kowalczyk. Posł.: T. Nowacka. Wwa: LSW 1975, 474 s.

11. L. Szenwald: Poezje wybrane. [Wybór i wstęp] ... [Wwa:] LSW 1977, 120 s.

12. Strofy o Ojczyźnie. Antologia. [Wybór i oprac.] ... Wwa: Iskry 1978, 262 s.

13. Co to Polska. [Antologia poezji polskiej]. Wybór ... Wwa: KiW 1983, 94 s.

14. Pieśni powstania warszawskiego. Wybór i wstęp ... Białystok: KAW 1984, 87 s. Wyd. 2 uzupeł. tamże 1988.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1976. — SWPP 1. — PP (F. Lichodziejewska). — LP (A.Z. Makowiecki).

S. Napierski. *Wiad. Lit.* 1933 nr 12 [rec.: Autoportret]. — K. Zawodziński. *Wiad. Lit.* 1935 nr 27 [rec.: Wróżył]. — K.W. Zawodziński. *Rocz. Lit.* 1937 [rec.: Janosik z Tarchowie]. — J.J. Stępowski. Pieśń sierpniowej Warszawy. *Pol. Zbroj.* 1945 nr 170. — K. Truchanowski. Całowany ustami wolności. (Sylwetka poetycka S.R.D.) *Głos Rob.* 1946 nr 171. — T. Wojenski. Literatura rewolucyjna międzywojennego dwudziestolecia. *Wiedza i Życie* 1949 nr 8/9. — B. Biernacka. S.R.D. *Tyg. Kult.* 1963 nr 6. — A.Z. Makowiecki. Stanisław Ryszard Dobrowolski. Wwa: Ag. Aut. 1969, 59 s. — T. Wróblewska. S.R.D. *Polish Literature*, Wwa 1969 nr 1 (3). — K. Piękosz. Wierność sobie. *Literatura* 1977 nr 12. — B. Jankowska. Powtórka z twórczości. *Nowe Książ.* 1979 nr 7. — D. Chrościelewska. O twórczości S.R.D. *Mies. Lit.* 1979 nr 12. — S. Stabro. Rewolucja i stereotypy. *Student* 1981 nr 4. — E. Zalewska. „Mała ojczyzna” S. R. D. *Poezja* 1983 nr 1. — J. Marx. Swojak z Powiśla – o poezji S.R.D. W tegoż: Grupa poetycka „Kwadruga”. Wwa 1983. — J.Z. Brudnicki. Jak mi stąd odejść. *Literatura* 1986 nr 3. — J. Chojnacki. „Co zrobisz to zostanie” – pamięci przyjaciela S.R.D. *Not. Ploc.* 1986 nr 2. — K. Koźniewski. Poeta zaangażowany. *Polityka* 1986 nr 2. — K.M. Sieniański. Linia wysokiego napięcia. *Kultura* 1985 nr 28. — W. Sokorski. S. R. D. *Mies. Lit.* 1986 nr 5. — J. Bula-chovskaja. Stanislav Rišard Dobrovol'skij. Kiv: Naukova dumka 1990, 265 s.

J.Z.

DOBRYŃSKA Teresa

ur. 1943

Właściwe nazwisko: Dobrzyńska-Janusz.
Pseud.: (t.d.), T.D., Tadeusz; TD.
Teoretyk literatury.

Urodzona 10 października 1943 w Warszawie; córka Zbigniewa Godlewskiego, kupca, i Ireny z domu Bartkowiak. Uczyła się w Liceum Ogólnokształcącym nr 12 im. M. Skłodowskiej-Curie w Warszawie. Od 1961 studiowała polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim (UW). W 1964 wyszła za mąż za Jerzego Dobrzyńskiego, dyrygenta (rozwiązani). Po uzyskaniu w 1967 magisterium rozpoczęła pracę w Instytucie Badań Literackich (IBL) PAN początkowo jako stypendystka, a od 1969 – pracownik etatowy Pracowni Poetyki Lingwistycznej (później Pracownia Poetyki Teoretycznej i Języka Literackiego). Debiutowała w 1968 artykułem pt. „Z problematyki głosowej interpretacji tekstu”, opublikowanym w *Pamiętniku Literackim* (z. 3). W tymże roku została członkiem Polskiego Towarzystwa Językoznawczego oraz Polskiego Towarzystwa Semiotycznego. Prace z zakresu semantyki języka artystycznego, teorii tekstu i wersyfikacji drukowała m.in. w *Pamiętniku Literackim* i *Poradniku Językowym*. Stopień doktora nauk humanistycznych uzyskała w 1974 na podstawie pracy „Delimitacja tekstu literackiego”, napisanej pod kierunkiem prof. Marii Renaty Mayenowej. W 1977 prowadziła ćwiczenia z poetyki w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Siedleach, a w 1981-85 oraz w 1988-90 seminaria i konwersatoria z poetyki, teorii tekstu, języka poetyckiego i teorii lektury na UW. W 1980-91 należała do NSZZ „Solidarność”. Habilitowała się w 1983 na podstawie rozprawy

pt. „Metafora”. Od 1984 uczestniczyła w pracach Komitetu Głównego Olimpiady Literatury i Języka Polskiego (od 1990 – członek Prezydium). W 1984 wyszła za mąż za Kazimierza Janusza, inżyniera, współzałożyciela Ruchu Obrony Praw Człowieka i Obywatela. W 1986 uzyskała tytuł docenta. W tymże roku została sekretarzem, a w 1991 przewodniczącą redakcji wydawanej w IBL serii *Poetyka. Zarys Encyklopedyczny*. W 1988 zaczęła wyklądać teorię literatury w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej w Warszawie. Od 1989 należała do rady redakcyjnej „Słownika języka Cypriana Norwida”. Od 1990 wchodziła w skład Rady Naukowej IBL PAN (w kadencji 1993-95 wiceprzewodnicząca). W 1991 została członkiem Komisji Kultury Słowa Towarzystwa Naukowego Warszawskiego oraz kolegium redakcyjnego rocznika *Stylistyka*. W 1992 otrzymała tytuł profesora. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Delimitacja tekstu literackiego. Wr.: Ossol. 1974, 163 s. PAN IBL.

Praca doktorska.

Zawartość: Wstęp. – Zagadnienie początku i końca tekstu w ujęciach dawnych i współczesnych; Zjawiska delimitacyjne w staropolskiej pieśni kościelnej. Początki i konce bajek zwierzęcych; W poszukiwaniu tempowego wyznacznika granicy wypowiedzi; Tempowa delimitacja tekstu mówionego (na podstawie analizy autorecytacji S. Grochowiaka, K. Ilakowiczówny, J. Iwaszkiewiczza, M. Jastruna, T. Różewicza).

2. Tonizm. (Poetyka. Zarys encyklopedyczny. Dział III. T. 5). [Współaut.:] Z. Kocpzyńska. Wr.: Ossol. 1979, 186 s. PAN IBL.

Zawartość: I. Ogólna charakterystyka wiersza tonicznego. Oprac. ... i Z. Kocpzyńska. – II. Wiersz toniczny 3-akcentowy. Oprac. ... – III. 6-akcentowiec toniczny. Oprac. Z. Kocpzyńska. – IV. Inne formaty toniczne. Oprac. ... – V. Stan badań. Oprac. ... – Aneks – tabele. Oprac.: ... i Z. Kocpzyńska.

3. Metafora. [Monografia]. Red. M.R. Mayenowa. Wr.: Ossol. 1984, 249 s. PAN IBL.

Rozprawa habilitacyjna.

Nagroda im. A. Brücknera w 1984.

4. Tekst. Próba syntezy. Wwa: Wydawn. IBL PAN 1993, 45 s.

Rozprawy i studia w czasopismach i książkach zbiorowych: Wartość aspektowa i czasowa formacji typu „plywak”. *Por. Jęz.* 1969 z. 1 s. 7-15. – O semantycznej reprezentacji niektórych wyrażań metaforycznych. W: Semantyka i słownik. Wr. 1972 s. 191-208. – Metafora w baśni. W: Semantyka i struktura tekstu. Wr. 1973 s. 171-188; przekł. ros. [Przeł.] A.L. Majorov. W: Teorija mietafory. Moskva 1990. – Metafora czy baśń? O interpretacji semantycznej utworów poetyckich. *Pam. Lit.* 1974 z. 1 s. 107-122. – Kategoria aspektu w polskich współczesnych nazwach wykonawców czynności. *Por.*

Jęz. 1975 z. 7 s. 359-368. — Kategoria czasu w polskich współczesnych nazwach wykonawców czynności. *Por. Jęz.* 1975 z. 9 s. 492-499. — Opozycja aspektu dokonanego i niedokonanego a stosunek formacji podmiotowych do ich podstaw czasownikowych. *Por. Jęz.* 1975 z. 8 s. 435-442. — Opozycja: potencjalność – aktualność w polskich współczesnych nazwach wykonawców czynności. *Por. Jęz.* 1975 z. 6 s. 289-295. — Polski wiersz toniczny. W poszukiwaniu formuły systemu. [Współaut.:] Z. Kopeczyńska. *Pam. Lit.* 1977 z. 1 s. 151-169. — Delimitacja tekstu pisanego i mówionego. W: *Tekst. Język. Poetyka.* Wr. 1978 s. 101-118. — Antyczne wątki myślenia o metaforze w pismach staropolskich. W: *Studia o metaforze.* T. 1. Wr. 1980 s. 11-30. — Wiersz a recytacja. [Współaut.:] L. Pszczołowska. *Pam. Lit.* 1982 z. 3/4 s. 261-284. — Warunki interpretacji wypowiedzi metaforycznych. W: *Teoria tekstu.* Wr. 1986 s. 55-64. — Katachreza „inopiae causa”. W: *Studia o tropach.* T. 1. Wr. 1988 s. 55-66. — Swojstwa wyskazywanij i stichovye formy (na materiale polskiego toničeskogo sticha). W: *Stih u pesmi. Metrica et poetica III.* Novi Sad 1988 s. 223-235; wersja zmian. w jęz. pol.: *Typ wypowiedzi a forma wiersza (Na materiale polskiego wiersza tonicznego).* W: *Posługiwanie się znakami.* Wr. 1991 s. 35-47. — Uwarunkowania kulturowe metafory. W: *Konotacja.* Lubl. 1988 s. 155-168; przekł. ang.: [Przeł.] Z. Nierada. *Literary Studies in Poland.* Wr. T. 20: 1988. — Wypowiedź przenośna relacjonowana w mowie zależnej. W: *Tekst w kontekście.* Wr. 1990 s. 187-203; przekł. ros.: [Przeł.] G. E. Krejdlin. W: *Teorija metafory.* Moskwa 1990. — Evolucja żanra i znaczenie wybra stichowych form (na materiale polskich ezopovskich basien). W: *Metrica et poetica IV.* Novi Sad 1991 s. 93-111. — Nazwy własne w użyciach tropicznych. *Casus antonomazji.* W: *Words are physicians for an ailing mind. Sagners Slavistische Sammlung.* Band 17. München 1991 s. 135-143; przedr. w: *Studia o tropach.* T. 2. Wr. 1992 s. 27-39. — Przekład wyrażen metaforycznych (problemy znaczeniowe). W: *Synteza w stylistyce słowiankiej.* Opole 1991 s. 107-115. — *Tekst. Próba syntezy.* *Pam. Lit.* 1991 z. 2 s. 142-183; przedr. w wersji uzup. poz. 4. — Norwid w badaniach leksykologów warszawskich. *Ethos* 1992 nr 4 s. 224-228. — Metafora w przekładzie. W: *Podstawy metodologiczne semantyki współczesnej.* Wr. 1992 s. 231-250. — Spójność tekstu w perspektywie stylistycznej. W: *Systematyzacja pojęć w stylistyce.* Opole 1992 s. 49-55. — *Badania struktury tekstu – nowe źródło inspiracji stylistyki.* *Stylistyka* 1992 nr 1 s. 51-66. — *Metafora w życiu publicznym.* W: *Języki słowiankie wobec współczesnych przemian w krajach Europy Środkowej i Wschodniej.* Opole 1993 s. 15-20.

Przekład

1. A. Sławow: *Zarys wersyfikacji bułgarskiej.* [Studium]. [Przeł.] ... Wr.: Ossol. 1974, 122 s. PAN IBL.

Prace redakcyjne i edytorskie

1. *Polskie pieśni pasyjne. Średniowiecze i wiek XVI.* Red. J. Nowak-Dłużewski. Wwa: Pax 1977.

T. 1. *Teksty i komentarze.* Zebrał i oprac. M. Korolko. Oprac. językowe: J. Puzynina, ... Oprac. paleograficzne: H. Kowalewicz, 360 s.

T. 2. *Opracowanie muzyczne. Podobizny fototypiczne tekstów średniowiecznych i warianty językowe.* Oprac. muz.: J. Węcowski. Oprac. wariantów jęz.: M. Korolko, ..., 258 s.

2. *Tekst i zdanie. Zbiór studiów.* Red.: ... i E. Janus. Wr.: Ossol. 1983, 389 s. PAN IBL.

3. *Teoria tekstu. Zbiór studiów.* Red. ... Wr.: Ossol. 1986, 148 s. PAN IBL.

4. *Studia o tropach.* Red. ... T. 1-2. Wr.: Ossol. 1988, 1992, 149 + 164 s. PAN IBL.

5. *Tekst w kontekście. Zbiór studiów.* Red., wstęp ... Wr.: Ossol. 1990, 238 s. PAN IBL.

6. *Typy tekstów. [Zbiór studiów].* Red. ... Wwa: Wydawn. IBL 1992, 109 s.

7. M.R. Mayenowa: *Studia i rozprawy.* Wybór i oprac.: A. Axer i ... Wwa: Wydawn. IBL 1993, 420 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1992.

[Delimitacja tekstu literackiego:] K. Mroczek: *Elementy peryferyjne tekstu literackiego.* *Nowe Książ.* 1975 nr 18; H. Tram: *Początki i końce.* *Teksty* 1976 nr 1 – [Metafora:] J. Paszek; J. Ziomek. *Pam. Lit.* 1985 z. 3. A.H.

DODA Wiktor
1902-1983

Imiona metrykalne: Wiktor Władysław.

Pseud.: W.D.; Wiktor Dobrzycki.

Historyk literatury, krytyk literacki.

Urodzony 10 października 1902 w Stryju; syn Marcina Dody i Wiktorii z Ciechoniów. Po ukończeniu Gimnazjum Klasycznego im. K. Brodzińskiego w Tarnowie, studiował w 1921-26 polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim. Równocześnie w 1923-25 odbywał praktykę bibliotekarską w Bibliotece Czartoryskich. Debiutował w 1923 artykułem pt. „Zmierzch futuryzmu”, ogłoszonym w piśmie *Nowiny Tarnowskie „Smok”* (nr 48-50; podp. Wiktor Dobrzycki); tamże wydrukował cykl artykułów pt. „Co to jest formizm” (1923 nr 58, 62-70; podp. Wiktor Dobrzycki). Od 1927 mieszkał w Siołkowej pod Grybowem w województwie krakowskim. Artykuły i rozprawy z zakresu krytyki literackiej i historii literatury zamieszczał m.in. w *Kurierze Literacko-Naukowym* (1926, 1928), *Przeglądzie Współczesnym* (1933), *Prosto z mostu* (1935-39), *Prze-*

glądzie Powszechnym (1935, 1937), *Ruchu Literackim* (1935-37). We wrześniu 1939 opuścił Siołkowską i przez okres okupacji niemieckiej ukrywał się pracując jako prywatny nauczyciel. Po wojnie osiadł ponownie w Siołkowej i zajmował się krytyką literacką oraz historią literatury (nie pracował etatowo). Napisał w tym czasie kilka książek esejistycznych (nie wydane). Poza pojedynczymi artykułami, m.in. w *Życiu i Myśli* (1950-51), nie publikował wyników swoich badań. Zmarł, na skutek zacczadzenia, w marcu 1983 w Siołkowej.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kim był Henryk Sienkiewicz dla młodego pokolenia. Kr., Tarnów: Skł. gł. w Księg. Z. Jelenia 1925, [6] k.

Przemówienie wygłoszone w imieniu młodzieży akademickiej na uroczystej akademii ku czci H. Sienkiewicza urządzonej 24 X 1924 na UJ w Kr.

2. Na rozdrożach polskiego formizmu. (Szkic). Tarnów: Skł. gł. w Księg. Z. Jelenia 1925 [antydat. 1924], 39 s.

3. „Trylogia” Sienkiewicza wczoraj a dzisiaj. [Szkic]. Kr., Tarnów: Melitele 1925, 61 s.

4. Władysław Stanisław Reymont. Sylwetka literacka. Tarnów: Księg. Z. Jelenia 1925, 47 s.

5. Przyroda w „Trylogii” Sienkiewicza. [Szkic]. Kr.: Druk. Z. Jeleń 1927, 53 s.

6. Dookoła książki polskiej. (W czterdziestopięciociele zawodowej pracy księgarskiej Zygmunta Jelenia uwag kilka). Tarnów: Księg. Z. Jelenia 1928, 23 s.

7. Słomiany epos. Z notat o „Panu Balcerze” Koponickiej. Tarnów: Księg. Z. Jelenia 1929, 62 s.

8. Gazda czarnoleski. (Z powodu czterechsetnej rocznicy urodzin Jana Kochanowskiego. 1530-1930. Sylwetka literacka). Tarnów: Księg. Z. Jelenia 1930, 47 s.

Studia w czasopiśmie m.in.: Jakiego Żeromskiego znamy? Ze studiów nad tekstem współczesnych pisarzy polskich. *Prz. Współcz.* 1933 nr 139 s. 227-250. — O likwidację krzywdy Żeromskiego. *Ruch Lit.* 1935 nr 7/8 s. 179-186. — Beniowski W. Sieroszewskiego. *Prz. Powsz.* 1937 t. 216 s. 177-195. — Porzucony nauczyciel Sieroszewskiego. Z dziejów „Siły fatalnej” Sienkiewicza. *Nauka i Szt.* 1947 t. 5 s. 65-77. — Utarczki o Sienkiewicza. *Życie i Myśl* 1950 nr 7/8 s. 767-79.

Nadto wg inf. M. Sołtysika (*Życie Lit.* 1983 nr 17, 1984 nr 35, *Twórczość* 1984 nr 2) książki w rękopisach: Gazda na Czarnolesie [o J. Kochanowskim; fragm. pt.: Gazda czarnoleski. *Życie Lit.* 1984 nr 35 s. 1, 12-13]. — Ja Bóg [o A. Towiańskim]. — Premier bez krawata [o W. Witosiel]. — Wielki para- noik Jakub Szela.

Praca edytorska

1. S. Żeromski: Nowele, opowiadania i fragmenty. (Wybór). Wstępem i objaśn. opatrzył K. Wyka. Tekst przygot. do druku [oraz post.] ... i K. Wyka. [Wwał: Czyt. 1946, XXXIII, 326 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951. — SWPP 1.

[A. Waśkowski] A.W.: Rozmaitości literackie. *Głos Nar.* 1925 nr 106 [rec.: „Trylogia” Sienkiewicza wczoraj a dzisiaj. — [K. Czachowski] kec.: Rewizja „Pana Balcera”. *Wiad. Lit.* 1929 nr 37 [rec.: Słomiany epos. — J. Birkenmajer. *Ruch Lit.* 1934 nr 3 [rec.: Jakiego Żeromskiego znamy?]. — M. Sołtysik: Śmierć na partykularzu. *Twórczość* 1984 nr 2. **B.T.**

DOLECKI Zbigniew
1930-1990

Pseud.: D.; Kazimierz Lubelski; Outsider; Z.D.; (Z.D.); Zb.D.; (Zb.D.); (Zb.D.); (zd); ZD; (ZD).

Poeta, prozaik, krytyk, publicysta.

Urodzony 11 lipca 1930 w Toruniu; syn Czesława Doleckiego, oficera lotnika, i Czesławy z Baranowskich. Od 1935 mieszkał w Warszawie, gdzie też nadal przebywał w latach okupacji niemieckiej do upadku powstania warszawskiego. Po zakończeniu wojny powrócił do Warszawy i uczęszczał do szkół średnich, w 1950 uzyskał świadectwo dojrzałości w liceum ogólnokształcącym w Warszawie. W latach szkolnych należał do OMTUR. W 1951-52 pracował jako urzędnik w Zarządzie Nieruchomości Miejskich. Debiutował w 1952 felietonem „Strzeżmy się śmierci za życia”, opublikowanym w *Słowie Powszechnym* (nr 252). W 1953 podjął pracę w nocnej redakcji tego dziennika. W 1954 został członkiem zespołu redakcyjnego tygodnika *Dziś i jutro*, w którym debiutował jako poeta, ogłaszając pierwsze wiersze (nr 34, 50). W tym czasie nawiązał też stałą współpracę z innymi czasopismami wydawanymi przez Stowarzyszenie „Pax”: wiersze, recenzje, opowiadania i artykuły drukował w *Słowie Powszechnym* (tu m.in. od 1963 stałe recenzje pod pseud. Kazimierz Lubelski); *Wrocławskim Tygodnikiem Katolickim* (do 1980) oraz *Kierunkach* (od 1956 członek redakcji; od 1958 liczne recenzje literackie, teatralne i filmowe też pod pseud.: Outsider i Kazimierz Lubelski). W 1957 ożenił się z Anną Kowalewską. W 1957-58 był związany ze środowiskiem skupionym wokół pisma *Współczesność*, w tymże piśmie ogłaszał opowiadania, artykuły i recenzje. Współpracował nadto z czasopismami: *Orka* (1957-60), *Życie i Myśl* (1958-60, tu od 1959 liczne recenzje), *Życie Katolickie* (1959-64). W 1959 wstąpił do Stowarzyszenia „Pax”. W 1960 został członkiem ZLP, a w 1961 — SDP. Za twórczość poetycką otrzymał w 1961 Nagrodę Literacką Młodych im. W. Pietrzaka. W 1962-66 pracował jako redaktor w Instytucie

Wydawniczym „Pax”, a w 1966-90 był zatrudniony jako publicysta w tygodniku *Kierunki*. W następnych latach kontynuował bliską współpracę z tym pismem (m.in. w 1979-89 redagował dział poezji oraz rubrykę „Pocztą Pegaza”), a także ze *Słowem Powszechnym* oraz ogłaszał liczne recenzje i artykuły w *Tygodniku Kulturalnym* (do 1985) i *Tu i teraz* (do 1983). Za całokształt pracy twórczej otrzymał w 1982 nagrodę im. W. Pietrzaka w dziedzinie literatury. W 1983 został członkiem SD PRL. W 1986 otrzymał odznakę „Złote Pióro” przyznaną przez SD PRL. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1987). Zmarł 13 sierpnia 1990 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Spotkanie z Lemuelem. [Wiersze]. Wwa: Pax 1957, 83 s.
 2. Morze zatapia sny. [Wiersze]. Wwa: Pax 1959, 109 s.
 3. Królestwo z piasku. [Wiersze]. Wwa: Pax 1962, 64 s.
 4. Inskrypcje. [Wiersze]. Wwa: Pax 1965, 71 s.
 5. Dionizja. [Wiersze]. Wwa: Pax 1968, 59 s.
- Cykle: Elegie; Czas przeszły; Czas teraźniejszy; Czas połaczony.
6. Eleusis. [Wiersze]. Wwa: Pax 1971, 39 s.
 7. Wystarczy się odwrócić. [Powieść]. Łódź: WŁ 1971, 141 s.
 8. Universum. [Wiersze]. Wwa: Pax 1973, 64 s.
- Cykle: Adwenty; Wieczność bez imienia; Kraina nieskończonego lata; Amor Sacra; Hymny; Świadeństwo.
9. Wiersze wybrane. Wwa: Pax 1977, 111 s.
- Wiersze z tomów poz. 1-6, 8 oraz Z nowych wierszy.
10. Muszla egejska. [Opowiadania]. Wwa: KAW 1979, 170 s.

Zawartość: Muszla egejska; Minotaur; Niewiedzialni; Przystąpiec Styks; Opium kosmosu; Fale; Misja; Kryształowi; Bitwa pod Czarnym Lasem; Kometa; Ghorry; Wielki sen; Jaś i Małgosia; Pod białymi obłokami.

11. Poszukiwanie kluczy. [Szkice literackie]. Wwa: KAW 1981, 165 s.

Zawartość: [Wstęp]; Pelen świat Szukania [o J. Iwaszkiewicz]; Zbliżenie człowieka z ziemią [S. Pięta; Młodość Jasia Kunefala, Białowiejskie noce]; Próba panliteratury [W. Mach: Góry nad Czarnym Morzem]; Topografia i etyka [o S. Orwinowski]; Conradowskie tragedie losu [J. Conrad-Korzeniowski]; Droga do Kolchidy [o K. Paustowski]; Nad Donem i wszędzie, gdzie ludzie [M. Szolochow: Cichy Don]; Ulisses – dzieło totalne [J. Joyce'a]; Laboratorium Huxleya [A. Huxley: Kontrapunkt, Niewidomy w Ghazie, Geniusz i bogini]; Kronika wielkiego przemijania [W. Woolf: Lata]; Prawda świata i prawda człowieka [R. Penn Warren: Gubernator]; Ucieczka – kleśka i nadzieja [M. Frisch: Homo faber, Stiller]; Proces wieku [A. Camus: Obcy, Upadek]; Stacja: niemożliwość [M. Butor: Przemiana]; Romans tragiczny [L. Aragon: Aureliani]; Baśń o drogach serca [A. Fournier: Mój przyjaciel Meaulnes]; Etiuda na temat Prousta [M. Proust: Jan Santeuil].

12. Trzy etudy na sopran solo, flet i perkusję. Three studies for soprano solo, flute and percussion. Tekst ... Muz. A. Krzanowski. Partytura. Kr.: PWM [1984], 16 s.

13. Świadeństwa. [Wiersze]. Wybór i wstęp: K. Pieńkosz. Wwa: Pax 1985, 117 s.

14. Ogrody przedostatnie. [Wiersze]. Wwa: Pax 1992, 91 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1967, 1973, 1988. – SWPP 2 (M. Brykalska).
 Z. Irzyk: W stronę Conrada. *Kierunki* 1958 nr 12 [rec.: Spotkanie z Lemuelem]. – [S. Jończyk] S.J.: Poeta marzenia. *Zycie i Myśl* 1960 nr 7/8 [rec.: Morze zatapia sny]. – S. Jurkowski: Pod „innym słońcem”. *Literatura* 1978 nr 7. – S. Stanik: „Na krok od ziemi”. *Kierunki* 1978 nr 43. – L. Żuliński: Nagroda im. Wł. Pietrzaka po raz trzydziesty piąty. Z.D. – w dziedzinie literatury. *Sl. Powsz.* 1982 nr 197. – A. Nowak: Jedynym światłem sumienia. *Okolice* 1983 nr 10 [rec.: Poszukiwanie kluczy]. – P. Smogorzewski: W kręgu poezji: Świadeństwo moralnego związania. *Kierunki* 1985 nr 47 [rec.: Świadeństwo]. – A. Tchórzewski: W kręgu wartości uniwersalnych. Sylwetki poetów. *Kierunki* 1988 nr 33 s. 11. – [Ogrody przedostatnie:] S. Jurkowski: Po innej bytu stronie. *Twórczość* 1993 nr 6; J. Sikora: Przed odejściem poza horyzont. *Nowe Książ.* 1993 nr 7.

A.H.

DOLEŻAN Wiktor
1870-1917

Krypt.: W.D.; Wiktor D-n.
 Polonista, publicysta.

Urodzony w 1870 w Krakowie; syn Wiktora i Rozalii Doleżanów. Uczęszczał do Gimnazjum św. Anny w Krakowie, w którym w 1888 uzyskał świadectwo dojrzałości. W tymże roku podjął studia na Uniwersytecie Jagiellońskim, najpierw na Wydziale Prawa (1888/89), a następnie kolejno na Wydziale Lekarskim (1889-91) i Wydziale Filozoficznym (1890-92). Debiutował w 1892 artykułem pt. „O napiwku”, zamieszczonym w *Kurierze Polskim* (nr 270). W 1892-94 kontynuował naukę na Wydziale Filozoficznym uniwersytetu w Wiedniu. Po ukończeniu studiów uczył w seminarium nauczycielskim w Tamowie. Równocześnie zajmował się pracą dziennikarską; publikował obrazki społeczno-obyczajowe, artykuły dotyczące wychowania młodzieży oraz teksty z zakresu geografii i turystyki, m.in. na łamach balneologiczno-literackiego *Zdrowiska* (także redaktor w 1898-1901), *Ateneum* (1899-1900), *Biesiady Literackiej* (1899-1901; także pod krypt. W. D.; tu m.in. cykl pt. „Świat”), *Wędrowca* (1901, 1903), *Czasu* (1907). W 1910 poszerzył swoje kwalifikacje zawodowe składając egzamin nauczycielski. Od 1901 redagował w wydawnictwie Zygmunta Jelenia serię *Biblioteka Krytyczna Arcydział Literatury Polskiej*, w której ogłaszał m.in. własne opracowania. W 1912 objął stanowisko dyrektora seminarium nauczycielskiego w Rudniku, a następnie w Kętach, gdzie był również rad-

ca miejskim i przewodniczącym Koła Towarzystwa Szkół Ludowych. Zmarł 13 stycznia 1917 w Kętach.

TWÓRCZOŚĆ

1. Krótki rys dziejów literatury polskiej. Dla użytku uczniów i uczennic szkół średnich, jako też seminariów nauczycielskich. Oprac. ... T. 1-2. Tarnów: J. Pisz 1898, 131 + 132 s. Wyd. nast.: wyd. 2 przejr. i powiększ. Lw.: Seyfarth i Czajkowski 1901, 199 s., wyd. 3 przejr. i znacznie rozszerz. tamże 1905, 230 s.; wyd. 4 przejr. i uzup. Lw.: Księg. G. Seyfartha 1908; wyd. 5 przejr. i uzup. Tarnów: Księg. Z. Jelenia 1911, 262 s.; [Toledo, Ohio: A. A. Paryski] 1913, 486 s.; wyd. 6 przejr. i uzup. Tarnów: Z. Jeleń 1915 [na okł. r. wyd.] 1916.

2. Henryk Sienkiewicz: Ogniem i mieczem. Oprac. ... Tarnów: Z. Jeleń 1901, 51 s. *Bibl. Krytyczna Arcydzieł Lit. Pol.* Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1907, wyd. 3 1914, wyd. 4 1918, wyd. 4 [!] 1920 [antydat. 1919], 1922, 1924, wyd. nowe, popraw. i rozszerz. przygot. do druku W. Dobrzyński 1929; wyd. nowe, popraw. i rozszerz. przygot. do druku W. Dobrzyński. Kr.: Krak. Tow. Wydawn. 1946, 80 s.

3. Krótki rys dziejów powszechnych. Cz. 1: Dzieje starożytne. Tarnów: Z. Jeleń 1901, 121 s.

4. Dzieje literatury powszechnej. Podręcznik do nauki szkolnej ułożył ... Z. 1. Kr.: Księg. D.E. Friedleina 1903, 364, XV s. Wyd. 2 przejr. i uzup. Tarnów: Z. Jeleń 1909.

5. Henryk Sienkiewicz: Pan Wołodyjowski. Oprac. ... Tarnów: Z. Jeleń 1903, 36 s. *Bibl. Krytyczna Arcydzieł Lit. Pol.* Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1909, wyd. 3 1914, wyd. nowe 1917, wyd. 4 [!] 1919, wyd. 5 1920, wyd. nowe, popraw. i rozszerz. przygot. do druku W. Dobrzyński 1927, 95 s.; wyd. nowe popraw. i rozszerz. przygot. do druku W. Dobrzyński. Kr.: Krak. Tow. Wydawn. 1946.

6. Henryk Sienkiewicz: Potop. Oprac. ... Tarnów: Z. Jeleń 1903, 56 s. *Bibl. Krytyczna Arcydzieł Lit. Pol.* Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1909, wyd. 3 1913, wyd. 4 1917, wyd. 5 1919, wyd. 6 1920, 1921, wyd. nowe, popraw. i uzup., przygot. do druku W. Dobrzyński 1925, 100 s., wyd. nowe, popraw. i uzup., przygot. do druku W. Dobrzyński 1929; wyd. nowe, popraw. i uzup., przygot. do druku W. Dobrzyński. Kr.: Krak. Tow. Wydawn. 1946.

7. Historia sztuki. Podręcznik do nauki szkolnej. Kr.: W. Kornecki 1904, 336 s. Wyd. nast.: wyd. 2 przejr. i uzup. W. Kryciński. Kr.: A. Raczyński 1909, wyd. 3 przejr. i uzup. tamże 1914.

8. Mandzuria. Opis kraju i ludzi. Na podstawie najlepszych źródeł oprac. ... Wwa: Druk. A.T. Jezierski 1904, 160 s.

9. Henryk Sienkiewicz: Krzyżacy. Oprac. ... Tarnów: Z. Jeleń 1906, 48 s. *Bibl. Krytyczna Arcydzieł Lit. Pol.* Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1912, wyd. 3 1918, wyd. 4 1920, 1921, wyd. 4 [!] 1923, wyd. nowe popraw. i uzup. przygot. do druku W. Dobrzyński 1932 [antydat. 1931], 72 s.; wyd. nowe, popraw. i uzup. przygot. do druku W. Dobrzyński. Kr.: Krak. Tow. Wydawn. 1946.

10. Henryk Sienkiewicz: Quo vadis. Oprac. ... Tarnów: Z. Jeleń 1906, 50 s. *Bibl. Krytyczna Arcydzieł Lit. Pol.* Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1912, wyd. 3 1917, wyd. 4 1919, 1921, 1923; Kr.: Krak. Tow. Wydawn. 1946.

11. Ilustrowane dzieje piśmiennictwa polskiego. Przystępnie opowiedział ... Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1906, 339 s.

12. Podręcznik do egzaminu kwalifikacyjnego dla nauczycieli szkół ludowych pospolitych. Ułożył ... Kr.: Spółka Wydawn. Pol. 1907, 312 s. Wyd. 2 znacznie powiększone tamże 1913, 328 s.

13. J.I. Kraszewski: Stara baśń. Powieść z IX wieku. Oprac. ... Tarnów: Z. Jeleń 1909, 42 s. *Bibl. Krytyczna Arcydzieł Lit. Pol.* Wyd. nast.: tamże: wyd. 3 [!] 1920, 1921, 1924, wyd. nowe, popraw. i rozszerz. przygot. do druku W. Dobrzyński 1927, 74, [6] s.; wyd. nowe, popraw. i rozszerz. przygot. do druku W. Dobrzyński. Kr.: Krak. Tow. Wydawn. 1946.

14. Henryk Rzewuski: Listopad. Oprac. ... Tarnów: Z. Jeleń 1914, 45 s. *Bibl. Krytyczna Arcydzieł Lit. Pol.* Wyd. nast. tamże: wyd. 3 [!] 1920, 1923, wyd. nowe popraw. i rozszerz. przygot. do druku W. Dobrzyński 1926, 79 s.

15. Maria Konopnicka: Pan Balczer w Brazylii. Oprac. ... Tarnów: Z. Jeleń 1914, 44 s. *Bibl. Krytyczna Arcydzieł Lit. Pol.* Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1920, 1922.

16. Adam Mickiewicz: Pan Tadeusz czyli ostatni zajazd na Litwie. Historia szlachecka z 1811 i 1812 roku we dwunastu księgach wierszem. Oprac. ... Tarnów: Z. Jeleń 1917, 58 s. *Bibl. Krytyczna Arcydzieł Lit. Pol.* Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1919, wyd. 2 [!] 1920, 1921 [?], wyd. nowe, popraw. i uzup. 1926, 78 s., wyd. nowe, popraw. i uzup. 1930; wyd. nowe popraw. i uzup. Kr.: Krak. Tow. Wydawn. 1946, wyd. 2 [!] tamże 1947.

Przekłady i przeróbki

1. S. Hedin: Przez pustynie Azji. W przekł. skróconym ... Przedm.: J. Ochorowicz. T. 1-2. Wwa: Druk. A. T. Jezierski 1900, 176 + 176 s.

2. Wychowanie młodzieży. Na podstawie dzieła dra F.W. Förstera oprac. ... Kr.: Spółka Wydawn. Pol. 1910, VII, 271 s.

Praca redakcyjna

1. Wypisy do literatury powszechnej. T. 1. Świat starożytny. Ułożył ... Kr.: Spółka Wydawn. Pol. 1913, 228 s.

OPRACOWANIA (wybor)

SWPP 1.

B. Chlebowski. *Książka* 1905 nr 11 [rec.: Krótki rys dziejów literatury polskiej]. — W. Jabłonowski. *Książka* 1905 nr 11 [rec.: Dzieje literatury powszechnej].

B.T.

DOŁĘGA-MOSTOWICZ Tadeusz 1898-1939

Do 1925 używał nazwiska: Mostowicz. Pseud.: Most; T.D.; T.D.-M.; (t.m.); T.M.; Tad. D.M.; Tadem; Tem. Powieściopisarz, felietonista, dziennikarz.

Urodzony 10 sierpnia 1898 w Okuniewie (gubernia witebska); syn Stefana Mostowicza, właściciela majątku ziemskiego, z zawodu prawnika, i Stanisławy z Potopowiczów. Po ukończeniu gimnazjum, studiował od 1915 prawo na uniwersytecie w Kijowie (do wybuchu rewolucji w 1917). W czasie studiów należał do konspiracyjnej Polskiej Organizacji Wojskowej. Po powrocie do Warszawy ok. 1918 (prawdopodobnie przez Finlandię i Szwecję) zaciągnął się jako ochotnik do wojska. W 1920 brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej. Po opuszczeniu wojska, w 1922-28 pracował w dzienniku *Rzeczpospolita* (związany z Chrześcijańską Demokracją) początkowo jako zecer, następnie kolejno jako korektor i redaktor. W piśmie tym debiutował w 1925 artykułem pt. „W krainie kontrastów” (nr 13; podp. T.M.), zaczął też ogłaszać drobne opowiadania i humoreski, a w latach następnych (do listopada 1928) publikował liczne felietony i artykuły (m.in. podp.: Most., T.M., Tad. D.M., Tadem, Tem). We wrześniu 1927, w związku z antyrządową wymową jego felietonów, został pobity przez bojówkarzy z obozu piłsudczyków. Około 1928 rozpoczął twórczość powieściopisarską; pierwszą swoją powieść pt. „Ostatnia brygada” opublikował w 1930 w katowickim piśmie *Polonia*. Utwory prozą i artykuły ogłaszał też w *Wiadomościach Literackich* (1931, 1937), *ABC* (1932, 1936), *Expressie Porannym* (tu w 1937-38 kilka powieści w odcinkach), *Kinie* (1937-38). W 1939 nawiązał kontakt z amerykańską wytwórnią filmową Warner Bros, dla której opracował dwa scenariusze. Po wybuchu II wojny światowej brał udział w kampanii wrześniowej w stopniu kaprala podchorążego kawalerii. Dotarł wraz z oddziałem do Kut nad granicą węgierską, gdzie zorganizował milicję miejscową strzegącą mostu granicznego nad

Czeremoszem. Zginął 20 września 1939 w Kutach w czasie zajmowania miasteczka przez oddziały radzieckie i został pochowany na miejscowym cmentarzu; 24 listopada 1978 sprowadzono prochy do Warszawy i pochowano w katakumbach na Cmentarzu Powązkowskim.

TWÓRCZOŚĆ

1. Ostatnia brygada. Powieść współczesna. *Polonia* 1930 nr 1948-2079. Wyd. osob. Wwa: Rój 1932, 319 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 [1934], wyd. 3 1937, wyd. 4 1939; zob. też poz. 20.

Adapt. film.: Ostatnia brygada. Prawo do szczęścia. Scenariusz: A. Stern. Ekran. 1938.

2. Kariera Nikodema Dyzmy. Powieść współczesna. *ABC* 1931 nr 1-132. Wyd. osob. Wwa: Rój 1932 [właśc. 1931], 355 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1933, wyd. 3 1935 [właśc. 1934], wyd. 4 1937 [właśc. 1936]; wyd. 4 [!] New York: Roy [ok. 1946]; Kat.: Literatura Pol. 1947; wyd. 2 [!] ze wstępem Z. Miżnera Wwa: Czyt. 1955, tamże: wyd. 3 1956, wyd. 4 1958, wyd. 5 1968, wyd. 6 1972; wyd. 7 Wwa: Zrzesz. Księg. 1983; Toronto: Bibl. *Związkowca* 1985; Wwa: Spółka Wydawn.-Księg. 1991; Gdynia: Miel 1991; zob. też poz. 20.

Przełt.: litew.: Nikodemō Dyzmos karjera. [Przełt.] J. Krūninas. Kaunas [1938]; Nikodemo Dyzmos karjera. [Przełt.] A. Antanavičius. Vilnius 1969. — niem.: Die seltsame Karriere des Nikodemus D. [Przełt.] A. Hermann. Berlin 1958. — orm.: [Przełt.] O. Sanagian. Erevan 1971. — ros.: Kar'era Nikodima Dyzmy. [Przełt.] I. Fol'k. Moskva 1935, wyd. nast. 1966. — serb.-chorw.: Karijera Nikodema Dizme. [Przełt.] M. Dragović. Beograd 1961. — słowac.: Muž i oprášenom fraku. [Przełt.] M. Krkoškova. Bratislava 1970. — ukr.: Kar'era Nykodyma Dyzmy. [Przełt.] O. Fedosenko. Kijv 1964, wyd. 2 1968. — uzbec.: Kar'era Nikodima Dyzmy. [Przełt. z ros.] Ch. Turabekov. Taškent 1973. — węgier.: Karrier. [Przełt.] I. Mészáros. Budapest 1962.

Adapt. film.: Nikodem Dyzma. Scenariusz: L. Starski. Ekran. 1956. — teatr.: Kariera. Adapt. S. Powołocki. Wyst. Łódź. T. 7.15, 1960, przełt. ros.: Karera. Satiričeskaja p'esa v 3 dejstvijač, 7 kartinach. [Adapt.] S. Povolockij. Moskva 1960, 114 s. powiel.; Kariera Nikodema Dyzmy. [Operetka]. Libreto oprac. S. Povolockij. Teksty piosenek: J. Słowikowski. Muz.: A. Hundziak. Wyst. Lubl., Operetka Lubel. 1972. — tv: M. Nowicki, W. Orzechowski, J. Rybkowski. TV 1979 [serial w 6 cz.].

3. Bracia Dalcz i S-ka. [Powieść]. *Wiecz. Warsz.* 1932 nr 320-368, 1933 nr 1-121. Wyd. osob. T. 1-2. Wwa: Rój 1933, 306 + 261 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1936-1937; wyd. 3 Kr.: WL 1959, wyd. 2 [!] tamże 1989.

4. Kiwony. [Powieść]. *ABC* 1932 nr 14-124. Wyd. osob.: T. 1-3. Przedm.: J. Rurawski. Biały-stok: KAW 1986, 294 s., dodruk 1987.

5. Prokurator Alicja Horn. [Powieść]. *Wiecz. Warsz.* 1932 nr 1-189. Wyd. osob. T. 1-2. Wwa: Rój [1932]-1933, 386 + 251 s. Wyd. nast.: wyd. 3 [!] tamże 1939 [właśc. 1938]; Wwa: Inst. Wydawn. im. A. Frycza Modrzewskiego 1991.

Adapt. film.: B. Land, M. Flantz. Ekran. 1933.

6. Świat pani Malinowskiej. Powieść. Wwa: Cz. Kozłowski 1934, 350 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Rój 1939; Kr.: Przełom 1948; wyd. łączne z poz. 7 zob. poz. 20.

7. Trzecia pleć. Powieść. Wwa: Rój 1934, 340 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1934, wyd. 3 1937; New York: Roy [ok. 1945]; wyd. z przedm. J. Rurawskiego Białystok: KAW 1989; wyd. łączne z poz. 6 zob. poz. 20.

8. Złota maska. [Powieść]. *Wiecz. Warsz.* 1934 nr 274-370, 1935 nr 1-5. Wyd. osob. Wwa: Rój 1935, 299 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1936; wyd. z przedm. J. Rurawskiego Białystok: KAW 1988; wyd. łączne z poz. 10 zob. poz. 20.

ciąg dalszy zob. poz. 10.

Adapt. film. łącznie z: Wysokie proggi [poz. 10]. Scenariusz: N. Sąddek i J. Fethke. Ekran. 1939.

9. Dr Murek zredukowany. [Powieść]. *Wiecz. Warsz.* 1935 nr 328-365, 1936 nr 1-52. Wyd. osob. Wwa: Rój 1936, 364 s. Wyd. 2 tamże 1939 [właśc. 1938]; wyd. nast. Białystok: KAW 1993. Zob. też poz. 20.

ciąg dalszy zob. poz. 11.

Adapt. łącznie z: Drugie życie dra Murka [poz. 11]; film.: Doktor Murek. Ekran. 1939. — tv: Doktor Murek. Scenariusz: W. Lesiewicz, E. Kabat. Ekran. 1979 [serial w 6 cz.].

10. Wysokie proggi. [Powieść]. *Wiecz. Warsz.* 1935 nr 6-101. Wyd. osob. Wwa: Rój 1935, 263 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1937 [właśc.] 1936; wyd. z przedm. J. Rurawskiego Białystok: KAW 1988; wyd. łączne z poz. 8 zob. poz. 20.

Część druga poz. 8.

Adapt. film. zob. poz. 8.

11. Drugie życie doktora Murka. [Powieść]. *Wiecz. Warsz.* 1936 nr 53-157. Wyd. osob. Wwa: Rój 1936, 345 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1939; wyd. inne Białystok: KAW 1993. Zob. też poz. 20.

Część druga poz. 9.

Adapt. film. i tv zob. poz. 9.

12. Znachor. [Powieść]. *Wiecz. Warsz.* 1936 nr 286-369, 1937 nr 1-24. Wyd. osob. Wwa: Rój 1937, 323 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1938; z podtyt.: Powieść-film. Poznań: Druk. Pol. 1938; wyd. nowe Wr.: Dobra Książka 1946, wyd. 4 tamże 1949; Łódź: Poziom 1956; Toronto: Polish Voice 1977; Wwa: WAiF 1988; Rzeszów: Wydawn. Rzeszowskie Zakłady Graf. 1990; Kat.: Książ. 1991; Rzeszów: Resovia 1991; wyd. łączne z Profesor Wilczur (poz. 15) Łódź: WŁ 1985; Wwa: Labos 1990; zob. też poz. 20.

ciąg dalszy zob. poz. 15.

Przekł. bułg.: Znachar' [Przeł.] V. Genovska-Gerčeva. Sofija 1941; Znachar. [Przeł.] A. Balkandžieva. Sofija 1988. — flamandzki: De kwakzalver. Antwerpen 1946. — litew.: Genijus. [Przeł.] St. Paulauskas. Kaunas 1939. — rum.: Vraciul. [Przeł.] I. Petrica. București 1991. — słowack.: Mastičkár. [Przeł.] S. Joniak. Bratislava 1950; Mastičkár. [Przeł.]

O. Joniaková-Hrdličková. Bratislava 1968, wyd. nast. 1969, 1972, 1990.

Adapt. film.: A. Stern. Ekran. 1937; J. Fuksiewicz i J. Hoffman. Ekran. 1982.

13. Ich dziecko. Powieść. *Expr. Poranny* 1937 nr 59-174. Wyd. osob. Wwa: Rój 1937, 374 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1938; wyd. łączne z poz. 14 zob. poz. 20.

14. Trzy serca. [Powieść]. *Expr. Poranny* 1937 nr 261-274, 1938 nr 1-24. Wyd. osob. Wwa: Rój 1938, 376 s. Wyd. nast. łączne z poz. 13 zob. poz. 20.

15. Profesor Wilczur. Powieść. *Expr. Poranny* 1938 nr 125-247. Wyd. osob. Wwa: Rój 1939, 378 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1939; wyd. z podtyt.: Powieść filmowa. T. 1-2. Poznań: Druk. Pol. 1939; Wr.: Dobra Książka 1947; wyd. 4 tamże 1949; Łódź: Poziom 1956, wyd. 2 tamże 1956 [właśc. 1957]; wyd. 2 [!] Wwa: WAiF 1990; Rzeszów: Resovia 1991; wyd. łączne ze Znachor (poz. 12) Łódź: WŁ 1985; Wwa: Labos 1990; zob. też poz. 20.

ciąg dalszy zob. poz. 12.

Przekł. bułg.: Moral' [Przeł.] V. Genovska-Gerčeva. Sofija [ok. 1942]; Moral' [Przeł.] M. Ivanova. Sofija 1989. — rum.: Vraciul partea a doua. [Przeł.] I. Petrica. București 1991.

Adapt. film.: Profesor Wilczur. Scenariusz: A. Stern. Ekran. 1938.

16. Biały murzyn. [Scenariusz wg dramatu M. Bałuckiego]. Ekran. 1939.

17. Pamiętnik pani Hanki. [Powieść]. *Expr. Poranny* 1939 nr 8-112. Wyd. osob. Wwa: Rój 1939, 376 s. Wyd. nast.: Kr.: Przełom 1948 [właśc. 1947]; Wwa: Czyt. 1956, tamże: wyd. 2 1956, wyd. 3 1958; wyd. 4 Wwa: KiW 1971, toż dodruk 1971; wyd. 5 t. 1-3. Wwa: KiW 1986; zob. też poz. 20.

Przekł. ukr.: Sčodennik pani Ganki. [Przeł.] V. Landa. Kiiv 1973. — węgier.: Hanka asszony naplőja. [Przeł.] I. Mészáros. Budapest 1961.

Adapt. film.: S. Lenartowicz. Ekran. 1963.

18. Testament prof. Wilczura. Scenariusz filmowy. Ekran. 1939 (premiera 1942).

19. Trzy serca. Scenariusz filmowy. Ekran. 1939.

20. Utwory wybrane. Wybór: J. Rurawski. Łódź: WŁ.

T. 1: Znachor; Profesor Wilczur. 1988, 496 s. Zob. poz. 12, 15.

T. 2: Ostatnia brygada; Czeki bez pokrycia. 1988, 459 s. Zob. poz. 1.

Powieść „Czeki bez pokrycia” wyd. pod pseud. W.M. Dębóróg. Wwa: Rój 1933 została błędnie przypisana T.D.-M.; jej autorem jest Jerzy Zdziechowski [dokumentacja w Pracowni Dokumentacji Literat. Współczesnej IBL PAN w Wwiel].

T. 3: Kariera Nikodema Dyzmy. 1989, 290 s. Zob. poz. 2.

T. 4: Świat pani Malinowskiej; Trzecia pleć. 1989, 460 s. Zob. poz. 6, 7.

T. 5: Trzy serca; Ich dziecko. 1989, 633 s. Zob. poz. 14, 13.

T. 6: Pamiętnik pani Hanki. 1990, 285 s. Zob. poz. 17.

T. 7: Złota maska; Wysokie progi. 1990, 399 s. Zob. poz. 8, 10.

T. 8: Doktor Murek zredukowany. 1990, 262 s. Zob. poz. 9.

T. 9: Drugie życie doktora Murka. 1990, 249 s. Zob. poz. 11.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. – PP (E. Głębička). – PSB (J. Bakanacz). – LP (A.Z. Makowiecki).

[Kariera Nikodema Dyzmy:] S. Piasecki: Mocny człowiek. W tegoż: Prosto z mostu. Wwa 1934; W. Pietrzak: Od Barcza do Nikodema Dyzmy. *Dziś i Jutro* 1947 nr 49, przedr. w tegoż: *Rachunek z dwudziestoleciami*. Wwa 1955; J.A. Szczepański: Dymisja Nikodema Dyzmy. *Dz. Lit.* 1948 nr 3. – A. Lempicka: M. – pisarz drobnomieszczaństwa. *Twórczość* 1950 nr 2. – L. Grzeniewski: Bohater tamtych czasów. *Po prostu* 1954 nr 40 [dot.: Kariera Nikodema Dyzmy]. – S. Brucz: Kariera D.-M. *Kronika* 1957 nr 21. – L. Armatys: T.D.-M. – pisarz filmowy. *Ekran* 1965 nr 50/51. – S. Lichański: Nikodem Wielki. W tegoż: *Cienie i profile*. Wwa 1967. – J. Pieszczachowicz: Dyzma i inni. *Mies. Lit.* 1969 nr 8. – A. Grzymala-Siedlecki: D.-M. W tegoż: *Nie pożegnani*. Kr. 1972. – M. Hendrykowska: D.-M. przepis na powieść. *Nurt* 1979 nr 4. – J. Łobodowski: Doktor Murek redivivus. *Wiadomości*, Londyn 1980 nr 14/15. – J. Nowakowski: Mechanizmy „trywialnego piękna”; *Kobiety w powieściach T.D.-M.* W tegoż: *W kregu obiegowych ideałów estetycznych*. Rzeszów 1980. – S. Pogoda-Kalicki: Kariera ojca Nikodema Dyzmy. *Wiadomości*, Wr. 1980 nr 21. – A.T.: O śmierci T.D.-M. *Biul. Kola Luwian*, Londyn 1983 nr 45. – J. Rurawski: Tadeusz Dołęga-Mostowicz. Wwa: *Wiedza Powsz.* 1987, 384 s. – J. Lewandowski: *Mitologia D.-M. Kierunki* 1988 nr 28. – K. Wołny: Ostatnie zapiski T.D.-M. (Dziennik z pierwszych dni września 1939 r.). *Okolice* 1988 nr 10. – P. Śliwiński: *Ku przestrodze ... Portret kobiety w powieściach T.D.-M.* W: *Dwór mający w sobie osoby i mózgi rozmaite*. Pozn. 1991.

E.G.

DOMAGALIK Janusz ur. 1931

Prozaik, dziennikarz, autor utworów dla młodzieży.

Urodzony 5 lipca 1931 w Czeladzi; syn Bolesława Domagalika, księgowego, i Leonardy z domu Herchold, urzędniczki. Do szkoły średniej uczęszczał w Będzinie. Od 1945 działał w ZHP, ZMW „Wici” oraz ZMP. Po zdaniu matury w 1949 studiował przez pewien czas na Wydziale Dyplomatyczno-Konsularnym Akademii Nauk Politycznych w Warszawie. W 1950 rozpoczął pracę dziennikarską w redakcji pisma dla młodzieży *Świat Młodych*, na którego łamach debiutował opowiadaniem o tematyce harcerskiej pt. „Nasza «Szturmowa»” (nr 36-38), a następnie ogłaszał utwory dla młodzieży (do 1969). W 1950 został członkiem SDP. Od 1951 studiował polonistykę w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Warszawie. W 1952 ożenił się z Krystyną Kulakowicz. W 1955 został członkiem PZPR. W 1956 uzyskał stopień magistra. Od października te-

goż roku do 1968 był redaktorem naczelnym *Świata Młodych*. W 1966-75 współpracował z telewizją jako autor scenariuszy widowisk telewizyjnych dla młodzieży (około 30; emitowane m.in. w cyklu „Spotkamy się po piątej ...”). W 1968 został redaktorem naczelnym redakcji programów dla dzieci i młodzieży Polskiego Radia. Od tegoż roku należał do ZLP. Za twórczość dla dzieci i młodzieży otrzymał w 1975 nagrodę literacką Prezesa Rady Ministrów, w 1977 przyznawany przez dzieci Order Uśmiechu, a w 1980 – Harcerską Nagrodę Literacką oraz Orle Pióro (nagroda w plebiscycie ogłaszanym przez redakcję *Płomyka*). Od listopada 1980 do grudnia 1981 był redaktorem naczelnym Programu III Polskiego Radia; następnie od 1982 do przejścia na emeryturę w 1990 pracował nadal w redakcjach literackich Polskiego Radia. W 1983 został członkiem Zarządu Głównego ZLP. Był laureatem wielu konkursów literackich. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1965), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1968), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1973), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1979). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. *Astroekspedycja*. [Współaut.:] S. Borowiecki. Wwa: Wydawn. Harcerskie 1959, 170 s.

Praca popularyzatorska z zakresu astronautyki.

2. *Męska sprawa*. [Opowiadanie]. Wwa: PZWS 1963, 15 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1964, wyd. 3 1973.

Adapt. tv: TV 1967.

3. *Drobna rzecz*. [Widowisko]. TV 1966.

4. *Jak się odkochać*. [Monodram]. TV 1966. Wraz z poz. 6 druk pt. *Zakochany* w zbiorze poz. 11.

5. *Koniec wakacji*. [Powieść]. Wwa: NK 1966, 205 s. Wyd. nast.: wyd. 2-8 tamże w 1969-1990; wyd. 7 [!] Wwa: KAW 1990. Por. poz. 17.

Wersja pierwotna pt. „Skarb”. Druk *Świat Młod* 1961 nr 96-104, 1962 nr 1-7, 9-16.

Przełt.: azerbejdż.: [Przeł.] N. Alakbarov. Baku 1979, – bułg.: *Kraj na wakancjara*. [Przeł.] A. Balkandzieva. Sofija 1976, – czes.: *Konec prázdnin*. [Przeł.] H. Stachová. Praha 1987, – duń.: *Ferien er forbi*. Albertslund 1973, – niem.: *Ich habe mich entschieden ...* [Przeł.] O.J. Tauschinski. Wien 1971, wyd. nast. tamże: wyd. 2 1972, wyd. 3 1978, – ros.: *Konec kanikul*. [Przeł.] S. Szwajckij. Moskwa 1977, – słowac.: *Konec prázdnin*. [Przeł.] P. Čačko. Bratislava 1974, – ukr.: *Kinec kanikul*. [Przeł.] J. Popsujenko. Kív 1981, – włos.: *L'Estate dei colombi*. [Przeł.] L. Draghi. Firenze 1976.

Austriacka Nagroda Państwowa w dziedzinie literatury dla dzieci i młodzieży w 1971 (wraz z tłumaczem O.J. Tauschinskim). Książka wpisana przez Międzynarodowe Kuratorium Książki Dziecięcej (IBBY) na Listę Honorową im. H.Ch. Andersena w 1974.

6. *Zakochany*. [Monodram]. TV 1966. Por. poz. 11.

7. Zginął zeszyt. [Widowisko]. TV 1966.
8. Anka. [Widowisko]. TV 1967.
I nagroda w konkursie Telewizji Polskiej w 1967.
9. Banda Rudego. [Widowisko w 4 cz.]. TV 1967. Por. poz. 19, 24.
Części cyklu: 1. Taki sobie Pająk; 2. Gdzie jest sztandar; 3. Apacze; 4. Brygidka i chłopcy.
Adapt. radiowa pt. Chłopcy od Rudego. Cz. 1-20: Radio 1975.
10. Księżniczka. [Widowisko]. TV 1967. Por. poz. 11.
11. Księżniczka i chłopcy. [Opowiadania]. Wwa: Wydawn. Harcerskie 1967, 206 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1968; wyd. 3 Wwa: Horyzonty 1973; wyd. 4 Wwa: MAW 1977, wyd. 5 tamże 1984; Łódź: Parnas 1992.
Zawartość: Pająk; Mecz; Zakochany [por. poz. 4 i 6]; Śnieg; Gitara; Dziewiąta; Księżniczka [por. poz. 10].
Przeł. ros.: Princessa i mal'ciški. [Przeł.] A. Ljauer, S. Tonkonogova, M. Bruchnova. Moskwa 1989.
12. Ile? Pięć. Czego? Przypód. Czyich? Detektywa Konopki. [Opowieść]. Wwa: NK 1968, 250 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1980, wyd. 3 1988, wyd. 4 1989; wyd. 5 pt.: Pięć przypód detektywa Konopki. Wwa: KAW 1989.
Przeł.: niem.: Meisterdetektiv Konopka. [Przeł.] B. Hiller. Hannover 1972; wyd. nast. pt. Meisterdetektiv tamże 1986, — słowac.: Pát pripadov detektiva Konópku. [Przeł.] P. Cabko. Bratislava 1991.
13. Idąc do siebie. [Opowiadanie]. Wwa: Wydawn. Harcerskie 1970, 30 s.
Nagroda w konkursie Wydawn. Harcerskiego przy współudziale Komendy Głównej ZHP w 1969.
Adapt. radiowa: Radio 1970.
14. Marek. [Nowela]. Wwa: Horyzonty 1971, 125 s. Wyd. 2 tamże 1974. Por. poz. 20.
Ciąg dalszy zob. poz. 16.
15. Skarb szeryfa. [Opowiadanie]. *Plumyczek* 1972 nr 17-21. Wyd. osob. Wwa: Ruch 1972, 74 s. Wyd. 2 tamże 1973.
16. Irmina. [Nowela]. Wwa: Horyzonty 1974, 130 s. Por. poz. 20.
Początek zob. poz. 14.
17. Koniec wakacji. Scenariusz filmowy. Ekran. 1974. Por. poz. 5.
Nagroda Jury Dziecięcego na V Międzynarodowym Festiwalu Filmów dla Dzieci i Młodzieży w Moskwie w 1975.
18. Jak mała Agata szła na koniec świata. [Widowisko]. TV 1975. Por. poz. 22.
Nagroda w konkursie Naczelnej Redakcji Programów dla Dzieci i Młodzieży Telewizji Polskiej w 1975.
19. Banda Rudego. [Powieść]. Wwa: KAW [Cz.] 1. Taki sobie Pająk. 1976, 93 s. [Cz.] 2. Frontowa historia. 1976, 102 s. [Cz.] 3. Gdzie jest sztandar? 1976, 107 s.

[Cz.] 4. Wielka akcja. 1977, 110 s.

Wyd. 2 łączne całości tamże 1979. Por. poz. 9, 24.

20. Zielone kasztany. [Powieść]. Wwa: Horyzonty 1977, 275 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: MAW 1982, wyd. 3 tamże 1987.

Wyd. łączne w wersji zmien. poz. 14 i 16.

Przeł.: bułg.: Zeleni kesteni. [Przeł.] A. Balkandzieva. Sofija 1989, — czes.: Zelené kaštany. [Przeł.] H. Stachová. Praha 1979, — hiszp.: Las castañas verdes. [Przeł.] J. Szypowska, M. A. Moreno. Barcelona 1986, — kataloński: Les castanyes verdes. [Przeł.] I. Malecka. Barcelona 1987, — niem.: Grüne Kastanien. [Przeł.] O.J. Tauschinski. Berlin 1979; Grüne Kastanien. [Przeł.] B. Dietschmann. Berlin 1987.

Główna nagroda w dziale książek dla młodzieży przyznana przez austriackie Ministerstwo Oświaty i Sztuki w 1980 (wraz z tłumaczem O.J. Tauschinskim).

Adapt. film.: Scenariusz: W. Fiwek. Ekran. 1986, — radiowa: pt. Szczeniak. Cz. 1-8. Radio 1972.

21. Matysiakowie. [Powieść radiowa; współaut.: J. Janicki, D. Połtorzycka]. Radio 1982 odcinek 1348-1360; 1983 odcinek 1361-1413; 1984 odcinek 1414-1433.

22. Jak mała Agata szła na koniec świata. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: KAW 1983, 58 s. Por. poz. 18.

23. Andante con speranza. [Słuchowisko radiowe]. Radio 1985.

Adapt. film.: Kolega Pana Boga. Scenariusz: W. Brzozowicz, ... TV 1988.

24. Banda Rudego Pajaka. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] L. Bach, S. Jedryka. TV 1987. Por. poz. 9, 19.

OPRACOWANIA (wybór)

LP (uzup.), — NSLD (K. Kuliczowska).

J. Papuzińska: Jak dojrzewać. *Współczesność* 1968 nr 5. — K. Kuliczowska: Szkic do portretów. *Nowe Książ.* 1971 nr 19 [rec.: Marek]. — H. Skrobiszewska: Męska sprawa; Ciąg dalszy „Męskiej sprawy”. W teście: Literatura i wychowanie. Wwa 1973, wyd. 2 tamże 1982 [dot.: Męska sprawa; Koniec wakacji]. — W. Sonczyk: Rodzina i dzieci. *Nowe Książ.* 1975 nr 2 [rec.: Irmina]. — I. Bolek: W formule serialu. *Nowe Książ.* 1977 nr 11 [rec.: Banda Rudego]. — K. Kuliczowska: Przed „drugim oddechem”. *Nowe Książ.* 1978 nr 5 [rec.: Zielone kasztany].

A.H.

DOMAŃSKA Antonina

1853-1917

Krypt.: A.Do.

Autorka książek dla dzieci i młodzieży, tłumaczka.

Urodzona we wrześniu 1853 w Kamieńcu Podolskim; córka Aleksandra Kremera, lekarza społecznika, założyciela Towarzystwa Lekarzy Podolskich, i Modesty z Płońskich; bratanica Józefa Kremera, filozofa, ciotka Lucjana Rydla. Po upadku powstania styczniowego wraz z rodzicami opuściła Kamieniec i w 1865 zamieszkała na stałe w Krakowie. Ukończyła pensję Kamieńskiej. W 1874 poślubiła Stanisława Domańskiego, neurologa, od 1879

profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego. Debiutowała cyklem powiastek „Moje dzieci. Opowiadanie jednej mamy” drukowanych w 1890-91 w *Wieczorach Rodzinnych* (od nr 46; podp. A. Do.). Zajmowała się pracą literacką i działalnością społeczną w instytucjach opieki nad dziećmi. Była postacią znaczącą w intelektualno-artystycznych kręgach Krakowa (według niektórych przypuszczeń miała być pierwowzorem Radczyni w „Weselu” S. Wyspiańskiego). Zmarła na gruźlicę 26 stycznia 1917 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Moje dzieci. Opowiadanie mamusi. *Wiecz. Rodz.* (dod.) 1890 nr 46-51, 1891 nr 8-44. Wyd. osob. Wwa: M. Arct [1894], 186 s.

Pierwodr. w czasopiśmie podp.: A. Do.

2. Perły ciotki Anieli. [Opowiadanie]. *Wiecz. Rodz.* 1893 nr 13-20.

3. W Woli Tenczyńskiej. Opowiadanie dla dzieci. Wwa: M. Arct 1899, 222 s.

Na karcie tytułowej; W Tenczyńskiej Woli.

4. [Sześćdziesiąt] 60 szarad i zagadek ułożyła swoim dzieciom mamusia. Złoczów: W. Zukerkandel [1902], 35 s.

5. Wiązunia Florka. [Opowiadanie]. Wwa: M. Arct 1908, 32 s.

6. Hanusia Wierzyńkówna. Powiastka z czasów Kazimierza Wielkiego. Wwa: M. Arct 1909, 94 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1910; wyd. nowe Kr.: Krak. Tow. Wydawn. 1948; wyd. 2 [!] wspólnie z Trzaska i Zbroja zob. poz. 15.

7. Marysia z Grzegórzek. [Opowiadanie]. Wwa: M. Arct 1909, 65 s.

8. Na pensji. Dwa opowiadania. 1. Zagadka; 2. Zdarzenie z czepkami. Wwa: M. Arct 1909, 48 s.

9. Historia jednej papugi. Wwa: M. Arct 1910, 63 s.

10. Paziowie króla Zygmunta. Opowiadanie obyczajowe na tle dawnych wieków. Wwa: M. Arct 1910, 218 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1923, wyd. 3 1927, wyd. 4 1939 [właśc. 1938], wyd. 5 1947; Wwa: Czyt. 1958, tamże wyd. 2 1959, wyd. 3 1960, wyd. 4 1962; wyd. 5 z posł. A. Jelicz Wwa: NK 1969; wyd. 5 [!] Wwa: Czyt. 1971, tamże: wyd. 6 1975, wyd. 7 1978; wyd. 8 Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1987; Bielsko-Biała: Beskidzka Ofic. Wydawn. 1993.

Przekł. czes.: Pážata kráľa Zygmunta. [Przeł.] F. Vondráček. Praha 1914.

Adapt. teatr.: M. Siedmiograj: Bractwo Figlarzy. Sztuka w 4 aktach. Oprac. muz.: Z. Jeżewski. [Współwyd. z:] M. Siedmiograj: Syrenie lzy. [Wwa:] LSW 1968, 104 s., Paziowie króla Zygmunta. Adapt.: J. Zaleska. Wyst. Londyn, T. dla Dzieci i Młodzieży „Syrena” 1971.

11. Płaszcz królowej. Opowiadanie na tle dawnych wieków. Wwa: M. Arct 1910, 37 s. Wyd. nast. tamże 1916.

12. Przy kominku. Opowieści fantastyczne dla młodzieży. Kr.: D.E. Friedlein 1911, 179 s. Wyd. nast.: Kat.: Gebethner i Wolff 1947; Wwa: NK 1958, tamże wyd. 2 1988.

13. Historia żółtej ciżemki. Powiastka z czasów panowania Kazimierza Jagiellończyka. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1913, 337 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1917, wyd. 3 1919, wyd. 4 1922, wyd. 4 ze stereotypu [1925], wyd. 5 [1925], wyd. 6 ze stereotypu [1925], wyd. 7 [1929], [wyd. 8 1936], [wyd. 9] 1938, [wyd. 10] 1939; wyd. nowe 1945, wyd. nowe 1946, wyd. nowe 1948; wyd. 4 [!] Wwa: Czyt. 1957, tamże: wyd. 2 [!] 1959, wyd. 3 1961; wyd. 4 z posł. A. Jelicz Wwa: NK 1971; wyd. 5 Wwa: Czyt. 1986; Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1986, wyd. nast. tamże 1988; wyd. 7 Wwa: NK 1990, z posł. A. Jelicz 1992; wyd. nast. Bielsko-Biała: Beskidzka Ofic. Wydawn. 1993; Wr.: Siedmiograj 1993.

Adapt. teatr.: Złote ręce. Adapt.: W. Żółkiewska, H. Skrobiszewska. Wyst. Wwa, T. Klas. 1960, — film.: Historia żółtej ciżemki. Scenariusz: Z. Skowroński, W. Żółkiewska. Ekran. 1961.

14. Ptaszki, braciszki i moi. Z życia ludzi i zwierząt. Trzecia książeczka dla młodzieży. [Opowiadania]. Wwa: E. Wende 1913, 68 s.

15. Trzaska i Zbroja. Opowieść z czasów Kazimierza Wielkiego. Lw.: Macierz Pol. 1913, 83 s. Wyd. nast.: Pozn.: Nowa Druk. Pol. 1915; wyd. nowe Kr.: Krak. Tow. Wydawn. 1948; wyd. 2 [!] wspólnie z poz. 6: Trzaska i Zbroja; Hanusia Wierzyńkówna. Wwa: LSW 1961, 199 s.

I nagroda w konkursie *Gaz. Świat*.

16. Kryśka Bezimienna. Opowiadanie z czasów Zygmunta Augusta i Stefana Batorego. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1914, 197 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1918, wyd. 3 [1921], wyd. 4 [1925], wyd. 5 [1925], [wyd. 6 1929]; Kr.: Krak. Tow. Wydawn. [1946], wyd. 3 tamże 1948; Wwa: NK 1957; wyd. 4 Wwa: LSW 1962; wyd. 2 Wwa: NK 1967; wyd. 5 Wwa: Zrzesz. Księg. 1984; wyd. 7 z posł. H. Skrobiszewskiej Wwa: NK 1990.

Nagroda w konkursie literackim Druk. i Księg. św. Wojciecha. Adapt. tv: A. Korta. TV 1967.

17. W Kazimierskiej puszczy. Legenda historyczna a.d. 1004-1005. Lw.: Macierz Pol. 1914, 48 s.

18. Królewska niedola. Powieść z czasów króla Łokietka. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1916, 84 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 [1921], wyd. 3 [1927].

19. Legendy z życia świętych. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1917, 178 s. Wyd. nast.: tamże 1917, wyd. 2 1918; Kat.: Universum [1946].

Zawartość: Dyzma; Siedmiu braci śpiących; Antoni z Padwy; Kunegunda królowa; Szymon z Lipnicy.

20. W noc świętego Jana. [Opowiadanie]. Wwa: M. Arct 1917, 24 s.

21. Stary zegar. Bajka naśladowana. Wwa: M. Arct 1918, 20 s.

22. Złota przędza i inne opowiadania. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1918, 226 s.

Zawartość: Złota przędza; Kuglarz Matki Boskiej; Ave Maria; Grzech pana miecznika; Czeladnik majstra Szymona; Krzyż w Probołowicach.

23. Złota przędza. Bańń. Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1920], 47 s. Wyd. nast. także [1925]. Por. poz. 22.

24. Ave Maria. Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1920], 45 s. Wyd. 2 z podtyt.: Legenda także [1925]. Zob. poz. 22.

25. Czeladnik majstra Szymona. [Opowiadanie]. Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1920], 32 s. Wyd. 2 także [1925]. Zob. poz. 22.

26. Krzyż w Probołowicach. [Opowiadanie]. Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1920], 42 s. Wyd. nast.: wyd. 2 także [1925]; Erie: Druk. Trybuny Pol. 1926. Zob. poz. 22.

27. Kuglarz Matki Boskiej. Legenda z XIII wieku. Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1920], 50 s. Wyd. nast.: wyd. 2 także; Erie: Druk. Trybuny Pol. 1926. Zob. poz. 22.

Przekłady i przeróbki

1. Cezar. Opowiadanie dla dzieci. Z ang. przełożyła ... Wwa: M. Arct 1903, 32 s. Wyd. nast. także: wyd. 2 1906, wyd. 3 1911.

2. Opowiadania babuni dla kochanych wnucząt. Podług B. Schuman napisała ... Wwa: M. Arct 1904, 142 s.

3. Nowe opowiadania babuni dla kochanych wnucząt. Podług B. Schuman napisała ... Wwa: M. Arct 1904, 175 s.

4. Przyjaciółki. Powiastki dla małych dzieci. Podług M. Gieset napisała ... Wwa: M. Arct 1904, 198 s.

5. Pamiętnik Stokrótki Miluni. Powiastka dla dzieci. Wwa: M. Arct 1905, 155 s.

6. Stokrótko Milunia. Opowiadanie lalki. Podług oryginału niem. A. Kosmar [właśc. A. Cosmar] napisała ... Wwa: M. Arct 1905, 170 s.

7. Niespodzianki życia. Powieść dla panienek. Podług E. Halden [właśc. A. Breitzmann] oprac. ... Wwa: M. Arct 1910, 427 s.

8. F. Hattler [F. Seraph]: Kwiaty z Bożego Ogrodu. Zbiór legend z życia świętych. Przeł. z niem. ... Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1916, 294 s. Wyd. 2 także [1922].

9. E.B. Burnet: Złodziej Ewuni. Naśladowała z ang. ... Wwa: M. Arct 1918, 38 s.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1, — PP (E. Głębicka). — PSB (Z. Ciechanowska). — LP (K. Kulczkowska). — OLP (H. Skrobiszewska) — NSLD (K. Kulczkowska).

[Przyjaciółki] [W. Gomulicki]: Gwiazdka dla dziewczyn. *Kraj* 1903 nr 50; I. Moszczeńska. *Prz. Pedagog.* 1903. — [T. Sinko] a.s.: Poetka lalek i dzieci. *Czas* 1917 nr 53. — [Paziowie króla Zygmunta:] W. Charkiewicz. *Słowo* 1938 nr 353; A. Jesionowski. *Kultura* 1938 nr 51/52. — W. Hahn: Z literatury dla młodzieży. *Tyż. Warsz.* 1947 nr 11 [rec.: Historia złotej ciemki]. — J. Papuzińska: Liść przeciw tygrysom? *Nowe Książ.* 1968 nr 4 [rec.: Krycia Beziemienna]. — L. Mazan. *Przekrój* 1977 nr 1688 [dot.: Paziowie króla Zygmunta].

E.G.

DOMAŃSKA Michalina 1875-1936

Nazwisko panienskie; primo voto Szwede, secundo voto Fieduszkowa. Krypt. M.D. Powieściopisarka, tłumaczka.

Urodzona w 1875 we wsi Czyżewicze pod Słuckiem (gubernia mińska) w rodzinie ziemiańskiej; córka Adama Domańskiego i Katarzyny z Wolfów. Nauki pobierała w domu, po czym studiowała jako wolna słuchaczka na Uniwersytecie Jagiellońskim. W 1899 wyszła za mąż za Aleksandra Szwede. W 1900 za powieść „Brzydka” otrzymała nagrodę w konkursie literackim *Biblioteki Dzieł Wyborowych*. W 1901 zaczęła ogłaszać nowele i obrazki w *Przeglądzie Luowskim* (tu „Święty mariaż. Obrazek z kamawalowego życia”, nr 101-103), *Przeglądzie Politycznym, Społecznym i Literackim*, *Bluszczu*. Mieszkając w majątku na Mińszczyźnie, od 1905 brała udział w pracach Towarzystwa „Oświata”, organizując tajne nauczanie na kresach; u siebie w dworze prowadziła tajną szkołę. Współpracowała z *Kurierem Litewskim* (1905-09) i *Gońcem Wileńskim* (1908-09). W 1914, z powodu książek „Śmierć Jana Hodora” i „Dzwony”, w których opisała prześladowania religijne i narodowościowe ludności białoruskiej przemocą nawracanej na prawosławie, władze rosyjskie wytoczyły proces autorce i wydawcy, przerwany przez wybuch I wojny światowej. W 1914-18 mieszkała w Mińsku i pracowała w organizacjach niepodległościowych opiekujących się żołnierzami polskimi. Po wojnie i utracie majątku zamieszkała w Warszawie. W 1920 wyszła za mąż za Radwana Fieduszkę. Kontynuowała twórczość literacką, publikując w czasopiśmie *Gazeta Warszawska* (1919-25), *Bluszcz* (1923-27), *Kobieta w Świecie i w Domu* (1925-27, 1930), *Słowo* (1936-38). Zajmowała się pracą przekładową, tłumacząc z literatury francuskiej oraz prozę polską na język francuski. Sparaliżowana od 1929, zmarła 18 marca 1936 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Brzydka. Powieść. Wwa: A.T. Jezierski 1901, 159 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1925]; wyd. z podtyt. Powieść dla panienek. Wwa: Księg. J. Przeworskiego 1933.

Nagroda w konkursie literackim *Bibl. Dzieł Wyborowych* w 1900.

2. Dr Orlicki. Powieść. *Bluszcz* 1901 nr 17-30.

3. Cicha moc. Powieść. Wwa: F.J. Granowski 1903, 150 s.

4. Wieczory nałęczowskie. Pogadanki odczytane w Nałęczowie. Wwa: Księg. S. Sadowskiego 1903, 48 s.

5. Wykolejeni. Powieść. *Prz. Polit.-Społ. i Lit.* 1905 nr 20-76.

6. Blaski. Powieść. *Kur. Litew.* 1909 nr 147 i nast. Wyd. osob. Wwa: E. Nicz 1910, 127 s. Wyd. nast. [Wwa:] Nakł. Bibl. Domu Pol. 1925, tamże pt. Blaski życia. 1930; Wwa: Bibl. Romansów i Powieści [1931].

7. Historie prawdziwe. [Opowiadania]. Wwa: Księg. S. Sadowskiego 1910, 96 s.

Zawartość: Śmiertelna kołysanka. (Rok 1866); Dziwy w jarze; Spowiedź Maryni; Prorok; Za siódmą górą, za siódmą rzeką; Nad Wilią błękitną ...

Wyd. osob. opowiadań: Dziwy w jarze; Prorok. Wwa: Wydawn. *Prz. Katol.* 1911, 22 s., — Śmiertelna kołysanka. Wwa: Wydawn. *Prz. Katol.* 1911, 29 s., — Spowiedź Maryni. Nad Wilią błękitną. Wwa: Wydawn. *Prz. Katol.* 1911, 26 s.

8. O nieznanym bohaterach. Kartki z dziejów ziemi mińskiej. Zebrane przez ... Kr.: Gebethner i Spółka 1911, 64 s.

Zawartość: Zamiast wstępu - odezwa; Wieś Niedźwiedzica; Z powiatu słuckiego; Z powiatu pińskiego; Dwa memoriały w sprawie Niedźwiedzickiej.

Relacje dot. powojennych przesładowań przez władze rosyjskie w Niedźwiedzicy, Wolmie i Łohiszynie.

9. Śmierć Jana Chodora. [Opowiadanie]. *Nowa Reforma* 1911 nr 226-228. Wyd. osob. Wwa: Księg. *Prz. Katol.* 1913, 14 s. Wyd. nast. łącznie z poz. 11 pt. Dzwony; Śmierć Jana Chodora. Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1925], 46 s.

Nagroda w konkursie *Tyg. II*.

10. Jedna czternasta. [Opowiadania]. Wil.: W. Makowski 1914, 157 s.

Zawartość: Jedna czternasta; Matka; Córka; Siostra. Tom nagrodzony w konkursie *Kur. Litew.*

Wyd. osob. opowiadania Matka. Wwa: Nakł. *Prz. Katol.* 1913, 22 s.

11. Dzwony. Nowela. Wwa: Księg. *Prz. Katol.* 1914, 16 s. Wyd. nast. wspólnie z poz. 9 pt. Dzwony. Śmierć Jana Chodora. Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1925], 46 s.

Nagroda w konkursie *Kur. Litew.*

12. Siostra Hanna. Nowela z cyklu „Krwawe świty”. Na tle zdarzenia prawdziwego z czasu walk pierwszych formacji polskich generała Dowbór-Muśnickiego. Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1921], 31 s. Wyd. 2 tamże 1927.

13. Żona ułana. Nowela z cyklu „Krwawe świty”. Na tle zdarzeń rzeczywistych z czasów tworzenia pierwszego korpusu polskiego generała Dowbór-Muśnickiego. Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1921], 40 s. Wyd. 2 tamże [1927].

14. Panienska ze dworu. Nowela z cyklu „Krwawe świty” na tle zdarzenia prawdziwego z czasu walki pierwszych formacji polskich generała Dowbór-Muśnickiego. Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1921], 43 s. Wyd. 2 tamże [1927].

15. Fotografie mówią. Nowele. Wwa: Książki Ciekawe [1922], 86 s.

Zawartość: Fotografie mówią; Oczy, które wiedzą; Historia o duchach; Mateczka chrzestna; Powrót dziedzica; Wieś z tamtego świata; Ratunkowa akcja panny Joli.

16. Małżeństwo Zygmunta Kietlicza. Powieść. *Bluszcz* 1923 nr 37-52, 1924 nr 1-6, 8-16. Wyd. osob. Zamość: Z. Pomarański 1925, 176 s.

17. Orleża. Nowele. Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1925], 49 s.

Zawartość: Orleża; Dla Polski; Białe róże i pasowe goździki. Tom otrzymał nagrodę *Sl. Pom.* w 1925.

18. „Gdy zabrział złoty róg”... Powieść z niedalekiej przeszłości. Wwa: Bibl. Domu Pol. 1926, 135 s.

Przekłady i przeróbki

1. Ku prawdzie. Powieść z pierwszych czasów chrześcijaństwa. Rzecz przerobiona z francuskiego autora M. Rigaux. Wwa: Wydawn. *Prz. Katol.* 1913, 268 s.

2. P. Benoit: Dla Don Karlosa. [Powieść]. Cz. 1-2 [w jednym tomie]. Wwa: Rój 1923, 163 + 164 s. Wyd. nast. tamże 1928.

3. M. Dekobra: Związki spokojne. [Powieść]. T. 1-2. Wwa: S. Cukrowski 1927-1928, 108 + 112 s.

4. V. Blasco-Ibanez: Wrogowie kobiety. [Powieść]. Wwa: Rój 1928, 230 s.

5. J. Kessel: Krwawy step. [Opowiadania]. Wwa: Rój 1928, 191 s.

6. C. Vautel: Nowoczesna panna. Powieść. [Wwa:] S. Cukrowski [1928], 208 s.

7. C. Vautel: Szalone kobiety. Powieść. Wwa: S. Cukrowski [1928], 261 s.

8. J. Kessel: Machno i jego żydówka. [Powieść]. *Świat* 1929 nr 1-8.

9. C. Vautel, G. de La Fouchardière: Proboszcz w kasynie gry. Powieść. Wwa: S. Cukrowski [1929], 271 s. Wyd. nast. tamże 1947.

D

10. C. Vautel, G. de La Fouchardière: Tajemnicy Amerykanin. T. 2. [Wwa:] S. Cukrowski 1929, 116 s.

11. H. Bordeaux: Biały paw. Powieść. Wwa: Bluszcz 1925, 141 s.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PP (E. Głębińska). — PSB (Janusz Iwaszkiewicz). [Brzydka:] P. Chmielowski: Debiuty powieściopisarskie. *Kur. Codz.* 1901 nr 123; H. Galle. *Ateneum* 1901 z. 2. — K. Irzykowski. *Robotnik* 1922 nr 240 [rec.: Fotografie mówią]. — L. Piwiński. *Prz.* Warsz. 1925 nr 46 [rec.: Brzydka]. E.G.

DOMAŃSKI Marek

ur. 1921

Pseud.: J. Tell; J. Żuk.
Dramatopisarz, prozaik

Urodzony 23 sierpnia 1921 we Włodzimierzu Wołyńskim; syn Zdzisława Domańskiego, urzędnika bankowego, i Zofii z domu Chalikbej. W 1939 ukończył liceum przyrodnicze we Włodzimierzu Wołyńskim. Po wybuchu II wojny światowej i zajęciu Wołynia przez ZSRR mieszkał nadal we Włodzimierzu i pracował w różnych instytucjach. W czasie okupacji niemieckiej przebywał m.in. w Warszawie i Kielcach. Po wyzwoleniu studiował prawo na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, w 1948 uzyskał stopień magistra. Debiutował w 1949 felietonami publikowanymi w *Rolniku Polskim* (do 1950; podp. J. Żuk). Jako dramatopisarz debiutował w 1950 dwiema sztukami: „Milionowe jajko” i „Otwarte drzwi”, napisanymi na konkurs Ministerstwa Kultury i Sztuki na sztukę współczesną. W 1949 został członkiem ZLP. W 1955 prowadził w *Gazecie Handlowej* rubrykę felietonów (podp. J. Tell). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Milionowe jajko. Farsa współczesna w 5 obrazach. [B. m. 1950], 70 s., powiel. Praprem. Wwa, T. Nowy 1951.

Nagroda Min. Kultury i Sztuki w 1950.

2. Otwarte drzwi. Sztuka w 3 aktach. [B.m. 1950], 69 s. powiel. Praprem. Bydg., T. Ziemi Pomor. 1950.

3. Dom nad jeziorem. Powieść. Kr.: WL 1955, 366 s.

4. Klipsy z niebieskich migdałów. [Powieść]. Wwa: Iskry 1957, 242 s.

5. Kobieta w trudnej sytuacji. Komedja muzyczna ze środowiska sądowicznego. Powst. 1957. Praprem. Kielce-Radom, T. im. S. Żeromskiego 1960.

Przekł. czes.: Zena ve svízelné situaci. [Przeł.] J. Langer. Praha 1960 powiel., wyd. nast. Praha 1962; Zuzana je w podobie. [Przeł.] S. Wandas. Praha 1978, — niem.: Wyst. Görlitz 1973, — węgier.: Asszony a pácban. [Przeł.] G. Kerényi. Budapest 1963.

6. Kobieta czy brylant. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Opole, T. Ziemi Opol. 1960.

7. Porządek rzeczy. [Powieść]. Kr.: WL 1962, 221 s.

8. Ktoś nowy. Dramat współczesny w 3 aktach. *Dialog* 1964 nr 8 s. 25-55. Praprem. Kr., T. Kamestralny 1964. Wyd. osob.: Uwagi insc.: I. Bołtuć-Staszewska. Wwa: Wydawn. CRZZ 1965, 141 s. Radio 1969 (pt. Em-Te-U). TV 1971.

Przekł. bułg.: Wyst. Chaskowo 1967, — czes.: Czeski Cieszyn, Tesinskie Divadlo 1966, — litew.: Wyst. Kowno 1965; Alejo naujas. [Przeł.] A. Liobyte. W: Siuolaikines lenku pjeses. Vilnius 1967, — niem.: Wyst. Poczdam, Hans Otto Theater 1966; Kukula. [Przeł.] V. Mika. Berlin 1968, — słowac.: Nie-ko nový. [Przeł.] E. Stercová. Bratislava 1965.

9. Zawsze nieznaną ląd. [Komedja]. Praprem. Zielona Góra, Lubuski T. im. L. Kruczkowskiego 1964.

Wyst. też pt. Szpieg matrymonialny.

10. Dzierżawca. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1967.

Inf.: *Biał. Inf. Min. Kult. i Szt.* 1967 nr 4.

11. Mord w hurtowni. [Sztuka kryminalna]. TV 1967. Wyd. osob. Wwa: Inspiracje 1983, 47 s.

12. Przepustka. [Sztuka kryminalna]. TV 1967.

13. Horoskop. [Sztuka kryminalna]. TV 1968.

14. Decyzja. [Sztuka telewizyjna]. TV 1969. Druk: Miejsce postoj. *Teatr Pol. Telew.* 1969 nr 6 s. 71-109. Wyd. osob. Wwa: Nasz Klub, ZG ZSMW, PKR, COK 1974, 46 s.

Współwyd. z: J. Janicki: Stworzenie świata.

15. Pierwszy niewinny. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Wr., T. Pol. 1970.

Przekł. ros.: Pervyj nevinovnyj. [Przeł.] V. Borisov. Moskva 1974.

16. Trutnie i kobiety. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Wwa, T. Ziemi Mazow. 1970.

Przekł. niem.: Richard muss dran glauben. [Przeł.] V. Mika. Berlin 1971, — słowac.: Trúdy a ženy. [Przeł.] J. Sedláč. Bratislava 1971.

17. Wojna i spokój. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Wwa, T. Ateneum im. S. Jaracza 1972.

18. Pierwszy niewinny. [Powieść]. Wwa: Pax 1972, 221 s.

19. Bankiet. [Utwór dramatyczny]. Powst. przed 1973.

Inf.: *Now. Teatr.* 1973 nr 10

20. Szczególne wydarzenie. [Utwór dramatyczny]. Powst. przed 1973.

Inf.: *Now. Teatr.* 1973 nr 1.

21. Ziemia płonie. [Utwór dramatyczny]. TV 1976.

22. Wyszedłem i nie wróćę. [Utwór dramatyczny]. *Scena* 1986 nr 4 s. 37-41. Wyd. osob. Wwa: Inspiracje 1988, 20 s.

23. Siła przebicia. [Komedia współczesna]. Wwa: Inspiracje 1989, 32 s.

Przekład

1. I. Turgieniew: Przepiórka. Wwa: KiW 1951, 14 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1967, 1973. — SWPP 2 (M. Brykalska). — PP (M. Brykalska).

[Dom nad jeziorem:] M. Głowiński. *Życie Lit.* 1955 nr 52; A. Kijowski: Na Mazurach czy na koloniach? *Nowa Kult.* 1955 nr 43. — A. Werner: Satyra i plotka. *Twórczość* 1963 nr 4 [rec.: Porządek rzeczy]. — [Ktoś nowy:] E. Wysinińska: Kukula, czyli sukces współczesnego konfliktu. *Dialog* 1964 nr 11; W. Filler: Użytkowa i użyteczna. *Zesz. Teatr.* 1965 nr 8. — Z. Kornecki: Dramaturgia służąca widzowi. *Progr. Teatru Pol.*, Bielsko 1969 nr 3 V. — J. Abramowska: M.D. komedia „pop”. *Zesz. Teatr.* 1970/1971 nr 2 [rec.: Trutnie i kobiety]. — M. Szybist: Nasz chleb codzienny. „Pierwszy niewinny”. *Życie Lit.* 1974 nr 12.

J.P.

DOMERADZKI Włodzimierz
1918-1978

Pseud.: Józef Wiara; W.D.; WD; WLD.
Poeta, autor utworów dla dzieci.

Urodzony 20 grudnia 1918 w Raciążu pod Sierpcem; syn Jana Domeradzkiego, mistrza murarskiego, i Wiktorii z Mocarskich, krawcowej. Po ukończeniu szkoły powszechnej, uczęszczał przez trzy lata do wieczorowej szkoły handlowej w Warszawie. Następnie w 1935-39 pracował tam jako murarz. Debiutował w 1937 wierszem „W Tatrach”, wydrukowanym w *Płomyku* (nr 37). W okresie okupacji niemieckiej przebywał na wsi. Po zakończeniu wojny pracował nadal jako murarz w Warszawie. Jednocześnie ogłaszał wiersze i utwory dla dzieci, m.in. w *Płomyku* (od 1947/48), *Dzienniku Literackim* (1949-50), *Stolicy* (od 1949), *Płomyczku* (od 1951/52), *Świerszczyku* (od 1952/53). Był żonaty z Kazimierą Kołapczyńską. W 1951 został przyjęty do ZLP. W 1972 przeszedł z powodu choroby na rentę. Zmarł 29 marca 1978 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Codzienny marsz. [Wiersze]. Wwa: KiW 1950, 34 s.

2. Wiersze twardych rąk. Wwa: KiW 1950, 47 s.
Przekł. portug.: Poemas de maos calejadas. [Przet.] A. de Andrade. Vitoria [Brazylia] 1951.

3. Niech wszędzie piękny łąn zbóż wyrasta. Wwa: NK 1952, [16] s.

4. Przygoda liska. [Dla dzieci]. Wwa: NK 1959 [12] k.

5. Koziołek i Zosia. [Dla dzieci]. Wwa: NK 1961, [14] k.

6. Dobry wieczór, pani Sowo! [Dla dzieci]. Wwa: NK 1964, [12] k.

7. Pan Cień. [Dla dzieci]. Wwa: Ruch 1964, 12 s.

8. W moim oknie. [Dla dzieci]. Wwa: NK 1967, [12] k.

9. Zielony wiatr. [Dla dzieci]. Wwa: NK 1972, [16] k.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1956, ok. 1966. — SWPP 1.

A. Kamińska. *Twórczość* 1950 nr 7 [rec.: Wiersze twardych rąk]. — K. Niedzielska: O murarzu-poecie. *Tydz. Lit.* (dod. *Sztand. Ludu*) 1950 nr 3. — [Codzienny marsz; Wiersze twardych rąk:] S. Czernik: Poeta nowego życia. *Il. Kur. Pol.* 1951 nr 205; W. Maciąg. *Życie Lit.* 1951 nr 2.

A.Sz.

DOMINO Zbigniew
ur. 1929

Prozaik

Urodzony 12 grudnia 1929 w Kielnarowej pod Rzeszowem w rodzinie chłopskiej; syn Stanisława i Antoniny z domu Kaplita. Przed II wojną światową wyjechał z rodzicami do Zaleszczyk skąd, po zajęciu tych ziem przez ZSRR został w lutym 1940 wywieziony na Syberię. Repatriowany w 1946 osiedlił się na Ziemiach Zachodnich. Po tzw. małej maturze w 1948 wstąpił ochotniczo do Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego. W 1949 został członkiem PZPR. Po ukończeniu w 1949 szkoły oficerskiej został prokuratorem wojskowym. W 1968 uzyskał tytuł doktora prawa na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu na podstawie pracy „System kar w prawie karnym wojskowym CSRS, NRD i ZSRR” (promotor prof. dr J. Śliwowski). W 1950-73 służył w prokuraturze wojskowej, a w 1973-75 w Głównym Zarządzie Politycznym Wojska Polskiego. Debiutował w 1963 reportażem pt. „Dlaczego zabił?”, zamieszczonym w *Żołnierzu Wolności* (nr 158). Drukował reportaże i opowiadania w *Banderze*, *Wirazach*, *Żołnierzu Polskim*, *W służbie Ojczyzny*, *Tygodniku Kulturalnym*, *Widnokregu*, *Profilach*, *Życiu Literackim* i *Kamienie*. W 1969 zamieszkał na stałe w Rzeszowie. W 1970 został członkiem ZLP. W 1971-80 był prezesem Oddziału Rzeszowskiego Związku. W 1975 został redaktorem naczelnym miesięcznika *Profile* (do 1980). Był oficerem prasowym w Polskiej Jednostce Specjalnej w Doraźnych Siłach Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie. W 1980-85 pracował jako radca w Ambasadzie Polskiej w Moskwie. W 1986-89 był zastępcą kierownika Wydziału Kultury Komitetu Centralnego PZPR i członkiem Narodowej Rady Kultury. W 1989-90 ponownie pracował na stanowisku radcy Ambasady Polskiej w Mos-

kwie. Po powrocie do Rzeszowa przeszedł na emeryturę. Odznaczony Srebrnym (1955) i Złotym Krzyżem Zasługi (1959), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1969) oraz medalem ONZ „In the Service of Peace” (1978). Mieszka w Rzeszowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Pragnienia. [Opowiadania]. Wwa: MON 1967, 221 s.

Zawartość: Niełatwo być człowiekiem: Pragnienia; Zawieja; Siostra Celestyna; Grób nad Piwonią, — W Kalinowej; Parcelacja; Przesłuchanie; Nie ma spokoju pod wierzbami; Panna; Niektóre sprawki Felka Pacholika; Pistolet TT nr 2562; Dziadek.

2. Młode ciemności. [Opowiadania]. Wwa: MON 1969, 225 s.

Zawartość: Opowiadanie pierwsze; Opowiadanie drugie; Opowiadanie trzecie; Opowiadanie czwarte.

3. Błędne ognie. [Powieść]. Wwa: MON 1972, 401 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1974, wyd. 3 1976, wyd. 4 1981, wyd. 5 1985.

Przekł.: ros.: Bludajuščie ognj. [Przeł.] V.A. Svetlov, Moskwa 1984. — ukr.: Blukajuči vogni. [Przeł.] I. Brečak, E. Volkova. Kijv 1980.

4. Cedrowe orzechy. Opowiadania syberyjskie. Wwa: MON 1974, 224 s. Wyd. 2 tamże 1980.

Zawartość: Butelka mleka; Kwiat paproci; I znouwu świt; Aniuta albo sianokosy na Kozackiej Polanie; Stiesza; Czarny Kamień; Starszyna gwardii; Ludzka rzecz, synku; Cedrowe orzechy; Złote jabłko.

5. Sztorm. [Powieść]. Wwa: MON 1975, 189 s.

Nagroda w 1974 w Ogólnopolskim Konkursie Literackim MON na tom o tematyce współczesnej związanej z wojskiem. Przekł.: bułg.: Scorm. [Przeł.] R. Malinowa, Sofija 1986. — ros.: Storm. [Przeł.] M.L. Belikova, K.A. Svetov. W: Z. Domino: Storm. Povest i rasskazy. Moskwa 1978; Storm. [Przeł.] E.V. Nevjakin. W: Ščastlivčik. Povesti pol'skich pisatelej. [Leningrad] 1986.

6. Wicher szalejący. [Powieść]. Wwa: KiW 1975, 375 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1979, wyd. 3 1986.

Nagroda LSW.

7. Pšenicznowłosa. [Opowiadania]. Wwa: KiW 1976, 270 s.

Zawartość: W imię Ojca i Syna ...; Ludzie w nocy; „Kosiarz”; Mapa; Lidka; Czas do domu, chłopaki; Julka, żona Giczoła; Człowiek się rodzi; Noc na kwaterze; Pšenicznowłosa; Brońka; Katarzyna; Opowieść znad wody; Życiorys; Transport umarłych; Ciszka; Białe oczy.

8. Złota pajęczyna. [Powieść]. Wwa: LSW 1977, 316 s.

9. Noc na kwaterze. [Opowiadania]. Wwa: MON 1978, 422 s.

Zawartość: z poz. 1: Pragnienia; Panna; Niektóre sprawki Felka Pacholika; Pistolet TT nr 2562, — z poz. 4: Stiesza; Czarny Kamień; Aniuta albo sianokosy na Kozackiej Polanie; Starszyna gwardii; Butelka mleka, — z poz. 7: Lidka; Czas do domu, chłopaki; Noc na kwaterze; Życiorys; Brońka; Katarzyna; Bia-

łe oczy, — oraz: Co się stanie z Agnieszka; Sprawa szeregowca Olgierda Z.; Miejsce na ziemi.

10. Czas do domu, chłopaki. [Powieść]. Wwa: KiW 1979, 262 s.

Przekł.: ros.: Pora po domam, rebjata. [Przeł.] V. Svetlov. Moskwa 1984. — słowack.: Je čas ist' domov, chlápci. [Przeł.] J. Coplák. [Bratislava] 1989. — ukr.: Čas, chlópci, dodomu. [Przeł.] S. Savkina. Kijv 1987.

11. Rzeszów. [Album; współaut. tekstów:] J. Grygiel. Fot.: J. Jawczak i in. Rzeszów: KAW 1979, [84] k.

12. Notatki spod Błękitnej Flagi. [Reportaż]. Wwa: MON 1980, 384 s.

13. Za rok, za dzień. [Reportaż, felietony, wspomnienia]. Rzeszów: KAW 1981, 200 s.

14. Brama Niebiańskiego Spokoju. [Reportaż z Chin]. Rzeszów: KAW 1987, 145 s.

15. Bukowa polana. [Powieść]. Wwa: KiW 1989, 215 s.

OPRACOWANIA (wybor)

Ank. 1992. — Wywiad: Nic o nas bez nas ... Rozm.: J. Baryłanka. *Profil* 1986 nr 2.

S. Frycie: Z.D. cztery opowieści o młodzieży w mundurach. *Profil* 1969 nr 6 [rec.: Młode ciemności]. — [Błędne ognie:] J. Weber. *Nowe Książ* 1972 nr 19; C. Błońska. *Profil* 1973 nr 5. — [Cedrowe orzechy:] M. Danilewicz Zielińska. *Kultura*, Paryż 1976 nr 7/8; F. Fornalczyk: Pamięć czasów, ludzi i miejsc. *Twórczość* 1976 nr 7 [dot. też Wicher szalejący]; M. Łukasiewicz: „Dla wszystkich”. *Nowe Książ* 1975 nr 15. — [Sztorm:] J. Koprowski: Nowe powieści Z.D. *Nowe Książ* 1976 nr 3 [dot. też Wicher szalejący]; W. Krzysztofek: Trzy powieści. *Literatura* 1976 nr 24 [dot. też Błędne ognie, Wicher szalejący]. — F. Fornalczyk: Szkic do portretu (O prozie Z.D.) *Profil* 1976 nr 5. — S. Grabowski: Reportaż spod piramid. *Nowe Książ* 1980 nr 21 [rec.: Notatki spod Błękitnej Flagi]. — J. Tramer: Dziennik podróży do Kraju Środka. *Profil* 1987 nr 5 [rec.: Brama Niebiańskiego Spokoju].

J.Z.

DOŃSKA Barbara

zob. NAWROCKA-DOŃSKA Barbara

DORMANOWSKA Zofia

ur. 1910

Do 1950 podpisywała utwory nazwiskiem: Stein.

Pseud.: Ste ...

Poetka.

Urodzona 20 sierpnia 1910 w Białej (obecnie Bielsko-Biała), córka Ignacego Steina, polonisty, dyrektora gimnazjum w Białej, i Bronisławy z Kulczyńskich, nauczycielki, literatki. W 1919 przeniosła się wraz z rodziną do Poznania. Uczyła się w Gimnazjum im. Dąbrowski. Po zdaniu matury w 1929 studiowała prawo na Uniwersytecie Poznańskim. W 1933-38 była asystentką na Wydziale Prawno-Ekonomicznym tegoż uniwersytetu. Stopień magistra praw uzyskała w 1934. W tym samym roku debiutowała jako poetka wierszem pt. „Noc”, opublikowanym w piśmie *Ilustracja Polska* (podp. Ste ...).

W 1936-39 była aplikantem sądowym. W 1938 wyszła za mąż za Bohdana Dormanowskiego, prawnika, i w 1939 wyjechała do Śremu, gdzie mąż został sędzią. W czasie okupacji niemieckiej przebywała w Krakowie (mąż zginął w Katyniu), pracowała w prywatnych przedsiębiorstwach, a następnie w Radzie Głównej Opiekuńczej. Po wojnie zamieszkała w Poznaniu. W listopadzie 1945 zdała egzamin sędziowski i pracowała jako prokurator w sądzie i prokuraturze. W 1948-49 ogłosiła kilka wierszy w dodatku do *Głosu Wielkopolskiego* pt. *Świat*. W 1949 została zwolniona z pracy z przyczyn politycznych. Otrzymała zakaz pracy w wymiarze sprawiedliwości i po kilkumiesięcznym okresie pozostawania bez pracy przeniosła się w 1950 do Warszawy. Od tegoż roku do 1971 była starszym radcą w wydziale prawnym Ministerstwa Kultury i Sztuki. Po przejściu na emeryturę w 1971 powróciła do twórczości poetyckiej. Wiersze ogłaszała m.in. w *Tygodniku Kulturalnym* (1973-75, 1977). Od 1980 była członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1970) i odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1978). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Rzeka Lete. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1977 [właśc.] 1976, 64 s.
2. Chwila. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1979, 73 s.
3. List do nikogo. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1982, 67 s.
4. Pytanie. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1985, 73 s.
5. Modlitwa w czasie posuchy. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1989, 63 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1989.

M. Jentys: Czas buntu — czas zgody. *Regiony* 1977 nr 4 [rec.: Rzeka Lete]. — [Chwila:] A. K. Borowa: Pora urodzaju. *Nowe Książ* 1980 nr 6, K. Roszak: Herizm codziennej obecności. *Panie w poezji. Literatura* 1980 nr 5. — [List do nikogo:] M. Jentys: List do nikogo. *Regiony* 1983 nr 4; R. Matuśzewski: Współczesna poezja polska. *Polonistyka* 1984 nr 3. — [Pytanie:] D.T. Lebiada: Poezja pięknej perspektywy. *Prz. Tyg.* 1985 nr 45; S. Jurkowski: Pytania z dystansu. *Tyg. Kult.* 1986 nr 19.

A.H.

DOROBA Ryszard
1928 - 1985

Prozaik, poeta, satyryk.

Urodzony 3 marca 1928 w Łowiczu; syn Andrzeja Doroby, rzemieślnika, i Genowefy z domu Skrzos. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Łowiczu. Od 1942 uczęszczał do Miejskiej Szkoły Handlowej i jednocześnie uczył się na tajnych kompletach gimnazjalnych. Po wojnie kontynuował naukę w Państwowym Gimnazjum i Liceum Ogólnokształ-

cącym w Łowiczu, w którym w 1947 zdał maturę. Następnie do 1951 studiował polonistykę na Uniwersytecie Łódzkim. Równocześnie w 1949 podjął pracę w Urzędzie Likwidacyjnym w Łodzi. W 1950 został członkiem Koła Młodych przy Oddziale Łódzkim ZLP. Od tegoż roku do 1960 współpracował z Rozgłośnią Łódzką Polskiego Radia, dla której pisał słuchowiska, szopki i drobne utwory satyryczne. Debiutował w 1951 wierszem pt. „Na nowym osiedlu”, ogłoszonym w piśmie *Wieś* (nr 18). Wiersze i fraszki drukował m.in. w czasopiśmie: *Głos Robotniczy* (1952, 1954-56), *Łódź Literacka* (1954-55), *Kronika* (1955-57), *Zołnierz Polski* (1955-56), *Zielony Sztandar* (1956-57). W 1957 rozpoczął twórczość prozatorską opowiadaniem pt. „Uwodziciel”, zamieszczonym na łamach *Karuzeli* (nr 9). Pracował w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Łodzi (1957) oraz w Wydziale Kultury Prezydium WRN (1957-60). Od 1958 współpracował z pismem *Odgłosy*, publikując liczne wiersze, fraszki, opowiadania, a także w 1961 i 1967 „Szopkę łódzką” (wraz z T. Gicgierelem). W 1960-68 pracował jako starszy redaktor w Studiu Małych Form Filmowych „Se-Ma-For”; był autorem scenariuszy i dialogów do filmów animowanych. Ożenił się z Jadwigą Łużyńską. W 1968-70 pełnił funkcję kierownika literackiego Estrady Łódzkiej. Następnie od 1970 współpracował ponownie z wytwórnią filmową „Se-Ma-For”, jako konsultant literacki. Wiersze i utwory dla dzieci ogłaszał m.in. w *Świerszczyku* (1973, 1976-79) i *Szpilekach* (1980-81, 1983-84). W 1982 zamieszkał we wsi Czartki (woj. sieradzkie). W 1984 został członkiem nowego ZLP. Zmarł 14 stycznia 1985 w Łodzi.

TWÓRCZOŚĆ

1. Lechtanie Hioba. [Satyry]. Łódź: WŁ 1962, 62 s.
2. Tajemnica podziemnego lochu. [Powieść dla młodzieży]. Łódź: WŁ 1972, 168 s. Wyd. 2 tamże 1980.
3. Baszta Szarej Sowy. [Powieść dla młodzieży]. Łódź: WŁ 1974, 235 s.
4. Colargol na Dzikim Zachodzie. [Pełnometrażowy film animowany]. Scenariusz: A. Barillé i T. Wilkosz. Słowo: ... i S. Grabowski. Ekran. 1976.
5. Bliżej filmu. Wwa: WSiP 1980, 147 s. Wyd. 2 tamże 1986.
6. Mój przyjaciel Filon. [Opowiadania]. Łódź: WŁ 1984, 109 s.

Zawartość: Białe łódeczko; Na ślizgawce; Zagadka; Niedziela na wsi; Flakon; Zimowy pocałunek; Studniówka; Była pastuszka; Kapiel; Dzwonne sny; Sesja egzaminacyjna; Wyspa; Nieoczekiwana wizyta; Spadająca gwiazda; Torebka; Zanim zaśniesz ...; Udany zakup; Próba generalna; Telefon domowy:

Nocna podróż; Pierwszy dzień wiosny; Gwałtowna burza; Spotkanie; Topielica; Przedpołudnie świąteczne; Pożegnanie wakacji; Upał; Molo; Wieczorek zapoznawczy; W tramwaju; Muzyka nocą; Nad morzem; Mały.

7. Wakacje pana Fajki. [Opowieść dla młodzieży]. Łódź: KAW 1984, 139 s.

8. Wakacje pod łunami. [Powieść]. Wwa: MON 1985, 311 s.

OPRACOWANIA (wybór)

[Wakacje pod łunami:] E. Iwanicki. *Odgłosy* 1986 nr 12; G. Leszczyński: Zabawa w wojnę. *Nowe Książ*: 1986 nr 2. **A.H.**

DOWGIELEWICZ Irena

1920-1987

Prozaik, poetka.

Urodzona 31 grudnia 1920 w Kijowie; córka Aleksandra Górskiego, leśnika, i Alicji z domu Stevenson, nauczycielki języków obcych. Około 1922 przybyła wraz z rodzicami do Polski. Ukończyła Miejskie Gimnazjum Żeńskie w Toruniu. Debiutowała w 1933 utworem pt. „Wiersz niesamowity”, ogłoszonym w *Kuźni Młodych* (nr 13). W 1934 otrzymała nagrodę w konkursie poetyckim pisma młodzieży ziem zachodnich *Nasze Prace*; w 1936 została redaktorem tego pisma oraz członkiem komitetu redakcyjnego *Kuźni Młodych*. Od 1937 studiowała na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej. Była członkiem założycielem Stowarzyszenia Młodzieży Demokratycznej „Spójnia”. W czasie studiów pracowała dorywczo w Towarzystwie Osiedli Robotniczych i przy urządzeniu wystawy „Warszawa. Wczoraj, dziś i jutro”. Podczas okupacji niemieckiej przebywała początkowo w Warszawie, pracując w fabryce drutu Franciszka Kurzei na Woli i w firmie budowlanej Jana Przybylskiego, a następnie w Kieleckiem (pod Zagnańskiem), w Chylicach i na Podkarpaciu. Po wojnie zamieszkała w 1946 w Gorzowie i pełniła funkcję dyrektora fabryki mebli w Witnicy pod Gorzowem (do 1949). Jednocześnie była radną w Powiatowej Radzie Narodowej w Gorzowie. Następnie pracowała jako naczelnik wydziału pracy i płacy w Zjednoczeniu Przemysłu Meblowego w Poznaniu. W 1951 wyszła za mąż za Michała Dowgielewicza. W tymże roku przerwała pracę z powodu przewlekłej choroby. W 1957 podjęła działalność literacką, a w następnym roku otrzymała nagrodę w konkursie grupy literackiej Prowincja 58 podczas Łódzkiej Wiosny Poetów. Opowiadania i wiersze publikowała m.in. na łamach czasopism: *Kierunki* (1959-61, 1966-67), *Nadodrże* (1960-63, 1965-69, 1971, 1981), *Tygodnik Kulturalny* (1962-67), *Płomyk* (1964-67, 1970), *Kamena* (1966-70). Od 1963 była człon-

kiem ZLP. W 1967 otrzymała Lubuską Nagrodę Literacką oraz nagrodę literacką m. Gorzowa, w 1971 nagrodę Ministra Kultury i Sztuki III stopnia, w 1976 Nagrodę Jubileuszową Ministra Kultury i Sztuki. Odznaczona Odznaką Honorową „Za Zasługi dla Rozwoju Województwa Zielonogórskiego” (1970), Odznaką Honorową „Za Zasługi dla Rozwoju Województwa Gorzowskiego” (1976), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1985). Zmarła 21 lutego 1987 w Zielonej Górze.

TWÓRCZOŚĆ

1. Lepszy obiad. Opowiadania. Pozn.: WP 1962, 147 s.

Zawartość: Komisja; Przed pogrzebem; Zdarzenie; Radość człowiecza; Opowiedziane na skwerku; Odwiedziny; Lepszy obiad; IV Klinika wewnętrzna.

2. Sianie pietruszki. [Wiersze]. Zielona Góra: Lubuskie Tow. Kultury 1963, 16 s.

3. Przyjadę do Ciebie na pięknym koniu. [Opowiadania]. Pozn.: WP 1965, 146 s.

Zawartość: Święta Imogena; Ludzie powiadali; Indycka; Radość człowiecza; Przyjadę do Ciebie na pięknym koniu.

4. Krajobraz z topolą. Powieść. Pozn.: WP 1966, 154 s.

5. Most. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1968, 236 s.

Zawartość: Konspirator; Przyjadę do Ciebie na pięknym koniu [poz. 3]; Cena broni; Radość człowiecza [poz. 1]; Most.

6. Stadion dla biedronki. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1973 [właśc. 1974] 154 s.

Zawiera m.in. cykl: Rzecz o mieście Gorzowie.

7. Wiersze wybrane. Zielona Góra: Lubuskie Tow. Kultury 1977, 27 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1973, 1977 — SWPP 2 (M. Brykalska). — PP (M. Brykalska).

[Przyjadę do Ciebie na pięknym koniu:] T. Burek: „Własne zestawy słów, wystrzone i nowe”. *Tyg. Kult.* 1965 nr 39, przedr. w: Proza, poezja 1965. Wwa 1966; S. Melhorski: W kuchni — o losie człowieka. *Nadodrże* 1965 nr 13, przedr. w teżej: Oczekiwania i zapowiedzi. Łódź 1980. — F. Formalczyk: Losy ludzi spięte minionym czasem. *Gaz. Ziel.-gór.* 1966 nr 149, przedr. w teżej: Znani i nieznan. Łódź 1974 [rec.: Krajobraz z topolą]. — F. Formalczyk: Proza I.D. *Twórczość* 1966 nr 12. — A. Szmidi: Świat zza kuchennej płyty. *Więź* 1966 nr 1. — Z. Bienkowski: Poeci zielonogórscy. *Nadodrże* 1967 nr 6. — K. Nowicki: Pejzaże I.D. Szkic do portretu. *Nadodrże* 1967 nr 20. — B. Zadura: Konspiracja i życie codzienne. *Twórczość* 1969 nr 11, przedr. w teżej: Radość czytania. Lubl. 1980 [rec.: Most]. — A.K. Waśkiewicz: Lubuskie środowisko literackie. Zielona Góra 1970. — H. Bereza: Początki jednego środowiska. Proza autorów zielonogórskich. W teżej: Prozaiczne początki. Wwa 1971. — F. Formalczyk: Losy ludzi spięte minionym czasem. W teżej: Znani i nieznan. Łódź 1974. — S. Melkowski: W kuchni o losie człowieka. W teżej: Oczekiwania i zapowiedzi. Łódź 1980. — M. Tomczak: Pisze się albo lepiej albo gorzej — tu nie ma stabilizacji. *Nadodrże* 1980 nr 26. — A. Siatecki: Pisarze lubuscy. Zielona Góra 1981.

J.P.

DRAHAN Roman

ur. 1931

Poeta.

Urodzony 30 sierpnia 1931 w Niżankowicach pod Przemyślem; syn Edwarda Drahana, stolarza, i Zofii z Żukowskich. W 1945 przeniósł się wraz z rodzicami do Strzyżowca pod Jelenią Górą, gdzie w 1947 rozpoczął naukę w liceum pedagogicznym. Maturę uzyskał w 1951 roku w Liceum Ogólnokształcącym im. Babiniacza we Wrocławiu. W 1952-54 odbył zasadniczą służbę wojskową zakończoną uzyskaniem stopnia podporucznika. Debiutował w 1956 wierszem pt. „Poezja”, opublikowanym w *Nowej Kulturze* (nr 32). W 1957 ożenił się z Marią Michalczyk, pielęgniarką. Od tegoż roku do 1965 pracował jako nauczyciel języka polskiego w Jerzmanowie pod Wrocławiem; jednocześnie zajmował się pszczelarstwem i sadownictwem. Od 1966 był członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983) i opiekunem Koła Młodych. Współorganizował Kłodzkie Wiosny Poetyckie. W 1978 przeniósł się do Lutyni, gdzie założył sad brzoskwiński. W 1989 został członkiem SPP i członkiem zarządu Oddziału Wrocławskiego. Odznaczony m.in. odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1975) i medalem „Budowniczy Wrocławia” (1977). Mieszka w Lutyni pod Wrocławiem.

TWÓRCZOŚĆ

1. W widnokregu kreta. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1965, 69 s.

Cykle: Czerwone semafor; Spojrzenie oddalone; Zarysy; W białym pejzażu; Blżej znużenia. Nagroda „Peleryny” za najlepszy debiut 1965 r.

2. Miary. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1966, 59 s.

Cykle: Miary; Chwila śródleśna; Profile czasu; Białe złoża domu; Dwa poematy.

3. Oswajanie. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1969, 101 s. Zawartość: Oswajanie, — oraz cykle: Szkice metamorficzne; Bezimiennosc; Autoportrety; Poematy.

4. Kontrapunkt. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1971, 71 s.

Cykle: Zapisy wielokrotne; Improwizacje; Poematy.

5. Godziny czuwania. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1976, 64 s.

Cykle: Komentarze do zdań; Komentarze do słów; Poematy.

6. Godziny i lata czuwania. (Wiersze wybrane). Wybór: K. Lisowski. Kr.: WL 1987, 114 s.

Zawartość: R.D.: Zamiast wstępu. — Wiersze z poz. 1-5 oraz wiersze nowe.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1992.

J. Rogoziński: Obraz i landszaft. W: Proza, poezja 1965. Wybór szkiców i recenzji. Wwa 1966 [rec.: W widnokregu kreta]. — M. Waliński: Krecia filozofia R.D. *Agora* 1968 nr 23.

— M. Waliński: „Już pora spojrzeć sobie w twarz”. *Odra* 1970 nr 6 [rec.: Oswajanie]. — [Kontrapunkt:] J. Gondowicz: Przypisy do nagości. *Nowe Książki* 1972 nr 9; M. Jodłowski: Zapisy wielokrotne. *Wiadomości*, Wr. 1972 nr 10; E. Puzdrowski: Zapisy wielokrotne. *Poezja* 1972 nr 7. — [Godziny czuwania:] J. Łukasiewicz. *Odra* 1976 nr 11; P. Dybel: Bez rewelacji. *Nowe Książki* 1977 nr 5; S. Sterna-Wachowiak: Od heglizmu do ontoryzmu. *Twórczość* 1978 nr 6. J.Z.

DRAWICZ Andrzej

ur. 1932

Pseud.: A.; A.D.; AD; Adam Mazur, adr; ADR; Antoni Drajek. Krytyk literacki, historyk literatury rosyjskiej, tłumacz, publicysta.

Urodzony 20 maja 1932 w Warszawie; syn Józefa Drajka-Drawicza, kierownika Wydziału Prawnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych RP, i Krystyny ze Śluzaków. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Warszawie i uczył się na tajnych kompletach prywatnej szkoły sióstr Goldman. Po upadku powstania warszawskiego przebywał w Częstochowie i tu do 1946 uczęszczał do Prywatnego Gimnazjum Braci Szkolnych. Następnie powrócił do Warszawy i do 1949 kontynuował naukę w Prywatnym Gimnazjum i Liceum Księży Marianów, a w 1949/50 w Gimnazjum i Liceum im. A. Mickiewicza. W 1950 rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim. W tym czasie należał do ZMP. Debiutował w 1951 recenzją tomiku W. Woroszyńskiego „Pierwsza linia pokoju” (pt. „Pierwsza linia walki”), opublikowaną w tygodniku *Wies* (nr 50). W następnych latach ogłaszał liczne artykuły i recenzje literackie, m.in. w *Sztandarze Młodych* (1952-75; w 1956-57 był członkiem kolegium redakcyjnego), *Życiu Literackim* (1953-58, 1967-68, 1973-74, tu m.in. w 1967 cykl artykułów „Literatura Wielkiej Rewolucji”), *Po prostu* (1954-55), *Żołnierzu Polskim* (1954-58) i *Żołnierzu Wolności* (1957-59). Po uzyskaniu magisterium w 1955 pracował do 1957 jako asystent, a następnie starszy asystent, w Zakładzie Literatury Instytutu Polsko-Radzieckiego w Warszawie. W 1963 ożenił się z Wierą Bielikową, rusycystką. Prowadził systematyczną działalność krytycznoliteracką, publicystyczną i przekładową (z literatury rosyjskiej), m.in. na łamach czasopism: *Przyjaźń* (1961-73), *Współczesność* (1962-71), *Literatura Radziecka* (1963-76), *Kultura* (1964-72), *Przegląd Humanistyczny* (1965-67), *Poezja* (1966-75), *Nowe Książki* (1967-76), *Dialog* (1967-77), *Miesięcznik Literacki* (1968-72), *Literatura* (1972-74; tu m.in. w 1974 cykl reportaży „Przez sześć republik”), *Literatura na Świecie* (1972-75; tu też pod pseud. Antoni Drajek). W 1967 otrzymał Złotą Odznakę TPPR. Od 1969 był członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Równocześnie kontynuował pracę naukową, specjalizując się w badaniach literatury rosyjskiej. W 1973 na podstawie

pracy „Konstanty Paustowski”, napisanej pod kierunkiem prof. Bogdana Galsterę, otrzymał stopień doktora nauk humanistycznych na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W grudniu 1975 był sygnatariuszem „Memoriału 59” protestującego przeciw projektowanym zmianom w Konstytucji PRL. W 1977 został członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1977-78 przez trzy semestry wykładał i prowadził seminaria z ruscystyki na uniwersytecie w Kolonii. Od 1977 należał do zespołu redakcyjnego wydawanego poza cenzurą kwartalnika *Zapis*. W 1978-79 przebywał na stypendium naukowo-badawczym w Canberze. W 1979-81 był członkiem niezależnego Towarzystwa Kursów Naukowych. W 1980 został członkiem NSZZ „Solidarność”. W październiku 1981 podjął pracę jako stary wykładowca w Zakładzie Literatury Instytutu Filologii Rosyjskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego (UJ) w Krakowie. Po wprowadzeniu stanu wojennego w grudniu 1981 został internowany. Zwolniony w październiku 1982, habilitował się wkrótce na UJ na podstawie rozprawy o „Mistrzu i Małgorzacie” M. Bułhakowa, po czym kontynuował pracę naukową i dydaktyczną jako adiunkt w Instytucie Filologii Rosyjskiej. Wykładał także gościnnie na uniwersytetach w RFN, Anglii, Francji, Szwajcarii i Australii. Równocześnie publikował artykuły i recenzje literackie oraz przekłady z literatury rosyjskiej w *Odrze* (1982-88) i *Tygodniku Powszechnym* (1982-93; tu m.in. w 1987 cykl szkiców „Radzieckie konfrontacje”, w 1989 zaś cykl felietonów pt. „W rok później”). W 1985 przebywał na stypendium naukowo-badawczym w Oxfordzie. W następnych latach ogłaszał recenzje i artykuły literackie w czasopismach wydawanych poza zasięgiem cenzury: w *Krytyce* (1986-87), *Kulturze Niezależnej* (1986) i *Arce* (1987), w wydawanym początkowo w Londynie, a następnie także i w Warszawie dwumiesięczniku *Puls* (1985-91), jak również w miesięczniku *Dialog* (1987-92). W 1988 otrzymał nagrodę Alana Ayckbourn’a i Michaela Frayna za szkice o literaturze rosyjskiej. W 1989 został członkiem SPP. Od września 1989 do stycznia 1991 był prezesem Komitetu do Spraw Radia i Telewizji. Następnie podjął pracę (jako docent) na stanowisku kierownika Zakładu Literatur Wschodniosłowiańskich w Instytucie Sławistyki PAN. W 1991 został członkiem Zarządu Głównego Polskiego PEN Clubu, Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Obraz młodzieży w literaturze radzieckiej ostatnich lat. Wwa: Inst. Pol.-Radziecki 1960, 39 s.
2. Miasto siedmiu diabłów. [Opowiadanie]. Wwa: MON 1965, 101 s.

3. Pętla na gardle. [Opowiadanie]. Wwa: MON 1966, 124 s.

4. Konstanty Ildefons Gałczyński. [Studium]. Wwa: Wiedza Powsz. 1968, 254 s. Wyd. 2 tamże 1973.

5. Literatura radziecka 1917-1967. Pisarze rosyjscy. Wwa: PWN 1968, 346 s.

6. Kaukaz w ogniu. [Opowieść]. Wwa: MON 1969, 134 s.

7. Gałczyński na Mazurach. [Studium]. Olsztyn: Pojezierze 1971, 170 s.

8. Konstanty Ildefons Gałczyński. Wwa: PZWS 1972, 299 s. *Bibl. Polonistyki*.

Zawiera szkic monograficzny oraz wybór tekstów krytycznych.

9. Konstanty Paustowski. [Monografia]. Wwa: Wiedza Powsz. 1972, 325 s.

10. Zaproszenie do podróży. Szkice o literaturze rosyjskiej XX wieku. Kr.: WL 1974, 287 s.

Zawartość: Pożegnanie z Majakowskim, powitanie Majakowskiego; Chlebniów, mundi constructor; Aż do kresu ironii. (M. Zoszczenko); Szkoła zawiści. (J. Olesza); „Przez czarny razowicz i wierne nam żony ...”. (E. Bagricki); Gra. (Poezja „Oberiutów” i wczesnego Zabłockiego); Zaproszenie do podróży. (A. Platonow); „Pozabijano ich żelazem”. (Poeci polegli w czasie wojny); ... Lecz dobrym być. (W. Grossman); Rewanż („Mistrz i Małgorzata” M. Bułhakowa); W. Katajew, pisarz najmłodszy; Młodzi dorośli pisarze (Młoda proza lat sześćdziesiątych); Poezja małej destabilizacji. (E. Jewtuszenko i A. Woznienski); Próba klasycyzacji. (Tarkowski, Kuszner, Samojłow i inni).

11. Inna Rosja. Genealogia rosyjskiej literatury emigracyjnej. [Szkic]. Wwa: NOWA* 1980 [właśc. 1981], 36 s. Tow. Kursów Nauk. Wykłady.

12. Pytania o Rosję. [Szkice literackie]. Wwa: Krąg* 1981, 85 s.

Zawartość: Wstęp; Pytania o Rosję; Zagraniczna Rosja; Próba „Metropolu”; Potwór przy sztandarze: List do Włodzimierza Bogomofowa; Na dnie ruscystyki; Bułhakow czyli szkoła odmowy; Mandelsztamowie; A co poza Rosją?

13. Wolna literatura rosyjska. [Szkice literackie]. Wwa: Wydawn. Społ. KOS, ON [Oświata Niezależna] 1986, 36 s.

Zawartość: Spojrzenie w bliską przeszłość; Początki wolnego obiegu; Dygresja historyczna: pierwsza i druga emigracja; Nowa sytuacja: emigracja trzecia; Wolna literatura wczoraj i dziś: 1. Aleksander Solżenicyn, 2. Pozostali prozaicy, 3. Autorzy wspomnień, 4. Poeci i pieśniarze; Skróty sytuacji literatury oficjalnej; Dygresja współczesna: współczesność literatury; Zakończenie; Noty.

14. Mistrz i diabeł. (Michał Bułhakow). [Monografia]. Kr.: UJ 1987, 249 s. Wyd. nast. z podtyt.: O Michale Bułhakowie. Kr.: Znak 1990, 376 s.

Rozprawa habilitacyjna, Wyd. z 1987 na prawach rękopisu.

15. A/KOS czyli szkoła podłości. [Szkic polityczno-historyczny]. Wwa: Ofic. Wydawn. Pokolenie* 1987, 32 s. *Bibl. Kultury Niezależnej. Próby*, 7.

Wyd. nast. łącznie z: [bez autora] Łysenko i komopolici; S. Amsterdamski: Życie naukowe a monopol władzy, casus Łysenko. Wwa: NOWA* 1989, 36 s.

16. Spór o Rosję. [Szkice literackie]. Wwa: Wydawn. Krag* 1987, 199 s. Wyd. nast. pt. „Spór o Rosję” i inne szkice z lat 1976-1986. Londyn: Polonia 1988, 234 s.

Zawartość: Cz. I. Spór o Rosję; Podzielona, lecz dwójedyna (o ostatnim dziesięcioleciu literatury rosyjskiej w kraju i za granicą); Zagraniczna Rosja (książki, ludzie, czasopisma, idee); Podwójny portret (szkic na kawatu tła); Język zwycięzców (o sowieckiej nowomowie); Potwór przy sztandarze (o pewnych praktykach neostalinizmu) [poz. 12]; Na dzień rusycystyki (o pewnym podreżniku i nie tylko o nim) [poz. 12]; To co poza Rosją (o literaturach wielonarodowych ZSRR). — Cz. II. Uśmiech wilka (o „Szkartanej wyspie” Michała Bułhakowa); Prawda milczenia (o Izaaku Bablu); Próba uwolnienia Borysa Pasternaka; Mandelsztamowie [poz. 12]; Węzły Aleksandra Sołżenicyna; Dobro pamięci zapłacone cierpieniem (Czukowska o Achmatowej); Dusze okaleczone (o Władimierze i „Wiernym Rusłanie”); Do Pietuszek bilet bezpowrotny (o wielkim dziele Wenedikta Jerofiejewa); Jeszcze Rosja nie zginęła; Aneks do tekstów „Spór o Rosję” i „Jeszcze Rosja nie zginęła” w postaci prywatnej prośby do polskiego czytelnika. W wydaniu z 1988 nadto szkice: Wyciągam ręce ku wieczności ... (motywy metafizyczne we współczesnej liryce rosyjskiej); List do Włodzimierza Bogomolowa [poz. 12]; Bułhakow czyli szkoła odmowy [poz. 12]. Nagroda Dziennikarzy Niezależnych im. S. Konarskiego przyznana za najlepszą książkę 1987 r. przez zdelegalizowane SDP.

17. Jeszcze Rosja nie zginęła ... [Szkice literackie]. [Wwa:] Wszelchnica Spół.-Polit.* 1988, 164 s.

Zawartość: Od autora. — I. Spór o Rosję [poz. 16]; Jeszcze Rosja nie zginęła [poz. 16]. — II. Nowa odwilż czy zmiana klimatu? Niebezpieczny czas reform; „Nominacja” [Aleksandra Bekal] czyli koniec żelaznej epoki; W pięćdziesiąt lat później; Próba normalności; Toż to idzie ...; Trzydzieści lat wcześniej. — III. Więc jak to właściwie jest; Moja Moskwa: Duch i ciało; Zgiełk, droga i dwie świeczki. — IV. Refleksje jubileuszowe (i odrobinę historiozoficzne). Teksty z 1984-1988 drukowane w *Krytyce* (Spór o Rosję; Jeszcze Rosja nie zginęła) i *Tyg. Powsz.* (cz. II). — cz. III była drukowana w *Tyg. Powsz.* w 1987 w cyklu pt. „Radzieckie konfrontacje”.

18. Pocałunek na mrozie. [Szkice wspomnień i literackie]. Londyn: Polonia 1989, 174 s. Wyd. nast. Łódź: WŁ 1990.

Zawartość: Od autora; Jak do tego wszystkiego doszło; Pierwsza nauka na miejscu; Lekcja sowieckiego; „Teatr Wielki czeka. Przyjeżdżajcie. Pierwuchin”; Partia wali pięścią w stół; Rosja mnie przyjmie; Twarze moich przyjaciół; Dwa spotkania; Iwan Fiedorowicz. Kąkej smysf?; Czasami nie wychodziło; Mieć dobrą wdowę; Jawne, tajne i dwupłciowe; Ulice Lenina i reszta; Za Bułhakowem; Po Kijowie. I po Moskwie; Nim się drzwi zatrasnęły; Więc jak to właściwie jest? [poz. 17]; Moja Moskwa; Duch i ciało [poz. 17]; Zgiełk, droga i dwie świeczki [poz. 17]; Gruźla jako forma; Mój własny węzeł.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopiśmie: Gałczyński po wojnie. *Prz. Hum.* 1966 nr 2 s. 27-37. — STS i inne teatryki warszawskie. W: Teatry studenckie w Polsce. Wwa 1968 nr 61-101. — „... Tylko trzeba wielkiego wysiłku”. (Na marginesie rękopisu „Niobe” K.I. Gał-

czyńskiego). *Poezja* 1969 nr 5 s. 39-49. — Z doświadczeń literatury radzieckiej. (Wasilij Grossman — szkic do portretu). *Prz. Hum.* 1970 nr 3 s. 91-102. — Anna Achmatowa i Borys Pasternak jako tłumacze liryki polskiej. W: Po obu stronach granicy. Wr. 1972 s. 163-179. — „Ale jak żyć? Jak żyć?”. (O „Białej Gwardii” Michała Bułhakowa). *Twórczość* 1975 nr 8 s. 73-86. — „Poeta jest zawsze wszechświata dłużnikiem ...”. (O poezji W. Majakowskiego). W: Lekture i problemy. Wwa 1976 s. 267-276. — Sprawa a nie temat. *Lit. na Świecie* 1977 nr 4 s. 288-305 [podp.: Antoni Drażek]. — Mistrz i diabły [o M. Bułhakowie]. *Więź* 1981 nr 7/8 s. 58-74. — Powrót prawa wartości. (Rosyjskie rewindykacje poetyckie ostatniego okresu). *Polonistyka* 1988 nr 7 s. 499-506.

Przekłady

1. B. Biedny; Dziewczęta. [Powieść]. Wwa: Iskry 1963, 236 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1966, wyd. 3 1969.

2. „... Z piórem, aparatem albo z automatem ...” Wybór i wstęp ... Tekst przeł. ... Wwa: KiW 1967, 281 s.

Zawiera reportaż, wiersze, opowiadania korespondentów wojennych, pisarzy i poetów — żołnierzy Armii Czerwonej w czasie II wojny światowej.

3. W. Bykow; Sotnikow. [Powieść]. Wwa: KiW 1973, 247 s.

4. Kontynent. Wybór artykułów. Przeł. z ros. i oprac. ... Londyn: Polonia 1979, 331 s.

Przeł. podp.: Adam Mazur.

Wyd. osob. poszczególnych art.: M. Agurski; Zagadnienie narodowe w ZSRR. Wwa: [b.w.]* 1983. — A. Awtorchanow; Zakulisowa historia paktu „Ribbentrop-Mołotow”. Wwa: [b.w.]* 1983, [11] s. — W. Czomowil; B. Penson; Dialog z druhem kolczastym; G. Amalik; Spotkanie w łagrze. [Lubl.]: Wydawn. Vademecum* 1984, 45 s.; [Lubl.]: Respublica* 1989. — I. Gółomszok; Język artystyczny w warunkach totalitarnych. Wwa: NOWA* 1980; [Lubl.]: Wydawn. Vademecum* [1985], 41 s.; [Lubl.]: Wydawn. Vademecum* [1986]. — I. Kaczurowski; Z okazji setnej rocznicy dekretu emskiego. Wyd. pt.: Tragiczne losy pisarzy ukraińskich w Związku Radzieckim. Z okazji setnej rocznicy dekretu emskiego. Wwa: Wydawn. LOS* 1984, 17 s. — W. Wojnowicz; Wypadek w „Metropoli”. Wwa: WIS* 1985, 32 s.

5. A. Awtorchanow; Zagadka śmierci Stalina. (Spisek Berii). Wwa: NOWA* 1981, 127 s. Wyd. nast.: Londyn: Polonia 1982; wyd. 2 [9] Wwa: Wydawn. Głos* 1984; Wwa: Wydawn. Mysia 5* 1984; Kr.: Wolna Myśl* 1984; [b.m.w.]* [1984]; [Gdańsk?]: Litory* 1984; [B.m.]: Spotkania* 1985.

Przeł. podp.: Adam Mazur.

6. G. Kozincew; Głębia ekranu. [Wspomnienia]. Wwa: WAI F 1981, 336 s.

7. S. Bukczyn; Echo pod Białymstokiem. Opowieść dokumentalna. Przedm.: H. Dylągowa. Olsztyn: Pojezierze 1982, 184 s.

8. G. Władimow: Wierny Rusłan. [Powieść]. Londyn: Aneks 1983, 112 s. Wyd. nast. z podtyt.: Historia obozowego psa. Wwa: NOWA* 1983; Wwa: Wydawn. KRAG* 1984; [Wwa:] Niezależna Kooperatywa Wydawn. Feniks* 1984.

9. S. Jutkiewicz: Kontrapunkt reżysera. [Wspomnienia]. Wwa: WAI F 1985, 302 s.

10. A. Platonow: Wykop. [Powieść]. Paryż: Editions Spotkania 1986, 99 s. Wyd. nast.: Wwa: Wydawn. „Zarys” we współpracy z Wydawn. KRAG* 1986; [Wwa:] Oficyna Wydawn. „Margines” 1987; Wwa: Alfa 1990.

11. W. Meyerhold: Przed rewolucją (1905-1917). [Szkice i artykuły]. Wstęp i wybór: J. Koenig. Przeł.: ... i J. Koenig. Noty: A. Fewralski. Wwa: WAI F 1988, 313 s.

12. W. Jerofiejew: Moskwa-Pietuszki. [Przeł. ...]. Wyst. TV 1992.

Prace redakcyjne i edytorskie

1. Dzień powszedni rewolucji. Wybór: ... i L. Jęczmyk. Wwa: Iskry 1967, 287 s.

Zawiera opowiadania, fragmenty powieści i wiersze autorów rosyjskich oraz wspomnienia i dokumenty.

2. Opowiadania wojenne. Wybór i wstęp ... Wwa: PIW 1970, 479 s.

Zawiera utwory 29 autorów rosyjskich.

3. Co wielkość kraju tworzy. Wiersze poetów radzieckich. Wybór ... Wwa: Ruch 1972, [20] k.

Zawiera wiersze 13 autorów.

4. W. Orłow: Szkice o poezji rosyjskiej. Przeł.: R. Zimand. Wybór i wstęp ... Wwa: PIW 1972, 428 s.

5. Poezja – mówię, Polska – myślę. Polska w poezji rosyjskiej XX wieku. Wybór i słowo wstępne: W. Prichod'ko. Red., noty o autorach i post. ... Wwa: Iskry 1973, 261 s.

6. Człowiek na wojnie. Wielka Wojna Narodowa w literaturze radzieckiej. [Szkice literackie]. Wybrał i wstępem opatrzył ... Wwa: PIW 1975, 526 s.

7. K.I. Gałczyński: Kronika olsztyńska. Oprac. i wstęp ... [Olsztyn:] Pojezierze 1975, 176 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1978; wyd. 3 1987.

8. S. Gudzenko: „Przed atakiem” i inne wiersze. Wybór i red. ... Wwa: PIW 1975, 41 s.

9. M. Bułhakow: Notatki na mankietach. Wczesna proza. Wybór: ... i A. Sarachanowa. Kr.: WL 1984, 469 s.

10. M. Zoszczenko: Punkt widzenia. Opowiadania i powieści. Przeł.: E. Siemaszkiewicz, S. Pollak. Wyboru dokonał i post. opatrzył ... Wwa: Czyt. 1985, 544 s.

Ponadto zob. Przekłady poz. 2, 4.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1989, 1990. – Wywiady: Piękna sztuka tłumaczenia z rosyjskiego. [Rozm.] I. Frąckowiak. *Widnokrąg* 1972 nr 45; Przeskoczyć komunizm. [Rozm.] Z. Skrok. *Nowe Książ.* 1991 nr 1.

[Literatura radziecka 1917-1967:] F. Nieuważny: Sporne propozycje D. *Nowe Książ.* 1969 nr 10; polem.: A. Drawicz: Spór o „Sporne propozycje D.” *Nowe Książ.* 1969 nr 18; A. Wołodźko, *Slav. Orient* 1969 nr 3. – [Konstanty Idefons Gałczyński:] M. Wyka: Monografia Gałczyńskiego. *Nowe Książ.* 1969 nr 9; J. Zacharaska: O Gałczyńskim. *Poezja* 1970 nr 4. – [Gałczyński na Mazurach:] J. Cierniak. *Poezja* 1972 nr 7; J. Dużyk] J.D. *Twórczość* 1972 nr 1; T. Szyma: Dwa wizerunki poety. *Mies. Lit.* 1972 nr 12; – R. Słiwowski. *Nowe Książ.* 1972 nr 22 [rec.: Konstanty Paustowski]. – [Zaproszenie do podróży:] M. Leczycka: U Majakowskiego, Chlebnikowa i innych. *Poezja* 1975 nr 5; E. Pawlak: Podróż literackie A.D. *Mies. Lit.* 1975 nr 1. – B. Madajczyk: A.D. (tłumacz – literatura – odbiorca). *Dz. Balt.* 1975 nr 67. – [Pocątek na mrozie:] S. Balbus. *NaGłos* 1990 nr 1; A. Piwowarska. *Kresy* 1990 nr 2/3; J. Zieliński: W Rosji trzeba żyć długo. *Res Publica* 1990 nr 3. – [Mistrz i diabeł:] K. Duda. *Ruch Lit.* 1991 nr 5; P. Fast: Studium czy powieść. *Twórczość* 1991 nr 3; W. Woroszyński: Śmiech diabła i pogarda mistrza. *Tyg. Powsz.* 1991 nr 8.

B.D.

DREWNOWSKI Tadeusz ur. 1926

Krypt.: (t.d.); t.dr.: T.Dr.; tdr.
Krytyk literacki, eseista, edytor.

Urodzony 1 grudnia 1926 w Warszawie; syn Karola Drewnowskiego i Janiny z Piotrowskich, oboje nauczyciele gimnazjalni. W 1939 zdał egzamin do Gimnazjum im. Stefana Batorego w Warszawie. Po wybuchu II wojny światowej przebywał nadal w Warszawie; w styczniu 1940 został wraz z rodziną aresztowany przez gestapo w związku ze sprawą Polskiej Ludowej Akcji Niepodległościowej (PLAN) i przez dziesięć miesięcy był więziony na Pawiaku. W 1941-44 uczestniczył w działaniach konspiracyjnych jako członek AK. Uczył się równocześnie na tajnych kompletach i uzyskał małą maturę. Po wyzwoleniu zamieszkał w Łodzi, gdzie w 1945 ukończył Liceum im. S. Żeromskiego. W tymże roku rozpoczął studia na Uniwersytecie Łódzkim. Brał czynny udział w pracy Koła Naukowego Polonistów i w ogólnopolskim ruchu kół polonistycznych. Od 1946 należał do Akademickiego Związku Walki Młodych „Życie”, a od 1947 do PPR (od 1948 członek PZPR). Pierwsze prace dziennikarskie zaczął publikować w 1946 w dzienniku *Pionier*; jako krytyk literacki debiutował w 1947 recenzją „Upadku Paryża” I. Erenburga pt. „Nowa lekcja francuska”, drukowaną w *Kuźnicy* (nr 19). W tymże czasie artykuły i recenzje ogłaszał również w innych czasopiśmie, m.in. w *Po prostu* (1947-48) i we *Wsi* (1948-51). W 1948 przeniósł się do Warszawy i rozpoczął pracę w Instytucie Badań Literackich (IBL) na stanowisku asystenta (do 1949). W 1950-51 był asystentem przy Katedrze Historii Literatury Uniwersytetu Warszawskiego (UW).

W 1951 został członkiem ZLP. W 1952 uzyskał stopień magistra. W 1950-55 prowadził dział krytyki literackiej w tygodniku *Nowa Kultura*; w 1956-61 był członkiem kolegium redakcyjnego miesięcznika *Dialog*. Nadto pracował w redakcjach pism: *Nowe Drogi* (1956/57), *Orka* (1957/58), *Kraj* (1958/59). W 1960-82 był redaktorem działu kulturalnego tygodnika *Polityka*. W 1969 został członkiem Międzynarodowego Stowarzyszenia Krytyków Literackich (AICL). W 1971 uzyskał w IBL stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie pracy „Ucieczka z kamiennego świata. (O Tadeuszu Borowskim)” przygotowanej pod kierunkiem prof. Stefana Żółkiewskiego. W 1976-78 prowadził wykłady zleczone na Wydziale Polonistyki UW. W 1982 podjął pracę na stanowisku docenta w Katedrze Literatury Polskiej XX wieku UW; habilitował się w 1983 na Uniwersytecie Wrocławskim na podstawie pracy pt. „Rzecz russowska. O pisarstwie Marii Dąbrowskiej”. W 1977-80 był członkiem zarządu Oddziału Warszawskiego ZLP, a od 1980 wiceprezesem Zarządu Głównego; po zawieszeniu Związku brał udział w tajnej działalności tego Zarządu. W 1983 wystąpił z PZPR. W 1984 rozpoczął współpracę z miesięcznikiem *Literatura*. W 1989 otrzymał nagrodę Funduszu Literatury. W tymże roku na zjeździe założycielskim SPP został wybrany na członka Zarządu. W 1991 został mianowany profesorem. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1954) i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1959). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Moskiewskie lato. [Reportaż]. Wwa: Czyt. 1953, 70 s.
2. „Noce i dnie” Marii Dąbrowskiej. Wwa: PZWS 1965, 94 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1966; wyd. 3 Wwa: WSiP 1974.
3. „Urząd” Tadeusza Brezy. Wwa: PZWS 1967, 119 s. *Bibl. Analiz Lit.*
4. Breza. Wwa: Dom Książki 1969, 57 s.
5. Krytyka i giełda. Szkice literackie. Wwa: Czyt. 1969, 295 s.

Zawartość: Arcy oko [o W.S. Reymoncie]; Teatr „Pod Turoniem” [dot. twórczości dramatycznej S. Żeromskiego]; Dzieje jednego pocisku [o A. Strugul; Robotnik i klasycy [o L. Rudnickim]; „Murzyn” – „Żeglarz” – „Profesor Tutka” [dot. motywów dramaturgii J. Szaniawskiego]; Idee stamtąd [o publicystyce społecznej M. Dąbrowskiej]; Noce i dnie trzeciej jesieni [M. Dąbrowska; Gwiazda zaranna]; Miara wszystkiego [dot. M. Dąbrowskiej]; Szkice do „Biografii wewnętrznej” [dot. dramatów L. Kruczkowskiego]; „Przygoda z Vaterlandem” [L. Kruczkowskiego]; Wyrok zagłady na Jerycho [T. Breza; Mury Jerycha]; Purpurowe i czarne [T. Breza; Urząd]; Więcej takich klerków [o T. Brezle]; Krytyka i giełda; Kolumbowie – barbarzyńcy [dot. pisma *Pokolenie*]; Plotka o „pryszczatych” [dot. A. Lisiecka; Pokolenie pryszczatych]; Powrót przez zagałę [W. Zalewski; Pruski mur]; Wycieczka „w Polskę” [T. Konwicki; Wniebowstąpienie]; Niewinni czarodzieje [dot. pokole-

nia artystycznego 1956]; Dwa dni oszusta [I. Iredyński; Dzień oszusta]; Prowokacje na czasie [A. Brycht; Dancing w kwatery Hitlera].

6. Ucieczka z kamiennego świata. O Tadeuszu Borowskim. Wwa: PIW 1972, 369 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 przejr., i uzup. 1977, wyd. 3 1992. Nagroda *Mies. Lit.* 1972; „Książka roku” 1972.

7. Rzecz russowska. O pisarstwie Marii Dąbrowskiej. Kr.: WL 1981, 459 s. Wyd. 2 tamże 1987. Nagroda *Mies. Lit.* 1982.

8. Tyle hałasu – o nic? Wspomnienia. Wwa: Czyt. 1982, 198 s. Nagroda *Polityki* 1982.

9. Walka o oddech. O pisarstwie Tadeusza Różewicza. Wwa: WAiF 1990, 351 s.

Przekład

1. K. Marks, F. Engels: O materialistycznym pojmowaniu dziejów kultury. (Kilka fragmentów z pism). Na podstawie książki: K. Marx, F. Engels: *Über Kunst und Literatur*. Berlin 1948 wybrał i przeł. Przedm.: ... Wwa: Czyt. 1949, 15 s.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. Dotrzymana przysięga. Montaż sceniczny ku czci Józefa Stalina. Oprac.: ... i J. Wittlin. Wwa: Iskry 1953, 120 s.

2. Zrodził nas czyn. Zbiór wierszy i pieśni. Oprac. ... Materiały przygot.: ... i A. Słucki. Wwa: Iskry 1953, 271 s.

3. T. Borowski: Utwory zebrane. Ze wstępem W. Woroszyńskiego. Red. nac.: J. Andrzejewski. Kom. red.: W. Woroszyński, ..., J. Piórkowski. T. 1-5. Wwa: PIW 1954.

Tu też pod red. T. Drewnowskiego: t. 3. Krytyka literacka i artystyczna, 268 s.; t. 4. Publicystyka, 481 s.

4. M. Bałucki: Pisma wybrane. Wybór i red.: ..., J. Skórnicki, A. Żyga. T. 1-12. Kr.: WL 1956.

W t. 1 przedmowa T. Drewnowskiego: O Bałuckim i „bałuczynie” domów otwartych, s. 7-169.

5. Polska Ludowa. Słownik encyklopedyczny. Kom. red.: ... i in. Wwa: Wiedza Powsz. 1965, XI, 482 s. Redakcja działu kultury.

6. Przemiany Polaków. Ankiety zainicjowali i do druku podali: ... i M. Krasicki. Wwa: Iskry 1969, 169 s.

7. T. Borowski: Opowiadania wybrane. Wybór i układ Wwa: PIW 1971, 337 s.

8. T. Borowski: Poezje. Wybór i wstęp ... Wwa: PIW 1972, 230 s. Wyd. 2 tamże 1974.

9. T. Borowski: Wspomnienia, wiersze, opowiadania. Pośl. i wybór ... Wwa: PIW 1974, 382 s.

Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1977, wyd. 3 1979, wyd. 4 1981.

10. M. Dąbrowska: A teraz wypijmy ... (Opowiadania). Wyd. i przedm. ... Wyd. 1 w tej edycji. Wwa: Czyt. 1981, 264 s.

Tytuł i układ od wydawcy.

11. T. Borowski: Opowiadania wybrane. Wyd. 5. Wwa: PIW 1988, 373 s.

Wyd. 1-4 pt. Wybór opowiadań. Wwa: PIW 1964, 1967, 1968, 1983 bez podania nazwiska edytora.

12. M. Dąbrowska: Dzienniki. Wybór, wstęp i przyp. ... T. 1-5. Wwa: Czyt. 1988, 430 + 462 + 382 + 366 + 427 s.

Nagroda specjalna *Polityki* 1989.

Przekł. niem.: Tagebücher 1914-1965. [Przeł.] K. Staemmler. Frankfurt am Main 1989.

13. T. Borowski: Poezje wybrane (II). Wybór i wstęp ... [Wwa:] LSW [1990], 193 s.

14. A. Ścibor-Rylski: Pierścionek z końskiego włośia. Powieść. Do druku podał i opatrzył post. ... Wwa: Fundacja Kult. 1991, 353 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1973, 1989. — T. DREWNOŚKI: Łódzkie juvenilia. W: *Tranzjtem przez Łódź*. Łódź 1964. — T. DREWNOŚKI: Rodzinne wzięcie. W: *Wspomnienia więźniów Pawiaka*, Wwa 1964. — Wywiad: Nie ma krytyki bez namiętności. Rozm. M. Woźniak. *Czas* 1978 nr 48.

SWPP 2 (M. Brykańska), — PP (M. Brykańska). — LP (red.). [Krytyka i giełda:] M. Szybist: Analiza krytycznej giełdy. *Mies. Lit.* 1970 nr 6; T. J. Żółciński: *Więź* 1970 nr 5. — [Ucieczka z kamiennego świata:] J. Błoński: *Piekła B. Teksty* 1972 nr 6; A. Mencwel: Sukces z ograniczeniem. *Mies. Lit.* 1972 nr 9; H. Zaworska: „Kogo, za co i kto ma sędzić”. *Twórczość* 1972 nr 12; T. J. Żółciński: T.B. ucieczka z kamiennego świata. *Więź* 1972 nr 10. — K. Wyka: Recenzja pracy doktorskiej mgr T.D. pt. „Ucieczka z kamiennego świata. (O T.B.)”. *Twórczość* 1978 nr 4 [rec. wewnętrzna z 1971]. — [Rzecz russowska:] H. Markiewicz: *Księga russowska. Nowe Książ* 1981 nr 21; M. Danilewicz Zielińska: Krytyka literacka. *Kultura, Paryż* 1982 nr 11. — R. Pietrzak: Linia życia, linia pisarstwa. (Eseistyka T.D.). *Tryb. Ludu* 1982 nr 192. — [Rzecz russowska:] J. Piórkowski: Mity rodzinne, dramaty narodowe. *Mies. Lit.* 1982 nr 10; R. Matuszewski: Dąbrowska „odpoczcziwiona”. *Twórczość* 1983 nr 2; A. Zieniewicz: Splatane ścieżki i próba porządku. *Prz. Hum.* 1983 nr 7. — [Tyle hałasu — o nic?:] M. Zieliński: Wieczna zmarłość. W tegoż: *Kilka niewzruszonych przekonań*. Kr. 1987; A. Lam: *Wspomnienia z pytańnikiem*. W tegoż: *Lupus in fabula*. Kr. 1988. — [Walka o oddech:] S. Burkot. *Ruch Lit.* 1991 nr 4; J. Kelera: *Księga D. Odra* 1994 nr 10; M. Wyka: Czy istnieje sprawa Różewicza. *Źyg. Powsz.* 1991 nr 26, przedr. w tejże: *Szkieł z epoki powinności*. Kr. 1992; B. Zadura: *Szczęśliwy naród*. ? *Twórczość* 1994 nr 6.

J.P.

DROHOJOWSKI Jan 1901-1979

Krypt.: (JD).

Prozaik, publicysta, dyplomata.

Urodzony 27 stycznia 1901 w Tarnowie; syn Kazimierza Drohojowskiego, prawnika, i Marii z Dobrzańskich. Uczęszczał do IV Gimnazjum Realne-

go w Krakowie, maturę zdał w 1918 jako ekster-nista w Szkole Realnej II. W tymże roku wyjechał do Lozanny i podjął studia uniwersyteckie w dziedzinie nauk społecznych. Rozpoczął równocześnie pracę w Polskiej Agencji Centralnej, będącej ekspozyturą Komitetu Narodowego Polskiego, w którego sekretariacie generalnym w Paryżu był następnie zatrudniony (do 1919). W 1920-21 odbywał studia na wydziale dyplomatyczno-konsularnym w École Libre des Sciences Politiques w Paryżu. Po powrocie do kraju i krótkim stażu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych był w 1922-23 kolejno attaché i sekretarzem Poselstwa Polskiego w Hadze, gdzie też kontynuował naukę w Akademii Prawa Międzynarodowego. W 1923-26 pełnił funkcję pierwszego sekretarza Poselstwa Polskiego w Rzymie. Po przewrocie majowym w 1926 wyemigrował do Stanów Zjednoczonych, gdzie początkowo pracował w różnych zawodach (był m.in. akwizytorem, pracownikiem fizycznym). W 1929 przeniósł się do Berlina i rozpoczął działalność publicystyczną jako korespondent *Kuriera Poznańskiego* (1930-32). W tym czasie ożenił się z Katharyn Cornell. Od 1933 przebywał ponownie w USA. W 1933-35 był naczelnym redaktorem *Kuriera Narodowego* w Nowym Jorku, a w 1938-39 *Przewodnika Katolickiego* (New Britain). Kontynuował współpracę z prasą krajową: nadsyłał korespondencje do *Kuriera Warszawskiego* (1933-39), publikował artykuły w poznańskim piśmie *Kultura* (1938-39) i katowickiej *Polonii* (1939). Po wybuchu II wojny światowej powrócił do służby dyplomatycznej. Jako przedstawiciel rządu gen. Władysława Sikorskiego pełnił od grudnia 1939 funkcję radcy Ambasady Polskiej w Waszyngtonie, w 1942 został chargé d'affaires w Hawanie (Kuba), a wkrótce potem w Czungcingu (Chiny). W 1943 ożenił się z Natalią Aszkenazy. W tymże roku został konsulem generalnym Rzeczypospolitej Polskiej w Jeruzolimie, a od kwietnia 1943 do jesieni 1944 był sekretarzem generalnym i zastępcą ministra informacji i dokumentacji w Londynie. Wróciwszy z emigracji do Warszawy w lecie 1945, był do 1951 posłem akredytowanym w Meksyku i innych krajach Ameryki Łacińskiej. W 1951 został członkiem honorowym meksykańskiego Ateneum Nauk i Sztuk. W 1951-52 był posłem w Kairze i Addis Abebie. Odwołany do Warszawy, pełnił funkcję dyrektora PKO. W następstwie próby nielegalnego przekroczenia granicy został aresztowany i do marca 1955 przebywał w więzieniu na Mokotowie w Warszawie. Następnie poświęcił się pracy literackiej i publicystycznej. Współpracował z pismami: *Argumenty* (1959-78), *Świat* (1959-65), *Polityka* (1960-62), *Kontynenty* (1967-70), *Nowe Książki* (1969-72), *Tygodnik Morski* (1969-70).

W 1961 został członkiem ZLP. Odznaczony Krzyżem Oficerskim (1947) i Krzyżem Komandorskim (1951) Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 2 stycznia 1979 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Brief Outline of the Jewish Problem in Poland. [Szkic publicystyczny]. Brooklyn N.Y.: Polish National Alliance of Brooklyn USA [1938], 28 s.

2. La economía y el plon sexenal de la Nueva Polonia. Conferencia de ... Ministro de Polonia sustentado en la Academia de Ciencias de Veracruz. Mexico: Editorial J. Pablos 1950, 25 s.

3. Jana Drohojowskiego wspomnienia dyplomatyczne. Wwa: PIW 1959, 415 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Kr.: WL 1970, tamże wyd. 3 1972.

4. Abraham Lincoln. [Monografia]. Wwa: KiW 1962, 211 s.

5. Meksyk bogów, krzyża i dolarów. [Reportaż]. Wwa: LSW 1962, 276 s. Wyd. 2 tamże 1966.

6. Indianin prezydentem Meksyku. [Monografia P.B. Juarezal]. Wwa: KiW 1964, 238 s.

7. Religie i wierzenia w życiu Ameryki Łacińskiej. Wwa: KiW 1964, 126 s.

8. Róg obfitości. [Zarys historii Meksyku i krajoznawstwa Ameryki Środkowej]. Wwa: KiW 1967, 272 s.

9. Ameryka Łacińska z bliska. [Szkice dot. historii i współczesności Ameryki Łacińskiej]. Wwa: LSW 1968, 295 s. Wyd. 2 tamże 1973.

10. Polacy w Ameryce. [Szkice]. Wwa: KAW 1976, 172 s.

Zawartość: Wstęp; Kto pierwszy w Ameryce? Dwaj herosi; Na lądzie i na morzu; Wspomnienia i reportaże; Triumf pokonań; „Herr Kannberg” chyłkiem odpływa; Niemcewicz działa w Ameryce; Pierwsza fala; Wiosna zawiedzionych nadziei; W przeddzień wojny; „Szarzy” i „Niebiescy”; Powstanie a wojna; Amerykanizacja jako warunek powodzenia; Podróż do nieba w międzypokładzie; My, Polacy ...; Zwycięstwo artylerii chicagowskiej; O równe prawa w kościele; Czyn zbrojny; Nowe spojrzenie; Polacy w cywilizacji amerykańskiej; Pobielany dom.

Przekł. ang.: Poles in United States. [Przeł.] K. Kępczyk. Wwa 1976.

Praca redakcyjna

1. H. Miller Bailey, A.P. Nasatir: Dzieje Ameryki Łacińskiej. Przeł. K. Szerer. Przedm. i przyp. ... Wwa: PWN 1965, 540 s. Wyd. 2 tamże 1969.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1973. — SWPP 2 (M. Brykańska). — RL 1979 (A. Biernacki).

B. Skaradziński: Wspomnienia zawodowego dyplomaty. *Tygodnik Powszechny* 1959 nr 33 [rec.: Jana Drohojowskiego wspomnienia dyplomatyczne]. — J. Strawiński: Naród poczęty w wolności. *Nowe Książki* 1963 nr 11 [rec.: Abraham Lincoln]. — E. Dzikowska: Ameryka Łacińska z daleka. *Nowe Książki* 1968 nr 22 [rec.: Ameryka Łacińska z bliska]. — W. Zukrowski: Nasi zza oceanu. *Nowe Książki* 1976 nr 14 [rec.: Polacy w

Ameryce]. — M. Horoszewicz: *J.D. Argumenty* 1979 nr 2. — J. Bukszanin: Pan Ambasador. W 80 rocznicę urodzin. *Rzeczyniowość* 1981 nr 6.

A.H.

DROMLEWICZOWA Zofia
1899 - 1938

Krypt.: Z.D.

Powieściopisarka, autorka książek dla dzieci i młodzieży, tłumaczka.

Urodzona 2 września 1899 w Warszawie; córka Henryka i Heleny z Higierów. Ukończyła gimnazjum Stefanii Tołwińskiej w Warszawie. Debiutowała w 1924 jako autorka scenariusza filmowego pt. „Miodowe miesiące z przeszkodami”. W następnych latach, mieszkając stale w Warszawie, rozwijała twórczość literacką: pisała powieści (także dla młodzieży) i opowiadania oraz zajmowała się przeobrażeniami literackimi i tłumaczeniami z rosyjskiego. Współpracowała z czasopismami publikując nowele, artykuły i recenzje m.in. w *Kurjerze Warszawskim* (1925-30, 1934-35), *Kinie dla Wszystkich* (1926, 1928, 1930), *Iskry* (1927-30), *Kurjerze Porannym* (1927-28, 1930-32), *Przeglądzie Wieczornym* (1927-29; m.in. stała rubryka pt. „Przegląd filmów”), *Radu* (1927-31), *Kinie – Teatrze* (1928-29), *7 Dniach* (1929-30; m.in. cykl artykułów pt. „Encyklopedia filmowa”). Zmarła 19 sierpnia 1938 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Miodowe miesiące z przeszkodami. Scenariusz filmowy. Ekran. 1924.

2. Wojna bez zwycięstwa. [Powieść dla dzieci]. Wwa: Bibl. Książek Błękitnych [1926], 86 s.

3. Listy anonimowe. Proces por. de la Roncière. [Opowieść]. Wwa: Rój [1927], 61 s.

4. Spadek, którego nie było. [Opowieść]. Wwa: Rój [1927], 59 s.

5. Trzydniowy kochanek. (Cienie na ekranie). [Obrazki filmowe]. Wwa: E. Wende 1927, 127 s.

6. Dziecko kina. Powieść dla młodzieży i dorosłych. *Iskry* 1927/28 nr 1-17. Wyd. osob. Łódź, Wwa: Księg. L. Fiszer [1928], 134 s.

7. Chcę kochać złodzieja. Powieść. Wwa: S. Cukrowski [1931], 138 s.

8. Chłopiec z ulicy. Powieść dla młodzieży. Wwa: Druk. G. Piment 1931, 100 s. Wyd. 2 Wwa: Skł. gł. Księg. Popularna [1933].

9. Dziewczynka z Luna Parku. Powieść dla młodzieży. *Iskry* 1930/31 nr 1-17. Wyd. osob. T. 1-2. Wwa: Bibl. Tęczowa 1931-1932, 93 + 100 s.

Cz. 2 wyd. osob. zawiera też: Rekord wysokości. Nowela lotnicza.

10. Miłość Piotra Wrzosa. Powieść. Wwa: Bibl. Nowości [1931], 173 s.

11. O Wojtusi, co zgubił serduszko. [Powieść dla dzieci]. Wwa: Skł. gł. Dom Książki Pol. [1931], 99 s.
12. Płomienna obręcz. [Powieść dla dzieci]. Wwa: Bibl. Tęczowa 1931, 180 s.
13. Dwaj chłopcy z filmu. Powieść dla młodzieży. Wwa: J. Przeworski 1933, 227 s.
14. Jaś i Zuzia. Powieść dla młodzieży. Wwa: J. Przeworski 1933, 155 s. Wyd. nast. tamże 1938.
15. Marzenie Cesi. [Powieść dla dzieci]. Wwa: Skł. gł. Księg. Nowości [1933], 89 s.
16. Przygoda. Powieść dla młodzieży. Wwa: J. Przeworski 1933 [antydat. 1932], 172 s. Wyd. nast. tamże [1936].
17. Siostra lotnika. Powieść dla młodzieży. Wwa: J. Przeworski 1933 [antydat. 1932], 168 s. Wyd. nast. tamże: 1935, [1937].
18. Szalona Jasia. Powieść dla młodzieży. Wwa: J. Przeworski 1933, 225 s.
19. Chcę zostać lotnikiem. [Powieść dla młodzieży]. T. 1-2. Wwa: Polska Zjednoczona [1934], 76 + 75 s.
20. Nad polskim morzem. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: J. Przeworski 1934, 219 s.
21. Pięciu braci. Powieść dla dzieci. Wwa: J. Przeworski 1934, 226 s.
22. Przygody Tadzia. Powieść dla dzieci. Wwa: J. Przeworski 1934, 222 s.
23. Najpiękniejsza lalka. Powiastka. Wwa: Księg. Popularna [1935], 24 s. Przedr. zob. poz. 29.
24. Przygody Aneczki. Powiastka. Wwa: Księg. Popularna [1935], 40 s. Przedr. zob. poz. 29.
25. Rycerze przestworzy. Powieść dla młodzieży. Wwa: J. Przeworski 1935, 248 s.
26. W Luna Parku. Powiastka. Wwa: Księg. Popularna 1935, 32 s. Przedr. zob. poz. 29.
27. Zabawa w fanty. Powiastka. Wwa: Księg. Popularna [1935], 16 s. Przedr. zob. poz. 29.
28. Zła Felunia. Powieść dla młodzieży. Wwa: J. Przeworski 1935, 238 s.
29. Dziesięć ciekawych powiastek. Wwa: Księg. Popularna [1937], 234 s.
- Zawartość: Osiółek Bim; Siostrzyczka; Dziewczynka w lustrze; Latający dywan; Spacerowy Antosia; Najpiękniejsza lalka [poz. 23]; Przygody Aneczki [poz. 24]; W Luna Parku [poz. 26]; Zabawa w fanty [poz. 27]; Wakacje nad morzem.
3. Kobiety nie do małżeństwa. Powieść podług scenariusza filmowego J. Lowett. Wwa: Bibl. Nowości [1930], 126 s.
4. Moje słoneczko. Powieść podług scenariusza filmowego „Moje słoneczko”. Wwa: S. Cukrowski 1930, 143 s.
5. Parada miłości. Powieść podług scenariusza filmowego E. Vayda i G. Boltona. Wwa: Bibl. Nowości [1930], 143 s.
6. Pod dachami Paryża. Powieść podług scenariusza filmowego R. Claira. Wwa: Bibl. Nowości 1930, 135 s.
7. Skrzydlata flota. Powieść. (Podług scenariusza [F. Wilbera] Weada i [Byrona] Morgana). Wwa: Bibl. Nowości [1930], 111 s.
8. Puszcza. Scenariusz filmowy według powieści J. Weysenhoffa pt. Puszcza. Ekran. 1932.
9. L.A. Czarska: Ciemna droga. Powieść dla panienek. Wwa: Księg. Popularna [1933], 188 s. Wyd. nast. tamże: 1935, [1937].
10. L.A. Czarska: Dom urwisów. Wwa: J. Przeworski 1933, 288 s. Wyd. nast. tamże [1937].
11. L.A. Czarska: Koledzy. Powieść dla dzieci. Wwa: J. Przeworski 1933, 252 s. Wyd. nast. tamże [1937].
12. L.A. Czarska: Nieznośna dziewczynka. Powieść dla dziewczynek. Wwa: J. Przeworski [1933], 244 s. Wyd. nast. tamże [1938].
13. L.A. Czarska: Szczęśliwy chłopiec. Powieść dla dzieci. Wwa: J. Przeworski 1933, 255 s.
14. L.A. Czarska: Dziewczę z lasu. Powieść dla dorastających panienek. Wwa: J. Przeworski 1934 [antydat. 1933], 251 s. Wyd. nast. tamże [1937].
15. Przybłęda. Powieść filmowa według scenariusza M. Tamowskiego. Wwa: Księg. Popularna 1934 [antydat. 1933], 158 s.
16. L.A. Czarska: Lena. Powieść dla dorastających panienek. Wolny przekład ... Wwa: Księg. Popularna [1934], 122 s.
17. L.A. Czarska: Siostra Marta. Powieść dla dorastających panienek. Wwa: J. Przeworski [1934], 251 s. Wyd. nast. tamże [1937].
18. L.A. Czarska: Uczniaki. Powieść dla młodzieży. [Przeł. i oprac. ...]. Wwa: J. Przeworski 1934 [właśc. 1937], 248 s.
19. L.A. Czarska: Dworek Jurka. Powieść dla młodzieży. Wwa: J. Przeworski 1935, 233 s. Wyd. nast. tamże [1939].
20. L.A. Czarska: Nowa nauczycielka. Powieść dla dorastających panienek. Wwa: Nowe Wydawn. [1935], 173 s. Wyd. nast. tamże [1937].

Przekłady i przeróbki

1. Grzechy ojców. [Powieść]. Podług scenariusza filmowego N. Burnstine. Wwa: Bibl. Nowości [1929], 128 s.
2. Pod banderą miłości. Według scenariusza fil-

21. L.A. Czarska: Zwodnicze blaski. Powieść dla dorastających panienek. Wwa: Nowe Wydawn. [1935], 171 s.

22. L.A. Czarska: Dorotka. Powieść dla panienek. Wwa: Nowe Wydawn. [1937], 171 s. Wyd. nast. tamże [1938].

Cz. 1 całość; cz. 2 zob. poz. 23.

23. L.A. Czarska: Sieroce gniazdo. Powieść dla panienek. Wwa: Nowe Wydawn. [1937], 172 s.

Cz. 2, cz. 1 zob. poz. 22.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1.

K. Irzykowski, *Wiad. Lit.* 1924 nr 26 [rec.: Miodowe miesiące z przeszkodamil. — [Miłość Piotra Wrzosa.] Z. Rabska] *Z.R. Kur. Warsz.* 1931 nr 326; [T. Sinko] *R. Kur. Lit.-Nauk.* 1932 nr 4.

B.T.

DROZDOWSKI Bohdan ur. 1931

Pseud.: Alfa; Ares; b.d.; B.D.; B.Dr; bd; (bd); ew; Kotwica; Paweł Krzemień; Pseudozoil; vrh; Vrh; VRH; Zoil; Zoil-dalekowzroczny; Zoil-jeszczegorszy; Zoil-mokragłowa; Zoil-przezorny; Zoil-zdziwiony.

Poeta, prozaik, dramaturg, publicysta, tłumacz.

Urodzony 20 listopada 1931 w Kosowie Poleskim; syn Leona Drozdowskiego, wojskowego, następnie pracownika budowlanego, i Feliksi z Majewskich, urzędniczki. Do 1938 mieszkał z rodzicami w Pruzanie, następnie z matką w Starachowicach, gdzie też przebywał w czasie okupacji niemieckiej. W 1944 został wywieziony do Niemiec, do obozu pracy w Gobhardshagen i Wattensted. Po wyzwoleniu przebywał w Haltern, gdzie uczęszczał do polskiego gimnazjum. W maju 1946 powrócił do Polski i pracował w Starachowicach, a później w Piechowicach pod Jelenią Górą kolejno jako górnik, uczeń ślusarski, nawijacz silników elektrycznych, tokarz metalowy. Równocześnie kontynuował naukę najpierw na kursach wieczorowych, następnie od 1947 na wydziale mechanicznym Śląskich Technicznych Zakładów Naukowych w Katowicach, który ukończył w 1950. Był aktywnym członkiem ZHP (od 1945), ZWM (od 1947) i ZMP. W 1949 debiutował jako tłumacz przekładami wierszy Michała Isakowskiego, drukowanymi w dzienniku *Wolność* (nr 29, 222). W 1950 powrócił do Piechowic i po krótkim okresie pracy w fabryce zaczął pracować w *Gazecie Robotniczej*. Po zdaniu matury w 1952 w Liceum dla Pracujących w Jeleniej Górze rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Łódzkim. W tymże roku ożenił się z Bożeną Dybowską. W 1952-56 pracował kolejno w *Dzienniku Łódzkim*, w Polskim Radiu i w *Głosie Robotniczym* (1953-56). Wiersze, artykuły i tłumaczenia publikował też m.in. w czasopiśmie: *Panorama* (1952-56), *Kronika* (1955-57), *Nowa Kul-*

tura (1953, 1958), *Zdarzenia* (1957-60). W 1955 wstąpił do PZPR. W tymże roku opublikował w *Życiu Literackim* (nr 51) wiersze „Geadechtniss” i „Ty matko nie miej mi za złe”, które uważa za właściwy debiut poetycki. W 1955 otrzymał nagrodę im. J. Bruna dla młodych dziennikarzy. W maju 1956 przeniósł się do Krakowa, gdzie objął kierownictwo działu reportażu w *Życiu Literackim*. Równocześnie kontynuował studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim, w 1957 uzyskał dyplom magistra. Od 1956 należał do ZLP. W 1959 zamieszkał w Warszawie, gdzie został zastępcą redaktora naczelnego *Współczesności* (w 1966 był redaktorem naczelnym). W 1960 otrzymał nagrodę poetycką „Czerwonej Róży”. Od kwietnia 1966 był zastępcą dyrektora Instytutu Kultury Polskiej w Londynie. W 1967 został członkiem Polskiego PEN Clubu. Po powrocie do Warszawy w 1970 został członkiem kolegium redakcyjnego *Miesięcznika Literackiego* oraz zastępcą redaktora naczelnego redakcji programowej Polskiego Radia. Od maja 1972 do czerwca 1986 był redaktorem naczelnym *Poezji*. Przekłady, wiersze, artykuły i recenzje publikował w tym czasie m.in. w: *Życiu Literackim* (od 1971), *Poezji* (od 1972), *Teatrze* (1972-74), *Szpilkach* (1975-79), *Literaturze* (od 1976). W 1985 otrzymał nagrodę *Trybuny Ludu*. Zbierając materiały do pracy literackiej i przekładowej, odbył liczne podróże zagraniczne do Anglii, Chin, Finlandii, na Kubę, do Iraku, Jugosławii i inne. Odznaczony brązowym medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju” (1973), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1974). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Jest takie drzewo. Wiersze. Poematy. Kr.: WL 1956, 93 s.

Zawiera wiersze oraz poematy: List do towarzyszy z KC (1950); Liryka wiejska; Moja Polska.

2. Pasja Armina Laskowicza. [Powieść]. Powst. 1956. Druk *Panorama Północy* 1961 nr 42-53, 1962 nr 1-3. Wyd. osob. Kr.: WL 1962, 154 s. Wyd. 2 tamże 1974.

3. Moja Polska. [Wiersze]. Wwa: PIW 1957, 83 s.

4. Koniec nocy. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] A. Bohdziewicz, J. Dziedzina, M. Hąsko, P. Komorowski, J. Wójcik. Ekran. 1958.

5. Kondukt. (Sztuka współczesna w 2 aktach). *Dialog* 1960 nr 11 s. 5-24. Praprem. Zielona Góra. T. Ziemi Lubuskiej 1961. Radio 1979. Przedr. zob. poz. 23, 35.

Zarzut plagiatu z opowiadania R. Kapuścińskiego „Szywny” został oddalony przez ZG ZLP (zob. tekst orzeczenia *Dialog* 1962 nr 2 s. 160).

Przekł. ang.: [Przeł.] J. Richards. Wyst. Londyn 1968, – łotew.: Bēru gājens. [Przeł.] J. Osmanis. Rīga 1987, – niem.: Der Leichenzug. [Przeł.] K.H. Hiller. Hamburg [ok. 1962], – serb.: Wyst. Belgrad 1964, – szwedz.: Likfølget. [Przeł.] J. Brodal. Oslo 1982, – węgier.: Gyászment. [Przeł.] G. Kerényi, L. Jablanczyk. Budapeszt 1964 [współwyd. z S. Mrożek: Czerwona noc].

6. Południe i cień. [Wiersze]. Kr.: WL 1960, 100 s.

Cykle: Wiersze nowe; Zabijanie słów niepotrzebnych; Jest takie drzewo; Moja Polska.

7. Tajemniczy kajecik. [Bajka]. Wwa: NK 1960, 22 s.

8. Ostatni brat. (Tragedia polska z roku 1943 w 3 aktach, 13 odsłonach). *Dialog* 1961 nr 10 s. 21-49. Praprem. Białystok, T. im. A. Węgierki 1963. TV 1963 (pt. Ostatni). Przedr. zob. poz. 23.

9. Jutro powrócą ptaki. Opowieść reporterska. Powst. 1962. Wyd. Wwa: Czyt. 1964, 176 s. Radio 1968.

10. Klatka czyli zabawa rodzinna. (Dramat w 1 akcie). *Dialog* 1962 nr 8 s. 49-61. Praprem. Nowa Huta, T. Lud. 1962 [łącznie z „Konduktem”]. TV 1974. Radio 1976. Przedr. zob. poz. 23, 35, 39.

Przekł. ang.: [Przeł.] J. Richards. Wyst. Londyn 1968, – niem.: Der Käfig oder das Familienspiel. [Przeł.] K.H. Hiller. Zürich [ok. 1962]. Wyst. Kolonia 1964.

11. Skarga do syna. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1962, 77 s.

Cykle: Delendam esse. – Cz. I. Rapsod enigmatyczny, – Cz. II. Most. – Cz. III. Skarga do syna. – Cz. IV. Prośba do Włodzimierza II nagroda w konkursie klubu „Hybrydy”.

12. Dzwony na wzięcie Francji. Sztuka w 2 aktach. Praprem. Szczecin, T. Pol. 1963 (pt. Maison de France). Radio 1976.

Przekł. węgier.: [Przeł.] M. Bába. Wyst. Budapest 1969.

13. Ballada polska. Tragedia w 2 aktach, 4 odsłonach. *Dialog* 1964 nr 5 s. 5-33. Praprem. Wwa, T. Pol. 1964. Przedr. zob. poz. 23, 35, 39.

Przekł. węgier.: [Przeł.] M. Bába. Radio 1965.

14. Mazur kajdaniarski. Tragedia w 2 aktach. Powst. 1964. Wyd. Łódź: WŁ 1970, 75 s.

Pierwotny tytuł: Car i buntownik. Tragedia wierszem w 2 aktach. – Sztuka napisana dla Teatru Narodowego w Wwie w 1964. [Inf. autoral].

15. Hardy. Komedia w 3 aktach. Powst. 1964. [Inf. autoral].

Przekł. niem.: Der Stahlharte. Lustspiel im 3 akten. [Przeł.] O.J. Tauschinski. Wien: Universal Edition 1964, 103 s.

16. Manewr: ucieczka w słońce. [Powieść]. Wwa: MON 1964, 149 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1965, wyd. 3 1979.

17. Tylko pamięć. Reportaże 1955-1963. Kr.: WL 1964, 155 s.

18. Komandor. [Utwór dramatyczny]. TV 1965.

Nagroda w konkursie TV w 1965.

19. Wigwam. [Powieść]. Wwa: MON 1966, 347 s.

20. Komedia z awansem. *Teatr Lud.* 1966 nr 7/8 s. 71-93. TV 1966.

Dedykacja: „Jerzemu Krasowskiemu, którego pomysł posłużył mi do napisania tego utworu, dedykuję.”

21. Epoka i reszta. Wwa: MON 1967, 232.

Zbiór felietonów drukowanych w *Panoramie Północy* w 1961-1966.

22. Arnheim – ciemne światło. [Powieść]. Wwa: MON 1968, 247 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1969, wyd. 3 1973, wyd. 4 1976, wyd. 5 1981.

Zawartość: Cz. I. Młyn. – Cz. II. Mgła. – Cz. III. Maligna.

Wyd. łączne z poz. 30: Arnheim – ciemne światło; Stare srebra. Wwa: Czyt. 1978, 465 s. Wyd. 2 tamże 1988.

23. Utwory dramatyczne. Kr.: WL 1968, 169 s.

Zawartość: Ballada polska [poz. 13]; Ostatni brat [poz. 8]; Kondukt [poz. 5]; Klatka czyli zabawa rodzinna [poz. 10].

24. Piołun. [Wiersze]. Kr.: WL 1970, 55 s.

25. Polowanie na Guevarę. [Słuchowisko]. *Dialog* 1971 nr 5 s. 57-70. Radio 1971. TV 1973. Przedr. zob. poz. 39.

Słuchowisko na podstawie „Dziennika z Boliwii” Che Guevary w przekł. R. Kapuścińskiego i „Wojny partyzanckiej” w przekł. B.D.

Przekł. maced.: Lov na Če Gevara. [Przeł.] P. Nakovski. Skopje 1977.

26. Albion od środka. Dziennik tych wysp. [Wrażenia z pobytu w Anglii]. Wwa: MON 1971, 444 s. Wyd. 2 Wwa: Iskry 1973, 387 s.

27. Gry ludzkie. Szkice o literaturze, Polsce i wojnie. 1957-1965. Łódź: WŁ 1971, 325 s.

Zawiera artykuły i recenzje: Cz. I. Znamię czasu; Cz. II. Punkty zwrotne; Cz. III. Gry ludzkie.

28. Hamlet 70. (Tragedia w 2 aktach z prologiem). *Dialog* 1971 nr 6 s. 5-34. Praprem. Kr., T. im. J. Słowackiego 1978. Przedr. zob. poz. 35, 37.

29. Troska i pieśń. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] J. Łomnicki. Ekran. 1971.

30. Stare srebra. [Powieść]. Wwa: MON 1973, 190 s. Wyd. 2 tamże 1986. Wyd. łączne z „Arnheim – ciemne światło” zob. poz. 22.

31. Życie samo w sobie. Szkice i felietony 1971-1972. Wwa: MON 1973, 407 s.

Cz. I. Teatrowanie; Cz. II. Życie samo w sobie.

32. Hermiona. (Komedia w 3 częściach – próba rekonstrukcji). *Dialog* 1974 nr 4 s. 5-59. Radio 1981. Przedr. zob. poz. 37.

33. Poezje wybrane. Wybór i wstęp ... [Wwa]: LSW 1974, 137 s.

34. Wybór. Poezje 1950-1972. Wwa: Iskry 1974, 295 s.

35. Druga połowa wieku. Kr.: WL 1975, 398 s.

Zawartość: Wiersze. — Dramaty: Kondukt [poz. 5]; Klatka czyli zabawa rodzinna [poz. 10]; Ballada polska [poz. 13]; Hamlet 70 [poz. 28]. — Proza: Stare srebra; Śmierć; Towarzystwo plaśkiej ziemi; Bratowa czyli życie; „Pigalle”; Ognisko; Elektryczność i Dundee; Najważniejszy z poetów; Księżna na dworcu Euston; Koncert na stolek i fortepian; Cocktail party; Peleryna; Śmierć Dowdinga; Cukier krzepi; Meeting (Collage); Orgia; Epilog.

36. O poezji. Szkice. Wwa: Iskry 1977, 241 s.

Zawartość: Broniewski; Poeta osobny. (O J. Przybosiu); Poezje zebrane Słonimskiego; Wobec „Kwiatów polskich” [J. Tuwima]; Edward Szymański — poeta; Wychyleni za każde słowo. (O poezji miłosnej K.K. Baczyńskiego i T. Gajcego); Szymborska; Tadeusz Nowak — poeta; Norwid i inni; Baudelaire; Antypody; Ohydstwo, czyli turpiści; Próba klasycyzmu; Formulizm; O wszystkim wąpić; Poczet poetów; Hafaburdy; Znamie czasu to wojennym pokoleniu poetów; Cena popularności; Mumia w badawaniu to twórczości S.I. Witkiewicza i K.I. Gałczyńskiego; Horacy; O Szekspirze; Gry i zabawy z Szekspirem; Szekspir na dzisiaj; Trój-Hamlet; Schadenfraida (o M. Słomczyńskim); O szumieniu i szczeniu. (Głosa do „Opowieści zimowej”) (Szekspira, w przekł. B.D.); Deklamacje i manifesty 1945-1955; Próba samookreślenia (o własnej twórczości); Komentarze.

37. Z Szekspirem ... [Dramaty]. Wstęp oprac. G. Sinko. Łódź: WŁ 1977, 322 s.

Zawartość: Trój-Hamlet; Hamlet II; Hermiona [poz. 32]; Otello-Maur wenecki; Hamlet 70 [poz. 28]; Płaszcz Kordiana.

38. Opór. Wybór poezji z lat 1950-1975. Kr.: WŁ 1978, 239 s.

Wiersze z tomów poz. 1, 3, 6, 11, 24, 33.

39. Zapach cygar. [Słuchowiska radiowe]. Post.: W. Nawrocki, Wwa: Wydawn. RTV 1978, 244 s.

Zawartość: Mazur kajdaniarski. [Radio 1972]; Płaszcz Kordiana. [Radio 1971]; Ballada polska [poz. 13]; Klatka czyli zabawa rodzinna [poz. 10]; Zapach cygar. [Radio 1974]; Polowanie na Guevarę [poz. 25]; Tysiąc albo trzyna i dęb. [Radio 1978].

40. Dźwig. [Opowiadanie]. Wwa: Wydawn. RTV 1980, 133 s.

41. Wiersze. Wwa: PIW 1980, 257 s.

42. Bóg jest — na śmieciach. Dramat polski w 3 aktach. Studium — rekonstrukcja. *Poezja* 1983 nr 10 s. 5-59. TV 1986.

43. List otwarty do ... Wwa: KiW 1985, 342 s.

Felietony publikowane częściowo w *Teatrze* (1974, 1978), *Poezji* (1978-83), *Stolicy* (1982-83) i *Życiu Literackim* (1983).

44. Władysław syn Władysława. Scenariusz filmowy. *Dialog* 1985 nr 7 s. 5-53.

45. Kobiety i ludzie. Opowiadania. Wwa: KiW 1987, 318 s.

Zawartość: Joanna albo krater; Ariadna albo niebo i piekło; Beata albo dwa grymasy; Gerda albo bliźna; Panna Lodman albo miejsce na ziemi; Agata albo opinia męża; Anula albo porażenie; Jaśka albo kłopoty z dialektyką; Magda albo pojedynek.

Przekłady i przeróbki

1. B. Fradkin: Jeńcy płonącej odchłani. *Expr. Wiecz.* 1960 nr 105-135. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1961, 195 s.

2. G. Baklanow: Pięć ziemi. *Kur. Lubel.* 1961 nr 236-298. Wyd. osob. Wwa: PIW 1961, 207 s.

3. Wyznania Tomasza Judyma (wg „Ludzi bezdomnych” S. Żeromskiego) Adapt. ... *Teatr Lud.* 1965 nr 1/2 s. 70-93. Radio 1966.

4. Ballada o jałowcu. Adapt. powieści M. Moczara „Barwy walki”. Radio 1966.

5. W. Shakespeare: Życie i śmierć króla Jana. [Dramat]. Przekł. i wstęp ... Wwa: PIW 1975, 114 s. Wyst. Wwa, T. Studio 1975. Radio 1971.

6. W. Shakespeare: Otello-Maur Wenecki. Parafraza ... Lubl. T. im. J. Osterwy 1972.

7. W. Shakespeare: Ballada zimowa. Naśladował [i wstęp] ... Wwa: PIW 1978, 140 s. Radio 1982.

8. I. Kryłow: Bajki. Przekł. i przedm. ... Wwa: PIW 1979, 255 s.

9. W. Shakespeare: Opowieści zimowe. Przetł. ... Wyst. Łódź, T. Nowy 1979.

10. B. Koneski: Hafciarka i inne wiersze. Przetł. ... Kr.: WŁ 1982, 89 s.

11. W. Shakespeare: Antoniusz i Kleopatra. Przekł., wstęp i przyp. ... Wwa: PIW 1982, 195 s.

12. W. Shakespeare: Król Henryk VI. Kroniki królewskie. Trylogia. Przekł., wstęp i przyp. ... Wwa: PIW 1982, 117 s.

13. P. Saarikoski: Koń szalonego człowieka i inne wiersze. Wybór, przekł. i post. ... [we współpracy z B. Maciejewską]. Kr., Wr.: WŁ 1986, 143 s.

14. E.L. Manner: Alfa. [Wiersze]. Przekł. i post. ... Kr.: WŁ 1987, 99 s.

15. G. Orwell: Córka proboszcza. Powieść. Wwa: BGW 1992, 220 s.

Prace redakcyjne

1. W. Shakespeare: Poezje wybrane. Wybór i oprac. ... Wwa: LSW 1975, 146 s. Zawiera też przekłady B.D.

2. W. Broniewski. Listopady. [Wiersze]. Wyboru dokonał ... Wwa: Iskry 1978, 126 s.

3. Twentieth century Polish theatre. Red. ... London-Dallas: John Calder-Riverrum Press 1979, 249 s.

4. J. Przyboś: Noc majowa. [Poezje]. Wyboru dokonał ... Wwa: Iskry 1981, 131 s. + płyta.

5. J. Drozdowski: Bigos hultajski czyli Szkoła trzpiotów. Komedya w 2 aktach oryginalnie wierszem napisana (Warszawa 1803). Rozszerzył ... *Poezja* 1985 nr 1 s. 2-55.

6. Od Staffa do Wojaczka. Poezja polska 1939-1985. Antologia. T. 1-2. Wybór: ..., B. Urbankowski. Łódź: WŁ 1988, 690 + 707 s. Wyd. nast. poszerz. z podtyt.: Poezja polska 1939-1988. Przejrzal i uzup. B. Urbankowski. Tamże 1991, 838 + 928 s.

7. C.K. Norwid: Pióro. [Wierszel]. Wyboru dokonał ... Wwa: Iskry 1990, 171 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1967, 1974, 1988. — B. Drozdowski: Do Dominika Horodyńskiego list otwarty czyli ucieszna historyjka „Poezji” w czterech obrazach z przypisami i aneksem. *Poezja* 1980 nr 2. — B. Drozdowski: Kartki z dziennika 1971-1972. *Poezja* 1986 nr 1/2. — Wywiady: 1 dramatopisarza trzeba czasem rozgrzeszyć. [Rozm.] J. Koenig. *Teatr* 1971 nr 5; Nie ma walki — nie ma sztuki. [Rozm.] A. Zieniewicz. *Literatura* 1976 nr 38; Spowiedź Drozdowskiego. [Rozm.] J. Marx. *Poezja* 1983 nr 3 oraz Aneks do Spowiedzi Drozdowskiego. *Tamże* 1983 nr 3.

SWPP 2 (B. Winkłowa). — PP (B. Winkłowa). — LP (red.). [Jest takie drzewo:] J. Kwiatkowski: Prawdziwy głos pokolenia. *Zycie Lit.* 1956 nr 45; K. Wyka: Czy wyobraźnia jest osobą partyną? *Zycie Lit.* 1956 nr 51; M. Głowiński: Liryka bez złudzeń. *Twórczość* 1957 nr 2. — J. M. Rymkiewicz: List o poezji (Do B.D.). *Twórczość* 1957 nr 12. — J. Koenig: Debiut nietypowy. *Dialog* 1961 nr 10 [dot.: Kondukt; Ostatni brat]. — A. Wilkoń: Poezja D. *Współczesność* 1961 nr 14. — J. Błoński: Między sztyrsem a okrucieństwem. *Dialog* 1963 nr 4 [dot. m.in. sztuki Kondukt]. — J. Preger: B.D. *Tyg. Kult.* 1963 nr 7. — A. Wilkoń: Proza B.D. *Współczesność* 1965 nr 11, 12. — J. Kłossowicz: „Kondukt” i inne sztuki D. *Dialog* 1969 nr 1. — Z. Tarantenko: Pasje i ballady. (O twórczości B.D.). *Współczesność* 1970 nr 8. — T. Bujnicki: Dylematy poezji B.D. W: *Debiuty poetyckie 1944-1960*. Wwa 1972. — T. Bujnicki: „Jest takie drzewo”. *Poezja* 1974 nr 7/8. — G. Sinko: Sztuki Shakespeare’a w roli tematów. *Dialog* 1975 nr 1. — J. Kurowicki: Między stylem i między ludźmi. W teozę: Regiony wielkich i małych iluzji. Wr. 1976 [dot.: Wybór]. — T. Bujnicki: Drogi i rozdroża poezji B.D. W teozę: O poezji rewolucyjnej. Kat. 1978. — [S. Barańczak] B. Stawiczak: Szósty, jeśli liczyć Brylla. *Tyg. Powsz.* 1979 nr 3 [dot.: Opór]. — Sz. Gąssowski: Współcześni dramatopisarze polscy 1945-1975. Wwa 1979. — J. Kornhäuser: Bicie w wielkie dzwony *Kultura* 1979 nr 32. — A. Łaszowski: Trzy oblicza pisarza. *Kierunki* 1979 nr 26. [dot.: Druga połowa wieku]. — W. Niedźwiecki: Kryłow w przekładach D. *Lit Radz* 1981 nr 7. — T. Wójcik: D. o Polsce i dylematach polskości. W teozę: Estetyzm, realizm, polityka. Kat. 1981. — S. Melkowski: Szkic do zbiorowego autoportretu pokolenia. W teozę: Powód czytania. Wwa 1982 [rec.: Gry ludzkie]. — J. Marx: Między erotyką a polityką. (O B.D.). W teozę: Gry krytyczne. Wwa 1985. J.P.

DRÓDŹ-SATANOWSKA Zofia

ur. 1910

Krypt.: Z.; Z.D.; ZD; wspólnie z E. Ostrowską: Z.E.; Z.O.; — wspólnie z H. Przedborską: Z.H.; (zh); (z-h); — wspólnie z H. Przedborską i E. Ostrowską: (z.h.e.); Z.H.E.
Powieściopisarka, poetka, tłumaczka.

Urodzona 16 grudnia 1910 w Kowali pod Radomiem w rodzinie chłopskiej; córka Józefa Drózdza i Wiktorii z domu Ziętek. W 1924-29 uczęszczała do Seminarium Nauczycielskiego w Radomiu. W tym okresie współdziałała z młodzieżowym środowiskiem lewicowym i pacyfistycznym. W 1929 rozpoczęła pracę nauczycielską w Okszanach pod Stolinem na Polesiu. W 1932 przeniósł się do Wieluni w powiecie stolińskim. Jako sekretarz Ogniska Nauczycielskiego była działaczką lewicowego odłamu nauczycielstwa. W 1937 rozpoczęła studia pedagogiczne w Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie. W tym czasie współpracowała z Ko-

munistycznym Związkiem Młodzieży Polski, potem zaś wstąpiła do Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej. Po wybuchu II wojny światowej powróciła w pierwszych dniach września do Wieluni, gdzie po zajęciu Polesia przez ZSRR objęła funkcję dyrektora szkoły. W 1941 wyszła za mąż za Roberta Satanowskiego, wówczas studenta (później dyrygent). W czasie okupacji niemieckiej uczestniczyła w działalności konspiracyjnej, m.in. w 1942 była wraz z mężem współorganizatorką pierwszego na tych terenach partyzanckiego oddziału polsko-ukraińskiego. Została przyjęta w poczet kandydatów Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bol-szewików). W 1943 wysłano ją radzieckim samolotem po broń do Moskwy. Nawiązała tam kontakt z redakcją *Nowych Widnokregów*, w których debiutowała w 1943 reportażem pt. „Przemiany” (nr 11). Po powrocie objęła w partyzanckim zgrupowaniu, działającym w lasach dubnickich, funkcję zastępcy dowódcy do spraw politycznych i redaktora gazety *Jeszcze Polska nie zginęła*. W czerwcu 1944, po zajęciu Polesia przez armię radziecką, wyjechała do Moskwy i przez krótki czas była stałym pracownikiem pisma *Nowe Widnokregi*. *Jeszcze* w czasie trwania działań wojennych została odznaczona Orderem Czerwonej Gwiazdy i Krzyżem Partyzanckim. Po powrocie do kraju przebywała w Lublinie. Od 1944 należała do PPR; w 1948-56 — PZPR. W 1944 była kierowniczką działu wiejskiego w dzienniku *Rzeczpospolita*, a w 1945-46 pracowała w *Dzienniku Łódzkim*. W 1946 wyjechała do Lidzbarka, a potem do Chełmna. W 1947 została członkiem ZLP. W tymże roku przeniósł się do Warszawy, a w 1948 zamieszkała w Opaczu pod Warszawą. W 1949-53 pracowała jako kierownik działu kulturalnego w tygodniku *Żołnierz Polski*, a w 1957-70 była kierownikiem literackim *Dziennika Ludowego*; w pismach tych ogłaszała artykuły, fragmenty prozy oraz przekłady z literatury rosyjskiej. W 1982 została ponownie członkiem PZPR. Odznaczona m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1969). Mieszka w Opaczu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Zakochani w Pomorzu. [Reportaże; współaut.:] W. Milczarek. Zdjęcia: T. Aleksandrowicz. [B.m.:] Czyt. 1945, 37 s.

Zawartość: Pomorze; Wymowa liczb; Szlakiem północno-zachodnim; Koszalin; Zakochani pionierzy; Na strazy; Małenka Ustka; W kramie pięciu jezior; Na zachodzie strazy; „Papierek”; „Facet”; Kapiulacja nad Odrą; Pomorze przez małe p.

2. Niewydeptane ścieżki. Ze wspomnień partyzanckich. Wwa: Panteon 1947, 304 s. Wyd. nast.: wyd. 2 popraw. Wwa: LSW 1966, tamże wyd. 3 1969, wyd. 4 1977.

Przekł. chorw.: Neutre staze. Iz partizanskih uspomena. [Przeł.] B.K. Ninin. Zagreb 1948.

3. Topiela. [Powieść]. Cz. 1. Wwa: Wiedza 1949, 328 s.; Cz. 2-3. Łódź: KiW 1951, 311 + 361 s.; Cz. 4. Wwa: Czyt. 1955, 235 s.

4. Leśna barykada. Opowiadanie. Wwa: MON 1951, 56 s.

5. „Przyszłość” w Kulicach. [Reportaż]. Wwa: KiW 1951, 52 s.

6. Opowieść wierzbowa. [Powieść]. Wwa: MON 1952, 266 s. Wyd. 2 Wwa: Czyt. 1953.

7. Pod wiatr. [Powieść]. T. 1-2. Wwa: LSW 1953-1954, 412 + 227 s.

Przekłady i adaptacje

1. A. Tolstoj: Obrona Carycyna. Fragmenty powieści „Chleb”. Wwa: Prasa Wojsk. 1949, 99 s. Wyd. nast. tamże 1950.

2. Bohaterowie Związku Radzieckiego. Z książki „Bohaterzy synowie ojczyzny” wybrała i przeł. ... Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 76 s.

3. W Jezioranach. [Powieść radiowa; autorzy:] Zespół autorów radiowych: W. Milczarek, A. Mularczyk, Z. Posmysz. Adapt. ... *Dz. Lud.* 1961 nr 233-309, 1962 nr 1-310, 1963 nr 1-39, 43-306, 1965 nr 1-306. Wyd. osob. [Wwa: LSW 1962], 174 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953, 1957. — SWPP 1. — PP (E. Głębińska). — Pisarze regionu świętokrzyskiego. Ser. 1 t. 3. Kielce 1990.

[Niewydeptane ścieżki.] A. Braun: Wspomnienia z partyzantki. *Kuźnica* 1947 nr 22; T. Konwicki: Pożegnanie lasu. *Odrodzenie* 1947 nr 4. — [Topiela:] S. Papée: Powieść o nauczycielce. *Głos Naucz.* 1949 nr 16; S. Ostrowski: Na drodze do realizmu socjalistycznego. *Po prostu* 1950 nr 3; A. Kijowski: Ambitna pomyłka. *Nova Kult* 1951 nr 46, polem.; F. Łoc: O ocenę „Topieli”. *Nova Kult* 1952 nr 7. — [Opowieść wierzbowa:] H. Bereza. *Twórczość* 1952 nr 10; A. Lam: Czwarte tomy. *Życie Lit.* 1952 nr 17. — J. Brzostowska. *Żyg. Kult.* 1966 nr 28 [rec.]; Niewydeptane ścieżki. — Z. Szlag: Z.D.-S. *Żyg. Radom* 1984 nr 46, Słownik pisarzy radomskich.

E.G.

DRUCKA Nadzieja 1898-1986

Pełna forma nazwiska; Drucka-O'Brien de Lacy
Tłumaczka, prozaik

Urodzona 17 stycznia 1898 w Warszawie; córka Sergiusza Druckiego, carskiego generała i profesora Wojskowej Akademii Prawniczej, oraz Marii z Safonowiczów. W czwartym roku życia wyjechała z rodzicami do Petersburga i tam w 1914 ukończyła szkołę średnią (Instytut Smolny). Po wybuchu I wojny światowej przeniosła się do Moskwy i pracowała jako sanitariuszka w szpitalu. Zdała egzamin na medycynę, lecz nie rozpoczęła studiów. W 1917 wyszła za mąż za Maurycego O'Brien de Lacy i w 1918 osiadła w rodzinnym majątku męża w Augustówku pod Grodnem. W 1925 założyła w

Grodnie Towarzystwo Przyjaciół Literatury i Sztuki, którego do 1937 była przewodniczącą. Debiutowała w 1925 powieścią „Zwycięstwo”. W 1930 została członkiem Polskiego PEN Clubu. Była autorką sztuk scenicznych i słuchowisk radiowych. W latach trzydziestych publikowała prozę i przekłady z rosyjskiego m.in. w czasopiśmie *As, Bluszcz, Kobieta Współczesna, Ptarmak, Świat i Wiadomości Literackie*. Od 1934 była członkiem ZZLP. W czasie okupacji niemieckiej przebywała w Warszawie i utrzymywała się z prywatnych lekcji języków obcych. Uczestniczyła w powstaniu warszawskim, walcząc w szeregach AK na Czerniakowie. Po wojnie w 1945-47 pracowała jako referent odczytowy wydziału propagandy Biura Odbudowy Stolicy. Od 1947 zajmowała się pracą przekładową z języka rosyjskiego, jednocześnie współpracując z działem młodzieżowym Polskiego Radia. Od 1949 należała do ZLP. W 1950-53 była sekretarzem sekcji tłumaczy Polskiego PEN Clubu. Od 1953 do przejścia na emeryturę prowadziła lektorat języka rosyjskiego w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego i w Akademii Medycznej. W 1957 została członkiem Polskiego PEN Clubu. Odznaczona Krzyżem Kawalerskim (1965) i Krzyżem Oficerskim (1966) Orderu Odrodzenia Polski. Zmarła 28 sierpnia 1986 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Zwycięstwo. Powieść. Wwa: Ignis 1925, 291 s.

2. Mali ludzie. Wyrwane stroniczki z wielkiej książki życia. [Opowiadania]. Wil.: L. Chomiński 1929, 88 s.

Zawartość: Mali ludzie; Ich córka; Zazdrość; Papużka; Dwa liście; Krasnoludki; Jedna noc; Jej drugi mąż; Marylka; Przekleństwo głupoty; Pani Szmidt.

3. Tak nie bywa. Sztuka w 3 aktach. Praprem. Grodno 1931.

4. Niepotrzebne dzieci. Powieść. Wwa: Dom Książki Pol. 1932 [1931], 246 s.

5. Ich było siedmioro. Powieść dla młodzieży. Wwa: *Bluszcz* [1934], 229 s.

Ciąg dalszy zob. poz. 7.

6. Zamknięte drzwi. Sztuka w 3 aktach. Praprem. Wil., T. Letni 1934.

7. Wąskie ścieżki. [Dalszy ciąg powieści dla młodzieży „Ich było siedmioro”]. Wwa: NK 1936, 213 s. Por. poz. 5.

8. Most ks. Józefa Poniatowskiego. Wwa: *Por. Pr. Społ.* 1946, 7 s.

Podp.: N. O'Brien de Lacy.

9. Krzywda. [Opowiadanie]. Wwa: NK 1954, 28 s.

10. Droga do sławy. Opowieść o dzieciństwie Mozarta. Wwa: NK 1961, 117 s.

11. Michel. Dzieciństwo i lata młodzieńcze Michała Glinki. Wwa: NK 1961, 193 s.

12. Czarodziej z Nantes. [Powieść o J. Vernie]. Wwa: NK 1963, 220 s. Wyd. 2 tamże 1967.

Adapt. radiowa pt. Juliusz Verne – mały, duży i wielki. Radio 1968.

13. Stanisław Moniuszko. Życie i twórczość. Wwa: NK 1966, 253 s. Wyd. 2 tamże 1976.

Przekł. ukr.: S. Monjuško (Зиття і творчість). [Przel.] M. Gajdaj. Kŭv 1968.

14. Finlandia. Kompozycja i układ całości: K. SAYSSE-Tobiczyk. Wwa: Wiedza Powsz. 1969, 236 s.

15. Pan Stanisław [Moniuszko]. Widowisko w 8 odsłonach. Wwa 1969, 30 s.

Wkl. repertuarowa mies. *Kultura i Ty* 1969 nr 116 (do nr 5).

16. Kurs na słońce. Opowieść o generale Mariuszu Zaruskim. Wwa: Wydawn. Harcerskie 1969, 216 s. Wyd. 2 Wwa: Horyzonty 1973.

Adapt. radiowa pt. Mariusz Zaruski – człowiek morza i gór. Radio 1968.

17. Niedaleki brzeg. [Powieść]. Wwa: NK 1973, 294 s.

18. Szkoła w podziemiu. Z dziejów polskiego tajnego nauczania w latach okupacji hitlerowskiej. Wwa: MON 1973, 213 s.

19. Trzy czwarte ... (Wspomnienia). Wwa: PIW 1977, 227 s.

Nadto m.in. wg inf. autorki: Czary. Sztuka teatralna zatwierdzona do grania w T. Nowym (Warszawa) w 1939; Jesteśmy młodzi. Powieść dla młodzieży. Powst. 1939; Szkoła krasnoludków. Sztuka dla dzieci w 3 aktach. Powst. 1949; Lamus. Sztuka teatralna wysłana na konkurs Miń. Kultury i Sztuki. Powst. 1950.

Przekłady

1. L. Kassil: Moi drodzy chłopcy. [Powieść dla dzieci]. Wwa: Książka 1947, 203 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1948; wyd. 3 Wwa: KiW 1950; przedr. w L. Kassil: Dzieła wybrane. T. 1. Wwa: NK 1950.

2. O. Forsz: Odziani w kamień. [Powieść]. Wwa: Wiedza 1948, 244 s.

3. J. Tynianow: Śmierć Wazyr-muchtara. [Powieść]. Przedm.: J. Wyszomirski. Wwa: Wiedza 1948, 513 s.

4. O. Forsz: Szaleństwo Sergiusza Rusanina. [Powieść]. *Kur. Codz.* 1949 nr 62-186; *Kur. Gnieź.* 1949 nr 53-177; *Kur. Wielkop.* 1949 nr 63-188.

5. K. Paustowski: Opowiadania. Wwa: KiW 1949, 196 s. Wyd. 2 tamże 1951. Przedr. w K. Paustowski: Wybór utworów. Wwa: KiW 1952.

6. J. Tynianow: Kŭchla. [Powieść]. Przekł. wierszy: A. Kamińska, J. Śpiewak. Wwa: KiW 1949, 355 s. Wyd. nast. tamże 1951.

7. J. Tynianow: Puszkina. [Powieść]. Cz. 1. Przekł. wierszy S. Pollak. Cz. 2. Przekł. wierszy J. Litwiniuk. Wwa: Czyt. 1949, 1950, 222 + 336 s.

8. W. Bianki: Leśna gazeta. [Opowiadania]. Wwa: NK 1950 [1951], 358 s. Wyd. 2 popraw. i zmien. tamże 1953.

9. O. Dżigurda: Parowiec „Kachetia”. Powieść współczesna. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 223 s. Wyd. 2 Wwa: MON 1951.

10. A. Gajdar: Szkoła. W tegoż: Dzieła. T. 1. Wwa: NK 1950, 234 s. Wyd. nast. tamże: wyd. [2] 1951, wyd. 2 [!] 1952, wyd. 3 z przedm. M. Brandysa 1953.

11. N. Leskow: „Czartogon”. W N. Leskow: Utwory wybrane. T. 1. [Wwa:] Czyt. 1950, s. 239-255. Przedr. w N. Leskow: Utwory wybrane. Oprac. W. Jakubowski. Wr.: Ossol. 1970, *BN* II, 164.

12. K. Paustowski: Opowieść północna. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 215 s. Wyd. nast. Wwa: KiW 1951; wyd. 3 Wwa: Czyt. 1953.

Adapt. radiowa: W. Wodecki. Radio 1975.

13. K. Paustowski: Gena wolności. Sztuka w 5 odsłonach. Oprac. J. Maciejowski. Wstęp: Z. Łuczek-Hoffmanowa. Wwa: KiW 1950, 52 s.

14. A. Szachow: Na różnych szerokościach. [Opowiadania]. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 454 s. Wyd. 2 Wwa: MON 1952.

15. E. Wygodzka: Niebezpieczny zbieg. Powieść o narodowej wojnie wyzwolenczej w Indiach. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 301 s. Wyd. nast.: Wwa: Iskry 1955, wyd. 2 [!] tamże 1959.

16. K. Staniukowicz: Kusy; Maksymko. W: Zew morza. Opowiadania. Wwa: Prasa Wojsk. 1950 s. 7-31, 32-66.

17. S. Żłobin: Wyspa szczęścia. Powieść. Cz. 1-2. Przekł.: ... i K. Koźmiński. [Wwa:] PIW 1950, 1951, 386 + 435 s. Wyd. 2 tamże 1953.

18. S. Dikowski: Przygody kutra „Śmiałego”. [Opowiadania]. Wwa: KiW 1951, 159 s. Wyd. 2 Wwa: Iskry 1953.

19. G. Fisz: Kamienny bór. [Powieść]. Przel.: ... i N. O'Brien. Wwa: Czyt. 1951, 379 s. Wyd. 2 tamże 1953.

20. I. Gonczarow: Obłomow. [Powieść]. Pod red. i z przyp. Z. Fedecckiego. Wwa: KiW 1951, 534 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: PIW 1959, wyd. 3 tamże 1978; [wyd. 4] Wwa: Współpraca 1988; wyd. [5] oprac. L. Suchanek. Wr.: Ossol. 1990, *LXXX*, 595 s.

21. W. Kozaczenco: Świadectwo dojrzałości. [Powieść]. Wwa: NK 1951, 156 s.

22. N. Zarian: Acawan. [Powieść]. Przeł. z ros. ... Wwa: KiW 1951, 339 s.

23. Gałazka jemioly. [Opowiadania rosyjskie]. Wwa: MON 1952, 98 s.

24. W. Korolenko: Szkice historyczne; Pierścienie; Legenda Pugaczowska na Uralu; Uroczystości Połtawskie. W W. Korolenko: Dzieła wybrane. Wwa: KiW 1952 s. 547-564.

25. E. Lukina: Ptasię miasteczko. Wwa: Wiedza Powsz. 1952, 209 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 popraw. 1953, wyd. 3 popraw. 1956.

26. G. Briancew: Zagłada gniazda os. [Powieść]. Wwa: Iskry 1953; 270 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1954; wyd. 2 [!] 1955.

27. S. Sartakov: Mocny fundament. [Powieść]. Wwa: KiW 1953, 349 s.

28. N. Fere: Mój nauczyciel Makarenko. [Powieść]. Wwa: PZWS 1954, 107 s.

29. O. Forsz: Radiszczew. Trylogia. Powieść. Wstęp: S. Pollak. Wwa: PIW 1954, 496 s.

30. A. Makarenko: W tonacji majorowej. Sztuka w 4 aktach; Prawdziwy charakter. Scenariusz literacki; Skierowanie. Scenariusz literacki; Załączniki. Przeł. ... S. Tazbir. W A. Makarenko: Dzieła. T. 1. Wwa: PZWS 1955 s. 309-416, T. 6 tamże 1956 s. 331-374; 375-435; 439-458.

31. A. Adrianowa: Praca wychowawcza w klasie pierwszej. Przeł. ... Wiersze przeł. W. Bisko. Wwa: PZWS 1956, 196 s.

32. K. Paustowski: Bieg czasu. Opowiadania. Przeł. ... S. Flukowski, J. Jędrzejewicz. Wwa: Iskry 1971, 153 s. Wyd. nast. tamże 1973.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953 — Wywiad: Literatura radziecka w przekładach N.D. Głos Wybrz. 1949 nr 222. SWPP 1.

W. Borudzka: Wład. Lit. 1935 nr 35 [rec.]: Ich było siedmioroł. — J. Konopacka: Zaruskiego kurs na słońce. Liter. 1969 nr 11. — K. Przybysz: Bohaterowie oświatowego frontu. Nowe Książ. 1974 nr 2 [rec.]: Szkoła w podziemiul. — [Trzy czwarte ...] A. Baranowska: Trzy czwarte — wspomnienia. Kontrasty 1977 nr 11; T. Żołąćski: Wspomnienia tylko pozornie typowe. ... Argumenty 1977 nr 35. — S. Frycie: Literatura dla dzieci i młodzieży w latach 1945-1970. T. 1. Wyd. 2 Wwa 1983.

J.Z.

DRZEWIECKI Henryk 1905-1937

Właściwe imię i nazwisko: Herchel Rozenbaum.
Krypt. drz.; H.D.; hr.
Krytyk, publicysta, prozaik.

Urodzony 3 stycznia 1905 w Warszawie; syn Dawida Rozenbauma, dziennikarza *Gazety Handlowej*.

Uczęszczał do gimnazjum Związku Nauczycielstwa Szkół Średnich w Warszawie. Utrzymał się w tym czasie z korepetycji i lekcji rysunków. Po zdaniu matury w 1924 wstąpił na Uniwersytet Warszawski; studia polonistyczne rozpoczął jednak w 1925, po odbyciu kuracji sanatoryjnej z powodu zaawansowanej gruźlicy. Działal w kole naukowym na polonistycie. Debiutował w 1926 recenzją powieści F. Goetla „Z dnia na dzień”, opublikowaną w *Wiadomościach Literackich* (nr 45); z tygodnikiem tym współpracował następnie do 1930, prowadząc m.in. stały dział recenzji prozy. Równocześnie ogłaszał artykuły, recenzje i reportaże w *Miesięczniku Literackim* (1929-30). W tym czasie zajmował się również malarstwem, które w latach późniejszych porzucił. W końcu lat dwudziestych wstąpił do KPP. Dzięki samodzielnym studiom zdobył wiedzę filozoficzno-marksistowską. Ożenił się z Adą Taubenhauz. Około 1930 odbył służbę wojskową, w czasie której został ukarany aresztem za działalność polityczną. Wtedy też nabawił się choroby oczu (trachomy). Po zdemobilizowaniu redagował pismo *Chcę poznać wszystko* (1931-32), a następnie *Wiedzę dla Wszystkich*, w 1933 z ramienia KPP objął polityczne kierownictwo pisma *Lewar*. Aresztowany w 1934 za działalność w KPP, skazany został na osiem lat pozbawienia wolności. Od stycznia do lipca 1934 przebywał w więzieniu mokotowskim, po czym, ze względu na zły stan zdrowia, wypuszczono go za kaucją na wolność. Na przełomie 1934/35 korzystając ze wsparcia kierownictwa partii wyjechał, aby uniknąć więzienia, do Paryża, a stamtąd (latem 1935) do Związku Radzieckiego. Pracował w Moskwie w Państwowym Wydawnictwie Literatury Obcojęzycznej, był działaczem Międzynarodowego Stowarzyszenia Pisarzy Rewolucyjnych (MORP; kontakty z tą organizacją nawiązał we Francji, a według innych źródeł jeszcze w Polsce) oraz członkiem polskiej sekcji Międzynarodowej Asocjacji Pisarzy Proletariackich (MAPP). Podjął wówczas twórczość literacką. Współpracował z *Trybuną Radziecką* (1934-37), brał też udział w pracach kolegium redakcyjnego *Kultury Mas* (w 1935-37 zamieszczał w tym piśmie swe nowele i rozpoczął druk powieści). W 1937 wyjechał na Białoruś w poszukiwaniu materiałów o życiu i pracy zamieszkałych tam Polaków. Aresztowany w Mińsku w związku z procesami przeciw członkom KPP, został prawdopodobnie wkrótce potem rozstrzelany (rehabilitacja po XX Zjeździe Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego w 1956).

TWÓRCZOŚĆ

1. Od „Czarnych skrzydeł” do czarnej koszuli. [Rozprawa krytyczna]. [Współaut.] F. Mecen. Wstęp i glosy: K. Irzykowski. Wwa: Druk. F. Wyżyński 1930 [antydat. 1929], 48 s.

2. Kwaśniacy. [Powieść]. Wwa: Rój 1934, 308 s. Wyd. nast.: Przedm.: J. Wiślak. Moskwa, Leningrad: Tow. Wydawn. Robotników Zagranicznych w ZSRR 1935; wyd. z post. L. Pasternaka. Wwa: KiW 1957. Radio 1956 [fragm.].

Przekł. jidysz: Di kwaśnie-gas. [Przel.] A. Perelman. Moskwa 1937. — ros.: Kislovcy. [Przel.] E. Gonzago. Moskwa 1935.

3. Firuleje. [Zbiór opowiadań]. Powst. 1935-1937. Wyd. z post. G. Lasoty. Wwa: MON 1958, 306 s. Wyd. 2 tamże 1959.

Zawiera opowiadania drukowane w *Kulturze Mas*, Moskwa: Kariera kaprala Burkały (1935 nr 3); Niemowa (1936 nr 1); Firuleje (1936 nr 2-3); Mogiła na nie poświęconej ziemi (fragm. powieści; 1936 nr 4-6, 1937, nr 1-2).

Przekł. ros. opowiadania Kariera kaprala Burkały; Kariera kaprala Burkały. [Przel.] S. Zivov. Moskwa 1935.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PP (M. Brykalska). — LP (M. Stepien). — SBDPRR (C. Budzyńska).

[Kwaśniacy:] E. Breiter. *Wiad. Lit.* 1934 nr 39; K. Irzykowski: Dwa nadreportaże. *Pion* 1934 nr 34. — Ch. Löw: Żydzi w literaturze polskiej. W: *Udział Żydów w kulturze*, Cz. 1. Kr. 1938. — G. Pauszer-Klonowska: Od „Kwaśniaków” do „Firulejów” (Wspomnienie o H.D.). *Tryb. Lit.* 1958 nr 50. — J. Wyka: Drelchowe bluzy i blaszane orzełki. *Twórczość* 1959 nr 4 [rec.: Firuleje]. — K. Sierocka: Polonia radziecka. Wwa 1968 passim. — C. Budzyńska: O G.D. [Pisatel’ i publicyst]. *Vospominanija. Literaturnoe Nasledstvo*, Moskwa 1969 t. 81 [dot. pobytu H.D. w Związku Radzieckim].

B.T.

DRZEWIŃSKA Elżbieta 1933-1968

Używała też nazwiska: Drzewińska-Sidorska. Krypt.: E.D. Prozaik, publicystka.

Urodzona 27 marca 1933 w Lublinie; córka Michała Drzystek-Drzewińskiego, podpułkownika dyplomowanego, i Stanisławy z Czarnieckich. Dzieciństwo spędziła we Lwowie. W czasie okupacji niemieckiej przebywała w Lublinie, skąd została wraz z rodziną wysiedlona przez Niemców na wieś w Rzeszowskiem. Po wojnie powróciła w 1946 do Lublina, a od 1947 mieszkała we Wrocławiu, gdzie rozpoczęła naukę w III Liceum Ogólnokształcącym. W tym czasie została członkiem ZMP. Po zdaniu matury w 1951 podjęła w 1952 studia w zakresie historii sztuki na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, w 1957 uzyskała dyplom magistra. Debiutowała w 1954 opowiadaniem pt. „Pejzaż z Arles”, drukowanym w piśmie *W młodych oczach*, dodatku *Słowa Powszechnego* (nr 297). Po ukończeniu studiów wróciła do Wrocławia i rozpoczęła pracę dziennikarską oraz literacką. Współpracowała z wrocławskimi pismami: *Poglądy* (1957-58), *Odra* (1958-64), *Nadodrze* (1959) oraz miejscową rozgłośnią radiową. W 1959 wyszła za mąż za Dionizego Sidorskiego, pisarza. W 1961 pracowała jako kurator zawodowy w Sądzie dla Nieletnich we

Wrocławiu. W 1963 została członkiem ZLP; w następnych latach aktywnie uczestniczyła w pracach Oddziału Wrocławskiego. Od 1963 była stałym współpracownikiem *Gazety Robotniczej*, od 1967 kierowała działem kulturalnym wrocławskiego tygodnika *Wiadomości*. W piśmie tym publikowała artykuły, recenzje i wywiady. Była członkiem SDP. Zmarła tragicznie w wypadku 14 grudnia 1968 we Wrocławiu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Pięć srebrnych pudełek. [Opowiadania]. Wr.: Ossol. 1962, 153 s.

Zawartość: Deszcz; Jutro chrzciny; Moja babka; Pięć srebrnych pudełek; Argentynskie pas; Kasjer; Zielony księżyc; Turcki stolicek; Wakacje nad morzem; Jego kobieta; Czarnaście stacji; Etiuda w kolorze różowym.

2. Agnieszka. [Powieść]. Wr.: Ossol. 1963, 124 s. Wyd. 2 tamże 1970.

Powieść pod pierwotnym tytułem „Oczekiwania” wyróżniona w 1961 w konkursie ZLP i Wydawn. im. Ossolińskich na utwór o Ziemiach Zachodnich.

3. Gracze. [Powieść]. Łódź: WŁ 1963, 204 s.

4. Ósmy krąg. [Opowiadania]. Łódź: WŁ 1966, 149 s.

Zawartość: Serce młyna; Ósmy krąg; Krawędź; Dodek.

5. Ziemia Jeleniogórska. [Szkice i reportaże]. Kat.: Śląsk 1967, 197 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966. — SWPP 2 (M. Brykalska). — RL 1968 (J. Chudek). — *Zesz. Prasozn.* 1969 nr 4.

T. Burek: Agnieszka, czyli niewinność usidlona. *Twórczość* 1964 nr 1 [rec.: Agnieszka]. — D. Knysz-Rudzka: O niedojrzałości, gniewie i samotności. *Współczesność* 1967 nr 5 [rec.: Ósmy krąg]. — R. Nader: Nasza Ela. *Wiadomości* 1968 nr 47/48.

A.H.

DRZEŹDŃON Jan 1937-1992

Prozaik.

Urodzony 16 maja 1937 w Domatowie na Pomorzu; syn Józefa Drzeżdżona, kowala, i Heleny z domu Hebel. W 1951-55 uczęszczał do Liceum Pedagogicznego w Wejherowie, gdzie zdał w 1955 maturę. Następnie pracował w Gdańskim jako nauczyciel w szkołach podstawowych (do 1970). Równocześnie w 1960-65 studiował filologię polską w Wyższej Szkole Pedagogicznej (WSP) w Gdańsku; w 1965 uzyskał magisterium. W następnych latach przygotował pod kierunkiem prof. Andrzeja Bukowskiego rozprawę pt. „Regionalna literatura kaszubska w latach 1920-1939. Zarys głównych problemów historycznoliterackich”, na podstawie której otrzymał w 1970 stopień doktora nauk humanistycznych. W tymże roku debiutował „Baśnią kaszubską”, opublikowaną w *Miesięczniku*

Literackim (nr 7), z którym współpracował do 1989. Prozę, wiersze i artykuły zamieszczał także w piśmie *Pomerania* (1970-80). Początkowo pisał głównie gwara kaszubska. Od 1971 pracował jako nauczyciel akademicki w WSP w Słupsku. W tym czasie pełnił funkcję prezesa Oddziału Słupskiego Towarzystwa im. A. Mickiewicza. Był też inspiratorem powstania w 1974 studenckiej grupy poetyckiej Klepsydra przy WSP w Słupsku. W roku akademickim 1973/74 przebywał na stypendium Fundacji Kościuszkowskiej w Stanach Zjednoczonych, odwiedził wówczas również Kanadę. Od 1976 pracował jako adiunkt w Uniwersytecie Gdańskim. Odznaczony odznaką „Zasłużony Ziemi Gdańskiej” (1978), Medalem Stolema za zasługi dla kultury kaszubskiej (1982), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1988). Zmarł 22 sierpnia 1992 w Gdańsku.

TWÓRCZOŚĆ

1. Wędrowki Remusowe po Kaszubach. O Aleksandrze Majkowskim. [Szkiec historycznoliteracki]. Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomor. 1971, 32 s.

2. Michał Drzymała albo tragedia narodowa. [Powieść]. Powst. przed 1972. Druk fragm.: *Literatura* 1972 nr 4 s. 19-21, *Głos Wybrcz.* 1972 nr 78 s. 7. Nagroda w konkursie na powieść Wielkopól. Tow. Kult. i WP w 1972.

3. Piętno Smetka. Z problemów kaszubskiej literatury regionalnej lat 1920-1939. Gdańsk: WM 1973, 205 s.

Zawartość: Przedmowa; Przegląd badań. — W poszukiwaniu genezy regionalizmu: 1. O niektórych zjawiskach w procesie rozwoju regionalizmu literackiego; 2. Dwa typy regionalizmów; 3. Trzy pokolenia pisarzy kaszubskich; 4. Problematyka morska w literaturze regionalnej. — Z dziejów regionalizmu kaszubskiego: 1. Ojczyzna wolna; 2. Programy i kulisy literatury; 3. Drogi i bezdroża języka; 4. Zrzeszeńcy; 5. Funkcja sceny amatorskiej w życiu wsi i miasteczek kaszubskich; 6. Zainteresowanie literaturą kaszubską poza granicami rejonu; 7. Ożywienie kulturalne na północnym krańcu Kaszub. — Sylwetki poetów kaszubskich: 1. Liryka Leona Heykego; 2. Walka Franciszka Sędzickiego o polskość; 3. Poezja Jana Trepczyka; 4. Vzenjik Arkone Jana Romskiego; 5. Józef Ceynowa. — Z zagadnień prozy: 1. Żeć i przigodę Remusa Aleksandra Majkowskiego; Świadomość społeczeństwa kaszubskiego; Przezyćie przyrody; Stylizacja demonologiczna i baśniowa; Smetek kaszubski; 2. Gawędy Guczowego Macka, o prozie Aleksandra Labudy; 3. Opowiadania Alojzego Budziszca; 4. Na jantórowym brzegu Piętego Tony. — Rozważania o dramacie: 1. Zasadnicze zmiany w kulturze ludowej podłożem przyszłych dramatów kaszubskich; 2. Historia i baśń w dramatach kaszubskich; 3. Kreacja literacka wesela kaszubskiego; 4. Funkcja języka. — Zakończenie.

4. Sklaniane pócörë. [Wiersze]. Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomor. 1974, [16] s. W gwarze kaszubskiej.

5. W niedzielni wieczór. [Opowiadania]. Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomor. 1974, 34 s. Przedr. zob. poz. 13.

Zawartość: W niedzielni wieczór; Jak Mack z Bładzëkowa po swiece wandrowel. W gwarze kaszubskiej.

6. Upiory. [Opowiadania]. Wwa: LSW 1975, 183 s.

Zawartość: Anna; Profesor Górski; Pamiętnik Judasza. Pierwotnie tom miał zawierać również utwór: Wieczne zaduszki. Druk *Twórczość* 1982 nr 2 s. 7-30. Nagroda im. W. Macha za debiut książkowy w 1975. Adapt. teatr. opowiadania Anna: A. Grajewska. Wyst. Wwa, T. Adekwatny 1977.

7. Oczy diabła. [Powieść]. Wwa: LSW 1976, 256 s. Nagroda im. S. Piętaka w 1976.

8. Leśna Dąbrowa. [Powieść]. Łódź: WŁ 1977, 162 s.

9. Okrucieństwo czasu. [Powieść]. Wwa: LSW 1977, 336 s.

10. Tajemnica bursztynowej szkatułki. [Powieść]. Wwa: Iskry 1977, 239 s.

11. Wieczność i miłość. [Powieść]. Wwa: LSW 1977, 300 s. II nagroda w konkursie z okazji 30-lecia LSW, zorganizowanym przez ZLP i LSW.

12. Kraina Pantalónków. [Powieść dla dzieci]. Wwa: Iskry 1978, 209 s. Wyd. 2 Wwa: MAW 1985. Cz. 1 cyklu; cz. 2, 3 zob. poz. 14, 16.

13. Dzwónnik. [Opowiadania]. Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomor. 1979, 101 s. Opowiadania z tomu poz. 5, — nadto: Dzwónnik; Mónika, Mórcën; Jan; W Dąbrowie; Wëgwizer; Stazja; Rucëńó. W gwarze kaszubskiej.

14. Poszukiwania. [Powieść dla dzieci]. Wwa: Iskry 1980, 261 s. Wyd. 2 Wwa: MAW 1986. Cz. 2 cyklu; cz. 1, 3 zob. poz. 12, 16.

15. Rozkosze miłości. [Powieść]. Łódź: WŁ 1981, 226 s.

16. Wśród ludzi. [Powieść dla dzieci]. Wwa: Iskry 1981, 297 s. Wyd. 2 Wwa: MAW 1988. Cz. 3 cyklu; cz. 1, 2 zob. poz. 12, 14.

17. Karamoro. [Powieść]. Wwa: LSW 1983, 573 s. Powieść stanowiła cz. 1. trylogii; cz. 2. Kukła, cz. 3. Włóczęga nie zostały opublikowane [inf.: H. Berezka: *Wartości. Twórczość* 1981 nr 5].

18. Miasto automatów. [Powieść]. Łódź: WŁ 1984, 233 s. Wyróżnienie Rady Funduszu Literatury w 1985.

19. Twarz Boga. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1984, 313 s. Wyróżnienie Rady Funduszu Literatury w 1985.

20. Twarz lodowca. [Opowiadania]. Łódź: WŁ 1986, 229 s. Zawartość: Rozmowy z Marią; Bezczas; Znaki czasu; Zraniona twarz; Na cmentarzu; Twarz; Biały kamień; Pieśń ludu; Czysza

woda; Rozmyślanie; Wygasła kuźnia; Kielich; Różniac; Piec chlebowy albo czekanie na brzegu oceanu czasu; Glimiany anioł; Cząstka ciemności; Wróżka; Dwoje nieznanym; Szklany świat; Gra w salonowca na progu łaźni miejskiej; Brama obozu; Skrzyżowanie ludzkiego istnienia. — Krąg Solarny: Prawda; Zbrodnia; Wieczny ogień: Góra Lipowa; Stare kalendarze; Pejzaż brzozy; Granice cienia; Granice prawdy; Złoty Krzyż Zasługi; Łąki wiecznego istnienia; Tańczący promień. — Twarz lodowca.

21. Współczesna literatura kaszubska 1945-1980. Wwa: LSW 1986, 342 s.

Zawartość: Wstęp. — Wśród pisarzy: Dziedzictwo pisarzy kaszubskich przed 1945; Działalność pisarzy kaszubskich w latach 1945-1980. — Wokół liryki; Z zagadnień prozy; Utwory sceniczne. — Zakończenie. — Noty o autorach. — Aneks [zawiera wypowiedzi 12 pisarzy kaszubskich].

Wyróżnienie Rady Funduszu Literatury oraz nagroda II stopnia rektora UG w 1987.

22. Złoty pałacyk. [Powieść]. Gdańsk: Wydawn. Kara Remus 1990, 113 s.

23. Na niwach. [Powieść]. Gdynia: Arkun 1991. W gwarze kaszubskiej. Inf. o wyd.: *Tytuł* 1992 nr 3.

24. Czerwony dwór. [Powieść]. Gdańsk: Arkona 1992, 171 s.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. Modra struna. Antologia poezji kaszubskiej. Do druku przygot.: T. Boldwin, ... , W. Kiedrowski, B. Kloskowski, S. Pestka, E. Puzdrowski, L. Roppel. [Wstęp] ... Gdańsk: WM 1973, 366 s.

2. S. Okoń: Za lasem morze. [Wiersze]. Wybór, oprac., posł. ... Wwa: LSW 1975, 71 s.

3. A. Budzisz: Modra kraina. [Opowiadania]. Wybór, spolszczył i oprac. ... Wwa: LSW 1980, 219 s.

4. A. Budzisz: Zemja kaszebsko. Utwory wybrane. Wstęp, wybór i układ ... Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomor. 1982, 209 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988. — J. Drzeżdżon: Biografia i jej ekspresja twórcza. *Tyg. Kult.* 1975 nr 1. — LP (uzup.).

R. Ciemiński: Znam wartości mojego świata. *Kultura* 1976 nr 8. — H. Berezka: Pierwsze czytanie. W tegoż: Związki naturalne. Wyd. 2 zmien. Wwa 1978. — M. Bocian: Nie o Tobie ale obok Ciebie. *Punkt* 1978 nr 4. — M. Boduszynska-Borowikowa: Tryptyk kaszubski: „Ogromny świat” J.D. *Pomerania* 1978 nr 2. — A. Myszkowski: Las słów, obrazów, znaczeń. (Portrety). *Nowy Wyraz* 1979 nr 3. — H. Berezka: Ontologia. W tegoż: Taki układ. Wwa 1981, przedr. w tegoż: Sposób myślenia. T. 1. O prozie polskiej. Wwa 1989. — K. Rutkowski: Sprawa powieści figuratywnej. W bezgłosie. W tegoż: Ani było, ani jest. Wwa 1984. — L. Bugajski: W świecie wyobraźni. W tegoż: Pozy prozy. Wwa 1986. — R. Chodźko: Spadanie na samo dno morza. O perspektywie wewnętrznej J.D. *Mies. Lit.* 1986 nr 1. — D. Ulicka: Fantastyka i egzotyka czyli regionalizm i jego problemy. *Nowe Książki*. 1987 nr 2 [rec.: Współczesna literatura kaszubska]. — M. Zieliński: Tajemnica pisarza. W tegoż: Kilka niewzruszonych przekonań. Kr. 1987. — L. Bugajski: „Wewnętrzne Ogrody” J.D. W tegoż: W gaszczu znaczeń. Kr. 1988. — L. Bugajski: Droga do Karamoru; J. Samp: Kaszubszczyzna w prozie J.D. 1988; „Tajemnica bursztynowej szkatułki” i „Kraina Patalonków” J.D. *Gdań.*

Rocz. Kult. 1988. — [Złoty pałacyk] L. Bugajski. *Twórczość* 1991 nr 7; M. Jentys: Pieśń o białej drodze. *Potop* 1991 nr 6. — J. Samp: Jak kruchy gliniany dzban. Pożegnanie J.D. (1937-1992). *Tytuł* 1992 nr 3. — B. Zadura: Wyprawa. *Twórczość* 1993 nr 2 [rec.: Czerwony dwór].

J.Z.

DUDZIŃSKI Bolesław 1892-1976

Pseud.: b.; B.; b.d.; B.D.; bd.; D.; (dudz); Lektor. Krytyk literacki.

Urodzony 27 lipca 1892 w Łodzi; syn Waleriana Dudzińskiego, sekretarza sądowego, i Amelii z Merłków. Uczył się w szkole handlowej w Łodzi; za redagowanie niekonformistycznej gazetki szkolnej został w przedostatniej klasie wydalony ze szkoły i klasę siódmą ukończył w 1911 w szkole handlowej w Pabianicach. W 1911-14 uczęszczał do szkoły średniej. W tym czasie rozpoczął praktykę dziennikarską w redakcji *Nowego Kuriera Łódzkiego*. Po wybuchu I wojny światowej wyjechał do Kijowa, gdzie do 1916 pracował jako urzędnik bankowy, po czym został wcielony do wojska rosyjskiego. Po powrocie do kraju w 1918 pracował w starostwie powiatu łódzkiego w charakterze referenta samorządowego. Od 1919 służył w Wojsku Polskim, w sztabie Dowództwa Okręgu Korpusu Łódzkiego; w 1921 został zdemobilizowany. W 1921-22 pracował jako redaktor techniczny dziennika łódzkiego *Praca*; tu też ogłaszał swoje pierwsze artykuły i recenzje literackie. W 1923 objął funkcję kierownika działu prasowego w Zarządzie Miejskim w Łodzi i w 1924 redagował *Dziennik Urzędowy Zarządu Miasta Łodzi*. Równocześnie w 1924-25 studiował w Wyższej Szkole Nauk Społeczno-Administracyjnych w Łodzi. Ogłaszał liczne recenzje w *Kurierze Łódzkim* (1924-32). Od 1931 był członkiem ZZLP. Po przeniesieniu na emeryturę w 1932 rozpoczął współpracę, jako recenzent literacki i teatralny, z wieloma czasopismami: z warszawskim *Robotnikiem* (1933-39), *Wiadomościami Literackimi* (1934-38, stała rubryka „Wśród książek”), *Lewym Torem* (1935-36), *Dziennikiem Popularnym* (1936-37) i *Sygnalami* (1936-39). W czasie okupacji niemieckiej zmuszony do opuszczenia Łodzi, przeniósł się w 1940 do Warszawy. Po upadku powstania warszawskiego mieszkał w Grodzisku Mazowieckim i Głownie pod Łowiczem. Po powrocie do Łodzi w lutym 1945 ponownie podjął działalność literacką i publicystyczną; pisywał artykuły i recenzje do *Odrodzenia* (1945-48), *Głosu Ludu* (1945-48), *Kuźnicy* (1945-50) i *Trybuny Wolności* (1947-57); od 1950 był stałym recenzentem literackim *Głosu Pracy*, a od 1958 — *Dziennika Łódzkiego*; w 1957-60 współpracował jako lektor (autor recenzji wewnętrznych) z Wydawnictwem Łódzkim; publikował także w łódzkiej *Panoramie* (1956-61) i *Od-*

głosach (1958-72). Przygotowywał nadto audycje literackie dla Rozgłośni Łódzkiej Polskiego Radia w 1959-65. W Oddziale Łódzkim ZLP pełnił funkcję członka Komisji Kwalifikacyjnej oraz przewodniczącego sądu koleżeńskiego. W 1961 uzyskał rentę specjalną. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1956) oraz Odznaką Honorową m. Łodzi (1964). Zmarł 27 maja 1976 w Łodzi; został pochowany na miejscowym Cmentarzu Ewangelickim.

TWÓRCZOŚĆ

1. *Wojenne wędrówki. Ze wspomnień łodzianina 1905-1918.* Łódź: WŁ 1970, 112 s.

Praca redakcyjna

1. Ch. Lamb: *Czary Prospera. Opowieści Szekspira.* Wg tłum. A. Langego. [Oprac.] Pośl.: J. Saloni. [Łódź:] WŁ 1958, 331 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953, 1954, 1966. — SWPP 1. — RL 1976 (J. Chudek).
J. Koprowski. *Odgłosy* 1970 nr 16 [rec.]: *Wojenne wędrówki*. — W. Puszc. B.D. *Odgłosy* 1974 nr 47.

B.D.

DUNAROWSKI Władysław
1903-1987

Pseud.: wd.; Wład. Wosnak; Władysław Wosnak.
Prozaik, publicysta.

Urodzony 14 stycznia 1903 we wsi Jaworzna pod Limanową; syn Wojciecha Dunarowskiego, małopolskiego chłopca, i Małgorzaty z domu Rosiek. Uczęszczał do gimnazjum klasycznego w Nowym Sączu, a następnie w Nowym Targu, gdzie w 1923 zdał maturę. Po ukończeniu kursu w zakresie pedagogiki, otrzymał w 1924 posadę nauczyciela w szkole powszechnej w Bydgoszczy. Debiutował w 1927 nowelą „Złodziej kwiatów”, wyróżnioną w konkursie miesięcznika *Naokoło świata* (druk nr 38; podp. Wład. Wosnak). W 1935 otrzymał Srebrny Wawrzyn PAL, którego nie odebrał. W 1935-36 publikował w *Ilustrowanym Kurjerze Codziennym*, a w 1936-37 w *Kulturze*. W okresie okupacji niemieckiej przebywał w Ujanowicach i organizował tajne nauczanie na terenie wsi podhalańskich. Po wojnie powrócił do Bydgoszczy, gdzie po krótkim okresie pracy w szkolnictwie był zatrudniony jako redaktor w Rozgłośni Pomorskiej Polskiego Radia (do 1950 kierownik audycji masowych). W 1945 został członkiem ZZLP (potem ZLP); od 1952 pełnił funkcję sekretarza Oddziału Pomorskiego ZLP w Bydgoszczy, a w 1954-70 prezesa Oddziału. W 1955 należał do kolegium redakcyjnego, a w 1959-67 był naczelnym redaktorem czasopisma *Pomorze*, w którym do 1970 publikował liczne utwory prozą i artykuły. Współpracował także z *Nowym Torem* (1951-57), *Gazetą Pomor-*

ską (1964-70), *Tygodnikiem Kulturalnym* (stałe od 1966), *Faktami* (stałe od 1974). Wyróżniony nagrodami: m. Bydgoszczy (1957), MRN w Grudziądzu (1960), WRN w Bydgoszczy (1973). Odznaczony Krzyżem Kawalerskim (1967) i Krzyżem Komandorskim (1977) Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 28 grudnia 1987 w Bydgoszczy.

TWÓRCZOŚĆ

1. *Ludzie spod miedzy.* [Powieść]. Wwa: Rój 1939, 278 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Bydg.: Nauka 1947; wyd. 3 Bydg.: Pomorze 1987.

2. *Dni oczekiwania. Sztuka ludowa w 3 obrazach.* Bydg.: Nauka 1947, 44 s.

3. *Leżąc krzyżem. Powieść.* Wwa: E. Kuthan 1947, 279 s.

4. *Zachodni wiatr. Nowele.* Łódź: Wydawn. Związku Samopomocy Chłopskiej 1947, 23 s.
Zawartość: Kukułka i szpaki; Zachodni wiatr.

5. *Ciężar rąk.* [Opowiadania]. Wwa: Wydawn. Lud. 1949, 243 s.

Zawartość: Za grabiami jest świat; Ofiarowanie; Kukułka i szpaki; Góralska pieśń; Wikicne sprawy; Dzień Hanki; Dni oczekiwania; Wesele w Łazach; Co z ciebie będzie, dziewczyno; Ciężar rąk; Życie się zaczyna.

6. *Wiosenny deszcz.* [Opowiadania]. Wwa: LSW 1951, 174 s.

Zawartość: Wiosenny deszcz; O kowalu; kuźni i wiosnie; Młodzi Miazgowie.

7. *Lato w Gorcach.* [Powieść]. Wwa: LSW 1954, 142 s.

8. *Przygody Małgorzaty.* [Powieść]. Wwa: LSW 1954, 235 s.

9. *Maska na twarzy.* Opowiadania. Wwa: LSW 1957, 244 s.

Zawartość: Bojaźń; Maska na twarzy; Kamień przed progiem; Głęboka studnia; Dzień Hanki [poz. 5]; Osy na miedzy; Bliźnięta; Pierwsza posada; Złodziej kwiatów; Przygoda na wakacjach; Listy o skłamanym życiu; Szczęście bez guzików; Sprawa jej syna.

10. *Znaki na sosnach i inne opowiadania.* Pozn.: WP 1958, 225 s.

Zawartość: Znaki na sosnach; Dom strachów; Koniec świata; Joaśka; Zaloty; Dzień bez zdarzeń; Niezdecydowana; Gorączka; Z pierwszych dni przedwiośnia.

11. *Czarne wiśnie.* [Opowiadania]. Gdynia: WM 1960, 221 s.

Zawartość: Czarne wiśnie; Do wiosny niedaleko; Raz w życiu; Twardy buk; Cień; Kmieć Piotr; Wzgórze lśniących cesarzy; Filip; Władza; Prawo do miłości; Bliżej życia; Zaraza; Nowa zieleń wiosny; Bliżej ciebie.

12. *Niepotrzebni.* [Opowiadania]. Gdynia: WM 1962, 185 s.

Zawartość: Klamka do nieba; Przygoda; Niepotrzebni; Za grabiami jest świat [poz. 5]; Zapomniano o wianku; Ludzie czarnej godziny; Koniec świata [poz. 10]; Stara kobieta; Jedno

spojrzenie; Nie wolno jej skrzywdzić; Na przystanku; Z powodu mgły; Jedna tylko kobieta; Surowy bawół; Głośne organy; Skazany na dożywocie; Mój syn, moja miłość.

13. O złej dziewczynie. [Opowiadania]. [Łódź:] WŁ 1962, 170 s.

Zawartość: Nasturcje; Zdradziecki kamień; O złej dziewczynie; Wbrow sercu; Twardy buk [poz. 11]; Mała; Trudna decyzja; Honorka, książę i las; Dziewczyna bez charakteru.

14. Wspólnik czasu. Opowiadania. Wwa: LSW 1965, 150 s.

Zawartość: Skazany na dożywocie [poz. 12]; Na przystanku [poz. 12]; Mroźna zawieja; Wspólnik czasu; Mała [poz. 13]; Głośne organy [poz. 12]; Z pierwszych dni przedwiośnia [poz. 10]; Lekkomyślna dziewczyna; Rzadki gość; Była tylko jedna; Z kamienia na kamień.

15. Opowiadania wybrane. [Wwa:] LSW 1967, 325 s.

Zawartość: Jego gwiazda; Nasturcje [poz. 13]; Żywe czy kamienne anioły; Matka i córka; Nad Dunajcem pachnie siano; Do wiosny niedaleko [poz. 11]; Ten kamień; Mały złodziej; Za grabiami jest świat [poz. 5]; Stara kobieta [poz. 12]; Koniec świata [poz. 10]; O złej dziewczynie [poz. 13]; Nowe koło; Zapomniano o wianku [poz. 12]; Mała [poz. 13]; Kłamka do nieba [poz. 12]; Z pierwszych dni [por. poz. 10]; Na przystanku [poz. 12]; Mój syn, moja miłość [poz. 12]; Zaraza [poz. 11]; Listy Tekli; Głośne organy [poz. 12]; Dziewczyna wśród chmur; Dzieci nie chcą spać.

16. Wieczorna opowieść. [Opowiadania]. Pozn.: WP 1967, 160 s.

Zawartość: Raz w życiu [poz. 11]; Teraz możemy żyć; Nasza nowa mama; Smok wawelski; Padło im na oczy; Listy Tekli [poz. 15]; W ciszę południa; Kablem do serca; Nie muszę kłamać; Wieczorna opowieść

17. Weselni goście. [Opowiadania]. Łódź: WŁ 1969, 203 s.

Zawartość: Cena dojrzałości; Siekiera; Śmierć na płytkiej wodzie; Mglisty poranek; Wywiadówka; Weselni goście; Morgi na wydaniu; Gwoździe; Swoja dziewczyna; W cieniu kasztana; Na wysokości moich oczu; Zazdrość z rodowodem.

18. Serce na wietrze. [Opowiadania]. [Wwa:] LSW 1971, 215 s.

Zawartość: Bez gniazda; Świątobliwy pasażer; Na skrzyżowaniu dróg; Ktoś z lasu; Z własnego progu patrzeć na świat; Gdy faza wysiadła; Szczęśliwa Anna; Jaśniejszy horyzont; Bliżej życia [poz. 11]; Serce na wietrze; Chłopiec pilnie poszukiwany; Marny koniec.

19. Tajemnica Agnieszki. [Opowiadania]. Łódź: WŁ 1973, 186 s.

Zawartość: I. Mali ludzie wśród dużych cieni; Tajemnica Agnieszki; Topielec; Złodziej kwiatów [poz. 9]; Osy i korale. — II. Mali ludzie i zły czas; Smok wawelski [poz. 16]; Mała [poz. 13]. — III. Mali ludzie i wielki dzień: Przedziwna wiosna babki Liskowej; Szwedzki koń; Skazany na dożywocie [poz. 12]; Jedyna miłość.

20. Dom pod winogronami. Opowiadania. Wwa: LSW 1974, 235 s.

Zawartość: Do białego dnia; Jaka z ciebie święta; Kalina czy jałowiec; Człowiek wolny; Ślady bosych stóp; Ten ciemny las; Jan Psota; Trudność z pierwszym słowem; Ten głupi ptak; Trudny wywiad; Gdzie kupić rodziców; Wytchnienie; Dom pod winogronami; Ten, o którym świat mówi.

21. Nad Dunajcem pachnie siano. Wybór opowiadań. [Post.] A. Borycki. Gdańsk, Bydż.: WM 1978, 264 s.

Zawartość: Niepotrzebni [poz. 12]; Nasturcje [poz. 13]; O złej dziewczynie [poz. 13]; Maski na twarzy [poz. 9]; Dzień Hanki [poz. 5]; Kmieć Piotr [poz. 11]; Zdradziecki kamień [poz. 13]; Czarne wisnie [poz. 11]; Twardy buk [poz. 11]; Człowiek wolny [poz. 20]; Nad Dunajcem pachnie siano [poz. 15]; Cień [poz. 11]; Mała [poz. 13]; Ludzie czarnej godziny [poz. 12]; Ten ciemny las [poz. 20]; Za grabiami jest świat [poz. 5]; Trudna decyzja [poz. 13]; Wytchnienie [poz. 20]; Skazany na dożywocie [poz. 12]; Ten, o którym świat mówi [poz. 20]; Głośne organy [poz. 12]. — Nadto: A. Borycki: O pisarstwie W.D.

22. Z małego okna. [Wybór opowiadań]. Wstęp: L. Żuliński. Wwa: LSW 1979, 262 s.

Zawartość: Historia z zapadłej wsi; Czego chce ta obca; Jaka z ciotki święta [poz. 20 pt. Jaka z ciebie święta]; Koniec świata [poz. 10]; Siekiera [poz. 17]; Zielona gałąź jedliny; Zaloty [poz. 10]; Na przystanku [poz. 12]; Bliżej ciebie [poz. 11]; Jedyna miłość [poz. 19]; Gdzie kupić rodziców [poz. 20]; Marny koniec [poz. 18]; Mroźna zawieja [poz. 14]; Rzadki gość [poz. 14]; Z małego okna; Byłby człowiek; W cieniu kasztana [poz. 17]; Kłamka do nieba [poz. 15]; Mały złodziej [poz. 15]; Z pierwszych dni [poz. 10]; Wspólnik czasu [poz. 14]; Z kamienia na kamień [poz. 14]; Jego kamień.

23. Różne opowieści. [Opowiadania]. Kr.: WŁ 1985, 202 s.

Zawartość: Siedem wstążek za kapeluszem; Budujemy mosty dla ...; Jaka z ciebie święta [poz. 20]; Zaloty [poz. 10]; W cieniu kasztana [poz. 17]; Deszcz; Paula nietykalna; Głośne organy [poz. 12]; Gdzie kupić rodziców [poz. 20]; Mała [poz. 13]; Na przystanku [poz. 12]; Ten ciemny las [poz. 20]; Mroźna zawieja [poz. 14]; Jedyna miłość [poz. 19]; Podłaznica; Czarne drzwi; Uroki grzeźbnej wiosny; Róże z zatrutego ogrodu; Okna na roście otwarte; Błękit w krajobrazie

24. Skazani na dożywocie. [Wybór opowiadań]. Łódź: WŁ 1985, 173 s.

Zawartość: O złej dziewczynie [poz. 13]; Twardy buk [poz. 11]; Mała [poz. 13]; Siekiera [poz. 17]; Przedziwna wiosna babki Liskowej [poz. 19]; Dziewczyna bez charakteru [poz. 13]; Mglisty poranek [poz. 17].

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953, 1966, 1976. — SWPP 1. — PP (E. Głębička). — LP (red.).

Z. Lichniak: Powieść chłopska. *Dzisiaj i jutro* 1949 nr 24 [rec.: Leżąc krzyżem; Ludzie spod miedzy]. — Z. Woznicka: Powieści W.D. *Nowa Kult* 1952 nr 19. — J. Koprowski: Proza W.D. *Pomorze* 1955 nr 2. — D. Czapliski: Uwagi o prozie W.D. *Nowy Tor* 1957 nr 20. — J. Piechocki: Dorobek twórcy W.D. *Pomorze* 1964 nr 24. — A. Hamerliński: W.D. *Tyg. Kult.* 1965 nr 44. — K. Hoffman: Pisarz i przemiany wsi. *Tyg. Kult.* 1976 nr 5. — S. Lichański: Wieś W.D. *Nowe Książ.* 1967 nr 24; przedr. w tegoż: *Wśród mówiących* prozą. Wwa 1971. — K. Nowicki: Przymierze z tradycją. W tegoż: *Pertraktacje*. [Wwa] 1971. — J.Z. Lichański, S. Lichański: W.D. Wytchnienie: Pisarze nurtu wiejskiego we współczesnej literaturze. Wwa 1976. — A. Borycki: O pisarstwie W.D. (Fragmenty większej całości). *Fakty* 1977 nr 30. — L. Żuliński: Nasz wspólny rodowód. *Tyg. Kult.* 1978 nr 33. — [Z małego okna.] A. Borycki: Z pogranicza epoki. *Fakty* 1979 nr 48; A. Stanisławski: Echa dawnych lat. *Nowe Książ.* 1979 nr 24. — [Skazani na dożywocie.] E. Biela: Gorczańskie autentyki. *Mies. Lit.* 1987 nr 10; S. Stanuch: Opowieści od Dunajca. *Nowe Książ.* 1987 nr 9. — A. Borycki: O pisarstwie W.D. *Fakty* 1988 nr 3. E.G.

DUNIN-KOZICKA Maria

1877-1948

Powieściopisarka, nowelistka.

Urodzona 12 października 1877 w Odessie; córka Aleksandra Izbińskiego, lekarza zesłanego po 1863 do Rosji, i Marii z Iwańskich. Kształciła się w Krakowie na pensji i na Wyższych Kursach Żeńskich A. Baranieckiego. Około 1900 wyszła za mąż za Kaliksta Dunin-Kozickiego, właściciela dóbr ziemskich na Ukrainie, i zamieszkała w majątku Lemieszówka w powiecie taraszczańskim. W 1917, razem z mężem, brała udział w pracach Rady Okręgowej Polskich Stowarzyszeń Pomocy Ofiarom Wojny. W czerwcu 1918 opuściła Lemieszówkę i przenieśli się do Kijowa, skąd w 1919 (po aresztowaniu i deportacji męża) wyjechała z córką Anną do Odessy, a następnie do Warszawy (1920). Debiutowała w 1924 opowiadaniem pt. „Jak panna Lala wyszła za mąż”, zamieszczonym w *Świecie Kobiecym* (1924 nr 15, 1925 nr 1). W następnych latach publikowała krótkie opowiadania m.in. w *Słowie Polskim* (1925), *Piąście* (1926). Od 1925 rozwijała twórczość powieściopisarską. W czasie okupacji niemieckiej mieszkała nadal w Warszawie. Po powstaniu warszawskim przenieśli się do Krakowa, gdzie zmarła 12 stycznia 1948.

TWÓRCZOŚĆ

1. *Burza od Wschodu*. Wspomnienia z Kijowszczyzny. (1918-1920). Z przedm. S. Estreichera. Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1925, XIII, 512 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Dom Książki Pol. 1929; Łódź: Artus 1990; Wwa: Volumen 1990.

Powieść uchwałą Międzynarodowej Komisji Współpracy Intelktualnej przy Lidze Narodów wpisana na listę najwybitniejszych polskich dzieł literackich za 1925 r.

Przekł. słowack.: *Búrka od Východu*. Spomienky z Kijovska (1918-1920). [Przeł.] A. M. Mederský. Trnava 1937.

2. *Przeorane szlaki*. Opowieść historyczna.

T. 1. Rok 1917. Lw.: Ossol. 1928, 326 s.

T. 2. *Dziedzice myśli*. Lw.: Ossol. 1930 [antydat. 1929], 439 s.

T. 3. *Trzy światła*. Rkps zniszczony w 1944. [Inf. aut.].

3. *Ania z Lechickich Pól*. [Cykl powieściowy]. Wwa: Dom Książki Pol.

T. 1. *Dzieciństwo*. 1931 [antydat. 1930], 317 s. Wyd. nast. Wwa: „CIR” [1990], 30 s.

T. 2. *Młodość*. 1932 [antydat. 1931], 362 s.

T. 3. *Miłość Ani*. 1934 [antydat. 1933], 398 s.

Wyd. łączne całości: Wwa: „CIR” 1990; wyd. popraw. Wwa: „AiR” 1990-91.

OPRACOWANIA (wybór)

Wywiad: O porozumienie polsko-ukraińskie. Rozm. J. Iwaszkiewicz. *Wład. Lit.* 1928 nr 29.

SWPP 1. — PSB (H. Kowalska).

[*Burza od Wschodu*.] S. Kofalczkowski: Literatura kresów polskich. *Prz. Warsz.* 1925 nr 50; M. Kossak-Szczucka. *Czas* 1925 nr 176; J. Iwaszkiewicz: Nowiasty kresowe. *Wład. Lit.* 1926 nr 5. — [Przeorane szlaki:] Z. Dębicki. *Kur. Warsz.* 1928 nr 107; W. Lipiński: Krwią i orężem. *Głos Prawdy* 1928 nr 266; Z. Dębicki. *Kur. Warsz.* 1930 nr 6.

B.T.

DUNINÓWNA Helena

1888-1971

Autorka książek dla dzieci i młodzieży oraz wspomnień.

Urodzona 14 kwietnia 1888 w Warszawie; córka Karola Dunina, prawnika, i Eugenii z Pylińskich, nauczycielki. Ukończyła gimnazjum Jadwigi Sikorskiej w Warszawie, po czym studiowała polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W 1915, w związku z pełnionymi przez jej ojca obowiązkami radcy prawnego Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej, została wraz z rodziną ewakuowana do Moskwy. W 1916 zaczęła publikować wiersze w wychodzącym w Moskwie *Tygodniku Polskim*. Pisała teksty do książeczek ilustrowanych dla polskich dzieci. Po powrocie do Warszawy w 1918 poświęciła się pracy pedagogicznej i do 1939 pracowała jako polonistka w żeńskim gimnazjum Anny Jakubowskiej. Równocześnie kontynuowała twórczość dla dzieci i młodzieży, wydając książeczki w seriach: *Biblioteka Książek Błękitnych* i *Biblioteka Książek Różowych* oraz publikując w czasopiśmie: *W słońcu*, *Plomyk*, *Plomyczek*, *Iskry*. Współpracowała też z prasą pedagogiczną, m.in. z miesięcznikiem *Zrąb*. W czasie okupacji niemieckiej przebywała nadal w Warszawie i uczyła w szkołach zawodowych miejskich, a także na tajnych kompletach, organizowanych przez gimnazjum A. Jakubowskiej. Kontynuowała też pracę literacką, pisząc opowiadania dla młodzieży. Po upadku powstania warszawskiego przez blisko rok mieszkała w Kielcach, w połowie zaś 1945 osiedliła się na stałe w Łodzi i do 1949 pracowała w Inspektoracie Kulturalno-Oświatowym Spółdzielni „Czytelnik”; prowadziła referat „Żywego Słowa i Muzyki”, organizując liczne odczyty oraz koncerty kameralne, a także „Operę na estradzie”. Powróciła do pracy literackiej, tłumacząc teksty do pieśni z rosyjskiego, niemieckiego, włoskiego i francuskiego dla Konserwatorium Łódzkiego i Filharmonii Łódzkiej. W 1949 została członkiem ZLP; była w komisji kwalifikacyjnej literatury dla dzieci i młodzieży Oddziału Łódzkiego. W 1950 pracowała w Towarzystwie Wiedzy Powszechnej, a od 1951 do przejścia na emeryturę w 1957 była kierowniczką działu metodycznego w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej. W tym czasie rozpoczęła współpracę z Polskim Radiem jako autorka słuchowisk dla dzieci i dorosłych. W 1958-66 publikowała artykuły i utwory prozą w *Odgłosach*; od 1964 współpracowała z tygodnikiem *Stolica*. Odnaczona Złotym

Krzyżem Zasługi (1957), Odznaką Honorową m. Łodzi (1969). Zmarła 12 listopada 1971 w Łodzi; pochowana powtórnie w 1987 na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Czysty Jaś i brudasy. [Dla dzieci]. Moskwa: J. Knebel [1916], [20] s.

2. Koniki. [Dla dzieci]. Moskwa: J. Knebel [1916], [6] s.

3. Bajki polskie: [1] Jaś i Janek.; Diabelski most. [2] O Jurasiu i wiedźmie; Wydra i wołk; Koszałki opalki. [3] Tomcio Paluszek; Kopciuszek; Dziwna historia. Moskwa: J. Knebel [ok. 1917] 32 + 32 + 32 s.

4. Bunt zabawek. [Dla dzieci]. Moskwa: J. Knebel 1917, 14 s.

5. Lwica. [Opowiadanie dla młodzieży]. Moskwa: J. Knebel 1917, 59 s. Wyd. 2 Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1922], 71 s.

6. Na wsi. [Dla dzieci]. Moskwa: J. Knebel 1917, [14] s.

7. Ptaszki. [Dla dzieci]. Moskwa: J. Knebel 1917, [14] s.

8. Sześć bajeczek. Moskwa: J. Knebel [ok. 1917], [10] s.

9. Zwierzątka Haneczki. Moskwa: J. Knebel 1917, [14] s.

10. Przyjaciele Jerzyka. [Powiastka dla dzieci]. *Maly Sztand.*, Petersburg 1917. Wyd. osob. Wwa: M. Arct 1919, 86 s.

11. Na obczyźnie. [Opowiadania]. Wwa: Bibl. Pol. [1923], 134 s.

12. Pod srebrną fałą. Opowiadanie dla młodzieży. Pozn.: [b.w. 1923], 69 s.

13. Na skraju lasu. Opowiadanie dla młodzieży. Pozn.: [b. w. 1926], 62 s.

14. O czym mówiły jaskółki. [Opowiadanie]. Wwa: E. Wende [1926], 63 s.

15. Boże Narodzenie. [Wierszyki]. Wwa: E. Wende [1927], 75 s.

16. Historia siedemnastu lalek. [Opowiadania]. Wwa: Polska Zjednoczona 1928, 78 s.

Na okładce tytuł: Małe i duże zmartwienia.

Zawartość: Historia siedemnastu lalek; Zajączka doła.

17. Koleżanki. [Opowiadania]. [Wwa:] Polska Zjednoczona [1929], 117 s. Wyd. 2 także [1935].

Zawartość: Koleżanki; Egzamin.

18. Przygoda Bobusia. [Opowiadanie]. [Wwa:] J. Kotty [1929], [16] s.

19. Styczniowy wieczór i Żywe portrety. Obrazki dramatyczne. [Wwa:] Polska Zjednoczona [1929], 108 s.

Zawartość: Styczniowy wieczór. [Obrazek sceniczny w 1 odsłonięciu]; Żywe portrety. Obrazek sceniczny (na rocznicę listopadową) w 2-ch odsłonach.

20. Klasówka. [Opowiadania]. Ilustr. autorki. [Wwa:] Polska Zjednoczona [1930], 104 s.

Zawartość: Klasówka; Pokusa; Zwycięstwo.

21. Prawda czy bajka? [Powiastki dla dzieci]. [Wwa:] Polska Zjednoczona [1930], 98 s.

Zawartość: Prawda czy bajka?; Asia, Basia, Kryśka i Myszka.

22. Pierwszy bój. Opowiadanie z czasów strajku szkolnego. Wwa: Dom Książki Pol. [1931], 91 s.

23. Przyjaciółki. [Opowiadanie]. Wwa: M. Arct 1932, 32 s.

24. Szkolne zwycięstwo Janki. [Opowieść]. Ilustr. autorki. Wwa: Polska Zjednoczona [1932], 95 s.

25. Ułisia w Jaworzu. [Opowiadanie]. [Wwa:] B. Pardecki [1930], [27] s.

26. Jadwiga królowa Polski. Opowieść. T. 1-2. Wwa: Polska Zjednoczona [1933], 99 + 115 s.

27. Zwierzyniec Antosia i Madzi. [Opowieść]. [Wwa:] Polska Zjednoczona [1933], 112 s.

28. Ania wszystko potrafi. [Opowieść]. Wwa: Druk. B-cia Wójtowicz [1936], 98 s.

29. Niespodzianki warszawskie. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1956, 337 s.

Zawiera 47 drobnych gawęd o dawnej Warszawie.

30. Ci, których znałam. [Wspomnienia]. Wwa: Czyt. 1957, 276 s.

31. Gawędy o dawnej Łodzi. Łódź: WŁ 1958, 273 s. Wyd. 2 popraw. i uzup. pt. Kwiaty wśród dymów. Gawędy o dawnej Łodzi. Tamże 1969.

Zawiera działy: Z dalekiej przeszłości; Ważne lata; Fabryki i ludzie; W latach sześćdziesiątych; Krótkie spojrzenie; Łódź „zielona”; Rok 1886 w „Dzienniku Łódzkim”; Z lat dziewięćdziesiątych; W nowym stuleciu.

32. Odeszło – żyje. [Wspomnienia]. [Łódź:] WŁ 1961, 251 s.

33. Kobieto, puchu marny! ... [Szkice literackie]. [Łódź:] WŁ 1965, 225 s.

Dot. znanych Polek XIX i XX w.

34. Ludzie i rzeczy. [Wspomnienia]. Łódź: WŁ 1968, 234 s.

35. Warszawskie nowinki 1815-1900. Wwa: Czyt. 1970, 403 s.

Dot. życia kulturalnego Warszawy.

36. Na wieczór swego życia przyjdź z własną lampą. [Wspomnienia]. Łódź: WŁ 1971, 261 s.

Przekłady

1. G. Stenius: Dzwony Rzymu. [Powieść]. Kr.: Znak 1963, 380 s.

2. M. Baszkircewa: Dziennik. Wstęp: A. Kowalska. Wwa: Czyt. 1967, 796 s.

3. Ch. Johnson: Historia najszlachetniejszych piratów. [Powieść]. Skróty dokonał J. Bocheński. Przeł. J.B. Rychliński, [częściowo] ... Wwa: Czyt. 1968, 261 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953, 1966. — NSLD (K. Kuliczowska). — RL 1971 (J. Chudek).

S. Podhorska-Okołów: Stara Warszawa zawsze młoda. *Twórczość* 1957 nr 3 [rec.: Niespodzianki warszawskiej. — [Gawędy o dawnej Łodzi.] M. Piechal: Dawna Łódź jak żywa. *Odgłosy* 1958 nr 27; S. Podhorska-Okołów: Miasto bez antenatów. *Twórczość* 1959 nr 3. — S. Podhorska-Okołów: Kwitnące wspomnienia. *Twórczość* 1962 nr 1 [rec.: Odeszło — żyje]. — B. Dudziński: Okruchy przeszłości. *Osnowa* 1969, zima [rec.: Ludzie i rzeczy]. — [Warszawskie nowinki.] P. Hertz: Z lektur warszawskich. *Stolica* 1971 nr 20; E. Kondyowska: Nowe książki o Warszawie. *Nowe Książki* 1971 nr 13. — [Na wieczór swego życia przyjdź z własną lampą.] W. Dobrzyńska: Przeszłość wiecznie żywa. *Nowe Książki* 1971 nr 22; B. Lewańska. *Przew. Katol.* 1972 nr 2. — Helena Duninówna 1888-1971. [Katalog wystawy]. Red. A. Gawroński. Łódź: Miejski. Bibl. Publiczna im. L. Waryńskiego 1976, 15 s. — J. Kowalczykówna: Twórczość H.D. dla dzieci. *Ann. UMCS Sect. F* 1978/79. Wyd. 1981.

E.G.

DÜRR-DURSKI Jan 1902-1969

Przed 1939 używał nazwiska: Dürr.
Historyk literatury, edytor.

Urodzony 3 lutego 1902 w Bogumiłowicach pod Krakowem; syn Aleksandra Dürra i Amelii ze Smolików. Po ukończeniu gimnazjum w Krakowie, studiował w 1921-25 polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim. Debiutował w 1923 studium pt. „Lata uniwersyteckie Wyspiańskiego”, opublikowanym w *Przeglądzie Warszawskim* (nr 27, cd. w 1924 nr 37). Zainteresowany tatarnictwem, które uprawiał czynnie, w 1924-25 ogłaszał artykuły na ten temat na łamach *Wierchów* i *Taternika*. W 1928 doktoryzował się na podstawie pracy „Studia o Wyspiańskim” (promotor prof. Ignacy Chrzanowski). Od tegoż roku pracował jako nauczyciel gimnazjalny kolejno w Chrzanowie, Tarnowie i Krakowie, a od 1932 w Gimnazjum im. Księcia Józefa Poniatowskiego w Warszawie. Studia i materiały dotyczące Stanisława Wyspiańskiego ogłaszał w *Ruchu Literackim* (1926-32) i *Kurierze Literacko-Naukowym* (1932-38). Przygotowywał edycję korespondencji S. Wyspiańskiego (nakład zniszczony po wybuchu II wojny światowej). W 1939 został powołany na współpracownika Komisji Historii Literatury Polskiej PAU. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Warszawie, biorąc czynny udział w organizowaniu tajnego nauczania. Po zakończeniu wojny nadal mieszkał w Warszawie i do 1949 uczył w Gimnazjum im. Księcia Józefa Poniatowskiego. Równocześnie zajął się pracą naukową;

prowadził badania nad dramatem renesansowym, literaturą XVII wieku, literaturą ludową. Od 1949 pracował jako zastępca profesora na Uniwersytecie Łódzkim, gdzie wykładał głównie historię literatury staropolskiej i barokowej; w 1954 został profesorem nadzwyczajnym i kierownikiem Zakładu Literatury Staropolskiej, a od 1955 kierował Katedrą Literatury Polskiej. Był członkiem Łódzkiego Towarzystwa Naukowego i Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. Studia i rozprawy ogłaszał m.in. w *Pamiętniku Literackim*, *Pamiętniku Teatralnym*, *Zeszytach Naukowych Uniwersytetu Łódzkiego*, *Przeglądzie Humanistycznym*, a od 1960, kiedy objął funkcję redaktora naczelnego *Prac Polonistycznych*, głównie w tym roczniku. W 1957 został członkiem Rady Naukowej Instytutu Badań Literackich PAN. W 1968 otrzymał nagrodę Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego II stopnia. Zmarł 20 kwietnia 1969 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Zapomniane autografy Wyspiańskiego w Muzeum Narodowym w Krakowie. Kr.: Tow. Miłośników Książki 1926, 35 s.

2. Stanisława Wyspiańskiego „Sędziowie”. Wwa: Bibl. Pol. 1939, XXVIII s.

3. Daniel Naborowski. Monografia z dziejów manieryzmu i baroku w Polsce. Łódź: Ossol. 1966, 234 s. Łódź. Tow. Nauk.

Zawartość Wstęp — Pochodzenie — Wędrowki — Studia; Poeta rokosz Zebzydowski; „Wielki plan” pokoju powszechnego Henryka IV; Korespondent i panegrysta magnacki; W kręgu mecenasów Krzysztofa Radziwiłła i Eustachego Wołłowicza; Narada w Dolatyczach (marzec 1630); W okresie elekcji Władysława IV; „Fraszki” i „Pieśni” — służba poetycka; Ostatni okres życia i przemian twórczych; Tradycja i nowatorstwo. — Poszczególne rozdziały były drukowane w *Pr. Polonist.* 1958-1965.

Rozprawy i studia w czasopismach i książkach zbiorowych, m.in.: Nieznana karta z życia St. Wyspiańskiego. *Prz. Warsz.* 1925 z. 50 s. 144-152. — Józef Conrad na drodze do Polski. *Ruch Lit.* 1932 nr 8 s. 236-243. — Stan badań i potrzeby nauki o literaturze okresu kontretreamacji. [Współaut.:] K. Budzyk. W: O sytuacji w historii literatury polskiej. [Wwa:] 1951 s. 125-164. — Stanisław Morsztyn. *Pam. Lit.* 1951 z. 3/4 s. 766-795. — O mieszczańskim teatrze renesansowym w Polsce. *Pam. Lit.* 1953 z. 3 s. 57-79. — W. Potocki w okresie działalności politycznej. *Zesz. Nauk. UŁ Ser. 1:* 1958 nr 10 s. 59-100. — Twórczość W. Potockiego w okresie działalności obywatelskiej w roli podstarościgo i sędziego bieckiego. W: *Biecz. Wr.* 1963 s. 429-457. — S.H. Lubomirski w czasie spisku przeciwko Janowi III. (Paszkwile na S.A. Szczukę). *Pam. Lit.* 1965 z. 3 s. 179-191. — W. Potocki a literatura mieszczańska. *Pr. Polonist.* Ser. 21: 1965 s. 3-27. — Żabczyk jakiego nie znamy. „Kolęda po-

borowa z roku 1627". *Pr. Polonist.* Ser. 23: 1967 s. 73-97. — Jak powstała polska szopka betlejem-ska. W: *Literatura, komparatystyka, folklor.* Wwa 1968 s. 792-798. — Krakowiaki — Śpiewki na księży — Szopkowe pieśni nowiniarskie. *Pr. Polonist.* Ser. 25: 1969 s. 29-70. — Od manieryzmu do baroku. *Prz. Hum.* 1971 nr 1 s. 1-17.

Prace edytorskie

1. Korespondencja Stanisława Wyspiańskiego. T. 1-4. Oprac. ... (t. 1, 4) i L. Płoszewski. Wwa 1939. Por. poz. 11.

Nakład uległ zniszczeniu w czasie wojny, ocalały jedynie egzemplarze korektowe.

2. Arianie polscy w świetle własnej poezji. Zarys ideologii i wybór wierszy. Wwa: PZWS 1948, 319 s.

3. J.A. Morsztyn: Wybór poezji. Oprac. i wstępem zaopatrzył ... Wwa: KiW 1949, XLVI, 201 s. Wyd. 2 zmien. tamże 1952.

4. Literatura polska. Materiały pomocnicze dla klasy 9. Oprac.: K. Budzyk, ..., J.Z. Jakubowski, Z. Libera, J. Pietrusiewiczowa. Wwa: PZWS 1950, 495 s. Wyd. 2 zmien. tamże 1951.

5. Literatura polska wieku XVII. [Wybór i wstęp] ... Wwa: LSW 1950, 159 s.

6. Anonim (Honorat Górny?): *Misteria personata* po ujęciu Szwedów z Polski na gody odprawowana (1667). Oprac. ... *Pam. Teatr.* 1952 z. 1 s. 88-143.

7. W. Potocki: *Pisma wybrane*. T. 1-2. Oprac. i przedm. opatrzył ... Wwa: PIW 1953, 451 s.

8. Z. Morsztyn: *Muza domowa*. Wydanie krytyczne spuścizny poetyckiej. Oprac. i przedm. opatrzył ... T. 1-2. Wwa: PIW 1954, 379 + 313 s.

9. Antitemiusz. *Jezuicki dramat szkolny*. Z rękopisu Biblioteki w Uppsali wyd. ... Przeł. [z łac.] L. Joachimowicz. Tekst oryginalny oprac. i opatrzyła komentarzem L. Winniczuk. Wwa: PIW 1957, 233 s.

Zawiera oryginał łac.-pol. i przekł. pol.

10. D. Naborowski: *Poezje*. Oprac. [i szkic informacyjny] ... Wwa: PIW 1961, 297 s.

11. S. Wyspiański: *Listy zebrane*. W oprac. L. Płoszewskiego, ... i M. Rydlowej. Kr.: WL 1979, 551 + 382 s. Por. poz. 1.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. ok. 1950. — SWPP 1. — LP (R. Leszczyński). — RL 1969 (J. Chudek). — B. Gołębiowska, T. Fijałkowska: *Bibliografia prac prof. dr J. D.-D.* *Pr. Polonist.* Ser. 26: 1970.

[Zapomniane autografy Wyspiańskiego ...] K. Czachowski. *Ruch Lit.* 1927 nr 7; M. Jastrun. *Wiad. Lit.* 1927 nr 26. — Z. Obczud. *Zycie Lit.* 1939 z. 2 [rec.]: S. Wyspiańskiego „Sędziowie”. — [Arianie polscy w świetle własnej poezji] K. Górski. *Prz. Powsz.* 1949 nr 12, polem.: J. Dürr-Durski:

Recenzja czy atak „białej gorączki”. *Kuźnica* 1950 nr 7, K. Górski: Odpowiedź p. D.-D. *Tyg. Powsz.* 1950 nr 10; J. Dürr-Durski: Replika czy pieniacstwo. *Kuźnica* 1950 nr 12; Z. Kormanowa: Arianie polscy. *Nowe Drogi* 1949 nr 4; J. Nowak-Dłużewski: Antologia poezji arianskiej. *Dziś i Jutro* 1949 nr 21. — J. Ziomek *Zesz. Wroc.* 1950 nr 1/2 [rec. wyd.: J.A. Morsztyn: Wybór poezji]. — A. Sajkowski. *Pam. Lit.* 1954 z. 1 [rec. wyd.: W. Potocki: *Pisma wybrane*]. — L. Kukulski; J. Pietrusiewiczowa. *Pam. Lit.* 1956 z. 1 [rec. wyd.: Z. Morsztyn: *Muza domowa*]. — J. Tazbir. *Pam. Lit.* 1957 z. 3 [rec. wyd.: Antitemiusz]. — A. Jarosz. *Pam. Lit.* 1959 z. 2 [rec. wyd.: Z. Morsztyn: *Muza domowa*]. — [D. Naborowski: *Poezje*. Oprac. ...] L. Szczerbicka-Ślęk. *Pam. Lit.* 1963 z. 3, polem.: J. Dürr-Durski; L. Szczerbicka-Ślęk. *Tamże* 1964 z. 1. — [Daniel Naborowski:] M. Sprusiński. *Nowe Książ.* 1966 nr 20; W. Czaplinski. *Pam. Lit.* 1967 z. 2, polem.: J. Dürr-Durski; W. Czaplinski. *Tamże* 1968 z. 1; J. Rytel. *Prz. Hum.* 1967 nr 4. — J.Z. Jakubowski: Wspomnienie o J.D.-D. *Kultura* 1969 nr 23. — R. Leszczyński. *Pam. Lit.* 1969 z. 4. — Z. Libera. *Prz. Hum.* 1969 nr 6. — J. Nowak-Dłużewski: Wspomnienie o J.D.-D. *Polonistyka* 1969 nr 4. — U. Zaorski J. Z. *Pr. Polonist.* Ser. 25: 1970.

A.Sz.

DUSZA Edward Leszek ur. 1947

Krypt.: E.L.D.

Poeta, krytyk literacki.

Urodzony 7 września 1947 w Krakowie. W 1969 wyjechał do Stanów Zjednoczonych. Rozpoczął współpracę z wieloma czasopismami emigracyjnymi, publikując liczne wiersze, szkice i recenzje literackie, m.in. w *Dzienniku Polskim* i *Dzienniku Żołnierza* (Londyn, 1970-81), *Tygodniku Polskim* (Jersey City, Nowy Jork, 1971-81), londyńskich *Wiadomościach* (1973-80) i *Oficynie Poetów* (1974-80). Kierował działem literackim tygodnika *Guiazda Polarna* (Stevens Point), następnie założył antykwariat slawistyczny, zaopatrujący głównie księgarnie. Prowadzi wykłady z literatury polskiej na wydziale slawistyki University of British Columbia w Vancouverze w Kanadzie.

TWÓRCZOŚĆ

1. *Szlakiem Madonny*. [Wiersze]. Brooklyn, Nowy Jork: Nakł. autora 1970, 51 s. Wyd. 2 pt.: *Madonna z kołowrotkiem i wiersze inne*. Winona: Preferred Press 1987, 59 s.

2. *Groteska*. [Wiersze satyryczne]. Nowy Jork: Nakł. autora 1971, 29 s.

3. *Losy wielokrotne*. [Wiersze]. Rzym: Mundus 1972, 61 s.

4. *Wiersze wybrane*. Londyn: Ofic. Poetów i Marzary 1972, 75 s.

5. *Poems of Warsaw aflame*. [Studium literackie]. [Przedm.] S. Korboński. [Przeł. na jęz. ang.] H. M. Fedorowicz. Madison: University of Wisconsin, Stevens Point Foundation 1977, 119 s. Wyd. 2 London: Polish Cultural Foundation 1978.

Dot. twórczości K.K. Baczyńskiego, T. Borowskiego, Z. Chafki, T. Gajęgo, T. Hollendra.

6. Przez ciemność do światła. [Wiersze]. Nowy Jork: Poray Book Publishing 1977, 57 s. Wyd. 2 zmien. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1983.

7. Odeszli z różą w sercu. [Szkic literacki]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1979, [15] s.

Druk bibliofilski. Dot. A. Trzebińskiego, T. Gajcego, W. Bojarskiego, K.K. Baczyńskiego i Z. Chałki.

8. Kolor klonowego liścia. [Opowiadania]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1980, 136 s.

Zawartość: Spotkanie na moście Aleksandra III; List; Kregi wodne; Ziemia rodzi kamień; Dialog na jedną nutę; Dymy paryskich kasztanów; Stara opona; Gość z Polski; Jak w baśni Andersena; Kolor klonowego liścia.

9. Malarz zapomnianego pejzażu. [Studium literackie]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1981, 31 s.

Dot. twórczości Vlastimila Hofmana.

10. Wiatr mojej burzy. [Wiersze]. Nowy Jork: A. Poray 1982, 47 s. Wyd. 2 tamże 1984.

11. Wybór wierszy. Paryż: Editions de Temps Pluriel 1983, 147 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Nowy Jork: Poray 1985; wyd. 3 Chicago: Libra Publishing 1986.

12. Pieśniarz z pożogi. [Szkic literacki]. Nowy Jork: A.R. Poray 1984, 39 s.

Dot. K.K. Baczyńskiego.

13. O ludziach i książkach. Stevens Point: Wilde Publishing Group 1985, 328 s.

Praca redakcyjna

1. Z. Chałko: Strofy staromiejskie i wiersze inne. Wybór i przedm. ... Nowy Jork: Poray 1977, 114 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Pam. Lit., Londyn 1980 t. 3. — [J. Zieliński] J. Kowalski: Leksykon polskiej literatury emigracyjnej. Lubl. 1989*, wyd. 2 1990.

A. Pomian-Požerska: O twórczości E.D. *Tydz. Pol.*, Nowy Jork 1972 nr 63. — W.P.: Wiersze szczęśliwie wybrane. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1973 nr 260 [rec.: Wiersze wybrane]. — B. Toporska: *Wiadomości*, Londyn 1973 nr 1 [rec.: Losy wielokrotnel. — W. Kopeć: Poeta, który żyje wśród nas. *Wiadza Polarna*, Stevens Point 1976 nr 18. — Z. Rusinek: Poeta uchodźców i żołnierzy. *Wiadza Polarna*, Stevens Point 1976 nr 29. — L. Szymański. *Listy do Polaków*, New Britain 1978 z. VI [rec.: Przez ciemność do światła]. — OWP/OS: 10 lat twórczości E.D. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1981 nr 142.

B.D.

DUSZYŃSKA Julia 1898-1948

Autorka książek dla dzieci i podręczników szkolnych

Urodzona 24 kwietnia 1898 w Wolsku (Rosja); córka Romana Niewiadomskiego, inżyniera, i Józefy z Rudnickich, artystki malarki. Od 1899 przebywała w Warszawie. Uczyła się na kompletach domo-

wych, a w 1912/13 uczęszczała do siódmej klasy prywatnego gimnazjum żeńskiego Jadwigi Sikorskiej. W tymże roku po ciężkim zapaleniu płuc wyjechała na leczenie do Bad Reinerz (obecnie Duszniki). Od 1915 do końca I wojny światowej przebywała wraz z rodziną na Kaukazie, gdzie ojciec był jednym z kierowników budowy Kolei Kachetyjskiej. Występowała wówczas amatorsko na scenie. W 1918 powróciła do Polski. W 1919 wyszła za mąż za Karola Duszyńskiego i wyjechała do Rohatyna, gdzie mąż był technikiem powiatowym. Pracowała jako nauczycielka języków obcych i historii w miejscowym gimnazjum. Była aktywnym członkiem żeńskiej organizacji Sokół. W 1925 przeniósł się do Warszawy i zajęła twórczością literacką. Debiutowała w 1927 wierszowanym opowiadaniem dla dzieci pt. „Słoń Duda”, od tegoż roku współpracowała z pismami dla dzieci *Plomyk* i *Plomyczek*. Równocześnie od 1928 opracowywała czytanki szkolne i podręczniki metodyczne, początkowo z zakresu historii (wraz z Tadeuszem Witwickim), a następnie z zakresu języka polskiego (wspólnie ze Stanisławem Tyncem i Józefem Gołąbkim). W 1935-39 redagowała pismo dla dzieci pt. *Słonko*. W czasie okupacji niemieckiej przebywała nadal w Warszawie. W 1942 zachorowała na gruźlicę i wyjechała na kurację do Otwocka. Kontynuowała twórczość literacką. Zmarła 16 listopada 1948 w Otwocku; pochowana w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Słoń Duda. [Opowiadanie wierszem]. Wwa: Druk. J. Cotty 1927, [23] s.

2. Wesele w Jaworowie. Obrazek sceniczny z czasów króla Jana III. Muzykę opartą na motywach ludowych oprac. O.M. Żukowski. Lw.: PWKS [przed 1936], 38 + 32 [nuty] s.

3. Szarusia. [Opowiadanie]. Lw.: PWKS 1938, 54 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: NK 1950, tamże: wyd. 3 1952, wyd. 4 1954.

4. Pan Ciapcia. [Opowiadanie]. Wwa: *Słonko* 1939, 55 s. Wyd. 2: Pozn.: Oświata 1946, 46 s.

5. O Capku psotnym koziołku; O Kogutku – Liliputku. [Opowiadania]. Pozn.: Oświata 1946, 32 s.

6. Cudaczek – Wyśmiewaczek. [Opowieść]. Wwa: NK 1947, 94 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2-11 w 1948-1987; wyd. Pozn.: GMP [1993].

Przekł.: jap.: Itazura koomi. [Przeł.] R. Uchida. Tōkyō 1967; wyd. nast. tamże 1980, — słowac.: Skriatok huncút. [Przeł.] A.M. L'ubomiersky. Turč. Sv. Martin 1950; wyd. inne pt. Cudačik – Posmieváčik. [Przeł.] J. Brandobur. Bratislava 1963, — ukr.: Dyačok – Nasmišnyčok. [Przeł.] B. Čajkovsk'kyj. Kyiv 1957.

Adapt. radiowa: K. Wodnicka. Radio 1976.

7. Dziwna historia o aucie „Leokadii”. [Opowiadanie]. Pozn.: Oświata 1948, 35 s.

8. Baśń o Szymku, Tymku i żywej wodzie. Praprem. Gdańsk, T. Baj 1949.

9. O ciekawym wróbelku. [Bajka]. Wwa: NK 1955, [8] k. Wyd. 2 tamże 1984.

Nadto podręczniki napisane wspólnie z T. Witwickim [poz. 1] oraz z S. Tyncem i J. Gołabkiem [poz. 2-15]:

1. Historia Polski dla trzeciej klasy szkół powszechnych. Podręcznik dla nauczyciela. Lw.: PWKS 1928, 144 s. Tamże wyd. nast. pt. Elementarna nauka historii Polski dla szkół powszechnych: wyd. 2 1930, wyd. 3 1931.

2. Nasza wieś. Czytanka polska na klasę II szkół powszechnych wiejskich. Lw., Wwa: Książ.-Atlas 1934, 184 s. Wyd. 2 tamże 1937 [1938].

3. Przewodnik metodyczny do podręcznika „Nasza wieś” dla II klasy szkół powszechnych wiejskich. Lw., Wwa: Książ.-Atlas 1934, 96 s. Wyd. 2 tamże 1937.

4. Wieś i miasto. Czytanka polska dla III klasy szkół powszechnych wiejskich. Lw., Wwa: Książ.-Atlas 1934 [1935], 160 s.

5. Przewodnik metodyczny do podręcznika „Wieś i miasto” dla III klasy szkół powszechnych wiejskich. Lw.: Książ.-Atlas 1934, 78 s.

6. Nasze miasto. Czytanka polska dla II klasy szkół powszechnych miejskich. Lw., Wwa: Książ.-Atlas 1935, 174 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1937; Hanower: Pol. Związek Wychodźstwa Przymusowego w Hanowerze 1945; wyd. 3 skrócone Hildesheim: Pol. Biuro w Hildesheim [1945].

7. Przewodnik metodyczny do podręcznika „Nasze miasto” dla II klasy szkół powszechnych miejskich. Lw., Wwa: Książ.-Atlas 1935, 84 s. Wyd. 2 pt. Wskazówki metodyczne do podręcznika „Nasze miasto” dla II klasy szkół powszechnych miejskich. Tamże 1937.

8. U progu Polski. Czytanka polska dla IV klasy szkoły powszechnej. Lw., Wwa: Książ.-Atlas 1935, 192 s. Wyd. nast.: tamże 1938; wyd. skrócone i zmien. Jerozolima: Komisja Regulaminowo-Wydawn. Dowództwa Armii Pol. na Wschodzie 1943; Bari: Sekcja Wydawn. 2 Korpusu 1945; Jerozolima: Interim Treasury Committee For Polish Question – Educational Branch 1946.

9. Przewodnik metodyczny do podręcznika „U progu Polski” dla IV klasy szkoły powszechnej. Lw., Wwa: Książ.-Atlas 1935, 72 s.

10. Czytanki polskie. Dla III klasy szkół powszechnych I stopnia. Kurs A. Lw., Wwa: Książ.-Atlas 1936, 159 s.

11. Przewodnik metodyczny do „Czytanek pol-

skich” dla III klasy szkół powszechnych I stopnia. Kurs A. Lw., Wwa: Książ.-Atlas 1936, 31 s.

12. Czytanki polskie. Dla III klasy szkół powszechnych I stopnia. Kurs B. Lw., Wwa: Książ.-Atlas 1937, 159 s.

13. Przewodnik metodyczny do podręcznika „Czytanki polskie” dla III klasy szkół powszechnych I stopnia. Kurs B. Lw., Wwa: Książ.-Atlas 1937, 38 s.

14. Elementarz dla I klasy szkół powszechnych wiejskich. Lw.: Książ.-Atlas 1937, 138 s.

15. Elementarz dla I klasy szkół powszechnych miejskich. Lw.: Książ.-Atlas 1938, 144 s.

OPRACOWANIA

SWPP 1.

A.H.

DUŻYK Józef
ur. 1928

Pseud.: J.D.; (J.D.); JD; jod.; jot.; Józef Baszta; Józef Różycki. Historyk literatury, publicysta, bibliotekarz.

Urodzony 14 marca 1928 w Krakowie; syn Stanisława Dużyka, urzędnika kolejowego, i Emilii z domu Skowronek. Uczęszczał do Gimnazjum im. B. Nowodworskiego w Krakowie. Debiutował w 1946 artykułem pt. „Tam, gdzie pracował Orkan. (Z wędrówki wakacyjnej)”, opublikowanym w *Młodej Rzeczypospolitej* (nr 10). Po zdaniu matury w 1948 studiował historię na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ); w 1952 uzyskał magisterium. W 1950/51 był asystentem w Seminarium Nauk Pomocniczych Historii UJ, w 1951 podjął pracę w Bibliotece PAU (następnie PAN) w Krakowie; brał udział m.in. w opracowywaniu katalogu rękopisów biblioteki (t. 5 wyd. 1973, t. 8 wyd. 1986). Artykuły i recenzje publikował na łamach m.in.: *Słowa Powszechnego* (1949-53; tu też pod pseud. Józef Baszta), *Dzisiaj i jutro* (1951-53), *Dziennika Polskiego* (od 1958), *Turysty* (1958-60), *Wiadomości* (1958-61), *Twórczości* (od 1961), *Słowa na Warmii i Mazurach* (1964; tu pod pseud. Józef Różycki), *Życia Literackiego* (od 1967). Działal w Towarzystwie Miłośników Historii i Zabytków Krakowa. W 1965-74 był członkiem komitetu redakcyjnego *Rocznika Biblioteki PAN w Krakowie*, od listopada 1968 do maja 1974 pełnił funkcję kierownika Działu Zbiorów Specjalnych tej biblioteki. W 1966 i 1968 odbył podróże służbowe do Włoch. Następnie w 1974-82 pracował w Bibliotece Stacji Naukowej PAN w Rzymie. Od 1977 był członkiem ZLP (do 1981). W 1978 uzyskał na Uniwersytecie Warszawskim stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie rozprawy „Władysław Orkan. Opowieść biograficzna”, napisanej pod kierunkiem prof. Janiny Kulczyckiej-Saloni. W 1982 został członkiem Associa-

zione Internazionale per gli Studi di Lingua e Letteratura Italiana. W styczniu 1983 powrócił do pracy w Bibliotece PAN w Krakowie na stanowisko kierownika Działu Zbiorów Specjalnych, a w 1985 wszedł ponownie w skład komitetu redakcyjnego *Rocznika biblioteki*. W 1988 przebywał we Włoszech na stypendium włoskiego ministerstwa spraw zagranicznych. Jest członkiem Ośrodka Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie oraz Stowarzyszenia Autorów Polskich. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1971). Mieszka w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kraków w dawnych felietonach. Kr.: Tow. Miłośników Historii i Zabytków Krakowa 1960, 54 s.

2. Kraków i jego uniwersytet. [Współaut.]. S. Salmonowicz. Przedm.: Z. Skolicki. Kr.: WAG 1963, 103 s. Wyd. 2 uzup. tamże 1966.

Przekł. franc. [Przel.] J. Brabec. Kr. 1966. — niem. [Przel.] M. Wróblewa. Kr. 1964, wyd. 2 w przekł. M. Wróblewej i M. Miedzynskiego. Tamże 1966. — ros. [Przel.] E. Tumidajaska, J. Hencel. Kr. 1964.

3. Droga do Bronowic. Opowieść o Lucjanie Rydlu. Wwa: LSW 1968, 359 s. Wyd. 2 popraw. i uzup. tamże 1972.

4. Egzekucja nad książką. Wwa: PZWS 1968, 42 s.

5. W oficynach drukarskich Krakowa. Wwa: PZWS 1971, 65 s.

6. Włodzimierz Tetmajer. Życie i twórczość. Kr.: PWN 1971, 33 s. PAN Oddz. w Kr.

7. Sława panie Włodzimierzu. Opowieść o Włodzimierzu Tetmajerze. Wwa: LSW 1972, 397 s.

8. Władysław Orkan. Życie i twórczość. Kr.: PWN 1975, 29 s. PAN Oddz. w Kr.

9. Władysław Orkan. Opowieść biograficzna. Wwa: LSW 1975, 554 s. Wyd. 2 tamże 1980.

10. Henryk Siemiradzki. Życie i twórczość. Wr.: Ossol. 1984, 48 s.

11. Wędrowki włoskie. Wwa: LSW 1985, 341 s. Artykuły w cyklach W stronach rodzinnych wielkich Włochów; Wśród wielkich artystów; Pejzaże Włoch; Rzymskie widokówki; Z włoskich poloników.

12. Siemiradzki. Opowieść biograficzna. Wwa: LSW 1986, 613 s.

Nagroda m. Krakowa w dziedzinie nauki i techniki za 1986.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Z dziejów cenzury w Krakowie w wiekach XV-XVII. *Rocz. Bibl. PAN w Krak.* 1956 s. 375-411. — Antywojenny druk Erazma z Rotterdamu w Krakowie. *Rocz. Bibl. PAN w Krak.* 1958 s. 257-273. — Dzieciństwo i młodość Lucjana

Rydlu. *Rocz. Bibl. PAN w Krak.* 1961/62 s. 153-185. — Życie kulturalne Krakowa w latach 1870-1879 w świetle współczesnej prasy. *Rocz. Bibl. PAN w Krak.* 1965 s. 137-181. — Lucjan Rydel jako krytyk teatralny. *Rocz. Bibl. PAN w Krak.* 1967 s. 111-139. — Echa powstania styczniowego w literaturze i sztuce Krakowa. W: Kraków w powstaniu styczniowym. Kr. 1968 s. 359-410. — Polskie Ateny. W: Kraków stary i nowy. Kr. 1968 s. 303-344. — W. Kętrzyńskiego związki naukowe z Krakowem. *Rocz. Bibl. PAN w Krak.* 1968 s. 263-287. — Z życia i twórczości W. Tetmajera. *Rocz. Bibl. PAN w Krak.* 1970 s. 163-220. — Z dziejów nagrody im. Probusa Barczewskiego. *Rocz. Bibl. PAN w Krak.* 1972 s. 149-197. — Znaczenie Fundacji im. Śniadeckich dla rozwoju polskich badań naukowych w latach 1879-1912. *Rocz. Bibl. PAN w Krak.* [1973] 1974 s. 101-133. — Enrico Siemiradzki pittore polacco a Roma. *Conoscersi*, Rzym 1979 nr 2/3. — Pasolini: Friuli i Zigaina. *Lit. na Świecie* 1979 nr 6 s. 210-229. — Kurtyny teatralne H. Siemiradzkiego. *Rocz. Bibl. PAN w Krak.* 1984 s. 173-192. — „La Nozze” di Wyspiański e il drama „Giovane Polonia”. *Il Nuovo Areopago*, Bolonia 1984 nr 2. — „Jama Michalikowa” di Cracovia e il „Greco” di Roma due antichi caffè ritrovi di letterati e artisti. *Scena Illustrata*, Rzym 1987 nr 4. — Z życia literackiego Krakowa w dwudziestolecie międzywojennym. *Rocz. Bibl. PAN w Krak.* 1987 s. 165-197. — Echa Capri w literaturze polskiej. *Rocz. Bibl. PAN w Krak.* 1988 s. 7-57. — Z życia literackiego Krakowa. W: Kraków międzywojenny. Kr. 1988 s. 87-119. — Z polskich dziejów nietypowego muzeum „Caffè Greco”. *Blok-Notes* 1988 nr 9 s. 353-376. — Muzeum „Quo Vadis” na Capri. *Ruch Lit.* 1991 nr 4 s. 377-386.

Praca redakcyjna

1. W. Przerwa-Tetmajer: W noc wigilijną. Obrazek sceniczny w 5 odsłonach z czasu wojny. Do druku przygot. i wstępem opatrzył ... Bochnia - Kr.: Prowincjonalna Ofic. Wydawn. Exartim 1992, 62 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988. — S. Dziedzic, T. Skoczek: Katalog autorów krakowskich. Kr. 1988.

[Droga do Bronowic.] F. Biela: Opowieść o panu Lucjanie. *Tyg. Pousz.* 1969 nr 19; T. Jodełka-Burzecki: Opowieść o Lucjanie Rydlu. *Nowe Książ.* 1969 nr 12; T. Weiss: Nowy portret Lucjana Rydlu. *Mies. Lit.* 1969 nr 12; J. Kaczyński: Pan Młody zrehabilitowany. *Twórczość* 1970 nr 7/8. — [Sława panie Włodzimierzu.] B. Sitek. *Polonistyka* 1973 nr 5; M. Tyrowicz: O Tetmajerze. *Twórczość* 1973 nr 12. — [Władysław Orkan.] J.M. Dynak. *Wierchy* 1976; B. Faron. *Ruch Lit.* 1976 nr 4; M. Tyrowicz: Opowieść o Orkanie - pisarzu i człowieku. *Twórczość* 1976 nr 5. — P. Ilecki: Włoskie fascynacje. *Tyg. Kult.* 1986 nr 25 [rec.: Wędrowki włoskie]. — T. Rudomino: Siemiradzki znów straszny ... - *Kultura* 1987 nr 10 [rec.: Siemiradzki].

D

DWORCZYK Wojciech

ur. 1927

Reportażysta.

Urodzony 31 stycznia 1927 w Poznaniu; syn Mariana Dworczyka, doktora medycyny, i Haliny z Hofmanów. W dzieciństwie mieszkał w Chorzowie. W czasie okupacji niemieckiej uczył się na tajnych kompletach gimnazjum w Busku-Zdroju. Należał do Szarych Szeregów. Po zakończeniu wojny przebywał w Chorzowie. W 1947 zdał maturę w Liceum Ogólnokształcącym w Bytomiu i rozpoczął studia w zakresie ekonomii (specjalizacja: geografia ekonomiczna świata) w Szkole Głównej Planowania i Statystyki (SGPiS) w Warszawie. Po uzyskaniu w 1950 absolutorium pracował jako starszy radca w Komisji Planowania przy Urzędzie Rady Ministrów (do 1955). W 1952 uzyskał magisterium. W 1956-57 pracował w Wydziale Zagranicznym przedsiębiorstwa „Orbis”. Uczestniczył wówczas jako przewodnik grup turystycznych w wycieczkach m.in. po Bałkanach, ZSRR i Skandynawii oraz odbył wraz z Janem Dulembą, geografem, wyprawę do Egiptu, Jordanii, Syrii, Libanu i Indii, z której reportaż pt. „Podróż za trzy grosze” (1959) stał się jego debiutem literackim. W następnych latach odbył wiele samodzielnie zorganizowanych podróży zagranicznych, odwiedził ponad 90 krajów na pięciu kontynentach. W 1964-68 pracował jako starszy asystent w Katedrze Geografii Ekonomicznej Świata w SGPiS. W 1966 został członkiem Towarzystwa Wiedzy Powszechnej. Od 1968 zajmował się wyłącznie podróżowaniem, pisarstwem i popularyzacją wiedzy. Wykonywał także reportaże fotograficzne ze swoich podróży, wystawiane później na indywidualnych wystawach. W 1973 ożenił się z Lidią Zalewską, inżynierem. W 1977 został członkiem Stowarzyszenia Marynistów Polskich, a w 1984 – Stowarzyszenia Autorów Polskich. Od 1985 należał do ZLP. Odnznaczony odznaką „Zasłużony Popularyzator Wiedzy – TWP” (1976), Srebrną Odznaką „Zasłużony Pracownik Morza” (1982) oraz krzyżem „Za Zasługi dla ZHP” (1991). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Podróż za trzy grosze. [Współaut.:] J. Dulemba. Wwa: Iskry 1959, 359 s.

Reportaż z podróży po Europie, Egipcie, Azji Mniejszej, Indiach, Jordanii i Syrii.

Przekł. węgier.: Háromgárasos utazás. [Przell. R. Gimes. Budapest 1962, 311 s.

2. Archipeląg dymiących wulkanów. Wwa: MON 1961, 202 s.

Reportaż z podróży do Indonezji.

3. Spacer wśród kwitnących wiśni. Wwa: Czyt. 1966, 145 s.

Reportaż z podróży do Japonii.

4. My dzicy Papuasi. Wwa: Czyt. 1975, 288 s. Wyd. 2 tamże 1985.

Reportaż z podróży do Nowej Gwiney odbytej w 1969.

5. Uroda Oceanii. Australijskie safari; W dżungli Nowej Gwiney; Witaj Tahiti. Wwa: NK 1975, 187 s. Reportaż z podróży do Australii, na Nową Gwineę i Tahiti odbytej w 1968 w czasie podróży dookoła świata.

6. Pasja włóczęgi. Wwa: KAW 1976, 297 s.

Reportaż z podróży do Japonii, na Nową Gwineę, do Australii, Indonezji i Indii.

7. Dzień dobry Tahiti. [Reportaż]. Wwa: Czyt. 1981, 238 s.

Przekł. ros.: Zdravstvuj, Taiti! [Przeł.] L.S. Ul'janova. Moskwa: 1988.

8. Ginący świat Pacyfiku. Wwa: KAW 1987, 317 s.

Reportaż z podróży do Indonezji i Japonii, na Nową Gwineę i Tahiti.

9. Dookoła piątego kontynentu. Pozn.: KAW 1988, 206 s.

Reportaż z podróży do Australii.

10. Ludzie australijskiego buszu. Wwa: Czyt. 1989, 398 s.

Reportaż z podróży do Australii.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988.

M. Fleszar: Brawo dla trampów! *Nowe Książ*, 1959 nr 21 [rec.: Podróż za trzy grosze]. — G. Jaszunski: Spacer po Japonii. *Nowe Książ*, 1967 nr 1 [rec.: Spacer wśród kwitnących wiśni]. — M.A. Kowalski: Z krańca świata. *Nowe Książ*, 1975 nr 22 [rec.: My dzicy Papuasi]. — J. Laskowska: Tam, gdzie jeszcze jest raj. *Wiadomości* 1981 nr 42 [rec.: Dzień dobry Tahiti].

A.H.

DYBCIAK Krzysztof

ur. 1948

Pseud.: J.S.; Janusz Kurkowski; Józef Podlaski; K.D.; Kd. Teoretyk literatury i krytyk literacki.

Urodzony 12 lutego 1948 w Łukowie; syn Antoniego Dybciaka, urzędnika kolejowego, i Janiny z Kurkowskich. Do szkół uczęszczał w Łukowie; w 1966 zdał maturę w Liceum Ogólnokształcącym im. T. Kościuszki. Następnie studiował polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim, w 1971 uzyskał magisterium. Działał wówczas w Warszawskim Kole Polonistów, w którym kierował najpierw sekcją poezji, a następnie pełnił funkcję wiceprezesa. Należał do ZSP (1966-71). Debiutował w 1971 szkicem na temat twórczości S. Brzozowskiego pt. „Głos wśród nocy”, opublikowanym w *Znaku* (nr 4). W tymże roku podjął pracę w Instytucie Badań Literackich (IBL) PAN na stanowisku asystenta w Pracowni Poetyki Historycznej. W 1971-81 był aktywnym członkiem Klubu Inteligencji Katolickiej w Warszawie (m.in. wchodził w skład Zarządu i

Komisji Rewizyjnej). Od lipca 1972 do 1978 pełnił funkcję sekretarza redakcji dwumiesięcznika *Teksty* wydawanego przez IBL i Komitet Nauk o Literaturze PAN. Na łamach *Tekstów* oraz *Tygodnika Powszechnego* (1971, 1973-83, 1985-88), *Twórczości* (1971-75), *Literatury* (1972-74) i *Więzi* (od 1972) ogłaszał szkice krytyczne i recenzje literackie. W roku akademickim 1979/80 prowadził też zajęcia na Wydziale Nauk Humanistycznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (KUL). W 1980 uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie rozprawy pt. „Nurt personalistyczny w krytyce literackiej lat trzydziestych (XX w.)”; promotor prof. Michał Głowiński. Rok później otrzymał nagrodę Fundacji im. Kościelskich w Genewie. W 1981 został członkiem Towarzystwa Naukowego KUL. Szkice i recenzje literackie publikował m.in. w *Kulturze* (1979-81), *W drodze* (1980-87), *Znaku* (1981-83) i *Odrze* (1981-87 z przerwami). W roku akademickim 1981/82 oraz 1982/83 prowadził na Wydziale Kompozycji, Dyrygentury i Teorii Muzyki Akademii Muzycznej im. F. Chopina w Warszawie seminarium na temat teorii i historii krytyki, a w 1982/83 nadto ponownie zajęcia na KUL. W 1983/84 prowadził zajęcia ze studentami w School of Slavonic and East European Studies w Londynie. Następnie przebywał we Francji, gdzie gromadził materiały do monografii współczesnej literatury polskiej na obczyźnie. Po powrocie do kraju kontynuował pracę w IBL oraz zajęcia dodatkowe na KUL. W 1983-84 współpracował z Radiem Wolna Europa (pod pseud. Janusz Kurkowski). W październiku 1985 przeniósł się na stałe na KUL, gdzie został zatrudniony najpierw jako adiunkt, a później (od 1987) na stanowisku docenta w Katedrze Literatury Współczesnej. Tam też habilitował się w 1986 na podstawie rozprawy „Ethos współczesnej literatury polskiej. Światopoglądowe przemiany w latach 1918-83”. W 1986 ożenił się z Katarzyną Zielińską. W latach osiemdziesiątych ogłaszał szkice krytyczne i własne wiersze na łamach czasopism wydawanych poza cenzurą, m.in. w *Akencie* (1984), *Aneksie* (1984), *Kursie* (1984), *Kulturze Niezależnej* (1985), *Arce* (1987) oraz w paryskich *Zeszytach Literackich* (1983). W 1987 został członkiem kolegium redakcyjnego kwartalnika *Ethos* wydawanego przez Instytut Jana Pawła II KUL. W 1987 otrzymał nagrodę Fundacji POLCUL z Australii. W 1989 kontynuował współpracę z Radiem Wolna Europa (już pod własnym nazwiskiem). Powstałe w tym czasie szkice i artykuły publikował w *Tygodniku „Solidarność”* (1989-90). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Gry i katastrofy. [Szkice literackie]. Wwa: Bibl. *Więzi* 1980, 211 s.

Zawartość: Cz. I. Między zabawą a Apokalipsą: „Wieczne odjazdy ku krańcom świata ...” (Ontologia Leśmiana); „Wywalczyć cudaczne prawo bytu ...” (Antropologia Leśmiana); Zabawa jako źródło poezji [dot. poezji K. Wierzyńskiego]; W kręgu mitu katastroficznego. (Przypomnienie „Zagarów”. Poezja mitu katastroficznego. Późniejszy dopisek); „I tu diabeł gospodarzy ...” (Czarna metafizyka Iwaszkiewicza). — Cz. II. Gry po katastrofie: Pisarz pokolenia spełnionej Apokalipsy [dot. J.J. Szczepańskiego]; Odmowa – poszukiwanie – nadzieja [dot. twórczości H. Malewskiej]; Gra z losem i geohumanizm [dot. powojennej twórczości K. Wierzyńskiego]; W poszukiwaniu istoty i utraconych wartości [dot. poezji Z. Herberta]; Słowo – płomień rozświetlający muzykę [dot. twórczości B. Poctejal]. — Cz. III. Część teoretyczna i prognostyka: Dlaczego „gry i katastrofy”?; Spojrzenie w przyszłość; Nota końcowa.

2. Wielkie dziedzictwo. Szkice literackie. Wyd. w przekł. na jęz. włos. pt. *La grande testimonianza*. [Przeł.:] A. Marx, A. Setola. Bologna: Centro Studi Europa Orientale 1981, 270 s.

Zawartość: Esperienze vecchie e nuove [Doświadczenia stare i nowe]; Nel giardino „Staccato dalle origini” [W ogrodzie „oderwanym od przyczyn”; verso il geumanesimo [W kierunku geohumanizmu]; dot. poezji K. Wierzyńskiego; por. poz. 1]; Intorno al mito della catastrofe [W kręgu mitu katastroficznego; poz. 1]; E qui il diavolo la fa da padrone. La metafisica nera di Iwaszkiewicz [I tu diabeł gospodarzy ...]; Czarna metafizyka Iwaszkiewicza; poz. 1]; Forma e passione [Forma i pasja; dot. twórczości W. Gombrowicza]; „Sacro è il nostro essere ... e sacro il giorno”. Sulla poesia di Czesław Miłosz [„Święte jest nasze być ... i święty dzień nasz”; O poezji Czesława Miłosza]; Lo scrittore della generazione di un’apocalissi compiuta [Pisarz pokolenia spełnionej Apokalipsy; poz. 1]; „Penso ... ci che sento col cuore”. Sull’opera letteraria di Karol Wojtyła [„Myślę o tym, co sercem tropię”; O dziele literackim Karola Wojtyły]; L’ira che anima i cuori e le parole [Ira, która ożywia serca i słowa; dot. poezji Nowej Fali]; Alla ricerca dell’essenza e dei valori perduti [W poszukiwaniu istoty i utraconych wartości; poz. 1]; Oltre la crisi della cultura europea [Jeszcze o kryzysie kultury europejskiej]; Le dimensioni religiose della letteratura polacca nel dopoguerra [Wymiar religijny powojennej literatury polskiej].

3. Personalistyczna krytyka literacka. Teoria i opis nurtu z lat trzydziestych. Wr.: Ossol. 1981, 224 s.

Zawartość: Istota i struktura krytyki literackiej; Elementarne jednostki działania krytycznego oraz metody ich grupowania i interpretacji; Personalizm w krytyce literackiej – uwagi teoretyczne i historyczne; Czas – miejsce – okoliczności; Poglądy teoretyczne: Historia i współczesność literacka; Organizacja stylistyczno-retoryczna wypowiedzi krytycznoliterackich; Duże formy komunikacji krytycznoliterackiej; Zarys programu; Historycznoliterackie miejsce nurtu.

4. Szczepański. [Przeł.:] Ch. Cenkalska. Warsaw: Authors Agency; Czyt. 1982, 80 s.

Oryginał w rękopisie.

5. Wiersze z czasu gier i katastrof. Wwa: Ofic. Muzyków i Filozofów* 1982, 41 s.

6. Panorama literatury na obczyźnie. Opracowanie przeznaczone dla uczniów szkół średnich. Kr.: OL 1990, 154 s.

Zawiera szkice omawiające zjawiska literackie według „przestrzennej” zasady uporządkowania materiału, zatytułowane: Wstęp; Afryka Północna; Ameryka Łacińska (poza Argentyną i Brazylią); Argentyna; Australia i Oceania; Azja Zachodnia (poza Palestyną); Brazylia; Europa – małe skupiska; Francja;

Hiszpania; Kanada; Niemcy; Palestyna; Rumunia; Siedmiogród; Węgry; Szwajcaria; USA; Wielka Brytania; Włochy; ZSRR.

7. Karol Wojtyła a literatura. [Szkiecy monograficzne]. Tarnów: Wydawn. Diecezji Tarnowskiej „Biblos” [1992], 164 s.

Zawartość: Wstęp, Źródła i sąsiedztwa; Poeta; Dramaturg; Kalendarium [oprac. Katarzyna Dybciak]; Zakończenie; Indeks nazwisk.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopiśmie, m.in.: Poezja nurtu katastroficznego. *Twórczość* 1974 nr 3 s. 76-88. — Wypowiedź poetycka jako akt krytyczny. [Współaut.:] T. Witkowski. W: *Badania nad krytyką literacką*. Wr. 1974 s. 121-131. — Nowe w nowej poezji. *Teksty* 1975 nr 1 s. 108-122. — I wódz nas czasem na pokuszenie ... *Teksty* 1976 nr 4/5 s. 1-8. — Międzywojenna krytyka literacka. W: *Lektury i problemy*. Wwa 1976 s. 308-320. — Inwazja eseju. *Pam. Lit.* 1977 nr 4 s. 113-150. — Literatura wobec religii — izolacja czy przenikanie? *Znak* 1977 nr 281/282 s. 1359-1371. — Przyczynek do kwestii związków między etyką a formami prozy. *Rocz. Hum.* 1978 t. 26 s. 29-40. — Rok ważnych zdarzeń poetyckich. *Znak* 1978 nr 294 s. 1439-1460. — Krytyczna działalność powieściopisarza. (O krytyce literackiej Teodora Parnickiego w latach 1928-1939). *Pam. Lit.* 1979 nr 3 s. 115-151. — Problem interpretacji tekstu krytycznoliterackiego. W: *Zagadnienia literaturoznawczej interpretacji*. Wr. 1979 s. 191-204. — Poetycka fenomenologia człowieka religijnego. (O literackiej twórczości Karola Wojtyły). *Rocz. Hum.* 1980 nr 1 s. 149-165, przedr. w: *Sacrum w literaturze*. Lubl. 1980. — „Ogród oderwany od przyczyny” — Bolesław Leśmian. W: *Poeci dwudziestolecia międzywojennego*. T. 1, Wwa 1982 s. 477-517. — Gry i podróże poetyckie. (Kazimierz Wierzyński). W: *Poeci dwudziestolecia międzywojennego*. T. 2, Wwa 1982 s. 445-487. — K. Wojtyła jako dramaturg. W: *Inspiracje religijne w literaturze*. Wwa 1983 s. 54-67. — Poezje — pokolenia — światopoglądy. (Miłosz i Herbert). W: *Religijne tradycje literatury polskiej*. Lubl. 1983 s. 541-568. — Die Beziehungen zwischen Religion und Kunst in Polen der Zwischenkriegszeit. W: *Karol Szymanowski in seiner Zeit*. München 1984 s. 29-38. — Programoburcy i programotwórcy ostatniego ćwierćwiecza. W: *Badania nad krytyką literacką*. Ser. 2. Wr. 1984 s. 129-144. — Przed i po 1984. *Aneks*, Londyn 1984 nr 36 s. 124-137 [podp.: Józef Podlaski]. — Czym jest i jaką ma wartość literatura emigracyjna? *Kult. Niezależna* 1985 nr 11-12 s. 3-13. — Syntezy literatury na obczyźnie. *Odra* 1985 nr 12 s. 29-36. — Istnienie jest śpiewem i rytmem. Współczesny orficyzm. W *Drodze* 1987 nr 9 s. 60-70. — Powojenne spory. Światopogląd emigracyjnego piśmiennictwa na terenie Wielkiej Brytanii w latach 1945-1950. *Arka* 1987 nr 19 s. 22-

-36. — W Darmstadt u Karla Dedeciusa. *Więź* 1987 nr 6 s. 66-72. — Śmiech to nie grzech (o poezji J. Twardowskiego). *Więź* 1988 nr 7/8 s. 241-258. — Ocalenie wartości w dziele Zbigniewa Herberta. *Akcent* 1989 nr 2 s. 16-27. — Dzieje i dorobek Instytutu Literackiego. W: *Zostało tylko słowo ... Wybór tekstów o „Kulturze” paryskiej i jej twórcach*. Lubl. 1990 s. 3-20. — Wileńskie spotkania. *Więź* 1991 nr 10 s. 79-85. — Proza o najdalszych kresach. *Kresy* 1993 nr 15.

Prace redakcyjne

1. *Badania nad krytyką literacką*. Ser. 2: Pod red. M. Głowińskiego i ... Wr.: Ossol. 1984, 174 s.
2. *Polen in Exil. Eine Antologie*. [Oprac.] ... Frankfurt am Main: Suhrkamp Verl. 1988, 383 s.
3. K. Wójtowicz: *Droga do Emaus. Wiersze wybrane*. Oprac. i wstępem opatrzył ... Wyd. 1 krajowe. Kat.: Księg. św. Jacka 1989, 209 s.
4. K. Wierzyński: *Wybór poezji*. Wybór, oprac. tekstu, wstęp ... Komentarze: K. Dybciak i ... Wr., Kr.: Ossol. 1991, LXX, 552 s. BN 1, 275.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988, 1990. — Wywiad: Powracająca z zagranicy. [Rozm.] A. W. Kulik. *Nowe Relacje* 1990 nr 9.
[Gry i katastrofy:] P. Dybel. *Więź* 1982 nr 4/5; J. Mustaf. *Znak* 1982 nr 11; A. Witalis. W *Drodze* 1982 nr 5. — J. Błoński. *Więź* 1982 nr 10 [dot.: Personalistyczna krytyka literacka]. — M. Zieliński: Na przykład D. W tegoż: Kilka niewzruszonych przekonań. Kr. 1987. — [Panorama literatury na obczyźnie:] M. Strzyżewski: Uwagi na marginesie „Panoramy literatury na obczyźnie”. *Twórczość* 1991 nr 7; ks. J. Sikora. *Więź* 1992 nr 5. — [Karol Wojtyła a literatura:] W. Natanson: Istota tego pisarstwa. *Nowe Książki*. 1992 nr 12; R. Luźny. *Ruch Lit.* 1992 nr 5; J. Okoń. *Ruch Lit.* 1992 nr 3; W. Piechota: O dorobku literackim przyszłego papieża. *Polonistyka* 1992 nr 7/8.

B.D.

DYBOSKI Roman

1883-1945

Historyk literatury, anglista.

Urodzony 19 listopada¹ 1883 w Cieszynie; syn Antoniego Dyboskiego, notariusza i działacza narodowego, i Marii z Łopuszańskich. Po ukończeniu gimnazjum niemieckiego w Cieszynie rozpoczął w 1901 studia germanistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) w Krakowie. W następnym roku przeniósł się do Wiednia, gdzie studiował germanistykę i anglistykę; w 1905 uzyskał doktorat na podstawie pracy „Tennysons Sprache und Stil”. W 1905/06 przebywał jako stypendysta w Anglii i prowadził studia nad średniowiecznymi tekstami w bibliotekach uniwersyteckich w Oxfordzie, Londynie i Cambridge. W 1907 habilitował się na uniwersytecie wiedeńskim z filologii angielskiej. Od

¹ Data urodzenia wg odpisu metryki w Arch. UJ.

1908 był, jako docent, kierownikiem Katedry Filologii Angielskiej na UJ. Rozprawy naukowe i artykuły publikował m.in. w czasopiśmie: *Przegląd Polski* (1907-14), *Zaranie Śląskie* (1907-08), *Przegląd Powszechny* (1909-10), *Pamiętnik Literacki* (1910-11). W 1911 został mianowany profesorem nadzwyczajnym. Od tegoż roku pełnił funkcję kuratora Towarzystwa Wzajemnej Pomocy Uczniów UJ. Zmobilizowany w 1914 do armii austriackiej walczył na froncie rosyjskim i w grudniu tegoż roku dostał się do niewoli. Początkowo przebywał w Moskwie (1915) i, mieszkając prywatnie (dzięki staraniom Komitetu Polskiego), rozwijał działalność odczytową i publicystyczną wśród miejscowej kolonii polskiej, następnie w Rostowie i Kazaniu, gdzie pracował w bibliotece uniwersyteckiej. Po rewolucji październikowej został ewakuowany do obozu jenieckiego w Chabarowsku nad Amurem. W 1918 wstąpił do 5. Dywizji Syberyjskiej i był przewodniczącym Wojskowej Komisji Oświaty powołanej w 1919 w Nowonikołajewsku (obecnie Nowosybirsk). Po kapitulacji Dywizji dostał się do niewoli. W styczniu 1922 powrócił do kraju i objął ponownie Katedrę Filologii Angielskiej na UJ jako profesor zwyczajny. W 1923 został członkiem korespondentem PAU. Rozprawy, studia, artykuły i recenzje publikował w wielu czasopiśmie, m.in. w *Przeglądzie Współczesnym* (1922-39, stała współpraca), *Przeglądzie Warszawskim* (1922-25), dzienniku *Czas* (1922-38), *Przeglądzie Politycznym* (1924-26, członek komitetu redakcyjnego). Pełnił funkcję łącznika kulturalnego między Polską a krajami anglosaskimi. Prowadził wielokrotnie wykłady z literatury polskiej i z polsko-angielskich stosunków w School of Slavonic Studies w Londynie (1922/23), w uniwersytetach w Oxfordzie, w Cambridge, w Liverpoolu oraz w wielu instytucjach pozauniwersyteckich. Reprezentował Polskę na licznych kongresach międzynarodowych. Zaproszony przez Fundację Kościuszkowską w Nowym Jorku przebywał w 1928/29 w Stanach Zjednoczonych i wykładał na uniwersytecie w Chicago, a także wygłosił przeszło 200 odczytów o Polsce w innych uniwersytetach i centrach polonijnych. W następnym roku został mianowany pełnomocnikiem Fundacji Kościuszkowskiej na Polskę. Był członkiem World Federation Educational Associations oraz World Association for Adult Education (w 1929 wybrany na wiceprzewodniczącego). Związany ze Śląskiem, któremu poświęcił wiele publikacji, był od 1926/27 kuratorem Sekcji Krakowskiej Stowarzyszenia Akademików Polskich na Śląsku „Znicz”. W 1930/31 pełnił funkcję dziekana Wydziału Filozoficznego UJ. Należał od 1930 do komitetu redakcyjnego *Archivum Neophilologicum*. W 1931 został członkiem czynnym PAU. Był także członkiem Polskiego PEN Clubu. Bezpo-

średnio przed II wojną światową brał udział w opracowywaniu wydawnictwa „Cambridge history of Poland”. W czasie okupacji niemieckiej przebywał nadal w Krakowie. Uczył w zawodowej szkole średniej i udzielał lekcji prywatnych. Kontynuował też pracę naukową, przygotowując kilka prac z zakresu literatury i kultury anglosaskiej. Po wojnie przystąpił do organizowania na nowo studiów anglistycznych na UJ i podjął wykłady uniwersyteckie. Zmarł nagle 1 czerwca 1945 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Tennysons Sprache und Stil. Wien, Leipzig: W. Braumüller 1907, XXXVII, 544 s.
2. Milton i jego wiek. Kr.: Księg. S.A. Krzyżanowski; Wwa: E. Wende 1909, IV, 131 s.
3. O życiu akademickim na uniwersytetach angielskich. Dwa odczyty. Kr.: Księg. D.A. Friedleina; Wwa: E. Wende 1909, 36 s.
4. Literatura i język średniowiecznej Anglii. Kr.: G. Gebethner i Wolff 1910, XI, 418 s. Wyd. nast. tamże 1916.
5. Alfred Tennyson. Jego życie i dzieła. *Prz. Pol.* 1910/1911 t. 3, 4, 1911/1912 t. 1, 2. Wyd. osob. Kr.: Nakł. autora 1912, IV, 170 s.
6. O sonetach i poematach Szekspira. *Prz. Pol.* 1913/1914 t. 4; odb. Wwa, Kr.: Gebethner i Wolff, G. Gebethner i Sp. 1914, 94 s.
7. Ze stosunków społecznych w Anglii przed wojną. Moskwa: [Dom Pol. w Moskwie] 1916, 30 s.
8. Rytmika wysiłku i znużenia w twórczości Szekspira. [Odczyt ku uczczeniu 300 rocznicy śmierci poety]. Moskwa: [Pol. Koło Nauk. w Moskwie] 1917, 28 s. Por. poz. 11.
9. Siedem lat w Rosji i na Syberii. (1915-1921). Przygody i wrażenia. Wwa: Gebethner i Wolff 1922, 253 s.
Przeł. ang.: Seven years in Russia and Siberia. 1914-1921. [Przeł. i oprac.] M. Moore Coleman. Cheshire, Conn. 1970.
10. Periods of Polish literary history, being the Ilchester lectures for the year 1923. London: H. Milford, Oxford University Press 1923, 163 s. Wyd. 2 tamże 1928.
11. Rise and fall in Shakespeare's dramatic art. [London: The Shakespeare Association by H. Milford, Oxford University Press 1923], 29 s. Por. poz. 8.
Odczyt wygl. na zjeździe King's College, University of London 27 X 1922.
12. Anglia po wojnie. Wrażenia i refleksje. Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1924, VIII, 202 s.
Zawartość: Anglia po wojnie; Anglia dzisiejsza a jutrzejsza; O szkołach; Anglicy a my.

13. Czego nas uczy Anglia? Lw.: Spółka Akcyjna Wydawn. [1924], 54 s.

14. Modern Polish literature. A course of lectures delivered in the School of Slavonic Studies King's College, University of London, London: H. Milford, Oxford University Press 1924, 130 s.

15. Nauka a oświata pozaszkolna. Wwa: Nasza Księg. 1924, 24 s.

16. Outlines of Polish history. A course of lectures delivered at King's College, University of London. London: G. Allen and Unwin Brothers Ltd. 1925, 282 s. Wyd. nast.: New York: Oxford University Press American Branch [1925]; wyd. 2 London 1931; wyd. 2 [!] New York 1931; London 1941.

17. Poland old and new. Three lectures. London: Oxford University Press, H. Milford 1926, VIII, 68 s.

Wykłady wygl. w sierpniu 1925 na międzynarodowych letnich kursach uniwersyteckich zorganizowanych pod egidą Ligi Narodów w Genewie: 1. The legacy of the past: political problems; 2. The factors of the present: social evolution; 3. The prospects of the future: economic conditions and constructive work.

18. Byron, Studium. Lw.: Tow. Wydawn. Ateum 1927, 113 s.

19. William Shakespeare. Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1927, VII, 352 s.

20. Some aspects of contemporary England. Three lectures. Prague: J. V. Daneš, S. Polter, B. Trnka 1928, 86 s.

Prelekcje wygl. w Pradze w 1927 na zaproszenie Anglo-American Club Union of Czechoslovakia.

21. O Anglii i Anglikach. [Studia literackie]. Wwa: F. Hoesick 1929, VI, 269 s.

Zawartość: Wpływy włoskie w literaturze angielskiej; Juliusz Cezar[®] Shakespeare'a a dzień dzisiejszy; Ben Jonson; Byron; Jerzy Meredith (1828-1909); Tomasz Hardy (1840-1928); G.K. Chesterton; Sir James M. Barrie; O „Świętej Joannie” Bernarda Shaw; Lord Curzon 1859-1925; Lord Milner (1854-1925); Lord Oxford (H.H. Esquith 1825-1928); Angielscy meżowie stanu naszych dni; Rozmowy między sławą a młodą; Najbardziej książka o Anglii; Zagadnienia szkoły powszechnej i szkoły średniej w Anglii; Stulecie Uniwersytetu Londyńskiego; Przesilenie językowe a przesilenie kulturalne; John Galsworthy o młodej Anglii powojennej; Dwa głosy o przyszłości Wielkiej Brytanii.

22. Immigration and the interchange of cultures. Address delivered at the Annual Meeting of the Immigrants' Protective League, Chicago February 28, 1929. Chicago: Immigrants' Protective League [1929], [4] k.

23. Kształcenie charakteru a konieczności społeczne. (Przemówienie na Walnym Zjeździe Delegatów Polskiej YMCA w Krakowie 16 marca 1930 r.). Wwa: Druk. W. Nowakowski 1930, 16 s.

24. Stany Zjednoczone Ameryki Północnej. Wrażenia i refleksje. Lw.: Książ.-Atlas 1930, 330 s.

Zawartość: Przedmowa. — Wstęp: Ameryka w świecie dzisiejszym. — 1. Rozległość i różnorodność; 2. Miasta; 3. Problem wsi i rolnictwa; 4. U podstaw dobrobytu amerykańskiego; 5. Warunki materialne życia a psychika ludności; 6. Polityka; 7. Prawo; 8. Religia; 9. Moralność; 10. Literatura; 11. Z życia uniwersyteckiego; 12. O naszym wychodźstwie. — Zakończenie: Ameryka a Europa.

25. Wszechświatowa konferencja w Cambridge. [Wwa:] Skł. gł. Nasza Księg. 1930, 42 s.

26. Polityka zagraniczna i wewnętrzna Wielkiej Brytanii. Wykłady ... Wyd. Z. Sławomirski. Kr.: Sekcja Wydawn. Koła Uczniów i Absolwentów Szkoły Nauk Polit. w Kr. 1932, 62 s., powiel.

27. Żywiół morski w twórczości Józefa Conrada. (Odczyt). Tor.: Inst. Bałtycki 1932, 25 s.

W cyklu odczytów wygl. w Gdyni w Oddz. Inst. Bałtyckiego w sezonie 1931/32.

28. Poland. [Przedm.] H.A.L. Fisher. London: E. Benn 1933, 443 s. Wyd. nast. New York: Ch. Scribner's Sons 1933.

29. Charles Dickens. Życie i twórczość. Lw.: Książ.-Atlas 1936, 107 s.

30. Między literaturą a życiem. Wwa: Rój 1936, 278 s.

Zawartość: Przedmowa; Wielkie dni katolicyzmu angielskiego; Wypis o „Hamlecie”; W stulecie śmierci Goethego; Sir Walter Scott po stu latach; Wielcy powieściopisarze angielscy XIX w. w perspektywie dzisiejszej; Kultura i postęp społeczny w Anglii XIX w.; Tragizm życia i bohaterstwo człowieka w twórczości Józefa Conrada; Arnold Bennett (1867-1931); John Galsworthy (1867-1933); Rudyard Kipling (1865-1936); Anglia za Jerzego V.

31. Polska a kultura Zachodu. Odczyt w Ognisku Krakowskim Polskiej YMCA 1 października 1936 r. Kr.: Pol. YMCA 1936, 18 s.

32. Ten centuries of Poland's history. A survey by ... Warsaw: Polish Institute for Collaboration with Foreign Countries 1937, 33 s.

33. Polityka angielska XX wieku. [Skrypt]. Kr.: Sekcja Wydawn. Koła Uczniów i Absolwentów Szkoły Nauk Polit. 1939, 75 s., powiel.

34. Poland in world civilization. Powst. przed 1944. [Wyd.] L. Krzyżanowski. New York: J.M. Barrett [1950], XII, 285 s.

Zawartość: Introduction. — The bulwark of Christendom; Unions with neighboring nations; Civil liberties; Religious toleration; Schools and learning in Poland before the partitions; The Pole abroad; Education and research in modern Poland; Achievements in art and literature; Twenty years of independence.

Masz. przemyciony do Stanów Zjednoczonych w czasie okupacji.

35. Podręcznik języka angielskiego do nauki samodzielnej w szkole. Cz. 1. Gramatyka. Powst. przed 1945. Kr.: S. Kamiński 1946, VIII, 112 s.

36. Sto lat literatury angielskiej. Przejrzal i wstęp: J. Krzyżanowski. Powst. 1939-1945. Wyd. Wwa: Pax 1957, XX, 927 s.

Zawartość: J. Krzyżanowski: R.D. i jego dzieło. — Wstęp. — Klasycy liberalizmu: J. Stuart Mill, T.B. Macaulay. — Krytycy liberalizmu: T. Carlyle, J.N. Newman, M. Arnold. — Ekspansja myśli przyrodniczej: Ch.R. Darwin, H. Spencer. — Wielcy pisarze wiktoriańscy: Ch. Dickens, W.M. Thackeray, G. Eliot, Siostry Brönte i pani Gaskell, A. Throloope. — Między romantyzmem a realizmem: E.G. Bulwer, B. Disraeli, H. Reade, Ch. Kingsley i inni. — Wielcy poeci ery wiktoriańskiej: A. Tennyson, R. Browning. — Od religii piękna do hasła „sztuka dla sztuki”: J. Ruskin, D.G. Rossetti, W. Morris, A.Ch. Swinburne, W.H. Pater, O. Wilde. — Nowe drogi wielkiego powieściopisarstwa: G. Meredith, T. Hardy. — Neoromantyzm, egzotyka, imperializm: G.H. Borrow, R.L. Stevenson. — R. Kipling. — Nowe zagadnienia społeczne w literaturze: G. Gissing, H.G. Wells. — Podzwonne światu wiktoriańskiemu: A. Bennett, J. Galsworthy. — Antywiktoriańizm wojujący: S. Butler, G.B. Shaw, G.K. Chesterton. — Wkład Irlandii: Początki regionalizmu irlandzkiego w literaturze XIX w.; Poezja: W.B. Yeats i G.W. Russel; Dramat: J.M. Synge; Powieść: G. Moore. — Samotny geniusz: J. Conrad.

37. Wielcy pisarze amerykańscy. Powst. 1939-1945. Uzupełnienie i wstęp: S. Helseztyński. Wwa: Pax 1958, 658 s.

Zawiera sylwetki 148 pisarzy amerykańskich.

Nadto prace w rękopisie napisane w 1939-1945 (w zbiorach Arch. PAN w Kr.): Dzieje Anglii; Dzieje Stanów Zjednoczonych; Zarys literatury angielskiej; Zarys literatury amerykańskiej.

Przekład

1. L. Lepsy: Cracow. The royal capital of ancient Poland. Its history and antiquities. London: T. Fisher Unwin 1912, XV, 210 s.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. Songs, carols and other miscellaneous poems from the Balliol Ms. 354 Richard Hill's commonplace-book. Edited by ... London: H. Milford, Oxford University Press 1908, LIX, 198 s. Early English Text Society.

2. W. Shakespeare: Dzieła dramatyczne w 12 tomach. Wybór przekł.: S. Krzemiński. Wwa: Gebethner i Wolff 1911-1913.

Tu R.D. wstęp w tomie 1: Życie, twórczość i sława Shakespeare'a, s. 3-90, — oraz przedmowy do poszczególnych tomów.

3. Knyghthode and bataille. A 15-th century verse paraphrase of Flavius Vegetius Renuat Treatise „De re militari”. Edited with introduction, notes and glossary by ... and Z.M. Arend. London: Oxford University Press 1936, 205 s.

4. The Cambridge history of Poland. Edited by W.F. Reddaway, J.H. Penson, O. Halecki, ... [T.] 1-2. Cambridge: University Press 1950, 1951, XIV, 607 + XVI, 630 s.

Tu w t. 2: From Augustus II to Pilsudski (1697-1935) teksty R.D. powst. przed 1939: The Polish question during the World War. Military efforts and political activities of the Poles, s. 461-486; Literature, arts and learning in Poland since 1863; s. 535-566.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PP (H. Filipkowska). — PSB (M. Łaskowska, W. Tarnawski). — BUP cz. 1. — LP (J. Wojnowski).

[Siedem lat w Rosji i na Syberii] [S. Kozicki] S.K. Prz. Wszeczpolski 1922 s. 620-622; J. Krzyżanowski: Literatura pamiętnikarsko-podróżnicza. Prz. Warsz. 1922 nr 14. — [Modern Polish literature; Periods of Polish literary history:] W. Borowy: Dwie książki angielskie o literaturze polskiej. Rzeczpospolita 1924 nr 117 wyd. poranne; J. Krzyżanowski: Polonica u obcych. Prz. Warsz. 1924 nr 36; [W. Horzycal z:] Skuteczna propaganda kultury polskiej w Anglii. Wiad. Lit. 1925 nr 28. — [O Anglii i Anglikach:] S. Helseztyński: Studia o Anglii. Wiad. Lit. 1929 nr 20; A. Tretiak. Prz. Pousz. 1929 t. 184. — [Stany Zjednoczone Ameryki Północnej:] S. Helseztyński: U Anglosasów i rodaków za oceanem. Wiad. Lit. 1930 nr 33; F.L. Schoell. Prz. Współcz. 1930 nr 102; A. Tretiak. Prz. Pousz. 1930 t. 188. — J. Krzyżanowski. Ruch Lit. 1932 nr 8 [rec.: Żywiół morski w twórczości Józefa Conrada]. — W. Borowy: Pamięci R.D. Teatr 1945 nr 1. — J. Krzyżanowski: Pamięci R.D. Odrodzenie 1945 nr 30. — S. Mierzwa: O prof. R.D. Tyg. Pol., Nowy Jork 1945 nr 42. — P. Mroczkowski: Ś.p. R.D. Tyg. Pousz. 1945 nr 13. — J. Krzyżanowski: In memoriam R.D. Pam. Lit. 1946 z. 1/2. — W.J. Rose. The Slavonic and East European Review, London 1946 nr 63. — W.J. Rose. The Slavonic and East European Review, London 1951 nr 73 [rec.: Poland in world civilization]. — [Sto lat literatury angielskiej:] W. Chwalewik. Kwart. Neofil. 1959 nr 2; S. Helseztyński: W galerii Wiktoriańskich. Życie i Mysł 1958 nr 5/6; B. Wiśniowski. Prz. Hum. 1959 nr 5. — [Wielcy pisarze amerykańscy:] B. Wiśniowski. Prz. Hum. 1959 nr 6; W. Krajewska. Kwart. Neofil. 1960 nr 1/2. — P. Mroczkowski: Historia Katedry Filologii Angielskiej w Uniwersytecie Jagiellońskim. W: Wydział Filologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego. Historia Katedr. Kr. 1964. — Z. Krajewska: Roman Dybowski 1883-1945. Kat. Śląsk 1968, 109 s. — [Siedem lat w Rosji i na Syberii, przekł. ang.] R. Kubiak. Polish American Studies, Nowy Jork 1970 t. 27 nr 1/2; S. Dąbrowski. Wiadomości, Londyn 1972 nr 26. — S. Helseztyński. Requiem dla zmarłych mistrzów. R.D. W tegoż: Dobranoc, miły książę. [Wwa] 1971. J.Cz.

DYBOWSKI Janusz Teodor 1909 - 1977

Pseud.: Abstraktor; J.T.D.; Jonyszek; Teodor Należek. Dramatopisarz, powieściopisarz.

Urodzony 1 kwietnia 1909 w Zduńskiej Woli w rodzinie nauczycielskiej; syn Teodora Dybowskiego i Zofii z Wańkowskich. Uczęszczał do Gimnazjum im. T. Kościuszki w Kaliszu. Należał do ZHP; w piśmie *Głos Harcerza* opublikował w 1925 pierwsze opowiadania i artykuły (pod pseud. Abstraktor). W 1925-27 redagował też miesięcznik młodzieży gimnazjalnej *Suwit* oraz publikował w czasopiśmie *Goniec Kaliski* (1927-30). Po zdaniu matury w 1927 studiował początkowo na Wydziale Ekonomii Politycznej Uniwersytetu Poznańskiego (UPOzn.), a od 1928 na Wydziale Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Stefana Batorego (USB) w Wilnie. Był przez dwa lata redaktorem akademickiego kwadransu w Polskim Radiu oraz w 1931 redaktorem pisma *Akademik Wileński*. Pełnił funkcję prezesa chrześcijańskiej korporacji Concordia Vilmensis. Należał do Sekcji Twórczości Oryginalnej (STO) przy Kole Polonistów USB. Publikował utwory prozatorskie na łamach *Dziennika Wileń-*

skiego, *Alma Mater Vilnensis* (1931-32) i *Słowa*. Rozpoczął też twórczość dramatopisarską pisząc sztuki „Piekiło i ziemia” oraz „Jubileusz Andrzeja Downara” (nie publikowane). Po uzyskaniu magisterium w 1932 przygotowywał w Katedrze Prawa Administracyjnego rozprawę doktorską na temat „Instytucja obejścia prawa - detournement de pouvoir”, zrezygnował jednak ze składania egzaminu doktorskiego. W 1934 zamieszkał w Poznaniu i kontynuował studia w zakresie ekonomii politycznej i filozofii na UPOzn. Był w tym czasie współredaktorem pisma *Myśl Akademicka*; własne utwory ogłaszał w *Głosie Akademickim* i *Życiu Akademickim*. W 1935 został członkiem ZZLP. W 1935-37 pracował jako referent prasowy w magistracie m. Poznania, redagował pismo *Orędownik* oraz kwartalnik *Kronika Miasta Poznania*, w którym publikował też własne prace. Jako publicysta współpracował m.in. z *Dziennikiem Poznańskim* (1935-38), *Kulturą* (1936-37). Działał w Chrześcijańskim Uniwersytecie Robotniczym (członek zarządu i kierownik teatru robotniczego). Od 1937 pracował w Bibliotece Raczyńskich jako bibliotekarz i zastępca dyrektora do spraw administracyjnych. Po wybuchu II wojny światowej przedostał się przez Słowację na Węgry, skąd w styczniu 1940 wyjechał do Francji i wstąpił do Wojska Polskiego. Publikował wiersze w *Polsce Walczącej* (1940). Podczas kampanii francuskiej walczył w 1. Dywizji Grenadierów. Wzięty do niewoli niemieckiej uciekł z transportu jeńców i przedostał się do Szwajcarii, gdzie jesienią 1940 podjął studia filozoficzne na uniwersytecie we Fryburgu, pełniąc równocześnie funkcję bibliotekarza w obozie dla internowanych żołnierzy polskich. Publikował utwory w kwartalniku *Pamiętnik Literacki i Naukowy* (1941-45, pod pseud. Teodor Nałecz) oraz w *Gońcu Obozowym*. W 1943 doktoryzował się na podstawie pracy „Cyprian Kamil Norwid, Kulturphilosoph der polnischen Romantik”. Wczesną wiosną 1945 wyjechał do Belgii, gdzie pracował jako asystent na wydziale filozoficznym uniwersytetu w Brukseli oraz zajmował się działalnością kulturalną wśród polskiej emigracji robotniczej. W czerwcu 1947 powrócił do Polski. Pełnił funkcję kierownika Teatru Polskiego w Poznaniu (1947-48), a następnie w Olsztynie. W 1951 zamieszkał w Warszawie, gdzie został lektorem w przedsiębiorstwie Artos (później Estrada). Aresztowany pod zarzutem szpiegostwa na rzecz Stanów Zjednoczonych i przynależności do tajnej organizacji został w lipcu 1952 skazany na dwa lata więzienia. Po wyjściu na wolność w 1954, nie mając prawa do pracy w Warszawie, został kierownikiem literackim Teatru Ziemi Rzeszowskiej (1954), następnie pełnił tę funkcję w Olsztynie (1954-56) i w Teatrze Bałtyckim w Koszalinie (1956-59). W

tym czasie publikował głównie recenzje literackie i teatralne w *Głosie Olsztyńskim* (1956-57), *Życiu Olsztyńskim* (1956-57), *Głosie Tygodnia* (1956-57), a także wiersze, fragmenty prozy i artykuły w *Słowie na Warmii i Mazurach* (1956-67, z przerwami). W 1960 powrócił do Warszawy i zajął się wyłącznie pracą literacką. Otrzymał Nagrodę Regionalną im. M. Lengowskiego, ufundowaną przez Stowarzyszenie „Pax” (1967) oraz honorowe obywatelstwo m. Kalisza (1969). Odznaczony m.in. Złotą Odznaką „Zasłużony dla Warmii i Mazur” (1958), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1969). Zmarł 28 czerwca 1977 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Ptaki mojego ojca. Dramat społeczny w 4 aktach. Powst. 1933. Wersja druga powst. w 1941. Wyd. Bruksela 1945, 44 s., powiel.

Inf. o dacie powst. wg L. Simona: Bibliografia dramatu polskiego 1765-1939. T. 1. Wwa 1971.

2. Po tej i po tamtej stronie. Sztuka w 3 aktach. Praprem. Pozn., T. Pol. 1935. Druk fragm. *Dz. Pozn.* 1935 nr 12. Wersja druga powst. w 1942. Wyd. pt. Z tej i tamtej strony. Bruksela 1945, 39 s., powiel.

Nagroda w konkursie literackim YMCA w 1945.

Przekł. czes.: [Przel.] C. Cenek. 1938. [Inf. aural], - franc.: De ce côté et de l'autre. [Przel.] J. Reymond-Przemyska. Fribourg 1944.

3. Stanisław August. Dramat w 3 aktach. Powst. 1935. Druk fragm. pt. Insurekcja. *Dz. Pol.* 1936 nr 87. Wersja druga pt. Insurekcja. Powst. 1948.

Wyróżnienie w konkursie Min. Kultury i Sztuki w 1948 na sztukę o Warszawie.

4. Paweł Włodkowic. Widowisko historyczne. Praprem. Pozn., T. Nowy 1936.

5. Von Schwindel w polskim dworze. Komedia w 3 aktach. Praprem. Kalisz, T. im. W. Bogusławskiego 1937. Wersja druga pt. Diabelski młyn. Lekka komedia w 3 aktach. Fryburg 1943, powiel. Wyd. nast. Bruksela 1945, 42 s., powiel.

Przekł. franc.: Le moulin du diable. Fribourg 1944.

6. Point de reveries. Dramat historyczny w 3 aktach z prologiem. Druk fragm. *Sprawy Otwarte* 1938 nr 7. Praprem. Kr. 1939.

7. Cud białych orłów. Misterium ludowe ze wstępem i prologiem z muzyką F. Nowowiejskiego. Praprem. 1939.

Wyst. na zjeździe chłopów wielkopolskich na Ostrowiu Lednickim pod Gnieznem przez zespół amatorski.

8. I ty poznasz Marylę ... Dramat w 4 częściach. Powst. 1941. Wyd. Bruksela 1945, 42 s., powiel. Praprem. Kalisz, T. im. W. Bogusławskiego 1947.

Przekł. franc.: Et tu feras la connaissance de Maryla. Fribourg 1944.

9. Dwie czary. Polska noc wigilijna. [Utwór dramatyczny]. [Fryburg]: Szef Duszpasterstwa DSP [Dywizji Strzelców Pieszych] [1943], 15 s., powiel. Wyd. nast. pt. Dwie czary. Polski poemat wigilijny. Bruksela: Pol. Katolicki Fundusz Prasowy Wydawn. Głos Pol. lok. 1945].

Przekł. franc.: Les deux coups. Veille de Noël polonaise. [Przeł.] J. Reymond-Przemyska. Fribourg 1942; wyd. 2 tamże 1943.

10. Spiżowy jeździec. Dramat historyczny (o A. Puszkynie). Powst. Fryburg 1943. Wyd. Bruksela 1945, 56 s., powiel.

Przekł. franc.: [Przeł.] C. Backvis [ok. 1945]. [Inf. autora].

11. Norwid als christlicher Kulturphilosoph der polnischen Romantik. Brugg: Eidg. Kommissariat für Internierung und Hospitalisierung 1943, 195 s. Sammlung wissenschaftlicher Arbeiten der in der Schweiz internierten Polen [...]. Zbiór prac naukowych Polaków internowanych w Szwajcarii 1B2H. Rozprawa doktorska.

12. Słońce w nocy. Komedia w 4 aktach (5 odsłonach). Powst. 1945. Praprem, Pozn., T. Pol. 1947.

13. Front doktora Korczaka. Sztuka sceniczna. Powst. Wwa 1948.

Utwór wyróżniony w konkursie Min. Kultury i Sztuki na sztukę o Warszawie.

14. Są rzeczy ważniejsze. Komedia w 4 aktach. Praprem. Tor., T. Ziemi Pomor. 1948.

15. Zapora. Komedia w 3 aktach. Praprem. Olsztyn, T. im. S. Jaracza 1949. Wyd. Wwa: LSW 1960, 112 s.

Przekł. czes.: [inf. autora].

16. Kościuszkow w Berville. (Pieśń pomnożona). Sztuka historyczna w 3 aktach. Praprem. Olsztyn, T. im. S. Jaracza 1950.

17. Złoto w dolinie. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Jelenia Góra, T. Dolnośl. 1950.

18. Pocałunek we troje. Sztuka. Powst. 1951. Druk pt. Spotkanie w Alpach. (Sztuka w 3 aktach). *Teatr Lud.* 1965 nr 8/9 s. 93-115.

19. Zieleni się lipa. Montaż sceniczny. Praprem. Rzeszów, T. im. W. Siemaszkowej 1954.

20. Narodziny poety. Dramat w 4 częściach. Praprem. Olsztyn, T. im. S. Jaracza 1956.

21. Życie bez liberii. Pamiętnik. Powst. 1957. Druk fragm. *Ziem. Kalis.* 1963 nr 10-20; *Za i przeciw* 1967 nr 30, 1968 nr 10.

II nagroda w konkursie na pamiętnik inteligenta, ogłoszonym przez redakcję *Po prostu* i pracownię socjologiczną PAN w 1957.

22. Pomorskie śluby. Widowisko. Druk *Głos Tjg.* 1958 nr 34-36.

23. Umówiony dzień. (Sztuka w 6 odsłonach). *Pr. Światl.* 1958 nr 1/2 s. 21-60. Praprem. Wwa, T. Rozmaitości 1958. Radio 1967.

24. Ślub czystości. (Komedia w 4 aktach). *Teatr Lud.* 1959 nr 11/12 s. 595-624.

25. Gorące wici. [Powieść]. Wstęp: K. Dąbrowski. Wwa: LSW 1962, 440 s.

26. Światło nad Helladą. Powieść historyczna. Wwa: NK 1963, 408 s. Wyd. 2 tamże 1967.

27. Droga do Warszawy. Zarys dramatu w 3 aktach, 4 odsłonach. Wwa: LSW 1964, 73 s.

28. Hołd pruski. [Powieść]. Wwa: LSW 1964, 524 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1965, wyd. 3 1974.

29. Ocalenie Syrakuz. [Powieść]. Wwa: NK 1966, 365 s.

30. Błazen starego króla. [Powieść]. Wwa: LSW 1967, 443 s.

31. Wieża Czarnej Księżniczki. [Powieść]. [Wwa:] LSW 1968, 461 s. Wyd. nast. pt. Wieża czarnej księżniczki tamże: wyd. 2 1972, wyd. 3 1980.

32. Bunt Paryża. [Powieść]. Wwa: NK 1970, 333 s. Wyd. 2 tamże 1971.

33. Listopadowa zawierucha. Powieść historyczna z czasów powstania listopadowego. Łódź: WŁ 1972, 574 s.

34. Wojenny pan. [Powieść]. [Wwa:] LSW 1972, 448 s.

35. Saga rodu nad Prosną. [Powieść]. Wwa: NK 1975, 273 s.

Nadto wg L. Simona: Bibliografia dramatu polskiego 1765-1939. T. 1. Wwa 1971 oraz wg inf. autora utwory dramatyczne nie opublikowane: *Piekiło i ziemia*. Powst. 1931. — *Jubileusz Andrzeja Downara*. Powst. 1932. — *Geniusz i kobieta*. Dramat niesceniczny w 3 częściach. Powst. 1933. — *Ludzie bez twarzy*. Dramat w 4 aktach. Powst. 1934. — *Więzień Europy*. Dramat historyczny w 3 aktach. Powst. 1937. — *Orzeł na skale*. Dramat z okresu pobytu Napoleona na Wyspie św. Heleny. Powst. 1938. — *Hołd krzyżacki w Poznaniu*. Powst. 1939 [wg L. Simona tytuł: *Hołd pruski*]; wersja druga pt. *Wieczyste przymierze*. Powst. 1958. — *Plac żandarmów („Antimachiavel”)*. Komedia o Wolterze i Fryderyku Wielkim. Powst. 1944. — *Krwawiące serce*. Dramat o Komunie Paryskiej. Powst. 1950. — *Ucieczka z Thule*. Powst. 1958.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1964, 1967, 1976. — SWPP 1. — *Alm. Sceny Pol.* 1. 18: 1976/77. — LP (uzup.). — T. Oracki: J.T.D. W tegoż: *Twórcy i działacze kultury w województwie olsztyńskim w latach 1945-1970*. Olsztyn 1975.

[Gorące wici.] J. Chociński: Polska za Marka Aureliusza. *Nowe Książki*. 1962 nr 15; S. Czernik. *Tyg. Kult.* 1962 nr 25. — Z. Pędziński: W szkole Kraszewskiego. *Tyg. Kult.* 1965 nr 43 [rec.]; Hold pruski]. — I. Wieniewski: W walce z totalizmem. Powieść o greckich bojownikach wolności. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1976 nr 236. — [M. Leń:] J.T.D. — kaliski pisarz z Kaliskiego. *Ziem. Kalis.* 1967 nr 46. — I. Wieniewski: Opowieść o Arystofanesie. *Tydz. Pol.*, Londyn 1968 nr 44 [rec.]; Światło nad Helladą]. — [J. Segiet] SEG: Historia na scenie i w powieści. *Gaz. Olszt.* 1972 nr 234. — [J. Segiet] SEG: Jaki był naprawdę. *Gaz. Olszt.* 1982 nr 110. — J. Jakubowska: Nad teatraliami J.T.D. *Nad Wartą* 1984 nr 34.

B.D.

DYCZEK Ernest

ur. 1935
Pseud.: d; (d); E.D.; ed; Erdy; KOSA; (stek).
Poeta, prozaik, tłumacz.

Urodzony 6 grudnia 1935 w Bielsku (obecnie Bielsko-Biała); syn Adolfa Dyczka, stolarza, i Hildegardy z domu Stwora. Do 10. roku życia nie znał języka polskiego, uczęszczał początkowo do niemieckiej szkoły podstawowej. Do 1947 utracił oboje rodziców i przebywał w Domach Dziecka kolejno w Pielgrzymowicach oraz Cieszynie, gdzie w 1950 ukończył polską szkołę podstawową i uczęszczał do Technikum Mechanicznego (1951). Następnie do 1953 uczył się w Technikum Włókienniczym w Bielsku-Białej. Pracował jako farbiarz, najpierw w 1953-54 w Bielsku-Białej, a potem we Wrocławiu, dokąd przeniósł się w 1954. Później był urzędnikiem w Okręgowym Urzędzie Miar we Wrocławiu (1955-56 i ponownie 1958-62), inkasentem gazowni (1957-58). W tym czasie uczęszczał do liceum ogólnokształcącego dla pracujących, w 1962 zdał maturę. Debiutował jako poeta w 1962 wierszem „Opis przyrody”, opublikowanym w *Zarzewiu* (nr 38) i w 1965 jako prozaik opowiadaniem „Najlepsze w świecie żony” w *Tygodniku Kulturalnym* (nr 9). W 1962-64 pracował w Pafawagu jako planista. Studiował zaocznie dwa semestry (1963/64) bibliotekoznawstwo i przez cztery semestry (1965-67, 1970-71) filologię polską na Uniwersytecie Wrocławskim. W tym okresie pracował jako лаборant, a potem pomocniczy pracownik techniczny na Politechnice Wrocławskiej (1965-67 i 1969-72) i jako starszy ekonomista do spraw planowania i statystyki w Spółdzielni Krawieckiej „Polmoda” (1967-68). W 1963-74 działał aktywnie w KKMP przy ZMW. W 1970-71 był członkiem kolegium redakcyjnego wydziału oddziału wrocławskiego Klubu *Kontrasty Odrzańskie*. W 1963-64 wchodził w skład kolegium redakcyjnego gazety zakładowej *Pafawag*. W 1966-72 należał do Ugrupowania Literackiego 66, którego był także współzałożycielem. Pracował jako redaktor techniczny, kierownik działu kultury, następnie kierownik działu publicystyki w *Magazynie Problemo-Informacyjnym Politechniki Wrocławskiej*

Sigma (1973-81; tu od 1968 recenzje w stałej rubryce „Lektury nieobowiązkowe”). W 1973 zaczął publikować w czasopismach liczne przekłady z literatury niemieckojęzycznych, zwłaszcza z literatury austriackiej. Od 1975 był członkiem ZLP (do rozwiązania w 1983). W 1977 przebywał w Getyndze na stypendium Goethe-Institut dla tłumaczy. Od 1976 niemal corocznie uczestniczył w Międzynarodowych Spotkaniach Literackich w Fresach (Austria). W 1978-80 był sekretarzem zarządu Oddziału Wrocławskiego ZLP, a w 1981-83 przewodniczącym Komisji Rewizyjnej tegoż Oddziału. Jest członkiem SPP. W 1992 został sekretarzem redakcji miesięcznika *Filatelistyka*. Mieszka we Wrocławiu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Miejsce doznane. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1965, 54 s.

Zawiera wiersz Miejsce doznane oraz cykle: Instrumenty; Opis przyrody; Mitom; Żywioły; Siedem erojyków do nie napisanej.

2. Pierwsza wypłata. [Opowiadania]. Wr.: Ossol. 1969, 160 s.

Zawartość: I. Najlepsze na świecie żony; Oświadczyny; Latarnia; Życzliwa; Jak mi się ożeniło; Próba z marginesem. — II. Pierwsza wypłata; Niedorobiony; Piegowata; Aby handel szedł; Urzędnicy. — III. Schematy; Zanim przyjdą; Wyszedł i wrócił.

3. Cień. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1972, 94 s.

Zawiera wiersz Liryk oraz cykle: Dłoń wiatru; Muzyka konkretna; Erotyki; Samemu sobie; Nowe wiersze (1967-1970).

4. Długa noc. [Opowiadania]. Wr.: Ossol. 1975, 176 s.

Zawartość: Wspinaczka. — I. Śmieszne opowiadanie; Druga wiosna; Romantica; Eksperymenty; List. — Pierwsza dygresja autotematyczna: Taśmociąg albo Medytacje przy paleniu (ste-noopowiadanie). — II. N — jak noc i jej imię; Długa noc; Gag (nie)logiczny (autokomentarz do „Długiej nocy”); Duet; Remanent. — Druga dygresja autotematyczna: Łaty albo Fragmenty dziennika (autoopowiadanie). — III. Zamknięty krąg; Wagon (fragmenty); Rąbanie biurek; Beton; Powrót; Bezradność. — Trzecia dygresja autotematyczna: Rzecz o Pafawagu albo Umre i będę cię straszyć (felietonopowiadanie).

5. Nocne pasjanse. Trzy poematy. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1977, 76 s.

Cykle: przesłanie — moment; poemat prawie optymistyczny; czerwony pył; nocne pasjanse; postanie — klucze zostały dane.

6. Autosja. (Część trylogii). (Komedii społecznej — część). [Powieść]. Kr.: WL 1983, 391 s.

7. Termity. Opowiadanie. Powst. 1983-84.

Przekł. niem.: Termiten [Przet.] K. Staemmler. Salzburg 1986.

8. Kołysanka na bęben i blachę. [Minipowieść]. *Mies. Lit.* 1984 nr 10 s. 4-28.

9. Manuskrypt diabła. [Powieść]. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1990, 250 s.

10. Biała Dama. Opowieści z czasów rozpadu. [Powieści]. Kat.: Śląsk 1991, 227 s.

Przekłady

1. G. Amanshauser: Dezerter. [Opowiadania]. Przel.: J. Borysiak, ... Kr.: WL 1986, 88 s.

2. T. Bernhard: Kalkwerk. [Powieści]. Przel.: ..., M.F. Nowak. Kr., Wr.: WL 1986, 188 s.

3. G. Janouch: Rozmowy z Kafką. Notatki i wspomnienia. Przel. J. Borysiak, ... Pośl. ... Wwa: Czyt. 1993, 296 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988.

M. Orski: Jak cię pisać. *Odra* 1972 nr 7/8 [rec.: Cień]. — M. Bocian: Czy poezja to tyle co opis? *Twórczość* 1978 nr 2 [rec.: Nocne pasjansy]. — [Autosja:] J. A. Choroszy: Lot nad labiryntem z papier-mâché. *Odra* 1984 nr 9; P. Huelle: W cieniu utopii. *Twórczość* 1984 nr 4. — R. Pawlukiewicz: Trzecia komedia. *Mies. Lit.* 1986 nr 4.

J.Z.

DYGAT Stanisław 1914-1978

Pseud.: D., Wesoly „Stacho”.
Prozaik, felietonista, dramatopisarz.

Urodzony 5 grudnia 1914 w Warszawie; syn Antoniego Dygata, architekta, i Jadwigi z Kurowskich. Uczył się początkowo w Gimnazjum Ziemi Mazowieckiej, potem w Gimnazjum im. M. Reja, a następnie przez rok w krakowskim Gimnazjum oo. Pijarów. Po zdaniu matury w 1935, studiował w Wyższej Szkole Handlowej w Warszawie, a następnie architekturę na Politechnice Warszawskiej i filozofię na Uniwersytecie Warszawskim. Debiutował w 1938 opowiadaniem „Różowy kajecek”, opublikowanym w dodatku literackim *Kuriera Porannego* pt. *Apel* (nr 24). Po kampanii wrześniowej 1939 był przez pół roku internowany (jako obywatel francuski) w niemieckim obozie dla cudzoziemców w Konstancji nad Jeziorem Bodeńskim. Od 1940 przebywał w Warszawie i uczestniczył w konspiracyjnych zebraniach literackich oraz kontynuował twórczość prozatorską. Po upadku powstania warszawskiego mieszkał w Komorowie, po czym przeniósł się do Krakowa. Ożenił się z Władysławą Nawrocką. W 1945 nawiązał współpracę z tygodnikiem *Odrodzenie* oraz został członkiem ZZLP (następnie ZLP). W 1946-48 mieszkał w Łodzi i współpracował z *Kuźnicą* (1946-49). W 1948 wyjechał do Wrocławia, gdzie w 1949-50 pracował w redakcji *Gazety Robotniczej*, w której publikował m.in. stały felieton pt. „Notatnik”. W 1948-56 był członkiem PZPR. W 1949-50 pełnił funkcję prezesa Oddziału Wrocławskiego ZLP. Po przeniesieniu się w 1950 do Warszawy, od 1952 współpracował stale z *Przeglądem Kulturalnym* (tu m.in. cykle felietonów: „Jak na dłoni”, 1952-53,

1955-56, „Opowiadania najkrótsze”, 1956-57, „Rozmyślenia przy goleniu”, 1958-59 i „Czekając na tramwaj”, 1962). Ożenił się z Kaliną Jędrusik, aktorką. W marcu 1964 podpisał „List 34” pisarzy i uczonych w obronie wolności słowa. W 1970 publikował w tygodniku *Polityka* cykl felietonów pt. „W poszukiwaniu straconego czasu”, a w 1972-75 zamieszczał felietony i artykuły w *Literaturze* (m.in. cd. cyklu „Rozmyślenia przy goleniu”). Wiele podróżyował, m.in. do Włoch, Francji, Anglii, USA, ZSRR, Japonii. W lutym 1976 był jednym z sygnatariuszy „Memoriału 101” przeciw projektowanym zmianom w Konstytucji PRL. Odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1959). Zmarł 29 stycznia 1978 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Jezioro Bodeńskie. [Powieści]. Powst. 1942-43. Wyd. osob. Wwa: Wiedza 1946, 290 s. Wyd. nast.: wyd. 1 [!] Wwa: Czyt. 1956; [wyd. 3] Wwa: PIW 1959; wyd. 4 Wwa: Czyt. 1966, tamże; wyd. 5 1968, wyd. 6 1971, wyd. 7 1976; wyd. 8 Wwa: PIW 1981 (Dzieła); [wyd. 9] Wwa: KiW 1987. Por. poz. 16, 19.

Przekł. bułg.: Bodenskoto ezero. [Przel.] I. V'lev. Sofija 1978, wyd. nast. Plovdiv 1984. — chorw.: Bodensko jezero. [Przel.] J. Benešić. Zagreb 1961. — czes.: Jezero Bodamské. [Przel.] A. Hečková. Praha 1948. — franc.: Le Lac de Constance. [Przel.] A. Dygat. Paris 1946. — rum.: Lacul Constanwa. [Przel.] M. Petrescu-Vavi. București 1975. — słowac.: Bodenské jezero. [Przel.] J. Murašiak. Bratislava 1978. — węgier.: Bódeni tó. [Przel.] R. Gimes. [Budapest] 1968. Adapt. teatr.: A. Hanuszkiewicz. Wyst. Wwa, T. Mały 1974; pt. Eugeniusz Dudek. Wg powieści: Jezioro Bodeńskie, Dworzec w Monachium [poz. 25] oraz J. Głowackiego: My sweet Raszkolnikow. Adapt.: T. Bieszczad, J. Gąsior, A. Podgórski. Wyst. Łódź, T. 777 1981. — film.: wg utworów Jezioro Bodeńskie i Karnawał [poz. 24]; J. Zaorski. Ekran. 1985.

2. Zamach. Sztuka w 3 aktach. [Współaut.:] T. Breza. Praprem. Pozn., T. Pol. 1945. Druk aktu I *Odrodzenie* 1946 nr 4 s. 1-3.

3. Pożegnania. Powieści. [Wwa:] Czyt. 1949, 197 s. Wyd. nast. tamże; wyd. 2 1955, wyd. 3 1960, wyd. 4 1964, wyd. 5 1967, wyd. 6 1969, wyd. 7 1973; wyd. 8 Wwa: KiW 1979; wyd. 9 w oprac. K. i M. Milewskich. Wwa: PIW 1981 (Dzieła). Por. poz. 14, 23.

Przekł. chorw.: Rastanak. [Przel.] Z. Malić. Zagreb 1963. — łotew.: Atvudas. [Przel.] J. Laganovskis. Riga 1976. — ros.: Proščanie. [Przel.] A. Granat; Disnejlend. [Przel.] S. Larin; Rasskazy. [Przel.] R. Borovikova i in. Moskwa 1971, wyd. nast. w: Proščanie; Putešestvie. [Przel.] V. Burin, M. Pavlov. Kišinev 1981. — słowen.: Slovo. [Przel.] J. Moder. Ljubljana 1974. — węgier.: Bücsüzások. [Przel.] B. Murányi. Budapest 1966. Adapt. radiowa: B. Prządka. [7 odcinków]. Radio 1979.

4. Pola Elizejskie. Opowiadania. Wwa: AWIR 1949 [właśc. 1948], 223 s. Wyd. 2 Wwa: Czyt. 1956. Przedr. zob. poz. 20.

Zawartość: Bał maskowy; Filozof Panteleon; Król; Jesień; Czas przybliża, czas oddala; Kowalczyk II rozstaje się z klubem; Historia o denverskim lamparciu i dzielnym wujaszku Waltonie; Krag istnienia; Wizyta; Jan Majewski wyrusza na wojnę; Szosa do Garwolina; Żołnierz Anzelm; Ucieczka; Letnisko; W kinie; Śmierć dziewczyny; Pięć tysięcy złotych; Niedziela; Zygmunt Czerwiński; Pola Elizejskie; Lotnik, piechur, cywil i dziewczyna z Burmy; Dolary; Zwierzęta futerkowe; Uniwersytet, przyciemnione światło i kwartet Mozarta; Hotel Métropole; Stary profesor; Stadion Rollanda Garossa; List; Faul.

Adapt. film. opowiadania Lotnisko pt. Spotkania. Scenariusz: S. Lenartowicz. Ekran. 1957.

5. Gorące uczynki. [Powieść]. *Gaz. Rob.* 1950 nr 92-356, 1951 nr 2-87, *Sl. Ludu* 1950 nr 185-358, 1951 nr 1-90 [z przerwami].

6. Nowy Świątoszek. Komedja w 5 aktach. [Współaut.:] J. Kott. Praprem. Wr., T. Kameralny 1950. Wyd. osob. Wwa: KiW 1950, 114 s.

7. O zdradzie i wierności. (Nowela filmowa). *Film* 1952 nr 25-27. Przedr. zob. poz. 30.

8. Wiosna i niedźwiedzie. [Felietyony]. Wwa: Iskry 1953, 170 s. Wyd. nast. łącznie z poz. 18 pt. Wiosna i niedźwiedzie; Rozmyślania przy goleniu. Oprac. K. i M. Milewscy. Wwa: PIW 1985, 305 s. (Dzieła).

Felietyony satyryczne drukowane w *Prz. Kult.* w 1953.

9. Zwycięstwo będzie za metą. [Opowiadanie dla młodzieży]. Wwa: NK 1954, 47 s. Przedr. zob. poz. 30.

10. Bartek i śmierć. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: NK 1955, 38 s. Przedr. zob. poz. 30.

11. Syrena warszawska. (Nowela filmowa). Druk fragm. *Film* 1955 nr 41 s. 4-5. Przedr. zob. poz. 30. Adapt. film.: Warszawska syrena. Scenariusz... i T. Makarczyński. Ekran. 1956.

12. Słotne wieczory. Opowiadania najkrótsze. Wwa: Czyt. 1957, 131 s. Wyd. 2 tamże 1958. Przedr. zob. poz. 20.

Zawartość: Nie wzdychajcie za tym, co nierealne; Zemsta podwładnego; Laurka; Grona gniewu; Dyskusja nad tomem wierszy; Wspomnienia z wakacji; Jednak jest różnica między Henrykiem Balaskiem a Szekspirem i Beethovenem; Autobus; Imininy; Ofiara nieszczęśliwej miłości; Zmartwychwstanie; Na pięć minut przed zaśnieciem; Na wszystko jest sposób; Wstrętny plotkarz; Ani aluzyjne, ani współczesne; Rozrachunki z przeszłością; Nie ma tego złego, co by na dobre nie wyszło; Słotne wieczory; Śliniaczek; Pomnik; Kopiec Kościuski; Baby; Poczłowska z Neapolu; Kolejka elektryczna; Kotek; Dalekie podróże; Bardzo ciasny punkt widzenia; Męka zaślepienia; Nieznany fragment z życia Dostojewskiego; Szczerza rozmowa; Księżyc, słowiki i konduktor o paskudnej gębie; Idiotki i kapral straży pożarnej; Ankieta; Smutna historia; Z dziennika lektury; Złe przeczucia; Herostates.

Felietyony i drobne opowiadania drukowane w *Prz. Kult.* w 1956-1957.

13. Podróż. [Powieść]. Wwa: PIW 1958, 316 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1959, wyd. 3 1961, wyd. 4 1963, wyd. 5 1963, wyd. 6 1965, wyd. 7 1969, wyd. 8 1973, wyd. 9 1979, wyd. 10 w oprac. K. i M. Milewskich 1981 (Dzieła). Por. poz. 17.

Nagroda literacka *Prz. Kult.* w 1958.

Przełt.: bułg.: Patuvane. [Przełt.] M. Metodov. Varna 1970. — czes.: Cesta. [Przełt.] H. Stachová. Praha 1960. — estoń.: Teekond. [Przełt.] R. Karemäe. Tallinn 1962. — franc.: Le miracle de Capri. [Przełt.] A. Posner. Paris 1963. — łotew.: Celojums. [Przełt.] J. Laganovskis-Sutra. Rīga 1966. — niem.: Verwehte Träume. [Przełt.] V. Cerny. Wien 1962, wyd. nast. Klagenfurt [1968]. — ros.: Putešestvie. [Przełt.] V. Burin, M. Pavlov. Moskva 1964; w...: Proščanie. [Przełt.] A. Granat. Dinsnejland. [Przełt.] S. Larin; Rasskazy. [Przełt.] R. Borovikova (i in.). Moskva 1971. — serb.-chorw.: Putovanje. [Przełt.] M. Krukowska. Zagreb 1963. — słowacc.: Cesta. [Przełt.] J. Gazdik. Bratislava 1965. — szwedz.: Miraklet på Capri. [Przełt.] M. Teenan. Uppsala 1978. — węgier.: Az utazás. [Przełt.] I. Mészáros. [Por. z oryg.] M. Bába. Budapest 1963. — włos.: Il viaggio. [Przełt.] L. Tuli. Milano 1960.

14. Pożegnania. Scenariusz filmowy. Ekran. 1958. Por. poz. 3.

15. Różowy kajecik. [Opowiadania]. Kr.: WL 1958, 189 s. Przedr. zob. poz. 20.

Zawartość: Opowiadania krótkie i średnie: Różowy kajecik; Księżyc; Kot; Przy sobocie po robocie; Ucieczki i chowanki; Salon warszawski 1944. — Opowiadania najkrótsze: Portier; Kina „Helios”; Wieczorne spacer; W tramwaju; Zorza Polarna; Szklany dach; Pan Trąbka; Kapitan kirasjerów; Lollobrygida; Korcelli je zupę kartoflaną. (Scenariusz awangardowy); Nieznany fragment z życia Balzaka; Męka niezdecydowania; Pan Trąbka sprzedaje gazety; Opowiadanie włoskie; Podróż Warszawiana do Włoch (W roku 1957); Serce z orzełkiem; Zupelny osioł; Ta przekłeta gorliwość; Wzruszające wspomnienia; Nagroda Pulitzera; Krucjata dziecięca; Pan Trąbka opowiada swoje sny; Capri; Szwajcar z Gwardii Papieskiej; Koncert skrzypcowy.

16. Jezioro Bodeńskie. Scenariusz telewizyjny. TV 1959. Por. poz. 1.

17. Podróż. Scenariusz telewizyjny. TV 1959. Por. poz. 13.

18. Rozmyślania przy goleniu. Wwa: PIW 1959, 189 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1966, wyd. łącznie z: Wiosna i niedźwiedzie, zob. poz. 8.

Felietyony drukowane w *Prz. Kult.* w 1958-1959.

Adapt. tv.: Wybór i układ: A. Hanuszkiewicz. TV 1969.

19. Jezioro Bodeńskie. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Gdynia, T. Wybrzeże 1960. Por. poz. 1.

20. Na pięć minut przed zaśnieciem. Opowiadania wybrane. Wwa: LSW 1960, 448 s. Wyd. nast. wspólnie z poz. 26 pt. Na pięć minut przed zaśnieciem; W cieniu Brooklynu. Oprac. K. i M. Milewscy. Wwa: PIW 1983, 490 s. (Dzieła).

Zawiera wszystkie opowiadania z tomów poz. 4, 12, 15.

Przełt. estoń. w wyborze: Käsuuluse kättemaks. [Przełt.] A. Kurtna. Tallinn 1962.

21. Disneyland. [Powieść]. *Prz. Kult.* 1962 nr 24-50, 1963 nr 1-2. Wyd. osob. Wwa: PIW 1965, 246 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1966, wyd. 3 1967, wyd. 4 1968, wyd. 5 1971, wyd. 6 1975, wyd. 7 w oprac. K. i M. Milewskich 1981 (Dzieła); Szczec.: Glob 1986.

Przełt. ang.: Cloak of illusion. [Przełt.] D. Welsh. Cambridge 1969. — czes.: Disneyland. [Przełt.] V. Zapletalová. Praha 1967. — litew.: Disneilandas. [Przełt.] A. Apuokiene. Vilnius

1974, — toteż w.: Disneyland. [Przeł.] I. Birzvalka. Rigá 1976, — niem.: Ich kann Jowitas. [Przeł.] K. Staemmler. Hamburg 1968, wyd. skrócone: Bergisch 1974, — ros.: w.: ... Prośńanie. [Przeł.] A. Granat; Disnejlend. [Przeł.] S. Larin; Rasskazy. [Przeł.] R. Borovikova [i in.]. Moskwa 1971, — serb.-chorw.: Disneyland. [Przeł.] Z. Malič. Zagreb 1970, — słowac.: Disneyland. [Przeł.] J. Hvišč. Bratislava 1967, — ukr.: Disnejlend. [Przeł.] J. Popsujenko. Kív 1973, — węgier.: Disneyland. [Przeł.] R. Gimes. Budapest 1971.
Adapt. film.: Jowita. Scenariusz: T. Konwicki. Ekran. 1967, — radiowa: A. Lapicki. Radio 1971.

22. Spóźnieni przechodnie. Scenariusz filmowy. Ekran. 1962.

Opary na opowiadaniach z tomu poz. 5: Czas przybliża, czas oddala; Krag istnienia; Paryż 1945; Stary profesor.

23. Pożegnania. Scenariusz telewizyjny. TV 1964. Por. poz. 4.

24. Karnawał. [Opowiadanie]. Wwa: PIW 1968, 48 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: KIW 1974; wyd. łącznie z poz. 25 pt. Karnawał; Dworzec w Monachium. Oprac. K. i M. Milewscy. Wwa: PIW 1981, 123 s. (Dzieła). Przedr. zob. poz. 29.

Przeł. czes.: Karneval. [Przeł.] B. Křemenák. *Svatová Literatura*. Praha 1968 nr 4 s. 87-101, — ros.: w.: ... Prośńanie; Disnejlend; Rasskazy. [Przeł.] A. Granat [i in.]. Moskwa 1971.
Adapt. film. zob. poz. 1.

25. Dworzec w Monachium. [Powieść]. Wwa: PIW 1973, 107 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1978, wyd. łącznie z: Karnawał, zob. poz. 24.

Adapt. teatr. łącznie z: Jezioro Bodenskie, zob. poz. 1.

26. W cieniu Brooklynu. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1973, 181 s. Wyd. nast. łącznie z: Na pięć minut przed zaśnieciem, zob. poz. 20.

Zawartość: Upiór; Koniec świata; Ucieczka [poz. 4]; Szosa do Garwolina [poz. 4]; Męka niezdecydowania [poz. 14]; Dzień powszedni; Niedziela; Salon warszawski 1944 [poz. 14]; Hotel Waldorf Astoria; W cieniu Brooklynu; Kolumna Zygmunta.

27. Pałace Hotel. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] E. Kruk. Ekran. 1977.

Adapt. film. poz. 24, 25; film zatrzymany przez cenzurę; wprowadzony na ekran w 1983.

28. Kołnotatnik. Felietony. Wwa: PIW 1979, 226 s. Wyd. 2 tamże 1984 (Dzieła).

29. Upiór. [Opowiadania]. Kr.: WL 1983, 152 s.
Zawartość: Różowy kajak [poz. 15]; Upiór [poz. 26]; Dzień powszedni [poz. 26]; Salon warszawski 1944 [poz. 15]; Słotne wieczory [poz. 12]; Karnawał [poz. 24]; W cieniu Brooklynu [poz. 26].

30. Utwory rozproszone. T. 1-2. Edycję przygot. K. Milewska. Wwa: PIW 1991, 283 + 398 s. (Dzieła).

T. 1 zawiera drobne utwory, wrażenia z podróży i felietony druk. w czasopiśmie w 1945-77, — oraz: O zdradzie i wierności (nowela filmowa); Syrena warszawska (nowela filmowa); Krótkie fragmenty utworów nie ukończonych lub nie wydanych. Nigdy dotąd nie drukowanych; [Kartka znaleziona na biurku pisarza]. — T. 2 zawiera opowiadania; Jestem, jaka jestem. Z przeżyć młodej aktorki; Zwycięstwo będzie za metą (por. poz. 8); Bartek i śmierć [por. poz. 10]; Chińska Dzielnica;

ca; Dziewczyna w dzinsach; Pacific Panam Palisades; Tajemnica przystanku tramwajowego, — oraz: Plac Świętego Bartołomieja (fragmenty powieści).

Nadto dialogi do filmów: Srebrne łowiska. [Scenopis]. Dialogi: ..., M. Hłasko. [B.m.] 1956, powiel. — Droga na Zachód. Ekran. 1961. — Dwaj panowie N. [Scenopis]. Łódź 1961, 174 k. — Szerokiej drogi, kochanie. Ekran. 1971.

Przekłady i adaptacje

1. W. Shakespeare: Wieczór Trzech Króli czyli Wszystko co chcecie. Komedia w 5 aktach. Wyst. Łódź, T. im. S. Jaracza 1950. Wyd. osob. Wstęp i objaśn.: J. Krzyżanowski. Wr.: Ossol. 1951, XXXVI, 138 s. *BN II*, 66. Wyd. nast. inne: Wwa: PIW 1955, tamże wyd. 2 [!] 1958, [wyd. 4] 1960.

2. L. Szejnin: W połowie stulecia. Sztuka w 4 aktach. Tłum.: ... i K. Gruszczyński. Wwa: MON 1952, 79 s.

3. P. Delarue: Miłość trzech pomarańcz. Wwa: NK 1953, 160 s. Wyd. nast. tamże 1955.

4. Orfeusz w piekle. Libretto wg H. Gremieux, L. Halevy. [Współaut.:] J. Minkiewicz. Wyst. Wwa. Operetka 1960.

5. Sofokles: Edyp król. Wyst. Wwa, T. Dram. 1963.

6. T. Capote: Śniadanie u Tiffany'ego. Przeł. B. Zieliński. Adapt. scen. ... Wyst. Wwa, T. Komedia 1965.

7. Alcesta (Według Eurypidesa). [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1973 nr 12 s. 5-26.

8. Eurypides: Medea. Wyst. Łódź, T. Nowy 1974.

9. Trędowata. [Scenariusz filmowy na podstawie powieści H. Mniszek]. Ekran. 1976. Druk *Kronika*, Bielsko-Biała 1976 nr 9-18, 1977 nr 1-4.

10. P. Delarue: Król Kruków. Baśń gaskońska. Wwa: KAW 1980, 22 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1956 — SWPP 1. — Wywiad. Przepadam za pensjonarkami. [Rozm.] W. Wiśniewski. W tegoż: Lekcja polskiego. Wwa 1993.

PP (E. Głębička). — LP (W. Maciąg).

[Jezioro Bodenskie:] W. Mach: Dziecko w mrocznym sezmie. *Twórczość* 1946 nr 5; T. Breza: Niespodzianki S.D. *Odrodzenie* 1948 nr 7, przedr. w tegoż: Notatnik literacki. Wwa 1956 [dot. też: Pożegnania]; R. Matuszewski: Literatura po wojnie. Wwa 1948, wyd. nast. Wwa 1950. — [Pożegnania:] A. Wasilewski: W wymiarze groteski. *Twórczość* 1948 nr 3; H. Bereza: Propozycje D. *Twórczość* 1956 nr 6; H. Vogler: Niekompletna powieść. Powieść w masce. W tegoż: Z notatek przemysłnika. Wwa 1957 [dot. też: Jezioro Bodenskie]. — Z. Kubikowski: Krag istnienia. *Odra* 1958 nr 34, przedr. w tegoż: Bezpieczne male mity. Wr. 1965. — J. Adamski: D. *Nowa Kull*. 1961 nr 9. — W. Maciąg: S.D. i jego świat. W tegoż: 16 pytań. Wr. 1961. — H. Bereza: S.D. *Tyg. Kult.* 1963 nr 8. — B. Mruklik: Krainy filmowe S.D. *Kino* 1967 nr 22. — S. Burkot: Stylistyczne właściwości prozy S. D. a tradycja dwudziestolecia międzywojennego. *Rocz. Nauk-Dydak. WSP*

w Krak. 1968 nr 4. — J. Katz: Niepokój nietrafnego istnienia. *Mies. Lit.* 1968 nr 2. — Z. Skwarczyński: O powieściopisarstwie S.D. *Zesz. Nauk. UE* 1968 nr 55. — J. Wegner: Gest blażeński i oczyszczający. (O twórczości S.D.). *Współczesność* 1971 nr 2. — A. Zagajewski: Nie zachowując proporcji. *Teksty* 1973 nr 4. — Z. Skwarczyński: Felietony i opowiadania S.D. *Pr. Polonist.* Ser. 32: 1976. — Z. Skwarczyński: Stanisław Dygat. *Wwa: PIW* 1976, 175 s. — M. Orski: Kto się boi Marka Arensa? W tegoż: *Etos lumpa*. Wr. 1978. — L. Bugajski: Mit elementarnego oroku. *Odra* 1979 nr 3. — R. Matuszewski: S.D. czyli o młodzienczości. W tegoż: *Z. bliska*. Kr. 1981. — J. Nowakowski: Wokół tematu niemieckiego w powojennej prozie. *Rocz. Nauk-Dydak. WSP w Rzesz.* 1981 z. 48. — Cz.P. Dutka: Model kordianowski bohatera prozy tzw. „rozrachunków inteligentkich”: Fikcje inteligentkie (1945-48); S. Dygata bohater-aktor. *Acta Univ. Wratisl.* 1982 z. 661 [na przykładzie Jeziora Bodeńskiego]. — B. Małek: Funkcje aluzji literackiej w „Podróży” S.D. *Rocz. Nauk-Dydak. WSP w Krak.* 1982 nr 84. — M. Semczuk: Odnależć siebie czyli czytanie D. *Twórczość* 1982 nr 4. — E. Biskup: Sposoby czytania D. *Ruch Lit.* 1983 z. 2. — B. Małek: Elitaryzm i popularność D. *Mies. Lit.* 1983 nr 11/12. — P. Kuncewicz: Agonia i nadzieja. (Literatura polska 1945-1980): Gra przeciw sobie. *Prz. Tyg.* 1985 nr 39. — M. Maniewski: D. i kino. *Kino* 1985 nr 11. — L. Bugajski: Wszystko się dla mnie skończyło. W tegoż: *Pozy prozy*. Wwa 1986. — B. Gukowska: S.D. wobec tradycji. W: *Tradycja i nowatorstwo w prozie polskiej po roku 1945*. Opole 1988. — A.C. Trepta: „Jezioro Bodeńskie” D. wobec tradycji romantycznej. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza* 1988. — P. Wągiel: Kto się boi D.? W tegoż: *Plug, pióro i pedzel*. Wwa 1988. — W. Zukrowska: Miłość w gaciach. W tegoż: *Rozmowy o książkach*. Wwa 1989. — B. Gukowska: S.D. gra z konwencjami. W: *Małe formy prozatorskie*. Kat. 1990. — [Utworki rozproszone:] P. Michałowski: *Silva rerum D.* *Nowe Książki* 1991 nr 10; M. Lengren: Stasio Pan. *Twórczość* 1992 nr 2. — W. Maciąg: Dlaczego miłość jest niemożliwa? „Jezioro Bodeńskie” S.D. W tegoż: *Nasz wiek XX*. Wr. 1992.

E.G.

DYNOWSKA Maria 1872-1938

Pseud. D.; M.D.; (M.D.); — wspólnie z Jadwigą Warnkową i Władysławą Weychert-Szymanowską: D.W. i W.; — wspólnie z Zofią Glossówną i Michałem Sabatowiczem: DEM. Polonistka, autorka książek dla dzieci i młodzieży.

Urodzona 29 września 1872 w Warszawie; córka Henryka Dynowskiego, nauczyciela gimnazjalnego, i Franciszki z Brudnickich. Początkowo uczyła się w domu. Kontynuowała naukę w nielegalnej szkole wyższej, w tzw. Uniwersytecie Latającym; uzupełniła wykształcenie pracując samodzielnie w bibliotekach. Jednocześnie zajmowała się działalnością społeczno-oświatową; uczyła języka i literatury polskiej na tajnych kursach dla wychowawczyń ochronek i nauczycieli szkół powszechnych. Debiutowała w 1898 recenzją książki W. Umińskiego pt. „Na falach Atlantyku”, zamieszczoną w *Przeglądzie Pedagogicznym* (s. 156; z pismem tym współpracowała do 1900), a jako poetka wierszami pt. „Wzwanie”, „Jawnogrzecznicza”, „Wśród pól”, ogłoszonymi w *Tygodniku Ilustrowanym* (nr 15). W następnych latach publikowała wiersze, artykuły i recenzje oraz utwory dla dzieci m.in. w *Przyjacielu Dzieci* (1903-04), *Zorzy* (1903-05), *Wieczorach Rodzinnych* (1904-06), *Dzienniku Cieszyńskim* (1907; tu cykl artykułów pt. „Obrazy z dziejów lite-

ratury polskiej”). W 1904-05 założyła i prowadziła „salę zajęć” dla bezdomnych dzieci. W 1906 podjęła studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Po powrocie do Warszawy pracowała jako nauczycielka języka polskiego w szkołach średnich oraz wykładała literaturę polską na tajnych kompletach dla inteligencji (1909-13). Równocześnie rozpoczęła badania naukowe; w 1910 wydrukowała w *Pamiętniku Literackim* pierwszą rozprawę pt. „Hieronim Morsztyn i jego spuścizna literacka” (cd. w 1911). Około 1913 przeniósł się na Śląsk, do zakupionej przez ojca posiadłości w Wiśle, i wraz z siostrą Jadwigą, malarką, zajmowała się pracą oświatową. W czasie I wojny światowej, po śmierci obojga rodziców, zamieszkała z siostrą w Krakowie. Kontynuowała prace literackie, wykładała historię literatury na Wyższych Kursach Żeńskich im. A. Baranieckiego, współpracowała z Polskim Radiem i teatrami oświatowymi. Artykuły i drobne utwory dla dzieci (podp. także M. D.) publikowała m.in. w *Moim Piśmieku* (1922-27, 1929-30, 1932-36), *Iskrach* (1924-28), *Dziś i jutro* (1926), *Mysli Narodowej* (1926-27, 1931, 1933), *Głosie Narodu* (1927-28, 1930-31, 1934-35), *Gazecie Warszawskiej* (1930, 1933-35), *Scenie Oświatowej* (1934-35). Należała do Stronnictwa Narodowego i jako członkini tej partii pracowała społecznie w sekretariacie *Roku Polskiego*. Pełniła funkcję wiceprzewodniczącej Narodowej Organizacji Kobiet; w 1930 kandydowała do sejmu. Od 1934 pracowała w redakcji „Polskiego słownika biograficznego”. Zmarła 3 maja 1938 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Bajka o dzielnym koguciku, okrutnym smoku i pięknej królownie. [Wiersz]. Wwa: M. Arct [1907], 21 s. Wyd. nast. tamże 1913.
2. Obrazy z dziejów piśmiennictwa polskiego. Bielski, Górnicki, Strykowski, Paprocki. *Dz. Ciesz.* 1907 nr 57-91, 97-176. Wyd. osob. Wwa: Gebethner i Wolff, Kr.: G. Gebethner i Spółka 1912, 44 s.
3. Noc wigilijna. Obrazek sceniczny i wybór wierszyków. Wwa: Gebethner i Wolff, Kr.: G. Gebethner i Spółka 1909, 35 s.
4. Mała ogrodniczka i inne wierszyki. Wwa: M. Arct 1910, 31 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1917, wyd. 3 ozdobne 1929 [antydat. 1928].
5. Warszawa. [Przewodnik turystyczny]. Wwa: Gebethner i Wolff, Kr.: G. Gebethner i Spółka 1910, 40 s.
6. Kraków i najbliższe jego okolice. [Przewodnik turystyczny]. Wwa: Gebethner i Wolff, Kr.: G. Gebethner i Spółka 1911, 46 s.

7. Historia literatury polskiej. Podręcznik dla nauczycieli i młodzieży szkół średnich. T. 1. Od początków do końca XVIII wieku. Wypisy, rozbiory i wnioski. Wwa: Gebethner i Wolff [1921], V, 345 s.

8. Kto chce zdradzić z innych zdradnie, sam w swe siłda nieraz wpadnie. Obrazek sceniczny w 5 odsłonach. Wwa: M. Arct 1923, 30 s.

9. W świętojańską noc. Baśń udratyzowana w 5 odsłonach. Wwa: M. Arct 1924, 16 s.

10. Wieszcza snów. Fantazja dramatyczna w 5 odsłonach. Wwa: M. Arct 1925, 16 s.

11. Zły czar. Bajka udratyzowana w 5 odsłonach. Wwa: M. Arct 1925, 26 s.

12. Przygody Cipusia. [Książeczka obrazkowa]. Wwa: Gebethner i Wolff [1927], [12] k.

13. W betleemskiej szopce. Legendy. Wwa: Wydawn. M. Arcta 1927, 75 s.

Zawartość: Zwiastowanie; W betleemskiej szopce; W ucieczce do Egiptu; W Egipcie; W Nazarecie; Siejba; O kłosach zbożowych; O żarłocznym koniu; Gdy ludzie znali czas swego zgonu; O czarnych jagodach; W ogrodzie Oliwnym; W drodze na Golgotę; Na krzyżu; Aleluja; Przekleństwo Kaina; Lzy świętego Piotra; O kukulce; Dlaczego kania o deszcz prosi; Grzeszna duszyczka; Kośba świętego Izydora; O świętym Krzysztofie; Zmieszane nasiona kwiatowe; Fiolki pod śniegiem; Dlaczego węże nóg nie mają; Korona Chrystusowa; W noc zaduszną

14. Dylu, dylu na badylu. [Wiersze]. Wwa: Wydawn. M. Arcta 1928, 53 s.

15. Wędrownka imię pana majstra Dratewki na Księzyc. [Wiersze]. Wwa, Kr.: J. Czerniecki [1928?], 18 s.

16. Domino. [Wiersze]. Wwa: Wydawn. M. Arcta 1930 [antydat. 1929], 59 s.

17. Bum i Bom. Przygody dwóch pstrokatych piesków. [Dla dzieci]. Wwa: Gebethner i Wolff [1931], 13 k.

18. Wesola nowina. Urozmaicenia dla koledników. [Współaut.:] A. Fiszer. Pozn.: Ostoja 1932, 79 s.

19. Jan Sobieski, obrońca krzyża, [Szkice historycznoliterackie]. Wwa: Dobra Prasa [1933], 60 s.

20. Miasto i wieś. Czytanka polska dla 3 klasy szkół powszechnych miejskich. [Współaut.:] J. Gołąbek, S. Tync. Lw.: Książ.-Atlas 1934 [antydat. 1933], 167 s. Wyd. nast. tamże 1938.

21. Przewodnik metodyczny do podręcznika „Miasto i wieś”. Dla 3 klasy szkół powszechnych miejskich. [Współaut.:] J. Gołąbek, S. Tync. Lw.: Książ.-Atlas 1934, 64 s.

22. Szkoła szczęścia. Rewia propagandowa SMP [Stow. Młodzieży Pol.] żeńskich. [Współaut.:] Z. Gloss, M. Sabatowicz. Pozn.: Ostoja 1934, 87 s. Podp.: DEM.

Tu scenki dramatyczne M.D.: Przez tęczowe szkiełka; Zawód – zawodem; Licytacja – licytacja; Hyże nogi – pusta głowa; Nad przepaścią; Wróżka XX wieku.

23. Św. Antoni Padewski. (1195-1231). [Szkice biograficzne]. Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1934], 30 s.

24. O wawelskim smoku i innych cudownych zdarzeniach. Z podań i legend krakowskich. Lw., Wwa: Książ.-Atlas 1937, 31 s.

Zawartość: O wawelskim smoku; Rękawka; Ofiara Wandy; O tym, jak sół przywedrowała do Polski; Cud kłosów; Konik zwierzyński; Stopka królowej Jadwigi; Stłuczony dzban; O panu Twardowskim.

25. Po złote runo. [Powieść]. Kr.: Księg. „Nauka i Sztuka” 1939, 227 s.

Rozprawy w czasopiśmie i wydawnictwach zbiorowych, m.in.: Hieronim Morsztyn i jego rękopiśmienna spuścizna, *Pam. Lit.* 1910 s. 419-441, 1911 s. 1-31. — Jan Franciszek Loredano i polski tłumacz anonim Dyanei. *Arch. dla Hist. Lit. i Ośw.* 1914 t. 14 s. 277-322. — Filip Nereusz Golański. Studium dziejom neoklasycyzmu w Polsce poświęcone. *Rozpr. Wydz. Filol. Akad. Umiejętności* 1916 t. 55 s. 269-338.

Przekłady i przeróbki

1. Czerwony kapturek. [Dla dzieci]. Wwa: M. Arct [1903], [6] k.

2. Kopciuszek. [Dla dzieci]. Wwa: M. Arct [1903], [6] k.

3. Kot w butach. [Dla dzieci]. Wwa: M. Arct [1903], [6] k.

4. Tomcio Paluch. [Dla dzieci]. Wwa: M. Arct [1903], [6] k.

5. Z podań greckich. „Przemiany” podług Owidiusza. [Mity]. Wwa: Gebethner i Wolff, Kr.: G. Gebethner i Spółka 1911, 41 s.

Zawartość: Cztery wieki ludzkości; Potop; Deukalion i Pyrra – nowy ród ludzki; Apollo i Dafne; Faeton; Kadmus – założenie Teb; Akteon zamieniony w Jelenia; Narcyz i Echo; Córki króla Myneiosa zamienione w nietoperze – Pyramus i Tysbe; Perseusz i Andromeda; Porwanie Prozerpiny; Niobe.

6. O boginie i o liliach wodnych oraz inne bajki i legendy. Oprac. ... Wwa: M. Arct 1924, 200 s.

7. G. Page: Paddy „do wszystkiego”. [Powieść]. Wwa: M. Arct 1933 [antydat. 1932], 297 s. Wyd. 2 tamże 1934.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. Proza i poezja. W przekładach z najcenniejszych autorów i mówców. Dla użytku młodzieży. Zebrane i ułożone przez [...], W. Weychert-Szymonowską, J. Warmkównę i D.W. i W. Wwa: M. Orgelbrand, 1899, VIII, 686 s.

2. W. Potocki: Wojna chocimska (w skróceniu)

ze wstępem i objaśn. ... Wwa: Gebethner i Wolff 1909, 137 s. Wyd. nast. tamże: 1919, 1933.

3. Nasze rocznice. Wybór poezji i prozy na obchody narodowe. Ułożyła ... Kr.: Tow. Szkoły Lud. [1926], IV, 204 s. Wyd. 2 zmien. i powiększone tamże [1930].

4. Polska w zwyczaju i obyczaju. [Antologia. Oprac. i wstęp:] ... Wwa: Gebethner i Wolff 1928, 437 s. Wyd. nast.: Glasgow: Książ. Pol. 1941; Jerolim: Wydawn. 3 Korpusu 1944.

5. J.I. Kraszewski, L. Kronenberg: Korespondencja 1859-1876. Wydała i napisała przedm. ... Kr.: Nakł. rodziny baronów Kronenbergów, Skł. gł. Wwa: Gebethner i Wolff 1929, XXXI, 466 s.

6. J. Kochanowski: Materiał do obchodów ku czci poety w czterechsetną rocznicę jego urodzin. Zebrała i ułożyła ... Kr.: Tow. Szkoły Lud. [1930], 47 s.

7. Skarbiec polski. Wyjątki z literatury do użytku scenicznego. Pozn.: Ostoja 1937, 256 s.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PSB (A. Swiderska).

W. Hahn. *Pam. Lit* 1921 s. 162-63 [rec.: Filip Nereusz Gołański na tle współczesnej epoki]. — [Historia literatury polskiej] A. Drogoszewski. *Prz. Hum.* 1922 t. 1 s. 475-80; I. Chrzanowski. *Książka* 1922 nr 1; J. Gołębek: Dwa podręczniki literatury dla klas wyższych. *Prz. Pedag.* 1922 s. 157-59; M. Kridl. *Bibliogr. Pedag.* 1922. — A. Wysocki: O polskich zwyczajach i obyczajach. *Mysł Nar.* 1929 nr 46 [rec.: Polska w zwyczaju i obyczaju]. — S. Rymer: *Ś.p. M.D. Warsz. Dz. Nar.* 1938 nr 142.

B.T.

DYNOWSKA Wanda 1888-1971

Pseud.: M. Rządówna; Marta Roszanówna, Uma Devi, Umadevi; W.D.
Poetka, tłumaczka.

Urodzona 30 czerwca 1888 w Petersburgu. Dzieciństwo i młodość spędziła na Łotwie, w majątku Istalno nad jeziorem Istal. Studia uniwersyteckie odbywała w Krakowie, Wilnie, Lozannie i Paryżu. Około 1918 zamieszkała w Warszawie i wkrótce zaczęła działać w Polskim Towarzystwie Teozoficznym. Debiutowała w 1921 wierszem „O łaskę Ognia”, ogłoszonym w *Przeglądzie Teozoficznym* (nr 2, podp. Marta Roszanówna). W 1923-29 była sekretarzem generalnym Polskiego Towarzystwa Teozoficznego. W 1927 odbyła podróż do Anglii, w czasie której wygłosiła wiele odczytów o dorobku kulturalnym Polski i działalności polskich teozofów. Założyła Związek Służebników Polskich (okultystów). W 1935 wyjechała do Indii na Jubileuszowy Zjazd Wszechświatowego Towarzystwa Teozoficznego. Pod wpływem pobytu w asramie Szri Ramana Maharishiego zdecydowała się pozostać w Indiach. Studiowała filozofię i religię hindu-

ską. Poznała kilka języków indyjskich. Przez pewien czas pracowała jako kurator w muzeum przemysłu i sztuki ludowej. Nawiązała bezpośredni kontakt z Mohandasem Gandhim i innymi działaczami indyjskiego ruchu niepodległościowego. Uczestniczyła w zjazdach Indyjskiego Kongresu Narodowego. Przyjęła imię nadane jej przez Gandhiego, Uma Devi (Świetlista Dusza). Jeździła też po różnych college'ach indyjskich z odczytami o Polsce. Po wybuchu II wojny światowej starała się powrócić do kraju. Dotarła jednak tylko do Czerniowca i, nie mogąc przedostać się dalej, powróciła do Indii. Tu podjęła prace nad przekładami z literatury indyjskich na język polski. Współdziałała też w organizowaniu pomocy uchodźcom polskim i przez pewien czas pracowała w konsulacie polskim w Bombaju. Z uzbieranych przez siebie funduszy założyła w 1944 instytucję wydawniczą pod nazwą Biblioteka Polsko-Indyjska (w następnych latach subwencjonowana przez rząd Indii), w której zaczęła wydawać tłumaczenia z różnych języków Indii, opracowania o religii, filozofii i sztuce indyjskiej, a w serii angielskiej *The Indo-Polish Library* broszury propagujące Polskę i jej kulturę. W Bibliotece Polsko-Indyjskiej, w której była także tłumaczem i redaktorem, wydała ponad 40 pozycji. W 1947 przyjęła obywatelstwo Indii. Za działalność na rzecz zbliżenia polsko-indyjskiego otrzymała w 1957 dyplom uznania od ministra kultury i sztuki w Warszawie. W 1960 przyjechała do Polski na zaproszenie Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Indyjskiej i wygłosiła wiele odczytów w różnych miastach. Ostatnie lata spędziła w klasztorze buddystów tybetańskich w Dharamsali, gdzie od 1960 pracowała jako kierowniczka ochronki dla dzieci uchodźców z Tybetu. W 1969 ponownie odwiedziła Polskę. Zmarła jako katoliczka 20 marca 1971 w misyjnym szpitalu klasztoru w Mysore (Majsur).

TWÓRCZOŚĆ

1. Z pielgrzymką hinduską w głąb Himalajów. [Bombaj]: Examiner Press 1944, 42 s. *Bibl. Pol.-Indyjska*, I. Przedr. zob. poz. 10.

2. Dwugłos z Indii. [Autorzy:] ..., Bharatananda [M. Frydman]. [Bombaj, ok. 1945]. *Bibl. Pol.-Indyjska*.

W.D. podp.: Uma Devi.
Wiersze własne autorów oraz przekłady poezji hinduskiej

3. The heart of a nation. Bombay [ok. 1945]. *The Indo-Polish Library*, nr 17.

Rzecz o kulturze i o ideałach Polski.

4. Underground Poland. Bombay [ok. 1945]. *The Indo-Polish Library*, nr 19.

5. Indie w walce o wolność. Aundh: Wyd. M. Frydman dla *Bibl. Pol.-Indyjskiej* 1947, 47 s.

6. Razem pod wiatr. Wiersze indyjskie; Pożegnania Polski; Z rozmów ze sobą. [B.m.:] print. at Sri Rama Press, Bangalore 1948, II, XII, 229 s. *Bibl. Pol.-Indyjska* [nr 7].

Zawartość: Od autora; Zamiast wstępu: Czym jest Piękno, Czym jest Poezja; Cz. 1. Wiersze indyjskie [powst. 1936-1939]; Cz. 2. Pożegnania z Polską [proza poetycka, powst. 1935]; Cz. 3. Z młodzieńczych dróg [wiersze powst. 1908-1916 i fragmenty dziennika]; Cz. 4. Z rozmów z sobą [powst. przed 1935].

7. Prawo przyczyny i skutku czyli Jak kierować swym przeznaczeniem. Karma. Według A. Besant i C. Jinarajadasy ułożyła ... Madras: publ. by Umadevi 1952, 98 s. *Bibl. Pol.-Indyjska*. Wyd. nast. zmien. tamże 1960, 122 s.

8. Rady Krishnamurtiego i ich „praktyczność”. W: Dhopeswarkar, ... O nauce Krishnamurtiego. [Madras:] *Bibl. Pol.-Indyjska* 1955, 23, 11 s.

9. Prawo ofiary (według A. Besant); Nauka serca. [Wyd. łącznie z:] C. Jinarajadasa: W Imię Jego. [Madras:] *Bibl. Pol.-Indyjska* 1956, 27 + 28 + 19 s. Wyd. 2 zmien.: łącznie z J. Pang Way: Szczęście teraz, zaraz; A. Besant: Życie duchowe dla człowieka w zwykłym świecie, tamże 1959, 86 s.

10. Pielgrzymka hinduska w głąb Himalajów oraz Kaszmir. Madras: *Bibl. Pol.-Indyjska* 1959, 56 s.

Zawiera poz. 1 oraz Słów parę o Kaszmirze.

11. O przyrodzie i sztuce. [Autorzy:] C. Jinarajadasa, ... [Szkice]. Madras: *Bibl. Pol.-Indyjska* 1961, 110 s.

12. Czy tylko raz żyjemy na ziemi? Rzecz o reinkarnacji. Wedle danych Wschodu i Zachodu podaje ... Madras: *Bibl. Pol.-Indyjska* 1962, 154 s.

Przekłady

1. I.S. Cooper: Reinkarnacja. Wwa; Adyar [1928], 148 s.

2. Ch.W. Leadbeater: Jasnowidzenie. Przel.: ... i W. Głównia. Wwa: Wydawn. Powsz. 1938, 171 s.

3. Święto pieśni Tamiłnadu. The sacres songs of Tamiñnad. [Bombay: ok. 1944]. *Bibl. Pol.-Indyjska*, nr 2.

Antologia tamilskiej pieśni religijnej.

4. Ewangelia hinduizmu. [India, ok. 1945]. *Bibl. Pol.-Indyjska*.

5. Bhagavad Gita. Pieśń Pana. Swatantrapur 1947, VII, XXXVI, 232 s. *Bibl. Pol.-Indyjska* [nr 4]. Wyd. nast.: wyd. 2 Madras: Wydawn. „Ludziom Dobrej Woli” 1956; wyd. 4 Bombay: *Bibl. Pol.-Indyjska* 1972.

Przekład VI Księgi eposu Mahabharata. Adapt. scen.: przel., ..., B. Olszewski. Wyst. Wwa, T. Adekwatny 1976.

6. A.K. Bannerji: Sziwa. Bombay [ok. 1948]. *Bibl. Pol.-Indyjska*, nr 8.

7. A. Besant: Wstęp do dziejów Indii. Bombay [ok. 1948]. *Bibl. Pol.-Indyjska*, nr 9.

8. R. Tyabji: Serce Gopi – pasterki. Bangalore: *Bibl. Pol.-Indyjska* 1948, VII, 66, 13 s.

9. A. Besant: Zagadnienie dobra i zła czyli Dharma. Trzy odczyty. Adyar: *Bibl. Pol.-Indyjska* 1950, 82 s. Wyd. 2 pt. Dharma czyli Zagadnienie dobra i zła. 3 odczyty. Madras: *Bibl. Pol.-Indyjska* 1956.

10. Antologia pieśni indyjskiej wszystkich wieków i prowincji w 7-miu tomach. Przekł. [i oprac.] ... Madras 1950-1956. *Bibl. Pol.-Indyjska*.

T. 4-5 pt. Antologia indyjska. T. 1. Sanskryt. 1950 XXVI, 270 s.; T. 2. Tamil. 1951, XVIII, 260 s.; T. 3. Hindi. 1952, XXXI, 195, IV s.; T. 4. Gudżerati; Gandhi. Wyjątki. 1955, 32, 123 s.; T. 5. Wielcy święci Maharasztry. 1956 LX, 172, II s.

Wyd. 2 znacznie rozszerz. pt. Antologia indyjska. Madras 1958-1964. *Bibl. Pol.-Indyjska*.

T. 1. Sanskryt. 1959, XXVI, 468 s.; T. 2. Tamil. 1958, XXXII, 367 s.; T. 3. Hindi. 1959, XXXII, 182 s.; T. 4. Gudżerati; Gandhi – Wyjątki z Pism. 1960, XXXVI, 208 s.; T. 5. cz. 1. Wielcy święci Maharasztry. 1960, LX, 173 s.; T. 6. cz. 1. Poeci i pieśniarze Bengalu. 1964, XXII, 166 s.

W poszczególnych tomach obszernie wstępy W.D.

11. H. Bławska: Klucz do teozofii. Jasny wkład w formie pytań i odpowiedzi, etyki, nauki i filozofii dla studiowania których Towarzystwo Teozoficzne zostało założone. Ze szczegółowym wykazem ogólnych terminów teozoficznych. Z. 1. Madras: Wydawn. „Ludziom Dobrej Woli” 1954, 8, 430 s.

12. K. Gibran: Prorok. Madras: Cedr i Orzeł 1954, XLI, 96 s.

13. C. Bragdon: Joga dla ciebie, czytelniku. Madras: *Bibl. Pol.-Indyjska*; publ. by Dynowska 1955, X, 162 s. Wyd. nast.; tamże 1955; wyd. 3 Bombay: *Bibl. Pol.-Indyjska* 1970.

14. K. Gibran: Jezus, syn człowieczy. Jego słowa i czyny, zapisane i opowiedziane przez tych, którzy go znali. Madras: *Bibl. Pol.-Indyjska* 1956, 245 s.

15. E. W. Preston: Historia stworzenia i historia człowieka według nauki tajemnej H.P. Bławskiej. Madras: Wydawn. „Ludziom Dobrej Woli” 1956, 36, 40 s.

16. H.P. Bławska: Nauka tajemna. T. 2 cz. 2. Ewolucja symbolizmu. Przekł. W.D. i F.U. Vol. 1-2. [Madras:] Wydawn. „Ludziom Dobrej Woli” 1957, 239 + 236-268 s.

17. C. Jinarajadasa: Człowiek we wszechświecie. T. 1. Przel. ... T. 2. Przel.: ... i F.U. Madras: *Bibl. Pol.-Indyjska* 1957, 206 + 128 s.

18. Nauka Szri Ramana Mahariszi. Madras: Bibl. Pol.-Indyjska 1957, XXX, 140 s. Wyd. nast.: wyd. 2 rozszerz. o: „Sat-Widia”, „Upade-sza Saram”, Hymny do Arunaczali, tamże 1959, XXXVIII, 228 s.; wyd. 3 Bombay: Bibl. Pol.-Indyjska 1969.

19. A. Ghose: Pramacierz i jej postacie oraz Świątka na drodze jogi. Przekł. [i wstęp] ... Madras: Bibl. Pol.-Indyjska 1958, XXXII, 149 s.

20. Tiruwalluwar. Tiru – Kural. Arcydzieło Tamilskiej literatury (1-szy wiek przed Chr.) Madras: Bibl. Pol.-Indyjska 1958, XXVII, 141 s.

21. J.J. Leeuw: Bogowie na wygnaniu. Zmora zła. Madras: Bibl. Pol.-Indyjska 1959, 161 s.

22. G.S. Arundale: Duch młodości. Everest. Joga. Madras: Bibl. Pol.-Indyjska 1960, XX, 148 s.

23. R. Tagore: Sadhana. Madras: Bibl. Pol.-Indyjska 1960, 158 s.

24. Trzy drogowskazy. Dla tych, którzy szukają Ducha ... [J. Krishnamurti:] U stóp mistrza. — M. Collins: Światło na ścieżce. — Głos milczenia. Madras: Bibl. Pol.-Indyjska 1960, 194 s.

25. Dharma. Przeznaczenie, dobro i zło. Madras: Bibl. Pol.-Indyjska 1961, V, 92 s.

26. P. Carus: Nauka Buddy. Ze starych ksiąg. Madras: Bibl. Pol.-Indyjska 1962, VII, 214 s. Wyd. 2 Bombay: Bibl. Pol.-Indyjska 1969.

27. A. Ghose: Joga i co w niej pomaga. Madras: Bibl. Pol.-Indyjska 1962, XL, 258 s.

28. Podstawy hinduskiej kultury. Z różnych autorów przeł. ... T. 1. Madras: Bibl. Pol.-Indyjska 1964, 168 s.

Zawiera teksty autorów: A.K. Banerdzi, A. Coomaraswami, R. Tagore, Dż.Cz. Wadijar.

29. Wianuszek Droгоценy o Dharmie Buddy wśród Ptaków. (Ludowa pieśń tybetańska). Wstęp i tłum. ... Madras: Bibl. Pol.-Indyjska 1967, VI, 41 s.

30. J. Krishnamurti: Uwagi o ludziach i życiu. Madras: Bibl. Pol.-Indyjska 1968, 204 s. Wyd. 2 Bombay: Bibl. Pol.-Indyjska 1970.

31. J. Krishnamurti: Przemiana człowieka. Bombay: Bibl. Pol.-Indyjska 1969, 96 s. Wyd. nast. tamże 1975.

32. J. Krishnamurti: Nowe podejście do życia. Bombay: Bibl. Pol.-Indyjska 1975, 23 s.

33. D. Brunton: Ścieżkami jogów. Przekł. z ang. z upoważnienia autora ... Wwa: Pegaz [1992], 422 s.

34. J. Krishnamurti: Uwagi o życiu. Wr.: Thesaurus Press 1992, 109 s.

Prace redakcyjne

1. The Scarlet Muse. An anthology of Polish po-

ems. Edited by ... and H.B. Bhatt. Bombay: Nalanda, Tripathi 1944, 128 s.

W.D. podp.: Umadevi.

Zawiera przekłady wierszy 35 poetów polskości od XVI w. do współczesności.

2. Polish poetry. Bombay [ok. 1945]. *The Indo-Polish Library*, nr 20.

3. All for freedom. The Warsaw epic. Edited by ... Swatantrapur: The Indo-Polish Library 1946, 217 s.

W.D. podp.: Umadevi.

Praca zbiorowa zawierająca artykuły: ... O. Haleckiego, M. Kridla, M. Kunciewiczowej, S. Nowakowskiego, S. Strońskiego, S. Zahorskiego oraz dokumenty. Cztery części poświęcone: historii Warszawy; obronie Warszawy w 1939 r.; okupacji i podziemnemu ruchowi oporu 1939-1944; powstaniu warszawskiemu.

4. Polish short stories. Edited by ... Bombay 1946, XII, 160 s. *The Indo-Polish Library*, nr 35.

W.D. podp.: Umadevi.

Zbiór przekładów opowiadań i fragmentów prozy pisarzy: J. Weyssenhoff, M. Konopnicka, S. Żeromski, W.S. Reymont, F. Gwiżdż, K. Tetmajer, E. Małaczewski, H. Sienkiewicz, W. Majewski, [T.M. Narolewski] J. Pietrkiewicz, H. Naglerowa.

5. „The winter maidens” and other short stories. Edited by ... Swatantrapur, Aundh: The Indo-Polish Library 1947, 182 s.

W.D. podp.: Umadevi.

Zbiór przekładów nowel i fragm. prozy autorów: K. Tetmajer, P. Choynowski, W.S. Reymont, J. Meissner, J. Kariski [pseud.].

6. K. Kantak: Dzieje uchodźstwa polskiego w Libanie 1943-1950. [Wyd. ...]. Bejrut 1955, 212, VIII s.

7. Różne głosy o nowej nauce. Sandżiwa Rao, Ewelina K., M. Frydman, Francis de Miomandre, L.C.S., P. Dżajakar, M.A. Payne. [Wyd.] ... Madras: W. Dynowska 1957, 106 s.

Wypowiedzi wyznawców nauk Krishnamurtiego.

OPRACOWANIA (wybór)

Wywiady: Gandhi, aszramy i Tybetańczycy. Rozm.: A. Boniecki, M. Skwarnicki. *Tyg. Powsz.* 1969 nr 43: „Pokazać Polsce Indie a Indiom Polskę”. Rozm. J. Chociłowski. *Kontynenty* 1970 nr 3.

SWPP 2. — RL 1971 (J. Chudek).

[Antologia indyjska:] F. Machalski. *Prz. Orient.* 1959 nr 4; F. Machalski. *Znak* 1960 nr 6. — I. Hradyska: Umadevi. *Wiadomości*, Londyn 1960 nr 35/36. — K. Drygas: Biblioteka Polsko-Indyjska w Madrasie. *Prz. Hum.* 1963 nr 1. — J. Jeziorkowska: Biblioteka Polsko-Indyjska. *Wiadomości*, Londyn 1964 nr 4. — E. Pawlik: W.D. *Wież* 1969 nr 5. — T. Pobożniak: Gandhi a Polska. *Prz. Orient.* 1969 nr 4. — A. Boniecki: W. Umadevi-Dynowska. *Tyg. Powsz.* 1971 nr 19. — T. Gerlach: W.D. *Prz. Orient.* 1971 nr 4. — I. Hradyska: Hinduśka ze słowiańska iwarza. *Wiadomości*, Londyn 1971 nr 35. — H. Potulicka: Paradoks czy synteza? *Wiadomości*, Londyn 1971 nr 35. — A. Żacyński: Umadevi. *Za i Przeciw* 1972 nr 13. — E. Dolńska: Świetlista Dusza. *Orzeł Biały*, Londyn 1981 nr 206. — S. Tokarski: Orient i kontrkultury. Wwa 1984 [m.in. o przekładach W.D.].

J.Cz.

DZIARNOWSKA Janina 1903-1992

Do 1949 podpisywała przekłady nazwiskiem: Tołwińska.

Krypt.: jd.

Powieściopisarka, tłumaczka.

Urodzona 15 listopada 1903 w Juzowce (obecnie Donbas) na Ukrainie; córka Kazimierza Tołwińskiego, inżyniera, i Marii z Markowskich. Po przyjeździe do kraju w 1918 zamieszkała z rodzicami w Olkuszu pod Kielcami, gdzie w 1919 ukończyła szkołę średnią. W tymże roku przeniosła się do Warszawy i w 1920-25 studiowała na Wydziale Pedagogicznym Wolnej Wszechnicy Polskiej. W 1920 należała do lewicowego Związku Studentów Wolnej Wszechnicy, zorganizowanego dla zademonstrowania protestu przeciw wojnie z bolszewicką Rosją. W 1921-31 pracowała jako nauczycielka w szkole powszechnej w Markach pod Warszawą, a następnie jako urzędniczka w Głównym Urzędzie Statystycznym i w Polskim Monopolu Spirytusowym. Od 1932 działała na terenie Warszawskiej Spółdzielni Mieszkaniowej (WSM) – w Robotniczym Towarzystwie Przyjaciół Dzieci, a w 1934 w stowarzyszeniu Szklane Domy. Twórczość literacką rozpoczęła około 1930, pisząc powieść „Maritta” (rękopis zniszczony w czasie wojny). Debiutowała w 1934 utworami prozą drukowanymi w *Robotniku*. W tymże roku zaczęła publikować przekłady z języka rosyjskiego. W 1936 wstąpiła do KPP i współpracowała z Komunistycznym Związkiem Młodzieży Polski na Żoliborzu (1936-38). W połowie 1937 została sekretarzem redakcji pisma *Życie WSM*. W czasie okupacji niemieckiej przebywała w Warszawie. Uczestniczyła w organizowaniu pomocy dla rodzin aresztowanych i opieki nad dziećmi i młodzieżą. Po wojnie mieszkała nadal w Warszawie. W 1945 została członkiem PPR (od 1948 w PZPR). Kontynuowała działalność społeczną; w 1945-46 była członkiem zarządu WSM, w 1947-49 członkiem zarządu Robotniczego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci. W 1948 wyszła za mąż za Antoniego Dziarnowskiego, motorniczego, działacza związkowego. W tym czasie podjęła pracę literacką. Po 1949 zaczęła ogłaszać powieści i liczne przekłady z literatury rosyjskiej. W 1951 została członkiem ZLP. Od 1958 współpracowała stale z czasopismem *Kraj Rad*. Za twórczość dla dzieci i młodzieży otrzymała w 1961 nagrodę literacką Prezesa Rady Ministrów. W 1965-72 była członkiem Zarządu Głównego ZLP. W 1968 rozpoczęła stałą współpracę z *Nowymi Książkami*, w których ogłaszała liczne recenzje. W 1966-71 była członkiem Centralnej Komisji Kontroli Partyjnej PZPR. Odbiła wiele podróży związanych z pracą literacką i działalnością w ZLP; była w ZSRR (1963, 1965, 1970), Bułgarii (1965) i Algierii (1966, 1967). Od 1971 ogłaszała przekłady z

języka rosyjskiego w *Literaturze na Świecie* i w *Literaturze Radzieckiej*. Za twórczość artystyczną otrzymała wiele nagród polskich i zagranicznych, m.in. nagrodę Prezesa Rady Ministrów (1979), dyplom honorowy Wschodniozwiązkowej Agencji Praw Autorskich ZSRR (1980), radziecką nagrodę im. M. Gorkiego (1983), nagrodę im. L. Waryńskiego (1983), Odznaczona Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1964) i Orderem Sztandaru Pracy II klasy (1974). Zmarła 22 grudnia 1992 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Jesteśmy z Nowej Huty. [Opowieść]. Wwa: MON 1951, 138 s.

Wyd. osob. fragm. pt. Wielki dzień. Wwa: Iskry 1952, 13 s.

2. Powieść o Annie. Wwa: Prasa Wojsk. 1951, 230 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: MON 1951; wyd. 3 popraw. i uzup. Wwa: KiW 1971.

Przekł.: chiń.: [Szanghaj po 1953], – niem.: Das Haus an Rennbahn. [Przeł.] R. Pabel. Dresden 1953, – węgier.: Anna útja. [Przeł.] I. Mészáros. [Budapest] 1952.

3. Spotkanie na Placu Konstytucji. [Publicystyka]. Wwa: KiW 1952, 31 s.

4. Miasto nowych ludzi. Powieść. Wwa: Czyt. 1953, 406 s. Wyd. 2 tamże 1954.

5. Arkusz A-7. Powieść. Wwa: Czyt. 1956, 478 s.

6. ... gdy inni dziećmi są. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1960, 363 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1962, wyd. 3 1965, wyd. 4 1967, wyd. 5 1969, wyd. 6 1971, wyd. 7 1972, wyd. 8 1974 [właśc. 1973], wyd. 10 [!] 1978, wyd. 11 [właśc. 10] 1985.

Nagroda Ministra Kultury i Sztuki w 1961.

Przekł.: niem.: Treffpunkt Wola. [Przeł.] H. Bereska. Berlin [1964], – ros.: Kogda drugie ešče deti. [Przeł.] T. Lure-Gribova. J. Viner. Moskwa 1963, – ukr.: Količše młi - dity. [Przeł.] O. Stajec'kyj. Kiv 1966.

7. Szlakiem rzeki podziemnej. [Reportaż]. Wwa: Czyt. 1965, 239 s.

Wrażenia z podróży odbytej trasą budowy rurociągu naftowego.

8. Słowo o Brunonie Jasieńskim. [Powieść]. Wwa: KiW 1978, 496 s. Wyd. 2 tamże 1982.

Nagroda Prezesa Rady Ministrów w 1979.

9. Gdy spada lawina. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1986, 336 s.

Przekłady

1. M. Łukianow: Kraina perkalików. Kronika historyczna. Wwa: Księg. Tom 1934, 297 s.

Przekł. podp.: J. Tołwińska

2. [I. Marszak] M. Iljin: Słońce na stole. Opowiadania o świetle. Wwa: Księg. Popularna [1935].

81 s. Wyd. nast.: [wyd.2] Wwa: Czyt. 1950, [wyd. 3] tamże 1950. Przedr. w tegoż: *Opowiadania o przedmiotach*. Wwa: Czyt. 1950.

W wyd. 1 przekł. podp.: J. Tołwińska.

3. I. Marszak] M. Iljin: Czarno na białym. Opowiadania o książkach. Wwa: Księg. Popularna 1938, 148 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Czyt. 1949; wyd. 3 popraw. Wwa: NK 1958, tamże: wyd. 4 popraw. 1960, wyd. 5 1962, wyd. 6 1964, wyd. 7 1966, wyd. 8 1968.

W wyd. 1 przekł. podp.: J. Tołwińska.

4. E. Dańko: Chińska tajemnica. [Powieść]. Przel.: ... i H. Rogalowa. [Wwa:] Czyt. 1949, 207 s. Wyd. 2 tamże 1949.

J.Dz. podp.: J. Tołwińska.

5. S. Daszkałow: Wielkie święto Gjoszki. [Opowiadania]. Wwa: MON 1950, 34 s.

6. A. Gajdar: Błękitna filiżanka. [Opowiadanie]. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 28 s.

7. I. Kożedub: W służbie ojczyzny. [Opowiadania]. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 365 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: MON 1951, wyd. 3 pt. Myśliwiec w boju, tamże 1960.

Wyd. osob. fragm. pt. W szkole i w boju. Wwa: MON 1951, 190 s.

8. L. Lagin: Pancernik „Aniuta”. [Powieść]. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 98 s. Wyd. 2 [Wwa: Redakcja *Nowej Wsł*] 1951.

9. L. Pantielejew: Opowiadania o dzieciach. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 268 s. Wyd. 2 Wwa: MON 1951.

10. E. Dańko: Zagadka. Opowieść. Przel.: ... i H. Rogalowa. [Wwa:] Czyt. 1951, 195 s.

J.Dz. podp.: J. Tołwińska.

11. G. Kublicki: Jenisej, rzeka syberyjska. [Powieść]. Wwa: MON 1951, 278 s.

12. A. Musatow, M. Czaczko: Ogniska na wzgórzach. [Powieść]. Wwa: MON 1951, 253 s.

13. E. Wygodzka: Płomień gniewu. [Powieść]. Wwa: MON 1951, 223 s.

14. B. Izjumski: Purpurowe naramienniki. [Powieść]. Wwa: MON 1952, 577 s. Wyd. 2 tamże 1953.

15. I. Marszak] M. Iljin: Ujarmienie przyrody. [Książka dla młodzieży]. Wwa: Iskry 1953, 169 s.

16. I. Szamiakin: Głęboki nurt. [Powieść]. Wwa: MON 1953, 327 s. Wyd. 2 tamże 1954.

17. N. Bogdanow: Pojedynek z widmem i inne opowiadania. Wwa: NK 1954, 85 s.

18. K. Simonow: Towarzysze broni. [Powieść]. Wwa: MON 1954, 693 s. Wyd. 2 tamże 1956.

19. W. Panowa: Sierioża. Parę zdarzeń z życia małego chłopczyka. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1956, 150 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1962, wyd. 3 1964, wyd. 4 1965, wyd. 5 1986.

20. W. Dudincew: Nie samym chlebem ... [Powieść]. Przel.: ... Z. Gadzinianka, M. Pietkiewicz. Wwa: Czyt. 1957, 546 s.

21. W. Panowa: Powieść sentymentalna. Wwa: Czyt. 1959, 317 s. Wyd. 2 tamże 1987.

22. K. Simonow: Dymy ojczyste. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1959, 195 s.

23. S. Krawczyński: Rosja podziemna. [Biografie działaczy społecznych i politycznych XIX w.]. Wwa: Czyt. 1960, 270 s.

24. M. Szaginian: Ludzie i maski. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1960, 355 s.

25. M. Szaginian: Przygoda damy z towarzystwa. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1960, 158 s.

26. W. Aksenow: Koledzy. [Powieść]. Wwa: Iskry 1961, 209 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1963, wyd. 3 1972, wyd. 4 1978.

27. Biały stożek Alaidu. Wybór opowiadań fantastyczno-naukowych. Wwa: Iskry 1961, 221 s.

Zawiera utwory autorów: G. Curkin, A. Dnieprow, M. Duntau, G. Gurewicz, W. Saparin, W. Sawczenko, A. Strugacki, W. Żurawłowa.

28. W. Tendriakow: W pogoni za jutrem. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1961, 479 s.

29. N. Adamian: 03. [Powieść]. Wwa: KiW 1962, 123 s.

30. Alfa Eridiana. Wybór opowiadań fantastyczno-naukowych. Przel.: ..., M. Kumorek, E. Wołyńczyk. Wwa: Iskry 1962, 225 s.

W przekł. J.Dz.: A. Strugacki, B. Strugacki: Indywidualne hipotezy; G. Altof: Symfonia bohaterka; W. Żurawłowa: Astronauta.

31. E. Kozakiewicz: Niebieski zeszyt. [Powieść]. Wwa: NK 1963, 125 s.

32. I. Marszak] M. Iljin: Wspomnienia chłopca okrętowego Zachara Zagadkina. [Powieść]. Wwa: NK 1963, 151 s.

33. K. Simonow: Każdy dzień jest długi. Notatki frontowe. Wwa: KiW 1966, 123 s.

34. W. Tendriakow: Spotkanie z Nefretete. [Powieść]. Wwa: PIW 1967, 123 s.

35. N. Dawydowa: Całe życie i jeszcze dwie godziny. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1968, 236 s.

36. W. Sangi: Zwodnicze gody. [Powieść]. Wwa: KiW 1968, 252 s.

37. W. Tendriakow: Zgon. [Powieść]. Wwa: PIW 1969, 263 s. Wyd. 2 tamże 1978.

38. I. Irosznikowa: Dwie matki. [Powieść]. Wwa: KiW 1970, 301 s. Wyd. 2 tamże 1975.

39. A. Barto: Radiostacja nadziei. [Powieść]. Wwa: KiW 1971, 334 s.

40. M. Szatrow: Bolszewicy. [Dramaty]. Wwa: KiW 1971, 226 s.

Zawartość: Bolszewicy; Szósty lipca.

41. J. Trifonow: Zamiana. [Opowiadania]. Wwa: PIW 1971, 209 s. Wyd. 2 Wwa: KiW 1978.

42. B. Wasiliew: A zorze tutaj ciche. *Kraj Rad* 1971 nr 34-44, 46.

43. [D. German] D. Granin: Miesiąc do góry nogami. [Reportaż]. Wwa: KiW 1972, 356 s.

44. J. Siemienow: Bomba dla pana przewodniczącego. [Powieść]. Wwa: KiW 1973, 325 s.

45. W. Kornakow: Samotnik. [Powieść]. Wwa: KiW 1980, 218 s.

46. W. Szukszyn: Przyszedłem dać wam wolność. [Powieść]. Wwa: KiW 1982, 483 s. Wyd. 2 także 1987.

47. J. Trifonow: Stary. [Powieść]. Wwa: KiW 1983, 261 s.

48. B. Pilniak: Maszyny i wilki. Przeł. i post. opatrzyła ... Wwa: Czyt. 1984, 345 s.

49. B. Proskurin: Imię twoje. [Powieść]. Przeł. i M. Tywonek. Wwa: KiW 1984, 831 s.

50. J. Trifonow: Czas i miejsce. Powieść w trzy-nastu rozdziałach. Wwa: Czyt. 1985, 358 s. Nagroda Funduszu Literatury w 1986.

51. J. Trifonow: Odblask ognia. [Powieść]. Wwa: KiW 1987, 252 s.

52. B. Pilniak: „Czarny Książę”. Opowiadania. Wwa: KiW 1988, 218 s.

53. B. Pilniak: Nagi rok. [Powieść]. Wwa: PIW 1988, 185 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1956, 1990. — Wywiad: Życiorys. [Rozm.] J. Strzemzałski. *Kultura* 1987 nr 18.

SWPP 1. — PP (E.Głębička) — LP (red.) — NSLD (K. Kuliczowska).

[Miasto nowych ludzi:] Z. Florczak: Na marginesie jednej książki. *Nowa Kult.* 1953 nr 51/52; A. Lam: Dokonania i perspektywy. *Życie Lit.* 1954 nr 4; S. Lastik. *Twórczość* 1954 nr 3. — [Słowo o Brunonie Jasińskim:] B.S. Kunda. *Życie Lit.* 1978 nr 51; T. Drewnowski. *Polityka* 1979 nr 6; W. Sadkowski: Jasiński J. Dziarnowskiej. *Literatura* 1979 nr 1; S. Tomala: Bruno Jasiński po latach. *Mies. Lit.* 1979 nr 4. — J. Maruszewski: Po dwudziestu siedmiu latach. *Nowe Książ.* 1988 nr 1.

E.G.

DZIECHCIŃSKA Hanna

ur. 1924

Historyk literatury.

Urodzona 21 stycznia 1924 w Warszawie; córka Romana Rybarskiego, profesora Uniwersytetu Warszawskiego (UW), i Jadwigi z Jastrzębskich.

Uczęszczała do szkoły średniej Jadwigi Kowalczykówny i Jadwigi Jawórkówny. W czasie okupacji niemieckiej przebywała nadal w Warszawie; maturę otrzymała na tajnych kompletach w 1942. W 1942-44 zaliczyła dwa lata polonistyki na tajnych kompletach UW oraz dwa lata Miejskiej Szkoły Handlowej prof. Edwarda Lipińskiego. W 1944 wyszła za mąż za Adama Dziechcińskiego, prawnika (rozwód w 1963). Od 1949 studiowała na Wydziale Polonistyki UW i w 1952 otrzymała magisterium. W 1948-50 pracowała jako korektorka w Państwowych Zakładach Wydawnictw Szkolnych, w 1950-53 była redaktorem w Państwowym Instytucie Wydawniczym. W 1953 zaczęła pracować w Pracowni Historii Literatury XVI w. (później Pracownia Literatury Staropolskiej) Instytutu Badań Literackich (IBL) PAN. Debiutowała w 1954 artykułem „Z klasą IX na wystawie «Odrodzenie w Polsce»”, opublikowanym w *Polonistyce* (nr 1). W 1963 otrzymała tytuł doktora nauk humanistycznych na podstawie pracy „Procesy beletryzacji polskiej prozy historiograficznej XVI w.” (promotor prof. Kazimierz Budzyk). W tymże roku prowadziła zajęcia na studium doktoranckim UW. Tytuł doktora habilitowanego otrzymała w 1971 na podstawie pracy „Biografistyka staropolska w latach 1474-1627. Kierunki i odmiany”, w 1973 stanowisko docenta w IBL PAN. W 1977 została redaktorem naczelnym serii wydawniczej IBL – *Literary Studies in Poland*, w 1981 przekształconej w czasopismo. W 1986 otrzymała tytuł profesora nadzwyczajnego, w 1991 tytuł profesora zwyczajnego. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Proza staropolska. Problem gatunków i literackości. Wr.: Ossol. 1967, 118 s. IBL PAN.

Zawartość: Zagadnienia teoretyczne w badaniach nad parali-racką prozą staropolską (piśmiennictwo historiograficzne); Historiografia polska na tle piśmiennictwa prozatorskiego w XVI w.; Elementy beletryzacyjne w polskim kronikarstwie XVI wieku; Z zagadnień gatunku biograficznego w piśmiennictwie staropolskim; „Żywoć i śmierć Jana Tarnowskiego” [S. Orzechowskiego]; Uwagi końcowe.

2. Biografistyka staropolska w latach 1476-1627. Kierunki i odmiany. Wr.: Ossol. 1971, 157 s. IBL PAN.

Zawartość: Podstawowe wyznaczniki gatunku biograficznego w tradycji literackiej i kulturowej; Biografia jako fragment historii; Biografia – panegiryk; „Żywoty świętych” Piotra Skargi na tle biografistyki renesansowej; Zakończenie.

3. W krzywym zwierciadle. O karykaturze i pamfletach czasów Renesansu. Wr.: Ossol. 1976, 167 s.

Zawartość: Uwagi wstępne. — Portret; Karykatura i pamflet jako jej odmiana; Epigramat jako wypowiedź deprecjonująca; Dialog jako wypowiedź deprecjonująca; Śmieszność w konwencji a śmieszność intencjonalna. — Zakończenie.

4. Literatura a zabawa. Z dziejów kultury literackiej w dawnej Polsce. Wwa: PWN 1981, 247 s.

Zawartość: Słowo wstępne. – Słowo pisane i mówione w życiu towarzyskim i obyczaju społecznym; Zabawa w maskaradę; Tekst literacki – źródło zabawy. – Zamknięcie.

5. Oglądanie i słuchanie w kulturze dawnej Polski. Wwa: PWN 1987, 274 s.

Zawartość: Słowo wstępne. – Staropolska ikonosfera i audiosfera; „Wizualność” literatury staropolskiej; Oralność polskiego tekstu literackiego. – Zakończenie.

6. O staropolskich dziennikach podróży. Wwa: Wydawn. IBL 1991, 121 s.

Zawartość: Słowo wstępne. – Podróż – jej miejsce w świadomości społecznej XVI-XVII wieku; Miasto widziane oczyma staropolskich peregrynantów; Relacje z podróży XVI-XVII wieku, w Polsce i na Zachodzie Europy. Charakterystyka porównawcza. – Zakończenie.

Rozprawy i studia w czasopiśmie z książkami zbiorowych, m.in.: Kształtowanie elementów beletrystycznych wczesnej prozy pamiętnikarskiej. W: *Studia z dawnej literatury polskiej, słowackiej ...* Wr. 1963 s. 72-83. – Z zagadnień „literackości” jako kategorii historycznej. *Studia Estet.* 1964 t. 1 s. 183-197. – Utylizaryzm prozy szesnastowiecznej a procesy beletrystycyjno-epickie. W: *Styl i kompozycja.* Wr. 1965 s. 13-26. – O metodologicznych zagadnieniach współczesnej komparatystyki. *Ruch Lit.* 1966 nr 1 s. 1-13. – Z zagadnień gatunku biograficznego w piśmiennictwie staropolskim. *Ruch Lit.* 1967 nr 4 s. 175-187. – Szlachcic idealny w „Żywocie człowieka poczciwego” czyli narracja perswazyjna. *Pam. Lit.* 1969 z. 4 s. 45-64. – Żywot Jana Tarnowskiego, pióra Stanisława Orzechowskiego, staropolska biografia pochwalna. *Odrodz. i Refor. w Polsce* t. 15: 1970 s. 67-87. – Parenetyka – jej tradycje i znaczenie w literaturze. W: *Problemy literatury staropolskiej.* Wr. 1972 s. 355-390. – O staropolskim paszkwile imiennym i jego odmianie epigramatycznej. *Pam. Lit.* 1973 z. 4 s. 23-42. – O staropolskim portrecie literackim czasów renesansu. W: *Literatura staropolska i jej związki europejskie.* Wwa 1973 s. 131-146. – Szyderstwo i ironia jako komponenty karykatury staropolskiej. W: *Estetyka, poetyka, literatura.* Wr. 1973 s. 167-186. – Parodia, kierunki jej rozwoju i kształtowanie się pojęcia. W: *Problemy literatury staropolskiej.* Ser. 3. Wr. 1978 s. 271-294. – Humanisme et parodie dans „Don Quichotte” de Cervantes. L’Humanisme dans les lettres espagnoles. [Paris] 1979 s. 327-336. – Portrait littéraire panegyrique de la Renaissance en Pologne face à l’héritage de l’antiquité et la civilisation de l’époque. *Italia Venezia e Polonia tra medio evo e eta moderna* 1980 s. 485-496. – Zabawa jako komponent życia literackiego w dawnej Polsce. W: *Z dziejów życia literackiego w Polsce XVI i XVII wieku.* Wr. 1980 s. 71-95. – Parawizualność literatury staro-

polskiej jako element ówczesnej kultury. W: *Słowo i obraz.* Wwa 1982 s. 97-112. – Les manifestations parathéâtrales en Pologne aux XVIe et XVIIe siècles, leurs place dans la culture de l’époque. W: *Vita teatrale in Italia e Polonia fra Seicento e Settecento.* Wwa 1984 s. 271-278. – Rola i miejsce gatunku literackiego w procesach odbioru. W: *Publiczność literacka i teatralna w dawnej Polsce.* Wwa 1985 s. 51-65. – Les composants médiévaux et Renaissants dans l’hagiographie en Pologne: l’exemple de Piotr Skarga. [Przeł.:] M. Blumstein. *Ricerche Slavistiche,* Rzym 1990 t. 37 s. 123-131. – Les écoles des jésuites et la culture de spectacles dans l’ancienne Pologne. *Acta Univ. Wratisl.* 1991 nr 1321 s. 51-60.

Prace redakcyjne

1. *Literary Studies in Poland.* Red. nac. ... Wr.: Ossol. 1978 – IBL PAN.

Z. 1. Theory of literature in Poland, 1978. – Z. 2. Sociology of literature in Poland, 1978. – Z. 3. Renaissance, Baroque, 1979. – Z. 4. The Age of Enlightenment, 1979. – Z. 5. The Romanticism, 1980. – Z. 6. The Positivism, 1980. – Z. 7, 8. [bez podtytuł.], 1981. – Z. 9. Folklore, 1981. W 1981 seria została przekształcona w czasopismo.

2. Z dziejów życia literackiego w Polsce XVI i XVII wieku. Praca zbiorowa. Red. ... Przedm.: S. Żółkiewski. Wr.: Ossol. 1980, 273 s. IBL PAN.

3. Publiczność literacka i teatralna w dawnej Polsce. Praca zbiorowa pod red. ... Wwa: PWN 1985, 210 s.

4. Kultura żywego słowa w dawnej Polsce. Praca zbiorowa pod red. ... Wwa: PWN 1989, 305 s. IBL PAN.

5. Staropolska kultura rękopisu. Praca zbiorowa pod red. ... Wwa: IBL PAN 1990, 227 s.

6. C. Backvis: Renesans i barok w Polsce. *Studia o kulturze.* Wybór i oprac. ..., E.J. Głębińska. Wwa: PWN 1993, 366 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988.

[Proza staropolska.] B. Królikowski: Literackość staropolskiej historiografii. *Ruch Lit.* 1969 nr 3; E. Kotarski: Z badań nad staropolską prozą paraliteracką. *Prz. Hum.* 1970 nr 3. – [Biografistyka staropolska w latach 1476-1627:] J. Tazbir. *Kwart. Hist.* 1972 nr 1; [M. Kosman] M.K. *Studia Źródłozn.* 1973 t. 18. – [W krzywym zwierciadle:] E. Kotarski. *Odrodz. i Refor. w Polsce* 1977; A. Siomkajtówna. *Pam. Lit.* 1977 z. 3. – A. Karpiński. *Prz. Hum.* 1984 nr 1. [rec.: Literatura a zabawa.]

J.Z.

DZIEDZIC EMIL 1914-1943

Poeta, prozaik.

Urodzony 30 stycznia 1914 w Ochmanowie pod Wieliczką; wychowywała go babka. Po ukończeniu siedmiu klas szkoły ludowej przez rok pracował

wał zarobkowo we dworze w rodzinnej wsi (1928), a potem zatrudnił się jako pomocnik kupiecki i dojeżdżał do pracy do Krakowa. Około 1929 zamieszkał na krótko w Krakowie, został członkiem ZMW „Znicz”, po czym powrócił do Ochmanowa, gdzie założył i prowadził Koło Młodzieży (ZMW „Znicz”). Poświęcając czas działalności organizacyjnej, utracił stałą posadę i utrzymywał się z zasiłku dla bezrobotnych. Około 1933 przeniósł się do Sanoka i zarabkował jako robotnik w tartaku. Aresztowany za próbę zorganizowania wystąpienia załogi z żądaniem podniesienia płac, przebywał ponad cztery miesiące w więzieniu w Sanoku. Po wyjściu na wolność i bezskutecznym poszukiwaniu pracy, udał się do Krakowa. Debiutował jako poeta w 1934 wierszem pt. „Szumią olchy”, opublikowanym w *Zniczu* (nr 2). Z chwilą pierwszych publikacji prasowych rozpoczął pisać wędrowki po powiecie połączone z prowadzeniem agitacji politycznej i ustną prezentacją własnej twórczości. Jednocześnie jako poeta, reportażysta i publicysta współpracował m.in. z *Nową Wsią* (1935-36). W 1936, po uchwale ZMW w Krakowie wykluczającej go z tej organizacji (razem z kilkoma innymi radykalnymi działaczami) i rozwiązującej Koło w Ochmanowie, wstąpił do Stronnictwa Chłopskiego; był sekretarzem Powiatowego Komitetu Wykonawczego w Wieliczce. Należał do KPP. Przemierzając pieszko okolice (województw krakowskiego i lwowskiego) nadsyłał korespondencje m.in. do *Chłopskiego Jutra* (ok. 1936), *Krakowskiego Kuriera Wieczornego* (1937-39), *Nurtów* (1937-39). W tym czasie podjął pracę nad powieścią pt. „W obcęgach walki”. Aresztowany ponownie wiosną 1937, po miesiącu spędzonym w więzieniu św. Michała w Krakowie, powrócił do wędrownego trybu życia i związanej z nim działalności politycznej i literackiej; zajmował się m.in. rozprowadzaniem *Dziennika Popularnego* i innych pism lewicowych. Po wybuchu II wojny światowej przebywał we Lwowie, gdzie, po zajęciu miasta przez ZSRR, publikował m.in. w *Czerwonym Sztandarze* (1939-41) i *Nowych Widnokręgach* (1941). Działal w lwowskim oddziale Związku Radzieckich Pisarzy Ukrainy. W momencie wkroczenia wojsk niemieckich, w czerwcu 1941, opuścił Lwów i po nieudanej próbie przedostania się na wschód dotarł w okolice Krakowa. Jesienią 1941 nawiązał kontakt z konspiracyjną Grupą Komunistyczną Polska Ludowa i współpracował z wydawanym przez nią pismem *Polska Ludowa*. Wstąpił do Związku Robotniczo-Chłopskiego, a następnie w 1942-43 był współorganizatorem PPR i Gwardii Ludowej w obwodzie krakowskim; dowodził jednym z jej oddziałów, pełnił funkcję sekretarza komitetu PPR na okręg jasielsko-gorlicki. Pisał pieśni

partyzanckie. W maju 1943 wszedł w skład komitetu obwodowego PPR w Krakowie i redagował jej organ, *Trybunę Ludu*. We wrześniu 1943 został aresztowany przez gestapo i osadzony w więzieniu na Montelupich w Krakowie. Zginął 15 października 1943 rozstrzelany w publicznej egzekucji w Krakowie¹.

TWÓRCZOŚĆ

1. Robotnik wiejski, potem drzewny, obecnie literat ludowy. [Pamiętnik]. W: Z. Mysłakowski, F. Gross: Robotnicy piszą. Kr. 1938 s. 356-381.

2. Wybór poezji i prozy. Oprac. i wstęp: A. Olcha. Wwa: LSW 1955, 182 s.

Tyt. na okł.: Wybór utworów.

Zawartość: Wiersze i pieśni partyzanckie. — Z prozy: Droga. [Fragm. nie ukończony powieści; pierwodr. *Nowe Widnokrege* 1941 nr 3-6; pierwotny tytuł: W obcęgach walki.]

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — LP (red.). — SBDPRR (A. Przygoński).

Towarzysz Emil. *Tryb. Ludu* [konspir.; Kr.] 1943 nr 9. — A. Olcha: E. Dz. — piewca proletariatu wiejskiego. *Pr. Sztand.* 1955 nr 10. — A. Olcha: E. Dz. W: Opowiemy wam jak walczyli. Kr. 1962. — J. Olszyński: Na Podhalu. *Ziel. Sztand.* 1962 nr 17 [dot. głównie lat 1942-43]. — R. Jurek: Trzecie piętro. W: Cyganeria i polityka. Wwa 1964 s. 442-55 [dot. głównie pobytu E. Dz. w więzieniu św. Michała w Kr. w 1936]. — A. Olcha: Emil. W: Żywe ognia. Wwa 1965 — J. Grygiel: Partyzancki epos. *Widnokrag* 1967 nr 6. — A. Burda: Lata walki i nadziei. Kr. 1970 passim. — J. Szczawiej: Ciosy. Wwa 1975 passim.

B.T.

DZIEKOŃSKI Albin
1892-1940

Poeta.

Urodzony 28 kwietnia 1892 w Piotrkowiczach pod Kobryniem na Polesiu w rodzinie ziemiańskiej; syn Albina Dziekońskiego, marszałka szlachty powiatu kobryńskiego, i Jadwigi z Orzeszków, primo voto Bertholdi, dalekiej krewnej Elizy Orzeszkowej. Nauki początkowe pobierał w domu. W 1905 wyjechał z rodziną do Drezna. Po powrocie do kraju uczył się w gimnazjum w Warszawie, potem w Rydze. Usynowiony przez dalekich krewnych, zamieszkał w majątku Mogiłowie w powiecie wołkowskim, pod Grodnem. Studiował przez rok nauki rolnicze w Belgii. Zagrożony gruźlicą, a także z powodu wrodzonej wady serca przerwał studia i przez pewien czas przebywał w Davos. Następnie kontynuował naukę, studiując romanistykę na uniwersytecie w Lozannie (studia przerwane wybuchem I wojny światowej). Podczas wojny, zmobilizowany jako urzędnik wojskowy do armii carskiej,

¹ Wg S. Sterotwiński: Kronika życia literackiego w Polsce pod okupacją hitlerowską w latach 1939-1945. T. 1. Kr. 1988; jako datę śmierci E. Dz. można też przyjąć 21 lub 28 października 1943.

D

przebywał w Rosji. W 1917 ożenił się z Zofią Małińską. Do kraju powrócił w 1918 i do 1920 mieszkał w Warszawie. W 1920 wydał pierwszy tom poezji pt. „Bajki”. Następnie osiadł na stałe w Mogilowcach. Kontynuował twórczość literacką, publikując kolejne tomy poezji dzięki pomocy ciotecznej siostry, Marii Trębickiej. Ogłaszał wiersze i artykuły poświęcone sztuce m.in. w pismach *Dzień Polski* (1927, 1932-33), *Okolice Poetów* (1936-38). Po wybuchu II wojny światowej i zajęciu Mogilowca przez wojska radzieckie, został 30 września 1939 aresztowany i do marca 1940 był więziony w Mińsku. Jego dalszy los jest nieznany.

TWÓRCZOŚĆ

1. Bajki. Wwa: Druk. Nauk. W. Łazarskiego 1920, 132 s.
2. Bajki. Satyry. Liryka. Wil.: Pol. Druk. Nakł. Lux [1926], 150 s.
3. Elegie. Wwa: Nakł. i własność M. Trębicka [1928], 31 s.
4. Eklogi. [Wiersze]. Wwa: Nakł. i własność M. Trębicka 1931, 21 s.
5. Motywy z miasta troski niewyznanej, ciszy i podniesienia. [Wiersze]. Wwa: Nakł. i własność M. Trębicka 1931, 47 s.
6. Na zachód. [Wiersze]. Wwa: Nakł. i własność M. Trębicka 1932, 38 s.
7. Dwa głosy. Poezje. Wwa: Nakł. i własność M. Trębicka 1933, 45 s.
8. Dramat Lucyfera. Komentarz poetycki. [Poemat]. Wwa: F. Hoesick 1934, 68 s.
9. Rzeczy podejrzone. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1936, 117 s.
10. Zielone Mogilowce. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1939, 129 s.
11. Wybór poezji. Oprac. i wstęp: J. Poradecki. Wwa: PIW 1985, 327 s.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PP (E. Głębička). — LP (J. Poradecki).

W. Wolff: Twórcze południe. *Dzień Pol.* 1932 nr 355 [rec.]. Motywy z miasta ...J. — J. Krzyżanowski: Na polach elizejskich naszej literatury: Zapomniany poeta. *Kwart. Rzesz.* 1967 nr 1. — A. Gass: Cień poety. *Kultura* 1972 nr 2, nawiąz. tamże. K. Wyka: Poeta z cienia wydobyty, nr 5 (przedr. w tegoż: *Rzecz wyobraźni*. Wyd. 2 rozszerz. Wwa 1977). H. Zudro, nr 5, M. Trębicka, Korespondencja, nr 8.

E.G.

DZIEWANOWSKI Kazimierz

ur. 1930

Krypt.; K.D.; K.Dz.
Publicysta, reportażysta.

Urodzony 7 listopada 1930 w Warszawie; syn Kazimierza Dziewanowskiego, urzędnika, i Krystyny z domu Rosé, z zawodu inżyniera ogrodnika. W cza-

się okupacji niemieckiej przebywał w Warszawie i uczył się na tajnych kompletach Gimnazjum im. J. Zamojskiego. Po wojnie uczęszczał do gimnazjum w Konstancinie. Debiutował jako dziennikarz w 1946 na łamach *Młodej Rzeczypospolitej*. Po zdaniu matury w 1948 rozpoczął pracę w redakcji pisma *Nowa Wieś* (do 1954). Jednocześnie podjął studia na Uniwersytecie Warszawskim, początkowo na Wydziale Filologii Angielskiej, a po dwu latach na Wydziale Prawa; ukończył je w 1953. W 1955-67 pracował w redakcji tygodnika *Świat*, zajmując się początkowo reportażem krajowym, a następnie zagranicznym, przy czym odbywał liczne podróże. W 1955 otrzymał nagrodę im. J. Bruna. W 1964-70 współpracował jako recenzent z *Nowymi Książkami*. W 1968-74 był zatrudniony w dziale zagranicznym *Życia Warszawy*, drukował tu m.in. w 1973 cykl „Zanotowane w Syrii”. W 1971-72 ogłaszał w *Dookoła świata* cykl reportaży pt. „Księga zdziwień”. W 1973-81 należał do komitetu redakcyjnego tygodnika *Literatura*, w którym publikował recenzje i reportaże. Od 1969 był członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983); w 1978-82 wchodził w skład Zarządu Głównego i Prezydium Związku. Uczestniczył czynnie w Konwersatorium „Doświadczenie i Przyszłość” i w Komitecie Porozumiewawczym Stowarzyszeń Twórczych i Naukowych (1980-81). W 1981 był zastępcą redaktora naczelnego *Tygodnika „Solidarność”* oraz rzecznikiem prasowym Komitetu Organizacyjnego Kongresu Kultury Polskiej (przerwanego stanem wojennym). Od 1983 stale współpracował z miesięcznikiem *Przegląd Powszechny*. W 1987 otrzymał nagrodę Alana Ayckbourn’a i Michaela Frayna oraz nagrodę Dziennikarzy Niezależnych. W 1988 został członkiem Polskiego PEN Clubu. Uczestniczył w pracach Komitetu Kultury Niezależnej. W Komitecie Obywatelskim przy Lechu Wałęsie był członkiem komisji reform politycznych. Brał udział wiosną 1989 w obradach „okrągłego stołu” w podzespole do spraw środków masowego przekazu. Był członkiem Komitetu Założycielskiego SPP i na zjeździe założycielskim w 1989 został wybrany na członka Zarządu. W 1990 otrzymał nagrodę im. K. Pruszyńskiego przyznaną przez Zarząd Polskiego PEN Clubu. Od tegoż roku do listopada 1993 był ambasadorem Rzeczypospolitej Polskiej w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Świadek w kraju Kafki. Reportaż. Wwa: Iskry 1957, 239 s.

Reportaże sądowe.

2. Mahomet i pułkownicy. Reportaż ze skrzyżowania wszystkich dróg świata. Wwa: Iskry 1960, 336 s. Wyd. 2 uzup. tamże 1963.

3. [Pięć tysięcy] 5000 kilometrów przyszłości. [Współaut.:] A. Minkowski. Wwa: Iskry 1961, 108 s. Reportaż dot. radzieckiej nauki i techniki.

4. Reportaż o szkieleku i oku. Wwa: Iskry 1963, 310 s. Wyd. 2 także 1977. Zawiera 16 reportaży – sylwetek polskich uczonych.

5. Skorpion w namiocie biurowym. Wwa: KiW 1964, 167 s. Reportaż z Sudanu.

6. Archanioły i szakale. Reportaż sprzed potopu. Wwa: Iskry 1965, 293 s. Wyd. 2 także 1967. Reportaż z Nubii. Przekł. ros.: Archangely i šakaly. Reportaż nakanune potopa. [Przekł.] V.L. Kon. Moskwa 1968, – węgier.: Ozónviz vár Nübiaira. [Przekł.] E. Sebök. Budapest 1971.

7. Mój kolega czarownik. Wwa: Iskry 1967, 204 s. Reportaż o polskich lekarzach w Kongo. Przekł. słowac.: Mój kolega Čarodejník. Przel. S. Dúbrava. Bratislava 1969.

8. Kairskie ABC. Wwa: Iskry 1968, 405 s. Wyd. 2 także 1974.

9. Księga zdziewień. Wwa: Iskry 1972, 269 s. Reportaż na temat Azji.

10. Ocalenie faraona Ramzesa. Wwa: Ruch 1972, 54 s. Reportaż dot. badań archeologicznych w Egipcie.

11. Siedem miejsc osobliwych. [Reportaż]. Wwa: KAW 1975, 151 s. Reportaż z Iraku, Sudanu, Wietnamu, Egiptu, Japonii, Indii, Pakistanu.

12. Złoto piasków. [Reportaż]. Wwa: Czyt. 1976, 330 s. Wyd. 2 przejr. i uzup. także 1978. Reportaż o arabskiej nafcie. Przekł. słowac.: Zlato púšte. Przel. M. Krškošková. Bratislava 1979.

13. Biblia i karabin. [Reportaż]. Wwa: KAW 1978, 194 s. Reportaż z podróży po byłych koloniach brytyjskich.

14. Świat skarbów i tajemnic. Wwa: NK 1978, 154 s. Wydawnictwo popularne o archeologii dla młodzieży.

15. Brzemie białego człowieka. T. 1-2. Wwa: Czyt. 1981, 1989, 382 + 472 s. Historia Imperium Brytyjskiego.

16. Właśnie wróciłem. [Reportaż]. Wwa: Iskry 1981 [właśc. 1980], 298 s. Reportaż z podróży po świecie.

17. Zapowiada się ostra zima. [Opowieść]. Wwa: Iskry 1981, 165 s.

18. O kulawym diable i jego kulawym dziele. [Esej]. [Wwa]: Wydawn. Kom. Kultury Niezal.* [1985], 17 s.

19. Złom żelazny, śmiech pokoleń. [Esej]. Paris: Libella 1987, 194 s. Wyd. 2 Wwa: Pokolenie* 1989, 180 s.

Zawartość: Od autora. – Cz. 1. U schyłku dwudziestego wieku: Utopie, mity i życie codzienne; Dziewiąta dekada dwudziestego wieku; Dlaczego rok 1984 nie był „Rokiem 1984?”; Irracjonalność – znak firmowy XX wieku; Faszyzm – czyli wielki bluff; O realizmie – realizm – realizm; Hrabia Sergiusz, albo przyczynek do teorii katastrof politycznych. – Cz. 2. Stoła a sprawa polska: Geopolityka – mit czy fakt; Nasza „przejściowość”; Igrzysko Boże czyli Polska; Przyniesiony przez ptaka; Pamflet o świętościach; Wyjście z dżungli; Publicystyka, czyli projekty zimowe; Uwaga: moralnie podejrzane. – Cz. 3. Światła Europy: „I panować będzie od morza do morza”; Europa: pępek świata czy wyrostek robaczkowy; Światła Europy; Nasłuchując kroków Boga; Książę i doradca; Kto płaci za rację stanu; Bonapartyzm, czyli arogancja władzy; Wynałazek sankiulotów; Dwieście lat później. Nagroda kulturalna Solidarności za 1988 r.

20. Paradoks niewoli. [Publicystyka polityczna]. Wwa: Wers 1989, 140 s.

Przekłady

1. L.E. Lomax: Bunt Murzynów. Wwa: Iskry 1966, 348 s.

2. F. Mowat: Ginące plemię. [Reportaż]. Przel.: ... i L. Jęczmyk. Wwa: Iskry 1972, 486 s.

Praca redakcyjna

1. [Czterdzieści cztery] 44 opowiadania prawdziwe. Wybór ... Wwa: Iskry 1967, 219 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank 1988. – Wywiad: Prawo do własnego głosu. [Rozm.:] M. Łukaszewicz, L. Nicpan. *Nowe Książ.* 1980 nr 23.
S. Ostrowski: Taki powinien być reportaż. *Nowe Książ.* 1960 nr 19 [rec.: Mahomet i pułkownicy.]. – [Reportaż o szkieleku i oku:] J. Kaczmarek: Książka o wielkiej przygodzie. *Odra* 1963 nr 12; K. Szaniawski: Reprezentacja uczonych. *Nowe Książ.* 1963 nr 8. – S. Zieliński: Guma arabska z bliska. *Nowe Książ.* 1964 nr 12 [rec.: Skorpion w namiocie]. – K. Sidor: W stolicy Egiptu. *Nowe Książ.* 1969 nr 6 [rec.: Kairskie ABC]. – A.K. Wróblewski; S. Zieliński: Rozliczenie z podróży. *Nowe Książ.* 1973 nr 9 [rec.: Księga zdziewień] – [Złoto piasków:] S. Głabiński: Literatura w najlepszym stylu. *Nowe Książ.* 1976 nr 17; K. Koźniewski: Kropla złota oraz ważne pytania. *Polityka* 1977 nr 5. – B. Milewska: Tajemnica odkryta? *Nowe Książ.* 1979 nr 5. [rec.: Świat skarbów i tajemnic]. – A. Mączak: Sagi Imperium Brytyjskiego tom pierwszy. *Nowe Książ.* 1981 nr 16 [rec.: Brzemie białego człowieka]. – [Złom żelazny, śmiech pokoleń:] W. Giełżyński: Odpust dla Makławela. *Prz. Powsz.* 1987 nr 11; T. Nyczek: U końca świata. *Puls.* Londyn 1987 nr 33.

J.Z.

**DZIKOWSKI Stanisław
1884-1951**

Pseud.: D-i; Dees; Doliwa; Drzazga; dz; Dz ...; Dzik; K.T.; Logano; Prot Przytyk; S.D.; S.Dz.; St.; St.D.; St. Drzazga; (st.dz.); St.Dz.; St. Dzik; Stanisław Doliwa; stdz.; W.J. Powieściopisarz.

Urodzony 21 lutego 1884 we Lwowie w rodzinie inteligenckiej; syn Mieczysława Dzikowskiego, literata i publicysty, i Emilii z domu Schoen. Mature

uzyskał we Lwowie. Następnie studiował na uniwersytetach w Monachium i w Zurychu. Pracę literacką rozpoczął artykułem „Pamięci Cypriana Norwida. (Trzy zeszyty «Chimery»)”, opublikowanym w 1905 w lwowskim piśmie *Tydzień* (nr 25). Od 1909 mieszkał w Warszawie i współpracował stale z tygodnikiem *Świat* (do 1932). Publikował powieści odcinkowe w pismach: *Romans i Powieść* (1909-11, 1915-16, 1918-19, 1921), *Tygodnik Mód i Powieści* (1909-11). W 1913 redagował miesięcznik *Wieś Ilustrowana*, w 1914 miesięcznik *Życie Polski*, a w 1917 ulotne pismo satyryczne *Powrót Taty*. W 1919 był naczelnym redaktorem czasopisma *Rewia*. Ogłaszał utwory w wielu pismach, m.in. w *Szczutku* (1918-20, 1922-23, 1925), *Warszawianie* (1925-36), *Świecie Kobięcym* (1929-31), *Antenie* (1933-36). W 1933-39 współpracował stale z Polskim Radiem, jako autor felietonów i recenzji literackich. Po wybuchu II wojny światowej pozostał w Warszawie. W czasie powstania warszawskiego współpracował z czasopismami: *Rzeczpospolita Polska* i *Dzień Warszawy*, brał też udział w powstańczych nasłuchach radiowych. Po wojnie, w 1945-47 był zastępcą kierownika działu literackiego w *Gazecie Ludowej*. W 1946 publikował liczne recenzje w *Tygodniku Warszawskim*, a w 1949-50 współpracował z działem literackim *Rzeczypospolitej*. Zmarł 11 stycznia 1951 w Milanówku.

TWÓRCZOŚĆ

1. Z ziemi Staszica. [Dla młodzieży]. Wwa: Red. *Przyj. Dzieci* 1911, 102 s.
2. Rok wojny w Warszawie. Notatki. Kr.: Centr. Biuro Wydawn. 1916, 47 s.
3. Drogami wojny. Opowiadania dla dorastającej młodzieży. Wwa: E. Wende 1918, 190 s.
Zawartość: Białe plamy; Szasza; Janek Kościeszka.
4. Gracz. Powieść. *Prz. Włecz.* 1919 nr 174 i nast. Wyd. osob. Wwa: E. Wende [1920], 220 s. Wyd. nast. tamże [1926].
5. O tańcu. Rozważania kulturalno-obyczajowe. Wwa: Księg. Bibl. Dzieł Wyborowych [1925], 154 s.
6. Dziewczyna z szarymi oczyma. *ABC* 1927 nr 267-272; *Wiek Nowy* 1927 nr 7806-7919. Wyd. osob. Wwa: E. Wende [1928], 264 s. Wyd. nast. Wwa: Rój 1929.
7. Egzotyczna Polska. Z myśliwskiej włóczgi. Wwa: Gebethner i Wolff 1931, 242 s.
Zawartość: Dramat na Kresach; Wiosna na Wołyniu; Na północy Rzeczypospolitej; Lato na Białorusi; Zielony karnawał; Sen zimowy.
8. Kłopoty starszego pana. [Opowiadania satyryczne]. Wwa: Księg. Nowości; Tor.: Księg. Tor. [1933], 151 s.

Zawartość: Kłopoty starszego pana; Sen, mara ... czyli kłopoty erotyczne; Sąd nad mężczyzną; Kwiatki czyli kłopoty sentymentalne; Rozmowa wśród nocy czyli kłopoty wielkiego i małego złodzieja; Pamiętnik jednego okna czyli bardzo wiele kłopotów; Kaganiec własnymi nałożony rekoma; Targowisko próżności; Sklepek z literaturą; Niedyskrete; Świat na opak; W domu; Noc i świt czyli jeszcze raz kłopoty erotyczne.

9. Rok życia. [Powieść]. *Expr. Poranny* 1936 nr 359-362, 1937 nr 1-87. Wyd. osob. z podtyt.: Powieść awanturyczna. Wwa: Rój 1938 [właśc. 1937], 381 s.
10. Miłość bez romansu. Powieść współczesna. *Expr. Poranny* 1937 nr 246-361, 1938 nr 1-2. Wyd. osob. Wwa: Rój 1938, 392 s.
11. W nieznanne. Powieść. *Expr. Poranny* 1938 nr 258-360, 1939 nr 1-10.
12. Kobieta z prawdziwego zdarzenia. Powieść. Wwa: Rój 1939, 418 s.
13. Niemiec wyszydzony. [Opowiadania satyryczne]. Ilustr. A. Świdwińskiego oraz reprodukcje z wydawn. Polski Podziemnej. Wwa: L. Fiszer i J. Kubicki 1946, 195 s.

Zawartość: Słowo wstępne; Popularne przysłowia, piosenki, opowiadania i fraszki o Niemcach; Gdy rodził się zart; Demon z uśmiechem błazna; Piosenki i żarty podczas okupacji; Dowcip w służbie konspiracyjnej; Zakończenie.

Przekład

1. L. Brunn: Szczęśliwe dni Von Zantena. Opowieść miłosna z wyspy Pelli. Wwa: E. Wende [1926], 71 s.

Prace redakcyjne

1. Nowiny. Książka zbiorowa. Red. ... Wwa: E. Wende, Koło Samopomocy przy Tow. Literatów i Dziennikarzy Pol. 1914-1915, 175 s.
2. Polska w roku 1914-1915. Wydawnictwo ilustrowane pod red. [i z tekstem] ... Wwa, Lw. 1915.
 - Z. 1. Pobjowisko, 39 s.
 - Z. 2. Walki o Warszawę, 8 s.
3. O rannym żołnierzu. Ulotne pisma zbiorowe pod red. ... Wwa: B. Wierzbicki 1917, 16 s.
4. Zaczarowane zwierciadło. Zbiór baśni polskich, francuskich, szwedzkich, irlandzkich i rosyjskich. [Zebrał i wyd.] ... Wwa: Bibl. Dzieł Wyborowych [1927], 152 s.
5. Klechdy polskie. Podania, legendy, baśnie, bajki, opowieści i facecje na podstawie materiałów ludowych oprac., wstępem, przyp. i posł. opatrzył ... Ser. 1. Wwa: J. Kubicki 1948, 447 s.

OPRACOWANIA (wybór)

- SWPP 1.
H. Drzewiecki: Polska powieść spekulacyjna. *Robotnik* 1928 nr 166 [rec.: Dziewczyna z szarymi oczyma. – [Miłość bez romansu]: A. Jesionowski. Lektura na zielonej trawce. *Kultura* 1938 nr 34 [dot. też: Rok zycia]. – W. Małewski: Powieść: o kobietach. *Kultura* 1939 nr 33 [rec.: Kobieta z praw-

dziwego zdarzenia]. — [Niemiec wyszydzony]. [K. Koźniewski Koż. *Dziś i Jutro* 1946 nr 42; J.M. Orlik: O takim co pozbiął parły. *Wici* 1946 nr 248.

E.G.

DZITKO Bohdan ur. 1941

Imiona metrykalne: Bohdan Edward.
Pseud.: B.D.; (bd); (beta); Beta; (Beta).
Prozaik, dramatopisarz, publicysta.

Urodzony 13 lutego 1941 w Jagintach pod Grodnem; syn Edwarda Dzitki, adwokata, i Kazimiery z domu Wawk, nauczycielki. Pracę zawodową rozpoczął w 1959 jako aktor lalkowy w teatrach w Szczecinie, następnie w Olsztynie (1960-62). Debiutował w 1959 na antenie Polskiego Radia w Szczecinie opowiadaniem „Kaptur”. Pierwsze wiersze pt. „Oto żaglowce” i „Prośba” opublikował w 1962 w *Głosie Olsztyńskim* (nr 226). W 1962-67 studiował prawo na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Był związany z ruchem młodzieżowym i pełnił odpowiedzialne funkcje we władzach uczelnianych ZMS. Kierował redakcją literacką Studenckiego Studia Radiowego (1962-63). Był prezesem klubu środowiskowego Od Nowa (1962-64). Po ukończeniu studiów powrócił do Olsztyna i pracował jako kierownik literacki w Teatrze im. S. Jaracza (1967-70). Należał do KKMP. W 1969 ożenił się z Danutą Czyżowicz. Od 1970 był radcą prawnym. W 1970-72 pełnił funkcję zastępcy dyrektora Olsztyńskiego Wydawnictwa Prasowego RSW „Prasa”. Współpracował z miejscową rozgłośnią Polskiego Radia i Estradą. W 1970-81 publikował stale w *Gazecie Olsztyńskiej* prozę, a także artykuły, reportaże, felietony i recenzje (tu m.in. w 1973 cykl felietonów pt. „Pod górkę”; podp. Beta lub (beta)). W 1972 wszedł w skład zespołu redakcyjnego *Warmii i Mazur*; w 1974-83 był zastępcą redaktora naczelnego; drukował tu m.in. cykle felietonów o życiu literackim regionu (1979; podp. (beta)) i pt. „Pisarze po północy” (1980; podp. (Beta)). W 1976 otrzymał nagrodę literacką Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie. Od tegoż roku należał do ZLP; od stycznia 1981 do lutego 1983 był prezesem Oddziału Olsztyńskiego Związku. Działal w Stowarzyszeniu Społeczno-Kulturalnym „Pojezierze”, kilkakrotnie był członkiem Zarządu Głównego; w 1979-81 redagował wydawaną przezeń serię *Premiery Literackie*. W 1989 został członkiem SPP. Odznaczony Srebrnym (1975) i Złotym Krzyżem Zasługi (1980), odznakami „Zasłużony dla Warmii i Mazur” oraz „Zasłużony Działacz Kultury”. Mieszka w Olsztynie.

TWORCZOŚĆ

1. Krańce pamięci. [Powieść]. Olsztyn: Pojezierze 1967, 168 s.

III nagroda WRN w Olsztynie, Oddz. ZLP i Stow. Społ.-Kult. „Pojezierze” w 1964.

2. Sezon Benedykta. [Opowiadania]. Olsztyn: Pojezierze 1975 [właśc. 1976], 141 s.

Zawartość: Chłopiec z fotografii; Rodzinne przyjęcia; Sezon Benedykta; Noszacz; Alarmowe dzwonki; Niepokój; Okruchy białego kamienia; Z tamtej strony jeziora; Odchodzę, kiedy skończy się lato; Pierwsze wrażenia; Podwadny; Zanim uderzy dzwon; Niedośyty; Przebudzenie z długiego snu; Bliźniak; Apostoł.

3. Zassanie. [Opowiadanie]; Ta jasność, ta ciemność (Nowela filmowa). Olsztyn: Wyd. Kultury i Sztuki Urzędu Woj. w Olsztynie 1977, 16 s. Przedr. zob. poz. 15.

Wkładka do *Warmii i Mazur* nr 7.

4. Przypadki małej Agatki. [Utwór dramatyczny]. Praprem.: Olsztyn, T. Lalek Czerwony Kapturek 1980.

5. Tutejsza. [Powieść]. Olsztyn: Pojezierze 1981, 221 s. Wyd. 2 tamże 1986.

II nagroda w konkursie Wydawnictwa „Pojezierze” w 1979.

6. Dwa pierwsze dni roku i ranek trzeciego dnia. [Powieść]. Olsztyn: Pojezierze 1982, 266 s.

7. Koty, kotki, kocięta. [Dla dzieci]. Olsztyn: Pojezierze 1983, 76 s.

8. Synek. [Powieść]. Wwa: KiW 1983, 252 s.

9. Król sezonu '60. [Powieść]. Wwa: LSW 1985, 195 s.

10. W Szampanii pod Epernay. Opowiadania. Olsztyn: Pojezierze 1985, 279 s.

Zawartość: Na dobry początek; Cztery albo pięć dni; Czysta sztuka starej architektury; Poczuc się Europejczykiem; Autostrada; Poczdam 80; Ten dziwny Nobel [o Cz. Miłoszu]; Postój na granicy; W Szampanii pod Epernay; Na Lauristonie; Twój Paryż; Pojechać na zachód.

11. Gra czyli Melodramat mieszczański. [Powieść]. Olsztyn: Pojezierze 1987, 263 s.

12. Kotania czyli koci świat. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Olsztyn, T. im. S. Jaracza 1987.

13. Splot Masurenlos. [Powieść]. Olsztyn: Pojezierze 1987, 275 s.

14. Szok. [Powieść]. Wwa: LSW 1987, 289 s.

15. Ta jasność, ta ciemność. (Opowiadania). Kr.: WL 1987, 282 s.

Zawartość: Zassanie [poz. 3]; Pełnia; Wiosną któregoś dnia; Malarz; Czarny pies; Jastrząb; Zachciewajki; Twój kres jest moim życiem; Czarny kogut; Cały worek prószu; Pięćdziesiątka; Tylko niczego mi nie skąp; I znowu umrzeć; Udręczenie; Kaptur; Szo; Wieczór taki jak inne wieczory; A dziewiątego dnia; Nerwy; Dobry początek dnia; Jeden deszczowy dzień; Zupełnie inny człowiek; Ta jasność, ta ciemność [poz. 3]; Ratownicy; Szukając, kogo by pożreć; Pozostane.

16. Lamus. [Opowiadanie]. Olsztyn: Pojezierze 1988, 16 s.

D

Prace redakcyjne

1. 20 lat sceny w Elblągu Teatru im. S. Jaracza. Olsztyn-Elbląg 1949-1969. [Wybór], oprac. i red.: B. Winnicka, ... Elbląg: Prez. MRN Olsztyn 1969, [26] s.
2. [Sylwetki pisarzy olsztyńskich]. Red. ... Olsztyn: Wydż. Kultury i Sztuki w Olsztynie, Red. *Warm. i Mazury* 1973-1978. Dodatki samoistne do poszczególnych numerów czasopisma *Warmia i Mazury*.
3. Kozłowo. Teksty: W. Cudowski, ..., E. Jodko [właśc. Jotzo], J. Segiet. Red.: ..., J. Segiet. Olsztyn: Pojezierze 1976, [40] s.

OPRACOWANIA (wybór)

- M. Świątecki, B. Wasilewska: B.E.D. W: Olsztyńskie biografie literackie 1945-1988. Olsztyn 1991.
- [Sezon Benedykta.] L. Bugajski: Niedebiut – „debiut”. *Twórczość* 1976 nr 12; J. Pieszczachowicz: Niedośyty. *Nowe Książ.* 1976 nr 20; E. Kozarzewska: ... A tu rzeczywistość skręczy. *Literatura* 1977 nr 21. – [Tutejsza:] H. Gosk: Kiedy coś się zmienia. *Mies. Lit.* 1982 nr 10; A. Staniszeński: Ja, Gertruda Brückner, urodzona na Mazurach. *Nowe Książ.* 1982 nr 3. – H. Gosk: Pod patronatem Freuda i Zoli. *Mies. Lit.* 1982 nr 8 [rec.: Dwa pierwsze dni roku ...]. – D. Dłanian: Mile dobrego początku. *Nowe Książ.* 1984 nr 6 [rec.: Koty, kotki, kocięta]. – S. Tomala: W dwadzieścia lat później. *Nowe Książ.* 1986 nr 5 [rec.: Król sezonu '60]. – S. Zieliński: Młody jubilat w średnim wieku. *Nowe Książ.* 1988 nr 6. – Z. Chojnowski: Parodia i życie. *Mies. Lit.* 1989 nr 5.

J.Z.

E

EBERHARDT Konrad 1931-1976

Pseud.: E.K.; Jerzy Zagartowski; k.e.; K.E.; Konar; Stanisław Zborowski; Vir.

Krytyk literacki i filmowy, prozaik, dramatopisarz, tłumacz.

Urodzony 29 kwietnia 1931 w Warszawie; syn Zygmunta Eberhardta, inżyniera, i Czesławy z Jasińskich. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Warszawie. Po upadku powstania warszawskiego został wywieziony wraz z rodzicami do obozu pracy w Pile. W kwietniu 1945 powrócił do Warszawy, gdzie uczęszczał do Gimnazjum im. T. Reytana. Debiutował w 1949 jako prozaik opowiadaniem „Słowacki u Grobu Świętego”, drukowanym w *Słowie Powszechnym* (nr 219), a w 1950 jako krytyk literacki szkicem „Drogi i bezdroża „Komedii ludzkiej”, opublikowanym w tygodniku *Dziś i jutro* (nr 17; podp. Jerzy Zagartowski). Po zdaniu w 1950 matury studiował do 1954 filologię francuską na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W tym czasie współpracował z pismami: *Głos Ludu* (dodatek literacki), *Kamena* (1952-54) oraz z tygodnikiem *Dziś i jutro* (1950-56; tu w 1955 cykl pt. „Szkice francuskie”, a także artykuły i recenzje również podp. Stanisław Zborowski). Uczestniczył w pracach Oddziału Lubelskiego ZLP. W 1954 powrócił do Warszawy, zajął się krytyką literacką i teatralną, później zaś filmową. W 1955 został członkiem ZLP. Stał współpracą był związany z tygodnikiem *Ekran* (1957-73; od 1968 członek zespołu redakcyjnego, w 1969-73 cykl recenzji filmowych pt. „W moim iluzjonie”), miesięcznikiem *Kino* (1967-76; redaktor działu polskiego) oraz *Filmem na Świecie* (od 1972). Artykuły (głównie nt.

literatury francuskiej), recenzje teatralne i filmowe, przekłady z języka francuskiego drukował nado m.in. w *Kierunkach* (tu w 1956 stałe recenzje teatralne), *Nowinach Literackich i Wydawniczych* (1956-57), *Życiu Literackim* (1958-67), *Filmie* (1960-69, 1974-75), *Wiezi* (1960-68), *Nowej Kulturze* (1961-62; tu recenzje w rubryce „Kino”), *Literaturze* (1972-75; tu w 1974-75 stały felietony w rubryce „Post-scriptum”), *Studiu* (1974). Był członkiem SDP. Odbiwał liczne podróże zagraniczne, m.in. do Francji, Włoch, Austrii, Holandii i Hiszpanii. Otrzymał dwukrotnie nagrodę im. K. Irzykowskiego przyznaną przez Klub Krytyki Filmowej SDP (1969, 1975). Zmarł 14 listopada 1976 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Cień buntownika. [Szkice literackie]. Wwa: Pax 1957, 251 s.

Zawartość: Twarze współczesnych: Krawędzie świata [dot. A. Camusa]; Różne twarze samotności [dot. P. Gascara]; Cień buntownika [dot. Vercoarsa]. – Wołanie z drugiego brzegu: Puste obszary [dot. G. Cebrona]; Na scenie większej niż świat ... [dot. P. Claudela]; Wołanie z drugiego brzegu [dot. M. van der Meersch Corps et âmes]. – Spotkania w różnych epokach: Wobec pożaru: Maupassant; Podróż pozornie sentymentalna [dot. B. de Saint Pierre: Voyage en Pologne]; Współczesność w poetyckim kostiumie [dot. dramatów J. Zawięskiego]. – Na scenie i poza sceną: Ludzie i kukły [dot. S. Beckett]; Na dwu płaszczyznach życia; Pozdrowienie z Awinionu; Muzyka i kamienie [dot. P. Cezana]; Paradoxy o Don Juanie; Joanna – radosna i zbuntowana [dot. J. Anouilh: Skowronek].

2. Nazajutrz po wojnie. [Opowiadania]. Wwa: MON 1960, 201 s.

Zawartość: Ludzie i cienie; Z drugiego brzegu; Granica; Konie; Los; Podgórski; Dwie twarze.

3. Aktorzy filmu polskiego. Część informacyjna: J. Zen. Wwa: WAiF 1962, 115 s.

4. Filmy „tylko dla DKF”. Omówienie 50 filmów z „puli specjalnej” dla dyskusyjnych klubów filmowych. Wwa: Pol. Federacja Dyskusyjnych Klubów Film. 1962, 129 s., powiel.

5. Podróż do granic filmu. [Szkieci]. Wwa: WAiF 1964, 177 s.

Zawartość: Wstęp; Antonioni; Bergman; Bresson; Bunuel; Resnais.

6. Od „Ostatniego etapu” do „Faraona”. XX lat Polski Ludowej w filmie. Zbiór materiałów dla dyskusyjnych klubów filmowych w wojsku. [Współaut.:] J. Gazda. Wwa: Zarząd Kultury i Oświaty ZG Wojska Pol. 1966, 213 s.

7. Dzień dzisiejszy filmu francuskiego. [Szkieci]. Wwa: WAiF 1967, 312 s.

Zawartość: Kinematografia wyzwolona?; Mity na eksport; Na marginesie współczesności; Wielec samotni; Nowa fala; Godard: mitologia miłości; Kinematografia libertyńska?; Labirynty rzeczywistości; Zasadzki obiektywizmu; Kino i polityka; W świecie schizofrenii; Konformizm i sprzeciw.

8. Wojciech Has. [Monografia]. Wwa: WAiF 1967, 87 s.

9. Podróż do Hiszpanii. [Wspomnienia z podróży]. Wwa: KiW 1968, 284 s.

10. Jean-Luc Godard. [Monografia]. Wwa: WAiF 1970, 148 s.

11. Aktorzy filmu polskiego i telewizji. Wwa: WAiF 1971, 158 s.

Sylwetki i wykaz ról filmowych 56 współczesnych aktorów polskich.

12. Film jest snem. [Eseje i szkice]. Wwa: WAiF 1974, 204 s.

Zawartość: Sen w kinie, kino we śnie; Sen o nieznanym; Obcy we własnym świecie; Obcowanie z nieobcymi; Nie ma słownika obrazów; Sen o wędrowce przez pokoje; Oswajanie świata. — Pozory obiektywizmu. — Teraz i zawsze. — Rytuał i przestrzeń. — Trzy barwy czasu. — Sen o dziewczynie z gołębiami. — Inny świat — jak ze snu sen.

13. Album aktorów polskiego filmu i telewizji. Wwa: WAiF 1975, 158 s.

Sylwetki 61 współczesnych aktorów polskich opatrzone notami.

14. Zbigniew Cybulski. [Monografia]. Wwa: WAiF 1976, 89 s.

Nagroda „X Muzy” przyznana przez Stow. Filmowców Pol. w 1977.

15. Miniatury krytyczne. Wstęp: A. Werner. *Film na Świecie* 1977 nr 12, 127 s.

Numer pisma poświęcony K.E.; zawiera wybór recenzji publikowanych w pismach: *Film*, *Ekran*; *Kino*, *Studio* w cyklach: Czy krytyka jest hazardem?; Gdzie szukać urody kina?; Aktor: bóstwo, świadek, przyjaciel; Przemiany czasu, przemiany kina.

16. O polskich filmach. Wybór i wstęp: R. Koniczek. Wwa: WAiF 1982, 485 s.

Zawiera recenzje i szkice publikowane w 1958-1976 w czasopiśmie: *Ekran*, *Film*, *Kino* w cyklach: Razem i obok „polskiej szkoły” (1958-1968); Tydzień po tygodniu (1969-1973); Zaczęty rozdział (1974-1976).

Nadto słuchowiska radiowe: Powrót do nieznanego kraju. Radio 1969. — Przerwa w podróży. Radio 1970. Druk *Teatr Pol. Radia* 1970 nr 1 s. 7-22. — Anita. Radio 1971.

Przekłady i adaptacje

1. A. Adamow: Wszyscy przeciw wszystkim. Sztuka w 16 obrazach. Przekł. autoryz.: ... i M. Bechcyc-Rudnicka. *Nowe Sygnały* 1957 nr 10-15. Wyst. Kr., T. Studencki „38” 1957.

2. P. Cazin: Humanista na wojnie. [Pamiętnik]. Przekł. i posł. ... Wwa: Pax 1957, 222 s.

3. J. Audiberti: Zło krąży. [Utwór dramatyczny]. Przekł.: ... i M. Bechcyc-Rudnicka. Wyst. Pozn., T. Nowy 1958.

4. E. Ionesco: Krzesła. Tragifarsa. Przekł. autoryz.: ... i M. Bechcyc-Rudnicka. Wyst. Kat., T. im. S. Wyspiańskiego 1957. Wyd. [B.m.] 1957, powiel.

5. E. Triolet: Nigdy. [Powieść]. Wwa: KiW 1957, 311 s.

6. P. Boule: Próba białych ludzi. [Powieść]. Wwa: KiW 1960, 159 s.

7. G. Flaubert: Szkoła uczuć. Adapt. S. Brejdygant. TV 1968.

8. M. de Unamuno: Mgła. [Widowisko telewizyjne]. Przekł. E. Boyé. Adapt. ... TV 1969.

9. J. Kessel: Jeźdźcy. [Powieść]. Przekł.: D. Knysz-Rudzka i ... Wwa: KiW 1971, 602 s.

10. L.H. Eisner: Ekran demoniczny. Przekł. i wstęp ... Wwa: WAiF 1974, 274 s.
Studium o niem. filmie ekspresjonistycznym.

11. E. Morin: Kino i wyobraźnia. [Esej]. Wwa: PIW 1975, 292 s.

12. Czysta chirurgia. Scenariusz filmowy na podstawie opowiadania B. Hamery ... TV 1977.

13. J. Renoir: Moje życie. Moje filmy. [Wspomnienia]. Przekł.: ..., W. Dłuski. Wwa: WAiF 1978, 275 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1973. — SWPP 2 (M. Brykalska). — RL 1976 (J. Chudek). — I. Dembowski: Bibliografia. *Film na Świecie* 1977 nr 12.

Z. Starowieyska-Morstinowa: Radzę przeczytać. *Tyg. Powsz.* 1958 nr 6 [rec.: Cień buntownika]. — A.J. Wieczorkowski: Amator naciska spust. *Współczesność* 1961 nr 11 [rec.: Naza-jutr po wojnie]. — T.J. Żółciński: Hiszpańskie wakacje. *Tyg. Kult.* 1968 nr 33 [rec.: Podróż do Hiszpanii]. — R. Koniczek: Film jest snem? *Kino* 1974 nr 6 [rec.: Film jest snem]. — R. Koniczek: K.E. droga do filmu. *Literatura* 1981 nr 31 s. 6. — H. Tronowicz: E. krytyk spolegliwy. *Literatura* 1984 nr 9 [rec.: O polskich filmach].

A.H.

EDIGEY Jerzy

zob. KORYCKI Jerzy

EIGER Stefan Marek

zob. NAPIERSKI Stefan

EILE Stanisław

ur. 1934

Krypt.: (S.E.)

Historyk literatury.

Urodzony 27 stycznia 1934 w Jarosławiu w rodzinie nauczycielskiej; syn Stanisława Eilego i Rozalii z Liśkiewiczów. W czasie II wojny światowej przebywał w Jarosławiu. W 1951 ukończył liceum ogólnokształcące w Jarosławiu. Studiował filologię polską na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (1951-52) i Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ; 1952-55), na którym uzyskał magisterium. Następnie pracował na UJ jako asystent i starszy asystent. Debiutował w 1955 sprawozdaniem z wystawy „Mickiewicz poeta, patriota, rewolucjonista”, zamieszczonym w *Dzienniku Polskim* (nr 256) oraz w 1956 jako tłumacz przekładem z literatury amerykańskiej utworu A. Malta „Najszczęśliwszy człowiek na świecie”, w dodatku do *Dziennika Polskiego* pt. *Od A do Z* (nr 15). Pierwszą rozprawę naukową, „Wiarna rzeka” jako powieść historyczna”, opublikował w 1957 w *Zeszytach Naukowych UJ*. W 1963 otrzymał tytuł doktora nauk humanistycznych na podstawie pracy „Twórczość Żeromskiego w oczach współczesnych (1892-1926)”, promotorem był prof. Henryk Markiewicz, a następnie w 1964 stanowisko adiunkta na UJ. W 1964 ożenił się z Ireną Zienkiewicz, polonistką. Był członkiem Komisji Historycznoliterackiej Oddziału PAN w Krakowie. W 1972 habilitował się na podstawie pracy „Światopogląd powieści” i w 1974 otrzymał stanowisko docenta. Artykuły i rozprawy naukowe publikował m.in. w *Pamiętniku Literackim* (1974-76). W 1976 wyjechał do USA na zaproszenie University of Washington w Seattle na staż naukowy (visiting scholar, 1976-77). Następnie pracował jako visiting professor w University of Michigan w Ann Arbor (1978). Wobec niemożności prolongowania paszportu zdecydował się na pozostanie w Ameryce na statusie uchodźcy politycznego. Przez dwa następne lata pozostawał bez stałej pracy, w 1979 czasowo był zatrudniony w dziale slawistycznym biblioteki University of Washington. W 1980 przeniósł się do Londynu i rozpoczął pracę jako starszy wykładowca języka polskiego (senior lecturer in Polish) w School of Slavonic and East European Studies, University of London. W 1987 został mianowany profesorem zwyczajnym Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie. W 1987-89 był współorganizatorem międzynarodowej konferencji na temat Polski, „Polish Seminar”. W 1991 uzyskał obywatelstwo brytyjskie. Mieszka w Londynie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Stefan Żeromski. Kalendarz życia i twórczości. [Współaut.:] S. Kasztelowicz. Kr.: WL 1961, 570 s. Wyd. 2 popraw. i uzup. także 1976, 710 s.

2. Legenda Żeromskiego. Recepcja twórczości pisarza w latach 1892-1926. Kr.: WL 1965, 343 s.

3. Światopogląd powieści. Wr.: Ossol. 1973, 258 s.

Zawartość: Wprowadzenie. — Perspektywa narracyjna a zagadnienia autorstwa; Autor a narrator w pierwszej osobie; Wiarygodność i niewiarygodność narratora auktorialnego; Zakres i funkcje ingerencji autorskich w narracji; „Odejście autora”: założenia powieści personalnej i neutralnej; Strategia narracji z perspektywy postaci powieściowych; Wypowiedzi „niewiarygodne” a system sankcji autorskich; Świat przedstawiony a złożoność semantyczna powieści; Wybór i hierarchizacja a skala wartości; Strategia układu współistnienia; Strategia układu czasowego. — Zakończenie: Wymowa światopoglądowa powieści a perspektywy narracyjne.

Nagroda Ministra Szkolnictwa Wyzszego w 1974.

Studia i rozprawy w czasopiśmie i książkach zbiorowych, m.in.: „Wiarna rzeka” jako powieść historyczna. *Zesz. Nauk. UJ* 1957 s. 217-259. — Legenda Żeromskiego. W: Z problemów literatury polskiej XX wieku. T. 1. Wwa 1965 s. 262-277. — Teorie perspektyw narratora. (Analiza stanowisk badawczych). *Rocz. Komis. Hist.-lit.* 1971 t. 9 s. 147-86. — Dialektyka „Łalki” B. Prusa. *Pam. Lit.* 1973 z. 1 s. 3-51. — Powieść „nagiej duszy”. *Teksty* 1973 nr 1 s. 67-82. — Twórczość literacka i publicystyczna M. Pawlikowskiego. W: Z dziejów kultury i literatury Ziemi Przemyskiej. T. 2. Przemyśl 1973 s. 63-84. — Ideal powieści pozytywistycznej. „Nad Niemnem” E. Orzeszkowej. *Pam. Lit.* 1974 z. 1 s. 83-105. — Powieść pokolenia. (S. Żeromskiego „Ludzie bezdomni”). W: Literatura polska w szkole średniej. Wwa 1975 s. 356-378. — Analogiczność i przypadek w prozie Żeromskiego. *Pam. Lit.* 1976 z. 1 s. 3-13. — Polifonia w powieściach Żeromskiego. W: O Stefanie Żeromskim. Kr. 1976 s. 29-45. — Analogiczność i przypadek w prozie Żeromskiego. W: Stefan Żeromski - w pięćdziesiątą rocznicę śmierci. Wwa 1977 s. 115-129. — The novel as an expression of the writer's vision of the world. *New Literary History*, Charlottesville, Virginia 1977 vol. IX s. 115-128. — Antypowieść Micińskiego a estetyka młodopolska. W: Studia o Tadeuszu Micińskim. Kr. 1979 s. 85-129. — „Nad Niemnem” (The Niemen country) by Eliza Orzeszkowa — The ideal positivist novel. Przel.: A. Kukulka. *Literary Studies in Poland*, Wr. T. 6: 1980 s. 57-70. — The tragedy of the chosen people, Jewish theme in the novel of Julian Strykowski. *Soviet Jewish Affairs*, London 1983 t. XIII nr 3 s. 27-43. — Rustic adolescence as a garden of Eden. Certain aspects of T. Nowak's fiction. W: The adolescent hero. Dundee 1984 s. 87-98. — The prophet of the „Naked Soul”: Stanisław Przybyszew-

ski. W: *Intellectuals and the future in the Habsburg monarchy 1890-1914*. London 1988 s. 173-190. — Polish intellectual dissent in the drama of 1956-70. W: *Perspectives on literature and society in Eastern Europe*. London 1989 s. 162-181. — „Neither great nor insignificant”: the controversial Polish-Jewish critic Artur Sandauer (1913-1989). *Soviet Jewish Affairs*, Londyn 1990 [t.] 20 nr 2/3 s. 55-67. — Bohiń of Tadeusz Konwicki et le postmodernisme. *Revue des Études Slaves*, Paryż 1991 [t.] 63 nr 2 s. 529-545. — The prison of the self: moral dilemmas in Andrzejewski's fiction; Between absurdity and apocalypse. *Contemporary Poland in drama and fiction 1977-87*. W: *New perspectives in twentieth century Polish literature*. London 1992 s. 68-86; 180-200.

Prace redakcyjne

1. Wspomnienia o Stefanie Żeromskim. Zebrał, oprac., przyp. ... Przedm.: H. Markiewicz. Wwa: Czyt. 1961, 427 s.

2. New perspectives in twentieth century Polish literature. Flight from martyrology. [Red.:] U. Phillips, ... [Wstęp:] ... London: Macmillan 1992, 233 s.

OPRACOWANIA (wybór)

S. Sandler: Wszystko o Żeromskim. *Nowe Książ.* 1961 nr 11 [rec.: Stefan Żeromski]. — [Wspomnienia o Stefanie Żeromskim:] T. Terlecki: Żeromski żywy. *Kultura*, Paryż 1961 nr 6; K. Korzeniewska: Na marginesie „Kalendarza” i „Wspomnień o Stefanie Żeromskim”. *Ruch Lit.* 1962 nr 1 [dot. też: Stefan Żeromski. Kalendarz życia i twórczości]; Z. Kozarynowa: O Żeromskim żywym. *Wiadomości*, Londyn 1962 nr 21. — [Stefan Żeromski. Kalendarz życia i twórczości:] J. Kadziela. *Pam. Lit.* 1962 z. 2; H. Markiewicz. *Ruch Lit.* 1962 nr 5. — [Legenda Żeromskiego:] J. Iwaszkiewicz. *Życie Warsz.* 1965 nr 81; T. Terlecki: Żeromski i echa społeczne. *Kultura*, Paryż 1965 nr 10; A. Wanat: W kręgu legend literackich. *Twórczość* 1966 nr 1; B. Cywiński. *Pam. Lit.* 1967 z. 4. — [Światopogląd powieści:] A. Gurbieł. *Ruch Lit.* 1975 nr 4; M. Plachecki: Dzieśńć akapitów w związku ze światopoglądem powieści. *Teksty* 1974 nr 2.

J.Z.

EJSMOND Julian 1892-1930

Krypt.: J.E.
Poeta, bajkopisarz, prozaik, tłumacz.

Urodzony 26 lutego 1892 w Warszawie; syn Franciszka Teodora Ejsmonda, artysty malarza, i Marii z Wieniawskich; wnuk Juliana Wieniawskiego, powieściopisarza i dramaturga. Debiutował jako jedenastoletni chłopiec bajką wplecioną (bez podania autora) w wierszowany felieton Edwarda Laskowskiego opublikowany w *Kurierze Warszawskim* pt. „Bańki mydlane”. W 1909 z pomocą rodziców wydał tomik „Wiersze”. W 1911 ukończył Gimnazjum Pawła Chrzanowskiego, maturę zdał w V Gimnazjum Rządowym w Warszawie. W 1912 rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagielloń-

skim; po wybuchu I wojny światowej przeniósł się w 1915 na Uniwersytet Warszawski. Studia łączył z działalnością literacką i publicystyczną; ogłaszał felietony, drobne utwory poetyckie i pierwsze przekłady z poezji łacińskiej, m.in. w *Tygodniku Ilustrowanym* (1911-13), *Kurierze Warszawskim* (1913-16), *Kurierze Łuowskim* (1914-17), *Bluszczu* (1915-18), *Pro arte et studio* (1916-18). W 1916 przerwał naukę, wstąpił do 3. Pułku Legionów i niebawem otrzymał stopień oficera. W 1919 zawarł związek małżeński z Janiną Scheinkönig, pielęgniarką. W tymże roku został wysłany do Szkoły Wojskowej w Saint-Cyr. W 1920 powrócił do kraju i pracował początkowo w Sztabie Generalnym, następnie od 1923 kierował działaniem prasowym Prezydium Rady Ministrów, a w 1925 objął referat łowiecki w Ministerstwie Rolnictwa. Pełnił obowiązki redaktora pism, kalendarzy i wydawnictw łowieckich: *Przeglądu Myśliwskiego* (od 1923; od 1924 wydawany jako *Przegląd Myśliwski i Łowiectwo Polskie*), *Łowcy Polskiego* (1926-30), *Ilustrowanego Kalendarzyka na rok 1926*, *Kalendarzy Myśliwskich* na lata 1928, 1929, 1930 oraz serii *Biblioteka Łowiecka* i *Biblioteka Przygód Myśliwskich*, w których, jako zapalony myśliwy, zamieszczał gawędy i wspomnienia z polowań. Felietony, teksty satyryczne, wiersze i opowiadania publikował też w wielu innych czasopiśmie, m.in. w *Świecie* (1919-30), *Kurierze Porannym* (1922-29), *Kurierze Warszawskim* (1922-30; w 1925-30 stały miesięczny dodatek *Kurier Warszawski — Dzieciom*), *Tygodniku Ilustrowanym* (1922-30), *Wiadomościach Literackich* (1924-30), *Gazecie Porannej* (1924-30). Był członkiem Polskiego PEN Clubu i ZZLP (w 1923 wchodził w skład Zarządu w Warszawie oraz Komisji Propagandy Zagranicznej). W 1929 za działalność przekładową otrzymał nagrodę Towarzystwa Literatów i Dziennikarzy Polskich. Zmarł 26 czerwca 1930 w Zakopanem po wypadku samochodowym, któremu uległ w czasie wycieczki do Morskiego Oka, zorganizowanej na zakończenie warszawskiego kongresu PEN Clubów.

TWÓRCZOŚĆ

1. Wiersze. Wwa: K. Kowalewski 1909, 32 s.

2. Bajki i prawdy. [Wiersze]. Wwa: Bibl. Dzieł Wyborowych [1912], 135 s.

Cykle: Bajki; Profile zwierząt; Baśń o życiu; Słodczye szczęścia i smutków; Filozofia słoneczna. Żywoć wieczny; Śmierć pogodna; Granice szczęścia i smutku.

3. Baśń o ziemnych ludkach. 10 przesłanych obrazków kolorowych opisał wierszem ... Wwa: M. Arct [1913], 22 s. Wyd. nast.: Wwa: Gebethner i Wolff 1950; wyd. 2 [!] Wwa: NK 1956, tamże: wyd. 3 1959, wyd. 4 1962, wyd. 5 1964; Bielsko-Biała: Beskidzka Ofic. Wydawn. [1992].

4. Miłość wieczna. Poezje. Wwa: Ignis 1922, 52 s. Zawiera cykle: Poeta mówi; W słońcu; Wniebowstąpienie; Romanca o miłości; Miłość wieczna.

Wyd. osob. cyklu: Romanca o miłości. [Wwa]: Miejsz. Szkoła Sztuk Zdobniczych 1938, [11] s. Przedr. zob. poz. 19.

5. Podręcznik całowania. Wwa: Ignis 1923, 107 s. Wyd. nast.: Wwa: WAiF 1984; wyd. 2 [!] tamże 1985.

Zbiór cytatów z literatury polskiej i obcej powiązanych komentarzem autorskim.

6. W zbożu. Opowieść o polnych szczerkach. [Wiersze]. Wwa: Księg. św. Wojciecha, Perzyński 1924, 11 s. Wyd. 2 Wwa: Ex-Libris 1948.

7. Opowieść o Janku kominiarczyku i dymiącym piecu Króla Stasia. Płock: Bracia Detrychowic [1925], 17 k. Wyd. 2 Wwa: Ex-Libris [1948].

8. Wspomnienia myśliwskie. [Opowiadania]. Wwa: Druk. Rola [1925], 154 s. Przedr. zmien. zob. poz. 16.

Zawartość: Serce myśliwego (zamiast wstępu); W zimowej kniei; Pod pieśnią głuszcza; Na wiosennych rozlewach Prypeci; „W krainie komarów, cietrzewi i bandytów”; Pardwy; Na jesiennych złotych w Pińszczyźnie; Oblawy; Piękno i słodycz wspomnień myśliwskich (zamiast zakończenia).

9. Nosił wilk razy kilka ... (Przygody łowieckie). [Opowiadania]. Wwa: Bibl. Dzieł Wyborowych [1926], 141 s. Przedr. zmien. zob. poz. 16.

Zawartość: Zamiast wstępu; W Puszczy Rudnickiej na głuszcowych tokach; Srebrne i złote; Lato; Polowanie z puchaczem; Kopanie borsuków; Siedzi sobie zając pod miedzą ...; Nosił wilk razy kilka ...; Wiosna białowiecka; Holcza; Na rykowiskach jeleni w Karpatach.

10. Wielkie łowy królów polskich. [Opowieść]. Wwa: Rój 1926, 64 s.

11. Zabobony myśliwskie. [Opowieść]. Wwa: Rój 1926, 53 s.

12. Bajeczki Krasickiego o „Reducie sylwestrowej” Towarzystwa Literatów i Dziennikarzy Polskich w Teatrze Wielkim i Salach Redutowych (w noc na 1 stycznia 1927 roku). Trawestował ... Wwa: Druk. Nasza Druk. 1927, [4] s.

13. Bajki. [Wiersze]. [B.m.]: Nakł. autora 1927, 127 s.

Cykle: Psia dola; Nie święci garnki lepią ...; I w Paryżu nie zrobisz z posła ryżu ... (Bajki poselskie); Ślimak, ślimak pokaż rogi ... (Bajki urzędnicze); W pięcie mierzyl ... (Bajki o sprawiedliwości); Nie kładź palca między drzwi ... (Bajki miłosne); Nie miała baba (syrena) kłopotu ... (Bajki warszawskie); Pan strzela, a chłop kule nosi ... (Bajki myśliwskie); Kruk krukowi ... (Bajki prasowe); Karczma na rozdrożu.

14. Sztuka wymyślania. Wwa: Rój 1927, 125 s.

Zawiera felietony oraz cykl wierszy humorystycznych: Anteny milujemy ponad antenatów.

15. W puszczy. (Opowieści o sercu zwierzę-

cym). Przedm.: J. Weysenhoff. Wwa: Gebethner i Wolff 1927, 129 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1928; wyd. łączne z poz. 18 pt. W puszczy; Żywy drzew. Przedm.: J. Weysenhoff, Wwa: PIW 1962, 135 s., wyd. 2 tamże 1977.

Zawartość: Matka; Dwie moce; Akademik smogoniński; Miłość i śmierć; Przerwana pieśń; Ostatni; Kara.

Przekł. franc.: En forêt. [Przeł.] F.L. Schoell, M. Heinzel-Walewska. Paris [1930].

16. Moje przygody łowieckie. [Opowiadania]. Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1929], 315 s. Wyd. nast. z przedm. J. Paradowskiego Wwa: PIW 1961.

Zawiera ze zmianami tytułatury i poprawkami autorskim (oprócz wstępu, zakończenia i opowiadania Oblawy) utwory z poz. 8 oraz ze zmianami tytułatury i bez wstępu utwory z poz. 9. Zamiast wstępu. — Wiosna: Pod pieśnią głuszcza; Toki cietrzewi; Na ciągu słońek; Na wiosenne kaczory; Kozły ofiarne. — Lato: Na kaczki; Na kury; Pardwy i cietrzewie. — Jesień: Na rykowisku jeleni; Złoty kacz; Na dzikie gęsi; Kopanie borsuków; Z puchaczem. — Zima: Na dziki; Nosił wilk razy kilka ...; Bażanty; Na lisy i szaraki; W królestwie rysi.

Przekł. niem.: Meine Jagderlebnisse. [Przeł.] V. Mika. Berlin 1968, wyd. 2 skrócone tamże 1975.

17. Przygody wiewióreczki. Lw.: K.S. Jakubowski 1929, [16] s.

18. Żywy drzew. (Druga księga „W puszczy”). [Opowiadania]. Wwa: Gebethner i Wolff 1929, 92 s. Wyd. nast. łączne ze zbiorem W puszczy zob. poz. 15.

Zawartość: Dzieje dębu; Tajemnicza lipa; Śmierć choinki; „Pod umówionym jaworem ...”; Wierzyby płaczące; Scena na wzgórzu; Los małej brzożki; Legenda o osinie.

19. W słońcu. Wybór poezji. (Wyd. pośmiertne). Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1930, 105 s.

Zawiera wiersze z poz. 4 oraz pierwodruki.

20. Bajka o rozeźmianym Stašku. [Wiersze]. Zamość: Z. Pomeranski 1931, 22 s.

21. Janek w puszczy. [Wiersze]. Zamość: Z. Pomeranski 1931, [29] s. Wyd. 2 Wwa: Książ. Pol. 1948.

22. Małi myśliwi. [Wiersze]. Zamość: Z. Pomeranski 1931, [14] s.

23. Patrząc na moich synków. Dziecięcy świątek. [Wiersze i felietony]. Wwa: Nakł. J. Ejsmondo-wa 1931 [antydat. 1930], 84 s.

Wiersze w cyklach: Cud; Sonety do moich synków; W mieście; Na wsi; Do moich skarbow ...; Bajka o szkole; Brzoza i choinka. — Wiersze i felietony w cyklach: Do dzieci; Dzieci; Patrząc na moich synków.

24. Psia dola. (Bajka). [B.m.]: Druk. Odrodzenie 1932, [4] s. Wyd. nast. z podtytuł. Bajka dla starszych niepolityczna. Wwa: Druk. Alter 1933.

Wyd. z adnotacją: Na rzecz bezrobotnych pracowników umysłowych.

25. Stół i nożyce ... (Zbiór bajek). Wyd. po-

śmiertne z przedm. J. Ujejskiego. Wwa: Druk. P. Pyz i S-ka 1935 [antydat. 1934], 304 s. Zawiera utwory z poz. 2 i 13.

26. Perły liryczne. [Wybór wierszy]. Kr.: F. Czerski 1939, 16 s. Druk bibliofilski.

27. Dziecko. [Wiersze]. [Wybór: W. Stykowski]. Wwa: [Druk. Więzienia Karnego na Mokotowie] 1943, 52 s.

Wyd. konspir. w 3 egzemplarzach. Wybór z tomu poz. 23.

28. Bajki. Wybór i przedm.: T. Jodełka [-Burzecik]. Wwa: PIW 1958, 254 s.

Zawiera wybór bajek z poz. 2 i 13.

Przekłady

1. G. D'Annunzio: Dziewicza ziemia. [Opowiadania]. Wwa: Bibl. Dzieł Wyborowych 1914, 121 s.

2. Polska w pieśniach cudzoziemskich. Utwory o Polsce poetów łacińskich, francuskich, włoskich, hiszpańskich, szwedzkich, niemieckich, angielskich, rosyjskich, rusińskich i czeskich. Wwa: Druk. J. Cotty 1915, 61 s.

3. J. Kochanowski: Utwory łacińskie. Wyd. 1 pt. Przekład łacińskich utworów Jana Kochanowskiego z Czarnolasu. Wwa: Gebethner i Wolff 1919, 303 s. Wyd. nast.: wyd. 2 pt. Pod lipą czarnoleską. Przekład najpiękniejszych wierszy łacińskich Jana z Czarnolasu w 400-setną rocznicę urodzin wielkiego poety, 1530-1930. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1930; wyd. 3 pt. J. Kochanowski: Utwory łacińskie. Wwa: PIW 1953.

Nagroda Min. Kultury i Sztuki w 1919.

4. Owidiusz: Sztuka kochania. Wwa: Ignis 1922, 113 s. Wyd. nast.: Wwa: Rój 1928; wyd. 2 [!] Wwa: PIW 1957; wyd. 1 [!] Wwa: WAiF 1981, tamże: 1983, 1987; Wwa: Wydawn. Pol. Tow. Wydawców Książek 1990.

5. Petroniusz: Pieśni miłosne. Wwa: Mazow. Spółka Wydawn. 1924, 41 s. Wyd. nast.: Wwa: WAiF 1983, 83 s.; tamże 1984.

6. M.K. Sarbiewski: Tęsknota do ojczyzny błękitnej. [Wybór pieśni]. Wwa, Płock: Mazow. Spółka Wydawn. 1924, 48 s.

7. Swetoniusz: Żywot Nerona. Wwa: Rój 1925, 64 s. Wyd. 2 tamże [1928].

Prace redakcyjne

1. Antologia bajki polskiej. Oprac. i wstępem opatrzył ... Wwa: Gebethner i Wolff [1915], 198 s.

2. Prawo łowieckie. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 3 grudnia 1927 r. o prawie łowieckim. *Dz. Ustaw* Nr 110. Z komentarzami. Oprac.: ... i S. Błonarowicz. Wwa: Druk. P. Pyz 1928, 60 s.

3. Polska – raj myśliwski. [Broszura propagandowa]. Oprac. ... Wwa: Min. Komunikacji 1930, [12] s. Tekst w jez. pol., ang., franc. i niem.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. – PP (J. Łuczyńska). – LP (J. Gos). – PSB (W. Ziembicki). – NSLD (J.Z. Białek).

K. Nitsch. *Jez. Pol.* 1920 nr 2 [rec.: Przekład łacińskich utworów Jana Kochanowskiego z Czarnolasu]. – J. Kleiner: Z poezji słonecznych. *Gaz. Lwow.* 1922 nr 243/244 [rec.: Miłość wieczna]. – J. Birkenmajer: *J.E. Tęcza* 1929 nr 17. – A. Janta-Pończyński: *Lowy* z *J.E. Tęcza* 1929 nr 45 [rec.: Moje przygody łowieckie]. – J. Birkenmajer. *Ruch Lit.* 1930 nr 6 [rec.: Pod lipą czarnoleską]. – J. Parandowski: *J.E. Pam.* Warsz. 1930 z. 4/5, przedr. w tegoż: *Wspomnienia i sylwety*. Wr. 1960, wyd. 2 tamże 1962. – J. Wołoszynowski. *Gaz. Pol.* 1930 nr 18 [rec.: Moje przygody łowieckie; Żywy drzew]. – T. Lopalewski. *Kur. Wil.* 1931 nr 40/41 [rec.: W słońcu]. – Z. Ciechanowska. *Prz. Powsz.* 1932 t. 193 [rec.: Pod lipą czarnoleską]. – J. Koprowski: *Wspomnienie o J.E. Dz. Łódz.* 1960 nr 177, przedr. w tegoż: *Ludzie i książki*. Łódź 1965. – T. Dworak: *Myśliwy i poeta. O Julianie Ejsmondzie*. Wwa: Wiedza Powsz. 1969, 270 s. – T. Gicgier: *Motyw białowiecki*. W tegoż: *O człowieku, któremu wystarczał ogarek*. Wwa 1979. – R. Handke: *J.E. W: OLP*, Ser. 6 t. 2. Kr. 1979. – F. Chrzanowski: *J.E. W tegoż: W oczach felietonisty*. Londyn [1981].

B.T.

ELEKTOROWICZ Leszek ur. 1924

Właściwe imię i nazwisko: Lesław Witeszczak.

Pseud.: (e); (E); el; (el); EL; efe; (efe); elektor; Elektor; J. Asiek; (J); Le.; L.E.; L.W.; le; (le); (LE); (lw); PN; w.; Wit. Poeta, prozaik, krytyk literacki, tłumacz.

Urodzony 29 maja 1924 we Lwowie; syn Aleksandra Witeszczaka, urzędnika samorządowego, i Romany z domu Elektorowicz, pianistki i pedagoga gry na fortepianie. Do szkół uczęszczał we Lwowie. Po wybuchu II wojny światowej i włączeniu Lwowa do ZSRR kontynuował naukę w szkole średniej. W czasie okupacji niemieckiej otrzymał świadectwo dojrzałości na tajnych kompletach. Był żołnierzem AK. W 1944 przebywał w Krakowie, gdzie pracował jako robotnik. Po wyzwoleniu zamieszkał w 1945 na Śląsku, po czym powrócił do Krakowa. Studiował początkowo ekonomię i prawo w Akademii Handlowej i w Szkole Nauk Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, a następnie anglistykę; magisterium uzyskał w 1952. Jako poeta debiutował w 1947 wierszem „Drzewo”, opublikowanym na łamach *Dziennika Literackiego* (nr 8), jako krytyk na łamach tegoż pisma w 1949 (nr 44). W 1948 ożenił się z Marią Kruszyńską. W 1948-50 prowadził Akademicki Klub Literacki. Był też członkiem Klubu Młodych przy Oddziale Krakowskim ZLP. W 1950-52 pracował w Bibliotece Jagiellońskiej, następnie do 1956 w Polskim Wydawnictwie Muzycznym, najpierw jako korektor, później jako redaktor techniczny. W 1950-55 nie publikował (z własnej woli) żadnych utworów. W 1956/57 był nauczycielem języka angielskiego w Liceum im. B. Nowodworskiego w Krakowie.

W 1957-72 pracował w redakcji *Życia Literackiego* (dział zagraniczny) jako krytyk, eseista i autor felietonów (m.in. cykle: „Zachód przez lornetkę”, „Telewizja i życie”, „Koktajl zachodni”). Równocześnie publikował wiersze, artykuły i przekłady, m.in. na łamach czasopism *Twórczość* (od 1957) i *Współczesność* (1959-66). W 1958 został członkiem ZLP (w 1963 członek zarządu Oddziału Krakowskiego). Odbył podróże zagraniczne – m.in. do Francji, Związku Radzieckiego, Grecji, Czechosłowacji i krajów bałkańskich. W 1966-67 przebywał w USA jako uczestnik International Writing Program na uniwersytecie w Iowa; wygłaszał odczyty na uniwersytetach w Berkeley, Austin, Chapel Hill i in. W 1972 został członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1972-77 był kierownikiem literackim teatru „Bagatela” w Krakowie. W tym też okresie był stypendystą British Council w Anglii, uczestnikiem Salzburg Seminar for American Studies w Austrii oraz stypendystą rządu włoskiego (1975). Kontynuował działalność literacką i przekładową, publikując m.in. na łamach pism: *Poezja* (1966-70), *Literatura na Świecie* (1971-74), *Dziennik Polski* (1973-77). Następnie współpracował głównie z *Tygodnikiem Powszechnym* (od 1980); ogłosił też utwór w wydawanym poza cenzurą piśmie *Zapis* (1978). Brał nadal czynny udział w działalności ZLP: od 1975 był ponownie członkiem zarządu Oddziału Krakowskiego (w 1978-83 wiceprezes), a w 1980-83 nadto członkiem Zarządu Głównego (przewodniczący Zespołu do Spraw Upowszechniania Kultury). W 1981 należał do założycieli, a następnie do zespołu redakcyjnego (kierownik redakcji zagranicznej) miesięcznika literackiego *Pismo* (do jego likwidacji w 1983). Po rozwiązaniu ZLP działał w podziemnych strukturach krakowskiego środowiska literackiego. Publikował utwory w czasopiśmie wydawanych poza cenzurą, m.in. w *Miesięczniku Malopolskim*. W 1985 otrzymał nagrodę zespołową Kultury Niezależnej. W 1984-89 był członkiem zarządu Klubu Inteligencji Katolickiej w Krakowie i współorganizatorem Tygodni Kultury Chrześcijańskiej w tym mieście. Współpracował z miesięcznikiem *W drodze* (1989-90). W 1989 był członkiem założycielem SPP i do 1991 wiceprezesem Oddziału Krakowskiego. Należy do zespołu redakcyjnego tygodnika *Dekada Literacka* (od 1990). Odznaczony Złotą Odznaką „Za Pracę Społeczną dla m. Krakowa” (1971) oraz Złotym Krzyżem Zasługi (1975). Mieszka w Krakowie.

FWÓRCZOŚĆ

1. Świat niestworzony. [Wiersze]. Kr.: WL 1957, 71 s.

Cykle: Wakacje po wojnie; Oczy w szparze; Kształt popiołu; Ptaki nielotne; Sny dziewczęce; Kreski.

2. Kontury. [Wiersze]. Kr.: WL 1962, 52 s.

Cykle: Na wysokość zaniku; Zapomnienie.

3. Rejterada. [Opowiadania]. Kat.: Śląsk 1963, 214 s.

Zawartość: Papierosy; Nawrócony, Rozproszenie; Temat z wariacjami; Eksperyment; Wiry; Można sobie wyobrazić; W zamkniętych oczach; Czasy i tryby; Klucze; Rejterada.

4. Zwierciadło w oknach. Szkice o powieści amerykańskiej i angielskiej. Wwa: PIW 1966, 362 s.

Zawartość: Od autora – Cz. 1: Henry James, czyli metoda; Dookoła Ulisses [J. Joyce'a]; Latarnia nad falami czasu [V. Woolf]; Wolfe, czyli odkrywanie Ameryki; O Williamie Faulknerze; Henry Miller – bunt przeciw formie; „Pod wulkanem” [M. Lowry'ego]. – Cz. 2: Ernest Hemingway – jego bohater – kodeks – styl; O Johnie Dos Passosie; Steinbeck czyli triumf anarchisty; Saroyan – kwaterymistrz sentymentu; Mądre dzieci Salinger'a; Od ideologii do „hipsteryzmu” [N. Mailer]; Kariera „gniewnych”; Rebelia – przeciw komu? – Cz. 3: H.G. Wells; Skarby domu Salomona [A. Huxley]; Lawrence czyli próba całości; Diament wielki jak Ameryka [F. Scott (Key) Fitzgerald]; Żywoty i mity Roberta Penn Warren'a; Greene'a alegoryczne „dreszczowce”; Mit powrotu do Arkadii [T.N. Wilder]; Azyle Capote'a. – Noty bibliograficzne.

5. Przedmowy do ciszy. [Wiersze]. Kr.: WL 1968, 56 s.

Wiersze oryginalne oraz przekłady utworów poetów: C. Aiken, W.H. Auden, E.E. Cummings, E. Pound, W. Stevens.

6. Z Londynu do Teksasu i dalej. [Szkice z podróży]. Kr.: WL 1970, 225 s.

Zawartość: Cz. 1. U Brytyczków. – Cz. 2. Ameryka mniej znana; Na głębokie południe; Spotkania literackie; Konfrontacje. Pierwodr. fragm. w *Życiu Lit.* 1967-1969.

7. Przechadzki Sylena. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1971, 196 s.

Zawartość: Przechadzki Sylena; Zaproszenie do zamku; Najwidzimy to morderstwem; W potrzasku.

8. Motywy zachodnie. Kr.: WL 1973, 434 s.

Wybór felietonów drukowanych w prasie lit. w 1968-1972.

9. Gwiazdy drwiące. [Powieści]. Wwa: Czyt. 1974, 205 s.

10. Przekłety teatr. [Opowiadania]. Kr.: WL 1977, 257 s.

Zawartość: Wieczór narodów; Pani Brinkle i jej narzeczeni; Przekłety teatr. [Radio 1980]; W potrzasku [poz. 7]; Można sobie wyobrazić; Rejterada [poz. 3]; Czasy i tryby [poz. 3]; Przechadzki Sylena [poz. 7].

11. W lochu Ferrary. [Powieść o T. Tassie]. Kr.: WL 1980, 244 s.

12. Całe kłamstwo świata. [Wiersze]. Kr., Wr.: WL 1983, 73 s.

13. Być i nie być. [Opowiadania]. Kr.: OL 1993, 90 s.

Zawartość: Prolog; Ścigany; Nieosiągalna; Best Writer is a Dead Writer; W zamkniętych oczach; Wiry; Zaproszenie; Obcowanie; Przed wymarszem; Być i nie być. (Epilog).

Przekłady

1. W.C. Williams: Poezje. Wybór, przekł. i słowo wstępne: ... Wwa: PIW 1972, 57 s.

2. A. Ginsberg: Howl. Dla recytatora i zespołu wykonawców. Przel. ... Muz.: B. Schäffer. Kr.: PWM 1974, [10], XV s.
Tekst w jęz. pol. i ang.

3. D.H. Lawrence: Poezje wybrane. Wybrał, przel. i posł. opatrzył ... Kr.: WL 1976, 179 s.
Tekst w jęz. pol. i ang.

4. S. Crane: Capriccio. [Muz.:] J.R. Bukowski. Przel. ... Kr.: PWM 1981, 34 s.
Tekst w jęz. pol. i ang.

5. P.B. Shelley: Prometeusz wyzwolony. [Wiersze]. Przekł. i posł.: ... Kr.: WL 1982, 182 s.

6. W. H. Auden: Poezje. Wybór, posł. i przekł.: ... Kr.: WL 1988, 294 s.
Tekst w jęz. pol. i ang.

Prace redakcyjne

1. Hemingway w oczach krytyki światowej. Wyboru dokonał ... Wwa: PIW 1968, 537 s.
Tu w przekładzie L.E.: R.P. Warren: Hemingway, s. 27-59; H. Levin: Uwagi o stylu E. Hemingwaya, s. 205-238, — ponadto: Kalendarium życia i twórczości E. Hemingwaya.

2. R. Frost: Wiersze. Wybór i słowo wstępne: ... Przel. ... i in. Wwa: PIW 1972, 130 s.

3. J. Conrad: Ostatnie szkice. (Dzieła T. 25). Przel.: H. Carrol-Najder, ..., J. Miłobędzki. Wwa: PIW 1974, 251 s.
W przekładzie L.E. 16 szkiców.

4. E. Hemingway: Komu bije dzwon. Przel.: B. Zieliński. Oprac. i wstęp: ... Wr., Kr.: Ossol. 1978, CXVI, 659 s. *BN* II, 194. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1988, wyd. 3 popraw. 1992.
Zob. też Przekłady poz. 1, 3, 6.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1976, 1988. — SWPP 2 (M. Brykańska). — PP (M. Brykańska).

[Świat niestworzony:] M. Pankowski: Dwa krakowscy poeci. *Kultura*, Paryż 1957 nr 10; K. Wyka: Katastroficzne echo. *Życie Lit.* 1957 nr 39, przedr. w tegoż: *Rzecz wyobraźni. Wwa 1959.* — A. Wilkoń: „Kontury” L.E. *Twórczość* 1963 nr 4. — [Rejterada:] W. Mach: Elektorowicz — prozaik. *Życie Lit.* 1963 nr 40, przedr. w tegoż: *Szkice literackie T. 1. W szkole krytyków.* Wwa 1971; W. Maciąg: Daremne próby ucieczek. *Twórczość* 1963 nr 12 — J. Bujnowski: Przemiany w poezji w Polsce. *Kontynenty*, Londyn 1965 nr 75-76. — [Zwierzciadło w okrucinach:] H. Krzeczkowski: Lektury E. *Życie Lit.* 1966 nr 51; Z. Bienkowski: Klucz do Anglosasów. *Twórczość* 1967 nr 1; M.M. Szpakowska: „Zwierzciadło w okrucinach”. *Mies. Lit.* 1967 nr 1/5. — [Motywy zachodnie:] W. Sadkowski: Kroniki zachodnie E. *Mies. Lit.* 1973 nr 12; L. Bugajski: Na motywach zachodnich. *Twórczość* 1974 nr 6. — L. Bugajski: Z lochu do lochu. *Twórczość* 1981 nr 10 [rec.: W lochu Ferrary]. — [Cafe kłamstwo świata:] J. Neuberger. *Opole* 1984 nr 11; J. Pieszczałowicz. *Twórczość* 1984 nr 7.

ELZENBERG Henryk
1887-1967

Krypt.: Dr H.E.; H.E.; Sc.
Teoretyk sztuki, filozof, krytyk literacki.

Urodzony 18 września 1887 w Warszawie; syn Henryka Elzenberga, adwokata i publicysty, i Marii z Olędzkich. Po śmierci matki w 1888 pozostawał pod opieką siostry ojca, Anny Elzenberg. Od 1896 uczył się w gimnazjach w Zurychu, Trogan oraz w Genewie, gdzie w 1905 zdał maturę. Następnie studiował literaturę francuską, filologię klasyczną i filozofię na uniwersytecie w Paryżu i w Collège de France, w 1909 uzyskał doktorat na podstawie rozprawy „Le sentiment religieux chez Leconte de Lisle”. Po krótkim pobycie w Krakowie, jesienią 1910 został zaangażowany jako docent w katedrze literatury francuskiej uniwersytetu w Neuchâtel w Szwajcarii i do wiosny 1912 prowadził tam wykłady z literatury francuskiej XVI w. oraz specjalny kurs o G. Flaubercie. Zrezygnował jednak z kariery naukowej za granicą i w czerwcu 1912 powrócił do Krakowa. Z chwilą wybuchu I wojny światowej, w sierpniu 1914, wstąpił na ochotnika do Legionów Polskich. Na początku 1915 odbył podróż w misji dyplomatycznej do Szwajcarii, a następnie walczył na froncie. Wiosną 1916 zajmował się prasą koalicyjną w referacie prasy zagranicznej przy Generalnym Sekretariacie Naczelnego Komitetu Narodowego w Krakowie oraz redagował dla potrzeb propagandowych przegląd prasy polskiej i biuletyn spraw polskich w wersji francuskiej i angielskiej (*La Pologne Allée* i *Allied Poland*). Od września 1917 do kwietnia 1918 pracował jako nauczyciel w gimnazjum społecznym w Zakopanem. Następnie odbył dwumiesięczne studia uzupełniające w Wiedniu, będąc stypendystą PAU. W 1917-18 był też członkiem redakcji miesięcznika *Kultura Polski*. W 1917-19 należał do Ligi Niezawisłości w Krakowie. W 1919/20 uczył w prywatnych gimnazjach Kaplińskiego i Jankowskiego w Krakowie. W lipcu 1920, podczas wojny polsko-bolszewickiej, ponownie jako ochotnik wstąpił do wojska. W 1921 habilitował się na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) z dziedziny etyki, estetyki i historii filozofii na podstawie rozprawy pt. „Marek Aureliusz. Z historii i psychologii etyki”. W następnym roku (1922) przeniósł się do Warszawy i został nauczycielem języków klasycznych, francuskiego i propedeutyki filozofii w Gimnazjum im. M. Konopnickiej (pracował tam do 1939). W 1924 prowadził na UJ cykl wykładów zatytułowany „Wstęp do estetyki”. W 1928 był sekretarzem redakcji *Przeglądu Filozoficznego*. W 1928-36 prowadził jako docent wykłady z filozofii i historii filozofii na Uniwersytecie Warszawskim. W 1931-

-35 był także wykładowcą w Państwowym Instytucie Nauczycielskim. W 1932 został członkiem korespondentem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. W 1934-36 wykładał estetykę i głównie kierunki filozoficzne na Wydziale Sztuki Reżyserskiej w Państwowym Instytucie Sztuki Teatralnej w Warszawie. Zaproszony do Wilna, od 1936 wykładał jako docent na Uniwersytecie Stefana Batorego etykę, estetykę, teorię wartości i teorię poznania oraz historię filozofii. Współz z Manfredem Kridlem i Bogdanem Zawadzkiem był jednym z założycieli Klubu Demokratów w Wilnie. Wygłaszał także odczyty podczas tzw. wileńskich „Śród Literackich”. W okresie międzywojennym był członkiem Polskiego PEN Clubu. Został odznaczony Medalem Niepodległości (1933) i brązowym medalem „Za Długoletnią Służbę” (1938). W okresie II wojny światowej przebywał nadal w Wilnie, podczas okupacji niemieckiej uczestniczył w tajnym nauczaniu na kompletach gimnazjalnych i uniwersyteckich, utrzymywał się z różnych dorywczych zajęć (m.in. jako stróż). W kwietniu 1945, w ramach tzw. akcji repatriacyjnej przyjechał do Lublina, gdzie jako zastępca profesora podjął wykłady z historii literatur romańskich na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (KUL). Był także lektorem języka francuskiego na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej oraz wykładowcą w Szkole Dramatycznej. Jesienią 1945 zaproszony do nowo powstałego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (UMK) w Toruniu i mianowany tam profesorem zwyczajnym, prowadził od 1946 wykłady z historii filozofii starożytnej oraz z teorii wartości. Odsunięty w 1950 od zajęć dydaktycznych podjął je na nowo w 1956, pełniąc – w okresie od października 1956 do przejścia na emeryturę w 1960 – funkcję kierownika Katedry Filozofii UMK. Od 1951 był członkiem komitetu redakcyjnego *Biblioteki Klasyków Filozofii*, w 1951-52 redaktorem działu francuskiego. Był członkiem czynnym Towarzystwa Naukowego KUL oraz Wydziału Filologiczno-Filozoficznego i Historyczno-Archeologicznego Towarzystwa Naukowego Toruńskiego, a także wieloletnim członkiem Zarządu Oddziału Toruńskiego Polskiego Towarzystwa Filozoficznego. Przez kilka lat pełnił też funkcję prezesa Pomorskiego Towarzystwa Muzycznego. Odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1959). Zmarł 6 kwietnia 1967 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. *Le sentiment religieux chez Leconte de Lisle*. Paris: H. Jouvé 1909, 254 s.

Rozprawa doktorska.

2. *Podstawy metafizyki Leibniza*. Kr.: AU 1917, 70 s.

3. *Marek Aureliusz. Z historii i psychologii etyki*. Lw., Wwa: Księg. Pol. B. Połoniecki 1922, 109 s.

Rozprawa habilitacyjna.

4. *Kłopoty z istnieniem. Aforyzmy w porządku czasu*. Kr.: Znak 1963, 465 s.

5. *Próby kontaktu. Eseje i studia krytyczne*. Kr.: Znak 1966, 220 s. Przedr. zob. poz. 8.

Zawartość: Od autora. — Studia krytyczne: Żeromskiego „Subkowski”; Berenta „Żywe kamienie”; O Borowym, o Kaspro-wiczu i o niektórych kłopotach z ocenami estetycznymi [W Borowy: Dziś i wczoraj]; Rabindranath Tagore jako poeta liryczny; Tagorego kilka dzieł proza; Rolland, Duhamel, France; Villiers de l'Isle-Adam, Maeterlinck, Claudel; A. France; Rolland, Malraux, Aragon, Mauriac; Gide, Valéry, Malraux, Boy, Rogowicz, Kołonecki jako tłumacze; Próby Montaigne'a; Martin du Gard, Vercors, Ronsard, Rimbaud. (Po-wojenne nawiązanie kontaktów z literaturą francuską). — Eseje: Troska o myśli (O początkach mojego filozofowania); O indywidualność w nauce [J.S. Bystroń: Człowiek i książka]; Legiony i romantyzm [J. Zabiello: Nowy roman-tyzm w poezji polskiej czasu wielkiej wojny]; Zły estetyk i jego słowa [o B. Croce]; Wielkość i myślenie (Z powodu dyskusji o Mickiewicz) [ok. 1929]; Lukrecjusz i materializm; Brutus czyli przekleństwo cnoty [dot. „Brutusa” Szekspira]; Ahmza i pacyfizm. (Rzecz o gandymie); Gandhi w perspektywie dziejowej.

6. *Wartość i człowiek. Rozprawy z humanistyki i filozofii*. Tor.: Tow. Nauk. w Tor. 1966, 183 s.

Zawartość: Pojęcie wartości perfekcyjnej; O różnicy między „pięknem” a „dobrem”; Piękno moralne; Etyczny charakter sztuki; Estetyka jako dyscyplina wartościująca; Zabarwienie uczuciowe jako zjawisko estetyczne; Ekspresja pozaestetyczna i estetyczna; Osobowość twórcza artysty; W sprawie estetyzmu w literaturze; Nauka o literaturze czy krytyka literacka?; W sprawie podstaw krytyki literackiej; Etyka wyrzeczenia. Czym jest i jak była uzasadniana; Powinność; Realizm praktyczny w etyce a naczelne wartości życia ludzkiego; Nauka i barbarzyństwo; O funkcji komunikatywno-poznawczej wysławiania się obrazowego.

Szkie drukowane w czasopiśmie w 1925-1926 i 1935.

7. *Henryk Elzenberg i mistyka*. [Współaut.:] J.A. Kłoczowski. Kr.: Znak [1990], 74 s.

Zawartość: J.A. Kłoczowski, Profesor H.E. o religii i mityce. — H. Elzenberg: Mitycyzm: negatywność i pierwiastki afirmatywne; O poznaniu mistycznym; „Nieokreślone”; Mityka teistyczna, teizm, Bóg jako symbol; Do „Religii i mityki”; Zapis filozoficzny; Z autorskich uzupełnień do „Kłopotu z istnieniem”.

8. *Pisma. T. 1. Z filozofii kultury. Wybór, oprac. i wprowadzenie: M. Woroniecki*. Kr.: Znak 1991, 382 s.

Zawartość: I. Próby kontaktu: Od autora. — Studia krytyczne: Eseje [przedr. całości tomu: Próby kontaktu, poz. 5], — ponadto: — II, Pisma rozproszone: 1. W poszukiwaniu idei polskiej; 2. Etyka wyrzeczenia; 3. Rousseau jako pisarz; 4. O Nowe Średniowiecze; 5. Pro domo philosophorum; 6. Pochwała żerowania; 7. Odpowiedź na kwestionariusz w sprawie przeżyć ludzkich związanych z przyrodą; 8. Odpowiedź na ankietę *Znak*; 9. Zależność i niezależność etyki od obrazu świata; 10. Spór o zależność etyki od religii; 11. Przeciwno hedonizmowi; 12. Realizm praktyczny w etyce a naczelne wartości życia ludzkiego. — III, Inedita: 1. O okazywaniu niechęci lub braku niechęci jako czynnikach politycznych wobec słabości i wobec siły; 2. Do „Religii i mityki” [poz. 7]; 3. Kilka uwag w związku z lekturą „Welterlebnis”

Holzpflla; 4. Aksjologiczne pojęcie sensu; 5. Sprawy zbiorowości ludzkiej a mój system myślowy; 6. Uwagi o pogardzie dla moralności; 7. Czy tak zwany sens może być życiu nadany?

Przekłady i prace edytoskie

1. J.J. Rousseau: Trzy rozprawy z filozofii społecznej. Przel., oprac., słowem wstępnym i przyp. opatrzył ... Wwa: PWN 1956, 397 s. PAN Kom. Filoz.

2. Platon: Eutydem. Przel. [z grec.]: W. Witwicki. Do druku przygot. [rewizja przekładu, wstęp, przyp.] ... Wwa: PWN 1957 XVII, 77 s. PAN Kom. Filoz.

3. G.W. Leibniz: Monadologia. Przel. i wstęp ... Do druku przygot.: M. Woroniecki. Tor.: UMK 1991, VII, 69 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1958. — RE 1967 (P. Grzegorzczak). — BUP cz. 1. — H.E. W: Księga jubileuszowa 50-lecia KUL. Lubl. 1969. — M. Wallis: H.E. W: Filozofia w Polsce. Słownik pisarzy. Wr. 1971. — J. Zubelewicz: Bibliografia prac H.E.; Bibliografia prac o H.E. *Stud. Filoz.* 1986 nr 12.

M. Ossowska: Podstawy nauki o moralności. Wwa 1947, passim. — J. Gatecki: Nauka a kultura. Na marginesie rozprawy H.E. pt. „Nauka i barbarzyństwo”. S. Pacuła: W kręgu myśli filozoficznej H.E. *Życie i Myśl* 1966 nr 10. — A. Biernacki: H.E. (1887-1967). *Więź* 1967 nr 7/8. — E. Csató: Wspomnienie o H.E. *Teatr* 1967 nr 12. — I. Dąmbska: Próba kontaktu z myślą filozoficzną H.E. (1887-1967). *Znak* 1967 nr 9. — M. Wallis: H.E. (Wspomnienie pośmiertne). *Ruch Filoz.* 1967 t. 26 nr 2. — T. Czezowski: H.E. jako teoretyk sztuki. *Ityka* 1969 t. 4. — T. Szkotul: Teoria wartości estetycznych H.E. *Stud. Estet.* 1973 t. 10. — A. Biernacki: Krytyka i historia literatury. (Korbut — Elzenberg. Nieporozumienia powracające). W: *Badania nad krytyką literacką*. Wr. 1974. — T. Szkotul: Poglądy estetyczne H.E. W: *Studia z dziejów estetyki polskiej 1918-1939*. Wwa 1975. — B. Dziemidok: Teoria przeżyć i wartości estetycznych w polskiej estetyce dwudziestolecia międzywojennego. Wwa 1980, passim. — M. Woroniecki: Przyczynki w sprawie Elzenbergowskiej koncepcji wartości. *Gdań. Zesz. Hum.* 1983 nr 30. — *Stud. Filoz.* 1986 nr 12 (numer poświęcony H.E.: zawiera m.in.: M. Kalota-Szymańska: Światło w ciemnościach. (Wspomnienie o Profesorze H.E.); M.R. Mayenowa: Wspomnienie o Profesorze E.); B. Skarga: Eseje E. i ich przesłanie; B. Wolniewicz: Myśl E.; M. Woroniecki: O życiu H.E.) — J. Zubelewicz: Elzenbergowskie ujęcie procesu tworzenia kultury. *Kult. i Spół.* 1986 nr 1. — L. Hostyński: Wartość w kulturze i religii. W setną rocznicę urodzin H.E. (1887-1967). *Pismo Lit.-Artyst.* 1987 nr 4. — J. Zubelewicz: Filozofia kultury a historiozofia H.E. *Prz. Hum.* 1987 nr 4. — L. Hostyński: Filozofia H.E. *Kult. i Spół.* 1988 nr 5/6. — U. Schade: Idea humanizmu w świetle aksjologii H.E. *Pr. Inst. Nauk Ekon.-Społ. Politechniki Warsz.* 1988 z. 38. — Sesja z okazji 100 rocznicy urodzin H.E. Auto-referaty. *Ruch Filoz.* 1989 nr 1. — W. Voisé: Człowiek, który myślał inaczej (o H.E.). W: *Wielcy humaniści polskiej*. Wr. 1991. — [Z filozofii kultury]: S. Dziechciaruk: Filozofia fragmentaryczna H.E. *Nowe Książ.* 1991 nr 8; E. Stankiewicz: Kultura jako wartość. *Znak* 1991 nr 436 (9). — R. Jadczyk: Przyczynki do biografii H.E. *Prz. Hum.* 1992 nr 4. — W. Voisé: O pesymizmie H.E. *Twórczość* 1993 nr 3.

B.D.

ERNSTOWA Zofia

ur. 1918

Tłumaczka.

Urodzona 22 marca 1918 w Warszawie; córka Antoniego Kostaneckiego, profesora ekonomii na Uniwersytecie Warszawskim, i Anny z domu Geyer. W 1936 ukończyła Gimnazjum Jadwigi Kowalczykówny w Warszawie, a następnie studiowała w 1937-38 historię sztuki na uniwersytecie w Rzymie. W 1938 wyszła za mąż za Jana Ernsta, geografa. W czasie II wojny światowej przebywała nadal w Warszawie i częściowo w wsi. W 1950 pracowała w dziale włoskim Polskiego Radia jako tłumaczka z języka polskiego na włoski. Debiutowała w 1953 przekładem nowel G. Vergi „Don Candeloro i jego trupa”. Od 1953 była członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1964 została przyjęta do Polskiego PEN Clubu. W 1959-70 pełniła funkcję sekretarza generalnego Sekcji Polskiej Wspólnoty Europejskiej Pisarzy COMES (której była członkiem założycielem). Jako delegat Polski uczestniczyła w spotkaniach Komitetu Wykonawczego tego stowarzyszenia w Rzymie i w międzynarodowych kongresach w Neapolu, Rzymie, Florencji, Taorminie, Atenach i Paryżu. Za szerzenie kultury włoskiej w Polsce otrzymała w 1961 odznaczenie włoskie oraz w 1969 i 1971 Premio di Cultura della Presidenza del Consiglio za przekłady literatury włoskiej na język polski. W 1985 otrzymała nagrodę ZAiKS-u za działalność przekładową. Mieszka w Warszawie.

Przekłady

1. G. Verga: Don Candeloro i jego trupa. Nowele. Przel.: ... i M. Czerwiński. Wwa: Czyt. 1953, 315 s.

2. G. Rodari: Opowieść o Cebulku. Wwa: NK 1954, 158 s. Wyd. 2 tamże 1955.

3. S. Micheli: Cała prawda. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1955, 262 s.

4. G. Rodari: Podróż Błękitnej Strzały. Wwa: NK 1955, 185 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1957, wyd. 3 1961.

5. C. Pavese: Noc świętego Rocha. [Opowiadania]. Przel.:... i M. Czerwiński. Wwa: PIW 1956, 225 s.

6. L. Bigiaretti: Carlone. Życie Włocha. Wwa: Czyt. 1957, 134 s.

7. G.P. Callegari: Dziewczęta z fotografii. Komedia w 3 aktach. Wyst. Łódź, T. Powsz. 1957.

8. A. Moravia: Opowiadania rzymskie. Przel.: ... i R. Landau. Wwa: Czyt. 1957, 478 s.

9. G. Rodari: Mali włóczędzy. [Opowieść dla dzieci]. Wwa: NK 1957, 106 s.

EMELIANOW Marta

zob. ALUCHNA-EMELIANOW Marta

10. G. Mosca: Proszę do klasy! [Opowieść dla dzieci]. Wwa: NK 1958, 169 s.
11. M. Baccio: Niebo z kamienia. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1959, 199 s.
12. A. Moravia: Rzymianka. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1959, 635 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1974, wyd. 3 1992.
13. V. Brancati: Sycylijski donżuan. [Opowiadania]. Wwa: PIW 1960, 241 s.
14. D. Fo: Archaniołowie nie grają w bilard. Komedia w 2 aktach. Teksty piosenek przeł. J. Kierst. Wyst. Łódź, T. Powsz. 1960.
15. A. Moravia: Matka i córka. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1960, 506 s. Wyd. 2 tamże 1970.
16. I. Svevo [E. Schmitz]: Jedno życie. [Powieść]. Wwa: PIW 1960, 423 s.
17. A. de Céspedes: Brulion Walerii Cassati. [Powieść]. Wwa: Iskry 1961, 238 s.
18. Garinei, P.E. Giovannini: Dobranoc Bettino. Komedia muzyczna w 2 częściach. Teksty piosenek przeł. J. Kierst. Wyst. Wwa, Operetka 1961.
19. I. Montanelli: Generał Della Rovere. [Powieść]. Wwa: MON 1961, 98 s.
20. A. Moravia: Pogarda. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1961, 291 s.
21. G. Tomasi di Lampedusa: Lampart. [Powieść]. Wstęp: L. Aragon. Wwa: PIW 1961, 301 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1963, wyd. 3 1967, wyd. 4 1970; wyd. 5 KiW 1988.
22. C. Cassola: Jego dziewczyna. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1962, 227 s.
23. Garinei, P.E. Giovannini: Czarujący Giulio. Komedia muzyczna w 2 częściach. Teksty piosenek przeł. J. Kierst. Wyst. Wwa, Operetka 1962.
24. N. Palumbo: Urzędnik skarbowy. [Powieść]. Wwa: PIW 1962, 311 s.
25. U. Pirro: Jovanka i inne. [Powieść]. Wwa: MON 1962, 178 s.
26. G. Marotta: Złoto Neapolu i inne opowiadania. Wybór i wstęp: A. Cierniakówna. Przel.: ... i A. Cierniakówna. Wwa: PIW 1964, 327 s.
27. A. Moravia: Konformista. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1964, 481 s.
28. Za dwadzieścia lirów radości. Opowiadania. Wybór i oprac.: D. Rinaldi, L. Sbrana. Wwa: NK 1964, 102 s.
Opowiadania autorów: U. Moretti, N. Palumbo, M. Venturi, R. Viganò, I. Calvino, G. Arpino, E. Morante, G. Manzini, A. de Jaco, U. Pirro, P.P. Pasolini, D. Rea, R. Brignetti.
29. F. Tozzi: Sprzedany dom i inne utwory prozą. Post.: J. Gałuszka. Wwa: PIW 1964, 330 s.
30. Garinei, P.E. Giovannini: Rinaldo na placu boju. Komedia muzyczna w 2 częściach. Teksty piosenek przeł. J. Kierst. Wyst. Gdynia, T. Muzyczny 1966.
31. A. Moravia: Automat. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1966, 395 s.
32. I. Svevo [E. Schmitz]: Zeno Cosini. [Powieść]. Wwa: PIW 1966, 454 s.
33. Garinei, P.E. Giovannini: Niedziela w Rzymie. Komedia muzyczna w 2 częściach. Teksty piosenek przeł. J. Kierst. Wyst. Wwa, Operetka 1967.
34. G. Rodari: Bajki przez telefon. Wwa: NK 1967, 64 s.
35. E. Morante: Kłamstwo i czary. [Powieść]. Wiersze przeł. J. Kierst. T. 1-2. Wwa: Czyt. 1968, 438 + 531 s.
36. A. Moravia: Mario. [Opowiadania]. Przel.: ... i R. Landau. Wwa: KiW 1968, 113 s.
37. G. Scarnicci, R. Tarabusi: Kawior i kaszanka. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Grudziądz, T. Ziemi Pomor. 1968.
38. G. Garianci: Czarujący Giulio. TV 1969.
39. A. Moravia: Rzecz jest tylko rzeczą. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1969, 379 s.
40. G. Scarnicci, R. Tarabusi: Ojcowie rodzą się w szafach. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Łódź, T. Powsz. 1969.
41. L. Preti: Giovinezze, giovinezza. [Powieść]. Wiersze przeł. J. Kierst. Wwa: Czyt. 1970, 417 s.
42. A. Moravia: Obojętni. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1971, 434 s. Wyd. 2 Londyn: Puls 1992.
43. G. Padallaro: Tryptyk sycylijski. Verga, Pirandello, Quasimodo. Wwa: PIW 1971, 73 s.
44. P. Monelli: Mussolini. Wwa: Czyt. 1973, 354 s.
45. M. Argilli: Dziesięć miast. [Opowiadania dla dzieci]. Wiersze przeł. J. Kierst. Wwa: NK 1974, 185 s.
46. A. Moravia: Raj. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1975, 222 s.
47. G. Scarnicci, R. Tarabusi: Zawodowy gość. TV 1975.
48. G. Piovene: Podróż po Włoszech. [Reportaż]. Wybór i przekł. ... Wwa: PIW 1977, 347 s.
49. A. Nicolai: To nie była piąta, to była dziewiąta. Wyst. Wwa, T. Kwadrat 1977.
50. L. Sciascia: Todo modo. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1977, 172 s.
51. D. Fo: Siódme – mniej kradnij. Przel.: ... i J. Kierst. Wyst. Wwa, T. Komedia 1979.

52. L. Sterpellone: Cudowna maszyna. Fantastyczne tajemnice ludzkiego ciała. [Opowiadania]. Wwa: KAW 1979, 123 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1973. — Wywiad: O przekładach z literatury włoskiej z Z.E. rozm. L. Kabatc. *Lit. na Świecie* 1974 nr 1. SWPP 2 (M. Brykalska). — PP (M. Brykalska).

J.P.

ESDEN-TEMPSKI Stanisław
ur. 1952

Poeta, prozak

Urodzony 24 lipca 1952 w Gdańsku; syn Antoniego Tempskiego, urzędnika, i Janiny z domu Okołołowicz, robotnicy. Uczył się w Technikum Tworzyw Sztucznych w Gdyni, w którym otrzymał w 1972 świadectwo maturalne. Debiutował w tymże roku wierszem pt. „Jak szybko wyparowałaś ...”, opublikowanym w piśmie *Litery* (nr 7). W 1973-74 studiował psychologię na Uniwersytecie Warszawskim, a następnie polonistykę na Uniwersytecie Gdańskim, w 1980 uzyskał magisterium. Po ukończeniu studiów pracował w różnych zawodach, m.in. jako instruktor w domu kultury, terapeuta w szpitalu psychiatrycznym, korepetytor. W 1988 wyjechał do Stanów Zjednoczonych, gdzie pracował m.in. jako dziennikarz w prasie polonijnej. Od 1992 przebywa w Wielkiej Brytanii. Publikował w czasopiśmie angielskojęzycznych i polskojęzycznych ukazujących się w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii. W 1989 został członkiem SPP. Mieszka w Maidenhead w Wielkiej Brytanii.

TWÓRCZOŚĆ

1. „Ten stary przebój Beatlesów nigdy nie będzie kobietą”. [Arkusze poetycki]. [Grafika:] W. Deska. [Gdańsk] 1976, 21 k. Rada Uczelniana SZSP w Gdańsku pod patronatem Gdańskiego Tow. Przyj. Sztuki.

2. Wytrwale rozwijam swe złe skłonności ... [Wiersze]. Gdańsk: WM 1978, 111 s.

Zawiera wiersz Wyznanie wiary oraz cykl: Ojciec już umarł było cicho; Kiedy ona poprawia włosy; Ja, Szczur, W środku wszelkich westchnień. Nagroda w plebiscycie Gdańska Książka Roku przyznawana przez Klub Krytyki Lit. przy Oddziale Gdańskim ZLP w 1979; nagroda *Nowego Wrażenia* i Urzędu m. stołecznego Warszawy za najlepszy debiut poetycki przyznana podczas Warszawskiej Jesieni Poezji w 1979.

3. Człowiek, który udawał psa. [Opowiadanie]. Gdańsk: WM 1980, 66 s.

4. Wpędzony do raj. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1981, 114 s.

Cykle: Wpędzony do raj; Dopóki to trwa; Przerwywnik.

5. Organy Rosji pracują nocą. [Wiersze]. Wwa: WNOPiM*; Przedświt* 1984, 15 s. Wyd. nast.: Wwa: AViA* 1986, 13 s.

6. Szmaciane lata. [Wiersze]. Bydgoszcz: Pomorzanie 1985, 86 s.

Cykle: Szmaciane lata; Aksjomat; Znasz moje wszystkie; Ociemniałe elegie; Z lat 1970-1975.

7. A przecież umarłem. [Wiersze]. Szczecin: Glob 1988, 55 s.

8. Między sierpniem a młotem. [Powieść]. Wwa: Przedświt* 1988, 115 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1993.

[Wytrwale rozwijam swe złe skłonności:] P. Dybel: Poeta – Szczur. *Literatura* 1979 nr 47; E. Nawrocka. *Bibl. Gdań. i Elb.* 1979 nr 4; K. Piękosz: Oczy twoich udręk. *Nowy Wzrost* 1980 nr 3. — M. Adamiec: Szczur w labiryncie. *Punkt* 1980 nr 9 [dot. wiersza: Ja, Szczur]. — E. Starosta: Fiziologia metafizyczna. *Fakty* 1982 nr 26 [rec.: Wpędzony do raj]. — M. Orski: Rytuały reedukacji. *Odra* 1983 nr 11 [rec.: Człowiek, który udawał psa]. — S. Rosiek: Zasłona słów. (Wprowadzenie do lektury wiersza). W: W stronę wiersza. Interpretacje poezji najnowszej. Wwa 1984 [dot. wiersza: Wieczorem]. — Dwugłos o E.T.: A. Ogrodowczyk: Ja – zwierzę; D.T. Lebioda: Nadrealizm metaforyczny. *Radar* 1987 nr 4 [rec.: Szmaciane lata]. — W. Szurow: Wokół wierszy S.E.-T. *Nowe Książki* 1989 nr 11 [rec.: A przecież umarłem].

A.H.

ESSMANOWSKI Stefan
1898-1942

Pseud.: Dr. T. Jazgot, Dr. T. Togaż; eses; Ess; (Ess.); -jaz-, S.E.; se; Stefan Jazgot; Stefan Tadeusz Jazgot; Tadeusz Togaż; — wspólnie z Emilem Zegadłowiczem: Tadeusz Ervinne. Poeta, tłumacz, krytyk.

Urodzony 8 sierpnia 1898 w Miechowie; syn Józefa Essmanowskiego, nauczyciela gimnazjalnego, i Leokadii z Kamińskich. Uczęszczał do III Gimnazjum im. Jana Sobieskiego w Krakowie (1909-14), a potem do gimnazjum w Wadowicach, w 1917 uzyskał świadectwo dojrzałości. W tymże roku rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim. Debiutował w 1919 wierszem pt. „Bon-ton”, ogłoszonym w *Zdroju* (nr 4; podp. Stefan Tadeusz Jazgot). Do 1920 należał do zespołu redakcyjnego tego pisma i współpracował z grupą skupionych wokół niego ekspresjonistów. Brał udział w działalności na rzecz przyłączenia Spiszu do Polski (1920). W 1922 uzyskał doktorat na podstawie rozprawy pt. „O sielankopisarzach polskich” pisanej pod kierunkiem prof. Stanisława Windakiewicza. Po zakończeniu studiów przeniósł się do Warszawy i podjął pracę w Gimnazjum im. M. Konopnickiej. W 1924 zdał egzamin nauczycielski. W 1928-29 mieszkał w Poznaniu; był redaktorem technicznym *Tęczy*; zamieszczał na jej łamach artykuły i własne tłumaczenia z języka francuskiego i angielskiego (także podp.: Stefan Jazgot, S.E.), wykładał w oddziale dramatycznym Wielkopolskiej Szkoły Muzycznej w Poznaniu. W 1930 osiadł na stałe w Warszawie. Kontynuował pracę nauczyciela w Gimnazjum im. A. Mickiewicza. Był wykładowcą Państwowego Instytutu Sztu-

ki Teatralnej na wydziale sztuki reżyserskiej, a następnie prowadził wykłady z zakresu teorii dramatu. Równocześnie zajmował się krytyką literacką i teatralną, rozwijał swoje zainteresowania literaturą hiszpańską i włoską, prowadził prace przekładowe. Współpracował (także pod pseud. Stefan Jazgot) m.in. z *Wiadomościami Literackimi* (1929-36), *Światem Kobiectym* (1931-32; m.in. stały cykl „Listy z Warszawy”), *Rocznikiem Literackim* (w 1932-35 dział sprawozdań pt. „Literatura hiszpańska”), *Pionem* (1933-35), *Tygodnikiem Ilustrowanym* (1934-39; w 1936-37 stały dział artykułów pt. „Na marginesie”), *Gazetą Polską* (1935-36). Należał do Polskiego PEN Clubu. W 1938 pracował jako redaktor działu oświatowego i kulturalnego w *Roczniku PAT* (Polskiej Agencji Telegraficznej). W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Warszawie, gdzie uczył na tajnych kompletach. Był członkiem konspiracyjnej organizacji wojskowej Komenda Obrońców Polski. W kwietniu 1941 został aresztowany przez gestapo i osadzony na Pawiaku. Zginął rozstrzelany w masowej egzekucji 2 kwietnia 1942 w Palmirach pod Warszawą¹.

TWÓRCZOŚĆ

1. *Dziwosłab*. [Wiersze]. Wwa: Skł. gł. Hulewicz i Paszkowski 1923, 63 s.

Zawiera m.in. wiersze w cyklach: *Dziwosłab* wraz z epitalamiem na fujarzy wierzbowej odegranem; Egzamin (p. Cecylii Essmanowskiej); Ekloga bałowa; Poema uliczne; Na stacji. List do E.Z.; Ballada o szatańskich obłuczynach Mniszki Nadziel. Podp.: Stefan Jazgot.

2. *Italia*. Podręcznik do nauki łaciny dla 1 klasy gimnazjum. [Współaut.:] I. Strycharski. Lw.: PWKS 1937, 123 s.

Przekłady

1. G.T. Anstey: *Mosiężna butla*. [Powieść]. Lw., Wwa: Księg. Pol. B. Połoniecki [1934], 295 s.

2. Ch. Dickens: *Oliwer Twist*. Oprac. [i przeł.] ... Wwa: J. Przeworski 1937, 419 s. Wyd. nast. tamże 1938.

Przekł. podp.: Tadeusz Togzaj.

3. R. Graves: *Klaudiusz*. [Powieść]. Wwa: J. Przeworski 1938 [antydat. 1937], 455 s. Wyd. nast. pt. Ja, *Klaudiusz*. Przep.: oprac. L. Joachimowicz. Wwa: PIW 1957, 587 s., tamże: wyd. 2 [!] 1959, wyd. 3 1970, wyd. 4 1975, wyd. 5 przejr., popraw. i uzup. 1982, wyd. 6 1988, wyd. 6 [!] 1991.

Cz. 1; cz. 2 zob. poz. 5.

4. W. Hugo: *Nędznicy*. [Powieść]. Oprac. [i

przeł.] ... Wwa: J. Przeworski 1938 [antydat. 1937], 466 s.

Przekł. podp.: Tadeusz Togzaj.

5. R. Graves: *Klaudiusz i Mesalina*. Wwa: J. Przeworski 1939 [antydat. 1938], 511 s. Wyd. nast.: Wwa: PIW 1958, tamże: wyd. 2 [!] 1959, wyd. 3 1970, wyd. 4 1975, wyd. 5 1982, wyd. 6 1989, wyd. 6 [!] 1991.

Cz. 2; cz. 1 zob. poz. 3.

6. L. Vega: *Owce źródło*. [Komedia heroiczna]. Przekł. powst. ok. 1939.

Wg J.J. Lipski: *Warszawscy „Pustelnicy” i „Bywalscy”*. T. 2. Wwa 1973 s. 432-433; T. Terlecki: S.E. W tegoż: *Rzeczy teatralne*. Wwa 1984 s. 266-273.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. A. Mickiewicz: *Pan Tadeusz* czyli Ostatni zajazd na Litwie. Historia szlachecka z roku 1811 i 1812 we dwunastu księgach wierszem. Oprac. ... Wwa: Inst. Propagandy Państwowo-Twórczej 1934, 386 s.

2. Wergiliusz: *Wybór z Bukolik i Georgik*. Oprac. ... Lw.: Ossol. 1938, 42 + 27 s. Teksty łacińskie dla Liceum Humanistycznego i Klasycznego, nr 7.

3. Liwiusz: *Walka stanów w Rzymie*. (Wybór z pierwszej dekady Liwiusza). Oprac. ... Lw.: Wydawn. Książek Szkolnych 1939, 46 + 28 s. Teksty łacińskie dla 2 klasy Liceum Humanistycznego i Klasycznego, nr 3. Wyd. 2 na nowo objaśn. M. Gollas. Wr.: Ossol. 1950, 48 + 48 s.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PSB (K. Czachowski).

E.K.: *Sprawozdania literackie*. *Robotnik* 1923 nr 116 [rec.: *Dziwosłab*]. — S. Pigoń: *Wznowienia literackie*. *Rocz. Lit.* 1935 s. 105 [rec. wyd.: A. Mickiewicz: *Pan Tadeusz*]. — T. Terlecki: S.E. *Kultura* 1950 nr 2/3, przedr. w tegoż: *Rzeczy teatralne*. Wwa 1984.

B.T.

ESTREICHER Karol 1906-1984

Pseud.: Dominik Węgierski; K.E.

Prozaik, autor utworów dramatycznych, historyk sztuki.

Urodzony 4 marca 1906 w Krakowie; syn Stanisława Estreichera, historyka prawa, bibliografa, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego (UJ), i Heleny z domu Longschamps de Berier; wnuk Karola Józefa Estreichera, bibliotekarza, bibliografa, historyka literatury i teatru. Uczęszczał do Gimnazjum im. Jana Sobieskiego w Krakowie. Po zdaniu matury w 1925, studiował filologię polską na Wydziale Filozoficznym UJ, w 1929 uzyskał magisterium. Debiutował w 1927 recenzją pracy M. Gębarowicza „Początki kultu św. Stanisława i jego średniowieczny zabytek w Szwecji”, ogłoszoną w *Roczniku Kra-*

¹ Wg J.J. Lipski: *Warszawscy „Pustelnicy” i „Bywalscy”*. T. 2. Wwa 1973 s. 432-433 — S.E. zginął w Treblince.

kowskim (t. 22). W następnych latach publikował liczne prace naukowe z dziedziny historii sztuki. W 1931 doktoryzował się na podstawie pracy „Miniatury kodeksu Bema oraz ich treść obyczajowa”. Od 1933 pracował jako asystent w Zakładzie Historii Sztuki UJ. Habilitował się w 1934 na podstawie rozprawy „Tryptyk św. Trójcy w katedrze na Wawelu”. W 1938 zorganizował Muzeum Diecezjalne w Sandomierzu. Był współtwórcą Gabinetu Rycin PAU. Po wybuchu II wojny światowej brał udział w kampanii wrzesniowej w stopniu podchorążego. Po rozbiciu jego oddziału w okolicach Lwowa przedostał się do Budapesztu, a następnie w październiku 1939 do Paryża, gdzie został sekretarzem gen. Władysława Sikorskiego. W tym czasie rozpoczął katalogowanie strat kulturalnych Polski. Po klęsce Francji w czerwcu 1940 został ewakuowany do Londynu, wywożąc na zlecenie Rządu RP na wychodźstwie arasy wawelskie i skarbiec koronny. Od 1941 był kierownikiem Biura Rewindykacyjnego RP przy British Council (tzw. Komisja Vauchera). Artykuły i wspomnienia publikował w londyńskich *Wiadomościach Polskich* (1940-41) i *Dzienniku Polskim* (1940-43). W 1942-45 wspólnie z Antonim Stonimskim redagował w Londynie miesięcznik *Nowa Polska* (tu m.in. opowieści z tomu „Nie od razu Kraków zbudowano”). W 1942 wyjeżdżał do Stanów Zjednoczonych i Kanady w celu zorganizowania rewindykacji polskich dzieł sztuki i archiwaliów; był inicjatorem powołania komitetu rewindykacyjnego w USA. W następnych latach kontynuował poszukiwania zaginionych dóbr kultury polskiej w Szwajcarii i Niemczech. W 1945 powrócił do kraju. Uczestniczył w akcji rewindykacyjnej na terenie Niemiec; w kwietniu 1946 przywiózł z Norymbergi ołtarz Wita Stwosza, skarbiec UJ oraz kolekcję malarstwa ze zbiorów Muzeum Czartoryskich w Krakowie. W tymże roku ożenił się z Teresą Lasocką. Od 1946 pracował jako docent w Zakładzie Historii Sztuki na Wydziale Humanistycznym UJ. W 1947-50 wykładał też jako profesor kontraktowy w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. W 1948 zainicjował odbudowę gmachu Collegium Maius UJ i zorganizował w nim Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego, którego został dyrektorem. W 1951 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego. W 1951-61 był wykładowcą w Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych we Wrocławiu i na UJ. W 1954 otrzymał nagrodę MRN w Krakowie w dziedzinie konserwacji zabytków. W tymże roku podjął pracę nad nowym wydaniem „Bibliografii polskiej XIX stulecia” K.J. Estreichera. W 1962-76 kierował Międzywydziałowym Zakładem Bibliografii Polskiej XIX w. UJ. Od 1966 był redaktorem naczelnym *Rocznika Krakowskiego*. W 1970 został członkiem, a od 1972 wchodził w skład zarządu Polskiego PEN Clubu. Był prezesem Towarzystwa

Sztuk Pięknych w Krakowie oraz członkiem honorowym Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa; przewodniczył Komitetowi Opieki nad Kopcem Tadeusza Kościuszki. W 1964 należał do sygnatariuszy „Listu 34” w obronie wolności słowa. W 1972 otrzymał nagrodę Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku, a w 1980 nagrodę PEN Clubu. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1954), Orderem Sztandaru Pracy II klasy (1974), Krzyżem Kawalerskim (1947), Krzyżem Oficerskim (1948) i Krzyżem Komandorskim (1957) Orderu Odrodzenia Polski. W 1980 otrzymał odznakę „Zasłużony Nauczyciel PRL”. Zmarł 29 kwietnia 1984 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kraków. Przewodnik dla zwiedzających miasta i jego okolice. Kr.: Tow. Miłośników Historii i Zabytków Kr. 1931, 286 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1934; wyd. 3 rozszerz. tamże 1938; Kr.: KAW 1989.
2. Kościół Mariacki i jego otoczenie. Kr.: Miej. Biuro Propagandy m. Kr. [ok. 1935], 16 s.
3. Artystyczna droga Matejki. [Współwyd. z.] J. Mehoffer: O naturalizmie i historyzmie Matejki. Kr.: [b. w.] 1939, 53 s.
4. September 1939. London: Minerva Publiczna 1940, 180 s.
Podp.: Dominik Węgierski.
5. Cultural losses of Poland. Straty kultury polskiej. Index of Polish cultural losses during the German occupation, 1939-1944. [Przy współpracy A.M. Mars i J. Żarneckiego]. London 1944. XVII, 497 s.
Na prawach rękopisu.
6. Kraków miastem sztuki. Londyn: Świat. Zw. Polaków z Zagranicy., Pol. Biuro Wydawn. Światpol 1945, 52, XXIX s.
7. The mystery of the Polish crown jewels. [Przedm.: H. Pattison] Macmillan. London: Alliance Press [1945], 25 s.
8. Nie od razu Kraków zbudowano. [Wspomnienia]. Londyn: Świat. Zw. Polaków z Zagranicy, Pol. Biuro Wydawn. Światpol 1945, 165 s. Wyd. nast.: Kr.: Czyt. 1947; Wwa: PIW 1956, wyd. 2 [!] tamże 1958.
9. Zmiany. (Powieść). *Nowa Polska* 1945 t. 5 z. 1 s. 33-46, z. 2 s. 75-90, z. 3 s. 148-160.
10. Krystianna. Powieść romantyczna. Wwa: PIW 1957, 330 s.
Przełt. niem.: Krystianna. [Przełt.] K. Harrer. Weimar 1957, wyd. nast. 1958.
11. Collegium Maius i zbiory Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kr.: UJ 1967, 153 s. Wyd. 2

rozszerz. pt. Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wwa, Kr.: PWN 1980.

12. Collegium Maius. Dzieje gmachu. Kr.: UJ, PWN 1968, 306 s.

13. Polskie drzeworyty renesansowe. Informator wystawy. Rzeszów: Muzeum Okręgowe w Rzeszowie 1969, 17 s.

14. Collegium Maius Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Dzieje, obyczaje, zbiory. [Przedm.:] R. SAYSSE-TOBICZYK. Wwa: Interpress 1971, 163 s.

Przeł.: ang.: The Collegium Maius of the Jagiellonian University in Cracow. [Przeł.] J. Aleksandrowicz. Wwa 1973, — niem.: Collegium Maius. [Przeł.] S. Schmidt. Wwa 1974.

15. Leon Chwistek. Biografia artysty. 1884-1944. Kr.: PWN 1971, VI, 400 s.

16. Pamiątki kopernikowskie w Uniwersytecie Jagiellońskim. Kr.: UJ, PWN 1973, 63 s.

Przeł.: ang.: Copernican relics in Jagiellonian University. [Przeł.] M. Abrahamowicz. Kr. 1973, — francz.: Les souvenirs de Copernic à l'Université Jagellonne. [Przeł.] E. Willman. Kr. 1973.

17. Historia sztuki w zarysie. Kr.: PWN 1973, 551 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1977, wyd. 3 1979, wyd. 4 1981, wyd. 5 1982, wyd. 6 1984, wyd. 7 1986, wyd. 8 1987, wyd. 9 1988, wyd. 10 1990.

18. Trzy rozmowy pułkownika Odysa. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1975 nr 6 s. 5-18. Praprem. Wwa, T. Nowy (Scena Propozycji) 1975.

Przeł.: ang.: Three conversations of colonel Ulysses. Przeł. J. Konarek. *Polish Perspectives*, Wwa 1975 nr 12 s. 28-49. — francz.: Trois conversations du colonel Ulysse. [Przeł.] G. Crépey. *Perspectives Polonaises*, Wwa 1975 nr 12 s. 32-56. — niem.: Drei Gespräche des Obersten Odysseus. [Przeł.] J. St. Buras. *Polnische Perspektiven*, Wwa 1975 nr 12 s. 33-56.

19. Nieznana księga Tacyta. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1976 nr 3 s. 5-17. Praprem. Wwa, Grupa Teatralna przy Liceum Ogólnokształcącym im. M. Reja 1978.

20. Zamek. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1976.

Inf. J. Korpała. *Rocz. Bibl.* 1985 z. 1/2.

Rozprawy i studia w czasopismach i książkach zbiorowych, m.in.: Tryptyk św. Trójcy w katedrze na Wawelu. *Rocz. Krak.* 1936 t. 27, odb. Kr.: W. Anczyc i S-ka 1936, 81 s. — Drogi poezji i bezdroża życia [fragm.]: Walka klasyków z romantykami. Mickiewicz rządca dusz. *Nowa Polska*, Londyn 1942 t. 1 z. 1 s. 22-32, z. 2 s. 164-176. — Podhalańska kultura artystyczna. *Nowa Polska*, Londyn 1942 t. 1 z. 4/5 s. 326-347. — General Sikorski. W: Tribute to General Sikorski. [London] 1944 s. [5-36]. — Teoria sztuki czystej. *Nowa Polska*, Londyn 1944 t. 3 z. 9 s. 587-600. — Julian Pagaczewski. W: Straty kultury polskiej

1939-1944. T. 2. Glasgow 1945 s. 153-171. — Wypiański i nasze Towarzystwo. (Odczyt na uroczystym Walnym Zgromadzeniu Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa w dniu 23 marca 1969 roku, w stulecie urodzin S. Wypiańskiego). *Rocz. Krak.* 1971 t. 42 s. 77-86. — Szkice o Berrecim. *Rocz. Krak.* 1972 t. 43 s. 45-114. — E. Murraya „Opisanie Krakowa” a literatura o Krakowie i plan Kołłątajowski. [Wstęp do:] E. Murray: Opisanie topograficzne i filozoficzne miasta Krakowa. Oprac. ... *Rocz. Krak.* s. 77-157. — Słonimskiego droga na emigrację. (Rozdział z biografii). *Twórczość* 1977 nr 6 s. 20-34. — Nasz tom pięćdziesiąty. *Rocz. Krak.* 1980 t. 50 s. 5-18 [dzieje pisma]. — Teatr w Polsce. *Pam. Teatr.* 1991 z. 1 s. 115-144.

Przekłady

1. G. Vasari: Żywoty najslawniejszych malarzy, rzeźbiarzy i architektów. Przeł. [z włos.], wstępem i objaśn. opatrzył ... Wwa: PIW 1979, XXXVIII, 606 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1984; t. 1-8 Wwa, Kr.: PWN 1985-1988, XLVII, 484 + 272 + 242, + 272 + 412 + 420, + 464 + 487 s.

2. Anonima dzieje pierwszej krucjaty albo Czynny Franków i pielgrzymów jerozolimskich. Przeł. [z łac.], wstępem i objaśn. opatrzył ... Wwa, Kr.: PWN 1984, 128 s.

3. N. Machiavelli: Historie florenckie. Przeł. z włos. ... Krytyczne oprac. przekładu: S. Widlak, B. Bielańska. Wstęp: S. Bielański. Wwa, Kr.: PWN 1990, XXXII, 553 s.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. A. Brückner: Trzaski, Everta i Michalskiego encyklopedia staropolska. T. 1-2. Materiał ilustr. oprac. ... Wwa: Księg. Trzaski, Everta i Michalskiego 1939, VI s., 955 + 1070 szp.

Tu też K.E. w t. 2 rozdział: Ubiory w Polsce. [Współaut.] A. Brückner, szp. 771-815.

2. Bibliografia polska Karola i Stanisława Estreicherów. T. 34. Z.1: Z-Żalutki. Do druku przygot. ... Kr.: PAU 1951, 243 s.

Odb. fragm.: Żalutscy. Bibliografia odnosząca się do Żalutkich z wieku XVII i XVIII. Kr.: PAU 1952, VIII, 306 s.

3. Bibliografia polska XIX stulecia. Wyd. 2 (nowe) pod red. i z przedm. ... T. 1-14: A – Katakumbi. Kr.: UJ, PAN (od t. 4 UJ) 1959-1987.

4. L. Chwistek: Wielość rzeczywistości w sztuce i inne szkice literackie. Wybór i przedm. ... Wwa: Czyt. 1960, 258 s.

5. Galerie der Porträts von Professoren der Jagiellonischen Universität in Kraków aus der Sammlung des Universitätsmuseums. Katalog der Ausstellung in der Akademie der Bildenden Künste in

Wien, [25 IV-10 V] 1978. [Przeł. z pol.] P. Lenz. Kr.: UJ 1978, 55 s.

Zob. też Przekłady, poz. 1, 2.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. ok. 1951, 1962. – Wywiad; Piękna historia. [Rozm.] A. Terechowicz. *Kultura* 1972 nr 36. SWPP 1.
[Nie od razu Kraków zbudowano:] A. Mauersberger: Dwie książki o Krakowie. *Odrodzenie* 1946 nr 10; [K. Nitsch] K.N.: Uwagi językowe o książkach. Z powodu książki K.E. *Jez. Pol.* 1947 nr 6; Z. Starowiejska-Morstinowa: Kraków, który minął. *Tyg. Powsz.* 1947 nr 32. – K. Sroczyńska. *Biul. Hist. Szt. i Kult.* 1946 nr 3/4 [rec.: Cultural losses of Poland]. – [Krystiana] S. Podhorska-Okolów: Powieść, ale czy romantyczna? *Twórczość* 1957 nr 8; M. Zmigrodzka: O muzie Klio i pannaach swawolnych. *Życie Lit.* 1957 nr 22. – [Leon Chwistek:] W. Natanson: E. o Chwistku. *Życie Lit.* 1971 nr 36; A. Oseka: Mit i los Leona Chwistka. *Nowe Książ.* 1971 nr 15; M. Szpakowska: Demon zczyliwie potraktowany. *Twórczość* 1971 nr 11. – T. Chrzanowski: K.E. – koniec dynastii. *Tyg. Powsz.* 1984 nr 22, uzup. S.E. Nahlík, *tamże* nr 25. – J. Trybowski. *Kraków* 1984 nr 4. – J. Trybowski: K.E. młodość i wiek męski. Szkic biograficzny. *Życie Lit.* 1984 nr 22. – A. Borowski: K.E. (1906-1984). *Prz. Bibl.* 1985 nr 1. – J. Korpała. *Rocz. Bibl.* 1985 z. 1/2. – M. Rożek: Krakowskie pasje K.E. *Kierunki* 1986 nr 3. – J. Wyrozumski: K.E. *Rocz. Krak.* 1987 t. 51. – M. Rożek: W 85 rocznicę urodzin Profesora K.E. (1906-1984). *Dekada Lit.* 1991 nr 17.

E.G.

EUSTACHIEWICZ Lesław ur. 1913

Pseud.: Adam; L.; L.E.; L. Sokolicz.
Historyk literatury, krytyk.

Urodzony 26 listopada 1913 w Brodach (woj. tarnopolskie); syn Tadeusza Eustachiewicza, nauczyciela gimnazjalnego, i Marii z domu Rotter. Dzieciństwo spędził w Stanisławowie, do szkół uczęszczał w Ostrowie Wielkopolskim i w Rogoźnie, gdzie w 1930 zdał maturę w Gimnazjum im. Przemysława. W 1927-28 publikował wiersze w czasopiśmie szkolnym *Promień*. W 1930-34 studiował filologię polską na Uniwersytecie Poznańskim. Jako stypendysta rządu włoskiego przebywał od lipca do września 1934 w Regia Università Italiana w Perugii. Po powrocie pracował do 1939 w Liceum im. K. Marcinkowskiego w Poznaniu. W 1936 zdał egzamin państwowy na nauczyciela szkół średnich. Jako historyk literatury debiutował w 1934 recenzją książki G. Bertoniego „Lingua e pensiero” w *Ruchu Literackim*. Po wybuchu II wojny światowej i wkroczeniu wojsk niemieckich do Poznania, przebywał w obozie na ulicy Głównej, skąd został wysiedlony na teren Lubelszczyzny. W 1940-41 był nauczycielem prywatnym w nadleśnictwie Świdnik. Od 1940 uczestniczył w działalności konspiracyjnej jako członek Szarych Szeregów, a potem AK; brał udział w akcjach wywiadowczych i kolportażu tajnej prasy. W 1942-43 pracował w Lublinie jako nauczyciel szkół zawodowych (handlowej, mechanicznej i chemicznej)

oraz jako nauczyciel w tajnym Liceum im. S. Konarskiego, przeznaczonym dla młodzieży wysiedlonej z zachodniej Polski. Ukończył kurs podchorążych AK i został skierowany do oddziału „Nerwy”. W lipcu 1944 został ranny w walce z Niemcami we wsi Kłodnica. Po wkroczeniu wojsk radzieckich powrócił do Lublina; na polecenie władz AK redagował konspiracyjne pismo satyryczne *Wentylator*. Aresztowany w listopadzie 1944 został skazany na karę śmierci zamienioną następnie na 10 lat więzienia. Od maja 1945 do października 1946 był więziony we Wronkach. Po zwolnieniu w wyniku amnestii powrócił do Poznania, gdzie podjął pracę najpierw w Liceum Jana Kantego, a następnie na Uniwersytecie Poznańskim (1947-58), początkowo jako asystent, a po uzyskaniu w 1947 doktoratu na podstawie pracy „Eneida” w przekładzie Andrzeja Kochanowskiego” (promotor prof. Roman Pollak) – adiunkt. Prowadził też lektorat języka włoskiego, wykładał literaturę powszechną, był zastępcą profesora literatury polskiej. Od 1948 był członkiem PPR (później PZPR, do 1958). W 1958-62 pracował w Wyższej Szkole Pedagogicznej (WSP) w Krakowie jako zastępca profesora historii literatury polskiej i wykładowca. Należał do Komisji Historycznoliterackiej Oddziału PAN w Krakowie. Współpracował z czasopismem *Kierunki* (1957-79); w 1964 redaktor działu literackiego; w tymże roku cykl recenzji teatralnych pod pseud. L.E.) i *Dialog* (1958-71), publikując artykuły i recenzje teatralne. W 1962 przeniósł się do Warszawy. W 1965-69 pracował jako recenzent wewnętrzny w Instytucie Wydawniczym „Pax”. W sezonie 1967/68 był konsultantem literackim w Teatrze Współczesnym we Wrocławiu, a w 1970-79 pełnił funkcję kierownika literackiego Teatru Klasycznego w Warszawie. W 1974 został powołany na stanowisko docenta kontraktowego w WSP w Siedlcach. W 1977 prowadził zajęcia dydaktyczne w WSP w Kielcach. Od tegoż roku do przejścia na emeryturę w 1979 pracował jako adiunkt w Instytucie Programów Szkolnych Ministerstwa Oświaty i Wychowania. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1956) oraz przez rząd emigracyjny w Londynie Medalem Wojska (1948 czterokrotnie) i Krzyżem Armii Krajowej (1986). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Literatura okresu Młodej Polski. Podręcznik dla techników. Wwa: PWSZ 1960, 250 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1961, wyd. 3 1962, wyd. 4 popraw. 1963, wyd. 5 1964, wyd. 6 1965, wyd. 7 1966, wyd. 8 1967, wyd. 9 1967, wyd. 10 1969.

2. Literatura staropolska. Podręcznik dla techników. Wwa: PZWS 1962, 194 s. Wyd. nast. tamże:

wyd. 2 1963, wyd. 3 1964, wyd. 4 1965, wyd. 5 1965, wyd. 6 1966.

3. *Kołodziej czas*. [Utwór dramatyczny; współaut.:] J. Żegalski. *Wyst. Giecz*, [teatr amatorski] 1965.

4. *Między współczesnością a historią* [Szkiecy]. Wwa: Pax 1973, 342 s.

Zawartość: *Introdukcja*; Szkoła literatury międzywojennej [w dwudziestolecie]; *Od Apollinaire'a do Eliota*; *Zmierzch liryki neoromantycznej*; *Skamander*; *Magia*, *sentymentalizm* i *satyra* [B. Leśmian, K. Iłkowińska, M. Pawlikowska-Jasnorzewska, W. Broniewski, K.I. Gałczyński]; *Awangarda*; *Komentarz do antologii liryki polskiej*; *Od Prousta do Joyce'a* [dot. prozy światowej w dwudziestolecie]; *Epilogi narracyjne* [o prozie polskiej]; *Narracja ekspresjonistyczna*; *Narracja neoromantyczna* i *neorealizyczna*; *Prologi narracyjne*; *Narkotyk konwencji fabularnych*; *Uroda autentyczności*; *Między rekonstrukcją i mitologią* [dot. powieści historycznej]; *Maski i nagości* [dot. dramaturgii światowej w dwudziestolecie]; *Teatr apolliniński* i *teatr dionizejski* [dot. dramatu polskiego]; *Powszedni dzień teatru*; *Mały świątek literacki*; *Konstruktorzy mostów* [dot. pracy przekładowej]; *Łowcy wartości* [dot. krytyki polskiej]; *Zabawy mędrców* [o historykach literatury]; *Schematy zamknięcia*.

5. *Przewodnik metodyczny z zakresu literatury powszechnej dla studiujących* zaocznie. Siedlce: WSP Siedlce 1975, 75 s., powiel.

6. „Wesele” Stanisława Wyspiańskiego. Wwa: WSiP 1975, 142 s. Wyd. 2 popraw. tamże 1991. *Bibl. Analiz Lit.*

7. *Obraz współczesnych prądów literackich*. Wwa: WSiP 1976, 267 s. Wyd. 2 tamże 1977.

Zawartość: I. *Prolegomena*; II. *Liryka*; III. *Formy narracyjne*; IV. *Dramaturgia*; V. *Podsumowanie*; *Tabele chronologiczne*.

8. *Młoda Polska. Charakterystyka okresu i wybór tekstów*. Wwa: WSiP 1979, 308 s. Wyd. 2 tamże 1982.

Zawartość: *Ogólna charakterystyka literatury na przełomie XIX i XX wieku*; *Życie literackie i artystyczne*; *Wybitni przedstawiciele różnych nurtów w literaturze powszechnej*; *Liryka Młodej Polski* [K. Tuwim, J. Kasprzowicz, J. Staff]; — *Dramaturgia* [S. Wyspiański, G. Zapolska]; *Rozwój form narracyjnych* [S. Żeromski, W.S. Reymont, W. Sieroszewski, W. Orkan, W. Berent]; *Krytyka literacka* [S. Witkiewicz, I. Matuszewski, S. Brzozowski, K. Irzykowski]. — *Antologia*. [Wybór wierszy i prozy].

9. *Dramaturgia polska w latach 1945-1977*. Wwa: WSiP 1979, 219 s.

Zawartość: *Introdukcja* — *Informacja*, *Próba kontynuacji* (lata 1945-1948); *Małe zwierciadło współczesności* (lata 1948-1951); *Maska i kompromis* (lata 1952-1955); *W poszukiwaniu nowych wartości* (lata 1956-1959); *Między groteską a moralitetem* (lata 1960-1967); *Między barokiem a neoromantyzmem* (lata 1968-1975); *Zawsze jest ciąg dalszy* (lata 1976-1977). — *Interpretacja*: *Stosunek do tradycji literackiej*; *Technika*, *artyzm*, *rezonans*.

10. *Dramaturgia Młodej Polski. Próba monografii dramatu z lat 1890-1918*. Wwa: PWN 1982, 445 s. Wyd. nast. tamże 1986.

Zawartość: *Wstęp* — założenia interpretacyjne i kompozycyjne; *Schyłkowa faza dramatu mieszczańskiego*, *Dramatur-*

gia popularna; *Gabriela Zapolska*; *Modernistyczny konflikt środowisk i pokoleń*; *Przybyszewski i jego satelici*; *Dramat naturalistyczny*; *Dramat naturalistyczno-symboliczny*; *Dramat neoromantyczny*; *Dramaturgia symbolistów*; *Wyspiański*; *W kręgu Wyspiańskiego*; *Teatr*, *traktat* i *misterium*; *Aneks*.

11. *Luigi Pirandello*. Wwa: Czyt. 1982, 133 s.

Zawiera: szkic L.E. oraz wybór wypowiedzi L. Pirandella i krytyków o jego twórczości.

12. *Dwudziestolecie 1919-1939*. Wwa: WSiP 1983, 429 s. Wyd. 2 popr. tamże 1990, 383 s.

13. „*Quo vadis*” Henryka Sienkiewicza. Wwa: WSiP 1983, 149 s. *Bibl. Analiz Lit.*

14. *Dramaturgia współczesna: 1945-1980*. Wwa: WSiP 1985, 430 s.

Zawartość: *Wstęp*. — *Plan daleki* — *dramaturgia powszechna*: *Kontynuacje*, *egzystencjalizm* i *awangarda*; *Dramaturgia francuska*. — *Wachlarz* i *corrida*: *Dramaturgia włoska*; *Dramaturgia hiszpańska*; *Dramaturgia krajów Ameryki Łacińskiej*; *Dramaturgia portugalska*; *Dramaturgia brazylijska*. — *W cieniu Brechta* i *Dürrenmatta*: *Dramaturgia Niemieckiej Republiki Demokratycznej*; *Dramaturgia Republiki Federalnej Niemiec*; *Dramaturgia austriacka*; *Dramaturgia szwajcarska*. — *Od O'Neilla do Bonda*. — *Realizm* i *humanizm*: *Dramaturgia radszewska*. — *Maski bliskie i dalekie*: *Dramaturgia bułgarska*; *Dramaturgia jugosłowiańska*; *Dramaturgia czeska*; *Dramaturgia rumuńska*; *Dramaturgia węgierska*; *Dramaturgia fińska*; *Dramaturgia skandynawska*; *Dramaturgia turecka*; *Dramaturgia arabska*; *Dramaturgia Czarnej Afryki*; *Dramaturgia japońska*. — *Plan bliski* — *dramaturgia polska*: *Schemat periodyzacji*, *Senat dramaturgów*; *Godzina schematów*; *W stronę realizmu*; *W stronę kreacjonizmu*; *Mity i maski*; *W stronę eklektyzmu*; *Sowizdrzał pilnie poszukiwany*; *Protagonści* — *Tak toczy się świat* — *Sławomir Mrożek*; *Kameleon* i *dies irae* — *Tadeusz Różewicz*; *Ołtarz wzniesiony demonom* — *Ireneusz Iredyński*; *Pieśń o ziemi naszej* — *Ernest Bryll*. — *Z perspektywy komparatystycznej*.

15. *Dramat europejski w latach 1887-1918*. Wwa: PWN 1993, 462 s.

Zawiera rozdziały: *Dramaturgia francuska*; *Dramaturgia włoska* i *hiszpańska*; *Dramaturgia niemiecka* i *austriacka*; *Dramaturgia skandynawska*; *Dramaturgia angielska*; *Dramaturgia piśmiennictw słowiańskich*; *W funkcji epilogu*.

Rozprawy i studia w czasopiśmie i książkach zbiorowych, m.in.: *Spory o interpretację twórczości Wyspiańskiego*. *Pam. Lit.* 1959 z. 1 s. 111-129. — *Artyzm „Mojego świata” Jana Kasprzowicza*. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Krak. Filol. Pol. Pr. Hist.-lit.* 1961 z. 11 s. 105-115. — *Typologia dramatu Młodej Polski na tle porównawczym*. W: *Z problemów literatury polskiej XX wieku*. T. 1. Wwa 1965 s. 370-385. — *Komedie Adama Grzymały-Siedleckiego*. W: *Adam Grzymała-Siedlecki*. Kr. 1966 s. 148-161. — *W. Perzyński*. W: *OLP*. Ser. 5 t. 2. Wwa 1967 s. 393-406. — *Antyk Wyspiańskiego na tle porównawczym*. *Pam. Lit.* 1969 z. 1 s. 3-21. — *Kazimierz Zalewski*. W: *OLP*. Ser. 4 t. 3. Wwa 1969 s. 309-315. — *Próba syntezy dziejów teatru polskiego w latach 1919-1939*. W: *Pięćdziesiąt lat Teatru Śląskiego im. S. Wyspiańskiego w Katowic*

cach. Kat. 1976 s. 52-76. — Humor Dygasińskiego. W: O Adolfie Dygasińskim. Kielce 1979 s. 44-69.

Przekłady i adaptacje

1. H. Sienkiewicz: Krzyżacy. Adapt. scen. ... Wyst. Poznań, T. Eksperymentalny „Kuznica” 1956.
2. D. de Rougemont: Miłość a świat kultury zachodniej. Przel. ... Wwa: Pax 1968, 307 s.
3. J. Sémoué: Julien Green czyli Obsesja zła. Przel. ... Wwa: Pax 1969, 143 s.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. K. Opaliński: Satyry. Oprac. [i wstęp] ... Wr.: Ossol. 1953 LXII, 320 s. *BN I*, 147.
2. Antologia literatury powszechnej. [Oprac.] ... T. 1-2. Wwa: PZWS 1968, 464 + 491 s. Wyd. 2 zmien. tamże 1973, 671 + 645 s.
3. Wypisy z literatury powszechnej. Dla liceów. Wwa: PZWS 1970, 375 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 zmien. z podtyt.: Dla szkół średnich 1973, wyd. 3 1974, wyd. 4 1976, wyd. 5 1980.
4. W. Perzyński: Wybór komedii. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1980, 378 s. *BN I*, 237.

OPRACOWANIA (wybór)

- U. Kozioł: Z poczekalni. *Odra* 1968 nr 5 [rec.: Antologia literatury powszechnej]. — [Między współczesnością a historią:] Z. Bienkowski: Dystans. *Kultura* 1974 nr 31; T. Burek: Pozłotka i coś jeszcze czyli systematysta na opak wywrócony. *Twórczość* 1974 nr 9; M. Danilewicz Zielńska: Historia literatury. *Kultura*, Paryż 1975 nr 7/8.

J.Z.

EVERT Władysław Ludwik 1890-1965

Krypt.: E; Ev; w.e.; W.E.; w.l.e.; W.L.E.; W.L.E.V.
Poeta, publicysta.

Urodzony 23 listopada 1890 w Warszawie; syn Ludwika Józefa Everta, ekonomisty, działacza społecznego, i Pelagii z Czaplic-Pohorek. Od 1896 mieszkał w Moskwie, gdzie w 1909 ukończył Gimnazjum Humanistyczne R. Krejmana. Następnie studiował prawo na Uniwersytecie Moskiewskim; w 1913 uzyskał tytuł kandydata nauk prawnych. Debiutował w 1911 wierszem „Ostatni dar”, opublikowanym w piśmie *Literatura i Sztuka* (nr 10). W 1913-14 studiował na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego (UJ) w Krakowie. Należał do Drużyn Strzeleckich. W czasie I wojny światowej praktykował jako adwokat w Moskwie. Jednocześnie wykładał historię i ekonomię polityczną na wyższych kursach żeńskich. Brał udział w pracach Polskiego Komitetu Pomocy Ofiarom Wojny, był prezesem moskiewskiego okręgu Stronnictwa Narodowo-Zachowawczego i Zrzeszenia Stronnictw Niepodległościowych. W 1917 wstąpił do Polskiej Organizacji Wojskowej w Moskwie. W 1918 po-

wrócił do kraju i kontynuował studia na Wydziale Filozoficznym UJ w Krakowie. W 1919 był redaktorem i wydawcą czasopisma *Życie Polskie*. W 1920 służył ochotniczo w Wojsku Polskim. Brał też udział w powstaniu górnośląskim. W 1921-23 mieszkał w Sosnowcu, gdzie był sekretarzem generalnym Związku Pracowników Przemysłowych i Handlowych Zagłębia Dąbrowskiego, prezesem zarządu wojewódzkiego Narodowej Partii Robotniczej. Był redaktorem naczelnym dziennika *Głos Pracy* (1920-21) oraz założycielem i redaktorem naczelnym *Związkowca Polskiego* (1921-22; z piśmie tym współpracował następnie do 1929). W tym czasie brał także udział w redagowaniu tygodników *Mysł* i *Pochodnia*. W 1921 ożenił się z Janiną Giżeńską. W 1923 założył Gimnazjum Zrzeszenia Rodzicielskiego w Sosnowcu i został jego dyrektorem. W tymże roku przeniósł się do Warszawy, gdzie w 1923-27 pracował jako nauczyciel historii w Gimnazjum Władysława Giżyckiego i w Gimnazjum im. M. Reja. Od 1926 działał w Związku Strzeleckim i był zastępcą komendanta okręgu stołecznego. W 1927-30 redagował i wydawał tygodnik *Naród i Wojsko*, a w 1928-33 był redaktorem naczelnym *Polski Zbrojnej*. W 1930 został członkiem korespondentem Académie Latine des Sciences et Belles Lettres w Paryżu. Od 1935 był dyrektorem Gimnazjum Kazimierza Nawrockiego w Warszawie. Od tegoż roku był prezesem okręgu warszawskiego Partii Pracy, członkiem prezydium zarządu głównego oraz założycielem i głównym komendantem organizacji młodzieżowej Narodowy Front Młodych przy Partii Pracy. W 1935-38 redagował i wydawał własny tygodnik polityczno-społeczny *Dziś i jutro*, w którym prowadził m.in. stały dział recenzji „Książki – książki”. Publikował broszury o treści politycznej i ekonomicznej w *Małej Bibliotece Narodowego Frontu Młodych*. W 1937-39 był prezesem Federacji Ewangelistów Polskich; od 1938 redagował pismo *Zwiastun Ewangeliczny*. Równocześnie rozwijał twórczość publicystyczną. Po wybuchu II wojny światowej brał udział w kampanii wrześniowej. Następnie został wywieziony w głąb ZSRR. W sierpniu 1941 wstąpił do Armii Polskiej, z którą w 1942 przeszedł na Środkowy Wschód. Do kraju powrócił w 1948 i zamieszkał w Warszawie. Był nauczycielem języka rosyjskiego w liceach ogólnokształcących, a następnie lektorem na studiach zaocznych Politechniki Warszawskiej i Szkoły Głównej Planowania i Statystyki; opracowywał podręczniki metodyczne do nauki języka rosyjskiego. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski oraz odznaczeniami zagranicznymi: Krzyżem Komandorskim Świętego Grobu, Croix de la Légion d'Honneur IV klasy oraz innymi. Zmarł 28 maja 1965 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. *Ciemnie i szaly*. [Wiersze]. Kr.: G. Gebethner i Sp. 1913, 139 s. Wyd. 2 pt. *Ciemnie i szaly* (1910–1912). Wwa: M. Arct 1919.

Wyd. 1 uległo konfiskacie.

2. *Uśmiechy nocy*. Poezje. Kijów: N. Gieryn 1915, 55 s. Wyd. nast. [rozszerz.] z podtyt.: (1913–1914) także 1916, 82 s.

3. *Pieć Pater Noster i pięć Ave* (1914–1915). [Wiersze]. Moskwa: W. Lehman 1916, 53 s.

4. *Płomienie w lustrach*. [Wiersze]. Wwa: Trzaska, Evert i Michalski 1920, 49 s.

5. *Spór o życie*. Streszczenie większej całości. [Szkic publicystyczny]. Wwa: Druk. Lit. 1920, 20 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Sosnowiec: Nakł. autora 1923; Dąbrowa: E. Mirek 1923; Wwa: W. Jakowicz 1927.

6. *Szkodliwy zabobon*. [Szkic publicystyczny]. [Sosnowiec:] *Głos Pracy* 1922, 14 s.

7. *Kurs historii nowożytnej (polskiej i powszechnej)*. Tercjał 1 i 2. [Wykłady]. Notował uczeń I.H. Wwa: Nakł. Grona Uczni 1924, 112 s. Na prawach rkpsu.

8. *Handlarze spojrzeń*. Opowieść naiwna i wielce prawdziwa. Wwa: Tow. Wydawn. Polska Zjednoczona [1928], 106 s.

9. *Poza frazesem i demagogią*. Na marginesie dyskusji ustrojowej. Wwa: *Naród i Wojsko* 1930, 104 s.

Zawartość: Lupinożercy; Nie trzeba kłamać; Vae victis; Demokracja w niebezpieczeństwie; Za parawanem etykiety; Zmurszałe tyny; Poza frazesem i demagogią.

10. *Musimy zwyciężyć*. [Wybór publicystyki]. Wwa: *Naród i Wojsko* 1933, 180 s.

11. *Demokracja na wirażu*. Wwa: *Dziś i Jutro* 1934, 52 s.

12. *Miecz i lemiesz*. Przemówienie komendanta głównego Narodowego Frontu Młodych ... na organizacyjnym zebraniu Warszawskiego Okręgu. [Kr.:] *Dziś i Jutro* [1935], 15 s.

13. *Tradycja*. [Szkic]. Wwa: Nar. Front Młodych przy Partii Pracy 1935, 15 s.

14. *Jego dławiąca moc ... kryzys*. Wwa: *Dziś i Jutro* 1936, 107 s. Wyd. 2 także 1936.

15. *Między nicością a grobów marzeniem*. Wwa: F.H. Bogucki 1939, 63 s.

Zawartość: O ewangelicyzmie w dziejach Polski; Uzasadnienie powstania Federacji Ewangelików Polskich.

Przekłady

1. M. Morozow: Szekspir. Przekł. popraw. i uzup. przez S. Helsztyńskiego. Wwa: Czyt. 1950, 222 s.

2. *Pedagogika*. Pod red. I. Kairowa. T. 1. Wyd. 2 zmien. i uzup. Wwa: NK 1950, 235 s.

3. E.H. Porter: *Pollyanna dorasta*. [Powieść dla młodzieży]. Wyd. 5. Wwa: NK 1992, 220 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951, 1956. — SWPP 1.

[W. Prokiesz] W. Pr.: Z najnowszej liryki. *Nowa Reforma* 1914 nr 94 [rec.: *Ciemnie i szaly*]. — M.H. Szpyrkówna: *Dookoła książek*. *Głos Pol.*, Piotrogród 1916 nr 49 [rec.: *Uśmiechy nocy*]. — W. Wolski: *Poeta „zmierzchu bogów”*. *Robotnik* 1921 nr 1 [rec.: *Płomienie w lustrach*].

E.G.

EYSYMONTT Barbara
ur. 1930

Podpisywała utwory też nazwiskiem: Grubner-Eysymontt. Pseud.: B.E.; (B.E.); Beta; BETA; EBON; (EBON); Eremita; Ett; Krzysztof Wrzesień; Mot; MOT; Piotr Oksza; Zofia Malinowska. Poetka, prozaik, krytyk literacki, autorka książek, widowisk teatralnych i słuchowisk radiowych dla dzieci.

Urodzona 13 stycznia 1930 w Lublinie; córka Ferdynanda Grubnera i Ireny z Malinowskich, urzędników. Po ukończeniu gimnazjum Wacławy Arciszowej w Lublinie studiowała polonistykę na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W 1949 wyszła za mąż za Wiktora Eysymontta, aktora, później dziennikarza. Debiutowała w 1951 wierszem pt. „Słowo o pokoju”, opublikowanym w *Sztandarze Ludu* (nr 88). W 1953 przeniosiła się do Warszawy i rozpoczęła pracę dziennikarską. Była członkiem zespołu redakcyjnego *Słowa Powszechnego* i tygodnika *Dziś i Jutro* (dział literacki), a następnie *Kierunków* (od 1956). Z piśmiami tymi współpracowała do 1957. W 1954–56 należała do Stowarzyszenia „Pax”. W 1957 podjęła pracę w redakcji tygodnika *Za i przeciw*, na jego łamach ogłaszała wiersze, opowiadania, recenzje i liczne artykuły (do 1983). W 1962 została członkiem ZLP oraz SDP. Od lat sześćdziesiątych zajmowała się także twórczością dla dzieci jako autorka wierszy, opowieści baśniowych, opowiadań, widowisk i słuchowisk radiowych. Od 1976 uczestniczyła w Duszpasterstwie Środowisk Twórczych, brała udział w spotkaniach związanych z Tygodniami Kultury Chrześcijańskiej. W 1978–82 była radną Dzielnicowej Rady Narodowej w Warszawie-Śródmieściu (zwolniona na własną prośbę). Od 1978 pełniła funkcję sekretarza, a później członka zarządu Koła Literatury dla Dzieci i Młodzieży w ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1981 została członkiem NSZZ „Solidarność” w kole twórców Regionu „Mazowsze”. W latach osiemdziesiątych uczestniczyła nadal w działalności Duszpasterstwa Środowisk Twórczych oraz działała w ośrodku twórczym „Arka” przy kościele parafialnym pod wezwaniem Wniebowstąpienia Pańskiego. Od 1989 należy do SPP. Jest laureatką konkursów literackich. Odznaczona Złotym Krzy-

żem Zasługi (1979) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1987). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Posiew wiatru. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1958, 34 s.

2. Noc pod zegarem. [Opowiadania]. Łódź: WŁ 1961, 133 s.

Zawartość: Nowa służąca; Pięć godzin domu; Pożoga; Koncert na dwa instrumenty; Po drugiej stronie horyzontu; Noc pod zegarem; Reportaż z choroby; Tornister pełen marzeń; Pamiętnik z innego czasu.

3. Po drugiej stronie zegara. [Opowieść dla dzieci]. Lubl.: WŁubel. 1966, 127 s.

4. Podróż z ptaszkiem. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: Ruch 1970, 70 s.

5. O Jacku, który chciał zostać królem. [Baśń dla dzieci]. Wwa: Ruch 1972, 62 s.

6. Bractwo Zaginionej Biedronki. [Baśń dla dzieci]. Wwa: RSW „Prasa, Książka, Ruch” 1973, 66 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: KAW 1976, wyd. 3 tamże 1991.

II nagroda w konkursie Biura Wydawniczego RSW „Prasa, Książka, Ruch” na powieść dla dzieci w 1971.

Przekł.: niem.: Das Verschwundene Marienkäferchen. [Przeł.] G. Kelm. Wwa 1976, — ros.: Druz'ja Volšebnoj Bu-kaški. [Przeł.] M. Maconi. Wwa 1977.

7. Awantura z wujkami. [Opowiadanie dla dzieci]. *Płomyczek* 1973 nr 9-11, Wyd. osob. Wwa: KAW 1975, 37 s.

Nagroda w konkursie Biura Wydawniczego RSW „Prasa, Książka, Ruch” w 1972.

Przekł.: ang.: The uncles, [Przeł.] J. Brodzki. Wwa 1975, — niem.: Das Abenteuer mit den Onkeln. [Przeł.] U. Iwan-ków. Wwa 1975.

8. Góra Ararat. [Opowiadania]. Łódź: WŁ 1974, 142 s.

Zawartość: Biała podłoga albo małe sny; Ostatnia wizyta albo podwójne role; Gruszka albo sztafeta; Różyczka albo imiona czasu; Ogrodnicy albo wierność; Sen albo koniec świata; Powrót albo ucieczka; List albo góra Ararat; Czas przeszły dokonany; Pasażerowie albo próba; Litera albo początek.

9. Wielka przygoda w małym miasteczku. [Bajka dla dzieci]. Wwa: NK 1976, [12] k. Wyd. nast.: [Wwa:] Inspiracje. ZG ZSMP. Zespół Kultury i Oświaty ZG RSW „Prasa-Książka-Ruch” 1984. Praprem. Wwa, T. Buffo 1979.

10. Żywiół piąty. [Wiersze]. Wwa: Wydawn. Novum 1977, 31 s.

11. Egzamin na królową. [Utwór dramatyczny dla dzieci]. [Wwa:] Inspiracje. ZG ZSMP. Zespół Kultury i Oświaty ZG RSW „Prasa-Książka-Ruch” 1984, 29 s.

12. Tajemnica Skrzaciej Doliny. [Powieść]. Wwa: KAW 1984, 113 s.

13. Opowieści z naszego podwórka. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: Czyt. 1991, 81 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1973, 1992. — SWPP 2 (M. Brykalska).

H. Małgowska: Próby i stylizacje. *Współczesność* 1962 nr 9 [rec.: Noc pod zegarem]. — [Góra Ararat:] L. Żuliński: Fikcja pełna prawdy. *Nowe Książ.* 1974 nr 19; W.J. Tkaczuk: Niepodzielność. *Twórczość* 1975 nr 1. — [Żywiół piąty:] Z. Dolecki *Sł. Powsz.* 1977 nr 246; W. Natanson. *Za i Przeciw* 1977 nr 47; — K. Pieńkosz: Z notatnika recenzenta: Teczka pełna wierszy. *Poezja* 1978 nr 9. — W. Panek: Debiut w teatrze Buffo. *Teatr* 1979 nr 9 [rec. widowiska: Wielka przygoda w małym miasteczku] — L. Żuliński: Anioły poezji, anioły prozy. W tegoż: *Sztuka wyboru*. Wwa 1979.

A.H.

F

FAC Bolesław ur. 1929

Imiona metrykalne: Antoni Bolesław. Pseud.: (abf); (abf.); ABF; ABF.; B.F.; Bernard; BERNARD. (bf); Mikołaj Duszyński; Zeta. Poeta, prozaik, publicysta, tłumacz.

Urodzony 9 lutego 1929 w Międzychodzie nad Wartą; syn Alojzego Faca, urzędnika sądowego, i Rozalii z Duszyńskich. Dzieciństwo spędził w Bydgoszczy, gdzie też przebywał w czasie okupacji niemieckiej. Uczęszczał do szkoły niemieckiej, a równocześnie uczył się na tajnych kompletach szkoły podstawowej. Pod koniec wojny pracował jako robotnik w zakładach naprawczych samocho-

dów. Po wojnie kontynuował naukę w Miejskim Gimnazjum im. M. Kopernika w Bydgoszczy, a w 1947-50 w Państwowym Liceum Budownictwa Okrętowego „Conradinum” w Gdańsku-Wrzeszczu. W 1950 rozpoczął pracę w Stoczni Gdańskiej. Jednocześnie w 1952-54 studiował w Wieczorowej Szkole Inżynierskiej. Był działaczem Akademickiego Związku Sportowego, uczestniczył w pracach Stocznianowskiego Domu Kultury (sekcja teatralna) oraz sekcji literackiej Gdańskiego Towarzystwa Przyjaciół Sztuki. W 1956 został członkiem PZPR. W październiku 1956 należał do Komitetu Rewolucyjnego utworzonego na terenie Stoczni Gdańskiej. Debiutował w 1956 wierszami „Karkonosze” i „Stocznia”,

drukowanymi w dwutygodniku studenckim *Kontrasty* (nr 7). W 1956-57 był współzałożycielem i członkiem grupy literackiej Seledyn, działającej w Gdańsku. Od 1957 stale współpracował z pismami: *Dziennik Bałtycki* (do 1981), *Głos Wybrzeża* (do 1980) oraz od 1958: *Pomorze* (do 1965). W tym czasie był współorganizatorem teatru studenckiego Kontrapunkt przy Akademii Medycznej w Gdańsku (dla którego pisał teksty) oraz – wspólnie z Mirosławem Stecewiczem – kabaretu literackiego Szkoła Grafomanów. W 1958 ożenił się z Marią Świdorską, lekarką. Od 1960 był członkiem ZLP; brał aktywny udział w pracach zarządu Oddziału Gdańskiego jako sekretarz, a następnie wiceprezes oraz członek Komisji Młodzieżowej i Zagranicznej, oraz organizator Klubu Literackiego Młodych. Od 1963 działał w Zrzeszeniu Kaszubsko-Pomorskim. Od tegoż roku do 1972 należał do kolegium redakcyjnego miesięcznika *Litery*, w którym prowadził dział poezji, rubrykę „Pocztynion literacki” oraz w 1968-74 ogłaszał stały felieton pt. „Długopisem” (podp. Bernard). W 1966-78 zamieszczał cotygodniowe felietony pt. „Stoczniowe FACecje” w *Głosie Stocznia*. Wiersze oraz przekłady (głównie z literatury niemieckiej, a także skandynawskiej) publikował również w czasopiśmie: *Fakty* (1975-81), *Pomerania* (1976-90), *Punkty* (1978-80). Współpracował z Rozgłośnią Gdańską oraz z Programem III Polskiego Radia. W 1975 odbył półroczne studia germanistyczne w Goethe-Institut w Rothenburgu. Kontynuując pracę zawodową w Stoczni Gdańskiej, zajmował różne stanowiska, m.in. inżyniera przygotowania produkcji i kierownika Zakładowego Ośrodka Informacji Techniczno-Ekonomicznej (od 1964 do czerwca 1982). Prowadził też na terenie Stoczni działalność kulturalną, m.in. jako współzałożyciel Robotniczego Dyskusyjnego Klubu Filmowego Stoczni Gdańskiej. W 1979 został członkiem Polskiego PEN Klubu. W tymże roku otrzymał nagrodę szwedzkiego stowarzyszenia International Progressiv Autoren, a w 1980 nagrodę kulturalną tygodnika *Fakty*. W lutym 1981 wystąpił z PZPR. W 1981-83 pełnił funkcję prezesa Oddziału Gdańskiego ZLP. W 1988 został członkiem Stowarzyszenia Tłumaczy Polskich, w 1989 należał do Komitetu Założycielskiego SPP, a w 1990 został wybrany do Zarządu Głównego Polskiego PEN Klubu (objął funkcję skarbnika). W tymże roku otrzymał nagrodę „Pegaza” w konkursie Poezji Społecznie Zaangażowanej za przekład i popularyzację poezji G. Grassa. Członek międzynarodowych stowarzyszeń literackich: Internationales Progressiv Autoren (Möller, Szwecja; od 1977, w 1983 wybrany na wiceprzewodniczącego), Internationales Autoren-Verein „Die Kogge” (Minden, RFN; od 1978), Autorenkreis Plesse (od 1980), Deutsche Haiku Gesellschaft (Vechta, RFN; od 1987). Odzna-

czony Złotym Krzyżem Zasługi (1971, za pracę w Stoczni), odznaką „Zasłużony Ziemi Gdańskiej” (1971), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1976). Mieszka w Gdańsku.

TWÓRCZOŚĆ.

1. Gotyk dźwięku. [Wiersze]. Gdynia: WM 1959, 81 s.

Zawiera cykl: Niebieskie i czarne; Powroty; W oknie; Międzywojenni.

2. [Komentarz do filmu:] Latarnie morskie. Ekran. 1963.

3. Ucieczka niedaleko. [Powieść]. Gdynia: WM 1963, 134 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1966, wyd. 3 1978.

4. Definicje osobiste. [Wiersze]. Kr.: WL 1964, 84 s.

Zawiera cykl: Jagody; Definicje hasel; Pejzaże osobiste; Nokturny; Martwe łąki; Średniowieczni.

5. Analogie. [Wiersze]. Gdynia: WM 1966, 87 s. Zawiera cykl: Pole do opisanja; Zejście w ziemię; Secesje; Sezony; Z małego pokoju.

6. Ścinanie kani. [Wiersze]. [Wwa]: LSW 1970, 44 s.

Wyróżnienie Medalem Stolema w 1974, wspólnie z poz. 7.

7. Damroka. Poemat o Kaszubach. [Wwa]: LSW 1973, 40 s.

Wyróżnienie zob. poz. 6.
Adapt. radiowa: Damroka – księżniczka kaszubska. Adapt.: L. Marjańska. Radio 1975.

8. Oswojeni z tandetą. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1973, 89 s.

Zawiera cykl: Turnieje; Pochody; Korso.

9. Odpust z frępką. [Poemat]. Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomor. 1974, 16 s.

10. Zakonnica dla księcia. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1975. Wyd. osob. Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomor. 1977, 103 s.

Wyróżnienie w ogólnopolskim konkursie Gdańskiego Tow. Przyjaciół Sztuki w 1975.

Adapt. radiowa: L. Marjańska. Radio 1975.

11. Na pamięć. [Powieść]. Łódź: WŁ 1976, 212 s.

12. Faksymile. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1977, 68 s. Zawiera cykl: Rozmowa z automatami; Noc posłubna.

13. Rzeźnia Maksa Heroda. [Powieść]. Powst. 1977-78. Wyd. Olsztyn, Białystok: Pojezierze 1981, 250 s.

I nagroda w konkursie literackim wydawn. Pojezierze w 1979.

14. Na widoku. [Powieść]. Łódź: WŁ 1979, 259 s.

15. Zegar w brzuchu Jonasza. Wiersze wybrane. Gdańsk: WM 1980, 161 s.

Zawiera wiersze z wcześniejszych tomów w cyklach: Gniazdo z bzu; Lamenty i secesje; Definicje; Rozmowy o zmerzchu; Koledy i jasełka.

16. Misja specjalna. [Powieść]. Gdańsk: WM 1982, 296 s.

17. Królowanie kaszubskie. [Wiersze]. Wwa: LSW 1984, 41 s.

18. Sina jesień. [Wiersze]. Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomor. 1984, 64 s.

Zawiera cykl: Fioletowy płomień lasu; Zabawki kawki; Próby kamienia.

19. Wspólne zmartwienia. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1987, 93 s.

Zawiera cykl: Czekając na kosmonautę; Z godzin nadliczbowych; Ulica Lelewela-Wrzeszcz [poemat]; Swojskie przesłania przyjaciół [przekłady wierszy autorów niemieckich].

20. Sztuka przemilczeń. [Wiersze]. Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomor. 1988, 24 s.

21. Aureola czyli powrót do Wrzeszcza. [Powieść]. Wwa: PIW 1990, 292 s.

Nagroda literacka Wojewody Gdańskiego za 1990.

22. Rozmowy o zmięczeniu. (Erotyki i romanse). Gdańsk: Gdańska Ofic. Wydawn. 1991, 74 s.

Zawiera też w dziale Rozmowy zamieszczone przekłady wierszy autorów: G. Grass, W. Manheim, I. Buck, B. Röttgers, K. Radziwill, A.I. Radziwill, M. Buerschaper.

Wybory utworów w przekł. niem.: Wie soll man regiren? Gedicht-Zyklus. [Przel. i oprac.] K.H. Bolay. Bovenden 1980. — Die Qual ist verschürt. Gedichte aus Polen. Göttingen 1983.

Przekłady i adaptacje

1. Libretto do opery: E. Humperdinck: Jaś i Małgosia. Wyst. Gdańsk, Opera Bałtycka 1966.

2. K. Pruszyński: Między wilki. Adapt. tv ... TV 1966.

3. K.H. Bolay: Reise in die Kaschubei. (Późne lato). Wiersze. Przekł. pol. ... Bovenden: Graphikum 1981, 42 s.

Wyd. w wersji niem. i pol.

4. K.H. Bolay: Późne lato. [Wiersze]. Z niem. przel. ... [Wybór wierszy i nota o autorze] ... Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomor. 1982, 30 s.

5. G. Grass: Pan Kichot i inne wiersze w przekł. ... Wwa: ZSP, Centr. Klub Studentów UW „Hybrydy” 1984, XXXIII s.

6. J. Bart-Čišinski: Dwā basni / Zwei Gedichte. Budyšin: Ludowe nakładnistwo Domowina 1983, 44 s.

Zawiera m.in. dokonany przez B.F. przekład wierszy na jęz. pol.

7. H.K. Hülsmann: Ślad nocy i wiatru. [Wiersze]. Olsztyn: Pojezierze 1988, [16] s.

8. Napiętnowani miłością. Gdańsk: Wydawn. im. J. Lelewela 1992, 38 s. Tow. Polska-Niemcy w Gdańsku.

Zawartość: C.H. Kurz: Bard z piętnem wysokiego kapelusza; Bard z piętnem słowiańskim (Pieśni księcia Wisława z Rugii). — Przekłady uzup. tekstami B.F.

9. G. Grass: Raport z pracowni 1951-1992. Wstęp: Z. Watrak. Gdańsk: Nadbałtyckie Centrum Kultury w Gdańsku 1993, 61 s.

Wyd. w związku z wystawą jubileuszową G. Grassa zorganizowaną przez Nadbałtyckie Centrum Kultury i Muzeum Historii Miasta Gdańska w 1992.

Zob. też TWÓRCZOŚĆ poz. 22 oraz Prace redakcyjne poz. 8, 10.

Prace redakcyjne

1. A. Nagel: Astrē. [Wiersze; wybór: ...]. Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomor. 1975, 35 s.

2. A. Bor: Wiele sercu bliskie. [Wiersze]. Wybór ... Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomor. 1978, 52 s.

3. J. Stachurski: Tę pokazęją na mnie. [Wiersze]. Wybór ... Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomor. 1980, 51 s.

4. Świadectwo złego czasu. [Wybór ludowej poezji kociewskiej z lat okupacji]. Wybór ... Red. J. Konopacka. Starogard Gdański: Urząd Miasta i Tow. Miłośników Ziemi Kociewskiej; Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomor. 1980, 75 s.

5. K. Muza: Mamota. [Wiersze]. Wybór ... Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomor. 1981, 38 s.

6. A. Nagel: Szadi Władci. [Wiersze dla dzieci]. Wybór ... Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomor. 1983, 19 s.

7. S. Janke: Ju nie jem motélnikiem. [Wybór ...]. Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomor. 1983, 43 s.

8. G. Grass: Wiersze wybrane. Wybór, oprac. i posł. ... Gdańsk: WM 1986, 194 s.

Tu także m.in. przekłady B.F.

9. Z. Talewski: Krēsženē gwioźdzē. [Wiersze; wybór i układ ...]. Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomor. 1988, 34 s.

10. Strofy gdańskie. Danziger Verse. Wybór i oprac. ... Gdańsk: Wydawn. im. J. Lelewela 1992, 122 + 110 s. Tow. Polska-Niemcy w Gdańsku.

Tom zawiera w dwu odrębnych częściach (druk odwrotnie): wiersze autorów pol. w przekł. na jęz. niem. oraz wiersze autorów niem. w przekł. na jęz. pol.; m.in. w przekł. B.F.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1973. — Wywiady: Czas coraz odleglejszy. O nowej powieści B.F. rozmawia z autorem B. Madajczyk. *Ziemia Gdań.* 1981 nr 137; Stocznia i życie. [Rozm.] M. Woźniak. *Czas* 1981 nr 14; [B. Fac] Zeta. W. [K. Kijowski] J. Jedrychowska: Rozmowy niekontrolowane. Paryż 1983. Wyd. nast. Pozn. 1990.

SWPP 2 (M. Brykalska).

Z. Zabicki: Takie sobie dzieciństwo. *Nowe Książ.* 1963 nr 19, przedr. w tegoż: Proza... proza... Wwa 1966 [rec.: Ucieczka niedaleko]. — M. Spruński: Poszukiwania definicji. *Twórczość* 1966 nr 1 [rec.: Definicje osobiste]. — M. Czermińska: Rozwój gdańskiego środowiska poetyckiego. *Gdań.*

Rocz. Kult. 1969. — M. Czerwińska: Oblicze poetyckie Gdańska: Obsesje poetyckie B.F. *Litery* 1973 nr 9. — T. Skutnik: Zwady serdeczne. *Fakty* 1980 nr 31 [rec.]: Zegar w brzuchu Jonasza. — [Rzeźnia Maksa Heroda:] T. Drewnowski: Krwawa ballada. *Polityka* 1981 nr 42; M. Orski: Kaszub w stoczni. *Twórczość* 1982 nr 1. — M. Orski: Specjalna misja autora. *Twórczość* 1984 nr 3 [rec.]: Misja specjalna. — M. Orski: Na „pograniczu” etnicznym. *Opole* 1988 nr 1.

A.H.

FAJANS Roman 1903-1976

Imiona metrykalne: Roman Edward.
Krypt.: R.F., rf.
Reportażysta, dziennikarz, tłumacz.

Urodzony 28 maja 1903 w Warszawie; syn Leona Fajansa i Emilii z Natansonów. Od 1913 uczęszczał do Gimnazjum Męskiego im. M. Reja w Warszawie. Wziął udział w wojnie polsko-bolszewickiej, służąc od sierpnia do października 1920 jako szeregowiec ochotnik w oddziale kurierów frontowych Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego. Zwolniony po trzech miesiącach, powrócił do szkoły i kontynuował naukę. W tymże roku debiutował jako tłumacz przekładem z języka niemieckiego prozy indyjskiego pisarza R. Tagore pt. „Owocobranie”, zamieszczonym w *Dodatku Literacko-Artystycznym* (nr 5) do pisma *Naród* (nr 135). Po uzyskaniu w 1922 świadectwa dojrzałości podjął studia prawnicze na Uniwersytecie Warszawskim, a w następnym roku przeniósł się na polonistykę. Brał udział w życiu akademickim, m.in. pełnił funkcję kierownika Sekcji Prasy i Propagandy Międzynarodowego Kongresu Europejskiego (CIE). W 1926 przerwał studia i przez dwa lata pracował jako polonista w prywatnym gimnazjum niemieckim w Siemianowicach na Śląsku. Szerzył wśród młodzieży polską kulturę, wygłaszał odczyty (w tym również radio). W 1927 opublikował pierwszy artykuł pt. „Wśród pisarzy sowieckich” w *Dodatku Literackim* (nr 39) do *Polonii* (nr 270); kontynuował współpracę z tym pismem przez następny rok. W 1928 powrócił do Warszawy i wznowił studia, przygotowując się do egzaminu nauczycielskiego i pisząc pracę doktorską z zakresu polonistyki. W następnych latach zajmował się pracą dziennikarską. W 1934 został korespondentem zagranicznym i jako wysłannik *Kuriera Warszawskiego* i Polskiego Radia, a od 1935 także *Światowida* przebywał kolejno w Egipcie (1934), na froncie włosko-abisyńskim (1935), w Hiszpanii, Austrii i Czechosłowacji. Około 1937-38 podróżował po krajach basenu Morza Śródziemnego oraz po Dalekim Wschodzie, gdzie jako reporter śledził przebieg wojny japońsko-chińskiej, w 1938-39 ponownie spędził kilka miesięcy w Hiszpanii. Równocześnie pełnił rolę stałego korespondenta przy Lidze Narodów. Reportaże ze swoich podróży drukował poza *Kurierem Warszawskim* (1934-39) i *Światowidem* (1935-39)

m.in. w *Journal d'Egypte* (Kair; 1936-44), *Morzu* (1936), *Antenie* (1937-39) i *Polsce Zbrojnej* (1937-39). Latem 1939 wrócił do Warszawy. Po wybuchu II wojny światowej udał się do Lwowa, skąd po wkroczeniu Armii Czerwonej kilkakrotnie podejmował próby przedostania się do Rumunii. Aresztowany przez NKWD w listopadzie 1939 został zesłany w głąb ZSRR. Zwolniony na początku 1942 przez trzy miesiące był członkiem delegatury Ambasady Polskiej w Syktywkar (stolica republiki Komi), następnie pracował w tejże ambasadzie w Kujbyszewie. Wraz z Armią Polską ewakuował się do Iranu, gdzie wstąpił do 1. Dywizji Pancерnej 2. Korpusu. Pracował w redakcji tygodnika *Zew* (wydawanego w Teheranie przez Samodzielny Referat Kulturalno-Oświatowy Dowództwa Bazy Ewakuacyjnej; 1942). W następnych latach jako żołnierz i korespondent wojenny był w Iraku (1942/43), Palestynie i Egipcie, zatrzymując się na dłużej w Kairze, gdzie brał udział w organizowaniu czasopisma *Parada*. Wiosną 1944 został skierowany na front włoski, a później odkomenderowany do jednostek polskich w Holandii (1943-45). Artykuły i reportaże zamieszczał w czasopiśmie: *Polska Walcząca* (Londyn, 1942-44), *Parada* (Kair-Rzym, 1943-45), *Dziennik Żołnierza APW* (1944-45), *Tygodnik Polski* (Nowy Jork, 1944-45) oraz *Carrefour* (Paryż; 1944-48) i *Patrie* (Paryż; 1944-46). Po wojnie odbył podróże reporterskie po Palestynie, Grecji i Turcji (1945-46). Około 1946 zamieszkał w Paryżu. Artykuły i korespondencje polityczne drukował m.in. na łamach *Progrès Egyptien* (1945-46), *Ethnos* (Ateny; 1946-54), *Libre Belgique* (Bruksela; 1946-76), *Dziennika Polskiego* (1951-76) i *Tygodnia Polskiego* (Londyn; 1965). Zmarł 26 września 1976 w Paryżu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Wskrzeszone dzieło Cezarów. (Z podróży po Libii). [Reportaże]. Przedm.: I. Balbo. Wwa: Bibl. Pol. 1935, 138 s.
2. Na frontach Abisynii. [Reportaże]. Wwa: Bibl. Pol. 1936, 207 s.
3. Hiszpania 1936. (Z wrażeń korespondenta wojennego). [Reportaże]. Wwa: Rój 1937, 216 s.
4. Sylwetki i rozmowy. Wwa: Z. Kozierkiewicz 1939, 176 s.
Zawartość: Słowo wstępne; Mussolini; Balbo; Miguel de Unamuno; Alcala Zamora; Prezydent Carmona o Marszałku Piłsudskim; Salazar; Benes; Konrad Henlein; Ks. Hlinka i poseł Sidor; Schuschnigg; Chiang Kai Szek; Generał Araki; Generał Yamawaki o Marszałku Piłsudskim.
5. W Chinach znowu wojna ... [Reportaże]. Wwa: Rój 1939, 363 s.
6. Włochy 1944. (Zbiór reportaży). Jerozolima: Wydawn. W Drodze 1944, 131 s. Wyd. 2 pt.: Z II

Korpusem Polskim we Włoszech. Paryż: Bibl. *Sztand. Pol.* [1945].

Przekł. franc.: Italie 1944. Le Caire 1944.

7. U progu zwycięstwa. Paryż: Bibl. *Sztand. Pol.* 1945, 94 s.

Reportaże z ostatnich miesięcy wojny.

8. Douze ans dans la tourmente. [Wstęp:] L. Noël. Paris: La Jeune Paraque 1947, 324 s.

Zawartość: Avant-propos. — Avec les dirigeants de l'Italie fasciste; La campagne d'Ethiopie; La guerre civile d'Espagne; L'Anschluss; La crise sudète; En Chine de Tchang Kai Chek; Sous l'occupation japonaise; La tragédie de la Pologne; Kouybychew, capitale de l'U.R.S.S. en guerre; En Iran et en Irak; Au coeur du monde arabe; Sur le front d'Italie; Sur la Manse, sur le Rhin et dans la Ruhr; Palestine, terre promise, terre tragique; Les grandes misères de la Grèce; Un pays qui a vingt-trois ans.

Wyróżnienie Académie Française.

9. Alerte en Afrique du Nord. Paris: I. Peyronnet 1953, 157 s.

Zawiera reportaże z Tunisu i Maroka.

Przekłady

1. R. Tagore: Chitra. Dramat w 1-ym akcie; Malini. Dramat w 2-ch aktach. Przeł. [z niem.] ... Wwa: B. Rudzki 1922, 83 s.

2. R. Tagore: Dar obłubieńca. Ku drugiemu brzegowi. Przeł. [z niem.] i wstępem opatrzył ... Wwa: B. Rudzki 1922, 167 s.

3. T. Harbou: Indyjski grobowiec. Przeł. ... Wwa: B. Rudzki 1923, 236 s. Wyd. 2 przejrz. Wwa: Bibl. Groszowa [1926].

4. R. Tagore: Księżyc przybierający. Przeł. [z niem.] ... Wwa: B. Rudzki 1923, 74 s.

OPRACOWANIA (wybór)

[Hiszpania 1936:] A. Bar: Wśród książek. *Tydz. Kult-Lit.* (dod. do *Głosu Nar.*) 1937 nr 21. — P. Hulka-Laskowski: Smutek zwycięstwa. *Zwiastun Ewang.* 1937 nr 21, 22. — A. Jesionowski: Jeszcze Abisynia. *Prosto z Mostu* 1937 nr 4 [rec.: Na frontach Abisynii]. — [Hiszpania 1936:] K. Sowiński: Tragedia hiszpańska. *Pion* 1937 nr 17; M. Waserman: Z krainy Wina i Krwi. *Ster* 1937 nr 18. — P. Hulka-Laskowski: Reportaż z Chin. *Wiad. Lit.* 1939 nr 26 [rec.: W Chinach znowu wojna ...]. — K. Pruszyński: Wśród nowych książek. *Kur. Lit.-Nauk.* 1939 nr 8 [rec.: Sylwetki i rozmowy].

B.T.

FALK Feliks ur. 1941

Dramatopisarz, autor scenariuszy filmowych.

Urodzony 25 lutego 1941 w Stanisławowie; syn Ernesta Falka, prawnika, i Salomei z Seifertów, lekarza pediatrii. Do szkół uczęszczał w Warszawie, gdzie w 1958 zdał egzamin maturalny. Następnie w 1959-66 studiował na Wydziale Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. W trakcie studiów oraz w latach następnych pracował jako grafik w miesięczniku *Magazyn Polski*. Równocześnie

prezentował swoje prace na wystawach indywidualnych oraz brał udział w wystawach zespołowych; w 1966 uzyskał wyróżnienie na Sympozjum Plastyków i Naukowców w Puławach. Jako dramatopisarz debiutował w 1967 jednoaktówką pt. „Winda”, opublikowaną w *Dialogu* (nr 6). W 1969-73 studiował na Wydziale Reżyserii w Państwowej Wyższej Szkole Filmowo-Telewizyjnej i Teatralnej w Łodzi. Debiutował jako reżyser w 1978 w Teatrze im. S. Jaracza w Olsztynie. Reżyserował wiele spektakli teatralnych w różnych miastach oraz współpracował z Telewizją Polską jako realizator spektakli telewizyjnych. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Winda. [Dramat w 1 akcie]. *Dialog* 1967 nr 6 s. 8-15.

2. Lew. [Dramat w 1 akcie]. Radio 1968. Druk *Teatr Pol. Radia* 1969 nr 4 s. 5-18; *Teatr Pol. Telew.* 1976 nr 1 s. 5-14. TV 1977.

3. Wnyki. [Dramat w 2 aktach]. Powst. przed 1969. Praprem. Wwa, T. Ateneum 1970.

Wyróżnienie w konkursie dramatycznym T. Ateneum w Warszawie w 1969.

4. Przyjęcie. [Dramat w 1 akcie]. *Teatr Pol. Telew.* 1970 nr 4 s. 27-43. TV 1971.

5. Tama. [Dramat w 2 aktach]. Powst. ok. 1970. Praprem. Wałbrzych, T. Dram. 1978.

Nagroda w konkursie dramatycznym T. Ateneum w Warszawie w 1970.

6. Pięciokąt. (Sztuka telewizyjna). *Dialog* 1972 nr 9 s. 6-23; *Teatr Pol. Telew.* 1972 nr 3 s. 31-53. TV 1972. Wyst. Wwa, T. Ochoty 1983.

Nagroda w konkursie dramatycznym na dramat telewizyjny o tematyce współczesnej w 1972.

7. Nocleg. Scenariusz filmowy i reż. ... TV 1973.

Nagroda „Żelazna Łódka” na Festiwalu Polskich Filmów Fabularnych w Gdyni w 1974.

8. Napad. [Współaut.:] J. Dymek. Reż. ... [Cz. 1-2]. TV 1975.

9. W środku lata. Scenariusz filmowy i reż. ... Ekran. 1976.

10. Wodzirej. Scenariusz filmowy. *Dialog* 1976 nr 7 s. 20-48. Ekran. reż. ... 1978.

11. Obok. Scenariusz filmowy i reż. ... Ekran. 1978.

12. Przystuga. [Dramat w 1 akcie]. *Teatr Pol. Telew.* 1978 nr 1 s. 5-21. TV 1979.

13. Szansa. Scenariusz filmowy. *Dialog* 1978 nr 12 s. 5-31. Ekran. reż. ... 1980.

Nagroda na Festiwalu Polskich Filmów Fabularnych za scenariusz w 1979.

14. Aktorka. Scenariusz filmowy i reż. ... TV 1980.

15. Laureat. Scenariusz filmowy. Ekran. 1980.
 16. Był jazz. Scenariusz filmowy i reż. ... Ekran. 1984.
 17. Wielki bieg. Scenariusz filmowy. Ekran. 1984.
 18. Tam i z powrotem. [Dramat w 2 aktach]. *Dialog* 1983 nr 3 s. 28-51. Praprem. Łódź, T. Nowy 1983.
 19. Baryton. Scenariusz filmowy. Ekran. 1984. Nagroda na Festiwalu Polskich Filmów Fabularnych w Gdańsku za scenariusz w 1984.
 20. Idol. Scenariusz filmowy i reż. ... Ekran. 1985
 21. Bohater roku. Scenariusz filmowy. *Dialog* 1985 nr 4 s. 5-41. Ekran. reż. ... 1987
 22. Węzeł. [Dramat w 2 aktach]. *Dialog* 1985 nr 9 s. 5-26. TV 1987.
 23. Nieproszony gość. Scenariusz filmowy. Ekran. 1986.
 24. Wielki bieg. Scenariusz filmowy. Ekran. 1987.
 25. Aktorki. Słuchowisko [w 5 cz.]. *Dialog* 1988 nr 3 s. 5-22. Praprem. Częstochowa, T. im. A. Mickiewicza 1989.
 26. Kapitał, czyli jak zrobić pieniądze. Scenariusz i reż. ... Ekran. 1989.
 27. Koniec gry. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] M. Karpiński. Reż. ... Ekran. 1991.
 28. Daleko od siebie. [Utwór dramatyczny]. [Współaut.:] M. Karpiński. *Dialog* 1993 nr 11 s. 5-63.
 29. Wplątany. [Scenariusz filmowy na podstawie opowiadania I. Bunina; Nathalie]. Ekran. 1993.
- Ponadto słuchowiska radiowe: Koło. Radio 1971. — Ofiara. Radio 1975. — Sonata na fortepian. Radio 1980.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1992. — Wywiady: Sztuka rozładuje napięcie. [Rozm.] J. Pawlas. *Tyg. Kult.* 1976 nr 28; „Stoję na rozdrożu”. *Polska* 1980 nr 3; Temat ciągle bolesny. [Rozm.] D. Ziemiańska. *Prz. Powsz.* 1987 nr 9 s. 266-276; Coraz słabsze motywy. [Rozm.] D. Dipont. *Kult. i Życie* 1989 nr 10.

A. Błaszkiwicz: F.F. — ludzie to nie przedmioty. *Dialog* 1978 nr 12. — J.F. Lewandowski: Wyjście z pięciokąta. (O filmach F.F.). *Film* 1981 nr 25.

B.D.

FALKIEWICZ Andrzej
ur. 1929

Pseud.: (A.F.); ASPER.
Krytyk, filozof kultury, eseista.

Urodzony 5 grudnia 1929 w Poznaniu; syn Wacława Falkiewicza, chemika i przemysłowca, i Rozalii z domu Bell. Po wybuchu II wojny światowej wy-

siedlony z Poznania przebywał w Warszawie, gdzie uczył się w prywatnej szkole powszechnej oraz na tajnych kompletach gimnazjalnych. Po wojnie powrócił do Poznania i kontynuował naukę w Gimnazjum i Liceum im. Bergera. Po uzyskaniu w 1948 świadectwa dojrzałości studiował na Uniwersytecie Poznańskim fizykę, a w 1950-54 w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Poznaniu. W 1955-56 pracował jako kierownik kontroli technicznej w Pszczelarskim Zakładzie Handlowym. Debiutował w 1958 szkicem „O teatrze Sartre'a”, opublikowanym w *Dialogu* (nr 7). W 1961-63 pracował jako instruktor teatralny w Wojewódzkim Domu Kultury w Koszalinie. W 1964 ożenił się z Krystyną Miłobędzką, poetką i autorką sztuk teatralnych dla dzieci. Od 1964 pełnił funkcję kierownika literackiego kolejno w Bałtyckim Teatrze Dramatycznym (do 1967), w Teatrze Współczesnym im. E. Wiercińskiego we Wrocławiu (1968-70 i 1973-84), w Teatrze im. W. Bogusławskiego w Kaliszu (1970-73) i od 1990 w Teatrze Polskim we Wrocławiu. W 1973-76 był członkiem redakcji miesięcznika *Odra*. W 1981 otrzymał nagrodę literacką m. Wrocławia. W 1982-86 publikował artykuły w wychodzących poza cenzurą czasopismach: *Wezwanie, Krytyka, Walka, Przyjaciel Nauk*, oraz pod pseud. ASPER w czasopiśmie *Obecność*. Jest członkiem SPP. Mieszka we Wrocławiu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Młt Orestesa. Szkice o dramaturgii współczesnej. Pozn.: WP 1967, 265 s.

Zawartość: O teatrze Sartre'a; Teatralny paradoks Alberta Camusa; Dramat powszechnej niemożności [W. Gombrowicz; Ślub]; Eksperyment teatralny lat pięćdziesiątych [dot. teatru Adamowa, Beckett, Ionesco]; Artur Adamow; Eugène Ionesco; Samuel Beckett; Młt Orestesa [u Ajschylosa, Sofoklesa, Eurypidesa, H. von Hofmannstahla, E. O'Neill, J. Giraudoux, J. Anouilha, J.-P. Sartre'a oraz w dramacie współcz.]; Witkacy, Artaud, awangarda; Antonin Artaud, Jean Genêt.

2. Teatr i społeczeństwo. [Szkice teatralne]. Wr.: Ossol. 1980, 247 s.

Zawartość: Od autora; Teatr i reszta — pierwsze spojrzenie; Teatr i reszta — drugie spojrzenie; Teatr i reszta — trzecie spojrzenie; Jean Genêt: to przyszłe; Dramaturg Gombrowicz; Jak bronić się przed Genêtem; Esej na Zaduszki; Esej na Boże Narodzenie.

3. Polski Kosmos. Dziesięć esejów przy Gombrowiczu. Kr.: WL 1981, 281 s.

Zawartość: W oczekiwaniu na coś, co by w końcu nasunęło się, zapanowało; Zamknięcie w sobie, skazanie na siebie, ach wosbność! Swoje!; Znak widomy tego, czego nie widziałem; Jakaś skłonność do składości — jakieś parcie ku sensowi; Najbardziej fascynująca z piękności świata; Symetryczna męka analogii i analogiczna męka symetrii; Coś wydusić z siebie, skok, inspirację, ideę; Cel jego, jego nieznanne zamierzenie; Cel jego, jego nieznanne zamierzenie przesywały rozgałęziony układ alej i ścieżek, drzew i klombów; Niczym tekst wpisany w tekst.

4. Fragmenty o polskiej literaturze. Wwa: Czyt. 1982, 334 s.

Zawiera szkice dot. głównie dramaturgii polskiej oraz twórczości L. Buczkowskiego, W. Gombrowicza, T. Karpowicza i M. Piotrowskiego.

5. Jeden i liczba mnoga. O materializmie historycznym i metafizyce unitarnej Leszka Nowaka. Wr.: Kret 1989, 227 s.

6. Takim ściegiem. [Notatki literackie]. Wr.: Wydawn. Dolnośl., 1991, 356 s.

Rozprawy i studia w czasopismach i książkach zbiorowych, m.in.: Teatr Alberta Camusa. *Dialog* 1958 nr 10 s. 62-84. — Mit Orestesa i Elektry. *Dialog* 1960 nr 5 s. 98-116. — Jean Genêt. *Dialog* 1965 nr 10 s. 49-74. — Niepokoje teatru lat sześćdziesiątych. *Odra* 1970 nr 1-3. — Teatr, dramat i reszta. *Dialog* 1970 nr 1 s. 115-125, nr 2 s. 79-87, nr 6 s. 133-142. — Cztery spojrzenia na Różewicza. *Twórczość* 1980 nr 8 s. 59-82. — Gombrowicz's theatrical stage. [Przeł.] B. Lewandowski. *Polish Art Studies*, 1980 t. 2 s. 155-165. — Stachura. *Teksty* 1981 nr 1 s. 80-107, nr 2 s. 76-88. — Kultura stanu wojennego. *Wezwanie* 1982 nr 3-4. — Równanie matematyczne, które niczemu nie służy i znika pod ziemią. (O piśarstwie Mieczysława Piotrowskiego). Cz. 1-3. *Twórczość* 1982 nr 3 s. 64-98; 1983 nr 1 s. 62-108; 1984 nr 4 s. 36-85. — Spór śledzącego i sprawcy. W: Gombrowicz i krytycy. Kr. 1984 s. 561-572. — Kościół ludzki. *Przyj. Nauk* 1987 nr 3/4 s. 149-205. — The Anatomy of Utopia. W: Dimensions of the historical process. Amsterdam 1989 s. 281-297. — Wolność, sens, wartościowanie. W: Podmiotowość: możliwość, rzeczywistość, konieczność. Pozn. 1989 s. 149-197. — The individual's horizon and valuation. W: The social horizon of knowledge. Amsterdam 1991 s. 111-128.

OPRACOWANIA (wybór)

[Mit Orestesa:] Z. Osinski: Wyrazić siebie w całości. *Nurt* 1967 nr 12; J. Błński: F. przygoda duchowa. *Dialog* 1968 nr 9; F. Fornalczyk: Szkoła walczonego teatru. *Twórczość* 1968 nr 6; [J. Timoszewicz] (vit). *Teatr* 1968 nr 9. — Z.W. Smigielski: A.F. esej o człowieku. *Dialog* 1979 nr 1. — [Teatr i społeczeństwo:] M. Jodłowski: Jest teatr, nie ma człowieka. *Odra* 1981 nr 11; K. Sielicki: Nowy teatr, nowe społeczeństwo. *Nowy Wyraz* 1981 nr 4; M. Karpinski: A.F. myli się. *Mies. Lit.* 1982 nr 7; T. Komendant: Cerebralność i instytucje. *Twórczość* 1982 nr 3. — [Polski Kosmos:] J. Gondowicz: Polak w kosmosie. *Nowe Książ.* 1981 nr 21; W. Jurasz: Rym. *Mies. Lit.* 1982 nr 8; K. Wóycicki: „Wszystkie rozwiązania są możliwe”. *Więź* 1982 nr 4/5; J. Jarzębski: Gombrowicz wobec nicości. *Pismo* 1983 nr 1/2. — [Fragmenty o polskiej literaturze:] G. Godlewski: Intrygant na deskach świata. *Literatura* 1983 nr 10. — [Takim ściegiem:] J. Lukaszewicz: Pod niebem Popowic. *Potop* 1991 nr 13; J. Drzewucki: Kretynstwo i mądrość czyli „stan ciałoducha”. *Twórczość* 1992 nr 3; J. Kornhauser: Intymna zupa. *Tyg. Powsz.* 1992 nr 33; P. Skórzyński: Popruty ścieg. *Nowe Książ.* 1992 nr 4; J. Lukaszewicz: Ciało krytyka. *Not. Teatr* 1992 nr 3. — S. Sterna-Wachowiak: A.F. autoportret we wnętrzu. *Odra* 1992 nr 5.

FALKOWSKI Zygmunt 1899-1965

Pseud.: Jan Górski; Z.F. (ZF).

Historyk literatury, krytyk literacki i teatralny.

Urodzony 20 czerwca 1899 w majątku Wólka Pietkowska (obecnie Kamienny Dwór pod Bielskim Podlaskim) w rodzinie ziemiańskiej; syn Marcelego Falkowskiego i Walerii z Kosińskich. Uczęszczał do gimnazjum w Siedlecach i tam w 1917 zdał egzamin maturalny. Studia polonistyczne odbywał na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. Brał czynny udział w pracach Koła Polonistów, należąc do grupy poetyckiej Sekcji Twórczości Oryginalnej (STO). Debiutował w 1924 wierszem pt. „Pieśń Kupały na cześć Dziewanny” na łamach pisma akademickiego *Alma Mater Vilnensis* (z. 2.). W 1925 opublikował w tym samym piśmie (z. 3) pierwszą rozprawkę historycznoliteracką pt. „Interpretacja sceny VIII »Dziadów« drezdeńskich”. Jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej uzupełniał studia za granicą. Po powrocie do kraju początkowo pracował jako nauczyciel w jednym z gimnazjów wileńskich, od 1934 zaś w Polskim Radiu w Wilnie, najpierw jako recenzent teatralny prowadził stały cykl audycji pt. „W świetle rampy”, a później kierował działem oświatowym. W 1936 został powołany na stanowisko dyrektora programowego Rozgłośni Poznańskiej Polskiego Radia. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał do 1942 w Chełmie Lubelskim, następnie w Siedliszczu pod Chełmem, gdzie dzierżawił młyn. Zmobilizowany do wojska w maju 1945, pełnił funkcję kierownika szpitala w Trzebiatowie na Pomorzu Zachodnim. Od 1948 był kierownikiem literackim Rozgłośni Wrocławskiej Polskiego Radia, następnie kierownikiem oddziału wojewódzkiego Wszechniczy Radiowej. W 1951-55 pracował jako nauczyciel języka polskiego w seminarium duchownym w Wolsztynie, w województwie poznańskim. Jednocześnie ogłaszał artykuły, recenzje, a także wiersze i przekłady poezji z niemieckiego i rosyjskiego w *Tygodniku Powszechnym* (1947-61; tu też pod pseud. Jan Górski; w 1952 i 1955 cykle artykułów o H. Sienkiewiczu), *Dziś i jutro* (1949-55, tu też artykuły i wiersze pod pseud. Jan Górski) i w *Kierunkach* (1959-61). Od 1956 był członkiem redakcji *Wrocławskiego Tygodnika Katolickiego*. Od 1961 pracował w Dolnośląskim Towarzystwie Oświatowym, prowadząc na szeroka skalę działalność oświatowo-popularyzatorską. Zmarł 14 lutego 1965 we Wrocławiu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Władysław Reymont. Człowiek i twórczość. *Prz. Powsz.* 1927 t. 173 s. 16-19, 206-235. Wyd. osob. zmien. Pozn.: Fiszer i Majewski, Księg. Uniwersytecka 1929, 112 s.

J.Z.

2. Rzecz o tragizmie „Kleopatry” C.K. Norwida. *Prz. Powsz.* 1928 t. 179 s. 209-322, t. 180 s. 46-67, 191-210, 307-318. Wyd. osob. poszerz. Wil.: St. Merlo 1932, 119 s.

3. Cyprian Norwid. Portret ogólny. Słowo wstępne: S. Pigoń. Wwa: Bibl. *Tyg. II*, 1933, 254 s.

4. Przede wszystkim Sienkiewicz. [Szkice]. Wwa: Pax 1959, 504 s.

Zawartość: I. Kult i anatema: Cztery fazy; Pod znakiem anatemy; Między wojnami; Czwarła faza debaty. — II. W pracowni epika: Róża i kolec debiutu; List — najlepszy powiernik; Wielość w jedności; Szkoła stylu; Niedyskrecje liryczne; Powieściopisarz in statu nascendi. — III. Szkic do portretu artysty: Galicyjskość Sienkiewicza; Droga artysty przez dziennikarstwo, Rola baśni w epice Sienkiewicza; Prozaik — nowator; Odnawiciel opowiadania i opisu; Malarskie widzenie świata; Petroniuszowy estetyzm; Sfera kompleksów; Kult siły; Twórcza postać. Zagłoba; Sława bezimienna. — IV. Marginalia Schillerowskie: Polski schillerizm; Kategoria „poety boskiego” w niemieckiej szkole romantycznej; Schiller i Goethe; Giganci schillerologii; Poeta młodości; Tragiczna bezwzględność natury Schillera; Schiller — marzytel, „arystokrata”, trybun ludowy. — V. W asyście demona [dot.: H. Kleist: Pantazylea]; Feniks krytyki czystego rozumu; Świeczniki wiedzy; Dłużnik starożytności; Skrzynia Pandory; Miłość i medycyna; Tesknota za Amazonką; Tryumf Dionizosa; Półbogowie bez rozumu; Ostatnia przeprawa. — VI. Norwid: Ecce Homo; Klasa; Bourgeois; „Są deski sceny niewidome”; Mity; Technika.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: O estetyzmie Maurycego Mochnackiego. *Prz. Powsz.* 1928 t. 177 s. 187-208. — Humor Fredry. *Prz. Powsz.* 1929 t. 182 s. 137-152. — O sposób pojmowania realizmu w badaniach literackich. *Prz. Powsz.* 1929 t. 183 s. 23-41. — Sienkiewicz a Szekspir. *Prz. Powsz.* 1930 t. 186 s. 62-84. — Echa „Anhellego” w prozie „Quo vadis”. *Prz. Powsz.* 1931 t. 192 s. 71-81. — Henryk Sienkiewicz w zwierciadle anegdoty. *Prz. Powsz.* 1931 t. 192 s. 177-196. — Rodzimość i cechy artyzmu powieści Sienkiewiczowskiej. *Prz. Powsz.* 1931 nr 565 s. 37-52, nr 566 s. 166-181. — O „Elegiach rzymskich” i „Sonetach krymskich” [A. Mickiewicza]. W: Księga pamiątkowa Koła Polonistów Słuchaczy USB w Wilnie. Wilno 1932 s. 133-149. — Ogień i lzy Wertera. *Prz. Powsz.* 1932 t. 194 s. 48-76. — Wyżyny poezji Norwida. *Prz. Powsz.* 1933 t. 198 s. 129-154. — Norwid. *Życie i Myśl* 1952 nr 7/8 s. 254-286 [podp.: Jan Górski]. — Sienkiewicz — ewolucja pisarza. (1-5). *Tyg. Powsz.* 1952: 1. Ostrogi literackie, nr 31 s. 2; 2. Metamorfozy dziennikarza, nr 32 s. 5; 3. Zdobywca epika, nr 33 s. 4; 4. Niedyskrecje liryczne, nr 34 s. 5; 5. Spadek po podróźopisarzu, nr 35 s. 5 [podp.: Jan Górski]. — Fryderyk Hölderlin 1770-1843. *Życie i Myśl* 1960 nr 5/6 s. 117-129.

Ponadto wg inf. autora prace nie opublikowane: Ścieżki godzin i lat. Wiersze. — Maski Melpomeny. Tetralogia dramatyczna.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953. — Wywiad: W kregu literatury. [Rozm.] (ab) [A. Biernacki]. *Dziś i Jutro* 1953 nr 1.

SWPP 1. — Rl. 1965 (P. Grzegorzczak).

[Rzecz o tragizmie „Kleopatry” C.K. Norwida:] W. Borowy: Norwidiana 1925-1929. *Pam. Lit.* 1930; W. Arcimowicz. *Prz. Powsz.* 1933 t. 198; S. Cywiński. *Ruch Lit.* 1935 nr 3; M. Giergielewicz. *Droga* 1933 nr 11. — [Cyprian Norwid. Portret ogólny:] S. Cywiński. *Ruch Lit.* 1933 nr 8; R. Kołonecki: Popularny profil Norwida. *Wiedza i Życie* 1933 nr 7; Z. Kucharzki: Chybiony portret Norwida. *Pion* 1933 nr 12; Z. Polanowski. *Droga* 1933 nr 11; W. Borowy. *Pam. Lit.* 1937. — S. Liचाński: O wierszach i poezji. *Dziś i Jutro* 1955 nr 4. — J. Lipiński: Trzy sylwetki. *Tyg. Powsz.* 1955 nr 4. — [Przede wszystkim Sienkiewicz:] J. Kijas. *Ruch Lit.* 1960 nr 3; J. Spytkowski. *Pam. Lit.* 1961 z. 3. — J. Degler; Z.F. (20 VI 1899-14 II 1965). *Pam. Lit.* 1965 z. 3. — J. Szczyłka: Pan Doktor. *Kierunki* 1965 nr 10. — Cz. Zgorzelski: Wspomnienie o Z.F. *Tyg. Powsz.* 1965 nr 11.

B.D.

FALLEK Wilhelm

1890-1941

Właściwe imię: Wolf.

Historyk literatury i teatru, krytyk, publicysta.

Urodzony 1890 w Łodzi; syn Altera Fallka, fabrykanta pudełek. W 1909 ukończył Gimnazjum św. Anny w Krakowie i podjął studia prawnicze na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ, do 1912/13). Debiutował w 1911 recenzją pt. „Z teatru” dotyczącą sztuki J. Zeyera pt. „Legenda z Erynu”, ogłoszoną w *Łanie Młodzieży* (nr 3). W 1915 uzyskał na UJ doktorat prawa. Po krótkim okresie prowadzenia praktyki prawniczej zrezygnował z pracy w tym zawodzie i został nauczycielem polonistą. W latach międzywojennych uczył języka i literatury polskiej w I Gimnazjum Męskim Żydowskiego Towarzystwa Szkół Średnich w Łodzi. Równocześnie prowadził badania z zakresu bibliistyki oraz teatrologii. Brał udział w łódzkim ruchu polonistycznym, był członkiem zarządu Oddziału Łódzkiego Towarzystwa Polonistów RP. Z ramienia tego stowarzyszenia redagował *Pogranie Teatru dla Młodzieży Szkolnej*; publikował artykuły na łamach *Kolumny Literackiej* prowadzonej przez członków Towarzystwa przy *Kurierze Łódzkim*. Artykuły i recenzje teatralne drukował nadto w *Głosie Porannym*, *Prawdzie* i *Republice*. Od 1937 wchodził w skład komitetu redakcyjnego *Prac Polonistycznych*; w piśmie tym zamieszczał m.in. studia teatrolologiczne oraz wypowiedzi na temat dydaktyki języka polskiego. Zajmował się popularyzacją literatury polskiej, wygłosił wiele odczytów poświęconych tej tematyce. Wybuch II wojny światowej zastał go w Łodzi, skąd w listopadzie 1939 przedostał się na tereny przyłączone do ZSRR i objął kierownictwo szkoły powszechnej w Brodach. Po wkroczeniu armii niemieckiej, został latem 1941 rozstrzelany przez Niemców w okolicach Brodów.

TWÓRCZOŚĆ

Studia i artykuły w czasopismach i wydawnictwach zbiorowych, m.in.: Z życia Oskara Wilde'a. *Nowy Dz.* 1918 nr 56, 74, 81. — Szkice i studia o wpływie Biblii na literaturę polską. *Rocz. I Gimnazjum Męskiego Tow. Żyd. Szk. Średnich za r. 1929/30*, odb. Wwa 1931, 88 s. — Motywy biblijne w „Panu Tadeuszu” Mickiewicza. *Mies. Żyd.* 1931 nr 11 s. 400-412. — Motywy biblijne w III cz. „Dziadów” Mickiewicza. *Rocz. I Gimnazjum Męskiego Tow. Żyd. Szk. Średnich za r. 1930/31*, odb. [Łódź] 1932, 48 s. — Świat biblijny w twórczości Jana Kochanowskiego. W: Pamiętnik Zjazdu Naukowego w Krakowie 8 i 9 czerwca 1930. Wwa 1931 s. 383-421. — Scena łódzka pod dyrekcją Aleksandra Zelwerowicza. Karta z dziejów teatru łódzkiego (1908/1911). *Pr. Polonist.* Ser. 1: 1937 s. 197-246. — Z dziejów sceny łódzkiej. Teatr Aleksandra Zelwerowicza w Łodzi w roku 1920/21. *Pr. Polonist.* Ser. 2: 1938 s. 197-272. — Cztery sezony teatru łódzkiego. (Dyrekcja Szyfmana i Gorczyńskiego 1925-1927 i dyrekcja Gorczyńskiego 1927-1929). *Pr. Polonist.* Ser. 3: 1939 s. 271-332.

Praca edytorska

1. Pieśń nad pieśniami. [Tłum.] Z. Bromberg-Bytkowski. Do druku przygot., wstępem i słowem o „Pieśni nad pieśniami” zaopatrzył ... Łódź: Kom. uczczenia pamięci Z. Bromberga-Bytkowskiego 1924, 68 s.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1 — PSB (S. Skwarczyńska).

[Szkice i studia o wpływie Biblii na literaturę polską.] J. Birkenmajer. *Ruch Lit.* 1931 nr 9; E. Stein: Wpływ Biblii na literaturę polską. *Mies. Żyd.* 1931 z. 3. — J.Z. Jakubowski: W.F. *Pr. Polonist.* Ser. 4: 1940/1946 [wspomnienie pośmiertne].

B.T.

FANGRAT Tadeusz
1912-1993

Pseud.: F.; Fant; Julian Dzielnicki; T.T.; Tadem.
Poeta, autor utworów dla dzieci, tłumacz.

Urodzony 2 marca 1912 w Łodzi, w rodzinie robotniczej; syn Antoniego Fangrata i Sabiny z Pawlaków. Do szkół uczęszczał w Łodzi. Ukończył Szkołę Handlową, a następnie Instytut Prawa Administracyjnego. W 1930-32 pracował kolejno w urzędach gminnych powiatu rawskiego (w Czerniewicach i Marianowie oraz w magistracie m. Biała Rawska). Następnie powrócił do Łodzi i po okresie bezrobocia był od 1936 urzędnikiem w rachubie Okręgowego Budownictwa nr IV, Działal jako inżynier ZHP. Debiutował około 1936 wierszem pt. „Mapa”, zamieszczonym w *Gazecie Radomskiej*. Publikował też w piśmie łódzkim *Osnowy Literackie* (1938-39). Równocześnie współpracował z

Rozłośnią Łódzką Polskiego Radia jako autor m.in. cyklu słuchowisk pt. „Wesołe dymki”. Po wybuchu II wojny światowej brał udział w kampanii wrześniowej. Następnie był internowany na Węgrzech i przebywał m.in. w obozach: Nagrykanizsa, Samlőszöllőschare, Esztergomtábor oraz w Budapeszcie, gdzie pracował w redakcjach pism dla uchodźców polskich, zajmował się pracą społeczną (w harcerstwie) oraz twórczością literacką. Wiersze, tłumaczenia poezji węgierskiej i artykuły ogłaszał w czasopismach: *Obozowe Materiały Świetlicowe* (1940-41; tu też pod pseud. Julian Dzielnicki), *Więści Polskie* (1940-44), *Nasza Świetlica - Materiały Obozowe* (1941-42), *Rocznik Polski. Kalendarz Polaka na Węgrzech* (1942-43), *Tygodnik Polski* (1943-44). Po zakończeniu wojny powrócił do kraju i w 1945-46 pracował w Wojewódzkim Urzędzie Kontroli Prasy i Widowisk kolejno w Łodzi i w Poznaniu. Kontynuując twórczość literacką, publikował w tym czasie wiersze w poznańskim *Życiu Literackim* i w *Głosie Wielkopolskim*. W 1946-48 był attaché prasowym i I sekretarzem Poselstwa Polskiego w Budapeszcie. W 1950 zamieszkał w Warszawie i zajął się wyłączenie pracą literacką, publikując m.in. w *Zwierciadle* (1957-62), *Trybunie Literackiej* (1957-60), *Orce* (1958-60), *Życiu Literackim* (od 1960), *Głosie Robotniczym* (1963-69), *Tygodniku Kulturalnym* (1964-70), *Życiu Warszawy* (od 1967) oraz w pismach dla dzieci: *Plomyczku* (od 1956), *Świerszczyku* (od 1964), *Misiu* (1964-66). W 1962-77 był sekretarzem generalnym Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Indyjskiej. W 1968 redagował dział satyry w miesięczniku *Nasza Ojczyzna*. Odznaczony m.in. Komandorią Orderu Zasługi Węgierskiej Republiki Ludowej (1948), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1969), Złotym Orderem Pracy przyznany przez Radę Prezydialną Węgierskiej Republiki Ludowej (1978), Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1987). Zmarł 8 czerwca 1993 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kolczasta wolność. Poezje. Przedm.: S. Vincenz. Budapeszt: Nakł. autora przy poparciu Komisji Kult.-Oświat. przy Kom. Obywatelskim Pomocy Polakom na Węgrzech 1941, IV, 54 s., powiel.
Cykle: Jest kraj; Troski po nocach zebrane; Aby wytrwać.

2. Z żagwią przez mroki. Poezje. Budapeszt: Kom. Obywatelski dla Spraw Opieki nad Uchodźcami Pol. na Węgrzech 1942, 43 s., powiel.

Zawartość: I. Utwory własne. — II. Tłumaczenia z węgierskiego [E. Ady, D. Kosztolanyi, A. József, L. Mécse, L. Harsányi]. — III. Tłumaczenia z niemieckiego [R. M. Rilke].

3. Nas-troje. [Fraszki]. Wwa: Czyt. 1959, 40 s.

Cykle: Pani przed lustrem; Między nami mężczyznanami; Szkice z natury; Wczasy; Warszawa; Różne.

4. Dobre ziółka. [Fraszki]. Kr.: WL 1968, 79 s.
Cykle: Paw i biurko; Między nami mężczyznami; One; Sport i wczasy; Gaj Apollina; Szkice z natury; Warszawa; Rozmaitości.
5. Igraszki z krainy fraszki. [Wiersze dla dzieci]. Kr.: WL 1975, 60 s.
6. To i owo na fraszkowo. [Fraszki dla dzieci]. Kr.: WL 1979, 46 s.
7. [Wiersze]. Sieradz: Woj. Dom Kultury w Sieradzu 1979.
Zawartość: Fraszki sieradzkie; Z wierszy dla dzieci; Bramy obrośle zmierzchem; Na warszawskim rynku; Papryka; Na granicy węgiersko-czechosłowackiej.
8. Zawracanie białogłowy. [Fraszki]. Wwa: Czyt. 1979, 72 s.
Cykle: Z czym do gości; Siecznie ale serdecznie; Pod Pegazem; Ładne kwiatki; Kwasy na wczasy; Pod Bachusem; Z różnych szuflad.
9. „Płochodnie”. [Fraszki]. Łódź: WŁ 1982 [właśc. 1983], 143 s.
Cykle: Droga urzędowa; Po-zycie; Rzeczy przyziemne; Różanki; Pod Pegazem; Fraszki wczasowe; Fraszki warszawskie; Fraszki łódzkie; A-varia.
10. Zduńska Wola fraszkobliwie. [Fraszki]. Zduńska Wola: Wyd. Kultury Urzędu Miej. w Zduńskiej Woli; Tow. Przyj. Zduńskiej Woli 1984.
Cykle: Fraszki o Zduńskiej Woli; Zduńsko wolskie głowy; Proza.
11. Że się tak wyrażę. [Fraszki]. Łódź: WŁ 1986, 156 s.
Cykle: Sk – rzeczywistość; Kphi-Iozofia; Egida Kupida; Rzeczy przyziemne; Różanki; Plon z różnych stron.
12. Dziki w goździkach. [Fraszki]. Wwa: Czyt. 1987, 43 s.
Cykle: Żłoby naszej doby; Obyczajne miłości; Dziki w goździkach; Różanki; Gaj Apollina; Portrety à la minute; Pod Bachusem.
13. Rymo-wianki. [Fraszki dla dzieci]. Wwa: Wydawn. Spółdzielcze 1988, 30 s.
14. Albośmy my tacy cacy. [Fraszki]. Wwa: Novum 1989, 39 s.
Cykle: Co w trawie piszczy; Nasze sprawki.
15. Obyczajne miłości. [Fraszki]. Wwa: WAiF 1991, 58 s.
16. Sto pociech. [Fraszki]. Kr.: Miniatura 1991, 61 s.
Nadto trzy drobne książeczki dla dzieci wydane przez „Ruch” w 1968-1969.
Wydania tekstów piosenek z nutami: Stare Miasto. Muz.: M. Sart. [Wwa:] Czyt. 1952, 3 s. — Jesienne spotkania. Tango. Muz.: T. Kwieciński. [Kr.:] PWM 1954, 35 k. luźnych [współwyd. z: H. Gaworski: Uśmiechnij się]; wyd. nast. [Kr.:] PWM 1955, 4 s. — Pieśń turystów. Muz.: J. Kolasieński. [Kr.:] PWM 1954, 4 s.; Wwa: Ruch 1968, [6] k. — Ślady na śniegu. Wwa: Ruch 1969 [6] k. — Kramik z fraszkami. [Współaut.:] J. Karwowska. Wwa: Ruch 1970, [6] k.

Przekłady

1. A. József: Szukam kogoś. Wybór poezji. Wstęp: T. Csorba. Budapeszt: Cserepfalvi 1942, 38 s.

2. E. Ady: Popiołem i płomieniem. Wybór poezji. [Wstęp:] J. Fodor. Budapeszt: Inst. Pol. 1943, 48 s.

3. G. Gárdonyi: Chłopska dziewczyna. Opowiadanie. Pozn.: W. Wilak [1945], 30 s.

Fragm. powieści pt. Az én falum.

4. B. Illés: Opowieści o broni i bohaterstwie. Wwa: Prasa Wojsk. 1951, 102 s. Wyd. 2 Wwa: MON 1951.

5. S. Sasi: Pieśń życia. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1950, 284 s.

6. S. Gergely: Wilki i inne opowiadania. Wwa: Czyt. 1951, 197 s.

7. Opowiadania węgierskie. Wybór i przekł. ... Wwa: LSW 1951, 197 s.

Zawiera utwory autorów: A. Balazs, J. Füst, E. Galgóczi, G. Gárdonyi, E. Gelleri, S. Gergely, B. Illés, M. Jokai, K. Mikszáth, Z. Moricz, I. Nagy, L. Nagy, I. Orkény, B. Reményi, S. Sasi, P. Szabó.

8. A. József: Wiersze wybrane. Wwa: Iskry 1956, 119 s.

9. K. Mikszáth: Jak się młody Nosty żenił. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1956, 464 s.

10. F. Molnar: Liliom. Legenda dramatyczna w 3 aktach. Wyst. Łódź, T. 7¹⁵ 1957.

11. E. Szigligeti: Liliomfi. Wodewil z tańcami w 3 aktach. Piosenki przekł.: ... i J. Brzostowska. Wyst. Łódź, T. Ziemi Łódz. 1958.

12. Węgierskie tańce ludowe. Wwa: CPARA 1958.

13. F. Karinthy: Grunt to dyskrekcja. Wwa: Iskry 1959, 121 s.

14. K. Hajores: Wielki Jubiler. Komedia w 3 aktach. TV 1960.

15. F. Molnar: Oficer gwardii. Komedia w 3 aktach. Wyst. Łódź, T. 7¹⁵ 1960.

Wyst. też pt. Gwardzista.

16. M. Gergely: Sto dni małżeństwa. Komedia w 3 aktach. Wyst. Wwa, T. Rozmaitości 1961.

17. F. Karinthy: Czarodziejski Fotel. Jednoaktówka. TV 1962.

18. T. Torok: Król i grajek. Baśń sceniczna w 3 aktach. Wyst. Kr., T. Rozmaitości 1962.

19. Z. Sölyom: Dom westchnień. Komedia w 3 aktach. Wyst. Łódź, T. im. S. Jaracza 1963.

20. D. Szilagy: Dzielný wojak Janosz. Sztuka lalkowa w 3 aktach. Wyst. Wwa, T. Baj 1963.

21. T. Dobrzański: Łoża królewska. Libretto: J. Crawford. Przekł.: ... i Z. Skowroński. Teksty piosenek: ... i J. Słowicki. Wyst. Wwa, Operetka 1966.

22. S. Petöfi: Witeż Janosz. Wyst. Gdańsk, T. Lalki i Aktora „Miniatura” 1971.

23. Ludas Matyi. Humor z papryką. Przel.: ... i M. Paczoska-Nowak. Wwa: WAiF 1977, 146 s.

Zawiera utwory autorów: Sz. Darwas, L. Feleki, G. Földes, B. Gádor, Sz. Galambos, A. Kürti, G. Mikes, S. Novobáczky, F. Ósz, P. Peterdi, B. Radványi, P. Somogyi, A. Stella, L. Tabi.

24. B. Szakcsi Lakatos: Ballada cygańska. Libretto: G. Csmer. Wyst. Gliwice, Operetka Śląska 1978.

25. F. Karinthy: Całe miasto o tym mówi. Humoreski. Wybrał i przel. ... Wwa: KiW 1981, 199 s.

26. M. Hubay: Żonglerzy. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Łódź, T. Nowy 1982.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1955, ok. 1964. — Wywiady: O fraszce na serio. Rozm. M. Pokoła-Kalinowska. *Rzeczywistość* 1988 nr 14; W węgierskim domu. Rozm. J.Z. Brudnicki. *Poezja* 1989 nr 10-12.

SWPP 1.

Il. Kaltenbergh| Leon K-gh: Wiatr poetycki. *Nasza Świeta*. — *Mater. Obozowe*, Budapeszt 1941 z. 41 [rec.: Koleczasta wolność]. — L. Kaltenbergh: Ady i Tomasi po polsku. *Tygodnik*, Budapeszt 1943 nr 12. — E. Ungvari: T.F. — Poeta i attaché prasowy. *Kur. Węgiersko-Pol.* 1946 nr 9. — [B. Biernacki] B.B.: Warszawskie fraszki. *Nowe Książ* 1959 nr 8. — [J. Koprowski] J.K.: Fraszki F. *Odgłosy* 1969 nr 1 [rec.: Dobrze ziółkol. — T.F. związki z Sieradzkim. *Nad Wartą* 1980 nr 23/24

J.P.

FARON Bolesław ur. 1937

Pseud.: Andrzej Türek; B.F.; beef; far.
Historyk literatury.

Urodzony 17 lutego 1937 w Czarnym Potoku pod Nowym Sączem; syn Jana Farona, rolnika, i Anny z domu Pulit. Uczęszczał do Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego im. J. Długosza w Nowym Sączu. Od 1954 studiował filologię polską w Wyższej Szkole Pedagogicznej (WSP) w Krakowie; w 1958 uzyskał magisterium. W 1956 został członkiem PZPR. Od 1958 pracował zawodowo w szkolnictwie średnim i wyższym; był wychowawcą w internacie Zasadniczej Szkoły Zawodowej w Nowej Hucie (do 1961), nauczycielem języka polskiego w II Liceum Ogólnokształcącym im. Króla Jana Sobieskiego w Krakowie (1958-64). Pracował też w WSP (od 1958), początkowo jako bibliote-

karz, potem asystent, starszy asystent i adiunkt. Debiutował w 1960 sprawozdaniem pt. „Notatki o Zjeździe Młodzieży Polonistycznej”, ogłoszonym w *Ruchu Literackim* (nr 1/2); z piśmie tym współpracował stale w następnych latach (m.in. pod pseud. beef). Pierwszą pracę naukową „Z kontaktów Władysława Orkana z naturalizmem” ogłosił w 1961 w *Roczniku Naukowo-Dydaktycznym WSP w Krakowie* (z. 11). W 1966 uzyskał w WSP w Krakowie stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie pracy „Twórczość Zbigniewa Uniłowskiego na tle prozy drugiego dziesięciolecia międzywojennego”, przygotowanej pod kierunkiem prof. Jana Nowakowskiego. W 1968 i 1971 otrzymał nagrody Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego III stopnia. W 1968 odbył podróż naukową do Moskwy i Leningradu. W 1969 został mianowany docentem w WSP w Krakowie. Artykuły i recenzje poświęcone głównie prozie i krytyce XX wieku ogłaszał w pismach naukowych oraz m.in. w *Życiu Literackim* (od 1961), *Miesięczniku Literackim* (od 1970) i *Nowych Książkach* (od 1971). W 1971-75 pełnił funkcję prorektora WSP w Krakowie. Od 1972 był sekretarzem naukowym, a od 1975 zastępcą przewodniczącego Komisji Historycznoliterackiej Oddziału PAN w Krakowie. W 1975 uzyskał stopień doktora habilitowanego na podstawie pracy „Stefan Kołaczowski jako krytyk i historyk literatury”. W tymże roku został członkiem Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Krakowie. Od 1976 był kierownikiem Zakładu Historii Literatury Polskiej Instytutu Filologii Polskiej WSP w Krakowie, a od 1975 także rektorem tej uczelni. Od 1975 należał do Klubu Twórców i Działaczy Kultury „Kuźnica” w Krakowie. W 1977-81 był redaktorem naczelnym *Ruchu Literackiego*. W 1978 został mianowany profesorem nadzwyczajnym. Był członkiem Rady Głównej Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (do 1982), przewodniczącym Zespołu Kształcenia i Doskonalenia Pedagogicznego. Otrzymał wielokrotnie nagrody Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (II stopnia w 1976 i 1977, I stopnia w 1977, 1978, 1979, 1980). W 1978-81 (i ponownie w 1985-87) był członkiem Rady Naukowej Instytutu Badań Literackich. Od lutego 1981 do 1986 zajmował stanowisko ministra oświaty i wychowania. W 1981 został wybrany na zastępcę członka Komitetu Centralnego PZPR. W 1983-86 był członkiem Narodowej Rady Kultury. We wrześniu 1986 został mianowany radcą do spraw kulturalnych i naukowych Ambasady PRL w Wiedniu i dyrektorem tamtejszego Instytutu Polskiego. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim (1974) i Krzyżem Oficerskim (1985) Orderu Odrodzenia Polski oraz tytułem honorowym „Zasłużony Nauczyciel PRL” (1989). Mieszka w Warszawie.

1. Zbigniew Uniłowski. Wwa: Wiedza Powsz. 1969, 283 s.
2. Zbigniew Uniłowski. Kr.: PWN 1969, 24 s. PAN, Oddz. w Kr.
3. Stanisław Piętaś. Kr.: PWN 1971, 155 s. PAN, Oddz. w Kr.
4. Stefan Kołaczkowski jako krytyk i historyk literatury. Wr.: Ossol. 1976, 160 s. PAN, Oddz. w Kr.

Rozprawa habilitacyjna.

5. Oświatowe przekroje i zbliżenia. Wwa: KiW 1985, 375 s.

Zawartość: I. Polityka oświatowa – doznania, rzeczywistość, perspektywy; II. W trosce o autorytet zawodu nauczyciela; III. Z zagadnień dydaktycznych i wychowawczych.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Leon Piwiński jako krytyk prozy narracyjnej. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Krak.* 1964 nr 17 s. 169-194. — Twórczość Zbigniewa Uniłowskiego w świetle międzywojennej krytyki literackiej. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Krak.* 1966 nr 24 s. 113-135. — O twórczości reportażowej Zbigniewa Uniłowskiego. *Ruch Lit.* 1966 nr 5 s. 229-239. — Wokół „Dnia rekruta” Uniłowskiego. *Ruch Lit.* 1968 nr 5 s. 291-302. — Z dziejów prasy powstania warszawskiego. *Rocz. Hist. Czas. Pol.* 1971 nr 2 s. 171-187; przedr. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Krak.* 1971 nr 36 s. 234-250. — Między psychoanalizą a dokumentaryzmem; Ziemi przypisany – Stanisław Piętaś; W kręgu autobiografizmu – Zbigniew Uniłowski. W: Prozaicy dwudziestolecia międzywojennego. Wwa 1972 s. 5-22; 523-554; 691-720. — Osobowość i kultura w języku krytycznym Stefana Kołaczковского. *Ruch Lit.* 1975 nr 2 s. 65-80. — Poezja agitacyjno-estradowa Edwarda Szymańskiego. W: Poeci dwudziestolecia międzywojennego. T. 2. Wwa 1982 s. 323-349.

Prace redakcyjne i edytorskie

1. Współczesna poezja polska. Wybór i oprac.: S. Burkot i ... Kr.: Wydawn. Nauk. WSP 1971, 307 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1972, wyd. 3 1973.
2. Prozaicy dwudziestolecia międzywojennego. Sylwetki. Red. ... Wwa: Wiedza Powsz. 1972, 770 s. Wyd. 2 tamże 1974.
3. W. Orkan: Komornicy i opowiadania wybrane. Wybór i posł. ... Wwa: LSW 1975, 267 s.
4. Z. Uniłowski: Wspólny pokój i inne utwory. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1976, 395 s. BN I. 224.
5. Z. Uniłowski: Żyto w dżungli. Pamiętnik morski. Reportaże. Wybór i posł. ... Kr.: WL 1981, 114 s.

- Ank. 1983, 1988. — PP (J. Pitera).
 [Zbigniew Uniłowski:] M. Stepien. *Ruch Lit.* 1970 nr 4;
 V. Choriew. *Sovetskoe Slavianovedenie*, Moskwa 1972 nr 3;
 J. Pluta. *Odra* 1970 nr 6; W. Żukrowski: Dookoła Uniłowskiego. W tegez: Karambole. Wwa 1973, przedr. w tegez: Rozmowy o książkach, Wwa 1989. — [Stefan Kołaczkowski jako krytyk i historyk literatury:] S. Bereś: Gest humanistyczny. *Twórczość* 1977 nr 7; J. Speina. *Ruch Lit.* 1977 nr 2; J. Pluta. *Teksty* 1978 nr 3; B. Rogatko. *Mies. Lit.* 1978 nr 5. — J. Kraśniewski. *Głos Nauk.* 1986 nr 8 [rec.: Oświatowe przekroje i zbliżenia].

J.P.

FEDECKI Ziemowit ur. 1923

Pseud.: jm; Józef Michniewicz; z.; Z.F.; zf.
 Tłumacz, satyryk, publicysta.

Urodzony 24 września 1923 w Wilnie; syn Stanisława Fedeckiego, urzędnika państwowego, i Marii z domu Krzywiec. Uczęszczał do Gimnazjum im. Zygmunta Augusta w Wilnie (do 1939). Po wybuchu II wojny światowej w czasie istnienia państwa litewskiego i po włączeniu Litwy do ZSRR uczył się w III Państwowej Szkole Średniej w Wilnie, którą ukończył w maju 1941. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał na wsi w okolicach Lidy. Po zajęciu Litwy przez wojska radzieckie w lipcu 1944 pracował jako korektor w redakcji *Prawdy Wileńskiej*. W sierpniu tego roku przyjechał do Lublina, gdzie został zatrudniony w Polskim Radiu. Od lutego 1945 przebywał w Moskwie. Początkowo był referentem prasowym w Ambasadzie Polskiej, a od września tego roku pracował jako korespondent dziennika *Rzeczpospolita*, na którego łamach debiutował artykułem pt. „Poeta rosyjski N. Asiejew o poezji polskiej” (1946 nr 90). W 1947 ożenił się z Lidią Wan. W tymże roku został attaché prasowym Ambasady Polskiej w Moskwie, wówczas także rozpoczął pracę przekładową z literatury rosyjskiej, ogłoszwszy w *Przyjaźni*, dokonane wspólnie z Adamem Galisem, tłumaczenie opowiadania I. Erenburga „Szczęście” (1947 nr 5). W tym okresie studiował też przez dwa lata biologię na uniwersytecie moskiewskim. Od 1947 był członkiem PPR (1948-89 PZPR). Po powrocie do Warszawy w październiku 1948, podjął studia na filologii słowiańskiej Uniwersytetu Warszawskiego, które ukończył w 1952. Jednocześnie w 1948-50 pracował w redakcji literatury rosyjskiej Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik”. Oglądał także w 1949-53 w prasie codziennej przekłady z literatury rosyjskiej. W 1950 nawiązał stałą współpracę z redakcją miesięcznika *Twórczość*, początkowo jako członek kolegium redakcyjnego, od 1956 redaktor działu poezji, a od 1964 także autor przeglądu prasy i wydawnictw radzieckich (podp. zf); publikował tu nadto przekłady z literatury rosyjskiej i artykuły. Od 1951 należał do ZLP. W 1956-74 był związany

ze Studenckim Teatrem Satyryków (STS) jako członek Rady Artystycznej i autor tekstów. W 1957 był jednym z założycieli i członkiem kolegium redakcyjnego kwartalnika poświęconego kulturze radzieckiej *Opinie*. Kilkakrotnie wyjeżdżał do ZSRR. Wygłaszał odczyty na temat literatury rosyjskiej m.in. w Uppsali (1967) i we Włoszech (1988). Za tłumaczenia z literatury rosyjskiej otrzymał w 1979 nagrodę *Literatury na Świecie*, w 1988 nagrodę im. W. Wasilewskiej przyznawaną przez TPPR. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Gościnnie występ. Teksty: A. Osiecka, ..., A. Jarecki. [Program estradowy]. Praprem. Wwa, STS 1970.

2. Niewolnica. [Operetka]. Libretto: ..., A. Jarecki. Muz.: N. Strelnikow. Praprem. Gliwice, Operetka Śląska 1971.

3. Piosenki kolegi. Składanka słowno-muzyczna. [Współaut.:] A. Jarecki, A. Osiecka, S. Tym. Praprem. Wwa, STS 1973.

4. Casanova w Warszawie. Operetka w 2 aktach. Libretto: ..., A. Jarecki. Muz.: L. Różycki. Praprem. Wwa, Operetka 1979.

5. Marsz do kąta! Operetki obywatelskie z repertuaru STS. [Współaut.:] A. Jarecki. Muz.: M. Lusztig. Wwa: Czyt. 1988, 192 s.

Tu Z.F. i A. Jareckiego: Przedmowa wierszem – Marsz do kąta! – Sen o linie; Głębia nad mostem; Seans; Przygody Guca.

Nadto skecze, piosenki, teksty satyryczne oraz przekłady w przedstawieniach warszawskiego teatru STS: Idź na spacer, Alegorio. Rewia piosenek. 1958; Salon Warszawski. Próby. 1958; Trzeba mieć ciało. Rewia. 1959; Uśmiechnięta twarz młodzieży. Rewia. 1959; Część artystyczna. Rewia. 1960; Wesoła dwururka. Rewia myśliwska. 1961; [Trzydzieści] 30 milionów. Rewia. 1962; „Wszystko, co nasze”. 1963; Mnie nie jest wszystko jedno. 1964; Orły z filtrem. Rewia. 1965; Marsz do kąta. Program składany. 1967; Kochany Panie Ionesco. 1968; A. Jarecki: Wódka, wódeczko. 1969; Raz się żyje. 1969; Idzie nowe. 1972; Piosenki kolegi. 1973.

Przekłady i adaptacje

1. A. Kuprin: Olesia. [Opowiadanie]. Wwa: Czyt. 1949, 61 s. Przedr. w: A. Kuprin: Utwory wybrane. T. 1. Wwa 1950; A. Kuprin: Bransoletka z granatów. Wwa 1960.

2. I. Likstanow: Zielony kamień. [Powieść]. *Echo Krak.* 1949 nr 292-355, 1950 nr 1-85, 89, 91-92, 94, 96-97, *Expr. Pozn.* 1949 nr 1006-1069, 1950 nr 1071-1166, *Expr. Wiecz.* 1949 nr 297-362, 1950 nr 1-95. Wyd. osob. [Wwa:] Czyt. 1950, 379 s.

Przekł. podp.: Józef Michniewicz.

3. J. Tynianow: Podporucznik Kiże. [Opowiadanie]. Przel.: ..., T. Mongird. *Odrodzenie* 1949 nr 19-21. Wyd. osob.: Wwa: Czyt. 1949, 82 s. Przedr. w: J. Tynianow: Woskowa figura. Wwa 1966; wyd. nast. pt. Woskowa figura i inne opowiadania. Wwa 1978. Por. poz. 33.

4. W. Inber: Oblężone miasto. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1950, 263 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1952; wyd. ze wstępem A. Jackiewicza: wyd. 3 1953, wyd. 4 1953.

5. I. Gruzdiw: Dzieciństwo Gorkiego. Sztuka w 10 odsłonach. Przel.: ..., K.I. Gałczyński. Wwa: Czyt. 1951, 99 s.

6. M. Tank: Bajka o Muzyce. Przel.: ..., J. Mietkowski, T. Mongird. [Wwa:] KiW 1951, 25 s.

7. I. Likstanow: Walka o zielony skarb. *Dz. Łódz.* 1952 nr 288-312, 1953 nr 1-152.

Przekł. podp.: Józef Michniewicz.

8. Słowo o wyprawie Igora. Przekł. poetycki: J. Tuwim. Przekł. filologiczny: A. Obrębska-Jabłońska i ... Wwa: PIW 1954, 175, VIII, 46 s.

9. M. Gribaczow: Drodzy ziomkowie. Wiersze. Przel.: ..., T. Mongird. Wwa: Czyt. 1955, 118 s.

10. A. Arbusow: Godzina dwunasta. (Tragikomedii w 3 aktach). Przel.: ..., W. Komarnicka. *Dialog* 1959 nr 12 s. 30-72.

11. I. Gonczarow: Fregata Pallada. Powieść. Przel. R. Auderski. Przejrzał i skrócił ... Wwa: Iskry 1960, 475 s.

12. W. Tendriakow: Trójka, siódemka, as. [Opowiadanie]. Wwa: Iskry 1960, 99 s. Przedr. zob. poz. 34.

13. L. Zorin: Dostrzec w porę. (Sztuka w 2 aktach). Przel.: ..., W. Komarnicka. *Dialog* 1960 nr 8 s. 39-65.

14. B. Okudźawa: Jeszcze pożyjesz. [Opowiadanie]. *Twórczość* 1962 nr 4 s. 8-55. Wyd. osob. Wwa: PIW 1962, 108 s.

15. E. Kapijew: Notatki z frontu 1941-1944. Wybrał i przel. ... Wwa: Czyt. 1963, 261 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1977, [wyd. 3] 1984.

16. I. Zwieriew: Drugi kwiecień. Niewymyślone historie. [Opowiadania]. Przel.: ..., Z. Głowiakowa. Wwa: Iskry 1965, 158 s.

17. M. Bułhakow: Powieść teatralna. *Dialog* 1966 nr 3-5. Wyd. osob. Wwa: PIW 1967, 216 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Czyt. 1980; wyd. 3 Gdynia: Atext 1991.

18. D. Charms: Elżbieta Bam. [Jednoaktówka]. Przel.: ... i W. Woroszyński. *Dialog* 1966 nr 12 s. 40-50. Wyst. łącznie z A. Tolstoj: Sen Popowa; W. Sławkin: Kiepskie mieszkanie pt. Trójskok. Wwa, STS 1968. Przedr. w: Kto jest kto? Rosyjskie

jednoaktówki komediowo-satyryczne. Wwa 1981 s. 267-300.

19. L. Zorin: Rzymska komedia. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: ..., W. Komarnicka. *Dialog* 1966 nr 11 s. 46-74.

20. Fatalista. Scenariusz filmowy na podstawie opowiadania M. Lermontowa. Ekran. 1967.

21. Upiór. Scenariusz filmowy wg A. K. Tołstoja. [Współaut.:] S. Lenartowicz. Ekran. 1967.

22. W. Aksjonow: W pół drogi do księżycy. Przeł.: ..., W. Komarnicka. W: W. Aksjonow: W pół drogi do księżycy. Opowiadania. Wwa: Iskry 1968 s. 159-192. Wyd. osob. Wwa: KiW 1978, 84 s.

23. W. Katajew: Święta studnia. [Powieść]. Wwa: PIW 1968, 138 s. Wyd. 2 tamże 1979.

24. N. Korżawin: Kiedyś w roku dwudziestym ... [Utwór dramatyczny]. Przeł.: ..., W. Komarnicka. *Dialog* 1969 nr 11 s. 49-78. Wyst. Wr., T. Współcz. im. E. Wiercińskiego 1969.

25. E. Sniegiriew: Dasz mi trzech synów. [Utwór dramatyczny]. TV 1969.

26. W. Aksjonow: Szkoda, że was tam nie było. [Opowiadania]. Przeł.: ..., A. Mandalian. Wwa: PIW 1971, 229 s.

27. J. Trifonow: Długie pożegnanie. [Opowiadanie]. *Twórczość* 1974 nr 2-3. Wyd. łączne z: J. Trifonow: Bilans wstępny. Wwa: PIW 1974, 188 s. Wyd. 2 tamże 1978. Wyd. osob. Wwa: KiW 1976, 158 s.

28. M. Zabołocki: Triumf rolnictwa. [Poemat]. Wwa: Wyd. nakł. P.P. Pracownie Sztuk Plastycznych w Wwie 1975, 36 s.

29. M. Pawłowa: Małe sztuki dla sceny jarmarcznej: Nieboszczyk; Idiota; Z życia pewnego księcia; Potęga sztuki. Przeł.: ..., W. Komarnicka. *Dialog* 1976 nr 6 s. 78-88.

Przedr. sztuki Idiota w: Kto jest kto? Rosyjskie jednoaktówki komediowo-satyryczne. Wwa 1981 s. 484-501.

30. M. Gogol: Martwe dusze. Przeł. W. Broniewski. Oprac. ... Wyst. Wwa, T. Rozmaitości 1977.

31. Polska krew. Operetka w 3 aktach. Libretto: ..., A. Jarecki, J. Stotwiński wg L. Steina. Muz.: O. Nedbal. Gliwice, Operetka Śląska 1979.

32. J. Trifonow: Dom nad rzeką Moskwą. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1979, 191 s.

33. Podporucznik Kiże. Komedia w 2 częściach osnuta na tle legendy kancelaryjnej opisaną przez J. Tynianową w opowiadaniu pod tym samym tytułem. [Współaut.:] A. Jarecki. Praprem. Wwa, T. Rozmaitości 1981. Por. poz. 3.

34. W. Tendriakow: Trójka, siódemka, as. Opowiadania. Wwa: KiW 1983, 172 s.

35. J. Mazarin: Kolabo-song. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1985, 149 s.

36. W. Wysocki: 14 piosenek w przekł. ... [Wstęp:] ... Wwa: Czyt. 1986, 93 s. Wyd. 2 tamże 1986.

37. D. Daeninckx: Na wszelki wypadek. [Powieść]. Wwa: KAW 1988, 157 s.

38. A. Płatonow: Katarynka. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: ..., A. Pomorski. *Dialog* 1990 nr 7 s. 53-85.

39. B. Okudźawa: Jeszcze pożyjesz. Przeł. opowieści i piosenek ... Wwa: Rytm 1992, 106 s.

Prace redakcyjne

1. A. Puszkina: Utwory wybrane. Red., A. Wazyk. [Wwa:] Czyt. 1950, 508 s.

2. M. Gogol: Utwory wybrane. T. 2. Tłum. pod red. ... [Wwa:] Czyt. 1951, 513 s. Wyd. 2 tamże 1953.

3. I. Gonczarow: Obłomow. [Powieść]. Przeł. N. Drucka. Pod red. i z przyp. ... Wwa: KiW 1951, 534 s.

4. Antologia poetów dekabrystów. Oprac. i przyp. opatrzył ... Słowo wstępne: S. Fiszman. Wwa: KiW 1952, XIII, 133 s.

5. M. Gribaczow: Wiosna w „Pobiedzie”. Poemat. Przeł. T. Mongird pod red. ... Wwa: Czyt. 1952, 86 s.

6. I. Gonczarow: Urwisko. Powieść. Przeł. K.A. Jaworski. Pod red. i z przyp. ... Wwa: KiW 1952, 838 s.

7. Nowela rosyjska XIX wieku. Wybrał i oprac. ... Wstępem opatrzył A. Sandauer. T. 1-2. Wwa: NK 1954, 550 + 408 s. Wyd. 2 pt. Opowiadania pisarzy rosyjskich dziewiętnastego wieku, tamże 1967.

8. K.I. Gałczyński: Satyra. Groteska. Żart liryczny. Wybór i red. ... Wwa: Czyt. 1955, 406 s. Wyd. 2 tamże 1957.

9. I. Gonczarow: Zwykła historia. [Powieść]. Przeł. W. Rogowicz. Pod red. i z przyp. ... Wwa: KiW 1955, 332 s.

10. K.I. Gałczyński: Wiersze. Wyboru dokonał ... Wwa: Czyt. 1956, 743 s.

11. M. Gogol: Pisma wybrane. W 4 tomach. Pod red. i ze wstępem ... Wwa: Czyt. 1956-1957, 432 + 289 + 377 + 317 s.

12. S. Jesienin: Poezje. Red. i słowo wstępne ... Wwa: PIW 1960, 274 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1967, wyd. 3 1971, wyd. 4 1973.

13. M. Tichonow: Turkusowy pułkownik. [Opowiadania]. Przeł. A. Galis. Wybór ... Wwa: Iskry 1964, 302 s.

14. S. Jesienin: Poezje wybrane. Wybór i przedm. ... Wwa: LSW 1968, 135 s.

15. S. Jesienin: Poezje. Stichotvorenija. Wybór ... Wwa: PIW 1975, 362 s.
Tekst w jęz. pol. i ros.

16. Pięciu poetów: Aleksander Błok. Anna Achmatowa. Borys Pasternak. Włodzimierz Majakowski. Sergiusz Jesienin. Wstęp: S. Pollak. Poezje Błoka, Achmatowej, Pasternaka i Majakowskiego oprac. S. Pollak. Poezje Jesienina oprac. ... Wwa: PIW 1975, 601 s.

17. M. Zabołocki: Poezje. Wybór i słowo wstępne ... Wwa: PIW 1976, 158 s.

18. Dzień meduzy. Opowiadania 1976. Wybór ... Wwa: PIW 1978, 474 s.

Antologia opowiadań radzieckich.

19. M. Zabołocki: Poezje wybrane. Wybór, wstęp i postł. ... Wwa: LSW 1978, 107 s.

20. E. Stachura: Poezja i proza. Komitet red.: H. Bereza, ..., K. Rutkowski. Wstęp: K. Rutkowski. Postł.: H. Bereza. T. 1-5. Wwa: Czyt. 1982, 461 + 422 + 382 + 269 + 468 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1984, wyd. 3 1987.

21. E. Stachura: Wybór wierszy. Wybór i wstęp ... Wwa: MAW 1982, 172 s. Wyd. 2 tamże 1983.

22. Ciopłyja wieczary ... dy chłodnyja ranki ... Czyli co śpiewano w Feliksowie. Wwa 1992, 160 s. Białorus. Tow. Społ.-Kult.

Zbiór ludowych piosenek białoruskich zebranych w okresie wojny przez Z.F. w okolicach Lidy. Tekst zapisany cyrylicą i alfabetem łacińskim.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. [ok. 1957]. — SWPP 1. — PP (A. Szalagan).

A. Bednarczyk; Włodzimierz Wysocki w przekładach Z.F. *Prz. Ruscystyczny* 1988 z. 3/4.

A.5z.

FEDOROWICZ Jacek ur. 1937

Pseud.: Jacek; — wspólnie z Janem M. Owińskim, Wojciechem Starzyńskim i Andrzejem Witwickim: 4R. Satyryk, felietonista, scenarzysta.

Urodzony 18 lipca 1937 w Gdyni; syn Janusza Fedorowicza, specjalisty z zakresu ubezpieczeń morskich, i Wandy ze Schmidtów. Po ukończeniu Gimnazjum Ogólnokształcącego św. Augustyna w Warszawie (matura w 1953), podjął studia na Wydziale Malarstwa w Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych w Gdańsku. Był współzałożycielem studenckiego Teatru „Bim-Bom” w Gdańsku, w 1954-60 współpracował z tą sceną jako autor i wykonawca. W 1957-58 wchodził w skład zespołu redakcyjnego pisma *Uwaga*, ogłaszał na jego łamach teksty satyryczne i zajmował się oprawą graficzną; w 1960-62 pracował w redakcji tygodnika *ITD*. Równocześnie

zamieszczał humoreski, felietony, wiersze satyryczne i artykuły na temat sztuki estradowej m.in. w *Kaktusie* (1958-60) i *Szpilkach* (1958-63). W 1958 ożenił się z Anną Rytel, artystką malarką. W 1960 otrzymał dyplom ukończenia studiów. W 1961 został członkiem Związku Polskich Artystów Plastyków, a w 1964 – SPATIF-ZASP. W następnych latach łączył twórczość literacką z występami estradowymi jako wykonawca własnych tekstów. Po przeprowadzce do Warszawy, w 1961, pracował w Kabarecie Wagabunda (1961-63), a potem w Telewizji Polskiej; w 1963-71 był współtwórcą cyklicznych programów rozrywkowych: „Poznajmy się”, „Małżeństwo doskonałe”, „Kariera”, „Runda” (w 1968 nagrody wspólnie z Jerzym Gruzą: Komitetu do Spraw Radia i Telewizji oraz Złoty Ekran). Od 1972 współpracował z Polskim Radiem jako autor tekstów publicystyczno-satyrycznych; w 1974-81 wchodził w skład zespołu przygotowującego magazyn rozrywkowy „60 minut na godzinę” (nagroda zespołowa Komitetu do Spraw Radia i Telewizji w 1976). W 1975 został nagrodzony Złotym Mikrofonem za radiowe programy rozrywkowe. Utwory satyryczne (także z audycji radiowych) ogłaszał w prasie, m.in. na łamach *Teatru* (1972-74), *Przemian* (1977-79), *Tygodnika Demokratycznego* (1981). W 1980-89 należał do NSZZ „Solidarność”. Po ogłoszeniu stanu wojennego zerwał kontakty z państwowymi środkami przekazu; publikował utwory w wydawnictwach i prasie poza cenzurą, m.in. w *Tygodniku Mazowsze* (ok. 1984), *Biuletynie Dolnośląskim* (1986), *Solidarności Radia i Telewizji* (1986). Był też czynny w niezależnym życiu kulturalnym jako grafik i artysta estradowy. W 1987 otrzymał nagrodę NSZZ „Solidarność” za programy satyryczne przygotowywane techniką wideo. Łącząc podróże z wieczorami autorskimi przebywał dłuższy czas w Australii (dwukrotnie: 1988, 1992), Ameryce Północnej (dwukrotnie: 1989, 1990; w USA wygłosił także kilka odczytów na uniwersytetach) oraz krócej m.in. we Francji, Belgii, Szwecji i Szwajcarii. W 1989 odnowił kontakty z oficjalną prasą, radiem i telewizją, występując głównie jako felietonista. W tym samym roku został członkiem Polskiego PEN Clubu. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kochajmy syrenki. Scenariusz filmowy. Ekran. 1966.
2. Poszukiwany – poszukiwana. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] S. Bareja. Ekran. 1972.
3. Nie ma róży bez ognia. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] S. Bareja. Ekran. 1974.
4. Porady estradowca. Dla kolegów dramatycznych. [Felietony satyryczne]. *Teatr* 1972 nr 14-23. Wyd. osob. Wwa: WAIF 1974, 136 s.

F

5. W zasadzie tak. [Feliety satyryczne]. Ilustr. A. Fedorowicz, ... Wwa: KAW 1975, 181 s.

Cd. zob. poz. 7.

Przekł. jap. łącznie z poz. 7 pt.: Kyosankoku – de tanoshi-ku kurasu hoho. [Przel.] Yukio Kudo. Tōkyō 1983.

6. [Sześćdziesiąt] 60 minut na godzinę. Teksty satyryczne. Wyboru dokonał i podał do druku M. Wolski. Wwa: Wydawn. RTV 1978, 309 s. Wyd. 2 tamże 1980.

Tu J.F.: Moje życie z Kolegą Kierownikiem; Historia rzeki Soły; Z cyklu „Porady sercowe”. Wykład Kolegi Kierownika [I-III]; Relacja Kolegi Sprawozdawcy; Z cyklu „Gry i zabawy towarzyskie”.

7. W zasadzie ciąg dalszy. [Feliety satyrycznel. Ilustr. A. Fedorowicz, ... Wwa: KAW 1978, 290 s.

Kontynuacja poz. 5.

Zawiera felietony w cyklach: I. Kim jestem?; II. Sprawy domowe; III. Życie administracyjne; IV. Porady różne.

Przekł. jap. łącznie z „W zasadzie tak” zob. poz. 5.

8. Krótka biografia człowieka ocenzonego. [Łódź:] Tajne Wydawn. Oświat. i Wydawn. Świąteczna* 1985, 19 s.

Zapis z taśmy magnetofonowej: J.F.: O cenzurze. Wwa 1985.

9. Felietony i dialogi. Paryż: Kontakt 1988, 135 s. Wyd. nast. Wwa: Pokolenie* 1989, 63 s.

Zawartość: O cenzurze [poz. 8]; Fasada; Szanse kultury niezależnej; Przyczyny pijactwa w Polsce; O teatrze BIM-BOM po trzydziestu latach; Recenzja; W jaki sposób propaganda stara się leczyć kompleksy władzy; O symbolach, Kolega Kierownik i telewizja.

W wyd. krajowym pominięto rozdział „Szanse kultury niezależnej” oraz częściowo zmieniono tytułaturę pozostałych rozdziałów.

Nadto rysunki do komiksu: Zespół „4R” przedstawia: Solidarność – 500 pierwszych dni. [Pomyślowawcy: Wojciech Starzyński, Andrzej Witwicki; scenariusz: Jan M. Owsiniński; rys. ... Wwa]: 4R* [1984], 16 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Wydawn. Kurs* [1984]; [wyd. 3] [Wwa: b.w.* 1984]; [wyd. 4] Wwa: [b.w.* 1985]. Przekł. ang.: Zespół „4R” presents: Solidarność – first five hundred days. Derby 1990. [Nagroda Zespołowa NSZZ „Solidarność” w 1985].

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1992. – J. Fedorowicz: [Wypowiedź]. Notował Z. Dudek. *Tyg. Kult.* 1968 nr 26. – Wywiady: Rozm. B. Wachowicz. *Ekran* 1968 nr 1; Rozm. J. Ingell. *Tyg. Nowojorski* 1985 nr 5.

[W zasadzie tak:] S. Karaibski. *Kultura*, Paryż 1975 nr 12; T. Nyczek. *Echo Krak.* 1975 nr 216.

B.T.

FELDHORN Juliusz 1901-1943

Pseud.: Dr J.F.; (f); J.F.; J.L.; Jan Las; Zan.
Poeta, tłumacz, polonista.

Urodzony 17 sierpnia 1901 w Tarnopolu. W 1919 ukończył filologię polską na Uniwersytecie Ja-

giellońskim (UJ). Debiutował w 1920 artykułem „Billet du jour. Les fées de l'hôpital”, ogłoszonym w czasopiśmie *Le Journal de Pologne* (nr 6, podp. Jan Las); z pismem tym współpracował następnie do 1924. W 1923 na podstawie rozprawy „Hamlet w Polsce” otrzymał na UJ stopień doktora filozofii. Od tegoż roku pracował jako nauczyciel języka polskiego w Żydowskim Gimnazjum Koedukacyjnym w Krakowie. Równocześnie kontynuował twórczość literacką i naukową. W 1926-27 był stałym współpracownikiem krakowskiej *Gazety Literackiej* (tu m.in. dział „Z zagadnień literatury współczesnej”). Wiersze, małe formy prozatorskie, artykuły i recenzje oraz przekłady publikował też w innych czasopismach, m.in. w organie PPS *Naprzód* (1927-28), w żydowskich pismach polskojęzycznych *Miesięcznik Żydowski* (1931-35) i *Nowy Dziennik* (zwłaszcza w 1931-38). Po wybuchu II wojny światowej wziął udział w kampanii wrześniowej. Dostał się do niewoli pod Lublinem, po czym zbiegł i dotarł do Lwowa. Po włączeniu miasta do ZSRR pracował do czerwca 1941 jako nauczyciel w szkole zawodowej. W czasie okupacji niemieckiej opuścił Lwów na początku 1942 i przebywał przez kilka miesięcy w Wiśniczcu pod Bochnią. W związku z udziałem w działalności konspiracyjnej, przeniósł się w sierpniu 1942 do Swoszowic pod Krakowem. W połowie 1943 został aresztowany przez gestapo. Zginął rozstrzelany razem z żoną, Stelą Landy, tłumaczką, w sierpniu 1943 w Wieliczce.

TWÓRCZOŚĆ

1. Domy. Poezje. Wwa: Gebethner i Wolff 1922, 61 s.

2. Zwycięstwo Ahaswera. Misterium. Kr.: Dom Książki Pol. 1926, 72 s.

3. Wczoraj – dziś – jutro. [Wiersze]. Kr.: Panteon 1928, 64 s.

4. W ogrodzie brata Chryzostoma. [Wiersze]. Wwa: Gebethner i Wolff [1931], 63 s.

5. ABC zdobywa świat. (Jak powstało i rozwijało się pismo). Kr.: Pallas [1936], 47 s.

Podp.: Jan Las.

6. Cienie nad kołuską. Powieść. Wwa: Rój 1936, 269 s.

Podp.: Jan Las.

7. Ludziom rosną skrzydła. (Jak leci samolot). Opowiadanie. Kr.: Pallas 1936 [właśc. 1935] 38 s.

Podp.: Jan Las.

8. Wieści płyną w świat ... Sposoby przenoszenia wiadomości. Kr.: Księg. Powsz. 1938, 227 s.

Podp.: Jan Las.

9. Dzieła i twórcy. Popularny zarys historii sztuki. Powst. przed 1943. Wyd., do druku przygot. i wstępem poprzedził S. Kozakiewicz. Słowo o autorze: L. Przemski, Wwa: Wiedza Powsz. 1961, 442 s. Zawartość: Starożytność: I. Z krainy sfinksów, uskrzydłych byków i Minotaura. (Sztuka egipska, mezopotamska i egejska); II. Życie świątyni. (Architektura starożytnej Grecji); III. W kamieniu uderza ludzkie serce. (Rzeźba grecka); IV. Rzym buduje i ozdabia. (Sztuka starożytnego Rzymu). — Antyk chrześcijański, Bizancjum i islam. — Średniowiecze: I. Architektura romańska; II. O istocie gotyku i jego architekturze; III. Dłuto i pędzel w służbie Kościoła. (Rzeźba i malarstwo romańskie i gotyckie). — Nowożytność i nowoczesność: I. Odrodzenie; II. Barok; III. Za głosem epok minionych i za głosem uczucia; IV. Z powrotem do rzeczywistości; V. Reakcja przeciw realizmowi i impresjonizmowi.

Rozprawy i studia w czasopiśmie i książkach zbiorowych, m.in.: Wypiańskiego plan przeróbki i inscenizacji „Hamleta”. *Życie Teatru* 1927 nr 3 s. 19-21, nr 4 s. 29. — Literatura polska wieku XVI a Żydzi. (Szkie bibliograficzny). *Spraw. Żyd. Gimnazjum Koedukacyjnego w Krak.* 1928/1929, odb. 1929. — „Pomnik strzaskany”. Motywy żydowskie w twórczości Cypriana Norwida. *Mies. Żyd.* 1933 t. 2 s. 8-26. — Galsworthy o Żydach. *Mies. Żyd.* 1934 nr 1 s. 68-78. — Stefan Zweig jako liryk. *Mies. Żyd.* 1935 nr 3/4 s. 123-133. — Żydzi w literaturze anglosaskiej. Żydzi w literaturze francuskiej. W: *Udział Żydów w kulturze. Cz. I. Kr.* 1938 [właśc. 1937] s. 49-63.

Przekłady

1. G. Boccaccio: Fiammetta. Kr.: Italica 1923, 143 s.
2. Dante Alighieri: Pieśniarz. Przeł. i uwagami opatrzył ... Kr., Rzym: Italica 1926, 88 s.
3. Pieśń nad pieśniami. Kr.: Księg. Powsz. 1928, 16 s.
4. L. Renn: Wojna. Pamiętnik żołnierza wielkiej wojny. Kr.: Panteon [1929], 358 s.
5. J. Wassermann: Czterdziestoletni mężczyzna. [Powieść]. Kr.: Panteon 1929, 244 s.
6. T. Mann: Czarodziejska góra. [Powieść]. T. 4. Wwa: Panteon 1930, 272 s.
7. J. Wassermann: Na rozdrożach życia. Powieść. Kr.: Panteon [1932], 299 s.
8. A. Puszkina: Rustan i Ludmiła. [Rkps] Inf.: K. Wyka. PSB t. 6 s. 395.

Praca redakcyjna

1. J.I. Kraszewski: Stara baśń. Powieść z IX wieku. Wstępem i uwagami opatrzył ... Kr.: Księg. Powsz. 1928, XII, 466 s.

OPRACOWANIA (wybór)

- WPP 1. — PP (E. Głębińska) — PSB (K. Wyka)
[M. Szykowski] M.Sz.: Pokłosie liryki. *II. Kur. Codz.* 1922 nr 157 [rec. Domy]. — [Dante Alighieri: Pieśniarz. Przeł. ...]

S. Rum: Pierwszy polski przekład „Pieśniarza” Dantego. *Epoka* 1926 nr 24; P. Grzegorzczak. *Ruch Lit.* 1926 nr 10. — [Wczoraj — dziś — jutro:] M. Kanfer: Nowe poezje J.F. Nowy. *Dz.* 1928 nr 169; S. Napierski. *Wiad. Lit.* 1930 nr 3. — S. Napierski. *Wiad. Lit.* 1932 nr 36 [rec.: W ogrodzie brata Chryzostoma]. — [Cienie nad kołyską:] B. Dudziński. *Naprzód* 1937 nr 311; [M. Kanfer] M.K.: Interesujący debiut powieściowy. *Nowy Dz.* 1937 nr 23; K. Sowiński. *Pion* 1937 nr 9. — W. Zechenter: Strzały w Swoszowicach. *Życie Lit.* 1963 nr 32. — E. Grabowiecka: Przewodnik dla mało wtajemniczonych. *Nowe Książ.* 1962 nr 5 [rec.: Dzieła i twórcy].

E.G.

FENIKOWSKI Franciszek 1922-1982

Pseud.: f.f.; F.F.; ff; (ff); (FF); Jan Dargorodzki; Kazimierz Warda; Małodobry; W. Brzost; Wojtowicz; — wspólnie z Marianem Brandyssem: R.R.
Poeta, prozaik, reportażysta.

Urodzony 15 maja 1922 w Poznaniu; syn Mariana Fenikowskiego, doktora filozofii, nauczyciela gimnazjalnego, i Zofii z Malkowskich, nauczycielki. Uczęszczał do Liceum i Gimnazjum Marii Magdaleny w Poznaniu. Podczas okupacji niemieckiej pracował zarobkowo jako kreślarz, mierniczy, urzędnik i robotnik fabryczny. Po wojnie zdał w 1945 eksternistycznie maturę i rozpoczął studia na Uniwersytecie Poznańskim. W tymże roku debiutował wierszami „Gwiazdy” i „Rozmowa z cieniem”, drukowanymi w poznańskim dwutygodniku *Życie Literackie* (nr 2). W 1946-48 był czynnym członkiem Związku Przyjaciół Łużyc. Po uzyskaniu w 1948 magisterium zamieszkał w Orłowie na Wybrzeżu i zajął się pracą literacką oraz publicystyczną. W 1948-55 pracował w redakcji *Dziennika Bałtyckiego* jako kierownik działu literackiego, recenzent teatralny i redaktor tygodniowego dodatku literackiego *Rejsy*; publikował tu także wiersze i prozę (w *Rejsach* do 1958, w 1948 także pod pseud.: Jan Dargorodzki, Małodobry, Kazimierz Warda, Wojtowicz; w *Dzienniku* do 1981). W 1948 został członkiem ZZLP (później ZLP); w 1952/53 pełnił funkcję prezesa Oddziału Gdańskiego, był także opiekunem Koła Młodych Twórców przy Marynarce Wojennej. W 1949 zawarł związek małżeński z Teresą Zagórowską (rozwód 1953). Współpracował z Rozgłośnią Gdańską Polskiego Radia, m.in. w 1953-54 przygotowywał wspólnie z Lechem Bądkowskim i Janem Piepką cykl kaszubski „Maciej i jego dresze”; był także autorem słuchowisk radiowych. Otrzymał nagrodę MRN w Gdyni (1950) i w Gdańsku (1953). W 1954 został radnym WRN w Gdańsku i członkiem Komisji Kultury WRN. W 1955 z powodu choroby serca przeszedł na rentę inwalidzką. Kontynuował pracę literacką; swoje utwory ogłaszał m.in. w *Głosie Tygodnia* (1954-56), *Plomyczku* (1956-1981), *Głosie Wybrzeża* (1957-81; tu m.in. w 1971-81 cykl gawęd pt. „Pigułki ze starej apteki”), w *Literach* (1962-75). Odbił wiele podróży, m.in.: do Rumu-

F

nii (1954; opisana w cyklu reportaży „Podróż rumuńska” w *Dzienniku Bałtyckim*), do NRD (1956, 1960), na Bliski Wschód (1959; rejs statkiem jako dodatek do nagrody literackiej Klubu Marynistów), do Czechosłowacji (1960), do Danii, Norwegii i Szwecji w ramach stypendium Ministerstwa Kultury i Sztuki (1963; utrwalona w cyklu reportaży „Kaloszem do Skandynawii”), Bułgarii (1971), Jugosławii i Iraku (1977; obydwie zrelacjonowane w książkach reportażowych), do Nowego Orleanu (1980; rejs morski ufundowany przez Stowarzyszenie Marynistów, którego był członkiem od 1974; relacja rękopiśmienna pt. „Skok za Wielki Staw” w archiwum rodziny). W 1966-70 był członkiem Rady Kultury przy Ministerstwie Kultury i Sztuki. W 1976 ożenił się z Ireną z Hozakowskich primo voto Orzechowską i przeniósł się do Warszawy. Otrzymał wiele nagród literackich, m.in.: Klubu Marynistów przy Lidze Przyjaciół Żołnierza i Ministerstwa Żeglugi (1959), nagrodę marynistyczną im. M. Żaruskiego (1964), WRN w Gdańsku (1971), Prezydenta m. Gdyni (1977 i 1982). Odznaczony Krzyżem Oficerskim (1963) i Krzyżem Komandorskim (1976) Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Stolema za r. 1970 przyznanym przez Klub Pomerania przy Zrzeszeniu Kaszubsko-Pomorskim (1971), odznaką „Zasłużony dla Warmii i Mazur” (1979). Zmarł 15 listopada 1982 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Odra szumi po polsku. [Wiersze; autorzy:] ..., L. Goliński. Pozn.: Wydawn. Zach. 1946, 56 s.
2. Lewy brzeg. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1951, 41 s.
3. Zakręt pięciu gwizdków. Powieść współczesna. Gdańsk: WM 1951, 251 s.
4. Oddycham morzem. Zbiorek wierszy morskich. Wwa: KiW 1952, 38 s.
5. Pierścień z łabędziem. [Powieść biograficzna o Janie z Kolna]. Wwa: Czyt. 1952, 160 s. Wyd. 2 rozszerz. tamże Wwa 1956.
6. Przymorze. [Reportaż]. Wwa: Czyt. 1953, 225 s.
7. Ziemia jest okrągła. Sztuka lalkowa dla dzieci. Powst. ok. 1953.
Nagroda Min. Kultury i Sztuki, Centr. Zarządu Teatrów i ZLP w konkursie dla teatrów lalkowych w grupie sztuk marynistycznych w 1953.
8. Dumna legenda. [Sztuka lalkowa dla dzieci]. Praprem. Gdańsk, T. Lalek 1954.
9. Józek zwycięzca. [Opowiadanie]. Wwa: NK 1954, 63 s.
10. Okręt w herbie. Legendy gdańskie. Wwa: NK 1955, 192 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1956,

wyd. 3 1958, wyd. 4 1959, wyd. 5 1967, wyd. 6 1970, wyd. 7 1977.

Zawartość: Okręt w herbie; Testament księcia Mściwoja; O rudym jastrzębiu i gdańskiej jaskółce; Podanie o gdańskim młynie; Zegar z mariackiego kościoła; Legenda o herbie Fertarów; Trzy węzły; Bajka o gdańskim Zygmuncie i Panu Twardowskim; Czarny żagiel; Żeglarz i czarownica; Zakłete skrzydki Szymka Flisaka; O gdańskich trębaczach; O diable, który strzegł bramy wyżynnej; Tarcza Sobieskiego; Papuga mistrza Heweliusza; Legenda o gdańskim Nowym Roku; Lwy z Gdańskiego Ratusza; Orły gdańskie.

Wyd. osob. legendy O rudym jastrzębiu i gdańskiej jaskółce: Wwa: KAW 1988, 22 s.

11. Długie morze. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1956, 643 s. Wyd. 2 tamże 1963.

12. Ziemia – gwiazda zielona. [Wiersze]. Wwa: LSW 1956, 171 s.

Zawiera wiersze w cyklach: Róża pomyślność wroży; W Dymbowicy woda słodka; Z wędrowek; Słone strofy; Ziemia – gwiazda zielona.

13. Bursztynowe serce. [Dla dzieci]. Wwa: NK 1957, 81 s.

14. Rękopis z gospody „Pod Łososiem”. Raptularz dla pełnoletnich dzieci. Gdynia: WM 1957, 352 s. Wyd. nast.: wyd. 2 poszerz. tamże 1967; wyd. 3 Gdańsk: WM 1972.

15. Zapadły zamek. [Powieść]. Wwa: LSW 1958, 771 s.

16. Kaper z Morskiego Psa. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1959, 363 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1970, wyd. 3 1976.

Cz. 1 cyklu; cz. 2 zob. poz. 18; cz. 3 zob. poz. 21.

17. Statek błaznów. [Wiersze]. Gdynia: WM 1959, 73 s.

18. Baszta Trzech Koron. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1960, 399 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1972, wyd. 3 1984.

Cz. 2 cyklu; cz. 1 zob. poz. 16; cz. 3 zob. poz. 21.

19. Gdańska szkatułka. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1960, 304 s. Wyd. 2 tamże 1969.

20. Włazł kotek na płotek czyli Poezja polska w przekroju. Gdynia: WM 1960, 67 s.

Trawestacje utworów poetyckich od XVI do XX w.

21. Smok króla Augusta. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1961, 308 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1973; wyd. 3 1983.

Cz. 3 cyklu; cz. 1 zob. poz. 16; cz. 2 zob. poz. 18.

22. Wesoły zwierzyniec. [Powieść dla młodzieży]. [Wwa:] LSW 1961, 54 s.

23. Zielony kałamarz. [Dla dzieci]. Wwa: Czyt. 1963, 273 s.

24. Zielone światelko. Komedia muzyczna w 3 aktach. [Współaut.:] J. Walden. Wwa: COPIA [przed 1964], powiel.

Inf.: S. Marczak-Oborski: Bibliografia dramatu polskiego 1939-1964. Wwa 1972.

25. Kalozem do Skandynawii. [Reportaże z podróży]. *Głos Wybrzeża*, 1964 nr 16-18, 20-24, 26-30, 32-36, 38-39, 41-42, 44. Wyd. osob. Gdynia: WM 1966, 360 s.

26. Złoty Strąd. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1964, 292 s.

27. Z igły widły. Sztuka lalkowa. Praprem. Gdańsk, T. Miniatura 1965.

Wyst. też pt. Ballada o gdańskim iglarzu czyli Z igły widły; Baśń o gdańskim iglarzu.

28. O pijanicy co królem był w Gdańsku. Widowisko telewizyjne. TV 1966.

29. Bal kapitański. [Wiersze]. Gdynia: WM 1967, 73 s.

30. Tawerna pod dębem. Widowisko telewizyjne. TV 1967.

31. Verbum mercatoris. Widowisko telewizyjne. TV 1967.

32. Legenda Gdańska. [Sztuka lalkowa]. Łódź, T. Lalek „Pinokio” 1968.

33. Pod Tarczą Sobieskiego. Wędrowniki po Trójmieście. Wwa: SIT 1971, 124 s.

34. Gramatyka morza. Wybór wierszy. Gdańsk: WM 1972, 216 s.

35. Msza żałobna. [Wiersze]. Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomor., Kościerzyna, Prez. Pow. Rady Nar. 1972, [8] k.

36. Piernikowe miasto. [Zbiór legend toruńskich]. Wwa: NK 1972, 411 s. Wyd. 3 [!] Bydgoszcz: Pomorze 1989.

37. Stutthof. Misterium. Muz.: A. Świerzyński. Powst. ok. 1972.

Inf. w wydawnictwie z F.F. : Rozm. [E. Melech] (cm). *Dz. Balt.* 1972 nr 119 s. 3.

38. Szopka karnawałowa czyli Słowo Królowej Małgorzaty. Widowisko telewizyjne, TV 1972.

39. Czerwona ręka. [Powieść]. Gdańsk: WM 1974, 292 s.

Cz. 1; cz. 2 zob. poz. 41.

40. Kamienne kęgi. [Wiersze]. Gdańsk: Oddz. Miej. Zrzesz. Kaszub.-Pomor. 1974, 57 s.

41. Sea-gull. [Powieść]. Gdańsk: WM 1976, 418 s.

Cz. 2; cz. 1 zob. poz. 39.
Nagroda w konkursie na powieść o tematyce morskiej i pomorskiej. Gdańskiego Tow. Przyj. Sztuki, Szczec. Tow. Kultury i WM w 1973.

42. Zakochani w Rozewiu. [Reportaż]. Gdańsk: KAW 1977, 91 s.

43. Na początku było Oksywie. [Wiersze]. Gdańsk: Oddz. Gdański Zrzesz. Kaszub.-Pomor. 1978, 80 s.

44. Czwarty wymiar południa. [Reportaż z podróży do Jugosławii]. Gdańsk: WM 1979, 233 s.

45. Zamki z piasku. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1979, 90 s.

46. Przytułek świętego Jakuba. [Opowiadania]. Gdańsk: WM 1980, 225 s.

Zawartość: Kubek szturmana Jonasza; Ostatni rejs „Turkawki”; O czarnym kocie i wracającym talarze; Miłość wszystkiego nauczy; „Tytverdryf”; Kapitan-widmo; Barlaszowy ożenek; Czarna msza; Zapusty w Dendermonde; Taniec pod szubienicą; Diabli balast; Basza siedmiu Płaszczycy; Mewi okręt.

47. Ręka i miecz. [Wiersze]. Wwa: MON 1980, 59 s.

48. Trójkąt diabła. [Powieść]. Wwa: MON 1981, 370 s.

49. Plusquamperfectum czyli „Quondam Temporibus ...”. [Wspomnienia]. Powst. przed 1982. Druk fragm. *Pomerania* 1983 nr 11 s. 13-17.

Rkps całości w 5 zeszytach znajduje się w posiadaniu rodziny. [Inf. J. Bachórz: „W Pomorzcu można się zakochać”. W *Kręgu Książ.* 1989 nr 12 s. 76].

50. Kamienny uśmiech. [Opowiadania]. Wwa: MON 1982, 246 s.

Zawartość: Nad Notecią; Kamienny uśmiech; Odys wraca do domu; Ulica Korwiczników.

51. Zaczarowane skrzypki. (Widowisko marionetkowe dla dzieci). Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomor. Oddz. Miej. 1982, 34 s.

52. U studni czasu. [Reportaże z podróży po Iraku]. Wwa: MON 1984, 519 s.

53. Oddech wieków. Sagi srebrzystej Gdyni. Gdańsk: WM 1986, 218 s.

Legandy, baśnie i opowieści z przeszłości Gdyni i jej okolic.

54. Noc nie trwa wiecznie. Wybór wierszy: I. Fenikowska i W. Kiedrowski. Nota o autorze: I. Fenikowska. Gdańsk: „Kara Remusa” 1990, 35 s.

55. O słupskich kraśniętach i rowokolskiej księżniczce. [Dla dzieci]. Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomor. Oddz. Miej. 1990, 55 s.

Nadto drobne książeczki dla dzieci oraz teksty piosenek z nutami: Gdańskie kuranty. [Muz.]: W. Dubanowicz. Gdańsk: [b. w.] 1967, 31 s. — Kołobrzeskie zaślubiny. Polonez. [Na] chór męski. Wwa: Zjednoczone Pol. Zespoły Śpiewacze i Instrumentalne [1973], 5 s., toż na chór mieszany, — Liryki morskie. [Muz.]: A. Świerzyński. Wwa: Wydawn. Muz. [1976], 37 s. — Morski wiatr. [Muz.]: A. Świerzyński. Wwa: Pol. Związek Chórów i Orkiestr 1977, 15 s. — Pieśń rybaków dalekomorskich. [Muz.]: A. Świerzyński. Wwa: Pol. Związek Chórów i Orkiestr 1977, 7 s. — Ręka i miecz. Trzy poematy na temat solo i chór mieszany a capella. [Muz.]: R. Twardowski. Bydgoszcz: Pomorze 1985, 18 s.

Prace redakcyjne

1. A. Necel: Kutry o czerwonych żaglach. [Powieść. Wstęp, słowniczek i oprac. ... Wwa: Czyt. 1955, 293 s.

2. A. Necel: Saga o szwedzkiej heczy. [Powieść]. Oprac. lit., wstęp i objaśn. ... Wwa: LSW 1957, 326 s.

3. A. Necel: Okrężnicy spod Nordowej Gwiazdy. Wstęp, słowniczek i oprac. lit. ... Gdynia: WM 1959, 495 s.

4. A. Necel: Krwawy sztorm. [Powieść]. Gdynia: WM 1960, 399 s. Wyd. nast.: wyd. 2 [z przedm. ...] tamże 1964; wyd. 3 ze wstępem W. Nawrockiego Kat.: Śląsk 1969; wyd. 3 [I] Gdańsk: WM 1985; wyd. 4 Wwa: LSW 1975.

Cz. 1; cz. 2 zob. poz. 5.

5. A. Necel: Złote klucze. [Powieść]. Oprac. lit. ... Gdynia: WM 1962, 212 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1964; wyd. 3 Kat.: Śląsk 1969.

Cz. 2; cz. 1 zob. poz. 4.

6. A. Necel: Łosoś wszechwładny. [Opowiadania]. Oprac. lit. ... Gdynia: WM 1963, 136 s.

7. Z. Szymański: Przecięcie. [Wiersze]. Wybór ... Gdańsk: WM 1977, 122 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953, 1956, 1964, 1966, 1976. — SWPP 1. — PP (A. Szałagan) — LP (A. Bukowski).

[Lewy brzeg:] J. Błoński: U poetów: Pomyślna ewolucja. *Życie Lit.* 1951 nr 23; J. J. Lipski, *Twórczość* 1952 nr 6; W. Maciąg: Dwa nowe tomiiki poetyckie. *Nowa Kult.* 1952 nr 11. — W. Maciąg, *Twórczość* 1952 nr 12 [rec.: Zakręci pięciu gwizdków]. — Z. Pędziński: Marynistyczna proza F.F. *Ziemia i Morze* 1956 nr 11. — J. Kwiatkowski: Poezja o ... *Życie Lit.* 1957 nr 2 [rec.: Ziemia — gwiazda zielona]. — M. Czermińska: Baśń i historia. (O powieściach F.F.). *Gdań. Roczn. Kult.* 1965. — Z. Pędziński, *Tyg. Kult.* 1965 nr 47. — K. Kolińska: Urok morza. *Zarzewie* 1966 nr 49. — M. Czermińska: Poeta na pijanym statku. *Litery* 1968 nr 5. — M. Czermińska: Rozwój gdańskiego środowiska poetyckiego. *Gdań. Roczn. Kult.* 1969 t. 4. — E. Moskałówna: Rozmowy o morzu i twórczości: Morze to życie. *Litery* 1970 nr 7. — T. Skutnik: Ziemia gwiazdami szalona. *Twórczość* 1972 nr 43. — B. Hampel: Gramatyka morza. *Poezja* 1973 nr 5. — S. Sterna-Wachowiak: Morski spleen: odrealnienie. (O poezji F.F.). *Litery* 1973 nr 11. — J. Wegner: Gawęda historyczna. *Nowe Książ.* 1974 nr 17 [rec.: Czerwona ręka]. — G. Skotnicka: Z zagadnień podaniowo-baśniowej twórczości F.F. *Zesz. Nauk. Wydz. Hum. UG (Pr. Hist.-lit.)* 1976 nr 4. — J. Treder: Funkcja nazewnictwa i mowy kaszubskiej w „Zakochanych w Rozewiu”. *Pomerania* 1978 nr 3. — Literatura Gdańska i Ziemi Gdańskiej w latach 1945-1975. T. 1-2. Gdańsk 1979, 1986 [tu w t. 1: J. Bachórz: O poezji F.F. uwag kilka; B. Froissart: Folklor kaszubski i jego funkcje w prozie powieściowej F.F., — w t. 2: B. Froissart: Morska historia i legenda w prozie F.F.]; — *Gdań. Roczn. Kult.* 1986 [tu: J. Dziewicki: Wspomnienie o F.F. redaktorze „Rejsów”; S. Gostkowski: O poezji F.F.; R. Witkowska: Odczytanie morza — o F.F. i jego książkach]. — J. Bachórz: „W Pomorzu można się zakochać”. W *Kregu Książ.* 1989 nr 12. — R. Ciemiński: Przypomnienie — F. poety. *Nowe Książ.* 1991 nr 5 [rec.: Nic nie trwa wiecznie].

A.Sz.

FERENC Teresa

ur. 1934

Poetka.

Urodzona 27 kwietnia 1934 w Ruszowie pod Zamościem w rodzinie chłopskiej; córka Władysława Ferenc i Józefy z Mielników. Dzieciństwo spędziła w rodzinnej wsi Sochy. Po stracie rodziców w czasie pacyfikacji Soch przez Niemców w 1943, przebywała kolejno w Stołnikowiznie, w Majdanie Lubelskim i w Krasnymstawie. Od 1947 wychowywała się w domach dziecka w Zamościu i Międzyrzeczu Podlaskim. W 1950-54 uczyła się w Liceum Pedagogicznym, a następnie ukończyła Studium Nauczycielskie w Katowicach; w 1956 uzyskała dyplom pedagoga plastyka. W tymże roku wyszła za mąż za poetę Zbigniewa Jankowskiego. W następnych latach pracowała w Liceum Pedagogicznym i Liceum Ogólnokształcącym w Rybniku (do 1962). Od 1959 należała wraz z mężem do współorganizatorów Klubu Literackiego „Kontakty” oraz corocznych Rybnickich Dni Literatury. Debiutowała w 1962 wierszem „Poród”, opublikowanym we *Współczesności* (nr 22). Wiersze, utwory dla dzieci i przekłady z poezji rosyjskiej i niemieckiej ogłaszała m.in. w *Życiu Literackim* (od 1964) i w *Poezji* (od 1966). W 1965 przeniosła się do Kołobrzegu. W tymże roku otrzymała stypendium literackie im. T. Borowskiego i została członkiem Stowarzyszenia Marynistów Polskich. Wspólnie z mężem zorganizowała w 1966 literacko-plastyczny Klub Myśli Twórczej, a w 1967 Kołobrzeską Grupę Poetycką „Reda”. Uczestniczyła też w pracach KKMP. W 1968 została członkiem ZLP. W 1971 otrzymała nagrodę artystyczną Ziemi Kołobrzeskiej. W tymże roku przeniosła się do Wrocławia, a w 1975 zamieszkała w Sopocie. W 1980 otrzymała nagrodę Wojewody Gdańskiego za całokształt twórczości poetyckiej. W 1980-82 była wiceprezesem Gdańskiego Oddziału ZLP. W 1983 związała się z gdańskim Księciem Literackim „Wiązania”, zorganizowanym przy Duszpasterstwie Środowisk Twórczych i uczestniczyła w publikacjach Kregu ukazujących się poza zasięgiem cenzury. Za twórczość poetycką o charakterze religijnym otrzymała w 1989 nagrodę im. Brata Alberta. W tymże roku przystąpiła do SPP; w 1980 została wiceprezesem Oddziału Gdańskiego. Od 1990 jest członkiem Polskiego PEN Clubu. Mieszka w Sopocie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Moje ryżowe poletko. [Wiersze]. Kat.: Śląsk 1964, 56 s.

2. Załężnia. [Wiersze]. Kr.: WL 1968, 60 s.

3. Godność natury. [Wiersze]. Pozn.: WP 1973, 117 s.

4. Ciało i płomień. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1974, 67 s.

5. Małżeństwo. Erotyki. Pozn.: WP 1975, 66 s.

6. Poezje wybrane i nowe. 1958-1975. Wr.: Ossol. 1976, 230 s.

7. Wypalona dolina. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1979, 60 s.

W 1979 nagroda im. S. Piętaka, w 1980 nagroda Klubu Krytyki Lit. w plebiscycie Gdańska Książka Roku 1979.

8. Poezje wybrane. Wybór i wstęp autorki. [Nota biogr.: J. Bandrowska-Wróblewska]. Wwa: LSW [Klub Poetycki ZSMP, red. *Nowej Wsi*] 1980, 140 s.

9. Pieta. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1981, 58 s.

10. Najbliższa ojczyzna. [Wiersze]. Gdańsk: KAW 1982, 82 s.

11. Grzeszny pacierz. [Wiersze]. Pozn.: W Drodze 1983, 92 s.

12. Poezje wybrane. Wybór i wstęp autorki. Wwa: Czyt. 1984, 281 s.

13. Drzewo dziwo. [Wiersze dla dzieci]. Gdańsk: WM 1987, 71 s.

14. Kradzione w raju. Wiersze o miłości wybrane i nowe. Szczec.: Glob 1988, 102 s.

15. Nóż za ptakiem. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1988, 50 s.

16. Cztery twarze domu. Antologia rodzinna. [Wiersze; współaut.:] ..., Z. Jankowski, A. Janko, M. Wieczorek. [Przedm.:] K. Nowicki: Dom poezji. Szczec.: Glob 1991, 220 s.

Tu na s. 13-67 cykle wierszy T.F.: Dom na oddechu; Treny.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1989. — T. Ferenc: Mój wiersz. *Odra* 1986 nr 6. PP (E. Głębińska).

[Godność natury:] J. Rogoziński: Preteksty. *Literatura* 1973 nr 35; J. Gondowicz: W stołkich więzach natury. *Nowe Książ* 1974 nr 4, polem.: Z. Bienkowski: Kobięcość. *Kultura* 1974 nr 24 [dot. też: Ciało i płomień]; B. Żurakowski: Zgoda na intuicję. *Twórczość* 1974 nr 4; S. Sterna-Wachowiak: Hierofanie orfickie. *Twórczość* 1975 nr 11. — [Ciało i płomień:] T. Komendant: Pan Incognito: Milczenie. *Nowy Wyraz* 1974 nr 12; P. Czartolomny: Zieleń Soaru. (O wierszach T.F.). *W Drodze* 1980 nr 1. — K. Górski: Ocalala z rzezi. *Regiony* 1980 nr 2 [rec.: Wypalona dolina]. — B. Drozdowski: T.F. *Poezja* 1982 nr 9. — T. Żukowski: Płonąca Pieta. *Twórczość* 1983 nr 9 [rec.: Pieta]. — M. Piechal: Świat przetworzony T.F. *Nowe Książ* 1984 nr 12. — I. Smolka: Niewiarygodne ciało. W teście: Łęki, ucieczki, akceptacje. Wwa 1984. — Z. Bienkowski: Gruczoł. *Tyg. Kult* 1988 nr 35. — J. Kubicka: Zmierzenie z losem człowieczym. *Kierunki* 1989 nr 34.

E.G.

artystki malarki. Po ukończeniu Gimnazjum i Liceum im. S. Staszica w Lublinie, studiował w 1958-63 prawo na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, a następnie przez dwa lata był studentem psychologii, z czego rok (1963/64) na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W 1964 podjął pracę w wymiarze sprawiedliwości kolejno jako aplikant prokuratorski w Gdańsku (1964), aplikant sądowy w Lublinie (1964-66), aplikant adwokacki w Olsztynie (1967), radca prawny w różnych instytucjach na terenie województw lubelskiego i warszawskiego (od 1968). Debiutował w 1961 utworem pt. „Małe formy”, ogłoszonym w *Kamienie* (nr 20); za właściwy debiut uważa mikroopowiadanie zamieszczone w tym samym piśmie w 1968 pt. „Moja książka” (nr 5). W następnych latach kontynuował współpracę z *Kamieną* (1969, 1972-73, 1979), pojedynczo utwory drukował też m.in. w *Radarze* (1972-75), *Nowym Wyrazie* (1973-74, 1979-80). W 1974 ożenił się z Anną Alicją Jachim, artystką plastyką. W 1975-80 podróżował po Europie. Od 1979 należał do ZLP. W 1983 wraz z rodziną emigrował z Polski i przebywał początkowo w obozie przejściowym w Schwalbach w RFN. W tym czasie napisał powieść pt. „Odnowa” (fragment w regionalnym dod. *Gazety Wyborczej* pt. *Gazeta w Lublinie* 1992 nr 22). W 1984 wyjechał do Australii. Po krótkim pobycie w Melbourne, zamieszkał w 1985 w Perth w zachodniej Australii i zajął się głównie twórczością plastyczną (rysunkiem i malarstwem). W 1987-88 ogłaszał utwory literackie w kraju, m.in. w *Kamieniu* cykl utworów pt. „Listy z kraju pod spodem”.

TWÓRCZOŚĆ

1. Jeden myśliwy, jeden tygrys. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1976, 216 s.

Zawartość: Jeden myśliwy, jeden tygrys; Stażyści; Wstępowanie.

2. Sprawy rodzinne. [Powieść]. Wwa: Iskry 1978, 340 s.

Przełk. słowac. Rodzinne zależności. [Przeł.] J. Gazdik. [Bratislava] 1981.

3. Termiterium wisielców. [Opowiadania]. Wwa: MAW 1979, 201 s.

Zawartość: Spektakl – egzekucja; Statysci; Obsesje; Cebulak; Biel z czerwoną plamką; Rycerz; Letniskowiec; Donkiszot; Zołza; Spotkanie z pisarzem; Zołwica; Lot; Powrót; Lustracja; Szpilka; Dziewczyna – automat; Sen o fryzjerach; Mamuty i misie; Apel poległych; Robota; Eliminacja; Zegar; Sen; Zwanie; Krata; Żalobna suknia; Papierowe pantofle; Mecz; Egzekucja; Miasto; Moja książka.

4. Zygakiem po prostej. [Powieść]. Wwa: Iskry 1979, 360 s.

5. Kiedy święci maszerują. [Powieść]. Wwa: Iskry 1981, 266 s.

FIALA Adam
ur. 1940

Krypt.: FiA.
Prozaik, powieściopisarz.

Urodzony 31 października 1940 w Lublinie; syn Tadeusza Fiali, prawnika, i Jadwigi z Kultysów,

6. Podróż Tomka na dwie planety. [Powieść]. Lubl.: W Lubel. 1983, 133 s.

7. Kaskaderzy. [Opowiadanie]. Wwa: KAW 1984, 71 s.

Nadto liczne utwory powieściowe i poetyckie złożone w masz. w Muzeum im. Józefa Czechowicza w Lublinie: Zółta. Opowiadania. [Powst. 1977]. — Tydzień w Londynie. Dramat. [Powst. 1978]. — Aforyzmy. [Powst. 1979]. — Anioł bez skrzydeł. Powieść. [Powst. 1979]. — Hotel. Powieść. [Powst. 1980]. — Jak mi się wiodło w Algierii. Opowiadania. [Powst. 1980]. — Paradoxy. Wiersze. [Powst. 1981]. — Podróż do Brablandii. Groteska polityczna. [Powst. 1981]. — Poszukiwania w słońcu. Powieść. [Powst. 1982].

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1992.

[Sprawy rodzinne:] W. Jurasz: Zwyczajne życie. *Nowy Wyraz* 1979 nr 4; M. Stala: Fakty pozbawione prawdy. *Student* 1979 nr 13; W. Maciąg: Powieść to nie gawęda. *Nowe Książ.* 1979 nr 19 [dot. też: Zygazkiem po prostej]. — L. Jurasz. *Nowy Wyraz* 1980 nr 4 [rec.: Terminum wisielców]. — H. Berza: Codziennosc. W tegoż: Taki układ. Wwa 1981; przedr. rozszerz. w tegoż: Bieg rzeczy. Wwa 1982, Sposób myślenia. T. 1. O prozie polskiej. Wwa 1989. — L. Bugajski: Prostota. W tegoż: W gąszczu znaczeń. Kr. 1988.

B.T.

FIALKOWSKI Konrad ur. 1939

Krypt.: K.F.

Powieściopisarz, nowelista.

Urodzony 29 grudnia 1939 w Lublinie; syn Konrada Fiałkowskiego, lekarza, i Aurelii z Pukasiewiczów, nauczycielki. Do szkoły podstawowej uczęszczał w Lublinie. Debiutował w 1956 utworem pt. „Czerwone skały”, nagrodzonym w konkursie *Dookoła świata* na opowiadanie science fiction i ogłoszonym na jego łamach (nr 44). W 1957 zdał egzamin maturalny w Liceum Ogólnokształcącym im. J. Zamojskiego w Lublinie. Następnie podjął studia na Wydziale Elektroniki Politechniki Warszawskiej (PW), które ukończył z tytułem magistra inżyniera w 1962. Podczas studiów pracował w 1959-62 jako operator programista pierwszej polskiej maszyny cyfrowej XYZ w Zakładzie Aparatów Matematycznych PAN. W 1960 ożenił się z Marią Danutą Knapik. W 1962-75 był pracownikiem naukowo-dydaktycznym PW; tu w 1964 uzyskał tytuł doktora, w 1966 habilitował się. W 1967-68 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Elektroniki PW. W 1969 został członkiem (senior member) Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE). Od 1970 należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1970-80 wchodził w skład kolegium redakcyjnego *Problemów*, gdzie prowadził stały dział fantastyki. W tym samym czasie był też przewodniczącym Komitetu Informaty-

ki w Państwowym Wydawnictwie Naukowym. W 1971-73 był członkiem International Committee on Artificial Intelligence. W 1972-75 pełnił funkcję dyrektora Centralnego Ośrodka Informatyki PW. W 1973 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego. W 1975-82 pracował na stanowisku dyrektora Instytutu Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej w Warszawie. Rozwijając twórczość literacką, publikował utwory prozatorskie w *Nurcie* (1978), *Ogniwie* (Czeski Cieszyń, 1978) i *Młodym Techniku* (1978-79). W 1981 otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. Jest członkiem stowarzyszenia Science Fiction Writers of America i pełni tu funkcję East European director. Od 1982 jest kierownikiem Informatics Unit w United Nations Industrial Development Organization (UNIDO) w Wiedniu. Mieszka w Wiedniu.

TWÓRCZOŚĆ

Oprócz prac naukowych z zakresu projektowania na maszynach cyfrowych opublikował następujące dzieła literackie:

1. Wróble galaktyki. Opowiadania fantastyczno-naukowe. Wwa: Wiedza Powsz. 1963, 264 s.

Zawartość: Kosmodrom; Prawo wyboru; Strzał informacji; Poprzez piąty wymiar; Jej głos; Wróble galaktyki; Cerebroskop; Zanim polecą do gwiazd; Nieśmiertelny z Węgi; Ja, Milikilos; Lot ku ziemi; Szansa śmierci; Strażnik.

Adapt. film. opowiadania: Poprzez piąty wymiar. Scenariusz: M.T. Nowakowski. TV 1973.

2. Poprzez piąty wymiar. [Opowiadania]. Post.; Z. Przyrowski. Wwa: NK 1967, 206 s. Wyd. 2 tamże 1971.

Zawartość: Zerowe rozwiązanie; Witalizacja kosmogatora; Konstruktor; Ten, który trwa nad granicą dwu czasów...; Gatunek homo sapiens; Ploxis; Chlorella; Poprzez piąty wymiar [poz. 1]; Elektronowy miś; Cerebroskop [poz. 1]; Człowiek z aureolą.

3. Włókno Claperiusa. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1969, 249 s.

Zawiera opowiadania z tomu poz. 1; Kosmodrom; Strażnik; Szansa śmierci; Nieśmiertelny z Węgi; Zanim polecą do gwiazd; — nadto: Adam i Ewa; Biohazard; Włókno Claperiusa; Jego pierwsza twarz; Poranek autorski

Adapt.: radiowa opowiadania: Poranek autorski. Radio 1969; Włókno Claperiusa. Radio 1970; Biohazard. Radio 1971. — film. opowiadania Biohazard. Scenariusz: K. Rogulski. TV 1977.

4. Elektronowy miś; Zerowe rozwiązanie; Włókno Claperiusa. [Opowiadania]. Wwa: NK 1974, 51 s. Zob. poz. 2 i 3.

5. Kosmodrom. [Opowiadania]. Wwa: Iskry. [T. 1]. 1975, 274 s.

Zawiera opowiadania z tomów: poz. 1 z wyjątkiem; Poprzez piąty wymiar. — poz. 2; Chlorella, — poz. 3; Adam i Ewa.

[T. 2]. 1976, 328 s. Wyd. 2 tamże 1982.

Zawiera opowiadania z tomów: poz. 1; Poprzez piąty wymiar, — poz. 2 z wyjątkiem; Chlorella. — poz. 3 z wyjątkiem: Adam i Ewa.

6. Cerebroskop; Szansa śmierci; Wróble galaktyki; Strażnik. [Opowiadania]. Wwa: NK 1978, 71 s. Zob. poz. 1.

7. Gdy oni nadlecą; Przez piąty wymiar; Ten, który trwa nad granicą czasów; Witalizacja kosmogatora; Konstruktor. [Opowiadania]. Wwa: NK 1978, 75 s. Zob. poz. 1, 2.

8. Stało się jutro. Opowiadań fantastycznych zbiór piętnasty. Wwa: NK 1978, 75 s.

Zawartość: Gdy oni nadlecą [poz. 8]; Poprzez piąty wymiar [poz. 1]; Ten, który trwa nad granicą czasów [poz. 2]; Witalizacja kosmogatora [poz. 2]; Konstruktor [poz. 2].

9. Homo divivus. [Powieść]. Wwa: Iskry 1979, 189 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Wydawn. RTV 1981; wyd. 1 [!] Kr., Wr.: WL 1986.

Przełk.: czes.: Homo divivus. Praha 1983, — franc.: Homo divivus. [Przeł.] L. Dyèvre. Paris 1983, — niem.: Homo divivus. [Przeł.] M. Kurecka. München 1980; Homo divivus. [Przeł.] H. Schuman. [NRD] 1982, — słowac.: Homo divivus. [Przeł.] S. Drug. Bratislava 1982, — szwedz.: Homo divivus. [Przeł.] K. Rehnström. Stockholm 1980, — węgier.: Homo divivus. [Przeł.] I. Nemere. Budapest 1988

Adapt. radiowa: Adapt. Z. Rakowiecka. Radio 1980.

10. Adam, jeden z nas. [Powieść]. Kr., Wr.: WL 1986, 159 s.

Przełk.: franc.: Adam est parmi nous. [Przeł.] H. Kurta. Paris 1984, — niem.: Adam einer von uns. [Przeł.] H. Rottensteiner. München 1982, — portug.: Adao est dentre nós. [Przeł.] A. Nicolau. Lisboa 1985.

11. Biohazard. [Opowiadania]. Kr.: WL 1990, 250 s.

Zawiera opowiadania z tomów: poz. 1: Wróble galaktyki; Strażnik; Szansa śmierci; Prawo wyboru; Kosmodrom; Zanim polecą do gwiazd, — poz. 2: Witalizacja kosmogatora; Człowiek z aureolą, — poz. 3: Biohazard; Poranek autorski; Jego pierwsza twarz; Adam i Ewa, — nadto: Wspaniałe piwo na wigilijny wieczór.

Wybory opowiadań w przełk.: bułg.: Nulevo rešenje. [Przeł.] O. Saparev. Varna 1980, — czes.: Páty rozmár. [Przeł.] H. Stachová. Praha 1971, — niem.: Allein im Kosmos. [Przeł.:] Ch. i J. Jankowiak. München 1977; Die fünfte Dimension. [Przeł.:] Ch. Schubert-Consbruch, J. Jankowiak. Berlin 1971; Die fünfte Dimension und andere phantastische Erzählungen. [Przeł.:] Ch. Schubert-Consbruch, J. Jankowiak. Berlin 1971, — ros.: Pjatoe izmerenie. [Przeł.] E. Vajsbrof. Moskva 1966, wyd. nast. 1990.

Praca redakcyjna

1. U. Eco: Dzieło otwarte. Forma i nieokreśloność w poetykach współczesnych. Tłum. [z włos.] J. Gałuszka i in. Terminy z zakresu teorii informacji sprawdził ... Wwa: Czyt. 1973, 307 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1992. — Wywiady: Wybrałem baśń... [Rozm.] W. Pławski. *Walka Młod.* 1979 nr 8. — Sami w kosmosie? [Rozm.] A. Hollanek. *Fantastyka* 1988 nr 2.

NSLD (E. Prządka). — Słownik polskich autorów fantastyki: K.F. *Fikcje* 1984 nr 14. — A. Niewiadowski: K.F. W. A. Niewiadowski, A. Smuszkiewicz: Leksykon polskiej literatury fantastycznonaukowej. Pozn. 1990.

[Kosmodrom:] L. Bugajski: Śladem Lema. *Radar* 1975 nr 9; Z. Szopiński: Na ziemi i w kosmosie. *Nowe Książ.* 1975 nr 18. — B. Czarniawska: Rodzima science fiction, importowana fiction, a może odwrotnie ... *Nowe Książ.* 1978 nr 24 [rec.: Stało się jutro]. — [Homo divivus:] H. Kowolak: Fascynacja wieku dziecięcego. *Nasz Klub* 1979 nr 9; A. Ziembicki: Szara kraina fantazji. *Nowe Książ.* 1979 nr 15; A. Hollanek: W ilu postaciach. *Tryb. Ludu* 1980 nr 62. — O. Neff: [O K.F.]. W tegoż: *Všechno je jinak.* Praha 1986. — L. Bugajski: Podzieleny. *Fantastyka* 1987 nr 12 [rec.: Homo divivus]. — A. Wilk: Urok człowieczeństwa. *Zdanie* 1987 nr 3 [rec.: Adam, jeden z nas].

B.D.

FICOWSKI Jerzy
ur. 1924

Pseud.: J.F.; Marcin Komieja.
Poeta, prozak, eseista, tłumacz.

Urodzony 4 września 1924 w Warszawie; syn Tadeusza Ficowskiego, prawnika, i Haliny ze Średnickich, urzędniczki. Od 1937 uczęszczał do Gimnazjum im. S. Staszica, a następnie do Gimnazjum im. J. Zamoyskiego w Warszawie. W czasie okupacji niemieckiej przebywał nadal w Warszawie i kontynuował naukę na tajnych kompletach. W 1941 zamieszkał we Włochach pod Warszawą. Wstąpił w szeregi AK. W 1943 był więziony na Pawiaku. W powstaniu warszawskim walczył na Mokotowie jako żołnierz AK (odznaczony Krzyżem Walecznych); wzięty do niewoli, był następnie więziony w obozach jenieckich na terenie Niemiec. Do kraju powrócił w 1945 i mieszkał początkowo we Włochach, a od 1952 w Warszawie. Debiutował w 1946 wierszem „Ptakom niebieskim”, opublikowanym w piśmie *Dziś i jutro* (nr 16). W tymże roku zaczął ogłaszać artykuły i recenzje w wielu pismach, m.in. w *Odrodzeniu* (do 1949) i *Warszawie* (do 1950). W 1946-50 studiował filozofię i socjologię na Uniwersytecie Warszawskim. W tym czasie rozpoczął pracę przekładową z języka hiszpańskiego (tłumaczył utwory Garcii Lorki). W związku z zainteresowaniami życiem i kulturą cygańską, odbył w 1948-50 wiele wędrowek z polskimi Cyganami. Od 1948 był członkiem ZZLP (następnie ZLP). W 1949 został przyjęty do angielskiego towarzystwa badań folkloru cygańskiego Gypsy Lore Society. W 1950 ożenił się z Wandą Komalą. W 1954 przebywał na Węgrzech, badając życie tamtejszych Cyganów. Przekładał z języka cygańskiego, pisał także pieśni w tym języku. Kontynuował współpracę z czasopismami, publikując m.in. w *Twórczości* (od 1948), *Życiu Literackim* (od 1951), *Nowej Kulturze* (1957-63), *Współczesności* (1960-70). Rozwijał także twórczość dla dzieci, m.in. współpracując z *Plomyczkiem* (od 1955) i *Plomykiem* (od 1961). W 1968 ożenił się z Elżbietą

Bussold, pisarką. Od 1970 był członkiem Polskiego PEN Clubu, a od 1972 wchodził w skład zarządu. Za przekłady poezji otrzymał w 1977 nagrodę PEN Clubu. W 1974-88 był członkiem zarządu Sekcji Literackiej ZAiKS-u. W grudniu 1975 należał do sygnatariuszy „Memoriału 59” wyrażającego protest przeciw projektowanym zmianom w Konstytucji PRL. Objęty zakazem druku (1976-80) publikował utwory w wydawanym poza cenzurą piśmie *Zapis* (od 1977). Należał od 1978 do Komitetu Samoobrony Społecznej KOR. W 1981 został członkiem komisji kwalifikacyjnej ZLP. W związku z zainteresowaniami literaturą żydowską wyjeżdżał w 1981 do Izraela, a w 1984 do Oxfordu. Był członkiem komisji kwalifikacyjnej ZAKR (1981-85), ponownie członkiem Zarządu Polskiego PEN Clubu (od 1988), członkiem Komitetu Społecznego organizującego obchody 45-lecia powstania w getcie warszawskim (1988). W 1989 został członkiem SPP. W 1992 został przewodniczącym Komitetu Obchodów 100-lecia urodzin i 50-lecia śmierci Brunona Schulza przy SPP. Za całokształt twórczości literackiej otrzymał nagrodę Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku (1984), za twórczość związaną z zagładą Żydów – nagrodę literacką „Kacelnika” przyznawaną w Izraelu (1986). Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1956) oraz przez rząd emigracyjny w Londynie Medalem Wojska (1984) i Krzyżem Armii Krajowej. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Ołowiani żołnierze. [Wiersze]. Wwa: E. Kuthan 1948, 45 s. Przedr. zob. poz. 27.

2. Zwierzenia. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1952, 65 s. Przedr. zob. poz. 27.

3. Cyganie polscy. Szkice historyczno-obyczajowe. Wwa: PIW 1953, 262 s. Por. poz. 17.

Zawartość: Słowo wstępne; Pochodzenie Cyganów, wędrowni i tryb życia; Cyganologia w Polsce; Dzieje naszych Cyganów od XV do XIX wieku; Różnicowanie społeczne; Kotlarze na tronie; Rzemiosła i profesje cygańskie; Cyganie we własnej legendzie; Cyganie w polskiej kulturze ludowej; Pieśń i baśń; Tabu i przysięgi; Magia i przestępczość; Zagłada; Na nowej drodze; Moje spotkania i przyjaźnie; Przypisy; Notatki o języku; Słownik polsko-cygański. Literatura.

4. Po polsku. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1955, 118 s. Przedr. zob. poz. 27.

Zawiera cykl: Napój i lustro; Trzy piosenki, Narodziny; Z wierszy o Starówce; Z wierszy Federico Garcíi Lórca [przekład].

5. Wiersze wybrane. Kr.: WL 1956, 218 s.

Zawiera wiersze z tomów poz. 1, 2, 4, wiersze nowe oraz przekł. z jęz. cygańskiego i hiszpańskiego.

6. List do Marka Chagalla. [Poemat]. *Po prostu* 1957 nr 17 s. 5. Przedr. w tomie poz. 7. Wyd. osob. z ilustr. M. Chagalla. Post. ... Wwa: Interpress 1988, 10 k.

Wyd. inne: List do Marc Chagalla. Lettre à Marc Chagall. Przekł., adapt. i wersja rytmiczna recytatorów; I. Wiskida. [Muz.:] S. Wiechowicz. [Przedm.:] H. Schiller. Kr.: PWM 1966, 108 s.

Tekst w jęz. pol. i franc.

Przekł.: franc.: Lettre à Marc Chagall. [Przeł.] S. Arlet. Paris 1969. — hebr.: Mikhtav le – Marc Chagall. [Przeł.] J. Besser. Tel-Aviv 1968. — maced.: Pismo do Mark Sagal. [Przeł.] E. Manev. *Souremenost*, Skopje 1971 nr 7/8. — słowac.: List Marcovi Chagalovi. [Przeł.] P. Horov. *Romboid*, Bratislava 1975 nr 1.

7. Moje strony świata. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1957, 74 s. Przedr. zob. poz. 27.

Zawiera m.in. List do Marka Chagalla, zob. poz. 6.

8. Syrenka. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1957, 37 s. Wyd. 2 tamże 1975.

9. Makowskie bajki. Wiersze. Obrazy T. Makowskiego. [Wstęp:] H. Blumówna. Wwa: Arkady 1959, [16] k. Przedr. zob. poz. 27. Wyd. osob. sześciu wybranych wierszy z tego cyklu pt. Makowskie bajki. Muz.: W. Słowiński. Na alt solo z towarzyszeniem oboju, klarnetu i fagotu. [Wwa:] PWM 1975, 27 s.

10. Wspominki starowarszawskie. Karty z raptularza. Wwa: Czyt. 1959, 235 s.

Zawartość: Słowo wstępne; Ciotka Majchrzak; Z flisackiego rodu; Pan Paluszek; Śpiewka na okrasę; Do ognia – co koń wyskoczy; Opiekun akt dawnych; Pan Dzwonkowski z samowarka; „Dziadek” warszawskich tramwajarzy; Pan Jan z Konserwatorium; Serdeczne sprawy pana Michała; Pseudonim „Staruszka”; Tragarz; Blacharz lutuje, pobiera; Opiekun ptaków; „Pulkownik” Jakubiak; Gabinet osobliwości; Kreda w kominie; Spodniarz; Dzwonnik warszawskich podwórek; Słowak warszawski; Pantofelki ze złotej lamy; Babunia; Ostatnia katarynka; Dzwonkosia; Biskup; Wikcia; Gniazdo, którego nie było.

11. Amulety i definicje. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1960, 61 s. Przedr. zob. poz. 27.

12. Denerwujek. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1961, [20] k.

13. Gałązka z drzewa słońca. [Baśnie cygańskie]. Wwa: NK 1961, 215 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1966, wyd. 3 1982, wyd. 4 1989.

Przekł.: ang. (w wyborze) Sisters of the birds and other gypsy tales. [Przeł.] L. M. Borski. Nashville, Abingdon 1976. — estoń.: Kaksteist hobust ja neiu ujuvalt saarelt. [Przeł.] A. Kurtna. Tallinn 1988. — franc.: Le rameau de l'arbre du soleil. [Przeł.] M. Sadowska-Daguin. Chateaufort 1990. — jap.: Kiru no kuni no ōjo, Taiyō, no ki no eda. Gypsy no mukashi. [T.] 1-2. [Przeł.] U. Risako. Tōkyō 1968, wyd. osob. baśni tytułowej: Taiyō no ki no eda. Jipushii no mukashi banashi. [Przeł.] U. Risako. Tōkyō 1985. baśni Wszystkowiedzące lusterko: Nandemo mieru kagami. [Przeł.] U. Risako. Tōkyō 1989. — niem.: Ein Zweig vom Sonnenbaum. [Przeł.] K. Wolff. Neukirchen-Uluyn 1985. — włos.: Il rametto dell'albero del sole. [Przeł.] P. Statuti. Roma 1985, wyd. 2 Bologna 1990.

14. O Swarogu Swarozycu. [Wiersze dla dzieci]. Ilustr. W. Ficowska. Wwa: NK 1961 [właśc. 1960], [18] k.

15. Pismo obrazkowe. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1962, 73 s. Przedr. zob. poz. 27.

Przekł. franc. (w wyborze); Cinq Nus. [Przel.] S. Arlet. Verneuil-sur-Avre [1965].

16. Kolorowy kalendarzyk. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1964, 26 s.

Przekł. niem.: Kalenderreigen. [Przel.] J. Krüss. München 1967.

17. Cyganie na polskich drogach. [Monografia]. Wyd. 2 [!] popraw. i poszerz. Kr.: WL 1965, 389 s. Wyd. 3 tamże 1986.

Zawartość: Słowo wstępne; Pochodzenie i pierwsza migracja do Polski; Skazani na banicję; Królestwo cygańskie w dawnej Polsce; Cyganie w Królestwie Polskim; Inwazja Kelderaszów; Kotlarze na tronie; Skazani na zagładę, Zigeunerlager w getcie łódzkim, Oświęcim; Cztery cygańskie szczepy; Mieszkanie, ubiór, pożywienie; Skalania i przysięgi; Zajęcia i profesje; Czarna magia cygańskich wrózek; Cygańska sztuka ludowa; Amulety, talizmany, znaki dobrowóżne i feralne; Narodziny i dzieciństwo; Zaślubiny; Śmierć i żałoba; Papsusza; Cyganologia w Polsce; W polskiej kulturze ludowej; Wypisy cygańskie; Notatki o języku; Słowniczek polsko-cygański; Literatura. Na karcie tytułowej wyd. z 1965 błędnie podano, iż jest to wyd. 2 popraw. i poszerz. (dot. poz. 3).

18. Urodziny motyla. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Ruch 1965, 12 s.

19. Lustro i promyk. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Ruch 1966, [18] k.

20. Regiony wielkiej herezji. Szkice o życiu i twórczości Brunona Schulza. Kr.: WL 1967, 247 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1975; wyd. 3 popraw. i uzup. z podtyt.: Rzecz o Brunonie Schulzu. Wwa: Słowo 1992.

Zawartość: Znalazłem autentyk (zamiast wstępu); Bruno syn Jakuba; Księga, czyli powrotne dzieciństwo; Czas Schulzowski, czyli mityczna droga do wolności; Powrót do szkoły; Prehistoria i powstanie „Sklepów cynamonowych”; Fantomy a realność; Wyprawy w świat; Magia i definicja; Epilog życiorysu; Dzieło ocalałe i zaginione; Reprodukcje oryginalnych rysunków i grafik Brunona Schulza.

21. Maciupinka. [Dla dzieci]. Wwa: Ruch 1968, [24] k. Wyd. 2 [Wwa:] KAW 1974.

22. Zielona majka. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Ruch 1968, [12] k.

23. Dom, w którym śmiesz. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1969, [20] k.

24. Ptak poza ptakiem. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1969, 106 s. Przedr. zob. poz. 27.

25. Śnieżne rymy białej zimy. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Ruch 1969, [24] k.

26. Czekanie na sen psa. [Miniatury literackie]. Kr.: WL 1970, 188 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1973; wyd. 3 Wwa: Czyt. 1987.

Zawartość: Sztuczna kura, czyli kochanka grabarza; Osada przejeżdżna; Staroświecka entomologia; Rekreacja u paralityków; Dowód na istnienie świętej Eulalii; Różowy dom, czyli strażnicy pustyni; Chorzeluk; Zanim runie mur; Tango milonga; Okno na świat; Słodki zapach dzikich zwierząt; Ucieczka;

Mimetyzm; Próba dialogu; Radość rzeczy martwych; Peryferie na piaskach; Mój las; Ciotka Fruzia; Sojusz; Gorissia; Antrak; Nie dzwonią u Bernardynów; Że głupi i że Abram; Czekanie na sen psa; Poojcowizna; Kikuty; Znaki czasu, czyli ortografia; Toczenie koła.

27. Wiersze niektóre. Wwa: Czyt. 1970, 319 s.

Zawiera cykle: Ołowiani żołnierze [poz. 1]; Zwierzenia [poz. 2]; Po polsku [poz. 4]; Moje strony świata [poz. 7]; Makowskie bajki [poz. 9]; Amulety i definicje [poz. 11]; Pismo obrazkowe [poz. 15]; Ptak poza ptakiem [poz. 22].

28. Człowiek, który chciał się przydać. Scenariusz filmu krótkometrażowego. Ekran. 1971. Druk pt. Człowiek, który chciał się na coś przydać. *Szpilki* 1981 nr 43 s. 7.

29. Rekonstrukcja. Scenariusz filmu krótkometrażowego. Ekran. 1971. Druk *Szpilki* 1981 nr 5 s. 6.

30. Tęcza na niedzielę. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1971, 77 s.

31. Daję słowo kolorowe. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Prasa, Książka, Ruch 1973, 56 s. Wyd. 2 Wwa: KAW 1975.

32. Gryps. [Wiersze]. Wwa: NOWA* 1979, 62 s. Wyd. nast. zob. poz. 37.

33. Odczytanie popiołów. [Wiersze]. Londyn: Association of Jews Polish Origin in Great Britain 1979, 37 s. Wyd. nast.: Wwa: NOWA* 1979, tamże 1980; wyd. z akwafortami M. Chagalla, Wwa: Iskry 1983, wyd. 2 [!] 1988.

Wyd. bibliofilskie dwujęzyczne:

Odczytanie popiołów. Kriat eifer mikle. [Przel. na hebr.] S. Lindenbaum. Tel-Aviv 1985, wyd. inne: Odczytanie popiołów. [Przel. na jidysz] B. Heller. Tel-Aviv 1992, — Odczytanie popiołów. Reading of ashes. [Posł.] A. Kamińska. [Przel. na ang.] K. Bosley. K. Wandycz. Przel. tekstu A. Kamińskiej; J. Holzman. Ilustr. E. Bogaczewicz. Łowicz: Browarna 1993.

Nagroda im. T. Sulikowskiego, przyznana przez Ofic. Poetów i Malarzy w Londynie w 1981.

Przekł.: ang.: A reading of ashes. [Przel.] K. Bosley, K. Wandycz. [Wstęp:] Z. Herbert. London 1981, — franc.: Dechiffre les cendres. [Przel.] L. Rey. Paris 1981, — niem.: Aus der Asche gelesen. [Przel.] K. Wolff. Berlin 1987, — szwedz.: Att läsa i aska. [Przel.] R., E. Tornborg. Stockholm 1987.

34. Errata. Wiersze. Londyn: Libra 1981, 38 s. Wyd. nast. zob. poz. 37.

35. Śmierć jednorozca. [Wiersze]. Wwa: PIW 1981, 120 s.

Tu m.in. cykl: Trzy tańce polskie.

36. Exlibris Brunona Schulza. Łódź: Tow. Przyj. Książki 1982, [16] s.

Druk bibliofilski.

37. Gryps i Errata. Wiersze z lat 1968-1980. Kr.: WL 1982, 100 s. Zob. poz. 32, 34.

38. Poezje wybrane, Wybór i wstęp autora. Nota biogr.: J. Bandrowska-Wróblewska. Wwa: LSW 1982, 134 s.

39. Morkosz czyli cygańska przygoda Konstantego Ildefonsa [Galczyńskiego]. Esej. Wwa: Nakł. J.Z. Golskiego 1983, 11 s. Wersja rozszerz. pt. Morkosz zob. poz. 41.

Druk bibliofilski.

40. Przepowiednie; Pojutrznia. [Wiersze]. Londyn: Libra Books 1983, 34 s. Wyd. nast.: Wwa: Wydawn. Głos* 1983, wyd. 2 tamże* 1985.

Podp.: Marcin Komiega.

41. Demony cudzego strachu. Wspominki cygańskie. Wwa: LSW 1986, 261 s.

Zawartość: Od autora; Książki, których nie napisałem; Od plotki do legendy; Cygan honoris causa; Morkosz [poz. 39]; Demony cudzego strachu; Grzeszna miłość; Przemysłowcy życia; Epitafium z podpisem; Rinaldo Rinaldini; Porwanie Randi; Tańcowała Małgorzatka z Cyganami; Folorykta.

42. Okolice sklepów cynamonowych. Szkice, przyczynki, impresje. Kr., Wr.: WL 1986, 103 s.

Zawartość: Słowo wstępne czyli krótki przewodnik po okolicach sklepów cynamonowych; Feretron z pantofelkiem czyli emanacje sacrum; Lekcje rysunków czyli poszukiwanie wybrańców sztuki; Nagrobek Henrietty i Jakuba czyli dzieło zniszczone i dzieło niezniszczalne; Ekslibrisy czyli Stanisław Weingarten i inni; Xiega Bałwochwalcza czyli hold demonowi pleci; Starszy brat Izidor czyli szyby naftowe i sklepy cynamonowe; Pod patronatem profesora Schulza czyli Drohobycz Feliksa Lachowicza; Panna Laura czyli zagubione personali; Errata czyli trwałość pomyłek; Nawracanie na cudzą wiarę czyli każdy ma to, na czym mu zależy; Exposé czyli bezowocne starania i późna sława; Pierwsza wiosna czyli święto Paschy; Twierdza czyli schron w republice marzeń; Strych na Floriańskiej czyli ostatnia wizyta Feiwela Schreiera; Listy, które są, i listy, które były, czyli co przeoczyło fatum; Przyczynki do autoportretu mitologa czyli listy do prof. Stefana Szumana; Przygotowania do podróży czyli ostatnia droga Brunona Schulza.

43. Wisła wpadła do Bałtyku. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1987, 197 s.

44. Cyganie w Polsce. Dzieje i obyczaje. Wwa: Interpress 1989, 298 s.

Zawartość: Słowo wstępne; Pochodzenie i ślady pierwszych migracji do Polski; Urząd Królestwa Cygańskiego; Po upadku Rzeczypospolitej; Wielka wędrówka Kotlarzy i ich tron w Polsce; Skazani na zagładę; W latach powojennych; Cztery cygańskie szczepy; Mieszkanie, ubiór, pożywienie; Skalania i przysięgi; Narodziny, dzieciństwo; Zaślubiny; Śmierć i żałoba; Zajęcia i profesje; Cygańska magia zarobkowa a rodzime wierzenia ludowe; Literatura ludowa i poetka cygańska Papusza. Przekł. ang.: The Gypsies in Poland. History and Customs. Wwa [1989], - niem.: Wieviel Trauer und Wege. [Przekł.] K. Wolff. Frankfurt am Main 1992.

45. Pamięci Witolda Wojtkiewicza. Anin: Nakł. J. Golskiego 1989, [8] s.

Druk bibliofilski wyd. z okazji 80. rocznicy śmierci artysty; zawiera wiersz J.F.: Zmierch o świecie oraz fragm. listów W. Wojtkiewicza.

46. Pod berłem króla pikowego. Sekrety cygańskich wróżb. Wwa: Iskry 1989, 148 s.

Zawartość: Pod berłem króla pikowego; Wróżbiarskie legendy; Prawróżby; Najazd Kotlarzy; Odczytywanie inion; Wróżby skuteczne; Smagła magia; Czarodziejstwo i czaroludziejstwo; Przedwiedza i przesąd; Zakończenie. - Mura z rodu Wielkiej Głowy. - Werset z cygańskiej biblii.

47. Wskazówki dla początkujących zegarów. Wybór poezji 1945-1985. Wwa: RePrint [1993], 296 s.

Nadto liczne wydania pojedynczych wierszy w opracowaniu muzycznym z nutami oraz drobne książeczki dla dzieci.

Przekłady

1. F. Garcia Lorca: Romances cygańskie. Przeł. [i przedm. opatrzył] ... Wwa: KiW 1949, 61 s.

2. Korea walczy. Wiersze poetów koreańskich. 1950-1952. Przeł. z jez. ros. ... Przedm.: S. Brodzki. Wwa: MON 1954, 115 s.

3. I. Stadniuk: Maksym Perepielica. [Opowiadania]. Wwa: MON 1955, 164 s.

4. Pieśni Papuszy. Wiersze w języku cygańskim. Przeł., oprac., wstępem i objaśn. opatrzył ... Wr.: Ossol. 1956, 171 s.

Tu także spis publikacji cyganologicznych J.F.

5. F. Garcia Lorca: Poezje wybrane. Wybór, oprac. i przekł. ... Wstęp: S. Zembrzusi. Wwa: PIW 1958, 152 s. Wyd. nast.: Przekł., wybór i wstęp ... Wwa: LSW 1968; wyd. 2 [!] Wwa: PWN 1975.

6. Księga tysiąca i jednej nocy. Wybrane opowieści. Wybór i przekł. filol.: W. Kubiak. Literacka wersja przekł. ... Wstęp i przyp.: T. Lewicki. Wr.: Ossol. 1959, LXV, 610 s. BN II, 115. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1966, wyd. 3 1992.

7. Mistrz Manole. Rumuńska poezja ludowa. Przekł. filol., wybór i wstęp: D. Czara-Stec. Przeł. ... Wwa: LSW 1962, 174 s.

8. Rodzynki z migdałami. Antologia poezji ludowej Żydów polskich w przekł. ... Wstęp: S. Łastik: O żydowskiej pieśni ludowej. Wr.: Ossol. 1964, 185 s. Wyd. nast. tamże 1988.

9. Opowieść o Sindbadzie Żeglarzu. Przekł. filol.: W. Kubiak. Przeł. ... Wwa: KiW 1986, 115 s.

10. [B. Wajs] Papusza: Pieśni mówione. Wyboru dokonał, przeł. i wstępem opatrzył ... Łódź: WL 1973, 70 s.

11. F. Garcia Lorca: Poezje wybrane. Kr.: [b.w.] 1980, [6] k.

12. I. Kacenzon: Pieśń o zamordowanym żydowskim narodzie. Przekł. poet. na podstawie filol. przekł. z hebr. J. Leńskiego ... Wstęp i przyp. ... Wwa: Czyt. 1983, 103 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1986, wyd. z równoległym tekstem żyd. 1986.

13. Papusza – Bronisława Wajs. Teka wierszy. Przeł. ... Gorzów Wielkop.: Woj. Bibl. Publiczna 1986, [48] s. Wyd. 2 tamże 1990.

Druk bibliofilski.

14. B. Leśmian: Pochmiel księżycowy. (Wiersze rosyjskie). W polskiej wersji ... [Pośl.] ... Wwa: Czyt. 1987, 32 s.

15. [B. Wajs] Papusza: Lesie ojciec mój. [Wiersze]. Przeł., wstępem i przyp. opatrzył ... Wwa: Czyt. 1990, 88 s.

16. [B. Wajs] Papusza: Papuscha. [Wybór wierszy]. [Wybór i przekł. na jęz. niem.] K. Wolff. [Przeł. na jęz. pol.] ... Berlin: Unabhängige Verlagsbuchhandlung 1992, s.

Wyd. dwujęzyczne.

17. M. Gebirtig: Pieśni. Przekł. z jidysz i słowo wstępne ... Wwa: Amerykańsko-Polska Fundacja Shalom 1992, 51 s.

Wyd. dwujęzyczne.

18. E. Dębicki: Teł nango boliben. Pod gołym niebem. Wiersze cygańskie. Przeł. ... Szczec.: Albatros 1993, 47 s.

Wyd. dwujęzyczne.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. B. Schulz: Proza. Przedm.: A. Sandauer. Oprac. listów ... Kr.: WL 1964, 699 s.

2. B. Schulz: Druga jesień. Wyd. i posł. ... Kr.: WL 1973, [24] k.

3. B. Schulz: Księga listów. Zebrał, oprac., wstępem, przyp. i aneksami opatrzył ... Kr.: WL 1975, 190 s.

Przekł. włos.: Lettere perdute e frammenti. [Przeł.] A. Zieliński. Milano 1980.

4. B. Schulz: Listy, fragmenty. Wspomnienia o pisarzu. Zebrał, oprac. i słowem wstępnym opatrzył ... Kr.: WL 1984, 78 s.

5. B. Schulz: Xiega bałwochwalcza. [Tekę grafik]. Oprac. i wstęp ... Wwa: Interpress 1988, 118 s.

Przekł. ang.: The Booke of Idolatry. [Przeł.] B. Piotrowska. Wwa [1988]. – Franc.: Le livre idolâtre. [Przeł.] J. Wolf. Wwa [1988]. – niem.: Das Götzenbuch. Wwa: Interpress [1988].

6. Letters and drawings of Bruno Schulz. With selected prose. [Przeł.] W. Arndt. Red. ... [Wstępy:] ..., A. Zagajewski. New York: Harper and Row 1988, 256 s. Wyd. nast. New York: Fromm International Publ. Corp. 1990.

7. The drawings of Bruno Schulz. [Album prac B. Schulza]. Oprac. i wstępem opatrzył ... Przedm.: E. Kuryluk. Evanston Illinois: Northwestern Univ. Press 1990, 271 s.

8. A. Gawiński: Lolek Grenadier. Czarodziejska

historia. Przejr. i wstępem opatrzył ... Wwa: RePrint 1991, 106 s.

9. A. Gawiński: Przygody Okruszka. Czarodziejska historia. Przejr. i wstępem opatrzył ... Wwa: RePrint 1991, 125 s.

10. Z. Żurakowska: Skarby. Pożegnanie domu. [Powieści]. Wstępem opatrzył ... Wwa: RePrint 1991, 280 s.

11. B. Schulz: Correspondance et essais critiques. [Przeł.] D. Autrand [i in.]. [Oprac., wstęp i objaśn.] ... Paris: Denoël 1991, 430 s.

12. B. Schulz: Ilustracje do własnych utworów. Zebrał, oprac. i słowem wstępnym opatrzył ... Wwa: RePrint 1992, 164 s.

13. B. Schulz: Die Wirklichkeit ist Schatten des Wortes. Aufsätze und Briefe. [Przeł.] M. Dutsch, J. Hahn. [Oprac., objaśn., kalendarium życia i twórczości B.S. oraz posł.] ... München: Carl Hanser 1992, 399 s.

14. T. Ficowski: Wielka Ameba oraz inne eseje, szkice i fragmenty. Słowo wstępne: L. Kołakowski. Wybrał, podał do druku, notą o autorze opatrzył ... Wwa: RePrint 1993, 92 s.

15. B. Schulz: Z listów odnalezionych. Wybór, słowo wstępne i objaśn. ... Wwa: Chimera 1993, 136 s.

16. B. Schulz: Republika marzeń. Utwory rozproszone, opowiadania, fragmenty, eseje, rysunki. Wybór, oprac. i posł. ... Wwa: Chimera 1993, 74 s.

Zob. też Przekłady poz. 4, 5, 7, 9, 11, 13-16.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank (1964, 1967, 1974, 1989). – Wywiady: Tropami mistrzów. Schulz – Wojtkiewicz – Leśmian. [Rozm.] T. Fiałkowski. *Tyg. Powsz.* 1990 nr 7. – Piszę dla moich bliskich dalekich. [Rozm.] W. Wiśniewski. W tegoż: Lekcja polskiego. Wwa 1993.

SWPP 1. – PP (J. Kaczyńska). – LP (R. Matuszewski). – NSLD (M. M. Kwiatkowska).

T. Pobożniak. *Prz. Orient.* 1954 nr 2 [rec: Cyganie polscy]. – [Po polsku:] S. Lichański: Poeta serca. *Twórczość* 1955 nr 9; J.J. Lipski: O miarę i skalę dla lirycznych wzruszeń. *Życie Lit.* 1955 nr 22. – [Moje strony świata:] A. Kamińska: Ocalona wiara. *Twórczość* 1958 nr 3; J.J. Lipski: Dwie strony świata. *Nowa Kult.* 1958 nr 11. – J. Kwiatkowski: J.F. jako poeta. *Życie Lit.* 1958 nr 26. – [Amulety i definicje:] J.J. Lipski: Intymność i zagrożenie. *Nowa Kult.* 1960 nr 40, przedr. w tegoż: *Szkice o poezji.* Paryz 1987. – J.J. Lipski: Palimpsest ludzkich spraw. *Twórczość* 1964 nr 1, przedr. w tegoż: *Szkice o poezji.* Paryz 1987 [rec.: Pismo obrazkowe]. – P. Kunczewicz: J.F. *Tyg. Kult.* 1965 nr 46. – [Czekanie na sen psa:] I. Fumał: ... zawsze byłem tylko wyznawcą rzeczy utraconych. *Mies. Lit.* 1970 nr 12; A. Kamińska: Etiudy na temat czasu przeszłego. *Twórczość* 1970 nr 10. – [Wiersze niektóre:] J. Zacharska: Magia poetyckiego słowa. *Nowe Książ.* 1971 nr 18; M. Sprusiński: F. strony świata. W tegoż: *Imiona naszego czasu.* Kr. 1974. – [B. Schulz: Księga listów. Oprac. ...] E. Nowicka: Listy – literatura czy autobiografia. *Tyg. Powsz.* 1974 nr 49; B. Sowińska: Listy Brunona Schulza. *Życie Warsz.* 1975 nr 158. – S. Dąbrowski: Pełnie nadrealne. (Próba odczytania utworu J.F. „Puste miejsca po ...”). *Zesz. Nauk. UJ* 1977

nr 457. — N. Gross: Al J.F. Iton 77. [Izrael] 1979 nr 15. — [Odczytanie popiołów:] S. Wygodzki. *Wiadomości*, Londyn 1979 nr 31 s. 2; Z. Kozarynowa. *Prz. Powsz.*, Londyn 1981 nr 7/8. — A. Kamińska. To moja rzecz, bo pospolita. *Res Publica* 1980 nr 6 [rec.: Gryps: Odczytanie popiołów]. — J.J. Lipski. List z Danił. *Zapisk* 1980 nr 13 [rec.: Gryps]. — S. Frycie. Literatura dla dzieci i młodzieży w latach 1945-1970. Wwa 1982, passim. — M. Sotysik: Głosy żywych, głosy umarłych. *Zycie Lit.* 1983 nr 44 [dot.: Odczytanie popiołów; Gryps i Errata]. — [Gryps i Errata:] J. Krasicki: Na ludzkiej i nieludzkiej ziemi. *Wież* 1983 nr 4; F.J. Corliss jr, G. Sandel: Ficowski's „notes from prison”. *Cross Currents*, Ann Arbor 1984. — W. Duszka: Trefna złot światła. *Tyg. Powsz.* 1984 nr 8 [rec.: Odczytanie popiołów]. — J. Łukasiewicz: F. rachunek wartości. *Odra* 1984 nr 6. — R.K. Przybylski: W Abrakadabrii. *Twórczość* 1984 nr 6. — J. Kandziara: Poeta wolny, niekonieczny ... *Bez Debitu* 1984/85 nr 1/2 [rec.: Gryps i Errata]. — R. Tornborg: Beträktelse över en polsk poet. *Svenska Dagbladet*, Stockholm 1985 nr 29 1. — [Demony cudzego strachu:] M. Adamczyk-Garbowska: Papsza i inni. *Akcent* 1987 nr 3. — [Okolice sklepów cynamonowych:] K. Myszkowski: W stronę świata. *Odra* 1987 nr 12; Z. Florczak: Okolice Brunona Schulza. *Nowe Książ*: 1988 nr 3. — P. Szewc: Cygańskie „falarykta”. *Twórczość* 1987 nr 3. — J. Zieliński: Ruiny tortu. *Res Publica* 1990 nr 2. — B. Wojdowski: Pasja i charakter. Uwagi do portretu J.F. *Potop* 1991 nr 10/11. — M. Kitowska-Lysiak: Postscriptum do Schulza. *Tyg. Powsz.* 1993 nr 51/52 [dot.: B. Schulz: Z listów odnalezionych. Oprac. ...].

E.G.

FIDERKIEWICZ Alfred 1886-1972

Autor wspomnień, publicysta.

Urodzony 2 lipca 1886 w Horodence; syn Grzegorza Fiderkiewicza, rzemieślnika, i Rozalii z Wielogórskich. Do szkoły powszechnej uczęszczał w Horodence, a następnie uczył się w gimnazjum w Stanisławowie. Działał w tajnych socjalistycznych związkach młodzieżowych. W 1904 wyjechał do Stanów Zjednoczonych, gdzie początkowo pracował w kopalni węgla w Minersville, a później w przemyśle włókienniczym w Filadelfii i w stanie Massachusetts. Równocześnie kontynuował naukę na kursach wieczorowych i w 1910 ukończył szkołę średnią. W 1910-14 studiował medycynę w College of Physicians and Surgeons w Bostonie. Po ukończeniu studiów pracował jako lekarz w szpitalnictwie i prywatnie w Bostonie i w Nowym Jorku. W tym czasie współpracował z amerykańskimi pismami polonijnymi: *Dziennikiem Ludowym*, tygodnikiem *Ameryka - Echo* i pismem *Pobudka*. Brał aktywny udział w ruchu socjalistycznym jako członek Związku Socjalistów Polskich, a później Amerykańskiej Partii Socjalistycznej. W 1920 był jednym z założycieli, a następnie pierwszym prezesem amerykańskiej organizacji Polskiego Stronnictwa Ludowego „Wyzwolenie”. W listopadzie 1922 po powrocie do Polski został wybrany na posła do sejmu z listy tegoż stronnictwa. W 1924 był współorganizatorem Niezależnej Partii Chłopskiej; później pełnił funkcję przewodniczącego Zarządu Głównego oraz współpracował jako redaktor i publicysta z pismami wydawanymi przez tę partię;

Niezależny Chłop (1925) i *Niezależny Oracz* (1926). W 1924 wstąpił do KPP. Aresztowany w 1927, został w 1928 zwolniony za kaucją i wyjechał do Gdańska, potem do Związku Radzieckiego, skąd powrócił po dwóch miesiącach, w listopadzie tegoż roku. Zamieszkał w Milanówku i do wybuchu II wojny światowej zajmował się praktyką lekarską, kontynuując też działalność w KPP. W czasie okupacji niemieckiej brał udział w działalności konspiracyjnej; w 1940 był współzałożycielem komunistycznej grupy „Proletariusz”, a od 1942 – członkiem PPR (pseud. Doktor). Dwukrotnie aresztowany i więziony na Pawiaku (w 1940 i w 1943), został następnie wywieziony do obozu w Oświęcimiu (Brzezinka), gdzie pracował jako lekarz więzień i współorganizował grupę PPR. Po wyzwoleniu w styczniu 1945 udał się do Krakowa. W lutym tegoż roku został prezydentem m. Krakowa, następnie naczelnym dyrektorem Głównej Komisji Badania Zbrodni Niemieckich w Polsce oraz posłem do Krajowej Rady Narodowej. W listopadzie 1945 wyjechał do Londynu jako chargé d'affaires. Od lutego 1946 do czerwca 1947 przebywał w Kanadzie jako poseł nadzwyczajny i minister pełnomocny Rzeczypospolitej Polskiej; następnie funkcję tę pełnił na Węgrzech do lipca 1949. W 1948 został członkiem PZPR. Po powrocie do kraju był w 1949-55 przewodniczącym Zarządu Głównego Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia i członkiem Centralnej Rady Związków Zawodowych. Po przejściu na emeryturę zajął się głównie pracą literacką i działalnością społeczną. Jako prozaik debiutował w 1954 wspomnieniami z obozu koncentracyjnego pt. „Brzezinki”. W następnych latach pełnił funkcje: przewodniczącego Komisji Problemowej do Spraw Weteranów Ruchu Robotniczego przy Komitecie Warszawskim PZPR, przewodniczącego Komisji do Spraw Działaczy Ruchu Robotniczego przy KW PZPR oraz pracował czynnie w Zespole Polityki Międzynarodowej. Był członkiem Rady Naczelnej ZBoWiD. Odznaczony m.in. Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1946), Wielkim Krzyżem z Gwiazdą Republiki Węgierskiej (1948), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1954), Orderem Sztandaru Pracy I klasy (1956), Orderem Budowniczych Polski Ludowej (1959). Zmarł 8 czerwca 1972 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Wilcze gardła. Mowa wygłoszona przez posła ... na posiedzeniu Sejmu dnia 23 września 1926 r. (Według stenogramu sejmowego). Wwa: Niezał. Partia Chłopska [1926], 8 s.

2. Brzezinki. Wspomnienia z obozu. Wwa: Czyt. 1954, 266 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1956,

wyd. 3 popraw. i uzup. pt. Brzezinka 1962, wyd. 4 przejrz. i uzup. 1965.

3. Wspomnienia znad „płonącego jaru” [Zbeletryzowane wspomnienia]. Wwa: Iskry 1955, 215 s. Cz. 2 zob. poz. 4.

4. Wspomnienia z Ameryki. [Zbeletryzowane wspomnienia]. Wwa: Iskry 1956, 390 s. Cz. 1 zob. poz. 3.

5. „Dobre czasy”. Wspomnienia z lat 1922-1927. Wwa: Iskry 1958, 389 s. Nagroda tygodnika *Polityka*.

6. O wojnie i ludziach PPR. [Wspomnienia]. Wwa: Iskry 1962, 134 s. Wyd. 2 pt. Wojna i ludzie PPR. Wwa: KiW 1972.

7. Burzliwe lata. Wspomnienia z lat 1928-1939. Wwa: Iskry 1963, 367 s. Nagroda SD w 1963.

8. Kraków, Warszawa, Londyn. [Wspomnienia]. Wwa: Czyt. 1970, 201 s. Cz. 2 zob. poz. 9.

9. Na placówce w Kanadzie. [Wspomnienia]. Wwa: Czyt. 1973, 206 s. Cz. 1 zob. poz. 8.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966. — SWPP 2 (M. Brykańska) — RI. 1972 (J. Chudek).

S. Wygodzki. *Nowe Książ*. 1959 nr 1 [rec. „Dobre czasy”]. — W. Blachut. Oświęcimski pamiętnik lekarza. *Życie Lit*. 1963 nr 21 [rec. Brzezinka]. — A. Mostowicz. *Nowe Książ*. 1964 nr 6 [rec. Burzliwe lata]. — Z. Pietrasik. *A.F. Itd* 1974 nr 29. — B. Dymek. Życie dla idei. *A.F.* (1886-1972). *Nowe Drogi* 1987 nr 6. — K. Goldberga: Czerwony doktor. Ludzie z oficyny. *Literatura* 1987 nr 7.

A.H.

FIEDLER Arkady 1894-1985

Pseud.: Ark. F. w Sables d'Or.
Powieściopisarz, autor książek dla młodzieży.

Urodzony 28 listopada 1894 w Poznaniu; syn Antoniego Fiedlera, twórcy zakładu chemigraficznego i wydawcy, i Franciszki z Krajewiczów. Po ukończeniu szkoły realnej studiował filozofię i nauki przyrodnicze na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie oraz w Poznaniu. Pierwsze drobne utwory zamieszczał w literacko-artystycznych pismach: *Tęcza* (1911) i *Życie* (1913), wydawanych w Poznaniu przez ojca. W 1917 opublikował cykl impresji „Czerwone światła ogniska” w piśmie *Zdrój* (nr 45). W 1918-19 brał udział w tworzeniu Polskiej Organizacji Wojskowej (POW) zaboru pruskiego w Poznaniu oraz w powstaniu wielkopolskim; został odznaczony Krzyżem POW (1919). Po zwolnieniu z wojska studiował w 1922-23 w Akademii Sztuk Graficznych w Lipsku.

Od 1927 wiele podróżował, zbierając okazy fauny na zlecenie polskich muzeów zoologicznych; wyjazdy te wykorzystywał także do gromadzenia materiałów literackich. W 1927 był w Norwegii, w 1928-29 w południowej Brazylii, w 1933-34 ponownie w Brazylii oraz w Peru, następnie w Kanadzie (1935), Palestynie (1937), na Madagaskarze (1937-38). Korespondencje z podróży nadsyłał do wielu czasopism, m.in. do *Ilustracji Polskiej* (1931-36), *Kuriera Poznańskiego* (1933-38), *Dziennika Poznańskiego* (1933-38) i *Gazety Polskiej* (1934-39). Około 1935 został członkiem ZZLP. W 1936 otrzymał Srebrny Wawrzyn PAL oraz nagrodę m. Poznania. W 1939 wyjechał na Tahiti. Po wybuchu II wojny światowej przybył w lutym 1940 do Francji i wstąpił do Wojska Polskiego. Po klęsce Francji w czerwcu 1940 został ewakuowany do Anglii. Do 1941 przebywał wśród polskich lotników pod Londynem. Następnie uzyskałszy długoterminowy urlop z wojska, odbył w 1942-43 wiele podróży na polskich statkach handlowych dookoła Atlantyku; zwiedził Kanadę, USA, Kubę, Gujanę i Brazylię. Fragmenty powieści, nowele, reportaże i korespondencje zamieszczał w wielu czasopismach, m.in. w londyńskich pismach: *Wiadomości Polskie* (1941-44), *Britannia and Eve* (1941), *Dziennik Polski* (1941, 1943), *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza* (1944), *Nowa Polska* (1944), oraz w pismach *Skrzydła* (Wielka Brytania, 1941-42), *Droga i Prawda* (dod. *Gońca Obozowego*; Szwajcaria, 1944), *W drodze* (Jerozolima, 1945). W 1946 powrócił do Polski i w 1948 zamieszkał na stałe w Puszczykównku pod Poznaniem (gdzie w 1974 zostało zorganizowane Muzeum-Pracownia Literacka A. Fiedlera). Nawiązał współpracę z *Głosem Wielkopolskim*, w którym od 1948 stale ogłaszał swoje utwory; publikował też w *Świecie* (1948-54), *Nowej Kulturze* (1952-53) i in. Nadal wiele podróżował, był w Meksyku (1948), Związku Radzieckim (1952-53), Indochinach (1956-57), Afryce Zachodniej (1959-60), Kanadzie (1961, 1975, 1980), Brazylii i Gujanie Brytyjskiej (1963-64), na Madagaskarze (1965-66), w Brazylii (1967), na Syberii Wschodniej i Dalekim Wschodzie (1968), w Nigerii (1969), Peru (1970), w Afryce Zachodniej (1971, 1977, 1981), w Peru (1978-79) oraz w portach zachodniego Pacyfiku (1978). Reportaże z podróży, korespondencje i opowiadania ogłaszał w licznych czasopismach, głównie w *Gazecie Poznańskiej* (1960-74), *Światowidzie* (1964-65), *Kontynentach* (1965-70), *Świecie* (1966-67), kontynuował też stałą współpracę z *Głosem Wielkopolskim*. Za całokształt twórczości otrzymał nagrody literackie: m. Poznania (1957), Ministra Kultury i Sztuki II stopnia (1963), Prezesa Rady Ministrów za twórczość dla dzieci i mło-

dzieży (1974), Nagrodę Państwową I stopnia (1978) oraz nagrodę im. W. Reymonta (1984). W 1969 otrzymał też Order Uśmiechu, przyznawany przez dzieci. W 1983 wszedł w skład Rady Krajowej PRON; w tymże roku został członkiem Narodowej Rady Kultury. Odznaczony m.in. Krzyżem Oficerskim (1955) i Krzyżem Komandorskim (1964) Orderu Odrodzenia Polski, Orderem Sztandaru Pracy II klasy (1959) i I klasy (1974), a także Orderem Budowniczych Polski Ludowej (1979). Zmarł 7 marca 1985 w Poznaniu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Przez wiry i poroży Dniestr. Pozn.: A. Fiedler 1925, 96 s.

2. Bichos, moi brazylijscy przyjaciele. Pozn.: Księg. Uniwersytecka J. Jachowskiego 1931, 106 s. Przedr. zob. poz. 5.

3. Wśród Indian Koróaków. Pozn.: Księg. Uniwersytecka J. Jachowskiego 1932, 231 s. Wyd. 2 tamże 1934.

4. Ryby śpiewają w Ukajali. Opowiadania z podróży [w dorzecze Amazonki]. Wwa: Rój 1935, 252 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1936, wyd. 3 1937, wyd. 4 1938; Budapeszt: Kom. Pol.-Ang. Polish Relief Fund. 1940, powiel.; London: M.I. Kolin [1940]; Montréal: Impr. Saint-Joseph [1946]; [Wwa:] Czyt. 1946; Wwa: Iskry 1955, tamże: wyd. 2 1957, wyd. 3 1965, wyd. 4 1971, wyd. 13 (6 powojenne) 1976, wyd. 14 1984; wyd. 15 Pozn.: WP 1988.

Zawartość: Seniorita z Lizbony; Do Amazonki za 12 funtów; Romantyczny pasażerowie; Mały Czykinjo i wielka Amazonka; Puszca nad Amazonką; Pułkownik Fawecett, żyje czy nie żyje?; Tragedia kauczukowa; Papugi nad Iquitos; Gorące miasto; Odwiedzają mnie czole; Trzech Anglików w Iquitos; Wiele hałasu o ... Letycje; Pięćdziesiąt kroków cywilizacji; Śny na Ukajali; Pajak; Polujemy na Binuji; Okrucieństwo; Kwiaty, które ponoszą Anglików; Starzy, dobrzy przyjaciele; Czarna struga śmierci; Szalejąca przyroda; Indianie pogardzający białymi ludźmi i małpami; Kolbry; Humor kabokłów; Woda, woda, woda ...; Niewolnictwo nad Ukajali; Znow padają deszcze; Motyle; Papugi zielone i arary szkarłatne.

Nagroda m. Poznania w 1936.

Przekł.: ang.: The river of singing fish. London 1948, wyd. nast. 1951, — bułg.: Ribi pejat v Ukajali. [Przeł.] M. Atanasova. Varna 1969, — chorw.: Ribe pjevaju u Ukajali. [Przeł.] J. Benešić. Zagreb 1953, — czes.: Ryby zpívají v Ukajali. [Przeł.] I. Dvořáková. Praha 1957, wyd. nast. 1959, 1960, — estoń.: Kalad laulavad Ucayalis. [Przeł.] A. Raid. Tallinn 1965, — holend.: De rivier der zingende vissen. [Przeł.] J. Poortenaar. Naarden 1951, — litew.: Žyvis dainuoja Ukajalyje. [Przeł.] J. Čenniauskienė. Vilnius 1959, — lotew.: Ukajali dzemēs zivis dzied. [Przeł.] J. Osmaniš. Riga 1970, — niem.: Die Fische singen im Ucayali. [Przeł.] W.L. Keller. Olten, Schwajcaria [1950]; Fische singen im Ukajali. [Przeł.] C. Pradow. Leipzig 1954, wyd. nast. 1956, — ros.: Ryby poju v Ukajali. [Przeł.] V.S. Kovalevskij. Moskva 1963, — rum.: Pești cînta în Ucayali. București 1961, — słowen.: Ribo pojo v Ukajali. [Przeł.] S. [il.] U. Kraigher. Ljubljana 1962, — szwedz.: Den sjungande fiskens flod. [Przeł.] A.L. Hanström. Stockholm 1950, — węgier.: Az önjöngö Ucayali. [Przeł.] É. Sebők. Budapest 1965.

5. Zwierzęta z lasu dziewiczego: 1. Bichos, moi brazylijscy przyjaciele [poz. 2]; 2. Z puszczy amazońskiej. [Dla młodzieży]. Przedm.: E. Lubicz-Niezabitońska. Wwa: Rój 1936, 229 s. Wyd. nast.: tamże: 1937, 1938, 1939; wyd. 5 Glasgow: Książ. Pol. 1944, wyd. 2 w Wielkiej Brytanii tamże 1946; wyd. 7 [Wwa:] Czyt. 1946, wyd. 8 przejr. i popraw. przez autora tamże 1949; wyd. 9 Wwa: NK 1957, wyd. 10 tamże 1959; wyd. 11 Pozn.: WP 1969, wyd. 12 tamże 1972; wyd. 13 Wwa: NK 1976; wyd. 14 Pozn.: WP 1981.

Przekł.: hebr.: Be-ikvot Robinson. [Przeł.] S. Skulsky. Tel-Aviv 1954, — niem.: Erlebnisse mit Urwaldtieren. [Przeł.] M. Weber. Leipzig 1953, — słowac.: Priatelja z pralesa. [Przeł.] M. Zavorska. Bratislava 1949.

6. Kanada pachnąca żywicą. [Reportaże z podróży]. Wwa: Rój 1937, 237 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1937, wyd. 3 1938, wyd. 4 1939; wyd. 5 London: Kolin 1942; wyd. 6 Montréal: Impr. Saint-Joseph 1947; wyd. 7 [Wwa:] Czyt. 1946; wyd. 8 przejr. i popraw. przez autora tamże 1949; wyd. 9 Wwa: Iskry 1955, wyd. 2 tamże 1957; wyd. 11 nowo oprac. Pozn.: WP 1967; wyd. 3 Wwa: Iskry 1973, wyd. 13 tamże 1977; wyd. 14 Pozn.: WP 1986.

Przekł.: bułg.: Kanada, uchaešča na smola. [Przeł.] M. Ivanova. Sofija 1969, — czes.: Kanada voniči pryskytci. [Przeł.] I. Dvořáková. Praha 1958, — estoń.: Vaigust lnohnav Kanada. [Przeł.] A. Raid. Tallinn 1962, — litew.: Sakais kvepianti Kanada. [Przeł.] I. Rudokienė. Vilnius 1974, — niem.: Harzduftendes Kanada. [Przeł.] E. Mazurek. Olten 1946; Das nach Harz duftende Kanada. [Przeł.] J. Thaele. Leipzig 1953, wyd. nast. 1954, 1956, 1957, 1958, — ros.: Kanada pachnuščaja smoloi. [Przeł.] J.O. Nemčinskij. Moskva 1961, wyd. nast. łącznie z poz. 7, 9; Zov Amazonki; Kanada, pachnuščaja smoloi; Gorjače selenie Ambininitelo. Leningrad 1966, — rum.: Țara învaluita în parfumul rașinilor. [Przeł.] A. Belinșchi. București 1964, — serb.-chorw.: Kanad miriše na smolu. [Przeł.] S. Subotin. Beograd 1965, — słowac.: Kanada vanajúca živico. [Przeł.] V. Bartošovič. Martin 1958.

7. Zdobywamy Amazonkę. [Dla młodzieży]. Wwa: Rój 1937, 188 s. Wyd. nast.: wyd. 2 przejr. i popraw. [Wwa:] Czyt. 1949; wyd. 1 Wwa: NK 1955, tamże: wyd. 2 1958, wyd. 3 1959; wyd. 6 Wwa: Iskry 1974; wyd. 7 Pozn.: WP 1977, wyd. 8 tamże 1987.

Przekł.: niem.: Der Amazonas ruft. [Przeł.] M. Gryz. Berlin 1959, — ros.: Zov Amazonki. [Przeł.] L. Čech. Moskva 1957, wyd. nast. zob. poz. 6.

8. Jutro na Madagaskar. Wwa: Rój 1939, 279 s.

9. Gorąca wieś Ambininitelo. [Reportaże z Madagaskaru]. *Wiad. Pol.*, Londyn 1940 nr 10, 28/29, 31, 34, 38, 1941 nr 3, 5, 8, 38, 1942 nr 3, 7, 9, 13, 15, 18, 20. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1953, 220 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1955, wyd. 3 1956, wyd. 4 1962, wyd. 5 1965, wyd. 6 1972, wyd. 7 1978.

Przekł.: bułg.: Goreštoto selo Ambininitelo. [Przeł.] S. Ilčev. Sofija 1962, — chorw.: Vručē selo na Madaga-

skar. [Przel.] V. Hamm. Zagreb 1961, – estoń.: Küla Madagaskaril. [Przel.] Ü. Kurvits. Tallinn 1957, – hebr.: B'erez hamalgashim. [Przel.] Sh. Skulski. Tel-Aviv 1959, – maced.: Žeškoto selo Ambinanitelo. [Przel.] P. Nakovski. Skopje 1964, – niem.: Heisses Dorf auf Madagaskar. [Przel.] K. Harrer. Dresden 1954, wyd. nast. Dresden 1955, Wien 1955, Leipzig 1958, – ros.: Gorjačee selenie Ambinanitelo. [Przel.] L. Čech. Moskva 1959, wyd. nast. zob. poz. 6, – węgier.: Ambinanitelo. [Przel.] R. Németh. Budapest 1959.

10. Dywizjon 303. [Powieść]. London: M.I. Kolin 1942, 159 s. Wyd. nast.: London 1942 [właśc. Wwa 1942, konspir.] w 82 odb. fot.; Wwa: Ofic. Pol. 1943 [konspir.]; Wwa: Wydawn. Ruchu Miecz i Pług 1943 [konspir.]; [Wwa:] Tow. Wydawn. Załoga [1943; konspir.]; [Kielce:] Nakł. Chrobrego Szlaku M.P. [1944; konspir.; okł. ochronna:] Wydatki domowe. Miesiąc ... 1944 r.; Wwa: Podziemny Dom Wydawn. M.K. [M. Kmita] i Ska 1944 [przedr. z: London 1942; nakład zajęto Gestapo w VI 1944]; Pasadas: Osadnik 1945; wyd. 2 Montréal, Canada: Impr. Saint-Joseph 1945; [Wwa:] Czyt. 1946; wyd. 8 Wwa: Iskry 1956, tamże: wyd. 9 1957, wyd. 10 1958, wyd. 11 1960, wyd. 12 1965; wyd. 13 Pozn.: WP 1968, wyd. 14. Ser. 1-2 1970, wyd. 15. Ser. 1-2 1971, wyd. 16 1974, wyd. 16 [!] 1975, wyd. 17 1975, wyd. 18 1978, wyd. 19 1980, wyd. 20 1983, wyd. 21 1984, wyd. 22 1985, wyd. 23 1989; Wr.: Siedmioróg 1993.

Przekł.: ang.: Squadron 303. London 1942, wyd. 2 tamże 1942, New York 1943, wyd. 3 [!] Letchworth 1944, wyd. 4 tamże 1945, – franc.: Groupe 303. Montréal 1944, – portug.: Esquadrião 303. Rio de Janeiro [1943].

11. Dziękuję ci, kapitanie. [Powieść]. Letchworth: Letchworth Print. 1944, 172 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Montréal: Imprimerie Saint-Joseph 1945; [Wwa:] Czyt. 1946, wyd. 2 tamże 1947; wyd. 3 Wwa: MON 1956, tamże: wyd. 4 1958, wyd. 5 1959, wyd. 6 1966, wyd. 9 1969; wyd. 10 Pozn.: WP 1972, wyd. 11 tamże 1976; wyd. 12 Wwa: Iskry 1981; wyd. 12 [!] Pozn.: WP 1984, wyd. 14 tamże 1986.

Nagroda marynistyczna im. M. Żaruskiego w 1967.

Przekł.: ang.: Thank you, captain, thank you. [Przel.] C. Wieniewska. London 1945.

12. Zwierzęta z lasu dziewiczego. Glasgow: Książ. Pol.; Letchworth: Letchworth Print. 1944, 128 s.

13. Żarliwa wyspa Beniowskiego [Madagaskar]. Letchworth: Letchworth Print. 1944, 230 s. Wyd. nast. tamże 1946.

Zawartość: Cz. 1. Wyspa, która wabi; Cz. 2. Radosny ptak drongo. Wyd. osob. zob. poz. 14.

Przekł.: ang.: The Madagascar I love. London 1946, – hebr.: Ba-arec ha-malgasim. [Przel.] Sz. Skulski. Tel-Aviv 1960, – holend.: Eiland der betovering. [Przel. z ang.] J. Portenaar. Baarn 1956.

14. Radosny ptak drongo. Letchworth Herts: Letchworth Print. 1946, 143 s. Zob. poz. 13.

15. Rio de Oro. Na ścieżkach Indian brazylijskich. [Reportaż]. Wwa: NK 1950, 206 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1954, wyd. 3 1956, wyd. 5 1960, wyd. 6 1966; wyd. 7 Pozn.: WP 1971, wyd. 8 tamże 1978.

Przekł.: litew.: Rio de Oras. [Przel.] I. Povilavičiūtė. Vilnius 1968, wyd. 2 1969, – łotew.: Rio de Oro. [Przel.] J. Lagano-vskis. Rīga 1969, – niem.: Rio de Oro. [Przel.] W. Tkaczyk. Berlin 1955, wyd. nast. tamże 1963, – ros.: Tajna Rio de Oro. [Przel.] Ja. Nemčinskij. Moskva 1958.

16. Mały Bizon. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: KiW 1952, 273 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Iskry 1953, tamże: wyd. 4 rozszerz. 1956, wyd. 5 1958, wyd. 6 1961, wyd. 5 [!] 1963, wyd. 7 1968, wyd. 9 1975; wyd. 10 Pozn.: WP 1981.

Przekł.: czes.: Malý Bizon. [Przel.] I. Dvořáková. Praha 1959, – litew.: Mažasis bizonas. [Przel.] T. Černiauskas. Vilnius 1965, – łotew.: Mazais Bizons. [Przel.] J. Osmanis. Rīga 1975, – niem.: Der kleine Bison. [Przel.] K. Harrer. [Berlin] 1956, wyd. nast. 2-5 tamże 1957-1972, – ros.: Malen'kij Bizon. [Przel.] Ja. Nemčinskij. Moskva 1957, – serb.-chorw.: Mali bizon. [Przel.] M. Dragovića. Beograd 1959, – słowac.: Malý bizón. [Przel.] R. Jamrichova. Bratislava 1959, wyd. nast. tamże 1967, – ukr.: Malen'kij Bizon. [Przel.] M. Prygara. Kív 1962.

17. Wyspa Robinsona. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Iskry 1954, 256 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1955, wyd. 3 1956, [wyd. 4] 1958, [wyd. 5] 1960, wyd. 6 1961, wyd. 7 1963, wyd. 8 1966, wyd. 9 1969, wyd. 10 1973, wyd. 11 1975; wyd. 12 Pozn.: WP 1979, wyd. 13 tamże 1990.

Przekł.: czes.: Robinsonův ostrov. [Przel.] I. Dvořáková. Praha 1963, – hebr.: Beakvot Robinzon Kruzoe. [Przel.] Sz. Skulski. Tel-Aviv 1956, – niem.: Die Insel der Verwegenen. [Przel.] G. Schiller. [Berlin] 1958, wyd. 2-7 tamże 1960-1989, – ros.: Ostrov Robinsona. [Przel.] V. Kiselev. Wyd. łącznie z poz. 18 pt. Ostrov Robinsona; Orinoko. [Przel.] V. Kiselev. Moskva 1980, wyd. łącznie z poz. 18, 28 pt. Belyj Jaguar – voz'd' Aravako. [Przel.] V. Kiselev. Moskva 1987, wyd. nast. tamże 1992, – ukr.: Ostriv Robinzona. [Przel.] S. Savkov. Kív 1958, – węgier.: Robinson szigete. [Przel.] I. Mészáros. Budapest 1960.

18. Orinoko. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Iskry 1957, 418 s. Wyd. nast.: tamże: [wyd. 2] 1958, wyd. 3 1960, wyd. 4 1961, wyd. 5 1963, wyd. 7 popraw. 1967, wyd. 8 popraw. 1970; wyd. 9 Pozn.: WP 1974, tamże wyd. 10 1980, wyd. 11 1990.

Przekł.: bułg.: Orinoko. [Przel.] E. Pelovska. Sofija 1968, – czes.: Orinoko. [Przel.] I. Dvořáková. Praha 1961, – niem.: Orinoko. [Przel.] E. Thieman. Berlin 1960, wyd. nast. wyd. 2-5 w 1962-1970, – ros.: Orinoko. [Przel.] V. Kiselev zob. poz. 17, – ukr.: Orinoko. [Przel.] M. Rekun. Kív 1959, – węgier.: Az Orinocofolyónál. [Przel.] I. Némere. Budapest 1979.

19. Wyspa kochających lemurów. [Reportaż z Madagaskaru]. Wwa: Iskry 1957, 139 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Pozn.: WP 1976; wyd. 3 Wwa: Iskry 1986.

Przekł. serb.-chorw.: Ostrvo zaljubljenih majmuna. [Przel.] D. Živanović. Beograd 1965.

20. Dzikie banany. [Reportaż z podróży do Wietnamu Północnego]. Wwa: Iskry 1960, 286 s.

Wyd. nast.: wyd. 2 tamże z podtyt.: U bujnych Tajów i mężnych Meo. 1967; wyd. 3 Pozn.: WP 1988. Przekł.: czes.: Dvoké banány [Przet.] I. Dvořáková. Praha 1963, — niem.: Im Laude der wilden Bananen. [Przet.] J. Schulz. Leipzig 1959, — słow.: V deželi divjich banan. [Przet.] L. Rosenstein. [Maribor] 1964, — ukr.: Dyki banany. [Przet.] M. Rekun. Kijv 1962.

21. Nowa przygoda: Gwinea. [Reportaż]. Wwa: Iskry 1962, 246 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1964, wyd. 3 1969, wyd. 4 popraw. 1978; wyd. 5 Pozn.: WP 1989.

Przekł.: czes.: Guinea. [Przet.] I. Dvořáková. Praha 1965, — niem.: Mein neues Abenteuer: Guinea. [Przet.] B. Schweinitz. Leipzig 1964, — ros.: Novoe priključenie. Guinea. [Przet.] L. Malachovskoj. Moskva 1968, — słow.: Guinejské dobrodružstvo. [Przet.] B. Sedláková. Bratislava 1963, — węg.: Uj kaland: Guinea. [Przet.] É. Sebök. Budapest 1967.

22. I znowu kusząca Kanada. Indianie, bizoni, szczupaki. [Reportaż]. Wwa: Iskry 1965, 269 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Pozn.: WP 1971, wyd. 3 tamże 1977.

Przekł.: czes.: Indiáni, bizoni, štíky aneb Opát Kanada vonič přiskyfíci. [Przet.] I. Dvořáková. Praha 1972, — niem.: Indianer. Bisins. Hechte. [Przet.] B. Schweinitz. Leipzig 1966.

23. Spotkałem szczęśliwych Indian. [Reportaż z Gujany Brytyjskiej]. Wwa: Iskry 1968, 239 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1975, wyd. 3 1984.

Przekł. niem.: Bei Arawak und Waiwai. [Przet.] B. Schweinitz. Leipzig 1968, wyd. 2 tamże 1974.

24. Madagaskar, okrutny czarodziej. [Reportaż]. Pozn.: WP 1969, 244 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1974; wyd. 3 Wwa: Iskry 1982.

Przekł.: bułg.: Madagaskar žestokijaz čarodej. [Przet.] O. Veselina. Sofija 1988, — czes.: Madagaskar, krutý čaroděj. [Przet.] I. Dvořáková. Praha 1976, — słow.: Madagaskar ukrutny čarodej. [Przet.] J. Považan. Bratislava 1975.

25. Piękna, straszna Amazonia. [Reportaż]. Wwa: Iskry 1971, 211 s. Wyd. 2 tamże 1977.

Przekł. czes.: Z brazilských praesů. [Przet.] H. Stachová. Praha 1974.

26. Mój ojciec i dęby. [Wspomnienia]. Wwa: Iskry 1973, 214 s. Wyd. 2 Pozn.: WP 1978.

Przekł. czes.: Muj otec a duby. [Przet.] I. Dvořáková. Wyd. łącznie z poz. 27 pt. Muj otec a duby. Praha 1982.

27. Wiek męski – zwycięski. [Wspomnienia]. Wwa: Iskry 1976, 250 s. Wyd. 2 popraw. oraz uzup. Pozn.: WP 1983.

Przekł. czes.: [Przet.] I. Dvořáková zob. poz. 26.

28. Biały Jaguar. [Powieść dla młodzieży]. Pozn.: WP 1980, 158 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1984, wyd. 3 1990.

Przekł.: czes.: Bílý Jaguar. [Przet.] I. Dvořáková. Praha 1981, — ros.: Belyj jaguar – vožd' Aravakov. [Przet.] V. Kiselev zob. poz. 17.

29. Indiański Napoleon Gór Skalistych. [Powieść dla młodzieży; współaut.] M. Fiedler. Pozn.: WP 1982, 165 s.

30. Motyle mego życia. O wielkiej miłości i wielu miłostkach. Pozn.: WP 1983, 172 s.

Zawiera 71 drobnych utworów.

31. Ród Indian Algonkinów. [Reportaż; współaut.] M. Fiedler. Pozn.: WP 1984, 131 s.

32. Zwierzęta mego życia. Rzeczy wybrane. Pozn.: WP 1985, 145 s.

Zawiera 88 drobnych utworów.

33. Kobiety mej młodości. Rzeczy wybrane. Pozn.: WP 1989, 131 s.

Książkę przygot. Fiedler; zawiera 40 drobnych utworów.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951, 1966, 1976. — Wywiady: Mój świat był zawsze światem przyrody. [Rozm.] T. Jastrun. *Tyg. Kult* 1975 nr 31. Śpiewały mu nawet ryby. [Rozm.] W. Wiśniewski. W tegoż: Tego nie dowiedzie się w szkole. (Z wizytą u pisarzy). T. 3. Wwa 1983.

SWPP 1. — PP (J. Kaczyńska). — LP (K. Kuliczowska). — NSLD (B. Tylicka).

H. Domiński: O polskim wędrowcu. *Pion* 1937 nr 2. — [Dywizjon 303:] H. Korsak. *Orzeł Biały*, Nowy Jork 1943 nr z IV; [S. Marczak-Oborski:] J. Oborski: Dwie książki. *Szt. i Nar.* [Wwa, konspir.] 1943 nr 13; *Wzlot* [Wwa, konspir.] 1943 nr z VII/IX. — T. Konwicki: Książki przyjaciela zwierząt. *Odrodzenie* 1946 nr 45 [dot.: Zwierzęta lasu dziewiczego; Kanada pachnąca żywicą]. — M. Promiński: Książki pierwsze; pomocy. *Twórczość* 1946 nr 11 lrec.: Dywizjon 303; Dziękuję ci, kapitanie! — I. Bobbe. *Egzotyka i przygoda. Tyg. Powsz.* 1954 nr 18. — R. Wasita: Przyjaciel Malgaszów i kanadyjskich sosen. *Nowa Kult.* 1954 nr 44. — Z. Pędziński; A.F. Kron. *M. Pozn.* 1958 nr 2. — Z. Pędziński; A.F. *Tyg. Kult.* 1965 nr 45; J. Ratajczak; F. (Zbliżenia). *Nurt* 1966 nr 12. — R. Dzieczyński: Piewka wielkiej przygody. *Widnokrąg* 1969 nr 28. — A. Hamerliński: Klasyk reportażu podróżniczego. *Zielony Sztafeta* 1969 nr 9. — W. Jamrozik: Czytanie F. czyli tęsknota do dalekich podróży. *Nurt* 1971 nr 5. — F. Fornalczyk; A.F. *Zesz. Wielkop.* 1971 nr 13. — J. Witulim; F. *Zycie Lit.* 1974 nr 39. — A.R. Fiedler: Barwny świat Arkadego Fiedlera. Wwa: Iskry 1975, 100 s., wyd. 2 popraw. i poszerz. tamże 1977. — L. Żuliński: Powieści egzotycznych gościńców. *Nowe Książki* 1975 nr 6. — F. Fornalczyk. *Kron. Wielkop.* 1977 nr 4 lrec.: Wiek męski — zwycięski! — Z. Beryt: Pasja życia — pasja świata. *Nurt* 1978 nr 3. — K. Goldbergowa: Wzajemnie A.F. *Kultura* 1978 nr 30. — N. Iwaszkiewicz: Wszystkie barwy życia. *Razem* 1978 nr 45. — W. Jamrozik: Homo viator. *Tu i Teraz* 1984 nr 50. — J. Roszko; F. — egzotyczny czarodziej? *Zycie Lit.* 1985 nr 16. — K. Goldbergowa: Nieznane pasje A.F. *Literatura* 1987 nr 3. — B. Tylicka: Arkady Fiedler. Wwa: WSiP 1989, 55 s.

E.G.

FIERLA Adolf 1908-1967

Pseud.: Adlik.

Poeta, prozaik, publicysta, tłumacz.

Urodzony 16 stycznia 1908 w Orłowej na Śląsku Cieszyńskim; syn Józefa Fierli, górnik, i Marii Fierli. Uczył się w Gimnazjum im. J. Słowackiego w Orłowej. Drobne utwory wierszem i prozą zaczął ogłaszać już w latach szkolnych, m.in. w *Gazecie Kresowej* (Frysztat) i *Naszym Piśmieku* (Frysztat; podp. Adlik); w 1926 opublikował na łamach *Naszego Ludu* poemat pt. „Silesiada”. Po ukończe-

niu szkoły średniej w 1927 podjął pracę nauczyciela w szkole ludowej Macierzy Szkolnej w Boguminie na Zaolziu. Równocześnie kontynuował druk opowiadań w *Gazecie Kresowej* (ok. 1929-31) oraz współpracował jako poeta i prozaik m.in. z *Zaraniem Śląskim* (1929-31), *Kurierem Literacko-Naukowym* (1930-34), *Czasem* (1931-35), *Ilustrowanym Kurierem Codziennym* (1932-39), *Tempem Dnia* (1933-39), *Gazetą Polską* (1935-36). Brał udział w życiu śląskiego środowiska literackiego; w 1932 został członkiem ZZLP, należał do Koła Literatów na Śląsku, przekształconego potem w Związek Artystyczno-Literacki na Śląsku (członek Zarządu). Wygłaszał pogadanki literackie na antenie katowickiego radia. W 1933, po otrzymaniu stypendium Śląskiego Towarzystwa Literackiego, studiował polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (1933-35), a następnie sławistykę na Uniwersytecie Karola w Pradze (1935-38). Studia łączył z pracą literacką i przekładową, m.in. podczas pobytu w Pradze zajmował się tłumaczeniami z języka czeskiego, które zamieszczał w miejscowej prasie polskiej. Ukończywszy studia powrócił do Orłowej i został tam nauczycielem w Gimnazjum im. J. Słowackiego (1938-39). W marcu 1939 wziął udział w zwołanym przez ZZLP do Cieszyna Zjeździe Pisarzy Polskich. Po wybuchu II wojny światowej działał w polskim ruchu oporu. Aresztowany przez gestapo wiosną 1940 (wraz ze swymi braćmi – pastorami ewangelickimi) był następnie więziony w obozach koncentracyjnych w Dachau i Mauthausen-Gusen, a potem przetrzymywany przez kilka miesięcy w więzieniach i skierowany do robót przymusowych. W 1944 został wcielony do armii niemieckiej i wysłany na front zachodni. Na terenie Francji przeszedł na stronę aliantów i wstąpił do 2. Korpusu. Około 1944/45 był nauczycielem w Gimnazjum 2. Korpusu w Porto San Giorgio, a następnie przebywał krótko we Francji (1945; także jako nauczyciel gimnazjalny m.in. w Avignon), skąd w 1946 przeniósł się do Wielkiej Brytanii. Pracował jako polonista m.in. w męskim Gimnazjum im. M. Kopernika w Bottisham oraz żeńskim gimnazjum w Stowell Park. Ostatecznie w 1958 osiadł w Londynie i kontynuował pracę nauczycielską w szkołach niedzielnych. Jednocześnie rozwinął ożywioną działalność literacką i publicystyczną drukując wiersze, opowiadania i artykuły, głównie w *Dzienniku Polskim* i *Dzienniku Żołnierza* (Londyn, 1955-58) oraz w jego dodatku *Tygodniu Polskim* (1960-67). Od czasu wojny należał do PEN Clubu (Centre for Writers in Exile) i był członkiem, a potem sekretarzem Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie, zajmował się sprawami Fundacji Domu Pisarza w Londynie. Był także członkiem Wydziału Synodalnego Polskiego Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego na

Obczyźnie oraz należał do zarządu Zrzeszenia Ewangelików Polskich w Wielkiej Brytanii. W 1966 przebywał przez kilka tygodni w Polsce, m.in. w Krakowie, Katowicach i Cieszynie. Nawiązał współpracę z *Tygodnikiem Powszechnym* (1966). Zmarł 8 września 1967 w Londynie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Przydrożne kwiaty. Poezje. Frysztat 1928, 63 s. Inf. w: Przyływ. Rzym 1946 s. 43.

2. Tajemniczy skarb. [Powieść dla młodzieży]. 1929.

Inf. jak w poz. 1.

3. Hałdy. Obrazki z Zagłębia. Czeski Cieszyn: Księg. Macierzy Szkolnej 1930, 128 s.

Zawartość: Hałdy; Bożyna; Karciorze; Śmiergut w kolonii; Za Milke; Pendzysista; Muzyka; Do szkoły.

4. Ondraszek. Powieść. *Gaz. Kresowa*, Frysztat 1930 nr 34-49, 51, 1931 nr 2, 5, 8, 19-32. Wyd. osob. Frysztat 1930, 165 s.

Na okł. r. wyd. 1931.

5. Cienie i blaski. Wiersze górnicze. Czeski Cieszyn: Nakł. autora 1931, 63 s.

Inf. jak w poz. 1.

6. Dziwy na gróniach. [Wiersze]. Przedm.: R. Dyboski. Kr., Cieszyn: Stow. Akademików ze Śląska „Znicz” 1932, 59 s.

7. Kopalnia słoneczna. [Wiersze]. Kr.: Druk. Pol. F. Zemanka. 1933, 60 s.

Wyd. z zasilku Śląskiego Tow. Lit.

8. Kołedy beskidzkie. [Wiersze gwarowe]. Czeski Cieszyn: Księg. Macierzy Szkolnej 1935, 62 s.

9. Kamień w polu. [Nowele]. Ilustr. G. Fierla. Czeski Cieszyn: Śląski Związek Lit.-Art. w Czechosłowacji [1938], 157 s.

Zawartość: Kamień w polu; W pochylni; Serce na Wigilię; W starym przekopie; Na haldzie; Sobota w kolonii; Betlejem przy haldach; Orka; Ondraszkowa śmierć.

10. Poezje religijne. [Przedm.:] A. Wantuła. Wwa: Zwiastun 1971, 111 s.

Przekłady

1. J. Wolker: Wiersze wybrane. Praha: V. Petr 1934, 29 s.

2. W. Martinek: Czarna ziemia. [Trylogia powieściowa]. *Polonia* 1938.

T. 1. Jakub Oberwa; T. 2. Plomienie; T. 3. Ziemia drzy. Inf.: ŚISB (M. Fazan).

OPRACOWANIA (wybór)

LP (M. Fazan). — ŚISB (M. Fazan). — RL 1967 (P. Grzegorzycyk). — E. Rosner: Mały leksykon Polaków w Czechosłowacji. *Rocz. Polonijny* 1982/83 nr 3/4.

L. Brozek. *Zaranie Śl.*, Cieszyn 1930 nr 4 [rec.: Hałdy]. — [J.G. Pawlikowski] J.G.P. *Wierchy* 1932 [rec.: Dziwy na gró-

niach). — A. Jesionowski: Śląsk czarny w poezji. *Zaranie Śl.*, Cieszyn 1934 nr 1. — L. Brożek: *Zaranie Śl.*, Cieszyn 1935 nr 3 [rec.: Kołedy beszkidzkie]. — L. Brożek: Dzieje pewnej koniunktury. *Kuznica* 1936 nr 3. — Z. Hierowski: 25 lat literatury na Śląsku 1920-1945. Kat. 1947 s. 64-77, 192. — W. Zagórski: Poeta, pisarz, pedagog. *Tydz. Pol.*, Londyn 1967 nr 38, sprost. tamże 1967 nr 39. — Z. Bohusz-Szysko: Twórczość ś.p. A.F. *Tydz. Pol.*, Londyn 1968 nr 42. — Z. Hierowski: Życie literackie na Śląsku w latach 1922-39. Kat. 1969, passim. — W. Sikora: Chachar dwóch autorów. W tegoż: Wielokropki. Kat. 1982 s. 35-40 [dot. wiersza A.F.: Chachar i utworu P. Kubisza: Był we Frydku ...].

B.T.

FIJALKOWSKI Mieczysław 1888-1972

Komedio pisarz, prozaik.

Urodzony 11 kwietnia 1888 we wsi Kossowiec w Opatowskim; syn Antoniego Fijałkowskiego, administratora majątków ziemskich, i Heleny ze Ślewińskich; siostrzeniec malarza Władysława Ślewińskiego. Do gimnazjum uczęszczał w Warszawie. Po zdaniu matury w 1906 wyjechał do Krakowa, gdzie przez rok studiował filozofię, a następnie rolnictwo na Uniwersytecie Jagiellońskim; w 1910 uzyskał stopień inżyniera rolnika. Od 1910 pracował w rolnictwie początkowo przy likwidacji majątku Rombierz pod Mińskiem Mazowieckim, a następnie w 1912-15 jako zarządzający majątkami ziemskimi w Kaliskiem (Kamień i Zbiersk). W 1916-19 mieszkał w Warszawie, pracując dorywczo w Radzie Głównej Opiekuńczej. Jako dramatopisarz debiutował w 1918 komedią „Gorąca krew”, wystawioną w Teatrze Rozmaitości. W 1919-20 służył w Wojsku Polskim. W 1921 przeniósł się do powiatu kutnowskiego, gdzie do 1939 administrował majątkami ziemskimi Skłóty i Krzesino. Brał udział w działalności Kółek Rolniczych i organizowaniu spółdzielczości wiejskiej. Kontynuował twórczość komediopisarską, a od 1926 zamieszczał drobne utwory w kilku czasopismach, m.in. w piśmie *Romans i Powieść*. W 1927-34 współpracował stale jako publicysta z *Gazetą Warszawską*, zamieszczając artykuły poświęcone polityce rolnej. W 1928-36 był posłem na Sejm RP. Podczas okupacji niemieckiej, usunięty z majątku Krzesino, objął zarząd majątku Mirogonowice w Opatowskim. W związku ze współpracą z konspiracyjnymi organizacjami wojskowymi był od września do grudnia 1941 więziony na Pawiaku. Od 1942 do końca okupacji zarządzał majątkiem Melgiew pod Lublinem. Po wojnie był inspektorem rolnym w Urzędzie Wojewódzkim w Lublinie, a następnie, po przeniesieniu się do Gliwic, od 1951 pracował w Gliwickim Zjednoczeniu Przemysłu Węglowego, początkowo jako administrator posiadłości rolnych, później jako starszy technik, a następnie kierownik działu rolno-leśnego. Po przejściu na emeryturę w 1959, przez rok pracował w Pań-

stwowym Archiwum w Gliwicach, po czym poświęcił się wyłącznie pracy literackiej. Zmarł 12 sierpnia 1972 w Gliwicach.

TWÓRCZOŚĆ

1. Gorąca krew. Komedia w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Rozmaitości 1918.
2. Pan poseł. Komedia w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Rozmaitości 1919.
3. Czarodziejka. Komedia w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Bagatela 1920.
4. Wierna kochanka. Komedia w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Letni 1921.
5. Drugi mąż. Komedia w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Pol. 1922.
6. Rycerz Antychrysta. Sztuka w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Letni 1923.
7. Albatros. Komedia w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Letni 1926.
8. Miłość czy pieść. Krotoczwila w 3 aktach. [Współaut.] K. Dunin-Markiewicz. Praprem. Pozn., T. Pol. 1929.
9. Sprawa honorowa. Komedia w 3 aktach. [Współaut.] K. Dunin-Markiewicz. Praprem. Pozn., T. Pol. 1932.
10. Trzecia młodość. Komedia w 3 aktach. Praprem. Kat., T. im. S. Wyspiańskiego 1938. Nagroda w konkursie Tow. Przyj. T. im. S. Wyspiańskiego w 1937.
11. Dzieło Piotra Chlebnego. [Opowiadania]. Wwa: Rój 1938, 266 s. Por. poz. 13. Zawartość: Dzieło Piotra Chlebnego; Dziwna parafia; Historia jednego pocałunku; Złoty zegarek; Więzień.
12. Kawalerowie podwiązki. Komedia w 4 aktach. Powst. przed 1939. Rkps w Bibl. T. Śląskiego w Kat.
13. Dzieło Piotra Chlebnego. Komedia. Powst. przed 1939. Przyjęta do wystawienia w T. Narodowym w Warszawie w 1939 [inf. autora].
14. Człowiek leśny. Sztuka w 3 aktach. Powst. po 1939. Rkps w Bibl. PWST w Wwie.
15. Wielka gra. Sztuka w 3 aktach. Powst. po 1945. Rkps w Bibl. PWST w Wwie.
16. Odzyskany skarb. Komedia w 3 aktach. Powst. ok. 1960. Rkps w Bibl. Ag. Aut. w Wwie.
17. Wyspa odmiany. Komedia w 4 aktach. Powst. ok. 1960. Rkps w Bibl. Ag. Aut. w Wwie.

18. Uśmiechy lat minionych. [Wspomnienia]. Kat.: Śląsk 1962, 399 s. Wyd. 2 tamże 1969.

Dot. m.in. życia teatralnego Warszawy w 1917-1921; także o J. i L. Kotarbińskich, S. Przybyszewskim, J.A. Hertzcu, W. Kiedrzyńskim, W. Grubińskim i in.

19. Las. [Opowiadania]. Kat.: Śląsk 1966, 216 s.

Zawartość: Las; Siostra Zygrada; Monika; Dziadek i wnuk; Wyrok śmierci; Kwiaty dla panny młodej.

20. Cholerny świat. [Opowiadania]. Kat.: Śląsk 1973, 196 s.

Zawartość: Ze starego gobelinu; Złe wspomnienie (Zdarzenie prawdziwe); Uwodziciel; Cholerny świat; Labędź; Dzwony; Dzień przygod.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951, 1956. — SWPP 1. — PP (J. Kaczyńska). — RL 1972 (J. Chudek).

W. Zawistowski: Pod maską. *Pro Arte et Studio* 1918 z. 12 [rec.: Gorąca krew]. — [Pan poseł:] J. Lechoń: Myśli o autorach dramatycznych (bezgranicznej ohydzie „Pana posła”). *Sowiardził* 1919 nr 17; T. Boy-Zeleński: Flirt z Melpomeną. *Wieczór drugi*. Wwa 1921, wyd. nast. Wwa 1963. — K. Irzykowski: Lizanie szabl i ułańskiej. *Skamander* 1922 nr 25/26 [rec.: Drugi mąż]. — A. Stern: W obronie pp. F. i Wrocławskiego. *Skamander* 1923 nr 28. — [Albatros:] W. Zawistowski: Dookoła teatru. *Epoka* 1927 nr 1; T. Boy-Zeleński: Flirt z Melpomeną. *Wieczór siódmy*. Wwa 1928, wyd. nast. Wwa 1964. — Ramifał: Dwa pióra w jednym. (O epoce pisarskiej M.F. i K. Dunin-Markiewicza). *Dz. Pozn.* 1930 nr 249. — [Dzieło Piotra Chlebnego:] J. Rembelski: Nowelista w wolnych chwilach. *Kron. Pol. i Świata* 1938 nr 34; J.A. Hertz: Dzieło pięknego talentu. *Świat* 1939 nr 18. — [Uśmiechy lat minionych:] A. Zejman *Poglądy* 1963 nr 6; J. Dziarnowska: Relikty przeszłości. *Nowe Książ.* 1970 nr 10; T. Klak: Uśmiechy lat. *Kamena* 1970 nr 11. — W. Kaspiński: Cholerny świat — ale ciekawy. *Nowe Książ.* 1973 nr 22 [rec.: Cholerny świat]. — [W. Natanson:] W.N.: Trzej komediopisarze. *Twórczość* 1973 nr 3. — J.B. Nyceck: M.F. W tegoż: Ludzie i książki. Płock 1983.

E.G.

FIJAS Zygmunt

1910-1985

Pseud.: Cezary Ćwiej; Migdałek; Yes; Ygrek; Z.F.

Prozaik, poeta, satyryk.

Urodzony 26 czerwca 1910 w Nowym Sączu; syn Wojciecha Fijasa, murarza, i Urszuli z domu Ćwik. Uczył się w Gimnazjum Klasycznym im. J. Długosza w Nowym Sączu. W 1929 zdał maturę i rozpoczął studia na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (studiów nie ukończył z powodu trudności materialnych). W 1930-31 był członkiem Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej. W 1931-34 należał do grupy literatów zorganizowanych w Gromadzie „Łom”. Debiutował w 1933 recenzją „Śpiewający lazzarone” (dot. tomu T. Giewonta-Szczecińskiego: „Ziemia śpiewająca”), drukowaną w *Głosie Podhala* (nr 33) oraz jako prozaik nowelą „Jak doktor Łukasz znalazł definicję szczęścia w Medykowej Winiarni”, ogłoszoną w *Kurierze Literacko-Naukowym* (nr 41). Z pismem *Głos Podhala* współpracował do 1936. Jako członek Legionu

Młodych-Lewica brał w 1937 udział w studenckiej akcji protestacyjnej przeciw wpływom prawicowym w Bratniaku — blokadzie I Domu Akademickiego w Krakowie; współredagował kilka numerów pismka *Blokadol*. W tymże roku wszedł w skład kolegium redakcyjnego miesięcznika *Nasz Wyrzaz*, w którym do 1939 publikował prozę i artykuły. Współdziałał z grupą pisma *Nowy Ustrój* i *Albo-albo*. W czasie okupacji niemieckiej przebywał kolejno w Nowym Sączu, Krakowie, a od 1942 na wsi w powiecie proszowskim. W styczniu 1945 powrócił do Krakowa. Został członkiem ZZLP (następnie ZLP). Nawiązał współpracę z pismami: *Naprzód*, *Odrodzenie*, *Przechrój*, a od 1946 z pismami: *Różgi* (do 1947) i *Szpilki* (do 1968). W 1946 otrzymał nagrodę literacką województwa krakowskiego. W tymże roku zamieszkał na stałe w Łodzi. Ogłaszał liczne utwory satyryczne na łamach pism łódzkich: *Dziennik Łódzki* (1951-53 i 1964-67), *Kronika* (1955-57), *Odgłosy* (1958-72, 1975, 1980; tu w 1958-60 stała rubryka satyryczna pt. „Lunapark” oraz felietony, m.in. w cyklu: „Ambona satyryka”, za które w 1960 otrzymał nagrodę specjalną pisma). Od 1957 współpracował z tygodnikiem *Karuzela* (tu aforyzmy i felietony w stałej rubryce pt. „Bez piątej kleпки”, w 1967-70 wiele utworów satyrycznych; też pod pseud. Cezary Ćwiej). Zmarł tragicznie w pożarze 26 lutego 1985 w Łodzi.

TWÓRCZOŚĆ

1. Portret z sera. [Satyry]. Wwa: Czyt. 1954, 169 s. Wyd. 2 tamże 1958.

Zawiera utwory satyryczne w cyklach: Lata 1945-1947; Lata 1947-1950; Lata 1951-1953; Przekłady z nogi na nogę.

2. Czarny Matwiej albo dziś wieczorem strzelano ... (Opera zbójcka). [Libretto operetki]. *Odgłosy* 1958 nr 18-22, 24.

3. O szkodliwości kominów. [Satyry]. Łódź: WŁ 1964, 263 s.

Zawiera utwory satyryczne w cyklach: Pięte przez dziesiąte; Kazania na niedziele i święta; Z księgi urlopowej; Próbkę bez wartości.

4. Z notatnika prowincjusza. [Proza poetycka]. Wwa: Czyt. 1966, 136 s.

5. Twarzą do tyłu. [Satyry]. Łódź: WŁ 1970, 270 s.

Zawiera utwory satyryczne w cyklach: Wszystko o miłości; Tylko dla poważnych; Trzy po trzy; Karykatury, pastisze, parafrazy; Ni w pięć, ni w dziewięć oraz fraszki.

6. W krainie majaczeń. Grotesk. [Miniatury literackie]. Wwa: Czyt. 1972, 108 s. Przedr. zob. poz. 7.

Zawiera cykle: Cztery pory roku; Cztery wiosenne notatki prozą; Kartki z podróży do krainy majaczeń; Tryptyk makabryczny; Trochę mitologii; Pół serio, pół żartem; Grotesk dla poważnych i niepoważnych; Epilog bez happy endu.

7. Tylko dla poważnych. [Satyry i miniatury literackie]. Wybór i posł.: M.M. Szargan. Łódź: WŁ 1986, 376 s.

Zawiera wybór utworów z tomów poz. 1, 3-5, przedr. w całości tomu poz. 6, w cyklach: W krainie majaceń. Groteski, Z notatnika prowincjusza; Przekłady z nogi na nogę; I rybka, i pipka, — oraz: J. Huszcza: O Autorze z okazji jubileuszu.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1956, 1966. — SWPP 1.
[Portret z sera:] J. Miller: Dwójka ze schematyzmu. *Łódź Lit.* 1954 nr z XI/XII; J. Huszcza: O satyrze. *Twórczość* 1955 nr 4, przedr. w wersji rozszerz. w tegoż: *Opowieści w czarnych ramkach*. Łódź 1979. — T. Giegień: Filozof w przebraniu kominiarza. *Odgłosy* 1965 nr 9 [rec.]. O szkodliwości komińców. — M. Ostoja Ochocki: Prowincja Z.F. *Odgłosy* 1967 nr 14 [rec.]. Z notatnika prowincjusza. — W Natanson: Bogate żniwo Z.F. *Odgłosy* 1970 nr 36 [rec.]. Twarzą do tyłu. — K. Drzewiecki: Słownik pisarzy łódzkich: Z. F. *Odgłosy* 1974 nr 49. — J.B. Ożóg: Z.F. W tegoż: Jak świętych obcowanie. *Wwa* 1978. — J. Huszcza: Siemdziesiątka? Ano tak ... *Odgłosy* 1980 nr 26, przedr. pt. O Autorze z okazji jubileuszu. — E. Iwanicki: Dobrotliwy prześmiewca. *Odgłosy* 1987 [rec.]. Tylko dla poważnych.

A.H.

FIK Ignacy 1904-1942

Pseud.: Feak, I.F., I.G., Ignacy F.; Ignacy Gojan; Sach.
Krytyk literacki, historyk literatury, poeta, publicysta.

Urodzony 4 kwietnia 1904 w Przeciszowie pod Wadowicami; syn Macieja Fika, robotnika budowlanego, i Pauliny z Kluzków; ojciec Marty Fik, teatrologa i krytyka teatralnego. Uczęszczał do gimnazjum w Wadowicach, a następnie od 1915 kontynuował naukę w Gimnazjum im. Jana Sobieskiego w Krakowie. W tym okresie zaczął pisać wiersze (nie opublikowane). Od 1918 działał w ZHP; był autorem tekstów pieśni harcerskich. W 1920 brał ochotniczo udział w wojnie polsko-bolszewickiej. Po zdaniu matury w 1923 studiował polonistykę i filozofię na Uniwersytecie Jagiellońskim. Działał w tym czasie w Wolnym Harcerstwie, współpracował z piśmie *Plomienie*. Wykluczony z tej organizacji w 1924 (za zbyt radykalne poglądy), należał do projektodawców Związku Pionierów, lewicowej organizacji młodzieżowej, i współdziałał w przygotowaniu pisma *Pionier*. Aresztowany za tę działalność w 1925, przebywał przez kilka miesięcy w krakowskim więzieniu św. Michała. Po wyjściu na wolność kontynuował studia w Krakowie. Jednocześnie działał aktywnie w Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej „Życie”. W 1927/28 studiował na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Równocześnie podjął pracę w szkolnictwie: najpierw jako praktykant w Borszczowie (1927), a następnie w 1928/29 uczył języka polskiego, łaciny i propedeutyki filozofii w Gimnazjum im. H. Kołłątaja w Pińczowie. Po odbyciu rocznej służby wojskowej w Cieszynie i Biedrusku przyjął posadę nauczyciela w Brzeżanach, a od 1930/31 w Prywat-

nym Gimnazjum i Liceum Koedukacyjnym im. S. Konarskiego w Oświęcimiu. W 1932 uzyskał dyplom nauczyciela szkół średnich. Kontynuował działalność polityczną i społeczną; począwszy od lat trzydziestych współpracował z OMTUR, przewodniczył zarządowi Towarzystwa Obrony Ziemi Zachodnich w Oświęcimiu, brał udział w pracy Związku Nauczycielstwa Szkół Wyższych i ZNP. W 1932 został przyjęty do ZZLP. Latem 1934 odbył podróż do Włoch. W tymże roku rozpoczął pracę krytyczną artykułem „O reportażu”, opublikowanym w *Gazecie Artystów* (nr 5). W następnych latach ogłaszał prace krytyczne i wiersze przede wszystkim w *Naszym Wyrzycie* (1936-39) i *Sygnalach* (1936-39), a także m.in. w *Miesięczniku Literatury i Sztuki* (1934/35-1935/36), *Okolicy Poetów* (1935-38), *Pionie* (1937-38), *Kamienie* (1938-39). W 1936 ożenił się z Heleną Moskwianką, nauczycielką i pisarką. W 1938 przeniósł się do Myśłowic, gdzie pracowała żona i zaczął uczyć w Gimnazjum im. T. Kościuszki. W 1937 był współzałożycielem Klubu Dyskusyjnego, a następnie Klubu Demokratycznego w Katowicach i w Krakowie; od 1938 wchodził w skład zarządu Klubu. Współpracował ze Spółdzielnią Wydawniczą „Czytelnik”. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał w Krakowie. Pracował początkowo w małej mleczarni, a potem odnowił kontakty z wydawnictwem „Czytelnik”, w 1940 został wybrany na członka rady nadzorczej, a następnie na członka zarządu. Uczył tajnie literatury i historii Polski pod pretekstem korespondencyjnych kursów handlowych. Kontynuował twórczość literacką, pisząc wiersze i nowele, zbierał materiały do monografii o Jakubie Jasińskim i Edwardzie Dembowskim, organizował także wieczory literackie. Równocześnie rozwijał konspiracyjną działalność polityczną (używając pseud. Andrzej i Wróblewski): był współzałożycielem grupy i czasopisma *R* (1939/40), przekształconych w 1940 w Grupę Komunistyczną „Polska Ludowa” i miesięcznik *Polska Ludowa*. Współredagował te czasopisma oraz ulotki agitacyjne organizacji, a wiosną 1942, wspólnie z jej kierownictwem, wszedł do pierwszego Komitetu Miejskiego PPR w Krakowie, w którym objął stanowisko sekretarza. Był również współredaktorem wydawanego przez Komitet pisma *Na front*, od lipca 1942 wychodzącego jako *Trybuna Ludowa*. Uczestniczył w tworzeniu Gwardii Ludowej. W nocy z 21 na 22 października 1942 został aresztowany przez gestapo i osadzony w więzieniu na Montelupich. Zginął rozstrzelany 26 listopada tegoż roku w Krakowie¹.

¹ M. Fazan (ŚISB) podaje datę aresztowania I.F. 22/23 lub 15 X 1942, a miejsce śmierci Kraków lub Krzesławice; A. Przygoński (SBDPRR) oraz Z. Bauer (*Życie Lit.* 1974 nr 27) wskazują jako miejsce śmierci Niepołomice lub więzienie na Montelupich w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Pieśni 6 Drużyny Harcerskiej w Krakowie. Ki-no bez ekranu. Kr.: 6 Drużyna Harcerska 1922, 16 s.

2. Uwagi nad językiem Cypriana Norwida. Kr.: Druk. W. L. Anczyc 1930, 89 s.

3. Kłamstwa lustra. [Wiersze]. Kr.: Gebethner i Wolff 1931 [antydat. 1932], 64 s.

4. Przemiany. [Wiersze]. Wwa: Dom Książki Pol. 1932, 86 s.

5. Dobra noc. [Powieść]. Powst. ok. 1933. Druk fragm. Podał do druku zbior. [Z. Bauer]. *Życie Lit.* 1974 nr 27.

Utwór wymieniany też pod innymi tyt.: Dialog w nocy; Dialog o miłości [inf.: M. Stepien: I.F. Wwa 1975; SISB (M. Fazan)]. Rkps w posiadaniu rodziny.

6. Przygoda własna Andrzeja. [Szkic powieściowy]. Powst. 1933.

Rkps w posiadaniu rodziny.

7. Powieść o prowincji. Powst. ok. 1934. Rkps. Inf.: M. Stepien: I.F. Wwa 1975.

8. Plakaty na murze. Poezje. Wwa: Gebethner i Wolff 1936, 79 s.

Zawiera cykl: Szczeliny świata; Poeta i świat; Fraszk.

9. O żywą treść demokracji. [Broszura polityczna]. Kat.: Klub Demokratyczny w Kat. 1938. Wyd. nast. uzup. art.: Dlaczego jestem demokratą? Wwa: KiW 1957, 46 s.; wyd. 2 [!] Wwa: LSW 1988.

10. Rodowód społeczny literatury polskiej. [Opracowanie historycznoliterackie]. Kr.: Spółdz. Wydawn. „Czytelnik” 1938, 141 s. Wyd. 2 ze słowem wstępnym K. Koźniewskiego. Kr.: Czyt. 1946. Por. poz. 11. Przedr. zob. poz. 14.

Przełt. czes. Socjalni rodokmen polské literatury. [Przełt.] E. Sojka. Praha 1948.

11. [Dwadzieścia] 20 lat literatury polskiej (1918-1938). Cz. 2 Rodowodu społecznego literatury polskiej. Kr.: Spółdz. Wydawn. „Czytelnik” 1939, 172 s. Wyd. 2 z posł. H. Markiewicza. Kr.: Placówka [1949]. Por. poz. 10. Przedr. zob. poz. 14.

Książka skonfiskowana 13 V 1939 przez Sąd Okręgowy w Krakowie.

12. Przymierze. [Wiersze]. Kr.: [Nakł. autora] 1940, [56] k.

Wyd. konspir.

13. Wiersze. Wybrał i wstępem opatrzył A. Włodek. Wwa: PIW 1954, 91 s.

Zawiera wiersze z tomów poz. 3, 4, 8.

14. Wybór pism krytycznych. Oprac. i wstęp: A. Chruszczyński. Wwa: KiW 1961, XXXVI, 576 s. Wyd. 2 tamże 1979.

Zawiera: Artykuły teoretyczne i programowe; O reportażu; Na temat tematu; O literaturę pacyfistyczną; Jak powstaje wiersz.

Produkcja i konsumpcja kultury; Rzeczywistość sztuki; Poezjo, precz, jesteście tyranem!; Obrona tendencji; Racje racjonalizmu; Dzieło sztuki jako budowa; Awangarda i awangardziści; Momenty statyczne i kinetyczne w wierszu; Granice irracjonalnego w poezji; Moralność i sztuka; Sprawy elementarne; Mitologia mitu; Czas artystyczny. — Recenzje i polemiki. Programat profesora Piniego [dot.: C. Norwid; Dzieła. Red. i wstęp: T. Pini. Wwa 1934]; Literatura choromaniaków [dot. literatury awangardowej]; Zmory [E. Zegadłowicz]; W sprawie autentyczności; Cień Parakleta [dot. J. Brauna]; Twarz nowej wsi [dot.: W. Kowalski; W Grzmiącej, L. Kruczkowski; Pawie pióra, W. Wasilewska; Ojczyzna]; Historie żywotów darennych [rec.: A., J. Kowalscy; Gruceł]; Człowiek na równi pochyłej [rec.: L. Kruczkowski; Sidlal]; Nic się nie dzieje [rec.: *Rocz. Lit.* 1936]; W „szarym domu” [rec.: W. Wiskowski]; Przepraszam, że żyję, M. Czuchnowski; Cynk; Ludzie marginesu [rec.: S. Piasecki; Kochanek Wielkiej Niedźwiedzicy]; Myny trudne i miny łatwe. (Uwagi na marginesie książki Gombrowicza: *Ferdynand*); Koniec epoki [rec.: T. Parnicki; Aecjusz, ostatni Rzymianin, A. Strug; Miliardy]; Wiesz i polityka [rec.: M. Czuchnowski; Pieniądz]; Bąkanie [dot. W. Bąka]; Nie zapomnijmy o „Beniaminku” [dot.: K. Irzykowski; Beniaminek]; Co za czasy! [dot.: B. Schulz; Sanatorium pod klepsydrą]; O metaforze; Krytyk czy recenzent [rec.: K. Czachowski; Najnowsza polska twórczość literacka 1935-1937]; Grzech anielstwa. (Na przykładzie Czesława Miłosza); Klasycy zarejestrowani [polem. z: K. Czachowski; Najnowsza polska twórczość literacka 1935-1937]; Z problematyki powieści katolickiej; Prawo nocy [rec.: J. Andrzejewski; Ład serca]; Linie podziału w literaturze; W sprawie uprawnień krytyki [polem. z: M. Chmielowcem, dot.: J. Andrzejewski; Ład serca]; Światopogląd recenzenta. — Napaści osobiste [Wiersze]. — Rodowód społeczny literatury polskiej [poz. 10]. — 20 lat literatury polskiej (1918-1938). Cz. 2 Rodowodu społecznego literatury polskiej [poz. 11].

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PP (H. Filipkowska). — LP (A. Z. Makowiecki). — PSB (red.). — SISB (M. Fazan). — SBDPRR (A. Przygoński).

[Uwagi nad językiem Cypriana Norwida]; S. Cywiński. *Pam. Lit.* 1930 s. 715-718; A. Obrębska. *Jez. Pol.* 1931 nr 1. — [P. Hoffman] M. Jordan; U: źródół społeczny literatury polskiej. *Epoka* 1938 nr 25 [rec.: Rodowód społeczny literatury polskiej]. — M. Chmielowiec; W dwudziestolecie. *Nasz Wyraz* 1939 nr 2, polem. H. Wielowiejska; W poszukiwaniu rodowodu. *Tamże* 1939 nr 2 [rec.: Dwadzieścia lat literatury polskiej]. — J. Szykowski; I.F. *Pam. Lit.* 1946 z. 1/2. — J. Sieradzki; „Za prawdę muszę być gotów oddać życie...” *Odrodzenie* 1946 nr 43. — A. Włodek; O I.F. *Życie Lit.* 1954 nr 17. — A. Chruszczyński; O I.F. (W czternastą rocznicę śmierci). *Twórczość* 1956 nr 11. — A. Chruszczyński; Przypominamy I.F. *Polonistyka* 1957 nr 5. — J. Z. Bialek; Z działalności krytycznoliterackiej I.F. *Rocz. Nauk-Dydak. WSP w Krak. Pr. Hist.-Lit.* 1961. — M. Stepien; Program literacki I.F. *Ruch Lit.* 1962 nr 3. — V.A. Chorev; O literaturoj programie I.F. *Kratkije Soobščeniija Instituta Slawjanovedeniija AN SSSR*, Moskwa 1964 t. 42. — W. Sadkowski; Kim był I.F.? *Kultura* 1964 nr 16. — St.R. Dobrowolski; Nad zapiskami I.F. *Mies. Lit.* 1970 nr 5 [przełt. treści nie publikowanego dziennika I.F. z l. 1933-1942]. — J. Żurek; „Przyspieszyć czas światu”. *Kultura* 1971 nr 10. — A. Chruszczyński; Rodowód. *Tyg. Kult.* 1972 nr 48. — S. Kuszewski; Program literacki I.F. *Mies. Lit.* 1972 nr 8. — Z. Bauer; I.F. *Życie Lit.* 1974 nr 10. — Bohaterowie hufca. Ignacy Fik i Mieczysław Lewiński. Kr.: ZHP Komenda Hufca Kraków-Krowodrza 1974, 73 s. — M. Stepien; Ze stanowiska lewicowca. Kraków 1974 passim. — M. Stepien; Ignacy Fik 1904-1942. Wwa: PWN 1975, 31 s. — J. Szczańwiej; Ciosy. Z lat walki 1939-1945. T. 2. Wwa 1975 passim. — J.S. Ossowski; Właściwa krytyka jest tylko walcząca. *Student* 1977 nr 25/26. — A. Chruszczyński; Droga do encyklopedii. *Literatura* 1978 nr 8. — M. Stepien; I.F. — czytany dzisiaj. *Zdanie* 1978 nr 4. — K. Wozniakowski; Lewicowa proza międzywojenna w oczach I.F. *Zdanie* 1979 nr 1. — W. Wójcik; I.F. kryteria ocen

literatury. *Poglądy* 1979 nr 22. — R. Wawrykiewicz: I.F. poglądy na kulturę międzywojenną: Problematyka mitu w pismach krytycznych I.F. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Rzesz* 1981 nr 70. — A. Nowak: Żywe tradycje: I.F. *Argumenty* 1983 nr 40. — R. Wawrykiewicz: I.F. od strony mało znanej. *Zdanie* 1983 nr 11/12, polem.: T. Hołuj, *Zdanie* 1984 nr 1 [dot. ułożenia I.F. z bohaterem powieści T. Hołuja: Osoba]. — W. Kaczochar: Inspiracje marksistowskie w filozofii kultury w Polsce: Wwa 1984, passim. — R. Wawrykiewicz: „Niepodległość — syntetyczna idea Polaków”. (Rola tradycji w życiu społecznym i historii kulturalnej w ujęciu I.F.). *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Krak.* 1985 nr 95. — W. Kaczochar: Filozofia demokracji I.F. *Stud. Filoz.* 1986 nr 8. — B. Truchlińska: Racjonalizm I.F. *Argumenty* 1986 nr 1.

B.T.

FIK Marta ur. 1937

Pełna forma nazwiska: Fik-Augustyniak.
Pseud.: Joanna Lerska; m.F.; M.F.; mf; (mf); MF.
Teatrológ, krytyk teatralny.

Urodzona 9 maja 1937 w Krakowie; córka Ignacego Fika, krytyka literackiego, publicyisty, nauczyciela, i Heleny Moskwianki, pisarki, nauczycielki. Uczęszczała do Gimnazjum im. J. Joteyki w Krakowie. Po zdaniu matury w 1954 rozpoczęła studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim (UW); w 1956 uzyskała magisterium; na tejże uczelni studiowała w 1958-62 historię sztuki. W 1959-63 pracowała w Departamencie Wydawnictw Ministerstwa Kultury i Sztuki. Debiutowała w 1961 recenzją powieści G. Macinnesa pt. „Zupełnie początkujący”, wydrukowaną w *Nowych Książkach* (nr 23); z pismem tym współpracowała jako krytyk do 1968. W 1963 wyszła za mąż za Bogdaną Augustyniaką, reżysera teatralnego. Od tegoż roku była doktorantką w Instytucie Badań Literackich (IBL) PAN; stopień doktora otrzymała w 1967 na podstawie pracy „Tak zwane dramaty mistyczne Słowackiego na scenach polskich na tle tradycji teatralnej”, której promotorem był prof. Stefan Żółkiewski. W sezonie 1967/68 była sekretarzem literackim Teatru Narodowego w Warszawie. W 1967-71 pracowała w redakcji teatraliów Państwowego Instytutu Wydawniczego. W tym okresie zaczęła również uprawiać krytykę teatralną, drukując recenzje i artykuły w *Tygodniku Kulturalnym* (1967-71), *Teatrze* (1968-72; tu także kierownik działu), *Le Théâtre en Pologne* (1970-81), *Twórczości* (1970-81), *Kulturze* (1973-74; tu również kierownik działu teatru), *Polityce* (1974-79). W 1972-74 pełniła funkcję kierownika literackiego w Teatrze im. L. Kruczkowskiego w Zielonej Górze. Od 1974 prowadziła wykłady z zakresu wiedzy o teatrze: w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego (1974/75-1975/76, 1984/85-1987/88), w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej (PWST) w Krakowie (1975/76), w PWST w Warszawie (1976/77-1983/84 i od 1987; w 1981/82-1983/84 dziekan Wydziału Wiedzy o Teatrze). Od 1975 by-

ła członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Szkice i artykuły nt. współczesnego teatru polskiego zamieszczała po 1981 w czasopismach wydawanych poza cenzurą: *Nowy Zapis* (1983-84 członek redakcji), *Kultura Niezależna* (1983-90 członek redakcji; pseud. Joanna Lerska), a także w *Twórczości* (w 1984-86 prowadziła stałe działy: „Na widnokręgu” oraz „Noty”). Habilitowała się w 1986 w IBL PAN na podstawie pracy „Trzydzieści pięć sezonów. Teatry dramatyczne w Polsce w latach 1944-1980”. W 1987 podjęła pracę w Instytucie Sztuki PAN jako kierownik Pracowni Teatru Współczesnego, od 1990 nadto Zakładu Współczesnej Kultury Artystycznej, a po jego likwidacji w 1992, Pracowni Teatru. W 1989 została członkiem Polskiego PEN Clubu, a także Komitetu Założycielskiego SPP, następnie SPP. Artykuły (także publicystyczne) zamieszcza m.in. w *Dialogu* (od 1989), *Tygodniku Literackim* (1990), *Pulsie* (od 1991). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Informator repertuarowy. Dla teatru amatorskiego. Wstęp i red.: T. Żeromski. *Noty*: M. Stępniońska. Wwa: CPARA 1960, 67 s.

2. Broszkiewicz. [Szkic]. Oprac. ... Wwa: Ag. Aut. 1971, 60 s.

3. „Reżyser ma pomysły ...”. [Wybór recenzji teatralnych]. Kr.: WL 1974, 286 s.
Dot. spektakli w teatrach pol. z l. 1968-1974.

4. Sezony teatralne. Szkice. Wwa: Czyt. 1977, 274 s.

Zawartość: Od autorki; Teatr przeciw dramatowi czyli walka o pozory; Gdzie pisać dramaty; Czy istnieje teatr literacki? Różewicz a teatr; Widzowie: ludzie czy butaforia?; Teatr bez literatury?; Legenda Schillera czy legenda legendy?; Romantyzm stałe życie? (Repertuar romantyczny w teatrze XX-lecia); Przymiotnik „narodowy” [Teatr Narodowy w Warszawie]; O zadowoleniu z siebie czyli próba diagnozy lo „Memoriale o stanie współczesnej dramaturgii polskiej”; Na przykład Bryll. (Na marginesie „Rzeczy listopadowej”); Mrozek zmieniony; Co to znaczy współczesny. (Z okazji Teatru Narodów w czerwcu 1975 roku w Warszawie); Swinarski czyli teatr; Za co kochamy Przybyszewską; Co to znaczy „Mrozek”; Mały przyczynek do dużych dyskusji [dot. współczesnego dramatu polskiego]; O przywracaniu wielkości [dot. Teatru Narodowego w Warszawie pod dyr. A. Hanuszkiewicz]; Kto robi teatr; Reżyser obiektywny? [J. Jarocki]; Aktor [dot. S. Jaracza]; Rzemieślnik [dot. K. Dejmkal]; O ograniczeniach „wierności sobie” [dot. E. Axera]; Klasyka już niewspółczesna. — Szkice drukowane w 1971-1976 w *Twórczości*.

5. Trzydzieści pięć sezonów. Teatry dramatyczne w Polsce w latach 1944-1979. Wwa: WAiF 1981, 524, [64] s.

Zawartość: Od autorki; Organizacja życia teatralnego; W poszukiwaniu daty granicznej; Teatr Polski Ludowej. Rozwój, struktura, instytucje współorganizujące; Szkolnictwo; Teatrologia; Czasopisma. Krytyka teatralna; Profile teatrow; Repertuar; Dramaturgia polska; Klasyka; Dramaturgia współczesna; Klasyka obca; Współczesność; Inscenizacja; Scenografia; Aktorzy; Teatr Osobny.

6. Przeciw, czyli za. [Szkice i recenzje teatralne]. Wwa: Czyt. 1983, 421 s.

Zawartość: Od autorki; Szkice: Tak jest, jak się państwu zda; O względności wszelkich racji, — oraz recenzje polskich przedstawień z l. 1973-1981.

7. Kultura polska po Jalcie. Kronika lat 1944-1981. London: Polonia 1989, XIX, 835 s. Wyd. nast. Wwa: NOWA 1991.

Nagroda kulturalna „Solidarności” za 1989 r.

8. Zamiast teatru. Wwa: Verba 1993, 291 s.

Zawiera szkice i recenzje teatr. z l. 1981-1991, m.in.: Dłaczego nie mamy „Święta Winkelrida”; Kogo grzebać i kiedy; Dramatopisarz a rzeczywistość [tekst z 1981]; W obronie słowa „nie”; Teatr Rzeczypospolitej, „Śmierć poety gdzieś daleko” [dot. Teatru Osmeo Dnia], Obalanie mitów; Tadeusz Miński przeciw polskim sojuszom; Dramatopisarz a rzeczywistość [tekst z 1986]; Dwa schyłki wieku; Do Teatru imienia Witkacego post scriptum; Patos i schizofrenia [dot.: S. Mrozek; Portret], Sława i infamia według profesora Korzeniewskiego [dot. M. Szejnert; Sława i infamia. Rozmowa z profesorem Bohdanem Korzeniewskim]; Nieprzekładalność [dot. N.R. Erdmanal; ... Albo nie być ...] [dot.: Komedianci. Rzecz o bojkocie. Paris 1988]; Jedność [dot. Z. Hübnera], Byt i świadomość; Ostatnia dekada: etyka i rzemiosło; Wafesa i salon warszawski [dot.: S. Mrozek; Alfa]; Ruchomy punkt odniesienia [dot. K. Puzyński].

Rozprawy i studia w czasopismach i książkach zbiorowych, m.in.: Uwagi o sezonie 1969-1970. *Alm. Sceny Pol. 1969/1970* 1971 s. 5-23. — Sezon krytyczny? *Alm. Sceny Pol. 1972/73* 1974 s. 5-19. — Teatr Tadeusza Różewicza. *Pam. Teatr.* 1974 nr 1 s. 3-16. — Kilkudziesięciu twórczych scenografów. W: Wprowadzenie do nauki o teatrze, T. 2. Wr. 1976 s. 509-520. — O inscenizacjach późnej dramaturgii Słowackiego. W: Juliusz Słowacki we współczesnym teatrze polskim. Kr. 1980. — Powstanie listopadowe w teatrze — historia czy preteksty. *Twórczość* 1980 nr 11 s. 94-114. — Inscenizacja i reżyseria w polskim teatrze po II wojnie światowej. W: Teatr w Polsce Ludowej. Wwa 1982 s. 67-99. — Teatr i życie. W: Teatr Nowy w Łodzi 1949-1979. Łódź 1983 s. 91-119. — Krytyk — teatr — rzeczywistość. (O kłopotach krytyki teatralnej). W: Badania nad krytyką literacką. Wr. 1984 s. 155-167. — Dejmek i losy pokolenia. *DIALOG* 1989 nr 2 s. 98-110, przedr. w: Sto lat sceny łódzkiej. Chotomów 1993 s. 57-77. — Teatr polskiego Października. *Dialog* 1989 nr 6 s. 85-96. — Hübnera teatry z twarzą. *Dialog* 1990 nr 1 s. 93-105. — Dwa zjazdy. *Arka* 1991 nr 32 s. 92-101. — Marzec '68. Za kogo się wstydzimy? *Puls* 1991 nr 50 s. 83-99. — Czy warto pisać o socrealizmie. *Puls* 1992 nr 59 s. 87-97. — Kilkanaście miesięcy z życia cenzury 1970-1971. *Dialog* 1992 nr 8 s. 134-145. — Przepaszam, że jestem inteligentem. *Puls* 1992 nr 57 s. 17-27. — Remanent owoców zakazanych. *Puls* 1992 nr 3 s. 87-105. — Nowomowa na wolności. *Dialog* 1993 nr 8 s. 58-65. — Shakespeare w teatrze aluzji. W: Od Shakespeare'a do Szekspira.

Gdańsk 1993 s. 232-245. — Wirus socrealizmu. *Puls* 1993 nr 60 s. 82-91.

Prace redakcyjne

1. K. Swinarski: Wierność wobec zmienności. Wstęp ... Wybór i oprac.: ..., J. Sieradzki. Wwa: WAiF 1988, 282 s.

2. Przeciw konwencjom. Antologia tekstów o teatrze polskim i obcym od Antoine'a po czasy współczesne (1887-1990). Wybór tekstów, redakcja i komentarze [oraz wstęp] ... Wwa: Wydawn. Krąg 1994, 374 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1981. — PP (A. Szalagan). [Sezony teatralne:] M. Jodłowski: Sztuka otwierania, sztuka otwarta. *Odra* 1978 nr 10; E. Morawiec: Próby i granice przybliżeń. *Twórczość* 1978 nr 5; J. Degler. *Rocz. Lit.* 1977 wyd. 1980. — [Trzydzieści pięć sezonów:] A.W. Kral: M.F. synteza powojennego teatru. *Teatr* 1983 nr 3; T. Nyczek: „Trzydzieści pięć sezonów” M.F. *Dialog* 1983 nr 3; J. Sieradzki: Zagłaskać M.F. *Dialog* 1983 nr 5. — [Kultura polska po Jalcie:] A. Romanowski: Summa Peerelu. *Polityka Pol.* 1990 nr 2; M. Szpakowska: O czym fakty milczą. [K. Gebert] D. Warszawski: Kultura w jatańskiej pułapce. *Dialog* 1990 nr 10; S. Burkot. *Ruch Lit.* 1991 nr 1/2. — [Zamiast teatru:] J. Ciechowicz: Zeittheater. *Tytuł* 1993 nr 2; A. Schiller: Krytyk na barykadzie. *Ex Libris* (dod. *Życia Warsz.*) 1993 nr 39.

A.Sz.

FILIPOWICZ Kornel
1913-1990

Krypt.: K.F.
Powieściopisarz, nowelista.

Urodzony 27 października 1913 w Tarnopolu, w rodzinie urzędniczej; syn Karola Filipowicza i Stanisławy z domu Futyma. Ukończył gimnazjum matematyczno-przyrodnicze w Gieszyńcu. Od 1933 studiował biologię na Uniwersytecie Jagiellońskim. Był członkiem Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej. W 1934-38 należał do Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom. Debiutował w 1934 opowiadaniem „Zapalniczka”, ogłoszonym w *Zaraniu Śląskim* (nr 3); z pismem tym współpracował następnie do 1937. W 1936-39 wraz z Heleną Wielowiejską i Władysławem Bodnickim był członkiem komitetu redakcyjnego miesięcznika *Nasz Wyraz*. Po wybuchu II wojny światowej brał udział w kampanii wrześniowej. Wzięty do niewoli, zbiegł w ostatnich dniach września 1939. W czasie okupacji niemieckiej pracował od marca 1940 do czerwca 1941 jako urzędnik w kamieniołomach w Zagnańsku pod Kielcami, następnie w Krakowie w antykwariacie i w biurze budowlanym. Brał udział w działalności konspiracyjnej, współpracując z Grupą Komunistyczną „Polska Ludowa”, zorganizowaną przez Ignacego Fika. Kontynuował twórczość literacką, pisząc wiersze i ogłaszając je konspiracyjnie. Aresztowany przez gestapo w kwietniu 1944, był przetrzymywany w

więzieniu na Montelupich w Krakowie, a następnie w obozach Gross-Rosen i Oranienburg. Po wyzwoleniu w 1945 powrócił do Krakowa i podjął pracę literacką. W tymże roku ożenił się z Marią Jarema, malarką (zmarła w 1958). Pracował krótko w Rozgłośni Krakowskiej Polskiego Radia jako recenzent. W 1948 otrzymał nagrodę literacką m. Krakowa. Współpracował z licznymi czasopismami, m.in. z *Odrodzeniem* (1944-49), *Dziennikiem Literackim* (1947-50), *Życiem Literackim* (1951-72), *Więściami* (1957-63), *Tygodnikiem Powszechnym* (od 1968), *Odra* (od 1974). W 1964 ożenił się z Marią Próchnicką, historykiem sztuki. W tymże roku został członkiem Polskiego PEN Clubu. Za twórczość literacką otrzymał nagrodę Ministra Kultury i Sztuki II stopnia (1965) i I stopnia (1975) oraz nagrodę literacką *Odry* (1973). Od 1975 był członkiem zarządu Oddziału Krakowskiego ZLP, a od 1980 jego wiceprezesem. W grudniu 1975 należał do sygnatariuszy „Memoriału 59” wyrażającego protest przeciw projektowanym zmianom w Konstytucji PRL. Był członkiem działającego nieoficjalnie Towarzystwa Kursów Naukowych. Publikował w wydawnictwach ukazujących się poza zasięgiem cenzury, m.in. w *Zapisie* (od 1977). W 1981 był współzałożycielem, następnie zastępcą redaktora naczelnego miesięcznika *Pismo*; po jego zawieszeniu przez władze w grudniu 1981 był uczestnikiem mówionego miesięcznika *NaGłos*. W 1989 należał do współzałożycieli SPP i był pierwszym prezesem Oddziału Krakowskiego. W tymże roku otrzymał nagrodę im. S. Vincenza. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1955), Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1963). Zmarł 28 lutego 1990 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Mijani. [Wiersze. Ilustr. M. Jarema]. Kr.: [Nakł. autora] 1943, [10] k. Wyd. 2 rozszerz. Kr.: 1944, 14 k.

Wyd. konspir.; druk. anonim.

2. Krajobraz niewzruszony. Opowiadania. [Wwa:] Czyt. 1947, 209 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1948, wyd. 3 zmien. 1956.

Zawartość: Śnieg; Spotkanie w dewonie; Kłamstwo; Krajobraz, który przeżył śmierć; Zwycięstwo; Złoty krzyż; Książę Galicyn; Dom nad rzeką; Chleb oddany; Ballada; Droga powrotna. W wyd. 3 pominięto opowiadanie: Kłamstwo, dodano: W złą pogodę.

3. Nauka o ziemi ojczystej. Powieść. Wwa: Czyt. T. 1. Księżyc nad Nidą. 1950, 211 s. Wyd. 2 tamże 1955.

T. 2. Błękitny zeszyt. 1955, 286 s.

Przekł. czes. t. 1-2; Modrý sešit. [Przeł.] I.R. Burian. Praha 1959.

4. Profile moich przyjaciół. [Opowiadania]. Kr.: WL 1954, 214 s. Wyd. 2 poszerz. tamże 1958.

Zawartość: Feliks; Klementyna; Bazyli; Kali; Wiktor; Ryszard; Władysław; Michał; Henryk; Czesław; Jan; Zygmunt. – W wyd. 2 nadto: Ernest; Stanisław; Ludwik.

5. Niepokój młodego serca. [Powieść]. Kr.: WL. [T. 1]. Ulica Gołębia. 1955, 319 s.

[T. 2]. Jutro znów wojna. 1958, 197 s.

Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Czyt. 1966, 606 s., wyd. 3 pt. Ulica Gołębia tamże 1978.

6. Po burzy. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1956, 181 s. Wyd. 2 poszerz. tamże 1959.

Zawartość: Trzy kobiety z obozu [por. poz. 7]; Mina; Ucieczka do Nowej Huty. – W wyd. 2 ponadto: Gość z innego świata.

7. Trzy kobiety. Scenariusz filmowy wg opowiadania „Trzy kobiety z obozu”. [Współaut.:] T. Różewicz. Ekran. 1957. Por. poz. 6.

8. Ciemność i światło. [Opowiadania]. Kr.: WL 1959, 158 s.

Zawartość: Ciemność i światło; Mieszkanie; Adela; Zabić jeleń; Pylek w oku; Niech nie wie lewica ...; Przed końcem wojny; Pensjonat „Pod Złotą Różą”; Człowiek, który nienawidził ojczyzny; Spokojne popołudnie.

Adapt. tv opowiadania Pylek w oku; Adapt. J. Wójcik. TV 1980.

9. Biały ptak. [Opowiadania]. Kr.: WL 1960, 123 s.

Zawartość: Srebrna łyżka; Mamy Polskę; Jutro także będzie dzień; Dlaczego ojciec wacha miętę; Biały ptak; Ziemia obciana; Suchy piorun; Fortepian; Pistolet; Ja ciebie nie Kocham; Zaćmienie słońca.

10. Romans prowincjonalny. [Powieść]. Kr.: WL 1960, 101 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1962, wyd. 3 1964, wyd. 4 1970. Przedr. zob. poz. 27. Por. poz. 31.

Przekł.: bułg.: Provinciolen romans. Wyd. łączne z poz. 19 pt. Provinciolen romans; Gradinata na gospodin Niabke. [Przeł.] V. Popova. Sofija 1968, – lotew.: Provincien romans. [Przeł.] I. Birzvalka. W: ...; Mikroromāni Rīgā 1974, – niem.: Provinzielle Romanze. [Przeł.] K. Staemmler. W: ...; Männer sind wie Kinder. Hamburg 1969, – ros.: Provinciálny roman. [Przeł.] N. Podolskaja. W: ...; Mikroromany. Moskva 1972, – rum.: Aventura provincială. [Przeł.] I. Petrica. Wyd. łączne z poz. 16 pt. Prizonierul și fata. București 1980, – serb.-chorw.: Provinzijska ljubov. Wyd. łączne z poz. 16 pt. Provinzijska ljubov; Zarobljenik i djevojka. [Przeł.] P. Vujičić. Sarajevo 1966, – ukr.: Provincijnij roman. [Przeł.] J. Lytvynenko. Wyd. łączne z poz. 19 pt. Sad pana Ničke; Provincijnij roman. Kijv 1975.

Adapt. film.: Z. Hübner. TV 1969.

11. Pamiętnik antybohatera. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1961, 94 s. Wyd. 2 tamże 1964. Przedr. zob. poz. 27. Por. poz. 18.

Przekł.: czes.: Antihrdina. [Przeł.] J. Vlašek. W: ...; Go je v člověku. Praha 1974, – estoń.: Antikangelase päevik. [Przeł.] N. Kaplinski. Tallinn 1966, – niem.: Tagebuch eines Antihelden. [Przeł.] J. Hahn. München 1964, – ros.: Dnevnik antigeraja. [Przeł.] F. Svetov. Moskva 1966; Dnevnik antigeraja. [Przeł.] M. Ignatov. W: ...; Mikroromany. Moskva 1972.

12. Miejsce na ziemi. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] T. Różewicz. Ekran. 1960.

13. Głos z tamtego świata. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] T. Różewicz. Ekran. 1962.

14. Światło każdego dnia. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1962, 321 s.

Zawiera utwory z poz. 2: Śnieg; Krajobraz, który przeżył śmierć; Zwycięstwo; Chleb oddany; Dom nad rzeką, — z poz. 4: Feliks; Ernest; Bazyli; Klementyna; Wiktor; Ludwik, — z poz. 6: Gość z innego świata, — z poz. 8: Niech nie wie lewica; Przed końcem wojny; Człowiek, który nienawidził ojczyzny; Mieszkanie; Spokojne popołudnie, — z poz. 9: Srebrna łyżka; Jutro także będzie dzień; Biały ptak; Ziemia obiecana; Fortepian; Zaćmienie słońca.

15. Mój przyjaciel i ryby. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1963, 126 s.

Zawartość: O świecie; Mój przyjaciel i ryby; Litość — uczucie niepotrzebne; Trzy dni deszczu; Po trzydziestu latach; Sum; Kobieta czeka; Wielki losos; W dolinie rzeki.

16. Jeniec i dziewczyna. [Powieść]. Kr.: WL 1964, 125 s. Wyd. 2 tamże 1965. Przedr. zob. poz. 27.

Przekł.: czes.: Zajatec a dívka. [Przel.] J. Vlašek. Praha 1966, — estoń.: Vang ja tüdruk. [Przel.] N. Kaplinski. W.: ... Kolm mikroromaani. Tallinn 1975, — litew.: Gūsteknis un meitene. [Przel.] I. Birzvalka. W.: ... Mikroromāni. Rīgā 1974, — niem.: Der Gefangene und das Mädchen. [Przel.] K. Stemmeler. W.: ... Männer sind wie Kinder. Hamburg 1969, — ros.: Plennik i devuşka. [Przel.] M. Ignatov. W.: ... Mikroromany. Moskva 1972, — rum.: Prizonierul şi fata. [Przel.] I. Petică. Bucureşti 1980, — serb.-chorw.: Zarobljenik i djevojka. [Przel.] P. Vujičić. zob. poz. 10.

17. Opowiadania wybrane. Kr.: WL 1964, 440 s. Wyd. 2 tamże 1968.

Zawiera utwory z poz. 2 [z wyjątkiem: Kłamstwo; Książę Galicyi; Dom nad rzeką; Chleb oddany; Droga powrotna], — z poz. 4: Wiktor; Ryszard; Władysław; Henryk; Czesław; Ernest; Ludwik, — z poz. 8 [z wyjątkiem: Mieszkanie; Adela; Przed końcem wojny; Pensionat „Pod Złotą Różą”], — z poz. 9 [z wyjątkiem: Srebrna łyżka; Jutro także będzie dzień; Ziemia obiecana], — z poz. 15 [z wyjątkiem: Litość — uczucie niepotrzebne; Trzy dni deszczu], — oraz: Biała ręka; Doxa; Fortepian; Mój ojciec milczy. — W wyd. 2 bez zgody autora pominięto opowiadanie: Krajobraz, który przeżył śmierć [z poz. 2].

18. Pamiętnik antybohatera. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Gorzów, T. im. J. Osterwy 1964.

Adapt. powieści zob. poz. 11.

19. Ogród pana Nietschke. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1965, 143 s. Wyd. 2 tamże 1967. Przedr. zob. poz. 27.

Przekł.: bułg.: Gospodin Ničke. Wyd. łączne z poz. 10 pt. Provincialen romans; Gospodin Ničke. [Przel.] V. Popova. Sofia 1968, — czes.: Zahrádka pana Nietschka. [Przel.] J. Vlašek. Praha 1969, — estoń.: Härra Nietschke aed. [Przel.] N. Kaplinski. W.: ... Kolm mikroromaani. Tallinn 1975, — litew.: Pono Nyčkes sodas. Wyd. łączne z poz. 21 pt. Vyras tai kaip vaikas; Pono Nyčkes sodas. [Przel.] A. Antanavičius. Vilnius 1971, — litew.: Ničkes kungas dārzs. [Przel.] I. Birzvalka. W.: ... Mikroromāni. Rīgā 1974, — łyżycycki: Zahrádka knjeza Nietschke. [Przel.] B. Budar. Budyšin 1968, — niem.: Der Garten des Herrn Nietschke. [Przel.] H. Olshowsky. Berlin 1968, wyd. 2 1971, — ros.: Sad gospodina Ničke. [Przel.] V. Borisov. W.: ... Mikroromany. Moskva 1972, — serb.: Vrt gospodina Ničkea. [Przel.] P. Vujičić. Beograd 1970, — ukr.: Sad pana Ničke. [Przel.] M. Durkevych. zob. poz. 10, — węgier.: Nietschke úr kertje. [Przel.] B. Murányi. Budapest 1969.

20. Piekło i niebo. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] T. Różewicz. Ekran. 1966.

21. Mężczyzna jak dziecko. [Powieść]. Kr.: WL 1967, 191 s. Przedr. zob. poz. 27.

Przekł.: estoń.: Mees nagu laps. [Przel.] R. Karema. W.: ... Kolm mikroromaani. Tallinn 1975, — litew.: Vyras tai kaip vaikas. [Przel.] A. Antanavičius. zob. poz. 19, — litew.: Vrietiis — tas ir bērns. [Przel.] I. Birzvalka. W.: ... Mikroromāni. Rīgā 1974, — niem.: Männer sind wie Kinder. [Przel.] K. Stemmeler. Hamburg 1969, — ros.: Мужчина, это ребёнок. [Przel.] T. Lur'je. W.: ... Mikroromany. Moskva 1972.

22. Dziewczyna z lalką czyli o potrzebie smutku i samotności. [Opowiadania]. Kr.: WL 1968, 197 s.

Zawartość: Zazdrość, czyli o nadmiarze i doskonałości środków; Dziewczyna z lalką, czyli o potrzebie smutku i samotności; Ślub w małym drewnianym kościółku; Kulifant; Moja kochana dumna prowincja; Noć z mordercą; Sen; Jak dmuchawiec; Radość w próżni.

23. Co jest w człowieku. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1971, 194 s.

Zawartość: Łzy; Dzień poprzedzający; Chwila na wolności; Badyle; Nasz blokowy Hans Muffke; Kot; Biała ręka; Egzekucja w ZOO; Dom Spokojnej Starości; Co jest w człowieku; Doxa [zob. poz. 17]; Poczta Główna; Święty. Adapt. tv opowiadania Co jest w człowieku w środku [na podstawie pierwodr. w prasie]. Adapt. Z. Hübner. TV 1969.

24. Szklana kula. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] T. Różewicz. Ekran. 1972.

25. Śmierć mojego antagonisty. [Opowiadania]. Kr.: WL 1972, 173 s.

Zawartość: Śmierć mojego antagonisty; Przeszkody; Sen, który mnie jeszcze czasem, coraz rzadziej, nawiedza; Krajobraz doskonały; Co jest złaczone; Rozstanie; Epizod; Misja doktora Meyera; Gruzy i piękne wspomnienia; Słowo; Złe przeczcucia; Światopogląd; Proszę o przyjemny wyraz twarzy.

26. Biały ptak i inne opowiadania. Kr.: WL 1973, 334 s.

Zawiera utwory z poz. 2: Krajobraz, który przeżył śmierć; Zwycięstwo, — z poz. 4: Klementyna; Kali; Bazyli; Ernest, — z poz. 8: Pylek w oku; Niech nie wie lewica ...; Człowiek, który nienawidził ojczyzny; Zabić jelenia!; Mieszkanie, — z poz. 9 [z wyjątkiem opowiadań: Mamy Polskę; Dłaczego ojciec wacha mietę?; Fortepian; Pistolet], — z poz. 15: Po trzydziestu latach; Mój przyjaciel i ryby, — z poz. 17: Biała ręka; Doxa, — z poz. 22: Jak dmuchawiec; Moja kochana dumna prowincja; Radość w próżni; Ślub w małym drewnianym kościółku, — z poz. 23: Dzień poprzedzający; Nasz blokowy Hans Muffke; Egzekucja w ZOO, — z poz. 25: Sen, który mnie jeszcze czasem, coraz rzadziej, nawiedza; Przeszkody; Krajobraz doskonały; Śmierć mojego antagonisty.

27. Motywy. [Powieści]. Kr.: WL 1973, 517 s.

Zawiera poz. 10, 11, 16, 19, 21.

28. Gdy przychodzi silniejszy. [Opowiadania]. Kr.: WL 1974, 122 s.

Zawartość: Pan X, czyli o subiektywizmie przeżyć; Miejsce i chwila; Foto-Vérité; Dzień wielkiej ryby, czyli o niemasyceniu; Imieniny; Mój przyjaciel korzenioplastyk; Piękne życie Natana Ruffa; Wieża Babel; Gdy przychodzi silniejszy; Prawo łaski; Mój ojciec śmieje się ze mnie, czyli o wychowaniu; Tajemnica chochli; Portret mojej babki, dziwna piosenka i śmieszna zabawa.

29. Światło i dźwięk, czyli o niedoskonałości świata. [Opowiadania]. Kr.: WL 1975, 103 s.

Zawartość: Wspomnienia są moim słodkim pokarmem; Światło i dźwięk, czyli o niedoskonałości świata; Miód, czyli o nadmiarze; Po wigili, czyli o przewrotności uczuć i tęsknocie za ubóstwem; Początek; Obywatel Wolny; Chwila, w której wszystkie języki świata ...; Szczur; Niedzielną wycieczką, czyli o prostocie serca; Głupia rozmowa dwóch starych ludzi o pięknym krajobrazie; Z notatnika snów; Pomnik.

30. Kot w mokrej trawie. [Opowiadania]. Kr.: WL 1977, 129 s.

Zawartość: Rzadki motyl; Wojny religijne; Decydujcie się, moi kochani, czyli o miłości rodzinnej; Gutmann albo ostatnia przed wakacjami lekcja języka niemieckiego; Wszystko, co mieć można; Wóz pełen chleba; Kot w mokrej trawie; Pies wdowy Wurm; Scena końcowa; W dniu urodzin.

31. Romans prowincjonalny. Scenariusz filmowy. Ekran. 1977. Por. poz. 10.

32. Dzień wielkiej ryby. Opowiadania rybackie 1946-1976. Kr.: WL 1978, 278 s.

Zawiera utwory z poz. 4: Feliks; Stanisław, — z poz. 15, z poz. 22, z poz. 28: Dzień wielkiej ryby, czyli o nienasyce, — z poz. 29: Światło i dźwięk, czyli o niedoskonałości świata; Chwila, w której wszystkie języki świata ...; Głupia rozmowa dwóch starych ludzi o pięknym krajobrazie, — z poz. 30: Kot w mokrej trawie.

33. Zabić jelenia. [Opowiadania]. Kr.: WL 1978, 65 s.

Zawartość: Zabić jelenia! [poz. 8]; Moja kochana dumna prowincja [poz. 22]; Doxa [poz. 17]; Chwila, w której wszystkie języki świata ... [poz. 29].

34. Między snem a snem. [Opowiadania]. Kr.: WL 1980, 142 s.

Zawartość: Stałość uczuć; Formikarium; Opowieść nie dokończona; Moja mama z Europy Środkowowschodniej; Między snem a snem; Gałąź; Czar „Pewexu”; Podróż do Sopotu, czyli opowiadanie naiwne; Wspomnienia zobowiązują.

35. Koncert F-moll i inne opowiadania. Kr.: WL 1982, 145 s.

Zawartość: Koncert F-moll; Szachy z ojcem; Sprawy na tamtych świecie; Fizjologia; Moja mama kłamie; Korespondencja; Gdy przychodzą we śnie; Modlitwa za odjeżdżających; Krótka rozmowa z panem B.; Spółdzielnia „Czystość” czyli opowieść o bałaganie, starzeniu się i początkach wielkiej dezorientacji.

36. Miejsce i chwila. [Wybór opowiadań]. Kr.: WL 1985, 536 s.

Zawiera utwory z poz. 4: Ryszard; Czesław; Jan Zygmunt, — z poz. 8 [z wyjątkiem: Pylek w oku; Niech nie wie lewica ...; Przed końcem wojny], — z poz. 17: Doxa, — z poz. 23: Dom Spokojnej Starości, Co jest w człowieku?; Poczta Główna; Święty, — z poz. 25 [z wyjątkiem opowiadań: Krajobraz doskonały; Misja doktora Meyera; Gruzy i piękne wspomnienia; Słowo], — z poz. 28 [z wyjątkiem opowiadań: Dzień wielkiej ryby; Mój ojciec śmieje się ze mnie, czyli o wychowaniu; Tajemnica chochli; Portret mojej babki, dziwna piosenka i śmieszna zabawa], — z poz. 29: Wspomnienia są moim słodkim pokarmem; Szczur; Niedzielną wycieczką, czyli o prostocie serca; Z notatnika snów; Pomnik, — z poz. 30: Rzadki motyl; Kot w mokrej trawie; Pies wdowy Wurm; Scena końcowa, — z poz. 34 [z wyjątkiem: Formikarium; Gałąź; Podróż do Sopotu, czyli opowiadanie naiwne].

37. Powiedz to słowo. [Wiersze]. [Kr.: b.w.] 1984, 28 s. Wyd. nast.: Kr.: Krak. Kom. Kultury Niezależ. 1985, 40 s.; Pozn.: a5 1992, 87 s.

38. Krajobraz, który przeżył śmierć. [Wybór opowiadań]. Kr.: WL 1986, 477 s.

Zawiera utwory z poz. 2 [z wyjątkiem: Księżę Galicyn; Droga powrotna], — z poz. 4: Ernest; Klementyna; Bazyli; Kali; Władysław, — z poz. 8: Pylek w oku; Niech nie wie lewica ...; Przed końcem wojny, — z poz. 22: Ślub w małym drewnianym kościółku, — z poz. 23: Dzień poprzedzający; Chwila na wolności; Badyle; Nasz blokowy Hans Muffke; Kot; Biała rękawica; Egzekucja w ZOO, — z poz. 25: Gruzy i piękne wspomnienia; Misja doktora Meyera, — z poz. 29: Początek; Obywatel Wolny, — z poz. 30: Wóz pełen chleba, — z poz. 35: Moja mama kłamie.

39. Rozmowy na schodach. [Opowiadania]. Kr.: WL 1989, 205 s.

Zawartość: Nieśmiertelni; Matka; Silberstein nie zdążył; Nemezis; Genialne dziecko; Opowiadanie z epilogiem; Śmiechu warte; Rozmowa w parku; Ze wspomnień mojego przyjaciela. Opowieść; O kapitanie M.; Trzej panowie; Noc nad wodą; Temat prawie bez komplikacji; Starsza pani w kapeluszu fioletowym; Świadek, który nie umiał mówić; Rozmowy na schodach; Nike.

40. Wszystko, co mieć można. [Opowiadania]. Kr.: WL 1991, 295 s.

Zawartość: poz. 9, — z poz. 17: Mój ojciec milczy, — z poz. 22: Kulifant, — z poz. 25: Lzy, — z poz. 28: Mój ojciec śmieje się ze mnie, czyli o wychowaniu; Tajemnica chochli; Portret mojej babki, dziwna piosenka i śmieszna zabawa, — z poz. 29: Światło i dźwięk, czyli o niedoskonałości świata; Po wigili, czyli o przewrotności uczuć i tęsknocie za ubóstwem; Miód, czyli o nadmiarze, — z poz. 30: Wojny religijne; Decydujcie się, moi kochani, czyli o miłości rodzinnej; Gutman albo ostatnia przed wakacjami lekcja języka niemieckiego; Wszystko, co mieć można, — z poz. 34: Stałość uczuć; Formikarium, — z poz. 35: Szachy z ojcem, — z poz. 39: Silberstein nie zdążył; Nemezis.

Wybory opowiadań w przekł.: czes.: Co je v člověku. [Wybór i przekł.] J. Vlášek. Praha 1974, — łotew.: Mikroromāni. [Przeł.] I. Birzvalka. Rīgā 1974, — franc.: La belle vie de Nathan Ruff. [Przeł.] E. Destrée-Van Wilder. [Arles] 1988, — niem.: Meine geliebte stolze Provinz und andere Erzählungen. [Przeł.] H. Schumann. Berlin 1976; Der Kater im nassen Gras. [Przeł.] K. Staemmler. Frankfurt am Main 1987.

Adaptacja

1. Nowy Guliwer. Widowisko dla teatru lalek w 7 obrazach z prologiem i epilogiem. [Współaut.:] W. Jarema. Oprac. muz. J. Kallewicz (oparte na tematach muz. starofrancuskiej). Wwa: NK 1952, 115 s.

Nagroda Min. Kultury i Sztuki w 1951.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank 1966, 1988, 1989, — SWPP 1. — PP (J. Kaczyńska). — LP (W. Maciąg).

[Krajobraz niewzruszony:] T. Breza: Pożegnanie ze śmiercią. *Odrodzenie* 1947 nr 50, przedr. w tegoz: Notatnik literacki. Wwa 1956; H. Wielowiejska: Szkoła realizmu. *Twórczość*

1948 nr 1; K. Wyka: Granice krajobrazu. W tegoż: Pogranicze powieści. Kr. 1948 oraz w tegoż: Szkice literackie i artystyczne. T. 2. Kr. 1956. — J. Kwiatkowski: Wokół F. *Życie Lit.* 1956 nr 42 [rec.: Po burzy]. — A. Kijowski: „... A to Polska właśnie” [rec.: Błękitny zeszyt]; Druga książka F. [Księżyc nad Nidą]. W tegoż: Różowe i czarne. Kr. 1957. — J. Kwiatkowski: Charaktery w czasie. *Twórczość* 1959 nr 2 [rec.: Profile moich przyjaciół]. — W. Maciąg: K.F. W tegoż: 16 pytań. Kr. 1961. — [Pamiętnik antybohatera.] S. Lichański: Zaden. *Więź* 1962 nr 7; W. Natanson: Kłeska postawy antybohaterskiej. *Twórczość* 1962 nr 6. — S. Zieliński: Róża w lodzie. W tegoż: Wycieczki balonem. Wwa 1962 [dot.: Biały ptak; Romans prowincjonalny]. — R. Kosinski: K.F. *Życie Lit.* 1963 nr 27. — W. Maciąg: Zyski z dziecinństwa. W tegoż: Opinie i wróżby. Kr. 1963 [rec.: Biały ptak]. — L. Sobierajski: K.F. *Tyg. Kult.* 1963 nr 9. — J. Kutz: Poletka K.F. *Twórczość* 1966 nr 3. — [Imieczyna jak dziecko.] J. Błoński: Smutek przeciętności i rozkosze rzemiosła. *Odra* 1967 nr 9; Z. Żabicki: Zabusia i fatum. *Mies. Lit.* 1967 nr 9. — W. Sadowski: Elementy i konstrukcja. W tegoż: Penetracje i komentarze. Wwa 1967. — J. Szczyпка: Straszna cnota sprawiedliwości. W tegoż: Powtórka z polskiego. Wwa 1969. — W. Maciąg: Filipowicz. Wwa: Ag. Aut. 1972, 64 s.; toż w wersji ang. — W. Natanson: K.F. W tegoż: Moje przygody literackie. Pozn. 1972. — I. Maciejewska: O pisarstwie K.F. *Odra* 1973 nr 12. — J. Pawłowski: „Nie buduję domów ani stawiam mostów”. *Teksty* 1973 nr 4. — J. Niciekowski: Samotność motywów. *Literatura* 1974 nr 21. — M. Pieczara: Trudniejszy akord. *Więź* 1974 nr 11. — H. Waszkiewicz: Problematyka postawy bohatera w twórczości K.F. *Spraw. LTN* 1975 nr 8. — A. Zagajewski: Szkło powiększające. *Znak* 1978 nr 285 [rec.: Kot w mokrej trawie]. — T. Walas: Drobinny świata. *Życie Lit.* 1980 nr 24. — S. Balbus: O prozie F. *Pismo* 1981 nr 4. — Z. Bukowcowa: Uwagi o składni powieści K.F. „Księżyc nad Nidą”. *Jez. Pol.* 1982 nr 2/3. — J. Katz Hewetson: Pan Kornel. *Kultura*, Paryż 1982 nr 1/2. — P. Kunciewicz: Agonia i nadzieja. F. sztuka noweli. *Prz. Tyg.* 1985 nr 31. — K. Heska-Kwaśniewicz: Żyją nawet ci, którzy już pomarli. *Tak i Nie* 1986 nr 4. — M. Stala: Tajemnica naszych czasów. (O poezji K.F.). *Arka* 1988 nr 24. — A. Marzec: Proza K.F. czyli uporczywe szukanie tego, co jest w człowieku ukryte najgłębiej. *Polonistyka* 1989 nr 1. — J. Katz Hewetson: K.F. — Pożegnanie. *Kultura*, Paryż 1990 nr 5. — I. Maciejewska: K.F. W: *Literatur Polens* 1944 bis 1985. Berlin 1990. — B. Mamoń: Poezje energii etycznej [rec.: Powiedz to słow]; J. Piłch: K.F.; M. Skwarnicki: Popielczony poranek; J.J. Szczepański: Kornel. *Tyg. Powsz.* 1990 nr 10. — S. Balbus: Poetycki testament prozaika. *Dekada Lit.* 1992 nr 19 [rec.: Powiedz to słow]. — J. Pieszczałowicz: Widziałem człowieka [recenzja bardzo osobista]. *Nowe Książ.* 1992 nr 5. — A. Sobolewska: K.F. proza doświadczeń wewnętrznych. *Odra* 1992 nr 4. — [Powiedz to słow.] G. Mróz: Nieznany poeta K.F. *Res Publica Nowa* 1993 nr 4; W. Wantuch: Poezja prozy życia. *Kresy* 1993 nr 14; J. Łukasiewicz: Rytm czyli powinność. W tegoż: Rytm czyli powinność. Wr. 1993.

E.G.

FILLER Witold ur. 1931

Pseud.: Alfa; ALFA; Czytelnik; D.; f. i.; F; Flesz; FLESZ; LEKTOR; M.W.; Obserwator; Redaktor; Spectator; W.F.; W. Fil.; (Y); (Z); Z.Z.
Krytyk teatralny.

Urodzony 13 stycznia 1931 w Piastowie w rodzinie urzędniczej; syn Waclawa Fillera i Wandy z Łysakowskich. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Warszawie. Uczęszczał na tajne komplety Gimnazjum im. T. Reytana. Był członkiem Harcerstwa Polskiego, brał udział w powstaniu warszawskim. W 1948 ukończył Gimnazjum im. T. Reytana

w Warszawie i od tegoż roku studiował w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej w Warszawie na Wydziale Aktorskim. W 1953 debiutował artykułem pt. „Z «Czarneckim» na poligonach» na łamach *Przeglądu Kulturalnego* (nr 33). Od tegoż roku był członkiem PZPR. Również w tym roku ukończył studia i przez dziesięć lat pracował jako aktor w stołecznych teatrach. W 1953 poślubił Tomirę Łepkowską (rozwód 1954), a następnie w 1956 Annę Boską (rozwód 1970). W 1960-62 był członkiem egzekutywy Komitetu Dzielnicowego PZPR Warszawa-Śródmieście. W 1962 wygrał konkurs tygodnika *Polityka* na komentatora teatralnego i do 1963 współpracował z tym pismem. W 1962-75 był członkiem redakcji i kierownikiem działu teatralnego tygodnika *Kultura*, w którym zamieszczał liczne artykuły i recenzje. Równocześnie w 1962-71 pracował w Telewizji Polskiej jako redaktor naczelny Redakcji Rozrywki i Muzyki. W 1970 zawarł związek małżeński z Ewą Miodyńską, a po rozwodzie w 1972 ożenił się z Moniką Wrzesińską. W 1972 opublikował w *Scenie* cykl artykułów pt. „Sylwetki dramaturgów”, od tegoż roku współpracował z czasopismem *Perspektywy* (tu m.in. w 1972 cykl recenzji telewizyjnych pt. „Igraszki z diabłem”, w 1979-83 cykl felietonów pt. „O tym się mówi”). W 1972-75 pełnił funkcję redaktora naczelnego dwutygodnika *Teatr*, a w 1975-91 tygodnika *Szpilki*. W 1974 został członkiem ZLP. W 1975-78 był stałym recenzentem teatralnym *Expressu Wieczornego*. W 1976-77 był współautorem scenariusza telewizyjnego oraz prowadził magazyn aktualności teatralnych „Łoża”. W tymże roku został laureatem nagrody Komitetu do Spraw Radia i Telewizji za publicystykę kulturalną i nagrody I stopnia Klubu Krytyki Teatralnej SDP za publikacje dotyczące teatru. W 1978 publikował cykl felietonów pt. „Gazetka warszawska Witolda Fillera” w *Gazecie Południowej*. Od tegoż roku do 1990 zajmował stanowisko dyrektora teatru Syrena. W sezonie 1978/79 był kierownikiem literackim Teatru im. J. Kochanowskiego w Radomiu. W 1980-85 współpracował z *Gazetą Krakowską* (tu m.in. w 1982-85 stały felieton poświęcony głównie życiu teatralnemu Warszawy pt. „Gazetka warszawska”). W 1990-91 był redaktorem naczelnym miesięcznika *Playthoy*. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim (1970) i Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1985). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Jan Królikowski. [Monografia]. Wwa: PIW 1959, 119 s.
2. Melpomena i piwo. [Monografia o warszawskich teatrach ogródkowych]. Wwa: PIW 1960, 304 s.

3. Rendez-vous z warszawską operetką. Wwa: PIW 1961, 353 s. Wyd. 2 tamże 1977.

4. Cyrk czyli Emocje pradziadków. Wwa: WAI F 1963, 152 s.

Dzieje widowisk cyrkowych w Warszawie od XVIII w. do dwudziestolecia międzywojennego.

5. Hamlet. Widowisko telewizyjne. Scenariusz ... TV 1967.

6. Na lewym torze. Teatr Witolda Wandurskiego. Wwa: PIW 1967, 105 s.

7. Teatr, jaki jest. Kr.: WL 1967, 161 s.

Zawiera części: Sprawy; Aktorzy; Przedstawienia.

8. Teorie i praktyki paryskiej „Kultury”. [Szkice]. Wwa: MON 1968, 89 s. Wyd. 2 tamże 1969.

Zawartość: Wprowadzenie; Europa Zjednoczona, czyli kwestia dwu sąsiadów; Ewolucjonizm (od Października do Marca); Kraj ryszostkiem płynący; Próba rekapitulacji.

9. Literatura Małej Emigracji. [Szkic]. Wwa: MON 1970, 105 s.

10. Modele teatru. Szkice o polskim teatrze współczesnym. Wwa: Wiedza Powsz. 1971, 119 s.

Zawartość: „Lot myśli wart jest więcej od tony farb i dyktu”; Hanuszkiewicz teatr wyciujący; Myślenie obrazem; Dejmek; „Burza i napór”; Edukacja nowego widza; Wrocławskie Laboratorium. – Zakończenie.

11. Ludzie śmiechu. [Szkice o ludzich estrady]. Wwa: PIW 1972, 81 s.

Zawartość: Piosenka jest dobra na wszystko; Dudek, Barany i Chłapkowice; Wojciech Młynarski i inne teksty; Ludzie śmiechu; Fedorowicz, czyli kariera; Zza kulis produkcji taśmowej; Kierunek – folklor.

12. Ludzie i prapremiery. Kr.: WL 1972, 155 s.

Zawartość: Ludzie: J. Szaniawski; T. Różewicz; E. Bryll; S. Grochowiak; I. Iredyński. – Prapremiery [recenzje]. – Suplement: Adaptacje – czyli odtwarzanie myśli klasyka; Teatr własny – z ułanków; Teatr własny – z poezji; Teatr własny – obok teatru pisarza; Transkrypcje reżyserskie (I); Transkrypcje reżyserskie (II); Gra czystych form.

13. Alfabet polskiej rozrywki. [Współaut.:] R.M. Groński, J. Wittlin. Wwa: WAI F 1974, 99 s.

14. Teatr Hanuszkiewiczca. [Szkic]. Wwa: PIW 1974, 102 s.

15. Tadeusz Łomnicki. [Szkic biograficzny]. Wwa: WAI F 1976, 58 s.

16. Współczesny teatr polski. Wwa: Interpress 1976, 124 s.

Zawartość: Wstęp; Dzieje polskiego teatru do końca II wojny światowej; Odbudowa życia teatralnego w Polsce Ludowej; Założenia ideowo-społeczne; Repertuar i reżyserzy; Teatr awangardowy i jego twórcy; Na przedpolu teatru; Indywidualności aktorskie; Scenografia; Teatr telewizyjny i radia; Ruch amatorski i sceny studenckie; Szkoły, wydawnictwa, publicystyka teatralna.

Przeł. ang.: Contemporary Polish theatre. [Przeł.] K. Kępczyk. Warsaw 1977, – franc.: Le théâtre polonais à notre époque. [Przeł.] G. Daude-Leider. Varsovie 1977, – hiszp.: El teatro contemporáneo polaco. [Przeł.] J.R. Lardizabal. Var-

sovia 1977, – niem.: Zeitgenössisches polnisches Theater. [Przeł.] R. Brümmer. Warszawa 1977, – ros.: Sovremennyj pol'skij teatr. [Przeł.] D. Gessen. Warszawa 1977.

17. Jan Świdorski. [Szkic biograficzny]. Wwa: WAI F 1977, 88 s.

18. Pierwszy rok teatru. Wwa: WAI F 1977, 119 s.

Szkic o teatrze na Woli w Warszawie.

19. Jeden dzień Kongresu. (Nowela filmowa). *Perspektywy* 1978 nr 24-29.

20. Dykcjonarz teatralny. [Współaut.:] R.M. Groński, J. Wittlin. Wwa: WAI F 1978, 104 s.

21. Ignacy Gogolewski. [Szkic]. Wwa: WAI F 1979, 73 s.

22. Wielki Dodek. Scenariusz ... [Współaut.:] J. Kofta. Praprem. Wwa, T. Syrena 1979.

23. Wykrzyknik – program satyryczny. Scenariusz telewizyjny. TV 1981.
Program cykliczny.

24. „Szpilki” – program rozrywkowy. Scenariusz telewizyjny. [Współaut.:] M. Bobrowski. TV 1981

25. Cały ten cyrk! (Od A do Z). Wwa: Mundus 1991, 111 s.

Biogramy satyryczne.

26. Teatr Syrena. Gwiazdy, premiery, kulisy. Białystok: Rewers 1991, 111 s.

Zawartość: Przesłanie; Miłe łódzkie początki; Satyra w ciasnym butach; Wielki Dodek; Pan profesor Sempoliński; Łoppek dyrektorem; Najpiękniejsza chryпка świata; Wulkan śmiechu; G & S; Korsakówna wiecznie młoda; Samokrytyka i rezydentury; „Bogdan trzymaj się”; Kuklińska wśród panów; Małe jest piękne; Od Sztetlera do Ładysza; Cała prawda o Violetcie; W Chicago i Briansku; Bez nich nie byłoby teatru; Postłowie.

27. Violetta Villas: tygrysyca z Magdaleny. Wwa: Sz. Szymański 1993, 165 s.

Opowieść o karierze estradowej V. Villas.

Adaptacje

1. J. Lutowski: Wzgórze 35. [Utwór dramatyczny]. Skrót i adapt. ... *Mater. Repert.* 1981 nr 1 s. 45-85.

2. J. Hašek: Szwejk. Na podstawie powieści Przygody dobrego wojska Szwejka. Przeł. P. Hulka-Laskowski. Adapt. teatr.: ..., Z. Bogdański. Słowa piosenek: R.M. Groński. Wyst. Wwa, T. Syrena 1981.

3. R.M. Groński, D. Passent: Seks i pieniądze. Oprac. tekstu i reż. ... Wyst. Wwa, T. Syrena 1984.

Prace redakcyjne

1. Uśmiech na małym ekranie. Telewizja Polska oraz Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe przedstawiają. Wybór i układ ... Wwa: WAI F 1971, 101 s.

2. Estrada. Materiały repertuarowe dla estrad. [Cz. 2.] Polska poezja satyryczna; [Cz. 3.] Kabaret „Szpak”. Wwa: WAiF 1975, 166, 120 s.

3. Szpilki 1935-1985: z dziejów cnoty. Wybór tekstów ... ; wybór rysunków: E. Lipiński. Wwa: KAW 1985, 142 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988.

[Mełpomena i piwo:] K. Beylin: Teatryzki ogródkowe i ich przodkowie. *Dialog* 1960 nr 7; W. Natanson: Dramat warszawskich „ogródków”. *Twórczość* 1960 nr 7; T. Terlecki: Teatr pod drzewami. *Wiadomości*, Londyn 1960 nr 37. — [Rendez-vous z warszawską operetką:] [W. Natanson] W.N.: Tajemnice lekkomyślnej muzy. *Teatr* 1962 nr 1; J. Waldorff: Misyfikator zdemaskowany. *Dialog* 1962 nr 2. — M. Guzek: Teatr oczami Fillera. *Nowe Książ.* 1967 nr 15 [rec.: Teatr, jaki jest]. — [Na lewym torze:] Z. Macużanka: Wandurski przypomniany. *Nowe Książ.* 1967 nr 13; W. Rumel: Marzyciel i rewolucjonista. *Mies. Lit.* 1968 nr 2. — [Modele teatru:] I. Bołtuć: Modele polskiego teatru. *Kultura* 1971 nr 42; J. Frühling: Szkice teatralne W.F. *Nowe Książ.* 1971 nr 23; R. Szydłowski: Teatr według Fillera. *Życie Lit.* 1971 nr 44. — J. Wittlin: Karafka W.F. *Teatr* 1973 nr 9 [rec.: Ludzie śmiechu]. — M. Bechzyć-Rudnicka: *Kamena* 1974 nr 21 [rec.: Teatr Hanuszkiewicz]. — I. Guszpit: Niepotrzebna książka o teatrze. *Odra* 1976 nr 12 [rec.: Współczesny teatr polski]. — [Tadeusz Łomnicki] B. Osterloff: O Tadeuszu Łomnickim. *Nowe Książ.* 1976 nr 22; Z. Greń: Łomnicki. *Życie Lit.* 1977 nr 24 [dot. też: Pierwszy rok teatru]. — J. Jordan: Kalendarium nowego teatru. *Nowe Książ.* 1977 nr 7 [rec.: Pierwszy rok teatru]. — M. Domański: Aktor i człowiek. *Nowe Książ.* 1978 nr 2 [rec.: Jan Świdorski]. — Z. Greń: To jest to. *Życie Lit.* 1979 nr 13 [rec.: Dykcjonarz teatralny]. — D. Bakalarczyk: W alfabetycznym skrócie. *Nowe Książ.* 1992 nr 7/8.

J.Z.

FISZER Edward

1916-1972

Krypt.: E.F.
Poeta.

Urodzony 10 października 1916 w Słupcy pod Kolinem; syn Stanisława Fiszera, mistrza rzeźniczego, i Stefanii z Hermanów. Uczęszczał do Gimnazjum Humanistycznego im. A. Asnyka w Kaliszu. Był współredaktorem piśmie szkolnych, w których zamieszczał wiersze i humoreski. W 1935 uzyskał świadectwo dojrzałości. Odbił roczną służbę wojskową w szkole podchorążych w Zambrowie, po czym od 1936 studiował na Uniwersytecie Poznańskim, najpierw prawo i ekonomię, a od 1938 polonistykę. Debiutował w 1938 w tygodniku *Ilustracja Polska* (nr 38) wierszem „Chustka”; w piśmie tym zamieszczał utwory również w 1939. Po wybuchu II wojny światowej brał udział w kampanii wrzeźniowej jako oficer 70. Pułku Piechoty. Uczestniczył w bitwach Armii „Poznań” pod Łęczycą, pod Kutnem, w przeprawie przez Bzurę i w walkach w Puszczy Kampinoskiej. W czasie walk o Warszawę dostał się do niewoli niemieckiej; przebywał w kilku obozach jenieckich. W Oflagu II C Woldenberg należał do obozowej grupy twórczej Zautek Literacki. Pisał wiersze, fraszki i teksty pio-

senek, drukowane w nielegalnej prasie obozowej; był autorem tekstów scenicznych wystawianych w teatrze obozowym (podczas ewakuacji z obozu stracił wszystkie rękopisy). Po wyzwoleniu powrócił do kraju i zamieszkał w Warszawie. Od maja 1945 pracował w Teatrze Centralnego Domu Żołnierza; pisał teksty do rewii i słuchowiska radiowe. W 1946 został członkiem PPR (od 1948 w PZPR). W 1946-52 mieszkał w Gdańsku i pracował w tamtejszej rozgłośni Polskiego Radia. Współpracował z prasą miejscową, ogłaszając liczne utwory poetyckie w *Dzienniku Bałtyckim* (1946), *Rejsach* (1946-49), *Tygodniku Wybrzeża* (1948-49); w 1949 publikował felietony teatralne w *Głosie Wybrzeża*. W 1946 został członkiem ZZLP (następnie ZLP), w 1949-50 był członkiem zarządu, a od 1951 przewodniczącym Oddziału Gdańskiego Związku. W 1950 otrzymał Nagrodę Artystyczną m. Gdańska. W 1952 powrócił do Warszawy, gdzie kontynuował pracę w Polskim Radiu, w dziale literackim (do 1962), następnie jako redaktor naczelny Programu III; w 1954 powołał i przez następne lata redagował magazyn kulturalny „Rozmaitości”. Był współtwórcą Festiwalu Piosenki Polskiej w Opolu. Od 1965 pracował w Naczelnej Redakcji Muzycznej Polskiego Radia. Napisał wiele słuchowisk i piosenek, za które w 1961-67 otrzymał kilka nagród. Publikował w wielu czasopismach, m.in. w *Nowej Kulturze* (1950-58), *Żołnierzu Polskim* (1953-56, i od 1969), *Śpiewamy i tańczymy* (od 1958), *Radiu i Telewizji* (od 1960), *Żołnierzu Polski Ludowej* (od 1960). W 1968 został awansowany do stopnia podpułkownika rezerwy. Odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi (1952), Złotym Krzyżem Zasługi (1954) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1964). Zmarł 13 stycznia 1972 w Poznaniu; pochowany na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Śliczna krakowianka. (Sztuka lalkowa). Praprem. Oflag II C Woldenberg 1941.
2. Zaczarowana studnia. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Woldenberg, Zespół Oflagu II C, 1941.
3. Janosik, zbójnik nad zbójnikami. (Poemat dramatyczny). Powst. Woldenberg, Oflag II C 1942. II nagroda w konkursie Oflagu II C.
4. Ludzie spod krzyża. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Woldenberg, Zespół Oflagu II C 1942.
5. Hotel Ludzi Dobrej Woli. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Woldenberg, Zespół Oflagu II C 1943.
6. Budowa. Skecz. Wyd. łącznie z: M. Czernerle: *Spekulant; Lala jest chora*. Wwa: Nakł. Komisji Centr. Związków Zawodowych w Polsce 1947, 38 s.
7. [Wiersze]. Wwa: ZLP 1950, 15 s.

8. Kwatera i przystań. Wiersze z lat 1939-51. [Wwa:] Czyt. 1952, 63 s.

Zawiera cykle: Wiosny nadmorskie; Notatnik żołnierski z wojny 1939-1945; Ballady dziewczęce; Z podróży do Czechosłowacji.

9. Krotchwile miłosne. [Widowisko poetycko-muzyczne]. [Współaut.:] T. Kubiak. Praprem. Wwa, T. Kameralny 1956.

Oparte na tekstach z XVII w.

10. Przygody króla Artura. [Libretto]. Muz.: G. Bacewicz. Praprem. TV 1960.

Ponadto liczne teksty piosenek, m.in.: Ania. Powst. Woldenberg, Oflag II C 1941 [Muz.:] E. Rybkowski. Druk w: M. Brandys: Wyprawa do oflagu. Wwa 1955. — Pieśń o trampie. Powst. Woldenberg, Oflag II C 1944. Druk *Twórczość* 1948 nr 4. — Zielona konstytucja. Powst. Woldenberg, Oflag II C [b.d.]. Druk pt. Konstytucja. *Twórczość* 1948 nr 4. — Gdzie jest Franio. Fokstrot. [Muz.:] W. Machan. Kr.: PWM 1963, [8] k. — Nikt o tym nie wie oprócz nas; Po prostu słoń. [Współwyd. z:] J. Jurandot: Szkoda, że niepogoda. Kr.: PWM 1963, [8] k. — Twist o piernikach. [Współwyd. z:] H. Kołaczowska: Zosia sensatka. Wwa: CPARA 1963, [13] k. — Po Dorotę na piechotę. W: A. Rymkiewicz: Leśna czujka. Dwie piosenki marszowe na śpiew i orkiestrę. [Muz.:] E. Sojka. Wwa: Zarząd Kultury i Oświaty Gł. Zarządu Polity. Wojska Pol. 1965, 12 s. — Pierwszy raz. [Muz.:] A. Korzyński. Kr.: PWM 1966, 4 s. — Idź. [Muz.:] Z. Ciechan. Wwa: WAI 1967, [7] k.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1956, 1966. — SWPP 1.

J. Prokop. *Dzisiaj i Jutro* 1951 nr 38 [rec.: Wiersze]. — J. Trznadel: „Kwatera i przystań” E.F. *Noua Kult.* 1952 nr 34, polem.: J. Śpiewak. *Twórczość* 1952 nr 10. — [W. Natanson] W.N. *Teatr* 1956 nr 12 [rec.: Krotchwile miłosne]. — A. Bukowska: Laureaci. W tejże: Przemiany czasu. Kr. 1967 [dot. twórczości radiowej E.F.]. — K. Tarasiewicz: Poeta za drutami. *Radar* 1969 nr 1. — W. Kościuszko. *Mater. Repert.* 1972 nr 1. — T. Kubiak: „Pójdę na Stare Miasto”. *Stolica* 1972 nr 17. — S. Stampf: Wspomnienie o E.F. *Radio i Telew.* 1972 nr 5.

E.G.

FISZER Ewa ur. 1926

Pseud.: A.J.; Anna Jastrzębowska; E.F.; Ewa Mańkowska. Tłumaczka, poetka.

Urodzona 20 grudnia 1926 w Warszawie; córka Kazimierza Fiszera, księgarza i wydawcy, i Janiny z Piędzickich. W czasie okupacji niemieckiej przebywała nadal w Warszawie. W 1943 zdała maturę na tajnych kompletach Gimnazjum im. C. Plater-Zyberk i rozpoczęła studia polonistyczne na konspiracyjnym Uniwersytecie Warszawskim (UW). Należała do AK i brała udział w powstaniu warszawskim. Po wojnie, w 1945-47 kontynuowała

studia na UW. Debiutowała w 1946 jako poetka wierszami pt. „Jeszcze”, „Sanatorium”, „Warszawa”, drukowanymi w poznańskim tygodniku *Życie Literackie* (nr 10), jako tłumaczka przekładem wiersza J. Supervielle’a pt. „Stacja”, ogłoszonym w *Kuźnicy* (nr 19), z którą współpracowała do 1950. Od 1948 była członkiem ZZLP (następnie ZLP; do rozwiązania Związku w 1983). W 1951 wyszła za mąż za Jorisa Ivensa, reżysera filmowego (rozwód 1969). W następnych latach publikowała liczne przekłady z języka francuskiego i angielskiego. W 1947-49 pracowała w redakcji *Przeglądu Akademickiego*. W tym samym czasie ogłaszała wiersze i przekłady w *Po prostu*. Od 1948 należała do PZPR (do 1968). W 1950-51 była członkiem redakcji *Nowej Kultury*. Publikowała też reportaże i cotygodniowe rozmowy w czasopiśmie *Świat* (1955-62) i artykuły krytyczne oraz wywiady w czasopismach *Film* (1957-64) i *Przegląd Kulturalny* (1957-60). W 1989 była jednym z członków założycieli, a następnie członkiem SPP. Od tegoż roku należy do Polskiego PEN Clubu. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Doświadczenia. [Wiersze]. Wwa: KiW 1949, 25 s.
2. Trzecia rano. [Wiersze]. Wwa: PIW 1982, 47 s.

Przekłady

1. M.R. Anand: Wielkie serce. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1949, 266 s.
2. N. Hikmet: Wiersze. Przeł. i przedm. ... [Wwa:] Czyt. 1950, 68 s.
3. P. Jammes: Wyspa czterech rodzin. [Opowiadanie dla dzieci]. [Wwa:] Czyt. 1950, 30 s.
4. R. Martin du Gard: Epilog. W: R. Martin du Gard: Rodzina Thibaut. [Powieść]. T. 4. Wwa: KiW 1950 s. 269-558.
5. M. Page: Słońce nad kopalnią. [Powieść]. Przeł.: ... i E. Romanowicz. Wwa: Czyt. 1950 [właśc. 1951], 213 s.
6. P. Tillard: Powrót. Powieść. [Wwa:] Czyt. 1950, 155 s.
7. A. Saxton: Stacja Great Midland. Powieść. [Wwa:] PIW 1951, 468 s. Wyd. 2 tamże 1952.
8. N. Hikmet: Legenda o miłości. Opowieść o Turcji. [Dwa utwory dramatyczne]. Przeł. z ros. i przedm. ... Wwa: PIW 1954, 283 s.
9. A. Philipe: Chwila westchnienia. Wwa: KiW 1968, 95 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1972, wyd. 3 1974.
10. Dinh Thi Nguyen: Podniebny front. Przeł. z franc. ... Wwa: KiW 1970, 162 s.

11. R. Dubillard: *Naiwne jaskółki*. [Utwór dramatyczny]. Przekł. powst. ok. 1972.
Inf. o przekł.: IS. Marczak-Oborski SMÓ. *Now. Teatr* 1972 nr 6 s. 20-21.
12. M.L. Bibesco: *Na balu z Proustem*. Wwa: Czyt. 1973, 112 s.
13. Gerard Philipe. *Wspomnienia*. Zebrane przez A. Philipe i przedstawione przez C. Roy. Słowo wiążące oraz przekł. ... (Wyboru wspomnień do pol. wyd. dokonał W. Sadkowski). Wwa: WAI 1973, 152 s.
14. A. Philipe: *Spirala*. [Szkice literackie]. Wwa: KiW 1973, 102 s.
15. J. Prévert: *Słowa*. [Wiersze]. Wwa: PIW 1973, 57 s.
16. V. Pozner: *Wspomnienia*. Wwa: KiW 1974, 257 s.
17. C. Audry: *Ta druga planeta*. [Powieść]. Wwa: KiW 1975, 156 s.
18. C. Claude: *Niebo rozżarzone do białości*. [Powieść]. Wwa: KiW 1975, 195 s.
19. H. Jelinek: *Jak na szachownicy*. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1975, 293 s.
20. E. Manet: *Jednooki*. Wyst. Wr., T. Pol. 1975.
21. M. Lange: *Paryż, ulica d'Aboukir*. [Opowiadanie]. Wwa: KiW 1976, 123 s.
22. Th. Mofolo: *Zulus Czaka*. Przeł. z ang. ... W: *Eposy Czarnej Afryki*. Wwa: LSW 1977 s. 187-292.
23. V. Pozner: *Księżycowa nostalgia*. [Powieść]. Wwa: KiW 1977, 286 s.
24. J.-P. Wenzel, C. Fiévet: *Marianna zwleka z małżeństwem*. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1977 nr 9 s. 77-88.
25. G. Croussy: *Bławatki*. [Powieść]. Wwa: KiW 1978, 192 s.
26. F. Marceau: *Ciało mojego wroga*. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1978, 164 s.
27. W. Soyinka: *Interpretatorzy*. [Powieść]. Wwa: LSW 1978, 395 s. Wyd. 2 tamże 1989.
28. R. Blythe: *Akenfield – portret wsi angielskiej*. Słowo wstępne: E. Bryll. Wwa: LSW 1979, 318 s.
29. A. Gomez-Arcos: *Anna Nie*. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1980, 230 s.
30. G. Croussy: *Chytrus*. [Powieść]. Wwa: KiW 1981, 269 s.
31. J. Fowles: *Mag*. [Powieść]. T. 1-2. Wwa: PIW 1982, 453 + 315 s.
32. W. Soyinka: *Kuranty ciszy i inne wiersze*. Wybór i przekł. z ang., wstęp ... Wwa: PIW 1982, 59 s.
33. A. de Céspedes: *Jedność miejsca – noc*. Wwa: KiW 1983, 390 s.
34. G. Croussy: *Koncesja opatrności*. Wwa: KiW 1984, 257 s.
35. D. Boulanger: *Lustro*. [Powieść]. Wwa: KiW 1985, 190 s.
36. D. Boulanger: *Czy zna pan Maronę?* Wwa: KiW 1986, 79 s.
37. M.-T. Humbert: *Moje drugie ja*. Wwa: Czyt. 1986, 327 s.
38. S. Hill: *Albatros*. *Opowiadania*. Przeł.: D. Kozicka, ..., M. Targowska. Wwa: KiW 1988, 270 s.
39. Cheikh Hamidou Kane: *Dwojaki sens przygody Samby Diallo*. Wwa: Iskry 1988, 166 s.
40. Y. Navarre: *Lunapark*. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1988, 378 s.
41. L.M. Montgomery: *Jana ze Wzgórza Latarni*. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1991, 206 s.
42. L.M. Montgomery: *Opowieści z Avonlea*. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1991, 158 s.
43. L.M. Montgomery: *Pożegnanie z Avonlea*. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1991, 141 s. Wyd. nast. tamże 1993.
44. O. Todd: *Jacques Brel*. [Biografia]. Wwa: KiW 1992, 285 s.
45. L. Bellon: *Nieobecna*. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1992 nr 12 s. 25-60.
46. L.M. Montgomery: *Dzban ciotki Becky*. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1992, 222 s.
47. L. Deighton: *Zbliżenie*. [Powieść]. Wwa: AiB 1993, 351 s.
48. L.M. Montgomery: *Pat ze Srebrnego Gaju*. [Powieść]. Wwa: NK 1993, 282 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1956. — SWPP 1.

K. Bohdański: *Falszywe wnioski z obfitych doświadczeń*. *Dziś i Jutro* 1949 nr 43 [rec: *Doświadczenia*] — [Trzecia rano:] J. Borzęcki: *Skutki bezsenności*. *Tyg. Kult.* 1983 nr 48; J. Stok: *Przeszość w teraźniejszości*. *Radar* 1983 nr 7. J.Z.

FISZER Stanisław

zob. PŁONKA-FISZER Stanisław

FISZMAN Samuel

ur. 1914

Krypt.: S.F.

Historyk literatury polskiej i rosyjskiej.

Urodzony 15 października 1914 w Radomiu w rodzinie mieszczańskiej; syn Fiszela Fiszmana i Ewy z domu Sitkowskiej. W 1934 otrzymał maturę w Radomiu i rozpoczął studia w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie; w 1939 uzy-

skął absolutorium. W czasie studiów należał do Organizacji Młodzieży Studenckiej „Życie” oraz do Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom. Po wybuchu II wojny światowej udał się do Lwowa, gdzie po zajęciu miasta przez ZSRR ukończył studia na wydziale rolniczym politechniki i pracował jako asystent. W czerwcu 1941 został ewakuowany do Saratowa i osadzony w obozie pracy, skąd pomógł mu się wydostać w 1942 prof. A. Prawdzic-Niemiński, zatrudniając go jako asystenta na wydziale biologii uniwersytetu w Saratowie. Jednocześnie rozpoczął pracę oświatową wśród Polonii saratowskiej, pomagał przy utworzeniu lektoratu języka polskiego na ewakuowanym do Saratowa Uniwersytecie Leningradzkim, od 1944 współpracował z miejscowym oddziałem Związku Patriotów Polskich. W 1945 przeniósł się do Moskwy. Prowadził poszukiwania archiwalne, zajmując się przede wszystkim zagadnieniami związanymi z pobytom Adama Mickiewicza w Rosji. Debiutował w 1945 artykułem pt. „Niepublikowane materiały mickiewiczowskie w Państwowej Bibliotece im. Lenina w Moskwie”, ogłoszonym w *Nowych Widnokregach* (nr 19/20). W 1945 został przyjęty w Moskwie do PPR, a od 1948 był członkiem PZPR (do 1968). Od 1946 pracował jako referent w ataszacie naukowym Ambasady Polskiej w ZSRR. W 1946-49 publikował artykuły w *Odrodzeniu* i *Kuźnicy*. W 1950 został zwolniony z pracy w Ministerstwie Spraw Zagranicznych i wrócił do Warszawy. Do 1952 był zastępcą redaktora literatury pięknej w Spółdzielni Wydawniczej „Książka i Wiedza”. W 1951 ożenił się z Alicją Zadrożną, polonistką. Od 1952 pracował w Instytucie Polsko-Radzieckim jako kierownik Zakładu Literatury. Był redaktorem *Kwartalnika Instytutu Polsko-Radzieckiego* (1951-56) i kwartalnika *Soviética w Polsce* (1950-56), na których łamach ogłaszał także artykuły. W 1953 został powołany na członka Komitetu Słowianoznawstwa PAN, a w związku z planowanym w 1955 Rokiem Mickiewiczowskim na członka Komisji Naukowej Roku, w której pełnił funkcję kierownika grupy rusycystycznej i slawistycznej. W 1954 przebywał w Związku Radzieckim, gdzie kontynuował poszukiwania rękopisów i materiałów mickiewiczowskich. W tymże roku uzyskał tytuł docenta. W 1956-68 kierował Katedrą Historii Literatury Rosyjskiej Uniwersytetu Warszawskiego (UW). W 1957-69 redagował kwartalnik *Slavia Orientalis*, na którego łamach publikował swoje prace. Od 1957 był zastępcą kierownika w Zakładzie Słowianoznawstwa PAN (do 1969) i kierownikiem Pracowni Literatur Wschodniosłowiańskich (do 1968). Pracował również w Katedrze Literatur Rosyjskiej i Radzieckiej UW. W 1961 był członkiem Rady Naukowej Studium Dziennikarskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1963 został profesorem nadzwy-

czajnym. Od 1964 był sekretarzem naukowym Komitetu Słowianoznawstwa (do 1969). W 1964 przez dwa miesiące przebywał w Paryżu poszukując materiałów dotyczących A. Mickiewicza w bibliotekach i archiwach. W 1968 został zwolniony z funkcji kierowniczych na UW i w PAN, w 1969 wyjechał z Polski. Prowadził od 1970 wykłady z literatury i kultury polskiej oraz literatury rosyjskiej na Wydziale Slawistyki Indiana University w USA. W 1971 został członkiem Polskiego Instytutu Naukowego w Ameryce i w tymże roku członkiem korespondentem, a od 1982 członkiem czynnym Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie w Londynie. W 1973 został full professor w Indiana University. Od 1978 brał czynny udział w pracach powstałego w Indiana University Ośrodka Kultury Polskiej. W 1983 przebywał na zaproszenie UW w Polsce. W tym i następnym roku kontynuował poszukiwania mickiewiczzańców i poloników w archiwach i bibliotekach Rzymu i Paryża. W 1985 przeszedł na emeryturę. Mieszka w Bloomington, w stanie Indiana (USA).

TWÓRCZOŚĆ

1. Mickiewicz w Rosji. Z archiwów muzeów, bibliotek Moskwy i Leningradu. Wwa: PIW 1949, 115 s.

Zawartość: Przedmowa; Pamiątki Mickiewiczowskie w Moskwie; Artykuł Mickiewicza o polskich przekładach utworów Dimitrijewa i Puszkina; Mickiewicz w Petersburgu; Wyjazd Mickiewicza z Rosji w świetle dokumentów; List Adama Mickiewicza z Rzymu; Wspomnienia Czyżowa o Mickiewiczu; Dodatek.

2. Aleksander Hercen. [Szkiel]. Wwa: KiW 1951, 83 s.

3. Z problematyki pobytu Mickiewicza w Rosji. [Rozprawa]. Wwa 1955, 51 s., powiel. Wyd. nast. Wwa: PIW 1956, 90 s.

4. Rosja w twórczości Juliusza Słowackiego. [Rozprawa]. Wwa: [PAN] 1959, 24 s., powiel. Rok Słowackiego 1809-1859. Materiały Sesji Naukowej 25-28 listopada 1959.

5. Polonica of the 15th-20th Centuries in the Libraries of Indiana University in Bloomington. [Przygot. i opisał] ... Bloomington, Indiana: The Polish Studies Center, the Lilly Library, Indiana University 1978, 35 s.

6. Polish Renaissance in its European context. An exhibition of rare books. [Przygot. i opisał] ... [Przeł.] T. Robertson. Bloomington, Indiana: The Polish Studies Center, the Lilly Library, Indiana University 1982, 36 s.

7. The bicentennial of the Polish Constitution of 3 May 1791. An exhibition of rare publications [Przygot. i opisał] ... Bloomington: Polish Studies Center 1991, VII, 47 s.

Rozprawy i studia w czasopismach i książkach zbiorowych, m.in.: Pokłosie Mickiewiczowskie z archiwów moskiewskich. (Z uwagami uzupełniającymi S. Pigionia). *Twórczość* 1947 nr 3 s. 5-24. — Z polsko-rosyjskich stosunków literackich w okresie 1800-1830. W: Z polskich studiów slawistycznych. T. 2. Wwa 1958 s. 101-120. — Materiały mickiewiczowskie w paryskich Archives Nationales. *Pam. Lit.* 1965 z. 4 s. 465-503. — Paryżskie lekcje Mickiewicza o slawjanskich literaturach. W: Russko-europejskie literaturne svjazi. Leningrad 1966 s. 243-249. — Nowe aspekty badań nad rolą polskiej kultury w rozwoju kultury rosyjskiej w wieku XVII. W: For Wiktor Weintraub. The Hague-Paris 1975 s. 113-133. — Polish Literature. W: Columbia dictionary of modern European literature. New York 1980 s. 624-635 [tu też 7 haseł osobowych]. — Komparatystyka w prelekcjach paryskich Adama Mickiewicza. *Pam. Lit.* 1981 z. 2 s. 95-125; przekł. ang. *The Polish Review*, Nowy Jork 1981 nr 1. — Mickiewicz i Puszkina. W: American contributions to the tenth International Congress of Slavists. Literature. Sofia. September 1988. [Columbus] 1988 s. 139-154.

Prace redakcyjne

1. I. Erenburg: Nadzieja pokoju. Przeł. J. Guze. Przejr. i wstęp ... Wwa: KiW 1951, 140 s.
2. M. Niekrasow: Komu się na Rusi dobrze dzieje. Przeł. J. Tuwim. Red. i wstęp ... Wwa: KiW 1953, XXX, 333 s.
3. M. Sałykow-Szczedrin: Dzieje pewnego miasta. Przeł.: S. Pollak. Red. i wstęp: ... Wwa: KiW 1953, 251 s.
4. Słowo o wyprawie Igora. Oprac. A. Obrębska-Jabłońska. [Przekł. poetycki:] J. Tuwim. [Przekł. filologiczny:] A. Obrębska-Jabłońska, Z. Fedeci. [Red.] ... Wwa: PIW 1954, 176 s. [46 s. tekst oryg.] Tekst w jęz. pol. i ros.
5. Z polskich studiów slawistycznych. [Ser. 1]. 2. Prace historycznoliterackie. Red. ... Wwa: PWN 1958, 304 s.
6. Archiwalia Mickiewiczowskie. Wr.: Ossol. 1962, 152 s. Kom. Słowianoznawstwa PAN.
7. B. Galster: Twórczość Rylejewa na tle prądów epoki. Red. nauk. ... Wr.: Ossol. 1967, 167 s.
8. A. Puszkina: Jeździec miedziany. Opowieść petersburska. [Oprac. i] wstęp ... [Przeł.] J. Tuwim. Wr.: Ossol. 1967, LXV, 57 s. BN II 55.
9. T. Kołakowski: Dramaturgia Iwana Kryłowa. Red. nauk. ... Wr.: Ossol. 1968, 161 s. Kom. Słowianoznawstwa PAN.
10. O wzajemnych powiązaniach literackich polsko-rosyjskich. Tom poświęcony VI Międzynarodo-

wemu Kongresowi Slawistów w Pradze. Red.: ... i K. Sierocka przy współudziale T. Kołakowskiego. Wr.: Ossol. 1969, 301 s. IBL i Zakład Słowianoznawstwa PAN.

11. Literatura rosyjska. Podręcznik. T. 1-2. Red.: [...], M. Jakóbiec. Wwa: PWN 1971, 631 + 1004 s. Udział w redakcji nie odnotowany na książce. Inf. wg ankiety S.F.

12. [Redakcja haseł dot. literatury polskiej w:] Columbia dictionary of modern European literature. New York: Columbia University Press 1980.

13. The Polish renaissance in its European context. [Wstęp i red.:] ... [Pośl.:] C. Miłosz. Bloomington: Indiana University Press 1988, XXVIII, 478 s. Polish Institute of Arts and Sciences of America Book; Indiana University Polish Studies Center and Department of Slavic Languages and Literatures.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. ok. 1956, 1993. — SWPP 1.
[Mickiewicz w Rosji:] S. Treugutt. *Wies* 1949 nr 35/36; H. Batowski. *Zycie Slow*, 1950 nr 4; W. Weintraub. *Teki Hist.*, Londyn 1950 nr 1. — B. Galster. *Slav. Orient*, 1968 nr 4 [rec. wyd.: A. Puszkina: Jeździec miedziany]. J.Z.

FITA Stanisław

ur. 1932

Krypt.: (sD); S.F.
Historyk literatury, edytor.

Urodzony 16 grudnia 1932 w Iwiiu na Białorusi; syn Jana Fity, urzędnika, i Bronisławy z domu Kozimor, nauczycielki. W czasie II wojny światowej uczył się w szkole podstawowej w Ojcowie i Brzeziu pod Niepołomicami. Po wojnie ukończył Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcące im. Króla Kazimierza Wielkiego w Olkuszku, w którym w 1951 zdał maturę. Od 1952 studiował polonistykę na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (KUL). W okresie studiów publikował drobne teksty w *Slowie Powszechnym* i jego dodatku *W młodych oczach* (1954-55) oraz w *Tygodniku Katolickim* (1956). W 1957 uzyskał magisterium i rozpoczął pracę jako asystent w I Katedrze Literatury Polskiej KUL. Debiutował w 1958 streszczeniem swojej pracy magisterskiej pt. „Lublin i Lubelszczyzna w twórczości Bolesława Prusa”, opublikowanym w *Sprawozdaniach z Czynności Wydawniczych i Posiedzeń Naukowych* [...] *Towarzystwa Naukowego KUL* (nr 7). W następnych latach prace na temat literatury pozytywistycznej, a głównie Bolesława Prusa, zamieszczał m.in. w *Zeszytach Naukowych KUL* i *Rocznikach Humanistycznych*. Od 1957 działał w Towarzystwie Literackim im. Adama Mickiewicza, brał udział w jego akcjach odczytowych i oświatowych. Był współorganizatorem Muzeum B. Prusa, powstałego w 1961 w Nałęczowie. W 1963 został członkiem Towarzystwa Naukowego KUL.

W 1967 na podstawie pracy pt. „Bolesław Prus. Kalendarium życia i twórczości 1 IV 1889-22 V 1912” doktoryzował się na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (promotor prof. Zygmunt Szweykowski). W 1972-77 redagował *Biuletyn Informacyjny KUL*. W 1978 habilitował się na Uniwersytecie Warszawskim na podstawie rozprawy pt. „Pokolenie Szkoły Głównej”; w 1979 otrzymał stanowisko docenta i objął kierownictwo Katedry Literatury Polskiej Pozytywizmu i Młodej Polski KUL. W 1978 został członkiem Zarządu Głównego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza, w 1982-83 należał do komitetu redakcyjnego rocznika *Towarzystwa*, w 1983-90 był prezesem Oddziału Lubelskiego. W 1979 wszedł w skład komitetu redakcyjnego *Roczników Humanistycznych* (także redaktor naukowy z. 1 w t. 35 i 41), w 1979-83 był członkiem zespołu redakcyjnego *Zeszytów Naukowych KUL*. Od 1979 należy do Lubelskiego Towarzystwa Naukowego. Na kadencję 1981-84 i ponownie 1993-95 został powołany na członka Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN. W 1988 uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, w 1992 stanowisko profesora zwyczajnego na KUL. W 1990 został członkiem redakcji naczelnej „Encyklopedii katolickiej”. Mieszka w Lublinie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Muzeum Bolesława Prusa w Nałęczowie. [Informator]. [Lubl.] 1961, [6] k.

2. Bolesław Prus 1847-1912. Kalendarz życia i twórczości. [Autorzy:] K. Tokarzówna, ... Red. Z. Szweykowski. Wwa: PIW 1969, 893 s.

W oprac. S.F. okres I IV 1883-19 V 1912. — Uzup.: K. Tokarz, ...: Aneks do „Kalendarza życia i twórczości Bolesława Prusa”. W: Bolesław Prus. Materiały. Wr. 1974 s. 243-285.

3. „Płacówka” Bolesława Prusa. Wwa: Czyt. 1980, 250 s.

Opracowanie materiałowe dla młodzieży

4. Pokolenie Szkoły Głównej. Wwa: PIW 1980, 262 s.

5. Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza 1886-1986. Wr.: Ossol. 1990, 215 s.

Rozprawy, studia i bibliografie w czasopiśmie i książkach zbiorowych: Słowacki w teatrze lubelskim. (Kalendarz wystawień). *Rocz. Hum.* 1959 z. 1 s. 331-346. — Prus w Nałęczowie. *Zesz. Nauk. KUL* 1962 nr 2 s. 105-114. — „Galicyjska misja” B. Prusa. *Pam. Lit.* 1963 z. 1 s. 171-179. — Żeromski wśród siłczek i Judymów. *Zesz. Nauk. KUL* 1964 nr 4 s. 33-42. — Julian Wieniawski. W: OLP. Ser. 4 t. 2. Wwa 1966 s. 291-313. — Publicystyka B. Prusa w roku 1905. W: Prace o literaturze i teatrze ofiarowane Zygmuntowi Szweykowskiemu. Wr. 1966 s. 197-205. — Bibliografia prac Feliksa Araszkiewicza. Dodatek: Wypowiedzi o Feliksie

Araszkiewiczu. *Rocz. Hum.* 1967 nr 1 s. 187-202. — Kronika polonistyki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. (1918-1939). *Rocz. Hum.* 1969 nr 1 s. 5-17. — Bolesław Prus o Wypiańskim i Mickiewiczu. (Listy do młodego przyjaciela). *Rocz. Hum.* 1970 nr 1 s. 147-160. — Niezrealizowane pomysły literackie B. Prusa z lat 1901-1903. W: Bolesław Prus. Wr. 1974 s. 31-41 [tu także w oprac. red. S.F. część listów do B. Prusa]. — Wiktor Hahn bibliograf i historyk literatury. *Rocz. Hum.* 1975 nr 1 s. 5-15. — Maria Konopnicka – Adam Pług. W: Konopnicka wśród jej współczesnych. Wwa 1976 s. 73-96. — Feliks Araszkiewicz regionalista-naukowiec-pedagog. W: W kręgu Hieronima Łopacińskiego. Lubl. 1977 s. 113-124. — Bolesław Prus i Stanisław Witkiewicz. *Prz. Hum.* 1983 nr 9/10 s. 105-118. — „Pozytywista ewangeliczny”. Problematyka religijna w twórczości Bolesława Prusa. *Rocz. Hum.* 1987 z. 1 s. 5-45; przedr. w: Proza polska w kręgu religijnych inspiracji. Lubl. 1993 s. 159-209. — Na drodze do „Lalki”: historia i tradycja w twórczości Bolesława Prusa. W: „Lalka” i inne. Wwa 1992 s. 29-48. — Eliza Orzeszkowa w poszukiwaniu religii. W: Problematyka religijna w literaturze pozytywizmu i Młodej Polski. Lubl. 1993 s. 65-97.

Prace redakcyjne i edytorskie

1. Wspomnienia o Bolesławie Prusie. Zebrał i oprac. ... Wwa: PIW 1962, 300 s.

2. M. Konopnicka: Korespondencja. Red. nac.: K. Górski. Wr.: Ossol. PAN IBL.

T. 3. Korespondencja w sprawach redakcyjnych i wydawniczych oraz listy do pisarzy [...]. 1973.

Tu w oprac. S.F.: Korespondencja redakcyjna „Świt” z lat 1883-1887; Korespondencja z wydawcami warszawskimi z lat 1875-1910; Korespondencja z pisarzami z lat 1883-1910, s. 66-112.

T. 4. Listy dotyczące akcji wrzesińskiej i innych spraw społeczno-narodowych [...]. 1975.

Tu w oprac. S.F.: Korespondencja z różnymi adresatami w sprawach społecznych z lat 1883-1910; Korespondencja z ks. Stefanem Dembińskim z lat 1902-1907, s. 323-367.

3. L. Méyet: Listy do Władysława Bełzy. Oprac. ... Wwa: PIW 1983, 36 s.

4. Z lubelskich lat Juliusza Kleinera. W stulecie urodzin 24 IV 1886-24 IV 1986. Wstęp i oprac. red.: ... i J. Zięba. Lubl.: Muzeum Okręgowe. Oddz. im. J. Czechowicza 1986, 11 s.

5. B. Prus: Kroniki. Wybór. T. 1-2. Wyboru dokonał, wstępem i przyp. opatrzył ... Wwa: PIW 1987, 430 + 294 s.

6. Problematyka religijna w literaturze pozytywizmu i Młodej Polski. Świadectwa poszukiwań. Red. nauk. ... Lubl.: Wydawn. Tow. Nauk. KUL 1993, 445 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ark. 1993.

[Wspomnienia o B. Prusie. Wyd.] E. Szonert. *Ruch Lit.* 1963 nr 3; I.F. Belza. *Kratkije Soobščeniya Instituta Slawjanowedenija AN SSSR*, Moskwa 1964 t. 42; K. Tokarczówna. *Pam. Lit.* 1966 z. 2. — [Bolesław Prus:] E. Jankowski. *Nowe Książ.* 1970 nr 2; E. Pieścikowski. *Ruch Lit.* 1970 nr 4; W. Słodkowski. *Polonistyka* 1970 nr 40; J. Starnawski. *Prz. Hum.* 1970 nr 3; J. Kądziera. *Twórczość* 1971 nr 2; T. Klak. W. Słodkowski. *Pam. Lit.* 1972 z. 1. — [Pokolenie Szkoły Głównej:] C. Leżeński. Wpisane w historię Polski. *Nowe Książ.* 1981 nr 10; S. Kieniewicz. *Kron. Warsz.* 1982 nr 1; Z. Przybyła. *Pam. Lit.* 1982 z. 1/2; J. Żurawicka. *Dzieje Najnow.* 1982 nr 1/4; L. Zasztowt. *Rozpr. z Dziej. Ośw.* 1983 t. 25; L. Hass. *Rocz. Warsz.* 1984; T. Ostrowska. *Arch. Hist. Filoz. Medycyny* 1985 z. 4. — J. Siedlecka. *Rocz. Lwow.* 1992 [rec.: Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza 1886-1986]. **A.Sz.**

FLASZEN Ludwik

ur. 1930

Pseud.: elef; (elef); F.L.; Flasz; L.F.; L.Fl.
Eseista, krytyk, publicysta, tłumacz.

Urodzony 4 czerwca 1930 w Krakowie; syn Feliksa Flaszena, urzędnika, i Józefy z Fischerów. Do 1939 mieszkał w Dziedzicach (obecnie Czechowice) na Śląsku Cieszyńskim. Po wybuchu II wojny światowej wyjechał z rodzicami do Lwowa, skąd w 1940 został wywieziony w głąb Związku Radzieckiego; przebywał najpierw w Maryjskiej Autonomicznej SRR, a od 1941 w Andżianie (Uzbekistan), gdzie w 1944 był przewodniczącym koła Związku Młodych Patriotów. W 1946 powrócił do kraju. Zamieszkał w Krakowie i podjął naukę w gimnazjum humanistycznym. Po otrzymaniu w 1948 świadectwa dojrzałości studiował filologię polską na Uniwersytecie Jagiellońskim; w 1952 uzyskał tytuł magistra. W czasie studiów był działaczem Związku Akademickiego Młodzieży Polskiej. Debiutował w 1948 recenzją „Sezonu w Alpach” M. Jastruna, opublikowaną w *Przekroju* (nr 179); z pismem tym współpracował następnie do 1960 jako krytyk. W 1950-56 należał do zespołu redakcyjnego *Życia Literackiego*, ogłaszał tu też liczne eseje, artykuły i recenzje (do 1964, m.in. cykl „Z notatnika szalonego recenzenta”). Od 1951 był członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1953-57 należał do PZPR (jako członek kandydat). W 1954-55 pełnił funkcję kierownika literackiego Teatru im. J. Słowackiego w Krakowie. W 1957 zawarł związek małżeński z Kazimierą Ponięcką; po rozwodzie ożenił się w 1963 z Ireną Kozaczka. W 1957-58 współpracował stałe z tygodnikiem *Przegląd Kulturalny*, ogłaszając recenzje literackie i teatralne, eseje, a w 1958-61 był krytykiem teatralnym *Echa Krakowa*. Za działalność krytyczną otrzymał w 1958 nagrodę *Życia Literackiego*. W 1959 był współzałożycielem, a w następnych latach kierownikiem literackim Teatru 13 Rzędów w Opolu (w 1962 teatr zmienił nazwę na Teatr Laboratorium

13 Rzędów). Wraz z zespołem teatru przeniósł się w 1965 do Wrocławia i kontynuował współpracę z Jerzym Grotowskim w Instytucie Badania Metody Aktorskiej Teatru Laboratorium; uczestniczył też w licznych podróżach zespołu do krajów zachodniej Europy, Stanów Zjednoczonych, Ameryki Południowej i Australii. Kontynuując twórczość literacką, współpracował od 1965 z czasopismem *Odra* (tu m.in. cykl felietonów „Popołudnia pieniacka”, 1965-1970). W 1973 prowadził wykłady w Dramatisches Zentrum w Wiedniu. W 1976 został członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1980 otrzymał nagrodę m. Wrocławia. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1971), odznaką „Budowniczy Wrocławia” (1974). Mieszka we Wrocławiu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Głowa i mur. [Eseje i recenzje]. Kr.: WL 1958, 244 s.

Nakład 1000 egz. rozprowadzony w obiegu zamkniętym. [Infl. autoral].

Zawartość: Od autora: Powieść czwartej pięciolatki [dot. literatury radzieckiej]; Nowy Zoil czyli o schematyzmie; Zoilowe diagnozy i prorocтва [dot. realizmu socjalistycznego]; Felieton niesprawiedliwy o rówieśnikach; W zaczarowanym kole; Odwilż, pozory, rzeczywistość; Z notatnika szalonego recenzenta; Gruba książka; O trudnym kunszcie wimitowania; Lament walącego głową w mur; Osobliwe przypadki spoconej myszy; Kazanie o pustce [dot. życia literackiego]; Recenzja nieco archiwalna [dot.: T. Konwicki: Z obłężonego miasta]; Spotkanie z realizmem solidnym [dot.: K. Filipowicz: Ulica Gołębia]; Czas rzeczywistości nieutrącony [dot.: S. Lem: Czas nieutrącony]; O „Obłoku Magellana” [S. Lema]; Pisarz moralnego luksusu [dot.: Vercors: Milczenie morza i inne opowiadania]; Hemingway albo romantyczność; Rekolekcje „nowoczesności”; Anti-Błoński albo o psychologii paszkwili; Wolne miasto Kraków; Kasandra tka i na jesieni.

Pierwodruki: *Życie Lit.* 1951-1956, *Prz. Kult.* 1957.

2. Cyrograf. [Szkice literackie]. Kr.: WL 1971, 210 s. Wyd. 2 tamże 1974.

Zawartość: Popołudnia pieniacka: Co? Po co? Dlaczego? Narzędzia myślenia; Katon do wynajęcia; Wybrańcy; Filolog w teatrze i inni [dot. insc. „Kordiana” J. Słowackiego w Teatrze Laboratorium]; Chochoł Wyspiański [„Noc listopadowa” w Teatrze im. J. Słowackiego]; Nieśmiertelność smutna i wesola [dot. ludzi teatru]; Teatr skazany na magię; Po awangardzie [dot. współczesnego teatru]; Czy Plutarch był faryzeuszem [dot. T. Borowskiego]; Cierpienia pod oknami pałacu [dot.: A. Brycht: Dancing w kwaterze Hitlera]; Pochwała niedoskonałości; Młyn wartości; Wybór; Antyawangardyzm; Vademecum krytyka literackiego 1965; O regulach klasyfikacji; Uzupełniamy skład olimpijczyków; Twarze Lermontowa (w 150 rocznicę urodzin); Tu sami swoi; Głosy niewiernego. — Z podróży. — Moralia: Człowiek z towarzystwa; Kolej mistrzów; Panteon; Rękoma ładu; Hazard; Sen nieprzejednanego; Osobliwe przypadki spoconej myszy; Lament walącego głową w mur; Przypowieść o Dobrym Pasterzu; Cyrograf; Muzyka sfer; Mocarz ducha; Straszna myśl w muzeum; Fizjologia dostojnych ciał; Seneka i dentystyczne kleszcze; Paradoxs stoicyzmu; O potrzebie ideałów; Ukochanie wartości albo nihilizm potoczny; Wdzięczność; Wolność wyboru; Czyn i zaniechanie; Konieczny majestat działania; Obłuda metodyczna; Wola mocy; Pokorna; Teofania; Przeciwi oglądaniu nieboszczyków; Dojrzałość; Sąd ostateczny. — Bardzo małe monologi: Styl; Przyjaciele; Lewitacje; Powinność znaczenia; Zadośćuczynienie; Obrona Diogeneasa; Obrona Sokratesa; Zakłète w wie-

prze; Pornografia; Kuszenie; Wieża z kości słoniowej; Ikar; Tacyt; Prometeusz rozkuty; Finał roli; Dionizos; Anioł śmierci; Gnoza; Noszony na rękach.

3. Teatr skazany na magię. Przedm., wybór, oprac.: H. Chłystowski. Kr., Wr.: WL 1983, 375 s.

Zawartość: Cz. I. Teatr niedosytu [recenzje, felietony i eseje nt. działalności teatrów krakowskich w 1957-1966]. — Cz. II. Teatr ubogi [artykuły nt. teorii i praktyki Teatru Laboratorium J. Grotowskiego w 1960-1967].

Przekłady

1. L. Andrejew: Myśl. [Opowiadanie w:] L. Andrejew: Myśl. Wybór i wstęp: J. Pomorska. Wwa: PIW 1958 s. 37-94.

2. A. Afanasjew: Bajki rosyjskie. Kr.: WL 1962, 225 s.

3. Onager i inne opowiadania. Wybrał, przeł. [z ros.] i wstępem opatrzył ... Kr.: WL 1967, 497 s. Utwory autorów: A. Bestużew-Marliński, A. Goworilin-Kulczycki, E. Griebionka, W. Odojewski, I. Panajew, M. Pawłow, M. Polewoj, A. Weltman.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1976. — SWPP 2 (M. Brykalska). — PP (M. Brykalska). — LP (J. Łukasiewicz).

J. Błoński: F. wypowiedziany. *Prz. Kult.* 1957 nr 19; polem.: L. Flaszen: Anti-Błoński albo o psychologii paszkwila. *Tamże* 1957 nr 24. — [Onager i inne opowiadania. Przeł. ...] J. Łukasiewicz: Dzikie osły i bagienne ptaki. *Odra* 1968 nr 3; M. Sprusiński: Pierwszorzędni drugorzędni. *Twórczość* 1968 nr 6. — [Cyrograf:] J. Błoński: Strategia Diogenesa. *Twórczość* 1972 nr 2; S. Stabryła: Polemiki i morały L. F. *Mies. Lit.* 1972 nr 1. — H. Chłystowski: L.F. w teatrze. *Dialog* 1981 nr 4. — [Teatr skazany na magię:] M. Szpakowska: F.: kłopoty z rozumem. *Dialog* 1983 nr 11; S. Kuśmierczyk: „... i wszystko powstaje ze sporu”. *Twórczość* 1984 nr 1; B. Jasiński: Portret krytyka skazanego na legendę. *Mies. Lit.* 1984 nr 2. — A. Sulikowski: Projekt Księgi: Irzykowski, Schulz, Flaszen. W: *Biblia a literatura*. Lubl. 1986.

J.P.

FLESZAROWA-MUSKAT Stanisława 1919-1989

Do 1957 publikowała pod nazwiskiem: Fleszarowa. Pseud.: Andrzej Flem; (F); Fl; KWAS; S.F.; S.F. Powieściopisarka, dramatopisarka.

Urodzona 21 stycznia 1919 w Siennowie pod Przeworskim; córka Władysława Krzyckiego, nauczyciela, i Wandy z Isakiewiczów. Po ukończeniu szkoły średniej w Kole studiowała od 1936 prawo na Uniwersytecie Poznańskim. Podczas okupacji niemieckiej wywieziona na roboty przymusowe do Bawarii przedostała się w listopadzie 1942 do Lwowa, gdzie w tymże roku wyszła za mąż za Jerzego Fleszara, prawnika. Wiosną 1944 przeniosła się do Częstochowy. Po wyzwoleniu wyjechała latem 1945 na Wybrzeże i zamieszkała w Gdyni. Debiutowała w 1945 wierszem „My chcemy pracy”, drukowanym w *Gazecie Morskiej* (nr 44). W listopadzie tegoż roku rozpoczęła pracę w redakcji *Dziennika Bałtyckiego*; w piśmie publikowała też (do 1956) wiersze, prozę i artykuły. W 1946 zosta-

ła członkiem ZZLP (następnie ZLP). W 1946-50 była inspektorem kulturalno-oświatowym w Spółdzielni Wydawniczo-Oświatowej „Czytelnik” i prowadziła akcję upowszechniania czytelnictwa na terenie województw gdańskiego i koszalińskiego. W 1949 otrzymała nagrodę MRN w Gdyni, a w 1951 Nagrodę Literacką Wybrzeża. W 1950-53 pełniła funkcję kierownika literackiego Teatru „Wybrzeże”, a w 1953-55 kierownika artystycznego Estrady w Gdańsku. Uczestniczyła aktywnie w pracach Oddziału Gdańskiego ZLP (prezes w 1954-55 i ponownie w 1966-71). W 1956-57 redagowała *Rejsy*, dodatek społeczno-kulturalny do *Dziennika Bałtyckiego*. Współpracowała z pismami *Głos Wybrzeża* (1957-70) oraz *Tygodnik Morski* (1958-59), w którym ogłaszała cykle felietonów. Po rozwodzie z J. Fleszarem (1952), wyszła w 1957 za mąż za reżysera Tadeusza Muskata. Kontynuowała pracę społeczną m.in. jako członek prezydium Wojewódzkiego Zarządu Ligi Kobiet, TPPR oraz radna WRN (1962-64). W 1962 została członkiem kolegium redakcyjnego miesięcznika *Litery*, w którym w 1962-69 publikowała artykuły, wiersze oraz prozę (m.in. cykl „Małe scenariusze”). W 1968 otrzymała nagrodę marynistyczną im. M. Żaruskiego, w 1969 nagrodę Ministra Kultury i Sztuki II stopnia za całokształt twórczości. Od 1974 prowadziła w *Wieczorze Wybrzeża* rubrykę felietonową „Intymności publiczne”. W 1985 otrzymała nagrodę Prezydenta m. Gdańska, Odznaczona odznaką „Zasłużony Ziemi Gdańskiej” (1966), Krzyżem Kawalerskim (1963) oraz Krzyżem Komandorskim (1976) Orderu Odrodzenia Polski. Zmarła 1 października 1989 w Gdańsku.

TWÓRCZOŚĆ

1. Niepolityczna szopka polityczna. Wyst. Gdynia 1946.

2. W służbie morza. [Opowiadania dla dzieci]. Częstochowa: Ezop 1946, 14 s.

Wyd. wspólnie z: M. Partunowa: Gdynia; S. Rybka: Hymn do morza; L. Wiszniewski: Odra.

3. ABC morskie. Tekst [wierszem] ... Oprac.: B. Słuszkiewicz i J. Krzemieniecki. Wwa: NK 1948, 30 s.

4. Sen o morskiej potędze. Poemat z czasów Władysława IV. Przedm.: E. Kwiatkowski. Sopot: Fregata 1948, 92 s.

Nagroda literacka MRN w Gdyni w 1949.

5. Chopin i Zuzka. Sztuka w 3 aktach. Powst. 1949. Druk fragm. *Rejsy* 1949 nr 8-9.

Tekst w PWST w Warszawie.

6. Ostatni raz. Wyd. łącznie z: S. Dębowski: Faryjak. (Opowiadania o tematyce antyalkoholowej). Wwa: Wydawn. CRZZ 1954, 54 s.

7. Sublokator do wszystkiego. Sztuka w 3 aktach. Praprem. Gdańsk, T. Estrada 1956.

8. Cudzoziemcy. Sztuka. Powst. ok. 1957. Wyst. Grudziądz, T. Popul. 1959. Por. poz. 28.

II nagroda w konkursie MRN w Krakowie na sztukę teatralną o tematyce współczesnej w 1957.

9. Pozwólcie nam krzyżeć! [Powieść]. Gdynia: WM 1957, 520 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 popraw. 1962, wyd. 3 popraw. 1962; wyd. 4 Gdańsk: WM 1971, tamże: wyd. 5 1975, wyd. 6 1983, wyd. 7 1988, wyd. 8 1991. Por. poz. 15.

Nagroda literacka m. Gdańska w 1958.

Cz. 1 cyklu; cz. 2 i 3 zob. poz. 14, 33.

10. Kochankowie muszą się rozstać. [Utwór dramatyczny]. Radio 1958. Druk fragm. *Litery* 1962 nr 1/2 s. 18-19, 29. Przedr. zob. poz. 38.

11. Lato nagich dziewcząt. [Powieść]. Gdynia: WM 1960, 298 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1970, wyd. 3 tamże 1991.

12. Milionerzy. Powieść radiowa. Radio 1960. Wyd. Gdynia: WM 1961, 277 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1964, wyd. 3 1967, wyd. 4 1968; wyd. 5 Gdańsk: WM 1972, wyd. 6 tamże 1977; Kr.: Graffiti 1991.

Nagroda „Czerwonej Róży” w gdańskim plebiscycie czytelnictwem w 1970.

Cz. 2 zob. poz. 16.

13. Ostatni koncert. [Dramat w 3 aktach]. Radio 1960. Druk *Dialog* 1960 nr 7 s. 40-46. Wyd. osob.: Oprac. reż. i przyp.: B. Nycz. Oprac. scenogr.: E. Bożyk. Wwa: LSW 1965, 134 s. Przedr. zob. poz. 38.

I nagroda w konkursie Polskiego Radia w 1960.

14. Przerwa na życie. [Powieść]. Gdynia: WM 1960, 390 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Gdańsk: WM 1970, tamże wyd. 3 1973, wyd. 4 1985, wyd. 5 1988.

Cz. 2 cyklu; cz. 1 i 3 zob. poz. 9, 33.

15. Spotkania w mroku. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] W. Jakubowska, J. Wille, Ekran. 1960. Adaptacja filmowa powieści: Pozwólcie nam krzyżeć poz. 9.

16. Kochankowie róży wiatrów. Powieść radiowa. Radio 1961. Druk *Sztand. Młod.* 1961 nr 167-243. Wyd. osob. Gdynia: WM 1962, 313 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1964, wyd. 3 1967, wyd. 4 1967 [właśc. 1968]; wyd. 5 Gdańsk: WM 1972, wyd. 6 tamże 1978; Kr.: Graffiti 1991.

Cz. 1 zob. poz. 12.

Nagroda Klubu Dobrej Książki Gdańskiego Tow. Przyj. Sztuki, WM i Bibl. Publicznej w Gdyni w konkursie na najlepszą książkę na temat morza.

17. Dom na górze. [Sztuka w 3 aktach]. Powst. ok. 1961. Wyst. Gdańsk, Zespół „Kabała” 1962. Radio 1962. Przedr. zob. poz. 38. Por. poz. 28.

II nagroda w konkursie MRN w Krakowie na sztukę współcz. w 1961.

18. Zbieg. [Stuchowisko radiowe]. *Dialog* 1961 nr 5 s. 5-19. Radio 1961. Przedr. zob. poz. 38. Por. poz. 28.

I nagroda Polskiego Radia w konkursie na stuchowisko o tematyce współcz. w 1961.

19. Czterech mężczyzn na brzegu lasu. [Powieść]. Gdynia: WM 1963, 315 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1965; Szczec.: Glob 1987.

20. Dialog z minionym czasem. [Utwór dramatyczny]. Druk fragm. *Litery* 1966 nr 11 s. 18-20. TV 1968. Przedr. zob. poz. 38. Por. poz. 28.

21. Szukając gdzie indziej. [Powieść]. Gdynia: WM 1965, 276 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Szczec.: Glob 1984, wyd. 3 tamże 1991.

22. Ludzie znad zatoki. Scenariusz filmowy. Powst. 1967.

Nagroda w konkursie Naczelnego Zarządu Kinematografii.

23. Zatoka śpiewających traw. [Powieść]. Gdynia: WM 1967, 242 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1969; wyd. 3 Gdańsk: WM 1989.

Adapt. tv: TV 1969.

24. Gruszczyzna – czyli wizyta obcej pani. [Sztuka telewizyjna]. TV [Gdańsk] 1968.

Nagroda w 1968 w konkursie TV na scenariusz widowiska o tematyce współczesnej.

25. Noc pod Alpami. [Sztuka współczesna w 3 aktach]. Powst. 1968. Druk *Scena* 1970 nr 7/8 s. 19-32. Por. poz. 28.

26. Powrót do miejsc nieobecnych. [Powieść]. Gdynia: WM 1968, 180 s. Wyd. 2 Gdańsk: WM 1971.

27. Wycieczka – ucieczka. [Powieść dla dzieci]. Wwa: Ruch 1968, 137 s.

Adapt. film.: S. Grabowski, J. Kędzierzawska, L. Migielska. Ekran. 1972.

28. Jedna noc z tamtych lat. [Opowiadania]. Gdańsk: WM 1969, 360 s.

Zawartość: Średniowieczna Madonna; Daleki głos; Oskarżona; Dialog z minionym czasem [por. poz. 20]; Noc pod Alpami [por. poz. 25]; Mecz; Tak równi jak nigdy dotąd; Trzeci; Jedna noc z tamtych lat; Cudzoziemcy [por. poz. 8]; Dom na górze [por. poz. 17]; Zbieg [por. poz. 10]; Kiedy rodzi się człowiek; Przyszedł z morza; Śmierć gangstera.

Opowiadanie pt. Trzeci otrzymało II nagrodę w konkursie literackim na temat PPR i ruchu robotniczego.

29. Papuga pana profesora. [Powieść dla dzieci]. Wwa: Ruch 1970, 118 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Prasa-Książka-Ruch 1973; wyd. 3 Wwa: KAW 1981; wyd. 4 [i w tej edycji] Gdańsk: Piccolo-Art. 1989.

Adapt. film.: L. Migielska. Ekran. 1974.

30. Tam i gdzie indziej. Widowisko telewizyjne. *Teatr Pol. Telew.* 1970 nr 1 s. 57-76. TV 1970. Przedr. zob. poz. 38.

Nagroda w konkursie TV, Gł. Zarządu Polit. Wojska Pol. i CRZZ w 1969.

31. Wczesną jesienią w Złoty Piaskach. [Powieść]. Gdańsk: WM 1970, 131 s. Wyd. nast. Kr.: Graffiti [1992].

32. Wzór dla kapitana. [Powieść]. Wwa: Horyzonty 1971, 37 s.

33. Wizyta. [Powieść]. Gdańsk: WM 1971, 279 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1975, wyd. 3 1986; wyd. 4 Wwa: MON 1989; wyd. 5 Gdańsk: WM 1991.

Cz. 3 cyklu; cz. 1 i 2 zob. poz. 9 i 14.

34. Korzeń, lodyga, kwiat. [Utwór dramatyczny]. *Teatr Pol. Telew.* 1972 nr 3 s. 5-29. TV 1972. Przedr. zob. poz. 38.

Nagroda TV za dramat o tematyce społecznej.

35. Dwie ścieżki czasu. Wwa: MON 1973, 447 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1973, wyd. 3 1974, wyd. 4 1974, wyd. 5 1981, wyd. 6 1990; Wwa: Comfort 1992.

36. Poszukiwania. [Utwór dramatyczny]. TV 1974.

37. Tak trzymać. [Cykl powieściowy]. T. 1-3. Wwa: MON.

T. 1. Wiatr od łądu. 1974, 567 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1975, wyd. 3 1976, wyd. 4 1979; wyd. 5 Gdańsk: WM 1988.

T. 2. Brzeg. 1976, 606 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1975, wyd. 3 1976, wyd. 4 1979; wyd. 5 Gdańsk: WM 1985.

T. 3. Niepokonani niepokorni. 1977, 727 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1979; wyd. 3 Gdańsk: WM 1988.

Adapt. radiowa: Radio 1979.

38. Kochankowie muszą się rozstać. Dialogi. Gdańsk: WM 1975, 399 s.

Zawartość: Mglista droga do Sacramento; Ten Braun [Radio 1968]; Dom na górze [poz. 17]; Tam i gdzie indziej [poz. 30]; Zbieg [poz. 18]; Dialog z minionym czasem [poz. 20]; Korzeń, lodyga, kwiat [poz. 34]; Kochankowie muszą się rozstać [poz. 10]; Ostatni koncert [poz. 13].

39. Piękna pokora. [Powieść]. Wwa: MON 1975, 287 s. Wyd. nast. Wwa: Comfort 1992.

40. Złoto nie złoto. [Powieść]. Wwa: MON 1979, 459 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1986; Wwa: Comfort 1992.

41. Most nad rwącą rzeką. [Powieść]. Gdańsk: WM 1984, 285 s. Wyd. 2 Szczec.: Glob 1991.

Przekład ros.: Most nad burną rekoj. [Przeł.] V. Kisleva. Moskwa 1991.

42. Czarny warkocz. [Opowiadania]. Szczec.: Glob 1985, 333 s. Wyd. 2 tamże 1991.

Zawartość: Nie wracają na obiad. (Notatki z czyjegoś losu); Przyszedł z morza [poz. 28]; Małe, nagie piskle; Nic niezwykłego; Gospoda pod Sutjeską; Prawdziwy, wielki płacz; Tak równo, jak nigdy dotąd [poz. 28]; Sam nad niebem, czyli bolesna fikcja literacka; Oskarżono; Wszystko jedno gdzie;

Śmierć gangstera [poz. 28]; Trzech miłych Agaty; Ostatni rozdział; Czarny warkocz.

43. Pasje i uspokojenia. [Powieść]. Gdańsk: WM 1987, 383 s. Wyd. nast. Wwa: Comfort 1992.

44. Pod jednym dachem, pod jednym niebem. [Powieść]. Szczec.: Glob 1988, 275 s. Wyd. 2 tamże 1991.

45. Stangret jaśnie pani. [Powieść]. Wwa: MON 1989, 366 s. Wyd. 2 Gdańsk: WM 1991.

46. Portret dziewczyny na zielonym tle. [Dla młodzieży]. Wwa: Anagram 1991, 57 s.

47. Łza. [Powieść]. Gdańsk: WM; Wwa: Varia APD 1992, 222 s.

Śluchowska radiowe zob. poz. 10, 12, 13, 16, 18, 38 oraz m.in.: Stara armata. Radio 1955 [II nagroda w konkursie ogłoszonym w związku z V Festiwałem Młodzieży w Warszawie, 1955]. — Temat. Radio 1955. — Król podwórka. Radio 1968 [wersja radiowa powieści poz. 29]. — Krajobraz dla wnuka. Radio 1971. — Nasza wielka, piękna zabawka. Radio 1974. — Wzór dla bohatera. Radio 1976.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1973, 1988, 1989. — SWPP 2 (M. Brykańska). — PP (M. Brykańska). — LP (H. Urbas).

M. Walicka: Pisarz i „Czytelnik”. W teście: Próba wspomnień. Gdańsk 1945-1946. Gdynia 1968. — J. Szulcowski: Kierunek — ludzie. *Bibl. Gdań.* 1978 nr 3. — M. Woźniak: Casus F.-M. *Czas* 1975 nr 10. — G. Skotnicka: Proza powieściowa o tematyce morsko-wybrzeżowej. *Bibl. Gdań.* 1979 nr 4. — S. Trybus: Źródła popularności utworów powieściowych S.F.-M. (Próba wyjaśnienia). W: *Literatura Gdańska i Ziemi Gdańskiej w latach 1945-1975*. Gdańsk 1979. — M. Błażejewski: Stereotyp biografii jako teren porozumienia z czytelnikami — na przykładzie prozy powieściowej S.F.-M. *Biul. Polonist.* 1983 nr 1/2 [streszcz. pracy doktorskiej]. — M. Błażejewski: Konstrukcja losów pozytywnych bohaterów S.F.-M. a problem porozumienia z czytelnikami. W: *Literatura Gdańska i Ziemi Gdańskiej po roku 1945*. T. 2. Gdańsk 1986. — M. Trześowska: Czytelnictwo powieści S.F.-M. *Rocz. Bibl. Nar.* 1983 wyd. 1987. — M. Błażejewski: Adresat i antyadresat w twórczości S.F.-M. *Zesz. Nauk. Wydz. Hum. UG Pr. Hist.-lit.* 1987 nr 14. — M. Błażejewski: Polaków wizerunek własny w popularnych powieściach S.F.-M. *Zesz. Nauk. Wydz. Hum. UG Pr. Hist.-lit.* 1987 nr 12/13. — J. Mazur: O twórczości S.F.-M. W: *Kręgu Książ.* 1989 nr 13.

J.P.

FLIS Zygmunt ur. 1937

Poeta.

Urodzony 5 września 1937 w Dąbrowie na Lubelszczyźnie; syn Władysława i Natalii z domu Flis, rolników. W 1945 przeniósł się wraz z rodziną do Raciborek pod Szczecinkiem. Liceum ogólnokształcące ukończył w 1956 w Szczecinku. W 1952-56 był członkiem ZMP. Debiutował w 1959 wierszem „Miłość”, zamieszczonym w *Ilustrowanym Kurjerze Polskim* (nr 158). W 1956-63 studiował filologię polską na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. W 1959-63 był członkiem grupy poetyckiej

FLORYAN Władysław 1907-1991

Historyk literatury, edytor.

Urodzony 16 października 1907 w Sieniawach pod Jarosławiem w rodzinie inteligentnej; syn Stanisława Floryana i Eleonory z Szymańskich. Szkołę średnią ukończył w Przemyślu. Następnie od 1927 studiował filologię polską na Uniwersytecie Jana Kazimierza (UJK) we Lwowie. Równocześnie od 1930 pracował na uniwersytecie kolejno jako zastępca asystenta, a po uzyskaniu magisterium w 1932 jako asystent. Debiutował w 1932 artykułem „Kochanowski w roku jubileuszowym”, opublikowanym w *Przeglądzie Humanistycznym* (nr 1/2). W 1932/33, dzięki stypendium Funduszu Kultury Narodowej, przebywał we Włoszech, zbierając materiały dotyczące literatury średnio-wiecznej i renesansowej. Po powrocie do Lwowa kontynuował pracę na UJK jako adiunkt. W 1934 na podstawie rozprawy „Pieśni Jana Kochanowskiego wobec źródeł antycznych” uzyskał stopień doktora filozofii. W tymże roku został członkiem zarządu lwowskiego oddziału Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. Wydawał w 1935 miesięcznik młodzieży szkół średnich *Żagiew*. W 1937 został powołany na członka przybranego Towarzystwa Naukowego we Lwowie. Od stycznia do czerwca 1939 był lektorem języka polskiego na uniwersytecie w Rzymie. Po wybuchu II wojny światowej i włączeniu Lwowa do ukraińskiej SRR uzyskał w styczniu 1940 nominację na docenta etatowego ukraińskiego Uniwersytetu im. I. Franki i do czerwca prowadził zajęcia dydaktyczne. Podczas okupacji niemieckiej pracował jako robotnik, a potem jako urzędnik w Polskim Komitecie Opiekuńczym. Brał udział w tajnym nauczaniu. Po zajęciu Lwowa przez wojska radzieckie wyjechał w listopadzie 1944 do Sano-ka i był nauczycielem gimnazjalnym. W 1946 przeniósł się do Wrocławia, gdzie otrzymał stanowisko zastępcy profesora przy Katedrze Historii Literatury Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego (UWr.). W 1947 został członkiem zwyczajnym Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego oraz współpracownikiem Komisji Filologii Zachodnio-Europejskiej PAU. Po habilitacji w 1948 na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu na podstawie pracy „Forma poetycka „Pieśni” Jana Kochanowskiego wobec kierunków liryki renesansowej” pracował od 1949 na UWr. jako docent etatowy. W 1950-54 był sekretarzem Wydziału Nauk Filologicznych Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Od 1951 redagował *Sprawozdania Wroc. TN* (tomy za 1951-54), a od 1954 był redaktorem naukowym *Prac Wroc. TN. Seria A* (37 tomów w 1956-81). Równocześnie od przyjazdu do Wrocławia

Wymiary. Wchodził w skład zespołu redakcyjnego dwumiesięcznika kół naukowych *Młoda Polska* (1959 nr 1-3). Był kierownikiem programowym Klubu Studenckiego „Od Nowa”, organizatorem Toruńskiego Maja Poetyckiego. W 1962-67 należał do ZMW, a następnie do PZPR (do 1990). Po ukończeniu w 1963 studiów był przez rok kierownikiem dzielnicowego domu kultury w Toruniu i instruktorem w Wojewódzkim Domu Kultury w Bydgoszczy. W 1964 powrócił do Szczecinka, gdzie pracował jako pedagog. W 1966-68 był zatrudniony w redakcji *Słowa Powszechnego* w Koszalinie. Należał do koszalińskiego KKMP. W 1966 ożenił się z Jadwigą Puzyrewską, nauczycielką. Następnie do 1970 pracował jako wychowawca w Dziale Penitencjarnym Zakładu Karnego w Czarnem. W 1970-75 pełnił funkcję zastępcy dyrektora Robotniczej Spółdzielni Wydawniczej „Ruch” w Szczecinku. Równocześnie publikował wiersze, artykuły i recenzje, m.in. w *Głosie Koszalińskim* (1967-75), *Pobrzeżu* (1969-73), *Głosie Pomorza* (1975-85). Pisał także scenariusze widowisk poetyckich oraz teksty piosenek, głównie dla zespołów dziecięcych. W 1974 został członkiem ZLP. W 1975 zamieszkał w Słupsku, gdzie pracował jako zastępca dyrektora Wojewódzkiego Domu Kultury, a następnie w 1977-82 był kierownikiem literackim Teatru Lalki „Tęcza”. W 1982 został kierownikiem Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Miejskiego w Słupsku (do 1990). W 1983 został prezesem Oddziału Słupskiego ZLP i członkiem Zarządu Głównego Związku. Współorganizował wiele imprez literackich i kulturalnych na terenie Słupska. Był laureatem konkursów poetyckich. Odnaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi (1980), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1974) i „Zasłużony dla Województwa Słupskiego” (1978). Mieszka w Słupsku.

TWÓRCZOŚĆ

1. Łamanie psalmów. [Wiersze]. Gdynia: WM 1962, 43 s.
2. Przynoszę ziemię. [Wiersze]. Pozn.: WP 1973, 62 s.
Cykle: Kroniki; Pieśń o toporze; W światło każdego dnia.
3. Wybór twarzy. [Wiersze]. Tor.: Studenckie Centrum Kult. „Od Nowa” 1975, [10] s.
4. Chodzenie po linie. [Wiersze]. Pozn.: WP 1978, 77 s.
5. Poeta przy oknie. [Wiersze]. Słupsk: Baltic 1989, 32 s.

OPRACOWANIA (wybór)

- Ank. 1989. — Wywiad: Wśród bliskich ludzi i bliskich krajo-
brazów. Notowała; W. Trzecińska. *Głos Koszal.* 1975 nr 24.
M. Książek: Aktor i widz zarazem. *Pomorze* 1963 nr 1
[rec.: Łamanie psalmów]. — Z. Bienkowski: Jest po coś po-
ezja. *Głos Pom.* 1978 nr 104. [rec.: Chodzenie po linie]. **J.Z.**

wia pracował w instytucjach wydawniczych: początkowo w Książnicy-Atlas, a od 1950 w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich, zajmując się edytorstwem dokumentalnym i przygotowaniem fototypicznym wydań literatury staropolskiej (m.in. w 9 tomach *Biblioteki Pisarzy Polskich*). W 1954 otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego, a w 1959 na profesora zwyczajnego. Od 1954 był członkiem Rady Naukowej Biblioteki Ossolińskich. W 1963 wszedł w skład komitetu redakcyjnego serii *Biblioteka Pisarzy Polskich*. Otrzymał dwukrotnie nagrodę Ministra Szkolnictwa Wyższego (1963 i 1976). W 1976 został członkiem honorowym Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Po przejściu na emeryturę w 1978 kontynuował prace badawcze i edytorskie. Od 1982 należał do komitetu redakcyjnego „Dzieł wszystkich” J. Kochanowskiego. W 1983 otrzymał nagrodę m. Wrocławia. W 1986 został członkiem honorowym Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi. Zmarł 2 marca 1991 we Wrocławiu.

TWORCZOŚĆ

1. Forma poetycka „Pieśni” Jana Kochanowskiego wobec kierunków liryki renesansowej. Wr. 1948, 175 s. *Pr. Wroc. TN. Ser. A.* nr 18.

2. Słowacki w zbiorach i publikacjach „Ossolineum”. [Współaut.:] B. Zakrzewski. Wr.: Ossol. 1959, 113 s.

3. Edytorstwo dokumentarne w wydawnictwie „Ossolineum”. Wr.: Ossol. 1967, XVII s.

Rozprawy i studia w wydawnictwach zbiorowych i czasopiśmie, m.in.: Luigi Pirandello. *Prz. Współcz.* 1936 nr 8 s. 3-32. — Satyra Krasickiego a Boileau’a. W: *Zjazd Naukowy im. J. Krasickiego we Lwowie w dn. 8-10 VI 1935*. Księga referatów. Z. 1. Lw. 1946 s. 94-109. — Nieznany fragment pierwszej redakcji „Genezis z Ducha” J. Słowackiego. *Spraw. Wroc. TN* 1949 dod. 3 druk 1952 s. 1-12. — Czasopiśmiennictwo polskie na ziemiach śląskich w okresie walki o narodowość (1845-1921). W: *Oblicze Ziemi Odzyskanych*, Dolny Śląsk. T. 2. Wr. 1948 s. 119-706. — Układ tekstu zakończenia „Rozmowy z matką Makryną Mieczysławską” J. Słowackiego. *Pam. Lit.* 1953 z. 1. s. 181-195. — Eugeniusz Kucharski jako teoretyk literatury. W: *Eugeniusz Kucharski*. [Tor.] 1957 s. 19-29. — Nad autografem „Poety i natchnienia” J. Słowackiego. *Pam. Lit.* 1957 z. 4 s. 409-422. — O tak zwanym autoryzowanym odpisie „Rozmowy z matką Makryną Mieczysławską” J. Słowackiego. *Pam. Lit.* 1957 z. 4 s. 393-407; toż w: *Juliusz Słowacki*. Wwa 1959 s. 300-314. — Z badań nad mickiewiczowską „Trybuną Ludów”. (Struktura wydawnicza dziennika). *Pam. Lit.* 1963 z. 2 s. 339-

-355. — Tropami autografów J. Słowackiego. *Pam. Lit.* 1975 z. 3 s. 171-188.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. Bibliografia literacka czasopism polskich [...] Oprac. Sekcja Bibliograficzna Zakładu Polskiej Literatury Porównawczej Uniw. J.K. pod kier. E. Kucharskiego. Red. i do druku przysposobił ... Lw.: Zakł. Literatury Porównawczej UJK.

za rok 1876 druk 1936, XI, 104 s.

za rok 1875 druk 1938, VII, 125 s.

2. J. Słowacki: Dzieła. Red. J. Krzyżanowski. T. 10. Pisma prozą. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1949, 768 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 jako t. 11-12 1952, wyd. 3 zmien. t. 11 cz. 1 1959.

3. J. Kochanowski: Fraszki. Reprodukacja fotoof. wyd. 1 z 1584 r. Do druku przysposobił i posł. opatrzył ... Wr.: Ossol. 1953, 134, VI s.

4. J. Kochanowski: Pieśni. Reprodukacja fotoof. [wyd. 1 z 1586 r.] Do druku przysposobił i posł. opatrzył ... Wr.: Ossol. 1953, 88, VII s. Wyd. nast. tamże 1981.

5. I. Krasicki: Korespondencja. Z papierów L. Bernackiego wyd. i oprac.: Z. Goliński, M. Klimowicz, R. Wołoszyński. Red. Z. Mikulski. Teksty w jez. włos. oprac. ... T. 1-2. Wr.: Ossol. 1958. PAN IBL.

6. J. Słowacki: Dzieła wszystkie. Red. J. Kleiner, t. 12-13 przy współudziale ..., t. 16-17 red.: J. Kleiner i ... Dział 2. Utwory wydane z puścizny rękopiśmiennej. Wr.: Ossol.

W poszczególnych tomach w oprac. W.F.:

T. 8. Horsztyński. Oprac.: W. Belza i J. Kleiner przy współudziale ... 1958 s. 231-379.

T. 12 cz. 1. Poeta i natchnienie. Oprac.: J. Kleiner i ... 1960 s. 405-464; cz. 2: Zawisza Czarny. Oprac.: J. Kleiner, ... przy współudziale J. Pelca. 1961 s. 249-620.

T. 13 cz. 1. Fragment o Helijaszu. Oprac. ... [Urywki dramatyczne]. Oprac. ... 1963 s. 5-21, 384-402; cz. 2: Rozmowa z matką Makryną. Konrad Wallenrod. Oprac. ... Pan Tadeusz. Dziady. Góry się ozłociły. Oprac. ... Sprostowania i uzupełnienia. Oprac.: ... i J. Kuźniar. 1963 s. 5-196, 303-386, 429-435.

T. 14. Genezis z Ducha. Dzieła filozoficzne ciąg dalszy. Oprac.: ... i J. Kleiner. 1954 s. 5-556.

T. 15. [Próby poematu filozoficznego]. Oprac.: ..., J. Kleiner, S. Kolbuszewski. [Pomniejsze pisma treści filozoficznej i religijnej. Pisma polityczne]. Dodatki 1-3. Oprac.: ..., J. Kleiner. 1955 s. 7-166, 227-527.

T. 17. Król Duch. Opracowania odmienne rapsołów I-IV przygot. J. Kuźniar z udziałem ... Dział opracowań różnych ... 1975 s. 4-930.

7. A. Mickiewicz: Poezje. T. 1-2. [Reprodukcja fotoof. pierwodruku z l. 1822-1823. Przedm., red. nauk. i współdziałal w przygot. edytorskim ...]. Pośl.: S. Pigoń. Wr.: Ossol. 1955, XLII, 140, VII + 214, IX s.

8. Zakład im. Ossolińskich 1827-1956. W dziesięciolecie działalności we Wrocławiu. Red. ... Wr.: Ossol. 1956, 228 s.

9. Księga ku czci Władysława Podlasy. Red. ... Wr.: Ossol. 1957, 269 s. Wrocławskie Tow. Nauk.

10. „La Tribune des Peuples” (1849 nr 1-158). Edition phototypique sous la réd. de H. Jabłoński. [Przedm.:] S. Kieniewicz, ... [Oprac. materiałów] ... Wr.: Ossol. 1963, XVIII, [393] k. PAN.

11. J. Słowacki: Kordjan. Część pierwsza trilogii. Spisek koronacyjny. [Wyd. fotoof. pierwodruku z r. 1834 z pośl.] ... Wr.: Ossol. 1967, 159, XXIII s.

12. Uniwersytet Wrocławski w latach 1945-1970. Księga jubileuszowa. Red. ... Wr.: Ossol. 1970, VII, 453 s.

13. Podobizna autografu „Dziadów” części I Adama Mickiewicza. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1971, 75 s.

14. Teksty do ćwiczeń. Red. [i oprac. fototypiczel] ... Wr.: UW, Inst. Filol. Pol.

Ser. A. Literatura. Z. 1-22. 1973-1979.

Ser. B. Teoria literatury. Z. 1. 1976.

Ser. C. Językoznawstwo. Z. 1-4. 1975-1979.

15. R. Anusiewicz, M. Dudzik, M. Grzęda: Metodyka nauczania literatury i języka polskiego. Konспект wykładu z bibliografią opracowań podstawowych. Red.: M. Dudzik i ... Wr.: 1976, 46 s. UW, Inst. Filol. Pol.

16. Dzieje literatur europejskich. Red. [i wstęp] ... Wwa: PWN T. 1 1977, 1243 s.; T. 2 cz. 1-2 1982, 1983, 781 + 559 s.; T. 3 cz. 1-2 1989, 1991, 1008 + 944 s. Wyd. 2 T. 1 cz. 1-2 1979, 1983.

17. A. Mickiewicz: Dzieła poetyckie. [T.] 2. Powieści poetyckie. Oprac. ... Wwa: Czyt. 1979 s. 5-209. Wyd. 2 tamże 1982.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1958. — SWPP 1. — PP (A. Czachowski). — A. Kuzik: Bibliografia prac W. F. za lata 1932-1987. *Ze Skarb. Kult.* 1989 z. 49.

[Forma poetycka „Pieśni” J. Kochanowskiego:] A. Hutnikiewicz: Liryka Kochanowska na tle renesansu. *Dziś i Jutro* 1949 nr 38; T. Ulewicz. *Pam. Lit.* 1950 t. 39. — [„La Tribune des Peuples”:] H. Rządowska. *Kwart. Hist.* 1965 nr 4; K. Kostencz. *Pam. Lit.* 1966 z. 1. — [Podobizna autografu „Dziadów” ... Oprac.]: Cz. Zgorzelski: Mickiewicz w roku 1971. *Tyg. Powsz.* 1972 nr 6. — A. Hutnikiewicz: Na jubileusz profesora W.F. *Acta Univ. Wratisl.* 1973 nr 200. — [J. Słowacki: Dzieła wszystkie. Współred.]: K. Górski: O krytycznym wydaniu „Dzieł wszystkich” J. Słowackiego; S. Treugutt: Słowacki i problemy interpretacji filologicznej. *Pam. Lit.* 1976 z. 1. — *Ze Skarb. Kult.* 1989 z. 49 [Zeszyt poświęcony W.F.; tu art.: R. Bednarek: Profesor W.F. jako tekstolog i edytor; S. Drew-

niak: Ossolińskie publikacje dokumentalne Profesora W.F.; J. Kolbuszewski: O twórczości naukowej Profesora W.F.; J. Miodek: Profesor W.F. jako mistrz słowa; J. Szczepanec: Związki Profesora W.F. z Biblioteką Ossolineum; L. Słęk: Profesora W.F. studia o Kochanowskim]. — B. Bednarek: W.F. *Pam. Lit.* 1992 z. 1.

J.Cz.

FLUKOWSKI Stefan 1902-1972

Krypt.: F., fl., S.F., sf.

Poeta, prozaik, dramaturg, tłumacz.

Urodzony 18 sierpnia 1902 w Warszawie; syn Kazimierza Flukowskiego, czeladnika krawieckiego, i Jadwigi z Zakrzewskich, robotnicy w fabryce włókienniczej. W 1921 zdał egzamin maturalny w Gimnazjum Wojciecha Górskiego, po czym podjął studia filozoficzne i prawnicze na Uniwersytecie Warszawskim. W 1922-26 był członkiem warszawskiej grupy literackiej Złocień. Po uzyskaniu magisterium w 1926 pracował do 1937 kolejno jako aplikant sądowy, aplikant adwokacki i asesor sądowy. Debiutował w 1927 wierszem pt. „Musimy zdobyć wzajemność jaskółek ...”, ogłoszonym w miesięczniku *Kwadruga* (nr 2). W tym czasie związał się też z grupą poetów skupioną wokół tego czasopisma, a w 1927-31 był członkiem jego redakcji. Współpracował z miesięcznikiem *Droga* (1931-33) publikując recenzje (w stałym dziale „Książki”), poezje, prozę artystyczną i artykuły polemiczne. W 1933-34 pełnił funkcję sekretarza technicznego i korektora w tygodniku literacko-społecznym *Pion*; ogłaszał tu też wiersze i artykuły oraz recenzje audycji radiowych w dziale „Sztuka i antena” (1934, 1936-37). Współpracował z *Rocznikiem Literackim*, umieszczając w nim przeglądy sprawozdawczo-krytyczne z przekładów polskich z literatury żydowskiej (1934-36) oraz prowadząc „Kronikę” (1935). Od 1937 zajmował się wyłącznie pracą literacką; oprócz wierszy i opowiadań zaczął pisać utwory dramatyczne (nie publikowane): „Miary sprawiedliwości” (1937), „Przemysłownicy wolności” (1939). W 1937-39 był członkiem redakcji *Tygodnika Ilustrowanego*. W 1938 współpracował z wydawnictwem Książnica-Atlas jako adaptator i korektor. Po wybuchu II wojny światowej brał udział w kampanii wrześniowej, po czym przebywał w obozach jenieckich w Arnsvalde (Oflag II B) i Woldenbergu (Oflag II C), gdzie uczestniczył w organizacji życia kulturalnego, m.in. należał do grupy literackiej Zaułek Literacki. Po powrocie do kraju w 1945 kontynuował twórczość literacką, publikując wiersze, artykuły, recenzje literackie i teatralne oraz tłumaczenia literackie z języka francuskiego, niemieckiego i rosyjskiego w wielu czasopismach, m.in. w *Odrodzeniu* (1945-49), *Radiu i Świecie* (1946, 1949), *Twórczości* (1946-58, z przerwami), *Nowinach Literackich*

(1947-48), *Tygodniku Powszechnym* (1947-48). W 1946-47 zajmował stanowisko kierownika literackiego Teatru im. J. Słowackiego w Krakowie. W 1946-47 pełnił funkcję kierownika literackiego *Przeglądu Artystycznego* i do 1948 był członkiem jego komitetu redakcyjnego; tu też z przerwami do 1955 ogłaszał własne utwory literackie i przekłady poezji francuskiej. W tym samym czasie (1946-49) był członkiem komitetu redakcyjnego *Listów z Teatru*. Równocześnie (1947-49) redagował *Bibliotekę Dramatyczną „Nowy Teatr”* Spółdzielni Pracy i Użytkowników „Czytelnik” w Krakowie. W 1948-49 był prezesem Oddziału Krakowskiego ZZLP. W 1948-49 pełnił funkcję komisarza ruchomych wystaw dzieł Xawerego Dunikowskiego. W 1950 zamieszkał w Warszawie. Kontynuował twórczość własną i przekładową, publikując w wielu czasopiśmiech, m.in. w *Nowej Kulturze* (1950-53), *Przemianach* (1956-57), *Współczesności* (1963-70, z przerwami), *Odgłosach* (1964-65), *Kulturze* (1964-68), *Życiu Literackim* (1964-69), *Tygodniku Kulturalnym* (1965, 1968) oraz *Poezji* (1966, 1968). W 1961 został członkiem Polskiego PEN Clubu (w 1965-66 był członkiem Zarządu Głównego). Odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1967). Zmarł nagle 8 maja 1972 w Świnoujściu; pochowany na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Słońce w kieracie. [Wiersze]. Wwa: Księg. F. Hoesicka 1929, 85 s. *Bibl. Kwadrygi*.

2. Pada deszcz. [Opowiadania]. Wwa: Nakł. *Kwadrygi* 1931, 240 s. *Bibl. Kwadrygi*.

Zawartość: Zapach księżycy; Opowiadania irracjonalne; Sen kota; Sen psa; Modlitwa; Zabić lisa. Studium powieściowe; Listy do matki.

3. Dębem rosnę. [Wiersze]. Wwa: Skł. gł. Tow. Wydawn. 1936 [antydat. 1935], 112 s.

4. Odys u Feaków. Sztuka w 3 aktach. Wwa: J. Mortkowicz [1939], 65 s. Praprem. Kr., Stary T. 1947.

Cz. 1 tryptyku dramatycznego „Odys syn Laertes”.

5. Urlop bosmanmata Jana Kłębucha. [Powieść]. Wwa: Gebethner i Wolff 1939, 287 s. Wyd. nast.: wyd. z posł. P. Kuncewicz Pozn.: WP 1965; wyd. 2 [!] z posł. P. Kuncewicz Wwa: KiW 1973.

6. Tęsknota za Julią. Komedia w 1 akcie. Praprem. Arnsvalde, Zespół Oflagu II B 1940. TV 1963. Druk. zob. poz. 11.

7. Jajko Kolumba. Komedia muzyczna w 5 aktach. [Współaut.:] L. Natanson, A. Nowicki, H. Rostworowski. Powst. 1941. Praprem. Woldenberg, Zespół Oflagu II C 1941. Wyst. w wersji przerobionej Kr., Stary T. 1946. Druk fragm. aktu I *Dz. Pol.* 1946 nr 34 s. 6-7.

8. Chwila królewskiej niemocy. Sztuka w 2 aktach. *Twórczość* 1946 nr 10 s. 23-61. Praprem. Kr., T. Bagatela 1985. Przedr. zob. poz. 11.

Adapt. radiowa: J. Koecher, Radio 1975.

9. Gwiazda dwóch horyzontów. Sztuka w 1 akcie. *Prz. Artyst.* 1946 nr 10 s. 4-7, nr 11/12 s. 6-9. Przedr. zob. poz. 11.

Dramat o Tycjanie; wyd. z reprodukcjami obrazów Tycjana.

10. Soczewica, Koło miele młyn, albo Miecz Łokietka. Komedia historyczna w 5 aktach. Praprem. Kr., T. Kameralny TUR 1946. Druk fragm. aktu III *Dz. Pol.* 1946 nr 258 s. 4-5.

11. Horyzont Afrodyty. [Utwory dramatyczne]. Kr.: Czyt. 1947, 156 s. Zob. Prace redakcyjne poz. 1 [t. 2].

Zawartość: Tęsknota za Julią [poz. 6]; Gwiazda dwóch horyzontów [poz. 9]; Chwila królewskiej niemocy [poz. 8].

12. Xawery Dunikowski. [Poemat]. *Twórczość* 1948 z. 11 s. 18-27.

13. Prolog do „Chorego z urojenia” Moliera. *Listy z Teatru* 1947 nr 15 s. 13-16. Wyst. Kr., T. im. J. Słowackiego 1947.

14. Oranżeria. Sztuka w 4 aktach. Kr.: Spółdzielnia Pracy i Użytkowników Placówka 1949, 56 s.

15. Treść i zakres rewolucyjności Puszkina. [Szkieł]. Powst. [ok. 1949], [26] k.

Masz. z poprawkami autora w Bibl. IBL PAN.

16. Chwała Puszkina. Sztuka w 3 aktach. Powst. ok. 1949. Druk aktu II pt. Wieczór w Michałowskoje. Sztuka w 1 akcie. *Twórczość* 1949 nr 10 s. 24-40; aktu I pt. Popołudnie w Trigrorskoje. *Tamże* 1951 nr 3 s. 90-115. Praprem. Kat., T. Śląski im. S. Wyspiańskiego 1950. Wyd. osob. całości Wwa: Czyt. 1952, 109 s.

17. [Tekst w:] Kopernik. [Album reprodukcji obrazów J.M. Szancera]. Wwa: PIW 1953, 19 s., 16 tabl.

18. Pada deszcz. Opowiadania, nowele. Wyd. 1 powojenne, rozszerz. Wwa: Czyt. 1958, 286 s.

Zawartość: Ojciec; Gospodarność; Musimy zdobyć wzajemność jaskółek; Mit; Moje Mazowsze; Przejście; Trąbki; W Collegium Maius; Na plaży; W pracowniach Dunikowskiego; Cyrk nr 1; Cyrk nr 5; Jan Sebastian, organista.

19. Wiersze. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1958, 38 s.

20. Płomień róży. [Powieść o J. Słowackim i C.K. Norwidzie]. Wwa: PIW 1959, 136 s.

21. Napomknięte cieniem. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1961, 76 s.

22. Wybór wierszy. 1926-1962. Wwa: PIW 1963, 181 s.

23. Rzeka gwiazdy. [Wiersze]. Wwa: LSW 1965, 89 s.

24. Po stycznej słońca. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1971, 138 s.

25. Tęcze i pioruny. [Powieść powst. przed 1972]. Druk fragm.: W Warszawie powstanie. *Mies. Lit.* 1973 nr 7 s. 18-27; Spotkanie z matką. *Tamże* 1985 nr 10/11 s. 20-34.

26. Oko Byka. [Poemat o M. Koperniku]. [Post.] A. Chojnacki. Olsztyn: Pojezierze 1972 [właśc. 1973], 95 s.

Adapt. scen.: W. Brzozowicz. *Scena* 1973 nr 1 s. 44-52.

27. Poezje wybrane. Wybór i wstęp autora. [Wwa:] LSW 1974, 135 s.

Zawartość: Ściana warszawska [wiersz]. — Wiersze z tomów: poz. 1, 3, 21, 22, 23, 24, 26, — oraz: Parametry tęczy [poemat powst. w 1971, pierwodr.].

28. Olimpijskie strofy. [Wiersze]. Wwa: Iskry 1976, 59 s.

29. Zapach księżycy. [Opowiadania]. Kr.: WŁ 1981, 100 s.

Zawiera z poz. 2: Zapach księżycy; Sen kota; Sen psa; Zabić lisa. (Studium powieściowe).

30. Obraz oszczepu i inne wiersze. Wybór, przedm.: E. Balcerzan. Wwa: PIW 1983, 201 s.

Ponadto wg inf. autora w rękopisie: Sceny współczesne. Etiudy dramatyczne. Powst. 1950-1956. — Kantata Wiślana. Poemat. Powst. 1953/1954.

Przekłady

1. C.F. Ramuz: Pastwisko na Derborence. [Powieść]. Wwa: J. Morkowicz 1938, 223 s. Wyd. nast. z przedm. ... wyd. 2 Kr.: Książka 1947; wyd. 3 Wwa: KiW 1950.

2. P. Éluar: Pabłowi Picasso. [Wiersze]. Wwa: ZG Związku Pol. Artystów Plastyków 1948, 61 s.

3. M. Cachin: Balzac. [Studium]. Tłum. i wstępem opatrzył ... Wwa: KiW 1950, 47 s.

4. Krwią serca. Zbiór dokumentów, listów i wierszy greckich ofiar monarcho-faszyzmu i anglosaskiego imperializmu. Tłum. z jęz. franc. i ros. ... Wwa: KiW 1951, 96 s.

5. M. Gorki: O Jaśku głuptaku. Rosyjska bajka ludowa. [Dla dzieci]. Wyd. 3. Wwa: NK 1952, 15 s.

6. D. Mamin-Sibirjak: Szara Szyjka. [Opowiadanie dla dzieci]. Wyd. 2. Wwa: NK 1952, 29 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 3 1954, wyd. 4 1958. Przedr. zob. poz. 9.

7. K.G. Paustowski: Wybór utworów. Przeł. z jęz. ros.: N. Drucka, ..., K. Jaworski, J. Jędrzejewicz, K. Truchnowski. Wwa: KiW 1952, 522 s.

W przekł. S.F.: Złoty lin; Przewodnik; Stracony dzień; Rąbany cukier; Rozkaz w szkole wojskowej; Wiejski ogród; Październikowa noc; Stalowy pierścieneczek [wyd. osob. zob. poz. 13]; Lato pod Woroneżem.

8. He Yi: O wielkim drzewie na drodze. Oprac. poetyckie ... Tłum. z jęz. duńskiego [właśc. chińskiego]. B. Kowalska. Wwa: NK 1953, [8] k. Wyd. 2 tamże 1954.

9. D. Mamin-Sibirjak: Opowiadania i bajki. [Dla dzieci]. Tłum.: J. Brzęczkowski, ..., J. Laskowska. Wwa: NK 1953, 150 s. Wyd. 2 tamże 1954.

W przekł. S.F.: Żywiciel; Kręciciel; Szara Szyjka [wyd. osob. zob. poz. 6]; W górach.

10. A. France: Bunt aniołów. [Powieść]. Wyd. 3 Wwa: KiW 1954, 223 s. Wyd. nast.: wyd. 2 [!] Wwa: Czyt. 1958, wyd. 3 tamże 1986.

11. Fang Ji-chjun: Jak wyrosło brzoskwinowe drzewo. Tłum. z jęz. chińskiego.: B. Kowalska. Oprac. poet. ... Wwa: NK 1955, [8] k. Wyd. 2 tamże 1957.

12. A. Dumas, ojciec: W dwadzieścia lat później. Przeł. z franc.: cz. 1 ..., cz. 2 H. Szumańska-Grossowa. Wwa: Iskry 1957, 718 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1968, wyd. 3 1990.

13. K.G. Paustowski: Stalowy pierścieneczek. [Opowiadanie dla dzieci]. Przeł. ... Wwa: NK 1959, 23 s. Zob. poz. 7.

14. Ch.F. Ramuz: Piękność wśród ludzi. [Powieść]. Przeł. [z franc.] ... Wwa: Czyt. 1960, 204 s.

15. K.G. Paustowski: Bieg czasu. Opowiadania. Przeł.: N. Drucka, ..., J. Jędrzejewicz. Wwa: Iskry 1971, 153 s. Wyd. 2 tamże 1973.

W przekł. S.F. utwory z poz. 7: Przewodnik; Rąbany cukier; Rozkaz w szkole wojskowej; Październikowa noc; Stalowy pierścieneczek, — nadto: Śnieg.

Prace redakcyjne

1. S. Ciesielczuk: Poezje zebrane. Przedm. i oprac. ... Wstęp: S. Lichański. Wwa: LSW 1965, 277 s.

2. M. Pawlikowska-Jasnorzevska: Wiersze. Wybór i wstęp ... Wwa: PIW 1967, 361 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1971, wyd. 3 1981, wyd. 4 1987.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951, 1956, 1966. — Wywiady: Rozmowa ze S.F. [Rozm.] W.P. Szymański. *Tyg. Powsz.* 1964 nr 35, przedr. w tegoż: *Rozmowy z pisarzami. Kr.* 1981. — Słowo wokół słońca. [Rozm. 28 X 1970]. W: Z. Taranienko: *Rozmowy z pisarzami.* Wwa 1986.

SWPP 1. — PP (H. Filipkowska). — RL 1972 (J. Chudek). — LP (red.).

W. Kubacki: Poezje F. (Próba analizy). *Marcholt* 1936 nr 4. — [Dębem rosnę.] S. Napierski. *Droga* 1936 nr 2/3; W. Sebyła. *Pion* 1936 nr 32. — A. Łaszowski: S.F. czyli o dialektyce uczuć. *Pion* 1937 nr 1. — J. Czechowicz: Parabola o dobroci. *Kur. Poranny* 1939 nr 236, przedr. w tegoż: *Wyobraźnia stwarzająca.* Lubl. 1972 [dot.]: Urlop bosmanmata Jana Klebucha. — [Horyzont Afrodyty:] M. Piechal. *Listy z Teatru* 1948 nr 22; S. Lichański: Pod niebem poetyckiej baśni. W tegoż: *Literatura i krytyka.* Wwa 1956. — [Pada deszcz:] M. Głowiński: Fantazja i świat widzialny. *Twórczość* 1958 nr 10; J.J. Lipski: Marzenia senne i sny na jawie kotów, psów

i ludzi. *Twórczość* 1958 nr 11. — [Płomień róży:] W. Maciąg: Poeta — ktoś bez zawodu. *Życie Lit.* 1959 nr 47; S. Podhorska-Okołów: Magiczne zwierciadło poetów. *Twórczość* 1960 nr 2; T. Terlecki: Słowacki oczami Norwida. *Wiadomości*, Londyn 1960 nr 41. — W. Szymański: Literatura trzech punktów. O S.F. W tegoż: Ballady przed burzą. Wwa 1961. — W. Kubacki: Poezje F. W tegoż: Lata terminowania. Kr. 1963. — [Wybór wierszy] A. Międzyrzeczki: „Czas, który minął...” *Nowe Książki* 1963 nr 16; J. Przyboś: Wiersze F. *Prz. Kult.* 1963 nr 15. — [Urlop bosmanmata Jana Kłębucha:] P. Kuncewicz: Ostatnie słowo pokoju. *Współczesność* 1965 nr 7/8; R. Krynicki: Dziwny urlop bosmanmata Kłębucha. *Nurt* 1966 nr 4; K. Rogulski: Mit i rzeczywistość. *Kierunki* 1966 nr 29. — W.P. Szymański: W stronę kontrapunktu. (O poezji S.F.) *Poezja* 1968 nr 3. — A. Chojnacki: „Jak pojąć ziemie lotem ptaka wydłużoną”. (O twórczości S.F.). *Współczesność* 1971 nr 3. — M. Jasińska: „Słowacki” Jana Włoszynowskiego i „Płomień róży” S.F. a koncepcje powieści biograficznej. W: O prozie polskiej XX wieku. Wr. 1971. — P. Kuncewicz: Na przykład F. *Fakty i Myśli* 1971 nr 5 [dot.: Urlop bosmanmata Jana Kłębucha]. — S. Lichański: Stereometria wizji. W tegoż: Wśród mówiących proza. Wwa 1971 [dot.: Pada deszcz]. — Z. Biełkowski: Blaski. *Kultura* 1972 nr 21. — A. Chojnacki: S.F. (Portret tłumacza). *Lit. na Świecie* 1972 nr 4. — P. Kuncewicz: O S.F. *Poezja* 1972 nr 8. — H. Oledzka: S.F., tłumacz C.F. Ramuza. *Lit. na Świecie* 1972 nr 4. — Z. Taranienko: Uwagi o pisarstwie S.F. *Argumenty* 1972 nr 22. — Z. Zaboriski: S.F. *Poezja* 1972 nr 8. — A. Chojnacki: Flukowski. Wwa: Ag. Aut. 1973, 52 s. — K. Pysiak: Dwa światy: ziemia — gwiazdy. *Kultura* 1973 nr 29 [rec.: Oko Byka]. — W.P. Szymański: Synkretyzm — niebezpieczeństwo awangardyzmu. (Poezja S.F.). W tegoż: Neosymbolizm. Kr. 1973. — S. Melkowski: Życie wewnętrzne Mikołaja Kopernika. *Nowe Książki* 1974 nr 5, przedr. w tegoż: Rówieśnicy i bracia starsi. Wwa 1980 [rec.: Oko Byka]. — M. Bujnicka: Synkretyzm gatunkowy „Pada deszcz” S.F. *Pr. Nauk. UŚI* 1977 nr 162. — J. Kryszak: Dwoistość pragnień i niemoicy. W tegoż: Katastrofizm ocalający. Wwa 1978. — S. Melkowski: Śmiałość poczyniła. (O poezji S.F. z czasów „Kwadracji”). *Poezja* 1979 nr 11/12. — E. Balcerzan: „Słońce w kieracie”. (O poezji S.F.). *Pismo* 1981 nr 5/6. — J. Marx: W cieniu futuryzmu — o poezji S.F. W tegoż: Grupa poetycka „Kwadracja”. Wwa 1983. — A. Siatecki: Muzy nigdy nie milkły. *Nadodrże* 1983 nr 24. — A. Boruń-Stelmaszczuk: Z badań nad działalnością teatru obozowego w Arnsvalde 1940-1941 i Woldenbergu 1941-1945. *Acta Univ. Lodz. Folia Historica* 1984 z. 19. — Z. Księgozbiór S.F. albo powtórka z historii kultury. *Bibl. Zach.-Pom.* 1988 nr 1/2. — P. Kuncewicz: S.F. W tegoż: Agonia i nadzieja. Wwa 1991.

B.D.

FOLEJEWSKI Zbigniew

ur. 1910

Krypt.: Z.F.

Historyk literatury, slawista, poeta.

Urodzony 18 października 1910 w Wilnie; syn Józefa Folejewskiego, adwokata, i Bronisławy z Hajkowskich. W 1929 ukończył szkołę średnią w Wilnie, po czym studiował filologię polską i historię na Uniwersytecie Stefana Batorego. Debiutował w 1930 nowelą „Zakłęte ślady nart”, opublikowaną w *Kurjerze Literacko-Naukowym* (nr 12). Uzyskał w 1934 dyplom magistra filozofii, odbył krótką praktykę nauczycielską, po czym wyjechał do Harbina jako wykładowca polonistyki. Był także korespondentem prasy i radia z Chin, Mandżurii, Korei i Japonii. W 1937 objął lektorat polonistyczny na uniwersytecie w Sztokholmie. Był założycie-

lem Szwedzko-Polskiego Towarzystwa Naukowego przy sztokholmskiej wyższej uczelni. W czasie II wojny światowej przebywał nadal w Szwecji. W 1939-47 redagował roczniki *Svio-Polonica* (tu także omówienia poloników szwedzkich w nr 2, 4, 6/7, 8/9). Po wojnie współpracował też z pismem *Polak* (Lund; tu noty o kulturze polskiej 1945/46 nr 21-46). W 1947 został lektorem slawistyki na uniwersytecie w Uppsali. Jednocześnie kontynuował studia; w 1948 uzyskał licencjat filozofii w zakresie slawistyki, a w 1949 doktorat filozofii oraz habilitację. W 1950-51 pogłębiał studia lingwistyczne w Londynie i Paryżu, po czym wyjechał do Stanów Zjednoczonych, gdzie w 1951-65 był profesorem slawistyki porównawczej, polonistyki i rusycystyki w University of Wisconsin; równocześnie od 1960 kierował wydziałem slawistyki. W 1953 i 1956 wykładał ponadto w University of California, w 1959 w University of Colorado, w 1961-62 w University of Toronto. W 1965-67 był profesorem literatur słowiańskich i literatury porównawczej w University of Illinois w Urbanie. W 1967 przeniósł się do Kanady, gdzie objął katedrę slawistyki i kierownictwo wydziału komparatystyki w British Columbia University w Vancouverze. Był członkiem redakcji pism i wydawnictw *Proceedings of the Modern Language Association (PMLA)*, *The American Slavic and East European Review* (Nowy Jork, od 1955), *The Polish Review* (Nowy Jork, 1957-68), *Books Abroad* (Oklahoma, od 1959), *Slavic and East European Journal* (Wisconsin, od 1970). W pismach tych, a także w wydawnictwach Fundacji Kościuszkowskiej i komitetu wydawniczego Humanities Research Center of Canada publikował studia, artykuły, recenzje oraz przekłady z literatury polskiej na język angielski. W 1973 otrzymał doktorat honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego. W tymże roku został powołany na członka korespondenta Królewskiego Towarzystwa Naukowego w Uppsali. W 1976 został profesorem i kierownikiem wydziału studiów slawistycznych i języków nowoczesnych Université d'Ottawa. Był prezesem The American Association of Teachers of Slavic and East European Languages. Jest członkiem The American Steering Committee of Slavists, The American Comparative Literature Association, Międzynarodowej Komisji Poetyki. Jako członek towarzystwa Modern Language Association (MLA) w Nowym Jorku był założycielem sekcji Slavic-Western Literary Relations; należał do komitetu wydawniczego *MLA International Bibliography* i komitetu *Comparative Bibliography*. Mieszka w Ottawie w Kanadzie.

TWÓRCZOŚĆ

I. Dom w Gorcach. [Wiersze]. Przedm.: K. Czachowski. Wil.: L. Chomiński 1933, 23 s.

2. Głos w czeluści. Poemat. [Kr.:] Druk. Pol. 1934, 22 s.

3. Sienkiewicz in Sweden. Sienkiewicz w Szwecji. *Svio-Polonica*, Stockholm 1943 t. 5 s. 15-33; nadb. Stockholm 1943. Wyd. osob. Stockholm: Seelig 1943, 24 s.

4. Polish poetry 1939-1945 (in Swedish). Stockholm: Seelig 1945, 35 s.

5. Texter för nybörjare. [Cz.] 1-2. Stockholm: Polska Lektoratet vid Stockholms Högskola 1945, 23 + 30 s.

6. Gramatyka polska. Stockholm 1946, 41 s.

7. Så länge vi leva. Polsk lyrik 1939-1945. Stockholm: Seelig 1946, 31 s.

8. La fonction des éléments dialectaux dans les oeuvres littéraires. Recherches stylistiques fondées sur la prose de W. Orkan. Uppsala: Almqvist & Wiksell 1949, 122 s.

9. Studies in modern slavic poetry. [Cz.] 1. Uppsala: Almqvist & Wiksell 1955, 64 s. Wyd. nast.: Uppsala: Lundequisska Bokhandeln; Wiesbaden: Harrasowitz 1955.

Zawartość: Esenin and Maiakovskii as antipodes in Russian postrevolutionary literature; Proletarian Prometheus bound (Władysław Broniewski); Polish poetry during the last war; Poetry in postwar Poland.

10. Introduction to the Polish language. [Współaut.:] Z.S. Birkenmajer. New York: The Kościuszko Foundation 1965, XX, 145 s. Wyd. 2 rozszerz. tamże 1967.

11. Maria Dąbrowska. New York: Twayne 1967, 123 s.

12. Futurism and its place in the development of modern poetry. A comparative study and anthology. Ottawa: University of Ottawa 1980, 288 s.

Rozprawy i studia w czasopismach i książkach zbiorowych, m.in.: Na marginesie szwedzkich przekładów „Pana Tadeusza”. *Svio-Polonica*, Stockholm 1946/1947 t. 8/9; toż *Pam. Lit.* 1948 s. 567-573. — C.K. Norwid's prose and the poetics of the short story. W: American contributions to the Fifth International Congress of Slavists. [T.] 2. Hague 1963 s. 115-127. — Notes on the novel in contemporary Poland. *Canadian Slavonic Papers*, Ottawa 1971 t. 13 nr 4 s. 299-313. — Martimelli and the emergence of futurism. *Zag. Rodzaj. Lit.* t. 17: 1974 z. 2 s. 31-43. — Some problems of semantics in painting and in poetry: Maiakovskii, Pasternak and the Italian Manifesto of Futurist Painting. *Canadian Slavonic Papers*, Toronto 1983 nr 1 s. 108-116.

Przekłady

1. K.E. Steneberg: *Polonica*. Zbiór obrazów. Stockholm: Nordisk Rotogravyr 1943, 64 s.

2. Så länge vi leva. Polsk lyrik 1939-1945. (Póki my żyjemy). Antologia przekładów poetyckich liryki polskiej 1939-1945 na język szwedzki. [Stockholm:] Boktryckeri Balder 1946, 31 s.

3. Folk songs of Poland. For voice and piano. English words. [London:] Polish Cultural Institute [1954], 31 s.

Prace redakcyjne

1. Antologia poezji społecznej 1924-1933. Wyd. ..., Cz. Miłosz. Przedm.: M. Kridl. Wil.: Koło Polonistów Sluchaczy USB 1933, 53 s.

2. Studies in Russian and Polish literature. In honor of Waclaw Lednicki. [Wyd.:] ... i in. 'S-Gravenhage: Mouton 1962, 250 s.

3. Canadian contributions to the seventh International Congress of Slavists, Warsaw, August, 21-27 1973. [Wyd.:] ... [i in.]. The Hague: Mouton 1973, 254 s.

Tu rozprawa Z.F.: Dynamic or static? The function of the verb in poetry, s. 111-120.

4. Modern slavic literatures. [T.] 2: Bulgarian, Czechoslovak, Polish, Ukrainian and Yugoslav Literatures. [Oprac.:] ... [i in.]. New York: F. Ungar 1976, 736 s.

5. Canadian contributions to the VIII International Congress of Slavists, Zagreb - Ljubljana 1978. Tradition and Innovation in slavic literatures, Linguistics and Stylistics. [Wyd.:] ... [i in.]. Ottawa: Canadian Assoc. of Slavists 1978, 194 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953, 1967, 1976. — SWPP 1.
W. Sebyla. *Pion* 1934 nr 40 [rec.: Dom w Górcach]. — K.W. Zawodziński. *Rocz. Lit.* 1934. — P. Hulka-Laskowski. *Nowe Książ.* 1935 z. 7 [rec.: Głos w czeluści]. — [La fonction des éléments dialectaux dans les oeuvres littéraires.] K. Nitsch. *Jez. Pol.* 1949 t. 29; M. Kridl. *Slavic World*, Nowy Jork 1954 nr 3. — [Studies in modern slavic poetry:] Cz. Miłosz. *Kultura*, Paryż 1955 nr 12; M. Giergielewicz. Cztery szkice slawistyczne. *Wiadomości*, Londyn 1956 nr 25; J. Pietkiewicz. *The Slavonic and East European Review*, Londyn 1956 t. 34 nr 83; R.L. Belknap. *The Polish Review*, Nowy Jork 1957 t. 2 nr 1; O. Scherer-Virski. *The American Slavic and East European Review*, Nowy Jork 1958 nr 1. — P. Mocha: Sigmund S. Birkenmayer and Z.F.: Introduction to the Polish language. *The Polish Review*, Nowy Jork 1966 nr 4. — [Maria Dąbrowska:] M. Giergielewicz. *Books Abroad*, Oklahoma 1968 nr 2; P. Hultberg. *The Slavonic and East European Review*, London 1969 nr 109; W. Krysiński. *Canadian Slavonic Papers*, Ottawa 1971 t. 13 nr 1. — J.Z. Jakubowski. *Rocz. UW* 1973 t. 13 [przemówienie na uroczystości nadania doktoratu honoris causal].
E.G.

FOLKIERSKI Władysław 1890-1961

Historyk literatur romańskich, komparatysta, eseista.

Urodzony 6 lutego 1890 w Paryżu; syn Władysława Folkierskiego, inżyniera, i Julii z domu Leliwa,

Francuzki. Uczęszczał do Gimnazjum św. Anny w Krakowie, a po zdaniu matury w 1907 studiował historię literatury polskiej i romanistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ). Debiutował w 1911 rozprawą „Krasicki a La Fontaine”, opublikowaną w *Bibliotece Warszawskiej* (t. 3). W 1912 uzyskał stopień doktora filozofii na podstawie pracy „L'Élément historique dans les chansons de geste”. W 1913-20 uczył języka francuskiego w gimnazjum w Wieliczce, a w 1919-20 również w Gimnazjum II w Krakowie. W 1919 redagował wraz z prof. Stanisławem Strońskim w Paryżu pismo *L'Indépendance Polonoise* przeznaczone dla uczestników konferencji wersalskiej. W tymże roku habilitował się na uniwersytecie w Paryżu na podstawie pracy „Entre le classicisme et le romantisme. Étude sur l'esthétique et les esthéticiens du XVIII-e siècle”. Od 1920 jako profesor nadzwyczajny, a od 1929 jako profesor zwyczajny był dyrektorem Seminarium Filologii Romańskiej i kierownikiem Katedry Filologii Romańskiej UJ. Prowadził wykłady z historii literatury francuskiej XVIII i XIX w., zajmując się szczególnie problemami wpływów pisarzy francuskich na literaturę polską i badaniami komparatystycznymi. Rozprawy i eseje ogłaszał m.in. w *Przeglądzie Warszawskim* (1921-25), *Silva rerum* (1925, 1927, 1930), *Pamiętniku Literackim* (1935). W 1927-29 pełnił też funkcję kierownika sekcji nauk historycznych i społecznych w Instytut International de Cooperation Intellectuelle przy Lidze Narodów w Paryżu. W 1928 został członkiem korespondentem PAU. Od 1930 należał do rady redakcyjnej *Archivum Neophilologicum*. Równocześnie od 1927 rozwijał działalność polityczną jako działacz Obozu Wielkiej Polski, a następnie Stronnictwa Narodowego. W 1935 wszedł w skład Komitetu Głównego, a w 1939 został wybrany na prezesa Rady Naczelnej Stronnictwa. Po wybuchu II wojny światowej przedostał się przez Rumunię i Węgry do Paryża, a po klęsce Francji udał się do Anglii i zamieszkał w Londynie. Był członkiem Rady Narodowej z ramienia Stronnictwa Narodowego (1940-41). Należał do założycieli, a następnie przewodniczył komitetowi redakcyjnemu organu Stronnictwa *Mysł Narodowa*; w piśmie tym publikował do 1961 wiele artykułów. Po wojnie kontynuował pracę naukową i dydaktyczną jako profesor literatur romańskich uniwersytetu w Bristolu (1944-61). Wykładał też literaturę polską w Centrum Studiów Sławistycznych uniwersytetu w Paryżu oraz wygłaszał wiele odczytów w Londynie, Rzymie i Paryżu poświęconych głównie polskiemu romantyzmowi. Rozprawy naukowe publikował m.in. w pismach *Antemurale* (Rzym, 1959), *Revue de Littérature Comparée*, *Comparative Literature*. Równocześnie kontynuował działalność polityczną. W 1944-47 był Ministrem Prac Kongresowych, a w 1946-49

Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Należał do Rady Politycznej (1949-54), a następnie do Rady Jedności Narodowej (1954-61). Brał udział w pracach Centralnego Wydziału Wykonawczego Stronnictwa Narodowego i był wiceprezeselem Komitetu Politycznego Stronnictwa. Był prezesem Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie (1960), członkiem Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie, członkiem Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu i Komitetu Opieki nad Biblioteką Polską w Paryżu. Odniesiony Croix de la Légion d'Honneur. Zmarł 3 czerwca 1961 w Londynie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Neufelda słowniki. Polsko-francuski i francusko-polski z oznaczeniem wymowy. Kr.: G. Gebethner i Sp. 1913, 557 s. Wyd. nast.: Berlin: Neufeld et Henius [1917]; Paris: Librairie Polonoise [ok. 1917]; Wwa: E. Wende [nie po 1928]; Wwa: Druk. Grafia 1935.

2. „Cyd” Kornela w Polsce. *Rozpr. Wydz. Filol. Akad. Umiejętności w Krak.* t. 57; odb. Kr.: AU 1917, 84 s.

3. Ze studiów nad XVIII wiekiem. Estetyka Shaftesbury'ego. Diderot a Shaftesbury. Kr.: AU 1920, 92 s. AU w Kr. Wydz. Filol.

4. L'héroïsme français à travers les âges. Conférence prononcée à la séance solennelle de l'Association des Amis de la France à Cracovie le 14 Juillet 1921. Cracovie: L'Association des Amis de la France à Cracovie [1922], 16 s.

5. Entre le classicisme et le romantisme. Étude sur l'esthétique et les esthéticiens du XVIII-e siècle. Cracovie: Academie Polonoise des Sciences et des Lettres 1925, 604 s. Wyd. nast. facsimile Paris: Champion 1969.

Nagroda Akademii Francuskiej w 1926.

6. Fredro a Francja. Kr.: PAU 1925, 44 s. PAU Wydz. Filol.

7. Z wywczasów bibliofila. *Silva Rerum* 1927. Wyd. osob. Kr.: Tow. Miłośników Książki 1927, 24 + 13 s.

Zawartość: Źródło francuskie ślubów lwowskich Jana Kazimierza 1657; Lęk poety przed książką.

8. Od Chateaubrianda do „Anhellego”. Rzecz o związkach między przedmistycznym okresem Słowackiego a romantyzmem francuskim. Kr.: PAU 1934, 161 s.

Zawartość: Cz. 1. Krąg Chateaubrianda: Problemat Araba; Trzy Amelie; Ślady „Itinéraire” w „Podróży na Wschód” i „Grobie Agamemnona”; W drodze ku szczytom. — Cz. 2. Krąg Wiktora Hugo: Estetyka Wiktora Hugo w twórczości Słowackiego; Ślady liryków W. Hugo w „Przygotowaniu” do „Kordiana”; Wpływ techniki teatralnej W. Hugo w dramatach Słowackiego. — Cz. 3. Krąg Alfreda de Vigny: Przyczynki do genezy

„Lambra”; Paryż; Eloie; Zakończenie: Znaczenie i symptomatyczność wpływu.

9. Mieczem i krzyżem. Ernest Psichari: myśl, sztuka, życie. Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1935], 105 s.

10. L'esprit de la France. Podręcznik języka francuskiego dla 1 kl. wszystkich wydziałów liceów ogólnokształcących. Lw.: K.S. Jakubowski 1938, 240 s.

11. Pawła Włodkowica walka o Polskę. Londyn: Stronnictwo Nar. 1955, 26 s.
Tekst wykładu na Studium Polonistycznym Stronnictwa Nar.

12. Od „Boskiej” do „Nieboskiej komedii”. Szkice z zakresu europejskiej psychologii religijnej. Londyn: Veritas 1962, 355 s.

Zawartość: Artyzm „Boskiej Komedii”; Wątki orientalne „Boskiej Komedii”; Żłuda i prawda powrotu do natury: św. Franciszek czy J.J. Rousseau?; Dwa źródła myśli i literatury nowoczesnej Francji; Descartes i Pascal; Oddech twórcy Adama Mickiewicza (Rytm wewnętrzny jego dzieła); Wpływ Mickiewicza na Maurycego Barrèsa; Modernizm w zwierciadle powieści Bourgeta; Wnuk Renana: Ernest Psichari; Apostoł Sahary; O. de Foucauld; Wielki charakter: Kardynał Sapieha; Eschatologiczna wizja rewolucji w „Nieboskiej komedii”.

Rozprawy i studia w wydawnictwach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Krasicki a La Fontaine. *Bibl. Warsz.* 1911 t. 3 s. 257-322. — Sonet polski XVI wieku a francuska Plejada. *Prz. Warsz.* 1924 nr 33 s. 368-374. — Ślady podróży flandryjskiej królewicza Władysława (1624) w teatrze Calderona. *Pam. Lit.* 1935 z. 1/2 s. 110-118. — Na lotnych piaskach terminologii historycznej: „renesans” i „romantyzm”. W: *Prace historyczno-literackie. Księga zbiorowa ku czci Ignacego Chrzanowskiego.* [Kr. 1936] s. 21-38. — Wierny towarzysz myśli twórczej: A. de Vigny. W: Juliusz Słowacki. Londyn 1951 s. 232-258. — Stroński — uczony. W: Stanisław Stroński w 50-lecie pracy pisarskiej. Tunbridge Wells 1954 s. 21-41. — „Grażyna” jako poemat gniewu, ruchu i mocy. W: Adam Mickiewicz. Londyn 1958 s. 349-359. — Un poète visionnaire: S. Krasinski et son anticipation d'une Europe communiste. *Antemurale.* Rzym 1959 s. 89-107. — „Nieboska komedia” w perspektywie XX wieku. W: Krasinski żywy. Londyn 1959 s. 134-152. — La rencontre posthume de Barrès et de Mickiewicz à Venise. W: Venezia nelle letterature moderne. Venezia 1961 s. 179-191. — Norwidowe inferno amerykańskie. W: Norwid żywy. Londyn 1962 s. 40-70. — The history of two titles: „The Undivine Comedy” and the „Comédie Humaine”. W: Zygmunt Krasinski, romantic universalist. New York 1964 s. 177-182.

Prace edytorskie i wydawnicze

1. P. Corneille: *Cyd*. Tragedia w 5 aktach. W tłum. J.A. Morsztyna. Oprac. ... Kr.: Krak. Spółka

Wydawn. [1921], 139 s. *BN II*, 8. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 przejr. 1923, 1928, 1931.

2. Sonet polski. Wybór tekstów. Wstępem i objaśn. zaopatrzył ... Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1925 [właśc. 1926], XXXII, 370 s. *BN I*, 82.

3. P. Corneille: *Le Cid*. Tragédie. Texte annoté par ... Pozn. — Gniezno: Edition Eos 1926 [1927], 107 s.

Do użytku w pol. szkołach licealnych.

4. P. Calderon de la Barca: *Książę niezłomny*. Tragedia w 3 aktach. W przekł. J. Słowackiego. Wstępem i objaśn. zaopatrzył ... Kr.: Krak. Spółka Wydawn. [1930], LVI, 122 s. *BN II*, 55.

5. P. Corneille: *Polyeucte*. Tragédie chrétienne. Avec un extrait des „Propos de théâtre” D'Emile Faguet. Texte annoté par ... Pozn.: Edition Eos 1930, 102 s.

Do użytku w pol. szkołach licealnych.

6. Juliusz Słowacki. 1809-1849. Księga zbiorowa w stulecie zgonu. Kom. red.: ..., M. Giergielewicz, S. Stroński. Londyn: Polish Research Centre 1951, 448 s.

7. Adam Mickiewicz. Księga w stulecie zgonu. Oprac.: S. Stroński, M. Danilewiczowa, ..., M. Giergielewicz, M. Kukiel, T. Terlecki. Londyn: Pol. Tow. Nauk. na Obczyźnie 1958, 539 s.

OPRACOWANIA (wybór)

BUP cz. 1.

M. Kalitński, *Pam. Lit.* 1912 z. 3 [rec.: Krasicki a La Fontaine]. — J. Birkenmajer. *Pam. Lit.* 1925/1926 [rec. wyd.: Sonet polski]. — W. Hahn. *Kwart. Hist.* 1922 [rec.: „Cyd” Kornela w Polsce]. — [Od Chateaubrianda do „Anhellego”] H. Zyczyński. *Nowa Książ.* 1935 z. 2; M. Dunajówna. *Pion* 1936 nr 1/2. — *Mysł Pol.*, Londyn 1961 nr 12 [numer poświęcony W.F., tu art.: J. Bielatowicz: Humanista na kolanach; T. Bielecki: W.F.; K. Morawski: Wspomnienie; J. Pietkiewicz: Wirtuoz metody porównawczej]. — Z. Markiewicz: Mąż sprawiedliwy. *Wiadomości*, Londyn 1961 nr 29. — W. Nowosad: W.F. i Francja. *Mysł Pol.* 1961 nr 20. — Z. Lubicz Zaleski: Sztuka jako przyjaźń. *Mysł Pol.* 1961 nr 14. — [Z. Lubicz Zaleski] Z.L.Z.: Śp. W.F. *Rocz. Pol. Tow. Nauk. na Obczyźnie*, Londyn 1960/1961 s. 20-23. — F.L. Schoell: Mes souvenirs sur deux amis: W.F. et S. Wędkiewicz. *Kwart. Neofilol.* 1972 nr 4. — S. Pieczara: Działalność naukowa i dydaktyczna prof. W.F. *Spraw. PTPN (Filol.)* 1973 nr 91 [streszcz. referat].

J.Cz.

**FORNALCZYK Feliks
1928-1987**

Pseud.: e.f.; E.F.; (E.F.); ef.; (ef); EF; F.F.; F. Forn., fe; Forn.; Roman Calka.
Krytyk literacki i teatralny.

Urodzony 30 maja 1928 w Lysej Górze pod Zawierciem; syn Jana Fornalczyka, gajowego, i Feliksy z Gajewskich. W czasie okupacji niemieckiej pracował jako robotnik leśny w Mierzęcicach. Po wojnie uczęszczał od 1945 do gimnazjum ogólnokształcącego w Zawierciu, a następnie od 1946 do

gimnazjum dla dorosłych w Młodzieżowym Ośrodku Szkoleniowym w Sławęcicach pod Koźlem. Działal w ZHP, OMTUR oraz w Federacji Organizacji Młodzieżowych. Po zdaniu matury w 1948, studiował filologię polską na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, w 1952 uzyskał magisterium. Równocześnie kontynuował pracę społeczną w Związku Akademickim Młodzieży Polskiej, następnie w ZMP i ZSP. W październiku 1950 rozpoczął pracę w Rozgłośni Krakowskiej Polskiego Radia, początkowo w redakcji dzienników, później redakcji społecznej, a od 1951 był kierownikiem podstacji w Nowej Hucie. Wówczas debiutował jako autor słuchowisk i reportaży radiowych. W 1952 drukował felietony i reportaże w piśmie *Budujemy socjalizm* i *Echu Krakowa*. W tymże roku przeniósł się do Szczecina, gdzie został kierownikiem, a w 1954 zastępcą redaktora naczelnego Rozgłośni Szczecińskiej Polskiego Radia. Jako krytyk literacki debiutował w 1953 recenzją książki T. Szewczenki „Pamiętnik”, opublikowaną w tygodniowym dodatku *Głosu Szczecińskiego* pt. *Życie i Kultura* (nr 3). W tymże roku wstąpił do PZPR. W 1955 zawarł związek małżeński z Krystyną Bem. W 1957 był współzałożycielem, a następnie członkiem prezydium Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich. Należał do Rady Programowej Wydawnictwa Morskiego. W tym okresie zaczął na szerszą skalę współpracować z czasopismami jako krytyk literacki i teatralny, publikując m.in. w tygodniku *Pomorze* (1957-63), *Tygodniku Morskim* (1958-60) i *Tygodniku Zachodnim* (1958-60; tu w 1959 stałe recenzje teatralne), jednocześnie został przedstawicielem redakcji tych czasopism na Pomorze Zachodnie. W 1957 był zastępcą redaktora naczelnego tygodnika *Ziemia i Morze*. Po przeniesieniu służbowym w 1959 do Poznania, pełnił funkcję zastępcy redaktora naczelnego *Tygodnika Zachodniego* (do zawieszenia pisma w 1960). Od 1961 był zastępcą redaktora naczelnego Rozgłośni Poznańskiej Polskiego Radia, nadal współpracował z radiem jako autor słuchowisk, reportaży oraz audycji literackich i publicystycznych. Równocześnie ogłaszał liczne recenzje, szkice i artykuły m.in. na łamach prasy regionalnej: *Gazety Poznańskiej* (1960-73), *Głosu Wielkopolskiego* (1960-78; tu stałe recenzje teatralne) i jego dodatku *Głos Tygodnia* (1961-69; 1961-63 członek kolegium redakcyjnego; tu m.in. w 1962 cykl „Baedeker poetycki”), *Nadodrza* (1960-85), *Nurtu* (1965-79; w 1965-79 członek kolegium redaktorskiego), a także ogólnopolskich czasopism: *Tygodnika Kulturalnego* (1964-78; tu w 1966-70 stałe recenzje nowości wydawniczych), *Nowych Książek* (1968-75), w 1972-75 *Twórczości* i *Życia Literackiego*, *Faktów* (1975-80). Za działalność kulturalną otrzymał: dwukrotnie nagrodę Minister-

stwa Kultury i Sztuki (1959, 1961), w 1965 nagrodę Komisji Koordynacyjnej do Spraw Kultury m. Poznania i nagrodę przewodniczącego Komitetu do Spraw Radia i Telewizji, nagrodę WRN i MRN w Poznaniu (1966). W 1962 został członkiem ZLP; aktywnie uczestniczył w pracach zarządu Oddziału Poznańskiego (był w 1969-81 wiceprezesem Oddziału). Należał do Komisji Kultury Komitetu Wojewódzkiego PZPR. Był współzałożycielem, a następnie członkiem prezydium Wielkopolskiego Towarzystwa Kulturalnego. W 1963-68 pełnił funkcję kierownika literackiego Poznańskiego Teatru im. A. Fredry w Gnieźnie. W 1964 objął stanowisko redaktora naczelnego półrocznika *Zeszyty Wielkopolskie*. W 1973 doktoryzował się na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na podstawie pracy „Hardy linik włoskowy. (Studium historycznoliterackie o Wł. Syrokomli)”, której promotorem był prof. Jarosław Maciejewski. Od tegoż roku pełnił funkcję sekretarza kwartalnika *Kronika Wielkopolski* (tu też publikował recenzje w 1973-79, 1981-87) oraz redaktora naczelnego Biblioteki *Kroniki Wielkopolski*. W 1976-82 współpracował stale z *Rocznikiem Literackim* jako autor omówień współczesnej prozy polskiej. W 1977 otrzymał przyznaną przez Urząd Wojewódzki w Poznaniu nagrodę im. J. Kasprzowicza. Wchodził w skład Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Poznaniu. W październiku 1983 został członkiem Prezydium Zarządu Głównego nowego ZLP oraz wiceprezesem Oddziału Poznańskiego. Od 1984 współpracował z tygodnikiem *Argumenty*, w 1985 zaś z pismem *Warmia i Mazury*. W 1985 otrzymał nagrodę Ministra Kultury i Sztuki, a w 1987 nagrodę kulturalną pisma *Fakty*. Odznaczony Odznaką Honorową „Za Zasługi w Rozwoju Województwa Poznańskiego” (1962), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1964), Odznaką Honorową m. Poznania (1965), Krzyżem Kawalerskim (1966), Krzyżem Oficerskim (1975) i Krzyżem Komandorskim (1986) Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 20 listopada 1987 w Mieścieko pod Poznaniem; pochowany w Poznaniu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Znaki życia. Szkice. Pozn.: WP 1961, 202 s.

Zawiera publikowane w l. 1958-1960 w czasopismach szkice: Równanie wszerek; Prolegomena do literatury i grafomanii szczecińskiej; Almanach z bliska; Wspomnienie o pani Ninie [Rydzewskiej]; Ostatnie książki Niny Rydzewskiej; Kryzys grup literackich?; Koszalin literacki; Tomiki zielonogórskie; Ziemia Zachodnie w beletryście historycznej; — oraz recenzje z współczesnej prozy.

2. Poznań literacki. Książki i ludzie. [Autorzy:] ..., Sz. Gąssowski, J. Mańkowski, J. Ratajczak. Pozn.: Pałac Kultury 1964, 152 s.

Tu w opracowaniu F.F. 11 biogramów.

3. Przepisani tej ziemi. Szkice o prozie Stanisława Piętaka, Tadeusza Nowaka, Juliana Kawalca, Ernesta Brylla. Pozn.: WP 1968, 313 s.

4. Z rodu poetów [Szkice]. Łódź: WŁ 1969, 403 s.

Zawartość: Od autora; O Tadeuszu Chrościelewskim. Wsłuchany w źródła tajemnicze; O Stanisławie Czerniku. Wokół mitu genealogii; O Leonie Gomulickim. Człowiek w przestrzeni i czasie; O Tadeuszu Hołuju. „Nie będę niewolnikiem śmierci i trwogi”; O Janie Huszczy. W aurze wspomnień i codzienności; O Bogusławie Kogucie. „Dochodzenie do wiedzy o losie ludzi”; O Janie Koprowskim. Na cześć „prostych ludzi, prostej sprawy”; O Klemensie Oleksiku. „Tamto co było, jest wszystkim, do czego wracam”; O Tadeuszu Różewiczu. „Składa słowa, dźwiga swój czas”; O Wilhelmie Szewczyku. „... ten mój wiersz, ten mój dymny śpiew”.

5. Hardy lirnik wioskowy. Studium o Kondratowiczu-Syrokomli. Pozn.: WP 1972, 540 s. Wyd. 2 tamże 1979.

6. Znani i nieznani. Szkice. Łódź: WŁ 1974, 349 s.

Zawartość: Od autora; O Janie Baranowiczu. Notator naturysta; O Irenie Dowgielewiczowej. Losy ludzi spięte z minionym czasem; O Janie Marii Gisgesie. „Wstępuje, ażeby nie ominąć siebie”; O Wandzie Karczewskiej. „Smutek przerabia na cierpkie aforyzmy”; O Andrzeju Kuśniewiczu. Świat realny, który wyrósł i dojrzał w pamięci; O Janie Bolesławie Ozogu. „... na udry bogom – wierzę Ziemi”; O Bernardzie Sztajnercie. Szukający środka.

7. Młodszy, starsi... Szkice. Pozn.: WP 1976, 373 s.

Zawartość: Od autora; O Edwardzie Balcerzanie. Nie czeka, aż w nim ktoś zaprogramuje Ideę; O Teodorze Goździkowiczu. Wierny krajobrazem i ludziami z najbliższego otoczenia; O Wiesławie Jazdyńskim. Ziemia zmitologizowana i prywatny komplet serca; O Tadeuszu Konwickim. Piektó raj; O Urszuli Kozioł. Wczoraj i dziś oglądane „z zatrzymaniami”; O Józefie Ozdzie-Michalskim. Żywioł zracjonalizowany; O Marianie Pilocie. „Wiedzie powieść, która cała niebywała”; O Józefie Ratajczaku. Życie streszczone do słowa; O Andrzeju Twerdolibie. Perypetie z bohaterem; O Jerzym Wawrzaku. Przygody człowieka zaangażowanego.

8. Oswajanie z teraźniejszością. O życiu literackim w powojennym Poznaniu. [Szkic]. Pozn.: WP 1978, 85 s.

9. Świadomość dziedzictwa. O prozie olsztyńskiego środowiska pisarskiego. Olsztyn: Pojezierze 1978, 225 s.

Zawiera sylwetki następujących pisarzy: J. Boenigk; B. Dzitko; W. Gębik; J. Grodziński; O. Grot; E. Kruk; H. Kurowska; B. Kurowski; M. Lengowski; F. Leyk; K. Małek; E. Małek; E. Martuszewski; R. Napiórkowski; I. Newerly; Z. Nienacki; W. Ogrodziński; M. Okęcka-Bromkowska; K. Oleksik; H. Panas; E. Pauksza; W. Priechocki; J. Putrament; T. Ruczyński; A. Rymkiewicz; W. Steffen; T. Stępowski; E. Sukertowa-Biedrawina; H. Syska; A. Śliwa; L. Turkowski; A. Wakar; T. Wilan; M. Zientara-Malewska.

10. Pisarze Pomorza Środkowego. [Autorzy:] ..., T. Matejko. Koszalin: Koszalińskie Tow. Społ.-Kult. 1980, 120 s. Wyd. 2 uzup. tamże 1988.

Tu F.F. szkic pt. „Próba podwójnego portretu”.

Prace redakcyjne

1. XX lat Sceny Gnieźnieńskiej. Praca zbiorowa dla uczczenia XX-lecia Poznańskiego Teatru im. A. Fredry w Gnieźnie. Red. ... Gniezno: T. im. A. Fredry 1966, 119 s.

2. Żywa droga. Almanach młodej prozy wielkopolskiej. Wybór i przedm. ... Pozn.: WP 1986, 265 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966. — F. Fornalczyk: Genealogia (Szkic dygresyjny). *Poglądy* 1969 nr 17.

SWPP 2 (M. Brykańska). — LP (red.). — G. Banaszkiewicz: F.F. *Kron. M. Pozn.* 1980 nr 2.

W. Wytup: Z własnego podwórka. Od Kajana do Leśmiana. *Odra* 1962 nr 5 (rec.). Znaki zycia. — [Przepisani tej ziemi:] R. Sulima: Temat wiejski. *Nowe Książ.* 1968 nr 23; M. Bajerowicz: Konterfekty przypisanych. *Twórczość* 1969 nr 4; M. Sprusiński: Cztery prozaicy w krytycznym brulionie. *Mies. Lit.* 1969 nr 1. — B. Kazimierczyk: Z rodu poetów. *Nurt* 1970 nr 10. — [Hardy lirnik wioskowy:] P. de Laval: Między Zaluzem a Borejkwoszczyzną. *Kult. i Społ.* 1973 nr 4; J. Bartnicka. *Pam. Lit.* 1974 z. 3; G. Martenko: Studium o Syrokomli. *Prz. Hum.* 1974 nr 7. — A. Staniszevska. *Kom. Mazur.-Warm.* 1979 nr 3.

A.H.

FORNAŁSKA Marcjanna 1870-1963

Autorka pamiętnika.

Urodzona 3 stycznia 1870 we wsi Łopiennik pod Krasnymstawem; córka Aleksandra Starzyńskiego, uwłaszczonego chłopca, i Otoli Sokołowskiej. Samouk. W 1888 wyszła za mąż za Antoniego Fornalskiego. Początkowo pracowała z mężem w gospodarstwie ojca, od 1896 we własnym czterohektarowym gospodarstwie w Fajstławicach, wychowując równocześnie sześcioro dzieci. Od 1909 mieszkała we wsi Zakręcie, w 1910 przeniosła się wraz z rodziną do Lublina, a w 1913 do Krasnostawu. Ewakuowana wraz z rodziną latem 1915 w głąb Rosji, przebywała w Carycynie, gdzie w 1918 wstąpiła wraz z trójką dzieci do Socjal-Demokracji Królestwa Polskiego i Litwy (SDKPiL); występowała na wiecach robotniczych, prowadziła agitację rewolucyjną. Na początku 1919 zamieszkała w Saratowie, gdzie wkrótce zmarł jej mąż. Po wojnie powróciła do Polski. Mieszkała w Lublinie lub w okolicznych wsiach. Jako członek Komunistycznej Partii Robotniczej Polski (KPRP) zajmowała się kolportażem partyjnych wydawnictw (używała pseudonimów: Babcia i Starowa). W 1921 została aresztowana i przez 10 miesięcy była więziona na zamku w Lublinie. Następnie na polecenie Komitetu Centralnego KPRP wyjechała nielegalnie do Związku Radzieckiego (pod nazwiskiem Starzyńska) i zamieszkała w Mińsku, gdzie przebywali jej dwaj synowie. Od 1923 należała do Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików). Pracowała jako wychowawczyni w Domu Dziecka

(1923-26), następnie była robotnicą w drukarni polskiej i pracownikiem technicznym w Komitecie Centralnym Komunistycznej Partii (bolszewików) Białorusi. Od 1932 mieszkała w Moskwie, opiekując się wnuczką. W 1937, gdy represje polityczne dotknęły jej dzieci, odebrano jej legitymację partyjną. W 1940 przyjechała do Białegostoku do córki Małgorzaty. Po wybuchu wojny niemiecko-radzieckiej ewakuowała się do obwodu saratowskiego, gdzie początkowo pracowała w kolchozie, a potem w Domu Dziecka w Iwanowie (od 1942). W 1944 powróciła do Polski i po krótkim pobycie w Lublinie zamieszkała w Warszawie. Wstąpiła do PPR, później była członkiem PZPR. Często występowała na zgrupowaniach kobiet jako mówczyni i agitorka. W 1951 zaczęła pisać pamiętnik opublikowany w 1960. W maju 1963 otrzymała legitymację członkowską ZLP. Odznaczona Orderem Sztandaru Pracy I klasy. Zmarła 25 grudnia 1963 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Pamiętnik matki. [Przedm.:] M. Rutkiewicz. Nad pamiętnikami Marcjanny Fornalskiej. Wwa: KiW 1960, 763 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 skrócone cz. 1-2 1962, 368 + 362 s., toż wyd. 3 1964, toż wyd. 4 1966, toż wyd. 5 1967, wyd. 6 [pełne] 1970, wyd. 7 1973, wyd. 8 cz. 1-2 1973; wyd. [9] 1988, 493 s.

Nagroda *Polityki* i nagroda ZG Ligi Kobiet w 1960 oraz nagroda Złotego Kłosa w konkursie zorganizowanym przez *Dz. Lud.* na najpopularniejszą książkę w 1963.

Przekł. bułg.: Spomeni na edna majka. [Przeł.] M. Atanasova, V. Bojanova, K. Georgieva, R. Cvetkova. Sofija 1962, - hiszp.: [Przeł.] A. Szrelczyk, Hawana 1980, - łotew.: Mates atminas. [Przeł.] V. Melnis. Riga 1966, - niem.: Erinnerungen einer Mutter. [Przeł.] L. Kelm, K. Kelm. Berlin 1964, wyd. nast. 2-7 w 1965-1978, - ros.: Vospominanija materi. [Przeł.] M. Vasiliev, A. Grant, M. Poljakov, M. Rymża. Moskwa 1961, - słowac.: Spomienky matky. [Przeł.] M. Andráš. Bratislava 1974, wyd. 2 tamże 1976, - węgier.: Porszom a viharban. [Przeł.] B. Murányi. Budapest 1979.

Adapt. teatr.: Matka. (Widowisko w 19 scenach). Oprac.: S. Atlas, J. Wilczek. *Mater. Repert.* 1962 nr 2 s. 55-83; wyst. fragm. pt. Pamiętnik matki. TV 1962, - Pamiętnik matki. Oprac. K. Obidniak. Wyst. Kalisz, T. im. W. Bogusławskiego 1965, - Pamiętnik matki. Oprac. T. Wilski. Wyst. Lubl., T. im. J. Osterwy 1974.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 2 (J. Czachowska). - SBDPRR (M. Rutkiewiczowa). - Księga Polaków uczestników Rewolucji Październikowej. Biografie. Wwa 1967. - O. Kierczyńska; M. Fornalska. Bibliografia twórczości i opracowań. Powst. 1970. Masz. w Pracowni Dokumentacji Literatury Współczesnej IBL. - O. Kierczyńska; Archiwum M.F. Powst. 1970. Masz. tamże.

E. Szelburg-Zarembina; Marcjanna Fornalska. Wwa: KiW 1950, 45 s. - [Pamiętnik matki:] B. Gołębiowski: Księgi wspomnień. *Kult. i Społ.* 1960 nr 4, przedr. w tegez: Pamiętnikarstwo i literatura. [Wwa] 1973; [J. Kowalczyk] J. Kow.: Nad opowieścią matki. *Nowe Drogi* 1960 nr 10; J. Myśliński. *Wiad. Hist.* 1960 nr 5/6; Z. Zabicki; M.F. epika autentyczna. W tegez: Tradycja, styl, obyczaj. Wwa 1963. - A. Lam. Niobe współczesna. W tegez: Wyobraźnia ujarzmiona. Kr. 1967.

- J. Termer: Polskie rodowody. *Tryb. Ludu* 1974 nr 160. - O. Kierczyńska: O pisarstwie M.F. *Pam. Pol.* 1976 nr 1/4. - J. Jaworska-Lipska: Wspomnienie o M.F. *Literatura* 1979 nr 2, 3. - M. Rutkiewicz: M.F. (Wspomnienia nieco innym). *Mies. Lit.* 1979 nr 1. - O. Kierczyńska: Materiały do bibliografii M.F. *Z Pola Walki* 1982 nr 3/4.

J.Cz.

FRAJLICH Anna

ur. 1942

Pełna forma nazwiska: Frajllich-Zajac.

Poetka, publicystka.

Urodzona 10 marca 1942 w Katta-Tałdy (Kirgizja); córka Psachie Frajlicha, referenta technicznego w przedsiębiorstwie budowlanym, i Amalii z Frajllichów, instruktorki krawiectwa. W 1946 wraz z rodzicami powróciła do kraju i zamieszkała w Szczecinie. Uczęszczała do Liceum Ogólnokształcącego im. A. Asnyka i tam w 1960 zdała egzamin maturalny. Należała do ZHP. Debiutowała w 1958 wierszami pt.: „W parku”, „Deszcz” i „Jesienny zamek”, ogłoszonymi w *Naszym Głosie* (nr 17/42), polskojęzycznym tygodniowym dodatku do *Folks sztyme* wydawanego w Warszawie. W 1959 była laureatką konkursu literackiego *Głosu Szczecińskiego*. W 1959-60 należała do grupy literacko-artystycznej Rak w Szczecinie. Od 1960 studiowała polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim. W 1963/64 i 1964/65 zarabiała na swoje utrzymanie, pracując jako chałupniczka w Spółdzielni Pracy Optima. Była członkiem Forum Poetów Hybrydy. W 1965 wyszła za mąż za Władysława Zajacę, z zawodu inżyniera. Po uzyskaniu magisterium w 1965 pracowała w redakcjach pism dla niewidomych: *Nasz Świat* i *Niewidomy Spółdzielca*. W *Naszym Świecie* publikowała też wiersze (1968-75) oraz stały cykl pt. „Przegląd nowości wydawniczych”, dotyczący książek mówionych i brajlowskich. W 1969 wraz z mężem i synem wyemigrowała z kraju. Po siedmiomiesięcznym pobycie w Rzymie osiadła na stałe w USA, w Nowym Jorku. W 1970-71 pracowała jako instruktorka języka polskiego w State University of New York w Stony Brook. W 1971-75 była asystentem epidemiologa w wydziale epidemiologii Kimbell Research Institute przy New York Blood Center. W 1975 podjęła graduate studies (studia doktoranckie) na New York University, kontynuowane do 1979; tu też równocześnie w 1977 pracowała jako instruktor języka polskiego. Kontynuując twórczość literacką i krytyczną ogłaszała liczne wiersze, fragmenty prozy, artykuły i recenzje literackie, teatralne i filmowe na łamach *Wiadomości* (Londyn, 1972-81), *Tygodnia Polskiego* (Nowy Jork, 1974-80) oraz *Gwiazdy Polarnej* (Stevens Point, 1977-78). W 1976-81 pisała korespondencje o życiu kulturalnym Nowego Jorku dla Radia Wolna Europa. W 1982 podjęła pracę jako lektorka języka polskiego na Columbia University w Nowym

Jorku. W 1980-86 była członkiem Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie. Wiersze, recenzje i szkice literackie publikowała w wielu czasopismach emigracyjnych, m.in. w *Tygodniku Nowojorskim* (1985), *Archipelagu* (Berlin Zachodni, 1985-87), *Dzienniku Polskim i Dzienniku Żołnierza* (Londyn, 1986), *Głosie Polskim* (Toronto, 1986), *Kultury* (Paryż, od 1982), a także w czasopismach drugiego obiegu w kraju: *Jesteśmy* (Katowice, dwumiesięcznik NSZZ „Solidarność”, 1986) oraz *Most* (Warszawa, 1986). W 1986 została członkiem amerykańskiego oddziału Międzynarodowego PEN Clubu (sekcja Writers in Exile; w 1987 – członkiem zarządu tej sekcji). W 1991 uzyskała tytuł doktora nauk humanistycznych w Department of Slavic Languages na New York University, na podstawie rozprawy pt. „The Image of ancient Rome in the poetry of Russian symbolists”, której promotorem był prof. Z. Yurieff. W 1991 została członkiem SPP. W tym czasie publikowała swoje wiersze w *Więzi* (1990), *Potopie* (1991) oraz *Tygodniku Powszechnym* (1992) i *NaGłosie* (1992). Od 1992 związała się z Language Immersion Institute of the College at New Paltz New York, gdzie sporadycznie uczy języka polskiego. Od kwietnia 1992 prowadzi w *Przeglądzie Polskim* (dawny *Tydzień Polski*, dodatek do *Nowego Dziennika*) stałą miesięczną rubrykę pt. „Co czytają inni”, składającą się z wywiadów ze znanymi osobami z życia publicznego. Luźno współpracuje z izraelskim piśmie *Nowiny i Kurier*. Jest członkiem Polskiego Instytutu Naukowego w Nowym Jorku, American Association for the Advancement of Slavic Studies oraz American Association of Teachers of Slavic and East European Languages. Mieszka w Brooklynie (Nowy Jork).

TWÓRCZOŚĆ

1. Aby wiatr namalował. [Wiersze]. Londyn: S. Gliwa 1976, 56 s.
2. Tylko ziemia. [Wiersze]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1979, 45 s.
Nagroda Fundacji im. Kościelskich w 1981.
3. Indian summer. Poezje. Albany, N.Y.: Sigma Press 1982, 45 s.
4. Który las. [Wiersze]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1986, 37 s.
5. Between dawn and the wind. [Wiersze]. Texas, Austin: Host Publ. 1991, 99 s.
Tekst dwujęzyczny: polski i angielski w przekł. R. Grol-Prokopycz.
6. Drzewo za oknem. Arkusz poetycki. Nowy Jork 1991. [Inf. autora].
7. Ogrodem i ogrodzeniem. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1993, 77 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Wywiad: Z A.F. o dojrzewaniu wiersza. [Rozm.] E. Czarnicka. *Tydz. Pol.*, Nowy Jork 1979 nr 447.

Pam. Lit., Londyn 1981 t. 4 [nota]. – [J. Zieliński] J. Kowalski: Leksykon polskiej literatury emigracyjnej. Lubl. 1989*, wyd. 2 1990.

[Aby wiatr namalował:] [S. Baliński] Stan. Bal. Poetka odjeżdżająca w świat ... *Dz. Pol. i Dz. Zol.*, Londyn 1977 nr 69; M. Grodzka. *Wiadomości*, Londyn 1977 nr 7; F. Śmieja: Malarzka wiatru. *Związkowiec*, Toronto 1977 nr 8. – H. Grynberg: Tylko ziemia, poezja i miłość. *Wiadomości*, Londyn 1979 nr 44. – [Tylko ziemia:] T.E. Bird. *The Polish Review*, Nowy Jork 1980 nr 3/4; J. Katz Hewetson: Czysty, mały głos. *Kultura*, Paryż 1980 nr 5. – E. Dusza: O poezji A.F. *Gwiazda Polarna*, Stevens Point 1980 nr 40. – M.E. Cybulska: Uwikłana wśród żywiołów. (O liryce A.F.). W teście; Tematy i pisarze. Londyn 1982. – I. Smolka: Wypelnianie konturu. *Twórczość* 1983 nr 12 [rec.: Indian summer]. – M.E. Cybulska. *Tydz. Pol.*, Londyn 1985 nr 18. – M.E. Cybulska. *Tydz. Pol.*, Londyn 1986 nr 7 [rec.: Który las].

B.D.

FRASIK Józef Andrzej
1910-1983

Pseud.: I.; J.A.F.; J.A.Fr.; jał.
Poeta.

Urodzony 1 lutego 1910 w Rakowicach pod Krakowem w rodzinie chłopskiej; syn Józefa Frasiaka i Marii z Wichrowskich. W 1922-30 uczył się w Gimnazjum Humanistycznym im. T. Kościuszki w Krakowie. Debiutował w 1928 wierszem „W ponury słotny dzień”, ogłoszonym w piśmie *Rola* (nr 51); z piśmie tym współpracował następnie do 1933. W tym czasie zaczął też publikować w *Kurjerze Literacko-Naukowym* (od 1929), *Ilustrowanym Kurjerze Codziennym* (od 1930) i *Gazecie Literackiej* (1931-33). Po odbyciu służby wojskowej studiował od 1932 filologię polską na Uniwersytecie Jagiellońskim, w 1937 uzyskał magisterium. W czasie studiów był członkiem, a w 1934-35 prezesem akademickiego koła literacko-artystycznego Litart; uczestniczył w wieczorach i imprezach poetyckich organizowanych przez koło. W 1934-35 redagował tygodnik *Gazeta Artystów*. Od 1935 związany był z grupą poetycką autentystów skupioną przy piśmie *Okolica Poetów*. Wiersze, prozę poetycką, artykuły i recenzje publikował w wielu czasopismach, m.in. w *Kurjerze Literacko-Naukowym* (1929-39), *Ilustrowanym Kurjerze Codziennym* (1930-39), *Gazecie Literackiej* (1931-33), w *Na szerokim świecie* (1934-39), w *Temple Dnia* (1934-36), *Czasie* (1936-39), *Pionie* (1936-38), *Naszym Wyrazie* (1937-39). Po wybuchu II wojny światowej brał udział w kampanii wrześniowej; uczestniczył w obronie Modlina i Warszawy. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Krakowie, gdzie pracował jako ekspedient. Uczestniczył w tajnych spotkaniach literackich. Po wyzwoleniu pozostał w Krakowie. W 1945-47 był członkiem komitetu redakcyjnego tygodnika *Więś*, współpracował z *Dziennikiem Literackim* (1945-49). Od

1945 należał do ZZLP (następnie do ZLP). Został czynnym członkiem TPPR. Od 1947 należał do SL (od 1949 ZSL). Od 1947 był redaktorem, a następnie kierownikiem działu literackiego Rozgłośni Krakowskiej Polskiego Radia oraz autorem licznych audycji poetyckich i literackich, reżyserem i realizatorem. Od 1957 współpracował z wieloma czasopismami, m.in. z *Orką* (do 1961), *Dziennikiem Polskim* (do 1970), *Gazetą Krakowską* (do 1970), *Więściami* (do 1980), *Życiem Literackim* (do 1980), ogłaszając wiersze, fragmenty prozy, recenzje literackie. Publikował też m.in. w *Tygodniku Powszechnym* (1961-70), w *Tygodniku Kulturalnym* (1962-70). Zmarł 23 grudnia 1983 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Łakami w górę. [Wiersze]. Wwa: *Okolice Poetów* 1936, 46 s. *Bibl. Okolicy Poetów*.
2. Urodzony w żdźble. [Wiersze]. Kr.: Oddz. Wiew. ZZLP 1946, 154 s.
3. Ziemia kwitnie. [Wiersze]. Kr.: WL 1954, 62 s.
4. Śpiewny czas. [Wiersze]. Kr.: WL 1957, 61 s.
5. Wiersze wybrane. Kr.: WL 1960, 175 s.
6. Obłoki mijają nas. [Wiersze]. Wwa: *Czyt.* 1961, 85 s.
7. Panny. Opowiadania i proza poetycka. Kr.: WL 1963, 110 s.

Zawartość: Ulica woźniców; Ulica druga; Miasto Kunegundy; Wojciech Gofebiarz; Matka; Dzieci; Panny. — Proza poetycka: Odejście Jana; Dziewczyna; Pod regłami; Wrony; Czerwcowy zachód; Zagubione obłoki; Przedwiośnie; Listonosz; Praca; Krajobrazy; Jodły; Na ruinach; Zimowe lasy; Dym; I ja też byłem w Arkadii; Dziewczeta z łąk.

8. Z rodu kamienia. [Wiersze]. Kr.: WL 1965, 80 s. Zawiera cykle: Nie ma tej polany; Z rodu kamienia; Siostra; Grusza; Miasto.

9. Mój wiatr, moja noc. [Wiersze]. Kr.: WL 1969, 90 s.

Zawiera cykle: Rozmowy wieczorne; W dolinie ciszy; Opowieść niedzisiejsza; Wołanie wilgi; Oda na cześć; Echo; Daleko; Komu noszę ten śpiew.

10. Wniebowstąpienie skowronków. [Wiersze i proza poetycka]. Kr.: WL 1972, 90 s.

Zawiera cykle: Klucze; Wołanie czajki; Serce; Deszcz; Opadanie dłoni; Daleko; Rozmowy. — [Proza poetycka:] Opowieść o gruszy, której nie ma ...; Opowieść o gruszy, której nie ma; Kiedy byli w Arkadii ...; Wyczarowany zamek.

11. Poezje wybrane. Wybór i oprac.: A. Baluch. Wwa: LSW 1980, 145 s.

Wstęp: A. Baluch; Liryka ciszy i mijania.

Praca redakcyjna

1. Almanach poezji. Krakowski Klub Młodych Pisarzy 1976. Red. ... Kr.: Wydawn. Artyst.-Graf. 1967, 70 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951, 1956. — SWPP 1. — PP (J. Kaczyńska). — LP (red.). — RL 1983 (A. Biernacki).

K.W. Zawadzinski: Dwa przedstawiciele autentyzmu (J.B. Ożóg, J.A.F.). *Wymiary* 1938 nr 4. — B. Ostromecki: Wiersze J.F. *Tyg. Warsz.* 1948 nr 8. — (Urodzony w żdźble.) S. Lichański: „Ten zapach domu i śpiew małych rzeczy”. *Twórczość* 1946 nr 11, przedr. w tegoż: *Literatura i krytyka*. Wwa 1956; R. Matuszewski: O autentyzmie i autentystach i co z tego wynika. *Kuźnica* 1946 nr 28; S. Czernik: Śpiew małych rzeczy. *Now. Lit.* 1947 nr 37; W. Natanson: Świat poetycki F. *Tyg. Powsz.* 1947 nr 31. — [Ziemia kwitnie.] W. Natanson. *Twórczość* 1955 nr 1; S. Lichański: Pod urokiem dawności. *Twórczość* 1956 nr 12. — [Wiersze wybrane.] S. Czernik: Nad wierszami J.A.F. *Twórczość* 1961 nr 8; P. Kuncewicz: Czas niezatrzymany. *Nowa Kult.* 1961 nr 3; T. Nowak: Poezja rytualna. *Współczesność* 1962 nr 1. — [Obłoki mijają nas.] J. Łukasiewicz: Z kręgu sielanki. *Tyg. Powsz.* 1962 nr 37; T. Nowak: Widzenie liścia. *Zycie Lit.* 1962 nr 24. — S. Czernik: J.A.F. *Tyg. Kult.* 1963 nr 63. — A. Kamieńska: Pola śpiewane najpolniej. W teście: *Pragnąca literatura*. Wwa 1964. — S. Czernik: Portret poetycki J.A.F. *Teatr Lud.* 1967 nr 4. — [Mój wiatr, moja noc.] W. Natanson: Próba samookreślenia. *Kultura* 1969 nr 38, przedr. w tegoż: *Moje przygody literackie*. Pozn. 1972; J. Witan: Nocne elegie o ziemi. *Poezja* 1969 nr 7. — [Wniebowstąpienie skowronków.] W. Natanson: Na czym polega ten autentyzm. *Nowe Książ.* 1973 nr 1; E. Rodé: „Lecz krowa krowy nie zabija”. *Nowy Wyraz* 1973 nr 4; I. Smolka: Przywołanie sielanki. *Twórczość* 1973 nr 7. — M. Krassowski: Trzy ogniwa „Okolicy Poetów”. *Poezja* 1975 nr 6. — M. Jakitowicz: Poszukiwanie rodowodu. *Lit. Lud.* 1979 nr 1/3. — J. Bińczak: J.A.F. — liryk rzeczy połączonych. *Poezja* 1984 nr 5. — S. Lichański: J.A.F. W tegoż: *Pisarstwo wsi i ziemi*. Wwa 1986. E.G.

FREJDlich Konrad

ur. 1940

Pseud.: Jerzy Darnał; K.F.; (K.F.); kf.; (KF); Lektor. Poeta, prozaik, scenarzysta filmowy, tłumacz.

Urodzony 26 listopada 1940 w Grodzisku Mazowieckim; syn Jerzego Frejdlicha, lekarza, i Ireny z Makowskich. Ukończył w 1958 liceum ogólnokształcące w Łodzi, następnie w 1958-65 studiował prawo na Uniwersytecie Łódzkim. Debiutował w 1957 reportażem pt. „Pod żaglami Janka Krasickiego”, ogłoszonym na łamach miesięcznika *Morze* (nr 10), a w następnym roku jako poeta wierszem „Oczekiwanie”, nagrodzonym w konkursie literackim Klubu Młodych Twórców Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz *Kuriera Akademickiego*, opublikowanym w *Ilustrowanym Kurierze Polskim* (nr 267); za właściwy debiut uważa wiersz pt. „Epitaphium”, wydrukowany w tymże roku w *Kamieniu* (nr 23/24). W tym samym okresie wstąpił do Koła Młodych przy Oddziale Łódzkim ZLP. W 1960 ożenił się z Elżbietą Żalą. Od 1960 współpracował z pismem *Współczesność* (do 1963) i tygodnikiem *Odgłosy* (do 1981), w którym pełnił m.in. funkcję kierownika działu publicystyki oraz ogłaszał liczne artykuły, recenzje literackie, teatralne i filmowe, wiersze, a także przekłady z języków: rosyjskiego, bułgarskiego i niemieckiego. Należał do współorganizatorów grupy artystycznej

Nowa Linia (1961), przekształconej później w Łódzko-Warszawski Krąg Literacki. W 1962-64 pracował jako redaktor w Wytwórni Filmów Oświatowych w Łodzi. W 1962 został członkiem ZLP. Od następnego roku należał do PZPR (do 1981). Wiersze, prozę, reportaże, artykuły i recenzje drukował m.in. na łamach pism: *Dziennik Łódzki* (1964-66), *Osnowa* (1964-66), *Kultura* (1967-70). Był laureatem licznych konkursów i festiwali poetyckich. W 1966 otrzymał nagrodę literacką Towarzystwa Przyjaciół Łodzi za prace o dawnej i współczesnej Łodzi drukowane w *Odgłosach*, a w 1975 – odznakę „Zasłużony Działacz Kultury”. W tym samym roku był na stypendium literackim w Austrii. Od 1979 jako przedstawiciel ZLP należał do zarządu władz „Domu Środowisk Twórczych” w Łodzi; od 1981 pełnił funkcję prezesa Stowarzyszenia Twórców Kultury. W 1980-82 należał do SDP. Od 1984 był członkiem Stowarzyszenia Tłumaczy Polskich (od 1985 prezes Oddziału Łódzkiego). W 1985 został członkiem nowego ZLP. Mieszka w Łodzi.

TWÓRCZOŚĆ

1. Alert. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1961, 47 s.
2. Sędzia. [Powieść]. Łódź: WŁ 1963, 117 s.
3. Miary. [Powieść]. Łódź: WŁ 1965, 144 s. Wyd. nast. łącznie z poz. 6 pt. Kres; Miary. Tamże 1988, 298 s.
4. Miraże i złoto. [Reportaże; autorzy:] ..., A. Makowiecki. Wwa: Wyd. Związkowe CRZZ 1970, 197 s.
Tu K.F. Miraże i złoto; Tyle podróży ..., Ogień nad miastem; Ból i metal; Wisła to piękne jezioro; Werbusy.
5. Dorzecze. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1972, 63 s.
Zawiera cykle: Dorzecze; Woda; Ziemia; Powietrze; Ogień.
6. Kres. [Powieść]. Łódź: WŁ 1972, 201 s. Wyd. nast. łącznie z Miary zob. poz. 3.
7. Siedem stron naszego świata. [Powieść dla młodzieży; współaut.] W. Fiwek. Łódź: WŁ 1974 [właśc. 1975], 216 s. Wyd. 2 tamże 1983. Por. poz. 8.
8. Siedem stron świata. Scenariusz serialu filmowego w 7 odcinkach. [Współaut.] W. Fiwek. TV 1975. Por. poz. 7.
9. Serce serc. Scenariusz filmowy. [Współaut.] Z. Skonieczny. TV 1877.
Film dokumentalny o B. Prusie.
10. „Ty pójdziesz górą ...” – Eliza Orzeszkowa. Scenariusz filmowy. [Współaut.] Z. Skonieczny. TV 1978.
11. Jeśli serce masz bijące. Scenariusz filmowy. [Współaut.] W. Fiwek. Ekran. 1980. Por. poz. 13.
12. Tam było inne słońce. [Powieść dla młodzieży; współaut.] W. Fiwek. Łódź: KAW 1984, 214 s.

13. Jeśli sece masz bijące. [Powieść dla młodzieży; współaut.] W. Fiwek. Łódź: KAW 1986, 143 s. Por. poz. 11.

14. Diabeł i panna. [Bajka dla dzieci]. Łódź: WŁ 1988, 30 s.

Przekłady i adaptacje

1. H. Sienkiewicz: Latarnik. Scenariusz filmowy: ..., Z. Skonieczny. TV 1977.
2. B. Prus: Placówka. Scenariusz filmowy: ..., Z. Skonieczny. Ekran. 1979.
3. W. Serdiuk: A niebo błękitne coraz błękitniejsze. [Powieść]. Łódź: WŁ 1980, 238 s.
4. H. Boguszewska: Czerwone węże. Scenariusz filmowy: ..., W. Fiwek. Ekran. 1981.
5. K. Andriejew: Potrójne życie Juliusza Verne'a. [Biografia]. Łódź: WŁ 1985, 249 s.
6. S. Jesienin: Jar. [Powieść]. Łódź: WŁ 1987, 145 s.
7. G. Kublicki: Naród stu narodów. [Reportaż]. Wwa: PWN 1987, 180 s.
8. S. Żemajtis: Plywająca wyspa. [Powieść]. Przel. z ros. ... Łódź: KAW 1987, 246 s.

Prace redakcyjne

1. [Szósty] VI Ogólnopolski Festiwal Poezji w Łodzi, 24-26 maja 1971. Red. ... [Łódź] 1971, 101 s., powiel. Wyd. Kultury Prez. Rady Nar. m. Łodzi. ZLP Oddz. w Łodzi.
2. [Siódmy] VII Ogólnopolski Festiwal Poezji, Łódź 25-27 maja 1972. Red. ... [Łódź] 1972, 61 s., powiel. Wyd. Kultury Prez. WRN w Łodzi, Wyd. Kultury Prez. Rady Nar. m. Łodzi, ZLP Oddz. w Łodzi.
3. Uśmiech Ariadny. Antologia reportażu łódzkiego. Od Oskara Flatta do Andrzeja Makowieckiego. [Oprac.] ... Łódź: WŁ 1973, 373 s.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 2 (M. Brykańska). – J.H. Wiśniewski: Słownik pisarzy łódzkich: K.F. *Odgłosy* 1974 nr 50.

J. Dolński: Polska – jak długa i szeroka ... Miraże czy złoto. *Życie Lit.* 1971 nr 3 [rec.: Miraże i złoto]. – K. Nowicki: Pogranicze na moment. *Odgłosy* 1972 nr 42 [rec.: Kres]. – J. Wesółowski: Fizjopoezja. W: *Środowisko*. Łódź 1975. – S. Melkowski: Młody tragiczny. W tegoż: *Oczekiwania i zapowiedzi*. Łódź 1980 [dot.: Sędzia]. – E. Zaleska: Inne słońce. *Nowe Książki* 1984 nr 6 [rec.: Siedem stron naszego świata; Tam było inne słońce].

A.H.

FRELEK Ryszard ur. 1929

Prozaik, autor scenariuszy, publicysta.

Urodzony 30 maja 1929 w Parysowie (Siedleckie); syn Franciszka Frelka, nauczyciela, oficera Wojska Polskiego, i Stanisławy z Kowalskich, nauczyciel-

ki. Podczas okupacji niemieckiej ukończył trzy klasy gimnazjum na tajnych kompletach. Po wyzwoleniu zdał w 1947 maturę w Liceum Ogólnokształcącym w Garwolinie. W tym czasie był działaczem ZHP, m.in. zastępcą komendanta hufca. Należał do ZMW „Wici” i ZMP. Od 1947 studiował na wydziałach społeczno-politycznym i dziennikarskim Akademii Nauk Politycznych (Szkoły Głównej Służby Zagranicznej) oraz na Wydziale Rolnym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego. Ukończył też Wydział Historii w Wyższej Szkole Nauk Społecznych. W 1948-62 pracował w Polskiej Agencji Prasowej (PAP), m.in. był korespondentem w Indiach (1957-59). Debiutował w 1958 reportażem z Indonezji w tygodniku *Świat* (nr 21). W 1952 zawarł związek małżeński z Zofią Lipińską, dziennikarką. Od 1953 był członkiem PZPR. W 1959 po powrocie z Indii objął funkcję zastępcy redaktora naczelnego redakcji zagranicznej PAP. Od 1962 pracował w Komitecie Centralnym (KC) PZPR, w 1968 powrócił do PAP, w której został zastępcą redaktora naczelnego. W 1969-71 zajmował stanowisko dyrektora Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych. Od 1970 był uczestnikiem ruchu uczonych Pugwash. W 1971 został powołany na kierownika Wydziału Zagranicznego KC PZPR i członka sekretariatu KC PZPR, a w 1975 na sekretarza KC. Równocześnie od 1962 pracował jako wykładowca na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Kontynuował też twórczość publicystyczną w dziedzinie politologii. W 1971 uzyskał doktorat na podstawie pracy „Historia zimnej wojny” (promotor prof. Marian Wojciechowski). W 1972-80 był posłem na Sejm, w 1976-80 przewodniczącym Komisji Spraw Zagranicznych Sejmu. W 1976 został mianowany profesorem nadzwyczajnym nauk politycznych. W 1979 zrezygnował z funkcji w KC. W 1980-81 był ambasadorem PRL przy ONZ w Nowym Jorku. Po powrocie mieszkał w Sandomierzu (do 1985). W 1981-90 należał do Zarządu Dyrektorów Instytutu Badań Strategicznych Wschód-Zachód w Nowym Jorku. W 1983 ożenił się z Zofią Rutyną, historykiem. W 1984 został członkiem nowego ZLP. W 1986-88 prowadził zajęcia w Akademii Nauk Społecznych. W 1988-90 był radcą Ambasady Polskiej w Atenach. W 1990-93 prowadził zajęcia w Bard College w USA. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1955), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1961), Orderem Sztandaru Pracy I klasy (1977), Orderem Budowniczych Polski Ludowej (1979). Mieszka w Red Hook (USA).

TWÓRCZOŚĆ

1. Ja nie wypuszcze braku. Inicjatywa Wiktora Syja. Wwa: Iskry 1953, 31 s.

2. Horyzont. Wwa: MON 1965, 263 s.

Szkice na temat aktualnej polityki międzynarodowej.

3. Gorąca noc. [Powieść]. Wwa: MON 1968, 387 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1969, wyd. 3 1972, wyd. 4 1976.

4. Album polski. Cz. 1. Maria; Cz. 2. Anna. Scenariusz filmowy. Ekran. 1970.

Nagroda Ministra Obrony Narodowej I stopnia w 1970.

5. Powrót. [Powieść]. Wwa: KiW 1970, 329 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1973, wyd. 3 1976.

Przekł. niem. Das erste Jahr der Zukunft. Eine polnische Chronik. [Przekł. i komentarz.] K. Kelm. Berlin 1973. – ros.: My vozvraščаемsja. [Przeł.] M. Ignatov, V. Kiselev, V. Chorev. Moskwa 1975.

6. Historia zimnej wojny. Wwa: PWN 1971, 177 s.

7. Poczdam 1945. Scenariusz widowiska telewizyjnego. [Współaut.:] W.T. Kowalski. TV 1972. Wyd. Wwa: KiW 1973, 127 s. Wyd. 2 łącznie z poz. 8 pt. Sprawa polska 1944; Poczdam 1945. Wwa: KiW 1986, 282 s.

Spektakl nagrodzony Złotym Ekranem w 1972 i nagrodą Komitetu do Spraw Radia i Telewizji za 1972/73 oraz I nagrodą na Międzynarodowym Festiwalu Spektakli Telewizyjnych w Warszawie w 1974.

8. Sprawa polska 1944. Scenariusz widowiska telewizyjnego. [Współaut.:] W.T. Kowalski. Wwa: KiW 1975, 212 s. Wyd. 2 łącznie z Poczdam 1945 zob. poz. 7.

9. Przed burzą. Scenariusz telewizyjny. [Współaut.:] W.T. Kowalski. TV 1977. Wyd. osob. pt. Przed burzą 1939. Wwa: KiW 1978, 284 s. Wyd. łącznie z poz. 10 pt. Polska – czas burzy i przełomu 1939-1945. Wwa: Wydawn. RTV 1980, 793 s. Serial telewizyjny w 8 odcinkach dot. sytuacji polit. w Polsce przed wybuchem II wojny światowej. Wydanie łącznie zawiera w aneksie fragmenty dokumentów. Nagrody: „Kowadła” Stow. Twórców i Działaczy Kultury „Kuznica” (1977), Złoty Ekran (1978), Przewodniczącego Komitetu do Spraw Radia i Telewizji (1978), Grand Prix na Festiwalu Polskich Filmów i Widowsk Telewizyjnych w Olsztynie w 1978, *Tyg. Kult.* (1978), Zarządu Głównego TWP (1978).

10. Burza. [Scenariusz widowiska telewizyjnego]. [Współaut.:] W.T. Kowalski. TV 1979. Wyd. łącznie z: Przed burzą zob. poz. 9.

11. Słona róża. [Opowiadanie]. Wwa: Czyt. 1979, 84 s.

Adapt. film.: Scenariusz: P. Hajny. Ekran. 1983.

12. Dzień Wisły. Scenariusz filmowy. Ekran. 1980.

13. Kaczka we dwoje. [Utwór dramatyczny] *Teatr Pol. Telew.* 1980 nr 2 s. 5-22. TV 1981 pt. Przeszło – nie minęło.

14. Śmierć Adama Zawiszy. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1980 nr 9 s. 5-49. TV 1982. Wyd. łącznie

nie z poz. 15 pt. Twarzą w twarz w Casercie. Wwa: PIW 1985, 156 s.

Dramat poświęcony ostatniemu okresowi życia marszałka E. Rydza Śmigłego.

15. Twarzą w twarz w Casercie. [Utwór dramatyczny]. Praprem. TV Belgrad 1982. Wyd. łącznie z Śmierć Adama Zawiszy zob. poz. 14.

Utwór osnuty na tle rozmowy J. Broz Tito z W. Churchilllem 12 VIII 1944 w Casercie pod Neapolem.

16. Przed zamachem. (Sztuka w trzech aktach). *Dialog* 1983 nr 11 s. 15-54. Por. poz. 21.

17. Jałta. (Dramat historii). *Dialog* 1984 nr 10 s. 5-37. Praprem. Wwa, T. Nar. Scena T. Małego 1984. Por. poz. 19.

18. Taniec demonów. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1984, 201 s.

19. Jałta '45. [Scenariusz widowiska telewizyjnego w 8 odcinkach]. Wwa: KAW 1985, 251 s. TV 1985.

Rozszerzona wersja poz. 17.

20. Wczesny odlot żurawi. [Utwór dramatyczny w 3 aktach]. TV 1985.

21. Zanim zabiją Cezara. Dramat w 3 aktach. Wwa: Czyt. 1985, 130 s.

Rozszerz. wersja poz. 16.

22. Naszyjnik z granatów. [Utwór dramatyczny osnuty na tle wydarzeń powstania warszawskiego]. Radio 1986.

23. Inspektor Piggy-Wiggy wkracza na scenę zbrodni. [Opowiadania]. Wwa: KAW 1987, 254 s.

Zawartość: Inspektor Piggy-Wiggy wkracza na scenę zbrodni; Zbrodnia i kara wynalazcy; Przedwczesna śmierć pięknej Zuzi; Lament Szpicbrodki; Inspektor Prosiaczek kontra Herkules Poirot; Trzynaście żon hodowcy srebrnych lisów; Antenaci docenta Kopuły; Kot obywatela przewodniczącego; Zabójstwo prawie doskonałe; Inspektor Prosiaczek jedzie do Waszyngtonu; Brylanty Lizy Murky.

24. Jesienią o szczęściu. [Scenariusz filmowy]. TV 1988.

25. Pierwsze dni niepodległości. [Utwór dramatyczny o marszałku Piłsudskim w końcu 1918]. TV 1988.

Praca redakcyjna

1. Jak słońce. Zbiór opowiadań indyjskich. Wybór i wstęp ... Przekł. z ang.: Z. Kierszys, T.J. Dehnel. Wwa: KiW 1966, 179 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1993.

J. Gerhard. *Kultura* 1966 nr 10 [rec.: Horyzont]. — [Gorąca noc] Z. Flisowski. Z krainy tysiąca wysp. *Nowe Książ.* 1968 nr 24; J. Gerhard. *Polityka* 1968 nr 11; T. Skurzyński. Mroczne, azjatyckie noce. *Kultura* 1968 nr 50; J. Termer. Noc przed zbrodnią. *Mies. Lit.* 1969 nr 8. — W. Żukrowski. Nie zabliźnione rany. *Nowe Książ.* 1978 nr 13 [rec.: Przed burzą]. — Z. Bauer. Tamtego roku w Karlsbadzie. *Życie Lit.* 1978

nr 14 [rec.: Słona róża]. — W. Żukrowski. Czysty rysunek. *Nowe Książ.* 1980 nr 3 [rec.: Słona róża]. — J. Sokółowski. „Jałta” i inne dramaty R.F. *Teatr* 1984 nr 8.

J.Z.

FRONCZEK Zbigniew Włodzimierz ur. 1947

Pseud.: Asmodeusz; Baca; Dawid; Gerwazy; Senator; Zb.W.F.; Zew; Zybi Fronc.

Poeta, prozaik.

Urodzony 8 marca 1947 we Wrocławiu; syn Henryka Fronczka, pracownika umysłowego, i Emilii z domu Wójcik, nauczycielki. Dzieciństwo spędził na Kielecczyźnie. Uczył się w Liceum Ogólnokształcącym im. J.L. Chreptowicza w Ostrowcu Świętokrzyskim i tam w 1966 otrzymał świadectwo maturalne. Od tegoż roku studiował polonistykę na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Debiutował w 1972 wierszem pt. „Zmarła ciotka ...”, opublikowanym w *Kamieniu* (nr 13). W tym samym roku został członkiem Studenckiej Grupy Literackiej „Samsara” działającej w Lublinie (do 1974). Po ukończeniu w 1974 studiów pracował w różnych zawodach, był m.in. drwalem, palaczem centralnego ogrzewania, pracownikiem państwowego gospodarstwa rolnego, muzeum, biblioteki. W 1976 zamieszkał w Nałęczowie. Wiersze, prozę, recenzje literackie, artykuły i felietony ogłaszał na łamach m.in.: *Kamienia* (1974-81), *Nowego Wyrazu* (1977-81), *Akcentu* (1980-81). Pełnił funkcję redaktora działu prozy w zespołach redakcyjnych *Nowego Wyrazu* (1979-81) oraz *Akcentu* (1980-83). W 1982-89 ogłaszał felietony w podziemnym piśmie *Biuletyn. Solidarność Nauczycielska* (pod pseud.: Gerwazy; zew; Zybi Fronc.). W 1988-89 publikował w miesięczniku *Okolice* reportaże w cyklu „Okolice historii i literatury”. W 1989 przeniósł się do Lublina, nawiązał współpracę z *Tygodnikiem Kulturalnym*, publikując na jego łamach m.in. recenzje literackie. W 1990 drukował w lubelskim tygodniku *Nowe Relacje* felietony w cyklu „Widok z mojego okna”. W 1991 był kierownikiem działu kultury w redakcji *Lubelskiego Tygodnika Współczesnego*. Interesował się okultyzmem. Otrzymał wiele nagród literackich. Mieszka w Lublinie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Polowanie z nagonką. [Wiersze]. Lubl.: WLub. 1976, 46 s.

Zawiera wiersz: Scena z zaginionej powieści, — oraz cykle Listy i anonimy; Z sagi rodzinnej; Cud niemierny czyli ujadające metafory na rogatkach epoki; Impresje.

2. Spacer po linie. [Wiersze]. Wwa: MAW 1976, 32 s.

3. Tam, skąd pociągi odchodzą rzadko, a może wcale. [Powieść]. Lubl.: WLub. 1978, 154 s.

4. Ćwiczenia dla otyłych kobiet. [Opowiadania]. Lubl.: Poradnia Młodzieżowa 1985, 44 s.

Zawartość: Czerdzieści kilometrów od Pacanowa; Ćwiczenia dla otyłych kobiet; Zagadka biologiczna; Śmierć pod kuchennymi schodami; Gruba ryba; Czeski film; Wróć do Sorento; Pewnego razu pod Białą.

5. Tydzień wystarczy na wszystkie kobiety świata. [Opowiadania]. Bydg.: Pomorze 1986, 141 s.

Zawartość: Pejzaż z lisem; Jak Bocian uczył Zająca latać; Tydzień wystarczy na wszystkie kobiety świata; Meksykanie i górale (Śpiewogra prawie kryminalna); Na miedzy i nie tylko; Gęś, knur i wąż; Lipiec – Pragnienie; Sierpień – Młyny; Kape-luszki z głów; Na deser wioleby; Pies badylarza; Grudzień – Habilitacja; Trzynasty miesiąc – Dusza Cyrana.

6. Złoto Biłgoraja. Wwa: LSW 1989, 300 s.

Zawiera trzy powieści: Złoto Biłgoraja; Wola boża i organy; Rycerze pustego stołu czyli monodram dla Marlin Monroe.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1993.

[Spacer po linie:] Z. Joachimiak: Na marginesie. *Litteraria* 1977 nr 2 IV; C. Listowski: Klerk na tropach sztuki. *Nowy Wyraz* 1977 nr 5; Z. Joachimiak. *Nadodrże* 1978 nr 1. – Z. Mikołajko: Pod znakiem groteski. *Nowy Wyraz* 1977 nr 8 [rec.: Polowanie na nagonką]. – [Tam, skąd pociągi odchodzą rzadko, a może wcale:] B. Zadara: Nie chodzi o niedzwiedzia. *Kamena* 1978 nr 22; B. Wróblewski: Homo Ludens z Grzebowlka. *Nowy Wyraz* 1979 nr 2; M. Sznajder: Gra w „książkę”. *Nowe Książ.* 1979 nr 3; P. Gembał: Zabawa literacka. *Twórczość* 1980 nr 2. – S. Rogala: Anegdota, aluzje i ... *Przemiany*, Kielce 1987 nr 4 [rec.: Tydzień wystarczy na wszystkie kobiety świata]. – Igranie ze złotem. *Tyg. Współcz.* 1990 nr 2 [rec.: Złoto Biłgoraja].

A.H.

FRÜHLING Jacek 1892-1976

Imiona metrykalne: Bolesław Jan, imienia Jacek używał od 1945.

Pseud.: (Bol. Fr.); fr.: (fr); Fr.; (Fr); j. f.; J.F.; (j.fr.); J.Fr.; Jac.; Jacek; Jacek Fr.; Jack; jf; jfr; Ver; Verax.
Tłumacz, krytyk teatralny, publicysta.

Urodzony 1 kwietnia 1892 w Moskwie; syn Józefa Frühlinga, z zawodu chemika, i Zofii z Kułakowskich. Do 1904 mieszkał z rodzicami w Iwanowie Wozniesiensku, a następnie we Lwowie, gdzie w 1910 ukończył gimnazjum. Należał do koła dramatycznego i występował na scenie jako amator. Następnie studiował prawo na Uniwersytecie Lwowskim; w 1914 uzyskał magisterium. W tym czasie zaczął ogłaszać drobne felietony w *Wiekcie Nowym*, a także recenzje teatralne w lwowskiej *Gazecie Wieczornej*, pisane w zastępstwie stałego recenzenta. Powołany w 1914 do armii austriackiej, został wzięty do niewoli rosyjskiej pod Czerniowcami i do 1916 przebywał w obozie jenieckim w Samarze. Po rewolucji lutowej został zwolniony z niewoli; współpracował z pismem *Soldatskaja Gazieta*, następnie, po ponownym krótkotrwałym uwięzieniu, z pismem *Soldat Raboczij i Krest'janin*. W 1918 był redaktorem technicznym wychodzącego w Moskwie polskiego czasopisma *Trybu-*

na. W grudniu 1918 przyjechał do Polski i zamieszkał w Warszawie. Początkowo pracował jako urzędnik w austriackiej firmie naftowej. W 1919 był redaktorem technicznym tygodnika Komunistycznej Partii Robotniczej Polski *Nowiny Krajowe i Zagraniczne*. W tym czasie rozpoczął twórczość przekładową z literatury niemieckiej i rosyjskiej. W 1922-24 był sekretarzem dziennika *Echo Warszawy*, a w 1926-38 sekretarzem i sprawozdawcą parlamentarnym dziennika *Kurier Polski*. Wielokrotnie wyjeżdżał za granicę, m.in. jako stypendysta Syndykatu Dziennikarzy. Po wybuchu II wojny światowej udał się do Lwowa, gdzie po włączeniu miasta do ZSRR od października 1940 publikował artykuły i recenzje teatralne w *Czerwonym Sztandarze*. Po zajęciu Lwowa przez Niemców, w czerwcu 1941 wyjechał do Warszawy. Po upadku powstania warszawskiego dotarł do Krakowa, gdzie po wyzwoleniu brał udział w organizowaniu *Dziennika Krakowskiego* (przekształconego wkrótce w *Dziennik Polski*) i przez półtora roku był zastępcą redaktora naczelnego pisma (tu liczne artykuły i recenzje podp. też: fr.; (Fr)). Od 1945 był członkiem PPR (od 1948 PZPR). W tymże roku został członkiem ZZLP (następnie ZLP). W 1946-50 pełnił funkcję attaché prasowego w Poselstwie RP w Bernie. Po powrocie do kraju zamieszkał w Warszawie i kontynuował pracę literacką jako krytyk teatralny, tłumacz i publicysta. Od 1952 pracował w redakcji *Teatru*. Współpracował z wieloma pi-smami, m.in. nadal z *Dziennikiem Polskim* (do 1975; tu m.in. „Warszawskie listy teatralne”), *Nową Kulturą* (1952-63), *Od A do Z* (1953-56), *Teatrem* (1957-75), *Nowymi Książkami* (1958-59 i 1970-72), *Trybuną Ludu* (1958-68), *Tygodnikiem Demokratycznym* (1958-68), *Dziennikiem Polskim* (1959-70), *Expressem Wieczornym* (1959-61 i 1968-69), *Życiem Literackim* (1964-73), *Kulturą* (1965-69). W 1960 został członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1962 ożenił się z Ireną Trzciniąską, nauczycielką. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1967). Zmarł 11 października 1976 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. W moim kalejdoskopie. [Wspomnienia teatralne]. Wwa: PIW 1964, 144 s.

Dot. m.in. teatru lwowskiego na początku XX w., teatru ros. w czasie I wojny świat., życia teatr. i prasy pol. w dwudziestoleciu międzywojennym, pol. życia teatr. po 1945 oraz życia teatr. w Szwajcarii w 1946-1950.

Przekłady

1. B. Kellermann: Przeżycie pana Filipa. [Powieść]. Wwa: *Prz. Współcz.* 1923, 172 s.

2. B. Kellermann: Wśród świętych. [Powieść]. Wwa: Książki Ciekawe [ok. 1924], 68 s.

3. B. Kellermann: Bracia Schellenberg. Powieść. Cz. 1-4. Wwa: Orient 1926, 145 + 136 + 141 + 158 s.
4. G. Meyrink: Noc Walpurgii. Powieść fantastyczna. T. 1-2. Wwa: Warsz. Inst. Wydawn. 1926, 131 + 112 s. Wyd. nast.: Posł.: M. Bradke. Wr.: Ossol. 1991, 158 s.
5. I. Erenburg: Cztery fajki. (Z cyklu: 13 fajek). Przeł. ... i in. Wwa: Rój 1927, 215 s.
W tłum. J.F. opowiadania: Fajka doktora Petersona; Fajka Komunarda; Ziemia niczyja; „E.H. 4”.
6. [E. Mosse] P. Flamm: Ja? Powieść. Wwa: Orient 1927, 145 s.
7. B. Pilniak: Tajemnica śmierci komandarma. [Opowiadanie]. Wwa: Orient 1927, 32 s.
8. L. Frank: Karol i Anna. Sztuka w 3 aktach. Wyst. Wwa, T. Ateneum 1930.
9. F. Wolf: Cyjankali. Sztuka w 8 odsłonach. Wyst. Łódź, T. Miej. 1930.
10. M. Alzenberg, O. Hesse: Śledztwo. Sztuka w 5 aktach. Wyst. Wwa, T. Letni 1931.
11. H. Rehfisz, W. Herzog: Sprawa Dreyfusa. Dramat w 6 aktach z prologiem i epilogiem. Wyst. Wwa, T. Melodram 1931.
12. A. Zweig: Spór o sierżanta Griszę. Dramat w 5 aktach. Adapt.: L. Schiller. Wyst. Lw., T. Rozmaitości 1931.
13. P.M. Lampel.: Bunt w domu poprawczym. Sztuka w 3 aktach. Wyst. Wwa, T. Banda 1932.
14. L. Frank: Na drodze. Dramat w 3 aktach. Adapt.: L. Schiller. Wyst. Wwa, T. Ateneum 1933.
15. E.A. Reinhardt: Eleonora Duse. Powieść biograficzna. Wwa: Płomień 1935, 255 s. Wyd. nast. Wwa: Kur. Poranny 1936.
Wyd. z 1936 ukazało się jako bezpłatny dod. dla prenumeratorów Kur. Porannego.
16. E. Ebermayer: Sprawa Claasena. Powieść. Wwa: Płomień 1937 [właśc. 1936], 209 s.
17. B. Kellerman: Przyjaźń. Powieść. T. 1-2. Lw.: Książ.-Atlas [1936], 287 + 248 s.
18. E.A. Reinhardt: Napoleon i Eugenia. Powieść biograficzna. Wwa: Płomień 1937, 312 s.
19. S. Pollatschek: Dżuma. [Powieść]. Wwa: Nowa Powieść [1939], 258 s.
20. E.A. Reinhardt: Józefina. Dzieje zawrotnej kariery. Powieść biograficzna. Wwa: Powsz. Tow. Wydawn. [1939], 260 s.
21. B. Leonidow: Sala nr 3. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1951, 126 s.
22. H. Reinz: Finale Berlin. Powieść. Cz. 1. Wwa: MON 1951, 351 s.
Cz. 2 tłum. M. Wisłowska.
23. F. Wolf: Pogranicza. Powieść. Wwa: PIW 1951, 461 s.
24. B. Brecht: Opowiadania z kalendarza. Wstęp i oprac.: A. Marianowicz. Wwa: Czyt. 1953, 111 s.
25. L. Feuchtwanger: Goya. [Powieść]. Przeł.: ... i J. Grabowski. Posł.: J. Białostocki. Wwa: PIW 1953, 563 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1954, wyd. 3 1955, wyd. 4 1959, wyd. 5 1964, wyd. 6 1968, wyd. 7 1973.
26. L. Feuchtwanger: Sukces. [Powieść]. Przedm.: R. Karst. Wwa: Czyt. 1954, 572 s. Wyd. 2 z podtytuł.: Trzy lata historii jednej prowincji. Tamże 1959.
27. L. Feuchtwanger: Lisy w winnicy. [Powieść]. T. 1-2. Wwa: PIW 1956, 556 + 496 s. Wyd. 2 tamże 1962.
28. F. Hochwälder: Hôtel du commerce. Komedii w 5 aktach wg opowiadania Maupassanta „Baryleczka”. [Wwa 1956], 74 s., powiel.
29. H. Ibsen: Dom lalki (Nora). W: H. Ibsen: Dramaty. Wwa: PIW 1956 s. 169-307. Wyst. Kr., T. Rozmaitości 1968. Przedr. w: H. Ibsen: Wybór dramatów. T. 1. Wr.: Ossol. 1983. BN II, 210.
Adapt. tv pt. Nora. TV 1976.
30. H. Ibsen: Dzika kaczka. Dramat w 5 aktach. W: H. Ibsen: Dramaty. Wwa: PIW 1956 s. 477-660. Wyd. osob.: Oprac. H. Kahanowa. Wstęp: J. Giebułtowicz. Wwa: PIW 1958, 241 s. Wyst. Słupsk, Bałt. T. Dram. im. J. Słowackiego 1968. Przedr. w: H. Ibsen: Wybór dramatów. T. 1. Wr.: Ossol. 1983. BN II, 210.
31. H.H. Kirst: 08/15. [Powieść]. T. 1-3. Wwa: MON 1956-1957, 346 + 453 + 424 s. Wyd. nast. tamże 1959. Por. poz. 77.
T. 1. Awanturyczna rewolta bombardiera Ascha; T. 2. Osobliwe przygody wojenne żołnierza Ascha; T. 3. Niebezpieczny tryumf końcowy żołnierza Ascha.
32. L. Feuchtwanger: Wygnanie. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1957, 795 s.
Cz. 3 trylogii pt. Poczekalnia.
33. E.E. Kisch: Szalejący reporter. Wyd. 2. Przeł.: R. Karst i ... Wwa: MON 1957, 337 s.
Wyd. 1 w tłum. R. Karsta.
34. E. Priester: San Domingo w ogniu i inne opowiadania. Wwa: Wiedza Powsz. 1957, 302 s.
35. L. Feuchtwanger: Żydówka z Toledo. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1958, 490 s.
36. H. Ibsen: Upiory. W: H. Ibsen: Dramaty. Wwa: PIW 1958 s. 5-120. Wyst. Wwa, T. Pol. 1973. Przedr. w: H. Ibsen: Wybór dramatów. T. 1. Wr.: Ossol. 1983. BN II, 210.
37. T. Plivier: Stalingrad. [Powieść]. Wwa: MON 1958, 590 s. Wyd. 2 tamże 1961.

38. L. Feuchtwanger: Mądrość głupca albo Śmierć i apoteoza Jana Jakuba Rousseau. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1959, 437 s.
39. L. Feuchtwanger: Wojna Żydowska. [Powieść]. T. 1-3. Wiersze tłum. W. Lewik. Wwa: PIW 1959, 483 + 542 + 442 s. Wyd. 2 tamże 1960.
40. F. Werfel: Czterdzieści dni Musa Dah. [Powieść]. Wiersze tłum. R. Stiller. Wwa: Czyt. 1959, 880 s.
41. M. Frisch: Stiller. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1960, 650 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1967, wyd. 3 1976.
42. H. Gerlach: Zagłada. [Powieść]. Wwa: MON 1960, 552 s.
43. F. Hochwälder: Święty eksperyment. (Sztuka w 5 aktach). *Dialog* 1960 nr 4 s. 54-84. Wyst. TV 1983.
44. H. W. Richter: Anioł z Fontainebleau. [Powieść]. *Tryb. Rob.* 1960 nr 162-228; *Gaz. Pozn.* 1961 nr 66-168.
45. L. Feuchtwanger: Brzydka księżniczka. [Powieść]. Wwa: PIW 1961, 271 s.
46. L. Feuchtwanger: Jasnowidz i błazen. [Powieść]. *Expr. Wiecz.* 1961 nr 90-188.
47. W. Bergengrün: Znak ognia. [Powieść]. Wwa: Pax 1962, 218 s.
48. L. Feuchtwanger: Bracia Lautensack. [Powieść]. Post.: Z. Pędziński. Wwa: Czyt. 1962, 478 s.
49. H. Habe [H. Békessyl]: Padło więcej niż tyśiąc. [Wspomnienia]. Wwa: MON 1962, 288 s.
50. K. Opitz: Z buławą marszałkowską w plecaku. Zawrotna kariera dzielnego żołnierza. Spisał na podstawie jego listów ... [Powieść]. Wwa: MON 1962, 135 s.
51. L. Feuchtwanger: Jefe i jego córka. [Powieść]. Wwa: PIW 1964, 319 s.
52. G. Hofmann: Burmistrz. [Utwór dramatyczny]. Przeł. ok. 1964. Wyst. Grudziądz, T. Ziemi Pomor. 1970.
Inf.: *Biul. Min. Kult. i Szt.* 1964 nr 2.
53. H.H. Kirst: Kamraci. [Powieść]. Wwa: MON 1964, 458 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1966; [T.] 1-2. Wwa: Interart 1993 (Dzieła zebrane. T. 19).
54. M. Frisch: Powiedzmy, Gantenbein ... [Powieść]. Wwa: Czyt. 1965, 465 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1968, wyd. 3 1980.
55. H.H. Kirst: Noc generałów. [Powieść]. Przeł.: ... i E. Wolf. *Dz. Łódz.* 1965 nr 57-145; *Kur. Lubel.* 1965 nr 84-174.
56. S. Lenz: Całe miasto mówi ... [Powieść]. Wwa: Czyt. 1965, 273 s.
57. F. Timmermans: Adriaen Brouwer. [Powieść]. Wwa: PIW 1967, 128 s.
58. H. Bahr: Koncert. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Bydgoszcz, T. Pol. (Scena T. Kameralnego) 1968.
59. M. Frisch: Biografia. Sztuka w 3 aktach. Wyst. Wwa, T. Ateneum 1968.
60. F. Hochwälder: Donadieu. Wyst. Kr., Stary T. 1968.
61. D. Al: Będę mówił tylko prawdę. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Gdańsk, T. Wybrzeże 1969.
Adapt. tv: Adapt.: A. Wydrzyński. TV 1970.
62. F.K. Kaul: Wytworni ludzie. Sensacyjne procesy w NRF i Berlinie Zachodnim. Kat.: Śląsk 1970, 314 s.
63. S. Pfaff: Niełatwa decyzja Reginy. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: ... i R. Szydłowski. *Scena* 1971 nr 12 s. 37-52.
64. A. Schnitzler: Panna Elza i inne opowiadania. Wybór: B. Surowska. Przeł.: ... i M. Wisłowska. Wwa: PIW 1971, 400 s.
65. R. Strahl: Adam i Ewa. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: ... i R. Szydłowski. Wyst. Bielsko-Biała, T. Pol. 1971.
66. C. Zuckmayer: I ja tam byłem ... [Wspomnienia]. Wstawki poetyckie tłum. S. Średnicki. Wwa: Czyt. 1971, 428 s.
67. F. Dürrenmatt: Proces o cień osła; Stranitzschy i bohater narodowy. [Słuchowiska]. W: F. Dürrenmatt: Teatr. Wybór. Wwa: PIW 1972 s. 559-608, 635-674.
Wyst. utworu Proces o cień osła. Gorzów Wielkopolski, T. im. J. Osterwy 1980.
68. W. Rozow: Od wieczora do południa. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Wwa, T. Współcz. 1972.
Adapt. tv: Adapt.: A.M. Marczewski. TV 1974.
69. C. Zuckmayer: Pan życia i śmierci oraz inne utwory. [Opowiadania i dramat]. Wwa: PIW 1972, 366 s.
Tu m.in.: Kapitan z Köpenick. Bajeczka niemiecka w 3 aktach. TV 1978.
70. G. Hauptmann: Przed zachodem słońca. Adapt.: Z. Śliwowa. TV 1974.
71. S. Lenz: Najszczęśliwsza rodzina miesiąca i inne opowiadania. Wwa: Czyt. 1974, 204 s.
Adapt. radiowa opowiadania Jej siostra: Adapt. H. Krzyżanowska. Radio 1975, opowiadania Bał dobroczyńców. Radio 1976.
72. A. Saint-Exupéry: Mały książę. Adapt.: D. Peuset. Wyst. Wwa, T. Lalek „Guliwer” 1974.
73. M. Krajdler, M. Smirnowa: Pod jednym dachem. [Komedia]. TV 1975.
74. E.S. Gardner: Perry Mason i ostatni czek. *Echo Krak.* 1976 nr 237-295, 1977 nr 1-8.
Przeł. podop.: FR.

75. M. Walser: Wizyta. TV 1979.

76. P. Hacks: Polly. Przeł.: ... i R. Szydłowski. Songi przeł. T. Śliwiak. Wyst. Kr., T. Bagatela im. T. Boya-Zełęńskiego 1980.

77. H.H. Kirst: Dzieła zebrane. Wwa: Interart. T. 2. 08/15 w koszarach. [Powieść]. 1991, 311 s. T. 3. 08/15 na wojnie. [Powieść]. 1991, 403 s.

T. 4. 08/15 walczy do końca. [Powieść]. 1991, 360 s.

Ponadto ponad 20 przekładów utworów scenicznych nie wydanych i nie wystawionych, złożonych m.in. w Min. Kultury i Sztuki, w tym: M. Walser: Deby i króliki. Przeł.: ... i A. Wirth. [Inf.: *Biul. Min. Kult. i Szt.* 1964 nr 3]. — M. Mansfeld: Jeden z nich. (Który z nich?). Przeł.: ... i R. Szydłowski. [Inf.: *Biul. Min. Kult. i Szt.* 1966 nr 3]. — I. Gonczarow: Wiktor Rozow. [Radziecka adapt. scen. pt.] Zwyczajna historia. Przeł.: ... [Inf.: *Biul. Min. Kult. i Szt.* 1966 nr 9]. — S. Dudow, M. Tschesno-Hell: Kapitan z Kolonii. Przeł.: ... i J. Gorzycka. [Inf.: *Biul. Min. Kult. i Szt.* 1967 nr 1]. — H.H. Kirst: Bunt generałów (Bunt oficerów). Przeł.: ... i R. Szydłowski. [Inf.: *Biul. Min. Kult. i Szt.* 1967 nr 3]. — H. Böll: Spojrzenia kłowna. [Powieść]. Przeł. ok. 1971. [Tekst złożony w Ag. Aut. w Wwiel. — G. Rücker: Niejaki pan Schmidt. [Inf.: *Now. Teatr.* 1972 nr 6]. — A. Tur, P. Tur: Jedyny świadek. [Inf.: *Now. Teatr.* 1972 nr 4].

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1956, 1966. — SWPP 1. — PP (J. Kaczyńska). — RL 1976 (J. Chudek).

J. Pomianowski: Pierniki i wiatraki. *Nowa Kult.* 1956 nr 19 [dot. działalności recenzyckiej]. — [W moim kalejdoskopie!] J. Doliński: Literatura faktów i wspominków. *Zycie Lit.* 1964 nr 52; S. Dziński. *Zesz. Prasozn.* 1965 nr 2; J. Gembiński: Zakochany w teatrze. *Kultura* 1964 nr 46; Z. Kałużyński: Wielki występ, kinomani! *Film* 1965 nr 1; H. Zaworska: Wspomnienia teatromana. *Nowe Książ.* 1964 nr 24. — J. Koprowski: Pamięci J.F. *Literatura* 1976 nr 45, przedr. w tegoż: Jak nas widzą, jak nas piszą. Łódź 1979. — R. Szydłowski: Jacek. *Teatr* 1976 nr 24.

E.G.

FRYBES Stanisław ur. 1922

Krypt.: S.F.
Historyk literatury, edytor.

Urodzony 4 grudnia 1922 w Stanisławowie; syn Mariana Fribesa, urzędnika bankowego, i Marii z Siarkiewiczów, nauczycielki. Do szkół uczęszczał w Poznaniu i Żurawnie (woj. stanisławowskie). W 1935/36 uczył się w Państwowym Gimnazjum nr 1 w Stanisławowie, a następnie do 1939 w Państwowym Gimnazjum im. S. Staszica w Warszawie. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Warszawie, pracował zarobkowo jako robotnik, a potem nauczyciel. Równocześnie kontynuował naukę na tajnych kompletach Liceum

Humanistycznego im. A. Mickiewicza, w którym w 1941 zdał maturę. W tymże roku rozpoczął studia polonistyczne na tajnym Uniwersytecie Warszawskim (UW). W grudniu 1943 został aresztowany przez policję niemiecką wraz z grupą młodzieży z organizacji Wolność, Równość, Niepodległość (WRN), dla której prowadził zajęcia, i osadzony w więzieniu na Pawiaku. Zwolniony wraz z uczniami w styczniu 1944, przebywał głównie poza Warszawą (m.in. we Lwowie). W styczniu 1945 przyjechał do Krakowa, gdzie wznowił studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) oraz został zatrudniony na stanowisku asystenta organizującej się na terenie UJ polonistyki warszawskiej. W listopadzie tego roku powrócił do Warszawy wraz z prof. Julianem Krzyżanowskim i pozostałymi jego asystentami i uczestniczył w odbudowie Seminarium Historii Literatury Polskiej UW. W 1946 uzyskał tytuł magistra filologii polskiej. W tymże roku debiutował szkicem pt. „Przyboś i nowa poezja”, ogłoszonym na łamach pisma *Płomień* (nr 10/11). Był członkiem redakcji miesięcznika *Przegląd Akademicki*, w którym w 1947 publikował artykuły i szkice naukowe. W 1950 uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie monografii pt. „Ignacy Sewer Maciejowski” (promotor prof. J. Krzyżanowski). W tymże roku ożenił się z Aleksandrą Olędzką, tłumaczką i poetką. W 1955 otrzymał nominację na stanowisko docenta Wydziału Filologicznego UW. W 1956 zorganizował z polecenia władz UW Biuro Międzynarodowych Kursów dla Słowistów z zagranicy, przekształcone następnie w 1960 w Studium Języka i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców („Polonicum”), którego był kierownikiem do 1963. W 1965-71 przebywał we Francji jako maître de conférences associé na Sorbonie i tamże jako dyrektor Ośrodka Kultury Polskiej. Po powrocie do Warszawy w 1971 kontynuował pracę naukową i dydaktyczną na UW. Pełnił także funkcję kierownika Zakładu Filologii Polskiej w Filii UW w Białymstoku (do 1974). Od 1972 kierował pracami zespołu do badań nad życiem literackim w drugiej połowie XIX wieku, działającego w ramach Centralnego Programu Badań Podstawowych „Polska kultura narodowa, jej tendencje rozwojowe i percepcja”. W 1972-75 był członkiem i sekretarzem Komisji do Badań nad Życiem Literackim przy Komitecie Nauk o Literaturze Polskiej PAN. W 1975-86 (i ponownie od 1989) był członkiem Zarządu Głównego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza (w 1976-79 pełnił funkcję wiceprezesa). W 1978 wyjechał ponownie do Francji, gdzie pracował jako professeur associé na polonistycie uniwersytetu w Clermont-Ferrand. Po powrocie w 1980 wznowił zajęcia dydaktyczne na UW, a także był współkierownikiem Poddyplomo-

wego Studium Edytorsko-Tekstologicznego, zorganizowanego przez Wydział Polonistyki UW i Instytut Badań Literackich PAN. Od tegoż roku należał do NSZZ „Solidarność”. W 1981-83 był członkiem redakcji *Pamiętnika Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza*. W 1982 habilitował się na UW na podstawie rozprawy „W krainie groteski. Problemy satyry galicyjskiej drugiej połowy XIX wieku”. W 1986/87 przebywał we Francji i pracował ponownie jako professeur associé na uniwersytecie w Clermont-Ferrand. Od tegoż roku kierował wspólnie z prof. Jerzym Skowronkiem i prof. Jerzym Parvim z UW oraz z prof. Michele Cadot z uniwersytetu Paris III zespołem interdyscyplinarnym realizującym – w ramach polsko-francuskiej umowy kulturalnej – program edycji tekstów rękopiśmiennych polskich i francuskich (literackich, a także źródeł historycznych), znajdujących się w zbiorach francuskich. W 1988 został przewodniczącym Komisji Edytorsko-Tekstologicznej Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN. W 1990 wszedł w skład Zarządu Głównego Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Francuskiej. W tym samym roku otrzymał stanowisko profesora nadzwyczajnego na Wydziale Polonistyki UW. W 1991 został członkiem Polsko-Izraelskiej Komisji Podręcznikowej, a w 1992 członkiem Rady Naukowej Centrum Badań i Nauczania Dziejów i Kultury Żydów im. M. Anielewicz na UW. W tymże roku uzyskał tytuł profesora. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1958), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1976), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1976) oraz palmami Akademii Francuskiej (1971). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. W krainie groteski. Problemy satyry galicyjskiej drugiej połowy XIX wieku. Wr.: Ossol. 1979, 190 s.

Zawartość: Jak funkcjonowała satyra galicyjska? – Łwowska szkoła satyryczna: Trudny początek, czyli perypetie Chochlika [W. Zagórskiego], „Szczytek” zdobywa czytelników [o L. Zajączkowskim], Tryumfy i klęski kronikarza łwowskiego [o J. Lamiel]. Kiedy satyryk staje się prorokiem [o M. Biernackim]. – Od satyry politycznej i społecznej do poetyki groteski.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych oraz czasopiśmie, m.in.: Ignacy Maciejowski-Sewer. Drogi rozwoju twórczości. W: Pozytywizm. Cz. 2. Wr. 1951 s. 253-304. – Dwie tradycje powstania styczniowego w literaturze polskiej. W: Dziedzictwo literackie powstania styczniowego. Wwa 1964 s. 115-137. – Polonistyka w okresie wojny 1939-1945. W: Z dziejów polonistyki warszawskiej. Wwa 1964 s. 319-329. – Włodzimierz Zagórski; Rodość; Aureli Urbański. W: OLP. Ser. 4 t. 1. Wwa 1965 s. 389-407; 409-426; 427-439. – Jan Lam; Ignacy Maciejowski (Sewer). W: OLP.

Ser. 4 t. 2. Wwa 1966 s. 373-386; 423-452. – Wien, Paris und die polnische Satire in Galizien: Gemeinsames und Besonderes. W: Mélanges de littérature comparée et de philologie offerts à Mieczysław Brahmner. Wwa 1967 s. 231-240. – Les recherches polonaises sur le roman de Potocki. W: Jean Potocki et „Le manuscrit trouvé à Saragosse”. Wwa 1975 s. 125-137. – Groteska w twórczości Aleksandra Fredry. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza* 1976 s. 69-77. – Koncepcje badań nad życiem literackim. W: Problemy metodologiczne współczesnego literaturoznawstwa. Kr. 1976 s. 455-466. – Les Travaux du „Groupe de recherche sur la vie littéraire à Varsovie et dans le Royaume de Pologne dans les années 1864-1905”. Przeł. L. Grobelak. *Literary Studies in Poland*, Wr. T. 2: 1978 s. 167-177. – Gustave Flaubert et le roman polonais. W: Le roman naturaliste en France et en Pologne. Wwa 1981 s. 47-58. – Badania nad życiem literackim a historia literatury epoki pozytywizmu; Zasady opracowania materiałów do kartoteki dokumentów życia literackiego Warszawy w latach 1864-1890 [oprac. przy współudziale zespołu]. W: Problemy życia literackiego w Królestwie Polskim 2. połowy XIX wieku. Wr. 1983 s. 9-19, 21-31. – Geografia literacka a historia literatury epoki pozytywizmu; Reguły gry z cenzurą warszawską. W: Problemy życia literackiego w Królestwie Polskim 2. połowy XIX wieku. Cz. 2. Wr. 1987 s. 9-27, 89-101. – Naturalizm w świetle dziewiętnastowiecznej satyry polskiej. [Współaut.] E. Gaworska. W: Problemy literatury polskiej okresu pozytywizmu. Ser. 3. Wr. 1984 s. 171-185. – Wien und das literarische Leben in Galizien. W: Galizien als gemeinsame Literaturlandschaft. Innsbruck 1988 s. 19-27. – Jan Kochanowski w życiu literackim drugiej połowy XIX wieku. W: Jan Kochanowski 1584-1984. Epoka – Twórczość – Recepcja. T. 2. Lubl. 1989 s. 317-329. – Humor polski i niepolSKI. W: My i oni. Obcość czy wspólnota? Wwa 1990 s. 99-128. – Powstanie Styczniowe w literaturze polskiej. W: Powstanie Styczniowe 1863-1864. Wrzenie. Bój Europa. Wizje. Wwa 1990 s. 670-684. – Sztuka eseju w twórczości Jana Strzeleckiego. W: Sens uczestnictwa. Wokół idei Jana Strzeleckiego. Wwa 1991 s. 119-134.

Prace redakcyjne i edytorskie

1. J. Lam: Koroniarz w Galicji czyli Powagi powiatowe. Komentarz: ... Wwa: Czyt. 1952, 237 s. Tu szkic SF: Satyra aktualna w „Koroniarzu w Galicji”.

2. J. Lam: Głowy do pszołoty. Powieść. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1953, 551 s. BNI, 148.

3. J. Lam: Wybór kronik. Oprac., wstęp ... Wwa: PIW 1954, 385 s.

4. [I. Maciejowski] Sewer: Dzieła wybrane. T. 1-7. Wybór i red.: ..., J. Skórnicki. Kr.: WL 1955, 282 + 351 + 363 + 256 + 276 + 521 + 349 s.

Tu autorstwa S.F.: Przedmowa w t. 1; Postłowia w t. 2-7.

5. J. Lam: Dzieła literackie. Wyd. pod red. [oraz ze wstępe]... Komentarz ... T. 1-4. Wwa: PIW 1956-1957, 386 + 433 + 561 + 573 s.

6. W. Łoziński: Dzieła wybrane. Wybór i red.: ..., J. Skórnicki. T. 1-4. Kr.: WL 1956, 267 + 296 + 236 + 344 s.

Tu autorstwa S.F.: Przedmowa w t. 1; Postłowie w t. 3

7. J. Lam: Pan Komisarz wojenny. Koroniarz w Galicji. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1960, 374 s. BN 1, 173.

8. Dziedzictwo literackie powstania styczniowego. Praca zbiorowa Katedry Historii Literatury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego pod red.: J.Z. Jakubowskiego, J. Kulczyckiej-Saloni, ... Wwa: PIW 1964, 683 s.

9. Literatura, komparatystyka, folklor. Księga poświęcona J. Krzyżanowskiemu. Red.: M. Bokszaanin, ..., E. Jankowski. Wwa: PIW 1968, 967 s. PAN. UW. IBL. Kom. Nauk o Literaturze. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza.

10. [Pierwszy] I Ogólnopolski Sejmik Polonistyczny w sprawie szkolnej edukacji w zakresie języka ojczystego i kształcenia nauczycieli polonistów. Referaty i materiały. Z. 1 i 3 pod red.: ... i S. Makowskiego. Wwa: ZG Tow. Lit. im. A. Mickiewicza, Inst. Kształcenia Nauczycieli 1975, 251 + 78 s.

11. J. Lam: Wielki świat Capowic. [Tekst oprac. M. Gantzowa. Komentarz i posl. ...]. Wyd. 4. Kr.: WL 1976, 174 s.

Przełt. niem.: Die grosse Welt Zappowitz. [Przełt.] Ch. Eckert. Kommentare von ... Leipzig 1991.

12. Informator o studiach polonistycznych. Uniwersytet Warszawski, Wydział Polonistyki. Red.: ..., J. Ziętarska. Wyd. 4 zmien. Wwa: Wydawn. UW 1977, 149 s.

13. Problemy życia literackiego w Królestwie Polskim drugiej połowy XIX wieku. Studia pod red. ... Cz. 1-2. Wr.: Ossol. 1983, 1987, 214 + 166 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1989.

[W kramie groteski.] Cz. Lechicki. *Kwart. Hist. Prasy Pol.* 1980 nr 3; H. Kozłowska-Sabatowska. *Ruch Lit.* 1981 nr 3; P. Stasiński. *Teksty* 1981 nr 2; T. Żabski. *Pam. Lit.* 1981 z. 2; J. Kulczycka-Saloni. *Rocz. Lit.* 1979 wyd. 1983.

A.H.

FRYBESOWA Aleksandra

zob. OŁĘDZKA-FRYBESOWA Aleksandra

FRYCIE Stanisław

ur. 1933

Historyk literatury, dydaktyk języka polskiego.

Urodzony 21 kwietnia 1933 we Włyniu (Sieradzkie) w rodzinie chłopskiej, syn Stanisława Fryliciego i Franciszki z Glinkowskich. Uczył się w XX Gimnazjum i Liceum (przekształcone w VIII Liceum Ogólnokształcące TPD) w Łodzi. Należał do ZMP, a od 1951 do PZPR. Po zdaniu matury w 1952 studiował do 1956 filologię polską w Wyższej Szkole Pedagogicznej (WSP) w Warszawie. W tym czasie redagował uczelniane czasopismo studenckie *Młody Nauczyciel*, ogłaszał w nim pierwsze artykuły publicystyczne. W 1956-63 pracował w Wolborzu jako nauczyciel języka polskiego w liceum pedagogicznym, a w 1963 nadto dyrektor tej szkoły. W 1958 został radnym Powiatowej Rady Narodowej w Piotrkowie Trybunalskim. Jako krytyk debiutował w 1959 recenzją pt. „Numer «Twórczości» poświęcony Słowackiemu”, opublikowaną na łamach *Polonistyki* (nr 6); z piśmie tym współpracował także w latach następnych, publikując artykuły głównie na temat literatury dla dzieci i młodzieży oraz recenzje, w 1976-91 był jego redaktorem naczelnym. Doktoryzował się w 1963 na Uniwersytecie Warszawskim (UW) na podstawie rozprawy pt. „Monografia działu literackiego «Tygodnia» piotrkowskiego” (promotor prof. Eugeniusz Sawromowicz). W tymże roku przeniósł się do Rzeszowa i rozpoczął pracę w Studium Terenowym krakowskiej WSP oraz w rzeszowskiej WSP, kolejno na stanowisku wykładowcy, starszego wykładowcy, a od 1969 – docenta mianowanego. Był organizatorem i kierownikiem Zakładu Literatury Polskiej WSP w Rzeszowie, a w 1968-70 sprawował funkcję dziekana Wydziału Filologicznego. W 1968 otrzymał nagrodę Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego III stopnia. W 1963-72 działał w Rzeszowskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk, później Rzeszowskim Towarzystwie Naukowym (członek Zarządu, przewodniczący Komisji Historycznoliterackiej) oraz w Rzeszowskim Oddziale Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. Redagował *Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Rzeszowie. Nauki Humanistyczne* (w 1964-72 z. 1-6) oraz *Prace Humanistyczne Rzeszowskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk* (w 1970 i 1975 z. 1, 4), w których zamieszczał studia m.in. na temat historii czasopiśmiennictwa i recepcji literatury romantycznej w szkole. W 1966 był założycielem i redaktorem *Kwartalnika Rzeszowskiego*, przekształconego w 1968 w piśmie *Profil* (tu też do 1972 liczne artykuły i recenzje literackie). Był m.in. członkiem Komisji Nauki i Oświaty, a następnie Komisji Kultury Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Rzeszowie oraz w 1969-73 radnym

F

MRN. W 1970 został członkiem Komisji Historyczno-literackiej Oddziału PAN w Krakowie. W 1972 przeniósł się do Warszawy i objął stanowisko wicedyrektora Instytutu Kształcenia Nauczycieli, a w 1976 dyrektora Instytutu Programów Szkolnych Ministerstwa Oświaty i Wychowania (do 1990); przewodniczył komitetowi redakcyjnemu serii Instytutu pt. *Biblioteka IPS*. W 1972 wszedł w skład Zarządu Głównego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza oraz Komitetu Nauki o Literaturze Polskiej PAN (przez jedną kadencję przewodniczył Komisji Dydaktyki Szkolnej). W 1973-76 był redaktorem naczelnym *Nowej Szkoły*, a później do 1986 członkiem komitetu redakcyjnego tegoż czasopisma; drukował tu liczne artykuły, m.in. z zakresu dydaktyki nauczania i pedagogiki. W 1974 otrzymał nagrodę indywidualną Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki II stopnia. W 1977 został członkiem Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN, a w 1980 członkiem Komitetu Terminologii przy Prezydium PAN. Wchodził w skład redakcji *Dydaktyki Literatury* (od 1977) i rady redakcyjnej kwartalnika *Edukacja* (w 1978-91). Habilitował się na UW w 1979 na podstawie rozprawy pt. „Literatura dla dzieci i młodzieży w latach 1945-1970. Proza”, a w 1984 uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego. Współpracował z oficyną Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne jako członek Rady Programowej (1985-90), Komitetu Redakcyjnego „Encyklopedii szkolnej. Kultura” (1985-90) oraz redaktor naczelny serii *Portrety Literackie Pisarzy dla Dzieci i Młodzieży* (1989-91). Był członkiem Krajowej Rady Postępu Pedagogicznego (w 1987-90). W 1991 rozpoczął pracę (od 1992 na stanowisku profesora zwyczajnego) na Wydziale Zamiejscowym kieleckiej WSP w Piotrkowie Trybunalskim, gdzie zorganizował Katedrę Filologii Polskiej i objął jej kierownictwo. Był współorganizatorem Piotrkowskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk oraz jego prezesem; zainicjował serię książkową *Biblioteka Piotrkowskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*. W 1992 był założycielem, a następnie redaktorem naczelnym kwartalnika społeczno-oświatowego *Zbliżenia*. Odznaczony m.in.: odznakami „Zasłużony dla Województwa Rzeszowskiego” (1969) i „Zasłużony Działacz Kultury” (1972), Złotym Krzyżem Zasługi (1973), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1979), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1984). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Nauczanie historii w 10-letniej szkole średniej. (Prace nad projektem programu). Ogólnopolski Sejmik Historyków (Kalisz 21-22 IX 1976 r.). Kalisz: Centrum Doskonalenia Nauczycieli 1976, 11 s.

2. Literatura dla dzieci i młodzieży w latach 1945-1970. Wwa: WSiP.

T. 1. Proza. 1978, 518 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1983, wyd. 3 1988.

Zawartość: Od Autora. — Cz. 1. Zarys rozwoju: I. Proza społeczno-obyczajowa; II. Proza historyczna; III. Proza biograficzna; IV. Proza fantastycznonaukowa; V. Proza podróżniczo-przygodowa; VI. Proza sensacyjno-kryminalna; VII. Proza o tematyce przyrodniczej; VIII. Przekłady prozy dla dzieci i młodzieży z literatury obcych; IX. Omówienia syntetyczne; X. Biogramy polskich prozaików tworzących dla dzieci i młodzieży. — Cz. 2. Wybór prac krytycznych [różnych autorów].

T. 2. Baśń i bajka, poezja, książki dla najmłodszych, utwory sceniczne, grafika, czasopiśmiennictwo, krytyka literacka. 1982, 584 s. Wyd. 2 tamże 1990.

Zawartość: Przedmowa do tomu 2. — Cz. 1. Zarys rozwoju: I. Baśń i bajka; II. Poezja; III. Utwory sceniczne; IV. Książki dla najmłodszych odbiorców; V. Grafika ilustracyjna w książkach dla dzieci i młodzieży [oprac. M. Figlarz]; VI. Czasopiśmiennictwo; VII. Krytyka literacka i opracowania naukowe; VIII. Omówienia syntetyczne; IX. Biogramy. — Cz. 2. Wybór prac krytycznych [różnych autorów].

3. Tendencje rozwoju oświaty na świecie. [Współaut.:] J. Koblewska. Wwa: Min. Oświaty i Wychowania 1985 [właśc. 1986], 195 s., powiel. Wyd. nast. rozszerz. pt. *Tendencje rozwojowe oświaty na świecie*. Wwa: WSiP 1987.

4. Przemiany w treściach kształcenia ogólnego. Kompleksowa modernizacja programów w latach 1977-1991. [Studium]. Wwa: WSiP 1989, 240 s.

Rozprawy, studia i bibliografie w czasopismach i książkach zbiorowych, m.in.: Czytelnicza recepcja twórczości romantyków w galicyjskiej szkole średniej w latach 1863-1918. *Profile* 1970 nr 12 s. 40-44; 1971 nr 1 s. 45-48, nr 2 s. 52-55, nr 3 s. 40-43, nr 4 s. 42-46, nr 5 s. 40-46, nr 6 s. 38-42. — „Tydzień” piotrkowski jako czasopismo społeczno-literackie. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Rzesz.* 1964 z. 1 s. 37-141. — Bibliografia zawartości literackiej „Tygodnia” piotrkowskiego. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Rzesz.* 1965 z. 2 s. 135-213. — O wzorze wychowawczym w młodzieżowej powieści obyczajowej. (Uwagi o bohaterze wybranych powieści młodzieżowych ze współczesną tematyką). *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Rzesz.* 1965 z. 2 s. 299-320. — „Beniowski” w szkole — propozycje w sprawie analizy literackiej tekstu. *Kwart. Rzesz.* 1966 nr 3 s. 40-53. — Sprawozdania szkolne polskich gimnazjów w Galicji. W: *Z tradycji kulturalnych Rzeszowa i Rzeszowszczyzny*. Rzeszów 1966 s. 271-285. — Bibliografia teatraliów w „Tygodniu” piotrkowskim (1873-1906). *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Rzesz.* 1968 z. 3 (5) s. 313-372. — W obronie psychologii. (Problematyka i kształt formalny „Rdzy”). W: *Wilhelm Mach. Człowiek i pisarz*. Rzeszów 1968 s. 142-152. — Stanisław Piętak we wspomnieniach. Próba biografii literackiej. W: *Sta-*

nisław Piętaś – poeta i prozaik. Rzeszów 1969 s. 7-28. – Bibliografia rozpraw o romantykach i literaturze romantycznej opublikowanych w sprawozdaniach polskich gimnazjów w Galicji w latach 1863-1918. *Pr. Hum. Rzesz. TPN Wyzd. Nauk Hum. Komis. Hist.-lit.* Ser. 1 1970 nr 1 s. 193-217. – Z dziejów recepcji poezji Norwida w szkole. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Rzesz.* 1971 nr 6 (13) s. 49-61. – Bibliografia prac Eugeniusza Sawrymowicza i piśmiennictwa o nim. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza* 1974 s. 165-176. – La littérature d'après-guerre pour enfants et adolescents dans la République Populaire de Pologne – perspectives. *Les Cahiers Franco-Polonais*, Paryż-Warszawa 1979 s. 57-78. – La tradition et la modernité dans la poésie contemporaine polonaise destinée à la jeunesse. *Janus Bifrons Revue Universitaire de l'Adolescence* 1980 nr 2 s. 67-84. – Pisarstwo Edmunda Niziurskiego. *Studia Kiel.* 1986 nr 4 s. 23-35, prędr. *Polonistyka* 1987 nr 2 s. 83-92. – Literatura dla dzieci w latach 1939-1986; Funkcja radia, telewizji, teatru i filmu w wychowaniu przed-szkolnym. [Współaut.:] J. Koblewska. W: *Kultura literacka w przedszkolu*. Cz. 1. Wwa 1988 s. 97-168; 304-336. – Czesława z Witaszewskich Chładzińska-Fisznerowa – zapomniana poetka piotrkowska. *Zbliżenia* 1992 nr 2 s. 14-31. – Sztuka literacka Marii Kownackiej. *Zbliżenia* 1992 nr 4 s. 55-72. – Życie kulturalne i literackie Piotrkowa w drugiej połowie XIX w. *Zbliżenia* 1992 nr 1 s. 6-17.

Prace redakcyjne

1. Z tradycji kulturalnych Rzeszowa i Rzeszowszczyzny. Księga pamiątkowa dla uczczenia X-lecia Rzeszowskiego Oddziału Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. Pod red.: ... i S. Reczka. Rzeszów: WSP, Oddz. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza 1966, 426 s.

2. Wilhelm Mach. Człowiek i pisarz. Zbiór artykułów i rozpraw pod red. ... Rzeszów 1968, 285 s. Rzeszowskie Tow. Przyj. Nauk, WSP w Rzeszowie.

3. Stanisław Piętaś, poeta i prozaik. Zbiór artykułów i rozpraw pod red. ... Rzeszów 1969, 365 s. Rzeszowskie Tow. Przyj. Nauk, WSP w Rzeszowie.

4. Jan Wiktor, pisarz i społecznik. [1890-1967]. Zbiór szkiców i artykułów pod red. ... Rzeszów 1971 [właśc. 1972], 298 s. Rzeszowskie Tow. Przyj. Nauk, WSP w Rzeszowie.

5. Rzeszowskie – awans i kontrasty. Zbiór reportaży pod red. ... Rzeszów: Rzeszowskie Tow. Przyj. Nauk 1971 [właśc. 1972], 189 s.

6. W. Mach: Szkice literackie. [Red.:] H. Bereza, ..., R. Matuszewski, J. Nowakowski. T. 1-2. Wwa: Czyt. 1971, 427 + 485 s.

7. [Pierwszy] I Ogólnopolski Sejmik Polonistyczny w sprawie szkolnej edukacji w zakresie języka ojczystego i kształcenia nauczycieli polonistów. Referaty i materiały. Z. 1-4. Wwa: ZG Tow. Lit. im. A. Mickiewicza, Inst. Kształcenia Nauczycieli 1975.

Z. 2. Kształcenie i doskonalenie nauczycieli języka polskiego dla potrzeb zreformowanej szkoły. Pod red. ..., 242 s.

Z. 4. Z doświadczeń obcych. Pod red. ..., 99 s.

8. Julian Przyboś. Życie i dzieło poetyckie. 1901-1970. Zbiór artykułów i rozpraw pod red. ... Rzeszów: Tow. Nauk. 1976, 368 s.

9. [Pierwszy] I Ogólnopolski Sejmik Polonistyczny. Piotrków Trybunalski, 2-3 lutego 1976. Zorganizowany przez Tow. Lit. im. A. Mickiewicza, Inst. Kształcenia Nauczycieli, Inst. Programów Szkolnych pod patronatem Min. Oświaty i Wychowania. Wybór i oprac.: ..., H. Piestrak. Wwa: NK 1977, 97 s.

Zawiera fragmenty wybranych referatów.

10. [Pierwszy] I Ogólnopolski Sejmik Polonistyczny w sprawie szkolnej edukacji w zakresie języka ojczystego i kształcenia nauczycieli polonistów. Referaty i dyskusja. Piotrków Trybunalski, 2-4 luty 1976 r. Wydawnictwo zbiorowe pod red. ... Wwa: WSIP 1978, 271 s. ZG Tow. Lit. im. A. Mickiewicza; Inst. Kształcenia Nauczycieli; Inst. Programów Szkolnych.

11. Szkoła środowiskowa. Pierwsze doświadczenia. Zbiór artykułów i reportaży o pracy szkół środowiskowych. Pod red. ... Wwa: WSIP 1978, 217 s.

12. Film na lekcjach języka polskiego. Praca zbiorowa pod red.: ... i J. Koblewskiej. Wwa: WSIP 1979, 138 s. Inst. Programów Szkolnych Min. Oświaty i Wychowania.

13. Raport z badań nad programami klasy IV dziesięcioletniej szkoły średniej. [Przewodniczący kom. redakcyjnego:] ... Cz. 1, 3-4. Wwa: Inst. Programów Szkolnych Min. Oświaty i Wychowania 1980, 258 + 439 + 362 s.

14. Treści wychowania i kształcenia ogólnego. Synteza działu III A, wersja skrócona. Oprac. zespół pod kierownictwem ... Koordynator 1 stopnia Problemu Węzłowego 11. 4. Wwa: Inst. Badań Pedagog. 1981, 79 s.

15. Wychowanie dla pokoju w pracy szkoły – realizacja rekomendacji UNESCO z 1974 r. Spotkanie Ekspertów Regionu Europejskiego. Warszawa 6-9 grudnia 1983 roku. Praca zbiorowa pod red.: Cz. Banacha i ... Wwa: Inst. Programów Szkolnych Min. Oświaty i Wychowania 1984, 266 s.

Przekł.: ang.: Warsaw 1983, – ros.: Warszawa 1984.

16. Kultura literacka w przedszkolu. Praca zbiorowa pod red. ... i I. Kaniowskiej-Lewańskiej. Wwa: WSiP.

Cz. I. Praca zbiorowa. 1982 (druk 1983), 372 s.

Cz. II. Antologia. 1984, 479 s.

Wyd. 2 łączne cz. I i II: wyd. 2 popr. tamże 1988.

17. Modernizacja wyposażenia szkoły. Materiały IV Międzynarodowej Konferencji Krajów Socjalistycznych na temat wyposażenia szkół. Poznań, 9-13 X 1980 r. Praca zbiorowa pod red. ... i J. Koblewskiej. Wwa: Inst. Programów Szkolnych Min. Oświaty i Wychowania 1983, 513 s.

18. Problemy konstruowania programów szkolnych. Praca zbiorowa pod red. ... i T. Wróbla. Wwa: WSiP 1983, 312 s. Inst. Programów Szkolnych Min. Oświaty i Wychowania.

19. Założenia programowo-organizacyjne wychowania i kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół. Dokumenty i materiały. Pod red. ... Wwa: Min. Oświaty i Wychowania. Inst. Programów Szkolnych 1984, 435 s.

20. Kształcenie kulturalne w szkole podstawowej i średniej. Praca zbiorowa pod red. ... i J. Koblewskiej. Wwa: Inst. Programów Szkolnych Min. Oświaty i Wychowania 1985, 160 s.

21. Programy szkoły podstawowej. Zbiór dokumentów. Red. ... Cz. 1-2. Wwa: WSiP 1985, 397 + 398 s.

22. Programy szkoły przysposabiającej do zawodu. Zbiór dokumentów pod red. ... Wwa: WSiP 1987, 200 s.

23. Programy szkół ponadpodstawowych. Cz. 1-6. Red. ... Wwa: WSiP 1987-1989, 322 + 318 + 399 + 325 + 319 + 352 s.

24. Efektywność kształcenia polonistycznego w szkole podstawowej i jej uwarunkowania. Materiały z IV Forum Polonistycznego [Warszawa, 5-6 stycznia 1988]. Pod red. ... i M. Sobeckiej. Wwa: Inst. Programów Szkolnych Min. Edukacji Nar. 1988, 369 s.

25. Lektury odległe i bliskie. Antologia literatury dla dzieci i młodzieży. Wybór i oprac. ... Wwa: WSiP 1991, 499 s.

26. Vademecum maturzysty: Język polski. Praca zbiorowa pod red. ... Wwa: Oświata 1992, 400 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988. — Wywiad: S.F. redaktor naczelny [Nowej Szkoły] w latach 1973-1976. [Rozm.] S.D. *Nowa Szkoła* 1980 nr 6.

[Literatura dla dzieci i młodzieży w latach 1945-1970.] M. Piegza: O literaturze dla dzieci i młodzieży. *Poglądy* 1978 nr 17; W. Próchnicki: Wszyscy byli kiedyś dziećmi. *Życie Lit* 1978 nr 28; K. Kuliczowska: O współczesnej literaturze dla dzieci — tom drugi. *Polonistyka* 1983 nr 4; M. Wiaderek. *Wychow. w Przedszk.* 1983 nr 2.

FRYDE Ludwik 1912-1942

Krypt.: L.F.; L.Fr.

Krytyk literacki.

Urodzony 6 kwietnia 1912 w Łodzi; syn Zygmunta Frydego, handlowca i dziennikarza, oraz Teofili z Konów. Ukończył Gimnazjum Teofila Sadkowskiego w Warszawie. Debiutował w 1928 wierszem pt. „Dzień powszedni”, opublikowanym w *Głosie Literackim* (nr 9), w którym drukował utwory poetyckie do 1930. W 1929-31 należał do grupy poetyckiej Kadra. Wiersze ogłaszał też m.in. w *Gazecie Polskiej* (1929-32) i *Kuźnicy* (1929-30). Po zdaniu matury, studiował w 1929-34 polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim. Uczestniczył w studenckim ruchu naukowym, był do 1935 członkiem Koła Polonistów, pełnił funkcję przewodniczącego jego rady naukowej. Działalność krytyczną rozpoczął m.in. na łamach *Bluszczu* (1931-35, 1937) i *Drogi* (1931-37), w której m.in. opublikował rozprawę pt. „Utopia Irzykowskiego” (1934 nr 10), uważaną za jego właściwy debiut krytyczny (tu też w 1934-37 stały dział recenzji pt. „Książki”). W latach późniejszych zajmował się wyłącznie krytyką literacką. Utworzył w 1935 grupę krytyków (działającą do 1937), w skład której weszli m.in. Antoni Andrzejewski, Franciszek Kaczmarski, Jan Aleksander Król, Krystyna Kuliczowska, Stefan Lichański, Zdzisław Libera, Zdzisław Skwarczyński, Leonard Sobierajski. Był współpracownikiem wielu pism, w których oprócz recenzji współczesnej poezji i prozy drukował rozprawy z zakresu teorii literatury i metod krytyki literackiej, a także próby syntezy literatury dwudziestolecia międzywojennego. Publikował m.in. w *Pionie* (1934-39; m.in. stały dział recenzji pt. „Świat książek”), *Tygodniku Ilustrowanym* (1935-37; m.in. rubryka „Pisarz, książka i czytelnik”), *Ateneum* (1938-39), *Orce na Ugorze* (1938-39), *Wiedzy i Życiu* (1938-39; m.in. działy „Zagadnienia literackie” i „Wśród książek”). Był w 1938 współzałożycielem (wraz z Józefem Czechowiczem) oraz autorem programu estetycznego kwartalnika *Pióro* (wyd. nr 1). Po wybuchu II wojny światowej udał się do Wilna. W okresie państwa litewskiego brał udział w zebraniach Towarzystwa Filozoficznego, wygłosił kilka odczytów (m.in. „Stanowisko Mickiewicza w rozwoju poezji polskiej”) oraz zamieścił dwa artykuły w *Kurjerze Wileńskim*. Po włączeniu Litwy do ZSRR współpracował z *Prawdą Wileńską* (styczeń-marzec 1941). Podczas okupacji niemieckiej przebywał w miasteczku Zdzięcioł na Białorusi i pracował w magistracie. Zimą 1942 został aresztowany i osadzony w więzieniu w Nowogródku. Zginął rozstrzelany prawdopodobnie 20 marca tegoż roku.

TWÓRCZOŚĆ

1. Problem noweli. [Rozprawa]. Powst. ok. 1935. Druk zob. poz. 2.

Nagroda Kasy im. Mianowskiego z funduszu nagród im. L. Gallego w 1935.

2. Wybór pism krytycznych. Oprac. i wstęp: A. Biernacki. Wwa: PIW 1966, 518 s.

Zawartość: Problem noweli [poz. 1]; Utopia Irzykowskiego; Droga klerka; Poloniści na cenzurowanym; Stefan Kołaczkowski jako krytyk kultury; O powołaniu krytyki literackiej; Lekcja marzenia; U podstaw nowej krytyki normatywnej [dot.: M. Kridl: Wstęp do badań nad dziełem literackim]; Przemiany w życiu literackim; Nauka o wierszu czy kiepska krytyka [polem. z F. Siedleckim]; O postawie krytyka sztuki; Mit teatru; Brzozowski jako wychowawca; Wacław Borowy czyli o artyzmie w krytyce literackiej; Obrona farsy; Aktualność „Walki o treść” K. Irzykowskiego; Dwa pokolenia; Trzy pokolenia literackie; Drogi współczesnej krytyki literackiej; Odmiany „poezji czystej”; Zagadnienia literackie; Stanisław Brzozowski jako ideolog inteligencji polskiej; „Noce i dnie” [M. Dąbrowskiej]; Conrad i kryzys powieści psychologicznej; Realizm w twórczości Conrada; „Granica” Zofii Nałkowskiej; Maria Kuncewiczowa; „Cudzoziemka”; Sprawa Grywałda [T. Brezyl]; W sprawie antologii poezji współczesnej; Spowiedź pisarza [dot.: S. Napierski; Próby]; Z ducha Bernanos [dot.: J. Andrzejewski; Ład serca]; Lekcja prozy [dot.: M. Dąbrowska; Znaki życia]; Maria Dąbrowska, pisarka demokratyczna; O „Ferdynurce” Gombrowicza; O prozie Wittlina; Klęska Juliana Tuwima; Stanowisko Mickiewicza w rozwoju poezji polskiej; — Aneks: K. Wyka: Imaginacyjny portret S. Kołaczkowskiego. — L. Fryde [odpowiedź]. — K. Wyka: Broń złudzeń i broń rzeczywistości. — L. Fryde: Dwie uwagi.

Praca redakcyjna

1. Antologia współczesnej poezji polskiej 1918-1938. Oprac.: ... i A. Andrzejewski. Przedm. ... Wwa: NK 1939, 381 s.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PP (M. Brykalska). — PSB (K. Wyka). — LP (A. Biernacki).

K. Wyka: Laboratorium nowego stylu. *Gaz. Pol.* 1938 nr 190-191. — G. Herling-Grudziński: Słowo o przyjacielu. W tegoż: *Żywi i umarli*. Rzym 1945. — J. Zienowicz: Wspomnienie o L.F. *Tyg. Pousz.* 1947 nr 18, przedr. w: 70 żywotów. Kr. 1977. — W. Szymański: Ballady przed burzą. Wwa 1961 passim. — J.Z. Białek: Ludwik Fryde jako krytyk literacki. Kr.: PWN 1962, 189 s. — A. Biernacki: Moment przeoczony. *Życie Lit.* 1964 nr 35. — [Wybór pism krytycznych:] G. Herling-Grudziński. *Na Antenie*, Monachium 1967 nr 46; Z. Libera: Nad pismami L.F. *Mies. Lit.* 1967 nr 4; R. Matuszewski: Fikcja wartości absolutnych. *Twórczość* 1967 nr 2, przedr. w tegoż: *Z bliska*. Kr. 1981; M. Stepien. *Ruch Lit.* 1968 nr 2. — M. Stepien: Pokolenie krytyków dwudziestolecia. *Ruch Lit.* 1983 nr 2. — J. Bartyzel: Inspiracja Maritaina w koncepcjach estetycznych i krytycznoliterackich L.F. *Spraw. z Czyn. Pos. LTN* 1983 nr 3, przedr. *Prz. Pousz.* 1985 nr 1. — W. Maciąg: Nieoczekiwana dojrzałość młodych krytyków. Bolesław Miciński. Ludwik Fryde. W tegoż: *Nasz wiek XX*. Wr. 1992. **B.T.**

FRYLING Jan
1891-1977

Pseud.: Jan Załęski; X.
Krytyk literacki, eseista.

Urodzony 8 października 1891 we Lwowie; syn Zygmunta Frylinga, dziennikarza, redaktora *Kuriera*

ra Lwowskiego, prezesa Syndykatu Dziennikarzy we Lwowie, i Walentyny z Frenkiel-Niwińskich. Uczęszczał do III Gimnazjum im. Franciszka Józefa I we Lwowie i tam w 1908 zdał maturę. W 1910 zaczął ogłaszać w pismach lwowskich wiersze („O grób poetki”. *Na naszej ziemi*, dod. *Kuriera Lwowskiego*, z. 21; „Wezwanie”. *Zarzewie* nr 11/12) oraz artykuły („Z muzyki. Przybyszewski o Szopenie”. *Widnokreśli* z. 5 s. 150-152). Studiował prawo i nauki polityczne na uniwersytetach we Lwowie i w Monachium. Należał w tym czasie do organizacji studenckich „Kuźnia” i „Zarzewie”, był członkiem Drużyny Strzeleckiej. Podróżował po Europie; oprócz Niemiec poznał m.in. Szwajcarię, Francję i Włochy. W 1913 powrócił z Monachium i rozpoczął roczną praktykę w wydziale prawnym lwowskiej dyrekcji kolejowej. Krótko przed wybuchem I wojny światowej ukończył studia na Uniwersytecie Lwowskim i uzyskał tytuł doktora filozofii oraz doktora obojga praw. W 1914-17 służył w randze sierżanta w Legionach Polskich przy sekretarzu generalnym Naczelnego Komitetu Narodowego, Michale Sokolnickim. W 1918 rozpoczął w Warszawie praktykę sądową, którą przerwał w 1922 po otrzymaniu posady w Wydziale Wschodnim Ministerstwa Spraw Zagranicznych; około 1926 przejął kierownictwo tego wydziału. Równocześnie rozwijał twórczość literacką, publicystyczną i naukową w zakresie polityki międzynarodowej; wiersze i artykuły ogłaszał m.in. w *Zarzewiu*, *Świecie*, *Tygodniku Ilustrowanym*, *Sfinksie*, *Przeglądzie Politycznym*, *Wschodzie*, *Polityce Narodów*. W 1927-30 był radcą Poselstwa RP w Tokio. W 1928 ożenił się z Martą Niewodniczańską. W 1932-36 wykładał historię dyplomacji na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie oraz politykę międzynarodową w Wyższej Szkole Wojennej w Warszawie. Był kierownikiem referatu Ligi Narodów w Ministerstwie Spraw Zagranicznych. Został odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, węgierskim Krzyżem Zasługi, jugosłowiańskim Orderem św. Sawy, japońskim Orderem Wschodzącego Słońca. W czerwcu 1939 w randze ambasadora RP wyjechał do Tokio, gdzie przebywał do 1944. Następnie, jako minister pełnomocny, objął ambasadę w Czongcingu (Chongqing) w Chinach, a później został przeniesiony do Indii. Po likwidacji placówek dyplomatycznych RP na Dalekim Wschodzie, osiadł w 1956 w Nowym Jorku i podjął pracę krytyka literackiego w tamtejszym oddziale Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa. Należał do założycieli i pracowników Instytutu Józefa Piłsudskiego; w 1959 był redaktorem wydawanego przez Instytut *Biuletynu N*, w 1964 został dyrektorem Instytutu, a po przejściu na emeryturę, jego prezesem. Współpracował z londyńskimi *Wiadomościami* (1950-77), publiko-

F

wał m.in. na łamach wydawanych tamże: *Orla Białego* (1954-56, 1974-75), *Tygodnia Polskiego* (1967-77) i *Dziennika Polskiego i Dziennika Żołnierza* (1969-75). Brał udział w życiu literackim Polonii; był członkiem Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie, w 1972 został wybrany do jury nagrody literackiej *Wiadomości* im. M. Grydzewskiego, od 1973 pełnił funkcję przewodniczącego komitetu nagród Fundacji A. Jurzykowskiego. Otrzymał nagrodę Fundacji im. A. Godlewskiej (1972) oraz nagrodę Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie (1974). Od 1974 był członkiem honorowym ZASP w Londynie. Odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Polonia Restituta. Zmarł 3 marca 1977 w Nowym Jorku.

TWÓRCZOŚĆ

1. Elementy problemu mandżurskiego. [Studium polityczne]. Wwa: Wydawn. Prz. Polif. 1932, 16 s. Podp.: Jan Zaleski.
2. Złote litery, srebrne litery... [Wspomnienia]. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1974, 400 s.
3. W osiemdziesięciu latach naokoło świata. [Wspomnienia]. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1978, 216 s.

OPRACOWANIA (wybór)

[Złote litery, srebrne litery...] F. Mocha. *The Polish Review*, Nowy Jork 1975 nr 4; M. Wagner. *Biul. Kolo Luowian*, Londyn 1976 nr 28. — T. Alf-Tarczyński: *J.F. Tydz. Pol.*, Londyn 1977 nr 12. — E.L. Dusza. *Listy do Polaków*, New Britain, Conn. 1978 z XI, też *Gwiazda Polarna*, Stevens Point, Wis. 1979 nr 45 [rec.: Złote litery, srebrne litery...]. — T. Kattelbach. *Niepodległość*, Nowy Jork 1978 t. 11. — E.L. Dusza: Reportaż z życia. *Wiadomości*, Londyn 1979 nr 24.

B.T.

FURMAGA Lesław

ur. 1933

Prozaik.

Urodzony 14 czerwca 1933 w Bychowie (woj. lubelskie); syn Wincentego Furmaga, lekarza weterynarii, i Aleksandry z Pogorzelskich, nauczycielki. W czasie II wojny światowej przebywał w Kraśniku. Po zakończeniu wojny przeniósł się z rodziną do Będzina. Uczył się w Państwowej Szkole Górniczo-Hutniczej w Dąbrowie Górniczej i pracował w kopalni „Milowice”. W 1951 wyjechał do Gdańska, gdzie pracował w Prezydium MRN. Podjął naukę w Uniwersyteckim Studium Przygotowawczym i w 1953 rozpoczął studia na Politechnice Gdańskiej, a następnie – w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Szczecinie. W 1956 został zatrudniony w Zarządzie Głównym Związku Zawodowego Pracowników Żegluga (późniejszym Związku Marynarzy i Portowców) w Gdańsku i pracował tam z przerwami do 1981, m.in. jako kierownik Ośrodka Szkolenia Kadr i Ochrony Pracy oraz Inspektor

Pracy wyspecjalizowany w sprawach morskich. W 1957 pracował w Zarządzie Portu Gdańsk. W 1958-70 odbył liczne rejsy żeglarskie po Morzu Bałtyckim i Oceanie Atlantyckim, zdobył stopień sternika morskiego. Był organizatorem oraz w 1959-71 – sekretarzem Federacji Klubów Sportowych „Żeglarz”. W 1962 zdał maturę jako ekstern i w 1964-69 studiował zaocznie na Wydziale Rybactwa Morskiego w Wyższej Szkole Rolniczej w Olsztynie, a następnie w Szczecinie; uzyskał dyplom inżyniera technologa rybactwa morskiego. Pracował okresowo w Przedsiębiorstwie Połowów Dalekomorskich i Usług Rybackich „Odra” w Świnoujściu, pływając jako mistrz przetwórstwa na łowiskach afrykańskich oraz w „Transoceanie”, wypływając w rejon Antarktydy. W 1971-75 wykładał w Wyższej Szkole Morskiej w Gdyni. Debiutował w 1967 na łamach *Tygodnika Morskiego* opowiadaniem „Wojtek” (nr 24) i „Pluszowy miś” (nr 29; II nagroda w konkursie literackim Związku Marynarzy i Portowców oraz miesięcznika *Morze* w 1966). Opowiadania i fragmenty prozy publikował m.in. w *Morzu* (1967-75), *Głosie Wybrzeża* (1968-85), *Horyzoncie* (1974-79). W 1977 został członkiem ZLP. Brał udział w audycjach radiowych „Dla tych co na morzu”, pisał słuchowiska. W związku z pracą nad powieścią „Między strugami deszczu” zatrudnił się na krótki czas jako wózkarz w łódzkiej fabryce włókienniczej. W 1981-83 pracował w Państwowej Inspekcji Pracy jako główny specjalista do spraw gospodarki morskiej i żeglugi. Był laureatem kilku konkursów literackich. Za całokształt twórczości otrzymał w 1986 nagrodę Złotego Delfina Wydawnictwa „Glob”. Odznaczony m.in. Srebrną i Złotą Odznaką „Zasłużony Pracownik Morza” (1964 i 1974), Złotą Odznaką Honorową Związku Zawodowego Marynarzy i Portowców (1968), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1987). Mieszka w Sopocie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Rzeka bez brzegu. [Powieść]. *Tyż. Mor.* 1973 nr 34-52; 1974 nr 1-4. Wyd. osob. Gdańsk: WM 1974, 164 s. Wyd. 2 tamże 1975.
II nagroda w konkursie WM, Gdańskiego Tow. Przyj. Sztuki, Koszalińskiego Tow. Spół.-Kult. i Szczecińskiego Tow. Kult. w 1973 oraz nagroda im. J. Conrada w 1974.
2. Skarb z piaszczystego półwyspu. Powieść dla młodzieży. Gdańsk: WM 1976, 157 s.
Wyróżnienie w konkursie WM, Gdańskiego Tow. Przyj. Sztuki, Koszalińskiego Tow. Spół.-Kult. i Szczecińskiego Tow. Kult. w 1973.
3. Krab i Joanna. [Powieść]. Gdańsk: WM 1977, 204 s. Por. poz. 5.
4. Między strugami deszczu. [Powieść]. Gdańsk: WM 1980, 137 s.

Wyróżnienie w konkursie ZG Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Odzieżowego i Skórzanego oraz zarządu Oddz. Łódz. ZLP w 1978.

5. Krab i Joanna. Scenariusz filmowy. [Współaut.] Z. Kuźmiński. Ekran. 1981. Por. poz. 3.

6. Lot Pingwina. [Powieść]. Gdańsk: WM.

Cz. 1. Zaokrętowany. 1981, 215 s.

Cz. 2. Słońcem i lodem. 1983, 207 s.

Cz. 3. Burza i powrót. 1986, 224 s.

Nagroda im. M. Borzymowskiego MRN w Kołobrzegu w 1986. Adapt. radiowa w formie serialu [w 8 odcinkach]. Radio 1986.

7. Żagle w tarczy. [Powieść dla młodzieży]. Szczec.: Glob 1987, 197 s. Wyd. 2 Gdynia: Wydawn. Mitel 1992.

8. Między Cape Town i Casablanca. [Powieść]. Gdańsk: KAW 1989, 184 s.

9. Kawał nieba. [Powieść dla młodzieży]. Gdynia: Wydawn. Mitel 1992, 141 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988. — Przewodnik po współczesnej polskiej literaturze marynistycznej. LF. Szczec. 1989.

[Rzeka bez brzegu:] J. Tuczyński. *Horyzont* 1974 nr 2; J. Tuczyński. W tegoż: *Marynistyka polska*. Pozn. 1975. — T.J. Zólciniński. Opowieści z rybackiego rejsu. *Tyg. Kult.* 1977 nr 49 [rec.: Krab i Joanna]. — M. Żerebny: *Przekłete morze ... przeklęty statek. Głos Wybrcz.* 1983 nr 41. — K. Stolz-Polański: *Pisane noce: Pingwin i inni. Głos Wybrcz.* 1986 nr 224 [rec.: Lot Pingwina].

A.H.

FURMANIK Stanisław 1896-1972

Krypt.: S.F.; St.F.; (st.F.); stf.
Historyk i teoretyk literatury, tłumacz.

Urodzony 20 czerwca 1896 w Saratowie; syn Józefa Furmanika, muzyka, i Scholastyki Walerii ze Starożyków. Uczęszczał do gimnazjum humanistycznego w Warszawie, a po jego ukończeniu w 1915 studiował od 1917 polonistykę i romanistykę na Uniwersytecie Warszawskim. Równocześnie w 1911-18 uczył się w Wyższej Szkole Muzycznej im. F. Chopina w Warszawie. W 1918-20 służył jako ochotnik w Wojsku Polskim. Po ukończeniu studiów w 1922 pracował (do 1936) jako polonista w gimnazjach warszawskich. W 1924 uzyskał stopień doktora filozofii na podstawie pracy „Sonety Adama Mickiewicza”. W tymże roku zaczął ogłaszać recenzje z zakresu literatury teatrologicznej w *Scenie Polskiej* (do 1932). Od 1926 był współpracownikiem Komisji do Badań nad Historią Literatury i Oświaty Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Publikował liczne recenzje m.in. w pismach: *Tygodnik Ilustrowany* (1926-28), *Polska Zbrojna* (1928-30), *Kwartalnik Muzyczny* (1928-30). W 1930-36 był wykładowcą poetyki, stylistyki i wersyfikacji w Wyższej Szkole Dziennikarskiej. W 1933-38 prowa-

dził stały dział „Literatura pamiętnikarska” w *Roczniku Literackim*. Od 1936 pracował w Wydziale Sztuki Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Równocześnie współpracował bliżej jako recenzent z *Gazetą Polską*. W czasie okupacji niemieckiej przebywał nadal w Warszawie i uczestniczył w tajnym nauczaniu. Po wojnie został w 1946 dyrektorem Departamentu Literatury w Ministerstwie Kultury i Sztuki. Następnie przeniósł się do Wrocławia, gdzie w 1949-51 był adiunktem przy Katedrze Historii Literatury Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, a w 1951-56 pracował w redakcji „Słownika języka polskiego”. Został członkiem Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Oprócz pracy naukowej zajmował się w 1949-55 tłumaczeniami współczesnej literatury rosyjskiej. Od 1952 był członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1957 zamieszkał w Poznaniu i, mianowany docentem na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza, objął kierownictwo Zakładu Literatury XX wieku. W 1966 przeszedł na emeryturę. Był wiceprezesa Polskiego Oddziału Stowarzyszenia Kultury Europejskiej (SEC). Zmarł 11 maja 1972 w Warszawie.

TWORCZOŚĆ

1. Podstawy wersyfikacji polskiej. (Nauka o wierszu polskim). Wwa: E. Kuthan 1947, 323 s.

2. Współczesna literatura powszechna w zarysie 1918-1948. Rok 2. Według wykładów ... Wwa: 3-letnie Zawodowe Kursy Księgarskie przy Związku Księgarzy Pol. 1947 [właśc. 1948], 169 s., powiel.

3. Z zagadnień wersyfikacji polskiej. Wwa: PWN 1956, 317 s.

Zawartość: Cz. 1. Rym – metr – średniówka; Rym; Strofika; O wierszu polskiej pieśni ludowej. — Cz. 2. Polska wersyfikacja średniowieczna; Przejście od wersyfikacji intonacyjno-zdaniowej do sylabizmu; Jan Kochanowski.

4. Zarys deklamatoryki. Wwa: PZWS 1958, 73 s.

5. Słowo i obraz. Słowo wstępne: E. Balcerzan. Pozn.: WP 1967, 233 s.

Zawartość: Słowo: Paradoxy przekładu; O polskiej prozie rymowanej; O interpunkcji staropolskiej; O wersyfikacji Mickiewicza; Ze studiów nad sonetami Mickiewicza; Kompozycja metryczna „Balladyny” [J. Słowackiego] (Charakterystyka metryczna wierszy „Balladyny”. Rozkład materiału metrycznego w „Balladynie”. Kompozycja metryczna „Balladyny”). — Obraz: O sztuce teatru („Dziewczyna z dzbanem”) [Lopego de Vega]; Głos w dyskusji o „Dziadach”; „Przeziębca” [S. Żeromskiego] w Warszawskim Teatrze Ludowym; „Nasze miasto” Wildera; „Niewiele brakowało” T. Wildera; O dwóch językach w filmie. (Muzyka w filmie).

Przekłady

1. M. Panicz: Droga nauczyciela ludowego. Wwa: NK 1949, 86 s. Wyd. 2 tamże 1950.

2. G. Adamow: Wygnanie władcy. [Powieść]. Wwa: KiW 1950, 455 s. Wyd. 2 tamże 1952.

F

3. S. Babajewski: Kawaler Złotej Gwiazdy. [Powieść]. T. 2. Wwa: KiW 1950, 327 s. Wyd. 2 tamże 1950.

T. 1 tłum. T. Łopalewski.

4. J. Kołas: W poleskiej głuszy. Powieść. Wyd. łącznie z: Trzęsawisko. Przeł. Z. Rysińska. Wwa: KiW 1950, 504 s.

5. K. Kunin: Przez trzy morza. Powieść historyczna [o A. Nikitiniel]. Wwa: NK 1950, 196 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 popraw. 1952, wyd. 3 1954.

6. A. Pierwincew: Koczubiej. Powieść. Wwa: KiW 1950, 317 s. Wyd. nast. tamże 1951.

7. D. Nagiszkin: Mężny Azmun. Bajki amurskie. Wwa: NK 1951, 215 s. Wyd. 2 tamże 1953 [1952].

8. A. Jakowlew: Roald Amundsen. Powieść. Wwa: NK 1952, 267 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1952, wyd. 3 1957.

9. H. Nikołajewa: Żniwa. [Powieść]. Wwa: KiW 1952, 500 s. Wyd. nast.: T. 1-2. Wwa: PIW 1953; wyd. 2 tamże 1955.

10. J. Bryl: W Zabłociu świta. Opowiadania. Przeł. z ros. ... Wwa: PIW 1953, 243 s.

11. W. Kaurow: W daleką drogę. [Powieść]. Wwa: NK 1954, 180 s. Wyd. 2 tamże 1955.

12. A. Makarenko: FD-1. Powieść. W: A. Makarenko: Dzieła. T. 2. Wwa: PZWS 1955 s. 149-306.

Prace edytorskie i wydawnicze

1. A. Mickiewicz: Sonety i sonety krymskie. Tekst oprac. W. Bruchnalski. Objaśnił ... Wwa: Bibl. Pol. [1926], 46 s.

2. A. Mickiewicz: Ballady i romanse. Oprac. ... Łódź: KiW 1947, 143 s. Wyd. nast. Wwa: KiW 1950.

3. A. Mickiewicz: Sonety krymskie. Oprac. i wstępem opatrzył ... Łódź: Książka 1947, 56 s. Wyd. nast. Wwa: KiW 1950.

4. A. Mickiewicz: Wybór poezji. Oprac. ... Wwa: Książka 1947, XIII, 35 s. Wyd. nast. Wwa: KiW 1950.

5. J.A. Morsztyn: Wybór poezji. Oprac. ... Wwa: Książka 1947, XIV, 22 s.

6. J. Słowacki: Balladyna. Tragedia w 5 aktach. Oprac. ... Wwa: Książka 1947, XVIII, 208 s.

7. K. Niemirycz: Bajki Ezopowe. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1957, LXXII, 80 s. *BN I*, 164.

8. K. Zawistowski: Teatr warszawski między wojnami. Wybór: ..., Z. Szwejkowski. Wstęp: E. Krasieński. Wwa: PIW 1971, 350 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951, — SWPP 1. — PP (A. Czachowski). — RL 1972 (J. Chudek). — *Kron. UAM* 1957/58.

[Podstawy wersyfikacji polskiej:] M. Dłuska: Dokota podstaw wersyfikacji. *Kuźnica* 1947 nr 31/32; K.W. Zawodziński: Nowa książka o wierszu polskim. *Twórczość* 1947 nr 9, polem.: S. Furmanik: Sprawy wersyfikacji. *Tamże* 1948 nr 1, K.W. Zawodziński: Odpowiedź S.F. *Tamże* 1948 nr 1; Cz. Zgorzelski: Nowa książka o wersyfikacji. *Tyg. Powsz.* 1948 nr 29; M. Kridl. *The American Slavic and East European Review*, Nowy Jork 1952 nr 3. — [Zarys deklamatoryki:] B. Wiczorkiewicz: Jak poprawnie deklamować. *Polonistyka* 1959 nr 3; S.K. Papierkowski. *Logopedia* 1960 nr 1. — [Słowo i obraz:] Z. Żabicki: Szkoła uważnej lektury. *Dialog* 1968 nr 12; J. Kądziela. *Nowe Książ.* 1969 nr 4. — E. Balcerzan: S.F. *Biul. Polonist.* 1973 nr 47. — J. Narbutt: O profesorze S.F. *Więź* 1973 nr 5. — J. Trzynadłowski: S.F. *Pam. Lit.* 1973 z. 3. **J.Cz.**

Gaz. — *Gazeta, Gazetka*
Gdań. — *Gdańsk, Gdański*
Gł. — *Główny*
Gnieź. — *Gnieźnieński*
Gon. — *Goniec*
Gorz. — *Gorzowski*
Górnośl. — *Górnośląski*
Górs. — *Górski*
Graf. — *Graficzny*
Grom. — *Gromada*
Grudz. — *Grudziądz, Grudziądzki*

Hejn. — *Hejnał*
Hist. — *Historia, Historyczny*
Hist.-lit. — *Historycznoliteracki*
Hist.-Lit. — *Historyczno-Literacki*
Hiszp. — *Hiszpania*
Hitler. — *Hitlerowski*
Horyz. — *Horyzonty*
Hum. — *Humanistyczny, Humanistyka*

Il. — *Ilustrowany*
Inf. — *Informacja, Informacyjny, Information, Informator*
Inowr. — *Inowrocław*
Inst. — *Instytut*
Intel. — *Inteligencja*
Isk. — *Iskierki, Iskra*
Izd. — *Izdanie*

Jag. — *Jagielloński*
Jel.-górs. — *Jeleniogórski*
Jezus. — *Jezusowy*
Jez. — *Język, Językowy*
Jezykoz. — *Jezykoznawczy, Jezykoznawstwo*

Kal. — *Kalendarz*
Kalej. — *Kalejdoskop*
Kalis. — *Kaliski*
Kapl. — *Kapłan, Kapłański*
Karp. — *Karpaty*
Kasz. — *Kaszëbskô, Kaszubski*
Kat. — *Katalog*
Katol. — *Katolicki*
Katow. — *Katowice, Katowicki*
Kiel. — *Kielce, Kielecki*
Kinem. — *Kinematografia*
Kl. — *Klasa*
Klub. — *Klubów*
Kłodz. — *Kłodzki*
Kob. — *Kobieta*
Kol. — *Kolegium*
Kołob. — *Kołobrzeski*
Kom. — *Komunikat*
Komis. — *Komisja*
Komit. — *Komitet*
Konf. — *Konferencja*

Koszal. — *Koszalin, Koszaliński*
Kór. — *Körnicky*
Kraj. — *Krajowy*
Krajozn. — *Krajoznawczy*
Krak. — *Krakowski, Kraków*
Kron. — *Kronika*
Kroś. — *Krośnieński*
Król. — *Królestwo, Królowa*
Kryt. — *Krytyka*
Książ. — *Książka*
Księg. — *Księgarski, Księgarstwo, Księgarz*
Kuj. — *Kujawski, Kujawy*
KUL — *Katolicki Uniwersytet Lubelski*
Kult. — *Kultura, Kulturalny*
Kup. — *Kupiec, Kupiecki, Kupiectwo*
Kur. — *Kurier*
Kurat. — *Kuratorium*
Kuż. — *Kuźnia, Kuźnica*
Kwart. — *Kwartalnik*

Leg. — *Legnicki*
Lek. — *Lekarski, Lekarz*
Lec. — *Lekcja*
Lit. — *Literacki, Literatura*
Lodz. — *Lodzensis*
Lot. — *Lotnictwo, Lotniczy*
Lubel. — *Lubelski*
Lubus. — *Lubuski*
Łud. — *Łudowy*
Ludozn. — *Ludoznawczy*
Lwow. — *Lwowski*

Łomż. — *Łomżyński*
Łow. — *Łowiec, Łowiecki*
Łódz. — *Łódzki*
ETN — *Łódzkie Towarzystwo Naukowe*

M. — *Miasto*
Macierz. — *Macierzysty*
Mag. — *Magazyn*
Majd. — *Majdanek*
Małop. — *Małopolski*
Mar. — *Marynarka, Marynarz*
Mariac. — *Mariacki*
Mariaw. — *Mariawita*
Mater. — *Materiały*
Maz. — *Mazowiecki, Mazowsze*
Mazur. — *Mazurski*
Mediew. — *Mediewistyczny*
Merk. — *Merkuriusz*
Met. — *Metodologiczny, Metodyczny*
Mick. — *Mickiewicz*
Miej. — *Miejski*
Mies. — *Miesięcznik, Miesięczny*
Międzynar. — *Międzynarodowy*
Miloś. — *Miłośnik*
Min. — *Ministerstwo*

Młod. — Młodych
 Młodz. — Młodzież, Młodzieżowy
 MON — Ministerstwo Obrony Narodowej
 Monit. — Monitor
 Monogr. — Monografia, Monograficzny
 Mor. — Morski
 Muz. — Muzealnictwo, Muzealny, Muzeum
 Muzycz. — Muzyczny
 Muzykol. — Muzykologiczny

Nacz. — Naczelný
 Nadbalt. — Nadbałtycki
 Nadnot. — Nadnotecki
 Nadodrz. — Nadodrzański
 Najnow. — Najnowszy
 Najwyż. — Najwyższy
 Nakł. — Nakład
 Nar. — Narodowy, Naród
 Nasz. — Naszej, Naszych
 Naucz. — Nauczanie, Nauczyciel, Nauczycielski
 Nauk. — Naukowy
 Naukozn. — Naukoznawstwo
 Neofil. — Neofilologiczny
 Niedz. — Niedzielný
 Niem. — Niemcy, Niemiecki
 Niepodl. — Niepodległy
 Not. — Notatki, Notatnik, Notes
 Now. — Nowego, Nowej, Nowiny, Nowości

Obs. — Obserwator, Obserwatorium
 Occid. — Occidentalis
 Oddz. — Oddział
 Odrodz. — Odrodzenie
 Og. — Ogólny
 Ogn. — Ognisko
 Og.-pol. — Ogólnopolski
 Ojcz. — Ojczysty, Ojczyzna
 Okól. — Okólnik
 Okr. — Okręg, Okręgowy
 Okres. — Okresowy
 Olszt. — Olsztyn, Olsztyński
 Opól. — Opolski
 Opr. — Opracowywany
 Oręd. — Orędownik
 Org. — Organizacja, Organizacyjny
 Orient. — Orientalis, Orientalistyczny
 Ossol. — Ossoliński
 Ośr. — Ośrodek
 Ośw. — Oświata, Oświatowy
 Oświęc. — Oświęcim, Oświęcimski

Pam. — Pamiętnik
 PAN — Polska Akademia Nauk
 Panc. — Pancerny
 Państ. — Państwo, Państwowy
 Papies. — Papieski
 Part. — Partia, Partyjny

Past. — Pasterski
 PAU — Polska Akademia Umiejętności
 PCK — Polski Czerwony Krzyż
 Pedagog. — Pedagogiczny, Pedagogika
 Philol. — Philologie
 Philos. — Philosophia, Philosophicus, Philosophie
 Pielg. — Pielgrzym
 Pięk. — Piękny
 Piotr. — Piotrkowski
 Pis. — Pismo
 Piś. — Piśmiennictwo
 Plac. — Placówka
 Płoc. — Płocki
 Poch. — Pochodnia
 Podhal. — Podhalański
 Podl. — Podlasie, Podlaski
 Podr. — Podróż
 Podst. — Podstawowy
 Pogl. — Poglądy
 Pol. — Polonia, Polski
 Poligr. — Poligraficzny
 Polit. — Polityczny
 Polonist. — Polonistyczny
 Połud. — Południowy
 Pom. — Pomerania, Pomorski, Pomorze
 Pomoc. — Pomocniczy
 Pop. — Popularny
 Por. — Poradnia, Poradnik
 Poroz. — Porozumienie
 Porów. — Porównawczy
 Pos. — Posiedzenie
 Posel. — Poselstwo
 Posł. — Posłaniec, Posłannictwo
 Posn. — Posnaniensis
 Post. — Postęp
 Pośw. — Poświęcony
 Pow. — Powiat, Powiatowy
 Powsz. — Powszechny
 Pozn. — Poznań, Poznański
 Poznaj. — Poznajemy, Poznajmy
 Póln. — Północ, Północny
 Pr. — Praca, Pracownia, Pracowniczy,
 Pracownik, Pracujemy
 Pras. — Prasowy
 Prasozn. — Prasoznawczy, Prasoznawstwo
 Prawosł. — Prawosławny
 Prez. — Prezydium
 Probl. — Problematyka, Problemowy, Problemy
 Progr. — Program
 Prop. — Propaganda, Propagandowy,
 Propagandysta
 Prz. — Przegląd
 Przedszk. — Przedszkole
 Przekł. — Przekłady
 Przekr. — Przekrój
 Przemys. — Przemyski
 Przeszt. — Przeszłość

Przew. — Przewodnik
 Przod. — Przodownik
 Przyj. — Przyjaciel, Przyjaciółka, Przyjaźń
 Przyr. — Przyroda
 Psychol. — Psychologia, Psychologiczny
 PTPN — Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk
 PTTK — Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze
 Publ. — Publikacja
 Puł. — Puławski
 PWSM — Państwowa Wyższa Szkoła Muzyczna

Racib. — Raciborski
 Radom. — Radomski
 Radz. — Radziecki
 Rec. — Recenzyjny
 Refor. — Reformacja
 Region. — Regionalny
 Rejon. — Rejonowy
 Rel. — Religia
 Repert. — Repertuarowy
 Repub. — Republika
 RN — Rada Narodowa
 Rob. — Robota, Robotniczy, Robotnik
 Rocz. — Rocznicza, Rocznik
 Rodz. — Rodzina
 Rodzaj. — Rodzajów
 Rol. — Rolnictwo, Rolniczy, Rolnik, Rolny
 Ros. — Rosyjski
 Rozpr. — Rozprawy
 Rozw. — Rozwój
 Różań. — Różańcowy
 RP — Rzeczpospolita Polska
 Rybn. — Rybnicki
 Rzem. — Rzemieślniczy, Rzemieślnik
 Rzesz. — Rzeszowski, Rzeszów

Salez. — Salezjański
 Samorz. — Samorząd, Samorządowy
 Sand. — Sandomierski
 Sanoc. — Sanocki
 Sądec. — Sądecki
 SD — Stronnictwo Demokratyczne
 Sect. — Sectio
 Sekc. — Sekcja
 Semin. — Seminarium
 Ser. — Seria
 Serw. — Serwis
 Ses. — Sesja
 Skarb. — Skarbiec
 Skrzyd. — Skrzydlaty, Skrzydła
 Slav. — Slavia
 Slav. — Sławistyczny
 Sł. — Słowo
 Słow. — Słowiański
 Słup. — Słupski
 Służ. — Służba, Służbowy

Słych. — Słychać
 Soc. — Socjalny
 Socjalis. — Socjalistyczny
 Socjol. — Socjologia, Socjologiczny
 Solid. — Solidarność
 Sosnow. — Sosnowiec, Sosnowiecki
 SPAM — Stowarzyszenie Polskich Artystów Muzyków
 SPATiF — Stowarzyszenie Polskich Artystów Teatru i Filmu
 Spec. — Specjalny
 Społ. — Społeczeństwo, Społeczny
 Spół. — Spółnota
 Spółdz. — Spółdzielca, Spółdzielczość, Spółdzielnia
 Spr. — Sprawa
 Spraw. — Sprawozdanie, Sprawozdawczy
 Staroż. — Starożytny
 Stol. — Stolica
 Stof. — Stofeczny
 Stow. — Stowarzyszenie
 Straż. — Strażnica
 Stron. — Stronnictwo
 Strzel. — Strzelectwo
 Stud. — Studium
 Studen. — Studencki
 Suw. — Suwalski, Suwałki
 Syg. — Sygnały
 Symp. — Sympozjum
 Synt. — Synteza
 Szczec. — Szczeciński
 Szk. — Szkoleniowy, Szkolnictwo, Szkolny, Szkoła
 Szt. — Sztuka
 Sztand. — Sztandar

Śl. — Śląsk, Śląski
 Śpiew. — Śpiewaczy, Śpiewamy
 Św. — Święty
 Świąt. — Świąteczny
 Świd. — Świdnicki
 Świerszcz. — Świerszczyk
 Świetl. — Świetlica, Świetlicowy
 Świątokrzys. — Świątokrzyski

Tańcz. — Tańczymy
 Tar. — Tarnowski
 Tarnob. — Tarnobrzeski
 Tarnog. — Tarnogórski
 Tatr. — Tatrach
 Teatr. — Teatralny, Teatrów
 Telew. — Telewizja, Telewizyjny
 Tem. — Tematyczny, Tematyka
 Teol. — Teologiczny
 Teor. — Teoretyczny, Teoria
 Teraż. — Teraźniejszy
 Tłum. — Tłumaczenie
 TN — Towarzystwo Naukowe

TNW — Towarzystwo Naukowe Warszawskie
 Tomasz. — Tomaszowski
 Tor. — Torunensis, Toruń, Toruński
 Tow. — Towarzystwo
 TPD — Towarzystwo Przyjaciół Dzieci
 TPN — Towarzystwo Przyjaciół Nauk
 TPPR — Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej
 Tryb. — Trybuna
 TRZZ — Towarzystwo Rozwoju Ziem Zachodnich
 TUR — Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego
 Tur. — Turecki
 Turyst. — Turystyczny, Turystyka
 Tworz. — Tworzący, Tworzywo
 Twór. — Twórca, Twórczość
 Tydz. — Tydzień
 Tyg. — Tygodnik, Tygodniowy

UAM — Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
 w Poznaniu
 Ucz. — Uczniowski, Uczmy się
 UG — Uniwersytet Gdański
 UJ — Uniwersytet Jagielloński
 UL — Uniwersytet Łódzki
 UMCS — Universitas Mariae Curie-Skłodowska,
 Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
 UMK — Uniwersytet Mikołaja Kopernika
 w Toruniu
 Univ. — Universitas
 Uniw. — Uniwersytecki, Uniwersytet
 Urz. — Urząd, Urzędowy
 UŚl. — Uniwersytet Śląski
 UW — Uniwersytet Warszawski
 UWrocław. — Uniwersytet Wrocławski

Vars. — Varsaviensis

Walcz. — Walczmy, Walczymy
 Walb. — Wałbrzych, Wałbrzyski
 Warm. — Warmia, Warmiak, Warmiński
 Warsz. — Warszawa, Warszawski
 Waż. — Ważniejszy
 Wczesnośr. — Wczesnośredniowieczny
 Wejh. — Wejherowski
 Wiad. — Wiadomości
 Wian. — Wianuszek
 Wic. — Wiciowy
 Widow. — Widownia
 Wiecz. — Wieczorny, Wieczorowy, Wieczór
 Wiej. — Wiejski
 Wielkop. — Wielkopolska, Wielkopolski
 Wieluń. — Wieluński
 Wil. — Wileński
 Włoc. — Włocławski
 Woj. — Wojewódzki, Województwo
 Wojs. — Wojsko, Wojskowy
 Wol. — Wolność, Wolny
 WP — Wojsko Polskie

Wratysl. — Wratislaviensis
 WRN — Wojewódzka Rada Narodowa
 Wroc. — Wrocław, Wrocławski
 Wsch. — Wschód
 WSNS — Wyższa Szkoła Nauk Społecznych
 WSP — Wyższa Szkoła Pedagogiczna
 Wspól. — Wspólny
 Współcz. — Współczesny
 Współpr. — Współpraca, Współpracownik
 Wszeczn. — Wszecznica
 Wybrz. — Wybrzeże
 Wychow. — Wychowanie
 Wyd. — Wydawnictwo, Wydawniczy
 Wydarz. — Wydarzenie
 Wydz. — Wydział
 Wzgl. — Wygłoszony
 Wys.-górs. — Wysokogórski
 Wyzwol. — Wyzwolenie
 Wyz. — Wyższy

Zach. — Zachodni, Zachód
 Zag. — Zagadnienie
 Zagł. — Zagłębie, Zagłębiowski
 Zagr. — Zagranica, Zagraniczny
 Zap. — Zapiski
 Zapow. — Zapowiedzi
 Zar. — Zaranie
 Zarz. — Zarząd
 Zaw. — Zawodowiec, Zawodowy
 Zbior. — Zbiorowy
 ZBoWiD — Związek Bojowników o Wolność
 i Demokrację
 Zbroj. — Zbrojny
 Zesp. — Zespół
 Zest. — Zestawienie
 Zesz. — Zeszyt
 ZHP — Związek Harcerstwa Polskiego
 Ziel. Góra — Zielona Góra
 Ziel.-górs. — Zielonogórski
 Ziem. — Ziemia
 Zjed. — Zjednoczenie, Zjednoczony
 Zlot. — Złotowy
 ZMP — Związek Młodzieży Polskiej
 ZMS — Związek Młodzieży Socjalistycznej
 ZNP — Związek Nauczycielstwa Polskiego
 ZPAP — Związek Polskich Artystów Plastyków
 Zrzesz. — Zrzeszenie, Zrzeszony
 ZSP — Zrzeszenie Studentów Polskich
 Zuch. — Zuchowy
 Zw. — Związek
 Związk. — Związkowiec, Związkowy
 ZWM — Związek Walki Młodych

Źródłozn. — Źródłoznawczy

Żoł. — Żołnierski, Żołnierz
 Żyd. — Żydowski, Żydów

SKRÓTY INNE

adapt. — adaptacja
ag. — agencja
Ag. Aut. — Agencja Autorska
AK — Armia Krajowa
Akad. — Akademia
AL — Armia Ludowa
albań. — albański
amer. — amerykański
ang. — angielski
ank. — ankieta
anonim. — anonimowy
antydat. — antydatowany
arch. — archiwum
art. — artykuł
artyst. — artystyczny
ATK — Akademia Teologii Katolickiej
AU — Akademia Umiejętności
autoryz. — autoryzowany
azerbejdż. — azerbejdżański

b.d. — bez daty
BGW — Polska Oficyna Wydawnicza „BGW”
białorus. — białoruski
białost. — białostocki
bibl. — biblioteka
bibl.-czka — biblioteczka
bibliogr. — bibliograficzny
biogr. — biograficzny
b.m. — bez miejsca wydania
b.m.r. — bez miejsca i roku wydania
b.m.w. — bez miejsca wydania i wydawcy
BN — *Biblioteka Narodowa*
(seria wydawnicza)
BPP — *Biblioteka Pisarzy Polskich*
bułg. — bułgarski
BUP cz. 1 — *Biogramy uczonych polskich. Cz. 1.*
Z. 1-3. Oprac.: A. Śródka, R. Szczawiński. Wwa:
PWN 1983, 1984.
b.w. — bez wydawcy
Bydg. — Bydgoszcz

Centr. — centralny
chorw. — chorwacki
CIR — Centrum Informacyjno-Reklamowe „CIR”

CPARA — Centralna Poradnia Amatorskiego Ruchu
Artystycznego
CRZZ — Centralna Rada Związków Zawodowych
CSRS — Czesosłowacka Republika Socjalistyczna
cz. — część
czasop. — czasopismo
czes. — czeski
Czyt. — Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”

dat. — datowany
dod. — dodatek
Dolnośl. — Dolnośląski
dot. — dotyczy
Dram. — Dramatyczny (w nazwach teatrów)
druk. — drukarnia, drukowany
duń. — duński
dyr. — dyrekcja

Egz. — egzemplarz
ekran. — ekranizacja
estoń. — estoński

FAW — Filmowa Agencja Wydawnicza
film. — filmowy
filol. — filologiczny
filoz. — filozoficzny
fiń. — fiński
fot. — fotografia
fotoof. — fotooffsetowy
fragm. — fragment
franc. — francuski

gimn. — gimnazjum
gł. — główny
graf. — graficzny
grec. — grecki
gruz. — gruziński

hebr. — hebrajski
hist. — historyczny
hist.-lit. — historycznoliteracki
hiszp. — hiszpański
holend. — holenderski
hum. — humanistyczny

IBL – Instytut Badań Literackich
 IFiS – Instytut Filozofii i Socjologii
 IH – Instytut Historii
 i in. – i inni
 ilustr. – ilustrował, ilustrowany
 im. – imienia
 inc. – incipit
 inf. – informacja
 Inf. KKMP – R. Marciniak, W. Wągiel: Informator bibliograficzny KKMP (1959-1974). Wwa KKMP przy ZG ZSMW 1974.
 insc. – inscenizacja, inscenizacyjny
 Inst. – Instytut
 IS – Instytut Sztuki
 Iskry – Państwowe Wydawnictwo „Iskry”
 IWZZ – Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych

Jagieli. – Jagielloński
 jap. – japoński
 jęz. – język

K – karta
 kaszub. – kaszubski
 Kat. – Katowice
 KAW – Krajowa Agencja Wydawnicza
 kaz. – kazaski
 KiW – Spółdzielnia Wydawnicza „Książka i Wiedza”
 KKMP – Korespondencyjny Klub Młodych Pisarzy
 klas. – klasyczny
 Kom. – Komitet
 konspir. – konspiracyjny
 KOR – Komitet Obrony Robotników
 koreań. – koreański
 KPP – Komunistyczna Partia Polski
 Kr. – Kraków
 krak. – krakowski
 krypt. – kryptonim
 ks. – księga
 Książ. – Książnica
 Księg. – Księgarnia
 kuj. – kujawski
 KUL – Katolicki Uniwersytet Lubelski
 kult. – kulturalny
 KW – Komitet Wojewódzki

L – lata
 lit. – literacki
 litew. – litewski
 LP – Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny. T. 1-2. Wwa: PWN 1984.
 LP* po 1939 – Literatura polska po 1939. Przewodnik encyklopedyczny. T. 1. Wwa: PEN* 1989.
 LSW – Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza
 lubel. – lubelski
 LubelSW – Lubelska Spółdzielnia Wydawnicza

Lubl. – Lublin
 lud. – ludowy
 Lw. – Lwów

Łac. – łaciński
 łotew. – łotewski
 łódz. – łódzki

M – miasto
 maced. – macedoński
 masz. – maszynopis
 MAW – Młodzieżowa Agencja Wydawnicza
 mazow. – mazowiecki
 mazur. – mazurski
 miej. – miejski
 mies. – miesięcznik
 Min. – Ministerstwo
 mołd. – mołdawski
 MON – Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej
 monogr. – monografia
 MRN – Miejska Rada Narodowa
 muz. – muzyczny, muzyka

Nacz. – naczelny
 nadb. – nadbitka
 Nakł. – Nakład, Nakładowy
 nar. – narodowy
 nast. – następny
 Nauk. – Naukowy
 nawiąz. – nawiązanie
 neofilol. – neofilologiczny
 niem. – niemiecki
 Niezal. – Niezależny
 NK – Instytut Wydawniczy „Nasza Księgarnia”
 norw. – norweski
 NOWA* – Niezależna Oficyna Wydawnicza
 NOWA*, Warszawa
 nr – numer
 NRD – Niemiecka Republika Demokratyczna
 NSLD – Nowy słownik literatury dla dzieci i młodzieży. Wyd. 2. Wwa: Wiedza Powsz. 1984.
 nt. – na temat
 NZS – Niezależne Zrzeszenie Studentów

Objasn. – objaśnienia
 odb. – odbitka
 oddz. – oddział
 ofic. – oficyna
 ogł. – ogłoszony
 ok. – około
 okł. – okładka
 OL – Oficyna Literacka, Kraków
 OLP – Obraz literatury polskiej XIX i XX wieku.
 omów. – omówienie
 OMTUR – Organizacja Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego

opol. — opolski
 oprac. — opracował
 orm. — ormiański
 osob. — osobne
 Ossol. — Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
 Wydawnictwo.
 oświat. — oświatowy

P
PAI — Polska Akademia Literatury
 Pallot. — „Pallotinum”. Wydawnictwo Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego
 pam. — pamiątkowa
PAN — Polska Akademia Nauk
 państw. — państwowy
PAP — Polska Agencja Prasowa
PAU — Polska Akademia Umiejętności
 Pax — Instytut Wydawniczy „Pax”
PBL — *Polska Bibliografia Literacka*
PCK — Polski Czerwony Krzyż
 pedagog. — pedagogiczny
 Pelikan — Dom Wydawniczy Pelikan
 pierwodr. — pierwodruk
PIW — Państwowy Instytut Wydawniczy
 podp. — podpisany
 podtyt. — podtytuł
 Pojezierze — Wydawnictwo „Pojezierze”
 Pokolenie* — Oficyna Wydawnicza Pokolenie*,
 Warszawa
 pol. — polski
 polem. — polemika
 polit. — polityczny
 pomor. — pomorski
 popraw. — poprawione
 popul. — popularny
 por. — porównaj
 portug. — portugalski
 posł. — posłowie
 poszerz. — poszerzony
 pow. — powiat
 powiel. — powielone
 powst. — powstał
 powsz. — powszechny
 poz. — pozycja
 Pozn. — Poznań
PP — Pisarze polscy. Przewodnik bibliograficzny.
 Masz. w IBL PAN.
PPR — Polska Partia Robotnicza
PPS — Polska Partia Socjalistyczna
 praprem. — prapremiera
 Prez. — Prezydium
PRL — Polska Rzeczpospolita Ludowa
PRON — Patriotyczny Ruch Odrodzenia Narodowego
 przedm. — przedmowa
 przedr. — przedruk
 Przedświt* — Wydawnictwo Przedświt*, Warszawa
 przejr. — przejrane

przekł. — przekład
 przeł. — przełożył
 przygot. — przygotował
 przyj. — przyjaciel
 przyp. — przypisy
PSB — Polski słownik biograficzny. T. 1-23
 z. 139. Kr.: PAU, od t. 8 Wr.: Ossol. 1935-1992.
 pseud. — pseudonim
PSL — Polskie Stronnictwo Ludowe
 pt. — pod tytułem
PTTK — Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze
PUNO — Polski Uniwersytet na Obczyźnie
PWKS — Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych
PWM — Polskie Wydawnictwo Muzyczne
PWN — Państwowe Wydawnictwo Naukowe
PWRiL — Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne
PWSF — Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa
PWST — Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna
PWSZ — Państwowe Wydawnictwa Szkolnictwa Zawodowego
PZPR — Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
PZWS — Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych

R. — rok
R. — Rocznik
 rec. — recenzja
 red. — redagował, redakcja, redakcyjny
 reż. — reżyser, reżyserował
RFN — Republika Federalna Niemiec
 rkps — rękopis
RL — Rocznik Literacki
 ros. — rosyjski
 rozm. — rozmawiał
 rozpr. — rozprawa
 rozszerz. — rozszerzony
RP — Rzeczpospolita Polska
RSW Prasa — Robotnicza Spółdzielnia Wydawnicza „Prasa”
 Ruch — Biuro Wydawniczo-Propagandowe „Ruch”
 rum. — rumuński
 rys. — rysunki

S. — strona
SAP — Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających. Wr.: Ossol. 1971.
SBDPRR — Słownik biograficzny działaczy polskiego ruchu robotniczego. T. 1-2. Wwa: KiW 1978, 1987.
SBTP — Słownik biograficzny teatru polskiego 1765-1965. Wwa: PWN 1973.
 scen. — sceniczna
 scenogr. — scenografia
SD — Stronnictwo Demokratyczne

SDP — Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich
 SD PRL — Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskiej
 Rzeczypospolitej Ludowej
 ser. — seria
 serb. — serbski
 serb.-chorw. — serbsko-chorwacki
 SGPiS — Szkoła Główna Planowania i Statystyki
 SiT — Sport i Turystyka
 Skł. gł. — Skład główny
 Sławist. — Sławistyczny
 słowac. — słowacki
 słoweń. — słoweński
 SPATiF — Stowarzyszenie Polskich Artystów Teatru
 i Filmu
 spec. — specjalny
 SPKP — Słownik pracowników książki polskiej.
 Wwa, Łódź: PWN 1972.
 społ. — społeczny
 Spółdz. — Spółdzielnia
 SPP — Stowarzyszenie Pisarzy Polskich
 Spraw. — Sprawozdanie
 sprost. — sprostowanie
 SRR — Socjalistyczna Republika Radziecka
 Stow. — Stowarzyszenie
 streszcz. — streszczenie
 SWPP 1, 2 — Słownik współczesnych pisarzy pols-
 kich. T. 1-4. Wwa: PWN 1963-1966. Seria 2. T.
 1-3. Wwa: PWN 1977-1980.
 Szczec. — Szczecin, Szczeciński
 szp. — szpalta
 SZSP — Socjalistyczny Związek Studentów
 Polskich
 szwedz. — szwedzki

Śląsk — Wydawnictwo „Śląsk”
 ŚLSB — Śląski słownik biograficzny. T. 1-3. Kat.:
 Śląski Inst. Nauk. 1977-1981.
 świat. — światowy

t

t. — tom
 T. — Teatr (w nazwach teatrów)
 teatr. — teatralny
 tłum. — tłumaczył
 Tor. — Toruń
 Tow. — Towarzystwo
 TPD — Towarzystwo Przyjaciół Dzieci
 TPR — Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radziec-
 kiej
 TRZZ — Towarzystwo Rozwoju Ziem Zachodnich
 turec. — turecki
 tv — telewizyjny
 TV — Telewizja Polska
 TWP — Towarzystwo Wiedzy Powszechnej
 typograf. — typograficzny

UAM — Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
 w Poznaniu

UG — Uniwersytet Gdański
 UJ — Uniwersytet Jagielloński
 UJK — Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie
 ukr. — ukraiński
 UMCS — Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
 UMK — Uniwersytet Mikołaja Kopernika
 Uniw. — Uniwersytet
 UPOzn. — Uniwersytet Poznański (później Uniwer-
 sytet im. Adama Mickiewicza)
 ur. — urodzony
 USA — United States of America
 USB — Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie
 UŚl. — Uniwersytet Śląski
 UW — Uniwersytet Warszawski
 UWr. — Uniwersytet Wrocławski
 uzbek. — uzbecki
 uzup. — uzupełnienie, uzupełniony

Veritas — Katolicki Ośrodek Wydawniczy
 „Veritas”
 vol. — volumin

W

W. — wiek
 WAG — Wydawnictwo Artystyczno-Graficzne RSW
 „Prasa”
 WaiF — Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe
 warsz. — warszawski
 węgier. — węgierski
 Wiedza Powsz. — Państwowe Wydawnictwo
 Popularnonaukowe „Wiedza Powszechna”
 wielkopol. — wielkopolski
 wietn. — wietnamski
 Wil. — Wilno, Wileński
 wkł. — wkładka
 WL — Wydawnictwo Literackie
 WŁubel. — Wydawnictwo Lubelskie
 WŁ — Wydawnictwo Łódzkie
 właśc. — właściwie
 włos. — włoski
 WM — Wydawnictwo Morskie
 WNOPiM* — Warszawska Niezależna Oficyna
 Poetów i Malarzy*
 WNT — Wydawnictwa Naukowo-Techniczne
 woj. — województwo, wojewódzki
 wojsk. — wojskowy
 WP — Wydawnictwo Poznańskie
 Wr. — Wrocław
 WRN — Wojewódzka Rada Narodowa
 WRZZ — Wojewódzka Rada Związków Zawodo-
 wych
 WSB — Wielkopolski słownik biograficzny. Wwa,
 Pozn.: PWN 1981.
 WSiP — Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
 WSP — Wyższa Szkoła Pedagogiczna
 współaut. — współautor
 współcz. — współczesny
 współwyd. — współwydane

SKRÓTY INNE

Wwa – Warszawa
wyd. – wydanie, wydał
wydawn. – wydawnictwo, wydawniczy
Wydawn. RTV – Wydawnictwa Radia i Telewizji
Wydz. – Wydział
wygł. – wygłoszony
wyst. – wystawienie

YMCA – Young Men's Christian Association

Z. – zeszyt
Zach. – Zachodni
ZAIKS – Stowarzyszenie Autorów „Zaiks”
ZAKR – Związek Polskich Autorów i Kompozytorów Utworów Rozrywkowych „ZAKR”
ZASP – Związek Artystów Scen Polskich
zbior. – zbiorowy
ZBoWiD – Związek Bojowników o Wolność i Demokrację
ZG – Zarząd Główny
ZHP – Związek Harcerstwa Polskiego

ZLP – Związek Literatów Polskich
zmien. – zmieniony
ZMP – Związek Młodzieży Polskiej
ZMS – Związek Młodzieży Socjalistycznej
ZMW – Związek Młodzieży Wiejskiej
Znak – Społeczny Instytut Wydawniczy „Znak”
zniszcz. – zniszczony
ZNP – Związek Nauczycielstwa Polskiego
zob. – zobacz
Zrzesz. – Zrzeszenie
ZSL – Zjednoczone Stronnictwo Ludowe
ZSMP – Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej
ZSMW – Związek Socjalistycznej Młodzieży Wiejskiej
ZSP – Zrzeszenie Studentów Polskich
ZSRR – Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich
ZWM – Związek Walki Młodych
ZZLP – Związek Zawodowy Literatów Polskich
Żyd. – żydowski

OPRACOWANIA OGÓLNE HISTORII LITERATURY WSPÓŁCZESNEJ

(nie podawane w poszczególnych hasłach osobowych – wybór)

1. K. Czachowski: *Obraz współczesnej literatury polskiej 1884-1933*. T. 3. Ekspresjonizm i neorealizm. Wwa: PWKS 1936, VII, 782 s. Reprint Wwa: WAiF 1986.
2. I. Fik: *Dwadzieścia lat literatury polskiej (1918-1938)*. Cz. 2 Rodowodu społecznego literatury polskiej. Kr.: Spółdz. Wydawn. „Czytelnik” 1939, 172 s. Wyd. nast. z posł. H. Markiewicza. Kr.: Placówka 1949.
3. *Literatura polska na obczyźnie 1940-1960*. Praca zbiorowa wyd. staraniem Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie. Pod. red. T. Terleckiego. T. 1-2. Londyn: B. Świdorski 1964, 606 + 797 s.
4. J. Krzyżanowski: *Dzieje literatury polskiej. Od początków do czasów najnowszych*. Bibliogr., indeks: Z. Świdwińska-Krzyżanowska. Wwa: PWN 1969, 680 s. Wyd. 2 tamże 1972.
5. Cz. Miłosz: *The history of Polish literature*. New York: Macmillan 1969, 570 s. Wyd. 2 Berkeley, Los Angeles: University of California Press 1983. Przekł. pol.: *Historia literatury polskiej do roku 1939*. Przeł. M. Tarnowska. Kr.: Znak 1939, 526 s.
6. J. Kleiner, W. Maciąg: *Zarys dziejów literatury polskiej*. Cz. 1-2 (od początków do 1918 r.) napisał J. Kleiner. Cz. 3 (1918-1966) napisał W. Maciąg. Wr.: Ossol. 1972, 590 s. Wyd. 2 popraw. tamże 1974.
7. *Literatura polska. 1918-1975*. Red. nauk.: A. Brodzka, H. Zaworska (t. 1,3), S. Żółkiewski. Wwa: Wiedza Powsz. Z prac IBL PAN.
T. 1. 1918-1932. 1975, 791 s. Wyd. 2 tamże 1991.
T. 2. 1933-1944. 1993, 1091 s.
T. 3. J. Stradecki: *Dokumentacja bibliograficzna 1918-1944 [dot. tomów 1-2]*. 1975, 192 s. Wyd. 2 tamże 1991.
8. M. Danilewicz Zielińska: *Szkice o literaturze emigracyjnej*. Paryż: Inst. Lit. 1978, 414 s. Wyd. nast. Wr.: Ossol. 1992, 460 s.
9. J. Kwiatkowski: *Literatura Dwudziestolecia*. Noty biogr. i bibliogr. oprac. J. Wojnowski. [Posł.: J. Ziomek] J. Z. Wwa: PWN 1990, 477 s.
10. P. Kuncewicz: *Agonia i nadzieja*. Wwa: Officina, od t. 2 BGW.
T. 1. *Literatura polska od 1918 [do 1939]*. 1991, 343 s.
T. 2. *Literatura polska od 1939 [do 1956]*. 1993, 465 s.
T. 3. *Poezja polska od 1956*. 1993, 592 s.
11. R. Matuszewski: *Literatura polska 1939-1991*. Wwa: WSiP 1992, 504 s.

SŁOWNIKI BIOBIBLIOGRAFICZNE PISARZY WSPÓŁCZESNYCH

(nie podawane w poszczególnych hasłach osobowych – wybór)

1. L. Bartelski: Polscy pisarze współcześni. Informator 1944-1974. Wyd. nowe, poszerz. Wwa: WAiF 1977, 428 s.

2. Mały słownik pisarzy polskich. Cz. 2 [okres dwudziestolecia międzywojennego]. Red. nauk.: W. Maciąg. Wwa: Wiedza Powsz. 1981, 435 s.

*

3. E. Rosner: Literaci regionu beskidzkiego. Słownik biobibliograficzny. Cz. 2. Kat., Bielsko-Biała, Częstochowa 1982, 30 s. *Kwart. Metod.* 1982 nr 1/2 wkl.

4. Pisarze województwa białostockiego. Białystok 1980, 23 + 20 s. Woj. Bibl. Publiczna w Białymstoku. Dział Inf.-Bibliogr.

5. M. Kowalewska: Pisarze ziemi bydgoskiej. Informator. Gdynia: WM 1968, 148 s. Z inicjatywy Bydgoskiego Oddziału ZLP.

6. M. Kowalewska: Gdańsk literacki. Informator o gdańskim środowisku literackim. Gdynia: WM 1964, 176 s.

7. M. Misiorny: Pisarze gdańscy. Informator. Gdańsk: WM 1969, 95 s.

8. E. Zych: Pisarze i publicyści ziemi jeleniogórskiej. 1945-1970. Materiały biobibliograficzne. Powst. 1980. Masz. 136 s.

Masz. w Pracowni Dokumentacji Literatury Współczesnej IBL PAN w Wwie.

9. M. Fazan, W. Nawrocki: Katowickie środowisko literackie w latach 1945-1967. Kat. 1969, 304 s. Śląski Inst. Nauk. w Kat.

10. S. Wilczek: Środowisko literackie Katowic. Kat.: Oddz. ZLP 1978, 50 s.

11. Współcześni pisarze Kielecczyny. Informator. Red.: L. Holtzer, D. Tomczyk, M. Kośmińska. Radom 1973, 79 s. Wyd. Oświaty, Wychowania i Kultury Prez. MRN; Miej. Bibl. Publiczna w Radomiu.

12. S. Nyczał, S. Rogala: Pisarze Kielecczyny. Informator. Kielce: Ośrodek Kult.-Lit. 1981, 123 s.

13. Pisarze ziemi krakowskiej. Informator. Oprac.: E. Szary, T. Szczerbińska, J. Wojciechowski, B. Zalewska. Kr.: WL 1976, 254 s.

14. Pisarze pod Wawelem. Członkowie Krakowskiego Oddziału Stowarzyszenia Pisarzy Polskich. Informator biobibliograficzny. Autorstwo hasła i red.: Zespół Miej. Bibl. Publicznej w Kr. Kr.: Universitas 1992, 222 s. SPP Oddz. w Kr.

15. Z. Mrozek: Mały słownik pisarzy Kujaw i Pomorza. 1920-1991. Bydg.: Bibl. Metafory 1992, 151 s.

16. M. Bechcysz-Rudnicka: Słowniczek biobibliograficzny pisarzy należących do Lubelskiego Oddziału Związku Literatów Polskich w r. 1964. *Kamena* 1964 nr 17/18, 19; odb. Lubl. 1964.

17. J. Smolarz: Pisarze lubelscy. Słownik biobibliograficzny pisarzy należących do Lubelskiego Oddziału Związku Literatów Polskich. Lubl.: Woj. Bibl. Publiczna 1980, 70 s. Woj. Bibl. Publiczna im. H. Łopacińskiego w Lubl.

18. A.K. Wańkiewicz: Lubuskie środowisko literackie. Informator. Zielona Góra: Lubuskie Tow. Kultury 197, 106 s.

19. A. Siatecki: Pisarze lubuscy. Zielona Góra: Lubuskie Tow. Kultury 1981, 101 s.

20. T. Błażejowski: Łódzkie środowisko literackie. Łódź: KAW na zlecenie Wyd. Kultury i Sztuki Urzędu m. Łodzi 1982, 131 s.

21. T. Błażejowski: Współczesna Łódź literacka. Słownik autorów. Łódź: KAW 1989, 135 s. Bibl. Łódź.

22. Współcześni pisarze województwa olsztyńskiego. Red. nauk.: E. Martuszewski. Bibliogr.: S. Siemiaszko, T. Wajsbrot. Olsztyn: Pojezierze 1972, 186 s. Ośrodek Badań Nauk. im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie.

23. Olsztyńskie biografie literackie 1945-1988. Praca zbiorowa pod red. J. Chłosty. Olsztyn 1991, 155 s. Tow. Nauk. im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie.
24. L. Pośpiechowa: Pisarze Opolszczyzny. Opole: Inst. Śląski; Wyd. Kultury Urzędu Woj. 1975, 12 s.
25. H. Jamry: Środowisko literackie Opolszczyzny. Informator biobibliograficzny 1945-1980. Cz. 1-2. Opole 1986, 145 + 151-229 s.
- H. Jamry: Suplement 1981-1985. Opole 1988, 132 s. Woj. Bibl. Publiczna im. E. Smółki w Opolu. Dział Inf.-Bibliogr.
26. J. Bożychowski: Pisarze Pomorza Gdańskiego. Informator biograficzno-bibliograficzny. Gdańsk 1975, 116 s. Woj. Bibl. Publiczna Stow. Bibliotekarzy Pol., Zarząd Okręgu.
27. J. Chilla, T. Radziszewska, A. Woźniak: Drobek twórczy pisarzy Wybrzeża Gdańskiego 1945-1980. Gdańsk: Woj. Bibl. Publiczna w Gdańsku 1981, 238 s.
28. F. Fornalczyk, T. Matejko: Pisarze Pomorza Środkowego. Wyd. 2 uzup. Koszalin: Koszalińskie Tow. Społ.-Kult. 1988, 233 s.
29. Pisarze Pomorza Zachodniego. Informator. Noty biobibliograficzne: M. Kowalewska. Gdynia: WM 1967, 237 s. Wyd. z inicjatywy Oddziału Szczec. ZLP i dotacji Szczec. Tow. Kultury.
30. Poznań literacki. Książki i ludzie. Praca zbiorowa pod red. J. Mańkowskiego. Oprac. F. Fornalczyk, Sz. Gąsowski, J. Mańkowski, J. Ratajczak. Poznań: Pałac Kultury 1964, 152 s.
31. S. Sterna-Wachowiak: Informator o poznańskim środowisku pisarzy zrzeszonych w Stowarzyszeniu Pisarzy Polskich. Poznań: Wyd. Kultury i Sztuki Urzędu Woj. w Pozn. 1990, 119 s.
32. Z. Fałtynowicz: Środowisko literackie 1975-1990 w województwie suwalskim. Bibliografia. Suwałki: Suwalskie Tow. Kultury 1991, 79 s.
33. H. Lizińczyk: Szczecin literacki. Ludzie i książki w latach 1946-1974. Szczecin 1975, 144 s. Woj. i Miej. Bibl. Publiczna im. S. Staszica.
34. Pisarze Dolnego Śląska. Informator. Wyd. 5 poszerz. i uzup. przez M. Kunc. Przygot. do druku M. Łukasiewicz. Wr. 1977, 36 s. ZLP Oddz. we Wr.; Woj. i Miej. Bibl. Publiczna im. T. Mikulskiego we Wr.
35. Pisarze regionu Świętokrzyskiego. Pod red. J. Paclawskiego. T. 1-3. Kielce 1983, 1986, 1990, 326 + 195 + 214 s. Kieleckie Tow. Nauk.; WSP im. J. Kochanowskiego w Kielcach.
36. N. Chadzinikolau, J. Mańkowski: Pisarze Wielkopolski. Informator. Poznań: WP 1971, 221 s.
37. J. Banaszak, U. Bzdawka: Autorzy wielkopolscy. Informator. Poznań: Woj. Bibl. Publiczna 1991, 114 s.
- *
38. B. Klimaszewski, E.R. Nowakowska, W. Wysocki: Mały słownik pisarzy polskich na obczyźnie 1939-1980. Praca zbiorowa pod red. B. Klimaszewskiego. Wwa: Interpress 1992, 498 s. Inst. Badań Polonijnych UJ.

SPIS TREŚCI

Hasła osobowe ... 5

- Cabaj Romuald/A.H. ... 5
Centkiewicz Czesław Jacek/E.G. ... 5
Centkiewiczowa Alina/E.G. ... 8
Chabrowski Tadeusz/A.H. ... 10
Chaciński Stanisław/A.H. ... 11
Chadzinikolau Nikos/A.H. ... 12
Chamiec Jadwiga/A.H. ... 14
Chądzyńska Zofia/F.L. ... 16
Chciuk Andrzej/J.Cz. ... 18
Chlebowski Cezary/B.D. ... 20
Chmielewska Joanna/A.H. ... 21
Chmielnicki Stefan/J.Z. ... 23
Chmielowiec Michał/J.Cz. ... 25
Choiński Krzysztof/J.Z. ... 25
Chojecki Artur/J.Cz. ... 27
Chorażuk Bogdan/A.H. ... 28
Choromański Michał/E.G. ... 29
Chotomska Wanda/A.H. ... 31
Choynowski Piotr/J.Cz. ... 34
Chróścielewska Dorota/A.H. ... 36
Chróścielewska Honorata/B.T. ... 36
Chróścielewski Tadeusz/A.Sz. ... 37
Chruszczewski Czesław/J.Z. ... 40
Chrzanowski Ignacy/J.Cz. ... 42
Chrzanowski Tadeusz/E.G. ... 47
Chrzastowska Bożena/B.T. ... 49
Chudek Józef Marian/J.P. ... 51
Chudy Tadeusz/A.H. ... 54
Chudzyński Edward Eugeniusz/B.D. ... 55
Chwistek Leon/A.Sz. ... 56
Chylicka Wanda/A.H. ... 58
Cichła-Czarniawska Elżbieta/J.Z. ... 58
Ciechanowska Zofia/B.D. ... 59
Ciepliński Czesław/B.T. ... 61
Cierniak Jędrzej/E.G. ... 61
Ciesielczuk Stanisław/E.G. ... 63
Cieślukowska Teresa/J.P. ... 64
Ciśło Maciej/E.G. ... 66
Coriolan Krzysztof/A.H. ... 66
Csató Edward/E.G. ... 67
Cwojdziniński Antoni/E.G. ... 68
Cybulska Maja Elżbieta/B.D. ... 69
Cywiński Stanisław/B.T. ... 70
Czachorowski Stanisław Swen/J.P. ... 72
Czachowska Jadwiga/A.Sz. ... 73
Czachowski Kazimierz/J.Cz. ... 75
Czajka-Stachowicz Izabela/J.P. ... 77
Czałczyńska Barbara/J.P. ... 78
Czamerle Maria/J.Cz. ... 79
Czapczyński Tadeusz/J.Cz. ... 80
Czaplejewicz Eugeniusz/J.P. ... 82
Czapska Maria/E.G. ... 84
Czapski Józef/J.Cz. ... 85
Czarnecki Jerzy Michał/J.P. ... 88
Czarny Jan/J.P. ... 89
Czarnyszewicz Florian/B.D. ... 90
Czaykowski Bogdan/J.Cz. ... 90
Czechowicz Józef/E.G. ... 92
Czekalski Eustachy/E.G. ... 95
Czekanowicz Anna/J.P. ... 96
Czekańska-Heymanowa Róża/E.G. ... 96
Czepiec Marian/J.P. ... 97
Czereśniowski Wawrzyniec/B.D. ... 98
Czerkawska Maria/E.G. ... 99
Czermański Zdzisław/J.Cz. ... 100
Czermińska Małgorzata/E.G. ... 101
Czerniawski Adam/J.Cz. ... 102
Czerniawski Czesław/J.Z. ... 104
Czernik Stanisław/E.G. ... 105
Czerny Anna Ludwika/E.G. ... 109
Czerwiński Marcin/A.H. ... 110
Czeska-Mączyńska Maria/E.G. ... 112
Czeszko Bohdan/E.G. ... 114
Czopik-Leżachowski Jan/J.Z. ... 116
Czuchnowski Marian Daniel/E.G. ... 117
Czychowski Mieczysław/E.G. ... 119
Czyż Stanisław/J.P. ... 119
Czyżewski Tytus/J.Cz. ... 120
Czyżowski Kazimierz Andrzej/E.G. ... 121
Dackiewicz Jadwiga/J.Z. ... 123
Danecki Ryszard/A.H. ... 125
Danek Danuta/J.Z. ... 126
Danek Wincenty/E.G. ... 127
Danielewska Łucja/J.P. ... 129
Danilczyk Halina/A.H. ... 130
Danilewicz Zielińska Maria/E.G. ... 131
Darowski Jan/B.D. ... 134
Daszkowski Eugeniusz Andrzej/A.Sz. ... 135
Dąbrowolska Halina Maria/E.G. ... 136
Dąbrowska Maria/B.D. ... 137
Dąbrowska-Orzelska Ewa/B.D. ... 145
Dąbrowski Stanisław/A.Sz. ... 146
Dąbrowski Witold/A.H. ... 149
Degler Janusz/J.Z. ... 151
Dehnel Tadeusz Jan/J.P. ... 154
Dernałowicz Maria/J.Z. ... 156
Dębnicki Kazimierz/A.H. ... 157
Dickstein-Wieleżyńska Julia/B.T. ... 159
Dihm Jan/B.D. ... 161
Długosz Leszek/B.D. ... 162
Dłuska Maria/E.G. ... 162
Dmitruk Krzysztof/B.D. ... 164

- Dobaczewska-Niedziałkowska Wanda / E.G. ... 166
 Dobek Czesław / B.D. ... 167
 Dobkiewiczowa Kornelia / A.H. ... 168
 Dobosz Andrzej / B.D. ... 170
 Dobraczyński Jan / E.G. ... 170
 Dobrowolski Stanisław Ryszard / J.Z. ... 176
 Dobrzyńska Teresa / A.H. ... 180
 Doda Wiktor / B.T. ... 181
 Dolecki Zbigniew / A.H. ... 182
 Doleżan Wiktor / B.T. ... 183
 Dołęga-Mostowicz Tadeusz / E.G. ... 185
 Domagalik Janusz / A.H. ... 187
 Domańska Antonina / E.G. ... 188
 Domańska Michalina / E.G. ... 190
 Domański Marek / J.P. ... 192
 Domeradski Włodzimierz / A.Sz. ... 193
 Domino Zbigniew / J.Z. ... 193
 Dormanowska Zofia / A.H. ... 194
 Doroba Ryszard / A.H. ... 195
 Dowgielewicz Irena / J.P. ... 196
 Drahan Roman / J.Z. ... 197
 Drawicz Andrzej / B.D. ... 197
 Drewnowski Tadeusz / J.P. ... 200
 Drohojowski Jan / A.H. ... 202
 Dromlewiczowa Zofia / B.T. ... 203
 Drozdowski Bohdan / J.P. ... 205
 Dróżdź-Satanowska Zofia / E.G. ... 208
 Drucka Nadzieja / J.Z. ... 209
 Drzewiecki Henryk / B.T. ... 211
 Drzewińska Elżbieta / A.H. ... 212
 Drzeżdżon Jan / J.Z. ... 212
 Dudziński Bolesław / B.D. ... 214
 Dunarowski Stanisław / E.G. ... 215
 Dunin-Kozicka Maria / B.T. ... 217
 Duninówna Helena / E.G. ... 217
 Dürr-Durski Jan / A.Sz. ... 219
 Dusza Edward Leszek / B.D. ... 220
 Duszyńska Julia / A.H. ... 221
 Dużyk Józef / J.P. ... 222
 Dworczyk Wojciech / A.H. ... 224
 Dybiak Krzysztof / B.D. ... 224
 Dyboski Roman / J.Cz. ... 226
 Dybowski Janusz Teodor / B.D. ... 229
 Dyczek Ernest / J.Z. ... 232
 Dygat Stanisław / E.G. ... 233
 Dynowska Maria / B.T. ... 236
 Dynowska Wanda / J.Cz. ... 238
 Dziarnowska Janina / E.G. ... 241
 Dziechcińska Hanna / J.Z. ... 243
 Dziedziec Emil / B.T. ... 244
 Dziekoński Albin / E.G. ... 245
 Dziewanowski Kazimierz / J.Z. ... 246
 Dzikowski Stanisław / E.G. ... 247
 Dzitko Bohdan / J.Z. ... 249
 Eberhardt Konrad / A.H. ... 250
 Eile Stanisław / J.Z. ... 252
 Ejsmond Julian / B.T. ... 253
 Elektorowicz Leszek / J.P. ... 255
 Elzenberg Henryk / B.D. ... 257
 Ernstowa Zofia / J.P. ... 259
 Esden-Tempski Stanisław / A.H. ... 261
 Essmanowski Stefan / B.T. ... 261
 Estreicher Karol / E.G. ... 262
 Eustachiewicz Lesław / J.Z. ... 265
 Evert Władysław Ludwik / E.G. ... 267
 Eysymontt Barbara / A.H. ... 268
 Fac Bolesław / A.H. ... 269
 Fajans Roman / B.T. ... 272
 Falk Feliks / B.D. ... 273
 Falkiewicz Andrzej / J.Z. ... 274
 Falkowski Zygmunt / B.D. ... 275
 Fallek Wilhelm / B.T. ... 276
 Fangrat Tadeusz / J.P. ... 277
 Faron Bolesław / J.P. ... 279
 Feddecki Ziemowit / A.Sz. ... 280
 Fedorowicz Jacek / B.T. ... 283
 Feldhorn Juliusz / E.G. ... 284
 Fenikowski Franciszek / A.Sz. ... 285
 Ferenc Teresa / E.G. ... 288
 Fiala Adam / B.T. ... 289
 Fiałkowski Konrad / B.D. ... 290
 Ficowski Jerzy / E.G. ... 291
 Fiderkiewicz Alfred / A.H. ... 296
 Fiedler Arkady / E.G. ... 297
 Fierla Adolf / B.T. ... 300
 Fijałkowski Mieczysław / E.G. ... 302
 Fijas Zygmunt / A.H. ... 303
 Fik Ignacy / B.T. ... 304
 Fik Marta / A.Sz. ... 306
 Filipowicz Kornel / E.G. ... 307
 Filler Witold / J.Z. ... 311
 Fiszer Edward / E.G. ... 313
 Fiszer Ewa / J.Z. ... 314
 Fiszman Samuel / J.Z. ... 315
 Fita Stanisław / A.Sz. ... 317
 Flaszen Ludwik / J.P. ... 319
 Fleszarowa-Muskat Stanisława / J.P. ... 320
 Flis Zygmunt / J.Z. ... 322
 Floryan Władysław / J.Cz. ... 323
 Flukowski Stefan / B.D. ... 325
 Folejewski Zbigniew / E.G. ... 328
 Folkierski Władysław / J.Cz. ... 329
 Fornalczyk Feliks / A.H. ... 331
 Fornalska Marcjanna / J.Cz. ... 333
 Frajlch Anna / B.D. ... 334
 Frasiak Józef Andrzej / E.G. ... 335
 Frejdllich Konrad / A.H. ... 336
 Frelek Ryszard / J.Z. ... 337
 Fronczek Zbigniew Włodzimierz / A.H. ... 339
 Frühling Jacek / E.G. ... 340
 Frybes Stanisław / A.H. ... 343
 Frycie Stanisław / A.H. ... 345
 Fryde Ludwik / B.T. ... 348
 Fryling Jan / B.T. ... 349
 Furmaga Lesław / A.H. ... 350
 Furmanik Stanisław / J.Cz. ... 351
 Skróty w tytułach czasopism ... 353
 Skróty inne ... 358
 Opracowania ogólne historii
 literatury współczesnej (wybór) ... 363
 Słowniki biobibliograficzne pisarzy
 współczesnych (wybór) ... 364

Zespół autorski:

Jadwiga Czachowska – J.Cz., Beata Dorosz – B.D., Ewa Głębińska – E.G.,
 Anna Hejman – A.H., Feliksa Lichodziejewska – F.L., Julia Pitera – J.P.,
 Alicja Szałagan – A.Sz., Barbara Tyszkiewicz – B.T., Joanna Zawadzka – J.Z.

Przygotowanie do druku
Redakcja Encyklopedii i Słowników WSiP

Opracowanie typograficzne i techniczne
Janusz Malinowski

Projekt graficzny obwoluty, okładki i karty tytułowej
Zygmunt Ziemka

Skład i łamanie Key Text sp. z o.o. Warszawa,
ul. Redutowa 25
Druk i oprawa: Olsztyńskie Zakłady Graficzne
im. Seweryna Pieniężnego, Olsztyn
Zamówienie 337/94

<http://rcin.org.pl>

Nakładem Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych ukazały się encyklopedie:

Encyklopedia szkolna. Matematyka

Warszawa 1992, dodruk wydania I, s. 384, praca zbiorowa

Zawiera około 1000 haseł dotyczących geometrii, algebry, arytmetyki, analizy matematycznej, logiki, teorii mnogości, rachunku prawdopodobieństwa, statystyki oraz informatyki. Zawiera również biogramy wybitnych matematyków. Całość bogato ilustrowana.

Encyklopedia szkolna. Historia

Warszawa 1993, wydanie I, s. 880, praca zbiorowa

Zawiera około 2000 haseł z historii powszechnej i Polski poczynając od paleolitu, a na roku 1945 kończąc. Bardzo obszernie zostały opracowane: archeologia śródziemnomorska i polska, historia starożytna i średniowiecza oraz dzieje Polski. Całość dopełnia obszerny indeks, 800 ilustracji, w tym wiele barwnych, oraz 170 kolorowych map.

W przygotowaniu:

Encyklopedia szkolna. Literatura i nauka o języku

Zawiera około 2000 haseł, w których przedstawiono:

- dzieje literatury polskiej od średniowiecza po współczesność
- literatury narodowe europejskiego kręgu kulturowego, a także literaturę amerykańską, kanadyjską oraz iberoamerykańską
- sylwetki i twórczość wybitnych pisarzy
- kierunki, prądy, grupy i czasopisma literackie
- podstawowe zagadnienia z nauki o literaturze
- najważniejsze zagadnienia z nauki o języku polskim.

ISBN 83-02-05444-5 t. 1-7

ISBN 83-02-05446-1 t. 2

<http://rcin.org.pl>